

אנה קרנינה

מאת לב טולסטוי

תורגם מרוסית מאת יוסף אליהו טריבוש

“לי נקם ושלם”

ספר ראשון

חלק ראשון

א.

כל הבתים הברוכים דומים זה לזה, וכל בית שאין הברכה שורה בו צרותיו משונות משל חברו. בבית האוכלוסקים רבה העזובה והמבוכה. לאם הבנים נודע, כי בעלה התנה אהבים עם הצרפתי, שהיתה קודם לזה מורה-אומנת בביתם, ואז הודיעה האשה לבעלה, כי לא תוכל עוד לשבת אהו בבית אהו. אותו המצב נמשך זה היום השלישי ויהי לדאבון נפש מורגש מאד גם לו ולה בעצמם, גם לכל בני הבית ומשרתיו. כל בני הבית ומשרתיו הרגישו, כי אין טעם בשיבה זו שהם יושבים יחדיו, וכי האורחים המזדמנים לאחד הפונדקאות המצויים בכל מקום, קשורים זה בזה יותר מהם, מבני ביתם ומשרתיהם של האוכלוסקים. היא לא יצאה מהדריה; הוא לא היה בביתו זה היום השלישי; הילדים רצו והנה והנה בכל הבית כתועים בדרך; המורה האנגלית התקוטטה עם הממונה על הכלכלה ותכתוב פתקה לרעותה ותבקש מאתה למצוא לה מקום אחר; הטבח הלך לו עוד אתמול בשעת סעודת הצהריים; המבשלת הפשוטה והרכב בקשו את פטוריהם. ביום השלישי אחרי התגלע הריב הקיץ הנסיך סטיפן ארקדיביץ אוכלוסקי – המכונה בספירות הגבוהות שלו סטיבה – בשעה שהיה דרכו להקיץ, בשמונה שעות בבוקר, לא בחדר משכב אשתו, כי אם בחדר עבודתו, על דרגש סאפיאי. הוא הפך את עורו הבריאי והמפונק על נוצות הנחושת שבדרגש, כאילו רצה לשוב להדרם לזמן רב, ויחבק בחזקה את הכר מצדו השני ויחזק אליו בלחיו; אך פתאום נתר ממקומו וישב על הדרגש ויפקח את עיניו. “וכן, כן, איך היתה זאת? שאל בלבו, בזכרו את חלומי. איך היתה זאת? כן הוא, אֶלְבִּין עשה משתה בדרמשטט; לא, לא בדרמשטט, כי אם באחד המקומות שבאמריקה. כן הוא, אֶלְבִּין עשה משתה על שולחנות של זכוכית, כן, והשולחנות של זכוכית, כן, כי אם נגון טוב מזה, ואיזו בקבוקים קטנים, שהיו באותה שעה גם נשים.” ככה זכר את חלומי מעט מעט.

עיני סטיפן ארקדיביץ התחילו נוצצות באור שמחה, וידבר עם לבבו בצחוק קל: “כן, טוב היה, טוב מאד. עוד הרבה מן המובחר היה שם, אך אין להגיד במלים וברעיונות, גם להביע זאת באיזה אופן בהקיץ אי אפשר. ולמראה רצועת האור הבוקעת מאצל אחד ממסכי החלון העשויים ארג-צמר, הוריד רגליו בטוב-לבב מעל הדרגש, ומישש בהן וימצא את סנדליו המחופים סאפיאן מוזהב מעשה ידי אשתו שרקמה לו (לתשורה ליום הולדתו בשנה שעברה), ובלי עמוד על רגליו, הושיט ידו, כמו שהיה רגילו זה תשע שנים, אל המקום שמעילו הבית היה תלוי שם בחדר משכבו. וברגע ההוא זכר פתאום כיצד ומפני מה הוא ישן לא בחדר משכב אשתו, כי אם בחדר עבודתו; ומיד סרה בדיחתו מעל פניו ומצחו נתקמט.

“אֶחָ, אֶחָ, אֶחָ! געה באנחה, בזכרו כל אשר קרהו ובדמיונו חזרו ונשנו לפניו כל פרטי הריב עם אשתו, כל קשי מצבו שאין עצה לנגדו, והכרת אשמתו הציקה לו יותר מכל.

“כן הוא! היא לא תסלח ולא תוכל לסלוח. וביותר נורא הדבר, שבאשמתו כל זאת, באשמתו זאת, ואשם אינני. זאת כל הדרמה שבאותו המאורע – הרהר בלבו. – אֶחָ, אֶחָ! לבטא בשפתיו ביאוש ויזכור את הרשמים היותר קשים, שנעשו עליו במריבה הזאת.

רע מכל היה הרגע הראשון, כאשר בא שמח וטוב לב מהתיאטרון, ואגס גדול שבגדולים בידו בעד אשתו, ולא מצא אותה בחדר האורחים וגם בחדר עבודתו לא מצאה, ויהי לפלא בעיניו, ולאחרונה ראה אותה בחדר המשכב, והפתקה הארוכה, שגלתה את כל הסוד, בידה.

והיא, דולי אשתו, העסוקה והטרודה כל היום, שדעתה קצרה בעיניו, ישבה בלי נוע והחזיקה את הפתקה והביטה אליו בפני פחדים ויאוש וחמה.

מה זאת? – שאלה אשתו ותור על הפתקה.

ולזכר הדבר הזה הצטער סטיפן ארקדיביץ ביותר, כמו שיקרה בחיים פעמים רבות, לא על עצם המאורע, כי אם על דרך התשובה שהשיב על דברי אשתו אלה.

באותו הרגע קרהו כמקרה כל האנשים, בזמן שמעידים בפניהם פתאום שעשו דבר מכוער מאד. הוא לא השכיל להעמיד פניו כראוי למצבו זה נגד אשתו כשנגלה עונו. תחת אשר היה לו לעשות עצמו כמי שנעלב חנם, לכחש, להצטדק, לבקש סליחה או לשתוק שתיקת בוז – כל זה היה נאווה לו יותר ממה שעשה – עברה על פניו פתאום שלא ברצונו (“ריפליקסי המוח שבראש” אמר בלבו סטיפן ארקדיביץ, שהיה מאוהבי הפיזיולוגיה), שלא ברצונו כלל, בדיחתו המצויה אצלו, אותה הבדיחה הטובה, שבגלל זה היא גם טפשיה. על הבדיחה הטפשית הזאת לא יכול לסלוח לעצמו. דולי ראתה אותה ותרעד כמו ממכאוב בשר, ובחום לבבה המיוחד לה המטירה עליו מלים קשות הרבה מאד ותנס מן החדר. מאותה שעה מאנה לראות את אישה.

“בדיחה נבערה זאת היא שעכרתני”, אמר סטיפן ארקדיביץ בלבו.

אך מה עלי לעשות? מה לעשות? דבר עם לבבו ביאוש ולא מצא מענה.

ב.

סטיפן ארקדיביץ היה איש אמת בדברים שבינו לבין עצמו. הוא לא יכול להתכחש ולאמור לנפשו, שהוא מתחרט על מעשהו. הוא לא יכול להתחרט, על אשר, בהיותו בן שלשים וארבע שנה, טוב רואי ונוח לאהוב, לא דבקה נפשו באשתו, שהיתה אז אם להמישה ילדים חיים ולשנים מתים וציערה ממנו אך שנה אחת. הוא התחרט רק על כי לא השכיל יותר להסתיר את הדבר מאשתו. אבל הרגש הרגיש את כל כובד מצבו, וצר היה לו על אשתו, על בניו ועל עצמו. אולי עלתה בידו יותר להסתיר את חטאותיו מאשתו, אילו שער, שהידיעה הזאת תעשה עליה רושם כזה. כראוי לא ברר לעצמו מעולם את השאלה הזאת, אך במקצת נדמה לו, כי אשתו מבינה מכבד, כי איננו נאמן לה, והיא עושה את עצמה כאינה יודעת. ולא עוד אלא שנדמה לו, שבשביל שתשש כחה וקפצה עליה זקנה וסר יפי מראה, והיא כיום אשה פשוטה, שאינה מצוינת בשום דבר, רק אֶם טובה לילדיה, מן היושר הוא, שתכנס עמו לפני משורת הדין. והנה הוא להפך.

“נורא הדבר! אֶי, אֶי, נורא מאד! – שני סטיפן ארקדיביץ לעצמו ולא יכול למצוא כל עצה. – ומה טוב היה כל זה קודם לאותו המאורע, מה טוב חיינו יחדו! היא היתה שמחה, מאושרת בילדים, ואני לא הפרעתיה מכל מעשה ואותן לה לטפל בילדים ובהנהגת הבית ככל אֶנֶת נפשה. אמנם לא טוב הדבר, שהיא היתה מורה בביתנו. לא טוב הוא! מדרכי הדיוטים ומגונים הוא לעגוב על המורה שבבית. אבל מה נחמדה מורה זו! (הוא זכר היטב את עיניה השחורות והמביעות ערמוניות ואת גיחוכה של מדמואזיל רולאנד). אך הן כל הימים אשר ישבה אתנו בבית לא הרשיתי לעצמי מאומה. ורע מכל – מה שהיא כבר... כמו בכוונה נהיה כל זה! אבל מה עתה, מה יש לי עשות?”

תשובה לא נמצאה, חוץ מהתשובה הכללית שהחיים משיבים על כל השאלות המסובכות שאין לפתרן. התשובה הזאת היא: יש לעסוק בצרכי היום. כלומר: להסיר את הדעת, על ידי יִנְהָן אי אפשר לו עוד להסיר דעתו, לפחות או אפשר עד הילילה; אין לשוב עוד אל הנגינות אשר נגנו הבקבוקים-הנשים; על כן צריך הוא להסיר דעתו ע"י תרדמת עיני החיים.

“אחרי כן יתברר”, אמר סטיפן ארקדיביץ, ויקם וילבש את מעיל-ביתו האפור, שתוכו משי כחול ויענב את פתילי ציציותיו וישאף רוח כנפשו שבעו אל חלל חזונו הרחב ויקרב אל החלון בצעדי און, כדרכו, על רגליו המעוקמות שהיו קלות כל כך לשאת את גופו הבריאי, וירם את המסך ויצלצל בקול רם, לקול צלצולו נכנס מיד אוהבו הישן מטווי, משרת-החדר שלו, ויבא לו בגדים ונעלים וטלגרמה. אחרי נכנס גם הגלב ותשמישי מלאכתו בידו.

הנתקבלו ניירות מבית הועד? שאל סטיפן ארקדיביץ ויקח את הטלגרמה וישב נוכח הראי.

על השלחן, ענה מטווי ויבט אל אדוניו דרך שאלה והשתתפות בצער וימתן מעט ויוסף בבדיחת ערמה: – מהאדון-העגלון באו הנה.

סטיפן ארקדיביץ לא ענה מאומה ואך דרך הראי הביט אל מטווי; בהבטה זו שנפגשו בה שניהם שם נראה, עד כמה מבינים הם איש את הרהורי רעהו. סטיפן ארקדיביץ כמו שאל בעיניו: למה תאמר זאת? הידוע לא תדע?

מטווי שם ידיו בכיסיו הז'קטקה שלו ויז רגל ויבט אל אדוניו בשתיקה, בהטית חסד, ובחיוך דק מאד.

אני צייתי אותם, שיבואו ביום הראשון הבא ושעד היום הזה לא יטרידוך ולא יטרידו את עצמם. חנם אמר את הדברים, ששנן לעצמו בודאי מראש.

סטיפן ארקדיביץ הבין, שרצונו של מטווי ללוץ קצת ולהסב אליו לב אדוניו בזה. אחרי פתחו את הטלגרמה קרא אותה בתקון השבוישים שעלו בה, כנהוג, ופניו נהרו.

מטווי, אחותי אנה ארקדיבנה באה מחר, אמר בעצרו רגע אחד בידו הנוצצת והמסובלת-בשר של הגלב, שהיה עסוק באתה שעה בסלילת המסלה שבין פאות הזקן הארוכות והעבותות.

תודות לאל, אמר מטווי, כדי להראות, שגם הוא מבין היטב כאדוניו, כמה חשובה ביאה זו, שיכולה היא אנה ארקדיבנה, אחות סטיפן ארקדיביץ האהובה לו, לעזור בדבר השלום בינו לבין אשתו.

לבדה או עם אישה? – שאל מטווי.

סטיפן ארקדיביץ לא יכול דבר, כי הגלב עסק בעשית שפמו, וירם אצבע אחת לתשובה, מטווי הניע ראש אל מול הראי.

לבדה. האכין מושבה במדור העליון?

הגד לדריה אלכסנדר ובנה, ועשית כאשר תצוה.

לדריה אלכסנדרובנה? – שנה אחריו מטווי כמפקפק בדבר.

כן, הגידה לה. קח את הטלגרמה, מסך לה, וכאשר תאמר...

“לכסות אתה רוצה”, אמר אליו מטווי בלבו, אך בשפתיו לא הוציא אלא: – שומע עבדך.

סטיפן ארקדיביץ הספיק לרחוץ ולסרוק והיה נכון ללבוש את בגדיו. והנה מטווי שב החדרה בפסיעות מתונות בנעליו החורקות קצת, והטלגרמה בידו. הגלב לא היה עוד בחדר.

דריה אלכסנדרובנה צותה להגיד, כי היא נוסעת מזה, יעש כטוב בעיניו, כלומר, כטוב בעיניך, אדוני, אמר בצחוק, אשר נראה רק בעיניו בלבד, וישם ידיו בכיסיו ויש ראשו הצדה ויבט ויתבונן באדוניו. סטיפן ארקדיביץ החריש. אחרי כן נראה על פניו היפים צחוק קל של חסד וקצת בושה.

ומה? מטווי? אמר וינע בראשו.

אין דבר, אדוני, יעבור, – אמר מטווי.

יעבור?

כן, אדוני.

כן דעתך? מי שם? שאל סטיפן ארקדיביץ, בשמעו שאון שמלת אשה מאחרי הדלת.

אני, עני קול אשה חזק ונעים, ובעד הדלת הציצו פניה הזועמים והמנוקדים של מטרינה פילימיכנה האומנת. ומה תאמרי? מטריישה? שאל סטיפן ארקדיביץ בצאתו אליה בפתח.

אף על פי שסטיפן ארקדיביץ חטא חטאה גדולה לאשתו והרגיש זאת בעצמו, היו כמעט כל אנשי הבית, ובתוכם גם האומנת, המקורבת לדריה אלכסנדרובנה יותר מכולם, נוטים אחריו.

ומה? – אמר בעצבון.

לך נא, אדוני, ובקש סליחה עוד. אולי יעזור אלוה. מצטערת היא מאד, צער הוא גם לראות זאת, גם כל אשר בבית היה למהפכה. צריך לחוס על הילדים, אדוני. בקש סליחה, אדוני. מה לעשות? פטור בלא כלום...

הן לא תקבל...

ואתה עשה את שלך. האל ירחם, התפלל נא לאל, אדוני, לאל התפלל.

טוב, לכי לך, – אמר סטיפן ארקדיביץ ויתאדם פתאום. ועתה תנה את בגדי, פנה אל מטווי ויסר במהירות את מעילו הביתי.

ומטווי כבר אחז בידו את הכותנת הגלויה בדמות טבעת גדולה ורחבה וינשוף עליה, כמו להסיר איזה דבר, ובקורת רוח גלויה העטה בה את גוית אדוניו המפונקת.

ג.

סטיפן ארקדיביץ זרק על עצמו מ-בושם, אחרי לבשו את בגדיו, ויישר את שרוליו הכותנת וישם בכיסו בידים מורגלות לכך את הפפירוסים ואת הארנק ואת הגפרורים ואת השעון עם השרשרת הכפולה ותכשיטיה, וינער את מטפתו, ובכל תוקף הצרה הבאה עליו הרגיש בעצמו שהוא מנוקד, מבושם, בריא ושמה על בריאות גופו, ויצא ברגלים רועדות קצת אל חדר האוכל, ששם היה קהוה מוכן לפניו ועל יד הקהוה מכתבים וניירות מבית הועד. הוא קרא את המכתבים. אחד מהם היה לו למורת רוח – הוא בא מהסוחר, אשר היה נכון לקנות יער באחוזת אשתו. את היער הזה היו מוכרחים למכור. אבל עתה, בטרם ישלים עם אשתו, לא יכול לדבר בזה כלל. וקשה מכל היה לו מה שעל ידו זה נתערב דבר שבממון בענין השלום שהוא עתיד לעשות עם אשתו. והרעיון, שהעסק הזה יכול להיות לו לקו, שבשביל מכירת היער יבקש להשלים עם אשתו – הרעיון הזה לעלבון לו.

ככלותו לקרא את המכתבים הגיש אליו את ניירות בית הפקידות, ויעבר במהירות על דפי שתי חוברות וירשום רשימות אחדות בעט עופרת גדול, ויסלק את החוברות הצדה וישלח ידו אל הקהוה; אחרי שתותו פתח את גליון הבוקר, אשר עוד לא הספיק להתיבש, ויחל לעיין בו.

סטיפן ארקדיביץ היה מקבל וקורא עתון ליברלי, לא מן הקיצוניים כי אם מן הרצויים לרוב הצבור. ואף על פי שלא העסיקו אותו ביחוד לא מדעים ולא אמנות ולא פוליטיקה, היה דבק בחזקה באותן ההשקפות על כל הדברים האלה, שהיו הרוב והעתון שלו מחזיקים בהן, ולא שנה את השקפתו עד שנשטתו גם דעות הרוב, או מה שנכון יותר, הוא לא שנה אותן לעולם, כי אם מאליהן היו משתנות בקרבן, והוא לא התבונן.

סטיפן ארקדיביץ לא בחר לו לא דרך עיונית ולא השקפות, אך מאליהן באו אליו דרכיו והשקפתיו, כשם שלא בחר לו תבנית כובע או מעיל, כי אם לקח לו מן המינים המקובלים בזמניהם, ובהיותו בן חבורה ידועה וגם זקוק קצת לפעולת כח העיון, שדרכו להתפתח באדם בשנות הבהרות,

היו השקפות נחוצות לו ככובע לראשו. אם היתה איזו סבה, שבשבילה בחר בדרך הליברלית מהקונסרבטיבית, שגם בה אחזו רבים מבני חברתו, היתה זאת לא מאשר חשב את הדרך הליברלית לנכונה יותר, כי אם מאשר היא התאימה יותר לארוחת חייו. המפלגה הליברלית אמרה, כי הכל רע ברוסיה, – ובאמת היו לו לטיפין ארקדיביץ חובות לפרוע לרוב, וכסף היה חסר תמיד. המפלגה הליברלית אמרה, כי הנשואים הם מוסד שעבר זמנו, ובאמת המציאו לו חיי נשואיו אך עונג מעט והזיקוהו לשקר ולהתכחש, וזאת שנאה נפשו בטבעו. המפלגה הליברלית אמרה, או, מה שהכונן יותר, סברה, בלי הגז בפרוש, שהאמונה אינה אלא רסן לפראים שבחברת בני האדם, ובאמת לא יכול טיפין ארקדיביץ לעמוד גם בתפלה קצרה בלי כאב רגלים ולא יכול להבין, מה הפץ בכל המלים הנוראות והנשגבות על אודות העולם הבא, בשעה שאפשר להיות ולשמוח הרבה גם בעולם הזה. מלבד זאת נעם לו לפעמים לטיפין ארקדיביץ, שהיה אוהב להתלוצץ, להרגיז איש תם באמרו שהרוצה להתנאות ביחוס אבות, אין לו להתחיל בריווק ולהתכחש, לאביו הראשון, שהיה קוף, ובכן היתה הדרך הליברלית רגילות לטיפין ארקדיביץ, ויהי אוהב את עתונו, כמו שאהב את הטיגרה שאחרי הצהרים, בגלל האד הקל שהולידה במוחו. הוא קרא את המאמר הראשי שהוסבר בו, שבמינו צווחים לשוא, שהרדיקליזמוס פוער את פיו לבלוע את כל היסודות הקונסרבטיביים, ושהמשלה הייבית לאחוז בתחבולות הראויות כדי לדכא את ההידרה הרבולוציונית, – כי, להפך, "על פי דעתנו טמונה הסכנה לא בנחש הרבולוציוני המדומה, כי אם בעקשות האדיקות בישנות, העוצרת מהלך הפרוגרס", וכיוצא בזה. הוא קרא מאמר אחר בעניני הפיננסיים, שהזכירו בו בנתם ומיל והובעו בו עקיצות למיניסטריום. בתפיסתו המהירה הבין פירושה הכוון של כל עקיצה: למי היא ואל מי כוננה ובשביל איזה מעשה, וכנהוג מצא בזה קצת עונג לנפשו. אבל ביום הזה ערכה קורת רוחו לזכר עצותיה של מטריונה פילימובנה ועניני הבית שאינם כתקונם. הוא קרא עוד, שהגרף בייסט נסע לפי הנשמע לוויסבדן, שיש תרופה בדוקה לשער לבן, שמרכבה קלה נמכרת באחד המקומות, שאשה צעירה מבקשת משמרת בבית, אך הידועות האלה לא המציאו לו את עונג הצלצון הקל כבראשונה.

ככלותו לקראו את העתון ולשתות את כוס הקהה השנית ולאכול את עוגתו המשוחה בחמאה, קם וינער את פירווי העוגה מעל הז'יליט – ויזקוף את חזהו הרחב, ובדיחת שמחה עברה על שפתיו, לא מפני שהיה שבע עונג ביותר, – קיבתו הבריאה בעיכולה היא שגרה את הבדיחה זאת.

אבל אותה הבדיחה של שמחה הזכירה לו מיד הכל יחל להרהר.

שני קולות ילדים (הוא הכיר את קולות גרישה קטן בניו וטניה, הילדה הבכורה) נשמעו מאחרי הדלת. הם סחבו והפילו איזה דבר.

הלא אמרת לך, שאין מושיבים פסז'ירים על הגג, צעקה הילדה אנגלית; – עתה לך ולקוט!"

אך מהומה ומבוכה, – אמר טיפין ארקדיביץ בלבבו, – הנה הילדים רצים לבדם". ויקרב אל הדלת ויקרא אליהם. הם עזבו את התבה הקטנה, אשר היתה להם לרכבת במשחקם ויבואו אל אביהם.

הילדה, אוהבת אביה, רצה אליו באומץ לבב ותחבקהו, ותלפות את צואריו וְתַקְלָה בו ותצחק כדרכה תמיד, ותשמח על ריח הבושם הנודע לה, הנודף מפאות זקנו. אחרי נשקה אותו בפניו, אשר האדימו בעמדו כפוף וינהרו מרגשי חבתו לה, הסירה את ידיה מעליו ותכון לרוץ משם, אך אביה עצר אותה.

השלום לאם? – שאל אותה ויעבר את ידו על חלקת צוארה הרך. שלום, אמר אל הנער בפנים צוחקים בתשובה על ברכתו.

הוא ידע, כי הנער אוהב לו פחות מבתו, והיה משתדל תמיד שלא להבדיל ביניהם, אבל הנער הרגיש זאת ולא ענה בבדיחת חבה על בדיחת אביו הקרה.

האם? היא קמה, ענתה הנערה.

טיפין ארקדיביץ נאנח.

"זאת אומרת, גם הפעם נעורה כל הלילה", אמר בלבבו.

ומה לה, השמחה היא?

הנערה ידעה, כי ריב בין אביה ובין אמה, וכי לא יכלה אמה להיות שמחה, וכי אביה יודע זאת בודאי, וכי מתכחש הוא בשאלו זאת כדבר של מה בכך, ובושת כסתה פניה בגלל. הוא הבין זאת מיד ויתאדם גם הוא.

לא ידעתי – ענתה על שאלתו, – היא לא צותה אותו ללמוד, אך צותה ללכת לטייל עם מיס גול אל זקנתנו.

לכי לך אפוא, בתי. אבל המתניני נא, – אמר ויוסף לעצרה ולהעביר ידו על ידה הרכה.

הוא לקח קופסת תופיני-ממתקים מעל האֶז, מן המקום אשר העמידה בו אתמול, ויתן לה שנים מהם, אחד שוקולדי ואחד נגר, מדעתו, כי אלה אוהבים לה.

לגרישה? אמרה הנערה ותור על השוקולדי.

כן. ואחרי העבירו את ידו על כתפה נשק לה על ראשה ועל צוארה וישלחה.

המרכבה נכונה, – אמר מטווי ויוסף: – גם אשה מבקשת!

זה זמן רב? – שאל טיפין ארקדיביץ.

כחצי שעה קטנה.

כמה פעמים צויתך להודיע לי מיד!

הלא צריך לתת לך לפחות לשתות קהוה, אמר מטווי בסגנון חבה גס, שלא היה אפשר לכעוס בגללו.

תבוא נא מהר – אמר אוכלונסקי וקמט גוו בתרעומות.

המבקשת קלינינה, אשת שטבס-קפיטן, בקשה דבר שאי אפשר ואין טעם בו; אך טיפין ארקדיביץ הושיב אותה ושמע את בקשתה, כדרכו, בשום לב ובלי הכנס לתוך דבריה, וייעץ אותה עצה מפורטת, אל מי לפנות ומה לעשות. וגם כתב לה בלשון עזה ומתוקנה בכתב ידו, כתב יפה וברור של אותיות גדולות וממושכות, פתקה אל האיש, אשר היה בידו לעזור לה. אחרי שלחו אותה לקח את כובעו ויעמד מעט, לעיין אם לא שכח דבר. והנה לא שכח מאומה, חוץ ממה שרצה לשכות, כלומר: חוץ מאשתו.

"אמנם כן" הוא הוריד ראשו, ופניו היפים התחילו מביעים דאגה. "האלך אם לא אלך?" דבר עם לבבו. וקול מקרבו אמר אליו, כי אין לו ללכת, כי חוץ מהתכחשות לא יוכל לצאת מזה מאומה, כי להיטיב, לתקן את היחס שביניהם אי אפשר, על כי אי אפשר לחזור ולעשותה נעימה ומעוררת אהבה או לעשותו לוקן שאינו מוכשר לאהוב. חוץ מהתכחשות ושקר לא יכול עוד לצאת דבר; והתכחשות ושקר היו שנואים לו על פי טבעו.

"אבל אם לא עשוי, לאחר זמן; הלא אי אפשר שיהי כן לעד" אמר ויאמץ להרבות לו עצמת רוח. ויזקוף את חזהו ויצא פפרוס ויקטר ויעל עשנו במהירות שתי פעמים וישלך אותו אל ספסל האפר, העשוי קליפת מרגלית, ויעבור בפסיעות מהירות דרך חדר-האורחים ויפתח את הדלת השניה המובילה אל חדר משכב אשתו.

ד.

דריה אלכסנדרובנה עמדה בתוך חפצים פזורים על קרקע החדר לפני ארון ארגזים פתוח והוציאה מתוכו איזה דבר, ומעיל קצר על כתפיה, ומקלעוניתה הדקות, שלפנים היו מלאות יופות, פרופות על קדקדה, ופניה רעים ורזים, ועיניה גדולות, בולטות מפני רזון הפנים ומביעות בהלה. בשמעה את קול צעדי אישה עמדה והביטה אל הדלת והתאמצה, אך לא עלתה בידה, להעמיד פנים של זעם ושאת נפש. היא הרגישה, שהיא

יראה מפני הפגישה הקרובה. זה עתה נסתה לעשות מה שנסתה זו הפעם העשירית בשלשת הימים ההם: לקחת לה את חפצי ילדיה ואת חפציה ולהביא אל אמה, וגם הפעם לא מלאה לבה להקים את מחשבתה; אבל גם באותה שעה אמרה עם לבבה ככפעמים הראשונות כי אי אפשר שיהי כבראשונה, כי עליה לעשות איזה דבר, לענשו, לביישו, להנקם ממנו לפחות כשעור חלק מהמכאוב אשר גרם לה. היא לא חדלה לאמר, כי תסע ותלך ממנו, אבל הרגישה, שזה אי אפשר; זה היה אי אפשר, לפי שהורגלה מאד לחשבו לבעל נעוריה ולאחבו, ולא יכלה לסור ממנהגה זה. מלבד זאת הרגישה, שאם פה בביתה כמעט לא הספיקה להשגיח על חמשת ילדיה כראוי, בודאי ירע להם עוד יותר שם, במקום שהיא עתידה לבוא עם כולם יחד. הן גם פה חלה קטן בניה בשלשת הימים האחרונים, על כי אכילו אותו מרק לא טוב, ושאר ילדיה כמעט לא סעדו אתמול כלל בצערים. היא הרגישה, שלנסוע מזה אי אפשר; אך בכל זאת כחשה לעצמה ולקחה את חפציה כנכונה לנסוע.

כראותה את אישה הורידה את ידיה על אחד מארגזי הארון כמחפשת דבר, ולא שמה עיניה עליו עד גשתו אליה. אך פניה, אשר נתכוונה להביע בהם זעם ואומץ לבב, הביעו אך אבדן עצות וצרות לבב.

דולי! אמר בקול שפל ורפה. הוא השקיע ראשו בין כתפיו ורצה להראות נכנה רוח ונכנע, אך בכל זאת נגה עליו אור עלומים ובריאות. היא התבוננה בו מראשו ועד כף רגלו בהבטה מהירה אחת וראתה היטב, שכולו נוהר בהוד עלומי ובריאותו. "כן הוא, הוא מאושר ושמת, – אמרה בלבה, – ואני? ... טוב-לבו הנתעב, שבכל אוהבים ומהללים אותו בגללו: אני שונאה את טוב-לבו, אמרה בלבה עוד. פיה נקפץ, ואחד משרירי לחיה הימנית התחיל רותת על פניה החורים והקפדניים. מה אדוני מבקש? אמרה בקול נחפז יוצא החלל הלב ולא בקולה הרגיל.

דולי! שנה בקצת רעד בקולו – אנה באה היום.

ומה לי ולה? אני אינני יכולה לקבלה! צעקה דריה אלכסנדרובנה.

אבל אף על פי כן, דולי...

סור לך, סורה, סורה! – צעקה בלי הבט אליו, כצועקת מכאב בשר.

סטיפן ארקדיביץ היה יכול לשקוט ברוחו בשעה שהגה באשתו, יכול היה לקוות, שהכל יעבור, כמו שאמר מטווי, ולקרוא במנוחה את עתונו ולשתות את הקהה שלו; אבל בראותו את פניה העיפים מצרה וממכאובים, בשמעו את צלצול-קולה זה של קבלת יסורים ויאוש, הרגיש מחנק בנשימתו, איזה דבר חדר לגרונו, ובעיניו הבריקו דמעות.

אוי, מה זאת עשיתי! דולי! למען אלהים... הן... – הוא לא יכול דבר עוד, בכי סתם את גרונו. היא סגרה את החלון בדפיקה עזה ותסתכל באישה.

דולי, מה אוכל לאמור?... רק דבר אחד: סלחי... זכרי נא, האין תשע שנים בחיים יכולות לכפר על רגע, רגע...

היא הורידה את עיניה ותקשבה לתדביר, כמו התחננה אליו, כי יבטיחנה באיזה אופן, שטעות היא בידה.

רגע התפתות... אמר ויהי נכון להוסיף, אך הדבר יצא מפיו, ושפתיה חזקו ונלחצו זו לזו כמו מכאב בשר, ושרירי לחיה חזרו ונתר על עבר פניה הימני.

סור לך, סור מזה! – צעקה בקול חודר, – ואל תדבר אלי אודות התפתותך ותועבותיך.

היא חפצה ללכת משם, אבל כשלה בלא כח ותאחז בגב הכסא להשען עליו. פניו רחבו, שפתיו התנפחו, ועיניו מלאו דמעה.

דולי! – דבר אליה בבכי-ליל – למען אלהים, זכרי את הילדים, הם אינם אשמים! אני האשם, יסרי נא אותי, צוי אותי לכפר עוני בכל אשר תמצא ידי, אני נכון לכל! אני אשם, אין מלים די באר, עד כמה אני אשם. אבל, דולי, סלחי נא.

היא ישבה. הוא שמע את נשימתה הכבדה והסוערת, וצר היה לו עליה עד מאד. פעמים אחדות רצתה להחל דבר, אך לא יכלה. הוא המתין.

אתה זוכרת את הילדים כדי לשחק עמם, ואני זוכרת ויודעת, כי אָבדו עתה, – השמיעה כנראה את אחת המליצות, אשר אָמרה לנפשה לא אחת ולא שתיים בשלשת הימים האלה. היא פנתה אליו הפעם בלשון יחיד, והוא הביט אליה בתודה וינס לאחור בידה, אבל היא נטתה מפניו בגועל נפש.

אני זוכרת את הילדים ועל כן אני נכונה לעשות כל אשר תמצא ידי, כדי להצילם; אך אינני יודעת בעצמי, במה אצילם: אם בהוליכי אותם מבית אביהם, אם בהניחי אותם עם אב רודף זנונים... כן הוא, עם אב רודף זנונים... אמר נא, אדוני, אחרי כל... מה שהיה, האם אפשר לנו לשבת יחדו? – אפשר הדבר? אמר-נא האפשר? שנתה בהרמת קול: – אחרי אשר אישי, אבי ילדי, מתנה אהבים עם מורת ילדי...

אבל מה לעשות? מה לעשות? אמר בקול מעורר רחמים בלי דעת בעצמו, מה הוא אומר, ובהשפילו את ראשו יותר ויותר.

נתעב אתה לי, אדוני, משוקץ! – צעקה והתלהבה יותר ויותר – דמעותיך – מים! מעולם לא אהבת אותי; אין כך לא לב ולא רוח נדיבה! שקץ אתה לי, תועבה, זר, כן, איש זר לגמרי! – בטאה בשפתיה את המלה הנוראה לה "זור" במכאוב ובחמה.

הוא הביט אליה והחמה אשר נגלתה על פניה הפחידה והפליאה אותו יחד. הוא לא הבין, כי חמלתו שחמל עליה הרגיזה את לבבה. היא ראתה בו חמלה עליה, אך לא אהבה אליה.

"לא, היא שונאה אותי. היא לא תסלחי", אמר בלבבו.

נורא הדבר, נורא! – אמר בקול.

בחדר הסמוך התחיל צועק אחד הילדים, שלפי הנראה, נפל שם ברגע ההוא. דריה אלכסנדרובנה הטתה אָזניה, ופניה נעשו נוחים לרצות פתאום.

ברור היה, שסיקונדות אחדות חשבה את דרכיה, כמו בבלי דעת איפה היא ומה עליה לעשות, ואחרי כן קמה מהר ותשם פעמיה אל הדלת.

"הלא אוהבת היא את בני – אמר בלבבו בראותו את השתנות פניה לקול צעקת הילד – את **בני, ** ואיך תוכל לשנוא אותי?"

דולי, עוד מלה אחת, – אמר וילך אחריה.

אם תלך אחרי, אקרא לאנשים, לילדים! ידעו נא הכל, כי נבל אתה! אני נוסעת היום. ואתה לך שב לך פה עם פלגשך!

כה אמרה ותצא ותסגור את הדלת אחריה ברעש.

סטיפן ארקדיביץ נאנח וימח פניו ויצא מן החדר בלאט.

"מטוויי אומר: "יעבור"; אך כיצד? אני אינני רואה גם אפשרות. אך, אך, מה נורא! ומה מגונה היה קולה בצעקה, דבר עם לבבו בזכרו את צעקתה ואת דבריה: נבל ופלגש. – ואפשר שהנערות שמעו זאת! מגונה מאד!" סטיפן ארקדיביץ עמד לבדו סיקונדות אחדות וימח עיניו ויאנח ויזקוף חלל חזונו ויצא מן החדר.

יום ששי היה וחרש-שעונים כונן את השעון בחדר האוכל. סטיפן ארקדיביץ זכר מה שאמר על אותו החרש הקרה, השומר תפקידו תמיד בשעתו, שהאשכנזי הזה "כונן בעצמו מראש לכונן שעונים כל ימיו", ויחייך. סטיפן ארקדיביץ היה אוהב הלצה יפה. "ואולי "יעבור" באמת גם זו מלה יפה. זה ראוי לספר.

מטוויי! קרא סטיפן ארקדיביץ, – הכן שם הכל, אתה עם מריה; בחדר הדרגש, לאָנה ארקדיבנה, – אמר אל מטוויי הבא לפניו.

שומע עבדך.

סטיפן ארקדיביץ לבש את אדרת החורף ויצא אל מבוא הפתח.

בבית לא האכלו? – אמר מטוויי בלכתו אחרי אדוניו.

כפי שזדמן לידי. הנה קח לך להוצאות, – אמר אליו ויתן לו עשרה רובלים מארנקו. – היספיק? אם יספיק, אם לא יספיק, נראה שיש לאמור די, – אמר מטוויי בסגרו את דלת המרכבה ובהסוגו אחר אל מבוא הפתח.

בין כח הרגיעה דריה אלכסנדרובנה את הליל, וכאשר הבינה על פי קול המרכבה, כי נסע לו, שבה אל חדר המשכב. החדר ההוא היה מקום מקלטה האחד מדאגות הנגהת הבית אשר סבבה מיד בצאתה משם. גם עתה ברגעים המעטים אשר יצאה אל חדר הילדים הספיקו האנגלית ומטריונה פילימובנה לשאלה שאלות אחדות שאי אפשר לדחותן, ושרק היא לבדה יכלה להשיב עליהן, והן: מה ילבושו הילדים בשעת טיולם? היש לתת להם חלב? אם אין צורך לקרוא לטבח אחר?

הרפינה ממני, הרפינה! – השיבה להן ותשב אל חדר המשכב ותשב במקום דברה בו עם אישה ותקפוץ את ידיה הצנומות עם הטבעות, שהיו וירדות מאליהן מעל אצבעותיה הדקות, ותחל לחזור בזכרונה את כל השיחה ההיא. "הנה נסע! אך מה גמר בדברים שבינו **לבינה?** אמרה עם לבכה. האומנם הוא רואה אותה? מדוע לא שאלתי אותו? לא, להתפטר לא נוכל. גם אם נוסף לשבת בבית אחד – זרים אנחנו זה לזה. זרים לנצח! שנתה בהדגשה מיוחדת את המלה הנוראה לה. ומה אהבתי, אלי, מה מאד אהבתי אותו!... מה אהבתי! ועתה כלום אינני אוהבת אותו? האם לא יותר מבראשונה אני אוהבת אותו? נורא בידוד... "התחילה ולא גמרה את רעיונה, כי מטריונה פילימובנה הכניסה ראשה ורובה מאחרי הדלת.

צוי נא לקרוא לאחי, – אמרה האומנת – הוא יכין סעודה על כל פנים; ולא יהי כביום אמתול, שלא אכלו הילדים עד שש שעות.

טוב, אני אצא מיד ואעשה הכל. השלחו להביא חלב חי?

ובזה צללה דריה אלכסנדרובנה בדאגות היום והטביעה בהן לפי שעה את צרת לבכה.

ה.

סטיפן ארקדיביץ למד בבית הספר היטב, כי כשרונות טובים היו לו, אך עצל והולל היה, ועל כן גמר כאחד האחרונים במעלה; אבל אף על פי שהתנהג תמיד כמדרך תענוגים, ותארי כבודו לא גדלו ועוד לא הגיע לימי זקנה, נתנה לו משמרת נכבדה ששכרה מרובה, ויהי ראש באחד מבתי הועד המוסקבאיים. המשמרת הזאת נתנה לו על ידי אלקסיי אלכסנדרוביץ קרינין, בעל אגה אחותו, שהיה אחד השרים החשובים ביותר באותו המיניסטריום, שביט הועד המוסקבאי ההוא נמצא ברשותו; אך אילו לא הפקיד קרינין את גיסו על המשמרת הזאת, היה סטיבה אובלונסקי מופקד על ידי מאה אנשים אחרים, אחים, אחיות, מבטן ושלא מבטן, דודים או דודות, על משמרת זאת או על אחרת דומה לה, ששכרה כששת אלפים, כי הוצרך לאותו השכר, כי, אף על פי שהיתה אשתו בעלת עושר מספיק, היו עסקיו מקולקלים.

חצי אנשי מוסקבה ופטרבורג היו קרובים ורעים לסטיפן ארקדיביץ. הוא נולד בספירת האנשים שהיו ונעשו לתקופי העולם הזה. שלישית גדולי הממלכה מקרב הזקנים היו רעים לאביו ואותו ידעו בעודנו ככותנת ילדים; שלישיתם השניה היו מדברים אתו בלשון יחיד, והשלישית הנותרת היו מיועזים ומכיריו; ככה היו משפיעי טוב העולם הזה בדמות משמרות פקודה וחכירות וזכויות, וכיוצא בהן, כולם מבקשי טובתו ולא יכלו לדלוג עליו; ולא הוצרך אובלונסקי להשתדל ביותר, כדי שתתן לו פקודה טובה; די היה לו שלא ינעם מקבל, שלא יקנא, שלא יריב, שלא יהי נוח להעלב, וכל זה היה נגד טוב מזגו הטבעי. כשחוק היה בעיניו, אילו אמרו לו, שלא תתן לו פקודה שהוא צריך למתן שכרה; והוא הן גם לא דרש לו יותר על המדה; הוא לא בקש לו אלא מה שנתן לבני גילו, ולמלא משמרת כזאת היה מוכשר לא פחות מכל איש אחר. כל יודעיו אהבו אותו לא רק בגלל טוב מזגו וצהלת רוחו וישרת לבו הברורה לכל. בו, במראו היפה והמבהיק, בעיניו הנוצצות, בגבות עיניו השחורות, בשער, בזיו פניו ובאודם לחייו היה איזה כח חמרי מעורר ידידות ושמהה בקרב הנקרים לפניו. "אהא! סטיבה! אובלונסקי! הנה גם הוא!" קרא בשמחה כמעט כל מי שפגש אותו. גם אם קרה לפעמים, שהוברר אחרי השיחה עמו, שלא נהיה כל דבר משמח ביותר, – שמחו לקראתו לא פחות מזה כל פוגשיו גם ביום השני, גם ביום השלישי.

בהיותו זו השנה השלישית ראש לאחד מבתי הועד במוסקבה קנה לו לא רק אהבה, כי גם יחס של כיבוד אליו בתוך חבריו ובתוך המשועבדים לו והממונים עליו ובתוך כל אותם שהיה להם דבר אליו, מדותיו הראשיות שהמציאו לו את הכיבוד הכללי הזה בין חבריו העובדים אתו היו ראשונה, כניסה מרובה עם אנשים לפניו משורת הדין, ומדתו זו נוסדה על הכרתו את חסרונותיו; השנית – ליברליותו הגמורה, לא זו שקרא על אודותיהן בעתונות, כי אם זו שהיתה בטבעו מלידה ושברוחה היה מתיחס באופן אחד ממש אל כל האנשים בלי הבדל מצב וכנוי; והשלישית, והיא העיקר, קרירות דעתו הגמורה בענין שעסק בו, שבגלל זה לא התלהב מעולם ולא נכשל בשבוסים.

בבואו אל מקום משמרתו עבר אל הקפינט הקטן שלו והפיסת כתביו בידו, ושומר הסף הלך אחריו ביראת הכבוד; וילבש את מעיל השרד ויבוא אל הועד. כל הלבלרים והפקידים הקטנים קמו ויקדו בשמחה ובדרך כיבוד. סטיפן ארקדיביץ הלך ובא בחפזו כדרכו אל מקום שבתו וילחץ ידי חברי הועד וישב. הוא פתח בדברי בדיחה וידבר כשיעור הנאה ויגש אל העבודה. איש לא השכיל יותר מסטיפן ארקדיביץ למצוא את גבול החירות והפשיטות ושמירת הסדר הנחוצות לנועם העבודה. המזכיר קרב בשמחה ובדרך כבוד, כמנהג כל האנשים במעמד סטיפן ארקדיביץ, וניירות בידו, ויאמר בסגנון האהוה והליברליות שהונהג שם על ידי סטיפן ארקדיביץ: אכן עלתה בידנו לקבל תשובה מהנהגה הפלכית הפינאית. הנה, הטוב בעיניך...

סוף סוף נתקבלה? – אמר סטיפן ארקדיביץ בשימו את אצבעו על הגייר. – עתה, אדוני...

הועד החל לעשות את שלו.

"אילו ידעו, – אמר בלבן, אחרי הטותו את ראשו בהכרת חשיבותו לשמוע את ההרצאה, – עד כמה היה היושב בראשם נער חוטא ונכנע לפני חצי שעה אחת!" ועיניו צחקו בשעת קריאת ההרצאה. עד שתי שעות אחרי הצהרים נהגו לעבוד בלי הפסק, ובשתי שעות נקבעה הפסקה לפת שחרית.

עוד לא מלאו שתי שעות, ודלתות הזכוכית הגדולות נפתחו פתאום, ואיזה איש נכנס. כל החברים שמתחת לתמונת הקיסר ומאחרי המראה שמחו על המקרה המבדח את הדעת ויבטו אל הדלת; אבל שומר הסף גרש מהר את הנכנס ויסגור את הדלת אחריו.

כאשר נגמרה קריאת ההרצאה קם סטיפן ארקדיביץ ויתמתח ובעוז רוח הליברליות השוררת בזמן הזה הוציא פטירוס מכיסו בעודו בחדר הועד וילך אל חדר עבודתו שני חבריו, הפקיד הזקן ניקיטין והקמר-יונקר גריניביץ, יצאו עמו.

אחרי הלחם נספיק לגמור, אמר סטיפן ארקדיביץ.

כלום אפשר שלא נספיק! – אמר ניקיטין.

ופומין זה הוא לפי הנראה רמאי מצוין – אמר גריניביץ על אחד מהמשתתפים בענין שדנו עליו. סטיפן ארקדיביץ קמט פניו קצת על דברי גריניביץ אלה, ובוהו הביע מה שבלבו, שלא נאווה להוציא משפט לפני זמנו, ולא השיב לו מאומה.

מי זה נסה להכנס? – שאל את השומר.

איזה איש, אדוני המרומם, דחק ולא בקש רשות, כמעט שנתיי משם. אותך אדוני דרש. אני אמרתי: לכשיצאו החברים או...

איפה הוא?

אפשר שיצא אל הפרוזדור החיצון, אך כל היום התהלך פה. זהו בעצמו, – אמר השומר וירמוז על איש בריא רחב כתפים ומסולסל זקן, שעלה במרוצה וברגלים קלות במעלות האבן שנשופו מרב ימים, ומצנפתו, מצנפת עור כבשים, על ראשו. אחד הפקידים, איש דל בשר, שירד במעלות באותה שעה והפיסת ניירותיו בידו, עמד מלכת ויבט בעיניו תרעומות אל רגלי העולה במרוצה ואחרי כן הסב עיניו דרך שאלה אל אובלונסקי.

סטיפן ארקדיביץ עמד ממעל. פניו המאירים באור רצון מתוך צווארון מעיל המרוקם, נהרו עוד יותר, כאשר הכיר את הנחפו לעלות אליו.

אמנם כן! לווין, סוף סוף! – אמר בבדיחת ידידות ויתבונן בלווין הקרב אליו – איך לא בזית בעיניך לבקש אותי במערת פראים זאת? – אמר סטיפן ארקדיביץ וישק לרעהו בלי הסתפק בלחיצת-יד לבד.

הזה זמן רב?

זה עתה באתי, ונפשי חשקה לראותך, – ענה לווין ויבט כה וכה בביישנות, אבל גם כבעט ובדאגה. הבה נלך לנו אל הקבינט, – אמר סטיפן ארקדיביץ, אשר ידע את ביישנותו של רעו, שיש בה גם התכבדות ורגזנות, ויאחז בידו וימשכהו אחריו, כאילו העבירו במקומות מסוכנים.

סטיפן ארקדיביץ היה משתעה "בלשון יחיד" כמעט עם כל מכיריו: גם עם קניגים בני ששים שנה, גם עם נערים בני עשרים, גם עם אקטורים, גם עם מיניסטרים, גם עם סוחרים, גם עם גנרל-אדוונטניסטים, ובין כל מקורביו אלה נמצאו רבים מאד בשתי הקצוות של הסולם הצבורי, והקיצונים ההם היו תמיהים הרבה, אילו נודע להם, שיש בהם איזה צד שוה על ידי אוכלונסקי. הוא היה משתעה בלשון יחיד עם כל אשר שתה אתו יין שמפן, ויין שמפן היה שותה עם כל מכיריו, ועל כן, כאשר נקרו לפניו במעמד הפקידים המשובדים לו בעלי לשון יחיד **מחפירים** כאלה – כן קרא לרבים מרעיו דרך הלצה – היה מתחכם בטכסיותו המיוחדת לו להקל מעל הפקידים ההם את קשי הרושם הזה. לווין לא היה מן **המחפירים** בתור משתעה בלשון יחיד, אך אוכלונסקי הרגיש בטכסיותו, כי לווין חושב עליו, שלענין הפקידים הקטנים ממנו אפשר לו שלא ירצה להראות עד כמה הוא מקורב אליו, ועל כן מהר להביאו אל הקבינט.

לווין היה כמעט בן-גילו של אוכלונסקי ועמו השתעה בלשון יחיד לא בגלל היין השמפני בלבד. לווין היה רעו וידידו מראשית ימי נעוריו. הם אהבו זה את זה, בלי שים לב לשנויי אפים וטעמים, אהבת רעים שנתקרו בראשית ימי נעוריהם. אבל עם זה היה כל אחד מהם בזה בלבו את עסקי רעהו, כמנהג המצוי בין אנשים שבתורו להם מיני עסקנות שונים זה מזה, אף על פי שבשיחת חברים למדו סניגוריה איש על עסקנות רעהו. לכל אחד היה נדמה, שהוא חי חיים ממש, וחיי רעהו אינם אלא דמיון מתעה. אוכלונסקי לא יכול לעצור בצחוק לעג קל למראה לווין. זה כמה פעמים ראה אותו בא למוסקבה מן הכפר, שהיו לו בו איוו מעשים, אבל מה היו מעשיו, לא יכול סטיפן ארקדיביץ להבין היטב, גם לא כוון לבו לזה מעולם. דואג, נחפו, מתבייש קצת ורוגז בגלל ביישנותו היה לווין בכל פעם בבואו למוסקבה, ועל פי רוב הביא עמו גם השקפה חדשה לגמרי על עניני העולם. סטיפן ארקדיביץ צחק לזה, אבל גם נעים היה הדבר לו. ולווין גם הוא בזה בלבו את חיי רעו העירוניים ואת פקודתו, שנחשבה בעיניו לדבר ריק, והיה צוחק לכל זה. אולם אוכלונסקי, שהיה עושה מה שאחרים עושים, צחק בבטחה ובטוב לב, ולווין צחק לא בבטחה ולפעמים גם רגז בצחוקו.

אנחנו חכינו לך זה זמן רב, – אמר סטיפן ארקדיביץ בכניסתו לקבינטו ובהוציאו את יד לווין מידו, כמו הראה בזה, שבמקום שבאו לשם אין סכנה עוד. – שמח אני, שמח לראותך, – הוסיף ויאמר: – ומה אתה? מה? מתי באת?

לווין החריש בהביטו אל פניהם הזרים לו של שני חברי אוכלונסקי, וביחוד אל ידו של גריניביץ ההדור בלבושו אשר לו אצבעות ארוכות לבנות כל כך וצפרניים ארוכות, צהובות וכפופות בקצותיהן כל כך, וכפתורים גדולים ונוצצים כל כך על כותנתו, שבדואי מלאו הידים ההן את כללבו בלי תת מקום בו לחופש הרעיון. אוכלונסקי התבונן בזה ויבדח קצת.

אכן אציה נא אתכם, – אמר להם. – רעי פיליפ איבנוביץ ניקיטין, מיכאיל סטניסלביץ גריניביץ, וזה – הוסיף בפנותו אל לווין: עסקן בזמטובה, איש זמטובה חדש, גימנסט, מרים חמשה פודים ביד אחת, איש מקנה וצייד וידיד לי, קונסטנטין דימיטריביץ לווין, אחי סרגיי איבנוביץ קונישוב.

נעים מאד, – אמר הזקן.

אני מתכבד לדעת את סרגיי איבנוביץ אחיך, – אמר גריניביץ בהושיטו את ידו הדקה וארוכת האצבעות.

לווין הרעים פנים וילהץ את היד הנתונה בלי התלהבות ויפן מיד אל אוכלונסקי. הוא כבד בלבו כבוד גדול את אחיו מאמו, שהיה סופר נודע בכל רוסיה, עם זה לא יכול נשוא, אם פנו אליו לא באשר הוא קונסטנטין לווין, כי אם באשר הוא אחי קונישוב המפורסם.

לא, לא עסקן בזמטובה אהי עוד. כבר היו לי ריבות עם כל העסקנים ואינני נוסע עוד אל האספות, – אמר בפנותו אל אוכלונסקי.

מה מהרת! – אמר אוכלונסקי בצחוק קל. – אבל איככה? על מה?

היסטוריה ארוכה היא. באחד הימים אספר, – אמר לווין, והתחיל מספר מיד. – בלשון קצרה אגיד, הוברר לי, שאין כל עסקנות זמטובה בעולם וגם אי אפשר שתהיה, – הוא דבר כאילו הקניטו איש באותה שעה – מצד אחד הוא משחק, אנשים בפרלמנט, ואני אינני לא צעיר ולא זקן למדי לשעשע את נפשי במשחק; ומצד אחר (פה גמגם קצת), הוא תחבולה לצבור כסף בידי תקיפי המוחו. לפנים היו בעדם מוסדי אפטרופסות, בתי דינים, ועתה יש זמטובה; לא בתמונת-שוחד, כי אם בתמונת שכר קבוע, – אמר בהתלהבות מרובה, כאילו נחלק עליו אחד מן הנמצאים באותו מעמד.

כן הדבר! רואה אני, כי אתה עוד הפעם בתקופה חדשה, בתקופה קונסרבטיבית – אמר סטיפן ארקדיביץ.

אבל בזאת נדבר אחרי כן.

כן, אחרי כן. אך הוצרתי לראותך, – אמר לווין ויסתכל בשנאה ביד גריניביץ.

סטיפן ארקדיביץ בדח בדיחה קלה מאד.

הלא אמרת, כי לא תלבש עוד בגד אירופה עד עולם, – אמר ויסתכל בגדו החדש, שנראה בו בבירור, שהוא מלאכת חייט צרפתי, – כן הוא! רואה אני שתקופה חדשה היא לך.

לווין התאדם פתאום, אך לא כמו שגדולים מתאדמים, – במקצת וכלי הרגש בעצמם, אך כמו שמתאדמים נערים קטנים שהם מרגישים שמגוחכים הם בביישנותם ובגלל זה הם מתביישים ומסתמקים עוד יותר, כמעט עד הורדת דמעות. ומשונה היה מראה הפנים האלה, פני חכמה וגבורה, במצב ילדותי כזה כל כך, שחזל אוכלונסקי להביט אליו.

ואיפה נראה איש את אחי? הלא צריך אני מאד מאד לראותך, – אמר לווין.

אוכלונסקי כמו התחיל מעיין בדבר.

זאת נעשה: אנחנו נסע לסעוד פת שחרית אצל גורין ושם נדבר. עד שלוש שעות אני פנוי מעבודה.

לא, – ענה לווין, אחרי ההרהור קצת – עלי עוד לעשות בקורים.

אם כן נסעד יחדיו בצהריים.

בצהריים? הלא באמת אין לי ענין חשוב ביחוד, רק שתי מלים יש לי לאמור לך, לשאול, ואחר נשוחח.

אם כן אמור את שתי המלים, ובשעת הסעודה נשיח.

שתי המלים האלה הן, – אמר לווין, – ואמנם אין לי דבר מיוחד. פניו נעשו זעומים פתאום מרב השתדלות לכבוש את ביישנותו.

מה שלומם של השצרבעקים? הכל כבראשונה? אמר לווין.

סטיפן ארקדיביץ, אשר ידע מכבר, כי לווין אוהב את קיטי גיטו, גחך גיחוך דק מאד, ועיניו צהלו ויבריקו.

אתה אמרת שתי מלים, ואני אינני יכול להשיב בשתי מלים, כי... סלח נא רגע קטן...

המזכיר נכנס, ובדרך כבוד של מקורב לאזניו ובענותנות המיוחדת המשותפת לכל המזכירים והקשורה בהכרת יתרום על אדוניהם לענין ידיעת העסקים, קרב אל אוכלונסקי וניירות בידו ויחל להסביר לו בסגנון של שאלה איזה דבר מוקשה. סטיפן ארקדיביץ לא גמר לשמוע את דבריו וישם ידו בחבה על שרוולו של המזכיר.

לא, תעשה נא כאשר אמרתי אני – אמר אליו ויבדח כדי להמתיק את הנוזפה הקלה ויפרש בלשון קצרה, מה דעתו באותו ענין, ויסלק את הניירות הצדה ויאמר: – ככה תעשה נא, בבקשה ממך עשה נא כך, וזר ניקיטיץ.

המזכיר יצא נכלם. לוויין הספיק בין כה להבליג לגמרי על מבוכתו ויעמוד נשען בשתי זרועותיו על הכסא ועל פניו שימת-לב של התקלסות. אינני מבין, אינני מכין, – אמר אליו.

מה אינך מבין? – אמר אוכלונסקי אך הוא בבדיחה של שמחה ויצא פפירוס מכיסו. הוא היה נכון לשמוע איזו קריאה משונה מפי לוויין.

אינני מבין, מה אתם עושים, – אמר לוויין וינע כתפיו. – איך תוכלו לעסוק בזה בשים לב?

על מה?

על כי... אין מה לעשות.

אתה חושב כן, אבל אנחנו טרודים בעסקים רבים.

בעסקי ניירות כן הוא, לך כשרון לזה, – הוסיף לוויין.

כלומר חושב אתה, שיש לי איזה חסרון?

אולי כן הוא, – אמר לוויין. – אך בכל זאת אני מביט בתאות נפש אל גדלך ומתגאה, שיש לי בין אהבי אדם גדול כזה. אף על פי כן לא השיבות לי עוד על שאלתי – הוסיף ויתאמץ בכל כחו להישיר עיניו נגד עיני אוכלונסקי.

טוב, טוב. המתינה עוד ותבוא עד הלום. טוב לך, כי שלשת אלפי דיאסטינות אדמה לך במחוז קרזין, ושרירים חזקים כאלה, ולחך כלה ילדה בת שתיים עשרה שנה, – ועם זה תבוא אלינו גם אתה. על אודות הדבר אשר שאלת: אין שני, אבל יש להצטרף, שלא היית שם זה ימים רבים. ומה? – שאל לוויין בבהלה.

אין דבר – ענה אוכלונסקי. – עוד נדבר. אך בשביל מה באת הנה?

גם בזאת נדבר אחרי כן, – אמר לוויין וכל פניו אדמו גם הפעם.

טוב אפוא. מובן, – אמר סטיפן ארקדיביץ. – ראה נא, הנה רצוני לקרוא לך לבוא אלי, אבל אשתי חולה קצת. זאת נעשה: אם חפץ אתה לראותם, הנה הם היום בודאי בגן הזואולוגי מארבע שעות עד חמש. קיטי מחליקה שם על שדה הקרח בנעלי ברזל. נסע שמה וגם אני אבואה אחרך, ויחד נסע לאכול באחד המקומות.

טוב מאד; להתראות!

השמר לך, הלא ידעתי אותך, שכוח תשכח או תסע פתאום אל הכפר! קרא סטיפן ארקדיביץ בצחוק.

לא, כן אעשה.

לוויין יצא מן הקבינט, ואך כשכבר עמד בפתח זכר, כי שכח להתפטר מחברי אוכלונסקי.

אין זה כי אם איש אניגרי מאד, – אמר גריניביץ, אחרי אשר יצא לוויין משם.

כן הוא, – אמר סטיפן ארקדיביץ וינע בראשו, – אך זה מאושר! שלשת אלפי דיאסטינות במחוז קרזין, הכל נכון בידו לעתיד, ומה רב לחו! לא כאחד מאתנו.

ואתה על מה תתאונן, סטיפן ארקדיביץ?

קשה, רע, – אמר סטיפן ארקדיביץ ויאנה במרירות.

1.

כאשר שאל אוכלונסקי את לוויין, בשביל מה בא, נסתמק לוויין ויכעס על עצמו על דבר אשר נסתמק, מבלי יכולת להשיב לו: “באתי לבקש לי את גיסתך”, אף על פי שרק בשביל כך בא. בתי הלווינים והשצרבצקים היו בתי-אצילים מוסקבאיים ישנים, ובכל עת היתה חבה וידידות ביניהם. הקשר הזה התחזק עוד יותר בימי תלמודו של לוויין. הוא התכונן וגם נכנס לאוניברסיטה יחד עם הנסיך שצרבצקי הצעיר, אחי דולי וקיטי. בעת ההיא בא לוויין לעיתים קרובות לבית השצרבצקים ויאהב את ביתם. משונה הוא, אבל כך היה מעשה: קונסטנטיין לוויין דבק בבית, במשפחה, ביחוד בנשי משפחת השצרבצקים. לוויין בעצמו לא זכר את אמו, ואחותו היחידה היתה גדולה ממנו, ובבית השצרבצקים ראה בפעם הראשונה את חיי המשפחה הנהוגים בקרב האצילים המשכילים והישרים שבימים הקודמים, הם החיים אשר נמנעו ממנו במות עליו אביו ואמו. כל בני הבית הזה, ביחוד הנשים שבהם, נראו לפניו כמכוסים במסוה נעלם, במסוה פיוטי, ולא רק לא ראה כל חסרון בהם, כי אם עוד חזה לו, מתחת למסוה הפיוטי הנתון עליהם, רגשות רמים ונשגבים וכל מיני מעלות טובות. בשביל מה הוצרכו שלש הנערות האלה לדבר תמיד ביום אחד צרפתית וביום שלאחריו אנגלית; בשביל מה נגנו זו אחרי זו בשעות ידועות עלי פורטופיאנו שנשמעו קולותיו למעלה בחדר אחיהן, שהסטודנטים למדו בו; בשביל מה נסעו אליהן מורי הספרות הצרפתית והמוסיקה והשרטוט והמחולות, בשביל מה נסעו במרכבה בשעות ידועות עם מדמואזיל לינון אל הטבירסקוי בולבר שלש העלמות האלה באדרות האטלס שלהן – דולי בארוכה, נטלי בארוכה למחצה וקיטי בקצרה, שנראו תחתיה רגליה הקטנות והישרות בכל תארן בפחזמקאותיהן האדומות המתוחות יפה יפה עליהן; בשביל מה הוצרכו להתהלך על פני הטבירסקוי בולבר בלית משרת שקורדה של זה על כובעו, – כל זה ועוד הרבה ממנהגי עולם המלא סוד לא היה מובן לו, אבל ידוע ידע, שכל מה שנעשה שם היה נהדר ובחביבון-המעשים ההוא דבקה נפשו לאהבה אותו.

בימי תלמודו נטה לאהוב את הבכירה, את דולי, אבל מהר נתנה לאוכלונסקי. אחרי כן התחיל אוהב את השניה. הוא כמו הרגיש שיש לו לאהוב את אחת מהאחיות האלה, אלא שלא יכול לברר לעצמו את מי משלשתן. אבל גם נטלי נשאה, כמעט שנראתה בעולם, להדיפלומט לבוב. קיטי היתה עוד ילדה בשעה שיצא לוויין מאוניברסיטה. שצרבצקי הצעיר נכנס לצבא האניות ויטבע בים הבלטי, ולוויין היה ממעט לבוא אל השצרבצקים מן העת ההיא, אף על פי שהיה רע לאוכלונסקי. אבל בבואו בשנה הזאת בראשית ימי החורף למוסקבה, אחרי שבתו שנה אחת בכפר, ובראותו את השצרבצקים, הבין את מי משלשתן היה עתיד לאהוב באמת.

לכאורה לא היה דבר פשוט מזה, שהוא בעצמו, באשר הוא ממשפחה מיוחסת וראוי להתחשב בעשירים יותר מבעניים, וימי חייו שלשים ושתיים שנה, ישים את בקשתו לפני שצרבצקי בת הנסיכים בעצמה. בודאי היו מכירים אותו מיד לשדוך טוב. אך לוויין אהב את קיטי, ובאהבתו נדמה לו, שהיא כלילת כל המעלות, יצור מרומם על כל אשר על פני האדמה והוא בן-אדמה ויוצור שפל כל כך, שלא היה אפשר גם להעלות על הדעת ששאר בני הבית והיא בעצמה יכירוהו להוגן לה.

אחרי שבתו מלא שחרון-אהבה שני חדשים, שהיה רואה בהם כמעט בכל יום ויום את קיטי בחברת מרום עם הארץ, שהתחיל לבקר שמה בשבילה, כדי לפגשה, החליט פתאום, כי לא תהיה זאת ויסע אל הכפר.

החלטת לוויין, שזה אי אפשר, נוסדה על ההשערה, שבעיני הקרובים הוא שדוך שאינו הגון ואינו לפי ערכה של קיטי הנחמדה, וקיטי איננה יכולה לאהוב אותו. בעיני קרוביה לא היה לה עסקנות קבועה וברורה ומצב נכון, בשעה שחבריו בכר היו בעת הזאת, בשנת שלשים ושתיים לימי חייו,

זה ראש גדוד ופילגל-אדוונט, זה פרופסור, זה מנהל בנק ומסלול-ברזל, או ראש ועד כאבולונסקי; והוא (נפשו ידעה מאד, כמה יוכל להחשב בעיני אחרים) בעל אחוזה עוסק בגדול פרות, בירית חרטמונים גדולים ובבנינים שונים, כלומר איש בלי כשרון, שלא הגיע לכל מטרה, ושלפי הדעות המקובלות בצבור הוא עושה מה שהאנשים אשר לא יצלוהו למאומה עושים.

וקיטי הנפלאה והנחמדה בעלמות לא יכלה בודאי לאהוב אדם בלי תאר והדר כמו שהיד הוא בעיניו, וביחוד אדם פשוט כמוהו, שאינו מצוין בשום דבר. מלבד זאת נדמתה לו התיחסותו הקודמת אל קיטי – התיחסות גדול אל ילדה בשביל ידידות לאחיה – כגדר חדשה בדרך האהבתו. הוא חשב, כי איש כעור טוב, כמו שהיה הוא בעיניו, אפשר שיאהבהו כידיו ורע, אך כדי שיאהבהו כאהבתו את קיטי, צריך שיהיה יפה מראה, והעיקר – איש מיוחד במעלותיו.

אף אמנם שמע, כי דבר מצוי הוא, שתאהבה נשים גם רעי מראה ופשוטים, אך לא האמין לשמועה זאת, כי שפט על פי רוחו והוא היה מוכשר לאהוב רק נשים יפות, מפליאות ומיוחדות במינן.

אבל אחרי שבתו ביד שני חדשים בכפר, הוברר לו, כי לא היתה אהבתו זאת ממין הרהורי האהבה שהעסיקהו בימי חברותו הראשונים, כי הרגש הזה לא נתן לו מרגוע אפילו שעה קטנה אחת, כי לא יוכל עוד לחיות בלי פתור את השאלה: התהיה לו לאשה אם אין, וכי יאישו הוא אך פרי דמיונו ואין בידו כל הוכחה, שישבו את פניו. ועתה בא למסקנה בהחלטה גמורה להביע את בקשתו ולקחת את קיטי לאשה, אם יאותו לו. או... הוא לא יוכל להרהר במה שיהיה לו, אם ישיבו את פניו.

ז.

ליווין בא למסקנה בבוקר ויסר אל קוזנישיב אחיו מאמו, הגדול ממנו בשנים, ויחלף שמלותיו ויבא אליו אל חדר עבודתו, ובלבבו היה לספר לו מיד, מה הדבר אשר הביאהו הנה, ולבקש עצה מפיו; אך לא את אחיו לבד מצא שם. עמו ישב פרופסור לפילוסופיה מפורסם, אשר בא מחרקוב לשאת ולתת עמו בדבר המחלוקת הקטנה שנפלה ביניהם בשאלה פילוסופית חשובה מאד. הפרופסור הזה נלחם מלחמת סופרים בחמת רוחו עם המטריאליסטים, וסרגיי קוזנישיב התבונן היטב בכל מהלך הפולמוס הזה, ואחרי קראו את מאמרו האחרון של הפרופסור כתב לו באגרת את השגותיו. באגרתו הוכיח את הפרופסור על יתוריים יתרים שהוא מותר למטריאליסטים. והפרופסור מהר ויבא אליו, למען יתבררו הדברים ביניהם. הם דנו בשאלה זו, שדשו בה רבים: היש גבול בין החזיונות הפסיכיים ובין הפיזיולוגיים בפעולת האדם, ואיפה הוא הגבול הזה? סרגיי איבנוביץ קדם פני אחיו בצחוק-החבה הקר, שהיה מקבל כל אדם בו, ויצאגוהו לפני הפרופסור ויסף לדבר בענין שדנו בו.

הפרופסור, איש קטן-תואר, בעל משקפים צר-מצח, הפסיק רגע קטן לנתינת שלום ויוסף לדבר בלי שים לבו ללווין. ליווין ישב והמתין, עד שיצא הפרופסור, אבל ענין השיחה התחיל מעסיק אותו במהרה.

ליווין ראה בו'ורנלים את המאמרים, אשר דברו המדיינים על אודותיהם, וקרא אותם בשים לב, כי מצא בהם את התפתחות יסודי חכמת הטבע הידועים לו – כי תלמיד מחלוקת הטבע היה באוניברסיטה – אך מעולם לא צרף את המסקנות המדעיות האלה על אודות מוצא האדם, שהוא דומה בו לאשר בעלי החיים, על אודות הריפליקסים, על אודות הביולוגיה והסוציולוגיה – אל השאלות בענין מהות החיים והמות לו בעצמו, שהיו עולות על לבבו בימים האחרונים לעתים קרובות יותר ויותר.

בשמעו את שיחת אחיו והפרופסור התבונן, שהם צרפו בדבריהם שאלות מדעיות ממין זה אל השאלות הנוגעות בנפש האדם, ופעמים אחדות כמעט החלו לדבר בשאלות ההן בעצמן, אלא שבכל פעם שקרבו אל אותו הענין, שהיה עיקר לו, מהרו להתרחק מהן וחזרו והעמיקו בתחום החלוקים הדקים והמיעוטים והציטוט והרמזים ושמות בני סמכא, ואז הבין בכבודות, במה הם מדברים.

אני אינני יכול לשער, – אמר סרגיי איבנוביץ בלשון הברורה שהיה רגיל בה ובדבורו המדוקדק ובהברתו היפה, אינני יכול להסכים בשום אופן לדעתו של קייס, שכל מה שאני חושב על אודות העולם החיצון יצא לי מרשמים חושיים. גם המושג היסודי על דבר ההויה בא אלי לא על ידי חוש, כי על כן אין לנו גם אבר מיוחד למסירת המושג הזה.

כן, אבל הם – וואורסט וקניוויט ופריאסוב – ישיבו לך, שהכרת ההויה שאתה מכיר, יוצאת מסכום כל רשמי החושים, שהכרת-הויה זו היא פרי ההרגשות הגופניות. וואורסט אומר גם בפירוש, כי אם אין הרגשות גופניות, אין מושג הויה.

אני אומר להפך, – התחיל סרגיי איבנוביץ.

אך פה נדמה עוד הפעם ללווין, שקרבו אל השאלה העיקרית והנם חוזרים ומתרחקים, וימצא את לבבו לפנות בשאלה זו אל הפרופסור:

אם כן, בכלות חושי, במות גויתי, אי אפשר לכל הויה שלי עוד? – שאל ליווין.

הפרופסור הביט בתרעומות וכמו מתוך מכאוב רוחני אל השואל המשונה, הדומה במראהו לאחד הבורלאקים, מושכי הספינות, יותר מלאחד הפילוסופים, ויסע עניו אל סרגיי איבנוביץ כשואל את פיו: מה יש לאמור לך? אך סרגיי איבנוביץ, שדבר לא בתלהבותו המרובה ולא בקטנות מוחו של הפרופסור, ושבגלל זה לא היה מעצור לו גם להשיב לפרופסור גם להבין את נקודת ההשקפה הפשוטה והטבעית, ששאלת ליווין נשאלה על פיה, צחק צחוק קל ויאמר:

שאלה זו עוד אין לנו רשות לפתרה...

אין לנו נדונים, – ענה אחריו הפרופסור לקיים דבריו – ויוסף לטעון בענינו: – לא, – אמר עוד – אני מעיר, שגם אם יסוד ההרגשה הוא הרושם, כמו שאומר פריאסוב בפירוש, עלינו להבדיל בדיוק בין שני המושגים האלה.

ליווין לא הטח אזניו עוד לדבריהם ויחכה ליציאת הפרופסור.

ח.

כאשר יצא הפרופסור פנה סרגיי איבנוביץ אל אחיו:

שמח אני מאד כי באת. הלימים רבים? ומה עסקי האחוזה?

ליווין ידע, כי עניני האחוזה מעסיקים אך מעט את אחיו הגדול ממנו בשנים, וכי מעביר הוא על מדותיו בשבילו בשאלו כזאת, ועל כן ענה רק על דבר מכירת החטים ועל דבר הכסף.

ליווין רצה להגיד לאחיו את מחשבתו על דבר נשואים ולשאלו בעצמו; אך כאשר ראה את אחיו והקשיב את שיחתו עם הפרופסור וכאשר שמע אחרי כן את קול מדברו אליו, שנגד רצונו היה קול גונן ומיטיב, בשאלו אותו על עסקי האחוזה (שותפים היו באחוזה שירשו מאמו, וליווין היה המנהל בעדו ובעד אחיו), הרגיש, שמאזו סבה אינו יכול להכנס בדברים עם אחיו על אודות החלטתו. הוא הרגיש, כי אחיו יתיחס אליה, אל החלטתו, לא כמו שרציו לו.

ומה הזמסטה שלכם? – שאל סרגיי איבנוביץ, שהיה מכבד את הזמסטה וערכה גדל בעיניו אמנם אינני יודע...

מה זאת?... הלא חבר ההנהגה אתה?

לא חבר אני עוד; אני יצאתי, – ענה ליווין, – ואינני נוסע עוד אל האספות.

חבל! – אמר סרגיי איבנוביץ ופניו רעמו.

ליווין החל לספר, בחפצו להצטדק, מה שנעשה באספות שבמחורו.

כן הוא בכל עת! – נכנס לתוך דבריו סרגיי איבנוביץ. – אנחנו הרוסים זה דרכנו תמיד. אפשר שזו גם מדה טובה – כשרון אדם לראות נזקי

עצמו, אבל מפריזים אהנו, אהנו מתנחמים בשפת לצון הכנונה בפנינו תמיד. אני אך אומר לך, שאם יתנו זכויות בדימות מוסדות המוסטבה שלנו, לעם אירופאי אחר... אשכנזים או אנגלים, למשל, היו מגיעים לחרות על ידן, ואהנו אך מלגלים.

ומה אעשה? – אמר לוויין כאשם. – זה היה נסיוני האחרון. בכל נפשי נסיתי. אינני יכול, אינני מוכשר.

לא אינך מוכשר, – אמר סרגיי איבנוביץ, – אינך מתיחס אל הדבר כראוי.

אולי כן הוא, – השיב לוויין בעגמת נפש.

הידעת, כי ניקולי אחינו חזר ובא הנה.

ניקולי היה הגדול של קונסטנטין לוויין מאביו ומאמו ואחיו מאמו של סרגיי איבנוביץ, איש אשר פזר חלק גדול מהונו והתחבר אל אנשים משונים וסוררים והיה מתקוטט עם אחיו. מה אתה אומר? – קרא לוויין בפחד. – איך ידעת זאת?

פרוקופי ראה אותו בחוץ.

פה במוסקבה? איפה הוא? הידעת? לוויין קם מכסאו כנכון ללכת מיד.

צר לי, כי הגדתי לך זאת, – אמר סרגיי איבנוביץ וינע בראשו על צערו של אחיו הצעיר. – אני חקרתי ויודע לי, איפה הוא יושב, ואשלח לו את שטר החוב שלו על שם טרובין, אשר פרעתי בעדו וזה הדבר אשר השיב לי.

רגיי איבנוביץ נתן לאחיו פתקה שהוציא מכשש הניירות שעל השולחן.

לוויין קרא בכתב המשונה והגודע לו את הדברים האלה: "אני מבקש בכבוד הראוי שיתן לי לנח. זה הדבר האחד, שאני דורש מאחי הנעמים. ניקולי לוויין.

לוויין קרא זאת ובלי הרים ראשו עמד לפני סרגיי איבנוביץ והפתקה בידו.

בקרבו נלחמו החשק לשכוח לפי שעה את אחיו וההכרה שדבר רע היא שכחה כזאת.

רוצה הוא, כנראה בברור, לעלות אותי, – הוסיף סרגיי איבנוביץ, – אך זאת לא יוכל, ואני חפון אחרון בכל נפשי לעזור לו, אך יודע אני, שזה אי אפשר.

כן, – שנה לוויין, – אני מבין ומעריך כראוי דרכיך עמו, אבל אני אסע אליו.

עשה כן, אם חפץ אתה, אך אני לא איעצך לנסוע אליו, אמר סרגיי איבנוביץ. – ולא לי אני דואג: הוא לא יטה את לבבך מאחרי, אך למענך אני יועץ אותך, טוב אשר לא תסע. לעזור אי אפשר. אולם עשה כטוב בעיניך.

אפשר שבאמת אין לעזור לו, אך אני מרגיש ביוחד ברגע זה כן, אבל זה ענין אחר – אני מרגיש, כי לא אוכל לנח.

אכן זאת לא אבין, – אמר סרגיי איבנוביץ. – דבר אחד אני מבין, – הוסיף לאמור, – זה סייג לשפלות רוח. אני החלתי להביט בעינים אחרות ובנטיה גדולה מבראשונה כלפי זכות על כל מה שנקרא נבלה, מאז נהיה אחינו ניקולי למה שנהיה... הלא ידעת מה שעשה...

הה, נורא הוא, נורא! – שנה לוויין אחריו.

לוויין לקח מידי משרתו של סרגיי איבנוביץ את האדריסה של אחיו ורצה לנסוע אליו מיד, אך כחשבו את דרכי גמר לדחות את נסיעתו זו עד הערב: קודם כל דבר היה לו, כדי שתנוח דעתו, לגמור את הענין, שהוא בא כשכילו למוסקבה. מבית אחיו נסע אל בית הועד אשר אוכלונסקי בו, וכשנודע לו מה שהוצרך לדעת על אודות השצירבצקים, נסע אל המקום, אשר אמרו לו, כי שם יוכל למצוא את קיטי.

ט.

בארבע שעות ירד לוויין מעל מרכבה שכורה אצל הגן הזואולוגי בלב פועם בחזקה, כמו שהרגיש היטב, וילך במסלה הפונה אל ההרים ואל שדה הקרח, וכבר ידע באותה שעה בברור, שימצא אותה שם כי ראה את מרכבת השצירבצקים אצל המבוא.

יום קרח בהיר היה היום ההוא. אצל השער עמדו שורות שורות של מרכבות כבודות, עגלות חורף, מרכבות שכורות, ו'נדרמים לובשי מלבוש נקי, שכובעיהם בראשיהם התנוססו לנוגה אור השמש, עמדו צפופים במבוא הגן ובמסלות המנוקות שבין הבתים הקטנים "הרוסיים" המקושטים בכלונסאות מפותחים. עצי הלבנים הענפים הזקנים, שכל ענפיהם נכפו מפני השלג, נראו כעוטי שמלות-הג חדשות. ולוויין הלך במסלה הפונה אל שדה הקרח, הלך ודבר עם לבבו: "לא אירא ולא אהת עלי אך להרגע. מה לך? מה זאת? החרש. פותה!" דבר אל לבו תוכחות. אך כאשר התאמץ להרגיע את רוחו, כן כבדה עליו נשימתו. אחד ממודיעיו נקרה לפניו ויקרא אליו, והוא לא הכיר את מידועו. מהרה נגש אל ההרים, ועליהם צלצלו שלשלאות העגלות הקטנות היורדות והעולות, והעגלות השטות שקקן, וקולות צהלה נשמעו. בצעו עזר צעדים אחדים, נגלה שדה הקרח לפניו, ומיד הכיר אותה בתוך כל המחליקים.

לוויין הבין, כי היא פה, על פי השמחה והפחד אשר תקפוהו. היא עמדה ודברה עם אשה אחת בקצהו השני של שדה הקרח. לא נראה כל דבר מיוחד לא בלבושה ולא בעמידתה; אך לו נקל היה להכירה בתוך ההמון הזה, כי נראתה לו כשיש שושנים בין חרולים. היא אצלה מאורה על הכל. היא היתה צחוק נעים, מגיה על כל אשר מסביב. "האמנם יכול אני לרדת שמה על הקרח, לגשת אליה?" שאל בלבו. המקום אשר עמדה עליו היה בעיניו קדש, אשר אין לנגוע בו. וכרגע אחד היתה יראתה על פניו כל-כך, שעוד מעט והלך לו משם. הוא הוצרך להתחזק ולהסביר לנפשו, שאנשים מכל המינים הולכים סביבה, שגם הוא בעצמו היה יכול לבוא שמה לשוט בנעלי שייט. הוא ירד וזמן רב נמנע מהביט אליה, כמו שנמנעים מהביט אל השמש, אבל גם בלי הבט ראה אותה, כמו שראים את השמש בלי הסתכל בו.

ביום זה ובשעה זו בכל שבוע היו נאספים על הקרח אנשים בני חבורה אחת, שכולם ידעו זה את זה. בהם היו גם שייט-קרח מהירים, מתכבדים ומתנאים באמנותם, גם מתלמידים מאחזים בכסאות, שתנועותיהם במורך ובכבודות, גם נערים קטנים, גם זקנים, שנתכוונו בזה לשם בריאות הגוף; כל אלה היו בחירים ומאושרים בעיני לוויין, על כי נמצאו במקום הזה והיו קרובים אליה. כל השטים על פני הקרח העבירוהו, השיגוהו גם דברו עמה ובלו השתעבדות לה התעלסו ויתענגו על הקרח הזקן ומוג האויר הטוב. ניקולי שצירבצקי, "שני בשני" של קיטי, ישב מלוכש בז'וקיטקה קצרה ובמכנסים צרים ובעלי הברזל שעל כפות רגליו על אחד הספסלים, ובראותו את לוויין, קרא אליו: הנה שייט הקרח הראשון שברוסיה! הנה ימים רבים? הקרח טוב מאד, שים נעליך על רגליך.

גם נעלים אין אתי, – ענה לוויין ויתפלא בעצמו על עז רוחו וחופש מדברו במעמדה ולא חדל מהגות בה גם רגע קטן אחד, אף על פי שלא הסתכל בה. הוא הרגיש, כי השמש הולך וקרוב אליו. היא נמצאה בפנה, וברגליה הדקות, המתוחות בנעלים גבוהות, שטה אליו, וקצת מורך נראה בתנועותיה. נער בלבוש רוס, מנופף ידיו בכל על כחו ומשתוחח מאד בשוטו רדף אחריה. היא שטה ברגלים בלתי בטוחות כל צרכן; ידיה המוצאות מתוך המופה הקטנה התלויה לה על תקות-חוט, היו מזומנות לנתינת שלום, והיא הכירה את לוויין ותבט אליו ותצחק לו ולפחדה יחד. כשנגמר הסבוב דחקה בהגלה הקטנה והקלה ותשט אל מול שצירבצקי ותחזק בידו ותרכן לו בראשה בצחוק קל. היא יפתה בעיניו יותר מאשר נראתה לו בדמיונו. בהגותו בה היה יכול לשוותה נגד עיניו בכל פרטי מראה, ביוחד את הוד ראשה הקטן והצהוב החפשי כל כך בתנועותיו על כתפיה, כתפות עלמה מעוגלות, והמביע תומת ילדות וטוב לבב. הילדות הנסוכה על פניה ויפעת גזרת הנחמדה, היו יסודי היופי המיוחד לה והמובן לו היטב; אבל בכל פעם היה משתומם כעל חזיון חדש, אשר לא שער מראה, על מבט עיניה הטובות, השוקטות והמביעות אהבת אמת, וביוחד על נועם צחוקה, אשר היה מעבירו מדי פעם בפעם אל עולם-קסמים, ששם הרגיש בעצמו, שנתמלא תום ורוך ונעשה כמו שהיה, על פי זכרונו, בימי קדמת ילדותו המעטים.

הזה זמן רב אתה פה? – אמרה אליו בהושיטה לו את ידה. תודות לך, הוסיפה, כאשר הרים את המטפחת שנפלה מתוך המופה שלה.

אני? זה מעט, אתמול... כלומר... היום... באתי, – ענה לוויין, אשר בסערת לבו הבין את שאלתה בקושי, – אני אמרתי לנסוע אליך, – אמר עוד, ובזכרו כרגע, שבבילי מה בקש לראותה, נבוך ויתאדם. – אני לא ידעתי, כי יודעת-שיט את ומיטיבה לשוט.

היא הביטה אליו בשים לב, כמו נתכוונה להבין, על מה הוא נבוך.

תהלה מאתך יש להוקיר. פה מסורות בדינו, כי אתה הגדול שבשייטים, – אמרה קיטי בבדיחה. – מה חפצה אני לראותך בשוטך על הקרח! נעל נא נעלי- שיט ונשוטה נא יחדו.

“לשוט יחד! האמנם אפשר הדבר?” אמר לוויין בלבב, בהביטו אליה.

כרגע אנעל, – אמר וילך לשים נעלי- שיט על רגליו.

זה ימים רבים לא היית אצלנו, אדוני, – אמר המשרת בתמכו את רגל לוויין ובהקדו עליה את עקב הברזל. – ואחר כך לא נמצא עוד מפליא לעשות כמוך בין האדונים. – הטוב יהיה כן? – הוסיף במתחו את הרצועה.

טוב, טוב, מה נא, – ענה לוויין, וביגיעה עצר ברוחו שלא יחזק צחוק השמחה שנראה על פניו שלא בכונתו. “כן הוא – אמר בלבב, – אך אלה חיים. אך זה אושר! יחדו, אמרה, **נשוטה נא יחדו. ** האומר לה עתה? אבל הן בגלל זה אני ירא לאמור, בגלל אשר עתה אני מאושר, מאושר לפחות על ידי התקוה... אך אז... אבל הגיעה העת! מן הצורך הוא! צריך, צריך! סור ממנו, רפיון!”

לוויין עמד על רגליו ויפשוט את אדירתו, ואחרי מרוצת התרגלות על הקרח הרך, שעל יד הבית הקטן קפץ ובא אל הקרח החלק וישט בלי יגיעה, וכמו ברצונו לבד עלתה בידו להחיש, לקצר ולכונן מרוצתו. הוא קרב אליה בחלישות דעת, אך גם הפעם הרגיעתה בנועם צחוקה.

היא נתנה לו את ידה וילכו יחד הלוך והחש מהלכם, ובמדה שמהרו ללכת הרבתה ללחוץ בחזקה את ידו.

עמך הייתי ממהרת יותר להשתלם בדבר, כך אני בוטחת, כלי דעת מדוע, – אמרה אליו.

ואני בוטח בעצמי, בשעה שאת נשענת עלי, – אמר הוא אליה, אבל נבהל מיד על אמרו זאת ויתאדם. ובאמת, כאשר אך יצאו הדברים מפיו, חלפה פתאום כל החבה שהייתה על פניה, כחמה בהסתתרה מאחרי העבים, ולוויין הכיר את משחק פניה הידועים לו, שהיה מעיד ככל פעם על עיון מרובה; על מצחה הקטן עלה קמט קטן.

לא קרה אותך כל מקרה לא טוב? אולם, אין לי רשות לשאול, – אמר במהירות.

מפני מה?... לא שום דבר לא טוב לא קרני, – ענתה בשפה קרה ותוסף מיד: – האם לא ראית את מדמאזיל לינון?

לא ראיתיה עוד.

לך נא אליה, היא אוהבת אותך כל כך.

“מה זאת? אני העצבתי. הושיעני נא, אלי!” אמר לוויין בלבב וירץ אל הצרפתית הזקנה שישבה על אחד הספסלים ושערותיה היו סדורות לה תלתלים לבנים. היא קבלה אותו בבדיחה ובגלוי שניה התותבות, כמו שמקבלים ידיד ישן.

אמנם גְדלים אנחנו, – אמרה אליו ורומה בעיניה על קיטי, – הדוב הקטן היה לגדול! – הוסיפה הצרפתית בצחוק והזכירה לו את הלצתו על אודות שלש העלמות, שהיה מכנה אותן שלשה דובים על פי אגדה אנגלית לילדים. – הלא תזכור, שהיית אומר כן?

הוא לא זכר כלל וכלל, אך היא צחקה לזכר הלצה זו ואהבה אותה זה כעשר שנים.

לך לך, לך לשוט. וקיטי מיטיבה לשוט עתה, האין זאת?

כאשר שב לוויין במרוצה אל קיטי, לא היו לה פניה הנועמים עוד. עיניה הביטו באהבת אמת ובחבה כבראשונה, אך לו נדמה, שמסכר הפנים היפות שלה נשקפת מנוחה מיוחדת שיש בה כוונה. והדבר הזה העציב את רוחו. היא דברה במורתה הזקנה ובמנהגיה המשונים, ואחרי כן שאלה אותו על אודות ארחות חייו.

האמנם לא תרגיש עצבות בחורף בכפר? – אמרה אליו.

לא, אין בי עצבות, עסוק אני מאד, – אמר אליה, ובדברו הרגיש, שהיא גוררת אותו אחרי רוח המנוחה השוררת בדבריה, ולא יעמוד בו כח לסור מאחרי הרוח הזה, כשם שלא יכול לסור מאחריה בתחלת החורף.

הלימים רבים באת הנה? – שאלה אותו קיטי.

אינני יודע – ענה בלי השמיע לאזניו מה שהוא מוציא מפיו. הרעיון, שאם יוסיף להגרר אחרי הידידות השוקטת הזאת ישוב גם הפעם בדרך אשר בא, בלי הועיל מאומה, עלה על רוחו ויגמור להתקומם לה.

איך לא תדע?

אינני יודע, זה תלוי בך, – אמר ויבהל מפני דבריו.

אם לא שמעה את דבריו, אם לא חפצה לשמעם, אך היא כמו נכשלה ותדפוק פעמים ברגלה הקטנה ותסב מאצלו מהר. היא שטה ובאה אל מדמאזיל לינון ותאמר לה איזו דברים ותשמע פעמיה אל הבית הקטן, אשר הסירו בו הנשים את נעלי השיט מעליהן.

“אלי, מה עשיתי! ה' אלהי! עורני נא, למדני נא! אמר לוויין, ובשעה שנשא תפלה זו הרגיש צורך בתנועה עזה וישט בה ככה בסכובים חיצוניים ופנימיים.

באותה שעה יצא מבית הקהוה אחר הצעירים, המעולים שבשייטי הקרח החדשים, ופפירוס בפיו, ונעלי שיט ברגליו, ואחרי מרוצת התרגלות רץ בשקשוקים ובקפיצות דרך המעלות למטה. הוא עף למטה ובלי שנות גם את מצב ידיו התחיל משוטט על פני הקרח.

אכן, זה מופת חדש! – אמר לוויין וימחר וירץ למעלה לעשות כדבר הזה. השמר לך, הרי זה דורש רגילות! – קרא אליו ניקולי שצירבצקי.

לוויין עלה על המישור שלפני המעלות וירץ הנה והנה ככל אשר היה בידו, וירץ למטה, ובתנופות ידים גנן על שווי המשקל הנחוץ בתנועה זו, שלא היה רגיל בה. במעלה התחוננה נתקל, אך כמעט שנגעה ידו בקרח נטה ויזקוף ויצחק וישט הלאה.

“בן חיל, נעים, – אמרה קיטי בלבב באותה שעה, בצאתה מן הבית הקטן עם לינון ובהביטה אליו בצחוק-חבה פנימית כמו אל אח אהוב. – האמנם אני אשמה, האמנם עשיתי איזה דבר רע? הם אומרים: הטיפות היא, ידעתי, כי לא אותו אני אוהבת; אבל עם זה נעים לי עמו, והוא בן חיל כל כך. אך למה אמר זאת?... כראות לוויין את קיטי בצאתה ואת אמה אשר פגש אותה על המעלות, והוא היה אדום מרוב תנועה מהירה, עמד וישקע בהרהורים. הוא הסיר את נעלי השיט וישג את האם עם הבת אצל שער היציאה.

שמחה אני לראותך, – אמרה הנסיכה. – כליל חמישי אנו מקבלים כדרכנו תמיד.

אם כן היום הוא?

שמוח נשמח מאד לראותך, – אמרה הנסיכה בקרירות מגולה. קרירות זו הדאיבה את קיטי, ועל כן לא יכלה לכבוש את רצונה להרחיק את הרושם הקשה שעשתה אמה, ותסב ראשה ותאמר בצחוק קל:

להתראות.

באותה השעה נכנס סטיפן ארקדיביץ אל הגן, וכובעו היה מוטה הצדה, ופניו נהרו, וכולו מראה מנצח מלא שמחה. אך בקרבו אל חותנתו ענה על שאלותיה לשלום דולי בפני חוטא נעצב. אחרי דברו בלחש ובעוצב עם חותנתו, זקף את חזהו ויאחז את לווין בזרועו. ומה אפוא, נוסעים אנחנו? – שאל את לווין – כל הימים האלה הגיתי כך, ומאד מאד אשמח, כי באת, – אמר ויבט אל עיניו בפנים מביעים מחשבות עמוקות.

נוסעים אנחנו, נוסעים, – ענה לווין בשמחה: הוא לא חדל לשמוע את צלצול הקול שאמר אליו "להתראות", ולראות את הצחוק הנעים, שנאמרה בו מלה זאת.

"לאנגליה" או לארמיטאז'?

אין חלוק לי.

"לאנגליה" אפוא, – אמר סטיפן ארקדיביץ, לפי שלבית המלון הזה היה חייב יותר, ועל כן חשב לדבר שאינו הגון להתרחק ממנו. היש לך רכב? טוב מאד, כי את מרכבתי שלחתי הביתה. שניהם אחרישו בכל שעת הנסיעה. לווין הרהר בהערכת השנוי שנראה על פני קיטי: פעם הבטיח את נפשו, כי יש תקוה, ופעם הוברר לו, כי תוחלתו נכזבה, ובכל זאת הרגיש בעצמו, שנהפך לאיש אחר, שאינו דומה למה שהיה לפני צחקה ולפני אמרה: "להתראות".

בדרך סדר לו סטיפן ארקדיביץ את סדר הסעודה.

הלא אוהב טירבה אתה? – אמר ללווין בגשתם במרכבתם אל בית המלון.

מה? – שאל לווין אחריו: – טירבה? כן, מאד מאד אני אוהב.

י.

כשנכנס לווין עם אובלונסקי אל בית המלון, לא יכול לבלתי התבונן, שיש בפניו ובכל תארו של סטיפן ארקדיביץ איזה רישום מיוחד, כמין צהלה מסותרת. אובלונסקי הסיר את אדירתו ובכובע מטה הצדה עבר אל חדר האוכל, ובעברו נתן פקודות למשרתים טטרים לבושי פרק ומחזיקי מפות לבנות, אשר דבקו בו כולם, הוא נתן שלום והחזיר שלום ימינה ושמאלה, כי גם פה נמצאו לו מודעים שקדמו פניו בשמחה כבכל מקום, ויגש אל הבופיט וישת כוס יין-דגן ויקח לו דג קטן ויאמר לצרפתית המפורכסת, העדויה קשורים מעשי סריגה דקה וסלסולי שער, שעמדה מבפנים לקאסה, דברים שהביאו גם אותה לידי צחוק מקרב לב. ולווין לא שטה הפעם, ודוקא בגלל אשר געלה נפשו בצרפתית הזאת, שהיתה כולה כמין הרכבת שערות נכריות ואבקת-אורז ומי-בושם. הוא אך שם עיניו עליה ויט מפניה מהר כמו ממקום מטונף כל נפשו מלאה זכרונות על אודות קיטי, וצחוק נצחון ואושר נגה בעיניו.

הנה, הוד נסיכות, גשה נא, לא יטרידו את הוד נסיכותך, אמר אחד הטטרים אשר החזיק בו ביחוד, איש זקן שכולו לבן וירכיו רחבות וכנפי הפרק שלו נפרדות עליהן. – גשה נא, הוד נסיכות, אמר אל לווין בכוונה לשמש בשקידה, מפני כבודו של סטיפן ארקדיביץ, גם את האורח הבא עמו.

כרגע פרש מפה מצוחצחת על שולחן עגול מכוסה במפה מכבר, שמנורת ברונזה ממעל לו, ויקרב אליו כסאות של קטיפה ויעמוד לפני סטיפן ארקדיביץ, ומפה קטנה וכרטיס המטעמים בידו, ויחכה למצוותיו.

אם יצוה הוד נסיכותו לתת לו חדר מיוחד, יפנה חדר בעדו מהר: הנסיך גליצין שם עם גבירה אחת. צדפות חיות נתקבלו.

א! צדפות.

סטיפן ארקדיביץ התחיל מהרהר.

אולי נשנה את הסדר, לווין? – אמר וישם את אצבעו על הכרטיס, ופניו הביעו עיון גדול. אך, הטובות הן הצדפות?

פלינבורגיות הן, הוד נסיכות, אוסטינדיות אין.

לו תהינה פלינבורגיות, אבל החיות הן?

תמול נתקבלו.

אולי נתחיל בצדפות, ואחר נשנה את כל הסדר? מה תענה על זה?

לי אין חלוק בדבר, לי ציר ומקפה נבחר מכל; אך כזאת הלא אין בזה. מקפה א לא-ריס, הטוב בעיניך? – אמר הטטרי ויגחן אל לווין כאומנת אל ילד.

לא, לא משטה אני, כל מה שתבחר ייטב בעיני. אני שטתי על הקרח ורעב אני. ואל תדמה, – הוסיף בראותו אות-תרעומות על פני אובלונסקי, – כי לא הערכתני כראוי את טוב טעמך. בעונג אוכל מטעמים.

פשיטא! אמור מה שתאמר, אבל זה אחד מתענוגי החיים, – אמר סטיפן ארקדיביץ. – תנה אפוא, אחי, עשרים או, זה ימעט, שלשים צדפות; נזיד עם קלחים...

פֶּקֶטְנֵיגֵר, – נענה הטטרי אחריו. אך, לפי הנראה, לא רצה סטיפן ארקדיביץ לעשות לו נחת רוח ולקרא את המטעמים בשמותיהם הצרפתיים.

עם קלחים, הידעת? אחרי כן טירבה עם ציר שבלילתו עבה, אחרי כן... רוסטבוף; אך השתדל, שיהי יפה. נוסף על זה תרגולי-בר, ועל זה, כמובן, כבושים.

הטטרי זכר, שאין דרכו של סטיפן ארקדיביץ לקרוא את המטעמים בשמותיהם הרשומים צרפתיים בכרטיס, ועל כן לא שנה אחריו כבראשונה, אך אחרי כן המציא לנפשו את העונג הזה ושנה את כל המטעמים שהוזמנו יחד זה אחר זה על פי הכרטיס: מרק פרטנייר, טירבה סוס בומרשה, פולרד א ליסטרורגו, מסידואן די פריאי... ומָהָר, כמכונה של נוצות-מתכווצות, הניח את הכרטיס המכורך האחד ויחטוף את השני וישט לסטיפן ארקדיביץ.

ומה נשתה?

אני – מה שייטב בעיניך, אך לא הרבה... שמפני – אמר לווין.

מה? בזה נתחיל? ואולם גם זה אפשר. אתה אוהב את החתום בחותם לבן?

קָשָה בלן – מלא הטטרי את דבריו במהירות.

אם כן תתן יין זה עם הצדפות, ואחר נראה.

שומע אני. ויין סעודה מאיזה מין תצוה להביא?

ניאי תביא. לא, טוב ממנו יין שבלי שדעת הכל נוחה הימנו.

שומע אני. וגבינה תצוה להביא משלך?

כן, פארמיזאן. אולי אתה אוהב מין אחר של גבינה?

לא, לי אין כל חלוק בדבר, – אמר לוויין בבלי יכולת לעצור שפתיו מצחוק קל.

והטטרי רץ בכנפים – כנפי פרק – פרושות, ואחרי חמשה רגעים נכנס במעופו זה, ובידו קערות צדפות פתוחות ומוטלות על קליפותיהן, קליפות מרגליות, ובקבוק בין אצבעותיו.

סטיפן ארקדיביץ קָלל את המפה הקטנה המגוהצת וידביקה מתחת לז'ילט וישם את ידיו על השולחן במנוחה ויחל לאכול את הצדפות.

אכן לא רעות הן, אמר, בהסירו במזלג-הכסף הקטן את הצדפות המפרכסות מעל קליפותיהן המבהיקות ויתחיל בולע אותן בתאות נפש זו אחר זו. – לא רעות, – חזר ואמר בהפנתו את עיניו הלחות והנוצצות פעם אל לוויין ופעם אל הטטרי.

לוויין אכל גם מה הצדפות, אף על פי שפת מלופתת בגבינה ערבה לו יותר. אך הוא התבונן בנחת אל אוכלונסקי. גם הטטרי הביט, אחרי הוציאו את הפקק ומסכו את היין היפה אל הכוסות הדקות המצופות זהב, בצחוק של קורת רוח אל סטיפן ארקדיביץ ויתקן את ענקו הלבן.

ואתה אינך מאוהבי צדפות? – אמר סטיפן ארקדיביץ בשותו את כוסו, – או שרוי בצער אתה? האין זאת?

הוא רצה, שייטיב לוויין את לבו. ולוויין אמנם לא היה עצב, אך המקום היה צר לו. קשה וצר היה לו על פי רעיוני רוחו לשבת בעת ההיא בבית המשתה בין החדרים, שסעדו בהם עם נשים, בתוך המרצחה וההשתדלות המרובה לעשות כרצונו איש ואיש; אותה ההתקששות בברונזה, במראות, בגז, בטטרים – כל זאת היתה דרך עלבון לו. ירא היה, פן ישקץ את הרגש הקדוש הממלא את נפשו. אני? כן, דואג אני; אך מלבד זאת מורת רוח לי כל אשר אראה פה, – אמר לוויין. – אתה לא תוכל לשער, עד כמה משונה כל זה בעיני, באשר אני בן כפר, עד כמה צפרניו של אותו האדון, שראיתי אצלך...

כן ראיתי, שצפרני גריניביץ האומלל משכו את עיניך עליהן, אמר סטיפן ארקדיביץ בצחוק.

אינני יכול, – ענה לוויין. – אתה השתדל נא, ראה את לבי, עמוד על דעתך של בן כפר. אנחנו מתאמצים להכשיר את ידינו כפי האפשר לעשות בהן מלאכה; בעבור זה אנהנו קוצצים את צפרנינו ומפשילים לפעמים את שרוולינו. ופה אנשים מגדלים בכוונה את צפרניהם, עד כמה שאפשר להן להתקיים, ומרחקים את כפייהם בכפתורים רחבים כקערות, כדי שלא יוכלו לעשות דבר בהן.

סטיפן ארקדיביץ צחק צחוק שמחה.

הרי זה אות, שידידי זה אינו צריך לעבודה גסה. בינתו עובדת לו...

אולי כן הוא. אך בכל זאת משונה הדבר בעיני, כשם שמשונה בעיני עתה מה שאנו, בני הכפרים, משתדלים לאכול ולשבוע מהר, למען תספיק לנו השעה לעשות את שלנו, ואני ואתה משתדלים אנו באכלנו, שלא לשבוע זמן רב כפי האפשר, ובשביל זה אנו אוכלים צדפות...

מובן הוא, – מלא סטיפן ארקדיביץ את דבריו במהירות. – אבל זאת מטרת ההשכלה: להפוך כל דבר לתענוג.

אם זאת היא המטרה, אני נכון לי להיות פרא.

גם פרא אתה בלעדי זאת. כולכם, כל הלווינים, פראים אתם.

לוויין נאנח. הוא זכר את ניקולי אחיו, ולבו הכהו ויצר לוויפלד פניו; אך אוכלונסקי החל לדברבנין, אשר השכיחו את עצבו כרגע.

ומה, התסע היום בערב אל קרובינו, אל השצירבצקים? – אמר ויסקל מלפניו את הקליפות הריקות האושיניות ויקרב אליו את הגבינה, ויברק בעיניו דרך רמיזה עמוקה. כן, נסוע אסע, – ענה לוויין. – אף על פי שנדמה לי, שהנסיכה האם קראה אותי לא ברצון.

מה לך? הבל וריק! כך דרכה... עתה תנה נא אחי, נזיד!... כך דרכה, גרנד דם, – אמר סטיפן ארקדיביץ. – גם אני אבוא, אבל צריך אני לנסוע אל הגרפינה בוינה לזמרת-הכנה. ולא פרא אתה? באיזה טעם אחר אפשר להסביר מה שברחת פתאום ממוסקבה? השצירבצקים שאלו אותי תמיד עלוך, כאילו הייב אני לדעת. ואני יודע אך דבר אחד: כל הימים אתה עושה, מה שלא יעשה איש זולתך.

כן הוא, – אמר לוויין בגמגום ובצער מגולה: – צדקת, פרא אני. אך פראותי נגלתה לא ביציאתי מזה, כי אם בחזירתי שחזרתי עכשיו...

אבל מה מאושר אתה! – קרא סטיפן ארקדיביץ פתאום בהביטו לתוך עיני לוויין.

במה?

אני מכיר סוסים אבירים על פי החותמות החרותים עליהם וצעירים אוהבים – על פי עיניהם, – אמר סטיפן ארקדיביץ כקורא ברגש מתוך ספר. – הנה הכל עודנו עתיד לך.

ולך האמנם כבר עבר הכל?

לא, אמנם לא עבר, אך לך עתיד, ולי הוה, ואתו ההוה אינו תדיר כלל. ומה אפוא?

הוא אינו טוב. אך על אודותי אינני רוצה לדבר, ולא עוד אלא שלהסביר הכל אי אפשר, – אמר סטיפן ארקדיביץ. – ואתה בשביל מה באת למוסקבה?... הסירה את הקערות, קרא אל הטטרי. אתה מבין מעצמך? – השיב לוויין, בלי גרוע עיניו הנוצצות מעל סטיפן ארקדיביץ.

מבין אני, אך אינני יכול להחל דבר בזה. גם על פי זה תוכל לראות, המצאתי אם לא מצאתי את חידתך. – אמר סטיפן ארקדיביץ ויבט אליו בצחוק דק.

ומה תאמר לי? – אמר לוויין בקול רועד וירגש בבירור, שכל שרירי פניו מזדעזעים. – מה דעתך על זה?

סטיפן ארקדיביץ שתה במתינות את כוסו, כוס יין שאבלי ובלו גרוע עיניו מלווין.

אני?... אמר סטיפן ארקדיביץ, – אין לי דבר שאני רוצה בו יותר מזה, אין דבר! זהו המעולה מכל מה שהיה אפשר.

אבל שמא טועה אתה? הידעת במה אנו מדברים? – אמר לוויין ויעמק עיניו בדובר עמו. – החושב אתה, שאפשר הדבר?

אני חושב, שהוא אפשר. מפני מה אי אפשר?

לא, הבאתם תחשוב, שהוא אפשר? לא, אמור כל מה שאתה חושב! ומה אם ישיבו את פני?...

ואני גם ברי לי...

ולמה תחשוב כן? – אמר סטיפן ארקדיביץ בבדיחה על סערת רוחו.

כן נראה לי לפעמים. הלא זה יהיה נורא גם לי גם לה.

על כל פנים אין כל דבר נורא בזה לעלמה. כל עלמה מתגאה שמבקשים את ידה, כן, כל עלמה, אך לא היא.

סטיפן ארקדיביץ חיך קצת. הוא ידע מראש את הרגש הזה שבלווין, הוא ידע, שעל פי השקפתו נחלקות כל העלמות שבעולם לשני מינים: האחד הוא – כל העלמות שבעולם, חוץ ממנה, בהן כל דרכי היצר המשותפים לכל בני האדם, והן מצויות מאד; והמין השני – היא לבדה, שאין בה כל מדה שאינה הגונה, וגבוהה היא מכל מין האדם.

ראה נא, קח לך מן הציר, – אמר ויעצור ביד לווין, אשר סלק מאצלו את הציר.

לווין שמע אליו וישם ציר על קערתו. אך לא הניח לסטיפן ארקדיביץ לאכול.

לא, ראה נא, אתה, אמר אליו – בינה נא, כי שאלת החיים והמות זאת לי. מעולם לא דברתי עם איש אודות זאת. הן אני ואתה זרים אנחנו זה לזה בכל דבר: טעמים שונים, השקפות שונות, שונים בכל אשר נפנה; אבל יודע אני, שאתה אוהב אותי ומבין דרכי, ובגלל זה אני אוהב אותך אהבה נוראה. אך למען ה', דבר אלי את אשר בלבבך באמת.

אני אומר אליך מה שאני חושב, – אמר סטיפן ארקדיביץ בצחוק קל. – אך גדולה מזו אומר לך: אשתי – אשה נפלאה מאד... הוא נאנח בזכרו את הדברים שבינו לבין אשתו, ויוסף, אחרי החרישו רגע אחד: – בה רוח נבואה. היא בוחנת לבבות, אך לא זאת בלבד, – היא יודעת מה שיהיה. וביחוד בעניני שדוכים. היא נבאה, למשל, כי שחובסקיה תנשא לברניטילן. איש לא רצה להאמין, אבל דברה בא. והיא נוטה אחריך.

ובמה היא אחרי?

בוה שהיא לא אוהבת אותך, כי אם גם אומרת, כי עתידה קיטי להיות לך ולא לאחר.

לדברים האלה נהרו פני לווין פתאום בצחוק קל, בצחוק קרוב לדמעות גיל. כן היא אומרת? – קרא לווין – אני אמרתי תמיד, כי אך מחמדים היא אשתך. ורב לנו, רב לדבר בזאת, – אמר בקומו ממקומו.

טוב, אבל שב נא.

אך לווין לא יכול לשבת. הוא עבר פעמים בצעדי אונגו בחדר הקטן, הדומה לכלוב ויקרוץ בעיניו, כדי שלא תראה דמעה בהן, ואחרי כן חזר וישב אצל השולחן.

בינה נא, – אמר בשבתו, – שאין זו אהבה. כבר אהבתי, אך זה ענין אחר, לא רגשי הפנימי הוא, כי אם כח חיצוני הכניעני. הן יצאתי מפה, על כי החלטתי, שלא תהיה כזאת לעולם, התבין, כשם שאין אושר בארץ; אך אני נלחמתי עם נפשי, ורואה אני, כי בלעדי זאת אין חיים לי. ויש לגמור... ולמה יצאת?

חכה נא! כמה רעיונות בלבי! כמה שאלות לי! שמע נא. הן אחת לא תוכל לשער, מה הגדלת לעשות עמדי, כשאמרת לי מה שאמרת. אני מאושר כל כך, שהייתי לאסיר-לב נתעב; שכחתי הכל. היום נודע לי, כי אחי ניקולי... הלא ידעת, נמצא פה... וגם אותו שכחתי כמדומה לי, שגם הוא מאושר. הרי זה כמין שגעון. אבל ענין נורא הוא... הנה אתה בעל אשה, אתה יודע רגש זה... נורא הוא, שאנו – אנשים זקנים, אנשים שכבר טעמו... לא טעם אהבה, כי אם טעם חטאים... מתקרבים פתאום אל יצור זך ונקי מעוון; הלא תועבה היא, ועל כן אי אפשר לאיש כמוני שלא ירגיש את עצמו לבלתי ראוי. אבל אתה הטאידך מעטים.

אך בכל זאת, – אמר לווין, – בכל זאת אני חוזר בגועל נפש על ספר דברי ימי ומרעיד ומקלל ומתאונן במרירות... כן.

ומה נעשה? כך דרכו של עולם, – אמר סטיפן ארקדיביץ.

כל נחמתי בנוסחת התפלה האהובה לי מאז, "כי לא על צדקותי, כי אם ברחמיך הרבים סלח נא לי", גם היא יכולה אך לסלוח.

יא.

לווין שתה את כוסו, ושניהם החרישו.

עוד דבר אחד עלי לאמר לך. הידעת את וורונסקי? – שאל סטיפן ארקדיביץ את לווין.

לא, לא ידעתי. למה אתה שואל זאת? עוד בקבוק, – אמר סטיפן ארקדיביץ אל הטטרי, אשר מלא את כוסותיהם והשתדל לשמשם דוקא ברגעים שלא הוצרכו לו.

עליך לדעת את וורונסקי, על כי הוא אחד מאנשי תחרותך.

מה הוא וורונסקי? – אמר לווין, ופניו, אשר זה עתה היו שעשועים לאובלונסקי בצהלה הילדותית המובעת בהם, נהפכו פתאום למלאי זעם ורעי מראה.

וורונסקי הוא אחד מבני הגרף קיריל איבנוביץ וורונסקי ואחד מן הטפוסים היותר משוכללים שבצעירי מרום עם הארץ הפטרבורג. לי נודע בטוויך, בימים אשר עבדתי שם, והוא בא שמה לזמן לקיחת אנשי צבא. הוא עשיר מאד, יפה, מתהלך עם גדולי הארץ, פליגל-אדיוטנט ויחד עם זה איש חמודות, טוב ונעים מאד. אך לא טוב ונעים בלבד. כפי מה שהכרתי אותו פה הוא גם בעל השכלה ונכון דבר. על כל פנים הוא עתיד להצליח ולגדל.

לווין הרעים פניו והחריש.

והוא בא הנה ימים מעטים אחרי יציאתך, ולפי מה שאני רואה, הוא אוהב אותה אהבה עזה, ואתה מבין, כי האם...

סלח נא לי, אבל אני אינני מבין מאומה, – אמר לווין ופניו מלאו רגזה ודאגה. ומיד זכר את ניקולי אחיו ועד כמה נתעב הוא בעצמו בשכחו את אחיו זה.

המתנה נא, המתנה, – אמר סטיפן ארקדיביץ ויצחק ויגע בידו. – אני אמרתי לך מה שידעתי, ואני שונה, שבענין הזה נראה לי, כפי מה שאפשר לראות מראש, שאתה עתיד לנצח.

לווין נרתע לאחוריו על כסאו, פניו היו חורים.

אבל אני איעצך למהר כפי האפשר לגמור את הדבר, – הוסיף אובלונסקי וימלא את הכוס.

לא, תודה לך, אינני יכול לשתות יותר, – אמר לווין, בסלקו את כוסו מלפניו. פן אֶשכר... ומה שלומך? – הוסיף לווין, וברור היה, שרצונו לעבור אל ענין אחר.

עוד מלה אחת: על כל פנים איעצך למהר לפתור את השאלה. ביום הזה לא איעצך לדבר.

– אמר סטיפן ארקדיביץ. – בא מחר בבקר להשתדך כמנהג המקובל, ויברכך אלהים...

הלא חפצת כל הימים לבוא אלי לצוד ציד? בוא נא באביב הזה – אמר לווין.

עתה נחם מאד, כי התחיל בשיחה זו עם סטיפן ארקדיביץ. הרגש המיוחד שלו נטמא בשיחה זו

על אודות תחרותו של איזה אופיציר פטרבורגי ובהשערותיו ובמועצותיו של סטיפן ארקדיביץ. סטיפן ארקדיביץ צחק קצת. הוא הבין את הדברים שבלב לווין.

אני אבוא באחד הימים, – אמר אל לווין. – כן הוא, אחי, הנשים הן הציר, שהכל טובב עליו.

הנה גם לי רע, רע מאד. וכל זה בשביל הנשים. הגידה נא לי בלי כחד, – הוסיף בקחתו סיגרה ובהחזיקו בידו האחת בכוס, – הבה נא עצה לי.

אך באיזה דבר?

זה הדבר. נשער נא, שאתה בעל אשה, ואוהב אתה אותה, אך נפתית אחרי אשה אחרת...

סלח נא, אבל אינני מבין זאת כלל, כיצד... כשם שאינני מבין, כיצד אעבור עכשיו, אחרי אכלי לשובע, לפני חנות של נחתום ואגנוב עוגה משם.

עיני סטיפן ארקדיביץ הבריקו יותר מהרגיל.

ומדוע לא? יש אשר יערב ריח העוגה כל כך, שאין לעמוד נגדו.

היממליש איזט'ס, ווענן איך בעצוואונגען

מיינע אירדישע בעגער;

אָבער דאָך וועננ'ס ניכט געלונגען,

האָטט איך אויך רעכס היבש פלאויר!

באמרו זאת צחק צחוק דק. גם לווין לא יכול להתאפק מצחוק רגע קטן.

אך בלי דברי לצון, – הוסיף אובלונסקי – בינה נא, כי האשה הזאת – נפש נעימה, טובה, מלאה אהבה, אשה אומללה, בודדת, שוויתרה על כל. עתה כשכבר נעשה מעשה, בינה נא זאת, כלום אפשר לעובה? גם כי נאמר שיש להפדר, כדי שלא להרוס את האושר הביתי, אך האומנם אין לחוס עליה, אין לכוננה, אין להקל על מצבה?

לענין זה סלח נא. הלא ידעת, על פי רוחי נחלקות כל הנשים לשני מינים... כלומר לא... נכון יותר: יש נשים ויש... אני לא ראתי ולא אראה בנות-חמד נדחות, ונשים כאותה הצרפתית, המפורסמת למכפנים לקאסה, בעלת התלולים, שקץ הן לי, וכל הנדחות דומות לה. והאמורה באבן-גליון?

חדל נא! המשיח לא היה אומר מעולם את הדברים האלה, אילו נודע לו, עד כמה ילמדו מתוכם להרע. אבל אני מדבר לא מה שאני חושב, כי אם מה שאני מרגיש. תועבת נפשי הן הנשים הנדחות. אתה ירא מפני עכבישים, ואני מפני השקוצים האלה. הן בודאי לא למדת את טבע העכבישים ואינך יודע את דרכיהם, והיא הדין לי.

נקל לך לדבר כן; הרי זה דומה לאותו האדון שבספרו של דיקנס, שבידו השמאלית הוא משליך אחרי כתפו הימנית את כל השאלות הקשות. אבל הכחשת המעשה לא תשובה היא. מה לעשות אפוא, הגידה לי מה לעשות. הנה אשתך נעשית זקנה, ואתה מלא חיים. בטרם תפן כה וכה, אתה רואה, שאינך יכול לאהוב את אשתך, גם כי תכבד אותה מאד. ופתאום תבוא אהבה בלבך, ואתה אבדת, אָבדת! – אמר סטיפן ארקדיביץ בעצבון וביאוש.

לווין צחק.

כן הוא, אָבדת, – הוסיף אובלונסקי – ומה לעשות?

אין לגנוב עיגות.

סטיפן ארקדיביץ צחק צחוק גדול.

הוי, מטיף מוסר! אבל בינה נא זאת: הנה שתי נשים לך: האחת תובעת את זכויותיה, ואותן הזכויות הן אהבה מאתך, מה שאין בידך לתת לה; והשנית מקרבת לך את כל נפשה ואינה דורשת לה מאומה. מה לך לעשות? איך תנהג? הרי זו דראמה נוראה!

אם חפץ אתה לשמוע את אשר בלבבי בענין זה, אומר לך, כי אינני מאמין, שיש בזה דרמה. וזה טעמי. האהבה על פי דעתי... שתי האהבות, שאַפלטון מברר ערכן, כמו שתזכור, בספר "המשתה" שלו – שתי האהבות אבן בוחן הן לאנשים. יש יודעים אך את האחת, ויש יודעים אך את השנית – והאנשים היודעים רק את האהבה שאינה אַפלטונית, אין להם להזכיר דרמה בדברם בה. באהבה כזאת אי אפשר לשום דרמה. "תודה רבה לך על הנאה זו, חיי בשלום" – וזאת כל הדרמה. ובאהבה אַפלטונית אי אפשר שתהי דרמה, כי באהבה כזאת הכל ברור וטהור, כי...

ברגע ההוא זכר לווין את חטאותיו ואת המלחמה הפנימית אשר נלחם ויוסף פתאום:

ובכל זאת אפשר שצדקת, אפשר מאד... אך אני אינני יודע, אינני יודע לגמר.

זה הדבר, – אמר סטיפן ארקדיביץ, – אתה אדם שלם מאד. זה יתרוך וגם זה חסרונך. אתה שלם באַפיק וחפץ אתה, שיהיו כל החיים הרכבת חזיונות שלמים, ואין הדבר כן. הנה אתה בווה את העבודה בעניני הצבור, על כי רצונך, שתהי העבודה מתאמת תמיד למטרתה, ואין זה ממנהגו של עולם. רוצה אתה עוד, ששקטניו של היחיד תהי מכוונת למטרה, שהאהבה והחיים הביתיים יהיו תמיד ענין אחד, – וגם זה אינו ממנהגו של עולם. כל שנוי הגוונים, כל ההוד, כל ההדר שבחיים הוא הרכבת צל ואור.

לווין נאנח ולא ענה מאומה. הוא הרהר בענינו ולא שמע את דברי אובלונסקי.

ופתאום הרגישו שניהם, שאף על פי שהם רעים, אף על פי שסעדו יחדו ושתי יין, שהיה לו לקרובם זה לזה יותר, מהרהר כל אחד מהם אך בענינו ואין איש מהם דואג לרעהו כלל. אובלונסקי כבר הכיר לא אחת ולא שתיים את ההתחלקות הגדולה הזאת, הבאה אחרי סעודה תחת התקרבות, וידע מה שיש לעשות במקרים האלה.

חשבון! – קרא בקול ויצא אל החדר הסמוך ושם פגש כרגע אַדיוטנט נודע לו ויכנס בדברים עמו על אודות אַקטריסה אחת ומפרנסה. ומשהתחיל מדבר עם אַדיוטנט ההוא הרגיש רוח ומנוחה מעמל השיחה עם לווין, אשר בכל פעם היה מביאו לידי יגיעת מוח ונפש רבה מאד.

כאשר בא הטטרי והביא חשבון בסכום עשרים ווששה רובל עם קופיקות והוספה ליון דגן בעדו, לא שת לווין את לבו לסכום אַרבעה עשר רובל שהוטל עליו, אף על פי שבזמן אחר היה משתומם על זה ככל כן כפר, וישלם ויסע לביתו על מנת לחלף את בגדיו ולנסוע אל השצירבצקים, ששם היה גורלו עתיד להתברר.

יב.

בת-הנסיכים קיטי שצירבצוקה היתה בת שמונה עשרה שנה. היא החלה להראות ב"עולם" אך בחורף ההוא. בדרכיה ב"עולם" הצליחה יותר משתי אחיותיה הגדולות, וגם יותר מאשר קותה אמה הנסיכה. מלבד אשר הצעירים המחוללים בנפשי מוסקבה אהבו כולם כאחד את קיטי, נזדמנו עוד החורף הראשון ההוא שני שזדכים חשובים באמת. ראשונה: לווין, ומיד אחרי יציאתו ממוסקבה – הגרף וורונסקי.

כניסת לווין לביתם בתחלת החורף, בקוריו המרובים ואהבתו המגולה לקיטי גררו אחריהם את השיחות הראשונות בין הנסיך והנסיכה על אודות עתידות קיטי בתם וגם העירו דברי ריבות ביניהם. הנסיך טען ללווין ויאמר, כי איננו מבקש לו טוב ממנו לקיטי. והנסיכה אמרה, על פי דרכן של נשים לנטות מעיקרה של השאלה, כי קיטי עודנה צעירה מאד, כי לווין אינו מראה לדעת בשום דבר, שהוא נכון באמת להשתדך, כי קיטי איננה דבקה אחוריו, וכיצא בזה; אך לא אמרה עיקרו של דבר, שהיא מחכה לשדוך טוב מזה לבתה, שאין לבה נוטה אחרי לווין ושאינה מבינה את דרכיו. וכאשר יצא לווין פתאום ממוסקבה, שמחה הנסיכה ואמרה לאישה בגילת נצחון: "הלא תראה, כי צדקתי". וכאשר נראה וורונסקי, שמחה

עוד יותר, כי מצאה בזה חזק לדעתה, שעתידיה קיטי לא לשידוך טוב סתם, כי אם לשידוך נפלא בטובו.

אמה של קיטי לא יכלה גם לדמות את וורונסקי ואת לוויין זה אל זה. לא ישרו בעיניה גם סברותיו וחומרותיו המשוונות של לוויין, גם כבודת תנועתו בצבור, שהיתה לפי דעתה מדרכי הגאווה שלו, גם הייו בכפר – חיי פרא לפי טעמה – ועסקנותו בעניני המקנה והאכרים; גם מלבד זאת חרה לה מאד, על כי באהבו את בתה היה נוסע אל ביהמ חודש וחצי ונראה כמחכה לאיזה דבר, כבוחן ובוחק, וכמו היה מתירא, שמא יגדל הכבוד יותר מדי, אם ישתדך, ולא הבין, כי בנסעו אל בית אשר בו עלמה-כלה הוטל עליו להגיד את אשר בלבבו. ופתאום יצא מן העיר בלי דבר דבר. “טוב שהוא רע-מראה כל כך, שלא אהבה אותו קיטי”, אמרה הנסיכה בלבה.

וורונסקי התאים לכל מאייו היום: הוא היה עשיר מאד, נבון, יחסן, עולה למדרגה גבוהה בעבודת הצבא והחצר, וכולו מחמדים. היא לא יכלה לבקש טוב ממנו.

בנשפי מחול היה וורונסקי מבקש קרבתה של קיטי בגלוי. הוא היה מחולל עמה ונוסע לביתם, ולא יכלו להסתפק בדבר, שהוא חושב באמת לקחתה. אך אף על פי כן דאגה וחרדה אמה מאד כל ימי החורף ההוא.

הנסיכה בעצמה היתה לאיש לפני שלשים שנה בשדכנותה של דודה אחת. החתן בא לראות ולהראות, לאחר שכבר נודע הכל על אודותיו; הדודה השדכנית שאלה וידעה והודיעה את הרושם שנעשה בשעת הראיון; הרושם היה טוב; אחרי כן השתדך לפני האב והאם ביום שנועד לזה מראש, וההשתדכות שחכו לה מקודם נתקבלה ברצון. הכל נעשה קל ופשוט מאד. לפחות, נדמה כן לנסיכה. אך בבנותיה נסתה וראתה, עד כמה לא קל ולא פשוט הוא ענין השאת הבנות הנראה כנעשה מאליה. כמה יראות יראה, כמה מחשבות חשבה, כמה כסף הוציאה כמה מריבות קלות היו בינה לבין אישה על דבר נשואי שתי בנותיה הגדולות, דריה ונטליה! ועתה כשהתחילו “מוציאים” את הצעירה, שבו אליה הדאגות והספקות ההם, והמריבות עם אישה גדלו בפעם הזאת יותר מעל אודות בנותיה הראשונות. הנסיך הזקן היה, ככל האבות, מדקדק ביחוד בכבוד בנותיו ובשמן הטוב; הוא היה מקנא לבנותיו בלי גבול, וביחוד לקיטי, האהובה לו יותר מכולן, ועל כל פסיעה ופסיעה היה גוער בנסיכה, באמרו, שהיא משפלת את כבוד בתה. הנסיכה היתה רגיזה בזה עוד בימי טיפוליה בבנותיה הראשונות, אבל עתה הרגישה, כי חישנותו היתרה של הנסיך יש לה יסודות יותר מבראשונה. היא ראתה, שבנות גילה של קיטי יסדו איזו חברות, נסעו לאיזו שעורים, התהלכו עם גברים בלי חשש, נסעו יחידות ברחובות, חדלו לקר. והעיקר הוא, שהיו כולן מובטחות, שהן בעצמן צריכות לבחור להן בעלים ולא אבותיהן. “בימים האלה אין משיאים עוד כבראשונה”, חשבו ואמרו כל העלמות הצעירות האלה, וגם כל הזקנים עמהן. אך כיצד משיאים בימים האלה, לא הגיד איש לנסיכה. המנהג הציפתי – שהאבות משיאים כטוב בעיניהם את הילדים – לא נתקבל, הוא נחשב למגונה. המנהג האנגלי, – שהעלמה חפשיית לגמרי – גם הוא לא נתקבל, ואי אפשר לקבלו בצבור הרוסי. המנהג הרוסי, מנהג השדכנות, נחשב לדבר מכוער, עליו לעגו הכל וגם הנסיכה בעצמה, אבל איך ראוי להנשא ולהשיא – לא ידע כל איש. כל האנשים, שדברה הנסיכה עמהם במקרה על אודות זאת, אמרו אליו, פה אחד: “חדלי נא, בימינו אלה עת לעזוב את המנהג הנושן הזה. הלא הצעירים הם הבאים בנשואים ולא אבותיהם, על כן יש לתת לצעירים לכוונן את חייהם על פי ביתם.” אך נקל היה הדבר כן למי שאין לו בנות, והנסיכה הבינה שבתה יכלה לקרב ולאהוב במקרה גם איש, אשר לא יאבה לקחתה או אשר לא יוכשר להיות לה לאיש. ואחרי כל הדברים אשר שנו לנסיכה, שבימינו ראוי לצעירים בעצמם לכוונן את חייהם, לא יכלה להאמין לזה, כשם שלא יכלה להאמין, שבזמן מן הזמנים יש לחשוב רובים ממולאים כללי-שעשועים טובים בידי ילדים בני חמש שנים. ובגלל זה דאגה הנסיכה לקיטי יותר ממה שדאגה לבנותיה הראשונות בשעתן.

עתה יראה, פן יסתפק וורונסקי בבקשות ידידות לבד. היא ראתה, כי בתה אוהבת אותו, אך נחמה את נפשה באמרה, שהוא איש ישר ועל כן לא יעשה זאת. אבל יחד עם זה ידעה, מה נקל הוא להעביר עלמה על דעתה, על פי מנהגי החופש המקובלים בימים האלה, ומה קלה דעתם של גברים בכלל בדבר העון הזה. כשביע הקודם ספרה קיטי לאמה מה שדברה עם וורונסקי בשעת מאזורקה. השיחה היא הרגיעה קצת את הנסיכה; אך לשקוט לגמרי לא יכלה גם אחריה. וורונסקי אמר לקיטי, כי הוא ואחיו רגילים כל כך לשמוע בקול אדם בכל דבר, שאינם מחלישים להתחיל בשום דבר חשוב בלי הועץ אהה “יעתה אני מחכה ליום שתבוא אמי מפטרבורג, כמו שמחכים לאושר מיוחד”, אמר לה בשיחה ההיא.

קיטי ספרה זאת, בלי מצוא חשיבות מיוחדת בדברים האלה. אך אמה הבינה אותם באופן אחר. היא ידעה, כי מחכים שם לזקנה מיום ליום, גם ידעה, כי שמוח תשמח הזקנה על בחירה זו שבחר בנה לעצמו, ומשונה היה בעיניה דרכו זה, שאינו משתדך, מיראה, שמא יעזוב את אמו בזה; אבל נפש חשקה כל כך בשידוך זה ועוד יותר במנוחה שהוא עתיד להביא לה מדאנותיה, שהאמינה לדבריו של וורונסקי, אף על פי שהיה תמוה בעיניה מאד. מר מאד היה לנסיכה לראות בצרת בתה הבכירה דולי, אשר היתה נכונה לעזוב את אישה, אבל דאגתה הרבה לגורל בתה הצעירה, כבשה תחתיה את כל שאר רגשותיה. והיום הזה, בבוא לוויין, נוספה עוד דאגה חדשה: היא יראה, פן תחמיר בתה על עצמה, באשר כבר נטתה קצת זמן קצר, לפי מה שנדמה לה, אחרי לוויין, ותשיב את פני וורונסקי, ובכלל, פן תהי שיבת לוויין למכשול ולמעצור בדבר הזה, הקרוב כל כך להגמר.

מה לו, הזה זמן רב פא הנה? – אמרה הנסיכה על אודות לוויין, שבזמן הביתה.

היום, אמי.

דבר אחד יש את נפשי לאמור... החלה הנסיכה, וקיטי ראתה את פניה, כי מלאו שימת-לב והתעוררות, ותבן, במה היא נכונה לדבר. אמי, אמרה בחרי אף ותסב אליה במהירות, – אַל נא, אַל נא תאמרי מאמנה בזה. ידעתי, ידעתי הכל.

גם היא רצתה במה שרצתה אמה, אבל בטעמים, אשר נכונה אמה לתת לדבר, ראתה עלבון לה. אני אך רוצה לאמר, שנתינת תקוה לאחד... אמי, אַל נא, למען אלהים, אַל נא תדברי. מה נורא מאד לדבר בזה.

לא אדבר, – אמרה האם, בראותה דמעות בעיני בתה; – אבל דבר אחד, בתי היקרה: הנה את הבטחתיני, שלא יהי לך דבר נסתר ממני. לא יהיה?

לעולם לא יהיה, אמי, דבר לא אסתיר, ענתה קיטי ותתאדם ותבט בעינים מישירות אל פני אמה. – על דעתי אין תפץ לדבר בזה עתה. אני... אני... אילו רציני, אינני יודע מה להגיד ואיככה... אינני יודעת.

“לא שקר לא תוכל לדבר בעיניה אלה” אמרה אמה בלבה ותצחק לסערת רוחה ולשמחתה הגדולה של קיטי. הנסיכה צחקה, על כי בעיני התמימה הזאת גדול וחשוב כל כך מה שמתחולל בקרבה בשעה זו.

י.

בין סעודת הצהרים ובין תחלת הנשף הרגישה קיטי ממין רגשותיו של איש חיל צעיר לפני תגרת מלחמה. לבה פעם בקרבה בחזקה, ורעיוניה תעו בבלי יכולת להתרכז בענין אחד.

היא הרגישה, כי בנשף הזה, ששני אוהבים יזדמנו בו בפעם הראשונה במקום אחד, תליז גורלה לכל ימי חייה. בלי הפסק רגע שותה לנגד עיניה את שני אלה, פעם את כל מהם בפני עצמו ופעם שחם נועדים יחד. בהעלותה על לבה את דברי הימים שעברו עליה, היה זכר דרכיה עם לוויין יקר ונעים לה מאד. זכרונות ימי ילדותה, שהם היו ימי הידידות בין לוויין ובין אחיה המת, שזו הוד מיוחד, הוד פיוטי, על דרכיה עמו. אהבת לוויין אליה – נפשתי ידעה מאד שהוא אוהב אותה – היתה לה לכבוד ולשמחת לבב. בגלל כל זה היה זכרו אך טוב ונעים לה. לא כן היו זיכרונותיה על אודות וורונסקי. אליהם נלוה איזה רגש קשה, אף על פי שהיה וורונסקי איש נמוסי ומתון עד מאד: כמין הערמה נראה לה בדרכיה עמו, ולא בו ראתה כוונת – בו טעה, שתמים הוא עמה – כי אם בה בעצמה. היא כמו הערימה קצת כעודו לנגדה, כשעה שעם לוויין התנהגה בלי כל שמץ התחכמות. אבל במחשבותיה על אודות הימים הבאים נשקפה לה החיים עם וורונסקי בדמות יום שכולו הוד והדר ונעימות, והחיים עם לוויין – בדמות יום מעונן.

בעלותה ללבוש את שמלותיה לנשף הסתכלה במראה וראתה לשמחת לבבה, שהיום הוא היה מן הימים הטובים שלה, שפניה טובים כראוי וכל כחה אהה, מה שהיה נחוץ לה אז ביחוד; את המנוחה ההיצונית ואת חופש התנועה הרגישה בעצמה במלואם.

בחצי השעה השמינית ירדה אל חדר האורחים, וכרדתה שמה, קרא המשרת בשם “קונסטנטיין דמיטרייץ לוויין”. אמה הנסיכה היתה עוד בחדרה, גם הנסיך עוד לא יצא לקבל את הבאים. “באה שעת מגורת”, אמרה קיטי, וכל דמיה פרצו אל לבה, ותבט אל המראה ותבהל מראות, מה חורו פניה.

ברור היה לה, כי בכוננה הקדים לבוא, לבעבור ימצא אותה לבדה ויגיד לה את כל לבו, ובפעם הראשונה נגלה לה כל הענין הזה מצד אחר, מצד

חדש לה לגמרי: באותו הרגע שמה אל לבה בפעם הראשונה, כי השאלה נוגעת לא בה לבד, כי לא שאלות מי ייטב לה ואת מי היא אוהבת הן העיקר האחד בדבר, וכי עליה לעלות עלבון כבוד מנשוא את האיש האהוב לה... ועל מה? על כי האיש הישר והטוב הזה אוהב אותה, על כי דבקה נפשו בה. אך אין דרך אחרת, והדבר נחוץ.

“אאהה אלי! האומנם עלי להגיד לו זאת בעצמי? – שאלה בלבה. – האמנם אומר לו, כי לא אהבתיו? הלא שקר יהיה דברי זה. מה אפוא אומר לו? כי אהבתי איש אחר? לא, זאת לא אוכל. אָסורה נא מזה...”

היא נגשה אל הדלת, וקול צעדיה בא באזניה. “לא, הלילה לי. מה אירא? כל רע לא עשיתי. יעבור עלי מה! את האמת אָגיד! ובודאי לא יציק לי בדברי אליו אמת. הנהו”, אמרה אל לבה, בראותה את תארו המלא חוסן ומורץ יחד ואת ברק עיניו המכוננות אליה, ותבט אליו בעינים נשואות אל פניו וכמו בקשה רחמים ממנו, ותתן יד לו.

באתי ולא עת, כמדומה לי שהקדמתי, אמר ויתפונן בחדר הריק, בראותו, כי כאשר דמה כן היה, כי אין מעצור לפניו לדבר ככל אשר עם לבבו, נפלו פניו מרוב מבוכתו. לא, לא, – אמרה קיטי ותשב אצל השולחן.

אבל מראש חפצתי בזאת, למצוא אותך לבדי חפצתי, – אמר בלי שבת ובלוי הבט אליה, למען יעמוד רוחו בו.

אמי תצא הנה מהר. תמול עיפה מאד. תמול...

בדברה לא ידעה בעצמה, מה שהיא מבטאה בשפתיה ולא גרעה מעליו את עיניה המבקשות רחמים והמביעות חבה.

הוא אך שם עינו עליה, ופניה אָדמו, ומליה נעתקו.

הנה אמרתי לך, כי אינני יודע, אם לימים רבים באתי... כי זה תלוי בך.

בדברו השפילה ראשה יותר ויותר, מבלי דעת, מה תענה על הדבר אשר יאמר עוד מעט.

כי זה תלוי בך, שנה לוויין. – רצוני לאמר... רצוני לאמר... בעבור זה באתי... בעבור... היי נא לי לאשה! – בטא לבסוף בלי השמיע לאזניו מה שהוא מוציא מפיו; אבל כאשר הכיר וידע, כי הדבר האיום והגורא כבר יצא מפיו, עצר במלים ויבט אליה.

היא שאפה רוח בכבדות ואילו לא הביטה. שמחה גדולה שמחה בקרבה. נפשה מלאה עונג. לא עלה על רוחה מראש, כי הודאתו תעשה עליה רושם חזק כזה. אבל רק רגע קטן התענגה על נצחונה, כי זכרה את וורונסקי, ותשם את עיניה הבהירות לנכח פני לוויין המלאים יאוש, ותען בשפתים מהירות:

זה אי אפשר... סלה נא לי.

מה קרובה היתה אליו לפני רגע אחד, מה גדל ערכה בחייו! ומה זרה לו ורחקה ממנו עתה! זה היה לי לדעת מראש, – אמר וישעה עינו ממנה ויכון ללכת.

יד.

אך ברגע ההוא יצאה הנסיכה הזקנה מחדרה. פניה לבשו חרדות במצאה אותם לבדם ובהתבוננה אל המבוכה שעל פניהם. לוויין קדד לפניו ולא אמר דבר. קיטי החרישה ולא הרימה עיניה. “תודות לאל, רואה אני, שהשיבה את פניו”, אמרה הנסיכה בלבה, ועל שפתיה נראה צחוק החבה, שהיתה רגילה לקבל בו את באי ביתה בכל יום המישי שבשבו. הנסיכה ישרה והתחילה שואלת את לוויין על דבר עסקי הכפר. גם הוא חזר וישב, ויהי את לבבו להמתין, עד שירבו הבאים, ויוכל לצאת משם באין מתבונן אליו.

בעוד חמשה רגעים נכנסה הגרפינה נורדסטון, רעוה של קיטי, שנשאה לאיש בחורף הקודם.

ונורדסטון אשה חולנית, רגשנית, צנומה ומכורכמת, ועיניה שחורות נוצצות. היא אהבה את קיטי, וכדרך כל הנשואות עם העלמות החביבות להן, רצתה שתנשא קיטי לאיש, אשר תמצא בו היא, נורדסטון, את המעלות החשובות **בעיניה**; היא, על פי רוחה, בחרה בעדה את וורונסקי. ולוויין, אשר בראשית ימי החורף ראתה אותו לעתים קרובות בבית השצירבצקים, לא מצא הן בעיניה מעולם. בכל פעם אשר נקרו יחד, אהבה להתקלס בו בלי הרפות ממנו.

– נעים לי, כשהוא מביט אלי בגודל לבבו, או כשהוא מפסיק משיחת חכמה שלו בדברו אתי, מאשר נבערתי מאד, או כשהוא מעביר על מדותיו בשבילי. אהבתי מאד את וותרנותו זאת. שמחה אני בכל לב, כי לא יוכל שאתי, – דברה עליו תמיד.

ולא טעות היו דבריה אלה בידה, כי באמת לא יכול לוויין לשאת את דרכיה, ויבו לה על כל מה שחשבה לה לכבוד ולתהלה – על רגשותיה ועל הבוז אשר בזה לכל ענין פשוט וטבעי בחיי האדם.

בינה ובינו הונהג החזיון המצוי בחבורת בני מרום עם הארץ, ששני אנשים, מן הנראים כאוהבים על פי הנמוסים החיצונים, ביום זה לזה בלבם כל כך, שאינם יכולים לדבר זה עם זה לשלום כראוי וגם לעלות זה את זה אין בידם.

הגרפינה נורדסטון כמעט שראתה אותו החלה להעטיר דבריה עליו.

– אה! קונסטנטין דמיטריץ! – קראה בתתה לו את ידה הקטנה והמכורכמת – הנה שבת ובאת לבבל הסוררת שלנו – רמז למה שאמר פעם אחת על מוסקבה, שהיא דומה לבבל – מה זאת, השבה בבל מרשתה, אם אתה שבת מצדקתך? – הוסיפה בעיני לעג ותפן אל קיטי.

– לכבוד גדול אחשבה לי, גרפינה, שאת זוכרת היטב את דברי, – ענה לוויין, שבין כה הספיק להתחזק אחרי תשובת קיטי, ומיד עבר אל סגנון הלעג והשנאה, שהיה רגיל בו בדברו עם נורדסטון – הלא זה אות, שהם עושים עליך רושם חזק.

– אמנם כן הוא! גם כתוב אכתוב את כולם על ספר. ואת קיטי החלקת על הקרח גם היום?...

ככה עברה אל דברי שיחה עם קיטי.

קשה היה לו לצאת באותה שעה, אבל נבחרה לו זאת משבת שם כל הלילה ומראות את קיטי, כשהיא ממעטת להביט אליו ונמנעת מפגוש את מבט עיניו. אך כשרצה לקום, ראתה הנסיכה בעלת הבית, שהוא מחריש, ונכנסה בדברים עמו.

– הלימים רבים באת למוסקבה? הלא, כמדומה לי, אתה עוסק בעניני הזמטבה ולצאת ממקומך לזמן רב לא תוכל.

– לא, גברתי, אינני עוסק עוד בעניני הזמטבה. באתי הנה לימים אחדים.

“איזה מקרה מיוחד קרהו, – אמרה הגרפינה נורדסטון בלבה, בהביטה על פניו הזועפים והקרים. – משתמט הוא משיחותינו. אך אני אמשכהו אחרינו. אהבתי מאד לשימו לצחוק במעמדה של קיטי וזאת אעשה גם הפעם.

– קונסטנטין דמיטריץ, – אמרה אליו, – אמר נא לי, פשר הדבר – הלא אתה יודע זה – בכפר הקאלוגאי שלנו נתנו האכרים והאכרות את כל אשר להם ביון-דגן, ונתה אינם משלמים מה שיש לנו בידם. מה זאת? ואתה משבח תמיד את האכרים.

באותה שעה נכנסה עוד אשה אחת, ולוויין קם.

– סלחי נא לי, גרפינה, אבל אינני יודע בכל זאת דבר ואינני יכול להשיב על שאלתך, – אמר ויסתכל בפקיד הצבא, שנכנס מאחרי האשה ההיא.

“אין זה כי אם וורונסקי”, אמר לוויין בלבד, וכדי לברר את הדבר לעצמו הביט אל קיטי. בין כה הספיקה גם היא לראות את וורונסקי ולשים עינה אחרי כן על לוויין, ועל פי ברק עיניה הבין, כי אהבתה היא את האיש הזה, והדבר הוברר לו, כאלו הגידה לו בפירושו. אבל מה טיבו של אדם זה?

לוויין ראה, כי איננו יכול עוד למהר לצאת משם, כי מתאהב הוא – אם מחכמה ואם לא מחכמה – לדעת, אדם זה שאהבה נפשה מה טיבו.

יש אנשים, אשר אם איש תחרותם יגבר עליהם, הם נכונים להסב עיניהם מכל דבר טוב שנמצא בו ולראות בו אך את הרע; אבל יש גם אנשים, שרצונם למצוא באיש אשר כזה אך את המעלות הטובות שעמדו לו במלחמה עמהם, ובלב פצוע וכואב הם מבקשים בו אך את הטוב, ולוויין היה מהמין האחרון הזה. אף אמנם לא קשה היה לו למצוא את הטוב והנעים שבוורונסקי, כי נמשכו עיניו עליהם כרגע. וורונסקי היה שחרחר, קומתו לא גבוהה, אך מבנה גייתו היה של איש בריא. ופניו יפו ונעמו והביעו הרבה מתינות ועוז. בפניו ובכל תארו, משער ראשו השחור והקצר ומזקנו המגולח עד מעילו הרחב, מעיל חדש בן יומו, נראו אך טוב טעם ויפוי. בבואו נתן ידים לאשה אחת, שנקרתה עמו בפתח, להכנס ראשונה, ויגש אל בעלת הבית ואחרי כן אל קיטי.

בגשתו אל קיטי, הזוהירו עיניו היפות בוהר מיוחד, ובצחוק-חן מביע גיל ונצחון (כך נדמה ללוויין) פשט לו¹ את ידו הקטנה והרחבה.

אחרי כן נתן שלום ודבר דברים אחדים לכל הנמצאים שם, וישב בלי שים עינו על לוויין אפילו פעם אחת, ולוויין לא גרע עיניו ממנו.

– אקרא נא בשמותיכם, – אמרה הנסיכה הזקנה ותור בידה על לוויין. – קונסטנטין דמיטרייץ לוויין, גרף אלכסיי קירילוביץ וורונסקי.

וורונסקי קם ויבט במנוחה לתוך עיני לוויין ויחזק בכף ידו.

– כמדומה לי שהיינו נכונים לסעוד יחד באחד הימים בחורף הזה, – אמר וורונסקי ויצחק כדרכו בלי כל תנועה מיוחדת, – אלא שיצאת פתאום אל הכפר.

– קונסטנטין דמיטרייץ בוזה ומתעב את הערים וגם אותנו, בני הערים, עמהן, – אמרה הגרפינה נורדסטון.

– אכן ורשם חזק עושים דברי עליו, שאת זוכרת אותם כל כך – אמר לוויין וכרגע זכר שכבר אמר כזאת פעם אחת, ויתאדם.

וורונסקי הביט אליו ואל הגרפינה נורדסטון, ויצחק צחוק קל.

– ואתה יושב תמיד בכפר? – שאל את לוויין – הלא בחורף שולטת שם עצבות.

– אם יש עבודה אין עצבות, גם לישבת בדד אפשר בלי עצבות – ענה לוויין כקורא תגר.

– אני אוהב את הכפר, – אמר וורונסקי ועשה את עצמו כמי שאינו מרגיש, שמדברים אליו בסגנון שאינו לפי כבודו.

– אקוה, כי אתה הגרף לא תסכים לישבת תמיד בכפר – אמרה הגרפינה נורדסטון.

– אינני יודע, לישבת ימים רבים בכפר לא ניסיתי, אבל זה דבר פלא שמצאתי בי, – הוסיף הגרף. – בשום מקום שבעולם לא היו לי געגועים עזים על הכפר הרוסי עם האכרים שבו וסנדליהם המיוחדים כמו בעיר ניצה, שישבתי בה חורף אחד עם אמי. בניצה שוררת עצבות, כאשר ידעת. גם ניאפול וסורניטו נעימות אך לימים מעטים. ודוקא במקומות האלה עולה רוסייה על הלב. ובפרט הכפר הרוסי. הרי זה...

בדברו פנה גם אל קיטי גם אל לוויין, ועיניו – עיני מנוחה ובקשת טובה – נסבו לרגעים פעם עליה ופעם עליו; בכלל נראה, שדבר מה שעלה על רוחו במקרה.

בראותו, כי הגרפינה נורדסטון רוצה לאמר דבר, הפסיק ולא גמר מה שהתחיל ויקשב לדבריה.

השיחה לא נפסקה אפילו רגע אחד, והנסיכה הזקנה, שבכל עת היו מוכנים אתה שני ענינים גדולים להעסיק בהם את אורחיה בשעת הדחק, והם שאלת ההשכלה הקלסית והריאלית וערכה של חובת עבודת הצבא הכללית, לא הוצרכה להוציא את כלי זיינה אלה, והגרפינה נורדסטון לא הוצרכה להקניט את לוויין.

לוויין רצה להשתתף בשיחה הכללית הזאת ולא עלתה בידו; בכל רגע ורגע אמר לנפשו “עצה אצא”, אך לא יצא משם ויהי כמחכה לאיזה דבר.

והנה התחילו מדברים על אודות השולחנות המשיבים לשואליהם בדפיקות ובסבובים והרוחות המספרות בהשבעת הספיריטים, והגרפינה שהאמינה במעשים כאלה ספרה נפלאות שראתה בעיניה.

– נהגיני נא, גרפינה, בשם ה', נהגיני נא אליהם! – אמר וורונסקי בצחוק. – מעודי לא ראיתי כל מעשה ניסים, אף על פי שאני מבקש פלאות בכל מקום.

– הנני, בשבת הבאה, – ענתה הגרפינה נורדסטון. – ואתה, קונסטנטין דמיטרייץ, התאמין בזה? – שאלה את לוויין.

– למה זה תשאלני? הלא ידעת מה שאשיב.

– אבל חפצה אני לשמוע מה שתאמר על זה.

– על פי דעתי, – ענה לוויין, – מעידים השולחנות הסובבים האלה, שהצבור הנקרא אינטליגנט, אינו עולה בחכמה על האנשים הפשוטים. המה מאמינים בעין רעה, במעשי כשפים ובמזיקים, ואנחנו...

– אינך מאמין אפוא?

– לא אוכל האמין, גברתי הגרפינה.

– ואם ראיתי בעיני?

– גם הקנות שבכפר מספרות שראו “שדי-בית” בעיניהן.

– אם כן אתה חושב, שאני משקרת? – אמרה הגרפינה בצחוק שאין עמו נחת לבעליו.

– לא כן. מִשָּׂא, קונסטנטין דמיטרייץ אומר, שאינו יכול להאמין, – אמרה קיטי, ופניה כסתה בושה על גסות מבטאיו של לוויין, והוא ראה ויבן וירגז עוד יותר ויאמר להשיב על זה, אך וורונסקי עמד בפרץ, ובפניו הצהולים לא נתן למשיחים לבוא לידי ריבות שפתים.

– האומנם לא תוכל להעלות על דעתך שיש בזה איזו אפשרות? – שאל את לוויין. – מדוע? הלא מאמינים אנחנו במציאות האלקטרויות, אף על פי שאין אנו יודעים מה היא, ומדוע אין להאמין, כי ישנו עוד כח אחד לא נודע לנו, אשר...

– כשנתגלתה האלקטרויות – נכנס לוויין לתוך דבריו, – נגלה אך החזיון ראשונה, ולא נודעו אז מוצאו ופעולתו של החזיון הזה, ועד שהתחילו להשתמש בו עברו מאות שנים. לא כן דרך הספיריטים, בתחלת מעשיהם נמצאו שולחנות כותבים להם מכתבים ורוחות מספרות עמהם, ואחרי כן התחילו אומרים, שכח נעלם הוא.

וורונסקי שמע את דברי לוויין בשום לב, זה היה דרכו תמיד – ונראה שדבריו העסיקו אותו.

– כן הוא, אבל הספיריטים אומרים עתה: אין אנתנו יודעים, כח זה מה הוא, אך ידוע לנו שישנו במציאות, ואלה התנאים שהוא מתגלה בהם. ועתה יבואו נא החוקרים ויגלו, מה הוא הכח הזה. לא, אני אינני מבין, מאיזה טעם אי אפשר לאמר, שהוא כח חדש, אם הוא...

– זה טעמו של דבר, – נכנס לוויין שנית לתוך דברי וורונסקי, – הנה חיוון אלקטרי ידוע נראה בכל פעם שנשפשוף זפת בצמר, מה שאין כן בענין זה, שלא בכל פעם יראה החיוון, אות שאינו טבעי.

וורונסקי הרגיש בודאי, שהשיחה מדעית יותר מהראוי לחדר אורחים, ועל כן לא השיב עוד, כי אם נתן לב לנטות ממנה ויאמר אל הנשים בפנים צוהלים:

– הבה ננסה נא מיד; אך לוויין רצה לפרש דבריו.

– אני אומר, – הוסיף לוויין, – כי רצונם של הספיריטים לבאר את מעשי נפלאותיהם במציאת כח טבעי חדש, הוא נסיון אשר לא יוכל הוועיל. הלא בפירושו הם אומרים, שכח רוחני לפניהם, ואיך יבחנוהו בחינה חמרית?

כל בני החבורה רצו שיגמור מהר, והוא הרגיש בדבר.

– ואני אדמה, כי עתיד אתה להיות מידיים מצוין, – אמרה הגרפינה נורדסטון, – כי יש בך מאותה ההתרגשות.

לוויין פתח שפתי להשיב, אך התאדם ולא אמר דבר.

– הבו נא, – פנה וורונסקי אל קיטי, – ננסה נא בשולחנות, – הטוב בעיניך? – שאל את הנסיכה הזקנה, ויקם מכסאו ויחפש בעיניו בחפצו לקחת לו שולחן קטן.

קיטי הלכה להביא שולחן, ועיניה נפגשו בעיני לוויין בעברה לפניו. צר היה לה עליו מאד, וביחוד נדה לו בזכרה את הצרה הגדולה אשר הביאה עליו היא בעצמה. “סלח נא לי, אם יוכל אתה, – דברו עיניה אליו–מאשרה אני מאד”.

“שונא אני לכל, גם אותך גם את נפשי אשנא”, ענו עיניו על זה, וישלח יד לקחת את כובעו. אך עוד לא הגיע זמנו לצאת. כאשר נכונו כולם לעשות מעשי בחינתם מסביב לשולחן, ולוויין נכון לצאת, עבר הנסיך הזקן על פניהם ויתן שלום לנשים ויפן אל לוויין.

– אה! – קרא בשמחה – הזה ימים רבים שבת אלינו? ואני לא ידעתי, כי אתה פה. שמח אני מאד לראותך.

הנסיך הזקן היה מדבר אל לוויין פעם בלשון יחיד ופעם בלשון רבים. בחבקו את לוויין ובדברו עמו אחרי כן, לא שם עינו על וורונסקי, אשר קם ויחכה במנוחה, עד שיפנה הנסיך אליו.

קיטי הבינה היטב, עד כמה קשתה לו ללוויין חבה זו, שהראה לו אביה, אחרי כל הדברים האלה. אחרי כן ראתה כי אביה החזיר שלום לוורונסקי בקרירות מגולה, והוא הביט אל אביה בבידודות ובתמהון יחד, מבלי יכולת להבין כיצד ומפני מה אפשר להתרעם עליו, – ובושת כסתה פניה.

– אדוני הנסיך, – אמרה הגרפינה נורדסטון, – תנה את קונסטנטין דמיטריץ לגשת אלינו. רוצים אנו לעשות נסיון.

– איזה נסיון? לסבב שולחנות? סלחו נא לי, גבירתי ואלופי, על דעתי טוב מזה לשחק בזריקת גלגלים, – אמר הנסיך הזקן בעיניו מוסבות אל וורונסקי – והנסיך הזכיר בו, שהוא היה המתחיל בדבר הזה – במשחק הגלגלים עוד אפשר למצוא איזה טעם.

וורונסקי הביט בתמהון אל הנסיך בעיניו המעידות על עז רוחו, וצחקו דק מאד נראה על שפתי, וכרגע נכנס בדברים עם הגרפינה נורדסטון על דבר המחול הגדול, שהיה עתיד להערך בשבוע הבא.

– אקוה, כי גם תהיי את שם? – אמר אל קיטי.

כמעט שנטה הנסיך הזקן מאצלו, חמק לוויין ויצא משם, והרושם האחרון מכל מה שנרשם בזכרונו בנשף ההוא היה מראה פני קיטי המלאות נחת וגיל, בהשיבה לוורונסקי על שאלתו בדבר המחול.

טו.

אחרי צאת האורחים ספרה קיטי לאמה את דבר השיחה שבינה ובין לוויין, ובכל השתתפותה בצערו של לוויין, שמחה על כי התחילו משתדכים לה. כל ספק לא היה בלבה, שפנהוגו עשתה מה שעשתה. אך זמן רב נדהה שנתה בלילה ההוא. תמונה אחת עמדה לנגדה ולא הניחה לה לישון: תמונת לוויין כשהוא עומד לפני אביה והמדבר אליו, וגבות עיניו מפיקות עוצב², ועיניו המביעות אך טוב מביטות מתחתיו אליה ואל וורונסקי, ורחמייה נכמרו עליו, ובעיניה גל דמעות. אבל מהר זכרה את האיש, אשר בהרה בו תחת לוויין, את פניו המלאים גבורה ועז רוח, את מנוחתו המעיידה על רוח נדיבה ואת לבו המבקש טובה לכל. ובזכרה את אהבתו של אהוב נפשה זה אליה, שב ששון רוחה אליה ותשכב בצחוק שמחה על הכר שמתחת לראשה. “צר לי עליו, צר לי מאד, אבל מה אעשה? לא פשעי ולא חטאתי” דברה עם לבבה; אבל קול מקרבה דבר אליה ברוח אחרת. לא הוברר לה, אם על כי משכה אחריה את לוויין היא מתחרטת, אם על כי השיבה את פניו, אבל שמחתה ערבה על ידי הרהורי חרטה. “אל נא, רחם נא, רחם נא!” אמרה בלבה בנוסחת התפלה המקובלת בכנסיתה עד שנרדמה.

ובמדור התחתון בחדר עבודתו הקטן של הנסיך נדונו אביה ואמה על אודותיה בדברים שנאמרו ונשנו ביניהם בימים ההם פעמים רבות.

– זה הדבר אשר אמרתי! – קרא הנסיך ויפרוש ידיו, וכרגע חזר ועטה את אדרתו הביתית התפורה על עורות סנאים, – אין בך גנות, אין רגש כבוד, את תונת להרפה את בתנו בהשתדלותך על דבר השדוך הזה, שהוא אך גנות ואולת.

– אבל השיבה נא אל לבך... נסיך. אני מה? מה עשיתי?

אחרי שמעה את דרכי בתה באה שמחה וטובת לב אל אישה להתפטר מאתו כדרכה, ולא רצתה להגיד לו, כי לוויין השתדך, וקיטי השיבה את פניו, אבל רמזה לו, שוורונסקי חפץ בה, לפי מה שנראה לה, ושהענין יגמר בבוא אמו למוסקבה. לדברים האלה עלתה חמת הנסיך והתחיל צווח ומחרף.

– מה עשיתי? זאת עשית: ראשונה את מושכת חתנים אל ביתך, בזה תהיי למלה בכל העיר, ומידך זאת לך. אם נשפים בביתך, קראי לכל מיודעינו, ולא לחתנים נבחרים בלבד. קראי לכל הכלבים הקטנים האלה (כן כנה הנסיך את צעירי מוסקבה), הזמיני מנגן למחולות, ויכרכרו להם ככל אשר תאוו נפשם, אך היום קראת אך לחתנים, ואין זו אלא בקשת אהבה לשם שדוך. תועבת נפשי מראה כזה, תועבה הוא לי, – ואת עשית וגם עלתה בידך, וכבר השית את הנערה מני דרך. לוויין איש טוב ממנו אלף פעמים. הלא זה אחד השחצנים הפטרבורגים, שכולם טבועים בחותם אחד, כולם דומים זה לזה, וכולם לא יצלו למאומה. גם אילו היה מרוע המלוכה, אין חפץ לבתי לבקש אהבה מאיש.

– אבל מה עשיתי?

– עשית... קרא הנסיך בזעם.

– ידעתי, כי אם אשמע בקולך, – נכנסה הנסיכה לתוך דבריו, – לא נתן את בתנו לאיש לעולם. אם כן, עלינו לצאת אל הכפר.

– גם טוב לנו לצאת.

– אבל בינה נא, האם אני משדלתו בדברים. חלילה לי לשדל. אך איש צעיר נקרה, והאיש טוב מאד, אוהב אותה, וגם היא כמדומה לי...

– כמדומה לך! ומה תעשי, אם תאהבהו באמת, והוא אינו חושב לשאת לו אשה יותר ממני? – מי יתן ולא תראינה עיני כזאת. אה ספיריטיזם! אה ניצח! אה אותו הנשף! – הנסיך קרא את הקריאות האלה בקידודות ובהשתחויות, ונדמה לו, שהוא מחקה את אשתו – ומה אם נביא רעה על קיטי הנחמדה, אם תגלה את נפשה באמת? –

– ולמה תחשוב עליו כזאת?

– לא חושב אני, כי אם רואה, כי על כן לנו עינים ולא לנשים. מצד אחד אני רואה לפני איש, אשר לבו תמים עמנו, והוא לווין, ופה אני רואה צפור שעשועים, שאין עיניו ולבו כי אם אל חיי רגע.

– זה דרכך תמיד, כי יעלה על לבך דבר...

– עוד תזכירי את דברי, אך לאחר זמן, כמו שהיה בדשינקה³.

– טוב, טוב, אל נא נדבר בזה, – שתקה אותו הנסיכה לזכר בתם האמללה.

– טוב מאד, ושלום לך!

הזקן והזקנה צלבו זה את זה וישקו זה לזה וילכו לחדריהם, אבל שניהם הרגישו בהפרדם, שכל אחד מהם מחזיק בדעתו.

אולם רק בראשונה היתה הנסיכה מובטחת, שבלילה ההוא הוברר גורלה של קיטי, ושאין לפקפק במחשבותיו של וורונסקי עליה, ודברי בעלה על אודותיו הפריעו את מנוחתה. ובשובה אל חדרה שנתה גם היא בלבה, [לראש הדפבר](#) חרדתה על הצפון בחזק העתיד, קריאת "אל נא, רחם נא!" פעמים אחדות.

טז.

וורונסקי לא ראה חיי נשואים מימיו. אמו היתה בימי עלומיה אשה גדולה ידועה בין מרום עם הארץ, וכימי נשואיה, וביחוד אחרי כן, היו לה מאהבים רבים זה אחר זה, וכל בני חבורתה ידעו זאת. את אביו לא זכר כמעט לגמרי, והוא נחנך בקורפוס לפאז'ים.

מבית מדרשו זה יצא בתור אופיציר צעיר ומכובד מאד, ומהרה הורגל היטב בכל מנהגי האופיצירים העשירים שבפטרבורג. גם לעולמם של אזרחי מרום עם הארץ הפטרבורגי נכנס לפעמים, אך כל הענינים הנוגעים בדברים שבצנעה שלו היו מחוץ לעולם ההוא.

במוסקבה קרהו בפעם הראשונה, אחרי חיי-העונג הגסים שראה בפטרבורג, מקרה נעים זה, שעלמה כבודה טובת מראה וברת לבב התקרבה אליו ותאהבהו. ולא עלתה על דעתו כלל, שאפשר למצוא שמץ דבר רע בדרכיו עם קיטי. בנשפי מחול הרבה לחול עמה ביחוד, וגם נהיה מבאי ביתם הקבועים. בשבתו עמה דבר אליה מה שנוהגים לדבר בחבורתה: דברים בטלים מכל המינים, אלא ששיחה בטלה זו בינו ובינה קבלה בפיו שלא בכונה הוראה מיוחדת לה. אף על פי שלא אמר לה אפילו דבר אחד, שלא היה יכול לאמרו בפרהסיה, הרגיש בה, שהיא הולכת ומשתעבדת לו ובמדה שהרבה להרגיש זאת, בה במדה נעמה לו ונתחבבה עליו יותר. והוא לא ידע, כי דרכו עם קיטי הוא דבר שיש לו שם מיוחד בעולם, שכל אשר כזה הוא דרך פתוי שלא על מנת לשאת, וכי הוא מן העבירות, שצעירים כמוהו מבני מינו דשים אותן ברגליהם. לו נדמה, שהוא מצא ראשונה את העונג הזה וישמח על מציאתו.

אילו שמעו אזוני מה שדברו אביה ואמה בלילה ההוא, אילו היה בידו לעמוד קצת על דעתם של אבות-בית, אילו הוגד לו, שעל פי רוחם הוא מבאי רעה גדולה על קיטי, אם לא יקח אותה לו לאשה, היה אך משתומם ולא מאמין לשמועה. אי אפשר היה לו להאמין, שמה שמציא עונג גדול ונעים כזה לא רק לו, כי אם גם לה, לא אך טוב וישר הוא. ועוד פחות מזה היה יכול להאמין, שהוא חייב לשאת לו אשה.

מעולם לא נחשב קשר הנשואים בעיניו לדבר שיוכל לנהוג גם בו. מלבד אשר לא רצה בחיי נשואין, נחשבו החיים האלה בעיניו, ובפרט מצבו של בעל אשה, על פי השקפת כל בני חבר הבחורים שלו, לאיזה דבר משונה, מעורר משטמה ומגוחך עד מאד. אך בלי דעת וגם בלי העלות על לבו שדברו אביה ואמה בלילה ההוא, הרגיש וורונסקי בצאתו מבית השצירבצקים, שהקשר הרוחני הנעלם שבינו ובין קיטי נתחזק בנשף ההוא כל כך, שהוא דורש מאתו איזו מעשים. אך מה הוא יכול ומה הוא חייב לעשות, לא יכול להבין.

"אכן זה יפה מאד, – אמר בלבו בשובו מבית השצירבצקים, שיצא משם ככבל פעם ברגש נעים מיוחד של נקיון והתעוררות, – במקצת מאשר לא קטר כל הלילה – ובפעם הזאת נוסף עוד רגש חדש של קורת רוח על אהבתה אליו, – אכן זה יפה מאד, שלא אמרנו דבר, לא אני ולא היא, ואף על פי כן שמענו גם שנינו בשיחה סתומה זו של הבטות והדגשות מלים, שהיום הגידה לי בלשון ברורה מבכל פעם אחרת שהיא אהבת אותי. ומה נעימה ופשוטה היא בדרכיה, והעיקר, מה תמימה היא עמדי! גם בי אני מרגיש, שנעשיתי ישר וטוב מבראשונה. אני מרגיש, שיש בי לב ויש בי הרבה מדות טובות. מה נחמדו עיני המלאות אהבה! כאשר אמרה: "נכונה מאד..."

"זימה בכך? אין דבר. גם לי גם לה אך טוב", גמר הרהוריו אלה והתחיל מעיין בשאלה באיזה מקום יבלה את שארית הלילה הזה.

כל המקומות שהיה יכול לנסוע שמה עברו כרגע לנגד עיניו, "אולי אל הקלוב? לשחק בביזיק ולשתות יין שמפן עם אינגטוב? לא, שמה לא אסע. אולי אל "היכל הפרחים", ששם אמצא את אוכלונסקי, וחרוזים יושרו שם, וקוניאק? – לא, קצתי בכל זה, הלא על כן אהבתי את השצירבצקים שאני מיטהר בביתם. אסעה נא הביתה." בבואו אל בית מלוננו עבר מיד אל חדרו, ושמה צוה להביא לו את סעודת הערב, ויאכל ויתפשט את בגדיו וישכב, וכמעט שהניח ראשו על הכר, נרדם תרדמה עזה.

יז.

ממחרת נסע וורונסקי באחת עשרה שעות בבוקר אל בית הנתיבות הפטרבורגי לקראת אמו, והראשון אשר נקרה לפניו על המעלות, היה אוכלונסקי, כי יצא לקראת אחותו, שגם היא היתה עתידה לבוא ברכבת ההיא.

– אה! אדוני הגרף! – קרא אוכלונסקי – למי תחכה פה?

– לאמי, – ענה וורונסקי בצחוק, ככל מי שנקרה אוכלונסקי לפניו, ויחזק בכף ידו באהבה ויעל עמו יחד במעלות. – הנה היא עתידה לבוא היום מפטרבורג.

– ואני חיתי לך אתמול עד שתי שעות. אנה נסעת מבית השצירבצקים?

– לבית מלווני, – ענה וורונסקי. – בצאתי אתמול מלפני השצירבצקים נעם לי כל כך, שלא רצתה נפשי לנסוע לשום מקום אחר.

– אני מכיר סוסים אבירים על פי ההותמות החרותים עליהם, וצעירים אהובים על פי עיניהם, קראו עליו סטיפן ארקדיביץ מה שקרא גם על לווין באותו ענין ממש.

וורונסקי צחק צחוק הודאה, אבל השיאו לדבר אחר.

– ואתה, לקראת מי אתה יוצא?

– אני? לקראת אשה יפה, – אמר אוכלונסקי.

– האמנם גם אתה? ...

– בוז וקלון למי שחושד בכשרים! לקראת אנה אחותי.

– לקרינינה! – אמר וורונסקי.

– הידעת אותה?

– כמדומה לי, שידעתי. אך לא... אינני זוכר, באמת – ענה בגמגום, ולזכר שם קרינינה שוה לנגד עיני תמונת אשה מקושטת וחסרת טעם.

– אך את גיסי המפורסם אלקסיי אלכסנדרוביץ הלא ידעת בודאי? הן כל העולם יודע אותו.

– ידעתי בשמו ובמראהו. ידעתי, שהוא איש חכם, מלומד, גם מתנהג בחסידות קצת... אך הלא תבין היטב, כי כל זה הוא לא לפי טעמי, – אמר וורונסקי.

– אכן גבר נעלה הוא; קונסרבטור במקצת, אבל אדם הגון מאד, – העיר סטיפן ארקדיביץ, – הגון מאד.

– אשריו וטוב לו, – אמר וורונסקי דרך בדיחה – הנך פה, – פנה אל משרת אמו, איש זקן רם קומה, שעמד אצל הדלת; – בוא הנה.

בימים האחרונים דבק וורונסקי ביהודי בסטיפן ארקדיביץ, – אשר היה אהוב לבני חבורתו בכלל, – בגלל קרבת המשפחה שבינו ובין קיטי.

– וביום הראשון נעשה משתה ערב לכבוד מזמרת? – אמר אליו וורונסקי ויחזק בזרועו.

– עשה נעשה. אני אאסוף חתימות. ההתודעת אתמול אל ידידי לוויין? – שאל סטיפן ארקדיביץ.

– התודענו, אך הוא מהר מאד לצאת.

– בן חיל הוא, – הוסיף אובלונסקי. – האין זאת?

– אינני יודע, – ענה וורונסקי, – מפני מה יש בכל המוסקבאים (חוץ מהאנשים שאני מדבר עמהם, כמובן, – העיר בלצ'ון) איוו קפדנות יתרה. רגזנים הם, נוחים לכעוס בכל עת, כמו רוצים הם תמיד להזכיר איזה דבר.

– אכן יש בהם ממדה זו... אמר סטיפן ארקדיביץ בצהלת צחוק.

– ומתי תבוא הרכבת? – פנה וורונסקי אל אחד מפקידיו המסלה.

– הרכבת יצאה, – ענה הפקיד.

התקרבות הרכבת הורגשה יותר ויותר, כי גברה התנועה בבית הנתיבות, הסבילים רצו בחפזה, וז'נדרמים ופקידים נצבו על משמרותיהם, והבאים לקדם פנים נתרבו. מתוך האד שבאוויר נהרקה נשקפו פועלים עוברים על שריגי המסלה באדרות-חורף קצרות ובנעלי לבד. מעל ענפי המסלה הרחוקים נשמעו שרקת עגלת קיטור וקול המון עגלות מרובות בנסען.

– לא, – אמר סטיפן ארקדיביץ, ונפשו נכספה מאד להגיד לוורונסקי את מחשבות לוויין על קיטי. – לא, לא הערכת כראוי את לוויין ידידי. אמנם רגזן הוא, ויש אשר יכבד על הנושאים ונתנים אתו, אך לפעמים נעים הוא מאד, כי תמים הוא, איש אמת ובעל רוח נדיבה. אולם אתמול היו סבות מיוחדות, – הוסיף סטיפן ארקדיביץ בצחוק של רמזים עמוקים וישכח מה מאד השתתף אתמול בצערו של ידידו זה, אף השתתף הפעם במדה זו ממש במצבו של וורונסקי. – כן הוא, יש דבר, אשר בגללו אפשר שהיה אתמול מואשר ביחוד או אומלל ביחוד.

וורונסקי עמד מלכת וישאלהו:

– מה פשוטו של דבר? האומנם השתדך אתמול לגיטך?

– אפשר הדבר, – אמר סטיפן ארקדיביץ, – כזאת נראה לי אתמול... כן הוא, אם הקדים לצאת ופניו נפלן, בודאי כך היה מעשה. הוא אוהב אותה זה ימים רבים, וצר לי מאד.

– זה הוא פשר הדבר!...! אולם אני אדמה כי יכולה היא לבקש לה שדוך טוב מזה, – אמר וורונסקי ויזקוף קומתו ויוסף ללכת. – אבל אינני יודע אותו, – הוסיף לדבר דרך הלוכי. – אכן מצב קשה הוא! על כן בוחרים להם רב האנשים להתקרב אל קלות-הדעת. אם לא תצליח את דרכיך אתן, אין זה אלא אות, שלא היה לך כסף למדי, לא כן פה שכבודך בסכנה. אך הנה הרכבת באה.

שריקת עגלת הקיטור נשמעה באמת ברגע ההוא מרחוק. בעוד רגעים אחדים נודעו הפלטפורמה, ועגלת הקיטור עברה לפנייהם עבור ונשום באד לבן שוקע למטה מפני הקור העז, והמוט המכריח שבאופן האמצעי התקפל והתפשט במתינות ובסדר, ומנהל המכונה העטוף בבגדיו והמחופה כפור הרכין בראשו אל הנצבים; ומאחורי עגלת-השמוש הלכה עגלת-הבגז, הלך והמטע במרוצתה, הלך והרעד עוד יותר את האדמה מסביב, וקול יללת כלם עלה מתוך העגלה ההיא, ולאחרונה קרבו, נרתעו ועמדו מרכבות הנוסעים.

הקונדוקטור השחצני חלל בחלילו, עוד בטרם עמדו המרכבות, ויקפוץ וירד, ואחריו התחילו נוסעים קצרי-רוח ויצאים אחד אחד: אופיציר גורדיי זקוף קומה ומתבונן בפנים קפדניים על סביביו, סוחר קל בתנועותיו צוחק מטוב לב ותרמילו בידו, ואחר בשק מופשל על שכמו.

וורונסקי עמד אצל אובלונסקי ויתבונן במרכבות וביוצאים מתוכן ואת אמו שכח באותה שעה. השמועה על אודות קיטי היתה לו ליששן ולעונג רב; עיניו הבריקו שלא מדעתו, כי עלץ לבו בנצחוננו.

– הגרפינה וורונסקיה במחלקה היא – אמר הקונדוקטור השחצני בגשתו אל וורונסקי.

הדברים האלה העירו את וורונסקי מהרהוריו וזיכור, כי אמו באה, והוא הולך לקראת. בלבו לא כבד את אמו וגם לא אהב אותה, אלא שלא הוברר לו דבר זה בשלמותו אך על פי מנהגי החברה שגדל בה ועל פי חנוכו לא יוכל גם להעלות על לבו, שאפשר לו להתנהג עם אמו לא בכבוד ובהכנעה מרובה ובדקדוק מיוחד בדבר למראה עין, במדה שאין הכבוד והאהבה יוצאים מן הלב.

יה.

וורונסקי הלך אחרי הקונדוקטור אל המרכבה, ובהגיעו אל פתחה של המחלקה, שישבה בה אמו, עמד ויתן ידים לאשה אחת לצאת משם.

כדרך איש נמוסי רגיל במנהגיו הכיר בה וורונסקי באשה ההיא, שמבנות מרום הארץ היא, ויבקש סליחה מאתה ויכונן פעמיו לתוך המרכבה, אך בטרם יכנס חזר והביט עליה בתאות נפש, – ולא מאשר יפתה מאד, לא בגלל הודה וטוב טעמה שנראה בכל תארה, כי אם בגלל אשר הביעו פניה הנעימים, בעברה אצלו, איוו חבה ונדבת-רוח מיוחדות. כאשר פנה אחריה להסתכל בה שנית הסבה פניה גם היא אחריה. עיניה האפורות הנוצצות, שנראו כשחורות מתחת לגבותיה המרובות בשיער, כוננו אליו בידידות ובשימת-לב, כמו על מנת להכירו, ואחרי כן נסבו אל המון העוברים, וכמו חפשה איש ביניהם. בהבטה הקצרה ההיא הספיק וורונסקי להתבונן אל ההתעוררות וההתאפקות שנראו יחד על פניה ועברו במעוף בין ברק עיניה ובין הצחוק הדק שהופיע על אדם שפתייה. איוו כח אדיר, שמלא את כל קרביה עד אפס מקום עוד, הובע על כרחיה פעם בזיו עיניה ופעם בצחוק שפתייה. את ברק עיניה התאמצה להמעיט, אך נגד רצונה נראתה פעולתו בדמות הצחוק הדק ההוא.

וורונסקי נכנס לתוך המרכבה. אמו – אשה זקנה וצנומה, שענייה וקוצותיה שחורות, הסתכלה בו בעינים קורצות ובצחוק קל על שפתייה הדקות ותקם מעל הדרגש הקטן ותמסור לאמתה את הילקוט אשר היה אתה, ותתן לבנה את ידה הדקה והיבשה לנשיקה, ואחרי נשיקתו הרימה את ראשו מעל ידה ותשק לו על פניו.

– את הטלגרמה קבלת? שלום לך? תודות לאל.

– הבשלום באת? – אמר וורונסקי וישב אצלה ושלא בכוונה הטה אזנו לקול אשה מאחרי הדלת, ז'דע, כי הוא קול האשה שנקרתה לפניו בפתח.

– ובכל זאת לא אסכים לך, – אמרה האשה.

– מדעות הפטרבורגיים הוא, גברתי.

– לא מדעות הפטרבורגיים, כי אם דעת נשים בכלל, – אמרה האשה.

– עתה, אשקה נא את ידך.

– שלום, איבן פטרוביץ. ראה נא, אם אחי פה, שלחנה נא אלי, – אמרה האשה אצל הפתח וחזרה ונכנסה לתוך המחלקה.

– המצאת את אחיך? שאלה וורונסקיה את האשה שנכנסה. לשאלה זאת זכר וורונסקי, כי היא קרינינה.

– אחיך פה, – אמר אליה ויקם. – סלחני נא לי, כי לא הכרתיו, אבל התודעתינו היתה קצרה מאד, – הוסיף בקידה – ובודאי לא תזכירני עוד.

– לא, לא, לא יכולתי לשכוח אותך, כי בכל שעת נסיעתנו דברנו אני ואמך, כמדומה לי, רק כך לבד, – אמרה קרינינה, ובאותה שעה לא עצרה עוד בתנועת החיים העזה בקרבה מלהראות על שפתה בדמות צחוק קל, – אבל אחי עוד איננו לפני.

– קרא נא לו, בני, – אמרה הזקנה.

וורונסקי יצא ויקרא:

– אוכלונסקי! פה!

אך קרינינה לא המתינה עד שיקרב אחיה אליה, כי, בראותה אותו, יצאה מתוך המרכבה בצעדות און ומהירות. וכאשר נגש אליה אחיה, חבקה בשמאלה את צווארו בתנועה עזה ויפה, שהשתומם עליה וורונסקי, ותמסכהו אליה במהירות ותשקהו באהבה רבה. וורונסקי הביט אליה בלי גרוע עיניו ממנה, ויצחק בבלי דעת על מה. אך בזכרו, כי אמו מחכה לו, שב אל המרכבה.

– נחמדה היא, האין זאת? – אמרה הגרפינה על קרינינה. – אישה הושיב אותה עמי, ואני שמחתי מאד, כל שעת נסיעתנו שוחחנו אני והיא. ואתה, אומרים עליך... כי אוהב אתה זה ימים רבים, – הוסיפה בלשון צרפת – זה מוטב, יקירי, זה מוטב.

– אינני יודע רמז זה מה הוא, אמי, – ענה בתרעומות, – נלכה נא, אמי.

וקרינינה חזרה ונכנסה אל המרכבה להתפטר מהגרפינה.

– את, גרפינה, פגשת את בנך, ואני את אחי, – אמרה בפנים שמחים. – גם כל ספורי תמו. אילו הוספנו לנסוע, לא היה לי מה לספר עוד.

– לא כן הדבר, – אמרה הגרפינה ותחזק בידה, – גם כי אקוף את כל הארץ עמך, לא תקוץ נפשי בדרך. את אחת מהנשים החביבות, אשר ינעם גם לזכר גם לחשות בחברתן. ולבנך אל נא תשימי את לבך: אי אפשר להיות כל הימים יחדו.

קרינינה עמדה בלי נוע בקומה זקופה יותר הרבה מהראוי, ועיניה מלאו צחוק.

– לאנה ארקדיבנה בן, – הסבירה הגרפינה לבנה, – הוא, כמדומה לי, בן שמונה שנים, ומימי לא נפרדה מאתו, ועתה היא מצטערת, על כי עזבה אותו.

– כן הוא, שתינו דברנו אך בבנינו, אני בבני, והגרפינה בבנה, – אמרה קרינינה, ועוד הפעם הופיעה בדיחתה על פניה, בדיחת חבה מכוונת אל וורונסקי.

– ובודאי קצה נפשך בשיחה זו, – ענה וורונסקי על דברי הגירוי שלה במהירות גבור משכיל במצחק תחרות, אך היא מאנה, לפי הנראה, להוסיף דבר בסגנון זה, ותפן אל הגרפינה.

– אני מודה לך מאד, – אמרה אל הזקנה. – כשעה אחת קצרה עבר לי יום אתמול בשבתי עמך. ברכת שלום לך, גרפינה.

– שלום, שלום, ידידתי, – ענתה הזקנה, – אשקה נא את פניך היפים. אגידה נא לך בפשיטות, כדרך אשה זקנה, כי אהבתיך מאד.

קרינינה האמינה, לפי הנראה, בכל לבבה לדברים האלה, שאינם אלא מן המליצות השגורות כפי רבים, וגם שמחה עליהם, כי על כן התאדמה ותכף מעט ותגש את פניה אל שפתי הזקנה ואחרי כן חזרה וזקפה קומתה ותתן ידה לוורונסקי, והצחוק הדק עבר עוד הפעם בין עיניה ושפתייה. כאשר החזיק ביד הקטנה הנתונה לו שמש שמחה גדולה על הלחיצה העזה, שלחצה את ידו בהניעה אותה בחזקה ובאומץ לב. בהליכה דומה למרוצה יצאה משם, אף על פי שהיתה לא דלת בשר.

– נחמדה היא – אמרה הזקנה; וכדבר הזה אמר עליה בלבו גם בנה. הוא לא גרע עיניו מתארה היפה עד אשר נתעלמה משם, וצחקו לא סר מעל פניו. בעד החלון ראה כי נגשה אל אחיה והניחה את ידה על ידו והתחילה מדברת אליו בהתעררות מרובה בענין, שכלי כל ספק לא נגע כלל וכלל בו, בוורונסקי, ועל זה הרגיש כמין צער.

– השלום לך באמת, אמי? – שאל את הזקנה שנית.

– אך טוב ושלום. אלכסנדר התנהג בחבה. ומריה יפה עתה מאד למראה! היא לוקחת נפשות.

היא הוסיפה לספר דברים, שמשכו את לבה ביותר: על אודות טבילת נכדה, שבשבילה נסעה לפטרבורג, ועל החסדים שהקיסר עושה לבנה הגדול.

– הנה פה גם לוורניטי, – אמר וורונסקי בהשקיפו בעד החלון. – נצאה נא עתה.

המשרת הזקן, שנסע עם הגרפינה בא אל המרכבה להגיד, שהכל נכון, והגרפינה קמה ללכת.

– נלכה נא, עתה נמוג ההמון, – אמר וורונסקי.

הנערה המשרתת לקחה את הילקוט ואת הכלב, והמשרת הזקן והסבל לקחו את שאר החבילות. וורונסקי החזיק בזרוע אמו; אך אחרי צאתם מתוך המרכבה רצו ועברו על פניהם אנשים אחדים בבהלה. גם ראש התחנה עבר במרוצה במצנפתו המצוינת בצבעה. ברוח היה, כי מקרה שאינו מצוי קרה שם. המון היוצאים מן המרכבות שבו ורצו אליהן.

מה?... מה?... איפה?... התנפלו!.. הודק! נשמע בין העוברים ושבים.

גם סטיפן ארקדיביץ ואחותו האחווה בזרועו שבו בפנים נבהלים ויעמדו, בחפצם להבדל מתוך ההמון, אצל פתח המרכבה שירדו וורונסקי ואמו מעליה.

קרינינה והגרפינה נכנסו למרכבה, וורונסקי ואובלונסקי הלכו אחרי ההמון לחקור ולדעת את פרטי האסון.

אחד השומרים לא שמע – אם מחמת שכרות אם מאשר נתעטף מאד מפני הקור – שהרכבת התחילה ללכת אחורנית, והודק תחתיה.

הפרטים האלה נודעו לאנה ולגרפינה מפי המשרת הזקן עוד בטרם שבו וורונסקי ואובלונסקי אליהן.

שניהם ראו את גוית ההרוג הסחופה והמבוססה. אובלונסקי היה מלא סער. פניו התכווצו, ונראה, שהוא נכון לבכות.

– אוי, מה נורא הדבר! אוי, אנה, אילו ראית! מה נורא המראה! – אמר אובלונסקי פעמים הרבה.

וורונסקי החריש, ופניו היפים מלאו מהשבות, אבל מנוחה שלמה שכנה עליהם.

– אילו ראית, גרפינה, – אמר סטיפן ארקדיביץ. – גם אשתו פה... מראה איום... היא התנפלה על הגויה. שמעתי

אומרים, כי בני ביתו רבים והוא היה המפרנס האחד. זה מקרה נורא.

– האין לעשות למענה דבר? – אמרה קריינינה בלחישתה מתוך דאגה וצער.

וורונסקי הביט אליה ויצא מן המרכבה.

– עוד מעט ואבוא, אמי, – אמר בפתח בהסב את פניו.

בשובו בעוד רגעים אחדים, כבר דבר סטיפן ארקדיביץ עם הזקנה על אודות המזמרת החדשה, והזקנה הביטה לרגעים אל הפתח וכתה לבנה.

– עתה נלך, – אמר וורונסקי בבואו. בצאתם הלכו הוא ואמו ראשונה, וקריינינה ואחיה אחריהם. אך ראש התחנה רץ אחריהם ויקרב אל וורונסקי.

– הנה מסרת לסגני מאתים רובל. הגידה נא, למי הם נתונים מאתך? – שאל אותו ראש התחנה.

– לאלמנה, – אמר וורונסקי בתנודת כתפיים, – תמה אני על שאלה זאת.

– נדבת כסף נתת? – קרא אליו אובולונסקי מאחוריו וילחץ זרוע אחותו ויוסף: – יפה מאד! יפה מאד! אכן בן חיל הוא. ברכת שלום לך מאתי, גרפינה.

אובולונסקי עמד עם אחותו ויחפש בעיניו את הנערה המשרתת.

בצאתם מבית הנתיבות לא מצאו עוד את מרכבת הוורונסקים. השיחות על דבר האסון לא פסקו עוד.

– זו היא מיתה נוראה – אמר אדון אחד בעברו על פניהם – יש אומרים, שנגזר לחצי.

– ואני אומר, להפך, אין לך מיתה קלה מזו, בהרף עין, – אמר איש אחר.

– מדוע לא יתקנו תקנות, – אמר עוד אחד.

קריינינה ישבה במרכבה, וסטיפן ארקדיביץ ראה לתמהוון לבבו, ששפתיה רועדות וקשה לה לעצור בדמעות שבעיניה.

– מה לך, אנה? – שאל אותה כשכבר הרחיקו ממקום המעשה הרבה מאות אמה.

– סימן רע הוא, אמרה אנה.

– הבלים! – אמר סטיפן ארקדיביץ. – היטבת, כי באת, זהו העיקר. לא תוכלי לשער, עד כמה אני מקוה לעזרתך.

– הזה ימים רבים אתה יודע את וורונסקי? – שאלה אנה.

– כן הוא. דעי לך, כי אנחנו מקוים, שהוא ישא את קיטי.

– האומנם? – שאלה בקול שפל. – עתה נדברה נא בך, – הוסיפה ותנע את ראשה תנועה מהירה, כאילו נתכוונה להסיר מעליו איזה דבר מיותר ומפריע אותה מעבודתה. נדברה נא בענייניך. הנה קבלתי את מכתבך ואבואה.

– כן הוא, בך כל תוחלתי.

– ספר לי הכל.

סטיפן ארקדיביץ התחיל מספר. כאשר נגשה המרכבה אל הבית, הוריד אובולונסקי את אחותו ויאנח וילחץ את ידה וילך לו אל בית ועדו.

יט.

כשנכנסה אנה, ישבה דולי בחדר האורחים הקטן עם נער לבן-ראש ומסובל בשר, שכבר דמה בתארו לאביו, והנער חזר לפניה על שעורו הצרפתי. בקראו לדלל בידו בלי הפסק את אחד מכפתורי מעילו, אשר לא היה מודבק למדי, והנער התאמץ לעקרו. אמו סלקה את ידו פעמים אחדות, אך היד העסקנית הקטנה והמעוגלה שבה ואחזה בכפתור מדי פעם בפעם. דולי עקרה את הכפתור ותשימהו בכיס שמלתה.

– חדל לך, אסוף ידך, גרישה, – גערה בו אמו ותוסף לסרוג את השמיכה, אשר החלה לסרגה לפני ימים רבים ובכל שעת צרה היה דרכה לשוב ולעשות במלאכה הזאת, והפעם סרגה וספרה את העניבות בהתרגזות מיוחדת. אמנם צוטה לאמר בשמה לאישה, שאם תבוא אנה ואם לא תבוא לא תשית לב לזה. אך עם זה הכינה את כל הנצרך ותחכה לגיטתה בסערת לב.

דולי התאבלה מאד ולא שכחה אף רגע אחד את צרת לבבה. בכל זאת זכרה, כי אנה גיטתה היא אשתו של אחד מנכבדי פטרבורג ואשה גדולה היא שם. על כן לא שמרה מוצא שפתייה ולא עשתה את עצמה כאינה יודעת, שגיטתה נכונה לבוא. "סוף סוף, – אמרה בלבה, – נקיה היא אנה ממני. הן היא לא חטאה לי, עליה אני יודעת אך טובות, אתי הלכה תמיד בדידות ובאהבה". אמנם, לפי מה שיכלה לזכור שאת הרושם, שנעשה עליה, בבואה אל הקריינינים בפטרבורג, לא ישר ביתם בעיניה בעת ההיא: כמין ערמומית נראה לה בכל דרכיהם זה עם זה. "אך אני למה לא אקבלה בבואה אלי? ובלבד שלא תאמר לנחם אותי!" – אמרה דולי בלבה עוד: "התנחומים ודברי הפיוסים וחובות-המחילה הנוצריות – הלא כל אלה דברים, אשר השיבותים אל לבי אלף פעמים, וכולם כאחד לא יצילו לי".

בכל הימים ההם ישבה דולי לבדה עם ילדיה. לדבר על אודות מכאובה מאנה נפש ולדבר בענין אחר בעוד מכאובה נגדה לא עצרה כח. נפשה ידעה מאד, כי הגד תגיד לאנה את אשר קרה אותה, אבל פעם שמחה, על כי תוכל עוד מעט להגיד את כל זה, ופעם חרה לה, על כי היא זקוקה להשפיל כבודה לפני אחותו ולשמוע מפיה את הדברים הנחומים המיכונים אתה.

מרגע לרגע הביטה אל השעון וכתה לגיטתה, אך דוקא באותו הרגע שבאה בו אנה נטרדו רעיוניה, – מקרה מצוי למדי – ולא שמעה את קול הפעמון.

ובשמעה פתאום רשרוש שמלה וקול צעדים קלים מאצל הפתח נשאה עיניה, ועל פניה, פני אשה קשת רוח, נראה תמהוון, ותקם ותחבק את גיטתה.

– האומנם ככה מהרת לבוא? – אמרה דולי בנשקה לה.

– מה מאד אשמח לראותך, דולי.

– גם אני שמחה, – אמרה דולי בבדיחה קלה ותתאמץ להבין על פי מראה פני אנה, אם יודעת היא את אשר נעשה. "בואי היא יודעת", החליטה בלבה, בראותה על פניה סימני השתֵּת בצעורה. – נלכה נא ואנהגך אל חדרך, – הוסיפה בחפזה לדחות כפי האפשר את הרגע הקשה של התגלות הלב.

– הזה גרישה? מה גדל הנער? – קראה אנה ותשקרו בלי גרוע עיניה מדולי, ואחרי כן אמרה באודם פנים: לא, אל נא נלך מזה; ותסר את משפחתה ואת צניפה ותנער את ראשה, כדי להסיר מעל הצניף את אחת מקווצותיה השחורות והמסתלסלות, שנאחזה בו.

– ואת פורחת ומלאה זו! – אמרה דולי כמעט בקנאה.

– אני? .. כן הוא, – אמרה אנה. – ראי נא, הלא טניה היא, בת גילו של סיריוז'ה בני, – הוסיפה, בפנותה אל הנערה הקטנה שקפצה ונכנסה, ותקחנה על זרועותיה ותשק לה. – ילדה נחמדה היא, כולה מחמדים! הראיני נא את כולם.

אנה קראה לכולם בשמותיהם וגם הזכירה את שנותיהם וחדשיהם של כל אחד מהם ואת אפיהם ואת תחלואיהם – לא שכחה דבר, ודולי שמח לבה אל כל זה.

– נלכה נא אפוא אליהם, – אמרה דולי – רק ווסייה ישן עתה.

אחרי ראותן את הילדים ישוב לבדן בחדר האורחים לפני כוסות קהוה. אנה נענה בטס ותסלקהו מאצלה מהר.

– דולי, – אמרה אנה אל גיטתה, – הוא הגיד לי.

דולי הביטה אליה בפנים וזועפים, בחשבה לשמוע מפי דברי השתפחות מלומדים, שאינם יוצאים מן הלב; אבל אנה לא השמיעה כאלה.

– דולי היקרה! – אמרה אליה, אין את לבבי לא להמליץ עליו ולפניך ולא לנחמך; זה אי אפשר. אבל צר לי עליך, מחמד נפשי, ממעמקי לבי אנוד לך.

מבעד ריסי עיניה הנוצצות נראו דמעות פתאום. אחרי דבריה אלה קמה ממושבה ותקרב ותשב אצל גיטתה, ותאחז את ידה בימינה הקטנה והמהירה. דולי לא השתמטה ממנה, אך פניה הזועפים לא סרו מעליה.

– לנחמני אי אפשר, – אמרה דולי – הכל היה לאין אחרי כל אלה. הכל אבד ולא ישוב עוד.

הדברים יצאו מפי, ופניה נעשו נוחים מבראשונה. אנה הגישה את ידה היבשה והצנומה של דולי אל שפתיה ותשקה,

ותאמר:

– אבל מה לעשות, מה לעשות? איזה דרך יכשר יותר במצב הנורא הזה? – זה הדבר שיש לנו לעיין בו.

– הכל אבד, אמרתי, ואין לי מה להוסיף על זה, – אמרה דולי – ורע מכל, ביני נא זאת, מה שאיני יכולה לעזוב: למוש מזה אי אפשר לי בגלל הילדים, וגם לשבת עמו לא אוכל, כי חבלים יאחזוני למראהו.

– שמעי נא דולי. אמנם כבר הגיד לי, אבל רוצה אני לשמוע מפיך. ספרי נא לי הכל.

דולי הביטה אליה דרך שאלה.

פני אנה הפיקו השתפחות בצער ואהבה נאמנה.

– הנני, – אמרה דולי פתאום – אבל אַחלה נא מראש. הלא ידעת אותי בשעת נשואי. בתורת אמי הלכתי ואהי רק ילדה תמה, כי אם גם חסרת דע. לא ידעתי מאומה. שמעתי אומרים, שהגברים מספרים לנשיהם את דרכיהם שלפני הנשואים. אבל סטיבה – סטיפן ארקודיביץ תקנה את לשונה תוך כדי דבור – לא ספר לי דבר. הן לא תאמיני לי, ואני חשבת עד כה, כי לא ידע אשה זולתי מעולם. כה עברו עלי שמונה שנים. עתה הלא תביני, כי לא רק חשדתי מאשה אחרת, כי אם גם חשבתיו זאת לדבר שאי אפשר, ופתאום בעודני ילדה תמה כזאת נגלתה לי כל הנבלה, כל התועבה והיא... ביני נא זאת. אחרי בטחון גמור כזה פתאום... הוסיפה ותתאפק... בא לידי מכתב... מכתב מאתו אל אהובתו, אל האומנת שהיתה בביתי. לא, זה נורא מאד! – פה הוציאה את מטפחתה במהירות ותכה בה את פניה. אני מבינה שאפשר להתפתות, – הוסיפה אחרי החרישה קצת, – אך פה מעל מסודר בתחבולות מרמה... ועם מי? גם בעלי היה וגם אחריה הלך... זה דבר נורא! את לא תוכלי הבין...

– לא, לא, מבינה אני! מבינה אני היטב, דולי היקרה, – אמרה אנה ותחזק בידה.

– שמא תאמרי, מבין הוא מה נורא מצבי? – הוסיפה דולי – אינו מבין ואינו מרגיש מאומה! הוא מאושר ושמח.

– בזאת לא צדקתי! – מהרה אנה להשיב – הוא מר נפש, חרטה תשבר לבו...

– כלום בר חרטה הוא? – נכנסה דולי לתוך דבריה ותבט בפניה בשום לב.

– כן הוא, אני ידעתי אותו. רחמי נכמרו בהביטי אליו. הנה שתינו יודעות אותו, הוא איש טוב, אבל גא בטבעו, ועתה הוא מושפל כל כך. ומה שנגע בלבי בייחוד... (כאן מצאה אנה במה לפייסה) הנה שני דברים מדאיבים את נפשו: הוא בוש מפני הילדים ולבו דוי על כי בכל אהבתו הרבה שהוא אוהב אותך... כן, כן, – מהרה להפריע את דולי שרצתה להכנס לתוך דבריה – כי אף על פי שהוא אוהב אותך יותר מכל אשר בארץ – הצר לך במעשהו זה ויהי בעוכריך. "לא, לא, היא לא תסלח", הוא אומר בלי הפוגות.

דולי הסבה עיניה קצת מגיסתה כמהרהרת בענין ושמעה את דבריה.

– כן הוא, בין אבין, כי נורא מצבו: קשה צערו של חוטא, בזמן שהוא מרגיש, שהביא רעה באשמתו. אבל איך אסלה לו? איך אוכל לשוב ולהיות לו לאשה אחריה? לכאב אנוש יהי לי לשבת עמו מעתה, וביחוד מאשר יקרה לי האהבה שאהבתי עד כה...

ומליה נעתקו מבכי.

אך בכל פעם אשר שכחה חמתה שבה לדבר כמו בכוונה במה שהרגיז את רוחה.

– הן צעירה היא, הן יפה היא, – הוסיפה דולי. – הלא תביני, אנה, כי עלומי ויפיי היו למשה... לו ולילדיו. אני מלאתי צבא עבודתי לו, וכל כחי כלה בעבודתי זאת, ועתה, כמובן, נעימה לו הסוררת הצעירה יותר ממני. בודאי שוחחו שניהם על אודותי, אן, מה שקשה מזה עוד, לא נשאו את שמי על שפתיהם אפילו פעם אחת... התביני?

ועוד הפעם בערה אש עברתה בעיניה.

– ואחרי כל אלה יאמר לי... אך כלום אאמין לך? לעולם לא אאמין. לא. כבר עבר ובטל כל מה שהיה בו כדי לנחמני, להיות שכר לפעולתי, לעבודתי הקשה... האמיני נא לי: הנה למדתי את גרישה לפני בואך; בראשונה היתה לי העבודה הזאת לששון ולשמחת לבב, ועתה אין לי בה אלא מכאובים. למה זה הבל איגע? למה לי ילדים? זה שברי, כי נהפך לי פתאום לב אחר, ותחת אהבתי הרבה שאהבתי לפני, מלאה אני תמה עליו, כן הוא, חמה בוערת. אני נכונה עתה להרגו...

– דולי, מחמדי, ברור לי כל זה, אך אל נא תדאיבי את נפשך. עלובה את מאד ובהנמת לבך את רואה דברים רבים שלא כהיותם.

דולי לא ענתה על זה מאומה, ושני רגעים החרישו שתייהן.

– ומה לעשות, – אמרה דולי אחרי כן, – הבי עצה, עזרי נא. אני עיינית בדבר מכל צד, ואינני יודעת מה אעשה.

אנה לא יכלה גם היא למצוא עצה, אך לבה התעורר לכל מלה מדברי דולי ולכל אחת מתנועות פניה.

– דבר אחד אומר לך – אמרה אנה, – אחותו אני וידעתי את אופיו, שהוא מוכשר לשכוח הכל, כל אשר בעולם (היא הניעה בידה לפני מצחה), להתלהב בלי גבול, אבל גם להתחרט חרטה גמורה. הנה עתה איננו מאמין, איננו מבין כלל, איך יכול לעשות מה שעשה.

– לא, מבין הוא, הוא הבין! – קראה דולי. – אבל אני... זכרי נא אותי... היקל בזה לי?

– שמעי נא את דברי. כאשר דבר אתי הוא בזה, עוד לא הבינתי למדי מה רע ומר לך. אני אך אליו התבוננתי, גם ראיתי, ששלום הבית נהרס, ויצר לי עליו; אבל אחרי דברי עמך, אני רואה, כאשר גם אני אשה כמוך, מה שלא ראיתי בראשונה; אני רואה את מכאוביך. אין מלים בפי די הביע לך מה צר לי עליך. אולם, מחמד נפשי, את מכאוביך אני יודעת מאד, אבל דבר אחד לא ידעתי עוד: לא ידעתי... אינני יודעת, עד כמה עוד יש בלבך אהבה אליו. רק את יודעת, אם יש בך אהבה אליו די סלוח לו, – אך אם יש, אין טוב לך מסלוח.

– לא, – החלה דולי להשיב לה; אבל אנה נשקה את ידה ולא נתנה לה לגמור.

– אני יודעת מנהגו של עולם יותר ממך, – אמרה אנה אליה. – ידעתי את השקפת האנשים מבני מינו של סטיבה על ענין זה. הנה אמרת, כי דבר עמה על אודותיך, וטעות היא בידך. האנשים האלה אף על פי שאינם נאמנים לנשיהם כראוי, בתיהם ונשיהם קודש בעיניהם. הנשים האחרות הנה לבו בעיניהן בכל עת ואינן מסירות את לבם באמת מאחרי בתיהם. כמין גבול אשר לא יעברו יש להם בין שלום הבית ובין עניניהם אלה. אני לא אבין זאת, אבל כן הדבר.

– הלא נשק לה... –

– שמעי נא, דולי יקירתי. אני ראיתי את סטיבה בימי אהבתו אותך. זכור ואזכור, כי בבואו אלי היה בוכה מדי דברו בך, יצור פיוטי רם ונשגב היית בעיניו, ואני ידעתי, כי כאשר הוסיף לשבת עמך, כן הוסיף לכבדך ולרוממך בלבו. הן רגילים היינו לצחוק לו על כי היה אומר בכל רגע "דולי אשה נפלאה". בת אלהים היית לפי דבריו תמיד, וכן את בעיניו עד היום הזה. וחטאתו זאת לא פרי רגש היא... –

– ואם יחטא וישנה?

– לא תהיה כזאת על פי דעתי.

– ואת סלחת על זה, לו יש נפשך תחת נפשי?

– אינני יודעת, אינני יכולה לשער... לא, יכולה אני לשער, – קראה אחרי הרהורים קצרים, וכאשר הספיקה לברר לעצמה את מצבו של דבר ולשקלו במאזני שכלה הוסיפה; – יכולה אני, יכולה אני, בודאי סלחתי. על פי טבעי לא היה אפשר לי שלא אסלה, ומחילה גמורה הייתי מוחלת לו, כאלו לא היו דברים מעולם... –

– זה מובן מאליו, – מהרה דולי להכנס לתוך דבריה, ונראה שאמרה בזה דבר, שכבר הרהרה בו אחת ולא שתיים – בלי תנאי זה אין זו מחילה. אין מחילה אלא גמורה בלי כל השארת זכר. עתה נלכה נא ואנהגך אל חדרך, – אמרה בקומה ותחבק את אנה בלכתה עמה – מה מאד אשמח, מחמד נפשי, כי באת הנה. בבואך רוח לי, הרבה מאד רוח לי מבראשונה.

ב.

כל היום ההוא ירבה אנה בבית ולא נתנה לאיש לבוא לפניה. וכבר שמעו ביום ההוא אחרים ממכיריה את דבר בואה וימהרו לשחר פניה. כל שעות הבוקר ישבה עם דולי ועם הילדים, ואל אחיה שלהה פתקה שיבוא הביתה ללחם הצהרים. "בוא, ואלהים ירחם". כתבה לו.

אובלונסקי עשה כדבריה; השיחה שבשעת הסעודה היתה כללית, גם אשתו דברה אליו והשתמשה בלשון יחיד ולא רבים כימים הקודמים האחרונים. עוד נראתה התנכרות ביניהם, אך כל מחשבת התפרדות לא הורגשה עוד, וסטיפן ארקדיביץ ראה, כי מעתה יוכלו להשפט יחד ולהגיע לידי שלום.

הם אך גמרו לאכול, וקיטי באה שמה. אך מרחוק ידעה קיטי את אנה עד כה, ובנסעה לשחר פניה דאגה קצת, אולי לא תפיק רצון מהאשה הגדולה הפטרבורגית הזאת, המהוללה בפי כל יודעיה, אבל באמת מצאה חן בעיניה – זאת ראתה קיטי ברגעים הראשונים. אנה הביטה ותתבונן בפייה ובזיו עלומיה, וקיטי בטרם פנתה כה וכה הרגישה בעצמה, כי לא רק נגררה מהר אחרי אנה, כי אם דבקה בה ותאהבנה אהבה עזה, כדרך של עלמות לדבוק מהר בנשואות ובגדולות מהן בכלל. אנה לא דמתה במראה לרוב הנשים מבנות חבורתה או לאשה שיש לה בן שמלאו לו שמונה שנים, כי כמעט כעלמה בת עשרים היתה בתנועותיה המהירות, בעדן מראה וברוח החיים הנסוכה על פניה, שהופיעה פעם בדמות צחוק נעים ופעם בהבטה מיוחדת; אבל עיניה הביעו הסתכלות, ולפעמים נשקפה עצבת מתוכן, ואחריהן נמשכה קיטי בכח גדול. על פיהן הכירה, כי אנה מדברת דברים כמשמעם ואינה מכתת דבר, אלא שיש בזה איזה עולם אחר של ענינים גבוהים מורכבים ונשגבים מבינתה.

אחרי הלחם יצאה דולי אל חדרה, ואנה קמה ותקרב מהר אל אחיה אשר הצית אש בסיגרה.

– סטיבה, – אמרה אנה אליו ותקרין בעיניה בשמחה ותור בה⁴ על הדלת: – לך, ואלהים יהי בעורך.

אובלונסקי הבין את כוונתה וישלך את הסיגרה וילך ויסגור את הדלת מאחוריו.

ואנה שבה אל הדרגש, אשר ישבה עליו קודם לזה בתוך הילדים, אשר סבבו מיד. אם התבוננו מהר, כי אמם אהבת את הדודה הזאת, אם הרגישו מעצמם חבה יתרה אליה, אבל עוד לפני הלחם דבקו שני הילדים הגדולים בדודתם החדשה, ואחריהם גם הקטנים, כדרך הילדים תמיד, ולא סרו ממנה רגע. וכמין משחק מיוחד נערך ביניהם, שכל אחד מהם השתדל בו לשבת אצלה בקרוב, כפי האפשר, לנגוע בה, להחזיק את כפה הקטנה, לנשק לה, להשתעשע בטבעתה או, לפחות, לנגוע בכפל שמלתה.

– טוב, טוב, כמו שישבנו בראשונה, – אמרה אנה ארקדיבנה, בחזירתה.

ושוב הכניס גרישה את ראשו תחת ידה ויסמוך ראשו על שמלתה ופניו נהרו מגאוה ומעונג.

– ומתי יהיה נשף המחול? – שאלה את קיטי.

– בשבוע הבא, ונשף יפה יהיה אחד מהנשפים ששמחים בהם בכל פעם.

– האמנם יש נשפים, ששמחים בהם בכל פעם? – שאלה אנה דרך הלצה קלה.

– פלא הוא, אבל יש נשפים כאלה. בבית הבוברישציבים שמחים תמיד וכן בבית הניקייטיים, ובבית המיז'קובים שוררת עצבת. האם לא התבוננת?

– לא, מחמד נפשי, לי לא אמצא עוד נשפים, ששמחה שוררת בהם – אמרה אנה, וקיטי שבה וראתה בתוך עיניה לדבריה אלה את העולם המיוחד הסגור לפניה. – אני אין לי עוד אלא נשפים שאינם קשים ואינם מעציבים הרבה מאד... –

– וכי אפשר הדבר, שאת תהי עצובה בנשף מחול?

– ומפני מה אי אפשר שאהיה אני עצובה בנשף מחול? – שאלה אנה.

קיטי הבינה, כי יודעת אנה, מה שתענה על שאלתה.

– על כי בכל מקום את היא היפה מכל הנאספות.

אנה לא היתה קשה להתאדם. גם הפעם התאדמה בהשיבה על תשובה זאת:

– ראשונה, אין הדבר כן; והשנית, גם לו היה כן, מה חפץ לי בזה?

– התבואי אל הנשף הזה? – שאלה קיטי.

– כמדומה לי, שלא אוכל להמנע מבו. זאת קחי לך, – אמרה אל טניה, אשר הסירה באותה שעה מעל אחת מאצבעותיה של אנה הלבנות ההולכות ודקות בקצותיהן, טבעת נוחה לעבור משם.

– אני אשמח מאד, אם תבואי. נפשי נכספת לראותך בנשף הזה.

– אם אצטרך לבוא, תהי זאת נחמתי, שאמציא לך עונג בזה... גרישה, חדל לך, אל נא תתלוש בשערי, גם בלעדי זאת כבר נפרע כולו. – אמרה אל הנער, בתקנה את אחת מקוצותיה, שהוצאה מחוץ לתחומה והיתה למשחק בידי גרישה.

– אדמה כי תבואי בשמלה סיגלית.

– מפני מה בשמלה סיגלית? – שאלה אנה בבדיחה. – עתה לכו לכם ילדים. הנה מיס הול קוראת לכם לשחות חמים, – אמרה אל הילדים ותסירם מעליה ותשלחם אל חדר האוכל.

– ואני ידעתי מפני מה את קוראה לי לבוא אל הנשף, את מחכה לגדולות בנשף הזה. ורצונך, שהכל יהיו שם והכל ישתתפו בו.

– במה ידעת זאת? כן הוא באמת.

– מה טובו ימיך אלה, הוסיפה אנה – אני זוכרת ויודעת את אד התכלת הזה, הדומה למעטה האד שעל הרי שוויץ. הכל מכוסה באד הזה בתקופה היפה הזאת, שהילדות מגעת בה עד קצה, והמרחב הגדול המלא אושר ושמחה, נהפך למסלה הולכת וצרה, והכניסה לתוך המסלה הזאת משמחת ומפחדת יחד, אף על פי שאור ויופי נראים בה... מי לא עבר בדרך הזה?

קיטי צחקה והחרישה. "אבל איך עברה היא בדרך הזה? מה מאד אהפוך לדעת את כל הרומן שלה", אמרה קיטי בלבה, בזכרה את מראהו של אלקסיי אלקסנדרוביץ, שלא היה בו כל הדר פיוטי.

– הוגד הוגד לי. סטיבה אמר לי, ואני מברכך, הנה הוא טוב בעיני מאד, – הוסיפה אנה, – אני פגשתי את וורונסקי במסלת הברזל.

– הוא היה שם? – שאלה קיטי ותתאדם. – ומה אמר לך סטיבה?

– סטיבה גלה לי את כל הסוד. ואני שמחתי מאד, אילו... הנה נסעתי ובאתי עם אמו של וורונסקי יחד, – הוסיפה אנה לפרש דבריה, – ואמי⁵ דברה עמי אך על אודותיו, אותו היא אוהבת מכל אשר לה; אמנם ידעתי, כי אין אם מעידה על בנה, אך...

– ומה ספרה לך אמו?

– הרבה הרבה ספרה! אף אמנם ידעתי, כי אהובה הוא, בכל זאת נראה, שהוא בעל רוח נדיבה... בין שאר הדברים ספרה לי, שרצה לתת את כל רכשו לאחיו, שבימי ילדותו הגדיל עשה פעם אחת, שהציל אשה טובעת. כללו של דבר, מן המצוינים הוא, – לדבריה אלה זכרה את מאתים הרובל, אשר נתן בתחנת מסלת הברזל.

אך לא ספרה לקיטי את דבר המאתים ההם. מאיזו סבה היה קשה לה קצת לדבר בזה. היא הרגישה, כי היה בזה דבר נוגע בה, וכי שלא כהוגן היה הדבר ההוא.

– היא בקשה מאתי מאד, כי אבוא אליה – הוסיפה אנה, – ואני אשמח לראותה, ומחר אסע אליה. אבל, תודות לאל, זה זמן רב יושב סטיבה בחדרה של דולי – עברה אנה פתאום אל ענין אחר ותקם ממקומה כמתרעמת על דבר, – כן נדמה לקיטי.

– לא, אני ראשונה! לא, אני, אני! – קראו הילדים ברצונם אל דודתם אחרי שתותם.

– כולכם יחד! – אמרה אנה ותצחק ותרחץ לקראתם ותחבקם ותפילם זה על זה, והם התלכדו וידחקו זה את זה ויצהלו בכל כחם וישמחו שמחה גדולה.

כא.

לשתי החמים, שנערכה אחרי כן לגדולים לבדם, יצאה דולי מחדרה. סטיפן ארקדיביץ לא יצא עמה, ונראה שיצא מחדר אשתו דרך פתח אחר.

– יראה אני, פני יקר לך שם בחדר העליון, – אמרה דולי אל אנה, – אני רוצה להעבירך אל המדור התחתון, והיינו קרובים אליך.

– לי אל נא תדאגי, – ענתה אנה ותבט אל פני דולי, בחפצה להבין, אם השלימו ביניהם אם לא.

– פה יהיה אור לך, אמרה דולי.

– ואני אומרת לך כי, ישנה אני בכל מקום ובכל עת כמרמטה.

– במה אתן נחלקות? – שאל סטיפן ארקדיביץ את דולי, בצאתו אליהן מחדר עבודתו.

על פי קול מדברו הכירו קיטי ואנה כרגע, כי השלימה עמו.

– אני חפצה להעביר את אנה אל המדור התחתון, אך יש לתלות את יריעות החלונות. זאת איש לעשות בלעדי, – ענתה דולי בפנותה אל אישה.

“אין לדעת, אם שלום גמור הוא”, אמרה אנה בלבה, בשמעה את קול מדברה הקר והמתון.

– רב לך, דולי, למצוא מעצורים בכל דבר, – ענה אובלונסקי. – אני אעשה זאת, אם טוב בעיניך...

“לפי הנראה, שלום גמור הוא”, אמרה אנה בלבה.

– ידעתי את כל אשר תעשה, – ענתה דולי: – אתה תצוה את מטוויי לעשות מה שאי אפשר כלל ותשב לך במרכבה ותסע לדרכך, והוא ישחית הכל, – קצות שפתי דולי נקמטו באמרה זאת כבכל פעם שדברה בבדיחה.

“שלום גמור בלי שום פקפוק”, החליטה אנה בלבה, ובשמחתה, על כי השלום נעשה על ידה, קרבה אל דולי ותשק לה.

– לא כן הדבר; על מה ככה תבווי לי ולמטוויי? – אמר סטיפן ארקדיביץ ויפן אל אשתו בצחוק קל מאד.

בכל הערב ההוא דברה דולי אל אישה דרך בדיחה קלה, כמו שהיתה רגילה תמיד, והוא היה שמח וטוב לב, אבל במדה, שלא יראה על פיה, שכיון שנמחל עונו, נשכח הדבר מלבו לגמרי.

בחצי השעה העשירית, כשהיו בני הבית יושבים ושותים חמים ומשוחחים ושמחים, נשבתו שיחתם ושמחתם על ידי מקרה שמצד עצמו הוא מצוי מאד, אלא שנדמה מכל המסוכים כחזיון משונה. הם דברו על אודות מידועיהם הפטרבורגיים, ופתאום קמה אנה ותאמר על אחד מהם: –

– הנה תמונתו באלבום שלי, ואגב אורחא אראה אתכם את סיריוו'ה בני, – גמרה בצחוק-גאות-אם.

בשעה העשירית היתה רגילה לברך את בנה בשכבו ולפעמים השכיבה אותו בעצמה לפני נסעה אל נשף מחול, ועל כן התעצבה בשעה הזאת, על כי היא רחוקה ממנו, ומכל ענין שדברו בו עברו רעיוניה אליו. נפשה חשקה לראות את תמונתו ולדבר על אודותיו, ובשביל זה השתמשה באמתלה ראשונה שנודמנה לה ותקם ותלך בצעדי אונה הקלים להביא את האלבום שלה. המעלות אל חדרה שבמדור העליון יצאו אל הפרוזדור

החיצון הגדול והחם שבמדור התחתון.

בשעת יציאתה מחדר האורחים נשמע צליל הפעמון בפרוזדור.

– מי זה יבוא עתה? – אמרה דולי.

– להוליך אותי הביתה לא עת עוד, – אמרה קיטי, – ולאיש זר היא שעה מאוחרת.

– בודאי הובאו ניירות לי, – אמר סטיפן ארקדיביץ; כשעברה אנה לפני המעלות, רץ המשרת למעלה, אל המדור האמצעי, להודיע על דבר האיש הבא, והאיש הוא עמד אצל הפנס; אנה הביטה למטה ותרואה כי וורונסקי הוא, ורגש נפלא של עונג, שנלווה אליו גם פחד מפני איזו סכנה שאינה ברורה התעורר בלבה פתאום. האיש עמד מלוכש באדרתו והוציא איזה דבר מכיסו. ברגע שהגיעה אצל המעלות האמצעיות נשא עיניו ויראנה, ועל פניו נראו סימני בושת ובהלה. היא הרכינה לו בראשה קצת ותלך לדרכה, ומיד שמעה מאחוריה את קול סטיפן ארקדיביץ קורא אליו לעלות ואת שפל קולו הרך והמרגיע של וורונסקי, שלא אבה ללכת אחריו.

בשובה עם האלבום, כבר הלך לו וורונסקי משם, ואובלונסקי ספר עליו, שבא לשאול על דבר המשתה, שהם עושים למחר לכבודו של המזמרת המצוינת, – ולהכנס לא אבה, מה משונה הוא האיש הזה, – גמר סטיפן ארקדיביץ.

קיטי התאדמה, בחשבה, שרק היא לבדה הבינה למה זה בא ומאיזה טעם לא אבה להכנס פנימה. "הוא היה בביתנו, – אמרה בלבה, – ולא מצאני יבן, כי פה אני, אך להכנס לא רצה, מפני שהשעה מאוחרת ומדעתו שגם אנה פה".

כל המסובים הביטו זה אל זה ולא אמרו דבר והתחילו מתבוננים בתמונות שבאלבום.

כל דבר נפלא או משונה לא היה באותו מעשה שבא אדם אל רעהו בערב בחצי השעה העשירית לדבר על אודות המשתה, שהם עושים יחד, ולתוך הבית לא נכנס; אך לכולם נדמה, שהוא דבר משונה, ומשונה, ורע ביחוד הדבר בעיני אנה.

כב.

הנשף אך החל, וקיטי ואמה נכנסו לפרוזדור החיצון הגדול, שהיה מלא אורה ומקושט בפרחים רבים ובמעמד משרתים מצוחצחים בפוך לבן ומלוכשים מעילים אדומים. מתוך החדרים הגיע שמה קול צעדים ותנועות שאינו משתנה ואינו פוסק, כזמזום דבורים בכורתם, ובשעה שתקנו שתייה לפני המרקה ברחבה שאצל הפתח, בין עציצי העצים, את שערותיהן ואת לבושיהן, נשמעו מבפנים נגינות הכנורים, שהחלו לנגן בזהירות ובדקדוק את הוולס הראשון. זקן אחד, לבוש בגדי שרד אזרחיים, שתקן לפני מרצה אחת את מעט שערותיו הלבנות, שנשארו לו לפליטה על רקותיו, והפיץ ריח בשמים מרובה מסביב לו, נקרה אצלן על המעלות ויט מפניהן הצדה ויסתכל בתאות נפש בקיטי, אשר לא ראה אותה עד כה. ואיש צעיר בלי חתימת זקן, אחד מאותם שהנסיך שצירבצקי קרא להם "כלבים צעירים", מלוכש ז'יליט פתוח יותר מהראוי, גחן לפנייהם דרך הלוכו, ובאותה שעה תקן את הענק הלבן שעל צוארו, ואחרי עברו אצלן במרוצה חזר לאחוריו ויבקש מקיטי לחול אתו בקדריליה. אך בקדריליה הראשונה כבר הבטיחה לצאת עם וורונסקי, ועל כן הגרחה לאצול את השניה לצעיר ההוא. אופיציר שרכס אצל הדלת את אחת מענלי-ידיו, נטה מפניהן, ויהלך שפמו ויתענג על מראה קיטי הבהירה כשושנה.

אף על פי שהרבה יגיעות יגעה על לבישת בגדיה והטבת ראשה, ושאר ההכנות אל הנשף הזה, נכנסה לטרקלין בהליכה פשוטה וחפשיה, בלי זהירות יתרה בשמלת הטול המתוחה על ארג וורדי, כאלו לא טרחו היא ובני ביתה אפילו רגע אחד על כל אותם השינויות ומעשי-הסריגה הדקים ושאר עניני התלבושת, כאילו יצאה מרחם אמה במעטה הטול ופטורי הציצים, במקלעת שורה הגבוהה ובשושנה הדבוקה בשערה בצירוף שני העלים שמעל לשושנה.

כשרצתה אמה לתקן לפני כניסתה לפנים את פתיל חגורתה שנגלם, נטתה קיטי קצת הצדה: ברור היה לה, שהכל טוב ויפה, ואין צורך לתקן דבר עליה.

אחד הימים הטובים שלה היה היום ההוא. שמלתה לא לחצה אותה בשום מקום, כסוי-הסריגה שעל כתפיה לא הורד לצד אחד, השושנות לא נעקרו ולא נמעכו; נעלותיה הורדיות לא לחצו את רגליה בעקביהן הגבוהים והכפופים, כי אם היו להן לשעשועים ולעונג. הקווצות הצהובות הנכריות, רבות השער, דבקו בראשה הקטן, כאילו נמצאו במקום גידולן. כל שלשת הקרסים שבנעלי-ידיה הגבוהות והמהודקות מלאו את תפקידם ולא נעקרו ולא קלקלו את תבנית הידים הנתונות בהן. רביד הקטיפה השחור, שהמידליון תלוי עליו, היה ענק יפה לצוארה. נחמד היה הרביד הזה, וכבר התבוננה במרצה בביתה, כי כמו פה ושפתים נתנו לו כשהיא על צוארה. אפשר היה להטיל ספק בכל אחד משאר חלקי תלבושתה, אבל הרביד הזה היה נחמד ונעים בלי שום פקפוק וגמגום. גם פה צחקה מטוב לב בהתבוננה אליו במרצה. בכתפיה ובזרועותיה החשופות הרגישה קרת אבן שיש, ורגש זה נעם לה ביחוד. עיניה הבריקו. ולא יכלה לכלוא שפתיה האדומות מצחוק-נחת על החוט של חסד המשוך עליה. כשנכנסה לטרקלין כמעט שהספיקה לגשת אל המון הנשים הצעירות המקושטות בכל מיני ארג דק ושוקף ומעשי-סריגה ופתילי צבעונין, שחכו יחדו למקדשים למחול (הרבה לא עמדה קיטי מעולם בתוך ההמון הזה), וכרגע נקראה אל הוולס, ובחיר הקוולרים, הראש והראשון שבמשלת המחולות, הסדרן והמנצח המפורסם בעולם הנשפים, ייגורשקה קורסונסקי שמו – איש תואר ויפה מראה ובעל אשה – הוא שקדשה למחול. אך הוצא הוציא מבין זרועותיו את הגרפינה בונינה, אשר גמר אתה את הסבוב הראשון, וישקף על ממשלת ידו, על הווגים האחידים שיצאו לכרכר לפניו, וירא, והנה קיטי נכנסת, וירץ אליה מרוצה קלה וחפשיה, שרק מנצחים במחולות מסוגלים לה, ואחרי הקידה הנחוצה שלה ידו להבק את גורתה הדקה, וגם לא שאל אותה, אם רוצה היא. היא פנתה כה וכח, לראות, למי תוכל למסור את מניפתה, ובעלת הבית קבלה אותה מידה בבדיחה של חבה.

– מה הטיבות, כי באת בעתך, – אמר בחבקו את גורתה, – מדה מגונה היא לאחר לבוא.

וקיטי שמה את שמאלה על כתפי, ורגליה הקטנות הנתונות בנעלים וורדיות החלו לדלג על חלקת הרצפה דלוגים קטנים ומסודרים, מתאימים לנגינות.

הרקידה עמך אינה אלא מנוחה לעיף, – אמר אליה בפסעו את הפסיעות הראשונות המתונות, – נפלאה היא קלות רגליים זו, – דבר אליה מה שהיה מדבר כמעט אל כל הנשים הידועות.

קיטי צחקה לדברי התהלה האלה ותוסף להשקיף מאצל כתפו על הנאספים. היא לא היתה מן הבאות אל נשף כזה בפעם הראשונה, שכל פרצופי הפנים שהן רואות בו מתאחדים בעיניהן ועושים עליהם רושם כללי אחד בלבד, וכן לא היתה גם מן העלמות הרגילות בנשפים זה ימים רבים, שכל אותם הפרצופים ידועים להן מכבר והיו עליהן לטורח; כי מן הבינוניות היתה. עוד עשה המחזה הזה עליה רושם חזק ועם זה יכלה גם להתבונן על סביבה בעינים פקוחות. בפנה השמאלית שבטרקלין נכח הפתח התחברו מבחר בני מרום העם. שם ראתה את אשת קורסונסקי, שהיתה חשופה יותר הרבה ממה שנהגו להתיר; שם נמצאה בעלת הבית; שם התנוסס הקרח קריווין, שבכל עת היה בוחר לו לעמוד במקום גדולים; שמה הביטו צעירים, שלא מלאם לבם לגשת אל הנבחרים ההם, ושם חפשה קיטי בעיניה ומצאה את סטיבה ואחרי כן ראתה את תארה הנחמד ואת ראשה המלא חן של אנה קרינינה, שהיתה לבושה שמלת-קטיפה שחורה. וגם הוא היה שם. קיטי לא ראתה אותו עוד מן הערב, אשר השיבה בו את פני לווין. בעיניה הרואות למרחוק הכירה אותו מיד וגם התבוננה, כי הוא מבטי אליה.

– אולי עוד סבוב אחד? האם עוד לא עיפת? – אמר קורסונסקי וישאף רוח קצת.

– לא, תודות לך, אדוני.

– ואנה תצוי להובילך?

– כמדומה לי, שקרינינה שם... הובילני אליה.

– כטוב בעיניך, גברתי.

וקורסונסקי רקד רקידה מתונה מבראשונה בפנים מועדות אל החבורה שבפנה השמאלית, ויעבור עבור ורקוד דרך ים של מעשי-סריגה וארג דק ופתילים, עבור ולחש: "פרדון, מאדאם, פרדון, פרדון, מאדאם", ובלי נגוע מדי עברו גם בנוצה קטנה, הפנה ויעמד במהירות את בת ווגו למחול,

וכהפנותו אותה, נגלו רגליה הדקות המחופות באנפילאות שקופות, וסרח שמלתה התרחב כמניפה פתוחה והושם על ברכיה של אשת קריווין. קורסונסקי קדד וחזר וזקף קומתו ויתן לה יד ימינו להגישה אל אנה. בפנים אדומים הסירה קיטי את סרח שמלתה מעל ברכי האשה והיא ותפן כה וכה לבקש את אנה, והכל היה הולך וסובב קצת לנגד עיניה עוד אחרי מחולה. ואנה לבשה בנושף ההוא לא שמלה סיגלית, כאשר יעצה קיטי, כי אם שמלת קטיפה שחורה מקוטעת קטע עמוק בפי צוארה, ותפיה המלאות וחלקי שדיה הגבוהים וזרועותיה העגולות, שכפות ידיים קטנות ודקות בקצותיהן, יצאו חשופים מתוכה, ומראיהם כפסילי שן ישנה מעשה ידי אמן, וכל השמלה מרוקמת מלמעלה רקמת-ציצים וויניציאית. בשערה השחור, שלא הוכרחה להוסיף עליו כל שער נכרי, התנוסס זר קטן של פרחים כחולים, וזר פרחים כאלה התנוסס גם על הפתיל שעל הגורתה בין מעשי הסריגה הלבנים. במקלעת שיערה לא נראה כל שנוי מן המקלעות המצויות, אך הטבעות הקצרות, טבעת שער מסתלסל, שיצאו לה בכל עת על קריותה ומצד מפרקתה שתו עליה ליות חן מיוחדת, ועל צוארה הנטויה בעוז הבריק חרוז מרגליות.

קיטי ראתה את אנה יום יום ותאהבה אהבה נאמנה, ותמונתה עמדה נגד עיניה אך בשמלה סיגלית. אך בראותה אותה הפעם בשמלה שחורה הרגישה, שעד כה לא העריכה עוד את כל יפיה, כי בפעם הזאת ראתה אותה כמו בריאה חדשה, מה שלא שיערה קודם לזה. עתה הוברר לה, שלא יכלה אנה לבוא בשמלה הזאת, שכל יפיה היה בה בעצמה ולא במלבושיה, שיפעת לבושיה לא נראתה עליה מעולם. גם שמלתה השחורה עם כל מעשי הרקמה השונים לא נראו עליה בתור הוספת יופי; כל זה היה אך מסגרת, ורק היא בעצמה נראתה לעין בכירור, היא בפשיטותה, בטבעיותה, בטוב טעמה, בזהלת פניהם⁶ וברוח החיים הנסוכה עליה.

אנה עמדה קוממיות כדרכה תמיד, וכשנגשה קיטי אל החבורה ההיא, דברה עם בעלת⁷ הבית והסבה את ראשה קצת אליו.

– לא, אני לא אידה אבן באיש, – ענתה אותו על שאלה, שלא יכלה קיטי לשמעה, – אף על פי שאיני מבינה, – הוסיפה בתנועת כתפיים ותבט אל קיטי בצחוק אהבה וקצת השתררות. בהבטת קלה של נשים ראתה את כל לבושיה והביעה הסכמתה בתנועת ראש קטנה מאד, אבל מובנת היטב לקיטי, – מחוללת לא גם בשעת כניסתה לטרקלין, – הוסיפה אנה.

– היא אחת מעורותי הנאמנות, – אמר קורסונסקי ויקוד לפני אנה ארקדיבנה, אשר לא ראה אותה עד היום ההוא – עזרתה היא לשמח את הלבבות בנושף מחול וליפות את הנשף. אנה ארקדיבנה, סבוב וולס אחד, – הוסיף בכריעת ברך.

– ואתם מיוודעים? – שאל בעל הבית.

– למי איננו מיוודעים? אני ואשתי דומים לזאבים לבנים, הכל יודעים אותנו, – ענה קורסונסקי. – סבוב אחד, אנה ארקדיבנה.

– אינני מחוללת, בזמן שאפשר להמנע, ענתה אנה.

– אך היום אי אפשר, – ענה קורסונסקי,

– אם היום אי אפשר, הנני, – ענתה אנה, בלי התבונן אל קידת וורנסקי, ותשם ידה במהירות על כתף קורסונסקי.

“למה זה תרעם עלי⁸?” אמרה קיטי בלבה בראותה, כי בכוונה נמנעה אנה מהשיב על קידתו של וורנסקי. והוא נגש אל קיטי ויזכר לה את דבר הקדריליה הראשונה אשר הבטיחה לו, אף הביע צערו, על כי לא נודמן לו בכל העת הזאת העונג לראותה. קיטי שמעה את דבריה ובאותה שעה הביטה והתעננה על אנה בחוללה. היא דמתה, כי וורנסקי יקרא לה למחול הוולס, אך הוא לא קרא, ותשם עיניה עליו בתמחון, ויתאדם ויקרא לה מיד, אך בשימו את ידו עליה ובצעדו את הצעד הראשון, נדמו כלי הגנון פתאום. קיטי הביטה אל פניו, שהיו קרובים אליה מאד ברגעים ההם, וימים רבים אחרי כן, אחרי שנים אחדות, נשבר לבה בקרבה מחרפה לזכר ההבטה ההיא, אשר הביטה אליו באהבה רבה ואשר לא השיב לה עליה בעיניו.

– פרדון! פרדון! ולס! ולס! – קרא קורסונסקי מעברו השני של הטרקלין ויחוק בעלמה שנודמנה לפניו ראשונה ויחל לכרכר.

כג.

סבובים אחדים סבבו וורנסקי וקיטי במחולם. אחרי הוולס נגשה קיטי אל אמה וכמעט שהספיקה לדבר דברים אחדים עם הגרפינה נורדסטון, והנה קרב אליה וורנסקי לקחתה למחול הקדריליה הראשונה. בשעת המחול לא דברו דברים חשובים, אך שיהה מקוטעת שחו על אודות קורסונסקי ואשתו, והוא תאר אותם בדברי גיוחך ויאמר עליהם, שהם ילדים טובים בני ארבעים שנה, ועל אודות התיאטרון הצבורי העמדי להכונן, ורק פעם אחת ירד ענין השיחה למעמקי לבה, כי שאל אותה וורנסקי לשלום לוויין, ואם הוא במוסקבה, והוסיף, כי לוויין מצא חן בעיניו מאד. אבל ידוע ידעה מראש, כי בשעת קדריליה לא ידובר בשאלות חשובות, ותחכה בקוצר רוח למחול המזורקה, כי נדמה לה, שבשעת המחול הזה יגמרו ביניהם את כל ענינם. אף אמנם לא הזמין אותה בשעת הקדריליה אל המזורקה, אך הדבר הזה לא הרגיש את רוחה. מובטחת היתה, שתחול עמו מזורקה גם הפעם כבשנפי המחול הקודמים, כבר קראה חמשה מחוללים למזורקה, והיא השיבה את פניהם, באמרה, כי הבטיחה לאחר. כל הנשף ההוא עד הקדריליה האחרונה היה לה כחלום נעים ונפלא שכולו מראות מרהיבים ונגינות ותנועות משמחות לבב. לכל קורא לה נדרשה, ורק כאשר עיפה מאד, בקשה, שינתן לה לנח. אך במחול הקדריליה האחרונה, שיצאה בו עם איש צעיר חסר-טעם, אשר לא יכלה להשיב את פניו, רקדו וורנסקי ואנה לקראתה “פנים אל פנים”. ואנה לא נקרתה לפניו בנושף ההוא מפגישתן הראשונה שבשעת כניסתה עד הפגישה הזאת, והנה עוד הפעם מצאה בה קיטי פנים חדשות, אשר לא שיערה. את הסימנים הידועים לה היטב ראתה בה, את סימני השמחה הגדולה על ההצלחה בתוך קהל ועדה. קיטי ראתה, כי אנה כשכורה מרב החן אשר היא מוצאה. את הרגש הזה ידעה קיטי עם כל סימניו, ואותם ראתה הפעם באנה, – בה ראתה את ברכ העינים הרועד והמתחן, את צחוק השמחה וההתלהבות המעוה את השפתים שלא ברצון בעליהן, ואת ההשתדלות בתנועות יפות, מדויקות ומהירות.

“מי הוא הגורם והמעורר? – שאלה קיטי בלבה. – כל הצבור או איזה יחיד?” וכלי עוזר לבן-זוגה שנטפלה אליו לרקידה זו בענין שיחתם שנטה הצעיר האומלל ממנו ולא מצא לו דרך לשוב אליו, השתתפה אך השתתפות היצונית גם במחול עצמו, אך למראה עין מלאה את מצוות קורסונסקי אשר בלטל ברום קולו את המחוללים ויעמידם פעם בדמות “גלגל גדול” ופעם בדמות “שלשלת”, אבל באמת התבוננה אך אל אנה, ולבה השתומם בתוכה. “לא, לא חנה בעיני המזון הזה, כי אם חן רב בעיני אחד הוא שהעבירה על דעתה. ואותו האיש – האמנם הוא האחד הזה?” בכל פעם אשר דבר עם אנה פרץ ברכ עליצות מעיניה, ושפתיה האדומות נעו מצחוק שמחה ואושר. גם נראה, שהתאמצה למשול ברוחה, לבלתי הראות את שמחתה, אבל האותות האלה גברו ממנה ומאליהם נגלו על פניה. “אבל הוא מה ידמה?” קיטי הביטה אליו, ויראה ורעד באו בה.

מה שראתה והכירה בפני אנה ראתה גם בפניו. אנה פנו מתינותו ועז תנועותיו והמרגעה הנסוכה על פניו תמיד? בכל פעם אשר פנה אליה השח ראשו מעט, כמו רצה להשתחוות אפים ארץ לפניו, ועיניו הביעו בהיטו את השתעבדות ויראה. “לא לעלוב חפצי, – דברו עיני אליה מידי פעם בפעם, – אך להציל את נפשי, ואינני יודע איככה אנצלי”. מעולם לא ראתה אותו קיטי בפנים כאלה.

אך בדברים בטלים דברו בשעת מחולם, דברים של מה בכך על אודות אנשים נודעים לשיניהם, אך לקיטי נדמה, שכל אחת מהמלים היוצאות מפיהם היא הטלת גורלם וגורלה. ומה נפלא הדבר, שגם הם הרגישו, כי בדריהם על אודות הברות הצרפתית המגוחכת של איבן איבנוביץ ועל אודות העלמה יליניציקה הנכונה להנשא למי שאינו הוגן לה למדי, יש בהם גם כוונה מיוחדת בעדם, כשם שהרגישה זאת קיטי בהתבוננה אליהם. כל הנשף והעולם כולו החתלו פתאום בענין ערפל בעדה. רק ההרגלות המרובה בחומריות הנמוסיות שנתחנכה בהן מילדותה, היא שעמדה לה והכריחה אותה לעשות מה שדרשה השעה והמקום מאתה, לרקוד, להשיב על כל שאלה וגם לצחוק בנחת, כאלו לא קרה אותה דבר. אך לפני תחלת המזורקה, כאשר החלו להעמיד את הכסאות וזוגות אחדים עברו מן החדרים הקטנים אל הטרקלין, אפפה בלהות רגע אחד במר רוחה, חמשה מן המחוללים שבו ריקם מפניה, ועתה לא שתתף במחול. גם לא נשקפה לה כל תקוה לקראת, כי נודע היטב שהכל רצים אחריה תמיד, ואיש לא יוכל להעלות על לבו, כי עוד לא נקראה עד כה. ראוי היה לה לאמור לאמה, כי חולה היא ולנסוה הביתה, אך לא מצאה עז בנפשה לעשות כן, ולבה היה חלל בקרבה.

במר נפשה באה אל חדר האורחים הקטן, ותשב ישיבה שיש בה סמיכה, על כסא רך בירכתי החדר. מחציצה התחנתה של שמלתה הדקה והקלה רחפה כעב מסביב למתניה: אחת מידיה החשופות והדקות, כיד עלמה ענוגה, היתה תלויה בלא כח למטה ומובלעת בין כפלי שמלתה התחוננה; וידה השנית החזיקה במניפה ותנפנף בתנועות קצרות ומהירות על פניה הקודחים. במראיה זה דמתה לצפורת אוחות בצייץ דשא ונכונה בכל רגע לפרוש כנפי צבעונין שלה ולעוף בלי שמץ דאגה, אך לבבה נדכא מיאוש נורא.

“ואפשר שטעות היא בידי, לא נהיתה הרעה הזאת”, אמרה בלבה וכרגע זכרה עוד הפעם את כל אשר ראתה.

– מה זאת, קיטי? – אמרה הגרפינה נורדסטון, אשר קרבה אליה בלאט שלא בכונה, כי נחבא קול רגליה ביריעה הרכה. – לא ידעתי, מה זה היה לך?

קיטי שמעה, ושפתה התחחונה רעדה, ותקם מעל הכסא במהירות.

– האם לא תחולי במזורקה?

– לא, לא, – אמרה קיטי בקול רועד מדמעה.

– הוא קרא אותה למזורקה בפני – אמרה נורדסטון בידיעה ברורה, שתבין קיטי מי הם “הוא” ו”היא” אלה. – ו”היא” אמרה: “האם לא תחול עם שצירבצקיה?”

– רב לך, מה יתן ומה יוסיף לי דבר זה? – ענתה קיטי.

איש בלעדיה לא הבין את מצבה, כי איש לא ידע בלעדיה, כי תמול השיבה פני אחד ממיודיעה, אשר נטה לבה אחריו מעט ואולי גם הרבה, ורק בגלל אשר בטחה באחר השיבה את פניו של זה.

הגרפינה נורדסטון מצאה את קורסונסקי ותחל עמו ותצווה להזמין את קיטי.

בזוג ראשון יצאו קיטי וקורסונסקי, ולטוב לה לא הוצרכה לדבר עמו בשעת המחול, כי טרוד היה בעבודתו, מרוצץ רצוא ושוב ומפקד צבא מחולליו בלי השקט רגע קטן. וורונסקי ואנה ישבו כמעט נכחה. בעיניה המביטות למרחוק ראתה אותם, גם נזדמנה אצלם פעמים אחדות בהתנגשות הזוגות, וכאשר הוסיפה לראותם כן הכירה וידעה שלא פחד שוא פחדה בלילה ההוא. בעיניה ראתה, כי שניהם שוכנים לבדד הם בתום ההמון הגדול הזה, ואת פני וורונסקי, שבכל עת מלאו עוז וחופש, ראתה, והנה הם מביעים התרפסות והשתעבדות, כפני כלב פקח בזמן שהוא יודע בעצמו שחטא לאדוניו.

כשצחקת אנה, דבק הצחוק גם בו, ובשקעה במחשבות, הביעו פניו גם הוא עיון ומקשבות. איזה כח שלמעלה מה טבע משך את עיני קיטי אל פני אנה. ונחמדה היתה אנה בשמלתה השחורה התפוררה בלי התחכמות יתרה, נחמדים היו גם זרועותיה המלאות בצמידיהן, גם צוארה העז בחרוז המרגליות, גם שערותיה המסתלסלות, שנסתרה קליעתן, גם תנועותיה הנעימות והקלות ברגליה ובידיה הקטנות, גם פניה היפים והמלאים רוח חיים, אבל נמצא איזה יסוד נורא ואכזרי בכל אותו ההוד והיופי.

עוד יותר מבראשונה התפלאה קיטי על נעם תארה ומראיה, ודאבון לבה הלך הלך וגבור. הלומה ומדוכאה היתה קיטי בעיני עצמה, ופניה ענו בה, שכן היא. בהתנגשם במזורקה, ראה אותה וורונסקי ולא הכירה בראשונה, כל כך נפלו פניה.

– נשף יפה! – אמר לה, כדי לצאת ידי חובה.

– כן הוא, – ענתה ואמרה לו.

בתוך המחול, בהשנות “תמונה” מורכבת אחת, שהמציא קורסונסקי מעצמו, נצבה אנה בפקודתו במרכז העגול, ושני קוולירים הביאה אליה ותקרא לאשה אחת ולקיטי, שתגשנה גם הן ליצירת התמונה המחולית. קיטי הביטה אל אנה בבהלה בקרבה אליה. אנה קרצה קצת בעיניה בהביטה אל קיטי, ותצחק צחוק קל ותלחץ את כף ידה. אך בראותה את קיטי משיבה לה על צחוק זה בפנים מביעים יאוש ותמהון, פנתה מעליה ותבוא בדברים עם האשה האחרת, אשר קראה אליה.

“אכן יש בה איזה יסוד זר של מלאך-חבלה נחמד למראה”, אמרה קיטי בלבה עליה.

אנה מאנה להשאיר שם ללחם הערב, אבל בעל הבית פצר בה.

– חלילה לך, אנה ארקדיבנה, – אמר קורסונסקי ויאסף את זרועה החשופה תחת שרוול הפראקו שלו. – יש לי רעיון חדש לקוטיליון, רעיון יפה להפליא!

הוא צעד לאט, בחפצו למשכה אחריו, ובעל הבית ראה זאת ויצחק דרך הסכמה וחזוק ידים.

– לא, לא, לא, – ענתה אנה בצחוק, אבל גם קורסונסקי גם בעל הבית הבינו על פי עז מדברה באמרה זאת, כי גמרה שלא לסעוד עמהם, גם כי ירבו לפצור בה.

– לא, הנה רקדתי בנשף הזה במוסקבה יותר ממה שרקדתי בפטרבורג בכל ימי החורף. – אמרה ותעף עין על וורונסקי שעמד אצלה, – ועלי לנח מעט לפני נסעי.

– וכבר גמרת לנסוע מחר בלי התמהמה? – שאל וורונסקי.

– בודאי לא אתמהמה, – ענתה אנה וכמו תמהה עליו, כי מלאו לכו לשאול כזאת; אבל ברק עיניה שהורגש גם בצחוק שהופיע על שפתיה ברגע ההוא היה כאש לוהטת לו.

והיא עשתה כאשר אמרה, ותסע משם בטרם ישבו אל הלחם.

כד.

“אכן יש בי בודאי איזה דבר מגונה, מעורר משטמה, – אמר לוויין בלבו בצאתו מבית השצירבצקים ובלכתו משם מרגליו אל אחיו. – אין חפץ בי לאחרים. יש אומרים, שפרי גאותי הוא. אך לא כן הדבר, אין בי גם גאווה. אילו היתה בי גאווה, לא העמדת את עצמי במצב כזה”. ובהגיגו שוה לנגד עיניו את וורונסקי המשכיל בכל דרכיו, שבטוב לבו, בתנועותיו ובמיתותיו, לא הובא בודאי מעולם במבוכה נוראה כמבוכה שהובא בה הוא בלילה הזה. “כן הוא, ראוי היה לה לבחור בוורונסקי ממני. כך יפה לה, ולי אין על מי ועל מה להתאונן. בי לבד האשם. מי נתן לי זכות לדמות, כי תאבה להלוות אלי בדרך החיים? מי אני ומה אני? אדם בן בלי שם, אשר אין חפץ בו לאיש בארץ. בהרהוריו אלה זכר את ניקולי אחיו, וזכרו המציא לו קורת רוח ברגע ההוא. “זלזל יפה אמר ניקולי שכל מה שבארץ רע ונתעב – הוסיף לדבר עם לבבו, – גם קרוב מאד, שלא צדקנו ממנו בשפטנו אותו. אמנם על פי רוחו של פרוקופישראה את ניקולי באדרת חורף בלה ובשעת שחרותו, אך נבזה וחזל אישים הוא; אבל אני יודע אותו ידיעה אחרת. אני ידעתי את לבו ורוואה אני, שאנו דומים לו. ובכל זאת נסעתי ביום בואי הנה לא אליו לראותו, כי אם לאכול ולשתות נסעתי אל הבית הזה”. לוויין קרב אל הפנס ויתבונן באדיסה אל-9 אחיו, שהיתה רשומה אתו ומונחת בארנק-המכתבים שלו ויקרא ויקרא אל רכב. בכל הדרך הארוכה, שבין בית השצירבצקים ובין בית אחיו, זכר את כל המקרים המיוחדים הנודעים מהי אחיו האומלל הזה. הוא זכר, כי אחיו זה היה מתנהג בפרישות בכל ימי היותו באוניברסיטה וגם שנה אחת אחרי גמרו את שערור, מדקדק במנהגי הדת, בכל דיני התפלות והצומות ובורח מכל התענוגים, וביחוד התרחק מנשים, בלי שים לבו לרעיו שלגלגו עליו תמיד בגלל כל זה; וכי אחרי כן נתק מוסרותיו פתאום ויתחבר עם פורקי עול רעים וחטאים וילך שוב בדרכי לבו בלי גבול. עוד זכר, כי לקח לו אחיו נער בן כפר לגדלו ולחנכו ובקצפו עליו פעם אחת הכהו הכה ופצעו, והדבר הגיע לידי כך, שנחבט על הכאה שיש בה השלל מום. עוד זכר מעשה במשחק בקלפים שאין לו אומנות אחרת, שהפסיד אחיו כסף רב במשחק ששחק עמו ונתן לו שטר על חוב זה, ואחרי כן גיש קובלנה עליו והביא ראיות שבמרמה זכה מה שזכה (זה החוב שפרע סרגיי איבנוביץ בעדו). עוד זכר, כי לילה אחד לן אחיו במאסר באחד מחלקי הפוליציה בגלל ריב ומצה בחוץ. עוד זכר, שתבע אחיו זה לדין את אחיהם הגדול מהם סרגיי איבנוביץ, ובה עליו בעלילה שלא נתן לו את חלקו בנחלת אמו; ובימים האחרונים היה עוד מעשה בו, שנסע לעבודת הממשלה בחבל המערבי ושם נתבע לדין על הכותו באגרוף את זקן הכפר שנמצא בו... כל זה היה מכוער מאד, אך בעיני לוויין נחשב למכוער במדה פחותה ממה שיכלו לחשבו אחרים, אשר לא ידעו את ניקולי ואת דברי ימי חייו ואת לבו כמו שהוא.

לוויין זכר, כי בימים אשר התנהג בחסידות ובפרישות ועסק תמיד בתפלה ובתעניות, כאשר בקש בדת עזרה ומגן מפני יצרו הרע המתגבר עליו, לא היה איש מרעיו ומקורביו מתחוק עמו בדבר הזה, כי כולם כאחד, וגם הוא, לוויין בעצמו, בתוכם, צחקו לעגו לו ויתגרו בו ויקראו לו “נח” ו”ניויר”, ואחרי כן, כאשר פרק עול זה ויתביע על דרך רע לא נמצא תומך בידו, וכל אהביו ורעיו סרו מאחוריו בבהלה ובשאת נפש.

לווין שם אל לבו, כי ניקולי אחיו בכל משבותיו לא היה באמת אוהב רע ושונו טוב יותר מהאנשים, אשר בזו לו על רוע מעלליו. לא באשמתו אין מעצור לרוחו ודעתו קצרה מיום הולדו. הן בכל עת רצה להיות איש טוב. "אני אגיד לו הכל ואכריחהו להגיד לי את כל לבו ואראה לדעת, כי אהבתי אותו ועל כן הבינתי את דרכיו", גמר לוויין בלבו, בגשתו במרכבה בשעה האחת עשרה בערב אל בית המלון הרשום באדריסה.

– למעלה, בשנים עשר ובשלושה עשר. – ענה שומר הסף על שאלת לוויין.

– והוא בבית?

– כנראה, בבית.

דלת החדר השנים עשר היתה פתוחה למחצה, וברצונת האור שיצאה בעדה מכפנים יצאה גם משאת עשן טבק רע ומכאיש, וקול מוזר לו הגיע לאזניו, אך עם זה ידע שגם אחיו שם, כי שמע את קול שיעולו הנמוך.

הוא נגש אל הדלת, ובעל הקול המורר אמר:

– הכל תלוי במדה שינהלו את הדבר בהשכל ובדעת.

קונסטנטין לוויין הציץ וראה, שהמדבר הוא איש צעיר, שראשו מסובל בשער רב, ולבוש הוא אפודת-אכרים, ואשה צעירה שפניה מכוסים צלקות קטנות, יושבת על הדרגש בלבוש צמר בלי חשוקי-יד וכלי צוארונים. אחיו לא נראה לעיניו. קונסטנטין ראה, ולבו נשבר בקרבו, בהתבוננו, מה זרים ומשונים הם האנשים האלה, שאחיו יושב בתוכם. איש מהם לא שמע את קול צעדיו, והוא הקשיב ושמע, בהסירו את ערדליו, מה שדבר האדון בעל האפודה העבה. האדון ההוא דבר באיזו התחלת עסק.

– ילכו לאבדון כל המורשים, – אמר אחיו מתוך שיעול. – מאשא¹⁰, הביאי נא לנו מעט אוכל ותני יין, אם נשאר, או שלחי לקנות.

האשה קמה ותצא מן המחיצה ותרא את קונסטנטין.

– הנה אדון אחד, ניקולי דמיטריץ, – אמרה האשה.

– אל מי? – שאל ניקולי מבפנים בקול זעף.

– אני הוא, – ענה קונסטנטין לוויין ויגש אל המקום שהאור נגה בו.

– מי הוא ה"אני"? – שאל ניקולי בקול זועף עוד יותר מבראשו. וקונסטנטין שמע בקומו בחפזו ובהכשלו קצת בשעת קימתו, ואחרי כן ראה לפניו בפתח את התמונה הנודעה לו היטב והמפלת עליו אימים בכל פעם בפראות ובחולניות הנראות עליה, את תמונת ניקולי אחיו, שהיה איש מדות, דל בשר ומעוקם קצת, ועיניו גדולות ומביעות פחד.

רזה היה עוד יותר מלפני שלש שנים, כאשר ראה אותו קונסטנטין לוויין בפעם האחרונה. ומעיל קצר היה עליו, וידיו ועצמותיו הרחבות נראו כגדולות עוד יותר מבראשו. שעריו נתמעט, שפמו היה כבראשוהו חפוי שערות ישרות על שפתיו, ועיניו הביטו כדרך הבטה משונה, שאיננה מביעה מאומה, אל הנכנס אליו.

– אה, קוסטיה! – קרא פתאום, בהכירו את אחיו, ועיניו האירו באור שמחה. אך באותו הרגע הסב עיניו אל האיש הצעיר וינע תנועת רעד חולנית בראשו ובצוארו, תנועה ידועה לקונסטנטין מכבר, כמי שנתן על צוארו ענק צר מאד, ופניו הצנומים נשתנו כרגע ונמלאו חמה, דאבון ואכזריות.

– כבר כתבתי גם לך, – דבר אל אחיו בלשון רבים, – גם לסרגיי איבנוביץ, כי אינני יודע אתכם ולא אחפוץ לדעתכם. מה לי ולך, מה אתה מבקש?

לא כמו שדמה קונסטנטין למצוא את אחיו מצא אותו עומד לפניו; בשעה שהגה בו שכה מה שהיה קשה ורע ביותר במדותיו עם הקרובים אליו; ועתה בראותו את פניו, ובפרט את תנועות ראשו החולניות, זכר כל זאת.

– אינני מבקש דבר, – ענה ברגש מורך, – אני אך לראותך באתי.

פחדנותו של קונסטנטין הניחה קצת את דעתו של ניקולי אחיו, – זה נראה בבירור – ושפתיו רעדו רעידה קלה.

– לזאת באת אפוא? – אמר אל אחיו, – בואה נא, שבה אתנו. רצונך שתסעד עמנו? מאשה, הביאי נא שלש מנות. אבל המתני נא; הידעת מי זה? – פנה אל אחיו – ויור על בעל האפודה הגסה – זה האדון קריצקי מיודי מימי שבת' בקיוב, אחד המצוינים. מובן מאליו, שהפוליציה רודפת אותו, על כי איננו נבל.

ובדברו העיף עיניו כדרכו על כל הנמצאים בחדר. בראותו, כי האשה שעמדה בפתח, שמה פעמייה ללכת, קרא אליה: "הלא אמרתי לך, המתני!" ועוד הפעם הביט אל כל הנמצאים בחדר ויספר בגמגום וכלי סדרים בסגנונו הידוע לקונסטנטין מכבר, את דברי ימי קריצקי: כי גורש מהאויברסיטה על דבר אשר יסד חברת-תמיכה לסטודנטים עניים ובתי ספר ליום ראשון בשבוע, כי אחרי כן היה למורה בבית ספר לעם ויגורש גם משם, ואחרי כן נתבע לדין על איזה דבר.

– מהאויברסיטה הקיובי אתה? – אמר קונסטנטין לוויין לקריצקי, בחפצו להפריע את הדומיה הקשה.

– כן, מהקיובי הייתי, – ענה קריצקי בזעף וגבות עיניו נתכווצו.

– והאשה הזאת, – נכנס ניקולי לוויין לתוך דבריו ויור בידו עליה, – היא מריה ניקוליובנה, רעותי בחיים. מאחד הבתים לקחתיה – באמרו זאת הניע צוארו בתנועה המיוחדת לו. – אבל אוהב ומכבד אני אותה; ומאת כל הרוצים לדעת אותי, – הוסיף בהרמת קול ובפנים נועמים – אני מבקש, שיאהבו ויכבדוה. היא אשתי, אשתי ממש. מעתה הנך יודע אותי ואת דרכי. ואם תדמה, כי לא לכבוד היא לך, הן הדלת פתוחה לפניך, לך לך בשם אלהים.

– ועיניו נסבו עוד הפעם דרך שאלה על כל הנמצאים בחדר.

– אינני מבין, במה אשפיל כבודי פה.

– אם כן צוי מאשה, ויביאו לנו לסעודת הערב שלש מנות, יין דגן ויין גפן... לא, המתני נא עוד... לא. אין צורך... לכן.

כה.

– עתה ראה נא – הוסיף ניקולי לוויין ויקמט מצחו בכבדות ויצורי גור רעדו לפרקים.

ברור היה, כי כבד לו למצוא במה לדבר ומה לעשות.

– ראה נא... אמר ורמו בידו על מטילי ברזל אגודים בחבלים ומוטלים בחדר בקרן זוית. – הרואה אתה זאת? – זאת תחלת העסק שאנו מיסדים: אגודת פועלים-שותפים היא... .

קונסטנטין לא שמע כמעט את דבריו. הוא הסתכל בפניו, פני חולה שחפת, ורחמיו נכמרו עליו מרגע לרגע, ועל כן לא יכול למשול ברוחו ולשמע את הרצאתו על דבר אגודת הפועלים שלו. לבבו הבין, כי באמת אין לו באגודה זו אלא סגולה מפני הבזו שהוא בז לעצמו על דרכיו ועל מצבו. וניקולי הוסיף לדבר דבריו:

– הלא ידעת, כי ההון שבידי יחידים מדכא את הפועלים. האכרים, שהם הפועלים בארצנו, סובלים על שכמם את כל עול העבודה הקשה, ומצבם רע כל כך, שבכל עמלם שיעמלו לא יוכלו להנשא משפל מדרגתם, מדרגת בהמה. את כל פרי פעולתם, אשר יספיק להיטיב את מצבם, להמציא להם שעות למנוחה וממילא גם לקניית השכלה, – את כל העודף על תשלומי שכר המלאכה נוטלים בעלי ההון מהם. והסדר הנהוג גורם, שבמדה שהפועלים ירבו לעבוד, יהיו הסוחרים ובעלי הקרקעות הולכים הלוך וגדול, והפועלים יהיו תמיד לבהמות נושאות בעול. את הסדר הזה נחזין לבטל, – גמר ניקולי ויבט דרך שאלה אל אחיו.

– כן הוא, בודאי, – אמר קונסטנטין בהביטו אל עצמות לחיי אחיו הבולטות, שמדי דברו נסתמק העור המתוח עליהן.

– ואנחנו מיסדים אגודת חרשי-מסגר, שכל עסקיה, גם הרוח, גם כלי המלאכה, יהיו לה לבד.

– ואיפה יהי בית-מלאכתה של אגודה זאת? – שאל קונסטנטין לוויין.

– בכפר וזודרים, בפלך קון.

– מאיזה טעם תבחרו כפר לבית מלאכתכם? הלא בכפרים יש עבודה רבה גם בלעדי זאת.

– זה טעמו של דבר: האכרים עודם עבדים כמו שהיו עד כה, ועל כן לא טוב בעיניך ובעיני סרגיי איבנוביץ, כי יבואו אנשים לפדותם מעבדותם, – אמר ניקולי לוויין בועפו על המקשן.

קונסטנטין לוויין נאנח, ויתבונן היטב בחדר הכהה והמטונף. האנחה הזאת הרגיזה, כנראה, עוד יותר את ניקולי.

– ידעתי את ההשקפות האריסטוקרטיות המשותפות לך ולסרגיי איבנוביץ. ידעתי שהוא יגע בכל כח בינתו ללמד זכות על הרע השורר בארץ.

– לא כן הוא, אך למה תדבר בסרגיי איבנוביץ? – אמר לוויין בצחוק קל.

– בסרגיי איבנוביץ? בשביל כך! – קרא ניקולי פתאום בקול זעם לשמע שם אחיו זה... בשביל... אך מה אומר ואדבר?... הגידה נא לי דבר אחד... למה באת אלי? אתה בו לדבר הזה, טוב מאד, לך בשם אלהים, לך – צעק בקול בקומו מעל הכסא, – לך, לך!

– חלילה לי לבזו, – אמר קונסטנטין לוויין ברוח נמוכה. – גם איני חולק על זה כלל.

ברגע ההוא שבה מריה ניקוליובנה. ניקולי לוויין שם עיניו עליה בועף, והיא קרבה אליו, ותלחש לו איזה דבר.

– חולה אני, נעשיתי נוח לכעוס, – אמר ניקולי לוויין בשבשבו אפו וינשום בכבדות, – ואתה מדבר אלי על אודות סרגיי איבנוביץ ומאמרו. הלא מאמר זה הבל הוא, רעיוני רוח והתכחשות. מה יוכל לכתוב על דבר אמת וצדק איש אשר איננו יודע מה המה אלה? הקראת את מאמרו? – פנה אל קריצקי וישב שנית אצל השלחן ויסלק מעליו את הפפירוסים הממולאים עד חצים, משום שהיה צריך למקומם.

– לא קראתי, – ענה קריצקי בפנים עצובים ונראה, שלא רצה להכנס בדברים.

– מפני מה? – פנה הפעם ניקולי לוויין בועף אל קריצקי.

– מפני שאיני רואה צורך לאבד זמן על זה.

– אולם, שמע נא, כמה תדע, כי תאבד זמן? יש אנשים רבים שאין המאמר הזה לפי כחם, שדבריו למעלה מהשגתם.

– אבל אני לא כן עמדי, אני מבין היטב את רעיונותיו ויודע אני כמה אינם נכונים.

כל המסוכים החרישו. קריצקי קם במתינות וישלח ידו לקחת את מצנפתו.

– אינך רוצה לסעוד? לך לשלום. בוא מחר עם החרש.

אך יצוא יצא קריצקי, וניקולי לוויין צחק צחוק קל ויקרוץ בעיניו.

– גם זה לא יכשר הרבה, – אמר ניקולי – הלא עיני רואות...

אך ברגע ההוא קרא אליו קריצקי מתוך הפתח.

– מה לך עוד? – אמר ניקולי ויצא אל הפרוזדור החיצון. ולוויין נשאר לבדו עם מריה ניקוליובנה ויפן אליה וישאלה:

– הזה ימים רבים את יושבת עם אחי?

– זו השנה השנית. לא שלום לו לאדוני, רע לו מאד בימים האחרונים. מרבה הוא לשנות, – אמרה מריה.

– שתיה זו מה היא?

– יין דגן שותה אדוני, וזה מזיק לו.

– והרבה הוא שותה? – שאל לוויין.

– כן, – השיבה לו ותבט בפחד אל הפתח, וניקולי נראה בו ברגע ההוא.

– במה דברתם? – שאל בפנים נועמים ויעבר עיניו בפחד מזה אל זה – במה?

– לא דברנו במאום, – ענה קונסטנטין במבוכה.

– אם אינכם רוצים להגיד, עשו כטוב בעיניכם. אבל אין לך לדבר עמה. היא אָמה, ואתה מן האדונים – אמר וינע צוארו כדרכו. – הלא רואה אני, כי הבינות אף הערכת הכל, ואתה מביט ומצטער על שגיאות, – הוסיף לדבר בהרמת קולו.

– ניקולי דמיטרוביץ, ניקולי דמיטרוביץ, – לחשה לו מריה ניקוליובנה בגשתה אליו.

– טוב, טוב!... אבל הסעודה מה תהא עליה? אך הנה גם היא, – אמר בראותו את המשרת בא וטס בידו. – קרב הנה, העמד פה, – אמר בועף ויקח וימסוך לו כוס יין וישת בתאות נפש. – שתה נא גם אתה, הטוב בעיניך? – פנה אל אחיו, ופניו צהלו מיד. – עתה רב לנו לדבר בסרגיי איבנוביץ. בכל זאת אשמח לראותך. אמור מה שאתמר, סוף סוף לא זרים אנחנו. שתה נא. ספר נא לי מה מעשיך, – הוסיף וילעס בתאות נפש פת לחם וימסוך לו כוס שנית – מה שלומך?

– אני יושב בוד בכפר, כאשר ישבתי עד כה, ועוסק שם בעניני האחוזה, – ענה קונסטנטין, ונפשו נבהלה למראה התיאבון המרובה שנראה על אחיו באכלו ובשתותו, ויחד עם זה השתדל שלא יתבונן אחיו שהוא מסתכל בו.

– למה לא תקח לך אשה?

– לא נודמנה לי, – ענה קונסטנטין ויתאדם.

– ולמה לא תקח? לי אי אפשר עוד. אני כבר השחתי את נפשי. זאת אמרתי ולא אחדל לאמור, אילו נתנו לי חלקי בשעה שהוצרכת לי, היו כל

קונסטנטין מהר לנטות מענין זה.

– וזאת ידעת, כי וניושה שלך עובד אצלי בלשכה בפקורובסקויה?

ניקולי הניע צוארו והתחיל מהרהר.

– ספר נא לי מה נעשה עתה בפקורובסקויה? האם הבית עודנו עומד, ועצי הלבנה, וחדר למודנו ישנם עוד בעולם? והגנן פיליפ האמנם עודנו חי? מה מאד זוכר את הסוכה ואת הדרגש!... ראה נא, אל תשנה דבר בבית, אך קח אשה מהר וקומם את כל אשר היה שם לפני, ואני אבוא אליך בעת ההיא, אם תהי אשתך אשה טובה.

– בוא נא עתה אלי, – אמר לוויין – ואנחנו נכונן מושבנו שם היטב.

– נכון הייתי לבוא אליך! אילו ידעתי, שלא אמצא שם את סרגיי איבנוביץ.

– לא תמצא אותו. אני יושב לבדי, ואין לו דבר אלי.

– אך על כל פנים עליך לבחור באחד משנינו, – אמר ניקולי ויבט בדאגה אל אחיו.

הבטה זו העירה חמלה בלב קונסטנטין.

– אם חפץ אתה לדעת את כל אשר בלבבי בדבר הזה, אגידה נא לך, כי במריבה זו שבינך ובין סרגיי איבנוביץ, אינני נוטה לא אחרי ולא אחרי, כי לא צדיקים גם שניכם. אתה אינך זכאי ביחוד על פי הפרטים החיצונים, והוא – על פי התוכן הפנימי.

– אה, אה! ואתה הבינות זאת, אתה הבינות? – קרא ניקולי בקול רם ובשמחה.

– אך אני בעצמי, דע לך, כי אהבתך יקרה לי מאהבתו, על כי...

– על מה, על מה?

קונסטנטין לא יכול לאמור לו, כי יקרה לו אהבת ניקולי, על כי אומלל הוא ואהבה ורעות דרושות לו. אך ניקולי הבין, כי זאת היה את לבבו לאמור לו, ויפלו פניו וישלח ידו עוד אל יין הדגן.

– רב לך, ניקולי דמיטריץ! – אמרה מריה ניקוליובנה ותשלח ידה המלאה והחשופה אל הבקבוק.

– הניחי לי! אל תעתירי עלי דבריך! הכה אכה! – צעק ניקולי.

מריה ניקוליובנה צחקה צחוק נעים של בקשת טובה, והצחוק הזה עבר גם אל ניקולי, ומיד לקחה לה את הבקבוק מעל השולחן.

– אל תדבר, כי איננה מבינה דבר – אמר ניקולי – היא מבינה הכל יותר ממני. יש בה איזה רוח טובה ונעימה, האין זאת?

– לפני הימים האלה לא היית מעודך במוסקבה? – אמר קונסטנטין אליה בלי כוונה מיוחדת.

– אל נא תדבר אליה בלשון רבים. היא יראה מזה. איש לא דבר אליה כן חוץ משופט השלום, כאשר נתבעה על דבר אשר גמרה לעזוב את בית-הזמנה. מה משונים דרכי הימים האלה! – קרא פתאום בקול רם, – המוסדות החדשים האלה, שופטי השלום, הזממסבה – מה כל ההבלים האלה!

ואחרי הקריאה הזאת החל לספר את המעשים שהיו בינו ובין המוסדות החדשים.

קונסטנטין לוויין שמע את דבריו, ואף על פי שגם הוא לא האמין בגודל ערכם של המוסדות החדשים וגלה דעתו נגדם פעמים

רבות, קשה היה לו לשמוע כזאת מפי אחיו.

– בעולם הבא נבין כל זאת, – השיב לו בבדיחה.

– בעולם הבא? הן, אינני אוהב את העולם הבא! אינני אוהב, – אמר ניקולי ויבט אל אחיו בעיני פחד ושמוון. אמנם נראה, שטוב להסתלק מכל עמל החיים, מכל התועבות וההבלים שאדם רואה בעצמו ובאחרים, ואף על פי כן אני ירא מפני המות, ירא אני מאד, – אמר וירעד – אבל שמה נא. אולי חפץ אתה ביין שמפץ? או נסעה נא אל אחד המקומות. אל הצוענים נסעה! בימים האחרונים אהבתי את הצוענים ואת השירים הרוסיים.

לשונו נבללה, ובלי כל חבור עבר ודלג מענין לענין. בעזרת מאשה הטה אותו קונסטנטין להמנע מנסוע בלילה הזה. וישכיחו על מנתו, והוא היה שכור מאד.

מאשה הבטיחה לקונסטנטין לכתוב לו, כשיהי צורך בדבר, ולפתות את ניקולי לעבור אל בית אחיו, אל בית קונסטנטין, ולשבת עמו יחדו.

כו.

בבקר יצא קונסטנטין לוויין ממוסקבה ולפנות ערב בא לביתו. במרכבת מסלת הברזל דבר עם שכניו הזמניים בעניני הפוליטיקה ועל אודות מסלות הברזל החדשות, וגם פה הרגיש את רוחו ערבות ממושגים הנהוג ברב הצבור, תלונה פנימית על נפשו ואיזה רגש בושה שלא הוברר לו ענינו; אך כאשר יצא אל התחנה הסמוכה לאחוזתו והכיר את רכבו איגנאט התגר שחכה לו בצורון מורם; כאשר ראה באור הכהה, שנגה מחלונות בית הניביות, את עגלת החורף שלו, המכוסה ביריעות חמות, ואת סוסיו מקושרי הזנבות, המקושטים בטבעות ובזוגים על רסנם, כאשר ספר לו איגנאט עוד בשעת טעינת העגלה את החדשות שנהיו בכפר, כי בא הקבלן השוכר את הפועלים וכי ילדה הפרה המשובחת "פֶּנְה", – הרגיש מיד, שהמושגים מתבררים לו קצת, והבושת והתלונה הפנימית הולכות ועוברות. זאת הרגיש בשומו עיניו על איגנאט; אך כאשר לבש את אדרת-הכבשים, שהביא לו איגנאט ויתעטף וישב בעגלה ויסע ויחשוב מחשבות על אודות המעשים אשר יעשה בכפר ויתבונן אל הסוס הדוני, שלפנים היו רוכבים עליו, ועתה כשכשל כמו מרב עבודה הוא אך נלוה למרכבה רתומה לטוב ממנו, ועם זה עודנו סוס אביר, החל לראות ולהבין בכל המוצאות אותן מה שלא ראה ולא הבין עד כה. עתה הרגיש כי חזר לבריתו הראשונה ואיננו רוצה להיות לאיש אחר. הוא אך רוצה להיות ישר וטוב מבראשונה. מן היום ההוא גמר בלבו, שלא יקרה לאושר הידוע והמצוי, הראוי לבוא אליו על ידי נשואים, ועל כן לא יבז עוד הרבה למה שיש בידו. מלבד זאת גמר, שלעולם לא יתיר לעצמו עוד ללכת אחרי התאוה הנתעבה, אשר דאב לבו מאד לזכרה בימים אשר היה נכון להשתדך. בזכור את ניקולי אחיו קבל עליו להשמר כל ימיו משכוח אותו, להשגיח עליו בעינים פקוחות תמיד, כדי להיות נכון בכל עת לחוש לעזרתו, כאשר יצר לו, והוא ראה ויבין כי קרובה צרתו לבוא. וגם שיחת אחיו על דבר הקומניזמוס, אשר זלזל בה מאד בדבר אחיו אליו בענין ההוא, העירה בו עתה מחשבות שונות. את שני סדרי החיים הכלכליים חשב לרעיון רוח; אך כל ימיו הרגיש כי עול הוא מה שיש לו רב מכל טוב הארץ, והעם דל מאד, ועל כן גמר כי מעתה, יעבוד עוד יותר מבראשונה וגם יהי בורח יותר מן התפנקים המיזורים, לבעבור יוכל לאמור זכיתי לבי, אף על פי שגם עד כה היה יגע הרבה וממעיט ברדיפת תענוגים. כל זה נראה לו כדבר נקל מאד ויהי לבו אך טוב עליו בכל שעת נסיעתו זאת. ברגש תקוה נעימה לחיים חדשים וטובים מהישנים, קרב בעגלתו אל ביתו בשעה התשיעית בלילה.

מחלונות חדרה של אנפיה מיכאילובנה מינקתו הזקנה, שהיתה ממונה על כלכלת הבית, נגה אור על הרחבה שלפני הבית המכוסה שלג. הזקנה עוד לא ישנה בבואו, והיא העירה את קומה משנתו, ויצא מתנמנמם ויחף אל היציעה שלפני הפתח. גם הכלבה "לסקה" קפצה ותצא אליו, ועוד מעט והפילה ארצה את קומה בקפצה, ותנבה בקול גדול ותתחכך בכרכי אדוניה ותתנשא לשם את רגליה הקדומות על לבו. אך לא נועזה לעשות כן.

– מהרת לשוב, אבי, – אמרה הזקנה.

– געגועים תקפוני, אגפיה מיכאילובנה. טוב לאורח וטוב ממנו למי שהוא בביתו, – השיב לה לוויין וילך לו אל חדר עבודתו.

מעט מעט האיר הנר שהודלק את החדר. החפצים הנודעים לו נראו לעיניו: קרני הצבאים, דפי הכותל עם הספרים הנתונים עליהם, המראָה, התנור עם ארובת החום, שהיתה צריכה תקון מכבר, הדרגש שהיה מיוחד לאביו, השולחן הגדול, ועליו ספר פתוח, וצלוחית-לאפר שנשברה מקצתה, ומחברת בכתב ידו. כראותו את כל אלה נסתפק רגע אחד, אם יוכל לכונן את החיים החדשים, אשר חוזה לנפשו בדרך. כל החפצים האלה, שעקבות מהלך חייו הקודמים עליהם, כמו אחוזו בו בחזקה ואמרו לו: "לא, לא תלך מאתנו ולא תהיה לאיש אחר, כי אם כאשר היית עד כה, כן תהיה גם לימים הבאים: בעל ספקות, מתרעם בכל עת על עצמו, מתאמץ לשוא להיטיב דרכיו וחוזרו לסורו, מחכה תמיד לאושר ואינו זוכה לו וגם אינו יכול להגיע אליו."

אבל כדברים האלה דברו חפציו ובלבו דבר אליו קול אחר, שאין להכנע מפני העבר ושאפשר לאדם לעשות בעצמו כל אשר ייטב בעיניו. ובשמעו לקול הזה נגש אל קרן הווית, שעמדו בה שתי אבני משקל בנות פוד אחד, וירם אותן בסדר גימנסטי, בחפזו להשרות רוח שמחה על עצמו. והנה קול חריקת נעלים נשמע מאחרי הדלת, וימהר וישב את אבני המשקל אל מקומן.

מנהל האחוזה בא ואמר, שהכל עולה יפה, תהלה לאל, אבל יחד עם זה הודיע, כי הכוסמת-היונית נחרכה קצת בגורן-היבוש החדש. הדבר הזה הרגיו את לוויין. הוא בנה את הגורן החדש והוא גם המציא את תכניתו במקצת. המנהל היה מתנגד תמיד לגורן הזה. ועתה כשנתקלקלה הכוסמת שמח בלבו על אותו המאורע. ולוויין חשב לדבר ברור, גבא נחרכה הכוסמת אלא מפני שלא שמרו מה שהזהיר מאות פעמים על התחבולות הנחוצות להגן מפני מקרה זה, ויחר לו על זה ויבע נזיפה למנהל. אבל גם מאורע חשוב ומשמח לב אירע באחוזה: "פיה" פרתו הנבחרה והיקרה, שנקנתה מאספת פרות מצוינות, המליטה עגל.

– קוזמה, הבה את אדרתי. ואתה צא נז לקחת פנס, ונלכה ונראה, – אמר אל המנהל.

הרפת המיוחדת לפרות המשבחות היתה קרובה אל הבית בירכתי החצר. לוויין עבר דרך החצר לפני גל השלג, שנערם אצל שיחי הלילך¹⁴, ויבוא אל הרפת. ריח זבל חם נדף מתוכה, כאשר פתחו את הדלת – ובקשי נפתחה, כי דבקה במקומה בקרה – והפרות התחילו מתנוודות על מצע התבן הנקי, על תמיה על אור הפנס, אשר לא הורגלו בו. גבא החלק והרחב של הפרה התולדית נראה לאור הפנס, בחברבורותיו השחורות. שור הבר המיועד לקיום המין, רביץ שם גם הוא וחוה בשפתו, ולמראה האורחים החל לקום: אבל נחם על זאת, ורק נשם פעמים בחזקה, כאשר עברו לפניו. הפרה האדומה היתה פיה, אשר דמתה בגדלה לסוס-נילוס, הפנתה אחוריה אל הבאים לראותה ותכנס בעברי גוה על עגלתה ותריחה.

לוויין נכנס לתוך הרפת ויתבונן בפרה וירם את העגלה, האדומה והטלואה בחברבורות שחורות, ברגליה הארוכות והכושלות. "פיה" רגזה והחלה לגעוה, אך שבה למנוחה, כאשר הגיש לוויין את העגלה אליה, ותאנח אנהא ממושכת ותלק את עגלתה בלשונה הגרנדית. העגלה חפשה בגוית אמה ותדחפה בבטנה בין רגליה האחרונות ותכשכש בנבנה הקטן.

– הנה, פיאודור, הגישה את הפנס הנה, – אמר לוויין בהתבוננו אל העגלה מכל צד. – כאמה היא! אף על פי שבמראה שיערה היא דומה לאביה. טוב מאד! ארוכה ודקת צלעות. הלא טובה היא, וסילי פיאודורוביץ? – פנה לוויין אל המנהל, כי בשמחתו על העגלה השלים עמו ויטוש את דבר הכוסמת.

– ואיך לא תהיה טובה? – ענה המנהל. – אבל שמעון הקבלן בא ביום השני לצאתך. יש להתנות ולהתפשר עמו, קונסטנטין דמיטריץ. על דבר המכונה כבר הודעתי לך.

בשאלה האחת הזאת נכללו כל פרטי הנהגת האחוזה, שהיתה עסק גדול בעל מקצועות שונים, ולוויין עבר מן הרפת אל לשכת ההנהגה וידבר עם המנהל ועם שמעון הקבלן וישב אל ביתו ויעל מיד על המדור העליון אל חדר האורחים.

כז.

הבית היה גדול וישן, ולוויין דר בו יחיד, ועם זה היה מסיק בכל החדרים, וכל הבית היה לו למעון, והוא ידע, כי לא מחכמה הוא נוהג כן וכי גם לא טוב הבר ונגד מחשבותיו החדשות הוא, אבל הבית הזה היה עולם מלא לו. בעולם הזה חיו ומתו אביו ואמו, וחיהם נדמו לו למרום מדרגת השלמות, אשר קוה להגיע אליו – בימי חלומותיו על אודות חיי נשואים – גם הוא עם אשתו ובני ביתו.

את אמו לא זכר לוויין כמעט לגמרי. זכר תמונתה היה קודש לו, והעתידה להנשא לו הוצרכה על פי מערכי לבו להיות דומה בכל דבר לאשה הנחמדה והמרוממה, שנראתה לעיני רוחו בדמות דיוקנה של אמו.

אהבת אשה בלי נשואים לא יכול גם לשוות לנגדו, ולא זאת בלבד, אלא שחיי בעל אשה ובנים היו קודמים בדמינו לאשה העתידה להיות חברתו ביסוד החיים הבה. השקפתו על הנשואים לא היו אפוא כהשקפות רוב מודיעיו, שהנשואים נחשבו בעיניהם לאחד משאר הענינים הרבים שבחיי האדם, ובעיניו היו התוכן הראשי, שכל טוב החיים תלוי בו. ועתה הוטל עליו להואש מה!

כאשר בא אל חדר האורחים הקטן, שהיה שותה בו חמים וישב על כסא וספר בידו, ואגפיה מיכאילובנה הביאה לו את החמים ותאמר לו כדרכה: "ואני אשבה נא לי, אבי" ותשב על כסא אצל החלון, הרגיש, כי לא נואש עוד באמת מחלומותיו, אף על פי שהדבר תמוה מאד, וכי אי אפשר לו להתקיים בלעדיהם, אם היא אם אשה אחרת תהי עור כנגדו, אבל היה יהיה הדבר הזה. בקראו בספר אשר בידו, עיין בדברים שבו ולרגעים עמד מקורא ויט אזנו לפטפופי אגפיה מיכאילובנה אשר לא שתקה גם רגע קטן אחד, ובאותה שעה הרפו נגד עיניו גם מראות מעסקי הכפר ומחיי – חיי נשוא לימים הבאים, מראות שונים בלי חבור ביניהם נוצרו זה אחר זה כבח דמיונו, וירגש שבסתר לבו נקבע, נסתדר ונתחזק איזה דבר.

אגפיה דברה אליו על אודות האכר פרוחור, כי אין אליהם בלבו, כי בכסף אשר נתן לו לוויין לקנות לו סוס הוא שותה שכור כל היום, ופעם אחת הכה את אשתו מכות רצח; לוויין שמע את דבריה וגם קרא בספרו ויתאמץ לזכור את כל מהלך רעיוניו שעלו על רוחו בשעת קריאתו. הספר היה חברו של טינדל על החום, ולוויין זכר, שהתרעם הרבה על טינדל על כי הוא שמח ומגיס לבו בבחינותיו העולות יפה בידו תמיד, ועל כי הוא מחוסר השקפה פילוסופית. ופתאום עלה הרעיון המשמח הזה על לבו: "הלא כבוד שתי שנים תהינה לי בעדרי שתי פרות הולנדיות, גם "פיה" בעצמה אפשר שתחיה עוד, שתיים עשרה פרות בנות השור הבר הזה ובראשן עוד שלש אלה – מה טוב ומה יפה!" אחרי הרעיון הזה חזר ושלח ידו אל הספר. "לו יתי כן, האיליקטריין והחום דבר אחד הם; אך כלום אפשר להעמיד זו תחת זו בהשוואה לפתרון שאלה השבונית? הן זה אי אפשר. ואם כן, מה הועילו חכמים בבחינותיהם. את מציאות החבור שבין כל כחות הטבע אנו מרגישים בעצמנו... ביחוד ינעם, שתהיה בתה של "פיה" פרה אדומה ומטולאה, ומה ייך כל העדר הזה, כשתהינה שלש אלה בראשו! טוב מאד! אז נצא אני ואשתי ואורחים עמנו לקראת העדר... אשתי תאמר: אני וקוסטיה טפחנו ורבינו את העגלה הזאת ותהי לנו כבת. איככה תוכלי לטפל הרבה בזה? יאמר האורח. והיא תענה: כל מה שמעסיק אותו מעסיק גם אותי. אבל מי היא?" בהגיעו לשאלה זאת זכר את אשר קרהו במוסקבה... ומה אעשה?... לא אני האשם. אבל מעתה ישונה הכל. אך הבל הוא הרעיון, כי דברי ימי הקודמים יפריעונו מהקים את מזמנת לבי הטובות. יש להתחזק, להלחם ולהתיצב על דרך טוב בחיים... "לרעיון זה הרים ראשו ויוסף לשקוע במחשבותיו. הכלבה הזקנה "לסקה" עוד לא הביעה כל שמחתה על שיבת אדוניה מדרכו, ועל כן רצה אל החצר ותנבה שם כראוי לאמורה זה, ותשם את ראשה תחת ידו ותיליל בשפל קול ובתלונה, על כי איננו מראה לה סימני חבה.

– רק הדבר אין בה, – אמרה אגפיה מיכאילובנה. – אך זה כלב נפלא... יודעה ומבינה היא, כי אדוניה בא מתוך עצבות.

– למה תאמרי מתוך עצבות?

– האין עינים לי, אבי? על לי לדעת את אדוני. מילדותי גדלתי בתוך אדוני. אין דבר, אבי, ובלבד שתהי שלם בגופך ונקי מעול.

ליון שם עיניו אליה ויתמה, על כי הבינה את אשר בלבו.

– האביא לך עוד כוס חמים? – אמרה הזקנה אליו ותקח את הכוס בידה ותצא.

"ולסקה" לא חדלה לשים את ראשה תחת ידו, עד שהעביר כף ידו עליה בחבה, ואז נפלה לרגליו ותתפתל בדמות טבעת, ותשם את ראשה על אחת מרגליה האחרונות. ולואת כי עתה אך טוב ושלוה לה פתחה פיה קצת ותשמע קול נשיקה בשפתיה, ואחרי כן אטמה שפתיה המתדבקת זו בזו מסביב לשניה הקהות מזוקן, ותדום במנוחה שלמה. לוויין שם לבו אל תנועתה האחרונה הזאת.

– גם אני כן! – אמר אל לבו, – דומה אני לה בזה. אין דבר... אך טוב ושלום.

כה.

בבוקר השכם אחרי נשף המחול הוא שלחה אנה ארקדיבנה טלגרמה אל אישה ותודיענו בה, שהיא יוצאה ממוסקבה בעצם היום הזה.

– לא, אני צריכה, צריכה אני לצאת היום, – הסבירה לגיסתה את החלטתה זו, שהחליטה פתאום שלא כמחשבתה הראשונה, ובחפזון דברה דבריה, כאילו זכרה שיש לה בביתה עסקים רבים מספור, – לא, לא, עלי לנסוע מזה עוד היום.

סטיפן ארקדיביץ לא סעד ביום ההוא בצהריים בביתו, אבל הבטיח לבוא בשבע שעות בערב ולנסוע עם אחותו אל בית הנתיבות לשלחה.

גם קיטי לא באה שמה לסעוד בצהריים, כי אם שלחה פתקה שנאמר בה, כי ראשה כואב עליה. ותסעדה דולי ואנה לבדן עם הילדים ועם המורה האנגלית. והילדים – אם מאשר כל ילד נוח לשנות דרכו, אם מאשר הרגישו בבינה היתרה הנתונה לילדים בדברים הרבה, כי אנה איננה אתם כביום אשר גברה אהבתם אליה, כי אין עיניה ולבה עליהם עוד, – אבל פתאום חדלו לשחק עם הדודה החדשה, ובטלה אהבתם העזה, ולא שמו לב ליציאתה הנמהרה. בכל שעות הבוקר עסקה אנה בהכנות לדרך: בכתיבת פתקאות למיודעה שבמוסקבה, ברשימת חשבונותיה ובחבישת חפציה. בכלל נדמה לדולי, שמנוחת אנה נפרעה על ידי רגש הדאגה הנעלמה, שעל פי רוב יש ביסודו התחרטות על מעשה שלא כהוגן, ודולי ידעה היטב את הרגש הזה, באשר היה מצוי גם אצלה. אחרי סעודת הצהריים הלכה אנה אל חדרה ללבוש את בגדיה, ודולי הלכה אחריה.

– מה משונה את היום! – אמרה אליה דולי.

– אני? כן תדמי? – אך לא משונה אני, כי אם רוגזת. מקרה מצוי הוא בי. לבכות אני נכונה כל היום הזה. אולת גדולה היא, אבל דרכה לעבור, – אמרה אנה במהירות ותשפ פניה, שנתאדמו בדברה, אל הילקוט הקטן, אשר שמה בו את רידי הלילה שלה ואת מטפחות הבטיסט. עיניה הבריכו יותר מבכל עת ודמעות נראו בהן בכל רגע – ככה קשתה עלי היציאה מפטרבורג, ועתה אינני רוצה לצאת מפה.

– בבואך הנה עשית פה דבר טוב, – אמרה דולי ותתבונן בה בשים לב.

אנה הביטה אליה בעינים רטובות בדמעה.

– אל תאמרי זאת, דולי. לא עשיתי ולא יכלתי עשות פה דבר. פעמים רבות אני רואה ומתפלאה, שכמו התקשרו עלי אנשים להטות את לבבי מן הדרך הטוב. מה עשיתי ומה יכלתי עשות? בלבד נמצאה אהבה רבה, די סלוח...

– אלהים יודע מה היה לנו, לולא באת אלינו, אמרה דולי. – אשריך, אנה, שכולך טובה ותמימה.

– אין איש בלי רוח רעה צפונה במעמקי לבו, אומר האנגלי.

– איזו רוח רעה יש בך? הלא ערום לבך בכל דבר.

– יש ויש! – קראה אנה, ואחרי הדמעות שהיו בעיניה לפני רגע אחד נעו שפתיה פתאום מצחוק לעג וערמה.

– אם כן לא רוח רעה היא, כי אם רוח מעורר גיחוך, – אמרה דולי בבדיחה.

– לא, כי אם רוח רעה. הידעת מפני מה אני נוסעת מזה היום ולא למהר? הסוד הזה דכא את לבבי, וחפצי לגלותו לך, – אמרה אנה ותט שכמה לאחור אל גב הכסא ותבטל נכח אל עיני דולי.

ודולי ראתה ותתמה, כי האדימו פני אנה עד אזניה, עד מחלפות ראשה השחורות, היורדות על צוארה.

– כן הוא, – הוסיפה אנה – הידעת, מפני מה לא באה קיטי אל הלחם? – היא מקנאה מפני. אני הייתי לה למוקש... בשלי היה הנשף לה לכעס ולמכאובים. אבל באמת אינני אשמה בדבר, או אשמה אך במקצת, ב"במקצת" האריכה בקול דק.

– מה מאד דמית בדברך זה לסטיבה, – אמרה דולי בשחוק.

אנה מצאה עלבון לנפשה בהערה זאת.

– לא, לא! לא סטיבה אני, – אמרה בפנים זועפים קצת. – רק בגלל אשר אני בטוחה בעצמי ואינני יכולה לפקפק באמונתי גם רגע אחד, גליתי לך זאת.

אך ברגע שיצאו הדברים מפיה, הרגישה, שאינם נכונים, כי לא רק הטילה ספק בעצמה, כי אם דאגה ופחד באו בה בזכרה את וורונסקי, וכדי שלא תפגשהו עוד, מהרה באמת לצאת ממוסקבה.

– סטיבה ספר לי, כי יצאת עם וורונסקי במזורקה וכי הוא...

– לא תוכלי לשער, כמה מגוחך היה סוף מעשה זה. הן לשידך באתי, ופתאום נתגלגל הדבר... אולי שלא מדעתי...

ופתאום התאדמה ומליה נעתקו.

– דבר כזה מורגש כרגע! – אמרה דולי.

– אבל אילו ידעתי, שיש בלבו באמת מחשבות עלי, כי עתה היתה לי זאת לכאב אנוש, – נכנסה אנה לתוך דבריה. – ואני בטוחה, שכל זה ישכח, וקיטי תחדל לשנוא אותי.

– אולם אני לא אכחד ממך, אנה, כי לא טוב בעיני השידוך הזה לקיטי. ואם באמת יכול וורונסקי לאהוב אותך אהבה עזה ביום אחד, טוב לה, כי יבוטל השידוך לגמרי.

– וזאת היתה בודאי אולת גדולה לו מאד! – אמרה אנה, וגם הפעם האדימו פניה מנחת, בשמעה מפי דולי את הרעיון אשר היה בלבה, – ועתה אני נוסעת מזה, אחרי אשר הקימתי לאויבת לי את קיטי זו שאהבה נפשי. מה נעימה היא קיטי! אבל את, דולי, הלא תתקני זאת? כן? –

דולי יגעה לעצור מצחוק פיה. בכל אהבתה את אנה נעם לה לראות, שגם היא איננה נקיה מחטאים שבלב.

– לאויבת? זה אי אפשר.

– רוצה אני, שתאהבוני כולכם, כמו שאני אוהבת אתכם; ועתה דבקה נפשי בכם עוד יותר, – אמרה אנה בעינים דומעות. – מה זה ככה נבערו דברי היום!

בידים מהירות מחתה את פניה במטפחת ותחל ללבוש את בגדיה.

סטיפן ארקדיביץ אחר לבוא, עד שהגיעה שעת הנסיעה, ובבואו היו פניו אדומים וצהלים וריח יין וסיגרות עלה ממנו.

רגשותה היתה של אנה דבקה גם בדולי, וכאשר חבקה בפעם האחרונה את גיסתה, לחשה לה:

– זכרי, אנה: את אשר עשית למעני לא אשכח לעולם. זכרי נא, כי אהבתי אותך ועד עולם לא אחדל לחשבך לטובה שבידיותי!

– ואני לא אבין במה זכיתי לזאת. – אמרה אנה ותשק לה ותתאמץ למנוע עיניה מדמעה.

– בן תביני היטב, שלום לך, מחמד נפשי!

כ.ט.

“ככה נגמר הכל, ויהי שם אלהים מבורך!” – זה היה הרעיון הראשון, אשר עלה על לב אנה, כאשר התפטרה בפעם האחרונה מאחיה, אשר עמד במבוא המרכבה ולא נתן לה להכנס לתוכה עד הצלצול השלישי, – ותשב על הדרגש שנתיחד לה, ואנושקה, הנוסעת אתה לשרתה, אצלה, ותבט כה וכה לאור הכהה שבמרכבת המשכב שנסעה בה. “יהי שם אלהים מבורך, מחמד ארצה את סיריוז’ ואת אליקסיי אלכסנדרוביץ, וחיי ישובו למהלכם הקודם הטוב והמוסדר”.

כבכל היום ההוא לא שקטה רוחה בקרבה גם אחרי כניסתה למרכבה, אך בעיני הנסיעה התעסקה בנחת ובהשתדלות; בידיה הקטנות והמהירות פתחה ותסגרה את ילקוטה המאדם ותוציא מתוכו כר קטן ותשם על ברכיה ותלט את רגליה מכל צד ותשב במנוחה. אשה חולה אחת מן הנוסעות במרכבה הייתה שוכבה לישון, שתיים מהן החלו להכנס בדברים עם אנה, ואשה זקנה בעלת בשר הליטה את רגליה גם היא והעירה הערות אחדות על דבר הנסיעה. אנה השיבה להן תשובות קצרות, אך מהרה ראתה, כי אין שיחת הנשים האלו מסוגלת להנסיקה ותבקש מאת אנושקה להגיש לה את הפנס הקטן מתוך חפציה, ותדבקוהו יד אל הכסא ותוצא מילקוטה סכין לניירות ורומן אנגלי. בראשונה לא יכלה לקרוא: עד שזוהה הרכבת מאצל בית התיבות הפריעה ועבות הסבלים והמולת העוברים והשבים. אחרי כן משך קול רעש הנסיעה את לב; אחרי כן הטריזוה פתי השלג שנפלו ודבקו בזוכית שבחלון השמאלי, מראה הקונדוקטור המכוסה שלג מצדו האחד שעבר לפניה, ושיחות הנשים על דבר השלג והרוח הסוער בחוץ. אבל אחרי כן היה הכל הולך ונשנה: התנודה, משך הגלגלים, השלג הדופק על החלון, ההשתנות לרגעים מחום לקור ומקור לחום, הפנים האחרים העוברים לפעמים לאור הכהה וקולות הדברים האחרים הנשמעים לפעמים, ואז החלה אנה לקרוא ולהבין מה שקראה. אנושקה כבר התימנמה, וידיה התרובות אוחזות את הילקוט הארום על ברכיה, אחת מנעלי ידה היתה קרועה. אנה קראה וגם הבינה בדברים, אך כבד היה לה לקרוא, כבר היה לה לעיין היטב בחיים שאינם שלה, כי נכספה נפשה מאד בחיים שלמים ומלאים לעצמה. בקראה על דבר אשה אוהבה שומרת חולה אחד, חפצה ללכת אט בעצמה בחזרו של החולה ההוא; בקראה הרצאת אחד הנואמים בבית מחוקקים, חפצה לשאת בעצמה את הנאום ההוא; בקראה, כי איזו עלמה רכבה על סוס אחרי עדת כלבים והרעימה את גיסתה, וכל רואיה תמהו על אומץ לב – חפצה לעשות זאת בעצמה. אך מכל זה לא יכלה עשות מאומה, רק התאמצה לקרוא, וידיה הקטנות החזיקו בסכין החלקה.

כבר החל הגבור שברומן שלה להגיע אל האושר האנגלי, אל מעלת ברון ואל רכישת אחוזה, ואנה חפצה לנסוע עמו אל האחוזה ההיא, ופתאום הכירה וידיעה, שראוי לו להתבושש ושגם היא מתבוששת מטעם זה. אך למה יבוש? “ואני מה אבוש?” שאלה בלבה בתמהון ובעלבון פנימי, ותנה את הספר ותסמך שכמה על גב הכסא ותלחץ בכח בשתי ידיה את סכין הניירות. לא היה לה כל יסוד לבוש. את כל זיכרונותיה משעת שבתה במוסקבה העבירה לפניה בלבה, וכולם היו טובים ונעימים. היא זכרה את נשף המחול, את וורונסקי ואת פניו המלאים אהבה והתרפסות ואת כל מה שבינה לבינו, ודבר רע לא נמצא בכל אלה. ובכל זאת התחזק רגש הבושה בקרבה, בהגיעה בזיכרונותיה עד כה, וכמו דבר אליה קול מקרבה ברגע שזכרה את וורונסקי, לאמור: “חם, חם מאד, כדי רתיחה”. “ומה בכך?” – אמרה אל לבו ברוח אמיץ ותישב לשבת על הכסא. – מה מני ילדך? האם אירא להסתכל בדבר כמו שהוא באמת? מה בכך? האומנם היו או יכולים להיות ביני ובין הנער-האופיצר הזה איזו דברים מיוחדים חוץ ממנהגי בני אדם עם כל אחד ממכיריהם?” שאלה בלבה ותצחק צחק בור, ותשב ותקח את הספר, אך הפעם לא יכלה להבין דבר בו. היא העבירה את הסכין על פני הרכבת ואחרי כן הגישה את עברה החלק והקיר אל לחיה ותצחק כמעט בקול רם משמחת פתאום, אשר באה בה, בלי כל טעם ברור: היא הרגישה, שעצביה הולכים ונמתחים בקרבה, כמיתרי כנור על ידותיהם, עד בלי חק. היא הרגישה, כי עיניה הולכות ומתרחבות, כי אצבעות ידיה נרגליות נעות מאליהן, כי נשימתה נלחצת ונעצרת בקרבה, כי כל מה שהיא רואה ושומעת בממשלת האור הכהה שמסביב לה, עושה עליה רושם גדול וחזק יותר מהראוי. רגעי ספקות שונים באו עליה תכופים זה אחר זה; הנוסעת המרכבה לפנים אם לאחור, אם אינה זה ממקומה כלל? היושבת אצלה אנושקה אם נערה אחרת? מה מוטל של עם של הכסא: האדרת היא אם חיה? ומה אני פה: האני בעצמי, אם אשה אחרת? יראה ורעד באו בה בנטוה אחרי רעיוני תעתיעים אלה, אך איזה כח הטח את לבנה לאהבה אותם, והברירה היתה בידיה, ברצוהה הנערה? אחרים וברצוהה יכלה לגרשם כלה. רגע אחד שבה אליה כל ביתה ותרא בבירור, כי האכר דל הבשר העוטה אדרת בד גרוע, שנעדר בה אחד הכפתורים, אחד המסיקים הוא שנכנס למרכבה ואת הטרומטר בא לראות, ובבואו נכנסו עמו רוח ושלג; אבל אחרי כן חזרו ונתבלבלו רעיוניה... האכר בעל המתנים הבהוה החחיל שורט בשניו את הקיר; הזקנה פשטה את רגליה לכל אורך המרכבה ותמלאה ענן קודר; אחרי כן שמעו אניה קולות חריקה ודפיקה, כאילו שברו וישסעו שם את אחד מבעלי החיים; אחרי כן להטה אש אדומה מעורת עינים במראיה, ואחרי כן חלף הלך כל זה אל אחורי הקיר, והיא בעצמה נפלה למעמקים. אבל כל זה לא החריד אותה, כי אם נתן שמחה בלבה. והנה קול איש עטוף ומכוסה שלג קרא דבר באזניה ותקם ותעור מתרדמת ביתה וחבן, כי קרבה הרכבת אל תחנה, והקונדוקטור הוא בעל הקול אשר שמעה. ותבקש מאת הנערה המשרתת, כי תתן לה את הפילירינה ואת המטפחת, ותשם אותן עליה ותשם פעמיה אל הדלת.

– לצאת רוצה גברתי? – שאלה הנערה.

– כן, לשאוף רוח אני רוצה. חם פה מאד.

בפתחה אתן הדלת פרצו השלג והרוח לקראתה וילחמו בה על הדלת והיא מצאה נחת גם בזה ותפתח את הדלת ותצא. הרוח כמו ארב לה מכבר, ובצאתה שרק לקראתה בשמחה ויכולן להחזיק בה ולשאתה משם אך היא אחזה בידה האחת בקנה הברזל הקר שבמבוא המרכבה. ובידה השנית במטפחתה, שלא תזוז מעליה, ותרד אל הרחבה ותסוב אל אחורי המרכבות. הרוח נשבה בחזקה רק אצל פתחי המרכבות, ומאחריהן שקט האוויר הקר. בעונג רב שאפה אנה את אויר השלג אל קרבה בשאיפות גדולות ועמוקות, ותתבונן אל הרחבה ואל התחנה המלאה אור.

ל.

סער נורא נשב מאחרי פנת בית התיבות וישרוק בן אופני המרכבות ובין קני הברזל שבמבואיהן. המרכבות והקנים והאנשים כל מה שנראה לעין, היה מחופה שלג מצדו האחד אשר ממול מול בית התיבות. והתפיי הלך הלוך ורכ. רגע אחד שתק הסער, אחרי כן התחזק וישא ויהדוף הדוף והשלך, ונדמה, שאין לעמוד לפניו. אבל בכל זאת רצו האנשים שם הנה והנה וגם באו בדברים זה עם זה, ויצהילו פניהם ברוצם ויצעדו צעדי און אל נסרי הרחבה, והנסרים חרקו תחת רגליהם, ובכל רגע ורגע פתחו וסגרו את הדלתות הגדולות שבפתחי בית התיבות. תחת רגליה חלף צלל הכופה של אחד העוברים, וקולות הקשה בקורונם על בדי המסלה נשמעו. “תנה את הדפשה!” קרא איש בזעם מעבר לחומת השלג היוורד. “בואה נא נהנה! נומר 128” קראו עוד קולות שונים, ואנשים עטופים בבגדיהם ומכוסים שלג רצו לקול הקריאות האלה. שני אדונים מכובדים למראה עברו על פניה, וביניהם פפירוסות בוערות. עוד פעם אחת שאפה אל קרבה רוח כנפשה שבעה ותוצא את ידה מתוך המופה לאחוז בקנה הברזל שבמבוא המרכבה ולהכנס לתוכה, והנה איש באדרת פקיד-הצבא בינה ובין אור הפנס, ותשם עיניה עליו, והנה הוא וורונסקי. כאשר נפגשו עיניהם, הגיש ידו אל פאת מצנפתו ויקוד לפניה וישאלה, אם אין לה צורך באיזה דבר, אם לא יוכל להועיל לה באיזה מעשה. זמן רב הביטה אליו בלי השב דבר, ואף על פי שעמד בצל ראתה, או נדמה לה שהיא רואה, מה שפניו ועיניו מביעים לה. זאת היתה הבעת החן והכבוד, אשר אך אחד ממאות צעירים הדומים זה לזה והמצויים בכל מקום, וכי עד עולם לא תתיר לעצמה גם להעלות זכרו על לב; אבל עתה, בפגשה אותה פתאום, לא יכלה עמוד בפני רגשי השמחה והגאון אשר תקפחו. בפגישה זאת לא הזדקקה לשאלו, מה לו פה. נפשה ידעה מאד, כאילו כבר שמעה מפיו, כי לא בא שמה אלא בשבילה.

– למה אני נוסע? – שנה את שאלתה ויבט את תוך עיניה. הלא תדעי לך, כי נוסע אני להמצא במקום אשר תמצאי בו את, – אמר אליה. – אי אפשר לי בלעדי זאת.

רוח הסער כמו פרץ לו דרכים חדשים ברגע ההוא וישלך גלי שלג מעל גגות המרכבות ויקשקש בלוח ברזל מדולדל, וחליל עגלת הקיטור שרק שריקה גסה כמין קריאה לאבל ולמספד. אבל כל זה נהדר בעיניה עוד יותר מבראשונה. מה שאמר לה וורונסקי היה משא-נפשה, אלא שגם בינתה עמדה לה התפידה. היא לא ענתה דבר, והוא ראה על פניה אותות מלחמה פנימית.

– סלחי נא לי, אם אמרתי דבר שלא כרצונך. – התרפס ויוסף לדבר אליה.

דבריו נאמרו נמנום ובכבוד, אבל גם באומץ לבב ובקשי עורף, וזמן רב לא יכלה להשיב לו.

– מה שאמרת הוא דבר רע, ואני הנני מבקשת מאתך, אם איש טוב אתה, שכח נא את אשר אמרת, כאשר אשכח גם אני, – השיבה לו לאחורונה.

– גם דבר אחד מברייך, גם תנועה אחת מתנועותיך לא אשכח ולא אוכל לשכוח לעולם...

– רב לך, רב! – נתנה עליו בקולה, אך לשוא התאמצה להעמיד פניה בזעם. הוא הסתכל בתאורת נפש בפניה, אשר לא הביעו כל זעם עליו, והיא אחזה בקנה הברזל הקר ותעל ותבוא במהירות אל פרוודור המרכבה. אך פרוודור הקטן הוא עמדה מעט ותשת לכה למה שנהיה. בלי זכור לא מה שדברה היא ולא מה שדבר הוא אליה, הכירה ותדע בלבה, כי השיחה הקצרה הזאת קרבה אותם זה אל זה קרבה נוראה, ולבבה פחד **פחד** ורחב לרעיון הזה. אחרי עמדה רגע קטן נכנסה לתוך המרכבה ותשב על מקומה. בשבתה לא רק התחדש מצב רוחה הקשה, אשר התענתה בו לפני צאתה, כי אם עוד התחזק יותר, עד אשר החלה לדאוג, פן ינתק בקרבה איזה מיתר מתוח יותר מהאפשר. כל הלילה לא ראתה שנה בעיניה. אך לא היה במצבה הקשה ובמשאות השוא אשר חזתה בדמיונה כל דבר מר ומעציב. להיפך, איזה יסוד משמח, מחמם ומחזק ידיים הורגש בו. לפנות בוקר התמנמנה אנה על כסאה, וכאשר הקיצה, כבר הבוקר, והרכבת קרבה אל תחנת פטרבורג, וכרגע התעוררו בה מחשבות על אודות ביתה ואישה ובנה ודאגות היום והימים הבאים אחריו.

כמעט שנעצרה הרכבת בפטרבורג, ואנה ירדה מתוכה, נמשכו עיניה אל פני אישה, אשר יצא לקראתה. “אהה אלי! האונים האלה למה נשתנו עתה?” אמרה בלבה, בהביטה אל תארו הגס והמגושם, וביחוד אל תנוכי אזניו, אשר נגעו בשולי כובעו העגול. בראותו אותה הלך לקראתה ויעמד שפתי דרך בדיחה כמנהגו, ויכח אליה הבטה ישרה בעיניו הגדולות והעיפות. רגש מר לחץ את לבה למראה עיניו העיפות המכוננות אליה, כאילו חשבה, שיראה לפניו בתמונה אחרת. ביחוד השתוממה על קול תלונה, שעלה אליה מקרבה על עצמה, בראותה אותו לנגדה. לא חדש היה לה רגש זה של התרעמות על עצמה, שהיה דומה להכרת התחששות בהליכותיה עם אישה; אבל עד כה לא התבוננה ברגש הזה, ועתה הוברר לה וידאב נפשה בחזקה.

– ראי נא, אלוף נעורייך מלא אהבה כבשנה השנית לחתונתו, הנה כלתה נפשו לך וימהר לבוא לראותך, – אמר אליה בקולו הממושך והדק ובסגנון שהשתמש בו כמעט בכל דבריו אליה, בסגנון מלגלג על כל מי שמדבר כן באמת ובתמים.

– השלום לסריוו'ה? – שאלה אנה.

– וזה כל שכרי על אש אהבתי? – השיב לה על שאלתה, – שלום לך, שלום לך, שלום לך...

לא.

וורונסקי לא נתן שנת לעיניו כל הלילה ההוא. על כסאו ישב ויכוונן עינו פעם נכחו ופעם אל הנכנסים והיוצאים, ופניו המלאים שקט ועוז. אשר השתוממו בגללם כל רואיו שלא היו ממוזעזעים, לבשו עתה גאות ועוז עוד יותר מבראשונה, ועיניו הביטו אל האנשים שאינם מכירים אותו, כאל דברים שאין בהם רוח חיים. איש צעיר רגון, מפקידי בית דין גלילי, שישב ממולו, נמלא חמה עליו בגלל זה. הצעיר הוא הבעיר פפירוסה בידי וורונסקי, גם נסה להכנס בדברים עמו, גם דחה אותו בכונה להזכיר לו, שלא אבן דומם הוא, כי אם איש, אך וורונסקי לא הפלה בינו ובין הפנס, והרגון הצעיר עוה פניו לרגעים והרגיש, כי עוד מעט ולא יוכל התאפק למראה הבוז אשר יבזו לו שכנו חנם.

אך וורונסקי לא ראה ולא ידע מאומה. גאות מלך היתה בו, ולא על כי האמין, שעשה רושם על אנה – עוד לא האמין בזאת – אך על הרושם, אשר עשתה היא עליו, גבה לבו ושמה בלי גבול.

מה תהי אחרית כל זה לא ידע ולא שמ לב לדעת. הוא הרגיש, שכל כוחותיו, שהיו חפשים ומפורזים עד עתה, התכנסו ויהיו לכח אחד מכוון אל מטרה נעימה אחת ובוזה היה מציגה. הוא אך ידע, כי אמת דבר באמרו לה, כי נסע אל המקום, אשר **היא** שם. כי כל אשרו בחיים, כל תוכן חייו, היה, על פי דעתו בעת ההיא, לראות את מראיה ולשמוע את קולה. וכאשר יצא ממרכבתו בתחנת בולווגיה לשתות מי-סילט וראה את אנה שם, היתה מלתו הראשונה האמורה לה מה שאמר בלבו עליה. ולבו שמח בקרבן, על כי אמר לה זאת, על כי עתה היא יודעת זאת ומהרהרת בזאת. כל הלילה לא ראה שנה בעיניו. בשבוע אל מרכבתו חזר בלבו בלי הפסק על כל המצבים השונים, שראה בהם את אנה, ועל כל הדברים, ששמע מפיה. ולפני רוח דמיונו רחפו מראות, אשר ראה בחזון לימים יבואו ואשר נכספה גם כלתה נפשו אליהם.

כאשר יצא מן המרכבה בפטרבורג היה מלא כח ותנועה אחרי הלילה, אשר עבר עליו בלא שנה, כאיש אחרי עלותו מאמבטי של צוננים, ויעמוד לפני מרכבתו ויחכה ליציאתה. “עוד פעם אחת אראנה, – אמר אל לבו ויצחק שלא בכוונה, – אראה את הליכתה ואת פניה: אולי תאמר דבר, תסב ראשה, תשא עיניה ואולי גם תצחק?” אך עוד בטרם ראה אותה ראה את אישה, מובל בכבוד בידי שר התחנות בין המון הנאספים. “אהה, כן הוא! זה אישה!” זו הפעם הראשונה הבין וורונסקי בבירור כי כל מה שנוגע בה נוגע גם באישה. אמנם לא נכחד ממנו, כי אשת איש היא, אך לא האמין במציאותו באמונה שלמה, עד שראוהו בעיניו כמו שהוא, בראשו, ככתפיו וברגליו הנתונות במכנסים שחורים; ביחוד האמין בזה, בראותו אותו אוהז במנוחה את ידה, כקנין שהוא שלו.

בראותו את אליקסיי אלכסנדרוביץ בפניו מלאי חיים פטרבורגיים ותארו תואר אדם בוטח בכחו, וכובע עגול על ראשו, וגבו בולט קצת, האמין, כי ישנו לזה בעולם, ובאותה שעה הרגיש, מה שירגיש אדם צמא למים, כשיגיע אל מעין וימצא בו כלב, כבש או חזיר שותה ורופש את המים. מגונה ביחוד היה בעיני וורונסקי הלוכו של אליקסיי אלכסנדרוביץ, שנראה כמלגלג חצי גופו התחתון ורגליו הכבדות. וורונסקי כבר גמר בלבו, שלא ינתנה לאיש זולתו רשות לאהוב את אנה. והיא לא נשתנתה, ומראיה שמח בלבו ויאמץ רוחו כבראשונה. את משרתו האשכנזי, שיצא אליו במרוצה מהמחלקה השנייה, צוה לקחת את חפציו ולהביאם לביתו, והוא נגש אליה. כבר ראה את הפגישה שפגשה את אישה ובעיניו - עינים בחונות של אוהב דבק – הכיר בפניה את התביישות קלה בדברה עם אישה. “לא, – גמר וורונסקי, – היא איננה אוהבת אותו ואיננה יכולה לאהבו!”

בגשותו אל אנה, התבונן לשמחת לבבו, כי הרגיש את קרבתו, בהיותו עוד מאחריה, וגם הסבה עיניה ותראוהו, אך בראותה אותו, שבה ותפן אל אישה.

– הבשלום עבר עליך הלילה? – שאל אותה בקידה אחת לפניו ולפני אישה, ויכול היה אליקסיי אלכסנדרוביץ להתייחס את קידה זו כרצונו, לקבלה על חשבונו ולהכיר את וורונסקי, או להמנע מהכירו.

– תודות לך אדוני, שלום לי, אך שלום, – ענתה אנה.

פניה נראו כעיפים, ובאותה שעה לא שרה עליהם ההוד המיוחד, שהיה מופיע פעם בדמות צחוק על שפתיה ופעם בדמות ברק קל בעיניה; אך מבט מבריק אחד העיפה עליו, ואף על פי שחלף הברק הקטן הוא כהרף עין ממש, מצא בו וורונסקי אושר לנפשו. והיא הביטה אל אישה, לדעת, היודע הוא את וורונסקי אם אין. אלקסיי אלכסנדרוביץ הביט אל וורונסקי בתרעומות, ולא זכר בבירור מי הוא. אך פה התנגשו שני כחות שוים: מתינותו ועוז רוחו של וורונסקי לא סרו מעליו בשביל קרירותו וגאונו של אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– הגרף וורונסקי, – אמרה אנה.

– אה! כמדומה לי, שמידועים אנחנו, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בקרירות דעת ויתן יד לוורונסקי. – ביציאתך נסעת עם האם ובהזירתך – עם הבן – אמר וידקדק באותיותיה של כל תיבה כדאם מטבעות חשובות ונתנן במתנה. – אתה חוזר בודאי אל משרתך אחרי ימי חופשה, – פנה אל וורונסקי עוד, אך לא חכה לתשובתו ויאמר אל אשתו בסגנון הבדיחה שלו: – ומה היה שם? הנשפכו דמעות לרוב בשעת הפרידה במוסקבה?

בדברו זה נתכוון לרמוז לוורונסקי, שהוא רוצה להותר לבדו עם אשתו, ויפן אליו ויגע בכובעו לאות פרידה; אבל וורונסקי פנה אל אנה ארקדיבנה:

– אקוה להכבד ולבוא אל ביתך, – אמר אליה.

אלקסיי אלכסנדרוביץ הביט אליו בעינים עיפות.

– שמח נשמח, – אמר בלי כל אות חבה, – ביום שני בשבוע באים אלינו. – אחרייך שלן את וורונסקי ויאמר אל אשתו: – ומה טוב, כי בחצי שעה זו נפנית היום ויכלתי לצאת לקראתך ולהראותך את הבתי, – הוסיף בדרך לגלוג.

– מרבה אתה מאד להדגיש את הבתך, ועל כן לא אוכל להוקירה ביחוד, – אמרה אנה דרך לגלוג אף היא, ואגב אורחא הטתה אזניה לקול רגלי וורונסקי, שהלך אחריהם. “אבל מה לי ולו?” השיבה אל לבה ותשאל את אישה, מה עשה סריוו'ה בבדידותו.

– הוא בלה זמנו היטב! מאריאט אומרת, כי נחמד היה בכל דרכיו וכי... עלי להעציבך... לא התגעגע עליך כאלוף נעורייך. הנני מודה לך שנית, על כי קדמת לשוב אלי יום אחד. המוליאר היקר שלנו ישמח שמחה גדולה (בשם "מוליאר" כנה גרפינה נודעה, לידיה איבנובנה שמה, על כי רגזה ורגשה כל היום ועל כל דבר נמלאה חמה). היא שאלה על אודותיך. ואם טוב בעיניך איעצך נא לנסוע אליה היום. הלא על כל צרה יכאב לבה. עתה נוספו על כל דאגותיה גם הדאגה לשלום ביתם של האובולנסקים.

הגרפינה לידיה איבנובנה היתה ידידה לקרינין ואבן פנה באחת החבורות האריסטוקרטיות הפטרבורגיות, ומבנות החבורה ההיא היתה גם אנה על ידי אשה.

– הלא כתבי להיך

– אבל היא צריכה לדעת את המאורע עם כל הפרטים. סעי נא אליה, יקירתי, אם לא עיפת. עתה יגיש אליך קונדרטי את המרכבה, ואני נוסע אל הקומיטט. גם היום אבוא אל הלחם לא לבדי, – הוסיף אליקסיי אלכסנדרוביץ, ולא בדרך לגלוג, – לא תוכלי האמין, עד כמה הסכנת...

זמן רב לחץ את ידה ויושיבנה במרכבה בצחוק חבה מיוחד.

לב.

הראשון שיצא לקראתה בבואה הביתה היה בנה. הוא קפץ וירד במעלות אליה, בלי שים לב לגערת אומנתו, ויקרא בצהלה בלי גבול: "אמי, אמי!" וירץ אליה ויתלה בצוארה.

– הלא אמרתי לך, כי אמי באה! – קרא בקול גדול אל האומנת – אני ידעתי!

גם בנה עשה עליה רושם כאילו נשתנה קצת לרעה. כאשר הרהרה בו, עמד נגד עיניה בתמונה יפה מתמונתו האמתית, ועתה הוזקקה לוותר על דמיונה, כדי להתענג עליו כמו שהוא. אבל גם בתמונתו האמתית היה נחמד למראה, במחלפות ראשו הצהובות, בעיניו הכחולות וברגליו העגולות והישרות, המחופות באנפילאות המתוחות עליון. אנה מצאה כמעט עונג גשמי בקרבתו ובגפופו של הנער הזה, ולהרגעה מוסרית היו לה מביטי עיניו הפשוטים המביעים אהבה ואמון, ובשאלותיו אשר שאל אותה בתם לבבו. ותוציא את התשורות, אר שלחו לו בני דולי, ותספר לבנה, מה טובה הנערה שניה היושבת במוסקבה, וכי יודעת היא לקרוא, וגם ילדים אחרים היא מלמדת.

– ואני, גרוע אני ממנה?

– לי טוב אתה מכל הילדים שבעולם.

– הן זאת ידעתי, – אמר סריווה בצחוק קל.

עוד לא הספיקה אנה לגמור את משתה הקהה, והנה הודיעו לה, כי הגרפינה לידיה איבנובנה באה. והגרפינה הזאת אשה גבהת קומה ובעלת בשר, ומראה פניה מכורכב וחולני, ועיניה שחורות ויפות ומביעות עבודה עיונית. אנה אהבה אותה, אך ביום זה כמו נפקחו עיניה בפעם הראשונה לראות את כל חסרונותיה.

– ומה, יקירתי, ההיית מלאך שלום ביניהם? – שאלה הגרפינה לידיה איבנובנה ברגע כניסתה לחדר אנה.

– כן הוא, הכל נגמר, אך גם בתחלה לא גדלה הרעה כמו שדמינו פה – ענתה אנה – בכלל נמהרה היא גיטתי מאד בגזרותיה.

אך הגרפינה לידיה איבנובנה, אשר כל דבר שאינו נוגע בה העסיק אותה, הורגלה עם זה שלא לשמוע מה שמספרים לה על אודות הדבר שרצתה לדעת את פרטיו, ולא נתנה לאנה לגמור את דבריה.

– אמנם הרבה יגון ורעה בארץ, ואני בלא כח היום.

– ומה? – שאלה אנה ותתאמץ להמנע מצחוק.

– הנה החלתי ליעף ממלחמה זו שאני נלחמת לאמת תמיד בלי הועיל, ויש אשר תרפינה ידי, ולא יעמוד בי כח. ענין האחיות הקטנות (זה היה מוסד למעשי צדקה ופטריוטיות דתית) כבר החל להעשות יפה, אך עם האדונים האלה אי אפשר לעשות דבר, – הוסיפה הגרפינה לידיה איבנובנה בהכנעה ובלעג. – הם אחוזו ברעיון הטוב ויקלקלהו, ואחרי כן התחילו דנים בו בדקדוקים קלים בקטנות המוח. אך שנים או שלשה אנשים ואישך בתוכם, מבינים את כל ערך הדבר הזה, והאחרים אך משפילים את כל העבודה. תמול כתב לי פרבדין... פרבדין הוא פנסלביסטן מפורסם בחוץ לארץ, והגרפינה לידיה איבנובנה ספרה את פרשת דברי מכתבו.

אחרי כן ספרה הגרפינה עוד דברים שאינם נעימים, ומעשים רעים שנעשו נגד התאחדות כל הכנסיות הנוצריות. ותצא מן הבית בחפזון, כי ביום ההוא הוזקקה לנסוע עוד אל ישיבת הברה אחת ואל הקומיטט הסלבי.

"הלא כל זה היה גם עד כה, ומפני מה לא התבוננתי בזה עד היום? – שאלה אנה בלבה – אולי הכעיסה היום כעס גדול? ובאמת מגוחך הדבר: הן מטרתה צדקה, והיא נוצרית, ואף על פי כן היא זועמת תמיד, ושונאים היא רואה בכל מקום, וכל שונאיה שותפים לה בעבודה לדת הנוצרית ולמעשי צדקה".

אחרי הגרפינה לידיה איבנובנה באה אל אנה אחת מידידותיה, אשת דירקטור אחד, ותספר לה את כל החדשות. בשלש שעות אחרי הצהרים יצאה גם היא, אך הבטיחה לבוא אל סעודת הצהרים. אליקסיי אלכסנדרוביץ היה עוד במיניסטרום, ואנה, שנותרה לבדה בבית, ראתה את בנה, באכלו את סעודת הצהרים (הוא היה סועד בפני עצמו), גם סדרה את חפציה ותקרא את הפתקאות ואת המכתבים שהיו צבורים על שלחנה ותכתוב תשובות עליהם.

רגש ההתבישות בלי טעם, אשר הכביד עליה בדרך, עבר יחד עם סערת לבבה. בתנאי החיים התדירים שלה הרגישה בעצמה אומץ לב ונקיון כפים.

את מצבה הרוחני ביום אתמול נזכרה ותמתה. "מה זה היה לי? הן לא קרני מאומה. וורונסקי אמר דבר הבל, שאפשר לבטלו על נקלה, ואני עניתיו כהוגן. להגיד זאת לאיש אין צורך, וגם חלילה לי להגיד לו. אם אך נדבר בזה, הלא נתן אות, שהוא ענין ראוי לשימת לב, ובאמת אינו ראוי לכך". ועתה זכרה, שכבר היה מעשה וספרה לאישה, שאחד הפקידים המושועבדים לו, איש צעיר לימים, כמעט הודה לה, שהוא אוהב אותה, ואליקסיי אלכסנדרוביץ השיב לה, שעל פי מנהגי העולם שהם נתונים בו, אין אשה מובטחת, שלא יקרנה כמקרה הזה, אך הוא בוטח בטכסטייתו, ועד עולם לא ישפיל כבודו וכבודו די השליט בעצמו רוח קנאה. "ואם כן, הלא אין צורך להגיד לו. גם תודות לאל, אין לה מה להגיד", אמרה אנה אל לבה.

לב.

אליקסיי אלכסנדרוביץ שב מן המיניסטרום בארבע שעות, אך לא הספיקה לו השעה לבוא אל חדרה, וזה היה מן המקרים המצויים במנהגי ביתו. בבואו עבר מיד אל הדר עבודתו, לקבל את בעלי הבקשות שחכו לו ולחתום על כתבים אחרים. שהביא לו מנהל הענינים. אל סעודת הצהרים באו (בכל יום סעדו אצלו שלשה או ארבעה אורחים): אשה זקנה קרובה אל אליקסיי אלכסנדרוביץ, דירקטור לאחד הדפרטמנטים עם אשתו, ואיש צעיר אחד שבקשו עליו מאת אליקסיי אלכסנדרוביץ, שיקבלהו לעבודתו. אנה יצאה אל חדר האורחים להעסיק בדברי שיחה את הבאים לסעוד. בחמש שעות בדיוק, בטרם יקיש השעון, המצויר בתמונת פטר הראשון, את ההקשה החמישית, יצא אליקסיי אלכסנדרוביץ מחדר עבודתו, וענק לבן על צווארו, והוא מלוכב פרק מעוטר בשני כוכבים, כי אחרי סעודת הצהרים הוצרך לנסוע מיד. לכל רגע מרגעי חייו נקבעה עבודה או עסק ידוע. ולמען יספיק לעשות את כל המוטל עליו בכל יום היה מודקדק מאד בזמנים. "בלי פזיזות ובלו בטלה" היה פתגמו. הוא נכנס לטרקלין ויתן שלום לכל האורחים וישב בחפזון ויבט אל אשתו בפנים צוחקים.

– עתה בטלה בידותי. לא תוכלי לשער עד כמה לא נאה לאדם (הוא הדגיש דבור "לא נאה") לסעוד יחידי בצהרים.

בשעת הסעודה דבר עם אשתו על עניני מוסקבה, ובדיחת לעג שאל לשלום סטיפן ארקדיביץ; אבל רב דברי השיחה היו כלליים – על אודות עניני עבודת הממשלה וצרכי הצבור הפטרבורגיים. חצי שעה ישב קרינין עם אורחיו ואחרי כן נתן קץ ידו לאשתו גם הפעם בשחוק, ויצא ויסע אל המועצה. אנה לא נסעה ביום ההוא לא אל הנסיכה בטסי טבירסקיה, אשר ידעה, כי שבה אנה ותקרא לה עוד ביום ההוא לבוא אליה בערב, ולא אל התיאטרון, אף על פי שהיה לה בו תא לערב ההוא. ובעיקרו של דבר מאנה לצאת, על כי לא נגמרה מלאכת השמלה, אשר אמרה לצאת בה. אחרי צאת האורחים מלפניה התבוננה אל מלבושיה, והיטב חרה לה: לפני נסעה למוסקבה נתנה שלש שמלות למתפרת לשנותן – בכלל התחכמה תמיד לקמץ בהוצאות על מלבושים השמלות ההן נמסרו על מנת שלא יכירו בן אחרי כן שאינן חדשות, וזמן גמר מלאכתך הגיע עוד לפני שלשת ימים. והנה שתיים מהם לא נכוננו עוד, והאחת, שנגמרה מלאכתה, נעשתה שלא כרצונה של אנה. המתפרת באה להצטדק ותשתדל להסביר לה שכך ייתר, ואנה התרגזה מאד, ואחרי כן בושה בזכרה, עד כמה התרגזה על זה. בחפצה לשוב למנוחתה הלכה לה אל חדר הילדים, ותשב עם בנה עד שכבו, ובעצמה השכיבה אותו ותעבר עליו את סימן הצלב ותכסהו בשמיכתו. לבבה שמח, על כי לא יצאה בערב ההוא, כי אם התנהגה כראוי לבעלת-בית טובה. שלום ומנוחה שלמה שררו בקרבה, כי ראתה בברור, שכל מה שנדמה לה במסלת הברזל כמעשה נורא, היה באמת אך אחד המאורעות הקטנים המצויים בחיי אשה מבנות חבורתה, ואין לה להכלם לא בפני איש ולא בפני עצמה. ותשב אצל הקמין, ורומן אנגלי בידה, ותחכה לאישה. בחצי השעה העשירית בדיוק נשמע קול צלצול, ויבוא החדרה.

– לאחרונה באת גם אתה! – אמרה ותתן ידה לו.

הוא נשק את ידה וישב אצלה.

– בכלל רואה אני, כי צלחה נסיעתך, – אמר אליה.

– כן הוא, הצלחתי מאד, – ענתה ותספר לו הכל: את דבר נסיעתה עם הגרפינה וורונסקיה וביאתה אל תחנת מוסקבה והאסון שקרה שם במסלת הברזל. אחרי כן ספרה מה נכמרו רחמיה בראשונה על אחיה ואחרי כן על דוליי.

– אני לא אסכים, שאפשר לסלוח לאיש אשר כזה, אף על פי שהוא אחיך, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ברוח משפט.

אנה צחקת קצת, מדעתה, כי אמר זאת אך להראות, שאין דרכו לכחד את אשר בלבבו, גם בזמן שהדבר נוגע בקרוב אליו ממשפחתו. את מדתו זאת ידעה מכבר ותיטב בעיניה.

– שמח אני, כי הכל נגמר בשלום וכי מהרת לשוב, – הוסיף אליקסיי אלכסנדרוביץ. – אבל מה הבריות אומרים שם על אודות החוק החדש אשר הצעתי ונתקבל במועצה בהשתדלותי?

על אודות החוק ההוא לא שמעה אנה מאומה, ומגונה היתה בעיניה שכחה זו ששכחה על נקלה מה שהיה חשוב בעיניו כל כך.

– ופה העיר הדבר רעש גדול, – אמר לה בצחוק נחת.

אנה ראתה, כי חפצו להודיע לה דבר נעים לו בענין זה, ותהי לו לעזר בשאלות שונות, עד שספר לה בצחוק נחת זה על דבר האובציות שנעשו לו, כשנתקבל החוק ההוא.

– ואני שמחתי מאד, מאד. הלא זה אות, שסוף סוף נוסדת גם אצלנו השקפה נכונה על הענין הזה.

אחרי שתותו את כוס החמים השניה שלו בחמאות ובלחם קם וילך לו אל חדר עבודתו.

– ואת לא יצאת מפתח הבית? הלא בודאי התעצבת פה? – אמר לה.

– לא, לא! – ענתה בקומה אחריו ובלכתה עמו דרך הטרקלין אל חדר עבודתו. – ומה אתה קורא עתה?

– עתה אני קורא *Duc de Lille Poesie des cufers* – השיב לה. – ספר יקר הוא.

אנה צחקת כדרך שבני אדם צוחקים לחסרונות קלים של אנשים אהובים. היא ידעה את מנהגו, שהיה לו לדבר נחוץ, לקרוא בערב. וכן ידעה, שבכל העבודה הרבה העמוסה עליו כל היום חשב לו לחובה להתבונן אל כל החדשות החשובות הנגלות בעולם החכמה והדעת. גם זאת ידעה, כי באמת העסיקו אותו אך ספרים פוליטיים, פילוסופיים ודתיים, כי מקצועות האמנות זרו לגמרי לרוחו, אלא שאף על פי כן או דוקא בשביל כך לא הניח דבר מכל אשר עורר רעש במקצועות האלה ויחשוב לו לחוב לקרוא הכל. היא ידעה, שבעניני פוליטיקה, פילוסופיה ודעת אלהים היה **מסתפק** או **מבקש אמת** וצדק; אך בשאלות האמנות והפיוט וביחוד במוסיקה, שלא הבין בה מאומה, היו לו השקפות ברורות ומוגבלות היטב. הוא אהב לדבר על שקספיר, על רפאל, על בטוובן, על ערך השיטות החדשות בפיוט ובמוסיקה, אשר ידע את ערכן ואת ההתיחסות שבן זו אל זו בכל הדיוק ההגיגני שבדבר.

– ויהי ה' עמך, – אמרה אליו אצל דלת חדר עבודתו שכבר היו מוכנים בו נר ותרנים-זכוכית עליו ובקבוק מים לפני כסאו. – ואני אכתוב למוסקבה.

הוא לחץ כף ידה וישק לה שנית.

”סוף סוף איש טוב הוא: איש אמת, נדיב-לב ומצוין במקצועו, – דברה אנה עם לבה בשובה אל חדרה, כאילו טענה לו נגד איש עומד ומלמד חובה עליו ואומר, שאי אפשר לאהבה אותו. – אבל מה האזנים הבולטות האלה המשונות כל כך? אולי גזו ראשו?”

בשתיים עשרה שעות בדיוק נשמע קול צעדי המדודים בסנדליו הביתיים. היא עוד ירשה אצל שולחן כתיבתה עסוקה בגמר מכתבה אל דוליי, והוא נגש אליה מרוחץ וסרוק; וספר תחת אציל ידו.

– עת לנחת, עת לנחת, – אמר אליה בצחוק מיוחד ויעבור אל חדר המשכב.

”ומה היתה לו צדקה להביט אלו כן?” – אמרה אנה בלבה, בזכרה פתאום את מראה פני וורונסקי, בשימו ענינו על אליקסיי אלכסנדרוביץ.

אולם כפשטה את שמלותיה ובהכנסה לחדר המשכב לא נראה על פניה מאומה מרוח החיים והעליצות, שהיה מבצבץ וזורם מעיניה ומשפתיה הצוחקות לעיני רואיה במוסקבה, כל זווה סר מעליה או הסתתר באחד המקומות הרחוקים מרחק רב.

לד.

בצאתו מפטרבורג עזב וורונסקי את מעונו הגדול, שהיה לו ברחוב מורסקיה, בידי ידידו ורעו האהוב לו פטריצקי.

ופטריצקי היה לייטינטט צעיר בלי יחד-אבות מרובה ובלוי כל רכוש, עד שנושיו רבו מספור, ובכל ערב שב שכור לביתו, ולעתים קרובות נתן במשמר הצבאי על מעשים שמקצתם מנוכחים ומקצתם מכוערים, אלא שבכל זאת היה אהוב גם לחבריו גם לשרים המזונים עליו ועליהם: כאשר קרב ביום ההוא וורונסקי במרכבתו בשעה השנייה עשרה אל בית מעונו ראה מרכבה שכורה ידועה לו אצל פתח הפרוודור החיצון ולקול צלצולו שמע מבעד הדלת קול גברים צוחקים ואשה מפטפטת וקול פטריצקי קורא בכה: “אם הוא אחד השודדים אל תפתחו לו!” ויצו וורונסקי לבלתי הודיע, כי הוא בא, ויבוא בלאט אל החדר הראשון. הברונית שילטון רעותו של פטריצקי ירשה מתנוססת בשמלת אטלס לילאי ובפרצופה הקטן והצהוב לפני השולחן העגול ובשלה קהות, וחברתה הפריזית מלאה את כל החדר כקול הקניניה. ולפניה ישבו פטריצקי באדרתו והרוטמיסטר קומרובסקי בכל בגדי השרד, ולפי הנראה בא שמה מעבודת משמרתו.

– ברוה! וורונסקי! – קרא פטריצקי ויקפץ ויהדוף ברעש את כסאו.

– בעל הבית בעצמ! ברונית, כוס קהוה לו מהמחם החדש! אך זה אורח הגון! אקוה, כי טוב בעיניך כלי חמדה חדש זה שבחדר עבודתך, – אמר וירמוז על הברונית, – הלא מיוזעים אתם?

– בודאי, בודאי! – אמר וורונסקי ויצחק צחוק שמחה וילחץ את כף ידה הקטנה של הברונית – מיוזעים ישנים.

– הלא מדרך אתה בא אל ביתך, – אמרה הברונית, – בורחת אני. כרגע אסע מזה, אם צר המקום לאיש בגללי.

– בביתך את, ברונית, – אמר וורונסקי, – בכל מקום אשר תבואי. שלום לך, קומרובסקי, הוסיף וורונסקי ויחזק בידו של זה בלי חבה מגולה.

– אתה אינך יודע לדבר דברים יפים כאלה, – אמרה הברונית אל פטריצקי.

– יכול אוכל. אחרי הלחם איטיב לדבר גם אני כמוהו.

– אחרי הלחם תמהר כל לשון לדבר! הנני לתת לך קהוה, לך, רחץ ולבש בגדיך, – אמרה אל וורונסקי ותשב על כסאה אחרי קומה ותהדק היטב את הגליל הקטן שבמחם החדש, – פייר, תנה את הקהוה, – אמרה אל פטריצקי, אשר קראה לו פייר על שם משפחתו פטריצקי, ולא הסתירה מאיש את הדברים שבינו לבינה, – כי יש לי להוסיף.

– הלא תקלקלי את הקהוה!

– לא, לא אקלקל! ואיה אשתך? נכנסה הברונית פתאום לתוך דברי וורונסקי עם רעו. – אנחנו השאנו אותך פה. ההבאת עמך את אשתך?

– לא, ברונית. להיות צועני נוצרת, וצועני אהיה כל ימי.

– כך יפה לך. כך יפה יותר. הבה את ידך.

ובלי הרפות ממנו החלה לספר לו את מחשבותיה האחרונות לימים הבאים. ובשטף דבריה הביעה מהתלות למכביר ותבקש עצה מפיו.

– הוא אינו רוצה לתת לי פטורים! ומה אעשה? (היא דברה באישה) עתה אני רוצה להשפט אתו על פי החוקים. מה תיעצני? קומרובסקי, הביטה נא אל הקהוה – הנה הוא פורץ ויוצא; הלא ענינך ראות, כי טרודה אני בעסקים! אני רוצה לתבעו לדון, כי לרכושי אני צריכה, התבין את את האולת הזאת? אני אינני נאמנה לו לפי דבריו, – אמרה בבזו וקלסה, – ובגלל זה הוא מתחזק באחוזתי ורוצה לאכול את פירותיה.

וורונסקי שמע בקורת רוח את פטופטי האשה היפה והעליזה, ויהי כמסכים לה, וייעץ אותה בדברים שחצים מהתלות, ובכלל דבר אתה בסגנון, שהיה רגיל להשתמש בו במשאו ובמתנו עם נשים ממין זה. בחבורתו הפטרבורגית נחלקו כל בני האדם לשני מינים מתנגדים זה לזה בכל דבר. לבני המין האחד, הגרוע – נחשבו האנשים המצויים, הטפשים, המגוחכים – אחרון אחרון עיקר – המאמינים, כי די לבעל אשה באשה האחת, אשר לקח לו ביום חתונתו, כי ראוי לעלמה להתנהג בצניעות. לאשה – להיות ביישנית, לאיש – להיות גבור, מושל ברוחו ונאמן לדעותיו, כי יש לחנך את הילדים שיהיו אוכלים יגיע כפיהם; פורעים חובותיהם; ועוד הבלים כאלה. כן היו האנשים המגוחכים, בני המהלך הישן הנושן. אבל נמצא עוד מין אנשים, שכל בני החבורה ההיא היו מהם, מין אנשים ממש, שהעיקר על פיהם להיות הדור למראה, גדל-נפש, אמיץ לב ושמח בכל עת, להתמכר לכל תאוה בלי הכלם ולצחוק לכל ענין אחר.

רק ברגע הראשון השתומם וורונסקי למראה עיניו ולמשמע אוניו, אחרי כל מה שראה ושמע בעולם האחר, שנמצא בו בהיותו במוסקבה; אבל בעוד רגע חזר והרגע בעולמו התיירי הזה, שכולו התעלסות ורדיפת תענוגים, כאדם שהוריד רגליו בסנדלי ביתו הישנים.

הקהוה לא נתבשל, אך זורק על כל המסובים ורובו פרץ ויצא, ותעודתו נמלטה, כי העיר רעש ושחוק ויטנף את ריעת הרצפה היקרה ואת שמלת הברונית.

– עתה אלכה נא לי, כי אם אין יהיה בי העון הזה, הגדול שבעונות אדם הגון, והוא הזלזול בנקיון הגוף. ועצתך היא, אפוא ביד חזקה?

– ביד חזקה דוקא, ועם זה תהי כף ידך הקטנה גם קרובה מאד אל שפתי. אז ישק את ידך, והכל יגמר בשלום, – ענה וורונסקי.

– היום אפוא בתיאטרון הצרפתי! – אמרה הברונית ותשקשק בשמלתה ותצא במהירות.

קומרובסקי קם גם הוא, והגרף וורונסקי נתן ידו לי בטרם יצא החוצה, וילך לו אל חדר הרחצה. בשעת רחיצתו תאר לו פטריצקי בלשון קצרה את מצבו. כפי מה שנשנתנה בימים האחרים שבין יציאתו לשיבתו של וורונסקי, וזה תוכן דבריו: אין לו פרוטה. אביו אמר, שלא יתן לו מאומה ולא יפרע את חובותיו. החייט אומר להושיבו בכלא וגם החייט השני מאיים עליו, שיביאהו לידי מאסר. ראש הגדוד הודיע לו, שאם לא יושם קץ למעשים המכוערים שלו, עליו להתפטר. הברונית היתה עליו לטורח, וביחוד קצה נפשו בה על כי היא רוצה תמיד לתת לו כסף; אבל יש אשה אחת, והוא יראה אותה לוורונסקי, שהיא יצור נפלא, ואין כמוה ליופי, ובטעם בנות מזרח היא, “ממין שפחת רבקה”. גם עם פרקושיב בא בריב וכבר רצה לשלוח אליו סקונדנטיים, אך, כמובן, לא יצא מזה דבר. ובכלל אך טוב ושלום מסביב לו ושמתח עולם על ראשו וכלי תת לרעו לעיין היטב בפרטי מצבו, החל לספר לו את כל החדשות החשובות שבחבורה. והספורים הידועים שספר פטריצקי לוורונסקי בבית דירתו, אשר ישב בו זה כשלוש שנים בתוך כלי ביתו הידועים לו כל כך, המציאו לו את רגש ההכרה הנעימה, שעתה הוא חוזר לחייו הפטרבורגיים, לחיי השלום והנעימות שהוא רגיל בהם.

– אי אפשר! – קרא בקול גדול ויעזב את כתפתו הכיור, אשר זרק בו מים על צוארו האדום והבריא, – אי אפשר! קרא בשמעו, שהעלמה לורא עברה אל מיליוב ועזבה את פירטנגרף. – והוא עודנו טפש ושמה בחלקו כבראשונה? ומה שלום בוולוקוב?

– אה, בו היה מעשה נפלא! קרא פטריצקי, – הן הוא אוהב נשפי מחול, ואין בחצרות משפחת הקיסר נשף אשר לא יבוא בו. פעם אחת הלך אל נשף גדול, וקסד חדש על ראשו. הראית את הקסדאות החדשים? הם יפים מאד וקלים מהקודמים. ויהי הוא עומד... אך שמע נא.

– שומע אני, – אמר וורונסקי בנגבו את פניו באלונית עבה ורכה.

– והנה נסיכה גדולה באה עם אחד ממלאכי הממלכות, ולרע לו נסבה שיחתם על דבר הקסדאות החדשים. הנסיכה הגדולה רצתה להראות לו קסד חדש... והברונית היקרה עומד ומחשה (פטריצקי הראה דמות עמידתו בקסד על ראשו). הנסיכה הגדולה בקשה מאתו, כי יתן לה את קסדו, – והוא איננו נותן. מה זאת? הכל קורצים בעיניהם, מניעים בראשיהם, מביעים עליו בזעף לאמר: תן, תן, והוא איננו נותן, אך עומד כמת. בינה נא זאת! ... והנה זה... פלוני... רוצה לקחת מאתו את הקסד... והוא ממאן לתת!... אותו האיש חטף את הקסד ויתנהו לנסיכה הגדולה. זה חדש, אמרה הנסיכה הגדולה, ותהפוך את הקסד והנה – שמע נא אגט וממתקי נופש נפלו מתוכי ארצה, שני לטראות ממתקים!... כל זה אסף בקסד!

וורונסקי שחק עד אשר אל היה בו כח לשחוק עוד. גם זמן רב אחרי כן, כאשר דברו בענינים אחרים, היה חוזר ושחוק בשחוק בריא שלו ומגלה את שניו החזקות והמתלכדות זו בזו, בזכרו את המעשה שהיה בקסד.

אחרי שמעו את כל החדשות לבש את מעיל השרד בעזרת משרתו ויסע להראות לפני השרים הגבוהים מעליו. אחרי כן אמר לנסוע אל אחיו, אל בטסי, ולבוא עוד אל בתים שונים ולשים פניו אחרי כן אל העולם הגדול, אשר יוכל לפגוש בו את אנה קריינינה. כמנהגו הפטרבורגי בכל עת, יצא מן הבית על מנת שלא לחזור עד אחרי חצי הלילה.

חלק שני

א.

בסוף ימי החורף נועדו שני רופאים בבית השצירבצקים להועץ ולהגיד, מה זה היה לקיטי ומה לעשות לה להחדש כחה ההולך וכושל, כי חלתה קיטי, וכאשר קרבו ימי האביב גברה ממלתה עוד יותר. רופאם הקבוע נתן לה שמן דגים, אחרי כן נתן לה סמי ברזל ואחרי הברזל-אבן=תופת, אך כל אלה לא הועילו וייעץ אותה לנסוע בימי האביב חוצה לארץ, ובגלל זה נקרא אליה דוקטור מפורסם. אותו הדוקטור המפורסם, אשר עוד לא הגיע לימי זקנה והיה יפה למראה מאד, אמר, כי עליו לבדוק את החולה. בעונג מיוחד, לפי הנראה, הסביר והוכיח, שביישנות עלמה אינה אלא מדת פראים, שנשארה בדינו משנים קדמוניות, ושאל אדם לא הגיע לימי זקנה והיה יפה למראה מאד, אמר, כי עליו לבדוק את החולה. בעונג מיוחד, לפי הנראה, הסביר והוכיח, שביישנות עלמה אינה אלא מדת פראים, שנשארה בדינו משנים קדמוניות, ושאל אדם שלא הגיע לימי זקנה

ממשש עלמה צעירה כשהיא ערומה, אין לך דבר טבעי מזה. הוא חשב זאת לדבר טבעי, באשר היה עושה כן יום ויום ולא הרגיש מאומה, ולפי מה שנדמה לו לא בא לידי הרהור, ועל כן היתה הביישנות הזאת בעיניו לא רק שארית מדות הפראים, כי אם גם עלבון גדול לנפשו.

קוטי הוכרחה לקבל עליה את הדין, כי אף על פי שכל הרופאים תלמידי בית מדרש אחד הם ותורה אחת להם בספריהם, ואף על פי שנמצאו מרננים אחרי הדוקטור המפורסם ההוא, שאמרו עליו שדעתו קצרה במקצוע שלו, גמרו בבית הנסיכה הזקנה ובתוך כל חבורתה, שרק הוא יודע, מה שכל רופא זולתו לא זכה לדעת, והוא לבדו יוכל להציל את קוטי. אחרי כל הבדיקות והדפיקה מכל צד, שהביאו את החולה לידי שממון ותמהון לבב, רחץ הדוקטור המפורסם את כפיו היטב ויבוא אל חדר האורחים וידבר עם הנסיך אבי החולה. הנסיך הרעים פניו וישעל קצת בשמעו את דבריו. ככל זקן בעל נסיון ובעל בינה, בזמן שאינו בעל יסורים, לא האמין בתשועת רופאים ובסתר לבו רגז על כל המשחק הזה, ולא עוד אלא שהוא, ואולי אך הוא לבדו, הבין באמת, מה שורש דברי החלי הזה. "אך נביחת שוא", אמר בלבבו, בסגנון לשון הצידים, על דברי הדוקטור המפורסם, שפטפט באוזניו לענין סימני מחלת בתו. והדוקטור יגע, שלא יכר בו אותו זקן, שהוא הדוקטור, בוזה לו בלבבו, ויתאמץ להסביר דעתו בדבורים קלים ומתאימים לקוצר השגתו זה. הדוקטור הבין, כי אין חפץ לו להכביר מלים עם הזקן, וכי האם שוררת פה בבית. לפניה היה נכון להביע את כל רוחו הכביר. באותה שעה נכנסה הזקנה לחדר האורחים ורופאם הקבוע עמה. הנסיך נטה משם והשתדל, שלא יכירו בו, שכל הענין אך קומדיה בעיניו. והנסיכה היתה נבוכה ולא ידעה מה לעשות. נפשה ידעה, כי יש בה עון לפני קוטי.

– עתה הגיידה נא, דוקטור, מה נעשה, – אמרה הנסיכה – "היש תקוה?" רצתה לשאול, אך שפתיה רעדו, ולא יכלה להשמיע על פיה שאלה זאת. – ומה תענה דוקטור?

– הנני לדבר כרגע עם חברי, ואחרי כן אכבד לחוות דעי לך.

– ועלינו לצאת מפה?

– כטוב בעיניך.

הנסיכה נאנחה ותצא.

כאשר נשארו הדוקטורים לבדם, החל רופאם הקבוע של השצירבצקים לחוות דעתם בעונה ובראית הרוממות, שיש כאן תחלת נגע טוברוקולוזי, אלא... וכל וכל! הדוקטור המפורסם הקשיב לדברי הרצאתו, ובטרם יגמור נאומו הוציא מכיסו את שעון הזהב הגדול שלו ויבט בו ויאמר: כן הוא. אבל...

הרופא הקבוע עצר במלים מיד מפני כבודו של הגדול ממנו בחכמה.

– להורות בדיוק את תחלת הנגע הטוברקולוזי אין אנו יכולים, כמו שידעת; עד שתוצרנה הגומות, אין לנו סימן מובהק. אך לחושש נוכל. ויש רמזים לדבר: מה שאין הגוף נזון כראוי. התרגזות העצבים ושאר הפרטים. השאלה היא איפוא: כשהחוששים לנגע טוברוקולוזי במה אפשר וטוב לסייע לקליטת המזון?

– אך בזה מסתרות תמיד, כאשר ידעת, סבות רוחניות, מוסריות – ערב הרופא הקבוע את לבבו להעיר בצחוק דק.

– זה מובן מאליו, – השיב הדוקטור המפורסם ויבט שנית אל שעונו – סלח נא, הוקם הגשר, שעל היאזאז אם עוד עלינו לסב אותו? – שאל בתוך דבריו. – אכן הוקם! אם כן אוכל לבוא בעשרים רגעים. הנה אמרנו, כי עלינו לסייע לקליטת המזון ולחזק את העצבים, לעשות שני אלה יחד, להשפיע על שני עברי העיגול.

– והנסיכה חוצה לארץ מה תהא עליה?–

– שונא אני את הנסיעות האלה. הלא אם יש כאן תחלת נגע טוברוקולוזי, מה שאין אנו יכולים לדעת, לא תועיל הנסיעה הזאת. נחוצה תחבולה, אשר תועיל להזנת הגוף ולא תזיק מצד אחר.

הדוקטור המפורסם הרצה את שיטתו במאורע זה להשתמש במי סודין, וברור הדבר שבחר במים האלה, רק מאשר אם לא יועילו לא יזיקו.

הדוקטור הקבוע שמע בשום לב ובדרך הכבוד הראוי.

– אך אפשר למצוא בנסיעה חלוף מנהגים, התרחקות מן הדברים המביאים לידי זכרון, ומלבד זאת... רצונה של אמה הוא.

– אם כן יכולים הם לנסוע, אפס כי ירא אנכי, פן יבולע לה על ידי השרלטנים האשכנזים... טוב להם שילכו בעצתנו... אך, אם רצונם לנסוע, יסעו להם.

ועוד הפעם הביט אל שעונו.

– אכן הגיעה העת! – אמר וילך לו אל הדלת.

הדוקטור המפורסם אמר אל הנסיכה הזקנה, שהוא צריך לחזור ולראות את החולה. כך נראה יפה לו על פי דרכי הנמוס.

– לבדקה שנית! – קראה הזקנה באימה גדולה.

– לא, אך פרטים אחדים עלי לדעת.

– הואל נא ועשה כדברך.

הזקנה באה אל חדר האוכל אל קוטי, והדוקטור אחריה. קוטי עמדה באמצע החדר, ופניה דלים ואדמונים, ובעיניה ברק מיוחד, פרי הבושה אשר נשאה זה מעט. כשנכנס הדוקטור, לבשו פניה חמה, ועיניה מלאו דמעה. את כל חליה ומועצות רופאיה חשבה לדבריה הבל ורעות רוח; כאנשים שבאו לחבר שברי קערה מגופצה היו רופאיה בעיניה. לבה משובר, והם אומרים לרפאה בפלפלי סמיהם ובאבקותיהם! אך לא יכלה לעלוב את אמה, ובפרט בדבר הזה, שהיתה אמה קובלת בלבה על עצמה שהיא האשמה בו.

– הואילי נא ושבתי גברתי, – אמר הדוקטור המפורסם.

בצחוק על שפתיו ישב ממולה ויאחז בדפקה ויוסף לשאלה את שאלותיו, אשר היו עליה לטורח. אף אמנם השיבה לו, אך פתאום קמה בזעף ותאמר אליו:

– סלח נא לי, דוקטור, אבל אין חפץ בזה. שלש פעמים תשאלני שאלה אחת.

הדוקטור המפורסם לא הקפיד.

– התרגזות מחמת חולי היא זאת, – אמר אל הזקנה, כשיצאה קוטי משם. – אולם גמרתי את שלי.

לפניה הרצה הדוקטור על אודות מצב בתה בסגנון מדעי, לאות, כי יודע הוא, שאשה חכמה מצוינת היא, ויסיים בהוראה מפורטת על אודות מימי המעינות, שהיא צריכה לשנות מהם לרפואתה. על השאלה – אם יש לה לנסוע חוצה לארץ, צלל הדוקטור במחשבות עמוקות, כיגע לפתור שאלה קשה. לאחרונה מצא את הפתרון הנכון, והוא: לנסוע, אך בלי האמין לשרלטנים הנמצאים שם, כי עליהן לפנות אליו בכל שאלה שתבוא לידם.

אחרי צאת הדוקטור נתמלא הבית שמחה, כאילו קרה בו מקרה מרנין לב באמת. הזקנה שבה בפנים צוהלים אל בתה, וקוטי עשתה את עצמה גם היא כשמחה. בעת ההיא הווקקה להתכחש לעתים קרובות, כמעט בכל שעה.

– האמיני נא לי, אמי, כי שלום לי. אך, אם טוב בעיניך לנסוע, הבה נסעה נא, – אמרה קיטי, ובחפזה להראות, שהנסיעה מעסקת אותה כראוי, החלה לדבר בהכנות הנחוצות לדרך.

ב.

הדוקטור יצא, ודולי באה. דולי ידעה, כי קונסיליום נועד ליום ההוא, ואף על פי שזה לפני ימים אחדים ירדה מעל מטתה (בסוף ימי החורף ילדה בת) ודאגות וצרות שונות היו לה בביתה, עזבה את הילדה היונקת וילדה חולה אחת, ותבוא לדעת מה גמרו הרופאים הנועצים על אודות קיטי.

– ומה? – אמרה, בבואה אל חדר האורחים ובלי הסיר את רדידה מעל ראשה. – הנה כולכם שמחים. סימן טוב הוא.

את דברי הדוקטור אמנם השתדלו להגיד לה, אך אף על פי שדבר הרבה ובסדר נכון מאד, לא יכלו בשום אופן למסור לה מה שקבלו ממנו. עיקרו של דבר היה, שהוחלט לנסוע חוצה לארץ.

דולי נאנחה שלא בכונה, כי מרה נפשה, על כי אחותה הטובה לה מכל אוהביה יוצאת מן העיר, וחייה בבית לא נעמו לה כלל. אחרי השלום שנעשה בינה ובין סטיפן ארקדיביץ, היו דרכיה אלו לא לפי כבודה. בדבק לא טוב חברה אותם אנה, והפרץ הראשון בשלום הבית חזר ונראה מהר. בבירור לא נגלה דבר, אך כמעט לא נמצא סטיפן ארקדיביץ אפילו רגע אחד בביתו, גם כסף לא נמצא כמעט בבית אפילו רגע אחד, וכל היום הציקו לה רעיני חשד, וכבר השתדלה לגרשם ולבלטם בלבה. כי ראה מפני הקנאה הקשה כשאול, שכבר טעמה וידעה מה היא. אמנם רגש הקנאה בכל עוון, כפי שתקף אותה בפעם הראשונה, לא יכול עוד לשוב אליה; גם אילו נתגלה, שחזר ומעל בה, לא יכול דבר המעל הזה לגרום לה עוד מכאובים קשים כראשונים. התגלות כזאת יכלה אך לבטל את סדרי הבית שהסכינה בהם, על כן נתנה לו לרמותה וחבו בלבה לו ועוד יותר לה בעצמה, על שפלות רוחה. מלבד זאת הציקו לה תמיד הדאגות המרובות המצויות בבית, שנפשות רבות בו: פעם נמצא פסול במיוקת, פעם התפטרה האומנת ופעל חלה ילד או ילדה, כמו שקרה בימים ההם.

– ומה בביתך? – שאלה הזקנה.

– הנה, אמי, גם בבית צרות רבות. לילי חולה, וחוששת אני לה מססוגינת. רק הפעם יצאתי לראות, מה יעשה פה, ואחרי כן לא אצא מפתח ביתי, אם, חס ושלום, ססוגינת היא.

הנסיך הזקן שמע, שיצא הדוקטור מעל פניהו ונסע לדרוכו, ויצא מחדר עבודתו אליהו ויגש את לחיו לדולי לנשיקה וידבר עמה מעט ויפן אל אשתו וישאלה:

– ומה גמרתם לעשות? הנוסעות אתן? ומה תחשבו עלי?

– לדעתי, עליך, אלכסנדר, להשאר פה, – אמרה אשתו.

– כטוב בעיניך אעשה.

– מאמאן, למה לא יסע אבא עמנו? – אמרה קיטי – הלא זה ינעם יותר גם לו גם לנו.

הנסיך הזקן קם ויחלק בידו את שערה של קיטי, והיא הרימה את ראשה וכתב אליו בצחוק שלא מקרב לב. תמיד נדמה לה, שהוא מבין יותר מכל בני הבית את מצבה, אף על פי שהיה מדבר אליה מעט. אותה אהב מכל בנותיו, כמשפט לבת-זקונים, ולה נדמה, כי הוא רואה את לבבה באהבתו אליה. כאשר נפגשו עיניה הפעם בעיני הכוחלות והמביעות טובה וחסד, אשר הישירו נגדה ונכונו אליה, נדמה לה, שהוא רואה את כל צפונותיה ומתבונן אל כל רעיון לא טוב שבקרב. בפנים מסתמקים נטתה לקראת נשיקת פיו אך הוא לא נשק לה, רק דפק דפיקה קלה על שערה ויאמר:

– השינויים האלה אך לטשן! רוצה אני להחליק שער בתי, ובידי שערות נשים שכבר מתו. ואת, דולי, – פנה אל בתו הבכירה, – מה שלום גבורך בימים האלה?

– שלום לו, אבי – ענתה דולי, אשר הבינה, כי שלום אישה הוא שואל. – הוא אך נוסע, בביתו לא ישכנו רגליו, – אמרה בצחוק לעג מבלי יכולת להמנע מהוסיף דברים אלה.

– העוד לא נסע אל הכפר למכור את היער?

– לא, עודנו אך נכון לנסוע.

– כן הדבר! – קרא הנסיך – גם עלי אפוא להכונן לדרך? הנני, – אמר אל אשתו וישב. – ואת, קטיה, זאת עשי, – הוסיף בפנותו אל קיטי, – התעוררי באחד מן הימים ואמרי אל לבך: הלא אך שלום לי ולבי טוב עלי, הבה נלכה נא אני ואבי לטייל בים קרח כבראשונה. מה תעני על זה?

הדברים הפשוטים האלה יצאו מפיו, וקיטי נבוכה והשתוללה, כחוטא שנתמש כפף. "הוא יודע הכל, – אמרה בלבה, – הוא מבין הכל, ובדברים האלה הוא אומר לי, כי אמנם חרפה היא, אך עלי לשאת לפי שעה את חרפתי", ולא יכלה להתחזק ולצמוצא מלים בפייה להשיב. אך החל החלה לדבר דבר ופתאום נתנה קולה בבכי ותרץ ותצא מן החדר.

– זה פרי מהתלוותך! – התנפלה הנסיכה על אישה. – זה דרכך תמיד... – החלה לדבר אליו תוכחות.

זמן רב שמע הזקן את תוכחותיה ויחרש לה, אך פניו הלכו הלוך וזועף.

– צר לה מאד, בלי גבול צר לה, – אמרה הזקנה אחרי דברים הרבה, – ואתה אינך מרגיש, שכל רמוז לסבת מחלתה מדאיב נפשה. עד כמה אפשר לטעות באנשים! – על פי שני הקול הבינו דולי והזקן יחד, שהיא מדברת בוורונסקי – אני לא אבין, מדוע אין חוקים להגן מפני נבלים נתעבים כאלה?

– הנה, מאנה נפשי לשמוע כזאת, – אמר הזקן, ופניו קדרו מכעס, ויקם מכסאו כנכון לצאת, אבל בפתח עמד מלכת ויוסף לדבר: – יש חוקים, יש ויש, ואחרי אשר העירוני לענות חלקי אף אני אגידה נא לך, כי אך את אשמה בדבר, את לבדך. בכל עת היו חוקים נגד שחצנים כאלה, וגם עתה יש חוקים נגדם. אילו לא נעשה מה שלא היה לנו לעשות, כי עתה הועדתי כיום לקרב את בן-החיל הזה ולא שמתי לב לזקנתי. כן הוא, אך אתה לכנה בקשנה רופאים לה, ויהיו נא שרלטנים אלה בני ביתנו.

רוצה היה הזקן, לפי הנראה, להכביר מלים עמה, ועוד היה לו הרבה לדבר, אבל היא נכנעה מפניו ותנחם, בשמעה את רוגז קולו, וכן היה דרכה מדי פעם בפעם, בדברים בשאלות חשובות.

– אלכסנדר, אלכסנדר, – לחשה דרך תחנונים ותשם פעמיה לגשת אליו ותבך.

כהחלה לבכות, עצר הזקן במליו ויקרב אליה.

– רב לך, רב! מר לך, רב! מר גם את, ונפשי יודעת מאד. ומה נעשה? רעה רבה אין בדבר. אלהים ירחם... תודות לך... הוסיף בלי השמע לאזניו מה שהוא מוציא מפיו, לתשובה על הנשיקה, שנשקה לו הזקנה בפנים רטובים מבכי על ידו, ויצא מן החדר.

דולי ראתה את קיטי יוצאת בעינים דומעות ותבן מיד, כאם רגילה ומנוסה בעניני בית, כי נחוצה פה התערבות אשה, ותכון לקבל עליה את העבודה הזאת, ותסר את רדידה ו"תחשוף את זרועותיה" למלא תפקידה זה. אך בין כה החלה אמה לדבר קשות אל אביה, ודולי השתדלה לעצור ברוחה כפי מה שאפשר לבת מכבדת אב ואם. כשבא אביה לכלל כעס, שתקה דולי ונשארה חרפה בלבה על שגיאת אמה, ואהבתה אל אביה גברה ביחוד בשוב אליו טוב לבו מדי; וכאשר יצא הזקן מן החדר קמה לעשות מה שהשעה דרשה מאתה ביחוד: ללכת אל קיטי ולהרגיעה.

– זה מכבר היה את לבבי לאמור לך זאת, אמי: הידעת, כי לוויין רצה להשתדך לקיטי, בהיותו פה בפעם האחרונה? כזאת אמר לטיבה.

– ומה בכך? לא אבין...

– אולי השיבה קיטי את פניו? היא לא אמרה לך דבר.

– לא, לא אמרה מאומה לא על אודות זה ולא על אודות איש אחר; גאה היא מאד. אך ידעתי, כי כל זה באשמת...

– שערי נא, אם השיבה פני לוויין, – ואני ידעתי, כי לולא בא זה, לא השיבה את פניו... ואחרי כן בגד בה בגד נורא כזה.

הנסיכה נבהלה לזכר כל הרעה, אשר הביאה על בתה בשגיאתה ותנאץ.

– אני לא אדע ולא אבין דבר עוד! הכל רוצים היום להתנהג על פי שכלם ולאם לא יוגד מאומה, ואחרי כן...

– לכי לך. האם אסרתי עליך? – אמרה הזקנה.

ג.

כשנכנסה דולי לחדר עבודתה של קיטי, – חדר קטן ויפה, צבוא בצבע ורדי, מקושט בפסלים קטנים בטעם סכסוניה הישנה, ודומה בהדרו ובנעמו וברום החיים השפוף עליו לקיטי בעצמה במראיה לפני שני חדשים – זכרה עד כמה מלאו שתייהן שמחה ואהבה, – כשפארו יחדו את החדר הזה בשנה שעברה. לבה כמו קפא בקרבה מקור, בראותה את קיטי יושבת על הכסא השפל הסמוך אל הקיר בעינים מכוונות בלי תנועה אל פנת קריעת הרצפה. קיטי הביטה אל אחותה ופניה היקרים והנועזים קצת לא שונו בהביטה אליה.

– עתה אסע ואשב בבית ואת לא תוכלי לבוא אלי, – אמרה דריה אלכסנדרובנה ותשב אצלה. – רוצה אני לדבר עמך.

– במה? שאלה קיטי בשפתים מהירות ותרם ראשה.

– במה אדבר, אם לא בצרתך?

– אין לי כל צרה.

– חדלי נא. האמנם תדמי כי אפשר לי שלא אדע? ידעתי הכל. האמיני נא לי, כי הענין קטן כל כך... על כולנו עברה הכוס הזאת.

קיטי החרישה ופנה רגזו.

– הוא אינו כדאי, שתצטערי בגללו, – הוסיפה דריה אלכסנדרובנה, בחפצה להתחיל מיד בעיקרו של דבר.

– על כי נטה מאחרי בכו, – אמרה קיטי בקול רועד – אל נא תדברי אלי! אלא אל נא תדברי!

– אבל מי הגיד לך זאת? איש לא אמר כזאת. ברי לי, כי אהב אותך ולא חדר לאהבך, אך...

– דברי ההשתתפות נוראים לי מכל! – קראה קיטי ותקצוף פתאום ותסוב על הכסא ותתאדם ותנענע במהירות את אצבעותיה ותלחץ את מנעול התורה, אשר החזיקה באותה שעה פעם בידה האחת ופעם בידיה השנית. דולי ידעה, שכך דרכה לחטוף דברים בידיה חליפות בשעת התרגשותה; וכן ידעה היטב עד כמה היתה קיטי מוכשרת להתלהב ולדבר קשות שלא לצורך, ורצונה היה להרגיע את רוחה, אבל כבר אחרה בזה.

– מה זה באת להשיעני, מה? – אמרה קיטי במרירות, – כי אהבתי את האיש, אשר לא חפץ להביט אלי וכי מתה אני מאהבתי אליו? וכזאת אומרת לי אחותי, החושבת בלבבה, כי... כי... היא משתתפת בצערי! אין חפץ לי בדברי הרחמים וההתכחשות האלה!

– קיטי, דבריך לא ביושר.

– למה זה תציקי לי?

– אני, להפך... רואה אני, כי עצובה...

אך קיטי בחמתה לא שמעה את דבריה.

– אין לי לא על מה להעצב ולא על מה להתנחם. יש בי גאווה למדי, וחלילה לי לאהוב את האיש אשר לא יאהבני.

– הן לא אמרתי... רק דבר אחד – הגידי נא לי, – אמרה דריה אלכסנדרובנה ותחזק בידה: – אמרי נא, הדבר אליך לוויין?...

לשם לוויין קצפה קטי עד בלי כל יכולת להתאפק עוד, ותקפץ מעל כסאה ותשלך לארץ את מנעול החגורה מידה ותנענע נענועים נמהרים בידיה ותאמר.

– מה עוד ענין לוויין לכאן? לא אבין, למה לך להציק לי? כבר אמרתי ועתה אני שונה, כי גאה אני, ולעולם, לעולם לא אעשה מה שאת עושה, בשוכך אל האיש אשר בגד בך ויאהב אשה אחרת. אני לא אבין זאת! את יכולה, אני לא אוכלה!

אחרי מבטאיה אלה הביטה אל אחותה ותרא, כי עצובה היא ושוקת, וראשה כפוף, ולא יצאה עוד מן החדר, כאשר חשבה לעשות, כי אם ישבה אצל הדלת ותכס פניה במטפתח ותורד ראשה גם היא.

כשני רגעים נמשכה שתיקה זו. דולי הררה בעיני מצבה. את עלבונה, אשר היה נגדה תמיד, הרגישה במרירות יתרה, ברגע שהזכירה אחותה את הדבר באזניה. היא לא יכלה להעלות על דעתה, שאחותה תתאכזר לה כל כך, והיטב חרה לה עליה בגלל זה. אך פתאום שמעה אושת שמלה וקול בכי בלי מעצור, שפרץ אחרי התאפקות ארוכה, ושתי ידיים חבקו את צווארה מאחריה. קיטי עמדה על ברכים לפניו.

– אומללה אני, דולי יקירתי, אומללה מאד! – לחשה קיטי כמודה על פשעה ופניה היפים והרטובים בדמעותיה התחבאו בשמלתה של דריה אלכסנדרובנה.

הדמעות הן היו כשמן משהו נחוץ לגלגלי מכוונה נסתרת שעשתה שלום בחשאי בין שתי האחיות, כי מיד החלו לדבר אשה אל אחותה; אמנם לא בענין, אשר העסיק אותן ביוחדו נדברו, אבל גם בדברן בענין אחר, הבינו היטב מה שהוצרך להן להבין. קיטי הבינה, כי במה שאמרה בשעת כעסה אל אחותה על אודות המעל אשר מעל בה אישה, עלבה והקניטה אותה עד מאד, וכי אחרי כן סלחה לה אחותה. ולדולי נודע כל מה שרצתה לדעת; מדברי השיחה שלא כענין שלהן הוברר לה, כי השערותיה נכונות, כי צרתה הגדולה של קיטי, מכתה האנושה הממאנת להרפא, בדברים שבינה לבין לוויין יסודתה, כי באמת השיבה את פניו בבקשו את ידה, ואחרי כן בגד בה וורונסקי, וכי נכונה היא לאהוב את לוויין ולשנא את וורונסקי. וקיטי לא השמיעה על פיה מכל זה דבר, רק במצב נפשה בכלל דברה עמה.

– אינני מצטערת על שום דבר, – אמרה קיטי בשובה אל מנוחתה, – אך יכולה את להבין, כי הכל נמאס בעיני, נתעב ונבזה בימים האלה, ואת נפשי מאסתי ראשונה. לא תוכלי לשער איזו רעיונות מגונים בלבי על אודות כל דבר.

– איזו רעיונות מגונים יכולים לעלות על רוחך? – שאלה דולי בצחוק קל.

– רעיונות נתעבים וגסים מאד. לא אכל להביעם לך. אין כאן לא געגועים ולא עצבות, כי אם איזה דבר קשה מזה. כמו הסתתרה כל מדה טובה שהיתה בי, ורק הרע והמוכר לבדו נשאר בקרבי. מה אומר לך? – הוסיפה בראותה בעיני אחותה שהיא משתוממת. – הנה אבינו פנה אלי זה מעט... כמדומה לי שכל מחשבותיו עלי הן הרעיון האחד, שיש לי להנשא לאיש. כשאמנו מובילה אותי לנשף מחול, נדמה לי שמגמת פניה אך להשיאני במרה ולהפטר ממני. ידעתי כי לא כן הדבר באמת, אך איני יכולה לגרש מקרבי את הרעיונות האלה. אל הבאים על מנת להיות

התנים, לא אוכל הבט. כמדומה לי שהם מודדים אותי באמת מדה. בראשונה מצאתי עונג בנסעי מלובשת בגדי מחול, על תמונתי במראה שמח לבי. ועתה בוש אבוש, גנות אני מרגשת בדבר. ומה לך עוד? ואותו הדוקטור... ועוד...

פה נעתקו מליה; בלבבה היה לאמור עוד, כי מן היום אשר נהיה בה השנוי הזה געלה נפשה מאד בסטיפן ארקדיביץ, ואיננה יכולה לשים עיניה עליו, בלי ראות נגד עיניה חזיונות מגונים ומכוערים.

– כן הוא – הוסיפה קיטי אחרי הפסקה קצרה. – הכל מצטייר לפני בצורה גסה ומכוערת. זה חליי. אולי אשאנו, ויעבור...

– אין לך להרהר...

– אינני יכולה. רק בתוך ילדים טוב לי, רק בביתך.

– צר לי, כי לא תוכלי לבוא אלי.

– לא, כי בוא אבוא, כבר עברה עלי מחלת הסטגוניות, ואני אפצר באמנו, עד שתאות לי.

אף עלתה בידי קיטי להטות את לבב אמה להסכים לזה ותשב בבית אחותה כל ימי מחלתה, אשר היתה באמת חולת סטגוניות, ותטפל בילדיה. שתי האחיות יגעו ושמרו את כל ששת הילדים מכל נגע, אך קיטי לא נרפאה, ובאחד מימי "הצום הגדול" נסעו ויצאו השצירבצקים חוצה לארץ.

ד.

בני מרום עם הארץ הפטרבורגי חבורה אחת הם בעיקרו של דבר, כולם יודעים זה את זה ונוסעים זה אל זה. אבל חבורה גדולה זאת יש בתוכה מחלקות כעין חבורות קטנות פנימיות. לאנה ארקדיבנה קרינינה היו רעים וידידים בשלש חבורות כאלה. האחת של בעלי פקודות בממשלה, זאת היתה חבורת אישה על פי משמרת פקודתה, ובה חבריו לעבודה ופקידים ומשועבדים לו, אנשים קרובים זה לזה ורחוקים זה מזה במצבם הצבורי באופנים שונים ומשונים. רק ביגיעה יכלה אנה לזכור עד כמה היתה מכבדת ומוקירה בראשונה את האנשים האלה. עתה ידעה את כולם, כמו שבני עיר קטנה יודעים זה את זה, גם את מנהגיו והטאיו הקטנים של כל אחד מהם ידעה, גם את התיחסותם זה אל זה ואל המרכז הראשי מי נסמך על מי, וכיצד ובמה הוא נסמך, מי מסכים למי, ומי חולק על מי, ובמה הם מסכימים או נחלקים. אבל חבורה זו, המאוחדת על ידי עניני הממשלה, שהם עניני גברים בפרט, לא יכלה מעולם למשוך את לבבה, ונגד כל דברי תוכחותיה של הגרפינה לידיה איבונבנה השתמטה ממנה תמיד.

החבורה השנייה מן הקרובות לה היתה של אותם האנשים, שבעזרתם עלה אלקסי אלכסנדרוביץ לגדולה. מרכזו של חבורה זו היתה לידיה איבונבנה. בה נכנסו נשים זקנות, מכוערות, עסקניות וצדקניות, ואנשים פקחים בעלי מדעים ורודפים אחרי הכבוד. אחד הפקחים מבני החבורה הזאת אמר על חבורתו, שהוא "יצרו הטוב של הצבור הפטרבורגי". אלקסי אלכסנדרוביץ הוקיר מאד את החבורה הזאת, ואנה, אשר השכילה להתהלך בשלום ובחבה עם כל איש, מצאה לה ידידים ורעים, בימי חייה הראשונים בפטרבורג, גם בחבורה הזאת. אבל אחרי שובה ממוסקבה לא יכלה נשוא אותה עוד כי נדמה לה, שגם היא, גם של החבורה מדברים בלב ולב, ונפשה קצה בהם כל כך, שהיתה ממעטת כפי האפשר לשחרר פני הגרפינה לידיה איבונבנה.

והחבורה השלישית, שהיו לה, לאנה, מהלכים בה, היתה מרום עם הארץ האמתי המכונה בשם "העולם", – הוא עולם נשפי המחולות והמשותות והמלבושים היקרים, עולם, שידו האחת מחוקת ב**חצי** כדי שלא לרדת למדרגת "העולם האמצעי", שבני העולם הגבוהה הואו החברכו בלבבם, שהם בזים לו, ושכאמת דמו לו גם היו כמוהו בכל דרכיהם המוסריים. הקשר בינה ובין העולם הגבוהה הואו התקיים על ידי הנסיכה פטי טברסקיה, אשתו של אחד מבני דודיה, אשר הכנסתה היתה מאה ועשרים אלף כסף לשנה ואשר אהבה מאד את אנה מן היום אשר נראתה לפניה, ותנהג במעצמותיה ותמשכה אל חבורתה ותצחק באזניה לחבורת הגרפינה לידיה איבונבנה.

– כאשר אזקו ואתנוול, אהיה כאחת מאתן – אמרה פטי, – ולך, אשה צעירה ויפה, לא עת ללכת אל בת-מושב-הזקנים הלזה.

בראשונה היתה בורחת כפי ילתה מעולמה זה של הנסיכה טברסקיה, כי אותו העולם דרש מאתה הוצאה יתרה מכדי הכנסתה, גם ברוחה היתה קרובה יותר אל החבורה הראשונה. אבל אחרי שובה ממוסקבה נהפך לבה, ומן היום הואו התרחקה מאהוביה הקודמים המישרים ארחותם ותתקרב אל "העולם הגדול". שם נקרה וורונסקי לפנייה, ובכל פעם פחד ורחב לבבה בהפגשם. לעתים קרובות ביהוד נקרו יחדו בבית פטי, כי בת אחי אביו היתה פטי, והוא היה מצוי בכל מקום אשר יכול למצוא את אנה, ובכל שעה דבר אליה על אודות אהבתו. פתחון פה לא נתנה לו, אבל בכל פעם שנקרו יחדו, התלקח בקרבה הרגש העז, אשר תקפה במרכבת מסלת הברזל ביום אשר ראתהו בפעם הראשונה. בעצמה הרגישה, כי למראהו הבריקו עיניה וצחוק הופיע על שפתיה משמחת לבה, ולהסתיר את אותות שמחתה לא עמד בה כח.

בימים הראשונים האמינה בכל לבה, שהיא מתרעמת עליו, על כי יערוב את לבבו להציץ לה בדברי אהבתו; אבל בבואה, ימים מעטים אחרי שובה ממוסקבה, אל נשף אחד, אשר חשבה למצוא שם ולא מצאתהו, הכירה על פי עצבונה, כי השלתה את נפשה עד כה, וכי רדיפה זו, שהוא רודף אחריה, לא רק אינה קשה לה, כי אם כל משאת נפשה ותוכן חייה היא.

המזמרת המפורסמת הופיעה על הבמה בפעם השנית, וכל בני מרום העם הפטרבורגי היו בערב הואו בתיאטרון. וורונסקי נשא עיניו מעל כסאו שבשורה הראשונה, וירא את פטי בת דודו באחד התאים וימרה אליה שמה ולא חכה לשעת ההפסקה.

– ולמה לא באת לסעוד? – אמרה פטי. – מה נפלאה רוח הנבואה שבנאהבים – הוסיפה בצחוק קל על שפתיה ובקול אשר לא ישמע לאיש בלעדיו – **היא לא באה היום**. אך בוא נא אחרי האופירה.

וורונסקי הביט אליה בעיני שאלה, והיא כפפה ראשה קצת. וורונסקי הביע תודה לה וישב אצלה.

– זכור אזכור את המהלכות, אשר היו שגורות בפיך לפניי, – הוסיפה הנסיכה פטי, אשר מצאה עונג לנפשה, בהסתכלה יום יום בנצחונותיה של תאוה זו. – אנה פנו כל אלה! נתפשת, ידידי.

– זה כל חפצי, להתפש איני חפץ, – ענה וורונסקי בבדיחת המנוחה והנדיבות המיוחדת לו, – רק על זאת אתאנו, על כי באמת אך מעט מאד נתפשתי, עוד מעט ואיאל את לבי מכל תקוה.

– תקוה זו אינני יודעת מה היא – אמרה פטי כמתרעמת על עלבונה של רעותה. – נתאפקה נא... אך בעיניה התרוצצו רשפי אש, והם העידו בה, שידעת היא לא פחות ממנו, מה תקותו.

– אין כל תקוה, – אמר וורונסקי ויצחק, וטורי שניו המתלכדות זו בזו נגלו בצחוקו. – סלחי נא, – הוסיף ויקח מידה את הבינוקל ויסתכל בו מבעד אחת מכתפיה החשופות בטור התאים אשר ממולו. – ירא אנכי פן אהיה לצחוק.

והוא ידע היטב, כי בעיני פטי וכל בני חבורתה לא יכול במצבו זה להיות לצחוק. הוא יודע בבירור, כי האנשים האלה נכונים לצחוק למי שאוהב עלמה או אשה פנויה בכלל, בזמן שאינו מצליח באהבתו, אך לא לחומד אשת רעהו, המתאמץ בכל התחבולות שבידו ומחזק נפשו למשכה אחריו ולפתותה – מעשים כאלה יפים ונשגבים הם בעיני בני החבורה הזאת, והעושה אותם לא יהיה לצחוק להם לעולם; על כן הוריד את הבינוקל בצחוק של גאווה ועליצות על שפתיו, ויבט במנוחה שלמה אל בת דודו.

– ולמה לא באת לסעוד? – שאלה ותבט אליו בתבה.

– זאת יש לי לספר לך. טרוד הייתי, – ובמה? נתעברה נא, מאה נגד אחד, אלף נגד אחד אתן... אם תגידי זאת. אני השלמתי בין איש אשר נעלבה אשתו ובין העולב. כן הוא. זאת עשיתי.

– ועלתה בידך?

– כמעט.

– עליך לספר לי זאת, - אמרה ותקם. – בוא נא בשעת ההפסקה השניה.

– לא אוכל: אל התיאטרון הצרפתי אני נוסע.

– בשעה שנילסון פה? שאלה ביטסי כמשתוממת למשמע אזניה, אף על פי שלא יכלה להכיר באמת בין קולו של נילסון ובין קול אחת המזמרות המצוינות בכל מקהלה.

– ומה אעשה? עלי להועד שם בדבר השלום הזה אשר אמרתי.

– אשרי רודפי השלום, הם ינצלו, - אמרה בטסי, בזכרה איזה פתגם דומה לזה ששמעה פעם אחת. אם כן שבה נא וספר לי מה זה ועל מה, - הוסיפה ותשב אחרי קומה.

ה.

– אמנם יש בזה משום גלוי סוד, אבל המעשה יפה כל כך, שאני מתאוה מאד לספרו לך, - אמר וורונסקי ויבט אליה בעינים מלאות שחוק. – בשמות אנשים לא אקרא.

– אך אני אמצא את החידה, וזה ינעם עוד יותר.

– שמעי נא אפוא: שני אנשים צעירים, שלבם טוב עליהם, נוסעים...

– כמובן, הם אופיצרים עובדים בגדודך?

– אופיצרים לא אמרתי, אך שני אנשים צעירים שאכלו פת שחרית.

– כלומר: ושתו לשכרה.

– זה אפשר. נוסעים הם לסעוד אל אחד מחבריהם, ולבם טוב עליהם מאד. והנה אשה יפה עוברת עליהם במרכבה שכורה ומסכה פניה עליהם וקורצת בעיניה – על כל פנים נדמה להם כן – וצוחקת להם כמבקשת אהבה. כמובן רדפו אחרי מרכבתה וירעישו את הסוסים כדי להשיגה. והנה האשה היפה עומדת מנסוע אצל הבית והפרוודור החיצון שנסעו שמה גם הם. היא רצה ועלתה אל המדור העליון, והם ראו אך את שפתיה הקטנות והאדומות מתחת לצעיפה הקצר ואת רגליה הקטנות והיפות.

– על פי התרגשותך בדברך אלי עתה, נדמה לי, שאתה בעצמך – אחד מהאנשים האלה.

– ומה אמרתי לי לפני רגע אחד? הצעירים האלה באו אל חברים הדר בבית ההוא אל המשתה אשר עשה, משתה פרידה היה בביתו. ואפשר שבאמת שתו כוסות יתרות, כמו שנוהגים תמיד במשתאות הפרידה. בשעת הסעודה התחילו חוקרים ודורשים, מי דר בבית הזה במדור העליון. איש לא ידע להשיב על שאלה זו, רק המשרת השיב על השאלה – אם יש במדור העליון נערות שדעתן קלה? – יש פה כאלה הרבה מאד. אחרי המשתה הלכו הצעירים ההם אל חדר עבודתו של בעל הבית ויערכו שם מכתב אל האשה האלמונית. המכתב נערך ברוח אהבה בוערת שאין בעליה יכולים לשלוט ברוחם, והכותבים נשאו בעצמם את מכתבם אל בית האשה, על מנת למלא על פה מה שאי אפשר להעלות על הכתב.

– למה זה תספר לי דברי נבלה כאלה? ומה נהיה? –

– הם צלצלו, ונערה יצאה אליהם, ויתנו לה האנשים את המכתב וידברו אליה ויסבירו לה, שחוליו אהבה הם, ועוד מעט ויפלו שניהם מתים לפני הדלת. הנערה נשאה ונתנה אתם, בלי הבין מה חפצם. ופתאום יצא אליהם איש בעל פאות-זקן עגולות ככרכשות ממולאות ופנים אדומים כמראה סרטן מבושל ויאמר להם, כי רק אשתו לבד דרה עמו בביתו, ויגרש את שניהם כאחד.

– ובמה תדע, כי פאות זקנו דומות לכרכשאות, כאשר אמרתי?

– שמעי נא. היום באתי אליו לעשות שלום ביניהם.

– ומה סוף דבר?

– פה כל תקפו של אותו המאורע. בעל האשה הוא "יועץ מכונה", ממילא גם אשתו יועצת. היועץ הזה מגיש קובלנה על עולביה, ואני בא לפשר ביניהם. אבל פשרן נפלא אני! האמני נא לי, טליירן כאין נגדי.

– במה תכבד העבודה הזאת?

– שמעי נא וידעת... אנחנו בקשנו סליחה כראוי, לאמר: מר לנו מאד, מתחננים אנו, שיסלחו לנו על "השגיאה הנוראה"... היועץ בעל הכרכשאות קרוב להתפייס, אבל גם הוא רוצה להביע רגשותיו, כמעט יפתח שפתיו הוא מתלהב ומגדף בלשון גסה, ואני אנוס לחזור להשתמש בכל כשרוני הדיפלומטי. "גם אני מודה, שלא טוב עשו, אבל אני מבקש מאתך לשים לב, שבשגגה עשו כן, וצעירים הם, והצעירים האלה באו ממשתה. הלא תבין. מתחרטים הם בכל לב ומבקשים סליחה על חטאתם". היועץ מתרצה ומתפייס עוד הפעם ואומר: "כדברך, הגרף, נכון אני לסלוח, אך הלא תבין, כי אשתי, אשה ישרה, נרדפת ושומעת דברי נבלה וחרפות מפי נערים עזי נפש..." ואחד הנערים האלה באותו מעמד, ועלי לעשות שלום ביניהם. עוד הפעם אני מתחכם ומדבר דיפלומטי, והיועץ מתלהב ומתאדם עוד הפעם בשעה שראוי לגמור את הדבר, ופאות זקנו מתנשאות, ואני מוסיף להביע סברות דיפלומטיות דקות.

– זאת עלי לספר לך! – קראה ביטסי בקול צחוק אל אשה אחת שנכנסה אל התא. – הוא בדחני מאד... לך אפוא והצלח. - הוסיפה ותתן לו את האצבע החפשית האחת שבידה המחזקת במניפה ובתנועת כתפים הורידה את אפודת שמתלה, אשר הורמה מעט, למען תהי גויתה חשופה למדי בעמדה אצל המעקה לאור הגו ולעיני כל העדה.

וורונסקי נסע אל התיאטרון הצרפתי, ששם הוצרך באמת לראות את ראש הגדוד, אשר היה זהיר במחזות התיאטרון הצרפתי ולא דלג מימיו גם על אחד מהם, ולדבר עמו בעניני פשרנותו, אשר העסיקוהו וישעשעו את נפשו זה היום השלישי. אחד מהנכשלים בדבר עבירה זו היה פטריצקי אוהב נפשו, והשני צעיר שנכנס לעבודת הצבא זה מעט ונתחבב על חבריו מאד, ושמו קידרוב. ועקרו של דבר הוא, שהיה הענין נוגע בכבוד הגדוד.

שניהם היו באיסקדרונו של וורונסקי. ואל ראש הגדוד בא היועץ המכונה ווינדין בקובלנה, שהאופיצרים שלו עלבו את אשתו. אשתו הצעירה, אשר לקח לו לפני חצי שנה, היתה – לפי דבריו – בבית תפלה עם אמה, ומפני סבה ידועה, מן המצויות, כשל כחה שם פתאום ולא יכלה עמוד על רגליה ותסע הביתה במרכבתה שנודמנה לפני ראוונה, והנה אופיצרים רודפים אחריה ותצר לה עוד יותר ותעל במעלות ביתה במרוצה. הוא, ווינדין, שב מן מעשהו בבית פקידותו וישמע את קול פעמונו וקולות אנשים זרים לו, ויצא וירא, והנה אופיצרים שכורים ומכתב בידם ויהדפם ויגרשם, ועתה הוא מבקש שיענשו כדי רשעתם.

– אמור מה שתאמר, - אמר ראש הגדוד לוורונסקי, אשר קרא לו לבוא אליו בגלל זה – ואני נלאתי נשוא את פטריצקי. אין שבו עבלי איזה מעשה מכוער. הן הפקיד הזה לא ישקוט ולא ייעף, גם לפני גבוהים ממנו יביא את דברו.

וורונסקי ראה, כי ענין קשה הוא, וכי לערוך דאיל אי אפשר, ונחזין לפייס את הפקיד הנעלב בלי שוב מפני כל, ולבטל את תביעתו בעודה בראשיתה. וראש הגדוד בחר בגלל זה בוורונסקי ולא באיש אחר, כי אותו חשב לנדיב רוח ונבון דבר וחרד על כבוד גדודו. הם נועצו יחד וגמרו, שחייבים פטריצקי וקידרוב לנסוע עם וורונסקי אל הפקיד הוא ולבקש מחילה מאתו. ראש הגדוד ווורונסקי הבינו שניהם, כי שם וורונסקי ורקמת הפליגל אדיונטט שעל מעילו יועילו הרבה לרצות את הפקיד. ובאמת הועילו שני הדברים האלה במקצת, אבל עוד לא יצא הדבר מכלל ספק, כמו שספר וורונסקי לביטסי.

כאשר בא וורונסקי אל התיאטרון הצרפתי נטה עם ראש הגדוד אל המסדרון, ויספר לו עד כמה הצליח במלאכתו ועד כמה לא הצליח. ראש

הגדוד עיין בדבר ויגמור להעלים עין מן הקובלנה, ואחרי כן חקר ודרש את וורונסקי להנאתו בלבד על אודות פרטי פגישתם, וזמן רב לא יכול להתאפק מצחוק בשמעו את הרצאת וורונסקי על אודות היועץ ההוא, שעבר מדי פעם בפעם ממנוחה לרוגז גדול לזכר פרטי המעשה, ועל אודות מזמרתו ותחבולותיו של וורונסקי, שברגע שהיו קרובים להתפטר עבר הצדה ויעמד את פטריצקי בעצמו לפני בעל הדין הקשה.

– מאורע מגונה הוא, אבל מגוחך מאד. הלא אי אפשר לו לקידרוב לצאת לקרב עם האדון הזה! כה הרבה להתרגז? – שאל ראש הגדוד עוד ויוסף לצחוק. – ומה תאמר על קליר היום? הפלא ופלא! – אמר על אקטריסה צרפתית חדשה. – גם כי נרבה לראותה מאד, היא כחדשה בכל יום. רק צרפתים מסגלים לזה.

1.

ביסטי יצאה מן התיאטרון לפני סוף המחזה האחרון. כמעט שהספיקה להכנס להדר-הלבנישה לפזר פוך לבן על פניה הארוכים והחורים, למחות את הפוך, להתחזק אחרי העבודה הזאת ולצוות להביא חמים אל חדר האורחים הגדול, וכבר החלו מרכבות לגשת זו אחר זו אל ביתה הגדול שברחוב "בולשיה מורסקיה", הבאים יצאו ממרכבותיהם אל המבוא הרחב, ושומר הסף, איש בריא שהיה קורא בעתונים בבוקר בבוקר לפני דלת הזכוכית כמו בכוננה לעורר את העוברים ושבים לעשות כמותו, פתח בלי רעש את הדלת הגדולה ויתן לאורחים להכנס ולעבור לפניו.

כמעט ברגע אחד נכנסו – בעלת-הבית במקלעות שער מחודשות ובפנים מפורכסים מחודשים בפתחו אחד, והאורחים בפתח אחר, אל החדר הגדול, שקירותיו היו כהים, ויריעות שעירות – על רצפתו, ואור גדול נגה על שולחני הנוצץ בלובן מטפחתו, במחם הכסף ובכלי הפורצלן היקר, מתחת לאבוקות הנרות.

בעלת הבית ירבה אצל המחם וחסר את נעלי ידיה. כל העדה ישבה על כסאות, שהוגשו להם בלאט בידי משרתים, שכמעט לא נראו לעינים, ונחלקה לשני מחנות, – האחד לפני המחם ובעלת הבית, והשני בקצה החדר ממולה אצל אשת אחד ממלאכי הממלכות, אשה יפה מלוכשת שמלת קטיפה שחורה ומצוינת בגבות-עינים שחורים עושים רושם על רואיהם. בשני המרכזים האלה היתה השיחה, כנהוג תמיד ברגעים הראשונים, רופפת ונפסקת על ידי פגישת פנים חדשות וברכות שלום והגשות כוסות הטה, וכמו בקשה לה ענין הגון להבנות ממנו.

– יפה היא מאד בתור אקטריסה, נראה שקנתה לה תורת קוילבך, – אמר דיפלומט אחד, שישב אצל אשת המלאך. – ההתבוננתם אליה בנפלה...

– אל נא נדבר בנילסון! על אודותיה אין להשימע כל חדש, – אמרה אשה בריאה ואדומה, צהובת שער, בלי גבות עינים ובלי שיניון. ומלוכשת שמלת משי ישנה. זאת היתה הנסיכה מיאכקיה, הנודעת במדותיה הפשוטות ובמנהגיה הגסים, שהיו קוראים לה בגללם *enfant ter*. הנסיכה מיאכקיה ירבה בן שתי החבורות בתוך ותקשבה פעם בזה ופעם בזה. – שלשה אנשים אמרו לי היום מליצה זו על אודות קוילבך, כמו התנו ביניהם מראש על זה. ואני לא אדע, במה מצאה המליצה הזאת חן רב כזה בעיניהם.

השיחה נפסקה על ידי ההערה הזאת, והוצרכו להמציא ענין אחר.

– ספר נא לנו דבר גיחוך, אך בלי לשון הרע, – אמרה אשת המלאך, אשה מובהקת בשיחה הקלה שהאנגלים קוראים לה *Small talk*, אל הדיפלומט, אשר לא ידע גם הוא במה לפתוח.

– יש אומרים, שזה דבר קשה מאד, שאין גיחוך בלי לשון הרע, – פתח הדיפלומט בצחוק קל. – אף על פי כן אנסה נא. אבל הבו לי ענין. זהו העיקר. אם יש ענין, נקל הוא לעשותו מטעמים. פעמים רבות עלה על דעתי, שהמשוחחים המפורסמים בני המאה שעברה, לא היו יכולים לדבר על נקלה דברי חכמה בימינו. כל דברי החכמה כבר היו לטורח על שומעיהם.

– גם זה כבר נאמר, נכנסה אשת המלאך לתוך דבריו.

תחלת השיחה היתה בשפת רצון ואהבת הבריות, אבל בגלל זה, בגלל אשר היתה אך תורת חסד, חזרה ונפסקה. סוף סוף הוצרכו להשתמש בתחבולה הנאמנה, אשר לא יבושו לעולם כל הבוטחים בה, – בלשון הרע.

האין דעתכם, שיש בטושקביץ מעין דמיון ללואי החמשה עשר? – אמר הדיפלומט, ועיניו רמזו על איש צעיר צהוב-שער, שעמד אצל השולחן.

– כן הוא! הנה טעמו כטעם חדר האורחים הזה, על כן הוא מצוי פה מאד.

שיחה זו מצאה לה מחזיקים באשר היו בה רמזים לדברים שלא יכלו לאמרם בפירוש בחדר האורחים הזה, לדברים שבין טושקביץ ובין בעלת הבית.

גם בחבורה שעל יד המוליאר ובעלת הבית נקבעה השיחה – אחרי תעוזה זמן מעט בין שלשת הענינים שאי אפשר בלעדיהם, והם: המאורע הצבורי, התיאטרון ולמודי חובה על רעים – על הענין האחרון הזה, על לשון הרע.

– השמענת, גם מלטישצבה – הא ולא בתה – תופרת לה שמלת ¹³!

– האמנם? אכן זה נאה מאד!

– תמהה אני, איך לא תבין בפקחותה – הן לא סכלה היא – עד כמה היא מגוחכת.

כל אחד מצא מלים בפיו לקטרג ולשפוף לעג על מלטישצבה האומללה והקולות היו הולכים וחזקים, כקול מדורת אש לוהטת.

בעלה של ביסטי, איש בריא וטוב לב, שהיה מאסף ומחבב מאד כל מיני ציורי פתוחים, שמע, כי אורחים בחדר אשתו, ויבוא שמה לפני לכתו אל הקלוב ויקרב אל הנסיכה מיאכקיה, וקולו לא נשמע בלכתו על היריעה הרכה.

– מה תאמרי על נילסון? אמר אליה.

– מי זה כה יתגנב לגשת? מה מאד הבהלתני! – השיבה לו. – אל נא תדבר עמי על אודות האופירה כי אינך יודע מאומה במוסיקה. טוב לנו, כי אשפיל אני לדבר עמך על אודות מעשי פתוחים. איזה אוצר יקר קנית זה מעט בשוק של סחורה בזול?

– רצונך שאראה לך? אך לא תדעי להבחין בזה.

– הראני נא ואראה. למדתי זאת אצל... מה שמותיהם... אצל הבנקירים... יש להם פתוחים יפים. הם הראונו.

– האומנם היית בבית שיצורג? – שאלה בעלת הבית מאצל המוליאר.

– כן יקירתי. הם קראו לי ולאיש לסעוד אצלם, ושמעתי, שהציר, שנעשה לסעודה ההיא, עלה להם באלף רובל, – אמרה הנסיכה מיאכקיה בקול רם, מדעתה, שכל האוזנים קשובות לדבריה, – הציר היה חסר טעם מאד, איזה נזיר ירוק. אחרי כן הוצרכתי לקרוא להם ועשיתי ציר בשמונים וחמש קופיקות, וכל אוכליו שבחווה מאד. אני לא אוכל להוציא אלפי רובלים על מיני ציר.

– אין כמות! – אמרה בעלת הבית.

– נפלאה היא! – אמר אחד האורחים.

בכל פעם הצליחה מיאכקיה בשיחתה במדה אחת, וטוד הצלחתה המרובה הזאת נמצא בתוכן דבריה, שהיו תמיד פשוטים למבין, אם גם לא כענין, כמו שלא היו כענין גם בפעם הזאת. בתוך החבורה שלה היו דברי שיחה כאלה מתקבלים כמהתלות חדות שבחדות. הנסיכה מיאכקיה לא יכלה להבין מה יסודה של הפעולה העזה הזאת שבדבריה, אבל ידעה, שיש בהם כח זה, והשתמשה בו.

מאשר הטו כל הנאספים את דבריהם לדברי הנסיכה מיאכקיה, והשיחה שעל יד אשת המלאך נפסקה, רצתה בעלת הבית לחבר את שני המחנות

לעדה אחת, ותפן אל אשת המלאך:

- בשום אופן אין רצונך לשתות טה? הואילי נא ועברי אלינו.
- לא, טוב לנו פה מאד, - ענתה אשת המלאך בצחוק קל, ותוסף לדבר במה שדברה קודם לזה.
- ושיחתה נעמה לה מאד. בה דברו רע על הקריינים, גם על אנה גם על אשה.
- אנה נשתנתה מאד מיום שובה ממוסקבה. איזה דבר משונה מורגש בה, - אמרה אחת מרעותיה של אנה.
- השנוי העיקרי הוא, שהביאה אתה משם את צלו של אליקסי וורונסקי, - אמרה אשת המלאך.
- ומה בכך? אחת מאגדות גרים היא "איש בלי צל", אדם שאין לו צל. עונש הוא לו על דבר חטא. מעולם לא יכולתי להבין, איזה עונש יש כאן. אבל אשה, כנראה, קשה לה בלי צל.
- כן הוא, אבל נשים שיש להן צל, אחריתן רעה על פי רוב, - אמרה רעותה של אנה.
- אל תפתחי פה לשטן! - גערה בה הנסיכה מיאכקה פתאום, בשמעה את הדברים האלה. - קריינה אשה נחמדה. את בעלה אינני אוהבת, ואותה אוהבת מאד.
- ומפני מה תשנאי את בעלה? הלא איש מצוין הוא, - אמרה אשת המלאך. - אישי אמר, כי אנשים מדיינים כמוהו מעטים הם באירופה.
- גם אישי אמר לי כן, ואני לא אאמין, - אמרה הנסיכה מיאכקה - אילו לא היו בעלני מגלים דעתם לנו, היינו רואים בעינינו דברים כמו שהם; ואלקסיי אלכסנדרוביץ טפש הוא על פי דעתו. בלחישתו אני אומרת זאת... האם אין הכל מתברר על פי זה? בראשונה כאשר הייתי מצווה ועומדת לחשבו לפקח, בקשתי ומצאתי, כי סכלה אני, כי על כן לא ראיתי את פקחותו, וכמעט שאמרת בלחישתך: "טפש הוא", התברר הכל, האין זאת?
- מה רע לבכך היום!
- לא כן הדבר. אך אין לי דרך אחרת. אחד משנינו טפש. ואתן ידעתם, כי איש לא יאמר כזאת על עצמו.
- איש בעולם איננו שמח בחלקו, וכל איש שמח בשכלו, - קרא הדיפלומט את החרוז הצרפתי.
- כן, כן הוא באמת, - פנתה אליו מיאכקה בשפתים מהירות, ואמנם עיקרו של דבר הוא, שלא אתן לכם לדבר תועה על אנה. היא אשת חמודות ומה תעשה, אם הכל אוהבים אותה ורצים אחריה כצללים?
- גם אני אין את לבבי לדבר עליה רעות, - הצטדקה רעותה של אנה.
- אם אחרינו אין איש הולך תמיד כצל, אין זה מוכיח, שיש לנו רשות ללמד חובה על אחרים.
- ואחרי דברי קנאתה לאנה אל רעותה קמה הנסיכה מיאכקה, ויחד עם אשת המלאך התחברה אל היושבים אצל השולחן, שכולם השתתפו בשיחה אחת על אודות מלך פרוסיה.
- במי דברתם שם רעות? - שאלה ביטסי.
- בקריינים. הנסיכה הסבירה לנו מהו אופיו של אלקסיי אלכסנדרוביץ, - ענתה אשת המלאך ותשב בצחוק על שפתי אצל השולחן.
- צר לי, כי לא שמענו זאת, - אמרה בעלת הבית ותבט אב הפתח שמצד המבוא. - לאחרונה באת גם אתה! - קראה בבדיחה על שפתי אל וורונסקי שנכנס ברגע ההוא.
- וורונסקי לא רק ידע את כל הנמצאים בחדר האורחים, כי אם גם ראה את כל אחד מהם בכל יום יום, ועל כן היו דרכיו בשעת כניסתו במנוחה השלמה שאדם מתנהג בה בהכנסו אל חדר, שכל היושבים בו היו עמו זה מעט.
- אי מזה באתי? - השיב לאשת המלאך על שאלתה - עלי להודות, כי אני בא מתיאטרון-בוף, ומה אעשה? כמדומה לי, שהייתי שם זה מאה פעמים ומתענג אני תמיד ככפעם הראשונה. יפה ונחמד! ידעתי, כי חרפה היא; אבל בבית האופירה אני מנמנם, ושם אני ער עד הרגע האחרון, ונעים לי שם, היום...
- הוא קרא בשם אקטריסה אחת ורצה לספר דבר על אודותיה, אבל אשת המלאך שתקה ורגזה ונכנסה לתוך דבריו.
- אל נא תספר לנו נוראות כאלה.
- אם כן לא אספר, גם אין חפץ לספר דברים נוראים, שהכל יודעים אותם.
- והכל היו נוסעים שמה, אילו היה העולם נוהג לנסוע שמה, כמו שנוהגים לנסוע לבית האופירה, - מלאה הנסיכה מיאכקה את דבריו.

ז.

- מאחרי הדלת שמצד הפרוזדור נשמע קול צעדים והנסיכה ביטסי ידעה, כי קול רגלי קריינה הוא, ותבט אל וורונסקי, והוא השקיף אל הדלת בפנים משונים קצת. בשמחה, בעז פנים, אבל גם באותות פחדנות הביט אל האשה הנכנסת ויקם מעל כסאו מעט מעט. בקומה זקופה מאד, כדרך הלוכה בכל עת, נכנסה אנה לחדר האורחים, וכלי הבט הצדה, עברה בצעדי אונה המהירים והקלים, שהצטינה בהם בין שאר בנות מרום עם הארץ, את הרוח המצער, שהיה בינה ובין בעלת הבית, ותלחץ את כף ידה ותצחק צחוק קל, ובצחקה שמה עיניה גם על וורונסקי. וורונסקי ענה בהשתחוויה עמוקה ויתקן בעדה את אחד הכסאות הקרובים לו.
- על זה השיבה בהרכנת ראש ופניה האדימו ויזעפו. אך כרגע התחזקה ותרכן ראשה אל מיודעיה ותלחץ את הכפים, שנפרשו אליה מכל צד, ותאמר אל בעלת הבית:
- בבית הגרפינה לידיה הייתי, ובשעה מוקדמת מזו אמרתי לבוא הנה, אבל התמהמהתי שם. סיר דו'ון היה אצלה. הוא מעסיק את הלבבות.
- זה הוא המיסיונר?
- כן. הוא ספר דברים מושכים את הלב על אודות חיי הודו.
- השיחה שנפסקה, בבוא אנה אל החדר, חזרה והתלקחה, כאבוקת מנורה, בשעה שמנשבים עליה לכבותה.
- סיר דו'ון! כן סיר דו'ון. אני ראיתי. הוא מיטיב לדבר. וולסיובה מלאה אהבה אליו.
- האמת הדבר, שוולסיובה הצעירה נשאת לטופוב?
- כן, שמעתי, שכבר נגמר הדבר.
- תמהה אני על אבותיה. שמעתי, שנשואי אהבה הם הנשואים האלה.

– נשואי אהבה? מה הרעיונות הנושנים האלה לך? מי זה ידבר בימים האלה באהבה? – אמרה אשת המלאך.

– ומה נעשה? עוד לא בטל המנהג הישן הזה – אמר וורונסקי.

– אבל מכשול הוא לכל המחזיקים בו. כל הזווגים, שידעתי עליהם שעלו יפה, נשואי חשבון הם.

– אבל גם מעשים בכל יום הם, שהצלחת זווגים כאלה נדפת ונזרה כאבק דק מפני אהבה זו, שכחשו בה בעליה בראשונה – אמר וורונסקי.

– אך נשואי חשבון אנוח קוראים לאותם, שבעליהם כבר נפאו שניהם ממשוגתם: הרי זו דומה למחלת הססגונית, שיש לשאתה ולהרפא ממנה.

– אם כן יש למצוא עצה להרכיב אהבה, כמו שמרכיבים אבבעות.

– אני בנעורי דבקה נפשי באחד מפרחי כהונה, אמרה הנסיכה מיאקויה; – אך אינני יודעת, אם היתה לי זאת לישועה.

– ואני חושבת באמת. – אמרה ביטסי, – כי לא ידע אהבה אלא מי שטעה בה ושב מטעותו.

– גם אחרי הנשואים? – שאלה אשת המלאך דרך בדיחה.

– להנחם אין מאחרים לעולם, – אמר הדיפלומט, והוא משל אנגלי.

– זה הוא אשר אמרתי, אמרה ביטסי למלא את דבריו, – יש לטעות ויש לתקן. מה דעתך על זה? – פנתה אל אנה, אשר הקשיבה לשיחה זאת בצחוק עצור מאד על שפתייה, אשר כמעט לא נראה לעין.

– לדעתי, – אמרה אנה ותשחק בנעלי=ידיה השלופה, – לדעתי... אם כל איש ואיש שכל מיוחד לו, גם מיני האהבה שונים הם, ומין מיוחד לכל אדם.

וורונסקי הביט אל אנה ויחכה לתשובתה על שאלה זאת בלב חרד.

אנה פנתה אליו פתאום ותאמר:

– מכתב בא אלי ממוסקבה. כותבים לי, כי קיטי שצירבצקיה חולה מאד.

– האמנם? אמר וורונסקי, ופניו נפלו.

אנה הביטה אליו בפנים מביעים תוכחות.

– אן זה מעסיק אותך?

– להפך, מעסיק מאד. מה כותבים לך, אם נתנה רשות לדעת זאת? שאל את אנה.

אנה קמה ותגש אל ביטסי.

– הבי נא לי כוס תה, – אמרה אליה אנה מאחורי כסאה.

בשעה שמסרה לה ביטסי תה, נגש וורונסקי אל אנה.

– ומה כותבים לך? – שאל אותה שנית.

– פעמים רבות עלה על לבי, כי הנברים אינם מבינים מה הוא דבר מגונה, אף על פי שהם מדברים בזה תמיד, – אמרה אנה, בלי השיב לו על שאלתו, – עוד לפני ימים רבים חפצתי לאמר לך זאת, – הוסיפה ותצעד צעדים אחדים ותשב בקרן זווית אצל שלחן קטן, שאלבומים אחדים היו מונחים עליו.

– אינני מבין היטב, מה כונת בדברך, – אמר לאיה, בהגישו לה את כוס התה.

אנה הביטה אל הדרגש הסמוך לה, והוא ישב מיד.

– כונתי למסור לך, – אמרה אנה, בלי הביט אליו, – כי הרעות לעשות, הרעות מאד.

– הידוע לא אדע, כי הרעותי לעשות? אבל מי גרם לי שאעשה כן?

– למה אתה אומר לי זאת? – אמרה ותבט אליו כמדברת משפטים אלו.

– יודעת את, למה אמרתי לך, – ענה באומץ לבב ובשמחה ויבט אליה, בלי גרוע עיניו ממול עיניה.

ולא הוא נבוך, כי אם היא נבוכה.

– אין זה כי אם אות, כי אין לב רגש כן, – אמרה אנה. אבל מבט עיניה העיד בה, כי יודעת היא, שיש לו לב, ובגלל זה היא יראה מפניו.

– הדבר שדברת בו ברגע זה היה לא אהבה, כי אם משגה.

– זכור נא כי צויתי עליך, אשר לא תשמע על פל מלה זאת, מלה נתעבה זאת, – אמרה אנה ברעדה; וכרעה הרגישה, כי במלת "צויתי" העידה על עצמה, שיש לה זכויות עליו לאסור ולהתיר, ובזה חזקה את ידיו לדבר אליה אהבה. מכבר חפצתי לאמר לך זאת, – הוסיפה ותסתכל בעיניו באומץ לב, ופניה היו פני להבים, – והיום באתי הנה בכוונה, מדעתי, כי אפגוש פה. באתי להגיד לך, כי עלינו לשים קץ לכל זה. מעולם לא האדירו פני לפני איש, ואתה גורם לי, שאהיה בעיני, כאילו נכשלתי באיזה חטאה.

הוא התבונן בה וישתומם על יפיה הרוחני שנראה לעיניו הפעם על פניה.

– מה את דורשת ממני? – שאל אותה שאלה קצרה וברורה.

– חפצה אני, כי תסע למוסקבה ותבקש סליחה מקיטי, – אמרה אליו.

– לא תוכלי לדרוש כזאת, – השיב לה.

ובעיניו ראה, כי היא אומרת לו מה שהיא חושבת לה לחובה ולא מה שהיא רוצה לאמר, ופניו נהרו.

– הטרם תדעי, כי את כל חיי? אבל השקט לא אוכל וגם לך לא אתן להשקט. את כל נפשי, את אהבתי אתן... זאת אוכלה. לא אוכל לשוות נגדי אותך ואותי כנפרדים לשנים. את ואני – אחד בעיני. וגם לימים הבאים אינני רואה אפשרות מנוחה לא לי ולא לך. אפשר שנמצא צרה ויגון... או אור גדול לבלי חק... האמנם זה אי אפשר? – הוסיף בלחישת דקה מאד, אשר עם זה הגיע לאוניה.

היא התאזרה בכל מומותיה למצוא מענה כהלכה וכענין; אך לא ענתה דבר, ורק הביטה ותתבונן בו בעינים מלאות אהבה.

“זה הדבר שקויתי לו! אמר וורונסקי בלבו בעליצות. – כשכבר נואשתי, כשנדמה לי, שאין כל תקוה עוד, – באה תקותי ונהייתה! היא אהבת

– עשה זאת אפוא למעני ואל תוסיף לדבר אלי כדברים האלה עוד, ואז נהיה שלמים זה את זה – אמרה בשפתיה; ועיניה הביעו גם הפעם דברים אחרים.

– רק שלמים לא נוכל להיות, זאת ידעת גם את. אבל יכולים אנו להיות או מאושרים מכל בני הארץ או אומללים מכולם, וזה תלוי בך.

היא רצתה להשיב לו דבר, אך הוא לא נתן לה לפתוח שפתיה אתו הפעם.

– הלא אך דבר אחד אני שואל מאתך: אני מבקש לך רשות לקוות, להתענות, כמו שאני מקווה ומתענה עתה; אך אם גם זה אי אפשר, צוי נא אותי לסור מלפניך, ואסורה מהר. לא תוסיפי לראות את פני, אם אני עליך למשא.

– אין את נפשי לגרשך.

– רק אל תשני דבר. יהי כל זה כמו שהוא עתה, – אמר בקול רועד. – הנה בעלך.

ברגע שהוא נכנס אלסקיי אלסנדרוביץ אל החדר, ומהלכו – מתון וכבד כפכל עת, וישם עינו על אשתו ועל וורונסקי ויקרב אל בעלת הבית וישב אל כוס טה וידבר בקולו המתון, שהיה נשמע למרחוק, ובסגנון גלוגי שהיה שגור בפיו.

– הנה אספתך שלמה, – אמר ויסתכל בכל החבורה: – הגרציות והמוזות.

אבל ביטטי לא יכלה נשוא את סגנון זה, שקראה לו sneering, וכראוי לבעלת בית נבונת דבר השיאה אותו מהר לענין חשוב, לחובת עבודת הצבא הכללית. אלסקיי אלסנדרוביץ נגרר מהר אחרי העניק הזה וירב להפוך בזכותו של החוק החדש, אשר ערערה עליו בעלת הבית.

וורונסקי ואנה ישבו אצל השולחן הקטן כבראשונה.

– הרי זה מגיע למדרגת מגונה, – לחשה אשה אחת ותרמוז בעיניה על וורונסקי ועל קרינינה ועל אישה.

– ומה אמרתי לך? – ענתה רעותה של אנה.

אך לא שתי הנשים האלה לבדן, כי אם כמעט כל הנאספים וגם הנסיכה מיאכקיה וביטטי בעצמה השקיפו פעמים אחדות אל השנים האלה, אשר פרשו עצמם מן הצבור שבבית הזה, כאילו היתה זאת להם למכשול. רק אלסקיי אלסנדרוביץ לא הביט אל העבר ההוא אפילו פעם אחת ולא הפסיק את השיחה המעסקת אותו.

הנסיכה ביטטי ראתה, כי הדבר עושה רושם קשה על כל הנאספים, ותושב איש אחר תחתיה על יד אלסקיי אלסנדרוביץ לשמוע את סברותיו, והיא נגשה אל אנה.

– אני מתפלאת תמיד על שפתו הברורה ודבריו המדויקים של בעלך, – אמרה אל אנה. – גם המושגים הדקים שבדקים מובנים לי, כשהוא מדבר אלי.

– כן הוא, כן, – אמרה אנה, בלי הבין דבר מדברי ביטטי, וצחוק שמחת אושר נגה על פניה, ותקרב אל השולחן הגדול ותחל להשתתף בשיחה הכללית.

אלסקיי אלסנדרוביץ ישב כחצי שעה ויגש אל אשתו וישאלה, אם נכונה היא לנסוע עמו יחדו הביתה; אך היא ענתה, בלי הבט אליו, כי עוד תאכל שם את לחם הערב; ויתפטר ויצא לבדו.

רכבה של אנה, טטרי זקן ובריא בשר בלבוש עור נוצץ, עצר אך ביגיעה את הסוס השמאלי, אשר קפץ ויתפתל מקוצר רוח ומקור ממול המבוא החיצון. משרת עמד ופתח את דלת המרכבה. שומר הסף עמד והחזיק את דלת המבוא. אנה ארקידיבנה הסירה בידה הקטנה והמהירה את סריגת אחד משרווליה שנאחזה בקרס אדרתה ותכף ראשה ותקשב בעונג רב לדברים אשר דבר אליה וורונסקי, שיצא אתה לשלחה.

– אמנם לא אמרת מאומה; גם דרוש לא אדרוש מאומה, – אמר אליה, – אך כבר ידעת, כי לא רעות אבקש לי, כי רק דרך=אושר אחד יש לי בחיים, והוא מה שאין רצונך לשמוע... כן הוא... האהבה...

– האהבה... שנתה אחריו אנה במתינות בקול מקרב לבה, וככלותה להסיר את הסריגה, שנאחזה בקרס, הוסיפה פתאום: – מלה זאת שנואה לי, על כי גדולה הוראתה בעיני מאד, גדולה יותר הרבה ממה שאתה יכול להבין, – לדברים האלה הביטה בפניו. – להתראות!

ואחרי תתה יד לו עברה בצעדים קלים וחוקים לפני שומר הסף ותשב בתוך מרכבתה.

מבטה ונגיעת כפה היו לו כאש צרבת, וישק את כפו במקום אשר נגעה בו ויסע לביתו שמח וטוב לב מאד, בדעתו כי בערב האחד הזה קרב אל מטרותיו יותר מכל שני החדשים האחרונים.

ח.

אלסקיי אלסנדרוביץ לא מצא כל דבר פלא או כיעור בישיבה זו שישבה אשתו אצל שולחן מיוחד עם וורונסקי ושחה עמו בענין שמשך את לבם; אבל התבונן היטב, כי שאר הנאספים חשבו זאת לדבר משונה ומגונה, ועל כן נדמה גם לו, שהוא מגונה ויגמור להגיד זאת לאשתו.

בשובו הביתה עבר אל חדר עבודתו כדרכו, וישב על כסאו ויפתח את הספר, אשר קרא בעת ההיא – חבור על אודות האפיפיוורים – במקום אשר הונח בו תער הגלבים לציון, ויקרא עד שעה אחת אחרי חצי הלילה כמעשהו בכל הלילות; רק לפרקים מחה את רום מצחו וינע ראשו וכמו נערו להסיר דבר מעליו. בשעה הנחונה קם וילבש כסות לילה ואנה עוד לא באה, ויקח את הספר תחת אציל ידו ויעל אל המדור העליון; אבל בלילה ההוא הגה לא בעניני משמרתו כפעם בפעם, כי אם באשתו היו כל מחשבותיו, ובאיזה מקרה לא טוב שקרה אותה. על מטתו לא עלה הפעם בזמן שכיבה שלו, אך הפשיל ידיו לאחוריו וילך הנה והנה בחדריו, כי לא יכול לשכב, עד שיעיין בדבר החדש הזה שנהיה בחייו.

כאשר גמר אלסקיי אלסנדרוביץ בלבו, שיש לו לדבר עם אשתו, דמה שאין לו דבר קל ופשוט מזה; אבל כאשר החל לעיין בענין החדש הזה ראה, שהוא מסובך וקשה מאד.

אלסקיי אלסנדרוביץ לא היה קנא. ברור היה לו, שהקנאה היא עלבון לאשה ושחייב אדם להאמין באשתו. מפני מה הוא חייב להאמין בה, במה עליו לטבוח בכל לבו, כי אשתו הצעירה תאהבהו כל ימיה, לא שאל את נפשו; אך הוא לא דאג ויאמן ויאמר לנפשו, שחייב אדם להאמין. גם עתה לא חזר בו ולא חדל לחשוב, שהקנאה היא הרפה לבעליה ושראוי לאיש להאמין באשתו, אבל עם זה הרגיש, שקרה אותו מקרה משונה ומוקשה ולא ידע מה לעשות. את החיים בעצמם ראה הפעם לפניו, את האפשרות לאשתו לאהוב איש אחר זולתו, וזאת היתה חידה סתומה בעיניו, באשר היא מקורות החיים בעצמם. כל ימיו גדל ועבד בין פקיד הממשלה, בין אנשים, שעסקיהם אך עם זהרורי החיים, ובכל פעם שפגעו בו החיים בעצמם היה נוטה מהם הצדה. בלילה ההוא היה דומה לאדם שהלך במנוחה על גשר, שמצולה עמוקה תחתיו, וראה פתאום שהגשר הרוס, ותהום רבה מסביב לו. תהומות החיים בעצמם נצפנו מלפניו על כי גשר החיים המקוטעים, אשר גדל ועבד בהם היה נטוי עליהם. עתה התעוררה בו בפעם הראשונה השאלה, אם אפשר, שתאהב אשתו איש אחר תחתיו, וחרד לבו מאד.

בלי פשוט את בגדיו התהלך הנה והנה בפסיעותיו המדודות: מחדר האוכל, שמנורה אחת האירה בו, מעל הרצפה היפה, שהשמיעה קול הברה בלכתו, עבר אל הרצועה הכינה שבחדר האורחים הכהה, שקרני אור חוזר נראו בו רק על התמונה החדשה, תמונת בעל הבית, התלויה ממעל לדרגש, ודרך חדר עבודת אשתו, ששני נרות דלקו בו והאירו על תמונת קרובה ורעויה ועשעי הצעצועים שעל שולחן כתיבתה, הנודעים לו היטב מכבר, בא עד לפני דלת חדר משכבו, ומשם חזר והלך אל חדר האוכל.

בכל הליכה וחזירה, ועל פי רוב בעצמו על רצפת חדר האוכל לאור המנורה שבו, עמד מלכת ואמר לנפשו: “כן הוא, נחזק לגמור ולשים קץ לזה,

להגיד לה מה דעתי על זה ומה גמרתיו". כאמרו זאת הסב פניו ויוסף ללכת. "אבל מה אני? מה גמרתו?" שאל את נפשו בחדר האורחים ולא מצא מענה. "ואחרי כל אלה, - אמר בשימו את פניו אל חדר עבודתה, - מה קרה פה? מאום לא קרה! היא שחה עמו זמן רב. ומה בכך? האין דרכה של אשה כבודה לדבר עם איש כטוב בעיניה? והמקנא את אשתו הלא משפיל הוא את עצמו ואותה יחד", השיב אמריו לו בבואו אל חדר עבודתה; אבל סברה אחרונה זו, שקודם לזה היתה חשובה בעיניו מאד, בטלה עתה ולא הובאה בחשבון עוד. מפתח חדר משכבו נטה ויסוב עוד הפעם אל הטרקלין; אך בשובו אל חדר האורחים הכהה, דבר אליו איזה קול, כי לא אך טוב ושלום לו, כי אם כבר ראו זאת אנשים זולתו, ובודאי יש רגלים לדבר. ובחדר האוכל חזר ואמר: "כן הוא, נחוץ לגמור ולשים קץ לזה ולהגיד לה מה דעתי...". ובחדר האורחים חזר ושאל את נפשו לפני צאתו משם: מה עליו לגמור? ואחרי כן שאל: מה קרה? על שאלה זאת השיב, שלא קרה מאומה, ונזכר הלכה, שהקנאה עלבון לאשה; אבל עוד הפעם הוברר לו שם, שבודאי קרהו דבר. הרהורי לבו חזרו חלילה, כמו שהיה גופו הולך וחוזר, וכל חדש לא נגלה לו. כאשר התבונן בזה, מזה את מצחו וישב בחדר עבודתה.

שם הביט אל שולחנה ואל המחך של מלחט המונח עליו ממעל עם הפתקה שלא נגמרה כתיבתה, ומהלך רעיונותיו שונה פתאום. ברגע ההוא החל להתעניין¹² בה ובמחשבותיה וברגשותיה. הפעם הראשונה שם לבו אל חייה כשהיא לעצמה, אל רעיוני לבה, אל מאויה, והרעיון, שאפשר וראוי שיהיו לה חיים מיוחדים לעצמה, היה נורא מאד בעיניו, ויסירהו מלבו מהר. זאת היתה מיצולה העמוקה, אשר חרד להביט אליה. להסתכל במחשבותיה וברגשותיה של נפש אחרת לא נסה אליקסיי אלכסנדרוביץ מימיו. הסתכלות זאת היתה הזיה מסוכנת בעיניו.

"ונורא מכל, - אמר בלבו, - מה שקפץ עלי הרוגז המשוונה הזה בעת הזאת, בימים שמלאכתי עומדת להגמר (הוא כוון בזה להצעת-חק שהכין בימים ההם), ועלי לעבוד במנוחה שלמה ובכל כחות נפשי. אבל מה אעשה? ואני אינני מן האנשים, אשר, בבוא עליהם דאגה ופחד רעה, לא ימצאו עוז בנפשם לראות את אשר לפנייהם בעינים פקוחות.

– עלי לעיין, לגמור ולהסיר מלבי, - הוציא בשפתיו בקול.

"השאלות על אודות רגשותיה, על מה שהיה ושיכול להיות בקרבה לא ענין לי הן, כי אם ליצר לבה, וממקצוע הדת הן", אמר בלבו וירוח לו, במצאו את מחלקת החוקים, שדין כזה נחתך על פיהם.

"ובכן, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ אל לבו – השאלות על דבר רגשותיה ושאר הדברים ממין זה הן ענין הדרך אשר תלך בה, ואחראי אני במקצת על מעשיה, עלי להראות את הדרך אשר תלך בה, ואחראי אני במקצת על מעשיה, עלי להראות את הסכנה שאני רואה להזהיר וגם לכפות... עלי להגיד לה."

ובלבו הוכן ונסדר היטב כל מה שהיה עתיד להגיד לאשתו בלילה ההוא. כשעיין בדברים אשר עליו לדבר, הצטער, על כי הוא אנוס לכלות זמן ולהשתמש בכח הגיונו לצרכי הבית ובצנעה כזאת, אך אף על פי כן יצר לו את תכנית הנאום, שהיה נכון לנאום באזניה, לחלקיו בכל סדרו, כהרצאה מוגשת לפני בעלי שלטון. "ועלי לאמור ולהגיד את הדברים האלה: ראשונה, בירור ענין דעת הצבור והנימוסיות; השנית, בירור ענין הנשואים על פי הדת; השלישית, אם יהי צורך בדבר, אזהרה מפני הרעה היכולה לבוא על בנו; הרביעית, אזהרה מפני הרעה היכולה לבא עליה". אליקסיי אלכסנדרוביץ שם את אצבעות ידיו אלה באלה וימשכן, וכפיו מכוונות למטה, ואצבעותיו השמיעו קול חריקה.

תנועה מגונה זאת, שהורגה בל, - הרכבת הידים וחריקת האצבעות – הרגיעה אותו בכל עת והשיבה לו את השלטון ברוחו, שהיה נחוץ לו בשעה ההיא. מאצל הדלת החיצונה נשמע קול מרכבה נגשת. אליקסיי אלכסנדרוביץ התיצב באמצע הטרקלין.

קול צעדי אשה נשמע מעל המעלות. אליקסיי אלכסנדרוביץ עמד נכון לנאום את נאומו וילחץ את אצבעותיו הנתונות אלה באלה ויחכה לחריקה קטנה אחת ובאמת חרקה אחת מהן.

על פי קול הצעדים הקלים הכיר, כי היא הולכת וקרבה אליו, ויראה באה בו מפני דברי הריב הנכונים לו, אף על פי שנאומו המוכן היה בלבו.

ט.

אנה נכנסה בראש כפוף, וידיה שחקו בציציות רדיד-החורף שלה. פניה נהרו והבריכו, אך לא בברק שמחה, כי אם בברק בערה באישון לילה ואפלה. כראותה את אישה, הרימה את ראשה ותצחק צחוק קל, כנעורה משנתה.

– לא על מתוך אתה? זה פלא! – אמרה אליו ותסר מהר את רדידה ותלך בחפזה אל חדר הלבישה. – עת לשכב, אליקסיי אלכסנדרוביץ, - אמרה מאחרי הדלת.

– אנה, יש לי לדבר עמך.

– עמי? – אמרה בתמהון ותשב משם ותבט אליו. – ומה זאת? במה? – שאלה ותשב. – הבה נדברה נא, אם יש צורך בדבר. אבל נבחר לי לישון.

אנה דברה ככל אשר עלה על לשונה, ובשמעה באזניה את אמרי פיה, התפלאה בעצמה על כשרונה לדבר שקר. מה פשוטים וטבעיים היו דבריה ומה נקל היה להאמין לה, כי עיפה נפשה מבלי שנה! היא הרגישה שהיא כמלושבת שריון שקר, אשר לא יראה בעדו מאומה; וכמו כח נעלם עמד לימינה ויתמכה.

– אנה, עלי להזהירך, - אמר אישה אליה.

– להזהירני? מפני מה?

בפנים פשוטים וצוהלים שאלה זאת, ומי שלא ידע את דרכיה כמו שידע אותם אישה, לא היה יכול למצוא כל שמץ התכחשות לא בקולה ולא באמריה. אבל הוא ידע את כל דרכיה, הוא ידע, כי בכל פעם שאחר לשכב אך חמשה רגעים, התבוננה ושאלה אותו מה זה ועל מה, וכי מנהגה היה להודיע לו בלי אהור כל דבר שמחה או עצב שבא עליה, על כן לא יוכל להשוב למקרה קל-ערך מה שמאנה להתבונן אל מצבו בפעם הזאת ולא רצתה להגיד לו דבר על אודותיה. הוא ראה, כי מעמקי לבה, שהיו גלויים לפניו עד כה, סגורים ומסוגרים עתה. ולא זאת בלבד, אלא שהכיר בקול דבריה, שאינה מתבוששת בזה וכמו בפירושה היא אומרת לו: כן הוא, סגור לבי, כך יפה לי, ולא יתח עוד. עתה היה דמיונו כאדם שבא לביחו מן מעשהו ומצאו אותו נעול. "אבל אפשר, שעוד ימצא המפתח", אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בלבו.

– אני חפץ להזהירך, - אמר בקול שפל, - כי מחסרון זהירות ומקלות דעת תוכלי לתת פתחון פה לדבר תועה עליך. שיחתך הארוכה, בשבתך היום עם הגרף ורוונסקי (הוא בטא שם זה בהברה ברורה ובמתינות של מנוחה) משכה את עיני הבריות עליך.

בדברו הביט אל עיניה הצוחקות, אשר נעשו עתה סתומות ונוראות לפניו, וירגש, כי דבריו בטלים ומבוטלים ולא יועילו מאומה.

– זה דרכך תמיד, - השיבה לו אנה וכאילו לא הבינה את כוונתו כלל ומכל מה שדבר באזניה נכנסו אל לבה רק דבריו האחרונים. – פעם קשה עליך עצבתי ופעם קשה עליך עליצותי. לא הרגשתי עצבות. היש בה עלבון לך?

אליקסיי אלכסנדרוביץ נודעזע ויכף ידיו כדי להביאן לידי חריקה.

– חדל נא, אל נא תחרוק, זאת לא אהבתי, - אמרה אנה.

– אנה, האת היא המדברת אלי? – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בלחש ויתאפק ויעצור בתנועת ידו.

– אבל מה זאת? – אמרה אנה בתמהון יוצא מן הלב ומעורר צחוק – מה אתה מבקש ממני?

אליקסיי אלכסנדרוביץ חרשי מעט וימח בידו את מצחו ואת עיניו. עתה ראה, כי תחת המעשה אשר אמר לעשות, תחת אשר חשב להזהיר את אשתו משגיאות מביאות לידי הוצאת שם רע, דאג מאד, נגד רצונו, למה שנוגע ביצר לבה ונלחם עם איוו חומה דמיונית.

– זה הדבר, אשר אני רוצה לאמור, - הוסיף בלשון קרה ובמנוחה, - ומבקש אני מאתך, כי תשמעי את דברי. את הקנאה אני חושב, כמו שידעת

מכבר, לרגש שיש בו עלבון והשפלת כבוד, ולעולם לא ארשה לנפשי להתנהג על פי הרגש הזה; אבל יש חוקי נמוס ידועים, אשר לא ינקה כל המולול בהם. והיום הזה ראיתי לא בעיני, אך על פי הרושם, אשר נעשה על כל הנאספים, נראה שכולם התבוננו, שלא נזהרת כל צרכך בחוקים האלה.

– אינני מבינה מאומה, - ענתה אנה ותנע בכתפיה, ובלבה אמרה: "הוא בעצמו איננו מקפיד, אך הבריות התבוננו, ועל זה הוא מצטער" - חולה אתה אליקסיי אלכסנדרוביץ, - וסיפה אנה ותקם ללכת דרך הפתח, אבל הוא קדם פניה ויצעד ראשונה, וכמו אמר לעצרה מלכת.

פניו היו כעורים וקודרים במדה שלא ראתה אותם אנה עד היום ההוא. אנה עמדה מלכת ותט ראה לאחוריה ותסב פניה הצדה, ובידים מהירות החלה להוציא את הפריפות שבשערה.

– הנני לשמוע מה שתדבר עוד, - אמרה במנוחה ובלצון – גם בתאות נפש אשמע, כי רוצה אני לדעת מה זאת.

ובדברה התפלאה בעצמה על הקול המתוק והטבעי והבטוח שדברה בו ועל המלים הנאות שהשתמשה בהן.

– להכנס בפטרי רגשותיך אין לי רשות, ובכלל אני חושב זאת לדבר אשר לא יועיל וגם יזיק, - פתח אליקסיי אלכסנדרוביץ – כשאנו מעמיקים להתור בקרב לבנו, אנו מעלים לעתים קרובות דברים, שאילו לא חתרנו אחריהם, היו מונחים שם, בלי הודע לנו לעולם. רגשותיך לך לבדך הם; אבל חובתי לך ולי ולא להים היא להורותך את חובותיך. חיינו נקשרו לא בידי בני אדם, כי אם בידי אלהים. הקשר הזה לא ינתק אלא על ידי חטאה, וחטאה ממין זה גוררת עונש תמיד.

– אינני מבינה מאומה. אהה אלי, ומה מאד תקפני שנה היום! - אמרה ותעבר ידיה בשערה במהירות להוציא את הפריפות שנשאר שם.

– אנה, בשם אלהים, אל נא תדברי כן, - אמר אליה בלשון רכה. – אפשר שאני טועה, אבל האמיני נא, שאני מדבר לא אך בעדי, כי אם גם בעדך. בעלך אני ואהבתי אותך.

רגע קטן אחד נפלו פניה וכבה זיק הלעג שנראה במבט עיניה; אך מלת "אהבתי" הקניטה אותה שנית, כי אמרה אל לבה: "הוא אוהב? האם יכול הוא לאהוב? אילו לא שמע, שיש אהבה בעולם, לא היה מוציא מלה זו מפיו גם פעם אחת. הוא איננו יודע, מה היא אהבה?"

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, הן לא אבין באמת, - אמרה אנה, - ברר דבריך, מה ראית...

– הנחיה לי, תני לי ללכות את דברי. הנה אהבתי אותך. אך לא בי אני מדבר; העיקר בענין הזה הם בנינו ואת בעצמך. אני חוזר ואומר כי אפשר מאד, שדברי היו בניין עלילות שוא וחסרות טעם; אפשר שיסודם אך טעות היא בידי. אם כן הוא, אני מבקש סליחה מאתך. אבל אם מרגשת את בעצמך, שיש להם יסודות, אם גם קטנים שבקטנים, אני מבקש מאתך לעיין בדבר ולהגיד לי, אם יש בלבך מה להגיד...

אליקסיי אלכסנדרוביץ לא התבונן בעצמו, כי לא מה שהיה נכון לדבר דבר באזניה.

– אין לי מה לאמור לך. גם באמת... אמרה פתאום וביגיעה עצרה מצחוק פיה – עת לישון.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נאנח ובלי דבר דבר הלך לו אל חדר המשכב.

כשנכנסה אנה לחדר משכבם, כבר שכב על מטתו. שפתיו היו אטומות, וזעף נראה עליהן, ועיניו הביטו לא אליה. אנה עלתה על מטתה ובכל רגע חשבה, כי עוד מעט ישוב וידבר אליה. היא יראה פן ידבר, וגם רצתה שידבר אליה עוד. אך הוא החריש. זמן רב חתה לו בלי נוע, עד ששכחה אותו. באיש אחר היו מחשבותיה, האיש ההוא עמד נגד עיניה, ולמראוה הרגישה, כי לבה נמלא סער ושמחה של עבירה. פתאום שמעה שריקת-נחירים, שריקה מדודה ומתונה. ברגע הראשון כמו נבהל אליקסיי אלכסנדרוביץ משריקתו ויחדל; אבל אחרי שתי נשימות נתחדשה השריקה המתונה ההיא.

– השעה מאוחרת, מאוחרת, - לחשה בבדיחה. - זמן רב שכבה בעינים פקוחות, ונדמה לה, שהיא רואה בעצמה את ברק עיניה באפלה.

י.

מן העת ההיא באו חיים חדשים לאליקסיי אלכסנדרוביץ ולאשתו. אמנם לא קרה כל מקרה מיוחד בביתם. אנה יצאה כדרכה אל בתי בני חבורתה, ביחוד הרבתה לבוא לבית ביטסי, ובכל מקום מצאה את וורונסקי. אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה זאת ולא יכול לעשות מאומה. על כל נסיונותיו שנסה לדבר עמה ולהביאה לידי בירור דברים ענתה אותו בצחוק תמהון אשר היה כחומה נשגבה בינה ובינו. למראה עין לא נשתנה דבר, אך בהתיחסותם זה אל זה נהיה שנוי גמור. אליקסיי אלכסנדרוביץ, שהיה גבור מלחמה בפעולתו המדינית, הרגיש בעצמו שהוא גבר אין איל בדבר הזה. ששור מובל לטבח עמד נכון בראש כפוף למכת הגרון, אשר הונף עליו, והוא הכיר וידע זאת. בכל פעם אשר החל להגות בה, הבין, שיש לו לנסות עוד, שבלשון רכה, בדרכי חבה ובדברים יוצאים מן הלב עוד יש תקוה להצילה, להזיקה לשים לבבה על דרכיה, ובכל יום הכין את נפשו לדבר אליה. אבל בכל פעם אשר פתח שפתיו אתה, הרגיש, כי רוח הרע והשקר, אשר משל בה, שורה גם עליו, והוא מדבר אליה לא מה שרצה ולא בסגנון שרצה בו; מהתלות דבר עמה, כממלגלג במי שיאמר כדברים האלה, ובסגנון הזה לא יכול לאמור מה שהיה ראוי לאמור לה.

יא.

התשוקה אשר כשנה תמימה היתה אחת לוורונסקי חתת כל תשוקותיו הקודמות, ולאנה היתה משאת-שוא, חלום נורא אבל נעים בלי גבול, - התשוקה ההיא יצאה מכלל מחשבה לכלל מעשה. בפנים לבנים עמד וורונסקי לפני אנה, ולחיו התחוננו רעדה, ויתחננו לה להרגע בבלי דעת בעצמו על דבר מה ובמה עליה להרגע.

– אנה! אנה! - אמר בקול רועד, - אנה, בשם אלהים!

אך כאשר הרים קולו, כן הורידה את ראשה, אשר לפניו לבש גאות וגיל, ועתה עטה בושה וכלמה, וכולה שחה וחשבה לנפול מעל הדרגש ארצה לרגליו, ואילו לא החזיק בה, היתה נופלת באמת על היריעה שעל הרצפה.

– אלי! סלח נא לי! - אמרה בקול ילל ותלחץ את ידיו אל לבה.

פשעה וחטאתה כבדו על פי רגשותיה כל כך, שהוכרחה להתרפס ולבקש מחילה; אך איש בלעדיו לא היה לה בארץ, ועל כן פנתה אך אליו גם בבקשת מחילתה. במביטה אליו הרגישה את חרפתה ולא יכלה להוציא מפיה דבר. והוא הרגיש מה שמרגיש בודאי רוצה נפש אדם בראותו את גיית האיש הנרצח. הגייה ההיא, שנטלה נשמתה על ידי וורונסקי, היתה אהבתם, או תקופתם הראשונה של אהבה זו. איזה יסוד איום ונתעב היה בזכרונות על אודות הדבר אשר ניתן בעדו מחיר נורא כזה, רגשי קלון וחרפה. חרפת מערומיה הרוחניים דכאה את נפשה, והרגש הזה דבק גם בו. אבל אנוס היה הרוצח, בכל חרדתו הגדולה מפני גיית הנרצח, לנתח אותה לעצמה ולהציפניה, יש לו לאכול את השלל אשר מצא בחמס כפיו.

הרוצח מתנפל על הגייה בחמה וכמו בתאות נפש הוא סוחב אותה ומנתחה. וכן המטיר וורונסקי מנשיקות פיו על פניה ועל כתפיה. היא החזיקה בידי ולא זזה ממקומה. "כן הוא, הנשיקות האלה הן הדבר שנקנה במחיר החרפה הזאת, וגם היד הזאת, אשר לי תהיה לעולם, - יד שותפי לדבר העבירה... אף היא הרימה את ידו ותשקה. הוא כרע על ברכיו ויתאמץ לראות את פניה אך היא הסתירה פניה ולא דברה דבר. לאחרונה קמה כמשלת ברוחה ביגיעה רבה ותהדפהו. פניה היו יפים כבכל עת, אבל כרב יפים כן גדלה התוגה שנראתה עליהם.

– הכל היה לאין, - אמרה אליו – אין לי עוד מאום זולתך. זכור תזכור זאת!

• אי אפשר לי שלא אזכור את הדבר שהוא כל חיי. בגלל רגע האושר הזה...

– איזה אושר! - אמרה בגועל נפש ובפחד גדול, אשר דבק גם בו שלא ברצונו. - בשם אלהים: אל תזכר זאת עוד, גם לא במלה אחת.

– גם לא במלה אחת, – חזרה ואמרה לו, ובפנים מביעים יאוש קר, אשר היה תמוה בעיניו, התפטרה ממנו. לבה ידע, כי לא יכלה ברגע ההוא להביע במלים את רגש הבושה והשחמה והחרדה לפני כניסתה זו שנכנסה לחיים חדשים, ולהלל את הרגש הזה במלים שאינן מדויקות לא ישר בעיניה. אבל גם אחרי כן, גם ביום השני, גם ביום השלישי, לא קר לא מצאה מלים להביע בהן את הרגשות המורכבים שהיו בה, כי אם גם רעיונות לא מצאה די ברר בהם לעצמה את אשר בלבה.

“לא, – אמרה בלבה, – עתה אינני יכולה להרהר בזה; אחרי כן, כאשר תנוח דעתי מעט”. אבל למנוחה כזאת לא הגיעה לעולם; בכל פעם אשר החלה להרהר במה שעשתה ובמה שעתידי לבוא עליה ובמה שראוי לה לעשות, באו בה יראה ורעד, ותדחה את הרעיונות האלה לאמור:

– אחרי כן, אחרי כן, כאשר תנוח דעתי.

אבל בשנתה, כאשר לא יכלה לשלוט ברעיוניה, נראה מצבה לפניו בכל ניוולו. חלום אחד חלמה כמעט בכל לילה. בחלומה ראתה, והנה שניהם בעלים לה ושניהם מרבים להתנהג עמה בחבה, אליקסיי אלכסנדרוביץ ככה ונשק את ידיה ואמר: מה טוב עתה! וגם אליקסיי וורונסקי היה באותו מעמד וגם הוא היה בעלה. ובכל פעם התפלאה, על כי לפניו דמו, שזה אי אפשר, אף הסבירה להם, כי זה פשוט יותר וכי עתה שניהם שמחים בחלקם ומאשרים. אבל החלום הזה היה מועקה לה, מדי פעם בפעם נעורה בבהלה גדולה.

יב.

עוד בימים הראשונים אחרי שובו ממוסקבה היה לוויין משיב אמרו לו, בכל פעם אשר נזדעזעו אבריו ונתאדמו פניו לזכר כלמותו, אשר הכלימה אותו קיטי במאונה: “הלא ככה התאדמתי ונזדעזעתי, כשרשמנו לי “אחד” לפיזיקה והשאריוני עוד לשנה אחת במחלקת-השעורים השניה וכן הייתי אובד לנצח בעיני, כאשר קלקלתי את העסק שקבלתי עלי בעד אחותי. ועתה? – עתה, כשעברו שנים אחרי המעשים ההם אני זוכר ותמה, כי יכלו להעציב נפשי בעת ההיא. כן תהיה גם אחרי צרתי זאת. ימים יעברו ותתגבר דעתי”.

אבל שלשה חדשים עברו, ודעתו לא נתקרה. והזכר הזה היה מכאוב לנפשו כבימים הראשונים. הוא לא יכול השקט, על כי אחרי אשר נכסף ימים רבים להי בעל אשה ובנים וידע בבירור, כי עת לו להכנס לחיים כאלה, עוד לא היה נשוא וגם הורחק מנשואים יותר מבכל העתים שעברו עליו. בלבב דוי הרגיש בעצמו, מה שהרגישו כל מודעיו, כי לא טוב לאדם בשנותיו להיות לבדו. לענין זה זכר, כי לפני צאת למוסקבה אמר פעם אחת אל ניקולי צידו, אכר קצת שכל, שהיה לוויין אהב לשוין אתו: “הידעת, ניקולי, רוצה אני לקחת לי אשה”, וניקולי השיב לו במהירות, כדבר שאי אפשר להטיל כל ספק בו: “על לך, קונסטנטין ניקולייביץ, מכבר”. אבל עתה רחוק הגשואים ממנו יותר מבכל עת. המקום המוכן בלבו לאשת נעורים לא היה פנוי, ובחפצו לשים במקום הזה דמות אחת העלמות האחרות הידועות לו, הרגיש כי זה לא היה אפשר כלל. מלבד זאת דאב לבו מחרפה לזכר המאון שהוא ופרטיו. לזכר המעשה הזה ולזכרונות אחרים כאלה כסתה פניו בושה וכל עצמותיו רחפו, אף על פי שהיה אומר תמיד לנפשו, שאינו מוצא כל אשם בעצמו. בדברי ימיו היו גם מעשים לא טובים, אשר ידע בהם, כי לא טובים הם, כמו שיש מעשים כאלה בחיי כל אדם. וראוי היה לו להתחרט ולהצטער עליהם; אך זכר המעשים הרעים ההם הדאיב את נפשו במדה פחותה הרבה מהזכרונות קלי הערך האלה אשר נעלב בהם. הפצעים האלה לא הגולדו עוד, ובתוכם היו מאונה של קיטי ומצבו המגוחך בעיני הבריות בערב ההוא. אבל הזמן והעבודה עשו את שלהם. הזכרונות הקשים הלכו הלוך והתחסכו במקרים החשובים שבחיי הכפר שלו. משבוע לשבוע המעיט לזכור את קיטי. בקוצר רוח חכה לשמועה, שנישאה לאיש או שהיא עתידה להנשא בעוד ימים אחדים ויקו, כי שמועה כזאת תרפאהו רפואה שלמה כעקירת שן רעועה.

בין כה באו ימי האביב, ובשנה ההיא באו בלי הקדמות ארוכות ותקוות נכזבות, כי היה אז אביב יפה ונהדר שמעטים כמוהו, אחד מאותם שצמח האדמה וחית השדה והאדם שמחים עליהם יחד. האביב היפה ההוא העיר את לוויין ויחוק את ידיו במחשבתו אשר חשב להסיר מלבו את כל זכרונות הימים שעברו עליו ולתקן את חיי בדידותו בסדר נכון ובחופש גמור. אמנם רבות מן המחשבות שהיו בלבו בשבוע אל הכפר לא נמלאו על ידו, אבל ממחשבתו העיקרית להתנהג בטהרה לא נטה וישמר מכל דבר רע, ולא בא עוד לידי החרפה, אשר נשא בלבו בכל פעם אחרי דבר עבירה, ועיניו יכלו להישיר נגדו בפני כל אדם. עוד בחודש פברואר בא אליו מכתב ממריה ניקולייבנה, ובו נאמר, כי מחלת ניקולי הולכת וקשה וכי הוא ממאן להתרפא, ובגלל זה נסע קונסטנטין לוויין למוסקבה אל אחיו וגם עלתה בידו להטות את לבבו להועיץ את רופא ולנסוע אל מחוץ לארץ אל מי מעינות. חפצו זה צלח בידו מאד, כי גם כסף הלוחה את אחיו, ואחיו לא רגז, על כן שמח במעשיו אלה. מלבד הנהגת האחוזה הדורשת שקידה מיוחדת בימי האביב, ומלבד הקריאה בספרים, החל לוויין בחורף ההוא לכתוב חבור על אודות עסקי הכפרים, וביסודו של החבור היה הרעיון, שאיפו של הפועל הוא אחד מתנאי מהלך העבודה, ושמן הדין הוא שיהיו החוקרים מחשבים את פרי העבודה לא על פי טיב האדמה והאקלים לבדם, כי אם על פי טיב האדמה והאקלים ואפיו הידוע והמוגבל של הפועל העובד. ככה היו חיי מלאים ענין גם בשבתו בדד או רק בגלל שבתו בדד; רק לפעמים התאוה להודיע את הרהוריו המדעיים לאיש אחר חוץ מאגפיה מיכאילובנה, אשר דן לעתים גם לפניו בעניני פיזיקה ותורת עסקי הכפרים וביחוד בעניני פילוסופיה. את הפילוסופיה אהבה אגפיה מיכאילובנה מאד.

ימים רבו חכו לאביב ולא נראה. בשבועות האחרונים לימי הצומות היה האויר צח וקר. יומם נמש השלג לנוגה אור השמש, ובלילה הגיע הקור עד שבע מעלות; קליפת הקרח שעל השלג היתה חזקה כל כך, שנסעו עליה בעגלות אל כל עבר בלי שית לב למסלה. כפסחה היה עוד השלג על הארץ. אך ביום השני לשבוע שהפסחה בו נשבו פתאום רוחות חמים, והשמים התקדרו, ומטר סחף חם נתך שלשה ימים ושלושה לילות. ביום החמישי לשבוע ההוא שתק הרוח, וערפל רחף באויר, ומראה הערפל מראה אפר, וכמו בא לכסות את סודות השנויים הנעשים בטבע. בתוך הקדרות זרמו מים ממעל, רגבי קרח התפוצצו וישוטו, הנחלים נרששו ובקצף על פניהם החישו מהלכם ובערב שלפני היום הראשון נמגו הערפל, העבים התפרדו והיו לקרעים מפורזים, ויטהרו פני השמים, והאביב הופיע בכל עונו. בבוקר יצא השמש הבהיר ויאכל מהר את צפוי הקרח הדק שקרם על מקוי המים. וכל האויר החם רעד בשפעת האדים הקדים, שעלו מן האדמה השבה לתחיה. מעטה ירק לבשו שרידי העשב הישן ועלי הדשא החדש, שהציצו מן האדמה בדמות גבעולים דקים כמחטים. כפתוריים העצים והשיחים עשתו, והדבורים המוצאות לחפשי זמזמו על הענפים המצופים זהב אור שמש. חוגות שאינן נראות כפצפוז ועל שדות הרך ועל הקש המכוסים עוד בקרומי קרח. הקיביות¹³ השמיעו קול יפוצנן על הענפים, על כל האביב ועוד מי הרפש שנקלו בהם, ועל הבאים והבצות המלאים על כל גדותיהם, ועגורים ואוויים שנקלחו קול קרקורם ויגביהו עוף בשמחה ובחפזה. על נאות הדשא געו בקר וצאן, שהחליפו את שערם ורק קרחות מפורזות נשארו עוד עליהם; כבשים רכים רקדו ברגליהם העקומות מסביב לאמותיהן הגועות, שצמרן הלוך וחסר; ילדים קלים ברגליהם רצו במסלות החרבות, שעקבות רגליהם יחפות נחרתו עליהן; על שפת הברכה פטפטו בצהלה נשים שורות ומלכנות בד, ומן החצרות נשמעו מהלומות קרדומי האכרים, המתקנים את מחרשותיהם ואת משדותיהם. האביב בא ככל משפטו וחקותו.

יג.

לוויין נעל נעלות גדולה וילבש בפעם הראשונה באביב ההוא אדרת צמר תחת אדרת שער, ויילך לראות את אחוזתו, ויעבור דרך פלגי מים נוצצים בחזקה לאור החמה, ורגליו דרכו פעם על קרום קרח ופעם ברפש וטיט.

האביב הוא עת מחשבות רבות לבעל אחווה. כשם שהעץ הפורה באביב אינו יודע עד כמה יגדלו בדיו ולאיוזה עבר ישולח פארותיו העצורים בכפתוריו הממלאים, כך לא ידע לוויין היטב בצאתו מביטו באיו מהעסקים האהובים לו יתחילו מיד, אבל הרגיש, שהוא מלא מחשבות גדולות וטובות. בראשונה הלך אל מקנהו. הפרות הוצאו אל הגדרה שאינה מקורה, ובזיו שערן החדש והחלק התחממו בקרני השמש ותגענה בתאותן לצאת למרחב אל השדה. לוויין התבונן בנחת רוח אל פרותיו אשר היו כולן ידועות לו בפרטות בכל סימניהן המובהקים, ויצו לנהגן אל השדה ולהביא תחתיהן את העגלים אל הגדרה. הרועה שמח וירץ להכון לדרכו זה. הנשים המפכחות על המקנה הזדיינו בזמורת ארוכות, ובשמלות מופשלות למעלה רצו וטפחו ברפש ברגליהן היחפות והלכות, שעוד לא שזפתן השמש, אחרי העגלים אשר השתוללו משמחתן ששמחו על האביב, ותנהגנה אותם אל החצר.

לוויין היה שבע נחת למראה הולדות שבשנה ההיא – העגלים הצעירים דמו בגדלם לפרות אכרים, ובתה של הפרה המשובחת פכה, שהייתה אז בת שלשה חדשים, דמתה לפרה בת שנה – ויצו להוציא להם אבוס ולהמציא להם חשש בשבכות. אבל כל השבכות שנעשו לגדרה בימי הבציר נשברו בחורף, מאשר אין משתמשים בגדרה בימי החורף. לוויין שלח לקרוא לנגר, אשר קבל עליו לתקן מכונת-דישה, אבל הנגר עסק ביום ההוא בתקון המשדות, שהיה חייב לגמון עוד לשבעת ימי החמאה. ויחר ללוויין מאד על זה, כי זה שנים רבות נלחם בכל כחו עם פריעת-סדרים זו בעסקי האחוזה, ולא עלתה בידו לבטלה. השבכות ההן, שאין צורך בהן בחורף, הובאו, כפי שנודע לו, אל אורות הפועלים, ושם נשברו, על כי לא היו חזקות מבתולה, כי נעשו בעד עגלים. מלבד זאת נגלה לו בזה, כי המשדות ושאר כלי עבודת האדמה, אשר צוה לבדקם ולתקנם עוד בחורף וגם שכר לצורך זה שלשה נגרים עוד לא נתקנו, וגם הפעם הוצרכו לתקן את המשדות, כשהגיעה העת לשדד. לוויין שלח לקרוא לפקידו,

ובאותה שעה הלך גם בעצמו לבקשו. הפקיד בא מן הגורן, ופניו נהרו, כי כל אשר בארץ עטה מעטה אורה ביום ההוא, ואדרת עור כבשים קצרה עליו, ובלכתו מלל קש בידיו.

– מפני מה אין הנגר עוסק בתקון מכונת-הדישה?

– כבר אמרתי להודיע זאת עוד אתמול: יש לתקן את המשדדות. הלא באו ימי החריש.

– ולמה לא עשו זאת בחורף?

– ומה חפץ לך עתה בנגר?

– אי שבכות גדרת העגלים?

– כבר צויתי להביא אל מקומן. מה נעשה לעם הזה? – אמר הפקיד וינופף ידו, כאדם שיגע לריק ואבדה עצה ממנו.

– לא לעם הזה, כי אם לפקיד הזה! – אמר לוויין בזעם – אמר נא, על מה הפקדתי אותך? – נתן עליו בקולו. אך בזכרו, כי בזה לא יועיל עוד, עצר ברוחו ויאנה בלי כלות את דבריו, ואחרי שתיקה קצרה שאל: – הנוכל לזרוע? –

– מאחרי ט. נוכל לזרוע מחר או ביום השלישי.

– ואספסת¹⁴?

– שלחתי את ווסילי ואת מישקה, והם זורעים. אך אינני יודע, איך יעברו דרך הבוץ הרב.

– לכמה דיסאיטונות?

– לשש.

– ולמה לא לכל הדיסאיטונות?

על כי זרעו אספסת אך בשש דיסאיטונות ולא בעשרים הצטער עוד יותר. האספסת נעשתה יפה רק בזמן שמקדימים לזרעה כפי האפשר – זאת ידע לוויין גם על פי ספרים גם על פי הנסיון, ומעולם לא זכה שיעשה כן באחוזתו.

– אנשים אין לנו. מה נעשה לעם הזה? שלשה מהם לא באו. הנה גם סימון...

– היה לך לקחת מהפועלים העובדים בתבן.

– כבר לקחתי אחדים מהם.

– ואיה כל שאר הפועלים?

– חמשה מהם מכינים זבל, ארבעה זורים את שבולת השועל. יש לדאוג שמא תתקלקל.

לוויין ידע היטב, כי "שמא תתקלקל" פירושו: כבר נתקלקלה שבולת השועל האנגלית הטובה הקנויה לזריעה, – כי עוד הפעם לא עשו כאשר צוה.

– הלא עוד בימי הצומות אמרתי לכם, בויערים...! קרא בקול זעמו.

– אַל תדאג, הכל יעשה בעתו.

לוויין הניף ידו בזעם וילך אל המגורות לראות את שבולת-השועל וישב אל האורות. שבולת השועל עוד לא נשחתה. אך הפועלים זרו אותה במזורות, תחת אשר יכלו לשלשלה אל המגורה התחתונה; ולוויין צוה לעשות כן ולקח שני פועלים משם וישלחם לזרוע אספסת, ואז שב אפו מפקידו. גם לא היה אפשר לכעוס ביום יפה כזה.

– איגנט! – קרא אל הרכב, אשר רחץ את המרכבה אצל הבאר בזרועות חשופות, – חבוש נא לי...

– איזה סוס תצוה לחבוש?

– את קולפיק.

– שומע אני.

בשעה שחבשו את הסוס קרא לוויין אליו שנית את פקידו, אשר השתדל להיות קרוב אליו, ויחל לדבר אל הפקיד, בחפצו להשלים עמו, על אודות עבודותיהם לימי האביב הזה והמחשבות אשר הוא חושב בעניני האחוזה.

יש להקדים בהובלת הזבל, למען תגמר לפני קציר החציר, גם אם יקדם החציר הזה לבוא בשנה הזאת. את האדמה הרחוקה יש לחרוש בלי הפסק, למען תהי שדה בור עוד ימים מעטים. את החציר יש לאסוף על ידי הפועלים הקבועים ולא על ידי נשכרים לפי שעה.

הפקיד הטח אזניו ונראה שהשתדל ויגע להביע הסכמה למועצות אדוניו; אבל בכל זאת נראו על פניו אותות העצבת והיאוש, אשר הרגיוז את לוויין בכל פעם. פני הפקיד דברו אליו תמיד במקרה כזה: "כל זה טוב, אבל עצה ה' היא תקום".

סגנון זה היה מרגיז את לוויין עד מאד. אבל הסגנון הזה היה הצד השוה שבכל הפקידים שהיו לו. כולם התיחסו במדה אחת אל כל מחשבה חדשה שלו, ועל כן לא רגז עוד על פקידו בגלל זה, אבל הצטער והתעורר עוד יותר למלחמה עם אותו הכח העז אשר קרא לו: "כמו שירצה השם" ואשר הושים בכל דבר למפגע ולמעצור לו.

– אם אך נספיק, קונסטנטין דמיטריביץ, אמר הפקיד.

– ומפני מה לא נספיק?

– עוד פועלים עלינו לשכור, לכל הפחות עוד חמשה עשר איש. הנה אין פועלים באים. היום באו אחדים, והם דורשים שבעים רובל לאיש לימי הקיץ.

לוויין שתק. עוד הפעם התיצב הכח ההוא לקראתו. כבר ידע, כי בכל יגיעם לא יכלו לשכור יותר מארבעים, משלשים ושבעה, משלשים ושמונה פועלים במחיר הנהוג; ארבעים איש נשכרו, ויותר אין למצוא. בכל זאת לא יוכל לפטור עצמו מן המלחמה.

– שלח לסורי, לציפירובקה, אם לא יבואו להשכר. יש לבקש.

– שלח אשלח, – אמר ווסילי פיאודורוביץ בפנים עצובים. – גם הסוסים אינם מלאי כח כראוי.

– אם כן נקנה חדשים ונוסיף על הישנים. אך הלא ידעתי, – הוסיף בצחוק, – כי דרכך אך פחות ובגרוע; אבל בשנה הזאת לא אתן לך לעשות כחפצך. בעצמי אעשה הכל.

– כמדומה לי שגם בעלדי זאת אתה ממעט בשנה. ולנו ינעם, כשיעשה כל דבר לעיני בעל האחוזה.

– האספסת נורעת אפוא מאחרי עמק הלכנים? אסעה נא ואראה, – אמר לוויין וישב על הסוס הקטן אשר הגיש אליו רכבו.

– דרך השלולית לא תעבור עתה, קונסטנטין דמיטריץ – קרא הרכב.

– אם כן, נעבור דרך היער.

לוויין עבר ברכיבה על הסוס הקטן והטוב אשר בימי מנוחתו נעשה כבד קצת ברגליו והשמיע קול נחרה קלה בהגיעו אל גבא והיה כמבקש לו הנחת והקלת עול, – על הרפש, אשר מלא את החצר, דרך השער אל השדה.

בשדה שבע נחת עוד יותר מבגדרות הבקר והצאן. במתינות התנווד על סוסו הקטן והטוב וישאף את הריח הנעים, שחום ולח נפגשו בו, ריח השלג והאוויר, ובעברו דרך היער על שיירי השלג המתפורר, שנמצאו בו עוד זעיר שם זעיר שם, ושכל מדרך פרסה השאיר בהם אחריו מכה טריה, שמח לקראת כל אחד מעציו, שנתחדש החציר הדק שעל סיביו וכפתוריו הסגורים צבו ויפשו.

בצאתו מן היער השתרעו לעיניו כיריעות קטיפה מתוחות ומיושרות על חלקה גדולה בלי גבול, כרי דשא נרחבים, בלי כל קרחת, ומקוה מי שלג, רק כתמים מיוחדים רחוקים זה מזה נראו עליהם והם צחצוחי שאריות השלג ההולך ונמס בבקעות. באותה שעה לא יכול כל דבר שבעולם להביאו לכלל כעס, על כן לא חרה לו גם בראותו סוס וסייח ממקנה האכרים רומסים על הירק הרך שלו (אך צוה את האכר שנקרה לפניו ראשונה לגרשם), גם לא הקפיד על האכר **איפט** אשר לגלג עליו, כי כאשר שאל אותו לוויין בהפגשם: "מה תאמר, איפט, הבמהרה נורע?" השיב לו האכר תשובה נבערה: "בראשונה עלינו לחרוש, קונסטנטין דמיטריץ". כאשר הרחיק לרכוב, כן רוה נחת רוחו, ומחשבות ממשבות שונות בעניני האחוזה עלו על רוחו זו אחר זו: על כל גבולי שדותיו בפאת דרום אמר לנטוע זמורות, למען אשר לא יצבר השלג שם לימים רבים; את האדמה אמר לחלק לששה שדות מזובלים ולהחזיק שלשה שדות למזרע אספסת, לבנות גדרות בקר וצאן בקצה השדה ולחפור ברכה ולעשות גדרות מטלטלות למקנה לצרכי הזיבול, ואז תהי האדמה שלש מאות דיסאיטניות לחטים, מאה לתפוחי אדמה ומאה וחמשים לאספסת, וגם דיסאיטניה אחת לא תכחש.

ברעיונות כאלה רכב סביב סביב בין המצרים בלי תת לסוסו כל דריסת רגל על מקום ירוק, ויקרב אל פועליו זורעי האספסת. העגלה המלאה זרע עמדה לא בין המצרים, כי אם על שדה הניר, והאדמה, שנזרעה חטים בימי הבציר, נדושה בגלגלים ובפרסות הסוס. שני הפועלים ישבו על תחום השדה ולפי הנראה קטרו בשותפות משופרת אחת. העפר שבעגלה, שערבו בו גרעיני זרע, היה לא כתוש, כי אם רגבים שנתקשו מרוב ימים או קפאו בימי הקור החזק. כראותם את אדוני האחוזה פנה וסילי אל העגלה ומישקה החל לזרוע. לא טוב היה המעשה הזה, אך על פועלים היה לוויין קשה לכעוס. כאשר קרב אליו וסילי, צוה לוויין להביא את הסוס בין המצרים.

– אין דבר, אדוני, עוד יחזור ויגדל, – ענה וסילי.

– אל נא תטען טענות, – אמר לוויין, – ועשה מה שאומרים לך.

– שומע עבדך, – ענה וסילי ויאחז בראש הסוס; – והזרע טוב מאד, קונסטנטין דמיטריץ, – הוסיף בכוונה גלויה להתחבב, – מן המובחר הוא. אבל מה קשה ללכת! פוד רפש על כל סנדל.

– ומפני מה אין העפר בלול? – שאל לוויין.

– בוללים אנחנו, – ענה וסילי ויאחז מלוא כף גרעינים ויבל ויפורר בידיו את רגבי העפר.

לא באשמת וסילי נתן לו עפר שאינו בלול בגרעינים כראוי אבל ענין רע היה זה.

לוויין השתמש גם הפעם בתחבולה, אשר הועילה לו פעמים רבות, והיא להתאפק ולתקן בעצמו מה שקולקל בעיניו, ויתבונן אל מעשי מישקה, אשר בכל פסיעה ופסיעה הרים ברגליו רגבי עפר תיחוח גדולים וכבדים שדבקו בסנדליו, וירד מעל סוסו ויקח מידי וסילי את כברת-הזרע וילך לזרוע תחתיו.

– איפה עמדת מלכת?

– ווסילי הורה לו ברגלו את הציון, ולוויין נסה את כחו וילך הלוך וזרוע את העפר הבלול בגרעינים. האדמה היתה כאגם רפש, וכאשר עבר לוויין אך לאורך שורה אחת הזיע כולו ויעמוד וימסור את הכברת לווסילי.

– אבל, אדוני, על שורה זאת אל נא תחרף אותי בקיץ הזה, – אמר וסילי.

– ומה ראתי בה? – אמר לוויין בפנים שמחים, בראותו, כי תחבולתו עושה את שלה.

– ראה תראה בקיץ. על נקלה יודע. הביטה נא אל המקום אשר זרעתי בשנה שעברה. מה מאד הצלחתי. הלא משתדל אני, קונסטנטין דמיטריץ, בעבודתי לך, כאילו היה אבי בעצמו בעל האחוזה. אני שנאתי רמיה גם בעבודתי גם בעבודת אחרים. כשייטב לבעל מלאכתנו ייטב גם לנו. מה יפה כל זה, – אמר וסילי וירמוז בידו על השדה, – הלא הוא משמח לבב אנש.

– אכן אביב יפה הוא, ווסילי!

– גם הזקנים שבדור אינם זוכרים אביב כזה. הנה שם בביטנו זרע אבי שלש שמיניות חטים; אבל עתה דומה שדה החטים במראהו לשדה שיפון.

– הזה ימים רבים החלום לזרוע חטים?

– הלא אתה למדתנו בשנה שלפני האחרונה; שתי "מדות" נתת לי אז בנדבת לבך, ונמכור שמינית, ושלש שמיניות זרענו.

– ראה נא אפוא, פורר את הרגבים, – אמר לוויין, בגשתו אל הסוס, – וזרז נא גם את מישקה. והיה אם יעלה הזרע יפה, ונתתי לך חמשים קופיקות לדיסאיטניה.

– מודים אנחנו לך. גם בעלדי זאת אין לנו על מה להתאונן.

לוויין ישב על סוסו וירכב אל השדה, אשר נזרע אספסת בשנה הקודמת ואל השדה אשר נחרש למזרע חטים באביב הזה.

האספסת שבשדה-הקש צמחה יפה עד להפליא. כבר חזקו הציצים הדקים ויתנוססו בירק מראיהם בין שברי גבעולי החטים שנקצרו בקיץ האחרון. רגלי הסוס הטבעו בכל פסיעה ופסיעה, וכל אחת מהן השמיעה קול שכשוך בעלותה מן הבוץ המכסה את האדמה. על השדה שנחרש לא היה אפשר לרכוב כלל; רק במקומות שנשארו עוד קרום קרח דק יכול הסוס לפסוע בכבדות, ובחריצים שנצמט הקרח בהם הטבעו רגליו עד ארכובותיו. החריש היה יפה מאד, בעוד שני ימים היתה עת לשדד ולזרוע. הכל היה אך טוב ויפה ומשמח לבב. בשובו רכב לוויין דרך השלולית, כי לפי השערותו מעטו המים בין כה. ובאמת עבר את השלולית ובעברו הבהיל שני אוזים, יש פה בודאי גם וולדשנפים, – אמר בלבו, ואצל המסלה הפונה אל ביתו נודמן לפניו שומר היער והשיב לו על שאלתו, כי יש ביער גם וולדשנפים.

לוויין הרעיש סוסו וירכב מהר הביתה לבעבור תספיק לו השעה לסעוד את סעודת הצהרים ולהקיץ את רובהו לציד לערב.

..

שמח וטוב לב מאד קרב לוויין אל ביתו, והנה קול זוג מצלצל באוזניו מצד המבוא הראשי המוביל אל הבית.

"אין זה כי אם אורח בא ממסלת הברזל, – אמר לוויין בלב, – והשעה שעת הרכבת המוסקבאית, מי זה יבוא אלי? אולי הוא ניקולי אחי? הלא

הוא אמר: אפשר שאסע אל המעינות ואפשר שאבוא אליך". ברגע הראשון ירא ויצר לו, על כי בפני אחיו ניקולי תשבת שמחת לבו על האביב הנחמד. אך על הרגש הזה נקוט בפניו, ומיד נהפך לבו וישמח לקראת אחיו ויחכה לו בקוצר רוח, ויהי כל חפצו, שיהי הוא האורח הבא אליו. וירכב ויעמוד מאחרי אחד העצים, והנה מרכבה שכירה רתומה לשלשה סוסים נוסעת מבית הנתיבות, ובה איש לבוש אדרת שער והאיש איננו אחיו. "מי יתן והיה זה גבר נעים, שטוב לשוחח עמו", אמר לוויין בלבו.

– אה, – קרא לוויין בשמחה וירם שתי כפות ידיו. – אך זה אורח טוב! מה מאד אשמח לקראתך! – קרא לוויין אל האורח, בהכירו בו את סטיפן ארקדיביץ.

“עתה אדע, אם היתה לאיש, או מתי תהיה לאיש”, אמר בלבו.

וביום הנחמד ההוא הרגיש, שגם לזכרה לא ידאב לבו כבכל עת.

– בהסס הדעת באתי אליך? – אמר סטיפן ארקדיביץ בצאתו מעגלת החורף, וממעל לחטמו ועל לחייו וגבות עיניו רגבי רפש, ופניו פני איש בריא שמח בחייו.

– ראשונה, באתי לראותך, – אמר אליו ויחבקה וישקהו – והשנית, לצוד ציד אתך, והשלישית, למכור את היער שביירגושוב.

– טוב מאד! ומה נחמד האביב הזה! איככה יכלת לבוא בעגלת חורף?

– בעגלות-גלגלים יכבד הדרך עוד יותר, קונסטנטין דמיטריץ, – ענה הרכב, שהיה נודע ללוויין.

– מאד מאד אשמח עליך, – אמר לוויין ויצחק צחוק ילד עלו.

לוויין הביא את אוכלונסקי אל החדר המיוחד לאכסנאים, ושמה הובאו גם חפצי אוכלונסקי: מרצוף, רובה נתון במעטה וילקוט לסיגארות, וינה אותו לוויין לרוחץ ולהלף את בגדיו, ובין כה הלך אל לשכת הסופרים שלו להגיד על אודות החריש והאספסת: אנפיה מיכאילובנה, אשר היתה חרדה בכל עת על כבוד הבית, שאלה אותו בפרוודור שאלות רבות על דבר לחם הצהרים.

– עשי כטוב בעיניך, אך מהרי לעשות, – אמר לוויין וילך אל פקידו.

בשובו מצא את סטיפן ארקדיביץ כשהוא יוצא מפתח הדרו, אחרי רחיצת פניו וסריקת שערו, וכולו צהל ושמח.

– מה מאד אשמח, כי סוף סוף באתי אליך! עתה אבין את הנפלאות אשר אתה עושה פה. אכן מקנא אני בך באמת. מה טוב ביתך, ומה נחמד כל אשר בוה! אורה ושמחה, – אמר סטיפן ארקדיביץ בלי שים על לב, כי לא כל השנה יום אביב ארוך הוא ולא כל הימים יפים ובהירים כיום ההוא. – ומה נחמדה אומנתך הזקנה! אמנם טובה ממנה משרתת צעירה יפה וחוגרת סינר; אבל בבית נזיר וטהר עינים כמך גם זה טוב מאד.

סטיפן ארקדיביץ ספר הרבה חדשות חשובות, וענין גדול ביחוד היה ללוויין מה שהגיד לו סטיפן ארקדיביץ, כי אחיו סרגיי איבנוביץ נכון לבוא אליו אל הכפר בקיץ הזה.

על אודות קיטי והשצירבצקים בכלל לא אמר סטיפן ארקדיביץ דבר; אך בשם אשתו הביע לו דרישת שלום. לוויין החזיק טובה לו על זהירותו וישמח באורחו מאד. בימי בדידותו נאצרו בקרבך גם הפעם כבכל עת רעיונות ורגשות, שלא היה לו לפני מי להרצותם, ועתה הביע לסטיפן ארקדיביץ גם את שמחתו על האביב, גם את הדברים שנכשל בהם, גם את מחשבותיו בעניני האחוזה, גם את רעיוניו הפילוסופיים, גם את הערותיו על הספרים שקרא, ביחוד את דבר חבורו, שהיה בעיקרו בקורת לכל הספרים הישנים על אודות הנהגת אחוזות, אף כל פי שהוא בעצמו לא התבונן, שזה יסוד החבור שהוא כותב. וסטיפן ארקדיביץ, שהיה נוה לבריות ומבין דבר מתוך דבר בכל שיחה, התנהג בנעימות ביחוד בפעם ההיא, ולוויין מצא בו מדה טובה חדשה, אשר נעמה לו בפרט, והיא התיחסות של כבוד ואהבה אליו.

ההשתדלות היתרה, שהשתדלו אנפיה מיכאילובנה והטבח בשביל הסעודה שתהי יפה ביותר, הביאה לידי כך, ששני הרעים האלה עטו ברעבונם אל הפרפראות שלפני הסעודה ויאכלו לשובע לוח בחמאה ובשר-עוף צונן ופטריות כבושות, ולוויין צוה לתת את המרק בלי לביבות, בשעה שהטבח אמר להצטיין לפני האורח ביחוד בליביבותיו. אבל סטיפן ארקדיביץ, אף על פי שהיה רגיל במאכלי האוה אחרים, משוכחים הרבה מאותם שנתנו לו פה, אמר טוב ומשובח על כל אחד מהם: הכל היה טוב אפוא לפי דבריו: גם יין-הירק, גם הלחם, גם החמאה, וביחוד בשר העוף הצונן, גם הפטריות וצירי-החרולים, גם התרנגולות במרק לבן ויין-קרים הלבן.

– טוב ומשובח, – אמר אוכלונסקי ויקטר פפירוסה עבה אחרי הצלי. – דמיוני עתה כאדם שעלה מאניה רועשה ומשתקשקת אל חוף שוקט. אתה אומר אפוא, כי יש לחקור ולדעת את טיבו של הפועל ולבחור על פי זה את דרכי הנהגת הענינים. הן אני אינני מומחה בדבר הזה כלל; אך נראה לי, כי תוצאות החקירות המדעיות וההשתמשות בהן במעשה עתידות להשפיע גם על הפועל.

– כן הוא, אבל בינה נא: אני מדבר לא באיקונומיה הפוליטית, כי אם בתורת הנהגת האחוזות. תורה זו צריך שתהיה אחת מתורות חוקי הטבע ותתבונן אל החזיונות ואל תכונת הפועל ומדותיו האיקונומיות, האיתנוגרפיות...

לדברים האלה נכנסה אנפיה מיכאילובנה ומעשי מרקחת בידיה.

– אכן אנפיה מיכאילובנה, – אמר אליה סטיפן ארקדיביץ וישך את קצות אצבעותיו המלאות והרכות, – מה נפלאו העוף ויין-הירק אשר הכינות! ... ומה תאמר, הלא עת עוד לנו? – הוסיף בפנותו אל לוויין.

לוויין הביט בעד החלון אל השמש, שהתחילה שוקעת מאחרי ראשי העצים החשופים.

– עת לנו, עת, – קוומה, רתום את עגלת הצייד! – קרא לוויין וירץ ויצא מן הבית.

סטיפן ארקדיביץ יצא אחריו ויסר בוהירות את מכסה בד-הקלע מעל ארגזו הנוצץ ויפתחהו ויוצא מתוכו את חלקי רובהו היקר, שהיה מהמין החדש שבחדשים. קוומה הבין, שעתידי הוא לקבל מתנת-יד הגונה, ולא מש מסטיפן ארקדיביץ וילבש אותו את אנפילאותיו ואת נעליו המוכנות לצייד, וסטיפן ארקדיביץ הניח לו בנפש חפצה לשמשו.

– צוה נא, קוסטיא, שאם יבוא הנה הסוחר ריאבינין – ואני צויתיו לבוא היום – יקבלוהו ויבקשו מאתו שימתין קצת...

– האם לריאבינין תמכור את היער?

– כן. הידעת אותו?

– בודאי ידעתי, כי היו לי עסקים עמו בבירור גמור ולחלוטין.

סטיפן ארקדיביץ צחק: “בבירור גמור” ו”לחלוטין” היו מלים שגורות מאד בפיו של אותו הסוחר.

– כן הוא. לשונו מגוחכת מאד... אכן, – הוסיף סטיפן ארקדיביץ ויטפח בידו על הכלב לסקה, אשר נהם בלחישתה ויתרוצץ מסביב לרגלי לוויין וילקק פעם את ידו, פעם את נעליו ופעם את רובהו – יודע הוא אנה פני אדוניו מועדות!

בצאתם מצאו את העגלה הארוכה עומדת נכונה לקראתם לפני הפתח.

– צויתי לרתום אף על פי שאין הדרך רחוקה; אולי נבחרה לנו ללכת ברגלינו?

– לא, טוב לנסוע, – אמר אוכלונסקי ויגש אל המרכבה וישב בה ויעטה את רגליו בשמיכה המנומרת ויצא אש בסיגרה שלו. – מפני מה אינך מקטר? הן לא אך עונג היא סיגרה לאיש, כי אם בראש כל התענוגים היא וסימן לחיים טובים בכלל. אך אלה חיים! מה יפים הם! מי יתן לי חיים כאלה!

– ומי מעכב בידך? – שאל לוויין בבדיחה.

– לא, אתה מאושר בארץ. כל מה שאתה אוהב יש לך. הנה אתה אוהב סוסים ויש לך, כלבים – ויש לך, עסקי אחוזה – ויש לך.

– אולי הוא מפני שאני שמח במה שיש לי ואיני מצטער על המה שאין לי, – אמר לוויין בזכרו את קיטי.

סטיפן ארקדיביץ הבין, מה צפון בדבריו, וישם עיניו עליו, אך לא השיב דבר.

לוויין החזיק טובה בלבו לאובלונסקי, על כי בטכסיותו המועילה לו בכל עת ראה, שמתירא לוויין להזכיר את השצירבצקים ולא דבר על אודותם מאומה; אבל עם זה נכסף לדעת את הדבר אשר הציץ לו כל כך, אלא שלא נועז להשמיעו על פיו.

– ומה שלומך אתה? – אמר לוויין וישם אל לבו, כי לא טוב דרכו בהגותו אך בנפשו לבד.

ברק שמחה נראה בעיני סטיפן ארקדיביץ.

– הלא אתה אומר, כי מי שיש לו פת בסלו ותאורה לעוגות יפות אינו אלא חוטא, ואני – חיים שאין בהם אהבה אינם חיים בעיני, – אמר אובלונסקי, אשר פרש לו את שאלת לוויין על פי דרכו. – ומה אעשה, ואני כך נוצרתי. והנהגים כמוני גורמים באמת אך מעט צער לאחרים, ולעצמם – עונג הרבה כל כך...

– היש לך גם חדשות בענין זה? – שאל לוויין.

– יש ויש, אחי! הלא ידעת את הנשים שבשירי אוסיאן, שאתה רואה בחלום חזיון לילה... הן מצויות גם בחיים... ואיזומות הן הנשים האלה. האשה היא יצור נפלא, ובכל יגיעותך שתיגע לבוא עד חקרה, לא תחזל למצא בה חדשות אשר לא שערת.

– אם כן טוב להמנע מחקירה זאת.

– לא, כבר אמר אחד המהנדסים, כי לא מציאת האמת תשביע עונג, כי אם בקשת האמת.

לוויין שמע והחריש, ובכל חפצו ויגיעתו לא יוכל לראות את לב רעהו ולהבין את רגשותיו בענין זה ואת העונג שהוא מוצא בחקירת דרכי נשים כאלה.

טו.

מקום ציד העוף היה לא רחוק מהם במעלה שפת נחל ביער-צפצפות, שעציו מועטים. בבואם עד היער יצא לוויין מתוך המרכבה ויבא את אובלונסקי אל פנת שדה חציר-דק ובצה, שכבר נצמט השלג שהיה בו, והוא בעצמו שב אל קצה המקום שהוא שבעבר אחר ויעמוד אצל שני עצי לבנה תאומים ויסמוך את רובהו עליהם אצל אחד הענפים היבשים שבתחתיתם, ויסר את מעילו העליון ויחזק את חגורו וינענע בידי לבחון את מהירותן.

הכלב הזקן לסקה, שהלך אחריו, בלי סור ממנו, ישב ממולו בזהירות ויט אוניו. החמה שקעה לאחרי היער הגדול הסמוך ולאור דמדומיה התנוסס בתוך הצפצפות עצי הלבנה הצעירים בענפיהם התלויים ובכפתוריהם שכבר גדלו ונכוננו להתבקע.

מהיער הוא, שהיו עציו מרובעים ושלג עוד נשאר בו, שטפו בקול שכשוך דק מאד שלוליות צרות ועקלקלות. בעלי-כנף קטנים צפצפו בו ולפעמים עופפו מעץ אל עץ.

מתוך הדממה העמוקה נשמעה לפרקים אושת העלים שנשרו בימי הציצור ועתה נעו וילחשו, בהתמוגג האדמה שקפאה תחתיהם ובעלות ציצי העשבים מתוכה.

“מה נפלא כל זה! האוון שומעת והעין רואה את צמיחת העשב!” אמר לוויין אל לבו, בראותו עלה משוטף במים, שמראהו מראה אבן שמיר, מתנונע אצל גבעול דשא דק, ויט אוניו ויבט פעם למטה אל האדמה הרטובה המכוסה חציר דק, פעם אל כלבו היושב באזנים קשובות, פעם אל היער שבתחתית החר, המשתרע לעיניו בדמות ים של ראשי עצים חשופים, פעם אל השמים, שעלו עליהם עננים לבנים קלים והקדירו זהרם מעט. ממעל ליער הרחוק הגביה עוף נץ אחד וינופף כנפיו במתינות ויעלם. ואחריו נראה עוד אחד וגם הוא עף בדרך הנץ הראשון ויעלם כמוהו. הצפרים הרימו קולן והרבו לצפצף בפנות הערב. מרחוק נשמעה אנחת לילית, והכלב רגז ויצעד צעדים אחדים בזהירות ויש ראשו הצדה ויקשב. מאחרי הנחל נשמעה קריאת קוקיאה. שתי פעמים קראה כדרכה ומיד נחר גרונה, והתחילה קוראת בפזיזות ובליל סדר.

– גם הקוקיאה התעוררה! – אמר סטיפן ארקדיביץ, בצאתו מאחרי אחד השיחים.

– כן, שומע אני, – ענה לוויין, אבל צר היה לו להפריע את דממת היער בקולו, אשר נמאס בעיניו באותה שעה. – מעתה אך עוד מעט עלינו לחכות.

סטיפן ארקדיביץ חזר ונסתר מאחרי השיח, ולוויין ראה אך להבת קטנה של גפרורית ואחריה דמות גחלת קטנה של פפירוס ועשן כחול.

קיש, קיש! השמיעו ידות הרובה שכוננו בידי אובלונסקי.

– ומה הצעקה הזאת? – שאל אובלונסקי על אודות קול ממושך, כמין נעירת סייח משתובב, שנשמע שם.

– הזאת לא ידעת? קול זכר של ארנבות הוא. אך רב לנו לדבר! הנה כנפים משיקות! – כמעט צעק לוויין ויכונן את ידות הרובה.

כקול-חליל דק ומרוחק נשמע ואחריו בעוד שתי סיקונדות – שני, ואחריו שליש – כל זה בסדר שנודע לציידים, – ואחרי השריקה השלישית הזאת נשמע קרקור.

לוויין הביט לימין ולשמאל והנה על פני השמים הכחולים והעכורים ממעל לזמורות הדקות שבראשי הצפצפות שכמו התלכדו והיו לאגודה גדולה אחת, נראה עוף פורח. מעופף היה מכונן אל פני לוויין; קרקוריו, שנשמעו מקרוב, מאצל אוני לוויין, דמו לקולות השריטה הנשמעות בהקרע ארג מתוח, בזמן שהקריעה פוסקת ומתחדשת בסדר אחד ובמדה אחת. כבר נראו חרטומו הארוך וצוארו, וברגע שלחץ לוויין את ידות רובהו, יצא ברק אדום מאחרי השיח, אשר עמד אובלונסקי אצלו, והעוף נחת – כחץ מקשת מלמעלה – אבל חזר ועלה מיד. והנה יצא עוד ברק מאחרי השיח, וקול יריה נשמע. העוף נדד כפיו כמתאמץ לרחף עוד באויר ויעמוד מעוף וכהרף עין נפל כמו אבן על האדמה המרוככה כבצה.

– אמנם החטאתי? – קרא סטיפן ארקדיביץ, אשר לא ראה בעד העשן את אחרית יריתו.

– הנהו! אמר לוויין ויורה על כלבו אשר הרים אחת מאזניו ונענע קצה זנבו ובפסיעות קטנות, כמו ככוונה להמשיך את העונג וכמו בצחוק על שפתים, הגיש אל אוניו את העוף המומט: – שמח אשמח, כי עלתה בידך, – אמר לוויין ועם זה גם קנא בו, על כי לא הוא בעצמו הצליח ביריתו.

– בקנה הימני החטאתי מאד, – ענה סטיפן ארקדיביץ וימלא את רובהו שנית. – הס... הנה מעוף.

באמת נשמעו שריקות חודרות תכופות. שני ולדשנפים השתעשעו ורדפו זה אחרי זה, ובלו קרקורים, אך בשריקות לבד, נקרו במעופם ממעל לראשי שני הציידים האורבים להם. שני קולות יריה נשמעו, והצפרים המשתעשעות הן נטו ונמלטו במהירות של סנוניות.

.....

הצייד עלה יפה. סטפן המית עוד שנים, ולוויין גם הוא שנים, אך מהם אבד אחד ולא נמצא. בין כה בא השמש ויהי לילה. הכוכב הבהיר נוגה, שמראהו כעין הכסף, הזהיר מאחרי עצי הלבנה הצעירים בקצה פאת מערב, וברובם פאת מזרח נראו גוניו האדומים של ארקטורוס, המביט לארץ

בפנים נזעמים; ממעל לראשו ראה לוויין את כוכבי העישי בעודם נגלים ומתכסים לרגעים. צפרים מהמין שארבו לו שני הצידים שלנו חדלו לעופף; אך לוויין גמר להמתין. עד אשר יתקף הכוכב נוגה, שנראה לו למטה מענף עץ הלבנה, ויהי למעלה מהענף ההוא, ועד אשר יהיו כוכבי העישי נראים לעין כולם בברור. אך גם אחרי כן, כשעלה נוגה למעלה מהענף ומרכבת העישי נראתה כולה על תכלת הרקיע הכהה, לא חדל מהמתין.

– האם לא עת עוד? – אמר סטיפן ארקדיביץ.

כבר שקט היער כולו, כל צפור לא זזה ממקומה עוד.

– נעמדה נא עוד מעט, – השיב לוויין.

– כטוב בעיניך.

כחמשה עשר צעדים היו ביניהם באותה שעה.

– סטיבה! – אמר לוויין פתאום – למה לא תגיד לי, אם היתה גיסתך לאיש או מתי תהיה?

לוויין הרגיש בעצמו, שהוא מושל ברוחו ושוקט למדי, וכל דבר ששיבו לו על שאלתו לא יוכל עוד להרגיזו; אך סטיפן ארקדיביץ השיב לו דברים אשר לא יכלו לעלות על דעתו.

– לא היתה כזאת עם לבבה, – השיב לו, – ואין את לבבה גם עתה להיות לאיש, אבל חולה היא, והדוקטורים צוו לנסוע לחוץ לארץ. גם חולה יש בה סכנה היא בעיניהם.

– מה אתה אומר! – קרא לוויין בקול צעקה. – חולה מאד היא? מה לה אפוא? ומה...

בעודם מדברים, הטה הכלב את אוזניו וירם עיניו ויבט השמימה ואליהם כמדבר אליהם תוכחות.

“בעת כזאת הם עוסקים בדברי שיחה, – התרעם הכלב עליהם בלבו. – והוא פורח... הנהו, כן. והם לא יתבוננו...”

אבל ברגע ההוא שמעו שניהם פתאום שריקה חודרת, אשר כמו הלמה על אזניהם, ושניהם החזיקו פתאום ברוביהם, ושני ברקים יצאו, ושני קולות ירייה נשמעו בבת אחת. ולדשנפ שהגביה עוף אסף כנפיו אליו כהרף עין ויפול בין שכי היער ויכף בנפלו את היונקות הדקות.

– טוב מאד! שותפים אנחנו בו! קרא לוויין וירץ עם הכלב לחפש את הצפור. “אבל איזה צער היה לי זה עתה? – זכר לוויין. – כן הוא, קיטי חולה... ומה אעשה, צר לי מאד”, אמר בלבו.

– הנה מצאת! אכן חיה חכמה את, – אמר לוויין ויוצא מפי כלבו את הצפור החמה וישם אותה בילקוט, אשר נמלא כמעט כולו, ויקרא: – מצאתי, סטיבה!

טז.

בשובם שאל לוויין בפרטות על אודות מחלתה של קיטי ומחשבות השצירבצקים, והדברים שנודעו לו מפי אוכלונסקי נעמו לו, אף על פי שבוש להודות בזה. נעימים היו הדברים לו, על כי נראה מהם, שעוד יש לו תקוה, וגם על כי העלמה שגרמה לו צער גדול כזה, מצטערת אף היא עתה. אך כאשר החל סטיפן ארקדיביץ לדבר בסבות המחלה והזכיר את שם וורונסקי, נכנס לוויין לתוך דבריו ויאמר לו:

– אין לי כל רשות לדעת פרטי עניני משפחה כאלה, וגם אין חפץ לי באמת בידעיה זאת.

סטיפן ארקדיביץ צחק צחוק דק, שכמעט לא נראה לעין, בראותו את השנוי – הידוע לו מכבר, – שנהיה כהרף עין על פני לוויין, אשר נעצב ויזעף במדה שהיה שמח וטוב לב לפני רגע אחד.

– הכבר גמרת את העסק עם ריאבינין על דבר היער? – שאל לוויין.

כן. גמרת. המחיר יפה, שמונה ושלשים אלף. שמונת אלפים מיד, ושאר הכסף ישולם בשש שנים. ימים רבים טפלתי בענין הזה. איש לא נתן יותר.

– זאת אומרת, חנם נתת לו את היער, – אמר לוויין בזעף.

– ובמה הוא חנם? – אמר אליו סטיפן ארקדיביץ בצחוק מטוב לב, מדעתו, כי עתה יהי כל מה שיאמר אך רע בעיני לוויין.

– על כי היער שוה לכל הפחות חמש מאות רובל הדיסיאטינה, – ענה לוויין.

– כך דרכם של בעלי האחוות! – אמר סטיפן ארקדיביץ דרך גלגול. – בדבר שפתים אתם בזים לנו, לבני הערים, ובמעשה אנחנו מצליחים יותר מכם. האמינה לי, כי חשבתי דרכי היטב ומכרתי את היער במחיר יפה מאד. וגם דואג אני, שמא יחזור בו הקונה. הן היער הזה לא עידיית הוא – הוסיף אוכלונסקי ונתכוון להראות במלת עידיית בקיאות בעסקים כאלה – כי אם בינוני ברובו וערכו לא יותר משלשים סז'ין לדיסיאטינה. והוא נתן לי מאתיים רובל לדיסיאטינה.

לוויין צחק צחוק בוז. “ידיעתי”, – אמר בלבו – את דרכי האנשים האלה היושבים בעריהם. פעמים בעשר שנים הם באים אל כפר וקונים להם שם ידיעת שתיים או שלש מלים מן השגורות בפי עסקן כפרי, ומשתמשים בהן במקומן וחוזן למקומן, ומתברכים בלבבם, שהם יודעים הכל, בשעה שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם.

– אני לא אבוא להורותך דעה בדברים שאתה כותב בבית הפקידות, – אמר לוויין – וכשעת צורך אשאל בעצתך. ואתה מובטח, שבקי אתה בכל תורת עסקי היערים, והיא תורה קשה. הספרת את העצים?

– מי זה ימנה מספר לעצים? – אמר סטיפן ארקדיביץ, אשר לא חדל להתאמץ לבדח דעת רעהו. – אמנם איזה בעל מוח גדול יוכל לספור גם את עפר הארץ גם את קרני אור השמש...?

– ובעל המוח הגדול ריאבינין יכול. וגם סוחר אחד לא יקנה בטרם ימנה, אם לא יתן לו איש יער חנם, כאשר עשית אתה. את יערך ידיעתי. בכל שנה אני בא אליו לצוד ציד, ואני אומר לך, כי הוא שוה חמש מאות לדיסיאטינה במזומנים, והתגר הזה נתן לך מאתיים בתשלומים לחלקים. נמצא, שנתת לו במתנה שלשים אלף.

– חדל לך להפריז, – אמר סטיפן ארקדיביץ כמתחנן: – ומפני מה לא נתן איש זולתו מחיר כזה?

– מפני שעשה קנוניה עם הסוחרים; הוא נתן להם דמי הסתלקות. כבר היו לי עסקים עם כולם וידעתי אותם. הן לא סוחרים הם, כי אם חמסנים בדמות סוחרים. הוא לא יתחיל בדבר עסק, שאין לו בו אלא עשרה או חמשה עשר למאה, כי מחכה הוא לקנות רובל בעשרים קופיקות.

– חדל נא! זעף אתה היום.

– חלילה לי, – אמר לוויין בפנים נזעמים, בגשתם במרכבה אל ביתו.

אצל המבוא כבר עמדה מרכבת אכרים מחופה כסויי עור ומחושקת ברזל תרומה לסוס בריא בחבלים רחבים מתוחים בחזקה. בתוכה ישב איש אדמוני חגור בחגורה מהודקת – הוא פקידו ורכבו של ריאבינין. וריאבינין בעצמו כבר היה בביתו ויצא לקראת שני הרעים אל הפרוודור. הוא

היה איש בחצי ימיו, רם קומה, דל בשר, מגודל שפם ומגולח זקן, בעל סנטר כפוף לפנים ועינים עכורות ובלוטות. עליו היה מעיל כחול ארוך, שכפתוריו מאחוריו תפורים למטה מאצל מתניו, ונעליו הגבוהות מקומטות מצד הברכים ומתוחות מצד אחורי הרגלים, וערדלים גדולים על נעליו. הוא מזה את כל פרצוף פניו במטפחת אפו ויתקן את מעילו, אשר היה מתוח עליו היטב גם קודם לזה, ויקדם פניהם בצחוק קל, ויתן יד לסייפן ארקדיביץ, כאדם שרצונו לתפוש דבר.

– הנה באת גם אתה, – אמר סייפן ארקדיביץ ויתן ידו לו. – טוב ויפה.

– לא נועזתי לעבור את מצוותיך, הוד נסיכות, אף על פי שהדרך מקולקלת מאד. ברגלי הלכתי בכל הדרך הזה בבירור גמור, אבל באתי בזמני. שלום לאדוני קונסטנטין דמיטריץ, – פנה ריאבינין אל לווין ויתאמן לאחוז גם את ידו. אך לווין הרעים פניו, ויעש את עצמו כאינו רואה את היד הפשוטה, ויוצא את הצפרים. – לצוד ציד יצאתם, אדוני? עוף זה מה שמו? – הוסיף ריאבינין במבט בוז אל הצפרים המומתות: – מאכל תאוה הוא אדוני, – אמר במנוד ראש כקובל על כל הענין הזה ומפקפק הרבה בתועלתו.

– רצונך שתעבור אל חדר עבודתי? – שאל לווין את אובלונסקי בפנים זועפים צרפתיים. עברו לכם אל חדר עבודתי ושם תדברו דבריכם.

– אפשר מאד, בכל מקום אשר ייטב בעיני אדוני, – אמר ריאבינין בקלות ראש של אדם חשוב בעיניו, כמו בקש להגיד, כי אחרים יכולים להוקש מבלי דעת איך להתנהג עם אנשים שונים, אך לפניו אין כל מעצור, ודבר לא יפלא ממנו.

כשנכנס לחדר העבודה פנה כה וכה כמבקש איקונין, אך כאשר מצא, לא העביר צלב על עצמו. אחרי כן התבונן גם בארונות הספרים ובדפי הקירות הטעונים ספרים, בפקוק ובצחוק של בוז ובמנוד ראש, כמו שהתבונן קודם לזה בצפרים המומתות ונראה שעל ענין זה לא יכול להסכים בשום אופן, שיש בו איזו תועלת.

– ומה תאמר, ההבאת את הכסף? – שאל אובלונסקי. – שבה נא.

– הכסף לא יהי לנו למעצור. אך להתראות ולדבר באתי.

– במה עלינו לדבר? אבל שבה נא.

– זה אפשר, – אמר ריאבינין וישב ויסמך בגבו על גב הכסא, אף על פי שסמיכה זו קשתה לו מאד. – יש להזיל, אדוני הנסיך. עון הוא זה. וכל הכסף אתי לחלוטין, עד הפרוטה האחרונה. בגלל הכסף לא יהי כל עכוב.

לווין העמיד בן כה את רוכבו בארנו וישם פעמיו לצאת מן החדר, אך בשמעו את דברי הסוחר האלה עמד מלכת.

– גם בלעדי זאת לקחת את היער חנם, אמר אליו לווין. – הוא אחר לבוא אלי, ואילו לא אחר, הייתי אני קוצב את המחיר.

ריאבינין קם ויבט למעלה, אל פני לווין, בצחוק קל.

– קמצני אדוני מאד, קונסטנטין דמיטריץ, – אמר ריאבינין ויפן בבדיחה אל סייפן ארקדיביץ, – לחלוטין אין לקנות דבר מידו. חטים היו לו, ואני אמרתי לתת מחיר הגון.

– למה זה אתן לך את שלי חנם? הן לא בחוץ מצאתי ולא גנבתי.

– בימים האלה אי אפשר לגנוב, בבירור גמור אי אפשר, בית הדין הגלוי בכל דבר לחלוטין, הכל בנמוס היום, ולא רק לגנוב אי אפשר. אנחנו דברנו על פי היושר. רב מאד מחיר היער, לא אוכל נשוא את כל החשבון. הפחת נא מעט.

– העסק נגמר אם אין? אם נגמר, אין לעמוד על המקח עוד, ואם לא נגמר, – אמר לווין, – קונה אני את היער.

הצחוק חלף פתאום מעל פני ריאבינין, ורישום קשה ואכזרי של פני נץ נקבע עליהם. באצבעות דקות ומהירות פתח את מעילו ויגלה את כותנתו ואת כפתורי הז'יליט ואת שרשרת השעון אשר לו, ויוצא מהר ארנק ישן ומעובה.

– הא לך, היער לי הוא, – אמר ויעבר את אות הצלב על פניו במהירות ויפשוט ידו. – קח לך את הכסף והיער לי. ככה עוסק ריאבינין בפרקמטיה, ואין דרכו להסתכל בפרוטות, – הוסיף בפנים נזעמים וינוסף את ארנקו.

– לו היתה נפשי תחת נפשך, לא הייתי ממחר למכור, – אמר לווין.

– מה זה תדבר! – אמר אובלונסקי בתמהון, – הלא כבר הבטחתי.

לווין יצא מן החדר ויסגור את הדלת אחריו ברעש. ריאבינין הביט אל הדלת וינד ראשו בצחוק קל.

– כל זה דרך צעירים, ילדות לחלוטין. הלא קונה אני, האמינה נא לי, רק לכבודי, למען יאמרו: ריאבינין קנה את יערו של אובלונסקי ולא אחר. ועוד אינני יודע, מה אעלה בידי. האמינה לי. הואילה נא לכתוב את השטר.

בעוד שעה אחת יצא ריאבינין משם עטוף באדרתו הפשוטה ומעילו מהודק עליו בכל קרסיו ושטר תנאי המכירה בכיסו וישב בעגלתו המחושקת ברזל ויסע לכיתו.

– אוי לי מבעלי האחוות האלה, – אמר אל פקידו, – כולם דומים זה לזה.

– זה נכון, – ענה פקידו וימסר לו את עבותות העגלה וירכוס את מכסה העור. – אבל עתה אוכל לברכך לקנין היער, מיכאיל איגנטיץ?

– המ, המ...

יז.

סייפן ארקדיביץ עלה אל המדור העליון בכיסים ממולאים ניירות-כסף שונים, אשר נתן לו הסוחר על חשבון פרעונו שלאחר שלשה חדשים. לבו שמח בקרבו, על כי נגמרה מכירת היער, והכסף צרוור בכיסו וגם הצידי עלה יפה, בגלל כל זה גדלה תשוקתו עוד יותר מבתחלה להסיר את רוח העוצב, אשר נהה על לווין. נפשו אותה לאכול בשמחה גם את לחם הערב ולבלות בנעימים את סוף היום ההוא, כמו שבלה את תחלתו.

ולווין התעצב באמת, ובכל חפזו להיות בעל בית טוב ומתנהג בחבה עם אורחו ההגון לא יכול למשול ברוחו הנבאה. השמועה ששמע פתאום, כי לא היתה קיטי לאיש, הרגיזה את רוחו הלוחך והרגזו.

קיטי איננה נשואה וגם חולה היא, חולת האהבה שהיא אוהבת את האיש אשר מאס בה. עלבון זה פגע גם בו: וורונסקי מאס בה, והיא מאסה בלווין; בזה נתנה רשות לוורונסקי לבח לו, וממילא היה לו וורונסקי גם לאויב. בפרטות לא עיין בכל זה. הוא אך הרגיש, כי יש עלבון בדבר לנפשו, ובין כה קצף לא על המעשה, אשר הרגיוו באמת בסתר לבו, כי אם על כל מה שנודמן לפניו. ככה היתה על אפו ועל חמתו גם מכירת היער בדרך אולת, אותה האונאה שנתאנה אובלונסקי בביתו לעיניו.

– הגמרת? – אמר אל סייפן ארקדיביץ – החפץ אתה לסעוד?

– לא אסרב. מה גדול תאבוני פה בכפר, נפלא הדבר! למה לא קראת גם לריאבינין לסעוד עמנו?

– ילך לו אל השטן!

– אבל מה זרו דרכיך עמו! – אמר אובלונסקי. – גם יד לא נתת לו. מדוע לא נתן יד לך?

– על כי אין דרכי לתת יד לשוער, ושוער טוב ממנו מאה פעמים.

– אבל ריטורגד אתה אפוא! והתאחדות המעמדים מה תהא עליה? – אמר אובלונסקי.

– הרוצה להתאחד יבוא ויתאחד, ואני לא אוכל נשוא זאת.

– רואה אני שריטורגד גמור אתה.

– באמת לא שמתי לב מעודי לדעת מה אני. אני אך קונסטנטין לוויין ולא יותר.

– קונסטנטין לוויין בשעת כעסו אתה היום. – אמר סטיפן ארקדיביץ בצחוק.

– כן הוא, כועס אני, ורצונך לדעת על מה אני כועס? סלח נא לי, על העסק הנבער הזה, על המכירה שמכרת...

סטיפן ארקדיביץ קמט פניו בענותנות של אדם סבלן, בזמן שעולבים ומרגיזים אותו חנם.

– חדל לך, – אמר אל לוויין. – כלום ראינו, שיהי אדם מוכר דבר ולא יאמרו לו מיד אחרי מכרו שהתאנה בכסף רב? ובשעה שמוכרים, אין איש נותן... לא, רואה אנכי, שיש לך טינא בלבך על ריאבינין העלוב.

– אפשר שגם יש לי טינא. ורצונך לדעת טינא זו מה היא? אמר תאמר שנית כי אני ריטורגד או דבר קשה מזה; אבל בכל זאת רע עלי המעשה, שאני רואה מסביב לי, מה שהאצילים הולכים ודלים, – ואני הלא מהם אני ובלי שים לב להתאחדות המעמדים, אשמח מאד, כי מהם אני... וההתרוששות הזאת לא פרי תפוקים היא. אילו היה כן, לא גדלה הרעה בזה; חיי עונג וכבוד נאים לאצילים, ורק הם יודעים לרדוף ולמצוא חיים כאלה. עתה התחילו האכרים הקרובים אלינו קונים קרקעות. – ואני לא אראה עלבון לי בזה. האדון איננו עושה מאומה, והאכר עושה את מלאכתו ודוחה את ההולך בטל. מן הדין הוא שיעשה כן, ואני שמח לראות בטובת האכרים. אבל בוש אבוש בראותי את ההתרוששות הבאה על ידי איו... תמימות, שאינני מוצא שם נאח לה. פה קנה חוכר פולני אחוזה נפלאה בחצי מחירה מאשה כבודה אחת, שמושבה בעיר ניצה. פה מחכירים קרקע לסוחר ברובל אחד לדיסאיטינה, בשעה שהשכר הראוי הוא עשרה רובלים. פה נתת בלי כל טעם שלשים אלף רובל במתנה לנוכל הזה.

– ומה אפוא נעשה? הנספור את העצים?

– בודאי אנו חייבים לספור. הנה אתה לא ספרת, וריאבינין ספר. בני ריאבינין יוכלו לראות חיים טובים ולקנות להם השכלה, ובניך אפשר שלא יוכלו!

– סלח נא לי, אבל יש איו קטנות בספירת-עצים זו. אנחנו יש לנו עבודות מיוחדות, ולהם עבודות מיוחדות. ועל כל פנים כבר נעשה מעשה, ורב לנו לדבר בו. הנה מרקחת ביצים מהמין אשר אהבתי. ואגפיה מיכאילובנה תתן לנו מיין-הירק הנפלא שלה...

סטיפן ארקדיביץ ישב אצל השולחן וידבר מהתלות אל אנפיה מיכאילובנה ויאמר אליה, כי זה ימים רבים לא אכל כמטעמים שנתנו לו בבית הזה.

– הנה אתה נכון לפחות להלל, – אמרה אנפיה מיכאילובנה, – וקונסטנטין דמיטרייץ אינו כן, גם פת לחם חרבה כי יתנו לו יאכל וילך לדרכו.

בכל היגיעות שיגע לוויין, לא עלתה בידו לכבוש את עצבנו ולעסוק בדברי שיחה כראוי למכנים אורח. רוצה היה לשאול שאלה אחת את סטיפן ארקדיביץ, אך לא מצא לא עוז בנפשו ולא את הנוסחה ואת השעה הטובות לשאלה זו. כבר ירד סטיפן ארקדיביץ אל החדר שיחזרו לו ויפשט את בגדיו וירחץ שנית וישם עליו את תכונת הלילה המרוקמת שהביא אתו וישכב על מטתו, ולוויין עוד יצא מן החדר והוא וידבר דברים בטלים שונים, ועוד לא ערב את לבבו לשאול את שאלתו.

– מה נפלא מעשה הבורית, – אמר ויגל את מעטפת הבורית המבוסמת, אשר הכינה אנפיה מיכאילובנה לאורח ואשר לא נגע בה אובלונסקי, ויתבונן היטב בחתיכת הבורית. – ראה נא, הלא מעשה אמנות הוא.

– כן הוא, ההשתלמות הגיעה לרום המדרגה בכל דבר, – אמר סטיפן ארקדיביץ ויפק ברוך ובנחת: – התיאטרונות למשל, ובתי השעשועים... א-א-א! – הוסיף לפהק. – המאור האלקטרי בכל מקום... א-א-א!

– כן, המאור האלקטרי. – אמר לוויין. כן הוא. ואיפה וורונסקי בעת הזאת? – שאל וינה פתאום את הבורית.

– וורונסקי? – אמר סטיפן ארקדיביץ ויחדל לפהק: – הוא בפטרבורג. אחרי צאתך יצא גם הוא במהרה ממוסקבה, ומן העת ההיא לא בא שמה עוד אפילו פעם אחת. ואת האמת אני לך, אחי, – הוסיף אובלונסקי וישען בזרועו על השולחן וישם על כף ידו את פניו האדמונים והיפים, אשר הזוהרו עליהם ככוכבים שתי עיניו המלאות רוח והדורשות תנומה; – כך לבד היה האשם פי נבהלת מפני איש תחרותך, ואני אינני יודע, כמו שאמרתי לך כבר, מי היה עתיד להזדהות מפני מי. למה לא הלכת למלחמה ברוח גבורה? ואני אמרתי לך ביום ההוא, כי... הפעם פהק בלחיו לבד, בלי פתוח את פיו.

“היודע הוא, – אמר לוויין בלבו בהביטו אליו, – כי דברתי עמה והשתדכתי לה, אם אין? כן הוא, יש בפנים האלה אותות ערמה, ותות מחשבות דיפלומטיות”. לוויין הביט נכחו אל עיני סטיפן ארקדיביץ וירגש בעצמו כי פניו מתאדמים.

– אם נטתה אחרי מעט בעת ההיא, – הוסיף אובלונסקי, נטתה רק אחרי היתרון החיצוני. אריסטוקרטייתו הגמורה ורום מצבו לעתיד לבוא הם שמשכו אחרי לא את לבה, כי אם את לב אמה.

לוויין הרעים פניו. העלבון שנעלב בעת ההיא חזר והיה לפצע חדש שהכאיב לבו כאש יוקדת. אבל הפעם היה לוויין בביתו, וכתלי ביתו של אדם מחזקים את ידי.

– החרישה נא רגע אחד, – אמר אל אובלונסקי ולא נתנו להוסיף דבר. – אריסטוקרטייתו אתה אומר. אבל אשאלך נא, מה היא אריסטוקרטייתו של וורונסקי או של מי שיהיה, ובמה יפה כחה, שיכלו לדחות אותי בגללה? אתה חושב את וורונסקי לאריסטוקרט, ואני לא כן אדמה. איש אשר אביו הורם מעפר במעשי תרמית, ואמו פזרה דרכיה למאהבים שונים, אשר אין יודע מי הם וכמה מספרם... לא, סלח נא לי, אבל אני חושב לאריסטוקרט את עצמי ואת הדומים לי, את האנשים, אשר אבותיהם ואבות אבותיהם עד דור רביעי למעלה היו ישרי לב, בעלי השכלה מרום המדרגה (רוח תירה ושכל מצוין אינם מענייני), אשר לא החניפו לאיש מעולם ולא בקשו עזרה מאיש – הלא אבי ואבי-אבי היו אנשים כאלה. ואני ידעתי רבים כמותם. בעיניך לא נאווה לי לספור את הנצים שביער, ואתה נותן שלשים אלף רובל במתנה לריאבינין; אך אתה מקבל דמי חכירה ועוד מיני שכר שאינם ידועים לי, ואני לא אקבל מאומה, על כן אוקיר את נחלת אבותי ופרי יגיעי... אנחנו אריסטוקרטים, ולא האנשים שאינם יכולים להתקיים בלי מתנות מידי תקיפי עולם ושאפשר לקנותם במטבע של עשרים קופיקות.

– אבל במי תדבר כן? אני מסכים לך, – אמר סטיפן ארקדיביץ בכל לבבו ובפנים שמחים, אף על פי שהבין, שבין האנשים, שאפשר לקנותם בעשרים קופיקות, יחשוב לוויין גם אותו. התלהבות לוויין ישרה בעיניו באמת. – במי? אמנם לא כל מה שאתה אומר על וורונסקי אמת טהורה היא, אך אני לא בזה אדבר, אני אומר לך בלי התחכם: לו יש נפשי תחת נפשך, כי עתה נסעתי עוד ביום הזה למוסקבה...

– לא. אינני יודע אם ידעת, אם אין, אך לי אין חלוק בדבר. אני אומר לך, כי השתדכתי והשיבו את פני, וקטרינה אלכסנדרובנה לי עתה אך זכר ומחפיר.

– במה? הבלים!

– אך אל נא נדבר בזה. סלח נא לי, אם דברתי עליך בלשון גסה, – אמר לוויין. אחרי הביעו את כל רוחו נהפך עליו לבו ויהי נוח לבריות כבעת הבורק. הן לא תזנף עלי, סטיבה? אנה אל נא יחר לך, – אמר אליו ויחזק בידו בצחוק על שפתיו.

– לא, לא, חלילה לי, גם אין לי על מה להקפיד. שמח אשמח, כי גלינו דעותינו זה לזה. אבל שמע נא, הן ציד הבוקר עולה יפה על פי רוב, אולי נסע לצוד? נכון אני למנוע שנה מעיני הלילה ולנסוע אחרי כן מן הציד אל בית הנתיבות.

– טוב מאד.

יה.

אף על פי שהאהבה מלאה את כל חייו הפנימיים של וורונסקי, לא נטו חייו החיצוניים ממסלוליהם הקבועות, מדרכי החבורות האריסטוקרטיות ועניני הגדוד אשר עבד בו. את עניני הגדוד הוקיר מאד, לפי שהאב את גודו, ועוד יותר – לפי שהיה אהוב בגודו. בני הגדוד לא רק אהבו את וורונסקי, כי אם גם כבודו ויתגאו בו, לכבוד ולגאון חשבו להם, שהאיש הזה בעל העושר הכביר וההשכלה המרובה, המצוין גם בכשרונותיו, שכל שערי הכבוד והגדולה והמשרה פתוחים לפניו, דוחה את כל הסגולות האלה ועוסק בייחוד ובחבה יתרה בעניני גודו וחבריו. וורונסקי ידע, שכך דעתם של חבריו עליו, ועל כן חשב לו לחובה – לבד מאהבתו שהאב את חיים האלה – להשתדל ולהזהר, שלא יוציא אותו מחזקתו.

מוכן מאלי, שלא דבר עם איש מחבריו על אודות אהבתו לאנה, גם במשנות גדולים, כטוב לבו בין מאד (אולם מעולם לא השתכר עד לבלי יכולת לשלוט ברוחו). לא התמלט מפיו דבר על אודותיה ואם נמצאו בחבריו קלי דעת, אשר נסו להשמיע באזניו רמזים על הדבר הזה, היה וורונסקי משתק אותם. אבל אף על פי כן נודע הדבר בכל העיר: כל מכיריו הבינו מעט או הרבה את אשר בינו לבין קרינינה; רב הצעירים שבחבורה קנאו בו לא רק בגלל עיקרו של דבר, כי אם ביחוד בגלל הפרטים הקשים שבו, – בגלל רום מצבו של קרינין בעל האשה, בגלל הרעש הגדול שהמעשה הזה יעורר בעולם.

ורב הנשים הצעירות, שעד כה היו מקנאות באנה קרינינה, שזה ימים רבים קצה נפשו לשמוע מהלליה בתור אשה ישרת לב, ששו על ההשערה, ששערו עליה בימים ההם, ורק חכו ליום, אשר תשובה דעת כל הצבור עליה בגלוי מטובה לרעה, למען תוכלנה לבזו לה בכל תקפן ולהניח חמתן בה. הן הכינו אתן את רגבי הרפש, שהיו עתידות להשליך עליה כשתבוא השעה הרצייה לזה. אבל רב האנשים שקרבו לימי זקנה ונכבדי העדה הצטערו על המעשה המכוער הזה, העתיד להרעיש עוד מעט את עולמם.

ואמו של וורונסקי שמעה ותשמח בראשונה, כי על פי רוחה לא היה דבר נחוץ לצעיר מצוין, כדי להגיע לרום מדרגת השתלמות, יותר מסכסוך של אהבה באחד מבתי מרום עם הארץ; מלבד זאת מצאה קורת רוח מיוחדת, בהודעה לה בזה אגב אורחא, כי קרינינה זו, שנשאה חן בעיניה ושהכבירה מלים על אודות בנה הקטן, – כאשה שאין לה בעולמה אלא עניני ביתה, – נהנה עם זה גם היא כמו שנהגו לפי דעתה של הגרפינה וורונסקיה, כל הנשים היפות והכבודות. אך בימים האחרונים נודע לה, שכבר היה מעשה שרצו לתת לבנה משרה נכבדה לו בעריכה לימים הבאים, והוא לא קבל ויבחר לו להשאר בגודו על כי בעבדו בגודו הזה יכול לראות את קרינינה, ועוד נודע לה, שתקיפי הארץ מתרעמים עליו בגלל מאונו, ויהפך עליה לבה ורוח אחרת היתה אתה. גם לא ישר בעיניה מה שהאהבה הזאת היתה, כפי שספרו לה, לא סכסוך יפה מלבב מהמין המצוי בספירות הגבוהות, כי אם תאוה עזה כמות ומסוגלת להביאו לידי שגיאות גדולות. היא לא ראתה את בנה מן היום אשר יצא פתאום ממסוקה, ובגלל השמועות האלה דרשה מאתו על ידי בנה הגדול שיבוא למסוקה.

אחיו הגדול גם הוא התרעם עליו. אחיו זה לא עיין בשאלה על דבר אהבתו בעצמה: הגדולה היא אם קטנה, העזה היא אם רפה, היש חטא בדבר אם אין (הוא היה בעל אשה ובנים, ועם זה כלכל גם את אחת המחוללות, ועל כן לא היה נוטה להחמיר בענין זה גם לאחרים), אבל בדעתו, כי לא טובה אהבה זו בעיני אותם האנשים, שראוי להפיק רצון מהם, חרה לו על אחיו ההולך בדרכי לבו.

מלבד חובות משמרתו והליכותיו בחבורות בני-מרום עם-הארץ, העסיק עוד דבר אחד את וורונסקי, והוא מקצוע הבינה בסוסים, כי היה אוהב סוסים מאד.

ובשנה ההיא נועדה רכיבת תחרות לאופיצירים, רכיבה שיש בה מעצורים. וורונסקי נרשם בין המתחרים ויקן לו סוסה אנגלית רבת-דם, ובכל עז אהבתו את אנה התעסק הרבה – ואך בלי התלהבות מגולה, – גם בתחרות העתידה לו.

ושני מיני האהבה האלה לא פגמו בו זה את זה. להפך, עבודה וענין מלבב מחוץ לאהבת אנה היו נחוצים לו. בהם מצא מרגוע ויחלף כח לשאת את סערת רגשותיו.

יט.

ביום תחרות הסוסים שבקסנוניה סילה הקדים וורונסקי לבוא לאכול את הביפשטיקס בטריקלין הכללי שבבית חבורת האופיצירים שבגודו. לדקדק הרבה בהמעטת אכילה לפני התחרות לא הוצרך, כי משקלו היה כשעור ששערו חכמים: ארבעה פודים וחצי; אך ראוי היה לו להזהר שלא ישמן, ועל כן נמנע ממאכלי קמח וממיני מתיקה. במעיל פתוח לרוחה על הז'יליט הלבן שלו ישב ויחכה לביפשטיקס אשר דרש, ובשתי זרועותיו נשען על השולחן, ועיניו הביטו אל הרומן הצרפתי, שהיה פתוח לפניו אל הקערה. אך כל חפצו בהביטו אל הספר היה, שלא להכנס בשיחה עם האופיצירים היוצאים והנכנסים, בעודו טרוד בהרהורי לבבו.

ומהרהר היה בהבטחה, שהבטיחה אותו אנה להראות לפניו ביום ההוא אחרי התחרות. אך זה שלשת ימים לא ראה אותה, ולפי שבעת ההיא שב אישה מחוץ לארץ, לא ידע וורונסקי, אם יוכלו להפגש היום אם אין, וגם לא ידע, איך יחקר זאת.

“הדבר פשוט, אני אומר, כי ביטטי שלחה אותי לשאול את אנה, אם תבוא אל התחרות. בודאי אוכל לנסוע שמה”, גמר בלבו וירם ראשו מעל הספר, ופניו נהרו, כי שוה לנגד עיניו את הפגישה הנעימה הזאת.

– שלח לביתי וצו לרתום את המרכבה לשלשה סוסים, – אמר אל המשרת, אשר הגיש לו את הביפשטיקס בקערת כסף חמה, ויקרב אליו את הקערה ויחל לאכול.

מחדר הביליארד הסמוך נשמעו קשקושי כדורים וקולות משובחים וצוחקים. בפתח שמצד החוץ באו שני אופיצירים: אחד – צעיר בעל פנים דלים ודקים, שנכנס לגודו הוא לפני ימים מעטים מן הקורפוס להניכת פז'ים, והשני אופיציר זקן מסובל בבשר, ואצעדה על זרועו, ועיניו קטנות ושקועות בחוריהן.

וורונסקי שם עיניו על שני אלה ויזעף ויסב פניו אל הספר ויחל לאכול ולקרוא יחד וכמו לא ראה ולא התבונן אליהם.

– אתה סועד לבך לאסוף כח לעבודה? – אמר האופיציר בעל הבשר וישב אצלו.

– הלא תראה, – אמר וורונסקי בפניו הזועפים וימח פיו בלי שים עין על הדובר אליו.

– ואיך דואג תשמן? – אמר האופיציר הזקן ויתקן כסא לחברו הצעיר שבה אתו.

– מה? – אמר וורונסקי בחרי-אף, ופניו הביעו שאט-נפש, ושני המתאימות נגלו ברגע ההוא.

– יין חרס! – קרא וורונסקי אל המשרת, בלי השיב דבר על השאלה ויסלק את ספרו אל העבר השני ויוסף לקרוא בו.

האופיציר בעל הבשר לקח את רשימת היינות ויפן אל חברו הצעיר:

– בחר לך אתה, מה נשתה. – אמר אליו ויתן לו את הרשימה ויחכה למוצא פיו.

– נבקשה נא הפעם “יין-רהיין”, – אמר הצעיר ויבט אל וורונסקי ברוח נכאה ויתאמץ לאחוז באצבעותיו את שפמו, אשר אך החל לצמוח. בראותו, כי אין וורונסקי פונה אליהם, קם הצעיר והוא ממקומו.

– נלכה נא אל חדר הביליארד, – אמר אל הזקן.

האופיציר בעל הבשר לא שנה אחרי דברי חברו ויקם גם הוא וילכו שניהם אל הדלת.

ובאותה שעה נכנס הרוטמיסטר ישבין, איש בריא וגבה קומה, וירכן בראשו לשני האופיצירים האלה הרכנה שיש בה גאווה ובוז, ויגש אל וורונסקי.

– אה! הנהו! – קרא ישבין ויטפח לו על פתיל-כתפו בנחת ידו הגדולה. וורונסקי פנה אליו בזעם, אבל כרגע צהל פניו, ומנוחה ותבה ואומץ לבב שבו ונראו עליהם כבכל עת.

– השכלת עשה, אלישה – קרא הרוטמיסטר בקול באריותו – עתה אכול ושבע ושתה כוס אחת.

– אבל אינני רעב.

– הנה גם הצמד הנעים פה, – הוסיף ישבין ויבט בלעג אל שני האופיצירים, אשר יצאו ברגע ההוא אל חדר הביליארד, וישב אצל וורונסקי, ורגליו החבושות ממכנסי מרכבו הצרים נכפו בשבתו בדמות זוית חדה, כי ארכו רגליו מגובה הכסאות – ולמה לא באת אתמול אל התיאטרון שבקרסנייה? נמירובה מלאה את תפקידה יפה למדי. איפה היית? –

– אחרתי שבת בבית הטוורסקים – אמר וורונסקי.

– אה! – ענה על זה ישבין.

ישבין היה משחק בכרטיסים, רודף זמה ולא רק פורע מוסר, כי אם גם שונא מוסר, ובכל זאת אהב אותו וורונסקי יותר מכל חבריו שבגדוד. וורונסקי אהב אותו על גבורתו הרבה, אשר נראתה ביהוד בשתי, ביכולתו למלא בטנו יין כחבית, ובמעוט שנה, כי היה מבלה לילות בלי שנה, ופניו והליכותיו לא נשתנו לרעה; אך מלבד זאת אהבו גם על רב כחו המוסרי, אשר הראה בדרכיו עם השרים הגבוהים ממנו ועם חבריו, שבגלל זה היו כל יודעיו מכבדים אותו יראים מפניו, וגם במשחקו נראה כחו זה, כי בהיותו קרוב בכל עת להרויח או להפסיד עשרות אלפי רובלים, התנהג עם זה תמיד בטעם ובדעת, גם אחרי שתותו יין למכביר, וכבר נחשב לראשון למשחקים בקלוב האנגלי.

אבל ביהוד היה אהבו ומקורו מטעם אחר, מדעתו, כי ישבין אוהב אותו גם הוא אהבה שאינה תלויה בכבודו ובגדולתו; רק עמו לבד רצה וורונסקי לדבר על אודות אהבתו לאנה, בו בחר לזה מכל מיודעיו, כי ראה או דמה, שרק ישבין לבד, הנראה כבו לכל רגש, מסוגל להעריך את כל תוקף התשוקה הממלאה את נפשו עד אפס מקום לרגש אחר ממין זה. ומלבד זאת בטח אך בו לבד, שלא ימצא עונג לנפשו בדבה ובהוצאת שם רע, כי אם יבין את רגש אהבתו כראוי, כי בודאי יודע ומאמין הוא, כי לא צחוק ולא ששוע ריק היא האהבה, כי אם ענין גדול ונכבד מזה הרבה.

עוד לא דבר וורונסקי עמו על אודות אהבתו, אבל כבר ידע, שהוא יודע ומבין את פרטי הדבר כראוי ונעים היה לו להכיר בעיניו, שכן הוא, שיועד הוא את סודו.

– אה, כן! – ענה ישבין, בשמעו מפי וורונסקי, כי ישב בבית הטוורסקים, ועיניו השחורות הבריקו, וידו אחזה בקצה שפמו השמאלי והחלה להביאו אל פיו – כמנהג המכוער, שנשתרש בו האופיציר הזה.

– ומה עשית אתה אתמול? – שאל וורונסקי.

– שמונת אלפים. אבל שלשה מהם אינם מובטחים; לא אאמין, כי ישלמו לי.

– אבל אפשר, שאתה עתיד להפסיד על ידי, – אמר וורונסקי בצחוק (ישבין התערב בסכום רב, שוורונסקי יזכה בתחרות).

– לא, לא אוכל להפסיד. רק מחוטין לבדו איש-תחרות מסוכן לך.

ובזה נסבה שיחתם על דבר התחרות, אשר נועדה ליום ההוא ואשר לא יכול וורונסקי להסיח דעתו ממנה בימים האחרונים ההם.

– נלכה נא, רב לי, – אמר וורונסקי ויקם וילך אל הפתח, ויקם גם ישבין עמו וימתח את רגליו הגדולות ואת גבו הארוך.

– אני עוד לא עת לי לאכול את לחם הצהרים, אך בלי כוס יין אי אפשר. עוד מעט ואבוא. יין! הרעים בקולו הרחב והעז, שכבר נתפרסם בו, בפקדו את מחלקתו, ואמרו עליו, שהיו לווחות הוכוכית שבהלונות מזדעזעים בתנו קולו לפני חילו. – לא, אין צורך, – חזר וקרא תוך כדי דבור – הן אתה הולך לביתך, הנני גם אני ללכת עמך.

וילכו שניהם יחדו.

כ.

וורונסקי דר לפי שעה, בגלל התחרות, בבית אכר פיני, והבית – חדר אחד מרווח ונקי, שנחלק במחיצה לשנים. פטריצקי נטפל אליו גם בדירת עראי זו. כשנכנסו וורונסקי וישבין היה פטריצקי ישן עוד.

– קום, רב לך נרדם, אמר ישבין וכנס למחיצתו של פטריצקי, והוא שוכב, וחטמו שקוע בכר אשר למראשותיו, ויגע ישבין בשכמו וינידוהו.

פטריצקי קפץ ויעמוד על ברכיו ויפן כה וכה.

– אחיך היה פה, – אמר פטריצקי לוורונסקי – הוא בא ויעירני, יקחהו השטן, ויאמר, כי עוד יבוא הנה שנית.

פטריצקי חזר ונפל על הכר ונתכסה בשמיכה. – חדל לך, ישבין, – קרא בחרי אף, כי משך ישבין את השמיכה להסירה מעליו – חדל לך! – וכרגע הפך פניו ויפקח עיניו ויוסף – טוב אשר תאמר לי, מה אשתה: הנה זוהמה בפי, ואינני יודע...

– יין-דגן נבחר מכל, – נכנס ישבין לתוך דבריו – טרשצנקה! יין-דגן לאדוניך וקשואים, – קרא אל המשרת, ונראה, שהיה אוהב להשמיע ולשמע את עז קולו.

– יין דגן אתה אומר? כן? – שאל פטריצקי ויקטם פניו וימח עיניו, – ואתה תשתה עמי? נשתה נא יחדו! וורונסקי, התשתה? – אמר פטריצקי ויקם ויתעטף בשמיכה המנומרת מתחת לאצילי ידיו, ויצא בידים מורמות בפתח המחיצה ויחל לישיר בלשון צרפת: "מלך היה בטולי" – התשתה וורונסקי? – שנה פטריצקי.

– הרף ממני, – אמר וורונסקי, בלבשו את המעיל, אשר הגיש לו משרתו.

– אנה אתה הולך? – שאל ישבין – הנה גם מרכבת השלשה – הוסיף בראותו את המרכבה קרבה אל הבית.

– אל האורות, גם עוד דבר לי אל בריאנסקי על אודות הסוסים, – אמר וורונסקי.

באמת הבטיח וורונסקי לבוא אל בריאנסקי ולשלם לו בעד הסוסים, ובלבבו היה לבוא גם שמה ביום ההוא, ובית בריאנסקי היה רחוק ארבע וירסטאות מפטרהוף – אבל חבריו הבינו מיד, כי לא אך שמה הוא נוסע.

פטריצקי הוסיף לישיר את שירו, ואגב אורחה קרץ בעיניו וינפה שפתיו דרך גלוי דעת, לאמר: ידענו, מה ענין בריאנסקי לכאן.

– השמר לך, פן תאחר! – אמר ישבין, ובחפצו לנטות מענין השיחה הזאת שאל: וסוסי האדמוני הכהה עובד באמונה? – וישקף בעד החלון אל הסוס האמצעי שבשלשה, הוא הסוס שמכר לוורונסקי ושדבר בו עתה.

– עמוד! – קרא פטריצקי אל וורונסקי, כשנגש וורונסקי אל הדלת. – אחך הניח פה מכתב אליך ופתקה. עמד נא, אים?

וורונסקי עמד מלכת.

– ואים?

– אים? זאת אשאל גם אני! – אמר פטריצקי ברגש ויעבר באצבעו הימנית ממעל לחטמו.

– אמר נא אפוא, הלא דרך אולת היא! – אמר וורונסקי בצחוק קל.

– את התנור לא הסקתי. פה באחד המקומות הם.

– חדל לך לפטפט! איה המכתב?

– לא משחק אני, כי שכחתי באמת. אולי הלום חלמתי? המתן לי, המתן! ומה חרי האף הזה! אילו שתיית אתמול כמוני ארבעה בקבוקים לאיש, כי אתה שכחתי, איפה אתה שוכב. המתן לי, זכור אזכור כרגע.

פטריצקי חזר לפניו ממחיצתו וישכב על מטנו.

– עמד-נא! ככה שכבתי, והוא ככה עמד. כן-כן-כן... הנהו לפניך! – פטריצקי הוציא את המכתב מתחת מצעו, כי שם הצפינו.

וורונסקי לקח את המכתב ואת פתקת אחיו. בהם מצא מה ששער מראש, – מכתב אמו היה תוכחות על אשר חדל לנסוע אליה, ובפתקת אחיו נאמר, שאחיו צריך לדבר עמו. אבל וורונסקי ידע, כי כל זה באותו ענין. "מה לי ולהם בדבר הזה!" אמר בלבו ויגלום את המכתבים בחפזה וישימם בין כפתורי מעילו, על מנת לקראם בשום לב אחרי כן, בדרך.

בפרוודור פגעו בו שני אופיצירים, אחד היה מגדודו, ואחד – מגדוד אחר.

דירת וורונסקי היתה בית ועד לאופיצירים בכל עת.

– אנה?

– לפטרהוף אני צריך.

– והסוס בא מצרסקויה?

– בא, אך אני עוד לא ראיתו.

– יש אמרים, ש"גלדיאטור" סוסו של מחוטין, נפסח.

– שקר גמור! אבל איככה תרכבו ברפש כזה? – אמר השני.

– שלום לכם מצילי נפשי! – קרא פטריצקי בראותו את שני האופיצירים הנכנסים, וכבר עמד לפניו משרתו היומי, וטס בידו, ועל הטס יין דגן וקשוא כבוש – הנה ישבין מצוה אותי לשתות ולהחליף כח.

– אמנם הרבה עוללת לנו אתמול, – אמר אחד משני האופיצירים, – כל הלילה לא הנחת לנו לישון.

– אבל מה נחמד סופו של מעשה! – ספר פטריצקי – וולקוב טפס ועלה על הגג ואמר על עצמו כי עצב הוא. אני נעניתי אחריו: – הבה ננגנה, נגינת קבורה! ולקול נגינת הקבורה נרדם על הגג.

– שתי יין-דגן, שתי, ואחר תשתה מי סלטר ועסיס-לימונים הרבה, – אמר ישבין ויעמוד על פטריצקי, כאם הכופה את בנה לשתות סם מרפא, – ואחרי כן מעט יין שמפן, מעט מאד, אך בקבוק אחד קטן.

– בהשכל תדבר. המתן לי, וורונסקי, נשתה נא.

– לא, שלום לכם, אדוני, היום אינני שותה.

– ירא אתה, פן תכבד? אם כן נשתה לבדנו. הביאה מי סלטר ולימונים.

– וורונסקי! – קרא אחד מן החבורה, בשעה שוורונסקי עבר דרך הפרוודור החיצון.

– מה?

– יש לך להתגלח, שערך כבד מאד, ביחוד במקום הקרחת.

באמת התחילו שערותיו נושרות ללא עת. הוא השיב בצחוק מטוב לב על המהתלות האלה, ושניו המתאימות נראו בצחוק. ומיד הוריד את מצנפתו על קרחתו ויצא וישב במרכבתו.

– אל האורוה! – קרא וורונסקי אל רכבו ויוצא את מכתביו לקראם, אבל השיב אל לבו, כי, בטרם יראה את סוסו, אין לו להסיח דעתו מענין התחרות. "אחרי כן!..." גמר בלבו.

כא.

האורוה העשויה לדבר התחרות היתה בנין עראי של נסרים על ידי המישור המיוחד למרוץ הסוסים, ושמה הוצרכו להביא את סוסו של וורונסקי ביום שלפני היום ההוא. את הסוס ההוא עוד לא ראה וורונסקי בעיניו, כי לא הוא הרגילו ברכיבה, כמשפט הימים האחרונים שלפני תחרות מזאת, כי אם "המנהיג" שהעמיד לו (trainer). ועל כן לא ידע ביום המעשה מאומה על אודות סוסו, לא מה שהיה לו בבואו ולא עד כמה נשתנה אחרי כן. הוא אך ירד ממרכבתו, ונערו, שומר סוסיו, שכבר הכיר מרחוק את מרכבת אדוניו, קרא למנהיג, ואנגלי צנום, שנעלות גבוהות על רגליו ומעיל קצר עליו וכל קננו כמין צור-שערות קטן מאד, יצא וילך לקראתו הלוך והתנוודד ברגלים כושלות קצת, כדרך האנשים שאומנותם ברכיבה, ובורועות פרושות.

– ומה שלומו של פרי-פרי? – שאל וורונסקי אנגליתי.

– אָל רייט, סיר, – הכל כתקונו, אדוני, – ענה האנגלי בקול שיצא כמתגנב מגרונו, כי לא נפתחו שפתיו בדברו. – טוב אשר לא תקרב אליו, – הוסיף האנגלי וירם את מצנפתו – אני חסמתי אותו, והוא מלא רוגז. טוב אשר לא תקרב אליו ולא תרגיזהו.

– לא, הלוך אלך אליו. רוצה אני לשים עיני עליו.

– הבה נלכה, – אמר האנגלי בפנים זועפים ובלי פתוח פיו גם הפעם, וילך לפני וורונסקי הלוך ונופף בידיו, הלוך והתנוודד כדרכו.

הם באו אל החצר הקטנה שלפני גדרות הסוסים, והמשרת, שעמד על משמרתו שם ביום ההוא, נער בן-חיל מקושט, לבוש מעיל נקי, ומטאטא בידו, קדם פניהם וילך אחריהם.

בגדרת עמדה חמשה סוסים, כל אחד בדיר מיוחד לו; וכבר ידע וורונסקי, כי ביום ההוא הובא שמה גם הסוס המסוכן לו ביחוד, הוא "גלדיאטור" האדום, סוסו האדום, סוסו האביר והגבוה של מחוטין. אותו חשקה נפשו לראות עוד יותר ממה שרצה לראות את סוסו, אבל גם זאת ידע, כי על פי הנמוס הנהוג בעניני התחרות לא רק אין לו רשות לראותו, כי אם גם לשאול על אודותיו לא נאווה לו. אך מדי עברו במסדרון, פתח הנער המשרת את דלת הדיר השני משמאלו, ולעיניו נראה סוס אדום גדול לבן-רגלים; ברור היה לו כי גלדיאטור לפניו, אבל כמו שאדם הגון מסב פניו מהביט במכתב זר, שמצא פתוח לפניו, כן הפנה שכמו וילך אל הדיר המוקצה לפרו-פרו.

– פה סוסו של מ-ק... מ-ק... לעולם לא אוכל לבטא את השם הזה, – אמר האנגלי אליו ממעל לשכמו ויורה באצבע אגודל שלו, שצפרנה היתה מגואלה, על מחיצתו של "גלדיאטור".

– של מחוטין? כן, זה בן-תחרותי האחד, שיש לי להתחזק לפניו.

– אילו רכבת עליו אתה, היית מתערב עליך, שתנצח, – אמר האנגלי.

– בתחרות שיש בה מעצורים הכל תלוי בכשרון הרכיבה ב"פליק".

לענין "פליק", שהוראתו אנרגיה ואומץ לבב, ידע וורונסקי, שלא רק אין מחסור לו בו, כי אם גם היה מובטח, שאין דומה לו בדבר הזה, ובטחון כזה מדה גדולה מאד.

– וברי לך, שלא היה צורך בדבר להביא את הסוס לידי הזעה מרובה?

– אין כל צורך, – ענה האנגלי – אך אל נא תדבר בקול רם. הסוס מתרגז, – הוסיף וינע בראשו אל מול הדיר הנעול, אשר עמדו לפניו ואשר נשמע קול פרסות דורכות על תבן.

האנגלי פתח את הדלת, ו"ורונסקי נכנס לדיר הקטן והכהה, שרק חלון קטן אחד היה למאור בו. שם עמדה סוסה אדומה-שחחרת, ועל פיה מחסום, ורגליה דרכו על התבן הלח. גם הפעם, בתוך האור הכהה, סקר וורונסקי בסקירה אחת את כל מבנה גייתה. פרו-פרו היתה בעלת קומה ממוצעת, ובמבנה גייתה נמצאו חסרונות. עצמותיה היו קטנות; בשר חזותיה היה בולט, אבל כתליהן צרו. אחוריה היו תלויים קצת, וברגליה נראתה עקמימות מורגשת היטב לעין, ביחוד ברגליה האחורונות. שרירי רגליה, האחרונות והקדומות יחד, לא היו מצוינים בגדלם, אבל במקום המרכב רחבה גייתה מאד, והרוחב המרובה הזה הורגש ביחוד בימים ההם, בימי ההדרכה וההכשרה לתחרות, כי צמקה בטנה בעת ההיא. עצמות שוקיה מתחת לברכיה, היו, למראה עיני המבטי אליהן מצד ראשה, דקות כאצבעות, אך בעבריהן רחבו מאד. כולה חויץ מצלעותיה, היתה כמכונצת משני עבריה, כמצומצמת ומכונסת לתוך כלל גייתה. אבל יתרון גדול, שקול כנגד כל החסרונות האלה, נמצא בה במדרגה גבוהה מאד; היתרון הזה היה "הדם", הוא הדם, אשר יאמר עליו בלשון האנגלית, שדרכו להתגלות בשעת צורך. שרירי גוה, שהיו בולטים מתחת לרשת הגידים המתוחה בעורה הדק, המתפשט והחלק כאטלס, דמו למראה עין לעצמות בחזקן. ראשה היה רזה מלמעלה, אבל רחב למטה, מתחת לעיניה הבלוטות ונוצצות בנחת רוח; והעור הדק שבנחיריה הרחבים היה ממולא דם. כל צורי גוה, וראשה ביחוד, הביעו כח ועוז ויחד עם זה גם איוו רוח נדיבה, כי היתה מאותם הפקחים שבבעלי החיים, שאפשר לחשוב עליהם, שרק מאשר אין כלי מבטא הגון בפהם, אינם מדברים בלשון בני אדם.

לורונסקי נדמה על כל פנים, שהיא מבינה כל מה שהוא מרגיש, בשעה שהוא מביט אליה.

ורונסקי אך נכנס לדיר, והיא שאפה רוח בכח ותסב עיניה הפולטות הצדה כפי יכלתה, עד שהלבן שבהם נמלא דם, ותבט אל הנכנסים מקצות עיניה המופנים אל העבר השני ותנענע בזמם שעל פיה ותדרוך בכח פעם ברגל זו ופעם ברגל זו.

– הנך רואה, שהיא רוגזת, – אמר האנגלי.

– סוסתי הנעימה! – דבר אליה וורונסקי חלקות וישם פעמיו אליה.

אך כאשר קרב, כן הוסיפה לרגזו. רק בגשות אל ראשה שתקה פתאום, ושריריה נודעזעו תחת שערה הדק והרך. וורונסקי העביר ידו על צווארה העז וישב למקומו את אחד מתלתי רעמתה, שהוטל אל צדה השני של המפרקת החדה, ויקרב פניו אל נחיריה הנטויים, אשר דקו ככנפי עטלף. היא שאפה ונשמה בקול, ונחיריה נמתחו בכל עוזן, ותערערו ותלחצו את תננך אונה אחד אל ראשה, ותשלח את שפתה השחורה והחזקה אל וורונסקי, ונראה שנתכוונה לאחזו בשרוולו. אך בזכרה את המחסום שעל פיה הניעה בו ותוסף לרמוס ברגליה המחוטבות פעם בזו ופעם בזו כבראשונה.

– הרגע, סוסתי, הרגע! – אמר וורונסקי ויעבר ידו על אחוריה ויצא מן הדיר בלב שמה, אחרי ראותו, כי סוסתו מסוגלת ומוכנת לעבודתה כראוי.

התרגזות סוסתו דקה גם בו וירגש כי דמו רותח וכי גם הוא כמוה שואף לנוע, לתפוש דבר בשניו, ולבו **פחד ורחב**.

– ובכן אני בוטח בך, – אמר אל האנגלי – כשש שעות וחצי עלינו להועד במקום ההוא.

– הכל כתקונו, – אמר האנגלי – ואתה אנה אתה נוסע, מילורד? – שאל פתאום את וורונסקי בכניו זה – מילורד, – שכמעט לא השתמש בו עד כה בדברו אליו.

ורונסקי הרים ראשו בתמהון, ויבט אליו כדרך שהיה מביט אך לפעמים, כשהיתה השעה צריכה לכך, לא אל עיניו, כי אם אל מצחו, כי תמה על העוזת שבשאלה זאת; אך כהשיבו אל לבו, כי האנגלי הלז רואה בו באותה שעה לא אדון ששכר אותו בכסף, כי אם אדם שאין לו בעולמו אלא רכיבה ותחרות, ענהו בניחותא:

– דבר לי אל בריאנסקי, ובעוד שעה אחת אהיה בבית.

"זה כמה פעמים שאלוני היום שאלה זאת!" אמר וורונסקי בלבו, ופניו האדימו, וזה היה מקרה שאינו מצוי בו כלל. האנגלי הביט אליו בשום לב ויוסף, כאילו ידע, אנה הוא נוסע באמת:

– העיקר הוא, שלפני רכיבה זו נחוצה מנוחה, אל תרגז ואל תשים לב לכל דבר עצב.

– אָל רייט, – ענה וורונסקי בצחוק קל ויקפוץ ויעל על מרכבתו ויצו את רכבו לנסוע לפטרהוף.

הוא אך הרחיק כשעור פסיעות אחדות, והעבים, שנראו מרחוק עוד בבוקר, כסו את פני השמים, ויהי גשם שוטף.

"זהו ענין רע", אמר וורונסקי בלבו וירם את מכסה המרכבה, "עד כה היה הרבה רפש על הארץ, ועתה יהי כל המישור לאגם בצה". בשבתו בדד במרכבה המכוסה, הציץ את מכתב אמו ואת פתקת אחיו ויקראם.

כאשר דמה כן היה: כזאת וכזאת מצא גם במכתבים האלה. גם אמו, גם אחיו, גם כל יודעיו חשבו לדבר נחוץ להתערב בדברים המסורים אל לבו. ההתערבות הזאת העירה בו קצף, והוא היה **קשה** לנעוץ בטבעו. "מה לי ולהם? – אמר בלבו, – למה זה יחשוב כל אחד לו לחובה לדאוג לי? ולמה זה ילאוני כולם יחד? על כי רואים הם, כי יש בזה דבר שאינו מובן להם. אילו היה זה סכסוך פשוט מן המצויים בעולמם היו מניחים לי ללכת בדרך לבי. אבל מרגישים הם, שענין אחר פה, שלא שעשועו ריק הוא, וכי האשה הזאת יקרה לי מהחיים. הדבר הזה אינו מובן להם, ועל כן הוא להם למורת רוח. יהי גורלנו מה שיהיה, אנחנו – מלה זו הדגיש בלבו לשם יחודו עם אנה – בחרנו בו מדעת, ואין אנו מתאוננים עליו. לא הם חייבים להורונתנו את דרך החיים. והם אינם יכולים להבין מה הוא האושר, הם אינם יודעים, כי בלעדי אהבה זאת אין לנו לא אושר ולא צרות, – אין כל חיים בלעדיה".

בעיקרו של דבר קצף על כל המתערבים מטעם אחר, מאשר ידע לבבו, כי הם, הקמים עליו, צדקו כולם כאחד. לבבו ידע, כי האהבה, שנקשרה בה נפשו בנפש אנה, היתה לא התלהבות לרגע, כי אין אהבה זו עתידה לעבור, כמו שעוברים כל הסכסוכים בחבורות הגבוהות, שאינם משאירים אחריהם בחיי הנאהבים אלא זכרונות נעימים או קשים ולא יותר. לבבו ידע את כל הצרות והמצוקות שבמצבו ובמצבה; הוא ידע, עד כמה קשה

בפרט לאנשים כמוהם, – באשר הם נראים וגלויים תמיד לעיני בני חבורתם בכל דרכיהם ומעשיהם – להסתיר את אהבתם, לשקר, לכחש, להתהלך במרמה, להגות בכל עת במה שיאמרו הבריות, בשעה שהאהבה שביניהם היתה עזה כל כך, שכל מה שנחנך לה היו שוכחים גם שניהם.

בבירור ובפרטות זכר את כל המקרים המרובים והמצויים, שהיה מוכרח בהם לשקר ולרמות, נגד רוחו וטבעו. ביוחד זכר היטב, כי לא אחת ולא שתיים ראה אותה מתבושת על דרכי המרמה והשקר, שהם אנוסים ללכת בהם. ורגש משונה התעורר בו, רגש גועל נפש, אשר היה מפעמו לעתים רק מן היום אשר דבקה נפשו באנה. אף אמנם לא ידע בעצמו רגש זה מה הוא: את מי הוא מתעב, את אלקסיי אלכסנדרוביץ, את עצמו, את כל העולם – כל זה לא הוברר לו. אבל בכל פעם גרש מקרבו את הרגש הזה. וגם עתה התחנך ויוסף להגות במה שהתחיל.

“בראשונה היתה אומללה, אבל כבודה ומנוחתה היו אתה; עתה איננה יכולה עוד לשקוט ולהכבד בעיניה, אף על פי שהיא מסתרת זאת מעיני כל, אבל יש לשים קץ לה”, גמר וורונסקי בלב.

ובפעם הראשונה עלה על לבו הרעיון הברור, כי חייב הוא לשים קץ לשקר הזה, ובלי התמהמה. “עלינו לעזוב הכל ולהסתיר באחד המקומות עם אהבתנו יחד” – אמר אל לבו הפעם.

כב.

הגשם חזל מהר, וכאשר קרבה מרכבת וורונסקי אל פטרהוף בעז מרוצת הסוס האמצעי, אשר משך בכוח גם את שני חבריו, שדלגו אחריו בלי האחו עז במושכותיהם, חזר השמש והציץ, והגגות המשוטים שעל בתי הקיץ ועצי התרזה הוקנים שבגנים המשתרעים משני צדי הרחוב הראשי, הבריקו לנוגה זרחו על שירי המים המכסים אותם, והמים נטפו מענפי העצים ושטפו מעל הגגות בקול משמח לבב. וורונסקי לא יספ עוד להרהר בדבר הקלוקל, שהגשם הזה יכול לקלקל את המישור המוקצה למרוץ הסוסים, כי שמח לבו על הגשם שהיה, מדעתו, כי בשעת גשם כזה ימצא את אנה בודאי בבית, ולבדה ימצא אותה, כי על אודות אלקסיי אלכסנדרוביץ ידע, שלא יצא מפטרבורג, אחרי שובו זה ימים מעטים ממעיני המרפא.

בתקוותו למצוא אותה לבדה ירד ממרכבתו, בלי עבור בה את הגשר הקטן, ומשם והלאה הלך רגלי, כדי שלא למשוך עליו עיני מתבוננים, וככה היה עושה מדי פעם בפעם. ולא אל המבוא שמצד הרחוב שם פעמיו, כי אם אל החצר בא.

– הבא השר? – שאל את הגנן.

– עוד לא בא. הגבירה בבית. הואל נא ובווא דרך המבוא החיצון. הלא משרתים שם ויפתחו לך – ענה הגנן.

– לא, כי דרך הגן אלך.

ובהודע לו, כי אמנם לבדה היא בבית, ובחפצו להראות לפניו פתאום, – כי לא הבטיח אותה לבוא ביום ההוא, ובודאי לא שיערה שישע אליה לפני התחרות, – הלך לו בלאט, הלוך והחזק בחרבו, שלא תקשקש, על החול שבמסלה הצרה, המעוטרת במטעי פרחים משני צדיה, אל הגבעה הקטנה שעל ידי הגן. באותה שעה שכח וורונסקי את כל מה שהרהר בדרך על אודות מצבו הקשה. רק הרעיון האחד הזה היה בלבו, כי בעוד רגע אחד יראה אותה לא ברוח דמיונו, כי אם אותה ממש, בקומתה ובדמינה כמו שהיא באמת. כבר החל להכנס וידרוך על מדרגות-הגבעה הרחבות במלוא עקביו, כדי שלא ישמע קולו בלכתו, ופתאום זכר את הדבר אשר היה שוכח תמיד, את המכשול הגדול מכל המכשולים שבינו לביתה, – את בנה המסתכל בו תמיד בעיני שאלה ואיבה, לפי מה שנדמה לו לוורונסקי.

הנער הזה הפריע אותם יותר מכל איש. כשהיה עמם לא רק לא הרשו לנפשם, לא הוא ולא היא, לדבר מה שלא יכלו לדבר באזני כל, כי אם גם להביע ברמזים דברים, שלא היה הנער מוכשר להבינם. הם לא התנו ביניהם תנאי כזה, אבל כך נהגו, והמנהג נוסד מאליו. אילו באו לרמות את הילד הזה, היו חושבים זאת לעלבון גדול לעצמם. בפניו דברו זה אל זה כמיועדים פשוטים. אבל אף על פי שנוהרו כל כך, ראה וורונסקי פעמים רבות, כי הנער מביט ומתבונן בו בעיון ובתמיהון ומתנהג בו בהירות משונה ובלי דרך קבועה, פעם יראה סימני חבה ופעם יתחמק ויתבושש. כמו הרגיש הילד שיש בין האיש הזה ובין אמו איזה יחס גדול בערכו, שהוא איננו יכול להבינו.

ובאמת הרגיש הילד, שלא יוכל דעת את היחס הזה, ובכל יגיעותיו לא יברר לנפשו, איך ראוי לו להתייחס אל האיש הזה. ביניה היתה הנתונה לילדים, לראות דברים שבלב, הכיר וידע, כי אביו ומורתו ואומנתו כולם כאחד לא רק לא אהבו את וורונסקי, כי אם גם הביטו אליו בשאט נפש ובדאגה רבה, אף על פי שלא דברו עליו מאומה, וכי אמו הוקירה אותו מכל באי ביתם.

“מה זאת אפוא? מה טיבו של אדם זה? עד כמה עלי לאהוב אותו? אם אינני מבין זאת, הלא בי העון, הלא זה אות, כי אני נער נבער או רע?”, אמר הילד בלב; זה מקור החשדנות והתמיהון וסימני האיבה, שנראו על פניו, ויסוד ביישנותו ותהפוכות דרכיו, שהיו מרגיזים את וורונסקי. מעמדו של ילד זה היה מעורר בלב וורונסקי בכל פעם את הרגש המשונה של גועל נפש בלי טעם ברור, שהיה מצוי בו בימים האחרונים. במעמדו התחילו מרגישים שניהם, וורונסקי ואנה יחד, מה שמרגיש בודאי רב חובל, בראותו על פי הקומפס, כי אניתו השטה במהירות נוטה נטיה מרובה מן הדרך הנחוצה לה, ואין לאל ידו לעצרה, כי בכל רגע ורגע היא הולכת ומתרחקת, וכי הכרת הרעה הזאת היא גם הודאה, שאין כל תקוה להנצל מאבדון.

הילד הזה, בדעתו הקצרה בדרכי החיים, היה להם לקומפס מורה ומזכיר מה שידעו ולא רצו לזכור: באין אומר ודברים הורה להם, עד כמה נטו מן האורח הסלולה.

בפעם הזאת לא היה סריוו'ה בבית, והיא היתה לבדה. בוד ישבה על הגבעה ותחכה לבנה, כי הלך לטייל, ויתקפהו הגשם, ותשלח משרת אחד ונערה משרתת לבקשו, והיא ישבה ותחכה לו. מלובשת שמלה לבנה, שרקמה רחבה עליה, ישבה באחת מפנות הגבעה מאחרי הפרחים, ולא שמעה את קול וורונסקי. ראשה המכוסה שער מסולסל שחור היה כפוף, את מצחה לחצה אל דלי-המשפך הקר, שעמד על המעקה, ובשתי ידיה הפיות, העויות בטבעות הנודעות לו היטב, החזיקה בדלי, שלא יזח ממקומו. כל תארה היפה, ראשה וצוארה וידיה, שהיו כולם מחמדים, היו חביבים לו בכל פעם כחזיונות חדשים, ויעמוד מלכתו, ויבט אליה בעונג רב. אך רצותו לצעוד צעד אחד ולגשת אליה, הרגישה, כי הוא הולך וקר, ותסלק את הדלי ותסב אליו את פניה המחוממים.

– מה לך גברתי? החולה את – אמר אליה צרפתי בגשתו. רצונו היה לרוץ ולנפול על צוארה, אך בזכרו, כי אפשר שעוד אנשים שם, הביט אל המרפסת, ופניו האדימו, כבכל פעם שהווקף להזהר ולפנות כה וכה.

– לא, שלום לי, – אמרה אנה ותקם ותלחץ בחזקה את ידו השלוחה אליה. – לא חכיתי עתה... לך.

– אלי! מה קרות ידיך היום! – אמר וורונסקי.

– הבהלתני בבואך, – אמרה אליו. – לבדי אני יושבת ומחכה לסריוו'ה, הוא הלך לטייל; הם יבואו מצד זה.

אבל אף על פי שהתאמצה לדבר במנוחה, רעדו שפתיה.

– סלחי נא לי, כי באתי, אך לא יכולתי לבלות יום זה בלי ראות פניך, – הוסיף בלשון צרפתי, כבכל פעם שלא היה יכול לדבר עמה בלשון יחיד מפני הסכנה, כי להשתמש בלשון רבים יכלו רק בלשון צרפת, לפי שבלשון הרוסית הוא מוזר מאד בין אנשים, שנתקרבו זה אל זה כל כך.

– מה אסלח לך? – ואני שמחה מאד.

– אבל חולה את או עצובת רוח, – הוסיף לדבר אליה, בלי הרפות ידיו מידיה, וכיף עליה. – במה הרהרת?

– רק בדבר האחד הזה, – אמרה אנה בחזוק קל.

ואמת דברה בזה. בכל עת ובכל שעה יכלה להשיב, אילו שאלו אותה, במה היא מהרהרת: רק בדבר האחד הזה, רק באשרה וברעתה. במצאו אותה הפעם, שאלה בלבה: מדוע כל זה נקל הוא לנשים אחרות, כמו לביטיסי (היא ידעה את דרכיה עם טישקביץ, אשר לא נגלו לבני חבורתה), ורק היא בצרה גדולה. ביום ההוא הציץ לה הרעיון הזה ביוחד מפני טעמים אחרים. אך לו לא הגידה זאת, כי אם שאלה אותו על אודות התחרות,

והוא, בראותו כי עצובה היא, ובחפצו להשכיחה את עצבונה, ספר לה דברים מפרטי ההכנות, אך לא נתן לה לעמוד על כוונתו האמתית בהרצאת הדברים ההם.

“האגיד לו אם לא אגיד? – שאלה אנה בלבה, בהביטה אל עיניו המלאות שקט וחבה. מאושר הוא עתה וטרוד בתחרותו כל כך, שלא יבין את הדבר כראוי, לא יבין את כל ערכו של מקרה זה לנו.”

– אך עוד לא אמרת לי, במה הרהרת בבואי לפניך, – הפסיק וורונסקי את הרצאת ספוריו ואמר לה, – אנה, הגידי נא.

בלי השיב לו דבר, הורידה מעט את ראשה ותבט אליו בעפעפים מוסבים למעלה ותבנהו בעיניה הנוצצות מבעד לגבותיהן השחורות. בידה התעסקה בעלה קטוף, אך ידה רעדה; הוא ראה זאת, ופניו הביעו אמונה והכנעת עבד, ופניו אלה משכו את לבה אחריו ככל עת בכח גדול.

– רואה אני, כי קרה אותך דבר לא טוב. איך אשקוט רגע אחד בדעתך, כי באה עליך צרה שלא נודעה לי. הגידי נא, בשם אלהים! – שנה את בקשתו בקול תחנונים.

“אני לא אסלח לו, אם לא יבין כל ערכו של דבר זה. הלא טוב אשר לא אגיד לו, למה זה אנסנו?” אמרה בלבה, בעודה מבטת אליו כבראשונה ומרגשת, כי ידה המחזקת את העלה, רועדת יותר ויותר.

– בשם אלהים! – שנה וורונסקי ויאחז בידה.

– האגיד?

– כן, כן, כן... .

– הרה אני, – אמרה בקול שפל וממושך קצת.

העלה שבידה נודעזע עוד יותר, אך היא לא גרעה עיניה מוורונסקי, בחפצה לראות, איך יקבל בשורה זאת. הוא שמע, ויחורו פניו, ויאמר להשיב דבר, אך מליו נעתק, וינח את ידה ויורד ראשו. “כן, הוא הבין את כל ערכו של דבר זה”, אמרה בלבה ותלחץ את ידו להבעת תודה.

אבל טעות היתה בידה, בחשבה, כי וורונסקי הביט אל הענין הזה כמוה, בעיני אשה. הדבר יצא מפיה, ומיד התעורר בקרבו בכח גדול, עשר פעמים מבכל מקרה אחר, אותו הרגש של גועל נפש בלי דעת במי ובמה; אבל עם זה הבין, כי המשבר, אשר חכה לו, הגיע עתה, כי לא יוכלו עוד להסתיר דרכם מאישה, ועליהם לשים קץ באיזה אופן למצב המשונה הזה. ומלבד זאת דבקה בו גם סערת רוחה, ויבט אליה בעיני רחמים והכנעה וישק את ידה ויקם וילך הנה והנה על הגבעה הלוחך והחרש.

– כן הוא, – אמר ויגש אליה באומץ לבב. – שנינו לא חשבנו את היחס שבינינו לשעשוע ריק, ועתה הוברר גורלנו. עלינו לשים קץ, – אמר ויפן כה וכה, – לשקר הזה, שאנו מחזיקים בו.

– לשים קץ? – איככה נשים קץ, אלקסיי? – אמרה אנה בקול שפל.

עתה עברה סערת רוחה, וצחוק חבה נגה על פניה.

– עליך לעזוב את בעלך, ולאחד את חיינו.

– מאוחדים הם גם עתה, – ענתה אנה בקול שפל, אשר לא נשמע כמעט לאוזן.

– כן הוא, אבל יש לגמור, לגמור.

– אבל איככה, אלקסיי, למדני נא מה לעשות, – אמרה בצחוק-תוגה על קשי מצבה, שאין להחליץ ממנו. – היש לנו רוח והצלחה? האם לא אשת איש אני?

– אין מצב קשה שאי אפשר להחליץ ממנו. נחוץ להתחזק, – אמר וורונסקי. – כל מה שיהיה, טוב לך ממצבך זה. הלא רואה אני, מה רבו צרות לבבך בשבתך בתוך חבורתך, עם בנך, עם בעלך, שכולם כמזכירי עון לך.

– רק לא בעלי, – אמרה בלעג גמור. – אותו לא אדע, בו לא אהגה. כמוהו כאין.

– לא בכל לבך תאמרי זאת. אני יודע אותך. מתענה גם בגללו.

– הן הוא איננו יודע מאומה, – אמרה אנה, ובושה כסתה פניה פתאום: לחייה, מצחה וצווארה האדימו, ודמעות נקו בעיניה מכלמה. – אל נא נדבר בו.

כג.

וורונסקי כבר נסה פעמים אחדות, אם גם לא בשפה ברורה כזאת, לעוררה לשים לבבה על מצבה, ובכל פעם ענתה אותו אמרים דלים כאלה ובקלות דעת כזאת, כמו נמצא בזה דבר, אשר לא יכלה או לא רצתה לבררו לעצמה; בשעה שהתחילה לדון בענין זה, כמו חמקה עברה ממנה מדי פעם בפעם אל אחד המחבואים הרוחניים שבה, ותחתיה, תחת אנה האמתית שאהבה נפשו, באה לפניו אשה אחרת זרה לו ומשונה, אשר לא אהב אותה, כי אם ירא מפניה, והכבירה עליו במלים. אך ביום הזה הואיל להביע לה את כל רוחו בשאלה זאת.

– אם יודע הוא, אם איננו יודע, – אמר וורונסקי בקולו העז המתון – אין לנו עסק בזה. אנחנו איננו יכולים... . את לא תוכלי להוסיף לכת בדרך הזה, ביחוד בעת הזאת.

– ומה נעשה על פי דעתך? – שאלה בלעגה הקל, אשר דברה בו עד כה. בראשונה דאגה, פן יהי דבר הריונה קל בעיניו, ועתה הצטערה, על כי בא בגללו לידי מסקנה, שנחוץ לעשות איזו חדשות בחייהם.

– יש להודיע לו הכל ולעזבו.

– טוב מאד; נשערה נא, שאעשה כן. הידעת, מה נעלה בידנו? הנני לספר לך הכל מראש, – אמרה אנה, ואש חמה נצתה בעיניה, אשר עוד לפני רגע אחד מלאו חבה. – “כן הוא, איש אחר אהבת ותוקשי אחריו בדרך חטאים? (בדבריה אלה חקתה את בעלה וגם הדגישה מלים מיוחדות בטעמו וברוחו). אני הזהרתך על דבר תוצאות דרכך לענין מצבנו המדיני והאזרחי והביתי, ואת לא שמעת בקולי. עתה אינני יכול לתת לחלל את שמי... . ואת שם בני, היה את לבבה לאמור, אך לא יכלה לשתף שם בנה במהותליתיה... . לא אוכל לתת לחרפה את שמי” ועוד איזה דבר כיוצא בזה. כללל יאמר בכל סגנונו המדיני, בבירור ובדיוק, כי לא יוכל לתת לי לעזבו, כי אם יעשה כאשר תמצא ידו להגן על כבוד ביתו. וכאשר יאמר, כן יעשה במנוחה ובדיוק גמור. זה הדבר אשר יהיה. לא איש הוא זה, כי אם מכונה, ובשעת כעסו הוא כלי משחית. – הוסיפה ותזכור את אליקסיי אלכסנדרוביץ בכל תארו לפרטיו ובדרכי מדברו; וכל מדה שאינה נאה, שיכלה למצוא בו, זכרה לו וחשבה לו לעון, בלי סלוח לו גם על דבר אחד, בגלל החטאה הנוראה, אשר חטאה לו היא.

– אבל אנה, – אמר וורונסקי בקול רך, מריגע ונכנס אל הלב – בכל זאת נחוץ להגיד לו; ואז נראה דרכי ונדע מה לעשות.

– מה נוכל לעשות, לברוח?

– יכול נוכל גם לברוח. אני לא אדע, איך נוכל להוסיף לעמוד במצבנו זה. ולא לי אני דואג. – רואה אני בצרת נפשך.

– לברוח ולהיות לך לפלגש אהובה, – אמרה אנה בחרי אף.

– אנה, – אמר אליה בקול תוכחה וחבה.

– כן הוא, להיות לך לפלגש ולהשחית הכל.

גם הפעם היה את לבבה לאמור "את בני", אך לא יכלה לבטא מלה זאת.

וורונסקי לא יכול להבין, איך יכלה האשה הזאת, באומץ לבה ובישרת רוחה, לשאת חיי שקר ותרמית כאלה, בלי בקש לה חיים אחרים; אך לא הבין כי פשר דבר החידה הזאת צפון במלת "בני", אשר לא יכלה להשמיע על פיה. בזכרה את בנה ואת הגות לבו בימים הבאים על אודות אמו, העוזבת את אביו, באו בה יראה ורעד על המעשה אשר עשתה, ואז חדלה לעיין בדבר, כי אם התאמצה להרגיע את נפשה, כדרך הנשים, בסברות כוזבות ובדברי רוח, למען לא ישונה דבר במצבה, ותוכל להשכיח את השאלה הנוראה, מה תעשה לבנה.

– אני מבקשת אותך, אני מתחננת לך, – אמרה פתאום בקול אחר, בקול מלא חבה ויוצא מן הלב, ותחזוק בידו – אל נא תוסיף לדבר עמי עוד בדבר הזה עד עולם.

– אבל, אנה...

– עד עולם. הניחה לי לדאוג לזה. נפשי יודעת את כל שפלי מצבי, את כל הכעור הנורא שבו; אך להחליץ ממנו לא נקל הוא כמו שתדמה. הניחה נא לי לבקש עצה ושמע בקולי. אל תוסיף לדבר אלי בזה עד עולם. התבטיחתי? לא, לא, הבטיחה נא!...

– מבטיח אני לך מה שתבקשי, אבל אינני יכול לשקוט, ביחוד אחרי אשר הגדת לי את הדבר הזה. לא אוכל לנוח, אם לא תנחמי אותי.

– אני? – שנתה אחריו. – כן, לבי דוח לפעמים; אבל זה יעבור, אם לא תוסיף לדבר אלי כאשר אמרתי. רק בדברך עמי בענין זה, ידוע לבי על מצבי.

– זאת לא אבין, – אמר וורונסקי.

– ידעתי, – נכנסה אנה לתוך דבריו, – מה קשה לישר רוח כמורך לשקר, וצר לי עליך. פעמים רבות אשים על לבי, כי אבדת חייך למעני.

– כזאת אמרתי בלבי ברגע הזה גם אני עליך, – אמר וורונסקי, – איך יכלת לוותר על כל בגללי? לא אוכל לסלוח לנפשי, על כי אומללה אָת.

– אני אומללה? – אמרה ותקרב ותבט אליו בצחוק שמחה ואהבה, – אני – דמיוני כאיש רעב שנתנו לו לאכול. אפשר שקר לך, ובגדו קרוע, והוא מתבייש, אך אומלל איננו. אני אומללה? – לא, זה אשרי...

ברגע ההוא שמעה את קול גלילי בנה, ותשקף במהירות אל כל עברי הגבעה ותקם פתאום, כמו נתרם ממקומה. בעיניה נראה הברק הנעים הנודע לוורונסקי מכבר, והיא הרימה במהירות נמרצה את ידיה היפות, המעולפות טבעות, ותאחזו בראשו ותבט אליו הבטה ממושכה ואחרי כן קרבה אליו את פניה בצחוק קל על שפתיה הפתוחות ותשקפו במהירות על פיו ועל שתי עיניו ותהדפפו ותכון ללכת, אך הוא עצר אותה.

– מתי? – לחש לה ויבט אליה בפנים צוהלים.

– היום בקצה השעה הראשונה, – לחשה לו באזנו ותאנח ממעמקי לבה ותלך בצעדיה הקלים והמהירים לקראת בנה.

הגשם חדל לרדת, בשעה שהיה הנער בגן הגדול, וישב שם עם אומנתו עד כלות הגשם באחת הסוכות.

– ושלום לך, – אמרה אליו. – עתה עלינו למהר אל התחרות. ביטטי הבטיחה לבוא אלי ולקחת אותי במרכבתה.

וורונסקי שם עיניו על השעון ויצא מעל פניה מהר.

כד.

כאשר שם וורונסקי עיניו על השעון על גבעת המרפסת היה מלא דאגה וטרוד ברעיוני לבבו כל כך, שראה ולא ידע מה ראה, ראה את ציוני השעות ולא ידע איזו שעה היא. בצאתו אל מסלת החציץ דרך בזהירות ברפף וילך אל מקום מרכבתו. ברב רגשותיו לא שם לבו להתבונן, איזו שעה היא ואם עוד יספיק לנסוע אל בריאנסקי. מכה זכרונו לא נשאר לו ברגעים ההם אלא הכשרון לזכור ראשי פרקים, שאחרי עשותו זאת עליו לעשות כזאת וכזאת, ולא יותר. זכרון מרפרף כזה הוא מן המקרים המצויים בחיי האדם. בגשתו אל מרכבתו מצא את רכבו נרדם על מושבו בצל תרזה ענפה, שכבר התחילה נוטה הצדה, ויתבונן אל עדות היתושים, אשר התאכזו כתמרות עשן ממעל לסוסים המכוסים זעה, ויער את רכבו ויקפוז ויעל על המרכבה ויצונו לנסוע אל בריאנסקי. רק אחרי נסעו כשבע וירסטאות שב אליו כל כך זכרונו וירא בשעון וידע, כי חצי השעה הששית הגיע וכי אָחר לנסוע.

ביום ההוא היו מרוצי-תחרות שונים: מרוץ בני-לויה, מרוץ אופיצירים למרחק שתי וירסטאות ואחריו אותוד המרוץ שהשתתף בו וורונסקי. אל המרוץ האחרון הזה היה יכול עוד להספיק לבוא, אבל ידע, כי אם יסע אל בריאנסקי, יבוא שמה בכבודות ובשעה ש"אנשי החצר" כבר יועדו שם, וכן לא יעשה. אך כבר הבטיח לבריאנסקי לבוא אליו ביום ההוא, ועל כן גמר לעשות הלאה דרכו ויצא את הרכב להריץ את הסוסים בלי חמלה.

בבית בריאנסקי שהה אך חמשה רגעים וישב ויסע בדרך אשר בה אליו. הנסיעה המהירה הזאת הרגיעה אותו. כל קשי מצבו בדברים שבינו לבין אנה, כל השאלות והספקות שנשארו אחרי שיחתם נשכחו מלבו לגמרי; רק במרוץ תחרותו היו כל מחשבותיו, בעונג רב ובלב סוער הגה בזה וישעשע את נפשו בבטחון, כי בכל זאת בוא יבוא שמה בעתו, ורק לרגעים התעוררה בקרבו עליצותו על נועם הפגישה, שהוא עתיד לפגוש בלילה את אנה.

ובמדה שנכנס בנסיעתו לגבול שדה-התחרות, במדה שהוסיף להשיג ולעבור את מרכבות הנוסעים שמה מבתי הקיץ ומפטרבורג, בה במדה חזקו עליו רגשותיו על אודות התחרות הזאת, שהתעתד להשתתף בה.

בבית דירתו לא נותר איש מחבריו, – כולם כבר היו שם ומשרתו חכה לו על יד השער. בעודו מחלף שמלותיו, הגיד לו משרתו, כי הוחל המרוץ השני, כי אדונים רבים באו לשאול על אודותיו וכי הנער שבאורו רץ ובה גם הוא לשאול עליו פעמים.

וורונסקי חלף שמלותיו בלי חפזון (מעולם לא נחפו ולא חדל למשול ברוחו) ויסע אל חצר האורוה. משם כבר נשקפו לעיניו המוני מרכבות ורגלים ואנשי צבא, אשר כתר את שדה המרוץ, ואוהלים מלאים אדם. לפי הנראה עוד לא עברה שעת המרוץ השני, כי בהכנסו אל חצר האורוה שמע קול פעמון. בגשתו אל האורוה פגש את "גלדיאטור", סוס האדום ולבן-הרגלים של מחוטין, כי הובילו אותו אל המערכה, ועליו כסוי בגד צהוב-אדמדם, שרצועות כחולות מרוקמות עליו, ואינו נראו כגדולות מאד, תחת הרקמות הכחולות המסכות עליהן.

– איה קורד? – שאל וורונסקי את משרתו אשר על הסוסים.

– באורוה, חובש הוא.

פרי-פרו עמד חבוש בדירו, והדיר היה פתוח, כי כבר נכוננו להוציא את הסוס לעבודתו.

– לא אחרתי?

– אָל רייט! אָל רייט! הכל כתקונו, הכל כתקונו, – אמר האנגלי – רק השמר והשקט.

וורונסקי שם עיניו עוד הפעם על יפי תארו וכל אבריו של סוסו האהוב לו, אשר כל עצמותיו רעדו, ובקושי הפנה עיניו מהמראה הזה ויצא מן האורוה. אל האוהלים קרב במרכבתו בשעה טובה לו מאד, בשעה שלא יכול איש לשים לב אליו. המרוץ למרחק שתי הירסטאות כמעט נגמר

לפני רגעי מספר, וכל העינים נסבו על ה"קנלרגרד" שרכב ראשונה ועל ה"לייב-הוזר" שרכב אחריו, ששניהם הריצו את סוסייהם בשארית כחם וקרבו אל עמוד המטרה. מתוך העגול וגם מחוץ לו נאספו כל הנציבים ודחקו זה את זה על ידי העמוד, וחבורות אנשי צבא פשוטים ואופיצירים מחיל פרשי-הגנדה הביעו שמחתם בקריאות בקול רם על נצחון שר חילים וחברם הקרוב לבוא. וורונסקי נכנס לתוך ההמון הזה, בלי משוך עין עליו, כמעט באותו רגע שנשמע קול הפעמון המבשר, כי נגמר המרוץ, והקול-גרד רם הקומה, המכוסה רגבי רפש, שעלתה בידו לגשת ראשונה אל העמוד, נתת על המרדעת וירף ידו מסייחו האפור, שכהה מראהו מזעזע ונשימתו כבדה עליו מרוב עמלו.

הסיה רמס בפרסותיו בכח ויתאמן לעצור בזה במהלך גייתו הגדולה, והאופיציר המנצח פנה כה וכה, כמי שנעור מחלום קשה, וביגיעה עלתה בידו להראות צחוק קל על שפתיו. המון אנשים מבני חבורתו ושלא מבני חבורתו סביב שחו עליו.

וורונסקי התחמק בכונה מהמון בני מרום עם הארץ, אשר התנהגו בכבוד ראש וישוחחו ויתהלכו ברחבה לפני האוהלים. ידוע ידע, כי גם אנה קרינינה גם, גם ביטסי, גם אשת אחיו, ובכל זאת נמנע מגשת אליהן, כדי שלא יסיח דעתו מענין התחרות. אבל מכיריו הרבים, שפגשו אותו בכל רגע, עצרוהו ויספרו לו דברים מפרטי המרוצים הקודמים וישאלוהו, מפני מה אחר לבוא.

בעת אשר נקראו המתחרים אל האוהל המיוחד לקבלת הפרסים, וכל הנאספים מהרו שמה, קרב אליו אחיו הגדול ממנו אלכסנדר, ראש גדוד מעוטר בפתילים על כתפיו, שפל קומה, רחב עצמות כאלקסיי, אבל יפה ואדמוני ממנו ובעל אף אדום ופנים צוהלים מיי.

– הקבלת את פתקתי? – אמר אליו אלכסנדר. – הן בביתך לא ימצא אותך איש לעולם.

הכל ידעו, שאלכסנדר וורונסקי הוא איש הולך שובב, וביחוד הוא שוגה בין, אך עם זה היה גם הצרני גמור.

בדברו עם אחיו בענין רע מאד, מלאו פניו בדיחה, ויהי למראה עין כמדבר מהתלות ודברים של מה בכך, – מדעתו, כי אפשר, שעיני רבים מוסבות עליהם.

– קבלתי ולא אוכל הבין, מה הדאגה הזאת, שאתה דואג לי, – אמר אלקסיי.

– דואג אני, על כי נאמר לי לפני רגעים אחדים, כי אינך פה וכי ביום השני ראו אותך בפטרנה.

– יש דברים, שרק מי שהם נוגעים בו בעצמו יש לו רשות לדון בהם, והדבר שאתה דואג בגללו הוא ממין זה.

– אבל אם כן אין לעבוד בצבא, אין...

– אני מבקש מאתך, שלא תתערב בדבר, ולא יותר.

פני אלקסיי הנועמים חורו באמרו זאת, ולחיו התחתון הבולט רעד, וזה היה מן המקרים שאינם מצויים אצלו. ככל איש, אשר לב טוב לו, היה קשה לכעוס, אך בשעת כעסו, בשעה שלחיו התחתון רועד, היה מסוכן למרגיזו; זאת ידע גם אלכסנדר אחיו וישב לו בצחוק קל ובפנים שמחים:

– אני אך באתי למסור לך את מכתב אמנו. השיבה נא לי דבר ואל תרגיזנה לפני נסעה. לך הצלחה, – סיים דבריו בברכה לענין התחרות בפניו הצוחקים ויט מעליו.

אך נסב אחיו מאצלו, וידיד אחר קדם פניו בברכת שלום.

– אינך רוצה להכיר את רעידך! שלום לך, יקירי! – אמר אליו סטיפן ארקדיביץ, אשר גם פה, בתוך תפארת בני פטרבורג, התנוסס בפניו האדמונים ובפאות זקנו הסרוקות והמצוחצחות. – תמול באתי ושמה אשמה מאד, כי אראה בנצחונך. מתי נראה איש את אחיו?

– בוא נא מחר אל הקלוב שלנו, – אמר וורונסקי וילחץ שרוול מעילו ויבקש סליחה מאתו וילך מאצלו אל תוך שדה המרוץ שכבר הובלו שמה הסוסים המוכנים למרוץ הגדול, שהושמו מעצורים בו.

הסוסים המוכנים זעה, שגמרו לעשות את שלהם, וכשל כחם, אחרי העבודה הקשה אשר עובדה בהם, הושבו למקומותיהם בליות שומריהם, ואחרים הובאו תחתיהם זה אחר זה אל המרוץ החדש, סוסים צעירים מלאי כח, רובם אנגליים, ובעמדם כבונים ודקי בטן דמו לעופות גדולים ומשונים. מימין הובאה פרו-פרו ביפי תארה, אשר דרכה בפרקי שוקיה התחתונים הגמישים והארוכים למדי, כהולכת על נוצות של מתכת. לא רחוק ממנה עמד "גלדיאטור" באוזני המרופטות, ובאותה שעה הפשיטוהו את כבינתו. עיני וורונסקי נמשכו שלא מדעתו על אברי הסייה הזה, שהיו גדולים ויפים וכולם מתאימים לתארו הכללי, ואחוריו כמוצקים ומחוטבים בטעם נפלא, ופרקי שוקיו התחתונים קצרים במדה שאינה מצויה, ונראה כמויזדים על פרסותיו בעצמו. וורונסקי שם פניו לגשת את סוסו, אבל עוד הפעם עצר אותו אחד ממכיריו.

– הנה קרינין, – אמר אליו האיש ההוא בדברים זה עם זה. – הוא מבקש את אשתו, והיא באוהל, בתוך. האם לא ראית אותה?

– לא, לא ראיתיה, – ענה וורונסקי, וכלי שים עין גם על האוהל, אשר הראה בו האיש ההוא את קרינינה, נגש אל סוסו.

עוד לא הספיק וורונסקי לבדוק את מרדעתו, כדי לתקן בו דבר, והנה נקראו המתחרים אל האוהל לנטול גורלות ולהכין להתחלת התחרות. שכעה עשר אופיצירים נועדו באוהל בפנים מלאים עיון וכובד ראש, ורבים מהם בפנים חורים, ויקחו להם איש גורלו. לוורונסקי יצא הגורל השביעי, וקול ההכרזה נשמע: "שבו לכם!"

וורונסקי הרגיש, כי הוא ושאר הרוכבים המתחרים היו למרכז, שכל העינים מכוננות אליו, ויקרב אל סוסו בלב סוער, וכדרכו במצב כזה היה מתון ושקט בתנועתיו.

קורד לבש לכבוד התחרות את בגדי ההגיגה שלו, והם: מעיל שחור רכוס בכל כפתוריו, צווארונים מגוהצים קשים, שהיו מגיעים עד לחייו, כובע שחור ונעלות גבוהות. הוא היה מתכבד בוטח ככלל עת, ובעצמו החזיק את הסוסה בשתי מושכותיה ועמד אצלה. והיא הוסיפה לרעוד כאילו אחזתה קדחת. עינה הבוזרת הביטה מן הצד אל וורונסקי בגשתו אליה. וורונסקי שם את אצבעו מתחת לאזור המרדעת. היא עותה עינה עוד יותר ותגל את שניה ותורד את אוננה. האנגלי העוה שפתיו, בחפצו להראות דמות צחוק, על בדיקה יתרה זו, שבדקים אחרי חבישתו של מומחה כמזה.

– שב נא, ולא יסער לבבך כל כך.

וורונסקי הביט בפעם האחרונה אל אנשי תחרותו, בדעתו שבשעת הרכיבה לא יסיף לראותם. שנים כבר רכבו להם אל המקום המיועד להתחלתם. גלצין, אחד מרעי וורונסקי ומאנשי תחרותו המסוכנים לו, התרוצץ מסביב לסייחו האדמדם, אשר מאן לתתו לשבת עליו. "לייבהוזר" קטן קומה, מלוכש במכנס-מרכב צרים, ישב כפוף כחחול על סוסו וירעישוהו בחפצו לחקות את האנגלים. הנסיך קוובוליב ישב בפנים לבנים על סוסו רבת הדמים, שיצאה מבית גידוליו של גרוב, ואנגלי נהג אותה ברסנה. וורונסקי וכל חבריו ידעו את קוובוליב "בעצביו הרפים" ובתאותו המרובה להכבד. הם ידעו, כי היה מפחד מכל דבר, גם לרכוב על אחד מסוסי הצבא היה ירא; אבל דוקא ברכיבה זו, שהיתה נוראה באמת, שמפרקות יכלו להשבר בה על נקלה, שאצל כל אחד מן המכשולים שהוכנו בה עמדו דוקטור ונגלת בית חולים ברקמת צלב ואחות רחמניה, ערב את לבבו להשתתף. כשנפגשו עיניהם קרץ אליו וורונסקי בחבה ובהבעת הסכמה ותהלה. רק את אחד מהרוכבים, את איש תחרותו הקשה לו מכולם, את מחוטין ברכבו על "גלדיאטור" לא ראה.

– אל נא תאיצה, – אמר קורד אליו; – וזכר נא דברי זה: אצל המעצורים אל תעצרנה ואל תריצנה, תנה לה לעשות, כאשר ייטב בעיניך.

– טוב, טוב, – אמר וורונסקי ויחזק ברסן.

– אם תוכל הריצה אותה; אך עד הרגע האחרון אל תואש, גם אם יקדמך כולם.

בטרם הספיקה סוסו לזוז ממקומה, התנשא וורונסקי בתנועה עזה ומהירה ויאחז ברגליו בטבעות המרדעת, טבעות ברזל-קלל בעלות שנים,

ויווד את גייתו במהירות ובחוקה על כר-העור שעל המרדעת, ויחרוק העור תחתיו, ומשבו היה איתן. ברגלו הימנית נאחו בטבעת ויחוק בין אצבעותיו את המושכות הכפולות, כרוכב רגיל, וקורד הרפה ידיו מהן. "פרו-פרו" נטתה את צוארה הארוך ומתחה את מושכותיה, וכמו מבלי דעת באיזו מרגליה לצעוד ראשונה החלה לזוז ממקומה כהולכת על נוצות של מתכת ותנענה את רוכבה בגבה המתכווץ ומתפשט לרגעים. קורד החיש צעדיו והלך אחריה. בזעפה משכה את חבלי רסנה פעם מצד זה ופעם מצד זה ותאמץ להוליך רוכבה שולל, ו'ורונסקי התאמץ להרגיעה פעם בקול ופעם בידו, אך כל זה היה לריק.

הם הגיעו אל הנחל הסתום, ופניהם הועדו אל מקום "שלוחם". רבים מהרוכבים היו לפניו, ורבים – מאחוריו, ופתאום שמע מאחוריו קול שעטת פרסות סוס על הרפש, וירא והנה מחוטין השיגו ויעברו לפניו על "גלדיאטור" בעל הרגלים הלבנות והאזנים המרופטות. מחוטין צחק צחוק קל וגלה את שני הארוכות, אך וורונסקי הביט אליו בחרי אף. כי לא אהב אותו בכלל, ועתה חשב אותו לאיש-תחרות קשה לו מכל חבריו, ומלבד זאת רע בעיניו, מה שהריץ סוסו בעברו עליו והרגיו בזה את "פרו-פרו". היא נשאה את רגלה השמאלית ותקפץ שתי פעמים ובזעפה על חבלי רסנה המתוחים החלה לדהור בלי סדרים לטלטל בדהרותיה את רוכבה. גם קורד הרעים פניו וכמעט רץ ויקפץ גם הוא אחרי וורונסקי.

כה.

כל האופיצירים המתחרים במרוץ ההוא היו שבעה עשר איש. והמרוץ נועד בעגול איליפסי ארוך ארבע וירסטאות, לפני האהל העשוי לדבר. ובטעול הזה נערכו תשעה מעצורים: נחל, גדר קרשים גבוהה שתי אמות רוטיות אצל האוהל, תעלה ריקה, תעלה מלאה מים, צלע גבעה זקופה, חומה אירלנדית והיא (מן המעצורים הקשים ביותר) סוללה, שקנים רבים נטועים בה, ואחריה עוד תעלה – שאינה נראה לעיני הסוס – והסוס הוצרך לדלג על שני המעצורים האלה עוד כדי שלא לנפול ולהשבר; אחרי המעצור הקשה הזה עוד שתי תעלות מים ותעלה ריקה אחת; וגמר רכיבת המתחרים ממול האוהל. אבל תחלת רכיבתם נקבעה לא בתוך העגול, כי אם מצדו, במרחק מאה קני-מדה מקו העגול, ובתוך הדרך החיצונה הזאת נמצא המעצור הראשון, והוא הנחל הסתום, שרחבו שלש אמות רוטיות, ורשות נחנה לרוכבים לעברו בקפיצה או ברכיבה במי-הברכים שבו.

שלש פעמים נצבו המתחרים בשורה אחת, ובכל פעם הוציא אחד הסוסים את ראשו אל מחוץ לשורה, והוצרכו לחזור ולהתיצב. ראש הגדוד סיסטוין, המומחה לאותו דבר, כבר בא לכלל כעס, אך הפעם הרביעית קרא "צאו!" – והאנשים החלו לרכוב לדרכם.

כל העינים וכל הבינוקלים כוננו אל חבורת הרוכבים השונים במראיהם ובמלבושיהם בשעה שעמדו בשורה.

"הם שולחו! התחילו רוכבים!" נשמעו מכל עבר קריאות הנאספים, אחרי הדממה שהיתה בשעת צפיתם.

גם ביחודות גם בחבורות רצו ממקום למקום, כדי להסתכל יפה יפה. עוד ברגעים הראשונים היתה חבורת הרוכבים לשורה ארוכה, ולעיני הנאספים קרבו שנים שנים ושלושה שלשה ואחד אחד אל הנחל. לרואים נדמה, שכולם החלו לרכוב כאיש אחד, אך באמת היו זמני סיקונדות ביניהם, וגם זה לא נחשב לדבר קל בעיניהם.

"פרו-פרו" ברגזה ובהתלהבותה היתה אחרה ברגע הראשון, וסוסים אחדים הקדימוה. אך עוד בטרם הגיעו אל הנחל עבר וורונסקי בלי כבדות לפני שלשה מהסוסים אשר הקדימוה, ועם זה עצר בכל כחו ב"פרו-פרו", שרצתה והתאמצה לקפץ קפיצת גדולות, ולפניה היה אך "גלדיאטור" האדום, סוסו של מחוטין, אשר הלך לו הליכה קלה ומסודרת ונשא את רגליו האחרונות ממול עיני וורונסקי, וראשונה לכל הסוסים הלכה "דיאנה" וסוסה הנחמדה של קוובליב, ובעליה עליה בפנים לבנים כפני מת.

ברגעים הראשונים עוד לא משל וורונסקי לא ברוחו ולא בסוסו. עד הנחל, אשר היה להם למעצור ראשון, לא מצאה ידו להנהיגה כטוב בעיניו.

"גלדיאטור" ו"דיאנה" קרבו יחדו אל הנחל וכמעט בבת אחת התנשאו וידלגו אל עברו השני. בלי התגברות מיוחדת מורגשת לעין דלגה ותעף אחריהם "פרו-פרו" כמו על כנפים, אך כשהרגיש וורונסקי בעצמו, שהוא מרחף באויר, ראה פתאום כמעט תחת רגליו סוסו את קוובליב מתגולל עם "דיאנה" מעבר לנחל (אחרי קפיצתה של "דיאנה" הוציא את מושכותיה מידו ותעף ותפול עמו יחד). אך הפרטים האלה נודעו לוורונסקי אחרי כן, ובאותו הרגע ראה רק את המחזה הזה: מתחת לרגליו, במקום שסוסו "פרו-פרו" היתה עתידה להציג את פרסותיה, יכלה למצוא את רגלה או את ראשה של "דיאנה". אך "פרו-פרו" הספיקה בשעת קפיצתה גם לנטות בכח ברגליה ובגבה, כחוחל בפנולו ממקום גבוה, ותדהא הלאה ולא נגעו ב"דיאנה".

"מה נעמתי לי!" אמר וורונסקי בלבו.

אחרי עברם את הנחל היה וורונסקי לשליט גמור על סוסו ויחל לעצור את מרוצתה, בחפזו לעבור את הגדר הגדולה אחרי מחוטין ולהשיגו ולהקדימו אחרי כן, בין המעצור הזה ובין המעצור שאחוריו, והרחוק ממנו כמאתים קו-מדה.

הגדר הגדולה עמדה לפני אוהל הקיסר, והקיסר וכל בני החצר והמוני הנאספים הביטו כולם כאחד אליו ואל מחוטין, ומחוטין רכב לפניו, ובינותם היה כמלאו אורך גופו של סוס, בקרבם אל השטן (כן קראו לגדר ההיא). וורונסקי ידע, כי עינים מכוננות אליו מכל עברים, אך לא ראה דבר חוץ מאזני סוסו וצוארה והארץ, הרצה לקראתן בחפזה ואחוריו ורגליו הלבנות של "גלדיאטור" שרקדו במהירות ובסדר לפניו, בלי שנות את הרוח שביניהם. "גלדיאטור", התנשא ובלו כל דפיקה קטנה כשכש בזנבו ויעלם מעיני וורונסקי.

– ברווה! – נשמע קול קורא אחד.

כהרף עין אחרי כן נראו קרשי הגדר לעיני וורונסקי. סוסו דלגה ועברה בלי כל שנוי מורגש בתנועות אבריה. הקרשים נעלמו מעיניו, ואך קול דפיקה קטנה שמע מאחוריו; כי התלהבה בראותה את "גלדיאטור" מקפץ לפניה, ותקדם קצת להתנשא, ועל כן דפקה בגדר באחת מפרסותיה האחרונות. אך את מדת מרוצתה לא שנתה, ו'ורונסקי – שברגע ההוא נזרק רגב רפש על פניו – ראה ויתבונן, שלא נשתנה הרוח שבינה ובין "גלדיאטור". ועוד הפעם היו לנגד עיניו אחורי "גלדיאטור" וזנבו הקצר ורגליו הלבנות הממהרות לרוץ בלי התרחק ממנו.

וכשעלה במחשבתו, שהגיעה העת לו לשים את מחוטין מאחוריו, החישה "פרו-פרו" את מהלכה מאליה, כי הבינה את מחשבתו טרם ירמוז לה, ותחל להתקרב אל מחוטין מן הצד הטוב לפניה, מצד החבל. מחוטין לא נתן לה לבוא בינו ובין החבל. ו'ורונסקי אך שם על לבו, כי אפשר להשיגו גם ברכיבה מעבר מזה, ומיד שנתה "פרו-פרו" את מהלכה ותדרוף בדרך שרצה בו וורונסקי. כתפה של "פרו-פרו", שכבר החלה כהה למראה מרב זעה באה בשורה אחת עם אחורי "גלדיאטור". קפיצות אחדות קפצו בשורה אחת. אך לפני המעצור, אשר קרבו אליו בשעה ההיא, החל וורונסקי להריצה על פי רוחו, כדי שלא תסב הרבה, ובבואם אל צלע הגבעה הקדים מהר את מחוטין. מדי עברו ראה את פניו המלוכלכים ברפש, גם נדמה לו שראה צחוק על פניו. אחרי כן הרגיש מיד, שמחוטין רוכב אחריו אצל גבו ממש, ומשם שמע את דהרותיו המסודרות ואת נשימת נחיריו של "גלדיאטור" הסמוכים לו מאד.

את שני המעצורים שלפני האחרון עברה על נקלה, אבל נשימתו ודהרותיו של גלדיאטור קרבו עוד יותר אל אזני וורונסקי, וירץ את סוסו, ולשמחת לבבו הרגיש, שהיא ממהרת לרוץ מעט יותר מבראשונה, וקול שעטת פרסות "גלדיאטור" נשמע עוד הפעם מאותו המרחק שנשמעה קודם לזה.

ורונסקי היה לה למנהיג גמור, – זאת חפצה נפשו, וכזאת יעץ אותו קורד, – ועתה היה בטוח, שהוא עתיד לנצח. התרגשותו ועליצותו וחתבו ל "פרו-פרו" הלכו ועצמו, אף אמנם רצה להביט אחוריו, אך לא ערב את לבבו לעשות זאת ויתאמץ להרגיע את עצמו ולהמנע מהריץ את סוסו, לבעבור יעמד כח כה במדה שלפי דעתו נשאר עוד ב"גלדיאטור". עוד נשאר המעצור הקשה שבכל המעצורים, אם יקדים לעברו מכל בני תחרותו יקדים מכולם גם לבוא אל מקום גמר התחרות. במחשבותיו אלה הגיע אל הסוללה הזאת עוד מרחוק ושניהם יחד נסתפקו רגע קטן בנצחונם. באזני הכיר וורונסקי, שהיא כמפקקת, מפתקת בכחה, וירם את השוט, אבל ראה מיד, כי פחד שוא הוא: סוסו ידעה, מה שיש לה לעשות. היא החישה מרוצתה ובמדה הראויה, כפי מה ששער בלבו קודם לזה. קפצה ותדהא הרחק בכח-כחה אל מעבר לתעלה שאחרי הסוללה; ובלו התאמצות יתרה הוסיפה לרוץ ולדהור במדה ובסדר שרצה ודהרה לפני הסוללה.

– ברווה, וורונסקי! – הגיעו לאזניו קולות מתוך חבורה קטנה שעמדה אצל המעצור הזה, והוא ידע, כי חבורת מאהביו בני גדוד היא; את קול ישבין הכיר ביחוד בין שאר הקולות אך את פניו לא ראה.

"חמדתי!" קרא בלבו על "פרו-פרו" ויט אזניו לשמוע, מה שיעשה מאחוריו. "גם הוא דלג ויעבור!" אמר בלבו, בשמעו קול הדרות "גלדיאטור".

עוד נשארה תעלת המים האחרונה, הרחבה שתי אמות רוסיות. וורונסקי לא שם גם עינו עליה, ובחפצו להקדים הרבה התחיל מנהיג אותה במושכותיה בתמונת עגולים ועל פי דפיקות פעמיה היה מרים ומשפיל את ראשה. הוא הרגיש, כי היא אזורת שארית כחה; לא רק צוורה וכתפיה היו רטובים, כי אם גם על מפרקתה, על ראשה ועל אזניה החדות נראו אגלי זעה ונשימתה היתה קשה וקצרה. אבל גם זאת ידע, כי שארית כחה יסיפק לדרך, שיש לה עוד לעבור, שהוא אך 200 ס"ז'ן. רק על פי קרבת גופו אל הארץ וקלות תנועתה ידע, עד כמה גדלה מרוצתה מבראשונה. על התעלה לדגה על נקשה, כמו לא שמה לב לה. כעוף פורח קפצה ועברה אל עברה השני; אך באותו הרגע הרגיש וורונסקי, כי לא דקדק לנהוג בה כראוי על פי מהירות מרוצתה, ובאחת מתנועותיו חטא לחוקי ההנהגה חטאה שאין לכפרה, וחרדה נפלה עליו. פתאום נשתנה מצבו ויכן, כי רעה נוראה באה עליו. עוד לא יכול לברר לעצמו, מה הדבר אשר קרהו, והנה רגלים לבנות של סייח אדום הבריכו לעיניו ומחוטין עבר לפניו על סוס זוהר במרוצה רבה. וורונסקי היה נוגע ברגלו האחת בארץ, וסוסו התגוללה על רגלו זאת. הוא אך הספיק להוציא את רגלו מתחתיה, והיא נפלה על צדה ותחרו בקושי ותיגע בכל כחה בצווארה הדק והמכוסה זעה ולא יכלה לקום, וכעוף נמחץ פרכסה לרגליו. בתנועה אחת שלא כראוי גרם לה וורונסקי שנשבר גבה. אך זאת הבין אחרי כן. ובאותה שעה לא ראה אלא שמחוטין הולך הלוך ורחוק במהירות, והוא עומד ומתנווד על אדמת רפש, ולפניו מוטלת פרו-פרו ונאנחת בקושי, וראשה נטוי אליו, ובעיניה הנחמדה היא מתבוננת בו. בלי הבין עוד מה שנעשה, משך וורונסקי את סוסו בחבלי רסנה. והיא חזרה ופרפרה בכל כחה כדג קטן שהועלה בחזקה, וכפניו מרדעתה חרקו מפרפריה; אך, מבלי יכולת להרים על חצי גופה שממד רגליה האחרונות, נדעוזה מיד וחזרה נפלה על צדה. בפנים לבנים, שנשחת תארם מנהמת לבו, וברעד עז בלחיו התחתון הכה וורונסקי אותה מכה אחת בעקב נעלו על בטנה ויוסף למשכה בחבלי רסנה. אך היא לא זזה ממקומה, כי אם כבשה פיה בקרקע והביטה אל בעליה בעיניה המסבירות.

– א א א – נהם וורונסקי וישם ידיו על ראשו. – א א א! מה זאת עשיתי! – צעק במרירות – גם תחרותי הפסדתי! ובאשמתי כל זה, באשמתי המחפירה שאין לכפרה; והסוסה הנחמדה והאומללה הזאת גם היא מידי נגזרה! א א א! מה זאת עשיתי!

והעם והדוקטור והחובש ופקידי הציבא מבני גדודו רצו אליו לעזרה. אך לגודל שברו הרגיש, כי שלום בעצמיו. סוסו נמצאה שבורת גב, ועל כן גמרו לירות עליה ולהמיתה. על השאלות לא יכול וורונסקי להשיב, גם לא יכול לדבר דבר עם איש. בלי הרים את מצפנו, אשר נפלה מראשו, הפנה שכמו וילך לו, בלי דעת בעצמו אנה ילך. רק אומלל היה בעיניו. בפעם הראשונה בימי חייו מצאתהו רעה גדולה כזאת, שאין לה תקנה ושהוא בעצמו היה האשם בה.

ישבין רדף אחריו וישגהו ויבא לו את מצפנתו וילך עמו עד ביתו, ובעוד חצי שעה שבה רוח וורונסקי אליו. אבל זכר המרוץ הזה נחרת בלבו לימים רבים כזכר קשה ומכאיב יותר מכל שאר זכרונות ימי חייו.

כו

בדרכי אליקסיי אלכסנדרוביץ עם אשתו לא נהיה כל שנוי חיצוני, רק טרוד היה יותר מבראשונה. גם בשנה הזאת נסע בראשית ימי האביב, כדרכו בשנים הקודמות, אל מעיני המרפא שבחוף לארץ, להחליף כח אחרי עמל החורף המרובה, שהיה מהרס את בריאותו בכל שנה ושנה. וכדרכו מדי פעם בפעם שב לביתו בחודש יולי, ובלו התמהמה שם גם לעבודתו בשקידה מכופלת. וכדרכם מדי פעם בפעם, עברה אשתו אל בית הקיץ, והוא נשאר בפטרבורג.

אחרי השיחה ששח עם אנה בלילה ההוא, שבוסם מבית הנסיכה טברסקיה, לא יסף עוד לדבר עמה על דבר חשדיו וקנאותו, ומנהגו לדבר על פי רוב בסגנון מחקה ומתלה היה טוב לו עד מאד בדרכיו עם אשתו בימים ההם. הוא אך כמו התרעם עליה, כמו חרה לו מעט על דבר השיחה שבלילה ההוא, אשר לא רצתה להכנס בה. רק סימני תרעומות נראו בדרכיו עמה ולא יותר. "את לא חפצת להשיב לי בשפת אמת, – כמו דבר אליה בלבו – ורק הפסד תפסידי בזה. עתה עתידה את לבקש מאתי להכנס בבירור דברים, ואני לא אכנס. רק הפסד תפסידי" אמר בלבו, והיה דמינו כמי שנפלה דלקה בביתו ונסה לכבות ולא עלתה בידו, ובכעסו על כי יגע לריק, יאמר אל הבית: "דמך בראשך! לשרפה תהיה בגלל זה!"

האיש הזה, שהיה חכם ונבון בעיני משמרתו, לא הבין מה נבערו דרכיו אלה עם אשתו. באמת היה מתירא להבין את הדבר לפרטיו ולתוצאותיו, ועל כן לא הבין אותה. במעמקי לבו הסתיר וינעל ויחתום את הארגז, אשר נמצאו בו רגשותיו לביתו, כלומר לאשתו ולבנו. אב מלא חבה היה לבנו, אך מימי החורף האחרונים שבשנה ההיא התחיל נוהג בו מנהגי תרעומות והיה מדבר גם עמו בסגנון הלגלוג הקל שדבר בו עם אשתו. "שלום, איש צעיר!" היה קורא אליו בבואו לפניו.

כסבור היה אליקסיי אלכסנדרוביץ, וכך היה אומר גם בפירוש, כי מעולם לא היתה לו במשמרתו עבודה מרובה כששנה הזאת; אפס כי לא התבונן, כי בעצמו בקש וצמא בשנה ההיא עבודה יתרה, כי זאת היתה אחת מתחבולותיו, שהועילו לו להמנע מפתוח את הארגז, אשר רגשותיו ורעיונותיו על אודות אשתו וביטו היו גנוזים בו והיו הולכים הלך וקשה במדה שרבו ימי גנייתם. אילו נתנה רשות לאיש לשאול את אליקסיי אלכסנדרוביץ, מה דעתו על דרכי אשתו, לא היה אליקסיי אלכסנדרוביץ בענותנותו משיב דבר, אך היה כועס על השואל כזאת. על כן הביעו פניו בימים ההם כמין גאות ועון, בהביטו אל השואלים לשלום אשתו. לא רצה אליקסיי אלכסנדרוביץ להרהר אחרי אשתו, לענין הנהגתה ורגשותיה, וגם לא להרהר אחריה באמת.

בית קיצו הקבוע של אליקסיי אלכסנדרוביץ היה בפטרבורג, ועל פי רוב ישבה שם בקיץ גם הגרפינה לידיה איבנובנה בשכונתה של אנה ובכל עת היו לה לגרפינה דברים אלה. בשנה ההיא מאנה הגרפינה לידיה איבנובנה לשבת בפטרבורג, ואל אנה אירקדיבנה לא באה גם פעם אחת וגם רמזה בדברים לאליקסיי אלכסנדרוביץ, כי התקרבותה של אנה לביטסי ולבית הוורונסקים לא מן המדה היא. אליקסיי אלכסנדרוביץ נכנס לתוך דבריה בדרך נזיפה, ואמר כי אשתו איבנה מאותן שצריך לשמור מפני החשד, ומן העת ההיא התחיל להתרחק מהגרפינה לידיה איבנובנה. הוא לא רצה לראות ולא ראה, שרבים מביטים אל אשתו באיבה; לא רצה להבין ולא הבין, מפני מה השתדלה אשתו, שיעברו לשבת בצרסקיה ששם ישבה ביטסי, ובייתה היה לא רחוק ממנה גדודו של וורונסקי. הוא לא התיר לעצמו להרהר אחרי אשתו ולא להרהר אחריה; אבל אף על פי כן ואף על פי שלא הגיד זאת מעולם גם לעצמו ולא היו בידו לא ראיות וגם לא יסודות מספיקים לחשד, ידע בסתר לבו בלי שום פקפוק, שאשתו מועלת בו, ואומלל היה מאד מדעתו זאת.

כמה פעמים דבר אל לבו בשמונת שני חיי האושר, אשר ראה עם אשתו, על אודות מעשים בנשים סוטות ובעלי נשים כאלה: "למה זה נתנו יד לזאת? למה לא יושם קץ למצב נתעב כזה?" אבל עתה, כאשר באה הצרה הזאת עליו, לא רק לא חשב מחשבות לשים קץ למצבו זה, כי אם לא רצה גם לדעתו, ועל מה לא רצה לדעתו, על כי נורא היה מאד, מתנגד מאד למנהגו של עולם.

מיום שובו מחוף לארץ בא אל בית הקיץ אך שתי פעמים: פעם אחת אל לחם הצהרים, ובפעם השנית ישב שם עם אורחים בערב, אך לא לן בבית קיצו גם לילה אחד, וזה היה לא כמנהגו בשנים הקודמות.

ביום התחרות היה אליקסיי אלכסנדרוביץ עסוק מאד; אך עוד בבקר, בסדרו את עבודת יומו, גמר לנסוע מיד, אחרי סעודת צהרים מוקדמת, אל בית הקיץ אל אשתו, ומשם אל שדה התחרות, כי כל בני החצר יהיו שם, ובשביל זה ראו גם לו להמצא במקום הזה. אל אשתו אמר לנסוע ביום ההוא, על כי גמר לבוא אל בית קיצו לפחות אחת בשבוע מפני הנמוס. מלבד זאת הוצרך למסר לה את הכסף לצרכי הבית, שהיה נוהג לתת לה בכל יום חמשה עשר בחודש.

וכדרכו להיות שורר במהלך רעיוניו לא נתן למחשבותיו אלה על אודות אשתו לצאת מגדרן שגדר להן.

ביום ההוא היה אליקסיי אלכסנדרוביץ עסוק מאד בשעות הבוקר. הגרפינה לידיה איבנובנה שלחה לו ביום אתמול את מחברתו של עסקן מפורסם בנסיעותיו בחינה, שהיה בעת ההיא בפטרבורג, ובמכתב בקשה מאתו לקבל גם את הנוסע הזה בעצמו, באשר הוא אדם חשוב ומועיל מאד משעמם שונים. אבל אליקסיי אלכסנדרוביץ לא הספיק לקרוא את כל המחברת בערב, ועל כן הוכרח לגמרה בבוקר. אחרי כן באו בעלי בקשות והגיעה שעת ההרצאות והקבלות, המנויים והפטורים, מסירת התשורות והפרסים, קצבת השכר, חליפת המכתבים, – כל אותה העבודה, עבודת החול בלשונו של אליקסיי אלכסנדרוביץ, שהזקק לבלות עליה זמן רב בכל יום יום. אחרי כן הוטרה בעיניו הפרטיים, – רופאו הדוקטור ומנהל עסקיו באו אליו. המנהל עשה את שלו במהרה, כי אך את הכסף הדרוש מסר לאליקסיי אלכסנדרוביץ וחשבו קצר נתן לו על אודות מצב העסקים, אשר לא נראה בהם סימן מרובה, כי בשנה ההיא נאכל כסף רב בנסיעות, ותרב ההוצאה מההכנסה. אבל הדוקטור, אהד מהמפורסמים שבפטרבורג, שהיה ידיו רוע לאליקסיי אלכסנדרוביץ, הטרידו זמן רב. אליקסיי אלכסנדרוביץ לא ידע, כי יבוא אליו ביום ההוא ויתמה עליו בבואו ועוד יותר תמה, על כי הרבה הדוקטור לשאלו ולחקרו ויט אנוני אל לבו וידפק וימשש את כבדו, והוא, אליקסיי אלכסנדרוביץ, לא יכול לדעת, כי לידיה איבנובנה רעותו, התבוננה, כי לא טוב מצב בריאותו בשנה הזאת, ותבקש מאת הרופא לבוא אליו לראותו. "עשה זאת למעני", אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה אל הרופא.

– למען רוסיה אנשה זאת, גברתי הגרפינה, – ענה הדוקטור.

– איש אשר אין דוגמתו! – אמרה לידיה איבנובה.

הדוקטור הצטרף הרבה על אליקסיי אלכסנדרוביץ אחרי בדיקתו, כי נגלה לו שגדל כבדו הרבה ונתמעטה הזנת גופו, ומי המעינות לא הביאו לו אפילו תועלת כל שהיא; ויצוהו הדוקטור להרבות בתנועות הגוף ולמעט כפי יכלתו בביגית המוח ולהתרחק מכל דבר עצב. שלא היה אפשר לאליקסיי אלכסנדרוביץ, כשם שאי אפשר לאדם שלא ינשום, ויצא מלפניו אחרי הביאו אותו לידי ההכרה המעצבת, שנמצא בו איזה קלקול שאין לו תקנה.

במבוא הבית גש הדוקטור, בצאתו מלפני אליקסיי אלכסנדרוביץ, את סליודן מנהל עסקיו של אליקסיי אלכסנדרוביץ. הם היו חברים באוניברסיטה, ואף על פי שאחרי כן נודמנו יחד אך לעתים רחוקות, היו מכבדים ומחבבים זה את זה, ועל כן היה הדוקטור נכון לגלות לסליודן את דעתו על דבר החולה, במדה שלא היה מגלה לכל איש אחר זולתו.

– מה מאד אשמח, כי היית אצלו, – אמר סליודן. – לא שלום לו, כמדומה לי... ומה מצאת בו?

– זה הדבר אשר אומר לך, – אמר הדוקטור ויונף ידו אל רכבו ממעל לראש סליודן, לרמוז לו, שיגיש את המרכבה, ויאחז בשתי ידיו הלבנות את אחת מאצבעות נעל היד הדקה וימתחה. – מיתר שאינו מתוח בחזקה קשה מאד לקרעו; אך אם תמתחהו בכל כחך ותעמיד עליו אך כובד אצבעך, יקרע מאליו. והוא בשיקדו וביגיונותו שהוא יגע באמונה תמיד דמיונו כמיתר מתוח במדה שאין למעלה הימנה; ולחיצה מן הצד יש, לחיצה כבדה, – סיים הדוקטור וירם גבות עינו להוספת באר. – התבוא אל המרוץ? – הוסיף בשבתי במרכבה, – כן, כן, מובן מאליו, אכן בלוי זמן רב הוא, – ענה הדוקטור על איזו דברים שאמר לו סליודן ולא הגיעו לאזניו.

אחרי הדוקטור, אשר הטרידו זמן רב בא אותו הנוסע המפורסם, ואליקסיי אלכסנדרוביץ, שכבר קרא את כל המחברת והענין היה ידוע לו גם מקודם לזה, הפליא את המחבר הנוסע בעומק ידיעתו את הענין וברוחב השקפותיו.

כשהודיעו לו שבא הנוסע אליו הודיעו גם על אודות ראש האצילים הפלכי שבא אליו מעירו גם הוא באותה שעה, ואליקסיי אלכסנדרוביץ הוצרך לדבר עמו: כשיצא זה מלפניו הוצרך לגמור את "עבודת החול" שלו עם מנהל עניני בית פקידותו ולנסוע אחרי כן אל אחד הגדולים בגלל ענין גדול אחד. אך בחמש שעות לפנות ערב בשעת סעודת הצהרים שלו שב לביתו ויסעד יחד עם מנהל הענינים ויקראוהו לנסוע עמו אל בית הקיץ ואל מרוץ התחרות.

בלי ברר לעצמו טעמו של דבר, היה אליקסיי אלכסנדרוביץ משתדל בימים ההם שיהי עמו עוד איש בבואו לפניו אשתו.

כז.

אנה עמדה בחדר העליון לפני המראָה והדיקה בעזרת אנושקה את הפתיל האחרון על שמלתה, והנה באזניה קול גלגלים עלי חצץ.

"לפיטסי עוד לא הגיעה השעה, – אמרה בלבה ותשקף בעד החלון ותראה את מרכבתו ואת כובעו השחור של אליקסיי אלכסנדרוביץ ואת אזניו הידועות לה ביהוד. – אך זה ארוח שלא בזמנו; האמנם נטה ללון?" הוסיפה לאמר בלבה, וכל תוצאות המקרה הזה, שיכלה להעלות אל דעתה, היו נוראות ואיומות בעיניה כל כך, שבלי חשוב מחשבות הרבה יצאה לקראתן בפנים צהלים ומלאים זיו, כי הרגישה בקרבה את רוח השקר והמרמה, שהיתה מצויה בה בימים ההם, ותט אחריה מיד ותחל לדבר, בלי דעת, מה שתוציא מפיה.

– מה טוב ומה נעים! – אמרה ותתן יד לאישה ותברך ברכת שלום בצחוק חן את סליודן בן ביתם – הלא תלין פה, כאשר אקוה? – היתה מלתה הראשונה ברוח המרמה אשר צלחה עליה, – ועתה נסע יחד. אבל צר לי, שכבר הבטחתי לפיטסי. היא תבוא לרחת אותי במרכבתי.

אלקסיי אלכסנדרוביץ קמט פניו לשמע שם פיטסי.

– חלילה לי להפריד בין רעות אהובות, – אמר בסגנון גלוגו הקל. – אנחנו נסע עם מיכאיל וסיליביץ. גם הרופאים צונו להרבות בהליכה. בדרך אלכה גם ברגלי ואדמה בנפשי, כי עודני במקומות המרפא.

– אין לנו להחפז, – אמרה אנה. – רצונכם שתשו טה?

בפיה דברה ובידה צלצלה אל המשרתת. –

– הבי טה והגידו לסריוו'ה, כי אלקסיי אלכסנדרוביץ בא. ומה שלומך, מיכאיל וסיליביץ? עוד לא באת הנה אלי עד כה; ראה נא מה טוב לשבת על המרפסת הזאת, – דברה אנה ותפן פעם אל זה ופעם אל זה.

מדברה היה פשוט ובעי, אבל הכבירה במלים ונחפזה מאד בדבריה. גם בעצמה הרגישה זאת, ולא עוד אלא שהכירה בעיני מיכאיל וסיליביץ, שהביט אליה בסקרנות, שהוא מתבונן בה ככוחן ובודק.

מיכאיל וסיליביץ יצא מידאל המרפסת.

היא ישבה אצל בעלה.

– פניך אינם טובים כראוי, – אמרה אליו.

– כן הוא, – השיב לה, היום בא אלי הדוקטור והטרידני שעה תמימה. כמדומה לי, שאחד מאוהבי שלח אותו אלי. כל כך יקרה בריאותי...

– ומה אמר לך?

ככה שאלה וחקרה אותו על אודות בריאותו ועבודתו ודברה על לבו לנוח ולעבור אליה אל בית הקיץ.

כל דברה בפנים שמחים, בלשון מהירה וב מיוחד בעיניה; אך אליקסיי אלכסנדרוביץ לא אבה הפעם לשים לב לקול מדברה. הוא אך שמע את דבריה ופרש אותם כפשוטם, ופשוטות היו גם תשובותיו, אף על פי שהשיב בבדיחות כדרכו. כל דבר מיוחד לא היה בשיחה זו, אבל אחרי כן לא יכלה אנה לזכור את כל המחזה הקצר הזה בלי כאב לב אנוש של בוששה וכלמה.

בין כה כה סריוו'ה ואומנתו לפניו. אילו הרשה אליקסיי אלכסנדרוביץ לעצמו להביט בעינים בוחנות, היה רואה, כי הנער שם עיניו במבוכה ובבושת פנים בראשונה על אביו ואחרי כן על אמו. אבל הוא לא רצה לראות מאומה ולא ראה מאומה.

– אה, איש צעיר! הנה כבר גדול! באמת היה לאיש. שלום לך, איש צעיר! קרא ויתן ידו לנער הנבוך.

סריוו'ה היה גם קודם לזה ביישן בדרכיו עם אביו, אך מאז החל אביו לקרוא לו איש צעיר ומאז היתה לו לחידה, אם וורונסקי הוא אוהב או אויב בבית, זרה רוחו לאביו לגמרי. כמבקש מחסה נשא עיניו אל אמו. טוב היה לו אך בהיותו אצל אמו לבד. אליקסיי אלכסנדרוביץ נכנס בין כה בדברים עם אומנתו ואת בנו החזיק בשכמו, ומצב זה היה קשה לנער כל כך, שעוד מעט נתן קולו בבכי, ואנה ראתה זאת.

ברגע שנכנס הנער האדימו פני אנה, ובראותה אחרי כן, כי צר לו בעמדו לפני אביו, קמה במהירות ותרם מעל שכמו את יד אישה ותשקוה ותביאהו אל המרפסת ותשב החדרה.

– אבל הגיעה העת, – אמרה אנה ותבט אל השעון, – מדוע אחרת ביטסי?...

– כן הוא, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויקם ויחרוק בהן. – גם כסף הבאתי לך, אגב אורחא, הן הצרכים מרובים. בודאי תצטרכי לכסף.

– לא, אין צורך... כן, צריכה אני, - השיבה לו בלי הרים עיניה אליו וכל פניה לבשו אודם. – הלא בודאי עוד תסור הנה אחרי התחרות.

– בודאי! – עינה אליקסיי אלכסנדרוביץ – הנה גם תפארת בנות פטרהוף, הנסיכה טברסקיה באה, - הוסיף בראותו בעד החלון את המרכבה האנגלית, שמושבו הרכב שבה היה קטן וגבוה מאד. – מה יפה כל זה! תאורה לעינים! אם כן נסעה נא D עם אנחנו.

הנסיכה טברסקיה לא יצאה מן המרכבה, ורק משרתה, המקושט בנעלות גבוהות, באדרת מכופלת ובכובע שחור, קפץ אצל דלתות הפרוודור התחתון,

– הנני, שלום לך! – אמרה אנה ותשק לבנה ותגש אל אליקסיי אלכסנדרוביץ ותפשוט את ידה לו. – הטיבות מאד, כי באת.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נשק את ידה.

– שלום אפוא! הלא תבוא לשתות טה, וזה טוב מאד! – אמרה ותצא בפנים שמחים ומבהקים. אך כמעט שעברה מאצלו, כשנעלמו פניו מעיניה, הרגישה על ידה את מקום נשיקת פיו, ואבריה נודעו נגועל נפש.

כה.

בשעה שבא אליקסיי אלכסנדרוביץ אל שדה המרוץ, כבר ישבה אנה באחת הסוכות אצל ביטסי, בתא שנאספו שם כל בני מרום עם הארץ, ותרא את אישה מרחוק. שני האנשים האלה, בעלה ומאהבה, היו שני מרכזי חייה, ותהי מרגשת קרבתם גם בלי עזרת חושיה החיצונים. מרחוק הרגישה, כי בעלה הולך וקרב, ושלא בכיונה הסתכלה בנתוועותיו, בלכתו בתוך ההמון הרב. היא ראתה אותו נגש אל הסוכות, והנה הוא פעם משיב בענותנות על קידות והשתחויות של קטנים ממנו, ופעם שואל מפני הכבוד לשלום אנשים דומים לו במעלה ומתנהג עמהם כטרוד בהרהורי לבבי, ופעם הוא מחכה וזוכה להבטת אנשים מתקיפי עולם ומסיר את כובעו העגול הגדול, המהדק את קצות אזניו. את כל הליכותיו אלה ידעה היטב, וכלן היו תועבת נפשה. "רק רדיפת כבוד, רק בקשת הצלחה כל מזמיותי, - אמרה בלבה, - והדעות הנשגבות, אהבת ההשכלה, הדתיות – כל אלה אינן אלא תחבולות לעשות חיל."

על פי עיניו המוסכות אל תא האנשים (הוא הביט אליה, אך לא הכירה בתוך שפעת רקמות המלמלה, הפתילים והנוצות והשמיות והפרחים) הבינה, כי הוא מחפש אותה; אך עשתה את עצמה כאינה רואה.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ! – קראה אליו הנסיכה ביטסי, - בודאי אינך רואה את אשתך; הנה לפניך!

הוא צחק צחוק קר כדרכו.

– פה הוד והדר מרובה כל כך, שעניי כהו מראות, - אמר אליה ויקרב אל התא ההוא ויצחק אל אנה כדרכו של איש, בפגשו את אשתו רגעים אחרים אחרי ראותו אותה, ויתן שלום לנסיכה ולשאר הנשים והאנשים שהיו שם ממידועיו וידבר עם כל אחד על פי הלכות דרך הארץ, מהתלות עם הנשים ובדברי שלום וברכה עם האנשים. אצל התא ההוא מת עמד גנרל-אדיוטנט נודע בתבונתו ובהשכלתו ונכבד בעיני אליקסיי אלכסנדרוביץ, ועמו נכנס אליקסיי אלכסנדרוביץ בדברי שיחה חשובה.

הדבר היה בין מרוץ למרוץ, ועל כן יכלו לשיח בלי מעצור. הגנרל-אדיוטנט גינה את כל ענין המרוץ. אליקסיי אלכסנדרוביץ השיב על טענותיו ולמד זכות על המרוץ. ואנה שמעה את קולו הדק והמתון ותקשב לכל מלה שיצאה מפיו, וכל דבר מדבריו נאמר, כפי מה שנדמה לה, מן השפה לחוץ, ואזניה כאבו בשמעה את טענותיו.

בתחילת המרוץ דרך ארבעת התחומים עם המעצורים גחנה אנה ותשקף אל וורונסקי, בגשתו אל סוסתו ובעלותו עליה, בלי גרוע עין ממנו, ובאותה שעה שמעה את קול בעלה בדברו, קול נעטב שאינו פוסק לבה כאב בחרדתה על וורונסקי, אך עוד יותר הכאיב לה קולו הדק של בעלה, אשר לא שתק רגע, לפי מה שנדמה לה, והדגשותיו הידועות לה, אשר לא יכלה לשוא.

"אני אשה רעה, אשה אוכדת אני, - אמרה בלבה, - אך לדבר שקרים לא אהבתי. השקר תועבת נפשי, והוא שקר ירדוף. הנה הוא יודע הכל, הוא רואה הכל; ומה אפוא רגשותיו, אם הוא יכול לדבר כמנוחה כזאת? אלו הרג אותי, אלו הרג את וורונסקי, כי עתה ככדתו בלבי, אך לא כן הדבר, לשקר ולנימוסיות הוא נצרף, - דברה אנה עם לבבה בלי דעת ובלו שאלו את נפשה, מה היא דורשת מאישה ומה היא הפצה לראות ולמצוא בו. וכן לא הבינה, כי שיחתו המרובה המרגזת אותה היתה פרי עצבו וסערת לבבו. כילד שהתנגף, שדרכו לקפץ ולהניע את שריריו, לבבור יחשך כאבו, כן הווקק אליקסיי אלכסנדרוביץ לתנועת כח ההגיון, כדי להשתיק את רעיונותיו על אודות אשתו, אשר חזקו עליו בעודה לנגדו ובעוד וורונסקי לנגדו ושם וורונסקי נשנה באזניו לרגעים. וכשם שדרכו של ילד בקפיצות, כך היה דרכו של אליקסיי אלכסנדרוביץ בדברי מחקר ועיון.

– הסכנה שברכיבת תחרות אנשי צבא רוכבים תנאי נחוץ הוא לתחרות זו: אם הצטיינה אנגליה במעשי גבורות פרשיה, ככתוב בדברי ימי המלחמות, לא הגיעה לידי כך אלא על כי עסקה כל ימיה בגדול כח סוסיה ואנשיה יחד. תחרות זו רב ערכה, לפי דעתי, אלא שדרכנו תמיד לראות אך את צדו החיצון של דבר.

– לא צד חיצון הוא, - אמרה הנסיכה טברסקיה. – יש אומרים, שלאחד האופי צירים נשברו שתי צלעות.

אליקסיי אלכסנדרוביץ צחק כדרכו צחוק דק שאין בו אלא גלוי שנים ואינו מביע מאומה.

– נניח, גברתי, אמר אליה, - כי, לא צד חיצון הוא. כי אם פנימי. אך לא זה עיקרו של דבר, - פה חזר ופנה אל הגנרל וידבר עמו בכובד ראש: - אל נא תשכה, כי הרוכבים האלה אנשי צבא הם, אנשים אשר בחרו להם את העבודה הזאת והיא אומנותם, וכל אומנות יש בה גם צד קשה. הלא מחובותיו של איש צבא היא זאת. התחרות הגסה של מלחמת אגרוף או של מלחמת שורי האיטלקי הספרדיים היא מזרכי הפראים, אבל תחרות של בעלי אומנות באומנותם אות התפתחות היא.

– לא, אני לא אסע עוד פעם: המחזה מרגזו אותי מאד. – אמרה הנסיכה ביטסי – הלא כן הוא, אנה?

– מרגזו הוא, אך אי אפשר לגרוע עין ממנו, - אמרה אשה אחרת – אלו הייתי מנשי רומי לא הייתי מדלגת אפילו על מחזה אחד בקרקס.

אנה לא דברה מאומה ותשקף אל מקום אחד, בלי הסיר את הבינוקל מאצל עיניה.

באותה שעה עבר דרך התא ההוא גנרל גבה קומה. אליקסיי אלכסנדרוביץ הפסיק ויקוד לפניו קידה עמוקה, במהירות אך בלי כל התרפסות.

– ואתה אינך רוכב עמהם? – שאל אותו שר הצבא בבדיחה.

– רכיבתי קשה מרכיבתם, - ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ.

ואף על פי שבתשובתו זאת לא אמר כלום, העמיד שר הצבא את פניו כאדם, ששמע דבר חכמה מחכם והבין אותו על בוריו בכל עמקו.

– יש שני מיני השתתפות בדבר, חזר אליקסיי אלכסנדרוביץ לענינו: - של המשתתפים בפועל ושל הבאים לראות; אהבת המחזות האלה אינה אלא סימן לאנשים שלא נתפתחו כראוי, בזה אני מודה לך. אבל...

– נתערב נא, גברתי! – נשמע מתחת קול סטיפן ארקידוביץ, בפנותו אל בטסי. – בעד מי תתערבי?

– אני ואנה בעד וורונסקי. בזוג נעלי ידיים.

– טוב!

– ומה יפה כל זה, הלא כן הוא?

אליקסיי אלכסנדרוביץ החריש כל עוד דברו העומדים אצלו, אך כשהחלו לדבר חזר לענינו מיד.

– מודה אני, כי לא שעשועי גבורים... – התחיל להוסיף על דבריו הקודמים.

אך ברגע שהוא שלחו הרוכבים, וכל השיחות נפסקו. גם אליקסיי אלכסנדרוביץ עצר במלים, וכל הנאספים קמו איש ממקומו ויפנו אל הנהר. אליקסיי אלכסנדרוביץ לא נגרר אחרי התחרות, ועל כן לא הסתכל ברוכבים, כי אם הביט בעינים תועות ועיפות אל המסתכלים בהם, ועיניו נפגעו בפני אנה.

פניה היו לבנים ונזעמים; ברור היה, שלא ראתה כל דבר וכל איש זולת האיש האחד ההוא. בעלה שם עיניו עליה ויסב מהר ויסתכל בפני שאר הנאספים.

“הנה גם האשה הזאת, גם עוד נשים אחרות מביטות ברגש; הרי זה חזיון טבעי”, אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ אל לבו. רוצה היה להמנע מהביט אליה, אבל עיניו נמשכו אחריה על כרחו, ויבט שנית אל הפנים ההם, אך התאמץ שלא לקרוא את הכתוב עליהם בכתב ברור כל כך, ונגד רצונו קרא עליהם בפחד וברעד את אשר לא רצה לדעת.

מפלת קוובליב על שפת הנחל החרידה את כל הנאספים, אך אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה בבירור על פני אנה הלסנים והשמחים, כי אותו הרוכב, אשר השקיפה עליו היא לא נפל מעל סוסו. אחרי כן, כאשר קפצו מאחוטיו ו'וירונסקי אל מעבר לחומה האירלנדית, והאופיצר שרכב אחריהם נפל וימת תחתיו וחרדה אחזה את כל הנאספים, ראה אליקסיי אלכסנדרוביץ כי אנה לא התבוננה על זאת ולא על נקלה הבינה, במה ידובר מסביב לה. מאותו הרגע הרבה להפנות עיניו אליה ולהסתכל בה. והיא, אף על פי שהיו עיניה ולבה אך אל מראה וורונסקי הרוכב ומדלג, הרגישה את מבט עיני בעלה הקרות המכונן אליה.

אך כהרף עין הסבה פניה ותבט אליו דרך שאלה ותרעם פניה קצת ותשב ותסב עיניה ממנו.

“מה מני יהלוך”, כמו אמרה אליו בזה ולא שמה עיניה עליו עוד אפילו פעם אחת.

מרוצי התחרות היו קשים. משבעה עשר המשתתפים בהם נוקשו ונשברו יותר מחצים. לאחרונה התרעמו וירגו כל הנאספים, והרוגו גדל ביחוד כאשר נודע, כי גם רוח הקיסר אינה נוחה מהליכות התחרות הזאת.

כט.

כולם כאחד הביעו מורת רוחם, כולם שנו את המאמר הזה שנזרק מפי אחד מהם: “עוד לנו אך קרקס עם אריות”, וכולם מלאו בלהות, ועל כן לא נחשב לדבר פלא, מה שנאנקה אנה בקול רם על מפלת וורונסקי. אבל מיד נהיה בפניה שנוי יוצא לגמרי מגדר הנמוס, כי נבוכה מאד והתחילה מפרכסת כצפור ביד יקוש: פעם נסתה לקום וללכת ופעם פנתה אל ביטסי.

– נסעה נא, נסעה, – אמרה אל ביטסי.

אך ביטסי לא הקשיבה לדבריה, כי השקיפה למטה ודברה עם גנרל אחד שקרב אליה.

אליקסיי אלכסנדרוביץ קרב אל אנה ויתן ידו לה כמנהג דרך ארץ.

– נלכה נא, אם טוב בעיניך, – אמר אלה צרפתי; אך אנה הטתה אזניה אל דברי הגנרל אשר דבר אל ביטסי ולא התבוננה, כל אישה נגד אליה.

– יש אומרים, שגם רגלו נשברה, – אמר הגנרל. מעשים אשר לא יעשו הם.

אנה הרימה את הבינוקל, ובלי השב דבר לאישה, הביטה אל המקום אשר נפל שם וורונסקי; אבל המקום היה רחוק, ועם רב נאסף שם, ולא יכלה לראות מאומה בבירור, ותורד את הבינוקל ותכונן ללכת; אך ברגע ההוא הופיע אופיצר על סוס והרצה איוו דברים לפני הקיסר, ואנה הוציאה ראשה ותקשב.

– סטיבה! סטיבה! – קראה אל אחיה.

אך אחיה לא שמע את קולה, והיא נכונה ללכת כבראשונה.

– עוד הפעם אני נותן יד לך, אם יש את נפשך ללכת, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויגע בידה.

אנה נסתה מפניו בתועבת נפש ותען, בלי הבט אליו:

– לא, לא, הניחה לי, לא אלך עוד.

עתה ראתה, כי ממקום מפלתו של וורונסקי רכב אופיצר דרך העיגול אל התאים.

ביטסי הניפה אליו במטפחת. האופיצר הודיע, כי הרוכב לא נהרג, אך הסוס נשבר בגבו.

כאשר שמעה אנה זאת, ישבה במהירות ותכס פניה במניפה שבידה. אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה, כי היא בוכה, ואיננה יכולה לא רק למנוע עיניה מדמענות, כי אם גם למנוע קולה מלילה ולבה מתרומם לרגעים מאנחותיה. אליקסיי אלכסנדרוביץ עמד כחומה אצלה, לכסותה מעיני רואים, ויתן לה להתחזק.

– זו הפעם השלישית אני נתן יד לך, – אמר ויפן אליה, אחרי זמן מעט. אנה הביטה אליו ולא ידעה מה להשיב. הנסיכה ביטסי באה לעזרתה.

– לא, אליקסיי אלכסנדרוביץ, – אמרה אליו, אני הבאתי את אנה והנה אני הבטחתי להשיבה.

– סלחי נא, גברתי, – אמר בצחוק קל נמוסי ויבט אל עיניה בפנים מלאים עוז, – אבל רואה אני, כי אנה חולה קצת, ורצוני שתסע עמדי.

אנה הביטה מסביב לה בבהלה ותקם ברוח נכאה ותשם את ידה תחת זרוע בעלה.

– אני אשלח אליו ואחקרהו ואחר אודיע לך, – לחשה לה ביטסי.

בצאתם מן התא דבר אליקסיי אלכסנדרוביץ עם האנשים שנודמנו לפניו כדרכו וכסגונו בכל עת, וגם אנה הוכרחה להשיב ולדבר כעניו כבכל עת; אך היא נפוגה ונדכאה וכמו בחזיון לילה הלכה צמודת זרוע עם אישה.

“הנזבר אם אין? האמת הדבר? היבוא אם לא יבוא?” שאלה בלבה בלכתה.

בלי דבר דבר ישבה במרכבתו של אליקסיי אלכסנדרוביץ ויצאה בה מתוך המון המרכבות. גם אחרי כל מה שראה בעיניו, עוד לא התיר אליקסיי אלכסנדרוביץ לעצמו לחשוך את אשתו במה שהיה בה בירור, הן אך סימנים חיצונים ראה בה; בעיניו ראה, שהתנהגה שלא כנמוס. ויחשוב לו לחובה לאמור לה זאת. ומה בכך? אבל קשה היה לו מאד לאמור לה רק זאת לבד ולא יותר. בפתחו את פיו היה את לבבו להעיר באזניה, שהתנהגה שלא כנמוס, אך הוציא בשפתיו דבר אחר לגמרי.

– מה מאד אנתנו נוטים כולנו אחרי מחזות מעשי אכזריות, – אמר אליה. – רואה אני...

– מה אמרת? אינני מבינה מאומה, – אמרה אנה בבזו.

הוא הרגיש את העלבון ומיד התחיל מדבר מה שהיה ברצונו.

– עלי לאמר לך... פתח ואמר לאחרונה.

“עתה יחל להטיף ולהסביר”, אמרה אנה בלב, ואימה נפלה עליה.

– עלי לאמר לך, כי התנהגת היום שלא כמנהג דרך ארץ, – דבר אליה צרפית.

– במה התנהגתי שלא כראוי? – אמרה בקול רם ותסב ראשה אליו ותבט אל מול עיניו, אך לא עוד באותה השמחה המגולה, שדבר סתר הורגש בה, כי אם בפנים מלאים עוז, אשר השתדלה להסתיר בו את רגשי פחדה.

– אל נא תשכח, כי יש אווון שומעת, – אמר אליה ויור בידו על החלון הפתוח נכח הרכב. ויקם וירם את לוח הזכוכית החוצץ בין תוך המרכבה ובין מושב הרכב.

– מה מצאת בי שלא כדרך הארץ? – שנתה אנה את שאלתה.

– החרדה הגדולה, אשר לא השכלת לכסות, החרדה על מפלתו של אחד הרוכבים.

הוא דמה, כי תשיב על דבריו; אבל היא החרישה, ועיניה הישירו לנגדה.

– כבר בקשתי מאתך, שתהיי זוהרה בדרוכיך שבפרהסיה, במדה שלא יוכלו גם בעלי לשון רעה לדבר בך מאומה. לפני דברתי על אודות היחס שבינינו; עתה לא אדבר בזה. עתה אני מדבר במה שמחוץ לנו. הנה התנהגת שלא כנמוס, ואני רוצה, שלא ישנה הדבר הזה.

חצי דבריו לא הגיעו לאזניה; היטב יראה מפניו בשבתה אתו ובאותה שעה הגה לבה על אודות וורונסקי: האמת הדבר, כי לא נפצע בנפלו? העליו, ולא על אחר, אמרו, כי הוא לא הוזק, ורק סוסתו נשברה? בגמרי את דבריו אך צלקה צחוק לעג שאינו יוצא מן הלב ולא השיבה מאומה, כי לא שמעה מה שאמר לה. אליקסיי אלכסנדרוביץ החל באומץ לבב, אך כאשר הורר לו מה שהוא מדבר, התחיל מתירא גם הוא כמוה, ובראותו את צחוק לענה טעה טעות משונה.

“הנה היא צוחקת לחשדנותי. אמור תאמר מיד מה שאמרה לי בפעם ההיא: כי אין לי יסוד לחשדה, כי מגוחך הדבר”.

עתה, כאשר קרבה האמת להגלות לפניו נכספה וגם כלתה נפשו לתשובת לעג כזאת מפיה, רוצה היה, שתאמר לו גם הפעם, שחשדנותו מגוחכת ואין לה כל יסוד. מה שידע בענין הזה, היה נורא כל כך, שהיה נכון להאמין לכל אשר תאמר לו. אבל פניה המלאים אימה וחשכה ענו בה, שאינה נכונה גם לכזה. הנה אני שומע דבריך והוגה

– אולי טועה אני, – אמר אליה. – אם כן אבקש סליחה.

– לא, לא טעית, – אמרה בקול ממושך ותשם עיניה בחלחלה על פני הקרים. – בצרה גדולה הייתי וגם עתה עוד לא אוכל להתנחם. הנה אני שומע דבריך והוגה אך בו. אני אוהבת אותך, ואהובתו אני, לא אוכל נשוא, יראה אני, שנואה אני אותך... עשה לי כטוב בעיניך.

אנה נדחפה אל פנת המרכבה ותתכס בכפיה ותבך. ואליקסיי אלכסנדרוביץ לא נע ולא שנה את מבט עיניו אשר הביטו לנוכח. אבל פניו קפאו פתאום והיו כפני מת. וככה ישב בכל שעת נסיעתם עד בואם לפני בית הקיץ. כאשר קרבו אל הבית הסב ראשו אליה, ופניו הקופאים לא נשתנו.

– כן הוא! – אמר אליה. – אבל אני דורש זיירות בדרך ארץ למראה עין, עד, – פה רעד קולו, – עד אשר אמצא עצה במה להגן על כבודי ואני לך את אשר אעשה.

בבואם ירד ויורידנה מעל המרכבה אף לחץ כף ידה לעיני המשרתים וישב אל המרכבה ויסע לפטרבורג.

הוא נסע, ומשרת בא ויהא פתקה לאנה מביטסי, וכתוב בה:

“שלחתי אל אליקסיי לשאול לשלומך, והוא כתוב לי, כי הוא בריא ושלם, אך יגנונו גדול מנשוא”.

אם כן בוא יבוא, – אמרה אנה בלבה. – מה היטבתי עשה, כי הגדתי לו הכל”.

אנה שמה עיניה על השעון. עוד שלש שעות היה לה לחכות לו, ולזכר פרטי פגישתם האחרונה רתח דמה.

“אבל מה גדול אור הערב! נורא הדבר, אבל אני אהבתי לראות אתפניו ואהבתי את האור הנפלא הזה... ואירי! כן... ברוך אלהים, שהכל נגמר בינינו”.

ל.

כבכל המקומות, שרבים נועדים בהם, נפלגה העדה – עדת האורחים הבאים להתרפא – גם בעיירה האשכנזית הקטנה, שהשצירבצקים באו שמה, להברות שונות, ובכח ההתפלגות הזאת הוקצה לכל אחד מהאורחים מקום בעדה לפי כבודו. כשם שכל טפת מים לובשת בקרה צורת אגל שלג ידועה, כך נקבעו כרגע כל הפנים החדשות שבאו שמה, איש במקומו הראוי לו בעדתו על פי מנהגו של עולם.

גם “פירסט שטשערבצקי זאמט געמאהלין אונד טאכטער” נקבעו בעצמם יום בואם שמה – על פי הדירה ששכרו להם ועל פי שמם ועל פי מיועיהם שנמצאו שם – במקום המוכן ועומד לאנשים כמוהם בכל פנה שהם פונים.

בשנה ההיא התרפא שם גם “פירסטין” אמיתית אשכנזית, ובגלל זה נפלגה עדת האורחים במהירות נמרצה מבכל שנה אחרת. הנסיכה האשכנזית חשקה מאד להביא את בתה לפני בת-הנסיכה הרוסית וביום השני הקימה את הפצה. קיט יקודה קידה עמוקה ומהודרת בשמלת הקיץ הפשוטה מאד, כלומר המצוינת טיב טעם, אשר הובאה לעמנה מפריו. הפרינצסין אמרה: “אני מקוה, כי מהרה תשבנה השושנים אל הפנים היפים האלה”, ומיד נסללה מסלת חיהם של השצירבצקים במקום ההוא בגבולים שלא היה אפשר לעברם. גם עם בית לידי אנגלית אחת נעשו מקורבים, גם עם גרפינה אשכנזית ועם בנה שנפצע במלחמה האחרונה ועם חכם שווידי צעיר ועם אחותו של שווידי זה. אך שלא ברצונם של השצירבצקים היו צויים אצלם ביחוד אשה מוסקבאית אחת, ששמה מריה יבגניבנה רטישצבה, עם בתה, אשר לא הפיקה רצון מקיטי, על כי היתה גם בעלמה ההיא חולת אהבה כמוה, וראש גדוד מוסקבאי, אשר ידעה אותו קיטי עוד מימי ילדותה וראתה אותו אך במעילו המקושט בפתילי כתפים, ובמקום המרפא היה מגוחך מאד בעיניו הקטנות ובצוארו החשוף ובענקו המנומר, ולא נוד אלא שלא היה אפשר לה להפטר ממנו בבואו או בהזדמנו לפניה. כשכל זה נעשה למנהג קבוע שאין לשנותו, חזקה יד העצבות על קיטי, ביחוד אחרי אשר נסע אביה לקרלסבד והיא נשארה לבדה עם אמה. האנשים הידועים לה מכבר לא משכו את לבה להתבונן בהם, מדעתה, כי לא תגלה בהם כל חדש. אך בתאות נפש מיוחדת התבוננה שם אל דרכיהם והשתדלה לעמוד על אפיים של האורחים שלא היו ממועיה. על פי רוחה ומדותיה הביטה תמיד בעין יפה מאד אל האנשים וביחוד אל אותם שלא נודעו לה; ובעת ההיא ובמקום ההוא היו כל השערותיה על אודות האורחים השונים שנמצאו שם והדברים שבין זה לזה נוטות כלפי זכותם ושבתם של אותם האנשים הזרים לה, ובכל בחינותיה למראה עיניה מצאה הוכחות להשערותיה אלה.

בין האנשים ההם משכה את לבה ביחוד עלמה רוסית, אשר באה אל מעיני המרפא עם אשה רוסית חולה, נְסֵם שטל שמה בפי כל אנשי המקום. מדם שטל היתה מבנות מרום עם הארץ, אבל חולה היתה מאד ולא יכלה ללכת מחליה, רק לפעמים, בימי הרוחה המעטים שהיו לה, באה אל המעינות במרכבה קטנה של נכי רגלים. האשה הזאת לא התקרבה אל איש מהאורחים הרוסים, ולא מחמת חליה התבודדה כל כך, כי אם, לפי דברי הנסיכה, מגאותה. עלמה רוסית היתה סוכנת לה, וקיטי התבוננה, כי העלמה הזאת מקורבת לכל בעלי החליים הרעים, שנמצאו שם לרוב, ומשמשת אותם בכל אשר תמצא ידה, כאילו נוצרה לכך. עוד התבוננה קיטי, שהעלמה ההיא לא היתה ממשפחתה של מדם שטל וגם לא נשכרה לה בכסף. מדם שטל קראה לה וואריניקה ושאר מכיריה שם קראו לה “מאדמואזיל וואריניקה”. מלבד אשר דרכיה עם שטל ועם שאר אנשי המקום העירו את קיטי להתבונן בה היטב ולאבהה אותה, עוד דבקה בה נפש קיטי גם באבהה שאינה תלויה בשום דבר, המצויה בין בני האדם, ועל פי מבטי עיניה שנפגשו פעמים רבות הכירה, שגם היא, וואריניקה, נוטה אחריה.

מדמואזיל וואריניקה לא רק יצאה מכלל עלמה צעירה, כי אם גם כל רושם עלומים לא נראה עליה. אפשר היה לחשבה גם לבת תשע עשרה גם

לבת שלשים. על פי תו פניה היתה כמעט יפה למראה, אף על פי שצבע עורם היה של חולה. גם תארה היה טוב לולא צמד עורה על עצמה ולולא גדל ראשה יותר מהראוי לקרומתה הממוצעת; אך לקחת לב גברים לא היתה מסוגלת. היא דמתה לפרח, אשר אמנם עוד לא נשרו עליו, אבל תוכו נבל וריחו נמר. גם מלבד זאת לא יכלה למשוך גברים אחריה מתסרון שני דברים אלה, שנמצאו בקיטי במדה מרובה, והם רוח החיים העזה, שהיתה כאש עצורה בקיטי, והכרת החן והיפוי הנתונים לה.

בכל עת היתה מדמואזיל וואריניקה כעסוקה בדבר שאי אפשר לפקפק בו, ועל כן נדמה, שאינה יכולה לשים לבה לענין אחר זולתו. בשביל מדה זאת, שהיה חלופה בקיטי, נמשכה קיטי אחריה ביהוד; כי הכירה וידעה, שבה, בעלמה הזאת, ובאורח חייה תמצא את דוגמת הדבר שהיא מבקשת לעצמה ומצטערת על חסרונו, והוא ענינים חשובים בחיים, ענינים שהם כבוד לחיים ואינם מן הדברים שמאסה בהם בימים ההם, מאותם הדברים שבין עלמה לגברים בחבורות הגבוהות, שכבר נחשבו בעיניה לעסק מחפיר של עלמות עומדות להמכר ומחכות לקונה. כאשר הרבתה קיטי להתבונן אל דרכי העלמה הזרה לה, כן הוברר לה יותר, שהיא באמת נפש טובה ויקרה, כאשר נחשבה בעיניה, וכן חשקה יותר לדעתה.

שתי העלמות האלה נפגשו פעמים אחדות ביום, ובכל פגישה ופגישה דברו עיני קיטי אל העלמה הזרה לה: "מי את? מה את? הלא נחמדה את באמת, כמו שנדמה לי? אך בשם אלהים – הוסיפו עיניה לדבר, - אל נא תדמי, כי רוצה אני להתקרב אליך שלא ברצונך. אך נעימה את לי, ואני אוהבת אותך." – "גם אני אוהבת אותך ונעמת לי מאד. ואילו היה לי פנאי הייתי אוהבת אותך עוד יותר", ענה מבט עיניה של העלמה ההיא. ובאמת ראתה קיטי, שעסוקה היא תמיד, פעם תוביל ילדים בני רוסיה ממעני המרפא אל בית דירתם, פעם הביא מטפחת ותשים אותה למעטה על אשה חולה, פעם תתאמץ להפסיק דעתו של חולה בשעת כעסו, ופעם תבחר ותקנה מעשי אופה לקהה בעד אחד החולים.

ימים אחדים אחרי בוא השצירבצקים אל העיירה ההיא נראו שם על ידי המעינות בשעות הטיוול בבוקר דו-פנים חדשות, איש ואשה, אשר הושם לב אליהם מכל צד ולא בחבה: האיש היה גבה קומה מאד ומעוקם, ואדרתו ישנה וקצרה מהראוי לקומתו, ועיניו שחורות, טפשיות ועם זה גם איומות, והאשה בעלת אבעבועות וטובת רואי בלבוש מכוער וחסר טעם. קיטי הכירה בהם, כי רוסים הם, וכבר נוצר בדמיניה ספור מעשה על אודותם, ספור אהבים יפה ומעורר חמלה. אך אמה ראתה ברשימת האורחים המתרפאים, שהוא ניקולי לוויין, והיא מריה ניקוליובנה, ותגד לקיטי, מה מאד השחית לוויין זה את דרכו על הארץ, וכל השערותיה הדמיוניות על אודות הזוג הזה היו לאל. שניהם נמאסו בעיניה פתאום, ולא רק בגלל הדברים אשר אמרה לה אמה עליהם, כי אם ביהוד באשר הוא אחי קונסטנטין. ובמנהגו לנענע תמיד בראשו העיר בה ניקולי לוויין גועל נפש, אשר לא יכלה להתגבר עליו.

נדמה לה, כי בעיניו הגדולות והאיומות, אשר הביטו אחריה ולא נסבו ממנה, הובעו שנאה ולעג לה, ועל כן נזהרה שלא לפגשו.

לא.

יום סגריר היה, בכל עת הבוקר ירדו גשמים, והחולים התהלכו באכסדרה הארוכה ומחסייהם בידיהם.

קיטי התהלכה עם אמה ועם ראש הגדוד המוסקבאי, אשר עלץ לבו במעילו האירופאי הקצר, אשר קנה לו בפרנקפורט. הן הלכו באכסדרה מזה ונתכוונו שלא לפגוש את לוויין, שהלך באכסדרה מזה. וואריניקה הלכה לאורך האכסדרה עם אשה צרפתית עורת, ושמתה הכהה עליה, ועל האשה כובע שחור, ושוליו הכובע כפופים למטה, ובכל פעם שנפגשו היא וקיטי הביטו אשה אל אחותה בחבה.

– אמי, האוכל להכנס בדברים עמה? – אמרה קיטי, אשר הביטה אחרי העלמה הזרה החביבה לה וראתה, שהיא נגשת אל המעיין ושהן יכולות להזדמן שם יחדיו.

– אם חפצה את מאד, אחקרה אחריה בראשונה ואקרב אליה בעצמי, - ענתה הזקנה. – אבל מה מצאת בה? "רעה" היא לפי הנראה בבית. אם רצונך בכך, אתקרב למדם שטל. אני ידעתי את גיטתה, - הוסיפה הנסיכה ותרם ראשה בגאווה.

קיטי ידעה, כי אמה רואה עלבון לעצמה בדרכי שטל, אשר כמו השתמטה מלהתקרב אליה, ועל כן לא פצרה באמה להקים חפצה.

– מה נעימה היא! – אמרה קיטי ותבט אל וואריניקה, בשעה שהגישה זו כוס לצרפתית הערת. – מה פשו ונעים כל זה.

רעיונות מגוחכים בכך, - אמרה הנסיכה; לא, נשובה נא, - הוסיפה, בראותה את לוויין, אשר הלך לקראתם עם חברתו ועם דוקטור אשכנזי וידבר עם אותו הדוקטור בקול רם ובזעף.

הן פנו לשוב, ופתאום הגיעה לאזניהן לא שיחה בקול רם, כי אם צעקה. לוויין עמד מלכת ויצעק, והדוקטור דבר גם הוא בקול זעם. המון עם נאסף סביבם. הנסיכה וקיטי מהרו ללכת משם, וראש הגדוד נלווה אל ההמון, בחפזו לדעת מה זה ועל מה.

בעוד רגעים אחדים רץ ראש הגדוד אחריהן וישאן.

– מה היה שם? – שאלה הנסיכה.

– חרפה וכלמה! – ענה ראש הגדוד. – בכל שעה עלינו לדאוג מפגישת איש רוסי בחוץ לארץ. האיש גבה קומה הלוח דבר קשות אל רופאו ויגזפרו, על כי לפי דעתו איננו מרפא אותו כראוי, וירם עליו מקל. לבושת ולחרפה היא!

– מה מאד יצר לי! – אמרה הנסיכה – ומה היה סופו של דבר?

– בחסד עליון התערבה בדבר אותה... העלמה. שכובעה כפטריוה. כמדומה לי שהיא רוסייה, - אמר ראש הגדוד.

מדמואזיל וואריניקה? – שאלה קיטי בשמחה.

– כן, כן. היא הבינה ראשונה, מה לעשות: היא אחזה את האדון המגדף תחת זרועו ותלך אתו משם.

– הראית, אמי, - אמרה קיטי אל אמה, - ואת תמהה, כי נעימה היא בעיני.

מהיום השני ומעלה התבוננה קיטי וראתה, כי העלמה החביבה לה מקורבת ללוויין ולחברתו במדה שהיא מקורבת לשאר חוליה, כי נגשה אליהם ודברה עמהם והיתה למליצה לחברתו, אשר לא ידעה לדבר בלשון נכריה.

קיטי הוסיפה לפצור באמה לתת לה להתקרב אל וואריניקה. והנסיכה, אף על פי שקשה היה לה מאד להיות כמתחלת בדבר ההתקרבות עם שטל, אשר בחרה לה להתנהג בגאווה, חקרה ודרשה על אודות וואריניקה, וכאשר נודע לה מן הפרטים, שאין סכנה בדבר, אם גם אין לחכות לרב טובה מזה, נגשה ראשונה אל וואריניקה ונכנסה בדברים עמה.

בשעה שהלכה בתה אל המעיין, ואתה העלמה עמדה נגד חנותו של נתחום, בחרה הזקנה להים חפצה זה ותגש אליה.

– נתקרבה נא, - אמרה אליה בצחוק קל של אשה כבודה. – בתי אוהבת אותך אהבה עזה. אולי לא תדעי אותי. אני...

– ואני אהבתי אותה בודאי עוד יותר, גברתי הנסיכה, - מהרה וענתה וואריניקה.

– מה היטבת חסדך אתמול לבן ארצנו הדל! – אמרה הנסיכה.

וואריניקה התאדמה.

– אינני זוכרת; כמדומה לי, שלא עשיתי מאומה.

– הלא הצלת את לוויין מרעה.

– כן, האשה הנלוה אליו קראה לי, ואני השתדלתי להרגיע את רוחו: חולה הוא מאד ויצעף על הדוקטור. ואני רגילה להיות למשען לחולים האלה.

– הנה שמעתי, כי את יושבת במינטון עם מדם שטל, שהיא דודתך, כמדומה לי. אני ידעתי את גיסתה.

– לא, לא דודה היא לי. אני קורא לה אמה, אך לא מקרובה אני. היא גדלה אותי, - ענתה ווארינקה ותאדם שנית.

הדברים נאמרו בלשון פשוטה כל כך, ופניה המביעים - אמת גמורה נעמו כל כך, שהוברר לזקנה מיד, מפני מה נתחבבה על קיטי.

– ומה אומר לוויין לעשות? – שאלה הזקנה.

– הוא נוסע מזה, - ענתה ווארינקה.

ברגע ההוא שבה קיטי מן המעיין, ופניה נהרו משמחה, על כי התקרבה אמה אל העלמה הזרה הזאת היקרה לה.

– ראי, קיטי, הנה תשוקתך להתרועע עם מדמואזיל...

– “ווארינקה”, - גמרה תחתיה ווארינקה, - כן קוראים לי כל מכירים

קיטי התאדמה משמחה וזמן רב החרישה ולחצה את כף רעותה החדשה, אשר לא השיבה לה בלחיצה, אך לא זזה מתוך ידה. אבל, רק ידה של ווארינקה לא השיבה, אך על פניה הופיע צחוק קל של שמחה שיש בה גם קצת עוצב, ושניה - שנים גדולות אבל יפות - נגלו בצחקה.

– גם אני חפצתי בזאת מכבר, - אמרה ווארינקה.

– אבל טרודה את בכל עת...

– להפך אין לי מה לעשות כלל, - ענתה ווארינקה, אך ברגע ההוא הזקקה לצאת מלפני מכיריה החדשים, כי שתי נערות רוסייות קטנות, בנות אחד החולים באו אליה במרוצה.

– ווארינקה, אמנו קוראה לך, - קראו הנערות.

והיא קמה ותלך עמהן.

לב.

אלה הפרטים שנודעו לנסיכה על אודות ימיה הקדומים של ווארינקה והדברים שבינה לבין מדם שטל ועל אודות מדם שטל בעצמה.

מדם שטל, אשר אמרו עליה, שהציקה לאישה עד מות, ואחרים אמרו, שהוא הציק לה עד מות במשובת דרכיו, היתה תמיד אשה חולה ונוטה להזיה. הילד אשר נולד לה לאחר שנתגרשה, מת מיד, אבל ראשון היה לה הילד ההוא, וקרובה יראו, פן יבולע לה בשמעה זאת, כי ידעו את רגשותיה, וישימו לפניה את הילדה שנולדה בפטרבורג בלילה ההוא ובבית ההוא לאחד מטבחיה החצר, ותהי לה לבת, וזאת היתה ווארינקה. ברבות הימים נודע למדם שטל, כי ווארינקה לא בתה היא, אך הוסיפה לגדלה ולחנכה, וזה היה יפה לווארינקה ביהוד, מאשר מתו מהר כל קרובה.

זה יותר מעשר שנים ישבה מדם שטל מחוץ לארץ בעיר דרומית ולא ירדה מעל מטתה. עליה אמרו, שהשתדלה להחשב לבעלת צדקה וחרדה מאד על עניני הדת; ואחרים אמרו, שהיתה באמת אוהבת מוסר ורודפת צדקה וחסד בכל לה ובכל נפש. איש לא ידע מה דתה - קתולית, פרוטסטנטית או יונית, אבל גלוי וידוע היה, שעמדה בברית ידיות עם ראשי כל הכנסיות והאמונות, עם הגבוהים מעל גבוהים שבהם.

ווארינקה ישבה עמה תמיד מוץ לארץ רוסייה; וכל ידעי מדם שטל ידעו ואהבו גם את מדמואזיל ווארינקה, וזה היה שמה בפי כולם.

כאשר נודעו לנסיכה כל הפרטים האלה, לא מצאה לבתה כל שמץ דבר רע בהתקרבות זו, גם בתנועותיה ובחנוכה הצטיינה ווארינקה לטובה, כי דברה היטב גם צרפתית גם אנגלית; ובשם מדם שטל אמרה לה - מה שהיה עיקר בעיני הנסיכה - כי היא מצטערת מאד, על כי מפני מחלתה איננה יכולה להמציא לנפשה את העונג להתקרב אל הנסיכה.

אחרי כן גדל חנה של ווארינקה עוד יותר בעיני קיטי ובכל יום ויום גלתה בה קיטי יתרונות חדשים.

והנסיכה שמעה עליה, כי היא מזמרת היטב, ותבקש מאתה לבוא אליהן לזמר בערב.

– קיטי מנגנת, ופורטופיאנו יש לנו, אם גם לא טוב, ואם תבואי, תמציאי לנו עונג רב, - אמרה הזקנה בצחוק שאינו יוצא מן הלב, אשר היתה רגילה בו ואשר בפעם הזאת היה קשה בייחוד בעיני קיטי, כי ראתה שאין רעותה החדשה רוצה לזמר. אף על פי כן באה ווריקה ביום ההוא בערב והביאה עמה מחברת נגינות. הנסיכה קראה גם למריה יבגניבנה עם בתה ולראש הגדוד.

ווארינקה לא התפלאה, לפי הנראה, על כי נמצאו שם גם פנים שאינם ידועים לה, ותקרב מיד אל הפורטופיאנו. לזמר ולנגן יחד לא יכלה, אך זמרתה על פי הכתב עלתה יפה מאד, וקיטי, שהיתה מיטיבה נגן, נגנה לקולה ביד.

– כשרון שאינו מצוי לך, - אמרה הנסיכה אליה אחרי כלותה את השירה הראשונה, אשר הצליחה בה מאד.

מריה יבגניבנה וכתה הודו לה ושכחוה.

– ראי נא, - אמר ראש הגדוד וישקף בעד החלון, - הנה קהל גדול נאסף לשמוע את שמרתך.

באמת נאסף המון לא מעט אצל החלונות.

– שמח אשמח מאד, כי הוא לעונג לכם, - אמרה ווארינקה דברים כפשוטם.

קיטי הביטה אל רעותה כמתגאה בה. גם כשרונה, גם קולה, גם פניה טובו ויפו בעיניה עד מאד, אך יותר מכל התענגה על תום דרכה, על כי נראה בבירור, שאינה חושבת מאומה על אודות זמרתה ואינה שמחה שמחה גדולה על דברי המהללים; היא אך שאלה בעיניה: היש לה עוד לשיר אם לא?

“לוי יש נפשי תחת נפשה, - דבר קיטי עם לבבה, - מה מאד התנאיתי בזה! מה מאד שמחתי למראה ההמון הזה מתחת לחלונות. והיא לא תשיח לבה לזה. כל חפצה אך למלא משאלת אמי ולעשות לה נחת רוח. מה זה אפוא צפון בה? מה הדבר הנותן לה כח לבנות בלבה כל רגש דל ושפל ולהיות אך שוקטת ובת חורין? מה מאד תתאוה נפשי לדעת זאת וללמוד זאת ממנה!” אמרה קיטי בלבה בהביטה אל פניה המלאים מנוחה. הנסיכה בקשה מאתה לזמר עוד, והיא שרה גם את השירה השנית במנוחה, בדיוק ובטוב טעם, בעמדה אצל הפורטופיאנו עמוד ותפוף בכפה הצנומה והכהה על פי קולותיה.

השירה השלישית שבמחברת היתה איטלקית. קיטי נגנה וגמרה את הפתיחה ותשם עיניה על ווארינקה.

– נדלגה נא על זאת, - אמרה ווארינקה, ופניה האדימו.

קיטי הסבה עיניה בבהלה ובתמיהה אל פני ווארינקה.

– אם כן נבחרה לנו אחרת, - אמרה בשפתים מהירות ותחל לחפש בעלי המחברת, כי הבינה, שדברים בגו.

– לא, - אמרה ווארינקה בצחוק על שפתיה ותשם את ידה על כתב הנגינות, - לא, כי זאת נשירה, - ותשר גם את השירה הזאת במנוחה, בקרירות דעת ובטוב טעם כבראשונה.

כאשר גמרה, חזרו והודו לה כל הנאספים בבית וילכו לשתות תה. וקטי ורעותה הלכו אל הגן הקטן, אשר היה שם על יד הבית.

– בודאי יש לך בשירה הזאת איזה זכר לדבר, - אמרה קיטי. - אל תגידי לי מה שהיה, - מהרה להוסיף, - אך אמרי נא, ההיטבתי לראות אם אין?

– מה לי לכסות ממך, הגד אגיד, - אמרה ווארינקה בתם לבבה ותוסף בלי חכות לתשובה, - כן הדבר, זכר הוא וזכר קשה היה לי זה לפני. אני אהבתי איש אחר ואשיר לפניו את השירה הזאת.

קיטי הביטה אליה בעינים מורחבות ובהשתתפות בצערה, בלי דבר דבר.

– אני אהבתי אותך, והוא אהב אותי; אך אמו לא הסכימה על ידנו, ויקח לו אשה אחרת. עתה הוא יושב לא רחוק ממנו, ואני רואה אותו לפעמים. ואת לא יכלת להעלות על דעתך, שגם אני אהבתי לפעמים? אמרה ווארינקה, ועל פניה היפים נגה מעט מאד מהאור, אשר, לפי מה שהוברר ברגע ההוא לקיטי, היה יצוק לפנים על כולה.

– איך לא יכלתי לשער? אילו הייתי איש, לא יכלתי לאהוב כל אשה אחרת אחרי הודעך לי. אך לא אבין, איך יכול האיש ההוא לשכות אותך ולעשותך לאומללה בארץ בגלל אמו, - אכן איש אין לב לו הוא.

– מה טובה את, מה טובה! - קראה קיטי ותעצרה ותשקה - מי יתן ויכלתי לדמות לך מעט!

– למה לך לדמות לאשה אחרת? טובה את בדמותך ובצביונך, - אמרה ווארינקה בצחוק המנוחה והעייפות המיוחד לה.

– לא, לא טובה אני כלל וכלל. אמרי נא... המתיני נא, נשבה פה מעט, - אמרה קיטי ותושב אותה שנית על הספסל אצלה. - האומנם אין עלבון בדבר לעלמה, אם האיש, אשר אהבה אותו, בעט באהבתה ולא הפץ בה?...

– אבל הוא לא בעט באהבתי; אני מאנת, כי אהב אותי, אך בן מקשיב היה...

– ואילו עשה כן לא ברצון אמו, כי אם ברצונו לבד?... אמרה קיטי ובעוד דבריה בפיה הרגישה, כי גלתה את סודה וכי בושת פניה עונה בה.

– אזי הרע לעשות ואזי לא הצטערתי על עזבו אותי, - אמרה ווארינקה, ונראה מדבריה בבירור, שהיא יודעת כי לא בה ידובר עוד, כי אם בקיטי.

– אבל אותו העלבון? - אמרה קיטי. - עלבון זה לא ישכח, אי אפשר לשכחו; - בדברה זכרה את אשר היה בלבה בנשף המחול האחרון בשעת הפסקת הנגינות.

– איזה עלבון יש בדבר? הן לא את הרעות לעשות?

– לא אך הרעותי, כי אם הובשתי.

ווארינקה הניעה בראשה ותשמ את ידה על יד קיטי.

– ואיזו בושת יש בדבר? - אמרה אליה. - הן בודאי לא אמרת לאיש, אשר לא יאהבך, כי אהבת אותו?

– בודאי לא אמרתי; מעולם לא שמע כזאת מפי, אבל הוא ידע. לא כן הוא; יש מבטי עין, יש תנועות ידועות. גם אם אחיה מאה שנה לא אשכח זאת.

– אבל מה בכך? לא אבין מאומה. הלא זה עיקרו של דבר, האהבת את אותו עתה, אם אין, - אמרה ווארינקה דברים כפשוטם כדרכה.

– שנה אשנא אותו עתה; לא אוכל לסלוח לנפשי.

– על מה אפוא?

– על אותה הבושה, על העלבון.

– אילו היו כל העלמות חרדות על כבודן כל כך, - אמרה ווארינקה. - הלא אין עלמה בעולם, אשר לא קרה אותה כמקרה הזה. וכל זה ענינים קלים מאד.

– ואיזה ענין הוא מן החשובים? - אמרה קיטי ותבט אל פניה בתמיהה ובסקרנות.

– הרבה ענינים חשובים בעולם, - אמרה ווארינקה בצחוק.

– ומה הם?

– חשובים הם הרבה מכל אשר כזה, - ענתה ווארינקה, בלי דעת מה לאמור. אך ברגע ההוא נשמע קול הנסיכה מבעד החלון.

– קיטי, קרירות מורגשת! קחי מטפחת או בואי אל החדרים.

– עת היא באמת, - אמרה ווארינקה ותקם, - עלי עוד להכנס אצל מדם בירטי, כי בקשה מאתי.

קיטי החזיקה בה בידה ובעיניה שאלה אותה בתאווה נפש: "מה הוא אפוא אותו הענין החשוב הנותן לאדם מנוחה שלמה כזאת? הלא את יודעת, הגידי לי!" אך ווארינקה גם לא הבינה את השאלה שבעיני קיטי. היא אך זכרה, כי בערב ההוא עליה להיות בבית האשה בירטי ולהספיק לבוא עד שתים עשרה שעות למשחה החמים אל ה"מאמאן" שלה, ותבוא אל החדרים ותאסוף את גליונות נגינותיה ותתפטר מכל אנשי הבית ותכון ללכת.

– אלכה נא עמך, - אמר ראש הגדוד.

– וכי תעלה על דעתך לצאת יחידי לבילה? - נענתה אחריו הנסיכה. - לפחות אשלח את פאראשה אתך.

קיטי ראתה, כי ווארינקה מתאפקת, כי הרעיון, שהיא צריכה לבני לוויה, מעורר בה צחוק.

– לא, בכל יום אני הולכת לבדי, ומעולם לא קרני דבר, - אמרה ווארינקה ותקח את כובעה ותשק שנית לקיטי, בלי הגד לה עם זה מה הוא אותו "הענין החשוב", ותלך בצעדי און, וגליונות הנגינות תחת זרועה, וככה נעלמה בתוך האור הכהה שבלייל הקיץ הצפוני ולא גלתה את סודה על אודות הענין החשוב מה הוא ומה הדבר הנותן לה את נועם מנוחתה ואת כבודה הפנימי.

לג.

גם עם מדם שטל התקרבה קיטי, וההתקרבות הזאת בצירוף ההתחברות עם ווארינקה לא רק השפיעה עליה השפעה עזה, כי אם גם נתנה תנחומים לנפש הנוגה; את התנחומים האלה מצאה בעולם החדש, אשר נגלה לה על ידי ההתקרבות הזאת ואשר לא היה בו מאומה מדברי ימיה הקודמים, - עולם יפה ונעלה היה זה, וממרומיו יכלה להשקיף במנוחה על דברי הימים שעברו עליה. בעולם הזה נגלה לה, שמלבד החיים הגסים, אשר היו עיניה ולבה אליהם עד העת ההיא, יש גם חיים רוחניים. החיים האלה נפתחו לפנייה על ידי הדת; אבל הדת ההיא היתה לא מכוננת מינה של התורה שידעה קיטי מילדותה... כי אם דת נשגבה מלאה רעים וקשורה בהרבה רעיונות ורגשות יפים, דת שהיא אפשר לקיטי לא רק להאמין בה כמצווה ועומדת על פי המסורת, כי אם גם לאהבה אותה.

כל זה נודע לקיטי לא רק בדברים בעלמא. מדם שטל דברה עמה, כדרך שאדם מדבר עם ילדה אוהבה, שהוא מוצא בה זכר ילדותי המשעשע את

נפשו, ואך פעם אחת הזכירה, שרק האהבה והאמונה נותנות תנחומים לאדם בכל צרותיו... ומיד השיאה אותה לדבר אחר. אך בכל אחת מתנועותיה, בכל אחד מדבריה, בכל אחד ממבטי עיניה הנעלות – על פי השקפות קיטי – וביחוד מדברי ימיה, אשר נודעו לה מפי ווארינקה, בכל אלה הכירה קיטי את "הענין החשוב", אשר לא נודע לה עד העת ההיא.

אבל בכל רוממותה הרחנית של שטל, בכל המעשים המיוחדים שהיו בימי חייה ובכל נועם שיחתה הנשגבה ראתה בה קיטי נגד רצונה גם דברים, אשר העירו בה תלונה: כשדרשה מדם שטל לשלום קרובה של קיטי צחקה קצת בבוז, מה שאינו מתאים לתורת האהבה והמחילה שלה. עוד ראתה, כי כאשר מצאה כהן קתולי אצל מדם שטל, התאמצה שטל, שיהיו פניה מכוסים בצל הסוכך שעל מגורתה, וצחקה צחוק מיוחד. קטנים היו שני הדברים האלה, אבל קיטי תמחה עליהם, ובגללם היתה האשה שטל מוטלת בספק בעיניה. לא כן ווארינקה הבדודה, אשר לא היו לה לא קרובים ולא רעים, אשר במר נפשה נואשה מכל ולא בקשה דבר ולא הצטערה על דבר היא היתה הנפש הטהורה, אשר יכלה קיטי לראות בחזון לבה. ממנה למדה כי אין לה אלא לשכוח את עניניה הפרטיים ולאחזק את הבריות, וממילא תנוח דעתה, ויטב לה, וכל מעשיה יהיו ובים ובזאת חפצה נפשה. ככה הוברר לה, מה הוא "הענין החשוב מכל" וכשהגיעה לברורו של דבר זה, לא אמרה די בשמחתה ששמחה על טובו ויפיו. כי אם מהרה להתייצב על דרך החיים החדשים, אשר נפתחו לפניו, וללכת בו בכל לבבה ובכל נפשה. על פי מה שספרה לה ווארינקה על אודות חסדי שטל ונשים אחרות, אשר קראה בשמותיהן, ערכה לה קיטי את תכנית חייה לימים הבאים. את אלינה בת אחיה של מדם שטל, אשר ספרה לה ווארינקה לקיטי הרבה על אודותיה, שמה לה למופת ותקבל עליה לעשות כמעשיה בכל מקום שיהי מושבה, לבקש אומללים ולעזור להם בכל אשר תמצא דה, להמציא תנחומים לחולים, להוסיף שנימצא עונם, לגוססים. היחוד ישר בעיניה הרעיון לקרוא בכתבי הקודש לפני חוטים, כדרך שהיתה אלינה עושה. אך כל אלה רעיונות שהסתירה בקרבה ולא הגידה לא לאמה ולא לווארינקה.

אולם בעודה מחכה לימים, אשר תקים את מחשבותיה במדה מרובה, מצאה לה על נקלה גם שם, במקום המרפא, שהרבה חולים ואומללים גרו בו בימות החמה, עבודה הגונה ברוח החוקים החדשים שחקקה לה, ותעש ככל אשר עשתה ווארינקה.

בראשונה לא ראתה הנסיכה בדרכי קיטי, אלא השתעבדות לשתי הנשים הנושאות חן וחסד לפניו, לשטל ביחוד לווארינקה; בעיניה ראתה, שהיא לא רק עושה כמעשי ווארינקה, כי גם מקמה אותה שלא מדעתה בדרך הלכות ומדברה ובקריצות עיניה. אבל אחרי כן התבוננה, כי מלבד נשיאת חן וחסד יש כאן גם מהפכה רחנית גדולה.

הנסיכה ראתה, כי קיטי קוראה בכל ערב בכתבי הקודש בתרגום הצרפתי שנתנה לה שטל, ועד העת ההיא לא היה דרכה בכך; כי היא מתרחקת מנכות חבורתה ומתהלכת עם החולים, שווארינקה תומכת בהם, וביחוד עם בני ביתו הדלים של הצייר החולה פטרוב. ברור היה לה, שבת קיטי מתנאה במלאה תפקידה של אחות רחמניה בבת הזוה. כל זה היה טוב, והנסיכה לא יכלה להתרעם על דברים כאלה, בפרט בנדון זה, כי אשת פטרוב היתה אשה חשובה למדי, והפריצות התבוננה בעסקנותה של קיטי ותהללה ותקרא לה מלאך מושיע. טוב מאד היה כל זה, אילו לא הרחיקה ללכת. אבל הנסיכה ראתה, כי היא מתרחקת, וגם אמרה לה זאת.

– אין להפריז על המדה בשום דבר, – אמרה אליה צרפתי.

קיטי לא ענתה אותה, אך בלבה החליטה, כי דבר כזה אין לו שעור, ומצאה חזוק לדעתה בכתבי קדשה... ובעיני הנסיכה לא ישרה ההפרזה הזאת, וביחוד חרה לה, על כי הכירה בקיטי, שלא רצתה להגיד לה את כל לבה. באמת הסתירה קיטי מאמה את רעיוניה ואת רגשותיה החדשים. ולא מאשר לא כבדה או לא אהבה את אמה הסתירה אותם ממנה, כי אם באשר היא אמה: לכל איש אחר חוץ מאמה היתה נכונה יותר לגלותם.

– זה ימים רבים לא באה אלינו אנה פבלובה, – אמרה הנסיכה פעם אחת על אודות אשת פטרוב – היה קראתי לה, והיא כמו מתרעמת.

– לא, לא ראיתי זאת, מאמאן. – אמרה קיטי, ופניה האדימו.

– זה ימים רבים לא באה אליהם?

– מחר אנחנו נכונים לנסוע על החרים, – ענתה קיטי.

– טוב הדבר, סעו לכם, – אמרה הזקנה ותבט אל פני בתה, אשר הביעו מבוכה, ונפשה אותה להבין, מה שורש דבר המבוכה הזאת.

וביום ההוא באה ווארינקה לסעודת הצהריים והגידה, כי נחמה אנה פבלובה על זאת ולא תסע מחר על החרים; והזקנה ראתה, כי האדימו פני קיטי שנית.

– הגידו נא קיטי, האם לא היה דבר ריב בינך ובינך בני בית פטרוב? – אמרה הזקנה, כאשר נשארו לבדן בבית. – מדוע חדלה לשלוח את בניה ולבוא אלינו בעצמה?

קיטי השיבה, כי לא היה כל דבר ריב ביניהן וכי איננה יודעת, מפני מה אנה פבלובה נראה כמתרעמת אליה. ואמת דברה קיטי, כי אמנם לא ידעה, מה הדבר אשר הטתה את לה אנה פבלובה מאחריה, אבל כבר חדלה לשער מה זה ועל מה. את השערתה לא יכלה להגיד לאמה, כי בכלל לא דברה עם אמה בענינים הנוגעים בה; והדבר היה מאותם שאין אשה מגלה גם לעצמה, בהודעם לה, כי השיאה בהם נוראה ומגונה.

הרבה שפפשה במעשיה ותזכור את כל הדברים שהיו בינה ובינך בני הבית הזה: את השמחה הטפשית קצת, שנתאה מדי פעם בפעם בהפגשן על פני אנה פבלובה העגולים והמסיבירים; את שיחותיהן במסתרם על אודות החולה ואת תחבולותיהן להפריע אותו ממלאכתו האסורה לו ולהוליכו לטייל; את אהבת הנער הקטן אליה, אשר היה קורא לה "קיטי שלי" ולא אבה לשכב בערב בטרם תבוא אליהם; מה טוב היה כל זה! אחרי כן זכרה את גופה הדל והעצום של פטרוב, את צווארו הארוך, את מעילו הקנמוני, את שערותיה המועטות והמסתלסלות, את עיניו הכחולות המלאות דאגה, אשר בראשונה היו איומות בעיניה, ואת השתדלותו היתרה להצהיל פניו בעודה לנגדו. עוד זכרה, עד כמה היה קשה לה בראשונה להתגבר על גועל נפשה למראהו, כי לא יכלה להביט אליו ואל כל חולה שחפת בלי גועל נפש, וכמה יגיעות יגעה למצוא דברים בפיה לדבר עמו. ואת מבטו זכרה, מפת שחזנתו וחבה אליה, ואת הרגש המשונה שהיה בה, באותה שעה, רגש רחמים וביישנות בראשונה והכרת מעשה החסד שהיא עושה – אחרי כן. אכן טוב מאד היה כל זה, אבל רק בימים הראשונים. ועתה, זה ימים אחדים, נשחת הכל פתאום. אנה פבלובה החלה לקבל את קיטי בחבה חיצונית ולהביט אחריה ואחרי אישה בלי הפסק.

האומנם שמחתו, שהוא שמח מקרב לב בבואה, היא סבת הרוח הרעה שבינה ובינך אנה פבלובה?

"כן הוא, – התחילה וזכרת עוד, – לא בתם לבבה דברה אליה אנה פבלובה ביום שלשום, ולא נראה בה מאום ממדת טובה באמרה אליה בתרעמות.

– עד כה חכה לך ולא רצה לשתות קהה בלעדיך, אף על פי שתשש כחו מאד".

"ואפשר שלא טוב היה בעיניה גם לראות בתתי לו את המטפחת להתכסות. כל זה היה פשוט מצד עצמו, אך הוא בקבלו את המטפחת נתבייש והודה זמן רב כל כך, שגם אני נתביישתי קצת. ותמונתי אשר צייר והצליח בה כל כך, וביחוד מבטו המלא בושה וחבה!... כן הוא, – שנתה בלב בבהלה. – לא, לא תהיה כזאת! ומה צר לי עליו!" הוסיפה בלבה מיד.

הרהוריה אלה הקדירו את זהר חייה החדשים.

לד.

הנסיך שצירבצקי, שננסע מקרלסבד לבאָן ולקסינגן אל מיודעו הרוסיים, כדי לקלוט שם מן הרוח הרוסית לתוכו, לפי דבריו, שב אל בני ביתו אך בקצה ימי המרפא.

הנסיך והנסיכה נחלקו לגמרי בהשקפותיהם על חוץ לארץ. בעיניה היה אך טוב ויפה כל מה שראתה שם, ואף על פי שהיה מצבה איתן בתוך הצפור הרוסי התאמצה בשבתה מחוץ לארצה להיות אחתה הנשים הכבודות האירופאיות, ובהיותה באמת אך גברת רוסית ולא מבנות המערב, הוצרכה להתחכם ולהראות כאחת מהן, ובדרכה זה התביישה קצת. והוא היה אומר רע רע לכל אשר מצא בחוץ לארץ, החיים האירופיים היו עליו למשא, ויחזק במנהגיו הרוסיים ובכוונה התרחק ממנהגי איש אירופאי יותר ממה שהיה רחוק מהם באמת.

בשובו היה דל בשר מבראשונה, ועור לחייו התקמט בדמות שקים קטנים, אך לבו היה טוב עליו מאד. וזהלת רוחו גברה עוד יותר, בראותו, כי פני קיטי טובו כבראשונה. השמועות על דבר הידידות שבינה ובין שטל ו' וואריניקה והשנוי שנראה בה על פי הסתכלות אמה הביאוהו במבוכה והעירו בו רוח קנאה, כי היה מקנא את בתו בכל פעם שראה אותה נגרת אחרי דבר שאינו ידוע לו ומתירא שמא תצא מתחת השפעתו אל מקצועות זרים לו, אשר לא ימצא בידיו ורגליו בהם. אבל השמועות האלה טבעו במצולות השמחה וקורת הרוח שהצטיין בהן תמיד ושגברו בו ביחוד אחרי התרפאו במי קרלסבד.

ביום השני לבואו הלך לו עם בתו אל המעינות באדרתו הארוכה, בקמטי ה"רוסיים" על פניו ובלחייו הנפוחים הנשענים על צווארונים מגוהצים ומוקשים בעמילן, ולבו היה טוב עליו עד מאד.

הבוקר היה נהדר: הבתים הקטנים, הנעימים בנקיון השורר בהם, מראה המשרתות האשכנזיות, שלחיהן ורועותיהן אדומות, ופניהן צהלים, וידיהן מלאות עבודה ונוגה אור השמש בהדיר היו מסוגלים מאד לשמח לבב אנוש; אך כאשר הלכו הלך וקורב אל המעינות, כן רבו החולים שנקרו לפניו, ומראיהם היה רע ומדאיב נפש ביחוד בתוך הדר החיים הנהוגים באשכנז. קיטי לא השתוממה עוד על הסתירה שבין שני מיני המראות האלה. כבר הסכינה לראות את הפנים השונים הנודעים לה ולהתבונן בשנויי מצבם לטובה ולרעה דוקא לאור השמש הבהיר, למראה הירק הנעים ולקול חוגג של מנגנים; אך לאביה היו אור הבוקר המכהיק באחד מימי יוני ונגינות הוולס הקורא לשמחה וכיחוד מראה המשרתות הבריאות דבר מנגנה ונתעב, בהצטרפו אל הרפאים האלה, שנאספו מכל קצוי אירופה לנוע פה במר נפשם.

אף על פי שהרגיש גאות ועוז וכעין שיבת ימי עלומיו, בלכתו צמד זרוע עם בתו האהובה, הרגיש באותה שעה גם כמין בושת ויראת חטא על צערי אונן ועל אבריו הגדולים והשמנים, וכמעט היה דמיונו על פי מצב רוחו כמי שנכנס ערום בין מלוכשי בגדים.

– הציגיני נא לפני ידידיך החדשים, – אמר אליה וילחץ את זרועה במרפקו. הנה התחלתי אוהב גם את המקום הנמאס הזה על כי חזק אותך. אבל עוצב שורר פה, עוצב גדול. מי האיש הזה?

קיטי הודיע לו את שמות האנשים אשר פגשו, בין שהיו ממיודעיה בין שלא היו ממיודעיה. אצל מבוא הגן פגעו בבירטי העורת ובאשה המחזקת בידה, והנסיך שמח, בראותו את החבה הגדולה שהובעה על פני הצרפתית הזקנה, בשמעה את קולה של קיטי. בשפת הידידות היתרה השגורה בפי צרפתית דברה העורת אליו ותהללה על כי לו בת יפה כזאת, ואת קיטי רוממה על שפתיה בפניה ותקרא לה "אוצר", "מרגלית", "מלאך תנחומים".

– אם כן היא המלאך השני, – אמר הנסיך בצחוק, – כי היא קוראה מלאך ראשון למדמואל וואריניקה.

– מדמואל וואריניקה – מלאך ממש, כן הוא, – ריימה מדם בירטי את דבריו.

באכסדרה הארוכה פגשו גם את וואריניקה, והיא מהרה לקראתם, וילקוט קטן מאדם ויפה בידה.

– הנה גם אבי בא! – אמרה אליה קיטי. וואריניקה נעה תנועה פשוטה וטבעית – כדרכה בכל דבר – תנועת קידה בינונית, ומיד נכנסה בדברים עם הזקן בסגנון הטבעי והפשוט שדברה בו עם כל אדם.

– בודאי ידעתי אותך, ידעתי היטב, – אמר אליה הנסיך בצחוק קל, אשר הכירה קיטי על פיו לשמחת לבבה, כי ישרה רעותה בעיני אביה. – ואנה את ממהרת ככה ללכת?

– אמי פה, – אמרה בפנותה אל קיטי. – כל הלילה לא ראתה שנה בעיני ההדוקטור יעץ אותה לנסוע לטיול. אני נושאת לה בזה את צרכי מלאכתה.

– זהו אפוא המלאך הראשון, – אמר הזקן, כאשר הלכה לה וואריניקה.

קיטי ראתה, כי רוצה הוא לצחוק לה לוואריניקה ואינו יכול, על כי נשאה חן בעיניו.

– עוד נראה את כל רעיך, – הוסיף הזקן, – גם את מדם שטל אם תיקר נפשי בעיניה להכירני.

– האם ידעת אותה, אבי? שאלה קיטי בדאגה, בראותה ברק לעג בעיניו לזכר שם מדם שטל.

– ידעתי את אישה וגם אותה ידעתי מעט, עוד בטרם היתה לאשה צדקנית.

– מה הוא "צדקנית", אבי? – שאלה קיטי, ונפשה נבהלה בשמעה אגב אורחא, כי מה שיקר בעיניה כל כך במדותיה של שטל הוא דבר שיש לו שם מיוחד.

גם אני לא ידעתי היטב, רק זאת ידעתי, כי היא מודה לאלהים על כל פגע רע... גם על כי מת עליה אישה היא מברכת את אלהים. והדבר הזה מביא לידי יגחון, כי מריבים היו תמיד... ומי האיש הזה? מה דלו פניו! – אמר על חולה קצר קומה, שישב שם אל אחד הספסלים באדרת קנמונית ובמכנסים לבנים שנקמטו קמטים משונים מחסרון חפוי הבשר על עצמות רגליו. האיש ההוא הרים את כובעו, כובע התבן, מעל שערותיו המועטות והמסתלסלות ויגל את מצחו הרם, אשר האדים מחמת חליו בחלקו שמתחת לכובע.

– הוא פטרוב הצייר, – ענתה קיטי ופניה האדימו, – וזאת אשתו, הוסיפה ותרמוז על אנה פבלובנה, אשר כמו בכוונה נטתה משם, בשעה שקרבו אל המקום ההוא, ותלך אחרי בנה הקטן שרץ לאורך המסלה.

– מה דל הוא למראה, ומה נעימים פניו עם זה! – אמר הנסיך, – למה לא נגשת אליו? כמדומה לי, שרצה לאמור לך דבר.

– אם כן נקרבה נא אליו! – אמרה קיטי ותפן ברוח עוז – מה שלומך היום? – שאלה את פטרוב.

פטרוב קם על משענתו ויבט בקצת ביישנות אל הנסיך.

– בתי היא, – אמר הנסיך. – נודעה נא זה לזה.

הצייר הרכין ראש בצחוק קל, ושניו הלבנות, המשוונות בזיו לבנוניתן, נגלו בצחוק.

– הנה חכינו לך אתמול, גברתי, – אמר אל קיטי.

בדברו מעדו רגליו וינד, ומיד חזר וינד, כדי שידמו שגם בפעם הראשונה עשה כן בכוונה.

– אני חשבת לך, לוא, אך וואריניקה אמרה לי, כי אנה פבלובנה הודיעה על ידי שליח, כי לא תסעו לטייל.

– איך לא נסע! – אמר פטרוב ויתאדם ומיד תקפו השיעול, ובעיניו חפש את אשתו: – אנה, אנה! – קרא אליה, וגידו צווארו הדק והלבן נמתחו כיתרים עבים.

אנה פבלובנה קרבה אליהם לקול קריאתו.

– מדוע שלחת להגיד לבת הנסיך, כי לא נסע על ההרים? – לחש לה בזעם, מבלי יכולת להשמיע קולו.

– שלום לך, גברתי, – אמרה אנה פבלובנה בצחוק שאינו יוצא מן הלב ושהוא היה מצוי אצלה כלל בראשונה. – מאד אשמח להודע לך, – פנתה ואמרה אל הנסיך. – זה ימים רבים חכו לך אדוני הנסיך.

– מדוע שלחת להגיד לבת הנסיך, כי לא נסע על ההרים? – לחש הצייר בקול צרוד ובזעם מריבה עוד יותר מבראשונה, ונראה שגברה חמתו על כי נחבא קולו ולא יכול להביע רוחו כרצונו.

– ומה בכך? – חשבת, כי לא נסע, – ענתה אשתו בתלונה.

– איככה, הלא... השועל תקף עליו שנית, והוא הניע בידו תנועת יאוש.

הנסיך הרים את כובעו וילך לו משם עם בתו.

– אויה! – נאנח הזקן, – מה הומללים הם!

– כן הוא, אבי, – השיבה קיטי. – אבל יש לדעת, כי שלשה ילדים להם, ומשרתת אין בבית, וגם במה להתפרנס אין להם. מעט כסף נתן לו מהאקדמיה, – ספרה לאביה על אודותיו ברגש ותאמץ להשקיע סערת לבבה על דבר הרוח הרעה שבין אשת פטרוס ובינה. – הנה פה גם מדם שטל, אמרה קיטי ותרמוז על המרכבה הקטנה, אשר היה מוטל בה מין דבר מוקף כרים ומכוסה במעטה אפור וכחול, ושמיית ממעל לו. הדבר ההוא היה מדם שטל. מאחריה עמד פועל אשכנזי בריא וזעום פנים, והוא נהג את המרכבה. אצלה עמד גרף שווידי נודע לקיטי בשמו. חולים אחידים עצרו במהלכם בהגיעם עד המרכבה, וביטו אל האשה הזאת כאל חזיון משונה.

הנסיך קרב אליה, וקיטי ראתה בעיניו מיד את ברק הלעג אשר הרגיו את רוחה. הנסיך קרב אל מדם שטל וידבר אליה בלשון הצרפתית הצחה, שרק מעטים יודעים עוד לדבר בה בימים האלה דברי כבוד וחבה יתרה.

– אינני יודע, אם עודך זוכרת אותי, – אמר בלי השב על ראשו את כובעו אשר הרים לפניו, – אך עלי לעורר את זכרי לפניך, כדי להודות לך על חסדך את בתי.

הנסיך אלכסנדר שצירבצקי, – אמרה מדם שטל ותשא אליו את עיניה הנעלות, וקיטי ראתה בהן כעין סימני זעף. – שמחה אני מאד לראותך. בתך נתחבבה עלי מאד.

– מצבך עוד לא נתשנה לטובה?

– כבר הורגלתי בזה, – אמרה מדם שטל ותצג את הנסיך ואת הגרף השווידי איש לפני רעהו.

– אך את כמעט לא נשתנית – אמר אליה הנסיך. – אני לא נכבדתי לראותך זה עשר שנים או אחת עשרה שנה.

– כן הוא, אלהים מביא יסורים על האדם והוא נותן בו כח לשאתם. יש אשר אשאל ואתמה בלבי: חיים אלה מה חפץ עוד בהם?... מהעבר השני! קראה אל וואריניקה, אשר העתה את המטפחת על רגליה שלא כרצונה.

– בודאי לעשות טוב בהם, – אמר הנסיך, וצחוק נראה על עיניו.

– לא לנו לחקר זאת, – אמרה מדם שטל, אשר לא נצפן מעיניה רישם הבדיחה שעל פני הנסיך. – ובכן תשלח לי את הספר הזה, ידידי הגרף? אני מודה לך מאד, – פנתה שטל אל השווידי הצעיר.

– אה! – קרא הנסיך, בראותו את ראש הגדוד המוסקבאי, שעמד לא רחוק משם, ויקוד לפני שטל ויסוב מאצלה עם בתו, וראש הגדוד נלוה אליהם.

– זאת היא האריסטוקרטיה שלנו, אדוני הנסיך! – התלוצץ ראש הגדוד המוסקבאי, אשר חרה לו על שטל, על דבר אשר לא התקרבה אליו.

– כאשר היתה מאז כן היא עד היום. –

– הידעת אותה, אדוני הנסיך, עוד לפני חליה, בטרם נפלה למשכב?

– כן, בימי קרבתנו נפלה למשכב, אמר הנסיך.

– אומרים עליה, שאינה יורדת מעל משכבה זה עשר שנים...

– על כי היא קצרת רגלים. מבנה גייתה מכוער מאד.

– אבא, זה אי אפשר! – קראה קיטי.

– כך אומרים ליצני הדור, בתי. אבל אל טוב חלקה של וואריניקה רעותך. ישמרני הבורא מנשים כבודות כשהן חולות!

– לא כן, אבא! – השיבה קיטי ברגש. – וואריניקה מערצת אותה. ומה רבו חסדיה! שאל נא את אשר תשאל ויגיד לך. הכל יודעים אותה ואת אלינה שטל.

– אפשר שהוא כן, – אמר הנסיך וילחץ ידו במרפקו, – אבל המעולים שבאנשי החסד עושים את לשהם באופן שאין אדם מכיר בהם כלל.

קיטי עצרה במלים, ולא מאשר לא היה לה מה להשיב, כי אם מאשר גם לאביה לא הפצה להגיד את כל לבה. אבל – מה נפלא הדבר – אף על פי שקבלה על עצמה, שלא תגור אחרי אביה ולא תתן לו כל שליטה במה שקודש לה, הרגישה, כי התמונה המקודשת, תמונת מדם שטל, שהיתה חרותה על לוח לבה חודש תמים, נמחקה ובטלה לעד, כשם שתמונת בגד מושלך, שנתקמט בשעת נפילתו בדמות איזה דבר, בטלה ומבוטלת כשמסתכלים בה כראוי. לא נותרה אלא אשה קצרת רגלים, שמפני שאין גופה נאה, אינה יורדת מעל משכבה, והיא מצערת את וואריניקה הסבלנית, בזמן שאינה מכסה אותה כראוי. ובכל גייעותיה לא יכלה עוד לשוות לנגד עיניה את מדם שטל בתמונה הראשונה.

לה.

הנסיך אָצַל מרוח שמחתו גם על בני ביתו, גם על מיודעיו וגם על האשכנזי, בעל הבית, אשר דרו בו השצירבצקים.

בשובו עם קיטי מאצל המעינות, קרא אליו אל משהת הקהה את ראש הגדוד המוסקבאי ואת מריה יבגניבנה ואת וואריניקה ויצו להוציא את השולחן ואת הכסאות אל הגן הקטן אל תחת הערמון ולסעוד שם את סעודת הבוקר. גם בעל הבית גם משרתיו צהלו יחדו עם הנסיך – והם ידעו גם את נדבת רוחו, ובעוד חצי שעה השקיף הדוקטור ההמבורגי החולה, שהיה דר שם במדור העליון, בעד החלון בקנאה על החבורה הרוסית הזאת, חבורת אנשים בריאים ועליזים, שנאספו תחת הערמון. בצללי עלי הערמון, צללים עגולים רועדים, אצל שלחן מכוסה במטפחת לבנה ומלא כלי קהה, לחם, חמאה, גבינה וחתכת בשר, ישבה הנסיכה, ורדיד קטן מקושט בקשורים מראה חבצלות על ראשה, ותגש כוסות קהה ופרוסות לחם משוחות בחמאה. בקצהו השני של השלחן ישב הנסיך ויאכל בתאות נפש וידבר בקול רם ובפנים שמחים. לפניו הניח את כלי השעשועים אשר קנה למכביר במקומות המרפא: קופסאות מעשה פתוחם, פסלי עץ קטנים, אולרים מכל המינים, ויחלקם לכל המסובים, וגם למשרתת "ליעוכנך" נתן וגם לבעל הבית, וידבר מהתלות אל בעל הבית בלשון אשכנזי נלעגת שלו ויאמר, כי לא מי המעינות רפאו את קיטי, כי אם מאכליו הטובים ובפרט מרק השזיפים שלו. הנסיכה לגלגה רצת על אישה בגלל מנהגיו הרוסיים, אבל גם היא היתה שמחה וטובת לב ביום ההוא יותר מכל ימי שבתה הקודמים במקום המרפא. ראש הגדוד צחק לכל בדיחות הנסיך כדרכו תמיד; אך לענין מנהגי אירופה, אשר חקר אותה לפי דעתו למדי, הסכים לדברי הנסיכה. מריה יבגניבנה צחקה בתם לבבה לכל אחת מבדיחות הנסיך עד אשר לא עמד בה כח עוד, וגם וואריניקה עיפה מרב צחקה על בדיחותיו, אשר העירו בה אך צחוק קל אבל מתדבק וממושך, וקיטי לא ראתה בה כמראה הזה עד היום ההוא.

כל זה הרחיק את דעתה של קיטי, אך באותה שעה מלאה גם דאגה. שאלה, אשר לא יכלה לפתרה, שם אביה לפניו בדברי הבדיחה הקלה שיצאו מפיו על אודות ידידותיה ועל אודות החיים החדשים שנתחבבו עליה. על השאלה הזאת נוסף עוד דבר הרוח הרעה שבינה ובין אשת פטרוס, שנראתה ביום ההוא כבירור ובמדה מרגזת. כל המסובים שמחו, והיא לא יכלה לשמוח, והדבר הזה הדאיב את נפשה עוד יותר. רגשותיה במצבה זה דמו למעשה שרגישה בילדותה בכל פעם שסגרו אותה בחדרה על דבר חטא, והיא שמעה שם את קול אחיותיה המשחקות בשמחה.

– ולמה ככה הרבית לקנות כלים אין חפץ בהם כאלה? – אמרה הנסיכה בתתה כוס קהה לאישה.

– אדם יוצא לטייל ונגש אל חנות קטנה, והללו מבקשים מאתו לקנות דבר וקוראים לפניו: “ערלויכט, עקסעלענץ, דורכלויכט” כשאומרים “דורכלויט” אי אפשר עוד לעמוד לפנייהם, ועשה “טאלערים” הולכים לאיבוד.

– הלא אך מחמת עצבות הוא, – אמרה הזקנה.

– בודאי אין כאן אלא עצבות. וגדולה העצבות כל כך, שאין בעליה יודע אנה הוא בא.

– וכי אפשר לבוא לידי עצבות, אדוני הנסיך? הלא כל כך הרבה דברים מעסיקים בימים האלה בגרמניה, – אמרה מריה יבגניבנה.

– ידעתי את כל הדברים המעסיקים: גם את מרק השזיפים, גם את הכרכשאות הממולאות קטניות. הכל ידוע לי.

– לא, אדוני הנסיך, סוף סוף יש להם מוסדות מדיניים חשובים, – אמר ראש הגדוד.

– איזו השיבות יש בזה לי? הם שמחים, הם גברו ונצחו את כל בני הארץ. ואני מה אשמח? אני לא גברתי על איש, אבל חייב אני להלוץ את נעלי בעצמי וגם להעמידן מאחורי הדלת בעצמי. בבוך עלי להשיכם קום, ללבוש את בגדי בלי התמהמה וללכת אל הטרקלין לשתות את הטא הגרוע שלהם. לא כן בבית! לא בחפזון עלי לקום משנתי, על זה אכעס, על זה ארגן מעט, אחרי כן אתרצה, אתפייס, אשים לבבי על דרכי, והכל בשובה ונחת, ואיני נחפו לעולם.

– והעת היא כסף, זאת שכחת – אמר ראש הגדוד.

– איזו עת? אשר לא ישוה חודש ימים גם חצי שקל כסף, ויש אשר חצי שעה אחת לא תסולא בכל הון. הלא כן הוא, קיטי? על מה את עצובה?

– אין דבר.

– אנה תחפזי ללכת? שבי עוד מעט – אמר אל ווארינקה.

– עלי ללכת הביתה, – אמרה ווארינקה ותקם ותוסף לצחוק בקול. אחרי כן התחזקה ותתפטר ותלך החדרה לקחת את כובעה.

קיטי הלכה אחריה. גם ווארינקה כמו נהפכה לאחרת בעיניה; לא שהיתה לעלמה רעה מבראשונה, אלא שנשתנתה צורתה הרוחנית, על פי מה שנראתה לקיטי עד כה.

– זה ימים רבים לא הרביתי ככה לצחוק! – אמרה ווארינקה בקחתה את שמשיתה ואת ילקוטה הקטן. – מה נעים הוא אביך!

קיטי החרישה.

– ומתי נראה זו את זו? – שאלה ווארינקה.

– אמי רצתה ללכת אל בית פטרוב. הלא תבואי שמה גם את? – אמרה קיטי לנסותה.

– בוא אבוא, – ענתה ווארינקה. – הנה הם נכונים לנסוע מזה, ואני הבטחתי לעזרם בחבישת החפצים.

– גם אני אבוא.

– לא, למה זה תבואי גם את?

– ולמה לא אבוא? מפני מה? מפני מה? – שאלה קיטי בעינים מורחבות ותאזה בשמשיתה של ווארינקה לעצרה מלכת. – לא, לא, המתניי נא; מפני מה?

– כן עלתה על דעתי; הלא אביך בא, ומלבד זאת הם מתביישים קצת בעודך בתוכם.

– לא כן הדבר, הגידי לי, מפני מה אין רצונך שאבוא לעתים קרובות אל בית פטרוב? הלא אין רצונך שאבוא שמה. הגידי מפני מה?

– אני לא אמרתי כזאת, – אמרה ווארינקה במנוחה.

– לא, לא, הגידי נא!

– האגיד הכל? – שאלה ווארינקה.

– הכל, הכל, – השיבה קיטי בשפתים מהירות.

– אין כאן באמת כל מאורע מיוחד, אבל מיכאיל אליקסייביץ (זה שם הצייר) רצה בראשונה לנסוע קודם לזה, ועכשיו אינו רוצה לנסוע, – אמרה ווארינקה בצחוק קל.

– ועל כן... ועל כן... זרזה אותה קיטי ותבט אליה בפנים נזעמים.

– ועל כן עלתה על דעתה של אנה פבלובנה, שבשבילך אינו רוצה לנסוע מזה. מובן מאליו, שלא מחכמה אמרה כזאת, אבל בשביל זה, בשבילך, היה ריב ביניהם. הלא ידעת, עד כמה רגזנים הם החולים האלה.

קיטי החרישה, ופניה נזעמו יותר ויותר, ורק ווארינקה לבדה דברה ותתאמץ לפייסה ולהרגיעה, ובראותה, כי אף על פי כן קרובה סערה לבוא, לא ידעה אם במלים אם בדמעות תפרץ סערה זאת.

– בגלל זה טוב אשר לא תלכי... הלא תביני, ואין לך לראות עלכון בזה...

– כפעלי שולם לי, כפעלי! – התחילה קיטי מדברת במהירות ותחטוף מידי ווארינקה את שמשיתה ותסב מבטה מעיני רעותה הצדה.

ווארינקה היתה נכונה לצחוק מעט למראה החמה הזאת שהיתה כחמת ילדה, אך יראה, פן תעלוב בזה את רעותה.

– מה הוא כפעלך? לא אבין זאת, – אמרה ווארינקה.

– כפעלי, על כי כל זה היה דרך התכחשות, על כי בדוי כל זה, דברים שאינם יוצאים מן הלב. מה לי ולאיש הזר הזה? אך ריב פרץ על ידי, על כי עשיתי את אשר לא שאל איש מאתי, על כי כל זה התכחשות! התכחשות! התכחשות!...

– הן לא יכלת להתכחש, כי מה בצע לך? – אמרה ווארינקה בלחש.

– ומה גדולה שטות זו, מה כעורה היא! הן לא היה לי כל צורך... כל זה התכחשות! – הוסיפה לדבר, וידיה פתחו וחזרו וסגרו את השמשית.

– אבל מה בצע?

– להראות כטובה ומשובחת לפני הבריות, לפני עצמי, לפני אלהים; לרמות את כל באי עולם. לא, מעתה לא אגרר עוד! טוב להיות אשה רעה מהיות שקרנית ורמאית!

– אבל מי היא הרמאית? – אמרה ווארינקה בתרעומות. – לפי דבריך...

אבל קיטי כבר הגיעה לכלל כעס גדול ולא נתנה לה לכלות דבריה.

– לא כך אדבר, לא כך. את כלילת כל המעלות. כן, כן, ידעתי, שכולכן משוכללות בכל מדה ובה, אבל מה אעשה, ואני אשה רעה? אילו לא הייתי רעה, לא קרני כדבר הזה. אך אם כן אהיה נא כמו שנוצרת, ולא אעשה שקר בנפשי עוד! מה לי ולאנה פבלונבה! יחיו להם כטוב בעיניהם, ואני אחיה כטוב בעיני. אינני יכולה לעשות לי נפש אחרת... וכל זה אינו מה שראוי, לא מה שראוי הוא!...

– אבל מה איננו כראוי? – שאלה וואריניקה בלי הבין דבריה.

– הכל איננו כראוי. אני אינני יכולה להתנהג אלא על פי רוחי, ואתן מתנהגות על פי חוקים. אני אהבתי אתכן בחם לבבי, ואתן אהבתן אותי בודאי על מנת להציל את נפשי, להורותני מוסר!

– את חוטאת לנו בשפתך, – אמרה וואריניקה.

– אינני מדברת באחרים מאומה, בי לבד אדברה.

– קיטי! – נשמע קול הזקנה, – בואי והראי לאבא את תפוחי הזהב האדומים שלך.

בגאות מגולה ובלי השלים עם רעותה לקחה קיטי את קופכת תפוחי הזהב מעל השולחן ותלך אל אמה.

– מה לך? על מה ככה אדמו פניך? – אמרו אליה אביה ואמה כאיש אחד.

– אין דבר, – ענתה אותם, – שוב אשוב כרדע – הוסיפה ותרץ אל רעותה.

"עודנה פה! – אלי, אלי! מה אומר לה, מה עשיתי לי, מה דברתי באוזניה! על מה עלבתי אותה? מה אעשה עתה? מה אומר לה? – אמרה קיטי בלבה ותעמוד אצל הדלת.

וואריניקה ירשה אצל השולחן וכובעה על ראשה, ושמשיתיה בידה, ותתבונן בנוצת השמשית, אשר נשברה בידי קיטי בהחזיקה אותה, וכראותה את קיטי, הרימה את ראשה.

– וואריניקה, סלחי לי, נא! – סלחי! – לחשה קיטי ותגש אליה. – אינני זוכרת מה שדברתי. הנני...

– האמיני לי, כי לא נתכוונתי להרעימך, – אמרה וואריניקה בצחוק קל.

ובכן לא זזו משם עד שעשו שלום ביניהן. ועם זה נשתנו כל סדרי עולמה של קיטי משבר אביה אל המקום ההוא. אמנם לא הסירה מלבה את כל אשר קבלה מרעותיה, אך הבינה, שכחשה לעצמה, בחשבה, שהיא יכולה ללכת בדרך אשר בחרת בה. כיום הוא כמו נעורה פתאום מתרדמה, ועיניה נפקחו לראות, עד כמה קשה לה להחזיק מעמד על רום המדרגה, אשר העפילה לעלות עליה, בלי עשות שקר בנפשה ובלי התהלך, מלבד זאת הכירה את כל כובד משאו של עולם הצרות והחליים והגוססים אשר באה בו; קשות ומכאיבות היו בעיניה כל אותן היגיעות שזיגעה לאהוב את החיים האלה, ונפשה נכספה אל הרוח הצח, אל ארץ רוסיה, אל אחוזתם, שכיפי שנודע לה על ידי מכתב, כבר באה שמה אחותה דולי עם ילדיה.

אך לא זה מלחבת את וואריניקה, ובהפרדה מעמה, פצרה בה לבוא אליהם לרוסיה.

– כשתהיי לאיש אבוא אליכם, – אמרה וואריניקה.

– לעולם לא אהיה לאיש.

– אם כן לא אבוא אליכם לעולם.

– אם כן אנשא לאיש בכוונה זו בלבד. זכרי נא את הבטחתך! – אמרה קיטי.

כאשר אמר הדוקטור כן היה: בריאה ושלמה שבה קיטי הביתה. אמנם שוקטת ושמהה כבראשונה לא היתה עוד, אך דעתה נתקררה, ומאורעותיה במוסקבה היו אך זכרונות בלבד.

[לראש הדף](#)

ספר שני

חלק שלישי

א.

סרגי איבנוביץ קונושיב אצה לנוח מיגיעותיו המדעיות, אך הפעם לא נסע אל מחוץ לארץ כדרכו בכל שנה, כי אם בסוף מאי אל האחוזה אל אחיו. הוא היה אומר, כי אין טוב משיבת כפרים, ובשנה ההיא בא אל אחיו, על מנת להתענג אצלו בשיבה זו כנפשו שבעו. קונסטנטין לוויין שמח לקראתו מאד, וביחוד רבה שמחתו מדעתו, כי ניקולי אחיו לא יבוא אליו בקיץ הזה. אך אף על פי שאהב לכבד את סרגי איבנוביץ, לא מצא נחת בשבתם יחד באחוזה. לא נחת, כי אם גם למורת רוח, היתה לו התיחסות אחיו זה אל חיי הכפרים. קונסטנטין לוויין ראה בכפר מקום חיי קבע לעצמו, מקום חיים שפויים, שיש בהם גם נחת, גם צער גם עבודה קבועה; וסרגי ראה בו מצד אחד – מקום מנוחה מעבודתו מצד אחד – סם מרפא להשתחת המדות, מין רעל מפיך רעל, שהיה סרגי בולעו בתאות נפש, מדעתו את תועלתו. קונסטנטין לוויין הוקיר את הכפר, באשר הוא מקום עבודה מועילה בלי כל ספק, וסרגי איבנוביץ הוקירו, באשר הוא מקום שאפשר וראוי בו להבטל מכל עבודה. גם התיחסותו של סרגי איבנוביץ אל העם הכפרי הרגיזה קצת את קונסטנטין. אומר היה סרגי איבנוביץ, שהוא אוהב ויודע את העם, ובשבתו שם הרבה שיחה עם האכרים וגם ידע לשיח עמהם, בלי השתנות לפניהם ובלי שפת חלקות, ומכל אחת משיחותיו הוציא מסקנות כלליות לשבחו של העם ולראיה על עצמו, שהוא יודע את העם הזה היטב. והתיחסות כזאת לא ישרה בעיני קונסטנטין לוויין. על פי רוחו היה העם אך המשתתף העיקרי בעבודת הצבור; ובכל הכבוד אשר כבד את האכרים בלבו והאהבה הגדולה אשר אהב אותם – אהבה שלפי דבריו באה בקרבו יחד עם חלב מניקתו הזקנה – זכר ולא שכח, שגם הוא שותף להם בעבודה זאת, על כן העריץ בלבו אך לפעמים את כחם וטוב מזגם וישרת רוחם, ולעתים קרובות, כשדרשה העבודה מדות אחרות נגלגל חמה על העם הזה על קלות דעתו, על דרכו לולול בנקיות, על שכרותו ועל שקרנותו. אילו שאלו את קונסטנטין לוויין, אם אוהב הוא את העם לא היה יודע מה ישיב על שאלה זאת, כי באמת מקצתו אהב את העם ומקצתו לא אהב לא את "העם" ולא את בני האדם כולם. איש טוב זה, אדם מאלו, שהיתה אהבתו לבני האדם וממילא גם להמון העם מרובה מקרירות דעתו זו אך לא יכול לחשוב את העם למין דבר מיוחד, שאפשר לאהבו או שלא לאהבו, כי על כן ישב יחד עם בני העם הזה, וכל עניינו היו קשורים בעיניהם, ולא זאת בלבד, אלא שחשב גם כל דעה ברורה על אודות העם לא היתה לו, אף על פי שימים רבים הרבה לבוא בעסקים עם אכרים בתור בעל אחוזה ו"שופט-פשר" וביחוד בתור יועץ (האכרים האמינו בו וממרחקי ארבעים תחומים הלכו אליו לבקש עצה מפיו), ואילו שאלוהו, אם הוא יודע את העם, היה קשה לו להשיב על זאת, כשם שהיה קשה לו להשיב על השאלה, אם הוא אוהב את העם. על פי רוחו, אילו אמר, שהוא יודע את העם היה זה דומה, כאילו אמר, שהוא יודע את האדם. כל ימיו הסתכל בבני אדם מכל המינים, - וממילא גם באכרים, - שנחשבו בעיניו לאנשים טובים וראויים לכך שיסתכלו בהם יפה יפה, ובכל יום ויום נגלו לו באנשים ההם שרטוטים חדשים, ושנה את סברותיו הקודמות על אודותם ומצא לו סברות חדשות. ולסרגי איבנוביץ היתה רוח אחרת בכל זה: כשם שבאהבו ובשבחו ישיבת כפרים הוציא בפרטיה ישיבת כרכים, כך אהב גם את "העם" בפרט, ולא את מין האנשים, שאינו בכלל בני אדם סתם. בנינתו המורגלת בהגיון מדעי נצטיירו חיי העם בתמונות ברורות ומגובלות, שלוקחו אך מקצם מן החיים ההם בעצמם, ורובן – מדוגמאות מתנגדות שראה בחיים אחרים ולעולם לא שנה את דעתו על אודות העם ואת התיחסותו הטובה אליהם.

כשנחלקו שני האחים באיזו סברה על דבר העם והתחילו מדיינים, היה סרגי איבנוביץ מנצח את אחיו בכל פעם בכחו זה, בכח הדעות הקבועות

שהיו לו על אודות העם ואפיו ודרכיו ורגשותיו בענינים התלויים בטעם. ולקונסטנטין לוויין לא היתה כל דעה ברורה וקבועה, ועל כן נכשל בוויכוחים ההם בדברים סותרים זה את זה.

סרגי איבנוביץ חשב את אחיו הצעיר לעלם בן-חיל ולאיש "אשר לבו במקומו הראוי לו" (כך היה אומר עליו ברוח הלשון הצרפתית), ובינתו מהירה למדי, אלא שהיא תלויה ברשמנים שהרגע עושה עליה, ועל כן דבריו כולם מוקשים. לפעמים הסביר לו ענינים מדעיים, כראוי לאיש גדול בשנים ולהעביר על מדותיו, בדברו עם אחיו הצעיר, אך לא יכול למצוא נחת רוח בהתוכחותו עמו, כי היה סותר את טענותיו בקלות יתרה.

וקונסטנטין לוויין חשב את אחיו לבעל שכל גדול ורב מדעים, לאיש נדיב על פי כל הוראתה הגבוהה של מלה זאת ולמסוגל בטבעו לעסקנות צבורית. אך ברבות הימים, כאשר הרבה לדעת את אחיו, כן גבר הרעיון בקרבו לעתים קרובות, שאותו הכשרון לעסקנות צבורית שאינו מוצא בעצמו כל עיקר, לא יתרון הוא, כי אם חסרון, לא חסרון רדיפת צדק, נדיבות וטוב טעם, כי אם חסרון כח החיים, חסרון השאיפה הברורה, המכרחת את האדם לבחור לו דרך אחד מכל הדרכים המזדמנים בחיים לאין מספר ולבקש לו רק את הדרך האחד הזה לבד. במדה שנתברר לו, מה טובו של אחיו זה, בה במדה ראה ויבין, כי כמוהו כהרבה עסקנים אחרים, העוסקים בצרכי צבור לא מאהבה, כי אם מסכרות הגיוניות, כלומר, שרק מפני שחקרו ומצאו, שראוי לדאוג לטובת הכלל, התחילו עוסקים עם הצבור, ולא מרגש פנימי, שאינו תלוי בעיון ובחקירה. השערה זאת נתחזקה בקרבו יותר מבתחלה, בראותו, כי השאלות לענין טובת הכלל ונצחיות הנפש מעסיקות את אחיו לא יותר משאלות שחמטיות ומתורת בינה של מכונה נפלאה חדשה.

עוד מטעם אחד קשתה על קונסטנטין לוויין ישיבת אחיו עמו באחוזה: לוויין היה טרוד שם תמיד, ביחוד בימי הקיץ, בעניני הנהגת העבודה והעסקים, ויום הקיץ הארוך לא הספיק לו למלא את כל מה שדרשה השעה מאתו, - וסרגי איבנוביץ לא בא שמה אלא לנוח. אבל גם בשעת מנוחתו, בימים שלא עסק בכתיבת חבורו המדעי, אהב להביע בלשון יפה וקצרה את הרעיונות העיונים שעלו על רוחו, כי הורגל מאד בעבודה עיונית, והיה מבקש לו שומע קרוב לפניו, אך השומע המצוי אצלו והנאה ביותר לאותו דבר היה, כמובן, קונסטנטין אחיו, ועל כן לא על נקלה יכול קונסטנטין לעזבו לבדו, אף על פי שהתהלכו זה עם זה באחוזה גמורה, שאין עמה עול נמוסיות יתרה. סרגי איבנוביץ אהב לשכב סרוח על העשב בחום השמש, בלי שים לב אל החורב הצורב, ולפטפט בעצלותים.

– לא תוכל לשער, - אמר אל אחיו, - מה מתוקה לי בטלה זו, שאני מוצא פה. אין כל רעיון בקרבי, הכל היה לאין.

אך קונסטנטין לוויין בא לידי עצבות בשבתו עמו ובשמעו את השיחה הבטלה שלו, וביחוד התעצב בדעתו, כי שלא בפניו מביאים האכרים את הזבל על שדות שאינם מנוקים מגזעי המטילים אותו בלי סדרים, אם אין משגיח ואין רואה, ואת שני המחורשות לא יתדקו, ואחרי כן יאמרו, כי המחורשות החדשות לא הצלחנה למאומה, ואין הברכה מצויה אלא בזמן שמתרחקים מכל חדש, והרבה כיוצא בזה.

– רב לך להתהלך בחורב כזה, - אמר אליו סרגי איבנוביץ.

– לא, עלי אך לסור רגע אחד אל לשכת הסופרים, - אמר לוויין וירץ אל השדה.

ב.

באחד הימים הראשונים לחודש יוני היה מעשה באגפיה מיכאילובנה מינקת קונסטנטין, הממונה על ביתו, שנשאה צלוחית של פטריות, שמלחה ביום ההוא, אל המרתף ונתקלה ונפלה, ונקעה כף ידה, ורופא הזמטובה, פטפטן צעיר לימים, שגמר שעוריו בשנה ההיא, בא לרפאה. הרופא בדק ומצא, שלא נתקה הכף ממקומה, ובין כה נכנס בדברים עם סרגי איבנוביץ וימצא עונג רב לנפשו בשיחת חולין על חכם מפורסם זה, ובחפצו להתהדר בהשקפותיו המושכלות על עניני העולם, ספר לו כל מה שבעלי לשון הרע שבמחוחו מדברים איש באחיו ויתאונן על רוע מצב עניני הזמטובה. סרגי איבנוביץ מקשיב וישמע ויחקר וימלא את דבריו בהערות חשוכות אחדות, שהעיר כענין וכחלפה, כי נפתחו שפתיו, בראותו מקשיב חדש לפניו; הדוקטור הצעיר קבל את סברותיו בכבוד הראוי לבעליהן, והוא נמלא התרגשות וקורות רוח, כדרכו הידועה מאז לאחיו אחרי שיחה נאה שהצליח בה.

כשנסע הדוקטור לדרכו, רצה סרגי איבנוביץ לנסוע אל הנהר להעלות גדים בחכה, כי אהב לדיג וכמו התהולל במדתו זאת, שהוא מוכשר לחבב דבר של מה בכך כזה. וקונסטנטין לוויין, שהוצרך לנסוע באותה שעה אל חרישו ואל כרי דשא, שמע ויקבל עליו להובילו את הנהר במרכבתו הקטנה.

והימים ימי התקופה, שמצב תבואת השנה אינו מוטל בה עוד בספקות; בימים האלה מתחילים לדאוג לזרע השנה הבאה, וקציר העשב קרוב לבוא; השיפון כולו שבליים ירוקות-אפורות, שעייין אינו במלואן והן נחמרות בדמות גלים, בנוען מפני כל רוח צויה; שבולת-השועל הירוקה גדלה בערבוביה עם שיחי העשב המכורכם המפורז בתוכה בשדות שזריעתם מאוחרת; הכוסמת היונית המבכרת מכסה בשריגיה התלויים את כל הארמה תחתיה; שדות הבור, שנדושו ברגלי הבהמה והיו לאבן מוצקת יחד עם השבילים שבתוכם, שאין מחרשה פשוטה יכולה להם, כסר נחרשו עד החצי; גלי הזבל המיובשים מלמעלה נותנים ריחם בבוקר בבוקר יחד עם עשבי הדבש, וכרי העשב שבשפלות, שעוד לא נגע בהם המגל, דמיונם כימים מלאים וגבעולי החמיץ המנוכש נערמים בהם בדמות גלים שחורים.

התקופה הזאת היא שעת הפסקה קצרה לאכרים לפני העבודה הקשה המעובדת בהם בכל שנה ושנה, היא עבודת הקציר והאסיף המיגיעת את כל העם. הדגן נעשה יפה, הימים היו ימי חורב בהרים והלילות – לילות-טל קצרים.

שני האחים הוצרכו לעבור דרך היער, כדי להגיע אל כרי העשב. סרגי איבנוביץ התענג מאד בכל שעת הנסיעה על יפי היער העוטה עלים כולו, וירמוז לאחיו פעם על תרזה זקנה שקרבה עת פריחתה ובעודה כהה מצדה האחד הנתון בצל היתה מעולפת ציצי עלים חדשים מצדה השני, פעם על יונקת שעלו בשנה ההיא, ומראיהם כעין האסמורג. קונסטנטין לוויין לא אהב לא לדבר ולא לשמוע על יפי הטבע, כי דברי השיחה השביתו בעיניו את המראות שראה מופעתם, ובדבר אחיו אליו, אמר "הן, הן", ולבו הגה שלא ברצונו בענין אחר. בצאתם מן היער, היו עניו ולבו אך אל מראה שדה הבור שעל הגבעה, שמקצתו עטה מעטה עשב מכורכם, מקצתו נעדר בדמות תלמים מרובעים, על מקצתו נערמו גלים, וגם מקצתו נחרש. בשדה עברו עגלות רבות זו אחר זו. לוויין מנה אותן וישמח, בראותו, שמוציאים כל מה שראוי להוציא, ולמראה הכרים התחיל מהרהר בקציר העשב. הקציר הזה העסיק אותו ביחוד מדי פעם בפעם. כשהגיעו אל אחד הכרים עצר לוויין את הסוס.

עוד היה הטל בתחתית גבעולי העשב המרובים והמדובקים זה בזה, וסרגי איבנוביץ בקש מאתו להובילו עוד במרכבה עד השיח, שאקונסים נצודים אצלו, כי ירא מהרטיב רגליו בטל. לוויין הוביל אותו דרך הכר, אף על פי שחסה עינו מאד על העשב הנדוש. והעשב הגבוה נאחו ונכרך בגלגלים וברגלי הסוס, וגרעיני הורע נשארו על בדי הגלגלים וחשוריהם.

סרגי איבנוביץ ישב תחת השיח וינה לפניו את חכותיו, ולוויין הולך משם את הסוס ויאסרהו אל עץ ויכנס לתוך ים=העשב הגדול והירוק והאפור במקצת, שלא הורגש בו באותה שעה כל נדנדו רוח. במקומות הגבוהים הגיע העשב הדק המלא זרע כמעט עד מתניו.

מן הכר יצא, אל חלק המסלה שבעברו השני ויפגוש בזקן שצבתה עינו, והזקן נשא סל מלא דבורים.

– מצאת שלל, פומיץ? – שאל אותו לוויין.

– איזה שלל, קונסטנטין דמיטריץ! רב לנו, אם נחזיק במה שיש לנו. זו הפעם השנית יצא הנחיל... הנערים רדפו אחריו והשיגוהו. הנה חורשים לך פה. הם התירו את אחד הסוסים, והם רדפו והצילו...

– ומה דעתך, פומיץ, הנקצור את החציר אם נמתין עוד מעט?

– מה אומר? אהננו נוהגים להמתין "עד יום פטר", ואתה מקדים בכל שנה. יצליחך אלהים, העשב טוב. בין כה ירחב המקום למקנה.

– ומה תאמר על מזג האויר?

– הלא ביד אלהים הוא. אפשר שיהי אך טוב.

לוויין נגש דרך המסלה אל אחיו.

בחכה לא העלה אחיו מאומה, אך לבו היה טוב עליו מאד. לוויין ראה, כי אחרי שיחתו עם הדוקטור גברה בו תשוקת הדבור, אבל הוא רצה למהר הביתה ולצוות לקרוא לקוצרים למהר ולפתור את שאלת זמן הקציר, אשר העסיקה אותו מאד.

– נסעה נא, – אמר לוויין אל אחיו.

– אנה אתה נחפז ללכת? נשבה נא עוד מעט. אבל מה רטוב אתה! אמנם אין דגים נצודים פה, אך טוב לדיג. כל ציד ענין טוב הוא, באשר הוא עסק עם הטבע בעצמו. ומה יפו המים האלה, שמראיהם כעין ברזל קלל! והכרים האלה שעל שפת הנהר, הידעת איזו חידה הם מעלים על זכרוני? העשב אומר אל המים: נעים אנתנו, הולכים ונעים.

– אינני יודע את החידה הזאת, – ענה לוויין, ופניו נפלדו.

ג.

– ואני הגיתי בך פה, – אמר סרגי איבנוביץ. – מעשים אשר לא יעשו נעשים במחוזך, לפי דברי הדוקטור הזה, והוא איש אשר לא צפון לבו משכל. ואני אמרתי אליך ואותו אשנה גם עתה: לא טוב הדבר אשר חדלת לנסוע אל האספות והנך מתעלם מכל ענין הזמטטה. אנו האנשים החשובים יעמדו מרחוק, מובן מאליו, כי אך תהו ולא סדרים נראה בו. הנה כסף אנתנו נותנים על מנת להעלות שער, ועם זה אין לנו לא בתי ספר ולא חובשים ולא מילדות ולא בתי מרקחת, אין כל.

– הלא נסיתי, – ענה לוויין בקול שפל ושלא ברצון, – אך אינני יכול, ומה אעשה?

– מה אינך יכול? זאת לא אבין באמת. הן קרירות דעת וחסרון בינה אין כאן בשום אופן; מה הוא אפוא, האומנם אך עצלות היא?

– לא אחד משלשה אלה. אני נסיתי וארא, כי אינני יכול לעשות מאומה – אמר לוויין.

ואמנם לא עיין בדברים אשר דבר אליו אחיו, כי השקיף אל חרישו אשר מעבר לנהר, ומשמ נראה לו דבר שחור, ולא ידע אם סוס הוא, אם פקידו רוכב שם על סוס.

– ומפני מה אינך יכול לעשות מאומה? נסית, ולא עלתה בידך כרצונך, ותלא. האיך בך כל רגש התכבדות?

– התכבדות זו, – אמר לוויין, אשר דברי אחיו האחרונים ירדו חדרי בטנו, – אינני יודע מה היא. אילו אמרו לי, בהיותי באוניברסיטה, כי אחרים מבינים את תורת החשבון האינטגרלי, ואני אינני מבין, הקי זה ענין לרגש ההתכבדות. אבל בנדון שלפנינו צריך להאמין בראשונה, שכשרונות ידועים נדרשים לענינים ההם, והעיקר, שכל אותם הענינים חשובים מאד.

– ומה בכך! האיך זה דבר חשוב? – אמר סרגי איבנוביץ, והיטיב חרה לו, על כי הדבר שהוא עוסק בו לא נחשב למאומה בעיני אחיו, וביחוד על כי נראה בבירור, שכמעט לא שמע אחיו את דבריו.

– אינו חשוב בעיני, אינו מעסיק אותי, ומה אתה מבקש מאתי?... ענה לוויין, ובין כה הוברר לו, כי אמנם פקידו רכב שם וכי בודאי פטר פקידו את האכרים מעבודת החרישה, כי ראה לוויין אותם הופכים את מחרשותיהם. "האומנם גמרו לחרוש?" שאל בלב.

– ובכל זאת שמע נא, – אמר אליו אחיו הגדול, ופניו היפים והמביעים בינה רעמו קצת, – אין לך דבר שאין לו שעור. יפה לאדם ללכת בתומו, בלי שים לב למה שאמרו עליו הבריות, ולהתרחק מכל דרך שקר, – כל זה ידעתי, אבל מה שאמרת לי הוא או דברים בלי טעם או דברים שטעמם גרוע מאד. האומנם לא נחשב בעיניך למאומה, מה שהעם, אותו העם שאתה אוהב לפי דבריך... –

"מעולם לא אמרתי זאת", אמר לוויין בלב.

– מת מבלי עזרת רופא? מילדות גסות שלא למדו מאומה מביאות מות על הילדים, והעם נמק בבערותו, וכל לבלר מושל בו, וכידך לעזור לו בדבר הזה, ואתה אינך עוזר, על כי לפי דעתך לא דבר חשוב הוא.

וסרגי איבנוביץ הסביר לו, כי אך שני פנים לדבר: "או שבינתך קצרה כל כך, שאינך יכול לראות כל מה שיש בידך לעשות, או שאינך רוצה למחול על מנוחתך, על כבודך, אינני יודע בעצמי על מה, שבשיל המעשה הטוב הזה".

קונסטנטין לוויין ראה, שאין לו אלא להכנע או להודות, שאינו דואג כראוי לצרכי הצבור. והדבר הזה הרגיו והעציב את רוחו.

– זה וזה נכון, – אמר ברוח עוז, – אינני רואה, כי יש לאל ידנו...

– מה זה תאמר? לא נוכל להמציא עזרת רופאים, אם נשתמש בסכומי הכסף בדעת ובחשבון.

– כמדומה לי, שלא נוכל... במחוז הזה, שהוא ארבעת אלפי תחומים מרובעים, ברב גבאי מי השלג וסערות השלג שבארץ הזאת, ברב ימי העבודה הקשה שלבני הכפרים שלנו, אינני יודע, כיצד נוכל להמציא עזרת רופאים בכל מקום. ובכלל אינני מאמין בתורת הרפואה.

– אבל בזה לא צדקת... אלפי מעשים לסתור אוכל לספר לך... ועל דבר בתי הספר?

– למה לנו בתי ספר?

– מה זה תדבר? כלום אפשר להטיל ספק בתועלתה של השכלה? אם טובה היא לך, היא טובה לכל אדם.

קונסטנטין לוויין ראה, כי נלכד בטענותיו, ועל כן התרגש ושלא ככוונה גלה את הסבה העיקרית, שהרפתה את ידיו מעסוק בצרכי הצבור.

– אפשר שכל זה טוב; אך אני למה אדאג ליסוד מרכזי מרפא, שאינני משתמש בהם לעולם, ובתי ספר, שאינני עתיד לשלוח שמה את בני ושגם האכרים אינם רוצים לשלוח שמה את ילדיהם, ולא עוד אלא שאינני מאמין באמונה שלמה, שיש צורך לשלחם שמה?

סרגי איבנוביץ השתומם רגע אחד על סברה משונה זאת; אך מיד מצא לו תחבולת מלחמה אחרת.

אחרי דומיה קצרה הוציא אחת מחכותיו ויסלקה לצד אחר ויצחק צחוק קל ויפן אל אחיו:

– הקשיבה נא רגע... ראשונה, אותו המרכז הוצרך לנו. הלא קראנו לרופא הזמטטה בער אגפיה מיכאילובנה.

– ואני חושב, שידה תהי עקומה לעולם.

– זאת לא נדע עוד... אכר עובד ויודע ספר – טוב ויקר גם לך מאכר שאינו יודע ספר.

– לא כן הדבר, שאל את כל אשר ייטב בעיניך ויאמר לך, – ענה קונסטנטין לוויין דרך החלטה גמורה, – פועל יודע ספר גרוע מפועל שאינו יודע. לתקן את הדרכים אי אפשר; והגשרים נגנבים מיד אחרי הבנותם.

– אולם, – אמר סרגי איבנוביץ בפנים זועפים, כי לא אהב סתירות לדבריו וביחוד בזמן שהסותר עבר מענין לענין והוסף טענות על טענות, עד שלא יכול בעל דינו לדעת על איזו מהן עליו להשיב, – אולם לא על זה אנו דנים. סלה נא. התודה לי, כי השכלה טובה היא לעם?

– מודה אני, – אמר לוויין בלי התבונן וכרגע השיב אל לבו כי לא כן יחשוב. הוא הבין, כי אחרי הודאתו זאת יוכיח לו אחיו, שהדברים שאמר הבלים הם ואין בהם כל טעם. בבלי דעת, במה יוכיח לו זאת, ידע מראש, שבסברות הגיוניות ינצחנה אחיו בלי כל ספק, ויהי נכון לשמוע את תשובתו הנצחת.

והתשובה היתה פשוטה יותר הרבה ממה ששער.

– אם אתה חושב זאת לטובה, - אמר סרגי איבנוביץ, -לא תוכל, בתור אדם כשר, לעמוד מנגד, אי אפשר לך שלא תאהב ולא תוקיר את הדבר ולא תאהב להשתתף בעבודה שבשבילו.

– אני עוד לא אדע, אם דבר טוב הוא, - אמר לוויין לפני האדימו.

– איך לא תדע? הלא אמרת לפני רגע אחד...

– אינני חושבו לא לדבר טוב ולא לדבר שאפשר.

– זאת לא תוכל לדעת, כל עוד לא יגעת בשבילו.

– נדמה נא, שכן הוא, - אמר לוויין, אף על פי שלא דמה כלל שכן הוא, - אבל בכל זאת אינני מבין, למה לי להשתדל בזה.

– מה כוונתך?

– אחרי אשר הואלנו לדבר בזה, הסבירה נא לי על פי יסוד=השקפה פילוסופי... אמר לוויין.

– אינני מבין מה ענין פילוסופיה לכאן, - אמר סרגי איבנוביץ ובקול מדברו נדמה לו ללוויין, שהוא רוצה לאמור עליו, שלא לאיש כמוהו לדבר על אודות הפילוסופיה. והדבר הזה הרגיש את לוויין.

– זה ענינה פה! – אמר בחום לבו. – אני חושב, סוף סוף אשרו הפרטי של אדם הוא הגורם העיקרי שבכל מעשיו. ואני בתור אחד האצילים אינני רואה עתה במוסדות הזמסטבה כל דבר מועיל להטבת מצבי. הדרכים אינם מתוקנים יותר מבראשונה ואי אפשר שיתוקנו, וסוסי נושאים אותי גם בדרכים המקולקלים. לרופא הזמסטבה ולמרצן המרפא אינני צריך. בשופט השלום אין חפץ לי, אני אינני מביא דברי אליו ולא אביא לעולם. בתי הספר לא רק אינם מועילים לי, כי אם גם גורמים הפסד, כאשר אמרתי לך אני אין לי במוסדות הזמסטבה אלא חובה לשלם שמונה עשרה קופיקות לדיסאיטינה, לנסוע לפרקים העירה, לשכב שם על מטה מלאה פשפשים ולשמוע כל מיני פטפוטי הבל והוללות, ולא דברים מעסיקים אותי בתועלת פרטית לי.

– סלח נא, - נכנס אחיו לתוך דבריו בצחוק קל, - גם בשחרור האכרים לא נשקפה לנו תועלת לנפשנו, ואף על פי כן השתדלנו בדבר.

– אין הנדון דומה לראיה! – קרא קונסטנטין וחום לבו הלך ורב, - שחרור האכרים ענין אחר. בו מצאנו תועלת פרטית. נפשנו חשקה להשליך מעלינו את העול הכבד, אשר דכא אותנו, את כל הישרים בלבותם. אך למה לי להיות חבר להנהגת הזמסטבה; לשאול ולדרוש כמה מנקי מהראות יש להעמיד וכיצד יקבעו הצנורים בעיר שאינני יושב בה; להבחר לשופט מושבע ולשפוט אחר שגנב קדל-חזיר ולשמוע שש שעות רצופות את נאומי ההבל של הסניגורים והקטגורים ואת דברי היושב ראש, השואל את הזקן השוטה, שנכשל בדבר העבירה: "המודה אתה, אדוני הנדון, במעשה שהיה בקדל שנגנב?" ואת תשובת "מה?" של אותו שוטה?

קונסטנטין לוויין נטה מעיקר דבריו והתחיל מחקה את היושב ראש ואת הנדון, בלי התבונן שאין זה מענינו.

אך סרגי איבנוביץ הניע בכתפיו.

– מה רצונך לאמור בזה?

– רוצה אני אך לאמור, שבעד הזכויות הנוגעות בי... בעסקי הפרטיים, אתחזק ואגן עליהן תמיד בכל כחי; כשחפשו ז'נדרמים בבתינו בדירות הסטודנטים וקראו את מכתבינו, הייתי נכון להגן בכל כחי על זכויות ההשכלה והחרות הראויות להנתן לנו. אני מבין, מה היא חובת עבודת הצבא, כאשר היא נוגעת בגורל בני ואחי וגם בגורלי אני; נכון אני לדון בדברים הנוגעים בי; אך לדון מה לעשות בארבעים אלף הרובל שבידי הזמסטבה או לשפוט את הזקן והשוטה אינני יודע ואינני יכול.

דבריו היו כשטף מים, שפרץ דרך סכר. סרגי איבנוביץ הביט אליו ויצחק.

– מחר תעמוד לדין: הטוב לך, כי ישפטוך בבית הדין הישן.

– אני לא אעמוד לדין. נפש אדם לא אכה, ואין חפץ לי בשופטים אכן, - חזר ועבר אל דברים שלכאורה אינם מענין המחלוקת, - דומים הם מוסדות הזמסטבה שלנו ובכל זה יחד כאילו תקענו אילנות בארץ, כדרך שאנו עושים ליום חג השילוש, על מנת שידמו ליער שצמח מאליו באירופה, ואני אינני יכול לא להשקות את האילנות האלה ולא להאמין בהם בלבי.

סרגי איבנוביץ אך הניע בכתפיו לאות תמיהה על דבר האילנות האלה שאינם נוגעים בדבר השאלה, אף על פי שהבין כרגע, מה רצה אחיו לאמור במשלו זה.

– סלח נא, הלא אי אפשר לדון כך, - העיר סרגי איבנוביץ, אך לוויין רצה להצטדק על חטאת נפשו הידועה לו, על חסרון דאגה לטובת הכלל, ויוסף לדבר:

– אני חושב, - הוסיף לוויין, - שאי אפשר לעסקנות נאמנה בלי יסוד לה בתועלת פרטית לבעליה. זאת אמת ידועה, פילוסופית. – ובכונה השתמש שנית במלה זו, כמו רצה להראות, שגם הוא רשאי לדבר על אודות הפילוסופיה ככל אדם.

סרגי איבנוביץ חזר וצחק צחוק קל. "גם הוא מצא לו מין פילוסופיה להסתייע בה, ללכת על פיה בדרכים הטובים בעיניו", אמר בלבו.

– הנח לה לפילוסופיה, - אמר אליו. – מטרתה העיקרית של הפילוסופיה שבכל הדורות היא למצוא את החבור הנכון שישנו בודאי בין טובת היחיד ובין טובת הכלל. אך אין זה מענינו, ובדברינו עלי אך לקן את המשל אשר משלת לי: האילנות האלה לא מעוכים הם בארצנו, כי אם מקצם נטועים, ומקצם זרועים, ועלינו להיות זהירים בהם מעט. רק אותם הגוים, שיש בהם רגש להכיר ולהוקיר את הטוב והמועיל שבמוסדותיהם, עתידים לגדול וראויים להקרא בשם גוים היסטוריים.

בדברים האלה העביר סרגי איבנוביץ את השאלה אל המקצוע ההיסטורי=הפילוסופי, שהיה קונסטנטין לוויין הדיוט בו, ומשם הביא ראיות להוכיח, עד כמה לא נכונה השקפתו של זה.

– ומה שאין העבודה הזאת ובה בעיניך, אומר לך בבקשת סליחה, כי אין זה כי אם עצלותנו הרוסית ורום לבבנו, ובטוח אני בכך, כי טועה אתה אך לפי שעה, וסופך לשוב.

קונסטנטין החריש, הוא הרגיש, שנדחו כל טענותיו, אך גם זאת הרגיש, שלא הבין אחיו מה שהיה ברצונו לאמור; אלא שלא ידע, מפני מה לא הבין אחיו זאת, אם מאשר לא השכיל לפרש דבריו כראוי, אם מאשר לא רצה אחיו להבין ואם מאשר לא יכול לעמוד על סוף דעתו. אך הוא לא העמיק ברעיונות אלה ובלי השיב דבר לאחיו התחיל מהרהר בענין אחר, באחד מעסקיו הפרטיים.

סרגי איבנוביץ כרך את החכה האחרונה ויתר את הסוס ויסעו.

ד.

זה העסק הפרטי, אשר הרהר בו לוויין בדברו עם אחיו: בשנה הקודמת בא פעם אחת אל קציר החציר ובזעפו שם על פקידו לקח מיד אחד האכרים את מגלו ויקצור בעצמו וירוח לו, וזאת היתה תחבולתו תמיד להשיב אפו.

המלאכה הזאת טובה בעיניו מאד ועל כן קצר פעמים אחדות חלקי חצירו, כבר קצר בעצמו את כל הכר שלפני ביתו, ובשנה הזאת גמר בלבו עוד

בראשית ימי האביב לקצור ימים תמימים יחד עם האכרים. אך מן היום אשר בא אליו אחיו לא ידע מה יעשה, היקצור אם לא יקצור? לחטא השב לו לעזוב את אחיו ולתת לו לשבת בדד ימים תמימים, גם דאג, פן יצחק עליו אחיו על זה. אך בעברו על הכר ובזכרו את הרושם הנעים אשר עשתה עליו המלאכה הזאת מדי פעם בפעם, גמר כמעט לקצור, בלי שים לב לשיבת אחיו עמו. ואחרי השיחה המרגזת הזאת זכר עוד הפעם את מחשבתו זאת.

“לתנועה חמרית אני צריך, בלעדיה אני הולך ומתקלקל”, אמר כלבו ויגמור לקצור בעצמו, גם אם תהי לו זאת לבושת פנים לעיני אחיו ולעיני העם.

לפנות ערב הלך לו אל לשכת סופריו ויצו על אודות העבודות השונות וישלח אל הכפירים הקרובים לקרוא לקוצרים ליום מחר על מנת לקצור את הכר הגדול והמשובח שלו.

– ואת מגלי תשלח נא אל טיטוס, למען ילטשהו ויכנינהו למחר. אפשר שגם אני אקצור, – אמר אל פקידו ויתאפק, שלא יראה בו, כי הוא מתבייש.

פקידו צחק צחוק קל ויאמר:

– שומע עבדך.

בערב אמר לוויין לאחיו בשעת שתי החמים:

– כמדומה לי, שמזג האוויר הטוב לא במהרה ישונה. מחר אהל לקצור את רציק העשב.

– אהבתי מאד את העבודה הזאת, – אמר סרגי איבנוביץ.

– תאות נפשי היא. גם בעצמי קצרתי לפעמים עם האכרים ומחר אני חושב לקצור כל היום.

סרגי איבנוביץ הרים ראשו ויבט אל אחיו בתמיהה קלה.

– הא כיצד? כאחד מהאכרים, כל היום?

– הן הוא, זה נעים מאד, – אמר לוויין.

– עבודה חמרית יפה היא לגוף, אך לא לאמין, כי תוכל לשאתה, – אמר סרגי איבנוביץ בלי כל נדנדו לגע.

– כבר נסיתי. כבד הוא בראשונה, אבל אחרי כן מתרגלים מעט מעט. אדמה, כי לא אשאר מאחרי שאר הקוצרים...

– עד כאן? – אבל אמר נא לי, מה האכרים אומרים על זה? בודאי צוחקים הם על האדון המתהולל לפניהם.

– לא אמין, שהם צוחקים; ואולם העבודה הזאת המשמחת לבב היא גם כבדה כל כך, שאין לבעליה פנאי להרהר בדברים אחרים.

– ואיך תסעד עמהם בצהרים? הן לא נאוו לשלוח לך שמה יין לאפיט ותרנגולת הודיית.

– לא כן, אך בשעת מנוחתם אבוא הביתה.

ממחרת השכים לוויין בבוקר, אך עסקי ההנהגה עצרוהו, ובבואו אל הכר, כבר הלכו הקוצרים בשורה השניה.

עוד בהיותו על ראש ההר ראה במורד במקום הצל את חלקת העשב שהספיקו לקצור ואת שורותיה האפורות ואת החבילות השחורות המוטלות בה, הן חבילות ה"קאפטאנים", שהסירו הקוצרים מעליהם, בגשתם אל מלאכתם, והניחום במקום אשר החלו בו את השורה הראשונה.

במדה שקרב במרכבתו אל מקום הקצר, נגלו לעיניו תמונות האכרים ההולכים בשורה ארוכה זה אחר זה, אלה ב"קאפטאנים" ואלה בכוננות שעל בשרם, ומנופפים איש את מגלו פי מנהגו המיוחד לו, ומספרם, – כי הספיק למנותם, – ארבעים ושנים איש.

במתינות הלכו בחלקת העשב שבשפלה ההיא, שאדמתה לא היתה ישרה, ומעשה-סכר ישן נמצא בה. אחדים מהקוצרים נודעו לי מכבר. בתוכם הלך הלוך ונופף מגלו הזקן וירמיל בכוננת ארוכה מאד ובגוף כפוף. בהם היה וואסקא הקטן והצעיר, שעבד עבודת רכב ללוויין, הוא קצר כל רוחב שורה בתנופת מגל אחת. בהם היה גם טיטוס מורו ורבו של לוויין במלאכה הזאת, אכר קטן ודל בשר. הוא הלך בראש בלי כפיפת קומה וכמשתשע במגלו קצר את שורתו הרחבה.

לוויין ירד מעל סוסו ויאסרהו אל אח העצים שעל יד המסלה ויגש אל טיטוס, וטיטוס לקח מגל מתחת אחד השיחים ויתן לו.

– מתוקן הוא אדוני: כתר מלוטש הוא, קוצר מעצמו, – אמר טיטוס וירם את מצנפתו בצחוק בצחוק קל ויושט לו את המגל.

לוויין לקח את המגל ויחל לכוון ידיו ואצבעותיו למלאכה. הקוצרים שגמרו את שורותיהם יצאו אל המסלה זה אחר זה מכוסים זעה ושחמים ויברכו את אדוניהם בצחוק על שפתיהם. כולם הביטו אליו, אך איש לא דבר דבר, עד אשר יצא אל המסלה זקן אחד רם קומה, שפניו היו מקומטים וזקנו מגולה, ומעיל עור כבשים קצר עליו, ויאמר אליו:

– זכר נא, אדוני, המתחיל בדבר, אומרים לו גמור! – וקול צחוק עצור הגיע לאזני לוויין מתוך חבורת הקוצרים.

– אני אתחזק לעשות כאחד מכם, – אמר לוויין ויעמוד מאחרי טיטוס ויחגה לשעת ההתחלה.

– זכר נא, – אמר הזקן.

טיטוס פנה מקום, ולוויין הלך אחריו. העשב שלפניו היה שפל, ככל העשב הסמוך לגבול, ולוויין, שלא עסק במלאכה הזאת זה ימים רבים וגם התבייש למראה העינים הרבות המכוננות אליו קצר ברגעים הראשונים שלא כראוי, אף על פי שהניף ידו בחזקה. מאחריו נשמעו קריאות כאלה:

– הברזל תקוע שלא כראוי, יד המגל גבוהה, עד כמה עליו לשוח, – אמר אחד.

– השען יותר על עקבך, – אמר עוד אחד.

– אין דבר, טוב, עשה יעשה, – הוסיף אותו זקן. – ראו את פסיעותי... השורה רחבה מאד, הלא תיעף מהר... הוא בעל האחוזה, למענו הוא יגע! אך מה נתקמה השורה! אחינו היו לוקים על מלאכה כזאת.

אחרי כן הגיעו אל עשב רך מהקודם, ולוויין שמע ולא השיב דבר, אך הלך אחרי טיטוס ויתאמץ לקצור היטב כפי האפשר. כמאה פסיעות פסעו יחדו. טיטוס הלך בלי התעכב ובלי כל סימן עיפות; אך לוויין כבר ירא, פן לא יעמד בו כח, כי עיפה נפשו מאד.

הוא הרגיש, כי עוד מעט וכלה כחו, ויאל לבקש מאת טיטוס, כי יעמוד מלכת. אך ברגע ההוא עמד טיטוס מעצמו ויכף וימלא כפו עשב ויקנה את המגל ויחל להשחיתו. לוויין עמד לפוש וישאף רוח ויפן כה וכה. מאחריו הלך אכר, ונראה בבירור, שגם הוא יעף, כי על כן עמד מלכת גם הוא מיד, ובלי הגיע עד לוויין, החל להשחיתו. טיטוס השחית את מגלו ואת מגל לוויין, וילכו שניהם הלאה.

הליכה שניה היתה כראשונה. טיטוס הלך הלוך וקצור ולא עמד ולא יעף. ולוויין הלך אחרי ויתאמץ להספיק ללכת כמוהו, אבל העבודה הלכה הלוך וקשה עליו, עד שבא הרגע שהרגיש בו, שאין בו כח עוד, ובאותו הרגע עמד טיטוס בכל פעם מעצמו והתחיל משחיתו.

ככה עברו את השורה הראשונה, עבודתו בשורה הארוכה היא כבדה בעיניו מאד; אבל כאשר הגיע אל קצה, וטיטוס שם את מגלו על כתפו והתחיל לחזור דרך שורתו, ובחזירתו הלך לאט הלך ופסוע בעקבותיו הקודמים, וממנו ראה וכן עשה גם הוא, עלץ לבו בקרבן, אף על פי שאגלי זעה כרגבי ברד לרוב התגלגלו על פניו ונטפו מעל חטמו, וכל גבו היה כמשוטף במים. ביחוד מלא שמחה, על כי הוברר לו, כי יעצר כח לעשות את המלאכה הזאת.

הוא אך הצטער, על כי שורתו לא נעשתה יפה. "מעטתה אמעית בתנופות-יד וארבה בתנועות הגוף", אמר בלבו, בהשוותו את שורתו של טיטוס, שהיתה כרצועה מיושרה בדיוק, אל השורה שיצאה מתחת ידו, שמלאה חברברות ומעשים.

ליוון התבונן, כי בשורה הראשונה מהר טיטוס ביחוד ללכת, ונראה שרצה לנסות את אדוניו, לראות היכול להחיש אחריו, והשורה היתה ארוכה, השורות שעברו בהן אחרי כן קלו לו מהראשונה, ואף על פי כן הוצרך לאזור כל כחו שלא להתעכב מאחריו.

הוא לא הרהר בכל דבר אחר ולא בקש מאומה בלתי אם להספיק ללכת עם האכרים ולעשות את מלאכתו יפה כפי האפשר. אזניו שמעו אך את קשקוש המגלים ועיניו ראו אך את קומתו הזקופה של טיטוס ההולך לפניו, את החלקה הקצורה תמונת חצי עיגול כפוף, את העשבים וראשי הפרחים, שקרסו לאט בדרום גלים מסביב לפי מגלו, ואת קצה השורה שמלפניו, שראה בו מקום מנוחה קרובה.

בעודנו עסוק בעבודתו הרגיש פתאום קרירות נעימה על כתפיו המחוממות והמזיעות, ולא ידע מה זאת ומאין; אך בשעת השחות המגל נשא עיניו וירא והנה חשרת עבים קרובים לארץ וגשם גדול. אכרים אחדים הלכו לקחת את "קאפטאניהם", והנשארים הניעו כתפיהם וישמחו על נועם צנת הגשם כמוהו.

עוד שורה אחרי שורה עברו, שורות ארוכות וקצרות, ומיני עשב שונים בהן, טובים ורעים. וליוון לא שת לבו למרוצת העת ולא ידע ולא הרהר כלל, אם שעה מאוחרת היא או מוקדמת. שני גדול נהיה בעבודתו, והשני ההוא המציא לו עונג אין חקר. בשעת עבודתו זו היו רגעים ששכח בהם, במה הוא עסוק, ובאותם הרגעים קלה לו העבודה, והשורה נעשתה יפה וטובה כמעט כשורתו של טיטוס. אך בזכור מה הוא עושה ובהחלו להתאמץ לשפר את שורתו, הרגיש מיד את כל כובד המלאכה והשורה נתקלקלה.

אחרי גמר שורה אחת, כשרצה לחזור ולהתחיל שורה חדשה, ראה והנה עמד טיטוס מלכת הלאה ויג אל הזקן וילחש לו דברים אחדים, ושניהם שמו עיניהם על השמש. "במה הם מדברים ומדוע לא יגש אל שורה חדשה?" שאל ליוון בלבו, בלי התבונן, שכבר קצרו האכרים כארבע שעות בלי הפסקה, ועת להם לאכול פת שחרית.

– זמן פת שחרית, אדוני, – אמר הזקן.

– האומנם הגיע הזמן? אם כן, הבה נאכלה.

ליוון מסר את מגלו לטיטוס וילך אל סוסו דרך החלקה הקצורה יחד עם האכרים, שהלכו אל "קאפטאניהם" לקחת איש את חמנו. אך עתה התבונן, כי שונה מזג האויר שלא כהשערתו וכי הגשם מרטיב את העשב שנקצר.

– החשב יתקלקל, – אמר ליוון.

– לא, אדוני, "קצור בשעת גשמים ואסוף בשעת חורב" – אמר הזקן.

ליוון התיר את הסוס וירכב הביתה לשחות קהוה.

סרגי איבנוביץ אך קם משנתו באותה שעה. וליוון שותה קהוה וישב וירכב אל קציר העשב בטרם הספיק אחיו ללבוש את בגדיו ולבוא אל חדר האוכל.

ה.

אחרי אכלו נקרה ליוון לא במקום שעבד בו בתחלה, כי אם בין זקן מתלוצץ, אשר קרא לליוון לעבוד אצלו ובין אכר צעיר, אשר לקח לו אשה לפני חצי שנה וזו השנה הראשונה שבא לקצור.

הזקן הלך בראש בקומה זקופה ופסע בגלגלי העקומות פסיעות רחבות ושוות זו לזו ובתנועות שוות ומדויקות, שלפי הנראה לא כבדו עליו יותר מתנועות יד איש בדרך הלוח, קצר וערך על נקלה כמשותעשע שורה גבוהה ומסודרת; אפשר היה לדמות, שלא הוא עושה זאת, כי אם המגל החד בעצמו עובר וגזור את העשב המלא לח.

מאחרי ליוון הלך אכר צעיר ששמו מישקא. קלסתר פניו המלא נועם עלומים והמקושט בזר של עשב לח, שהיה חבוש על שערו, השתתף כולו ביגיעתו הרבה, אך בהביט אליו איש עבר צחוק על פניו. נכר היה בו, שטוב לו למות מהר, מהגיד כי העבודה כבדה עליו.

ליוון הלך בין שני אלה. כחום היום לא כבדה העבודה בעיניו כבראשונה. הזעה, אשר כסתה את כל גופו, צננה אותו, והשמש, אשר הכתה על גבו ועל ראשו ועל זרועו החשופה, חזקה את ידיו והגדילה את תשוקתו למלא את אשר נטל עליו; והרגעים הנעימים, שלא הרהר בהם במה שהוא עושה, רבו בשעות ההן, ורגעים העימים מאלה היו לו, בכל פעם אשר נגש הזקן אל הנהר הקרוב, אשר שורות העשב נראו מעונות בו, ויקנה את מגלו בעשב עבות חי וישטפתו במי הנהר הזורמים ובנרתיקה של המשחות שאב תמד ויתן לו.

– קח נא מן התמד שלי! הלא טוב הוא? – אמר ויקרוץ בעיניו.

ובאמת לא שותה ליוון מימיו כמשקה הזה של מים פושרים, שירק צף על פניהם וטעמם מעין החלודה שבכלי הפח שנשאבו בו. ומיד התחילו חוזרים למקום עבודתם, וחזירתם היתה טיול בשובה ונחת, איש ידו על מגלו, וליוון הספיק בשעת הטיול הזה למחות את זעתו המרובה, לשאוף רוח בכל רוחב חזהו ולהסתכל בכל חבל הקוצרים ההולכים זה אחר זה ובכל מה שנעשה מסביב ביער ובשדה.

כאשר הוסיף לקצור, כן רבו הרגעים, שחושיו התמנמנו בהם, ומגלו עשה את שלו כמו מעצמו ולא בידי הקוצר בו וגם גרר אחריו את שאר אבריו, את כל גופו, הער והמלא חיים, וכמו במעשה כשפים נעשתה המלאכה כתקונה לכל פרטיה שלא בכוננת בעליה. רגעי אושר נפלא היו לו הרגעים ההם.

העבודה קשתה לו רק בזמן שהוצרך להפסיק את תנועת מגלו, ההולך וקוצר מאליו, ולעיין בדבר; כשהוצרך לקצור מסביב לגבשושית קטנה או לשיח גבעולי חמיץ. הזקן עשה זאת על נקלה. כשהגיע אל גבשושית נטה הצדה את ידו ובהקשות קצרות שהקיש ביד המגל או בקצהו פנה דרך למגלו. ובעשותו זאת התבונן היטב בכל אשר לפניו; פעם עקר ידו וראו לאכילה ויביאהו אל פיו או נתן אותו לליוון, פעם סלק זמורה לצדדים בחודו של מגלו, פעם הסתכל בקן-שלו, שפרחה האם מתוכו ברגע שעוד מעט ונגע המגל בגופה, ופעם לכד נחש קטן שנודמן לפניו וירימהו במגלו, כדרך שמרימים דבר במזלג, לעיני ליוון ויטילוהו הצדה.

גם לליוון, גם לאכר הצעיר שהלך אחריו, קשו שנוי התנועה האלה. שניהם הרגורג ונשתרשו בתנועה מכוונת לצד אחד ולא יכלו לשנותה בעודם עובדים בשקידה ובהתלהבות ולהסתכל עם זה גם במה שלפניהם בדרך.

ליוון לא התבונן במרוצת העת. אילו שאלוהו, כמה שעות קצר היה אומר, כי אך חצי שעה, – ובאמת כבר קרבה שעת סעודת הצהרים. וכשאמרו להתחיל שורה חדשה, רמו לו הזקן על ילדות וילדים קטנים שבקושי היה אפשר לראותם, והם הלכו אל הקוצרים מעברים שונים מקצתם על פני העשב ומקצתם במסלה, ובידיהם הקטנות משאות כבדים מהן, צרורות לחם וכדי תמד פקוקים בסמרטוטים.

– הנה החסילים זוחלים! – אמר הזקן וירמוז עליהם ויבט אל השמש מתחת לכף ידו.

הם קצרו עוד שתי שורות, והזקן עמד.

– יש לסעוד, אדוני! – אמר בלשונו החלטה. והקוצרים באו עד הנהר וילכו דרך השורות לקחת את בגדיהם, שכבר ישבו אצלם הילדים שהביאו

את הלהם והכזו להם. האכרים הרחוקים מן המקום הוא נאספו תחת העגלות, והקרובים – תחת השיח הגדול שבאחד מקצות הכר, ועל השיח פזרו הפני עשב, כדי שלא תהי חמתו מקובה מצלו.

לווין ישב עמהם גם הוא ולא רצה לנסוע משם.

והם כבר חדלו להתבייש בפני אדוניהם ויכזו לסעודתם כמנהגם. אחרים רחצו פניהם וידיהם, הצעירים שבחבורה רחצו בנהר, ובמקצם הכינו לעצמם מקום להנפש ויתירו את ילקוטי לחים ויסירו את פקקי כדיהם. הזקן פתח לחם בקערה וידק את הפתים בנצב הכף אשר בידו ויתן בו מים מתוך נרתיקה של המשחזות ויגזור עוד גזרי לחם ויפזר עליהם מלח ויפן לצד מזרח ויקרא את התפלה שלפני האכילה.

– עתה קח נא אדוני מן ה"טורקא" ¹⁵ שלי, – אמר וישב על ברכיו לפני הקערה.

מאכל זה מתק לו ללווין כל כך, שגמר שלא לנסוע הביתה לסעודת הצהרים, ויסעד עם הזקן וידבר עמו בעניני ביתו של זה בהשתתפות מרובה וגם הגיד לו את כל עניניו ואת כל הפרטים, אשר יכלו להעסיק את הזקן. לווין הרגיש בעצמו, שהוא קרוב אל הזקן הזה יותר מאל אחיו, ונגד רצונו צחק לחבה זו שהוא מחבב את האיש הזה. כאשר קם הזקן ויקרא את ברכת המזון שלו וישכב תחת השיח וישם עשב מראשותיו, עשה לווין גם הוא כמוהו ובלי שים לב לזבוכים ולחסיילים המתדבקים והקשים לגוף מאד בחום השמש, שרחשו על פניו וגופו המכוסים זעה, נרדם מיד ולא הקיץ. עד שעברה השמש אל עברו השני של השיח, וקרניה הגיעו אליו. הזקן הקיץ זה זמן רב ויהי יושב ולוטש את מגלי הצעירים שבקוצרים.

לווין פנה כה וכה ולא הכיר את המקום, כי הכל נשתנה שם. חלקה גדולה מאד נקצרה ולונגה אור השמש, לקרני הערב הנטויות, עתה יחד עם שורות עשבה, שהחל לתת ריחו, זיו חדש ומיוחד. גם השיחים שעל שפת הנהר שנקצר כל הדשא מסביב להם, גם הנהר בעצמו, שלא נקראה לעין קודם לזה במקום ההוא, ועתה היה כברול קלל נוצץ בעקלקלותיו, גם נד העשב אשר לא נקצר עוד, גם הנצים המעופפים ממעל לאדמה החשופה – כל זה היה חדש ומחודש. כאשר התעורר כל צרכו, התחיל מחשב, כמה נקצר וכמה עוד אפשר לקצור ביום הזה.

הרבה מאד נעשה בידי ארבעים ושנים הפועלים, הכר הגדול, שבימי עבודת האכרים היה נקצר בידי שלשים איש בשני ימים, נקצר כולו ביום ההוא, ונשארו בו אך קרני זוויות שאין בהן אלא שורות קצרות. אך לווין רצה לקצור ביום ההוא עוד הרבה כפי האפשר ויצר לו על כי השמש ממחרת לבוא. כל רגש עיפות לא היה בו, ורצונו היה אך למהר ולהרבות בעבודה.

– מה דעתך, הנקצור עוד את הגבעה הזאת? – אמר אל הזקן.

– אם ירצה אלהים, השמש יורדת. אולי אם יתן מעט יין דגן לפועלים? –

בשעת המנוחה שאחרי סעודת הצהרים, כשחזרו וישבו כל הפועלים, והמקטרים החלו לקטר, הגיד להם הזקן, כי אם יקצרו את כל הגבעה, יתן יין דגן.

– איך לא נקצרו? קומה ולכה, טיטוס! נהיה נא לבני חיל. בלילה נשבע לחם. נלה נא! – נשמעו קריאות הפועלים, ובעוד לחמם בין שניהם הלכו לחזור לעבודתם.

– התחזקו, אחי! – אמר טיטוס וילך לפניהם כמעט במרוצה.

– לך, לך, – אמר הזקן בלכתו אחריו ושיגהו על נקלה. – השמר לך מפני מגלי!

כולם נחפזו כאחד, כצעירים כזקנים, וכמו התחרו זה בזה. ובכל זאת לא קלקלו את העשב, והשורות נערמו בסדר יפה ומדויק כבראשונה. מה שנשאר בקרן זווית נקצר בחמשה רגעים. הקוצרים האחרונים טקס יגמרו את שורותיהם, והקדומים כבר הפשילו "קאפטאניהם" לאחוריהם וילכו דרך המסלה אל הגבעה.

החמה היתה בראשי האילנות, והם הלכו הלוך וקשקש בנרתיקי משחזותיהם ובאו אל בקעת היער שלפני הגבעה ההיא. באמצע הבקעה הגיע העשב עד מתניהם, והעשב היה דק ורך ורענן, ופרחי יער התנוססו בו בקצת מקומות.

רגעים מעטים עמדו ונועצו – הלאורך הגבעה אם לרחבה יקצרו – ואחרי כן יצא לפניהם פרוחור יירמולין, אכר שחרחר, גדול כענק, שהיה גם הוא קוצר מפורסם בחבורתו. ראשונה הלך לאורך השורה שעמדו בה, וכהגיעו אל קצה, שב אחור ויחל לקצור, – ומיד החלו כולם לעשות כמוהו ובטור אחד עמו הלכו הלוך וקצרו בעמק, ובמורד הגבעה ועל קצה היער. השמש באה אל מעבר ליער; כבר נפל הטל על האדמה; רק על ראש הגבעה זרחה עוד השמש על הקוצרים, ובתחתיתה, במקום שעלה אד משם וכן בעברה השני, הלכו בצל מצונן שנמלא טל. וכולם עבדו בידים מהירות.

העשב הרענן שנתן ריחו הטוב והשמיע כמין לחישה בהקצרו, הוטל בשורות גבוהות. הקוצרים התנגשו מכל העברים בשורותיהם הקצרות ויאיצו זה בזה ויקשקשו בלכתם בנרתיקי משחזותיהם, ולרגעים עלו מתוכם קולות שונים: צלצול התנגשות מגלים, שריקות השחזה וקריאות צהלה והתגברות.

לווין הוסיף ללכת בין הפועל הצעיר ובין הזקן. והזקן שם עליו הפעם את מעילו הקצר, מעיל עור כבשים, ויהי מתלוצץ וקל בידיו וברגליו כבראשונה. כיער נמצאו הרבה פטריות-לבנה, שבצקו בתוך העשבים המלאים לח, וגם הן היו לקציר למגלים. אך הזקן הזה, בכל פעם שראה פטריה לפניו, גחן וירימה וישימה בחיקו. "הרי זו תשורה לזנקה שלי", אמר בכל פעם.

נקל היה לקצור את העשב הלח והרך, אך לא לרדת ולעלות בגבשושיות הזקופות שבבקעה ההיא, ואולם הזקן לא מצא כל מעצור בזה. הוא עורר את מגלו כדרכו וברגליו הנעולות אימפיליות גדולות צעד בצעדי און קצרים ועלה במתינות על כל תלולית שנודמנה לפניו, ובשעה שרעדו כל יצורי גווי יחד עם מכנסיו, שנשתלשלו על למטה מכותנתו לא דלג לא על אחד מהציצים הרואיים לאכילה ולא על אחת מהפטירות וכן לא חדל מדבר מהתלות עם האכרים ועם לווין. ולוין הלך אחריו, ופעמים רבות היה ברי לו, בעלותו אזור במגלו אל ראש גבשושית זקופה, שקשה לטפס ולעלות עליה גם בלי מגל, כי נפול יפול, אך עם זה עלה ועשה כל מה שהיה לו לעשות, ונדמה לו, שכח מיוחד מחוץ היה בעזרו ויתמכהו.

1.

הקוצרים בצעו את כל מעשיהם בגבעה וילבשו את "קאפטאניהם" וילכו שמחים איש לביתו. ולוין עלה על סוסו וברגש געגועים התפטר מהאכרים וירכב הביתה גם הוא. מראש ההר השקיף עליהם, ולא יכול לראותם בתוך האד שעלה מתחתיתו, אך קולותיהם נשמעו, קולות גסים של צהלה וצחוק גדול וקשקוש מגלים.

סרגי איבנוביץ אכל את סעודת הצהרים עוד לפני זמן רב וישת מי משרת לימון וקרח בחדרו ויתבונן בעתונים ובירחונים שהובאו לפני רגעים מעטים מהפוסטה, והנה לווין פרץ ויבוא אל החדר, ושערותיו הפרועות והמלאות זעה דבקו אל מצחו, וגבו וזזהו שחורים ורטובים, ופיו מלא גיל ושמחה.

– את כל קציר העשב גמרנו! מה טוב ומה יפה! ומה שלומך פה? – אמר לווין ולא זכר מאומה מן השיחה הקשה ששחו אתמול.

– מה זאת? מה משונה מראך! – אמר סרגי איבנוביץ ויבט אל אחיו ברגע הראשון בפנים נזעמים.

– אבל סגר נא, סגור את הדלת! – נתן עליו בקולו. – עשרה הכנסת בלי כל ספק.

הוא היה שונא זבוכים מאד ועל כן היה פותח חלונות חדרו בלילה ומדקדק מאד בסגירת הדלת.

– גם לא אחד, חי אלהים. ואם הכנסתי, אלכוד מהר. לא תוכל לשער, מה מאד התענגתי. ובמה בלית אתה פה את היום הזה?

– בטוב, אך האומים קצרת כל היום? הלא בודאי רעב אתה כזאב. קוזמא הכין לך הכל.

– לא, אינני רוצה לאכול כלל. כבר אכלתי שם. אך אלכה נא לרחוץ פני.

– טוב, לך, לך, ואני אבוא אליך כרגע. – אמר סרגי איבנוביץ וינע ראש אחרי אחיו. – לכה אפוא, מהרה ולכה, – הוסיף בצחוק ויאסוף את ספריו ויכון ללכת. גם הוא נמלא שמחה פתאום ולא רצה להפרד מאחיו. – ואיפה היית בשעת הגשם?

– איזה גשם? אך טפות אחדות. כרגע אשוב. ואתה בלית את היום בטוב? שמח אשמח מאד, – אמר לוויין וילך לחלף בגדיו.

בעוד חמשה רגעים נועדו שני האחים בחדר האוכל. אמנם נדמה לו ללוויין, שאינו רעב כלל ורק כדי שלא לבייש את קוזמא ישב לסעוד, אך כהחלו לאכול, מתקה לו ארוחתו מאד. סרגי איבנוביץ הביט אליו ויצחק.

– אך כמעט שכחתי, הנה מכתב בא אליך, – אמר סרגי. – קוזמא, הביאה נא את המכתב מלמטה. אבל אל תשכח לסגור את הדלת.

המכתב בא מאובלונסקי. לוויין קרא אותו בקול. בו נאמר: "קבלתי מכתב מדולי, היא עתה ביירוגוש בה, אבל אינה רואה סימן ברכה במעשיה. הואל נא ובוא שמה והיית לה לעזר בעצתך, כי אתה יודע הכל. היא תשמח בכל לב לקראתך, כי כדד היא יושבת, וחתנתי וכל בני ביתה מחוץ לארץ."

– טוב מאד! נסעו אסע אליהם, – אמר לוויין. או נסעה נא יחידו. היא אשה טובת שכל. הלא כן הוא?

– ולא רחוקים הם מפה?

– כשלישים תחומים. אפשר שגם ארבעים תחומים. אך הדרך טובה ומתוקנת. בעונג רב נסעה.

– שמוח אשמח, – אמר סרגי איבנוביץ ועוד לא חדל לצחוק מעט.

מראה אחיו הצעיר הביא אותו לידו בריחה מטוב לב.

– אבל מה עז רעבונך! – אמר בהביטו אל פניו השזופים והמאדמים, הכפופים על הקערה, ואל צוארו.

– טוב מאד! לא תוכל לשער, עד כמה היא סגולה מועילה לכל מיני השתבבות. רוצה אני להוסיף מלה חדשה בתורת הרפואה והיא "ארבייטסקור".

– אבל אתה, כמדומה לי, אין צורך לך בה.

– כן הוא, אך לחולי עצבים שונים.

– אכן יש לנסות סגולה זאת. ואני אמנם אמרתי לבוא אל קציר העשב ולהסתכל בכך שם, אבל החום היה קשה כל כך, שיכולתי ללכת אך עד היער. שם ישבתי קצת ואחרי כן הלכתי דרך היער אל הפרבר ואפגוש את מינקתך והתחכמ לה ואחזקה בלשון ערומים, לדעת מה ידברו בני העם בכך. ומדבריה למדת, שאין רוחם נוהה מדרכיך. "לא מעשה אדונים בוא", אמרה לי. בכלל נדמה לי, שיש לו לעם על פי בינתו חביעות ידועות וברורות מאד לענין עסקנות "של אדונים". העם אינו מסכים שיצאו האדונים מן הגבול שהושם להם על פי דעתו הקבועה.

– אפשר הדבר; אבל הוא עונג, אשר אל היה לי כמוהו מימי. וסוף סוף אין כל רע בזה. הלא כן הוא? – ענה לוויין. – ומה אעשה אם לא טוב הוא בעיניכם? אבל אדמה, שאין בכך כלום.

– בכלל רואה אני, כי שמח אתה בדברי היום הזה.

– שמח שמחה גדולה. את כל הכר קצרו. ומה נפלא הזקן שנודע לי שם! לא תוכל לשער, מה נחמד האיש הזה.

– שמח אתה אפוא בדברי יותך זה, וגם אני שמח כמוך. הנה פתרת היום שתי שאלות שחמטיות, ואחת מהן פתרונה יפה עד אין חקר, – בו אכר יוצא ראשונה. את הפתרון אראך. ואחרי כן הגיתי בשיחת יום אתמול שלנו.

– מה? בשיחת יום אתמול? – אמר לוויין בעינים נוצצות מטוב לב ובנשימה המיוחזת שאחרי סעודה מספקת, אך בבלי כל יכולת לזכור, איזו שיחה שחו אתמול.

– אני חושב, כי צדקת במקצת. הלא בזאת נחלקנו: אתה אומר. שהצורך הפרטי הוא הגורם העיקרי, ואני אומר, שכל מי שהגיע למדרגה ידועה בהשכלה, מן הדין הוא שתהי טובת הכלל מעסקת אותו כשלו. אפשר שצדקת, שעסקנות, שיש בה לבעליה תועלת חמירה, טובה מעסקנות כזאת. בכלל אתה מבקש גדולות. דוחק "פרימי סטיאיר" יותר מדי בלשון הצרפתיים; על פי רצונך או עסקנות עזה ונלהבה או לא גלום.

לוויין שמע דברי אחיו ולא הבין או לא רצה להבין בהם מאומה, אך דאג פן ישאלו אחיו דבר, אשר יבורר מתוכו, שלא שמע מאומה.

– כן הוא, ידידי, – אמר סרגי איבנוביץ וינע בכתפו.

– בודאי כן הוא. אבל אני אינני אומר קבל דעתי, – השיב לוויין בצחוק ילד שנתפס בדבר עבירה קטנה. "במה נחלקתי עליו? – שאל בלבו. – בודאי צדקנו גם שנינו, והכל טוב ויפה. אך יש ללגת אל הלשכה ולעשות סדרים". כן גמר ויקם וימתח גופו בצחוק קל.

גם סרגי איבנוביץ צחק עמו.

– החפץ אתה לטייל קצת, נלכה נא יחדיו, – אמר סרגי איבנוביץ, כי קשתה עליו פרידת אחיו המלא שמחה ורוח עז. – נלכה נא, גם אל הלשכה נבואה, אם יש לך צורך בזה.

– מה זה היה לי! – קרא לוויין בקול גדול, אשר הבהיל את אחיו.

– מה לך, מה?

– מה כף ידה של אגפיה מיכאילובנה? – אמר לוויין ויספוק בידו על ראשו. – הן שכחתי על אודותיה.

– טוב לה הרבה מבראשונה.

– אף על פי כן אמהרה אליה, ובטרם תספיק לשים כובעך על ראשך, אשוב הנה.

וברעש דפיקות תכופות של מרוצה ירד מעל המעלות.

ז.

סיטפן ארקדיביץ נסע לפטרוברג למלא את החובה הפשוטה והברורה לכל בעלי הפקידות, אף על פי שאינה מובנת למי שאינו מהם, – היא החובה להראות לעתים לפני המיניסטריים, שכל עצמה אינה אלא הזכרה בעלמא, ובלעדיה אי אפשר להם לעמוד על משמרותיהם – ולנסיעתו זאת לקח עמו כמעט את כל הכסף אשר היה בבית ויבלה ימיו בטוב ובנעימים במקומות מרוצי התחרות ובבתי קיץ שונים, ודולי יצאה בין כה עם בניה לשבת בכפר, כדי לקמץ כפי האפשר בהוצאות, ותשב בירגושובה אחוזתה, אשר נתנה לה שלוחים מבית אביה, היא האחוזה אשר נמכר יערה בשנה ההיא באביב, והיא רחוקה חמשים תחומים מפוקרובסקא אחוזת לוויין.

הבית הישן הגדול, שהיה שם, כבר נהרס, וכבר תקן והגדיל הנסיך הזקן את אחד מאגפיו תחתיו. לפני עשרים שנה, כאשר היתה דולי עוד ילדה, היה האגף הזה בית מרווח טוב, אף על פי שנבנה ככל האגפים, לא על יד הרחבה שלפני הבית, וגם עמד בפאת נגב. אבל גם הוא כבר נושן והתחיל מרקוב. כאשר נסע סטיפן ארקדיביץ באביב ההוא למכור את היער, בקשה דולי מאתו, כי יבדוק את הבית ויתקן בו כל מה ששטעון תקון. סטיפן ארקדיביץ השתדל בכל עת לעשות רצון אשתו, ככל הבעלים שאינם מנוקים מעון נגד נשיהם, ויבדוק בעצמו את הבית ויצו לעשות בו את כל אשר היה נחוץ בעיניו. על פי דעתו הוצרכו לחפות את כל כלי החדרים בקריטון חדש, לשים ויילונות על התלונות, לסקל ולשפר את הגן, לעשות גשר קטן על הברכה ולנטוע פרחים, אבל שכח לשים לב להרבה דברים נחוצים בהליכות בית, ובוזבז גרם לאשתו צער הרבה אחרי כן.

בכל השתדלותו להיות אב טוב ובעל טוב לא הכין את לבבו מימיו לזכור, כי בעל אשה ובנים הוא. כל דרכיו ורגשותיו היו של רווק, ועל פיהם היה נוהג בכל דבר. בשובו למוסקבה הודיע לאשתו בגאווה, כי הכל נכון שם, כי הבית יפה ונחמד ככלי שעשועים וכי עצתו שחשע שמה בלי כל פקפוק. יציאתה אל הכפר היתה רצויה לו בכל פרטיה: הן מועילה היא לבריאות הילדים, ממעטת את הוצאה ומרבה לו חופש ו דריה אלכסנדרובנה חשבה, שיישבת כפרים נחוצה לילדיה, וביחוד לטניה באשר עוד לא שבה לבריאותה כל צרכה אחרי מחלתה, ולה בעצמה יהי הכפר למקלט מפני הצרות הקטנות המצויות בהליכות ביתה, מפני החובות הקטנים לסוחר העצים, למוכר הדגים, לסנדלר, העמוסים עליה וממריים את חייה. זאת נעמה לה הנסיכה הזאת גם בגלל התקוה אשר קותה להביא אליה אל הכפר את קיטי אחותה, שהיתה עתידה לשוב מחוץ לארץ באמצע הקיץ ונצטווה לרחוץ בנהר. וכבר כתבה לה קיטי, שהיא שמחה מאד, על כי היא עתידה לבלות את ימי הקיץ עם דולי יחד בירגושובה המלאה זכרונות נעימים לשתיהן מימי ילדותן.

בימים הראשונים קשתה לה ישיבת הכפר מאד. בימי ילדותה ישבה הרבה בכפר ועל פי הרושם שנשארה בה מהימים ההם חשבה, כי הכפר הוא רוח הצלה מכל הצרות המצויות בעיר, כי אמנם לא יפים הם החיים בו (ועל זה הסכימה דולי מראש ולא הצטערה הרבה), אבל אין הוצאה מרובה ואין מחסור דבר: הכל מצוי, הכל בול, הכל נקנה על נקלה, ולילדים אך טוב. אך בבואה שמה הפעם בתור בעלת בית ראתה, שכל זה אינו כמו שנדמה לה.

ביום השני לבואם ירד גשם גדול, ובלילה דלפו המסדרון וחדר הילדים, והוצרכו להעביר את מטות הילדים אל חדר האורחים. מבשלת למשרתים לא נמצאה, מתשע הפרות היו, לפי דברי הממונה על המקנה, מקצתן מעוברות, מקצתן מבכורות, מקצתן זקנות ומקצתן קשות לחליבה; גם לילדים לא יכלו להמציא די מחסורם לא חמאה ולא חלב. ביצים לא נמכרו שם, תרנגולות לא נראו ולא נמצאו, רק תרנגולים זקנים כחולים ומכוסים גידים יכלו לצלות או לבשל. גם לא נשכרו להם נשים לרחוץ את הרפצה, כי כל נשי המקום עסקו בימים ההם בלקיטת תפוחי האדמה. לנסוע במרכבה לא יכלו, כי השתובב הסוס הנבחר המוכן לנסיעה. לרחוץ בנהר לא יכלו, מאשר כל שפת הנהר נדושה ברגלי הבהמה, ומאשר לא נמצא לרוחצים מקום מסתור מעיני העוברים במסלה הקרובה. גם לטייל בגן לא יכלו, כי נפרצה גדרו, ובקר וצאן נכנסו בו בלי מעצור ובהם היה שור נורא אחד מרבה לגנות, שחושב בגלל זה לשור נגח. ארונות טובים לבגדים לא היו בבית, ואותם הארונות שהוכרחו להשתמש בהם לא נסגרו כראוי וכעבור עליהם איש היו נפתחים מאליהם. וכן לא היו בבית לא קלחות של מתכת ולא קדרות של חרס; גם יורה לכיבוס לבנים וגם נסר לגיהוץ בעד המשרתות לא הוכנו שם.

בראשונה השתוחחה נפשה עד לאין מרפא מפני כל הרעות האלה, אשר מצאה שם תחת המנוחה והמרגעה שקותה להן ואשר נוראו מאד על פי דעתה: בכל כחה השתדלה למלא ולתקן, ומאשר קצרה ידה מהועיל לעצמה נקוו דמעות בעיניה בכל רגע. והסוכן, אחד משומרי הספים אשר נשא חן בעיני סטיפן ארקדיביץ ושימחה לסוכן על ביתו, בגלל אשר היה טוב תאר ואיש-צורה למראה עין, לא השתתף בצערה כלל; הוא אך אמר בכל פעם בדרך הכבוד הראוי: "אי אפשר בשום אופן, העם הזה לא יצלה למאומה", ולא עשה למענה דבר.

לא נראתה כל תקוה במבוכה הזאת. אבל בבית האובלונסקים נמצאה בין המשרתות, – בככל בית אשר כזה, – אשה אחת חשובה ומועילה מאד, שלא הוכר שם ערכה מימיה, ושמה מטרונה פילימונובנה. היא הרגיעה את גברתה והבטיחה אותה, שהכל **יעבור** (זו היתה רגילה בפיה, ומטוויי קבל אותה ממנה), והיא גם השתדלה ועשתה הרבה בלי פזיזות וכלי רתחנות.

בבואם שמה התחברה מיד אל אשתו של הפקיד המנהל עסקי האחוזה ובעצם יום בואם שתתה טח תחת השטים עמה ועם המנהל בעצמו ודנה עמם בצרכי השעה. מהרה היה לה המקום הזה למין קלוב, שהשתתפו בו אשת המנהל וזקן הכפר וסופר הלישכה שלעסקי האחוזה, ובו התחילו להסיר מעט מעט את המכשולים, ובשבו אחד עבר הכל באמת: התקרה נתקנה, מבשלת נמצאה, – היא היתה קרובה סנדקאית לזקן הכפר – גם תרנגולות נקנו, והפרות התחילו לחלוב, ופרצות גדר הגן נסתמו במחיצות ורזים, והנגר עשה מעגילה לכבוס לבנים, ולארונות הבגדים נעשו קרסים, ולא יספו עוד להפתח מאליהם, ודף לגיהוץ, נסר, שלבד של צמר, כרוך עליו הונח בקצהו האחד על ראש כסא ובקצהו השני על ארגז מורכב, וריח מכבש עלה בחדר הנעצרות.

– עתה ראי נא! ואת הצטערת כל היום, – אמרה מטרונה פילימונובנה ותרמוזו על הדף הנטוי.

גם אהל רחצה הקום שם, אהל של מחצלות תבן, ולילי החלה לרחוץ, ובכך נמלאו מקצת תקוותיה של דריה אלכסנדרובנה שקותה למצוא בכפר חיים של טובה, אם גם לא של מנוחה. חיים של מנוחה לא יכלה למצוא בשבתה עם ששה ילדים: האחד חלה, השני חשב לחלות, השלישי חסר דבר, ברביעי נגלו מדות מגונות, וכיוצא בזה מן הפרטים השונים שבצער גדול בניס. קצרות היו תקופות המנוחה ומעטות מאד. אבל היגיעות והדאגות האלה היו כל אשרה של דריה אלכסנדרובנה. בלעדיהן לא היו לה בחייה אלא הרהורים קשים על דבר בעלה, אשר לא יוסיף אהבתה עוד. אף עוד יתרון אחד היה בהן: אמנם קשו לה הרבה הדאגות מפני תחלואי הילדים, התחלואים בעצמם, והצער המרובה על סימני המדות המגונות שנראו בהם, אבל כבר החלו ילדיה להמציא לה גם שמחות קטנות חלף עצבה ורגזה. קטנות היו השמחות ההן, לא הורגשו על נקלה, כשם שאין גרעיני הזהב המעורבים בחול מורגשים לעין, וברגעי שיחה וכעסה ראתה אך את הצרות, אך את החול המרובה; אבל גם רגעים טובים היו בחייה ובהם ראתה אה הטוב לבד, אך את הזהב הנוצץ.

ובשבתה בוד בכפר רבו הרגעים הטובים האלה, שהרגישה בהם אך את השמחות. פעמים רבות השתדלה בכל כח הגיונה לברר לנפשה, בהביטה אליהם, כי טועה היא בהם, כי באשר היא אה, היא משוחזת שלא מדעתה; ועם זה לא יכלה לחדד מעצמה, כי ששת ילדיה ילדי חמד כולם, איש על פי דרכיו ומדותיו, וכי מעטים כמותם, – ותשמח ותתפאר בהם בלבב.

ז.

בסוף חודש מאי, משכבר נתקנו שם סדרי החיים במדה מרובה או פחותה, בא אליה מכתב תשובה מאישה על תלונתיה שהביעה לו על דבר העזבה שמצאה בכפר. במכתבו בקש סליחה מאתה, על כי לא התבונן בכל הפרטים ויבטיחה לבוא אל האחוזה מהר כפי שיוכל. אך שעת היכולת לא מהרה לבוא, ועד הימים הראשונים לחודש יוני ישבה דריה אלכסנדרובנה בוד בכפר.

באחד מימי הצום שעל שם פטר, בראשון לשבוע, נסעה דריה אלכסנדרובנה עם כל ילדיה אל בית התפלה לחנכם במנהגי הדת. בשמחות פילוסופיות הביעה דולי באזני אחותה ואמה וידידיה לעתים קרובות מאד דעות חפשויות על אודות האמונה, אשר השתוממו עליהן שומעיהן אלה. דת מיוחדת משונה היתה לה, מין תורה מעין לגלגל נפשות, אשר האמינה בה באמונה שלמה, ולא הששה לנטות מאחרי העיקרים המקובלים בכנסיה הנוצרית שלה. אך בהליכות ביתה דקדקה בכל מנהגי הכנסיה הזאת, – ולא רק למען יראו ממנה וכן יעשו, כי אם בכל לבב – ותצטער מאד, על כי זה כשנה תמימה לא קיימו בבניה את דין ההתמזגות¹⁶, על כן גמרה לקיימו בהם בקיץ ההוא, ומטרונה פילימונובנה הסכימה על ידה וסייעה לה בכל לבב.

ימים אחדים לפני יום המעשה הזה שקדה דריה אלכסנדרובנה להכין לילדיה מלבושים לפי כבודם. גם בגדים חדשים נעשו להם, גם ישינים נתחדשו על ידי תקון וכבוס, נפתשו שפות פכולות ושאר מיני כפלים, וכפתורים וחבורי אל מקומותיהם, ופתילים הוכנו להגיגה הזאת. שמלה אחת של טניה, אשר תפרה לה המורה האנגלית, גרמה לדריה אלכסנדרובנה כעס ומאובים למכביר, כי עשתה בה האנגלית קטעים שלא במקומם ופחתה את הפרוילים וקלקלה כמעט את כל השמלה. כאשר לבשה אותה נטיה נלחצו כתפיה כל כך, שהיה מראיה מעורר רחמים. אך מטרונה פילימונובנה מצאה לה תקנה, כי מלאה את הרוחים המיותרים לשונות של ארג ותשת עליה כסות-כתפיים קטנה. ככה נתקן המעות הזה, אבל כמעט נהיה ריב גמור בגללו בין דריה אלכסנדרובנה ובין המורה האנגלית. עד הבוקר הוכן הכל, ובתשע שעות – עד שעה זו בקשו מאת הכהן שימתין להם – עמדו הילדים?????17 הבית מלאי שמחה ומקושתים ויחכו לאמם לפני המרכבה.

תחת הסוס השחרחר המשתובב נאסר במרכבה סוסו האדמדם-הכהה של מנהל האחוזה – גם בזה היתה יד מטרונה פילימונובנה באמצע – ודריה אלכסנדרובנה, אשר התמהמהה קצת בשעת לבישת בגדיה, יצאה לשבת במרכבה, ושמלת מלמלה לבנה עליה.

בהשתדלות יתרה ובלב סוער היטיבה דריה אלכסנדרובנה את הראשה ותשם את שמלותיה עליה. לפנים היתה מוקדקת בזה בשבילה, בשביל

שתיה נאה ונושאת חן; משהתחילו סימני זקנה נראים בה, התחילה מצטערת בשעת לבישתה, במדה שטוב מראה הלך הלך וחסור. אך היום חזרה והתקשטה בלב שמח וסוער. היום התקשטה לא למענה, לא להתיפות, כי אם שלא לקלקל, באשר היא אם הילדים, את הרושם הכללי שתבורה זו עתידה לעשות על ראייה. וכאשר הסתכלה במראה בפעם האחרונה, יצאה שמחה בחלקה, כי יפה היתה; אמנם לא במדה שרצתה לפני, בבואה אל נשף מחול, אך יפה כל צרכה למטרה שהיתה לפנייה ביום ההוא.

בבית התפלה היו אך אכרים, שוערים ונשיהם. אבל דריה אלכסנדרובנה ראתה בעיניה, או נדמה לה, שהיא רואה, עד כמה מתפלאים כולם על ילדיה ועליה. הילדים היו לא רק יפים למראה בלבושיהם המהודרים, כי אם גם נעימים בדרכיהם ובמעמדם אמנם אליישה לא יצא ידי חובת דרך ארץ בעמידתו: הוא הסב פניו לרגעים והתאמץ לראות את אחורי מעילו, אף על פי כן היה כולו מחמדים. טניה עמדה כנערה שנתבגרה והשגיחה על הצעירים ממנה, ולילי הקטנה שבחבורה מלאה חן ונעימות בעמדה עמודה והתפלה על כל מראה עיניה, וקשה היה להמנע מצחוק קל באמדה אחרי התמוגותה: "אנא, עוד מעט".

בשובם הביתה החמירו הילדים על עצמם ויתנהגו בזהירות מרובה, כראוי ליום חגיגה.

גם בבית היה הכל כתקונו, אך בסעודת הבוקר התחיל גרישה שורק בפיו, ולא זאת בלבד אלא שלא שמע בקולה של המורה האנגלית, בגלל זה לא נתן לו מן העוגה המתוקה שבסוף הסעודה. אילו קרה מקרה זה במעמדה של דריה אלכסנדרובנה, לא היתה נותנת לקנסו ביום ההוא; אך כבר נזורה גזרה ובעלת הבית הזוקקה לסייע לאנגלית ולהסכים לה, שאין לו לגרישה חלק בעוגה המתוקה. הדבר הזה השבית מעט את השמחה בבית.

גרישה בכה וטען, כי ניקולינגה שרק גם הוא ולא נענש, וכי לא על דבר העוגה הוא בוכה, – אין חפץ לו בה, – אך על דבר העול שעושים לו. זאת לא יכלה דריה אלכסנדרובנה לנשוא ותגמור לדבר עם האנגלית ולסלוח לו ותלך אל חדרה של זו. אך בעברה דרך הטרקלין, ראתה מראה, אשר מלא את לבה שמחה גדולה כל כך, שדמעות נראו בעיניה, ותסלח לחוטא מיד.

העלוב ישב בטרקלין על החלון שבפניה; אצלו עמדה טניה, וקערה בידה. באמתלה, שהיא צריכה לשתף בסעודה את פסילי שעשויעה, בקשה טניה רשיון מאת האנגלית להביא את המנה הנתונה לה מן העוגה המתוקה אל חדר הילדים ותלך ותבא אותה אל אחיה. הוא לא חדל לבכות על עוות דינו, אך עם זה אכל את העוגה, ויהי אוכל ובוכה ומדבר אל אחותו ואומר אליה: "אכלי גם את, יחדו נאכל... יחדו".

בראשונה עשתה טניה זאת מחמתה על גרישה, אחרי כן גברה בה הכרת המעשה הטוב שהיא עושה, וגם עיניה מלאו דמעה; ובכל זאת לא נמנעה גם מאכול חלקה עמו.

בראותם את אמם נבהלו שניהם, אך כאשר התבוננו בפניה, ראו, כי טוב המעשה הזה אשר הם עושים, ויתנו קולם בצחוק וימחו בידיהם את שפתייהם הצחוקות, בעוד מלאו פיותיהם עוגה ויגאלו את פניהם הצהוליים בדמעות ובחלקי המרקחת שבעוגה.

– מה זאת עשיתם!! שמלה לבנה חדשה! טניה! גרישה! – קראה אליהם אמם ותתאמץ להציל את השמלה, ועם זה צחקה מטוב לב בעינים מלאות דמעה.

מהרה הפשיטו את הילדים את בגדיהם החדשים, ופקודה נתנה להלביש את הנערות "בלוזה" קצרות ואת הנערים מעילים ישנים ולרתום את העגלה הארוכה – גם הפעם נאסר סוסו של המנהל אף הוא בעגלה למרות עיני בעליו – ולנסוע בה אל היער ללקט פטריות ואל האל הרחצה.

חדר הילדים נמלא נהם ושמחה ששון ושמחה אשר לא חדלו עד צאת העגלה אל האל הרחצה.

סל מלא פטריות אספו הילדים ביום ההוא, גם לילי מצאה פטריה של עץ לבנה. עד כה היו מעשים, שמיס גול ראתה מציאה כזאת והראתה לה, והפעם מצאה הילדה בעצמה, וכל בני החבורה קראו כאיש אחד בשמחה רבה: "לילי מצאה פטריה!".

אחרי כן קרבו אל הנגר ויעמידו את הסוסים תחת עצי הלבנה ויבואו אל האל הרחצה. הרכב טיריניטי אסר את הסוסים אל אחד העצים, ויהיו הם עומדים ונלחמים בזנבותיהם עם היתושים המצייקים להם, והוא שכב על העשב בצל לבנה ויקטר, ומאהל הרחצה הגיע לאזניו קול צהלת הילדים, אשר לא פסק רגע.

אמנם רבה היגיעה להשיג על כל הילדים ולעצור בהם בהשתובבם מטוב לב. קשה היה לזכור בלי ערוב ושגיאה את כל הפוזמקאות והמכנסים והנעלים הקטנים, השונים אלה מאלה לפי מדות הרגלים השונות, להנר, לפתח ולענוב את כל הפתילים והכפתורים הקטנים; אך דריה אלכסנדרובנה, שגם בעצמה אהבה תמיד לרחוץ במים וחשבה זאת לדבר מועיל לילדים, מצאה עונג מאין כמוהו ברחצה עם כל ילדיה יחד. לאחוז בידיה את כל הרגלים הקטנות הרכות והבריאות האלה, למתוח עליהן את הפוזמקאות, לקחת על זרועותיה את הגינות הערומות האלה ולטבלן במים ולשמוע פעם קריאות צהלה ופעם קריאות חרדה, לראות את הפרצופים האלה, כשהם נושמים ושואפים בכבודות, ועיניהם פקוחות ומביעות פחד ועליצות יחד, להתבונן אל כל "כרוביה" הקטנים האלה, כשהם משכשכים וזורקים מים על סביבם – כל זה היה לה עונג גדול.

כשהיו חצים מלוכשים קרבו ועמדו ביראת הכבוד לפני האהל נשים מבנות-הכפר, לבושות בגדי חג, שהלכו ללקוט עשבים ידועים. מטרונה פילימונובנה קראה אל אחת מהן ונתנה לה סדין וכתונת שנפלו אל המים ובקשה מאתה ליבשם, ודריה אלכסנדרובנה נכנסה בדברים עם הנשים הפשוטות ההן. בראשונה צחקו הנשים והסתירו פניהן בתוך כפיהן ולא הבינו מה שדברה אליהן, אך מהרה גברו על ביישנותן והתחילו מדברות בלי מעצור, ומיד נטה לב דריה אלכסנדרובנה אחריהן, כי ראתה אותן מביטות בחבה מגולה אל ילדיה.

– מה יפית קטנה, לבנה את כסוקר, – אמרה אחת מהן ותבט באבהה אל טניה ותנע בראשה ותוסף: – אבל רזה...

– כן הוא, חולה היתה.

– הגם הוא רחץ, – אמרה השניה ותרמוז על היונק.

– לא, הוא אך בן שלשה חדשים, – ענתה דריה אלכסנדרובנה בגאווה.

– בן חיל!

– ולך יש ילדים?

– ארבעה היו לי ונתרו שנים: ילד וילדה. לפני הצום האחרון גמלתי אותה.

– ובת כמה היא?

– זו השנה השנית.

– למה ככה הרבית להיניק?

– כך אנו נוהגות: שלש תקופות צום...

והשיחה התחילה מעסקת מאד את דריה אלכסנדרובנה, כי שאלה את האשה איך ילדה? מה היתה מחלתן? איה אישה? הלעתיים קרובות הוא בא אל ביתו?

כמו נקשרה נפשה של דריה אלכסנדרובנה בנפשות הנשים האלה בשיחה הזאת, דבריהן משכו את לבה ועניניהן העיקריים היו ממין עניניה החשובים לה. קורת רוח מיוחדת מצאה בראותה בבירור, שכל הנשים האלה שמו לבן למה שילדיה מרובים וכולם יפים למראה. גם לידי גיחוך הביאו הנשים ההן את דריה אלכסנדרובנה ועלבו בזה את האנגלית, כי הצחוק ההוא, אשר לא ידעה האנגלית מה הוא ועל מה, היה מכוון לה. אחת מהנשים הצעירות ההן הסתכלה פעמים אחדות באנגלית, אשר אחרה ללבוש את בגדיה, וכאשר שמעה עליה שמלה שלישיית, לא יכלה האשה ההיא להתאפק ותאמר: "חתול על חתול ועדיין אינה מחותלה" וכל הנצבות עליה צחקו בקול.

דריה אלכסנדרובנה קרבה בעגלה אל הבית, ומטפחת על ראשה, וילדיה המרוחצים מסביב לה, וראשיהם עוד לא חורבו, והרכב אמר לה: "איזה אדון הולך; כמדומה לי שהוא הפוקרובסקי".

דריה אלכסנדרובנה הביטה לפניה ותשמח, כי ראתה את לווין הולך לקראתה באדרתו האפורה וכובעו האפור על ראשו. בכל עת שמחה דריה אלכסנדרובנה לקראתו, אבל בפעם הזאת שמחה ביחוד, על כי הוא רואה אותה בכל כבודה. איש זולתו לא היה מסוגל כמוהו להביח את כל גדולתה זאת.

בראותו אותה, ראה את אחד המחזות אשר צייר לו בדמיונו מחיי המשפחה הצפונים לו לימים הבאים.

– דמינוך, דריה אלכסנדרובנה, כתרנגולת על אפרוחיה.

– מה מאד אשמח! – אמרה ותפשוט ידה אליו.

– שמח תשמחי, ואת לא הודעת לי, כי באת הנה. אחי יושב אתי. סטיבה כתב לי, כי את פה.

– סטיבה? – שאלה דריה אלכסנדרובנה בתמיהה.

– כן, הוא כותב, כי עברת הנה, וחושב, כי תתני לי להיות לך לעזר באשר תמצא ידי, – אמר לווין, ופניו נפלו פתאום ומליו נעתקו ויוסף ללכת אצל העגלה, אך לא דבר דבר עוד, כי אם קטף יונקות תרזות ונשך אותם בשניו: פניו נפלו, על כי השיב אל לבו, כי לא ייטב בעיניה, שיבוא איש זר לעזור לה בדבר שהוא מחובות בעלה לביתו. ובאמת לא ישרה בעיניה דרכו זה של סטיפן ארקדיביץ – להטיל את עבודתו לצרכי ביתו על אחרים. גם הבינה כרגע, כי לווין מבין זאת, ועל בינתו היתרה הזאת, על נמוסיותו הדקה הזאת, אהבה אותו דריה אלכסנדרובנה.

– אני הבינתי, – אמר לווין, – כי כוננתו היא, שרוצה את לראות אותי, ושמה אני מאד על זה. מובן מאליו, שאני משער כראוי, עד כמה משונים בעיניך, בעלת בית רגילה בעיר גדולה, סדרי החיים שבמקום הזה. ואם יש צורך בדבר, אני נכון לעבדך בכל כחי.

– לא, לא! – אמרה דולי. – בימים הראשונים היה קשה לי, ועתה נתקן הכל, בעזרת מינקתי הזקנה, – ובדברה רמזה על מטרונה פילימונובנה, אשר הבינה, כי ידובר על אודותיה ותבט אל לווין בצחוק של נחת רוח ובקשת טובה. היא ידעה אותו וגם לא נכחד ממנה, כי חתן טוב הוא לעלמה אחות גברתה, ונפשה אותה, שיגמר דבר זה.

– הואל נא ושב עמנו. מקום ימצא גם לך, – אמרה אליו הזקנה.

– לא, כי ברגלי אלך. מי מכס, ילדים, ירוץ עמדי להתחרות את הסוסים?

הילדים ידעו אך מעט מאד את לווין, ולא זכרו באיזה יום ראו אותו, אך בדרכיהם עמו לא נראה הרגש המשונה של ביישנות וגועל נפש, המצוי כל כך בילדים בבואם לפני גדולים מתכחשים והגורם להם צרות רבות לעתים קרובות. ההתכחשות מאיזה מין שתהיה יכולה להוליך שולל כל חכם ובנון שבעולם; אבל ילד פשוט שבפשוטים מכיר אותה ומתעב אותה, גם בזמן שהיא מכוסה בכל תחבולות ערומים. בלווין היה אפשר למצוא הסרונות שונים, אך לא התכחשות וגם לא שמץ דבר כזה, ועל כן התנהגו עמו הילדים בחבה שראו אליו על פני אמם. לקול דברו קפצו אליו שני הגדולים שבהם מיד וירוצו עמו בלי כל תמיהה ושאלה, כמו שהיו נכונים לרוץ עם אומנתם, עם מיס גול או עם אמם. גם לילי בקשה, שינתנו לה ללכת אליו, ודריה אלכסנדרובנה מסרה אותה לידו, ויושיבה לווין על כתפו וירץ אתה.

– אל תיראי ואל תחתי, דריה אלכסנדרובנה! – קרא בפנים צוחקים ושמחים, – אי אפשר שתגנף או תפול על ידי.

ואמה ראתה עד כמה הוא קל ועז, מהיר וזהיר יחד בכל תנועותיו ולא דאגה לה עוד, כי אם הביטה אליו בצחוק של נחת רוח והסכמה גמורה.

במקום הזה, בכפר, בחבורת הילדים ובמעמדה של דריה אלכסנדרובנה החביבה לו, צלחה עליו רוחו העליונה, אותה העליצות הילדותית שהיתה מצויה בו והועילה לחבבו על דריה אלכסנדרובנה. בשעת מרצתו עם הילדים למד אותם פרקים בגימנסטיקה ואגב אורחא בדה את מיס גול בלשון האנגלית המשובשת שהשתמש בה, גם ספר לדריה אלכסנדרובנה על אודות מעשיו באחוזתו.

אחרי סעודת הצהרים התחילה דריה אלכסנדרובנה מדברת אליו, בשבתם שניהם לבדם על המרפסת, על אודות קיטי.

– הנה קיטי נכונה לבוא הנה ולשבת אתי פה כל ימי הקיץ.

– האומנם? – אמר לווין, ופניו האדמו, וכדי להפליגה בדברים אמר: – ומה תעני על שאלתי הקודמת? האשלה לך שתי פרות? אם רצונך לעשות חשבון עמי בדברים כאלה, שלמי נא לי חמשה רובלים לחודש, אם לא יחרף לך.

– לא, תודות לך. כבר נכון הכל אצלנו.

– אם כן אראה נא את פרותיך, ואם טוב בעיניך אצוה את המשרתים על דבר אכילתן, כי הכל לפי טיב המספוא.

ובחפצו להפליגה עוד בדבריו, הרצה לפניה תורה שלמה בעסק החלב, ועיקרי תורה זו, שכל פרה אינה אלא מכונה הופכת מספוא לחלב, וכיוצא בזה.

זאת דבר, ונפשו אותה מאד לשמוע פרטי דברים על אודות קיטי, ועם זה ירא לבו מפני הפרטים ההם. מתירא היה, פן תאבד מנחתו אשר קנה לו ביגיעה רבה.

– כן הוא, כן, אבל כל זה דורש השגחה מעולה, ומי ישגיח? – השיבה לו דריה אלכסנדרובנה, לא ברצונה, כי אם מפני הכבוד.

בעזרת מטרונה פילימונובנה כבר עלתה בידה לשים בעסקיה סדרים ולא רצתה לשנות בהם דבר; גם לא האמינה במדעי לווין בעסקי הכפרים. חשודות היו בעיניה סברותיו, שכל פרה אינה אלא מכונה לעשות חלב. על פי דעתה אין סברות כאלה מסוגלות אלא לקלקל את עסקי הכפר. הדבר היה פשוט מזה הרבה בעיניה: כבר אמרה לה מטרונה פילימונובנה, שצריך להרבות במספוא ובמי-מזון לשתיים מהן, למטולאה וללבנה, ולהזהיר את הטבח, שלא יוציא את השופכין מבית המבשלות בעד פרתה של הכובסת. זה היה ברור. והסברות על אודות מאכלי קמח ומאכלי דשא היו מוטלים בספק בעיניה ובלתי מבוררות כלל. וביחוד חפצה נפשה לדבר על אודות קיטי.

י.

– קיטי כותבת לי, כי היא מבקשת לה עתה אך בדידות ומנוחה, – אמרה דולי, אחרי עצרם במלים רגעים אחדים.

– ומה שלומה, הרוח לה? – שאל לווין בדאגה.

– תודות לאל, אך שלום לה עתה. אני לא האמנתי מעולם, כי חולת-לב היא.

– שמח אשמח מאד! – אמר לווין, ודולי ראתה על פניו, באמרו זאת ובהביטו אליה אחרי כן בלי הוסיף דבר, סימני עצבת מסותרת מחלה לב.

– שמע נא, קונסטנטין דמיטרייץ, – אמרה אליו בצחוק חבה וקצת לגלוג שלה, – למה זה תכעס על קיטי?

– אני? אינני כועס, – אמר לווין.

– לא, כי כועס אתה. למה לא באת להראות לא אלינו ולא אליהם בבואך למוסקבה?

– דריה אלכסנדרובנה, – אמר לווין, וכל פניו לבשו אודם, – תמה אני, כי את בטוב לבבך לא תרגישי מה שתעשי לי בשאלתך. איככה לא יצר

לך עלי, בדעתך...

– מה אני יודעת?

– יודעת את, כי השתדתי והשיבו את פני, – אמר לוויין בחפזון.

– ובמה תדע, כי ידעתי זאת?

– הלא הדבר ידוע לכול.

– וזאת טעות בידך; אני לא ידעתי זאת, אף על פי שהבינתי קצת.

– אבל עתה כבר נודע לך.

– אני אף ידעתי, כי אירע דבר, אשר הדאיב את נפשה בחזקה, וכי בקשה מאתי, שלא אדבר בזה לעולם; ואם לי לא הגידה, אין איש בעולם אשר הגידה לו זאת. אבל מה נהיה ביניכם? הגידה נא אתה.

– כבר הגדתי לך מה שהיה.

– באיזה יום הגדת לי?

– בהיותי אצלכם בפעם האחרונה.

– הידעת את אשר אומר לך, – אמרה דריה אלכסנדרובנה, – צר לי עליה, צר לי מאד; ואתה שרוי בצער אך מגאוה.

– אפשר הדבר, – אמר לוויין, – אך...

דולי נכנסה לתוך דבריו.

– אך עליה צר לי, עליה, על האומללה הזאת נכמרו רחמי. עתה הבינתי הכל.

– רב לנו, דריה אלכסנדרובנה, סלחי נא לי, – אמר ויקם. – שלום לך, דריה אלכסנדרובנה.

– לא, המתן מעט, – אמרה אליו ותחזק בשרוולו, – המתן מעט, שבה נא.

– אל נא, אל נא נוסף לדבר בזה, – אמר לוויין וישב, ובאותה שעה הרגיש, כי התוחלת הנכזבה שכבר נואש ממנה חוזרת ונעורה בלבו.

– לולא יקרת בעיני, – אמרה דולי, ודמעות נראו בעיניה, – לולא ידעתך במדה זו שאני יודעת אותך...

הרגש, אשר נחשב בעיניו כמת, הוסיף להתעורר בקרבו ויהי הולך וחזק.

– כן הוא, עתה הבינתי הכל, – הוסיפה דריה אלכסנדרובנה. – אתה לא תוכל להבין זאת; אתם, הגברים, שחפשים אתם, ולכם הברירה, יודעים אתם היטב את מי תאהבו. לא כן עלמה, שדרכה לחכות למי שיבחר בה, ומנהגה מנהג ביישנות של נשים ועלמות, ואתכם היא רואה אך מרחוק ומאמנת לכל היוצא מפיכם – עלמה כזאת יש אשר תרגיש ולא תדע בעצמה מה הוא הרגש הזה.

– אם אין לבה אומר לה...

– לא לבה אומר, אבל הגע בעצמך; אחד מכם, כי ישא עינו אל עלמה, הוא רגיל לבוא אל ביתה, מתקרב אליה, מסתכל בה, ממתין עד שידע, אם ימצא בה את המדות החביבות לו, ואחרי כן, כאשר יתברר לו, שהוא אוהב אותה, הוא משתדך אליה...

– אין כל הפרטים האלה מתאימים.

– אין הפרטים עיקר, אבל אתם משתדכים בשעה שכבר גמלה אהבתכם. בשעה שהמשתדך כבר ברר לעצמו והכריע, במי מהשתים, שנתן עינו בהן, הוא חפץ באמת. ואת פי העלמה אין שואלים. אומרים לה שתבחר בעצמה, ויכולה היא לא לבחור, כי אם לאמור "הן" או "לא".

"הבחירה היא ביני ובין וורונסקי", אמר בלבו, והרגש, אשר נעור בקרבו, חזר ומת, אלא שגם במוחו לחץ והכאיב את לבו.

– דריה אלכסנדרובנה, – אמר אליה, – כן בוחרים בגד או קנין אחר, אך לא אהבה. כבר הוחלט, וכך יפה... אין בחירה אחר בחירה.

– אך גאוה היא, גאוה וגודל לב! – אמרה דריה אלכסנדרובנה וכמו בזה לו על הרגש הזה השפל הרבה מאותו הרגש שאינו נודע אלא לנשים. – כשפנית אל קיטי, לא יכלה על פי מצב רוחה באותה שעה להשיב לך תשובה נכונה, כי פסחה על שתי הסעפים ולא ידעה במי לבחור, כך או בוורונסקי. אותו ראתה בכל יום, ואותך לא ראתה זה ימים רבים. אמת הדבר, כי אילו היתה גדולה קצת בשנים... למשל, אילו היתה נפשי תחת נפשה, לא יכולתי לפקפק אפילו רגע אחד. אני שנאתיו תמיד, וסופו מוכיח על תחלתו.

לוויין זכר את תשובתה של קיטי באמרה: "לא, זה אי אפשר".

– דריה אלכסנדרובנה, – אמר לה בלשון תרעומות, – מוקיר אני את בטחונך בי; אני חושב, כי טועה את. אך אם צדקתי אם אין, דעי לך, שבגאותי זאת, הבזויה בעיניך, אי אפשר לי גם להעלות על דעתי להגות עוד בקטירינה אלכסנדרובנה... הלא תביני זאת, אי אפשר כלל.

– רק עוד דבר זה אומר לך: הלא הבין, כי באחותי אני מדברת, באחותי האהובה לי כבת. ואני לא אמרתי לך, כי אהבה אותך בעת ההיא, אך נתכוונתי לבאר לך, שאין מאונה ברגע ההוא מוכיח כלום.

– אני לא אדע! – אמר לוויין ויתר ממקומו. – אילו ידעת, עד כמה תציקי לי בדברך. הרי זה דומה לאדם שאומר לאם שכולה על ילדה המת: "יכול היה להיות כזה וכזה, להאריך ימים ולהמציא לך שמחה ונחת". סוף סוף אין זה אלא ילד מת, אשר לא יחיה עוד.

– מה מגוחך אתה, – אמרה דריה אלכסנדרובנה ותבט אליו ברגזו, וצחוק קל של לעג ועוצב יחד על שפתייה. – כן הוא, עתה הדבר הולך ומתברר לי, – הוסיפה בפנים מלאים עיון. – אם כן לא תבוא אלינו בימים אשר תשב קיטי פה?

– לא, לא אבוא. מובן מאליו, שלא אהיה בורח מפני קטירינה אלכסנדרובנה, אך אשתדל – בכל מקום שאוכל – למלטה מראות פני הקשים לה.

– מאד, מאד אתה מגוחך, – אמרה דריה אלכסנדרובנה שנית ותסתכל בפניו באהבה: – טוב אפוא, יהי מה שדברנו פה כאילו לא דברנו. למה באת הנה, שניה? – שאלה דריה אלכסנדרובנה צרפתיית את בתה, שנכנסה ל חדר ההוא באותו הרגע.

– איפה מעדרי, אמי?

– הלא אני מדברת אליך צרפתיית, דברי גם את כן.

הילדה רצתה לשנות את שאלתה צרפתיית, אפס כי שכחה את תרגומו הצרפתי של "מעדרי"; אמה הגידה לה זאת ואחרי כן אמרה לה צרפתיית, איפה תמצא את המעדר. והדבר הזה היה לא טוב בעיני לוויין.

כל מה שראו עיניו בבית דריה אלכסנדרובנה ובדרכי ילידה לא היה חביב לו עוד כבראשונה.

“ולמה זה היא מדברת עם ילדיה צרפתיים? – אמר בלבו. – כמה השתנות והתכחשות בזה! והילדים מרגישים זאת. ככה מלמדים את הילדים לדבר צרפתי ומרחיקים אותם משפת אמם”, והוא לא ידע, שזה עשרים פעמים דברה דריה אל לבה כזאת, אלא שאף על פי כן גמרה, שאי אפשר לה ללמד את ילדיה בדרך אחרת.

– אבל אנה אתה נחפז לנסוע? שבה נא.

ליוון נשאר אצלה עד שעת שתי החמרים, אך ערבה כל שמחתו, וקשה היה לו לשבת שם.

אחרי הטה יצא ליוון אל הפרוזדור ויצא לאסור את הסוסים, ובשובו ראה, והנה דריה אלכסנדרובנה מלאה רוגז, ופניה נפלו, ודמעות בעיניה. בשעה שעמד ליוון בפרוזדור קרה אותה דבר, אשר השבית פתאום את כל שמחתה ששמחה בילדיה ביום ההוא ובטל את כל גאותה שהתגאתה בהם: גרישה וטניה נאבקו בגלל כדור המשחק. דריה אלכסנדרובנה שמעה קול צעקה מחדר הילדים ותרג שמה, והנה מראה נורא נגד עיניה: טניה החזיקה את גרישה בציצת ראשו, והוא הכה אותה בלי הוהר ככל אשר מצאה ידו, ופניו נעו מחמה. דריה אלכסנדרובנה ראתה זאת וכמו נתק דבר בתוך חדרי לבה, כמו באה חשכה גדולה להקדיר חייה: כי נגלה לה, שילדיה אלה, שהתגאת בהם, היו לא רק מן המצויים שבמצויים, כי אם גם מן המקולקלים שבהם, ילדים שלא הורגלו בדרך ארץ, בעלי מדות נסות ואכזרים כחיתו יער, כללו של דבר ילדים רעים.

ברגעים ההם לא יכלה לא לדבר ולא להרהר בשום ענין אחר חוץ מזה וכן לא יכלה לעצור ברוחה מספר את הדבר לליוון.

ליוון ראה, כי צר לה מאד ויתאמץ לנחמה ויאמר לה, שאין כל סימן רע במעשה זה, כי כל הילדים דרכם להאבק; אך בפיו דבר כן ובלבו אמר: “לא, אני לא אשנה את דרכי לדבר צרפתי עם ילדי; אך לא ילדים כאלה יהיו לי; עלינו אך להמנע מהשחית את דרכי הילדים ואת מדותיהם הטובות, ואז יהיו טובים ונחמדים. כן הוא, לא כאלה יהיו ילדי!”

ליוון התפטט מאתה ויסע לדרכו, והיא לא עצרתה עוד.

יא.

בחצי חודש יולי בא אל ליוון זקן הכפר שבאחוזה אחותו, הרחוק מפוקרובסקא כעשרים תחומים, לתת חשבון לפניו על מהלך העסקים וקציר העשב. הכנסתה העיקרית של אחוזת אחותו באה מכרי העשב הרעים שהיו בה. בשנים הקודמות היו האכרים חוכרים את הכרים האלה בעשרים רובל לדיסאיטינה. כאשר היה ליוון להמנהל לאחוזת האת ראה ויתבונן, שכרי העשב יפים יותר, ויקבע שכר חכירתם עשרים וחמשה רובל לדיסאיטינה. האכרים לא רצו להכור במחיר זה וכפי שנראה לו לקונסטנטין ליוון לא נתנו גם לאחרי לחכור. ויבוא ליוון בעצמו אל האחוזת ויצו לקצור ולאסוף את העשב, מקצתו על ידי שכירים ומקצתו על ידי אכרים על מנת שיקחו להם חלק קבוע בקציר. אכרי הכפר עשו ככל אשר מצאה ידם להפריעו ממנהג חדש זה, אבל הוא עשה והצליח, ובשנה הראשונה גדלה ההכנסה כמעט כפלים. גם בשנה השנית גם בשנה שלפני שנת המעשה הזאת הוסיפו האכרים להפריע, והעשב נקצר ונאסף כבשנה הראשונה. אך בשנה הזאת חכרו האכרים את כל הכרים לישליש¹⁸, וזקן הכפר בא להודיעו כי הכל נקצר ונערם, וכי בירתו מפני הגשמים קרא לסופר האחוזת ובפניו חלק את החשבון וכבר הכניס מחשב בעלת האחוזת אל גרנה אחת עשרה ערמות. על פי תשובותיו הסתומות של הזקן על השאלה, כמה חשב עשה הכר הגדול, על פי פיזיוויו לחלק את החשבון בלי שאלו את המנהל ועל פי כל מדברו של אותו זקן הבין ליוון, שיש בדברים בוג, ויגמור לנסוע שמה בעצמו ולראות בעיניו.

בצהריים בא ליוון אל הכפר והוא וימסור את סוסו לידי אכר זקן ממיודיעו, בעל מינקת אחיו, ויבוא אל גן-הדבורים של הזקן הזה לדבר עמו ולשמעו מפיו פרטי דברים על אודות קציר העשב. פרמניץ – זה שם הזקן – היה איש צורה ומרבה שיחה ויקבל את ליוון בשמחה ויראהו את כל קניניו ויספר לו בפרטות על אודות דבוריו ונחילי השנה הזאת; אך על שאלות ליוון בענין העשב השיב לא בנפש הפצה ותשובותיו היו סתומות. בזה מצא ליוון עוד הוכחה אחת, שהשערתו נכונת, וילך אל מקום הקציר וירא את הערמות. הערמות לא יכלו להכיל חמשים עגלות, וכדי להראות בבירור שכן הוא צוה ליוון להביא את העגלות, אשר טענו והוליכו בהן את העשב ולהעביר ערמה אחת אל הרפת והנה יצאו אך שלשים ושתים עגלות. לשוא הבטיח הזקן, כי החשב תופח בטבעו בעודנו לח וכי נתכוון בערמות, וישבע, כי הכל נעשה בצדק ובישרת לבב; ליוון עמד על דעתו כי לפי שהחשב נחלק שלא בפקודתו איננו מקבל אותו בשיעור חמשים עגלות לערמה. אחרי טענות ארוכות הוחלט, שהאכרים יקבלו בחלקם את אחת עשרה הערמות, שהובאו אל הגורן, על פי חשבון חמשים עגלות לערמה, ובחלק בעלת האחוזת יתנו ערמות אחרות. הטענות והמענות האלה וחלוקת הערמות נמשכו עד לפנות ערב. כשנגמרה כל החלוקה העמיד ליוון תחתיו את סופר האחוזת להשיג על מעשי האכרים וישב על גל-חשב אחד, שנעצו בו זמורה לסימן ויתענג למראה עיניו על הכר הנרחב המלא המון עם.

בלשון האדמה שבתוך עבר הנהר הכפץ, מאחרי אגם-בצה קטן, נהרו לעיניו הנשים הכפריות, השונות במראהן ובלבושיהן, בדמות שורה ארוכה, וקולותיהן, צהלת צחוק ושיחה מרובה, הגיעו לאוזניו משם, ועל הלך הירקרק המזהיר מרחוק השתרעו מהר לעיניו גלים אפורים, גלי חשב צבור בתפוזן. אחרי הנשים הלכו האכרים, ואיש קלשונו בידו, ומהרה היו צבורי החשב לערמות נפוחות, רחבות וגבוהות, משמאל רעשו העגלות על פני הכר החשוף, וערמות החשב הנודף הורמו זו אחר זו בקלשונים גדולים והוטלו על העגלות כחומות גבוהות מאחורי הסוסים.

– אך זה רוח טוב לקציר! אך זה חשב יפה! – אמר הזקן פרמניץ, אשר ישב גם הוא אצל ליוון. – טה הוא ולא חשב! ומה מהירים הם במלאכתם! כבני אוזא שפזרו להם גרעינים הם מלקטים! – הוסיף וירמוז על הערמות הנגרפות לעיניהם. – משעת הצהריים הספיקו להוליך חציו.

– האחרונה היא? – קרא הזקן אל אכר צעיר, אשר עבר על פניו בעגלה והיה עומד על מחיצתה הקדומה ומנפץ ומנהיג את סוסו במושכות הקנבוס שבידו.

– האחרונה, אבי! – קרא האכר הצעיר ויעצור בסוסו ויבט בצחוק קל אל האשה האדמונית, אשר ישבה בתוך העגלה בפנים שמחים וצוחקים וינהג הלאה בעגלתו.

– מי הוא זה? בנך? – שאל ליוון.

– קטן בני, – אמר הזקן בבדיחת חבה

– בן חיל נפלא!

– נער טוב.

– ובעל אשה?

– זה השנה השלישית.

– וגם בניו לו?

– איזו בניו! שנה תמימה לא הבין דבר, ואנחנו מלגלים עליו, – ענה הזקן. – אבל מה טוב החשב! טה ממש! – חזר הזקן לדבריו הראשונים, בחפזו לנטות מענין זה.

ליוון הסתכל עוד בצעיר הזה – וונקה פרמנוב קראו לו – ובאשתו. הם התחילו טוענים את העגלה לא רחוק משם. הוא עמד על העגלה ויקבל וישוה וידרוך את צבורי החשב הגדולים, אשר הטילה לפניו אשתו העסקנית הצעירה והיפה בראשונה בכפיה, ואחרי כן בקלשון. בידיים קלות ומהירות ובפנים צוהלים עשתה את שלה. החשב לא עלה על נקלה, כי התלכדו חלקיו הדקים זה בזה. אך היא הפרידה ורכבה מעט את הגל המכוון ותנעץ בו את קלשונו ותפן בתנועה קלה ומהירה ותשעל על הקלשון בכל כובד גייתה ומיד חזרה והטתה אחרנית את גבה החגור באזור אדום, וקומתה חזרה ונזקפה, והובלט לבה, לב אשה צעירה ובריא, מתחת לכסוי הבד המתוח עליו, ובידיה חטפה והחזיקה את הקלשון ותורוק בכח מלמטה למעלה את החשב שנאחו בו אל העגלה, ואישה בחפזו להמעיט את יגיעתה כפי האפשר, חטף ויקבל בידיים פשוטות ומורחבות את אשר המציאה לו בכל פעם וימהר להניחו כראוי על עגלתו. כאשר המציאה לו את שארית החשב האחרונה במגריפה, נערה את פירווי העשבים שנתפזרו על צוורה ותשב למקומה את מטפחת ראשה האדומה, אשר הורדה על מצחה הלבן, שלא שפתו השמש, ותחל אל מתחת לעגלה לעזור לחוק את המשא אשר עליה. אישה הורה אותה, אך תקשור את החבל במוט, ויצחק צחוק גדול על אחד מדבריה שאמרה לו ברגע ההוא. על פני שניהם נראתה אהבה עזה של צעירים לימים, שרגש האהבה ועודנו חדש עמהם.

המשא נקשר והודבק היטב; איבן קפץ וינהג ברסנו את סוסו הטוב והבריא; ואשתו זרקה את המגריפה אל העגלה ותלך בצערי און, הלוך ונופף בידיה, אל הנשים, שנעודו שם בדמות מקהלת מזמורת. איבן יצא בעגלתו אל המסלה ונלוה אל שאר הנוסעים משם והנשים הלכו מאחרי העגלות הלוך ושורר בקולותיהן, קולות ששון ושמחה, שנשמעו למרחוק, ומגריפותיהן על כתפיהן, ופרחים בהירי-צבעים מתנוססים עליהן. אחת מהן החלה בקול גס ומשונה את חרוזי השירה וכהגיעה אל מקום השנות המלים חזרו כולן כאחת לראש, והן כחמשים נשים, שקולותיהן החזקים מקצתם גסים ומקצתם דקים.

בקול זמרה זה הלכו הנשים הלוך וקורבו אל המקום אשר ישב שם לוויין, ובקרבן נדמה לו, כי ענת רעמי צהלה ושמחה עולה עליו. והעננה הגיעה אליו ותתקפהו, והערמה אשר שכב עליה ושאר הערמות והעגלות וכל הכר עם השדה שנשקף מרחוק – כל אלה יחד התחילו חוגגים ונעים לקולות הזמרה המשונה הזאת. זמרה בלולה בצעקות, בשריקות ובנגיחות מיוחדות מטוב לב. לוויין התחיל מקנא בהן על עליצותן הפשוטה והנאמנה, ונפשו אותה להשתתף בה ולהביע שמחתו בחיים גם הוא עמהן. אך הוא לא יכול עשות דבר בלתי אם לשכב על מקומו ולהשקיף ולשמעו. כאשר הרחיק המון הזה מגבול מראה עיניו ומשמע אזניו, תקפוהו געגועים קשים, ויתעצב אל לבו על בדידותו, על הבטלה שהוא בטל מעבודת הגוף ועל השנאה הכבושה שיש בו לעולם כולו.

אחדים מהאכרים, אשר נדונו ויריבו אתו יותר מכל חבריהם על דבר החשש, אותם האכרים, אשר דבר אליהם קשות או אשר בקשו לרמותו, ברכו אותו בסבר פנים יפות בעברם על פניו וברור היה, כי אינם חורשים ואינם יכולים לחרוש עליו רעה, אף אינם נחמים על מזמתם אשר זממו לעשות לו ואינם זוכרים את כל אותו המאורע. כל הדבר נשקע בים העבודה שעבדו כולם יחד בגילה וברנה. אלהים בורא יום ונותן לאדם כח. היום והכה מוקדשים יחד לעבודה, ומתן שכרה של עבודה זו בה בעצמה. ולמי היא? ומה יהי פריה? השאלות האלה אינן כענין ואין בהן כלום.

פעמים רבות התבונן לוויין בחיים האלה, פעמים רבות קנא באנשים שחיהם חיים כאלה, אך ביום ההוא, ביחוד אחרי ראותו את דרכי איבן פרמנוב עם אשתו הצעירה, עלתה על דעתו בפעם הראשונה בברור, שבידו להחליף את חייו הקשים, את חיי הבטלה וההתחפשות ורדיפת הבצע בחיי העבודה הצבירים הטוהרים והנחמדים.

הזקן, אשר ישב אצלו, כבר הלך לביתו; גם כל העם הלך איש לדרכו. אנשי המקומות הקרובים הלכו לבתיהם, והיושבים במקומות רחוקים נאספו לסעוד וללון יחד בכר. ולוויין הוסיף לשכב על ערמתו, ואיש לא ראה אותו, וישקף וישמע ויהרהר. האנשים שנשארו ללון שם לא נתנו שנת לעיניהם כמעט כל הלילה ההוא, שהיה מלילות הקיץ הקצרים. בראשונה נשמע קול שיחתם וצחקם מטוב לב בסעדם יחד ואחר כך עוד קול רנה ושירים וצחוק.

כל היום הארוך ההוא, יום עבודה רבה, לא השאיר אחריו בקרבם בלתי אם לב שמח. לפני עלות השחר היה שם כל שאון לדממה. אך קולות הצפרדעים, המקרקרות בלי הפסק ברצותיהן, נשמעו יחד עם נעירת הוססים מתוך האד העולה מן האדמה לפנות הבוקר. לוויין נעור מהרהורי לבו ויקם ממשכבו על הערמה ויבט אל הכוכבים ויבן, כי עבר הלילה.

“ומה אפוא אעשה? ואיך אעשה זאת?” אמר עם לבבו ויתאמץ לברר לעצמו את כל אשר הגה והרגיש בלילה הקצר ההוא. כל רעיונותיו ורגשותיו נחלקו לשלושה סעיפים: האחד היה ענין עזיבת דרכיו הקודמים והשכלתו שאין חפץ בה. בעזיבה זו ראה עונג לנפשו, וקלה ופשוטה היתה לו. בסעיף השני נכללו מחשבותיו ודמיונותיו על אודות החיים החדשים, שרצה להכנס בהם. בכירור גמור הרגיש, עד כמה החיים האלה פשוטים, טהורים ונכוחים, ומוכסח היה, שימצא בהם את השמחה בחלקו ואת המנוחה ואת רגש הכבוד הפנימי שהוא חסר לנפשו ושהוא כואב מאד על חסרונו. והסעיף השלישי היה רעיונות בשאלת אפני המעבר מן החיים הקודמים אל החדשים. אך על שאלה זאת לא מצא תשובות ברורות. “עלי להיות בעל אשה, לנסוק ביגיע כפי ו להצטרך ליגיע כפי. היש לי לצאת מפוקרובסקא? לקנות לי קרקע? להכתב בעדת אכרים? לקחת לי אשה מבנות האכרים? אבל איך אעשה כל זאת? – הוסיף לשאול בלבבו ולא מצא מענה. – אולם מאשר לא ישנתי כל הלילה לא אוכל עתה לתת חשבון ברור לנפשי, – השיב אמריו לו. – אחרי כן אברר הכל. אך בזאת אני בטוח: בלילה הזה הוטל גורלי. כל הלומוני הקודמים על אודות חיי הנשואים הבל וריק הם, לא זה הדרך. הדבר פשוט ונבחר לי הרבה...”

“מה נהדר המראה!” – אמר בלבבו, בראותו באמצע קריע השמים ממעל לראשו קבוצת עבי-צמר-צחר קטנים בדמות קונכיה, שעניה כעין קליפת המרגלית, – “מה נחמד הכל בליל חמד זה! ואימתי הספיקה קונכיה זו ללבוש צורתה? – הן לפני שעה קטנה הבטתי השמימה, ולא נראה עליהם מאומה, רק שתי רצועות לבנות לבד. ככה נשתנו כמו רגע גם השקפותי על החיים...”

לוויין יצא מן הכר ההוא אל המסלה הגדולה ההולכת אל הכפר. רוח חרישית נשבה, ואד ועלטה היו, כי הגיע רגע הענן והערפל המצויים לפני עלות השחר, או לפני גמר נצחונו של האור במלחמתו עם החשך.

ברגלים מהירות הלך הלוך והבט אל הארץ, הלוך והתכוין מקרת שעת הבוקר. “מה זאת? הנה מרכבה מרקדה” אמר בלבבו, בשמעו קול מצלות סוסים וירם ראשו. במרחק ארבעים צעדים מאתו נסעה נכחו במסלה הגדולה היא, המכוסה ירק דשא דק, מרכבה רתומה לארבעה סוסים, וחבילות משא של נוסעים על גגה. הוססים האמצעיים התמצצו לצאת מבין חריצי-הגלגלים, שראו לפנייהם על אדמת המסלה, וילחצו אל המוט התלוי לרחבו מאחריהם, אך הרכב המהיר במלאכתו, שהיה מוטה הצדה על מושבו, החזיק את המוט בכח, ואופני המרכבה התגלגלו במהירות בתוך חלקת החריצים.

רק בזאת התבונן לוויין ויבט אל המרכבה בעודו שקוע בהרהוריו, בלי שים לב לראות, מי נוסע בה.

בפנת המרכבה התנמנמה אשה זקנה, ועל יד החלון ישבה עלמה צעירה, שלפי הנראה נעורה אך לפני רגעים אחדים, ותחזק בשתי ידיה בקשורי רדידה הלבן. והעלמה עליוזה, עסוקה במחשבות ומלאה זיו חיים פנימיים יפים ומשוכללים, שאינם דומים כלל לחיי לוויין, וכשנקרה לוויין נגד עיניה הביטה אל אדמיתות המזרח.

ברגע שהמחזה הזה חלף הלך לו התבונן, כי שתי עינים, שחותרם אהבת אמת עליהן, הביטו אליו. היא הכירה אותו, ופניה נהרו משמחה שיש עמה תמיהה.

והוא ידע, שלא טעה בראותו. עוד שתי עינים כאלה לא היו ולא נבראו. רק עלמה אחת נמצאה בכל הארץ, שכל עולמו וכל תוכן חייו יכלו להתרכז בה. לא היה כל ספק בעיניו, כי קיטי היא שעברה עליו במרכבה; כי מתחת מסלת הברזל נסעה ליירגושובה. וכל המחשבות אשר סערו בקרבו בלילה ההוא, כל החלטותיו אשר החליט על אודות הימים הבאים, בטלו יחד פתאום ברגע ההוא. בועל נפש זכר, כי עלתה על דעתו לקחת לו אשה מבנות האכרים. רק שם, במרכבה אשר חלפה עברה עליו במהירות מרובה ונסבה אל עברה השני של המסלה, – רק שם היה אפשר למצוא את חידת חייו, אשר כבדה ממנו והדאיבה את נפשו בחזקה בימים האחרונים.

היא לא נשקפה עוד מתוך המרכבה. משך נוצות הברזל לא נשמע עוד, גם קול המצללות נחבא כמעט; נביחת כלבים העידה, כי עברה המרכבה גם לפני הכפר; – וישארו שם אך השדות החשופים מסביב לו והכפר מלפניו והוא בעצמו, איש בודד ונכרי לכל, איש הלוך לבדו במסלה גדולה ועזובה.

לוויין נשא עיניו השמימה ויקו למצוא שם את קבוצת העבים הקטנים בתמונת קונכיה, אשר ראה בה את דמות מהלך רעיוניו ורגשותיו בלילה ההוא, אך לא מצא כל שארית לתמונה ההיא. שם במרומים כבר נשתנה הכל. תחת הקונכיה, שלא נשא כל זכר לה, נמתחה על פני חצי הרקיע יריעת גורי עבים קטנים הולכים ודקים. השמים הזהירו בלבוש תכלת ובהבה ובשפת חידות ורזים כבראשונה השיבו לו על שאלות מבטי עיניו.

“לא, – אמר אל לבו, – אמנם טובו מאד החיים ההם, הפשוטים והמלאים עבודה, אך אני לא אוכל לשוב אליהם. אוהב אני אותה.”

איש, מבלעדי המקורבים ביותר לאלקסיי אלכסנדרוביץ, לא ידע, כי השר הזה, שלפי הנראה אין כמוהו קר רוח ומתנהג בחשבון, מצוין ברגשות לדבר אחד, במדה שאינה מתאמת לאפיו הכללי: הוא לא יכול לשמוע ולראות בקרירות דעת בבכות ילד או אשה לפניו. למראה דמעות היו טענותיו מסתתמות ומחשבותיו מתבלבלות. ראש לשכתו ומזכירו ידעו זאת והיו מזוהרים את בעלות הבקשות, שתשמרנה לנפשתייהן ולא תבכינה, למען לא יבולע להן בדברי בקשותיהן. “פן יצוקף ולא יטה אזנו לכן”, אמרו להן פקידיו אלה. ובאמת היה מביע מבוכתו לקול בכי ולמראה דמעות ככעס מבוהל. “לא אוכל עשות מאומה. סורי נא מהר מזה!” היה צועק ועונה לבעלת בקשה בבואה לבכות לפניו.

כאשר הגידה לו אנה, בשובם ממקום התחרות, את הדברים שבינה לבין וורונסקי וכסתה פניה בכפיה והתחילה בוכה לעיניו, הרגיש אליקסי אלכסנדרוביץ, בכל חמתו עליה, שהוא בא במבוכה הגדולה התוקפת אותו בכל פעם שבוכים לפניו. מדעתו זאת ומדעתו, שרגשנות יתרה ברצונו כזה אינה לפי כבודו ומצבו, התאפק וישמר מהראות כל את חיים, ישב בלי נוע ובלו שים עין עליה; וזה הדבר, אשר היו פניו כפניו מת לתמהון לבב אנה.

כשגנשה המרכבה אל הבית הוריד אותה ארצה ויתחזק ויתפטר מאתה בנמוסיות הנהוגה ואמר באזניה את הדברים האחרים, אשר לא הטילו כל חובה עליו, כי מחר יגיד לה, מה שהוא חושב לעשות.

דברי אשתו, אשר הוברר לו בהם, כי כל מגורתו באה לו, הביאו לו כאב לב נורא. והכאב הזה חזק עוד יותר, כשנלוה אליו הרגש המשונה, רגש החמלה עליה, שהעירו בו דמעותיה. אך כאשר נשאר לבדו במרכבה ראה ויתפלא וישמח, כי סרו מעליו גם החמלה הקשה הזאת, גם צרות לבבו שבימים האחרונים על דבר אשתו, גם אש חמת הקנאה שהציקה לו.

כאיש אשר עקרו את שנו הרועה, שכאבה עליו ימים רבים, היה ברגעים ההם. אחרי המכאוב הנורא הבא על האדם בשעת עקירת השן, שנדמה לו בה, כאילו גוש גדול מכל ראשו נעקר מתוך לחיו הפנימי, הוא מרגיש פתאום, בלי האמן בעצמו, כי הדבר, אשר הפליא את מכאוביו והעסיק אותו כל היום בלי הרפות ממנו, הוסר ויהי כלא היה, ומעתה אינו אנוס עוד להרהר בלי הפסק אך בשנו לבד. כזאת הרגיש אליקסי אלכסנדרוביץ. משונה ונורא היה כאבו, אבל הכאב הוא עבר; ומיד ראה, שהוא יכול מעתה לחזור ולחיות ולהרהר גם בדברים אחרים.

“בלי רגש כבוד ובלו לב היא, בלי כל אמונה דתית, אשה נשחתה! זאת ידעתי וראיתי בעיני כל הימים, אף על פי שבחמלתי עליה התאמצתי לכתש לנפשי בדבר הזה”, אמר אל לבו. ובאותה נדמה לו, שראה זאת כל ימיו; וזכור פרטים מדברי ימי חייו, אשר לא ראו בעיניו עד היום ההוא; אבל ביום ההוא מצא בהם הוכחות ברורות, שהיתה אשה נשחתה בכל עת. “שגיתי בקשרי את חיי בחייה; אבל אין כל מעשה רשע בשגיאתי זאת, ועל כן אי אפשר לי שאהיה לאומלל בגללה. לא בי העון, – הוסיף לדבר אל לבו, – כי אם בה. אך מה לי ולה? הרי היא כאילו אינה בעיני”.

לגורלה ולגורל בנם, – גם עם בנו לא היה עוד כמתול שלשום – לא דאג עוד. רק דבר אחד העסיק אותו והוא, איזו הדרך הנכונה והיפה והטובה לפניו – שבשלב זה היא גם הישרה מכל הדרכים – לנער בה את הרפש אשר זוקה עליו בניווילה ולהוסיף ללכת בדרכו הישרה של חיי עבודה רבה ומועילה.

“לא אוכל להיות אומלל ואובד, בגלל אשר אשה בויה השחיתה את דרכה; עלי למצוא את המוצא הטוב והנאות מן המבוכה הקשה, אשר הביאתנו בה. גם מצוא אמצא אותו, – אמר אל לבו בפנים הולכים וזועפים. – לא אני הראשון ולא אני האחרון”. ועל זכרונו עלו מלבד המקרים ההיסטוריים, מהליני היפה אשת מינילאי, שזכתה לפרסום מיוחד, עד ננות דורות מאוחרים עוד הרבה מעשים בנשים סוטות שהיו בימיו בבתי מרום עם הארץ שבדורו. “דאריאלוב, פולטובסקי, קריבוב, הגרף פאסקודין, דראם... כן, גם דראם... והוא איש ישר ורב פעלים... סימיונוב, צ'אגין, סיגונין, – זכר אליקסי אלכסנדרוביץ. – אמת הדבר, שהבריות מלגלים קצת באנשים האלה שלא בפניהם, אך לא מחכמה ילעגו; אני לא ראיתי בזה מימי אלא צרה גדולה והשתתפתי בצערם תמיד”, אמר אליקסי אלכסנדרוביץ אל לבו, אף על פי שלא כן היה באמת, כי מעולם לא השתתף בצער ממין זה, כי במדה שרבו מעשים בנשים סוטות בבתי אחרים, בה במדה גבה לבו במדותיו הטובות. “הרי זו רעה, שכל אדם יכול לנפול בה. ברעה הזאת נפלתי גם אני. עלי אך לשאתה ולהתנהג בה כהוגן כפי האפשר”. ובלבו החל לזכור ולפרט את מעשי האנשים, אשר קרו אותם כאלה:

“דאריאלוב נלחם מלחמת שנים...”

בימי שחרותו היה אליקסי אלכסנדרוביץ מרבה להרהר בדואל, באשר היו ידיו רפות ולבבו רך, ונפשו ידעה זאת מאד. הרעיון על דבר רובה מוכן אליו הפיל עליו אימתה ופחד, ומימיו לא השתמש בכל כלי נשק. האימה הגדולה הזאת היא שהעירה אותו בעודו צעיר לימים להרהר בדואל ולהעמיד עצמו בכח דמיונו במקום שאדם מוזק להשליך את נפשו מנגד. כאשר גדל והצליח והגיע למדרגה גבוהה בחיים, כבר נשכח ענין זה מלבו; אך הרגש שהורגל בו מלפנים חזר ונעור בו ביום ההוא, והיראה מפני המורד שבו זוקה עליו גם הפעם, ובגללה עיין בשאלת הדואל זמן רב ומכל צד, אף על פי שידע מראש, שבשום אופן לא יצא למלחמת שנים.

“אין כל ספק, שהצבור שלנו עודנו פראי כל כך (מה שאין כן באנגליה), שרבים מאד” – ובתוך הרבים ההם נמצאו גם אותם שדעתם יקרה בעיניו – “יחשבו את הדואל לדבר טוב; אבל מה בצע בו? נשערה נא, שאקרא אותו למלחמה” – הוסיף אליקסי אלכסנדרוביץ לדבר עם לבבו וישו לנבט עיניו את הלילה, שיעבר עליו אחרי הקריאה הזאת, ואת הרובה הממוכן אליו, וכל עצמותיו רחפו, ולבבו הבין, כי לא תהיה כזאת לעולם, – “נשערה נא, שאקראוהו למלחמה. נשערה נא, שילמדו את ידי לזה גם יעמידו כראוי, ואני אשלה ידי ואלחץ את הכפתור – לדברים האלה עצם ענין – וגם אוכל לו לאמיתיה – אליקסי אלכסנדרוביץ הניד ראשו, לגרש את רעיוני הרוח האלה – איזה טעם יש לי ברציחת נפש איש, על מנת לברר על פיה, מה לעשות לאשתי הפושעת ולבנה? הלא גם אחרי כן עוד אצטרך לעיין ולגמור מה לעשות לה. אבל קרוב מזה וגם אין כל ספק בדבר, שאני אפול מת או אפצע. אני, איש נקי, אהיה לעולה, אני אספה או אפצע. זה משונה עוד יותר. ולא עוד אלא שגם אעשה עול, אם אקראוהו להלחם אתי. הטרם אדע, כי מאהבי לא יתנוני לעולם להלחם באמת, – לא יתנו לעסוק מידי, לאדם, שארץ רוסיה צריכה לו, לסכן את נפשו? ומה תעלה בידו? הלא יתי הדבר וזהה, כאילו בידעה מראש, שלא אבוא לידי סכנה זו לעולם, שעתיד את עצמי נכונן למלחמה, כדי להתנאות בעיני הבריות על שקר. וזה אינו כהוגן כלל, כי לשון תרמית היא, מרמה והתכחשות יחד. לא, אי אפשר לי להלחם ואיש לא יחשוב לי זאת לחובה. מטרתו היא להגן על כבוד שמי, לבעבור אוכל להוסיף לעסוק בעבודתי בלי מפריע”. עבודת משמרתו גדלה בעיניו בכל עת, ובימים ההם הוקירה עוד יותר מבראשונה.

כאשר נואש מקריאת מלחמה שם לבו אל הדרך האחרת והיא דרישת כריתות¹⁹, שבחרו בה אחדים מהבעלים שעלו על זכרונו. אך בכל המעשים שזכר (ומעשים כאלה רבו מאד במרום עם הארץ, בתוך הצבור הנודע לו היטב) לא מצא גם אחד, שנתכוונו בו עושו למטרה זו שהציב לו הוא. בכלם היה הבעל מוסר או מוכר את אשתו והבוגדת, ומי שיצא חייב בדין – אם הבעל אם האשה – שבשלב זה נאסרו לו נשואים חדשים, יכול אחרי כן לראות חיים עם בת זוגה נשנית – או האשה עם בן זוגה – בכל אות נפשו ולמצוא סמך לזה גם בחוקים. אך על פי מה שעלה ברצונו של אליקסי אלכסנדרוביץ, ראה, כי להגיע לידי כריתות בסדר המקובל בספר החוקים, דבר שאי אפשר הוא. לבבו הבין, כי בתנאי חייהם של אנשים כמוהו אין מקום לאותן הראיות הגמורות, הדרושות על פי החוק כדי לענות באשת איש ולחייבה בדין; וכן הבין היטב, כי על פי הנמוסיות הדקה הנהוגה בחיים כאלה, אין לו להשתמש בראיות הן, גם אילו היה בידו, להביאן, כי בהביאו ראיות כאלה, ישפיל כבודו יותר מכלבדה.

השתדלות זו של גירושין יכלה להביא רק לידי מעשה בית דין מגונה ומחפיר, אשר ישמח לבב שוואני, ימציא חומר הגון לבעלי לשון הרע וישכין לעפר כבודו הגדול בצבור. ואל מטרתו העיקרית, אל ברור מצבו בלי התרגזות מיותרת, לא יכול להגיע גם על ידי כריתות. מלבד זאת היה המשפט הזה וגם התחלת ההשתדלות בעצמה עדות גלויה על האשה, שמאסה את בעלה ותדבק במאהבה, ואליקסי אלכסנדרוביץ, אף על פי שנדמה לו באותה שעה, שהוא בז לאשתו ממעמקי לבו, עוד לא רצה להסכים, שתוכל להיות לוורונסקי בלי מכלים דבר, שתהי חוטאת זו נשכרת. גם הרעיון על דבר האפשרות הזאת המרה את רוחו עד בלי חק ובעלותו על לבו, התחיל גועה ממכאוב פנימי ויקם וישנה מקומו במרכבתו ומן רב אחרי כן עטף רגליו הנוחת להצטנן ודלות הבשר בשמיכת השער.

“מלבד פרידה פומבית במעשה בית דין היתה עוד דרך אחת לפניו, והיא לעשות כאשר עשו קריבוב, פאסקודין ודראם בטוב לבו, לתת לאשתו להפרד ממנו, – הוסיף לזכור עם לבבו, כשון חמתו; אבל גם תחבולה זאת מעטה חרפה על בעליה כספר כריתות על ידי בית דין, והעיקר הוא, שגם היא תמסור את אשתו לידי וורונסקי. – לא, היה לא תהיה, לא יהיה כדבר הזה לעולם” – קרא בקול ויוסף להתעטף בשמיכתו. – אני אין לי להיות אומלל ואובד, אך הוא והיא אין להם להצליח בכל דרכיהם”.

רגש הקנאה, אשר הציק לו כל הימים, אשר היה הדבר מוטל בספק, עבר ברגע אשר עקרה אשתו בדבריה את שנו הרועה הזאת. אבל תחתיו בא רגש אחר, והוא התשווקה שאשתו הבוגדת לא רק לא תגבר עליו כי אם גם תענש כדי רשעתה. אמנם לא אבה להודות, שיש בו רגש זה, אך בכתר לבו חפץ מאד, שתאש עונש על הפריעה את מנוחתו ועל תתה אותו לחרכה. וכאשר חזר ועיין בפרטי מלחמת השנים והכריתות וההתפרדות שלא כדון וזחה את שלש אלה יחד, כתחבולות אשר לא תצלחנה לו, בא לידי מסקנה, שרק דרך אחד לפניו – לתחזוקה בביתו, להסתיר את הדבר מעיני הבריות ולהתאמץ בכל אשר תמצא ידו לשים קץ לקשר – האהבה הזו, וחפצו העיקרי היה – אף על פי שלא הודה לעצמו בה – ליסרה בדרך זה על מעלה. “עלי להגיד לה, כי עינתי במצב הקשה אשר העמידה בו את ביתנו ולא מצאתי דרך טובה לפנינו מהחוקת הסדר הביתי הקבוע, כי על הדרכים האחרים יהיו קשים ממנה לשנינו, וכי נכון אני לשמור את הסדר הזה, אך בתנאי שתמלא את רצוני בדיוק, שלא יהו עליה עסקים עוד עם מאהבתי”. כה החליט אליקסי אלכסנדרוביץ, ועוד סברה חשונה אחת נוספה לו לחזוק החלטתו זאת: “ירק אם ככה אני עושה לה יאימנו מעשי גם לתורת הדת, – אמר בלבו, – רק על פי החלטה זאת אינני דוחה בשתי ידיים את אשתי החוטאת, ואני נותן לה לשוב מדרכה הרעה וגם אקדיש מקצת כחי ומדעי – גם כי יכבד עלי הדבר עד מאד – להחזירה למוטב ולהציל את נפשה”. אמנם ידע אליקסי

אלכסנדרוביץ, כי להשפיע השפעה מוסרית על אשתו לא יוכל, כי אך לשקר הוא מנשא את נפשו להורות דרך תשובה; אף אמנם לא עלתה על דעתו ברגעי צרות לבבו אלה לבקש לו מעוז בדת, – אך בדיעבד, לאחר שהחליט, כשהתאימה החלטתו לפי מה שנדמה לו, לדרישות הדת נחה דעתו בהתאמה זו וכמעט מצא בה מרגוע לנפשו: נעים היה לו הרעיון, שגם בענין מעשי גדול כזה לא יוכל איש לאמר עליו, שלא התנהג על פי דרכי הדת, אשר היה מגביה להחזיק את דגלה בתוך ההתעלמות וקרירות הדעת השוררות בארץ לעניני הדת. וכאשר הוסיף לעיין בפרטי הדבר נדמה לו, שהוא ואשתו יכולים להתנהג כבראשונה. בלי ספק לא יכול עוד לעולם לכבדה בלבד; אך עם זה לא ראה כל יסוד להרוס את סדרי חייו ולשאת מכאובים בגלל אשר היא אשה רעה ובוגדת. “כך הוא, הימים יעבורו, הימים המשנים ומכוננים כל דבר, ועוד נשוב לדרכינו הקדומים. – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בלבד, – כלומר, נשוב להם במדה שלא ארגיש פרעות במהלך חייו. היא ראויה להיות אומללה, אך אני אינני אשם, ועל כן לא אוכל להיות אומלל”.

י.ד.

בקרבו במרכבתו אל העיר נגמרה החלטתו בבל פרטיה וגם ערך בלבד נוסחת מכתב אל אשתו. כשנכנס אל פרודור בית דירתו, שם עיניו על המכתבים ועל שאר הניירות, שהובאו מן המיניסטריים, ויצו להביאם אליו אל חדר עבודתו.

– יפתחו את הסוסים ולא ינתן לבוא אלי, – השיב לשומר הסף על שאלתו וידגש תיבות “לא ינתן לבוא” בקצת עונג מגולה וזה נחשב תמיד לאות, שלבו טוב עליו.

בחדר עבודתו הלך לו שתי פעמים הנה והנה ואחרי כן עמד אצל שולחן הסופרים שלו, שולחן גדול מאד, שכבר הדליק עליו משרתו, שנכנס לפניו, ששה נרות, ויהרוק באצבעותיו וישב אל השולחן ויסדר את כלי הכתיבה וישען על שולחן במרפקי ידיו ויט ראשו הצדה ויהרהר רגע אחד ויחל לכתוב ולא הפסיק אפילו סיקוגנה אחת. המכתב נערך בלי שם או כנוי בראשו, וצרפתית כתב לה ובלשון רבים, שלפי מנהגי צרפת אין בה סימני קפידה מרובה בין איש לאשתו כמו בלשון הרוסית. ואלה דבריו:

“בשיחתנו האחרונה הגדתי לך, שאני נכון להודיעך את החלטתי על אודות ענין השיחה הזאת. אחרי העיון שעיינתי בדבר היטב אני כותב לך עתה בחפזי למלא מה שהבטחתי. זאת החלטתי: אחרי כל מעשיך אינני חושב שיש לי רשות לנתק את המוסרות שנקשרנו בהם בכח השלטון העליון. אי אפשר לבית-אבות שיהיה בשיבול קפדנותו או משובתו ואפילו בשביל חטאתו של אחד משני ראשי הבית, וצריך שיהיה מהלך חייו כבראשונה. נהוץ הוא לי ולך ולבננו. בטוח אני בכל לבי כי נחמת וכי מתחרטת את על הדבר, שהזיקני לערוך את המכתב הזה, וכי טייעני לי לשרש את סבת הריב שבינינו ולשכוח מה שהיה ועבר. ואם אין, תוכלי לשער בעצמך, מה שעתיד לבוא עליך ועל בנך. על אודות כל זה אקוה לדבר בפרטות מרובה מזו פנים בפנים. הנה תקופת בתי הקיץ קרבה אל קצה, ואני מבקש מאתך למהר לשוב לפטרבורג בלי אחר מהיום השלישי הבא. כל מה שראוי לעשות פה לפני שובך עשה בלי העדר דבר. אני מבקש מאתך לשים לב, שהשלמת חפצי זה חשובה בעיני ביותר”.

“א. קריניץ”.

P. S. “מצורף למכתב הזה כסף לצרכי הוצאותיך, שמה יחסר לך”.

אחרי כתבו קרא את המכתב וייטב בעיניו, על כי זכר לצרף את הכסף; לא נמצא בו אף דבר חמה ולא תוכחה, אבל גם לא משוא פנים. והעיקר הוא, שהיה מסוגל להשיבה אליו. אחרי כן קפל אותו ויחליקהו בסכין גדולה של שן וישימהו בצרף שטרי כסף וכטוב לבו עליו על כלי כתיבתו היפים, שהיו מרחיבים דעתו בכל פעם אשר השתמש בהם, לחץ את כתפתו הפעמון.

– אמר לשולחנו, שימציא מחר את הכסף לאנה ארקדינה – בבית הקיץ, – אמר אל משרתו ויקם.

– שומע אני, אודני המרום; האגיש את הטעם בחדר העבודה?

אליקסיי אלכסנדרוביץ צוה להגיש לו טעם עבודתו וילך לו אל הכסף, שכבר הוכנה לו על ידו מנורה והונח הספר הצרפתי על אודות הכתובות האיגיביות²⁰ שהתחיל לקרוא בו, ובלכתו אחז את סכין השן בידו והשתעשע בה. ממעל לכסא היתה תלויה תמונת אנה, מעשה ידי צייר מפורסם, במסגרת עגולה-איליפסית מצופה זהב. אליקסיי אלכסנדרוביץ הביט אל התמונה, והנה עיניו שאין לעמוד על פיהן על סוף דעת בעליהן מביטות עליו בלעג ובחוצפה, כמו שהביטו אליו בערב ההוא, בשעת שיחתם האחרונה. מראה הארג הדק, ארג הקורים והציצים השחורים שעל אחרי, ושערה השחור וידה המכונה טבעות, – כל המראה הזה, שהיה מצויר באמנות נפלאה, עשה עליו, על אליקסיי אלכסנדרוביץ רושם קשה של הצפנות ושאפת קרבות. אך כרגע אחד הביט אל התמונה, וכל אבריו נודעזעו, ושפתיו רעדו, וקול “ברר” נשמע עליהן, ויסב פניו מננה וימחר וישב על הכסא ויפתח את הספר ויואל לקרוא, אך בכל השתדלותו לא יכול להחדש בקרבו את חשקו הקודם שחשק לדעת לא האמור בו על אודות הכתובות הארכיאולוגיות הן. עיניו היו בספר, ולבו הגה בדבר אחר. אולם גם לא באשתו הגה, כי אם במכשול אחר, שהושים על דרכו המדיני בימים האחרונים והעסיק אותו בעת ההיא יותר מכל עניני משמרתו. פרי היה לו, שבאותה שעה ירד לכל עמקה של ההלכה האמורה ושמהשבה גדולה נוצרה בו – בלי חשש הפרזה בשבח עצמו יכול לאמר כן – מחשבה עתידה לברר את כל השאלה הסכוכה, להעלותו לרומם מלכות המשרה, להוריד גאון משנאו הקמים עליו ולהביא בזה תועלת וטובה רבה לממלכה. המשרת אך הגיש את הטעם ויצא מן החדר, ואליקסיי אלכסנדרוביץ קם מכסאו וישב אל שולחנו ויעבר את הפיסת כתביו שבעניני היום אל אמצע השולחן ובצחוק דק מאד של מחזיק טובה לעצמו לקח לו טעם עופרת מן הפך העשוי לדבר וקרא בעיון רב בקבוצת כתבים שהמצאו לו על פי דרישתו ושענינם היה נוגע במכשול שהוכן לפניו.

וזה דבר המכשול: ככל איש מצליח בעבודת הממלכה הצטיין אליקסיי אלכסנדרוביץ במדה מיוחדת לו לבד, אשר הועילה לו – יחד עם רדיפתו אחרי הכבוד ואורך רוחו וישות דרכיו ובטחונו בכוח – לנגיע אל המדרגה הרמה שעמד עליה; ועל פי וישות זאת היה בו לרבי העבודה שבכתב, מעט ממכתבי שאלות ותשובות, משתדל לברר כל דבר בבחינות מעשיות ומקמץ כפי האפשר בהוצאות. והנה הובאה אל קומיסיה ידועה שאלת השקאת השדות בפך אחד שנוצר לאותו דבר, שאלה שעסקו בה במיניסטריים שעבד בו אליקסיי אלכסנדרוביץ, אלא שהעסקנות הזאת היתה הוצאה מרובה ביותר בלי כל תועלת וכתובת שאלות ותשובות בלי קץ. אליקסיי אלכסנדרוביץ ידע, כי נכונה התלונה הזאת. אותו הענין הובא אל המיניסטריים בימי השר שהיה קודם לו וגם לבי שהיה לפניו. ובאמת האבידו עליו ספק למכביר לא לעזר ולא להועיל, וגם היה ברור שאין כל תועלת נשקפת מעבודה זאת גם לימים הבאים. כאשר נמנה אליקסיי אלכסנדרוביץ על משמרתו, ראה זאת מיד וגם רצה לנהל בעצמו ועל פי דרכו את העבודה הזאת; אך בראשונה, כשעוד לא היתה ידו תקיפה, ידע, שהדבר נוגע באנשים רבים, ולא מחכמה יקימם לאויבים לו, ואחרי כן נטרד בענינים אחרים, והענין הזה נשכח מלבו והיה הולך ונמשך מעצמו ככל עניני בתי הפקידות שמהלכם תנועה שאין לה מעצור (אנשים רבים התפרנסו בתנועה זו של אותו הענין, ביהוד בית אבות אחד של אנשים ישרים ומחבבי זמרה ונגון: כל בנות הבית היו מנגנות בכלי מיתרים. אליקסיי אלכסנדרוביץ ידע את הבית הזה וגם היה קרוב דתיית אל אחת הבנות הגדולות). מעשה המיניסטריים השואף קרבות עמו ועם המיניסטריים שלו היה מעשה עול בעיני אליקסיי אלכסנדרוביץ, כי על כן ידע, שיש בכל מיניסטריים ענינים מגונים הרבה מהענין הזה ואין קובל ואין מתעורר לתקן, מפני הנמוסיות והנהוגה בין פקידים מממשלה. אבל אחרי אשר הקדישו עליו מלחמה זאת יצא לקראת לוחמיו באומץ לבב וידרוש, שתוסד קומיסיה לבדיקת מעשי הקומיסיה, הועסקת בהשקאת השדות והם במיניסטריים שלו, אך גם לאדונים הקמים עליו ועל המיניסטריים היה לא נשא פנים, כי ירש שחוסד עוד קומיסיה מיוחדת לענין שיש שבטי הנכר. אל הענין הזה הושים לב במקרה בקומיסיה הידועה הנוכחת למעלה, אך אליקסיי אלכסנדרוביץ השתדל, שתעסוק בו בשקידה מיוחדת, באשר הוא דבר שאין לדחות, כי נורא מאד עני בני השבטים האלה. השתדלות זו גררה אחריה דברי ריבות בין מיניסטריים אחרים. המיניסטריים, שבקש להרע לאליקסיי אלכסנדרוביץ, הביא ראיות, שמצב שבטי הנכר טוב ויפה עד מאד, שהסדרים החדשים שרוצים לכונן בעדם יכולים אך להרוס את טוב מצבם ושואם יש גם תקלות בדבר אין זו אלא מעשה שהמיניסטריים, שאליקסיי אלכסנדרוביץ שורר בו, אינו מדקדק בתקנות הרשומות בספר החוקים. על כן אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ לדרוש: ראשונה, שתוסד קומיסיה חדשה ויוטל עליה לראות במקומות מושבותיהם של שבטי הנכר את מצבם ולחקור היטב הטוב הוא או רע; השנית, אם יודע, שמצב שבטי הנכר הוא כמו שנאמר ברשימות-הממשלה שבידי הקומיסט, תוסד עוד קומיסיה חדשה של אנשי מדע, לחקור, מה הן סבותיו הפוליטיות, האדמיניסטרטיביות, האקונומיות, האסטגוגיות, החמרות והדתייות, של המצב הקשה הזה; השלישית, לדרוש מאת המיניסטריים – הצורה את אליקסיי אלכסנדרוביץ – שימציא ידיעות על אודות התחבולות, שהשתמש בהן המיניסטריים הזה בעשר השנים האחרונות להסיר את המכשולים המוטלים על דרכי בני הנכר האלה, והרביעית, לדרוש מאת המיניסטריים הזה ברור דברים, מפני מה התנהג – כפי שיוצא מהכתבים 17015-18308 מיום 5 בדצמבר לשנת 1863 ומיום 7 ביוני לשנת 1864 שהוגשו אל הקומיסט – נגד הדין המפורש בסעיף 18 שבכרך... ובהערה לסעיף 36. פני אליקסיי אלכסנדרוביץ התכסו אדמימות של שמחה בכתבו במהירות את ראשי פרקי הדברים האלה. גליון שלם מלא ברשימותיו ויקם ויצלצל וימסור למשרתו פתקה אל מנהל השלכה ובפתקה דרישת רשימות נהוצות לו. אחרי כן הלך הנה והנה בחדרו וישם עיניו שנית על התמונה וירעם פניו ויצחק צחוק בו. ובאחת עשרה שעות שכב על מטתו, אחרי קראו בספרו על אודות הכתובות בחשק הקודם, ובשכבו זכר את שיחת אשתו, והפעם לא היה המאורע בעיניו נורא כבראשונה.

אף על פי שנחלקה אנה על וורונסקי וגם קצפה עליו, באמרו אליה, שאי אפשר לה עוד להתנהג, כמו שהתנהגה עד כה, ידעה במעמקי לבה, שדרכה דרך שקר ומרמה, ונפש אנה מאד לסור מדרך זה. בשובה עם אישה ממוקם התחרות, נסער לבבה רגע, ותגד לו הכל, ובכל מר נפשה ומכאוביה שמחה על זה. גם כאשר נסע אישה לירכו, דברה עם לבבה, כי עתה יתברר הכל ועל כל פנים לא תכחש ולא תצמיד מרמה עוד. באותה שעה נדמה לה, שאין כל ספק עוד, ומצבה יבורר מעתה לכל ימיה. אפשר שהמצב החדש הזה רע הוא ולא טוב, אבל ערמוניות ושקר לא יהיו בו. זה יהי שחרם תחת המכאוב, אשר גרמה לה ולאיש בדבריה אליה, שמעתה יהיה כל הענין הזה גלוי וברור, אמרה בלבה. עוד בלילה ההוא ראתה את וורונסקי, אך לא הגידה לו מה שהיה בינה ובין אישה ביום ההוא, אף על פי שלבירור המצב הוצרכה להגיד לו.

בהקיצה ממחרת בבוקר עלה על לבה ראשונה זכר הדברים אשר אמרה אל אישה והפעם נוראו הדברים בעיניה מאד, וגם לא יכלה להבין איך מצאה עונו בנפשה לבטא את המלים המשונות והגסות האלה, וכן לא יכלה לשער מה יהי פרוין. אבל כבר יצאו הדברים מפיה, ואליקסיי אלכסנדרוביץ נסע לדרכו ולא אמר מאומה. "הנה ראתי את וורונסקי ולא הגדתי לו. כשיצא מעל פני, רציתי להשיבו ולהגיד לו, אבל נחמתי, על כי היה תמוה, שלא אמרתי לו זאת ברגע הראשון לבואו. מפני מה היה את לבבי להגיד לו ולא הגדתי?" ובתשובה על שאלה זאת נהיו פניה פני להבים מבוסת, כי הבינה, מה הדבר אשר עצר ברוחה; כי הוברר לה, שהתבוששה להגיד לו. מצבה, שהיה מבורר לפי דעתה אמש, היה קשה בעיניה עתה בלי כל תקוה לרוחה. חרדה גדולה נפלה עליה מפני החרפה, אשר לא חשבה על אודותיה קודם לזה. בתתה אל לבה לחקור, מה שבעלה עתיד לעשות, באו בה רעיונות אימים ונוראים. על דעתה עלתה, שעוד מעט יובאו הסוכן ויגרשנה מן הבית, וחרפתה תגלה בכל הארץ. אנה תלך, שאלה בלבה, כשיגרשוה מן הבית, ולא מצאה מענה על שאלה זאת.

בזכרה את וורונסקי, נדמה לה שאינה אוהב אותה עוד, שהיתה עליו לטורח, שאינה יכולה עוד לאמור לו, שיקחה אליו, ורגשי איבה התעוררו בקרבה אליו על זה. נדמה לה, כי את הדברים שאמרה לאישה ושנתה בלבה בלי הפסק, אמרה לא לו לבד, כי אם לכל בני האדם והכל שמעו אותם; ולא מלאה לבה לשים עיניה על האנשים אשר ירשה עמהם, גם לקרוא לנערה המשרתת לא מלאה לבה, וקשה עוד מזה היה לה לרדת אל המדור התחתון ולראות את בנה ואת מורתו.

הנערה המשרתת עמדה והקשיבה זמן רב אחרי הדלת ואחרי כן באה אל החדר. אנה שמה עיניה עליה דרך שאלה ותבהל ותתאדם. הנערה בקשה סליחה על כניסתה לחדר ואמרה, שנדמה לה, כאילו צלצלו אליה, ובידיה היו שמלה ופתקה מבטסי. בטסי הזכירה לפניה בפתקה, כי ביום הזה בבוקר תבאנה אל ביתה ליהוה מירקלובה והברונת שטולץ עם שני מאהביה קלוז'סקי והזקן סטרימוב לשחק בקרוקט. "בואי נא, לפחות, לראות, לשם הסתכלות במנהגו של עולם. אני מחכה לך" – זה היה סוף מכתבה.

אנה נאנחה בשבר רוח בכלותה לקרוא את הפתקה.

– לכי לך, לא אבקש דבר, – אמרה אל אנושקה, אשר החלה לסדר את צלוחיות הבשמים ואת המגרות על שולחן התלבושת. – לכי לך, הנני לובשת את בגדי ואצא. לא אבקש דבר.

אנושקה יצאה, אבל אנה לא שמה עוד את בגדיה עליה, כי אם הוסיפה לשבת בראש כפוף ובידים מורדות, וכל גופה נודעזע לפעמים, כאילו רצתה לעשות או לאמור דבר וחזרה ונדמה. "אלה! אלה!" קראה בלחש בלי הפסק, אך כל כוונה ורעיון לא היו לה בקריאה זאת. מימיה לא נסתפקה בעיקרי האמונה שנתחככה על פיה, ועם זה היה הרעיון לבקש משען לה בדת רחוק מקרבה כרעיון בקשת משען מאליקסיי אלכסנדרוביץ בעצמו. היא ידעה מראש, כי לא תוכל למצוא מחסה בדת, בלתי אם תסיר מלבה מה שהיה לה למקור חייה. לא אך כבוד היה עליה מצב רוחה, שהיה חדש לה בכל פרטיו, כי אם גם הפיל עליה אימות. במצבה זה הרגישוה, כי כל יצר מחשבות לבה החל להכפל בקרבה, כמו שדברים חמריים נכפלים לפעמים למראה עינים עיפות; כי יש אשר לא תדע, מפני מה היא יראה ובמה היא חפצה; כי לא תדע, מה היא מבקשת לנפשה באמת: **היראה** היא פן יהיה לה מה שהיה עד כה, אם **חפצה** היא בזה; היראה היא מפני מה שעתיד לבוא עליה, אם חפצה היא בעתיד הזה.

"אבל מה אני עושה!" אמרה אל לבה, בהרגישוה פתאום, כי שני צדי ראשה כואבים, ותתעורר ותרא, כי היא מחזקת בשתי ידיה את שערותיה אצל רקותיה ולוחצת ומושכת בכח, ותתר ממקומה ותחל ללכת בחדר.

– הקהוה מונכת והממזיל וסיריוו'ה מחכים, – אמרה אנושקה, שחזרה ונכנסה לחדר ומצאה את אנה כמו שהניחה אותה קודם לזה.

– סיריוו'ה? מה לו לסיריוו'ה? – שאלה אנה ותתעורר פתאום ובפעם הראשונה זכרה את בנה ביום ההוא.

– כמדומה לי, שחטא הנער, – ענתה אנושקה בצחוק קל.

– ומה חטאתו?

– אפרסקים היו מונחים בחדר הקיצון, וכמדומה שאכל אחד מהם בסתר.

זכר בנה העיר את אנה פתאום ממחשבותיה הנוראות, כי זכרה את תפקידה, תפקיד אם שכל חייה מוקדשים לבנה, אשר קבלה עליה בשנים האחרונות בכל לבבה, אף על פי שגם הפרייה הרבה על הדבר הזה, ולשמחת לבה הרגישוה, שבבעת צרתה זאת יש בידה כח שאינו תלוי בדברים שבינה ובין אישה ובין וורונסקי. הכח הזה היה בנה. את בנה אינה יכולה לעזוב, אם תימין ואם תשמאיל. גם כי יתננה אישה לחרפה, גם כי יחדל וורונסקי לאהבה אותה ויוסיף ללכת בדרכי חופשו (עוד הפעם הררה בו בקנאה ובעברה) לא תוכל ולא תאבה לעזוב את בנה. יש לה אפוא מטרה בחייה, ועליה להשתדל ולעשות ככל אשר תוכל, כדי להגן על עצמה ועל בנה שלא ילקח ממנה. גם עליה למהר לעשות זאת, למהר כפי האפשר, בטרם יקחוהו מידיה בחזקה. עליה לקחת את בנה ולנסוע מזה. זה הדבר האחד, אשר עליה לעשות עתה. להרגע הוצרכה ולצאת ממבוכתה הנוראה, והרעיון על דבר המעשה הזה, שעליה לעשות למען בנה, על דבר הנחיצות לנסוע עמו בלי התמהמה, הרגיע אותה לפי שעה.

בידים מהירות לבשה את בגדיה ותרד ותבוא בצעדי און אל חדר האורחים, ששם הוצרכו לשתות קהוה ושם חכו לה סיריוו'ה ומורתו. סיריוו'ה עמד מלוכש בגדים לבנים אצל השולחן מתחת למראה, וראשו וגבו כפופים, ופניו מביעים עיון רב – והיא כבר ידעה את מראה פניו זה, שהיה דומה בו לאביו – ויתעסק בפרחים אשר הביא אמו.

ופני המורה נזעמו מאד. סיריוו'ה קרא בקול שריקה גדולה, כדרכו לעתים קרובות: "אמי!" ועמד בלי דעת מה לעשות לו: הישליך את הפרחים וילך לברך את אמו, אם יגמור את מלאכתו ויגש אליה, וצרוז פרחים בידו?

המורה ברכה את אנה ותחל לספר בדברים ארוכים וברורים את מעשה העול אשר עשה סיריוו'ה, אך אנה לא שמעה את דבריה, כי בעוד זו מדברת, נועצה אנה בלבה, אם תקח אותה עם און. "לא, לא אקחה, – גמרה אנה. – לבדי אסע עם בני".

– כן, הרעות מאד לעשות, – אמרה אל בנה ותאחז בו בכתפו ותבט אליו לא בזעם, כי אם במבט של פחדנות, אשר השתומם וישמח עליו יחד, ותשקוה. – הניחו אותו עמי, – אמרה אל המורה התמהה על גמר דין זה ותשב אל שולחן הקהוה ויד בנה בידה.

– אמי, אני... לא... – אמר הנער ויתאמץ להבין על פי מראה פניה, מה יהי ענשו על דבר האפרסק.

– סיריוו'ה, – אמרה אליו, כאשר יצאה המורה מן החדר, – רע הוא המעשה, אך מעתה לא תוסיף לעשות כזאת... הלא אהבת אותי?

בדברה הרגישוה, כי עיניה נמלאות דמעה. "האפשר לי, שלא אהבהו? – אמרה אל לבה, בראותה את מבטו, מבט פחד ושמהה. – האומנם ילדה גם הוא אל אביו ליסירני? האומנם לא יחוס עלי?" לשאלה זאת זלגו עיניה דמעות, ובחפזה להסתיר זאת מעיני בנה קפצה ויצאה במרוצה אל המרפסת.

אחרי הגשמים והקולות והברקים, שהיו בימים האחרונים, טהרו פני השמים, והיה יום בהיר וקר. השמש נשקה בכל זהרו בעד העלים המשופטים, והאוויר היה קר.

אנה נודעזעה גם מקור גם מחרדת לבה אשר חזרה ותקפה אותה באויר הצח.

– לך לך אל מאריאטי, – אמרה אל סיריו'ה, אשר יצא אחריה אל המרפסת ויחל ללכת על מרוב התבן. "האומנם לא יסלחו לי, לא יבינו, שלא היה אפשר בלי זאת?" דברה עם בלבה.

ובהביטה אל ראשי העצים, אשר נעו מפני הרוח עם עליהם המשוטפים והנוצצים לנוגה אור השמש, הבינה, כי לא יסלחו לה, כי הכל יקפצו רחמיהם ממנה, כרקיע השמים הזה וכירק העצים הזה. ועוד הפעם הרגישה, שכל יצר מחשבות לבה הולך ונכפל. "איך להרהר, איך להרהר, – אמרה אל לבה. – עלי להכין לדרך. אנה? מתי? את מי אקח עמי? כן הוא, למוסקבה, ברכבת היוצאת בערב. רק אנושקה וסיריו'ה יסעו עמי ורק את החפצים הנוצצים עד מאד אקח. אך בראשונה יש לכתוב לשניהם". ומרה נכנסה לתוך הבית ותבוא אל חדר העבודה ותשב אל השולחן ותכתוב לאישה את הדברים האלה:

"אחרי כל אשר נעשה, לא אוכל עוד לשבת בביתך. הנני נוסעת ולוקחת עמי את בני. אינני בקיאה בחוקים, ועל כן אינני יודעת, עם מי ישאר הבן במקרה כזה על פי החוק; אבל אני לוקחת אותו עמי, על כי לא אוכל לחיות בלעדיו. העבר נא על מדותיך והניחה אותו אצלי".

עד המקום הזה כתבה במהירות ובלו לשון ערומים, אך בקשה זו שיעביר על מדותיו, שלפי דעתה לא היה מוכשר לזה, והנחיצות לסיים בדברים נכנסים אל הלב היו לה לאבן נגף.

"לדבר על אודות אשתי וחרטתי לא אוכל, כי..."

ועוד הפעם עמדה מכתוב, כי לא מצאה חבור נכון בין רעיונותיה. "לא, – גמרה בלבה, – אין כל הפץ בזה" ותקרה את המכתב ותכתוב אחר תחתיו בלי בקשת העברה על המדות ותחתמהו במעטפה.

עוד מכתב אחד הוצרכה לכתוב, לוורונסקי. "הודעתי לאישי", כתבה לו ותשב זמן רב בלי יכולת לסיים את המאמר ולהוסיף לכתוב. הדברים היו גסים ומגונים מאד בפי אשה. "וסוף סוף מה אני יכולה לכתוב לו?" אמרה בלבה. ובושה כסתה פניה עוד הפעם, כי זכרה את מנוחתו, וברגש תרעומות עליו קרעה לקרעים קטנים את גליון שהחלה לכתוב עליו. "אין כל הפץ בזה" גמרה בלבה ותקפל את גליונותיה ותעל אל המדור העליון ותגד למורה ולמשרתים, כי היום היא נוסעת למוסקבה ותחל לחבוש את חפציה.

טז.

בכל חדרי בית הקיץ היו שוערים גננים ומשרתים עוברים ושבים ועוסקים בהוצאת החפצים מן הבית. הארונות והארגזים עמדו פתוחים; שתי פעמים רצו אל החנות הקטנה להביא מיתרים; על הקרקע התגוללו גליונות עתונים. שתי תבות, שקים ומטפחות גדולות חבושות הובאו אל הפרודור. מרכבה ושני רכבים עמדו אצל מבוא הפתח החיצון. אנה נטרדה בעבודת החבישה ותשכח נהמת לבה ותמלא את ילקוטה בעמדה לפני שולחנה בחדר עבודתה, והנה אנושקה העירה את לבה על קול מרכבה קרבה. אנה השקיפה בעד החלון וטרא את שלוחו של אלקסיי אלכסנדרוביץ עומד אצל הדלת החיצונה ומושך בפעמון.

– לכו ושאלו מה זאת, – אמרה אנה ותשב על הכסא וידיה על ברכיה ותכון במנוחה לכל שמועה שתבוא. המשרת הביא מכתב חתום, שהיה דומה לחבילה בעיניו, והאדריסה היתה כתב ידו של אלקסיי אלכסנדרוביץ.

– השליח נצטוה להביא מכתב תשובה, – אמר המשרת.

– טוב הדבר, – אמרה אנה, וכצאתו מעל פניה מהרה ותקרה את מעטפת המכתב באצבעות רועדות, וחבילת שטרי כסף חדשים צרורה בפסת נייר נפלה מתוכה ותוצא את המכתב ותחל לקרוא מדבריו האחרונים: "כבר הכינתי הכל לנסיעה זו, אני חפץ מאד שתמלא בקשתי זאת". קראה במכתב ההוא ראשונה. אחרי כן הוסיפה לקרוא בו מסופו לראשו ואחרי כן חזרה וקראה את כל המכתב מראשו לסופו. כאשר כלתה לקרוא, הרגישה, כי סמר ברשה וכי נפלה עליה הנה, אשר לא שיערה מראש.

בבוקר נחמה, כי הגידה את הדבר לאישה, וכל חפצה היה, שהדברים שאמרה לו יהיו כאילו לא נאמרו. והנה על פי המכתב הזה נחשבו הדברים ההם כאילו לא נאמרו מעולם, ותאוו לבה זאת נתנה לה בו. אבל עתה נדמה לה, שמכתב זה נורא מכל מה שיכלה לשער.

"אתה הצדק! אתה! – אמרה במהירות. – הן הוא צדיק תמים, הוא נאמן לדתו, הוא מעביר על מדותיו! הוי שפל ונתעב! ואין מבין זאת מבלעדי, איש לא יבין זאת לעולם, ואני אינני יכולה להסביר זאת לאיש. אומרים הם עליו: נאמן לדת הוא, אוהב מוסר, ישר דרך, נכון דבר; אך הם אינם רואים מה שראיתי אני. הם אינם יודעים, עד כמה שם מחנק לחיי שמונה שנים תמימות, עד כמה היה מדכא כל רוח חיים בקרבי, – כי מעולם לא העלה על לבו רגע, שאשה חיה אני, ואהבה דרושה לי. אינם יודעים, כי בכל פסיעה ופסיעה היה עולב אותי ומגיס לבו בדרכיו הטובים. ואני הלא השתדלתי, הלא בכל כחי השתדלתי למצוא יסוד מוסרי נכון לחיי. האם לא התאמצתי לאהוב אותו, לאהוב את בני, כאשר לא יכולתי עוד לאהוב את אישי? אבל באו ימים, ואני הבנתי, כי לא אוכל עוד לכתש לנפשי, כי חיה אני, כי לא בי האשם שכך נוצרתי, שאני צריכה לאהבה ולהיים. ומה נהיה עתה? לו המיתני, לו המית אתו – הכל יכולתי לנשוא, על הכל יכולתי לסלוח, אך לא, הוא..."

"איככה לא הבינתי מה שהוא עתיד לעשות? הוא יעשה מה שדרכו של בעל נפש רעה כמוהו לעשות. הוא יצא זכאי, ואותי, את המדוכאה, ידכא עוד יותר..." "יכולה את לשער בעצמך מה שעתידי לבוא עליך ועל בניך" הוא אומר במכתבו. דברי איום הם, הוא מאיים עלי, שיקח את בני מידי, ובודאי יש לאל ידו לעשות לי כן על פי חוקיהם הנבערים. אך האם אינני יודעת, למה יאמר זאת? הוא איננו מאמין גם באהבתי לבני, או בזה הוא (הלא מלגלג היה תמיד במקצת) הרגשי זה, אבל יודע הוא, כי לא אעזוב את בני, כי לא אוכל לעזוב, כי חיי לא יהיו חיים בלעדיו, גם אם אשב יחדו עם מחמד נפשי, וכי אם אעזוב את בני ואברח, אעשה כמעשה נבלה שבנבלות. כל זה הוא יודע, וברי לו, שלא יעמד בי כח לעשות כן".

"מהלך חיינו צריך שיהיה כבראשונה", זכרה אנה עוד מאמר אחד ממכתבו. "החיים האלה מלאו מכאובים לי גם לפני, ובימים האחרונים כבדו משנאו. ומה יהיו אפוא עתה? והוא יודע כל זה, יודע הוא, שלא אוכל להנחם, על כי אני שואפת רוח, על כי אני אוהבת; יודע הוא, שרק שקר ומרמה יהיו פרי עצתו זאת; אבל צריך הוא להוסיף הצק לי. אני ידעתי אותו, ידעתי כי שבתו בתוך שקר נעים לו כמו שנעים לדג לשוט במים. אך אני לא אמצאי לו את העונג הזה, אני אקרע את קורי השקר האלה, שהוא רוצה לארוג מסככי לי ולהחזיק בי בעזרתם; יהיה מה שיהיה. אין לך דבר שאינו טוב משקר ומרמה".

"אבל איככה? אלי! אלי! הנמצאה באחד הימים עוד אשה קשת רוח כמוני בארץ?"

– לא, קרוע אקרע! – צעקה ותתר ממקומה, אבל התאפקה ולא הורידה דמעה, ותקרב אל השולחן לכתוב לאישה מכתב אחר. אך במעמקי לבה ידעה, כי לא יהי בה כח לקרוע דבר ולא תוכל לחלץ את נפשה ממצבה זה, אף על פי שכולו שקר וכחש.

כאשר קרבה אל השולחן ישבה אצלו, אך לא כתבה דבר, כי אם הניחה עליו את שתי ידה זו על גב זו ותשם את ראשה עליהן ותתן קולה בככי ותיבב כילדה יביבות תכופות ועמוקות, שכל רוחב הלב מתנווד בהן. על אבדן תקותה בכתה, על כי לא תוכל עוד לעולם לקוות, שתגיע לידי מצב גלוי ובורר. ממכתבו נודע לה, שהכל יהיה כבראשונה וגם ירע יותר הרבה מבראשונה. ולבה הגיד לה, כי כבודה בתוך חבורתה, אשר היה כאין בעיניה ביום ההוא בבוקר, יקר לה באמת, כי לא ימלאנה לבד להמירו בקלונה של אשה שעזבה את אלוף נעוריה ואת בנה והלכה אחרי מאהבה, כי בכל השתדלותה לא תעזור כה לשאת חרפה זאת. היא לא תזכה אפוא לעולם לחופש האהבה, וכל ימייה תהיה אשה חוטאת ותחרד כל היום. פן יענו בה כי היא פושעת באישה ומפוזרת דרכיה לור, לאיש אשר לא יחפוץ בחיי נשואים ואשר לא תוכל לראות חיים עמו באמת. נפשה ידעה מאד, כי כן יהיה, ועם זה היה הדבר נורא כל כך, שלא יכלה גם לשער, מה תהי אחריתו, ותבך מנהמת לבה בלי התאפק, כמו שילדים בוכים.

לקול רגלי המשרת התעוררה ותסתר פניה ממנו ותעש את עצמה כאילו כותבת.

– השליח מבקש תשובה, – אמר המשרת.

– תשובה? כן, – אמרה אנה, – יחכה נא. עוד מעט ואצלל.

"מה אוכל לכתוב? – אמרה בלבה. – מה אוכל לגמור לבדי? מה אדע? מה אחפוץ? מה אני אוהבת?" ועוד הפעם הרגישה שיצר לבה נכפל, ועוד הפעם נבהלה מפני הרגש הזה ותבחר לעשות מה שתעלה על רוחה ראשונה, כדי להבטל מלחשוב מחשבות על אודותיה. "עלי לראות את אלקסיי (כן קראה לוורונסקי בלבה), הוא לבדו יוכל לאמור לי, מה עלי לעשות. אסעה נא אל בטי, אולי אראהו שם", גמרה בלבה, אבל שכחה

לגמרי, כי כאשר אמרה לו אמש, כי לא תבוא היום אל בית בטסי, אמר לה, שבשביל זה לא יבוא שמה גם הוא. ותקרב אל השולחן ותכתוב לאישה: "קבלתי את מכתבך. א." ותצלצל ותמסור למשרת את מכתב תשובתה זה.

– איננו נוסעים, – אמרה אל אנושקה, אשר באה החדרה ברגע ההוא.

– איננו נוסעים כלל?

– לא ידעתי; אל תפתחי את החבילות עד למחר, והמרכבה תהי רתומה. אני נוסעת אל הנסיכה.

– ואיזו שמלה תצוי להכין?

יז.

למשחק הקרוקיט, שקראה הנסיכה טברסקיה את אנה אליה בשבילו, נועדו אך שתי נשים עם מאהביהן. שתי הנשים ההן היו מן הכבודות והמציניות שבבנות חבורה פטרבורגית כבודה חדשה, ונקראו דרך חקוי בלי טעם les sept merveilles du monde (שבע הפליאות שבעולם). אף אהנם מכותן חבורה מרוממה היו הנשים האלה, אבל איבה שררה בין החבורה והיא ובין חבורתה של אנה. מלבד זאת היה הזקן סטרימוב, מאהבה של ליוזה מירקלובה, אחד מתקיפי פטרבורג, שונא לאליקסיי אלכסנדרוביץ בשביל עיניו משמרותיהם. מפני כל הטעמים האלה לא רצתה אנה לנסוע לבית טברסקיה ביום ההוא, ודבר זה נרמז גם בפתקה שכתבה לה טברסקיה על דבר הקרוקיט ההוא. עתה גמרה אנה לנסוע אליה בתקווה לראות שם את וורונסקי.

אנה הקדימה לבוא אליה מכל הקרואים.

בשעת כניסתה נכנס גם משרתו של וורונסקי, אדם שזקנו מחולק לחצאים וסרוק יפה יפה, ומראהו כמראה "קמר-יונקר". המשרת עמד מלכת אצל הדלת וירם את מצנפתו ויתן לה לעבור. אנה הכירה אותו וכרע זכרה, כי וורונסקי אמר לה אמש, כי לא יבוא הנה, ותבן, כי שלח פתקה על אודות זאת.

בפשטה בפרוזדור את בגדה העליון שמעה, כי המשרת אומר – בהברה המיוחדת ל"קמר-יונקרים" – "מאת הגרף אל הנסיכה" ומוסר פתקה.

נפשה אותה לשאלו, איה אדוניו. גם הפצה לשוב לביתה ולקראו לו במכתב או לנסוע אליו בעצמה. אבל גם אחת משלש אלה לא יכלה לעשות: כבר נשמעו צלצולים מבשרים דבר בואה וכבר עמד משרתה של טברסקיה בפנים מוסבים אליה למחצה אצל הדלת הפתוחה וזכה לה, שתעבור על פניו אל החדרים הפנימיים.

– הנסיכה בנן, כרגע גידו לה. הטוב בעיניך לעבור אל הגן? – אמר משרת אחר בחדר השני.

גם פה היו דרכיה בשפלות ידים ובערמומיות כמו בביתה; ופה הורע כחה, כי על כן לא יכלה לעשות דבר, לא יכלה לראות את וורונסקי, ובכל זאת הווקקה לשהות פה בחבורה וזה לה רחוקה בלי גבול מכל רגש השתתפות בצערה; אבל מלובשת בגדי יקר היתה, ונפשה ידעה, כי טובת מראה היא בלבושה זה, גם לא לבדה היתה פה: מסביב לה התנוססו כל מחמדי חיי הבטלה וההגיגה, אשר היתה רגילה בהם, וסוף סוף רוח לה פה מבביתה; פה לא הוצרכה לבקש עצות מה לעשות; פה נעשה הכל מאליה. כאשר פגשה את בטסי, שהלכה לקראתה בלבוש לבן, אשר השתוממה אנה על הדרו, הסבירה פנים לה בצחוק קל כפעם בפעם. הנסיכה טברסקיה הלכה עם טושקביץ ועם עלמה קרובה אליה ממשפחתה, אשר אבותיה בני עיר פרוכיציאלית חשבו לה ולהם לאושר גדול, שהיא מבלה את ימי הקיץ בבית הנסיכה המפורסמת הזאת.

בודאי נראו על אנה אותות צער, כי על כן התבוננה בטסי, כי איננה כתמול שלשום.

– שנתי נדדה בלילה הזה, – ענתה אנה ותבט אל המשרת, אשר הלך לקראתם למסור, לפי השערתה, את פתקתו של וורונסקי.

– מה מאד אשמך, כי באת אלי, – אמרה בטסי. – אני עיפה, ועתה היה את לבבי לשתות כוס ח מים, בטרם יבואו. ואתה הואל נא ולך עם מאשה, – אמרה אל טושקביץ – ובדוק נא את המקום המוקצה לקרוקיט, הוא המקום שקצרו בו את העשב. על כוס טה נוכל לשיח בכל אות נפשנו we'll have a cosy chat (בספרה נא מעט לשון הרע) האין זאת? – פנתה בצחוק קל אל אנה ותלחץ את ידה שהחזיקה בה את שמשיתה.

– וגם לא אוכל לשהות אצלך הרבה, כי עלי לנסוע אל ווירדי הזקנה, שהבטחתיה לבוא אליה עוד לפני מאה שנה, – אמרה אנה, שבטבעה שנאה שקר, אלא שכבר התרגלה לא רק לדבר שקרים בחבורתה בלי בוש וגמגום, כי אם גם למצוא עונג בזה. אילו שאלו אותה, בשביל מה בדאה מלבה דבר זה, אשר גם לא הררהה בו לפני סיקונדה אחת, לא היתה מוצאה מה להשיב. כל כוונתה היתה למצוא פתחון פה ללכת ולבקש לה תחבולה לראות את וורונסקי, אשר ידעה, כי לא יבוא שמה. אך למה זה קראה בשם הפרייליין הזקנה ווירדי, אשר לא היצרכה ללכת אליה יותר ממה שהוצרכה ללכת עוד אל נשים רבות, לא היתה יכולה להסביר; אבל אחרי כן הוברר, שבבקשה תחבולות ערמה לראות את וורונסקי לא יכלה למצוא תחבולה טובה מזו.

– לא, לא אתן לך ללכת מפה בעד כל הון, – ענתה בטסי ותתבונן בשום לב בפני אנה. – האמיני נא, כי אילו לא אהבתיך, מצאתי עלבון לי בזה. הרי זה דומה, כאילו חוששת את, שבחבורתנו יחולל שטן. הגישה נא לנו טה אל חדר האורחים הקטן, – אמרה אל המשרת ותעצום עיניה קצת, כדרכה תמיד בפנותה אל משרתה, ותקח את המכתב מידו ותקראהו.

– אליקסיי בגד בנו הפעם, – אמרה אליה בטסי צרפתיית, – הנה הוא כותב, כי לא יוכל לבוא, – הוסיפה בקולה הטבעי ובנגינה פשוטה שבפשוטות, כאילו לא תעלה על דעתה לעולם, שאפשר, שיהי לאנה עוד דבר אל וורונסקי, חוץ ממשחק הקרוקיט הזה. ואנה ידעה, כי בטסי יודעת הכל, אך בכל פעם שדברה בטסי בפניה על אודות וורונסקי, נדמה לה לאנה רגע אחד, שאינה יודעת מאומה.

– כן הוא! – קראה אנה במנוחה שלמה, כאילו אין הדבר מעסיק אותה אלא במקצת מן המקצת, ותוסף לצחוק צחוק נחת. – מי זה יוכל להעלות על לבו, שחבורתך יכולה להביא לידי חלול שם איש?

משחק מלים זה, אותו המשחק בכסוי סודות, נעם לאנה, כמו שתנעם שיחה בסגנון כזה לכל אשה. גם לא הנחיצות לכסות את הסוד, לא המשרה שמתמצים להסתיר דבר בגללה, כי אם אותה ההתאמצות בעצמה משכה את לבה.

– אינני יכולה להיות קתולית יותר מהאפיפיור, – אמרה אחרי כן – סטרימוב וליוזה מירקלובה ממבחר בני מרום עם הארץ הם ומקבילים אותם בחבה בכל מקום, ואני – מלת ו'אני' בטאה בהדגשה מיוחדת – לא הייתי מחמרת וקנאית מעולם. אבל אין לי פנאי ולא יותר.

– שמה אין רצונך להזדמן יחד עם סטרימוב? – ילחמו להם הוא ואליקסיי אלכסנדרוביץ זה עם זה בקומיטיט כטוב בעיניהם, מה לנו ולהם? אבל בחבורתנו אין כמוהו מעורב עם הבריות, והוא להוט מאד אחרי המשחק בקרוקיט. עתה תראי. אמנם מגוחך הוא הזקן הזה בתור מאהבה של ליוזה, אך כדאי הוא לראות, עד כמה הוא משכיל ויודע להתנהג במצבו זה. הוא איש נחמד. את סאפו שטולץ לא ידעת? זו דרך אחרת, חדשה לגמרי.

כשדברה בטסי את כל הדברים האלה, ראתה אנה על פי מבטי עיניה המלאים צהלה וערמה, כי מבינה בטסי במקצת את אשר בלבה והיא מחבלת תחבולות למענה.

– אבל יש לכתוב לאליקסיי, – אמרה בטסי ותשב ותכתוב שורות אחדות ותשם את מכתבה במעטפה. – אני כותב לו, כי יבוא אל לחם הצהרים. אשה אחת תשאר בלי איש אצל שולחני לסעודת הצהרים. קראי נא וראי, אם הדברים מסוגלים להכנס אל לבו. סלחי נא, עלי לעזוב רגע אחד – חתמי נא ושלחי את המכתב, – אמרה אליה מתוך הפתח, – ועלי לעשות סדרים בבית.

בלי הררה אפילו רגע אחד ובלי קרוא את המכתב ישבה אנה ותכתוב בסופו: "נחוצך לי לראותך. בוא נא לפני גן ווירדי. בשש שעות אהיה שם", ותחתום את המכתב, ובטסי מסרה אותו, בשובה אל החדר, לעיניה למשרת.

ועל כוסות טה אשר הובאו לפניה אל החדר הקטן על שולחן קטן עשוי להטלטל התחילו שתיהן עוסקות בשיחה שכולה לשון הרע, כאשר הבטיחה בטסי בטרסקיה מראש. בכל הקרואים והקרואות שהיו עתידים לבוא שמה דברו עד שהגיעו לליוזה מירקלובה.

– היא טובת שכל ואני אהבתי בכל עת, – אמרה אנה.

– מן הדין הוא שתאהבי אותה, כי היא כרוכה אחריו ומרוממת אותו על שפתייה תמיד. תמול נגשה אלי אחרי התחרות ותצטער צער גדול, על כי לא מצאה אותך. היא אומרת יליך, כי את מן הנשים הגדולות המתוארות ברומנים וכי אילו היית גבר, הייתה עושה בעבורך אלפי מעשי טפשות. וסטרימוב אמר לה על זה, שגם עתה היא עושה אלפי מעשים כאלה.

– אבל הגידי נא לי, מעולם לא יכולתי להבין זאת, – אמרה אנה, אחרי החרישה זמן מעט, וקול מדברה העיד בה, שלא שיחה בטלה בעלמא זאת לה, כי אם שאלה חשובה לה יותר מהראוי, – הגידי נא מה לה ולנסיך קלז'סקי, המכונה מישקה? אני ראתי אותם אך לעתים רחוקות. היש דברים בגו?

בטסי צחקה בעיניה ותבט על אנה בשום לב.

– הרי זה מנהג חדש, – אמרה בטסי, – כולן בחרו להן מנהג זה. הן מאסו את הנזירות, אך לא כולן דומות זו לזו במעשיהן על פי מנהג זה.

– אבל איזו דברים בינה לבין קלז'סקי? בטסי צחקה פתאום צחוק גדול, בבלי התאפק, ומקרה זה לא היה מצוי אצלה.

– לתוך גבולה של הנסיכה מיאכקה נכנסת. שאלה זו ראוייה לילדה קטנה, – בטסי רצתה לפי הנראה להתאפק אך לא יכולה, וצחוק פרץ מפיה, צחוק עז ומתדבק, של אנשים שאינם צוחקים אלא לעתים רחוקות. – שאלתי את פיהם, – הוסיפה בעינים דומעות מצחוק.

– את צוחקת, – אמרה אנה ונגד רצונה צחקה גם היא, – אך אני לא יכולתי הבין מעולם. אינני מבינה את דרכי הבעל.

– הבעל? בעלה של ליה מירקלובה נושא מטפחותיה אחריה ונכון לשרתה בכל עת. ויתר הדברים אין איש רוצה לדעת. בחבורות של אנשי כבוד אין מדברים וגם אין מהרהרים בדברים אחרים מעניני תלבושת. והוא הדין לענין זה.

– התבואי אל בית רולנדקי לחג יום השם? – שאלה אנה, בחפצה להשיאה לדבר אחר.

– כמדומה לי, שלא באו, – ענתה בטסי ותחל למוזג בוהירות אל הכוסות הקטנות והשקופות את הטה שריחו נודף, בלי הסתכל בפני רעותה, ותגש כוס אחת אל אנה ותקח לה פאחיטסה קטנה ותשם בשפופרת קטנה של כסף ותקטר. – ראי נא, – אמרה בלי צחוק עוד ותקח כוס בידה – מצבי מעולה בדבר הזה. – אני מבינה את דרכך ומבינה את דרכי ליה. ליה היא מן הנפשות התמימות, כנפשות ילדים, שאינן יודעות להבדיל בין טוב לרע. על כל פנים לא הבינה זאת בנעוריה. ועתה היא יודעת, כי חוסר-בינה זה נאווה לה. עתה אפשר, שבכונה אינה מבחנת, – אמרה בטסי בצחוק דק. – אף על פי כן הוא נאווה לה. אפשר לראות שני פנים בדבר אחד: מראה צרה ויגון או מראה מקרה פשוט וגם נעים ומשמח אפשר שאת נוטה לראות בדברים אך צרות ורעות.

– מה מאד אהפוך לדעת נפשות אחרים, כמו שידעתי את נפשי, – אמרה אנה בכובד ראש ובעיון. – הטובה אני מאחרים אם רעה? אני חושבת, כי רעה אני מאחרים.

– ילדה תמימה, ילדה תמימה! – אמרה בטסי פעמים. – אך הנה גם הם באים.

יח.

קול צעדים וקול מדבר גבר נשמעו ואחריהם – קול אשה וצחוק, וכרגע נכנסו האורחים, אשר חכו להם, הם סאפו שטולץ ומאהבה המכונה ווסקה, איש צעיר בריא ועלז, שכל מראהו העיד עליו, שמאכלי הבשר והדם והטריפים והיין הבורגוני, שהוא ממלא כרסו מהם, הועילו לו הרבה. ווסקה גחן לפני שתי הנשים וישם עיניו עליהן, אבל רק סיקונדה אחת התבונן בהן, כי הלך אחרי סאפו אל חדר האורחים ולא סר מאחריה גם בתוך החדר ההוא, כאילו היה קשור בה, ולא גרע ממנה עיניו הנוצצות, כאילו היה נכון לאכלה מיד. סאפו שטולץ היתה אשה צהובה בעלת עינים שחורות. בצעדי און קטנים נכנסה לחדר, ורגליה נעולות בסנדלי קיץ שעקביהם זקופים, ותלחץ את ידי שתי הנשים לחיצה עזה, לחיצת יד גבר.

אנה לא ראתה עד היום ההוא את האשה הזאת, שנתפרסה בחבורתה אך בימים האחרונים, ותשתומם גם על יפיה, גם על הדר תלבשתה המשוונה, גם על עז רוחה, שהורגש בכל דרכיה. שעררה הבלול בפאות נכריות של שער צהוב דק ויפה כשלה, היה עשוי כמגדל, ותמונת ראשה דמתה בגלל זה בגבהה לפרוטומי שלה הגדוש והחשוף במדה מרובה מעבר פניה. בכל אחת מתנועותיה נשקפו רישומי כרעיה ושוקיה מבעד לשמלתה, באשר כל גופה כמו נגדש מלפנים, והמתבונן בזה הווקק לשאול בלב, איפה גבולה האחרוני האמתי של הגויה הקטנה והמחוטבת הזאת, הדומה לגבעה מיטלטלת, החשופה כל כך מצד ראשה ופניה והמכוסה כל כך מאחור ומלמטה.

בטסי מהרה והציגה אותה לפני אנה.

– שערו בנפשך, עוד מעט ונמעכו שני אנשי צבא תחתינו, – התחילה מספרת מיד, ובדברה קרצה בעיניה וצחקה ומשכה את סרח שמלתה, אשר הטתה אותו בתחלה אל צד אחד יותר מהראוי. – אני נסעתי עם ווסקה... אבל הן עוד לא נודעתם זה לזה. – לדברים האלה קראה בשם משפחתו של אותו צעיר ותציגה לפני אנה ותצחק בקול רם, על שגיאתה זאת, שקראה אותו "ווסקה" באוני אשה, אשר לא ידעתה עד כה. ווסקה גחן שנית לפני אנה, אך לא אמר לה מאומה, ויפן אל סאפו ויאמר אליה בצחוק: "את הפסדת בהמךָה זו, כי אמנם הקדמנו לבוא. הוא לי נא ושלמי."

– הן לא ברגע זה, – אמרה אליו.

– לו יהי כן, אך שלם תשלמי לי.

– טוב, טוב. אכן, – פנתה פתאום אל בעלת הבית, – מה רבה משובתי... שכחתי להגידי, כי הבאתי אליך אורח. הגהו לפניך.

הפנים החדשות, איש צעיר לימים, אשר הביאה סאפו עמה ותשכחהו, היה אורח הגון כל כך, ששתי הנשים הכבודות קמו לקדם פניו, אף על פי שהיה צעיר מהן הרבה.

אוהב חדש היה האורח ההוא לסאפו וגם הוא נגרר והלך אחריה בכל מקום כווסקה.

מהרה באו גם הנסיך קלז'סקי וליזה מירקלובה עם סטרימוב. ליזה מירקלובה היתה בעלת עור כהה ודלת בשר, וקלסתר פניה מזרחי-עצלני, ועיניה יפו וגם נפלאו, דפי כבדי כל ידועיה, עד אין חקר. תלבשתה הכהה התאימה בטעמה (ואנה ראתה והעריכה זאת בלבבה מיד) התאמה גמורה אל יפי מראיה. במדה שסאפו היתה כולה מוצקה, הגורה וחבושה, היתה ליזה רכה וענוגה ומלוכבת בגדים מרווחים.

אך ליזה נעמה לאנה יותר הרבה מסאפו. בטסי אמרה עליה לאנה, כי היא עושה את עצמה כילדה שאינה יודעת מאומה, אבל אנה ראתה והכירה בה, שאין הדבר כן. כי באמת היתה נלוזה בדרכיה מבלי הבין, אבל גם נחמדה היתה ונקיה מכוונות רעות. אף אמנם מדברה היה כמדברה של סאפו; גם אחריה נגררו והלכו כקשורים בה, בלי גרוע עין ממנה, שני מאהבים אחד צעיר ואחד זקן; אבל נמצא בה בליזה איזה דבר נעלה ונשגב מחוץ האנשים שמסביב לה, ככרך אבן יקרה טהורה שבטהורות בין אבני זכוכית. בכרך הזה יצא מעיניה הנחמדות, אשר נפלאו באמת. מבט העינים האלה המוקפות עיגולים כהים, מבט שיש בו עיפות ותאוה עזה יחד, העיר תמהון בלב רואיו בתמימות הגמורה שנשקפה מתוכו. כל מי שהסתכל רגע קטן בעינים האלה, נדמה לו שמעתה הוא יודע אותה ידיעה גמורה וששביל זה אי אפשר לו עוד שלא יאהבנה. בראותה את אנה נהרו פניה פתאום מצחוק שמחה.

– מה מאד אשמח לראותך! – אמרה בגשתה אליה. – תמול בשעת התחרות הפצתי לגשת אליך, וברגע ההוא נסעת משם. ואני בקשתי מאד לראותך ביום אתמול. הלא איום ונורא היה הדבר, האין זאת? – אמרה ותבט אל אנה במבטה המיוחד לה, שכל מה שבלבה כמו נשקף מתוכו.

– ואני לא דמיתי שהדבר מרגיז את הלבבות כל כך, – אמרה אנה בפנים מסתמקים.

כל בני החבורה הקטנה קמו ללכת אל הגן.

– אני לא אלך, – אמרה ליזה בצחוק קל ותשב אצל אנה. – הגם את לא תלכי? איזה טעם במשחק הירוקים!

– לא, אני אוהבת את המשחק הזה, אמרה אנה.

– הגידי נא במה את מגינה על עצמך בפני העצבות? כל המכביט אליך ימלא שמחה. את חיה ואני שרויה בעצבות.

– איזו עצבות? הלא חבורתכם היא העליזה שבחבורות הפטרבורגיות, – אמרה אנה.

– אפשר שהאנשים שאינם מבני חבורתנו מתעצבים עוד יותר, אבל אנחנו איננו שמחים ובפרט אני, כל ימי אני שרויה בעצבות נוראה.

סאפו הציתה אש בפפירוסה קטנה ותלך עם שני מאהביה הצעירים אל הגן. ובטסי וסטרימוב נותרו אצל השולחן.

– איזו עצבות! – אמרה בטסי. – סאפו אומרת, כי שמחו אתמול הרבה בביתך.

– אכן רבה העצבות מאד! – אמרה ליוזה מירקלובה. – כולנו באנו אחרי התחרות אל ביתי. האנשים אחדים, והדברים אחדים. וכל מה שהיה הוא שיהיה בלי כל שנוי. כל הלילה היינו מטילים כולנו על הדרגשים. איזו נחת יש בזה? הגידי נא, במה את מגינה על עצמך בפני העצבות? – הזרה ופנתה אל אנה. – מי שישים אך עינו עליך, יראה ויאמר בלבו מיד, – האשה הזאת אפשר שהיא מאושרת ואפשר שהיא אומללה, אך אין בה מן העצבות. הוריי נא, במה תגייעי לכך?

– כל תחבולה אין לי בזה, – ענתה אנה, ופניה התאדמו בפצרה בה.

– זהו הדרך המעולה, – נכנס סטרימוב לתוך דבריהן.

סטרימוב היה בן חמשים שנה, איש שיבה למחצה, אשר עוד לא נס לחו, רע מראה מאד, אבל פניו הביעו טעם ובינה. ליוזה מירקלובה היתה בת אחות אשתו ואתה היה מבלה את שעות חופשו. בראותו לפניו את אנה קרינינה, – אשת אליקסיי אלכסנדרוביץ אויבו בעניני משמרותיהם, – התאמץ, כדרך איש נמוסי ופקח, להתנהג עמה בחבה יתרה.

– אין תחבולה טובה מזו, – מלא אחריה בצחוק דק, זה ימים רבים אני אומר לך, – הוסיף בפנותו אל ליוזה מירקלובה, – כי מי שאינו רוצה בעצבות אין לו להרהר בעצבות כשם שהדואג בפני נדודי שנה צריך להזהר בשכבו, שלא ירהר בדאגת שמא לא ירדם. וזה הדבר אשר אמרה לך גם אנה ארקדיבנה.

– אילו אמרתי זאת, שמחתי מאד, כי לא רק דברים של טעם הם, כי אם גם דברי אמת, – אמרה אנה בצחוק.

– אבל הגידו נא, מפני מה אין להרדם ואין להנצל מעצבות?

– כדי להרדם יש לעבוד, וכן יש לעבוד גם כדי להנצל מעצבות.

– למה לעבוד, אם אין לאיש חפץ בעבודתו? ולעשות את עצמי כעוסקת במלאכה אינני יכולה ואינני רוצה.

– אין לך תקנה, – אמר סטרימוב, בלי הבט אליה, ויפן שנית אל אנה.

מאשר לא ראה את אנה אלא לעתים רחוקות, לא יכול לדבר אליה אלא דברים בטלים, אבל בשיחתו הבטלה על אודות זמן שיבתה לפטרבורג והאהבה הרבה, שהגרפינה לידיה איבנונה אוהבת אותה, נראתה כוונתו המרובה להעסיקה בדברים נעימים לה ולהביע לה רגשי כבוד וגם יותר מזה.

בין כה נכנס טושקביץ ואמר, שכל החבורה מחכה למשתתפים בקרויט.

– לא, אל נא טעני מזה, – אמרה ליוזה מירקלובה בהודע לה, כי אנה נוסעת. סטרימוב סייע לה.

– הרי זה מעבר קשה יותר מדי, – אמר אל אנה, – מתוך החבורה הזאת אל הזקנה וורידי. מלבד זאת זכרי נא כי בבאך אליה תשתמש בזה אך לספר בלשון הרע, ופה את מעוררת רגשות אחרים, רגשות טובים ומתנגדים ללשון הרע.

רגע אחד פסחה אנה על שתי הסעפים. החלוקת, אשר דבר אליה הפקח הזה, התבה הנאמנה, חבת ילדה, שהביעה לה ליוזה מירקלובה, וכל מנהגי החבורה הזאת, שהורגלה בהם אנה מעודה – כל זה יחד היה קל ונעים והדבר אשר אמרה לנסוע למענו היה קשה כל כך, שהתחילה מפקפקת בלבבה, אם לא תבחר לה לדחות לזמן מעט את השעה הקשה, שעת הרצאת המעשים האחרונים לפני וורונסקי? – אך בזכרה מה שעתידי לבוא עליה בביתה אם לא תקדם פני הרעה באיזו החלטה מעשית, בזכרה את התנועה, אשר הפילה עליה אימות גם אחרי המעשה, את תנועת ידיה בהחזיקה בשערות ראשה דרך מריטה, התפטרה בלי התמהמה ותצא משם.

יט.

וורונסקי, שלכאורה התנהג בקלות דעת, כדרך כל בני מינו, היה שונא באמת חיים בלי סדרים. עוד בימי נעוריו, בהתחנכו בקורפס היה בו מעשה, שבקש הלואה מאיש, והאיש השיב את פניו, ומן העת ההיא לא העמיד את עצמו עוד אפילו פעם אחת בסכנת עלבון כזה.

ובחפזו לנהל עניניו תמיד בסדר נכון, היה מתיחד פעמים חמש בשנה – או פחות או יותר מזה, לפי צרכי השעה – ומעיין בעסקיו ומבררם לעצמו. לזה היה קורא פשוט במעשים או "faire la lessive".

ממחרת יום התחרות הקיץ וורונסקי בשעה מאוחרת וטרם יתגלה וירחץ באמבטי לבש מעיל-כד וישם לפניו על השולחן צרורות כסף והשבונות ומכתבים ויקרב אל העבודה. ופטרצוקי ידע, כי בשעה שוורונסקי עושה כזאת, הוא נוה לכעוס, ובהקיצו משנתו ביום ההוא, ראה את חברו זה יושב אצל שולחן הכתיבה שלו וילבש בגדיו בלאט ויצא, כדי שלא להפריעו מעבודתו.

מדת כל אדם היא, שבזמן שהוא בקי בענינים הנוגעים בו לכל פרטיהם ודקדוקיהם וההרפתקאות התלויים בהם, הוא חושב, שרק חייו לבד מורכבים ומסוככים כל כך, ואינו מעלה על דעתו, שגם שאר בני האדם טרודים בענינים קשים ומסוככים לא פחות ממנו. טעות זו טעה גם וורונסקי. גם הוא התברך בלבבו ודמה, שכל איש אחר תחתיו היה מסתבך והולך ומוזקק ממכר לנטות מדרך הישר, וביום ההוא הריגשי, כי השעה צריכה לך, שיפושש במעשיו ויברר את מצבו בלי התמהמה.

בעניני הממונות שלו החל, כי מקצו זה קל היה לו מכל שאר המקצועות. על גליון פוסטה רשם בכתב ידו הדק והמצומצם את כל מה שעליו לשלם, והו עלה שבעה עשר אלף רובל עם מאות אחדות, אך את המאות לא חשב, כדי שיהי החשבון פשוט וברור יותר. אחרי כן מנה את מעותיו וצרף אל המזומנים את הרשום בפנקס הבנק שבידו ויצאו לו 1800 ר', ולהכנסה אחרת לא נראה כל מקור עד השנה החדשה. אחרי כן חזר וקרא את רשימת החובות וגם חזר וכתבה ויחלקה לשלשה מיני חובות. למין הראשון נחשבו החובות שהוצרך לפרעם מיד או על כל פנים להחזיק בידו מעות בעדם במזומנים, כדי לפרעם בשעת תביעה בלי שהיה רגע אחד. חובות כאלה היו עליו בסכום ארבעת אלפי רובלים: 1500 מחיר סוס אחד שקנה ולא שלם עוד בעדו ו-2500 שערב בעד חבר צעיר אחד, וינבסקי שמו, שהפסיד סכום זה לעיניו במשחק עם רמאי שאומנתו בכך. וורונסקי רצה לשלם באותו מעמד (וכסף היה אז בידו), אך וינבסקי וישיבין העתירו דבריהם עליו, באמרם, שהם ישלמו ולא הוא, באשר לא השתתף באותו המשחק. אף אמנם צדק חבריו ממנו ועם זה ידע, שנחויץ לו, – כדי לשים קץ לאותו העסק המכוער, אשר לא השתתף בו אלא בערבותו, שערב בפיו בעד וינבסקי – להכין את הסכום הזה אתו ולזרוק בפני מנוול זה, בלי דבר דבר עמו עוד. ובכך הוצרך להכין למין זה הקודם לכל מיני החובות, 4000 ר'. המין השני היה של חובות חשובים ביותר וסכומם עלה 8000 ר'. רובם היו בענין התחרות: בעד שובלת שועל וחשש, לאנגלי, לרצען ויכואז בזה. על חשבון הסכום הזה היה די לו להוציא במזומנים לפי שעה כאלפים רובל. המין השלישי – מה שהיה חייב לחנונים, לבעלי בתי מלון ולהייט – לא נחשב למאומה לפי שעה. על פי זה הוזקק להכין לפחות 6000 ר' להוצאות הימים ההם, ובמידו היו אך 1800. אף אמנם אין חובות כאלה קשים כלל למי שהכנסותיו 100000 ר' לשנה, כפי שאמרו עליו על וורונסקי; אבל 100000 ר' אלה לא באו לידי מעולם. נחלת אביו הגדולה, שהכנסותיה הגיעו עד 200000 ר', לא ניתנה להחלק בין האחים. כשנשא לו אחיו הגדול את ווריה צ'ירקובה, בת נסיך אחד מן הדיקבראים²¹ לאשה בלי כל דוגינה ויותר לו אליקסיי על כל הכנסות אחוזות אביהם, על מנת שינתנו לו אך 25000 ר' לשנה. בעת ההיא אמר אליקסיי לאחיו, כי הכסף יספיק לו עד אשר יקח לו אשה, וכזאת לא תהיה לפי הנראה לעולם. ואחיו לא יכול להמנע מקחת את

המתנה הזאת מידו, כי בתור מצביא אחד הגדודים "היקרים" ובתור בעל אשה בשנות נשואיו הראשונות היה בעל הצהרה מרובה. אמו של אליקסיי, שהיתה בעלת עושר גם היא, נתנה לו ל"אליקסיי עוד 20000 ר' לשנה. ואת כל הכסף הזה היה מוציא על צרכיו. בימים האחרונים קצפה עליו אמו על דבר אנה קריינינה ועל יציאתו ממוסקבה ותחילת שלולו לו כסף. ואחרי אשר הורגל בהוצאת 45000 ר' לשנה, הובא במבוכה בשנה הזאת, שבא בה לידו אך 25000 ר'. ולבקש כסף מאמו ולצאת בזה ממבוכתו לא יכול; מכתבה האחרון, שבא אליו ביום אתמול, הרגיו אותו ביוחד ברמזים שנמצאו בו, שהיא נכונה לעזור לו, לבעבור יצליח את דרכיו בין הבריות ובעבודת הממשלה ולא לבעבור ירגיו בדרכיו את כל הבריות. את מחשבת אמו להטות לבו בכסף חשב לו לעלבון גדול מנשואו, ובגללה נקעה נפשו מאחריה עוד יותר. אך בכל זאת לא יכול לבטל את ויתורו הגדול אשר ויתר לאחיו, אף על פי שכבר הרגיש – בראותו מראש אפשרות איזו מקרים בדרכיו עם אנה קריינינה – שבקלות דעת פצה את פיו בוותיר ההוא, ושגם, אם לא יאז לו אשה, אפשר שיצטרך לכל מאת האלף שלו. אך לחזור מדבריו לא יכול, כי היה לו לזכור אז אשת אחיו הנעימה והמהוללה, לזכור את דבריה שהיא מדברת, מדי פעם בפעם בכל מקרה שיבוא לידה על אודות ויתורו הגדול הזה, שהיא מערכת כראוי, ולהבין מיד שאי אפשר לחזור ולקחת מה שניתן במתנה. לא היתה כל אפשרות לו לעשות כן, כשם שלא היה יכול להכות אשה באגרוף, לנגוב או לשקר. רק דרך אחד היה לו ובו בחר בלי כל פקפוק וגמגום, והוא, ללוות בנשך עשרת אלפים – בזה ידע, שלא יהי כל מעצור לפניו, – לקמץ מעתה בהוצאות ולמכור את סוסי התחרות היקרים. כאשר גמר לעשות כן, מהר ויכתוב רולנדקי, אשר שלח אליו פעמים רבות לבקש מאתו, שיימכרו לו את סוסי. אחרי כן שלח לקרוא לאנגלי שלו ולמלוה ברבית ויחלק את הכסף שהיה בידו על פי מה שגמר בחשבונותיו. אחרי כן כתב תשובה קרה ונמרצה יחד לאמו על מכתבה הנזכר, ואחרי כן הוציא מנרתיק כתביו שבכיס מעילו שלש פתקאות מאת אנה ויקראם וישרפם ויזכור את שיחתם האחרונה ויעמק במחשבות על אודות מצבו.

כ.

חיי וורונסקי שפרו עליו ביוחד בגלל דבר אחד, בגלל אשר היו לו הלכות פסוקות של מצוות עשה ולא תעשה בכל דרכיו. חוג ההלכות ההן קטן מאד, אבל ברורות היו כולן, ומאשר לא יצא וורונסקי מעולם מתוך החוג הזה, לא פקפק מימיו אפילו רגע אחד בהלכה למעשה. בהלכותיו נקבע ברור גמור: כי חייב אדם כמוהו לשלם לקוביוסטוס רמאי בלי התמהמה, ולא דבר נחוץ הוא לו לשלם לחיטו; כי אסור לדבר שקר לגברים, אך לא נאסר לשקר לנשים; כי אסור לרמות כל אדם, אבל אם אשה מרמה את בעלה אין בכך כלום; כי אי אפשר לאיש למחול על עלבונו, אך לעלוב אפשר ואפשר, וכיוצא בזה. כל ההלכות האלה יכלו להיות מנהגים שאינם נכוחים ואינם טובים, אך כל ספק לא הוטל בהן, ואליקסיי אלכסנדרוביץ הרגיש תמיד, שכל זמן שהוא מחזיק בהן הוא שוקט ויכול ללכת בקומה זקופה. רק בימים האחרונים הם שם לבבו על דרכיו עם אנה והתחיל מרגיש, כי לא לכל מעשה ומאורע יש לו הלכה פסוקה וכי נכונים בידו מבוכות וספקות, אשר לא ימצא על מה לסמוך בהם.

היחס שבינו ובין אנה ובעלה היה פשוט וברור בעיניו ער כה, כי בקבוצת הלכותיו נתפרש ענין זה בבירור ובדיק, וכל מעשיו היו הפלכה.

היא היתה – על פי הדין המקובל – אשה חשובה, שנשתה אחריה לאהבה אותו, והוא גם הוא אהב אותה, ועל כן היה כבודו חדש עמה בעיניו ככבוד אשה נשואה לו כדת וכמנהג ועוד יותר מזה. נקל היה לו לתת לקוץ את כפו מלהתיר לעצמו לא רק לעלבה בדבור או ברמיזה, כי אם גם לגרוע מכבודו מעט מהראוי לאשה חשובה.

גם היחס שבינו ובין הצבור היה ברור לו. הכל יכלו לדעת זאת או להשדם בזאת, אך לא הותר לאיש להשמיע על פיו כזאת. ואילו נעזו אנשים להוציא מפייהם דבר בענין זה היה מוכן ומזומן להכריחם לחשות ולהזהר בכבוד אשה זו שאהבה נפשו, אף על פי שסוף סוף כבר היה כבודו זה לכלמה.

וברור מכל דבר שבעולם היה היחס שבינו ובין בעלה של אנה. מהרגע אשר דבקה בו, בוורונסקי, הוברר לו, שרק הוא לבד זכה בה לחלוטין, ובעלה אינו אלא אדם מיותר ומפריע. אמנם העלוב הזה היה ראוי שישתתפו בצער, אך מה יכלו לעשות לו? זכות אחת היתה לו לאישה, והוא לדרוש פצוי על ידי כלי נשק ובוזה היה וורונסקי נכון להשלים חפצו מן הרגע הראשון.

אבל בימים האחרונים נהיו שנויים בדברים שבינו לבניה, והשנויים ההם הפילו אימות על וורונסקי, כי לא ידע עד היכן תוצאותם מגיעות: תמול הגיחה לו, כי היא הרה, ובהגיחה זו זאת הרגיש, כי הדבר הזה ומה שהיא שואפת בשבילו דורשים מאתו איזה מעשה שאינו מפורש כל צרכו בהלכות הקבועות שהוא מתנהג על פיהן. ובאמת נכבדו רעיניו כאשר הלמוהו דבריה פתאום; ברגע הראשון אמר לו לבו, כי עליו לדרוש מאתה, שתעזוב את אישה, וידבר אליה כאשר הורה לך; עתה חשב את דרכיו והוברר לו, כי נוח לו להנמנע מזאת, ובדברו אל לבו כדברים האלה דאג באותה שעה גם אולי יש בהם דבר עול.

"באמרי לה, שתעזוב את אישה, הלא אמרתי לה בזה, שתעבור אלי לשבת אתי; האם אני נכון לזה? איככה אביאה אלי, וכסף אין בידו? אף אמנם יכול אוכל לתקן זאת... אבל איך אעביירה בעודני על משמרת פקודתי? אם אמרתי זאת, עלי להיות נכון לדבר, כלומר להכין כסף ולהתפטר ממשמרתו."

ומחשבות אחרות באו בלבו. השאלה, אם יתפטר אם לא יתפטר, העירה בו שאלה אחרת שהיתה מסותרת בקרבו וגלויה אך לו לבדו, אבל אפשר שעם זה היתה העיקר הגדול והראשי בכל הליכות חייו.

תאות הכבוד היתה בראש כל שאיפותיו מימי ילדותו ונעוריו, – בדבר הזה לא הודה מעולם גם בפני עצמו ואף על פי כן חזקה עליו תאותו זאת כל כך, שגם בשעה זו נלחמה בקרבו עם אהבתו. בצעזעו הראשונים שצעד בקרב מרום עם הארץ ובעבודת הממשלה היה אך מצליח, אך לפני שתי שנים נכשל בנישואו גסו: בתפצו להראות, עד כמה אינו תלוי בדעת אחרים, ולעלות מעלה מעלה, נמנע מקבל משמרת פקודה חדשה, שאמרו לתת לו, ויקו, כי בזה יגדיל ערכו בעיני התקפים הגבוהים ממנו; אבל עז רוחו זה היה לו למוקש, כי לא פצרו בו וישאירוהו על משמרתו הקודמת; וכאשר החל ללכת שלא ברצונו בדרך הזה, להיות כאיש שאינו רודף אחרי הגדולה, לא סר ממנו עוד ויתנהג בטוב טעם ובערמה רבה ויעצמו כאילו אינו מותר עם איש ואינו מרגיש כל עלבון דבר, וכל חפצו שלא יפריעוהו ממנו, כי לבו אך טוב עליו. אולם לבו לא היה עוד טוב עליו כבראשונה גם בשנה שבערה באותו למוסקבה. כבר הרגיש, שכבודו – כבוד אדם שבידו להגיע לכל אשר ירצה, אלא שאינו רוצה כלום – התחיל הולך ופוחת, שרבים התחילו חושבים, שאינו יכול באמת אלא להיות חבר טוב וישר הולך. סכסוכו בדבר אשת קריינין, אשר העיר רעש גדול בעולמו ומשך את הלבבות עליו, הרגיע לפי שעה את יתוש תאות הכבוד, שהיה מנקר בקרבו, אך לפני שבוע אחד חזר ונעור היתוש ההוא והתחיל מנקר בכח חדש. סירפוחובסקי חברו מימי ילדותו, בן מפלגתו וחבורתו, שהיה חבר לו גם בקורפוס, ובשנה אחת עמו גמר שעוריו והתחרה אתו גם בלמודים, גם בגימנסטיקה, גם במעשי הוללות, גם בחלומות של רדיפת כבוד, שב בימים ההם מאסיה התיכונה מוכתר בשני כנויי כבוד חדשים ובאות הצטיינות מרובה, שרק לעתים רחוקות יתן לגנרלים צעירים.

כמעט שבא סירפוחובסקי לפטבורג היה למלה בפי כל בתור כוכב חדש מן הראשונים בגדלם שנראה על האופק. בן גילו וחברו זה של וורונסקי היה גנרל נכון לקבל משמרת פקודה, אשר יוכל להשפיע בה על מהלך עניני המדינה, והוא, וורונסקי, היה אמנם חפ שי לנפשו, מכובד ומפואר בחבורתו ואהוב לאשה נחמדה, אבל סוף סוף רק רוטמיסטר, שהניחו לו להיות עומד ברשות עצמו ככל אשר ייטב בעיניו. "כמובן אינני מקנא ואינני יכול לקנא בו; אך רואה אני בעליותי זו, שאיש כמוני, אם אך לא תקצר רוחו, יש בידו לעלות לגדולה בימים מעטים. לפני שלש שנים היה כמוהו כמוני. – אם אתפטר ממשמרתו, הריני שורף את אניותי; ואם אתפטר, איני מפסיד מאומה. הלא בפירוש אמרה לי גם היא, שאינה רוצה לשנות את מצבי. ואני, כל עוד אהבתנו נאמנה, אינני יכול לקנא בסירפוחובסקי". בתנועה מתונה סלסל את שפמו ויקם מאצל השולחן וילך הנה והנה. עיניו הבריקו בחזקה, ולבו נהיה אמיץ ושוקט ושמה בקרבו כבכל פעם אחרי בררו את מצבו לעצמו. הכל היה פשוט וברור כמו אחי חשבונותיו הקודמים. אחרי כן התגלח וילבש את בגדיו, גם כל באמבטי של קרים ויצא.

כא.

– לקרא לך באתי. מלאכת הזקוק ממשכה היום הרבה, – אמר פטריצקי. – הגמרת אותה?

– גמרתה, – ענה וורונסקי ויצחק אך בעיניו לבד ויסלסל קצות שפמו בהירות יתרה, כאילו יכולה עתה, אחרי סדור עניניו, כל תנועה גדולה או מהירה יותר מהראוי להרוס את כל הסדר.

– דומה אתה בכל פעם אחרי המלאכה הזאת לאדם שיצא מבית המרחץ, – אמר פטריצקי, – אני בא מבית גריצקי (כן כנו את ראש גדודם), מתכים לך שם.

וורונסקי לא ענהו, כי אם הביט אליו בעיניו ולבבו הרבה בדבר אחר.

– נגינה זו בביתו היא? – שאל אחרי כן ויט אזנו לקולות הידועים לו, שהגיעו אליו, קולות חצוצרות גסים ומחולות פולניים ו'וולסים. – מה החגיגה הזאת?

– סירפוחובסקי בא.

– א – א – אמר וורונסקי, – ואנכי לא ידעתי.

צחוק עיניו הבריק עוד יותר מבתחלה.

אחרי אשר החליט בלבו, שהוא מאושר באהבתו ומוחל על רדיפת הכבוד בשבילה – או אחרי אשר גמר להתנהג ברוח זה – לא יכול עוד לא להתקנא בסירפוחובסקי ולא להתרעם עליו, על כי בבואו אל הגדוד לא בא אליו ראשונה. סוף סוף היה סירפוחובסקי חבר טוב, ועל כן שמח וורונסקי עליו.

– שמח אשמח מאד.

ראש הגדוד דימין ישב בבית גדול של בעל אחוזה. כל הנאספים נמצאו על המרפסת המרווחה שבמדור התחתון. בחצר נראו לעיני וורונסקי ראשונה מזמרים מתלמידי הקורפוס, לבושים מעילי בד לבן ועומדים אצל חבית קטנה של יין דגן, וראש הגדוד, איש תאר בריא ועל, בתוך חבל אופיצרים; ראש הגדוד יצא אל המעלה הראשונה של המרפסת ויקרא בקול גדול שהיה בוקע ומגיע לאוזן מבעד קול המזמרים והמנגנים, אשר נגנו יחד קדריל של אופנבר, וינפחי ידיו אל אנשי הצבא שעמדו מן הצד ויצו אותם איזו דברים. חבורה קטנה של אנשי צבא, ווכמיסטר ואונטראופיצרים אחדים נגשו אל המרפסת עם וורונסקי יחד. וראש הגדוד שב אל השולחן וחזר ויצא אל מבוא המרפסת וכוס בידו וישא נאום ברכה: "לחיי חברנו מלפנים הנגלר הגבור סירפוחובסקי. אורא!"

אחרי ראש הגדוד יצא גם סירפוחובסקי בעצמו, וכוס בידו, וצחוק קל על שפתיו.

– ואתה הולך ושב לימי עלומיך, בונדרינקו, – אמר אל ווכמיסטר אדמוני בן חיל, עובד משנה ימי עבודה, שעמד נכחו.

וורונסקי לא ראה את סירפוחובסקי זה שלש שנים. וסירפוחובסקי כמו גדל קצת מבראשונה, כי גָדל פאות זקנו, אך קומתו ישרה כלפנים, ופניו ותארו משכו את העינים עליהם לא ביפים, כי אם בנעימות וברוך שנשקפו מהם. השנוי האחד שמצא בו וורונסקי היה הזוהר הדק התדירי של קורת הרוח השורה על פני האנשים המצליחים את דרכיהם, בזמן שהם מובטחים, שהכל מודים בהצלחתם. וורונסקי ידע זהו זה מה הוא ובראותו את סירפוחובסקי הכיר בו וידע כרעג, מפני מה פניו מזהירים.

ברדתו מעל המעלות, ראה סירפוחובסקי את וורונסקי, ופניו נהרו מצחוק שמחה, וירכן בראשו אליו ממעלה וירם את הכוס דרך ברכה לוורונסקי וירמוז לו בזה, שאי אפשר לו שלא יגש ראשונה אל הוכמיסטר שכבר זקף קומתו למראהו והכין שפתיו לנשיקה.

– הנה גם הוא! – קרא ראש הגדוד. – וישבין אמר לי, כי השעה שעת מרה שחורה לך.

סירפוחובסקי נשק לו לווכמיסטר, המלא חיים ותנועה, על שפתיו הרכובות והרעננות וימחה פיו במשפחתו ויגש אל וורונסקי.

– מה מאד אשמח! – אמר אליו וילחץ את ידו ויטהו הצדה.

– העסיקה אותו! – קרא ראש הגדוד אל ישבין וירמוז על וורונסקי וירד אל אנשי הצבא.

– למה לא באת אתמול אל התחרות? ואני דמיתי, כי אראה אותך שם, – אמר וורונסקי ויתבונן היטב בסירפוחובסקי.

– באתי, אבל אחרתי. סלח נא, – הוסיף ויפן אל שלישו: – צו נא לחלק בשמי כפי שיעלה לאיש.

ובידיים מהירות הוציא מנרתיק כיסו שלשה שטרות של מאה רובלים, ופניו האדימו.

– וורונסקי! רצונך שתאכל מעט או שתשתה? – שאל ישבין. – הבו אוכל לגרף! ופה מעט משקה.

השתיה בבית ראש הגדוד נמשכה זמן רב.

האנשים הרבו לשתות. את סירפוחובסקי נשאו והניעו על כפים. אחרי כן הניעו את ראש הגדוד. אחרי כן רקד ראש הגדוד בעצמו ובכבודו עם פטריצקי לפני המזמרים. אחרי כן ישב ראש הגדוד על האיציטבא שבחצר, כי עיפה נפשו מעט, והוכיח בראיות לישבין, שגדולה רוסיה מפרוסיה, ביהוד לענן השתערות פרישים, ובדברו נפסקה השתיה רגע אחד. סירפוחובסקי נכנס לתוך הבית לרחוץ ידיו בחדר הרחצה וימצא שם את וורונסקי כשהוא יוצק מים על עצמו, כי פשט את מעילו וישם את צווארו האדום והשעיר תחת קלוחו של הכיור ויחופף צווארו וראשו בידיו. אחרי רחצו ישב אצל סירפוחובסקי, וישבו שם שניהם על הדרגש הקטן ומיד נכנסו בשיחה שהעסיקה את שניהם מאד.

– ידעתי הכל על אודותיך על ירי אשתי, – אמר סירפוחובסקי. – שמח אשמח, כי ראית אותה לעתים קרובות.

– היא רעה לווריה, ושתייה הן הנשים הפטרבורגיות היחידות, אשר ינעם לי לראותן, – ענה וורונסקי בצחוק קל. נפשו ידעה מאד, במה הם עתידים לדבר כרעג, והדבר הזה העיר בו צחוק וינעם לו.

– היחידות? – שנה סירפוחובסקי אחריו דרך שאלה.

– גם אני ידעתי על אודותיך, ולא רק על ידי אשתך, – אמר וורונסקי בפנים מביעים מרעומות ואיום על הרמיזה הזאת. – אני שמחתי מאד על הצלחתך, אך לא התפלאתי עליה. גם לגדולות מאלה חכיתי.

סירפוחובסקי בדה קצת. פניו העידו, כי נעים לו גלוי דעת זה על אודותיו וגם אינו רוצה להסתיר זאת.

– ואני לא אכחד, כי לא כן דמיתי בעצמי, כי למעט מזה חכיתי ולא להרבה. אבל שמח אני, שמח מאד. אוהב כבוד אני, היצר הזה שולט בי, ואני מודה, שכן הוא.

– אפשר, שאילו לא הצלחת, לא היית מודה בזה, – אמר וורונסקי.

– כמדומה לי, שהייתי מודה גם אז, – בדה והשיב סירפוחובסקי. – לא אומר, כי בלעדי הכבוד הזה לא היה כל חפץ לי בחיים, אבל אז היו חיי חיים של עצבות. אפשר, כמובן, שאני טועה בעצמי, אבל כמדומה לי, שיש בי איזו כשרונות למקצוע שבחרתי בו ושכל דבר שישליטוני עליו, אם אך יתן לי שלטון, יכשר בידי יותר מבידי הרבה אנשים ידועים לי, – אמר סירפוחובסקי בפנים מזהירים מעליצות לבו על הצלחתו. – על כן אשמח הרבה במדה שאני הולך וקרוב אל מטרתי זאת.

– אולי אין רגש זה נכון אלא לך לבד, ודעתך בטלה אצל כל אדם. גם אני דמיתי כן בראשונה, ועתה אני רואה, שאין הדבר כדי לחיות בגללו לבד, – אמר וורונסקי.

– לזאת חכיתי! לזאת חכיתי! – אמר סירפוחובסקי בצחוק. – הלא רמזתי לך בתחלת דברי, כי שמעתי על אודותיך, על דבר מאונך... מובן מאליו, שהסכמתי לך בלבי, אבל יש מדה מתאמת בכל דבר. ואני חושב, כי המעשה אשר עשית טוב הוא, אך לא כראוי עשית אותו.

– מה שנעשה עשוי; הלא ידעת, כי מימי לא בטלתי מה שעשיתי. גם טוב חלקי.

– טוב חלקך – לפי שעה. אך לא כל הימים יספיק לך. לאחריך לא אומר כזאת. הוא ילד נעים כבעל הבית הזה שלנו. הנהו לפנינו! – הוסיף ויט אזנו לקריאת "אורא". – הנה הוא שמח, ולך אין זה מספיק.

– גם אני לא אמרתי, שהוא מספיק.

– כן הוא, אך לא זאת בלבד. אנשים כמוך דרושים.

– למי?

– למי? לצבור, לרוסיה. רוסיה דורשת לה אנשים, דורשת מפלגה חזקה, בלעדיה יאבד הכל ויהי לטרף לכלבים.

– מה כוונתך? למפלגת ברטניוב נגד הקומוניסטים הרוסיים?

– לא, – אמר סירפוחובסקי ויקמט פניו מזעף, על כי נחשד על דבר אולת כזאת. – est une blague!ac Tout (כל זה התהללות). כן היה וכן יהיה תמיד. אין קומוניסטים בעולם כלל. אך נרגנים צריכים בכל עת לבדות מלבם איוז מפלגה מסוכנה. מה שנעשה הוא שיעשה. לא כן הוא, מפלגת בעלי שלטון חפשים בדרכיהם כמוני וכמוך דרושים לנו.

– אבל במה אין... – וורונסקי קרא בשמות בעלי שלטון אחרים. – במה אין האנשים האלה חפשים בדרכיהם?

– רק באשר אין להם או לא היה להם מיום הולדם אותו החופש הנותן ידים לאדם לעמוד ברשות עצמו, כאשר לא נולדו בסביבי גלגל תחמה שנולדנו בהם אנחנו. הם נקנים בכסף או בשפת חלקות; בחפצם לעמוד על מעמדם בטח הם צריכים לבדות מהלך מיוחד להם; בעבור זה הם מחזיקים ברעיון ידוע או בשיטה, שאינם מאמינים בה ושפועולתה רעה באמת ולא טובה; וכל שיטתם אינה אלא תחבולה לשבת באחד מבתי הממלכה ולקבל שכר קצוב. Cela n'est pas plus fin ac que (זאת חכמתה ותו לא מיד), כי תעמוד על סוף דעתם. אפשר שאני שפל מהם, נבער מהם, אף על פי שאיני יודע, מפני מה עלי לחשוב כן על נפשי; אבל יתרון גדול אחד יש לי ולך מהם בודאי, והוא שקשה יותר להטות לבבנו באיזה שוחד שיהיה. ואנשים כאלה דרושים ביחוד בעת הזאת.

וורונסקי שמע בשים לב, אך לא תוכן הדברים משך את לבו, כי אם התיחסות סירפוחובסקי אל מעשהו, מה שבלבבו של זה גם להלחם עם בעלי שלטון, ויש לו ביניהם חביבים ושנואים, בשעה שהוא, וורונסקי, אין לו בעולם עבודת הממלכה אלא עניני האיסקדרון שלו. מלבד זאת הבין וורונסקי, עד כמה יכול סירפוחובסקי ללכת הלך וגדול בכשרונו לעיין בדברים ולהבינם, בשכלו הרב ובלשון המודים שלו, שהיא מדה שאינה מצויה כלל בין האנשים, שהוא, סירפוחובסקי, וישוב בקרבם. ולבשתו הכיר בעצמו, שהוא מתקנא בו בחברו זה.

– בכל זאת אני חסר לזה דבר אחד עיקרי, – ענה וורונסקי: – תאות השלטון אין בי. לפנים היתה בי תאוה זו, אבל כבר עברה ואיננה.

– סלח נא לי, אבל אין זה אמת, – אמר סירפוחובסקי.

– לא, אמת, אמת!... עתה על כל פנים איננה בי, – הוסיף וורונסקי.

– עתה הוא אמת, זה ענין אחר; אך לא כל הימים יהי לך כן.

– אפשר הדבר, – ענה וורונסקי.

– אתה אומר אפשר, – הוסיף סירפוחובסקי, כבוהן ומבין את מחשבותיו, – ואני אומר לך בודאי. ובעבור זה חפצתי לראותך. עתה עשית מה שהיה לך לעשות. אני מבין זאת, אך אין לך להקשות ערפך. אני אך רשיון אבקש ממך, קארט בלאנש. לא לתמוך בך באתי... אף על פי שאיני יודע, מפני מה לא אתמך בך: אתה תמכתני פעמים רבות! אני מקוה, כי ידידותנו עומדת למעלה מרעיונות כאלה. כן הוא, – אמר בצחוק חבה של נשים, – תן לי רשיון להשתדל בעדך וצא מגדודך, ואני אמשוך אותך בלאט.

– אבל בינה נא, שאיני צריך למאומה, – אמר וורונסקי, – רק שיהי הכל כמו שהיה.

סירפוחובסקי קם ויעמוד ממולו.

– הנה אמרת, שהכל יהיה כמו שהיה עד כה. אני מבין את כוונת הדברים. אבל שמע נא: הנה בני גיל אנחנו, אפשר שנודעו לך נשים רבות במספר מהנשים אשר נודעו לי. – בדיחתו ותנועותיו של סירפוחובסקי הראו בבירור שאין לו לוורונסקי לדאוג, כי אך בחבה ובהירות יגע במקום מכאובו. – אבל אני בעל אשה, והאמינה נא לי, כי מי שיודע את לב אשתו (כמו שכתב אחד הסופרים) האהובה לו, יודע את לבות כל הנשים יחד יותר ממי שאלפי נשים נודעו לו.

– כרגע נבוא! – קרא וורונסקי אל האופיצר, אשר השקיף לתוך החדר וקרא להם ללכת אל ראש הגדוד.

וורונסקי אה לשמוע את סוף דברי סירפוחובסקי ולדעת מה יאמר לו.

– זאת דעתי. הנשים הן אבן הגוף העיקרית בפעולות אדם. קשה לאהוב אשה ולעסוק עם זה גם בעבודה חשובה. רק דרך אחד יש לו לאדם לאהוב אשה בלי שים אותה לו למכשול בחייו, והוא לשאתה. למה הדבר דומה, למה... – אמר סירפוחובסקי שהיה אהב להמתיק דבריו במשלים, – המתינה לי, המתינה! כשם שאי אפשר לאדם להחזיק חבילה גדולה ולעשות מלאכה יחד, אלא בזמן שהחבילה קשורה לו על גבו, – הנשואים הם החבילה הקשורה, שאינה מפריעה מעבודה. וכאשר נשאתי את אשתי הכרתי זאת. פתאום הוסרו האסורים מעל ידי. אך מי שיחזיק את החבילה הזאת בלי נשואים, – ידיו עסוקות, וכל דבר לא יוכל עשות בהן. וזכור את מזנקוב ואת קרופוב. בגלל נשים חם לריק כחם ולא יכלו להגיע למאומה.

– איוז נשים שם! – אמר וורונסקי, בזכרו את הצרפתית ואת האקטריסה, פלגשי האנשים ההם.

– אשה כבודה קשה מאלה. הרי הדבר דומה לא למי שחבילה בידו, כי אם למי שמתאמץ לחטפה מידי אחר.

– אתה לא אהבת מימך, – אמר וורונסקי בלתישה ויבט נכחו, ולבו הגה באנה.

– אפשר שכך הוא. אבל אתה זכר נא מה שאמרתי לך. עוד דבר אחד: כל הנשים בעלות הנאה הן יותר מהגברים. אנחנו מעלים את האהבה למדרגת ענין רם ונשגב, והן תמיד terre-à-terre (רחוקות משאיפות רחניות).

– כרגע, כרגע! – פנה סירפוחובסקי אל המשרת שנכנס לחדר ההוא. אבל המשרת לא בא לקרוא להם שנית, כאשר דמה, כי אם למסור מכתב לוורונסקי.

– אחד ממשרתי הנסיכה טברסקיה הביאו לך.

וורונסקי פתח את המכתב ופניו האדימו.

– ראשי התחיל כואב עלי, הנני ללכת הביתה, – אמר אל סירפוחובסקי.

– לך שלום. התתן לי "קארט בלאנש"?

– אחרי כן נדבר בזה. בפטרבורג אמצאך.

כב.

כבר הגיעה השעה הששית ובשביל שלא יאחר לבוא, גם בשביל שלא יכירוהו, בנסעו, על פי סוסיו, שהיו ידועים לכל, ישב וורונסקי במרכבתו השכירה של ישיבין ויצא את הרכב להריץ את הסוסים כאשר תמצא ידו. המרכבה היתה רחבת ידים, עשויה לארבעה נוסעים. הוא ישב בה בקרן זווית ויפשוט את רגליו על המושב אשר ממולו ויעמק במחשבות.

רגש החזקת הטובה לעצמו על הסדרים שהביא בעניניו, זכר דברי הידידות והחלוקת שהביע לו סירפוחובסקי, אשר חשב אותו לאיש דרוש לו, וביחוד הרעיון הנעים על דבר הפגישה הקרובה – כל אלה יחד נקבצו והיו לרגש כללי אחד של שמחה בחיים. והרגש הזה חזק בקרבו כל כך, שצחוק נראה על שפתיו שלא מדעתו. מהרה הוריד רגליו מעל הספסל אשר ממולו וישם את רגלו האחת על ברכה של רגלו השניה ויאחו בה בידו וישמש את הבשר המעובה והמתוח שעל הרגל שהתנגפה אתמל בנפלו ויט לאחוריו וישאף רוח פעמים אחדות בכל ריאתו.

“טוב, טוב מאד!” אמר אל לבו, גם קודם לזה התענג לעתים קרובות על מבנה גינתו, אך מימיו לא אהב את עצמו, את גינתו, במדה גדולה כזאת. נעים היה לו גם רגש הכאב הקל הזה ברגליו החזקה, נעימה היתה לו פעולת שריריו הפנימיים, שהרגיש בכלל לבו בשעת נשימתו. היום הבהיר והקר, שהעיר רגשי יאוש בלב אנה, נדמו לו למקור חיים ועצמה וצנה נחוזה לפניו ולצוארון, שנתחממו אחרי רחיצתם. ריח הברילנטין שעלה באפו משפמו המבוסס נעם לו ביותר באויר המצונן, כל מה שראה בעד חלון המרכבה באויר הצח והקר, לאור החור שלפני שקיעת החמה, היה מלא חיים ועליצות ועצמה כמוהו: גם גנות הבתים הנוצצים בקרני השמש הקרוב לבוא, גם הגדרות החוצצות באויר פתאום לעיני הנוסע, גם קרני הוויות הבולטות של הבנינים הסמוכים לבתים, גם תמונות העוברים והשבים הבודדים והמרכבות הבודדות שנקרו לפניו לפעמים, גם ירק העצים והדשא שהשתרע בלי נוע, גם שדות תפוחי האדמה העשויים חריצים מיושרים, גם הצללים העקומים, אשר נסו מצד הבתים והעצים והשיחים ואף מצד חריצי שדי תפוחי האדמה – כל זה היה יפה, כציור נחמד, שזה עתה נגמרה מלאכתו ונמשחה בקֶּה.

– מהר, מהר! – אמר וורונסקי אל הרכב ויוצא את ראשו ורובו בעד החלון ויעלה שטר בן שלושה רובלים מכיסו ויתנהו ליד הרכב, אשר הסב פניו אליו. יד הרכב מוששה ואחזה דבר אצל הפנס, ושריקת מגלב נשמעה, והמרכבה שטה במהירות במסלה המיושרה.

“אין חפץ לי בכל דבר חוץ מהאושר הזה, – אמר וורונסקי בלבו. בהביטו אל כפתור הפעמון, כפתור קטן של עצם, שבין שני החלונות ובשוותו לנגדו את אנה במראיה אשר ראה אותה בפעם האחרונה. – ומיום ליום אני מוסיף לאהבה אותה. הנה גן ווריד, גן בית הקיץ הנתון לה מאת הממשלה. אבל איפה היא במקום הזה? איפה? מה זאת? למה זה יעדה אותי לבוא לפניה הנה? ולמה תכתוב לי במכתבה של בטסי?” שאל בלבו אך ברגע ההוא; אך כבר עברה העת להרהר בזה. על כן העמיד את הרכב בטרם יבוא עד לפני השרדה ההולכת אל הבית. בשדרה לא נמצא איש; אך בפנתו ימינה, ראה אותה שם. פניה היו מכוסים בצעיף, אך הוא הכיר לשמחת לבבו בהבטה אחת את תנועת הליכתה, המיוחדת לה לבד, את תבנית כתפיה ואת מצב ראשה בלכתה, וכרגע חלפהו כמו זרם אלקטרי, ובכה חדש חזר והרגיש את כל עז היותו מתנועת רגליו הגמישות עד תנועת ריאתו בשעת נשימתו וכעין מעוקל הרגיש על שפתיו.

בהפגשם לחצה את כפו בחזקה.

– הלא תכעס עלי, כי קראתי לך? נחזק היה לי לראותך, – אמרה אליו; וכפל שפתייה, המביעה דאגה ודרישת עצה ועזרה, אשר ראה מבעד צעיפה, שנה כרגע את מצב רוחו.

– האנכי אכעס עליך? אבל איך באת הנה, וְאָנָה פניך מועדות?

– אין חלוק בדבר, – אמרה אנה ותשם ידה עליו, – נלכה נא, דבר לי אליך.

וורונסקי הבין, כי קרה דבר מיוחד וכי אין פגישתם זו עתידה לשמח לבבו. במעמדה לא היה בעל רצון חפשי: עוד לא ידע מה שורש דבר דאגתה, וכבר הרגיש, שהדאגה הזאת דבקה גם בו נגד רצונו.

– מה זאת אפוא? – שאל וילחץ במרפק את זרועה וישתדל לקרוא על פניה את מחשבותיה.

צעדים אחדים צעדה בלי דבר דבר ותתחזק ותעמוד פתאום.

– לא הגדתי לך אמש, – אמרה אליו בנשימה נמהרה וכבדה, – כי בשבוע הביתה עם אליקסיי אלכסנדרוביץ הודעת לי הכל... אמרתי לו, שאיני יכולה להיות אשתו, ש... הכל הגדתי לו.

בשמעו את דבריה השח את גינתו שלא מדעתו, וכמו רצה בזה להקל את עולה הכבד. אך ככלות זקף קומתו פתאום, ופניו מלאו גאות ועוז.

– כן הוא, זה נבחר לנו, אלף פעמים הוא נבחר לנו! אני מבין, מה כבד הדבר ממך, – אמר אליה. אך היא לא שמעה את דבריו, כי אם קראה את רעיוני לבבו על פניו. והיא לא יכלה לדעת, כי מה שראתה על פניו היתה הבעת הרעיון, אשר עלה על רוחו ראשונה והוא שאי אפשר עוד בלי מלחמת שנים. על דעתה לא עלתה כזאת מעולם, ועל כן קראה על פניו הנעזמים רעיון אחר.

כאשר בא אליה מכתב אישה ידעה בקרב לבה, כי מה שהיה הוא שיהיה לה, כי לא תמצא עוז בנפשה להשליך אחרי גוה את כבוד ביתה, לעזוב את בנה ולשבת עם מאהבה. ובשבתה ביום ההוא בבוקר בבית הנסיכה טברסקיה הוברר לה דבר זה עוד יותר. אף על פי כן היתה פגישה זאת חשובה בעיניה מאד, ונפשה קוטה, כי פגישתם ביום הזה תשנה את מצבם ותציל אותה מדעתה. אם יאמר לה באומץ לבב, בתאות נפש ובלי פקפק רגע, עזבי הכל ורוצי אחרי, תעזוב את בנה ותלך עמו. אבל דבריה לא עשו עליו את הרושם אשר חכתה לו: הוא אך כמו נעלב מטעם לא נודע לה.

– לא כבד הדבר ממני כלל. מאליו נעשה כל זה, – אמרה ברגזה, – והנה זה... – בדברה הוציאה את מכתב אישה מתוך נעל ידה.

– מבין אני, אני מבין, – נכנס וורונסקי לתוך דבריה בקחתו את המכתב מידה, אך לא קרא אותו ויתאמץ להרגיעה; – אך דבר אחד חפצתי, לדבר אחד נכספתי – לשים קץ למצב זה ולהקדיש חיי לטובתך.

– למה תאמר לי זאת? – אמרה אנה אליו. – האוכל להטיל ספק בזה? אילו הסתפקתי...

– מי הולך שם? – אמר וורונסקי פתאום וירמוז על שתי נשים שהלכו נכחם: – אולי הן יודעות אותנו! – וימהר וילך אל אחת המסלות שמן הצד ואותה משך אחריו.

– לי אין חלוק בדבר כלל! – אמרה אנה. שפתייה רעדו, והוא ראה ונדמה לו, כי עיניה הביטו אליו מתחת לצעיפה בזעף משונה, – הלא זה דברי, כי לא זה העיקר, לא אוכל לפקפק בזה; אבל אלה הדברים אשר הוא כותב לי. קרא נא, – פה עצרה שנית במלים.

גם הפעם בקראה את המכתב נגרר וורונסקי, ככרגע הראשון אחרי הודיעה לו מה שנהיה בינה ובין אישה, – אחרי הרושם הטבעי, אשר עשה עליו ענין הריב היוצא מזה בינו לבין האיש הנעלב. בהחזיקו בידיו את מכתבו של זה, שוה לנגד עיניו שלא ככוונה מראש את מכתב הקריאה למלחמה, אשר ימצא בודאי היום או למחר בביתו, ואת המלחמה בעצמה, שהוא עתיד לעמוד בה בפנים קרים ומלאים גאווה, כמו שהוא עומד עתה, ולירות באויר ולהכוון אחרי כן לקראת יריית הבעל העלוב. וברגע ההוא התרוצץ בקרבו זכר הדבר אשר אמר לו סירפוחובסקי זה מעט ואשר עלה על רוחו ביום ההוא עוד בבוקר: כי טוב לו, שלא ישם אסורים על ידיו, והוא ידע, כי את הרעיון הזה איננו יכול להגיד לה.

אחרי קראו את המכתב הרים עיניו אליה ועצמת לב לא נראתה במבטו. ומיד הכירה בו, שכבר דבר עם לבבו כזאת עוד בטרם יקרא את המכתב. והיא ידעה, כי על כל פנים לא יגיד לה עתה את כל לבו, ותבו, כי תחזלטה האחרונה נשארה מעל. לא בואת חפצה בקראה לו להועד אתה פה.

– רואה אתה אפוא, מה האיש הזה, – אמרה בקול רועד, – הוא...

– סלחי נא לי, אבל אני שמח על זה, – נכנס וורונסקי לתוך דבריה. – אנא, תני נא לי לגמור את דברי, – הוסיף ויבט אליה בעיני תחנונים, למען תתן לו לפרש את כוונתו. – שמח אני, על כי אי אפשר, בשום אופן אי אפשר, שימשך הדבר, כפי שהוא חושב.

– מפני מה אי אפשר? – אמרה אנה ותתאפק שלא להוריד דמעות, וברור היה, שכל מה שיאמר לה עתה לא יחשב בעיניה למאומה. עתה ידעה, מה יהי גורלה.

וורונסקי רצה לאמר, כי אחרי הדואל, שלפי דעתו לא יכלו עוד להסתפק בו שיערך ביניהם, אי אפשר שימשך הדבר עוד, אך לא זאת אמר לה.

– אי אפשר שימשך, אני מקוה, כי עתה תעזיביו. אני מקוה, – לדבריו אלה בא ממכובה ויתאדם, – כי תתני לי לעיין היטב במצבנו לכוננו. מחר... החל להוסיף ולא עלתה בידו.

אנה לא נתנה לו לגמור.

– ובני? – נתנה עליו בקולה. – הלא תראה, מה שהוא כותב: עלי לעזוב את בני אצלו, ואני איני יכולה ואיני רוצה לעשות כן.

– אבל ביני נא מה טוב לך: לעזוב את בנך או להשאיר במצב זה, שהוא לחרפה.

– למי הוא לחרפה?

– לכולנו, ולך יותר מלכל אחד מאתנו.

– אתה אומר לחרפה... אל תאמר כזאת. הדברים האלה אין בהם כל טעם לי. – לא רצתה נפשך שישקך לה בשעה ההיא. רק אהבתו נשארה לה, על כן חפצה להחזיק באהבה זו. – בינה נא, מן היום אשר דבקה נפשי בך, נשתנה כל רוחי. אין לי בארץ בלתי אם אהבתך לבד. כל עוד אני בטוחה באהבתך, גובה לי ועצמה לי, וכל דבר לא יוכל לנגוע בכבודי. מתגאה אני במצבי, מתגאה אני במצבי, מתגאה אני במצבי. אך לא גמרה ולא פרשה במה היא מתגאה. דמעות בוישה ויאוש שמו מחנק לגרונה, ותדום ותבך מנהמת לבח.

גם הוא הרגיש, כי איזה דבר עולה בגרונו ועוקץ לו בחטמו, – ובפעם הראשונה בימי חייו חשב לתת קולו בכי. והוא לא ידע בעצמו, מה הדבר אשר הריך את לבו עד כה; רחמיו נכמרו עליה, ועם זה הבין כי אין לאל ידו להושיעה, וגם ידע, כי הוא האשם ברעה הגדולה הבאה עליה וכי עשה דבר שאינו הגון.

– האמנם אי אפשר לכריתות? – אמר בקול רפה. היא הניעה בראשה ולא ענתה. – האי אפשר לך לקחת את בנך ולעזוב אך אותו לבד?

– כן הוא; אבל זה תלוי בו. עתה עלי לנסוע אליו, – אמרה דרך התרעמות על כי באה מגורתה: לבה הגיד לה, כי הכל יחזור ויהי כבראשונה, וכן היה באמת.

– ביום השלישי אבוא לפטרבורג, והכל יבורר.

– כן הוא, – השיבה לו, – אך אל נא נדבר עוד בזה.

מרכבתה, אשר שלחה מאתה, על מנת שתבוא אחרי כל אשר שבת גן ווריד, קרבה שמה, ואנה התפטר מוורונסקי וחסע משם הביתה.

כג.

ביום השני לשבוע היתה ישיבת הקומיסיה שנסדה ב-2 בינוי. אליקסיי אלכסנדרוביץ נכנס לטרקלין שנאספו בו חברי הקומיסיה ויתן שלום להם וליושב ראש כמשפטו וישב על מקומו וישם ידו על הניירות אשר הוכנו לפניו. ביניהם נמצאו גם הרשימות הנחוצות לו, גם נוסחת המודעה אשר כתב בחפזו ואשר היה נכון להביעה שם ביום הזה. ואמנם לא הוצרך באמת לרשימות, כי זכר הכל היטב, ולא מצא כל צורך גם לשנות בלבו מה שהוא עתיד לדבר. הוא ידע, כי כאשר תגיע השעה, והוא יראה לפניו את פרצוף פני איש חרמו, כשהוא מתאמץ לריק ללבוש צורה של קרירות דעת, תול אמרתו מאליה בכח גדול, מאשר יוכל לתת בה, אם יכין אותה עתה. הוא הבין, שתוכן דבריו גדול כל-כך, שבכל מלה ומלה שלא תעשה רושם. ובכל זאת שמע את ההרצאה שלעניני היום בפנים מלאים שקט כמדי פעם בפעם. איש לא שער על פי כפיו הלבנות וגידיהן הבלטים עליהן ואצבעותיהן הארוכות, שהיה ממשש בהן לרגעים את שני קצות הגליון הלבן המונח לפניו, ועל פי ראשו הכפוף הצדה דרך עיפות, כי עוד מעט ישימע על שפתיו נאומים אשר יביאו לידי רעש נורא ויזיקו את החברים לצעוק ולהכנס איש לתוך דברי רעהו ואת היושב ראש להזויר על שמירת הסדר. כשנגמרה קריאת ההרצאה, הודיע אליקסיי אלכסנדרוביץ בקולו השפל והדק, שיש לו להסביר דברים אחרים לענין תקנת בני הנכר. כל החברים נתנו עיניהם בו, והא גנח קצת ויחל להרצות את סברותיו, ובדברו הביט לא אל איש ריבו, כי אם – כך היה דרכו תמיד בנשוא את נאומיו – בחרו לו את החבר הסמוך לו, איש זקן, קצר קומה ושפל רוח, אשר לא חוה דעה מעולם בקומיסיה, ואילו ערך את דבריו. כאשר הגיע בנאומו אל החוק העיקרי, שכל השאלה תלויה בו, נתר איש ריבו ממקומו ויחל להשיב על טענותיו. סטרימוב, שהיה גם הוא מחברי הקומיסיה וגם נמלא חמה על הנואם, החל להצטדק, וכל הישיבה עברה בצעקות ומהומות: אך אליקסיי אלכסנדרוביץ גבר על מתנגדיו. כי נתקבלה הצעתו, ונסדו שלש קומיסיות חדשות, וממחרת היתה הישיבה ההיא למלה לכל בני חבורה ידועה בפטרבורג. אליקסיי אלכסנדרוביץ הצליח עוד יותר ממה ששער מראש.

ממחרת בבוקר, ביום השלישי לשבוע, זכר אליקסיי אלכסנדרוביץ, בהקיצו משנתו, בקורת רוח מרובה את נצחוננו שביום אתמול, ולא יכול להמנע מצחוק קל בזכרו את הדבר, אף על פי שהשתדל להראות כאיש אשר לא ישית לב לזה, כשכא מנהל הלשכה והודיעהו, בחפזו לחנוף לו, על דבר השמועות שהגיעו לאזנו על אודות המעשים שהיו בקומיסיה.

בשעה שהיה עסוק בעבודתו עם מנהל הלשכה, שכח לגמרי, שהיום הוא, היום השלישי לשבוע, נועד לאנה ארקדיבנה לשוב בו, על כן התפלא וגם נבהל קצת, כאשר בא אחד המשרתים להגיד לו, כי באה מבית הקיץ.

בבוקר השכם באה אנה לפטרבורג; על פי טלגרמה מאתה נשלחה מרכבה להביאה ויכול היה אפוא אליקסיי אלכסנדרוביץ לדעת, כי שבה היא ביום ההוא, ואף על פי כן לא יצא לקראתה. המשרתים אמרו לה, כי עוד לא יצא היום מפתח ביתו וכי הוא עוסק בעבודתו עם מנהל הלשכה, ותצו להודיע לו, כי באה, ותלך לה אל חדר עבודתה ותחל להוציא ולהניח את חפציה, ולפי דעתה היה עתיד לבוא שמה מהר. אבל שעה תמימה עברה והוא לא בא. אז יצאה אל חדר האוכל כמתעסקת בצרכי הנהגת הבית ובכוננה דברה בקול רם, למען ישמע קולה ויצא אליה; אך הוא לא יצא, אף על פי ששמעה קול צעדיו בצאתו אל פתח חדר עבודתו לשלח את מנהל הלשכה. אך היא ידעה, כי מהרה יסע אל מקום משמרתו, כדרכו, ורצונה היה לראותו לפני נסעו שמה ולברר מהר את דרכיהם זה עם זה בימים הבאים.

על כן עברה דרך הטרקלין ותחתיו ותלך אל חדר עבודתו. בבואה אל החדר מצאה אותו יושב לפני השולחן הקטן מולבש מעיל שרד ונכון לצאת וידיו נשענו על השולחן ועיניו הביטו לנכח ופניו מלאו עוצב. היא ראתה אותו, בטרם הספיק לראותה, ותבן כי הוא הוגה בה.

בראותו אותה, רצה לקום, אבל נמלך ולא קם, אחרי כן האדימו פניו, וכזאת לא ראתה בו אנה מעולם, ואחרי כן קם במהירות וילך לקראתה, ועיניו הביטו בלכתו לא אל עיניה, כי אל המעלמה מהן, אל מצחה ואל קליעת שיערה ויגש אליה ויאחז בידה ויעירה לשבת.

– שמח אני מאד, כי באת, – אמר לה בלשון רכות וישב אצלה ונראה שרצה לאמור דבר, אך מליו נעתקו. פעמים אחדות רצה להפנס בדברים, אך לא אמר דבר. גם היא לא ידעה מה לאמור לו ואף על פי שהיכנה את נפשה לפגישה זו והתרגלה לבוץ לו ולחייבו בלבה, היה צר לה עליו. שתיהן זו נמשכה זמן רב. – השלום לסיריו'ה? שאל אותה ובטרם תשיב לו הוסיף: – היום לא אסעד בצהרים בבית ועלי לנסוע מיד.

– אני רציתי לנסוע למוסקבה, – אמרה אנה.

– לא, מאד היטבת לעשות, כי באת, – אמר וידום עוד הפעם.

בראותה, כי אין בו כח להתחיל בשיחה הנחוצה, התחילה היא תחתיו.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, – אמרה ותבט אליו בלי להשפיל עיניה מפני מבטו המכונן אל קליעת שיערה, – אשה חוטאת אני, אשה רעה, אך כאשר הייתי אז בדבריי אילך כן אני עתה, ובאתי להגיד לך, כי איני יכולה לשנות מאומה.

– אני לא שאלתי אותך על אודות זאת, – אמר ויבט אל עיניה פתאום באומץ לבב ובשנאה, – כך שערתי גם בעצמי, – לפי הנראה שבו אליו כל כשרונותיו בקצפו. – אך כאשר דברתי וכתבתי לך אז, – הוסיף בקול דק ומלא זעם – אני חוזר ואומר לך עתה, כי לא עלי החובה לדעת זאת. אני לא אשים לב לזה. לא כל הנשים טובות כל כך, לא כולן ממהרות להודיע דבר נעים כזה לבעליהן. – מלת "נעים" הדגיש ביהוד. – אני לא אשים לב לזה, כל עוד לא נתפרסם הדבר בעיר, כל עוד לא חולל שמי. ועל כן אני אך מזהיר אותך כי דרכינו זה עם זה צריכים להיות כמו שהיו כל הימים, וכי רק אם תחללי כבודך בפרהסיה, אצטרך לאחוז בתחבולות, שיש בהן כדי להגן על כבודי.

– אך אי אפשר שיהיו דרכינו זה עם זה כככל הימים, – אמרה אנה בקול מורך ותבט אליו בבהלה.

כשחזרה וראתה את תנועותיו המסודרות האלה ושמה את קולו השורט, הדק כקול ילד והמביע התול ולעג, נדחתה חמלתה עליו מפני הבו אשר בזה לו, ורק יראה היתה, אך על כל פנים גמרה לברר את מצבה.

אינני יכולה להיות אשתך, בזמן שאני... החלה לדבר עוד.

צחוק זעם ושאט נפש פרץ מפיו.

– דרך החיים החדש אשר בחרת לך השפיע לפי הנראה על כל רוחך. אני מכבד או מתעב כל כך, מכבד ומתעב עוד... מכבד את העבר שלך ומתעב את ההווה... שרחק לבי מאד מהכוונה הזאת, אשר הכנסת בדברי.

אנה נאנחה ותורד ראשה.

ואמנם אינני מבין, – הוסיף לדבר בחום לבב, – ברב חופשך, אחרי אשר הגדת לאישך בשפה ברורה, כי מעלת בו, ולא מצאת בזה כל שמץ דבר עון, את חושבת לפי הנראה לדבר מגונה למלא חובות אשה לבעלך.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ! מה אתה דורש מאתי?

– דורש אני, שלא יראה ולא יקרה לפני האיש הזה פה ושלא יוכלו לא בני חבורתינו ולא משרתי ביתנו למצוא עוונות בך על פי דרכיך... שלא תראי אותו. כמדומה לי, שלא הקשיתי לשאול, ובגלל זה התיינה כל זכויות אשה כשרה נתונות לך, וחובות אשה לבעלה לא תמלאי. עתה עת לי לנסוע. ללחם הצהירים לא אבוא הביתה. – באמרו זאת קם וישם פעמיו אל הדלת.

אנה קמה גם היא, והוא נתן לה לעבור ראשונה וירכן לה בראשו בלי דבר עוד.

כד.

הלילה אשר בלה לוויין על ערמת החשש לא עבר עליו לריק: סדר העסקים שהיה נהוג אצלו עד העת ההיא נהיה לו למורת רוח, ויקץ בכל עבודתו שעל פי הסדר ההוא. אף על פי שהתבואה נעשתה יפה עד להפליא בשנה ההיא לא היו לו מעולם – על כל פנים נראה לו כן – כל כך הרבה תקלות ודברי ריב בינו ובין האכרים וסבת התקלות והקטטות האלה נגלתה ונודעה לו בכל יסודה. העונג אשר מצא בעבודה שעבד בעצמו, התקרבותו אל האכרים על ידי עבודתו זאת, הקנאה אשר נקא בהם בגלל חייהם המיוחדים להם, תשוקתו להיות כאחד מאתם לכל דבר, אשר בלילה ההוא לא היתה עוד תשוקה דמיונית בלבד, כי אם החלטה גמורה, שלא עיין בפרטי הגשמתה, – כל זה שנה את השקפתו על סדר עסקיו הנהוגים שני גידול כל כך, שלא יוכל עוד למצוא בהם את נחת הרוח אשר המציאו לו קודם לזה וכן לא יכול להתעלם מראות את היחס הקשה המונח ביסודם בינו ובין פועליו. עדרי הפרות הטובות הדומות לפאוה בטיבן; כל האדמה שניטיבה ונחרשה במחרושות עמוקות; תשעת השדות השיים זה לזה במדחם, אשר טורי נטיעות סוככים עליהם מסביב; תשעים דיסיאטיות מזובלות ונחרשות בהעמקת הזבל כפי האפשר; מכונות זריעה מתקונות שבמתקונות וכיוצא בכל זה – דברים טובים ויפים היו כולם, אילו נעשו בידי או בהשתתפות חברים מסכימים על ידו. אבל עכשיו ראה בבירור (עבודתו בחטור הספר על אודות עסקי האכרים, שהפועל הוא היסוד הראשי על פיו, זורה לו הרבה בזה), שעסקי אחוזתו היו עד כה אך מלחמה קשה שאינה פוסקת בינו ובין הפועלים; במלחמה הזאת היה הוא שואף תמיד לחדשות, שנראו לו כתקנות טובות, והם – היו אדוקים בסדר הטבעי הקודם; ובה ראה, שבכל ידיעותיו העצומות ובכל רפיון ידי פועליו, שלא השתדלו כלל וגם לא נתכוונו להפרי את מחשבותיו, לא העלה בידו מאומה, ולשואו נתקלקלו כלי המלאכה הקיריים והמקנה הטוב והאדמה השמנה. ולא זאת בלבד, אלא שנפחחו עיניו, אחרי אשר כלה כחו ליתרו ולהביל, וראה שכל מטרות יגיעותיו היתה שפלה ומגונה. כי בשביל מה נלחמו הוא והם? הוא נלחם על כל פרוטה ופרוטה שלו (ולא היה אפשר לו להמנע מזה, כי אילו אך נסה לוותר קצת, לא היתה ידו משגת לשלם לפועליו את שכרם), והם אך השתדלו לעשות את מלאכתם במנוחה ובקורת רוח, כמו שהורגלו לעשותה עד כה. חשבונותיו דרשו, שיהי כל פועל מספיק לעשות הרבה כפי שאפשר, ושלא ישכח עם זה להזוהר במעשהו, שלא ישבר את מכונות המזרה, את המגרפות הרתומות לסוסים ואת המוריגים המתקנים, שיעיין בעבודה שהוא עושה בה; והפועל רצה עבודו נעימה לו כפי האפשר, שתתן לו לנוח לפרקים, והעיקר, שיעשה בה בלי דאגה, בלי זהירות וכלי עיון מרובה. בקיץ ההוא ראה לוויין זאת בכל פסיעה ופסיעה. בשלחו לקצור אספסת על מנת לעשותה חשש פשוט, בחר לזה את הדיסיאטיות הגרועות, אשר עלו בהן עשבים פשוטים ולענה, ולא תצלחנה לקחת מהן זרע, והפועלים קצרו דיסיאטיות מעולות, שאספסתן זורעת זרע מן המובחר, ויצטדקו בארמם, כי הפקיד צום לעשות כן, ולהפיס דעתו אמרו לו, שחשש מעולה יהי לו הפעם; אך הוא ידע, כי לא עשו כן אלא מפני שנקל להם לקצור דיסיאטיות ולהביל. בשלחו מכונה לנפנוף חשש שברו אותה בשורות הראשונות, כי האכר נלאה מהר לשבת תחת כנפי המכונה ההולכות ומנפנות ממעל לו. על זה אמרו לו: "אל נא תדאג, אדוני, נשינו יודעות לנפנף יפה יפה". המחרשות המתקונות לא צלחו למלאכתן בידי פועליו, על כי לא השכילו להשתמש בהן כראוי, לא הורידו את מגזרתן בשעת החרישה וילאו את הסוסים ויקלקלו את האדמה מבלי דעת, וגם לדבר הזה בקשו מאתו שלא ידאג. לסוסים נתן לרמוס את שדמות החטים, כי איש מן הפועלים לא אבה להיות לשומר קבוע בלילות, ויהיו כולם שומרים איש לילו זה אחר זה, אף על פי שנאסר להם לעשות כן, ושומר עיף מעמל היום כזה היה נרדם בלילה על משמרתו ומודה על פשיעתו זאת אחרי כן. שלשת עגלים מן המעולים מתו מחמת אכילה גסה, כי נתנו להם לבוא בשדה אספסת בעלות הלקש ולא השקו אותם, עם זה מאנו להאמין, שהאספסת המיתה אותם, ולנתנו ספרו לו, שבעדרי שכנו מתו מאה ועשרים בשלשת ימים. וכל זה נעשה לא על ידי מבקש רעתו או בכוונה לגרום לו נזק ממון; להיפך, הוא ידע שהם אהיבים לו וחושבים אותו ל"אדון פשוט" – שאינו מתייר ואינו מטיל אימה (וזאת נחשבה למדה שאין למעלה ממנה) – ורק מרצונם לעבוד בשמחה וכלי דאגה עשו כן, מאשר כל חשבונותיו לא רק רחקו מלבותם וזרו להם לגמרי, כי אם גם התנגדו בטבעם לחשבונותיהם הפרטיים, אשר שקדו עליהם בצדק, זה ימים רבים הרגיש לוויין, שאין רוחו נוחה מדרכיו בעסקי האחוזה. כבר ראה, שמים מבצבצים ועולים בספינתו, אך לא מצא ולא בקש את הפרץ, ואפשר שהשלה את נפשו בכוונה (אילו נואש מספינתו זאת, לא נשארו לו מאומה בחיים), אך הוסיף להשלות את נפשו בשוא לא יכול עוד. הנהגת אחוזתו על פי הסדר הקודם לא רק חדלה להסיק את לבבו, כי אם גם העירה בו גועל נפש, ולא יכול עוד לעסוק בה.

ועל זה נוספה עוד ישיבת קיטי שצ'רבצקיה במרחק שלשים תחומים ממנו, אשר נכספה נפשו לה ולא יכול לראות פניה. דריה אלכסנדרובנה ואבולנסקיה קראה לו, בהיותו אצלה, לבוא אל ביתה גם אחרי כן; לבוא על מנת לחזור ולהשתדך, ובדבריה רמזה לו, כי בפעם הזאת תקבלהו ברצון. ולוויין בעצמו הבין בראותו אותה, כי עדיין לא זו מלהכבה; אך לא יכול לבוא לבית האבולנסקיים בעודנו יודע, שהיא יושבת שם. השתדכותו הראשונה ומאונה היו חומה בינו ובינה. "לא אוכל לבקשה להיות לי לאשה רק בגלל אשר איננה יכולה להיות למי שחשקה נפשה בו, – דבר לוויין אל לבו. הרעיון הזה הטח את לבבו קצת מאחריה וגם העיר בו איבה לה. – לא אעצור כח לדבר עמה בלי רגש תרעומות, להביט אליה בלי זעף, והיא תשנא אותי עוד יותר מבראשונה, כראוי בתנאים כאלה. ומלבד זאת, איך אוכל לנסוע שמה עתה, אחרי הדברים אשר אמרה לי דריה אלכסנדרובנה? היכול אוכל להמנע מהראות לה, שאני יודע מה שאמרה לי? ואם כן עלי לבוא שמה כעושה חסד – לסלוח ולרחם. אני אעמוד לפניך כמחול על עלבונך וחוזר אליה לאהבה אותה ברב חסד!... למה זה אמרה לו דריה אלכסנדרובנה זאת? במקרה יכולתי לראותה, ואז היה הכל נעשה מאליי, ועתה אי אפשר הדבר, אי אפשר כלל!"

דריה אלכסנדרובנה שלחה לו פתקה ובה בקשה מאתו מרדעת של נשים בעד קיטי. "שמעתי, שיש לך מרדעת; – כתבה לו בפתקה; – אקוה, כי תביאה בעצמך".

זאת לא יכול לנשוא. מה ראתה אשה פקחית וטובת טעם זו, שהשפילה כבוד אחותה כל כך! עשר פתקאות כתב לתשובה על פתקה זאת כל אחת מהן קרע בידי ולבסוף שלח את המרדעת בלי כל תשובה. לכתוב, שיבוא שמה אי אפשר, שהרי לא יוכל לבוא; לכתוב, שאינו יכול לבוא, לפי שאיזה דבר מעכב בידו או לפי שהוא נוסע למקום אחר, רע עוד מזה. על כן שלח את המרדעת בלי השב דבר, ובלבו ידע, שעשה בזה דבר מגונה, וביים השני מסר את עסקי אחוזתו, שהיו כולם עליו לטרוח, בידי פקידו ויסע אל מחוז החוק, אל רעהו סוויז'סקי, אשר לו בצות מרובות בדופלים ואשר כתב לו לוויין ובקש מאתו באחד הימים האחרונים שיעשה מה שהוא רוצה מכבר ויבוא להתארח אצלו. ולוויין נכסף זה ימים רבים אל הצעות שבתחומו סורבו, אך עד כה דחה את נסיעתו מוזמן לזמן, והפעם שמח עליה, בהיות לאל ידו להתרחק בין כך גם משכנתו השצ'רבצקיים, גם מעסקיו, – וזה נחשב בעיניו ביחוד – להמיר כל זה בציד, אשר בכל עת צרה ודאבון מצא בו נוחם לנפשו יותר מכל דבר אחר.

כה.

במחוז סורוב לא היו לא מסלת ברזל ולא מסלת פוסטה, ולוויין נסע בעגלתו ובסוסיו.

בחצי הדרך עמד לתת מספוא לסוסיו בבית אכר עשיר. בעל הבית קרח זקן מלא חיים ולח, בעל זקן רחב ואדום, אשר אך מצד לחייו זרקה בו שיבה, פתח לו את השער וילחץ אל המזוזה, לתת לעגלה הרתומה לשלשת סוסים לעבור. הזקן הראה לרכב את המקום אשר יחד לו בחצרו תחת

סוכך, – והחצר חדשה, גדולה, נקיה מקושטה, מהרשות חרוכות מוצגות בה – ואת לוויין קרא בלשון בקשה אל החדר. אשה צעירה לבושה בגדים נקיים, ועל רגליה היחפות ערדלים קטנים, שפשפה את הרצפה בפרודור החדש. כשנכנס לוויין, נבהלה מפני הכלב שרץ אחריו ותצעק, אך כרגע צחקה בעצמה לפתחה, כי ראתה, שאין הכלב נוגע באיש, ותורה בזרועה החשופה את דלת החדר ותשב ותסתר את פניה היפים ותכך ותוסף לרחוק.

– רצונך, שאכין מוליאר?

– הואילי נא.

החדר היה גדול ותנור הולנדי בו ומחיצה חולקת אותו. תחת צלמי האיקונין עמדו שולחן צבוע בצירוי מקלעות וספסל ארוך ושני כסאות, ואצל הפתח ארון קטן לכלי אוכל ומשקה. דלתות החלונות היו סגורות, הזבובים מעטו בגלל זה, והחדר היה נקי כל כך, שדאג לוויין לכלבו, שלא יטנף בפרסותיו את הרצפה, כי בדרך, ברצונו אחרי העגלה טבל הכלב בגבאים הרבה, ועל כן יחד לו לוויין מקום בקרן זווית אצל הדלת. אחר התבוננו בחדר יצא אל החצר הפנימית. האשה הצעירה היפה למראה רצה לפניו בערדליה הקטנים אל הבאר, וברוצה התנענעו הדליים הריקים התלויים לה מעבריה על המוט העשוי לדבר.

– חושי, אל תעמודי! – נתן עליה הזקן בקולו בפנים צוהלים וילך לו אל לוויין. – נוסע אתה אפוא, אדוני, אל ניקולי איבנוביץ סוויז'סקי? גם הוא יסור אלינו מדי עברו, – פתח הזקן בשיחה ארוכה וישען על מעקה האכסדרה הקטנה שבמבוא הבית. עוד הוא מספר על דבר ידיעתו את סוויז'סקי, ודלתות השער חזרו וחרקו, ופועלים באו אל החצר במחשבותיהם ובמשדודותיהם מן מעשיהם בשדה. הסוסים הרתומים למחשרות ולמשדודות היו בריאים וגדולים. הפועלים היו לפי הנראה בבירור מבני הבית הזה. שנים מהם היו הצעירים בבית אביהם, ועליהם כתנות צמר גפן מצופות כדוריות, והשנים הנותנים היו שכירים, אחד זקן ואחד צעיר, בן חיל למראה, וכתנות קנבוס עליהם.

הזקן סר מאצל האכסדרה ויגש אל הסוסים ויחל לפתחם.

– מה הרשתם? – שאל לוויין.

– את שדות תפוחי האדמה חרשנו. יש לנו גם חלקת שדה, ואתה, פיזוט, אל תתן היום עוד למסורס ללכת, העמידהו אצל העריבה, ותחתיו נאסור סוס אחר.

– אבא, הנה צויתי להביא את האתים, ההביאו אותם? – שאל אחד הצעירים, איש גדל קומה וכן חיל, ונכר בו שהוא בן הזקן.

– פה בעגלת החורף, – ענה הזקן ויכרוך את עבותי העגלה וישליכם ארצה – התקן אותם, ובין כה יסעדו הפועלים.

האשה היפה עברה ותלך אל הפרודור בדליים מלאים, אשר לחצו על כתפיה בכובד משקלם. ועוד נשים שונות נראו בחצר: צעירות, יפות, בינוניות וזקנות מכווערות עם בנים ובלוי בנים.

המוליאר התחיל שורק ולוחש בצנורו; הפועלים ובני הבית גמרו את עבודתם על יד הסוסים וילכו לאכול. לוויין הוציא את צידו מן המרכבה ויקרא לזקן לשתות עמו חמים.

– מה חפץ, כבר שתינו היום, – אמר הזקן ונראה בבירור, שלעונג היה לו למלאות בקשה זאת – אפשר בשביל חברותא.

בשעת שתיית החמים נודעו ללוויין כל פרטי מצבו של אותו זקן. לפני עשר שנים שכר מאה עשרים דיסיאטינות ובשנה שעברה קנה אותן ושכר עוד שלש מאות דיסיאטינות מבעל אחוזה סמוכה למקומו. את מקצת האדמה הזאת, את הזיבורית שבה, השכיר לאחרים, וכארכעים דיסיאטינות עבד בעצמו בהשתתפות בני ביתו ושני פועלים שכירים. הזקן התאונן, כי אינו מצליח במעשיו. אך לוויין הבין, שהוא מתאונן אך מפני הנמוס וכי הכל נעשה יפה אצלו. אילו היו עסקיו רעים, לא היה קונה אדמה במאה וחמשה רובלים לדיסיאטינה, לא היה משיא את שלשת בניו ואת בן אחיו ולא היה חוזר ופונה ביתו אחרי שתי בערות ומשכללו בכל פעם יותר מבראשונה. אחרי כל טענותיו נראה, שהוא מתגאה בבניו בכך-אחיו, בכלותיו, בסוסיו, בפרותו וביחוד – במה שכל עסקיו מתקיימים בידו. עוד נודע ללוויין משיחה זו שאין הזקן הזה מתרחק גם ממנהגים חדשים. הוא זרע הרבה תפוחי אדמה, ולוויין ראה בקרבו אל ביתו במרכבה, שתפוחי אדמתו של זה כבר נגמרה פריחתם והחלו לגמול, בשעה שבשדות לוויין אך התחילו פורחים. את האדמה למזרע תפוחים חרש במחרשה מתוקנה, שלקח מבעל אחוזה אחד. גם חטים זרע, ועל אודות השיפון, שמע לוויין מפיו, שהוא מאכיל לסוסיו את השיפון הנעקר בשעת הנכוש, ועל זה התפלא ביחוד: כמה פעמים השתדל לוויין לאסוף את המספוא היפה הזה האובד לריק, ולא עלתה בידו אפילו פעם אחת, והאכר הזקן עשה והצליח, גם הרבה לספר בשבחו של המספוא הזה.

– הן הנשים אין להן מה לעשות? והרי הן מוציאות את המספוא הזה בצבורים קטנים אל המסלה ומחכות עד שתקרב העגלה.

– אנחנו בעלי האחוזה איננו רואים סימן ברכה במעשי הפועלים שלנו, – אמר לוויין ויתן לו כוס טה.

– תודות לך, – ענה הזקן ויקבל את הכוס, אך מאן לקבל את הסוכר וירמוז על החתיכה הנשוכה מכל צד שהחזיק בידו. – וכי אפשר לפועלים לנהל עסק? הם אך מרוששים. נראה נא מה שיעשה בסוויז'קוב. אנחנו ידענו מה האדמה הזאת – כשומשמן היא, וגם שם אין הברכה מצויה ביותר. שכחה ושגיאות בכל פסיעה ופסיעה.

– הלא גם לך פועלים יש?

– אנחנו מנהג אכרים בדינו. יכולים אנו לעשות כל מלאכה בעצמנו. אם לא יכשר הפועל ילך לו, גם בכנינו ובכנותינו נספיק.

– אבא, פינגוין צוה להמציא לו עטרן – אמרה האשה בעלת הערדלים, שנכנסה לחדר בדברם.

– כן הוא, אדוני, – אמר הזקן ויקם ויצטלב זמן רב ויודה ללוויין ויצא.

כשנכנס לוויין לתוך החדר הכללי לקרוא לרכבו, ראה את כל בני הבית הגברים יושבים וסועדים, והנשים עמדו ושרתו אותם.

הצעיר הבריאי בן הזקן ספר איזה דבר מגוחך, ופיו מלא מקפה, וכל השומעים צחקו, ויותר מכולם צחקה האשה בעלת הערדלים, אשר יצקה באותה שעה ציר אל קערה.

אפשר מאד, שפניה היפים של אשה זו הועילו הרבה להגדיל את הרושם הטוב של סדרים יפים, שעשה בית האכר הזה על לוויין, אבל הרושם החזק עליו כל כך, שלא יכול אף רגע לשכחו. ובכל הדרך שמן הבית הזה עד בית סוויז'סקי הרהר וחזר ורהר בהנהגת הבית הזה, כאילו היה ברושם שנעשה עליו שם איזה דבר שהוצרך לשימת לב מיוחדת.

כו.

סוויז'סקי היה ראש האצילים במחוזו. מלוויין היה גדול אך בשלש שנים, ואשה נשא לו מכבר. בביתו ישבה גם גיסתו, עלמה חביבה ללוויין מאד. ולוויין ידע כי סוויז'סקי ואשתו חפצו מאד, שישא את העלמה הזאת. בבירור גמור ידע זאת, כשם שכל הצעירים הכבודים, המכונים "חתנים" מכירים ויודעים איפה ובשביל מי ידובר בהם, אף על פי שלעולם לא היה ערב את לבבו להגיד זאת לאיש. וכן ידע היטב, כי אף על פי שהוא רוצה לשאת לו אשה ואף על פי שהעלמה הנעימה הזאת עתידה בודאי להיות אשה טובה לבעלה, לא היה יכול לקחתה – גם אילו לא היה אוהב את קיטי' שצ'רבצקה – כשם שאינו יכול לעוף השמימה, וידיעה זו השביתה את העונג, אשר קנה למצוא בבואו אל סוויז'סקי.

כשבא אליו מכתבו של סוויז'סקי, שנקרא בו לבוא שמה לצוד ציד, זכר מיד את הדבר הזה, אבל אף על פי כן החליט, שכל ענין זה של מחשבת סוויז'סקי על אודותיו, אינו אלא השערה, שהוא, לוויין, משער בלי כל יסוד, ועל כן גמר לנסוע בלי שום לב לזה. מלבד זאת נתכוון במעמקי לבו גם לנסות את עצמו, לברר לנפשו עוד הפעם, עד כמה שידוך זה אפשר לו או אי אפשר. ומנהגי בית סוויז'סקי היו נעימים במדה שאין למעלה הימנה, וסוויז'סקי בעצמו, עסקן ומסמטבן מה הטפוס המעולה, אשר לא ידע לוויין טוב ממנו, היה מושך תמיד את לבו.

סוויז'סקי היה אחד מאותם האנשים הנפלאים בעיני לווין בכל עת בסברותיהם ההגיוניות מאד, גם אם אינם מחדשים בהן דבר, ענין להם לחוד, ומהלך החיים הברור והחזק מאד, ענין לחוד, שאינו תלוי כלל בסברותיהם וגם סותר אותן כמעט תמיד. סוויז'סקי היה איש ליברלי מאד. את האצילים בזה בלבו ואמר עליהם, שרובם חפצים בשעבוד האכרים, שהיה נהוג קודם לזה, אלא שאינם נועזים להשמיע זאת על פיהם. את רוסיה חשב לממלכה יורדת לטמיון כטורקיה ואת ממשלתה למקולקלת כל כך, שלא התייר לעצמו לדבר דרך בקורת ועיון לא רק בשבחה, כי אם גם בגנותה, ועם כל זה עבד לממשלה זו והיה ראש אצילים מצויין לטובה ולא יצא לדרך אלא במצנפת שזרה אדום וקוקרדה עליה. הוא היה אומר, שאין חיים לאדם אלא מחוץ לרוסיה ובבוא מקרה לידו היה ממחר לצאת לחוץ לארץ, ואף על פי כן נהל עסקי אחוזה גדולים ומשוכללים ברוסיה ועיין היטב בכל פרט ופרט בהם וידע כל מה שנעשה ברוסיה. על האכר הרוסי היה אומר שהוא עומד במדרגת ההתפתחות שבין הקוף ובין האדם, ואף על פי כן לא נמצא כמוהו, בשעת בחירות הומוסטבה, קופץ ולוחץ יד לאכרים ושומע ומקשיב את סברותיהם. הוא לא האמין לא בשדים ולא במיתים, ועם זה הרבה לראווג לתקנת כהני הדת ובתי התפלה והשתדל ביחוד, שיהי בית תפלה בכפר מושב.

בשאלת הנשים היה מן הדורשים חרות גמורה וביחוד לענין נתינת רשות להן לעסוק בכל מיני עבודה, אבל חיי הביתיים עם אשתו בלי בנים, אשר יפו ונעמו בעיניו כל יודעיו, התנהגו לא ברוח זה, ואשתו לא עשתה ולא יכלה לעשות מאומה, ורק השתדלה עמו יחד לבלות ימיהם בטוב ובנעימים.

אילו לא היה לווין רגיל לדון את כל אדם לכף זכות, לא מצא על מה לתמוה באפיו של סוויז'סקי ומה להקשות עליו, כי היה קורא לו בלבו "שטנה או מנוול!" ומישב בזה את כל הסתירות. אך באמת לא יכול לאמור עליו שטנה, כי סוויז'סקי היה בלי ספק לא רק פקח גדול, כי אם גם בעל השכלה מרובה, שלא הגיס לבו מימי בהשכלתו לעיני הבריות אפילו בשעור כל שהוא. לא היה דבר אשר לא ידע, אך לא הראה את ידיעותו אלא בזמן שמוקק להראותה. ופחות עוד מזה יכול לווין לאמר עליו, שהוא מנוול, כי על כן נודע בבירור, שהוא איש ישר וטוב ופקח, שוקד בכל עת על ענינים, שכל הקרובים אליו והיודעים אותו, הוקירו אותם מאד, ועל כל פנים לא עשה ולא יכול לעשות מימיו דבר רע בכוונה.

לווין התאמץ להבין ולא הבין ויהי האיש הזה וארחות חייו חידה סתומה לפניו כל הימים.

ידידים היו זה לזה, ועל כן התייר לווין לעצמו לשאלו ולחקרו כדי להגיע ליסוד השקפתו על החיים, אך כל יגיעותיו בדבר הזה היו לריק. בכל פעם אשר נסה לווין להשקוף למבצנים לבבו הפתוחים לכל, ראה, שהוא נבוך קצת; מבטו הביע כעין פחד קל וכמו התיירא פן יעמוד לווין על סוף דעתו ובסבר פנים יפות התחיל דוחה אותו בקש ולא נתן לו להתבונן במכוסה ממנו.

עתה, אחרי אשר נואש לווין ממצאו מרגוע לנפשו בעסקיו, נעם לו ביחוד לבוא אל סוויז'סקי. מלבד אשר מראה האנשים האלה, המאשרים והשמחים בחלקם ובכל אשר מסביב להם, ומצב ביתם הטוב והמתוקן העיר בו רגשי שמחה מדי פעם בפעם, רצה בעת ההיא, בהתעטף עליו נפשו, לגלות את הסוד הכמוס, אשר נתן לסוויז'סקי בינה וידיעה ברורה. ושמחה בחיים במדה גדולה כזאת. מלבד זאת ידע לווין, שבבית סוויז'סקי ריאה בעלי אחוזה מבני שכונתו, ויהי את לבבו לדבר עמהם ולשמע מפיהם את דברי השיחה על אודות התבואה ושכירת הפועלים ושאר הענינים ממין זה, אשר ידע לווין שנוהגים בהם מנהג כיוון ואשר אך הם לבדם נכבדו בעיניו בעת ההיא. "אפשר שבכל זה היה ראוי לזלזל בימי שעבוד האכרים או שהוא ענין פשוט וקל ערך באנגליה. בשני האופנים האלה ברורים תנאי השאלות בעצמם; אבל אצלנו עתה, שהכל נהרס והתחיל מסתדר לעינינו על פי יסודות חדשים, אין לנו שאלה גדולה משאלת ההסתדרות הזאת", – אמר לווין בלבו.

הציד היה גרוע ממה ששער לווין. הבצה הרבה, ודופלים לא היו בה עוד. יום תמים הלך לציד ולא העלה בידו אלא שלשה עופות, אבל תחת ציד עוף הביא אתו, כבכל פעם בשבוע מציודו, תאבון עז, לב שמח והתעוררות כח ההגיון, שהורגש בו תמיד אחרי תנועת גוף מרובה. גם בשעת הציד, שלפי מה שנדמה לו לא הרהר אז בשום דבר, זכר פעמים אחדות את הזקן ואת כל בני ביתו, והרושם אשר נעשה עליו, כמו דרש מאתו לא רק שימת לב, כי אם גם פתירת איוו שאלה תלויה בו ברושם הזה.

בערב בשעת שתית החמים נכנסו המסובים בהשתתפות שני בעלי אחוזה, שבאו שמה בעניני אפטרופסות, בשיחה שלווין רצה בה וחכה לה.

לווין ישב על יד בעלת הבית אצל שולחן הטח והוצרך על פי הנמוס לשוחח עמה ועם גיסתה, שישבה ממולם. בעלת הבית היתה אשה שפלת קומה, צהובת שער, עגולת פנים, ופניה נהרו בגומות קטנות שנראו עליהם לרגעים בצחקה מטוב לב. לווין התאמץ למצוא על ידה את החידה החשובה לו, את הסוד שבדרכי אישה, אך מהלך עיוניו לא היה חפשי למדי בדברו אתה כי התבייש והצטער באותה שעה. הוא התבייש והצטער מאד מחמת ביישנותו ואת, על כי ישבה נגדו אותה העלמה בשמלה מיוחדת, שלבשה, לפי מה שנדמה לו, שבבילוי, בשמלה מקוטעת מצד פניה על לבה הצק קטע בצורת טראפיציה; הקטע הרבוע הזה, אף על פי שצח מאד היה עור הלב שנראה מתוכו, או ביחוד מפני שנראה מתוכו עור צח כזה, היה לאבן נגף במהלך עיוניו. על פי השערתו, שבדאי טעות היתה בידו, נעשה קטע זה במחשבה תחלה שבבילוי, ועל כן חשב, שאינו רשאי להסתכל בו, גם השתדל שלא להסתכל; אך לבו דבר אליו, שסוף סוף, כיון שנעשה הקטע, הוא האשם בדבר. נדמה לו, שהוא מערים ומרמה, שהוא חייב להגיד איזה דבר, אלא שאי אפשר להגיד את הדבר ההוא בשום אופן ובגלל זה הסתמק לרגעים ולא יכול השקט ולא מצא ידיו ורגליו. וביישנות דבקה גם בעלמה היפה שישבה ממולו, אבל בעלת הבית, לפי הנראה, לא התבוננה בזה וגם הכריחה אותה בכוונה בדבריה להשתתף בשיחתם.

– אתה אומר, – הוסיפה בעלת הבית בענין שדנו בו, – שכל עניני רוסיה אינם יכולים להעסיק את אישי. אבל אין הדבר כן, כי אמנם לבו טוב עליו שבשבת מחוץ לארץ, אך לעולם לא יטיב את לבו שם כמו ברוסיה. פה הוא רואה את עצמו בתוך אחיו. הנה רבו עסקיו עד מאד, והוא, כשרון מיוחד לו בזה, על כל יפקח עיניו. אך בבית ספרנו לא היית?

– ראיית... הלא הוא הבית הקטן העטפה קיסוס?

– כן הוא, זה עסקה של נסטי, – אמרה בעלת הבית ותרמוז על אחותה.

– את מלמדת שם בעצמך? – שאל אותה לווין והשתדל להביט שלא אל מול הקטע, אבל הרגיש, שבכל אופן יראהו, בהביטו אליה.

– כן הוא, למדתי בעצמי וגם עתה אני מלמדת, אבל יש לנו גם מורה שפרנסתה בכך, ומורה טובה היא. גם גמנסטיקה הנהגנו שם.

– לא, תודות לך, איני רוצה לשתות עוד טה, – אמר לווין ויקם בפנים מסתמקים, כי ידע שהוא עובר על הלכות דרך ארץ, אך לא עמד בו הכח להשתתף עוד בשיחה ההיא. – הנני שומע משה דברי שיחה חשובים לי מאד, – הוסיף ויגש אל קצהו השני של השולחן ההוא בעצמו, ששם ישב בעל הבית עם שני בעלי אחוזות. סוויז'סקי ישב מוסב בצדו אל השולחן; בידו האחת, אשר נשען בה, הטח וסבב את כוסו, ובידו השנית קמץ את זקנו באגרופו והגיעהו לחטמו וחרו והוציא מידו, כאילו נתכונן להריח בו לרגעים. בעיניו השחורות והנוצצות הביט לנכח אחד משני בעלי האחוזות, איש לבן שפם, אשר דבר בחמה עזה, ולפי הנראה היה לצחוק בדבריו בעיני בעל הבית. בעל האחוזה ההוא התאונן על האכרים. לווין ראה והכיר בו בסוויז'סקי, שיש לו על תלונותיו של זה תשובה נצחת, אשר תשים לאל את כל מרי שיחו כרצע, אלא שלפי מצבו אי אפשר לו להשיב תשובה זו, והריחו שומע את טענותיו המגוחכות ומוצא נחת בזה.

בעל האחוזה לבן השפם היה, לפי מה שיצא מדבריו, דבק בכל נפשו במנהג שעבוד האכרים, בן כפר ואוהב אדמה כל ימיו. גם בלבבו ראה לווין, שכן הוא, במעילו הישן והמגורד, שבדאי לא היה רגיל ללבשו, גם בעיניו המביעות בינה ותלונה, גם במדבריו הברור שכולו רוסי, גם בקול השלטון, אשר סגל לו, כנראה, ברב שני ההתרגלות אשר עברו עליו, גם בעז תנועות ידיו הגדולות, היפות והשופות, אשר אך טבעת אחת, טבעת קדושיץ ישנה, היתה על אחת מאצבעותיהן, על האצבע המיוחדת לזה.

כז.

– לולא צר לי לעזוב מה שנעשה מכבר... פרי יגיעה רבה... כי עתה נערת יד ומכרת הכל ונסעתי מזה כדרך שניקולי איבנוביץ עושה... ושמעתי זמירות "הילני היפה" מפי אקטריסה באחד התיאטרונים, – אמר בעל האחוזה בבדיחה נעימה, אשר הגיחה אור על פניו, פני זקן מביעים בינה.

– סוף סוף אינך עוזב, – אמר ניקולי איבנוביץ סוויז'סקי, – שמע מינה כך יפה לך.

– כך יפה לי רק באשר אני דר בביתי ואני צריך לקנות או לשכור לי בית דירה, גם יש אשר איחל עוד, שישמו לבבם על דרכיהם אבל האמינה לי כי נלאיתי נשוא את השכרן ואת המשוכה! כולם מרוששים, אין סיח ואין עגלה. ובשעה שהוא מתעטף ברעב, אם את תשכרה לפועל, כוונתו אך להיקר, וסופו להועידך לפני שופט השלום

– אבל גם אתה תתבעו לדין לפני שופט השלום – אמר סוויז'סקי.

– האני אתבעו? בעד כל הון לא אעשה זאת! שם יטיחו דברים כלפי תובע מאחינו, עד שיתחרט לבבו על כל תביעתו. וכבר היה מעשה בבית העבודה, שקבלו הפועלים דמי קדימה והלכו להם. ומה עשה שופט השלום? הוא זכה אותם. רק בית הדין הכפרי וזקן הכפר עודם עומדים בפרץ. הם ילקו את המנוול כמנהג ראשונים. ובלעדיהם לא יכולנו עוד להכיל מנוסת חרב היה לנו לנוס בלעדיהם!

נראה בבירור, שבעל האחוזה נתכוון להקניט את סוויז'סקי, אך סוויז'סקי לא רץ לא התרעם, עליו, כי אם גם מצא שעשועים לנפש בדבריו.

– הלא מנהלים אנחנו את עסקינו בלי השתמש בתחבולות האלה – אמר בבדיחה, – גם אני, גם לוויין, גם האדון הזה. – ולפרש דבר רמז בידו על בעל האחוזה השני.

– כן הוא, מיכאיל פטרוביץ מנהל את עסקיו, אבל שאל נא אותו, איך הם מתנהלים. הזאת עבודת אדמה רצינונית? – אמר בעל האחוזה הראשון, ונכר בו, שהוא מתיהר קצת במלת "רצינונית".

– הנהגת העבודה פשוטה אצלי, תודות לאל, – אמר מיכאיל פטרוביץ. – אין לי אלא להשתדל, שיהי כסף מוכן בידי לתשלומי המכס שבתחלת החורף. האכרים באים ומתחננים; הושיעה נא אב רחום! הן שכנים הם לי כולם, וצר לי עליהם. אני נוהג להם בעד השלישית הראשונה ואומר אליהם: זכרו נא, אחי, אני עוזרת לכם, עמדו נא לי גם אתם בשעת דחקי – לזריעת שבולת השועל, לאספת החשש, לקציר הדגן, – ומתנה עמם. אגב אורחא על דבר הרבית העולה לכל אחד מהם. אמנם יש בהם גם בני עולה, זאת אין לכחד.

לוויין ידע מכבר את התחבולות הקדמוניות האלה ואחרי הבטחות קצרות בינו ובין סוויז'סקי נכנס לתוך דברי מיכאיל פטרוביץ וחזר ופנה אל בעל האחוזה לכן השפם:

– ומה דעתך אפוא? – שאל אותו: – איככה נוכל לנהל את עסקינו בעת הזאת?

– אין לנו אלא לעשות כמעשה מיכאיל פטרוביץ: להחכיר או להשכיר לאכרים; זה אפשר, אבל כל נכסי הממלכה יורדים לטמיון במנהגים כאלה. במקום שאדמתי עשתה בימי שעבוד האכרים ובהנהגה הטובה תשעה שערים, היא עושה עתה שלשה שערים. השחרור עשה כלה ברוסיה!

סוויז'סקי הביט בעיניו צוחק את לוויין וגם רמז לו רמז בדיחה דק; אך בעיני לוויין לא היו דברי בעל האחוזה ההם מגוכחים כלל. – הוא הבין אותם יותר מסוויז'סקי. ורבים מדבריו, אשר הכביר בהם אחרי כן, במה הביא שחרור האכרים כליה על רוסיה, נראו לו גם כחדשים ונאמנים מאד, אשר אין עליהם תשובה. נכר היה, שבעל האחוזה היה מביעה דעת עצמו – מה שאינו מצוי כלל – דעה, אשר הגיע אליה לא בחפצו להעסיק את מוחו הריק באיזה רעיון, כי אם על ידי נסיונות החיים שנתנסה בהם בשבתו בדד בכפר, ואשר עיין בה מכל צד.

– טעמו של דבר הוא, שכל פרוגרס אינו בא לכלל מעשה אלא על ידי שלטון, – אמר בעל האחוזה, ונראה, שרצה להראות בסגנון לשונו שאין ההשכלה זרה לו. – נזכרה נא את תקוני פטר, קטרינה ואלכסנדר. נזכרה נא את דברי ימי אירופה. וקל וחומר לפרוגרס בחיי עובדי האדמה. הלא גם זריעת תפוחי האדמה נקבעה בארצנו על ידי כפייה. הלא היו ימים, שלא השתמשו גם במחרשה פשוטה. אפשר שהתחילו בה בתקופת הנסיכים, אבל בודאי כפו על זה בראשונה בימינו, בימי שעבוד האכרים, היינו אנחנו בעלי האחוזה שוקדים על תקנת עבודת האדמה. גם מכונות היבוש, גם המזרות החדישים, גם סדרי הזבול, גם כל כלי המלאכה – הכל נקבע בכח השלטון שנתן לנו, והאכרים התנגדו לנו בראשונה, אחרי כן החלו לעשות כמונו. עתה כשבטל השעבוד ונטל השלטון מידנו, לא פלא שגם מצב עבודת האדמה, במקום שהעלוהו למדרגה גבוהה, יחזור וירד לשפל מדרגתו הקדמונית. כן הוא על פי דעתי.

– מאיזה טעם? הלא תוכלו להחזיק בתקונים הטובים על ידי פועלים שכורים, – אמר סוויז'סקי.

– אין עוז בידו, אין שליטה, ואיך אחזיק בתקוני? אשאלך נא והודיעני.

“זה הכלל – כח הפועלים הוא היסוד העיקרי בעסקי הכפרים”, אמר לוויין בלבו.

– על ידי פועלים.

– הפועלים אינם רוצים לא לעשות את מלאכתם היטב ולא לעשות בכלי מלאכה טובים. הפועל שלנו מומחה אך לדבר אחד – לסבוא כחזיר ולקלקל את כל אשר יתן לו. פאשר ייקה את הסוסים, יקרע את הגורותיו הטובות, יחליף גלגל מחושק בשאינו מחושק, ויתן את המותר בין דגן, במכונת הדישה ויריד את היתד, כדי לשבר את המכונה. הבט לא יוכל אל כל מה שלא כרצונו. ובגלל זה הורדו לעפר כל עסקי הכפרים. השדות נטושים, העלו כולם צמחי לענה או ניתנו לאכרים הנם, במקום שקצרו אלף אלפי כורים, קוצרים אך מאות אלפים. העושר הכללי נתמעט. אילו עשו כל זה חשבון נכון...

פה החל לפרש את שיטת השחרור שלו, שעל פיה לא היה מקום למכשולים האלה.

לוויין לא שם לבו אל פרשת דברי שיטתו, אך ככלותו להסבירה חזר לוויין לראש דבריו ויפן אל סוויז'סקי ויאמר אליו, בחפצו להביאו לידי גלוי דעתו הפנימית:

– מה שהוא אומר, שמצב עבודת האדמה הולך ושפל ועל פי דרכינו עם הפועלים אי אפשר לנהל את העבודה כראוי ולהרויח בזה, אמת טהורה הוא.

– ואני לא כן ידעתי. – השיב סוויז'סקי בלי כל שמץ התול, – אני אך זאת אראה, כי אין אנו יכולים לנהל את עסקינו וכי, להפך, מצב עבודת האדמה שבימי השעבוד לא רק לא גבה הרבה, כי אם גם שפל מאד. אין לנו מכונות, לא בהמה טובה למלאכה, לא הנהגה נכונה ולא יודעי חשבון. שאלו בעל אחוזה ותרואו, שאינו יודע במה הוא מרויח ובמה הוא מפסיד.

– הדבר דומה לבוהקלטרית האיתלקית, – גלגל בעל האחוזה. – צא וחשוב כטוב בעיניך, והם יקלקלו הכל, וסוף סוף לא תרויח מאומה.

– למה זה יקלקלו? את מכונת הדישה העשויה להשתבר, את כלי-היד הרוסי שלך שבר ישרו, אך את מכונת הקיטור שלי לא ישרו. את סוסך הרוסי הדק והרע, שנחנך לסחבו בזנבו, ישחיתו, אך אם תגדל סוסים נבחרים או לפחות סוסי משא טובים, לא ישחיתום האכרים, והוא הדין לכל דבר, עלינו להרים את מצב עסקינו.

– אילו היה לאל ידינו, ניקולי איבנוביץ, לך נקל לדבר, ואני בן לי באוניברסיטה נערים בגימנסיה, ואין ימי משגת לקנות סוסים נבחרים.

– הלא בעבור זה יש בנקים בארץ.

– לבעבור ימכר כל אשר לי בהכרזה? לא, אדוני, בזאת לא אחפוץ.

– ואי חולק ואומר, שאין אנו צריכים ואין אנו יכולים להרים עוד יותר את מצב עבודת האדמה אצלנו, – אמר לוויין. – הנה אני עוסק בזה וכסף לא אחסר, ואף על פי כן לא העליתי ביד מאומה. למי יועילו הבנקים אינני יודע. אני אך הפסדתי בכל דבר שהוצאתי עליו כסף: גם על מקנה גם על מכונות הוצאתי, ובכל פעם אך הפסדתי.

– זה אמת, – קיים דבריו בעל האחוזה לכן השפם וגם צחק מטוב לב.

– ולא אני לבדי, – הוסיף לוויין, – את כל בעלי האחוזה המנהלים את עסקיהם כראוי אני מעיד: כולם, חוץ מיחידי יוצאים מן הכלל, יגיעו ומפסידים. אמר נא אתה, האם תרויח בעסקיך? – אמר לוויין וכרגע ראה בעיניו סוויז'סקי את ברק הפחד החולף ועובר עליהו בכל פעם שהוא מנסה להשקיף לפניו מן הקלעים שבקברו.

מלבד זאת ידע לוויין בעצמו, כי לא בתם לבבו שאל שאלה זאת. לפניו עשה קצרה אמרה לו בעלת הבית בשבתם על כוסות הטה, כי בקיץ הזה הזמינו אליהם ממוסקבה בוהקלטר מומחה אשכנזי והוא עשה חשבון – בשכר חמש מאות רובלים – ומצא, שעסקי האחוזה מביאים הפסד של

3000 ועוד רובלים אחדים. כמה הוא בדיוק לא זכרה, אבל אמרה שהאשכנזי דקדק בחשבוננו עד רביעית הקופיקה.

בעל האחוזה צחק צחוק קל, כשהזכיר לוויין את שאלת הריחה שבעסקי סוויז'סקי, ונכר שהוא יודע, כמה יכול שכנו זה, ראש האצילים, שבמחוזו, להרויח בפרי אדמתו.

– אפשר שאני מפסיד, – ענה סוויז'סקי. – אות הוא, או שאני מנהל את העבודה שלא כראוי, או שאני מוציא הרבה להגדלת הקרן הקיימת.

– קרן קיימת! – קרא לוויין בבהלה. – אולי יש קרן קיימת כזאת באירופה, שהאדמה הושבחה שם בעמל עובדיה, אך בארצנו כל האדמה הולכת ומתקלקלת במדה שהיא נעבדת, כי מכחישים אותה, ואין כאן קרן קיימת.

– כיצד אין כאן קרן קיימת? הלא חוק איקונומי הוא.

– אם כן אין חוק זה נוהג בנו: תורה זו אינה מבררת לנו מאומה, להפך, היא מבלבלת את חשבונותינו. הגידה נא, כלום אפשר לדין קרן קיימת...

– החפצים אתם בחלב חמץ? מאשה, שלחי נא לנו הנה חלב חמץ או גרגרי-שני – פנה סוויז'סקי אל אשתו. – גרגרי-השני מאריכים ימים בשנה הזאת.

וכאדם שלבו טוב עליו עד מאד קם סוויז'סקי ויסוב משם, ולפי הנראה חשב שנגמרה השיחה, בשעה שלפי דעתו של לוויין אך התחילו בה.

מבלי יכולת לגמור את שיחתו עם סוויז'סקי, אשר נטה מעליו, דבר לוויין את שאר דבריו לפני בעל האחוזה והשתדל להוכיח לו, שכל מבוכתו היא באשר אין אנו רוצים לדעת את מדותיו ודרכיו של הפועל שלנו; אבל בעל האחוזה הזה היה, ככל הרגילים להתבודד ולעיין בעצמם בדברים המעסיקים אותם, קשה לשמוע ועומד על דעתו בקשי עורף מיוחד. הוא לא חדל לטעון, שהאכר הרוסי הוא חזיר ואוהב דרכי חזירים ואין לו תקנה אלא על ידי שלטון, – ועתה אין שלטון, – אמר בעל האחוזה, – למקל אנו צריכים, ואנחנו נעשינו ליברליים כל כך, שהחלפנו פתאם את המקל, שהשתמשנו בו אלף שנים, באדבוקטים ובחזרי כלא, שמאכילים בהם את האכרים המנוולים והמעופשים מרק טוב ומודדים להם קוביות אור.

– במה תדע, – אמר לוויין, בחפצו לחזור לענינו, – שאי אפשר למצוא את ההתיחסות הנחוצה אל כח הפועלים, כדי שתהי עבודתם פוריה?

– לא תהיה כזאת לעולם בידי העם הרוסי! אין שלטון, – ענה בעל האחוזה.

כיצד ימצאו תנאים חדשים? – אמר סוויז'סקי בשובו אל המתוכחים, אחרי אכלו חלב חמץ ואחרי הציתו אש בפפירוסה. – כל מיני ההתיחסות אל כח הפועלים כבר נחקרו ונדעו לפרטיהם. שארית מנהגי הפראים – הקהלה הקדמונית, שכל חבריה ערבים זה בזה, הולכת ובטלה מאליה, שעבוד האכרים בטל ומבוטל, אין לנו אלא העבודה החפשית, שכל תמונותיה מבוררות ומוכנות, ועלינו אך לקבלן. שכיר קבוע, שכיר יום או ארס – וכל דרך אחרת לא תמצא לעולם.

– אך אין רוח אירופה נוחה מתמונות אלה.

– אין רוחה נוחה, וחדשות היא מבקשת ובודאי היא עתידה גם למצוא.

– הלא אך בזה אדבר, – ענה לוויין. – למה לא נבקש גם אנחנו?

– כי הדבר דומה לבקשת תחבולות חדשות לבנין מסלות ברזל. התחבולות הנחוצות נכונות, כבר נחקרו ונמצאו.

– ומה אם לא תכשרנה לנו, אם דרכי אולת הן? – אמר לוויין.

ועוד הפעם ראה את סימני הבהלה בעיני סוויז'סקי.

אנחנו עם חכם ונבון מאין כמונו, אנחנו מצאנו, מה שאירופה מבקשת ואינה מוצאת! כל זאת ידעתי, אבל, סלח נא לי, הידעת כל מה שנעשה באירופה לתקנת הפועלים?

– לא, לא ידעתי כל צרכי.

מבחר חכמי אירופה עסקים עתה בשאלה זאת. יש בה שיטת שולצי-דיליץ... אף יש ספרות גדולה ורחבה בשאלת הפועלים, ספרות ליברלית שבליברליות, ברוח לסל... את הסדרים שבמילהיוון, שהם דברים שנעשו, הלא ידעת בודאי.

– ידעתי קצת, אבל אין זו ידיעה מספקת כלל.

– לא, אך אמור תאמר כן, ובודאי ידעת כל זה לא פחות ממני. אני, פמבון, אינני פרופיסור למדעים הסוציאליים, אבל השאלות האלה העסיקוני, ואם הן מעסיקות אותך, עיין בהן כמוני.

– ומה מסקנותיהם?

– סלח נא...

בעלי האחוזה קמו ללכת, וסוויז'סקי הלך לשלחם, ובין כה חזר ועכב את לוויין מהביט לפנים מן הקלעים שבלבו כמנהגו הטרחני.

כה.

הישיבה עם הנשים שבבית סוויז'סקי קשתה עליו, על לוויין, בערב ההוא עד מאד: יותר מבכל שעה הציק לו הרעיון, כי לא הוא בלבד אינו מוצא נחת בעסקי הכפריים, כי זה מצב העסקים האלה בכל רוסיה, וכי שאיפתו למצוא תקנה, שעל פיה יעשו הפועלים את מלאכתם, כמו שהיא נעשית בשדות של אותו האכר, שבחצי הדרך שבינו ובין סוויז'סקי, לא היה היא, כי אם שאלה גדולה שנחוצה לפתרה. גם נדמה לו, שאפשר לפתרה, והוא חייב לנסות כחו בזה.

כשנפטר מהנשים הן אמר להן, שישב שם גם יום מחר, ובידעתו לרכוב יחד עמהן ולראות את הפרץ העמוק, שנהיה באדמת היער הקרוב, – אחד מייערי נכסי הממלכה – והיה ראוי לשימת לב; ולפני שכבו נכנס לחדר עבודתו של סוויז'סקי, לקחת את הספרים בשאלת הפועלים, אשר אמר סוויז'סקי לתת לו. חדר העבודה היה רחב ידים מאד, וארונות ספרים אצל קירותיו ושני שולחנות בו, אחד – שולחן סופרים גדול ונכבד, – עמד בתוך, והשני עגול, ועתונים וירחונים בלשונות שונות מונחים עליו מסביב למנורה בדמות כוכב. אצל שולחן הסופרים עמד עמוד מיטלטל, ועליו ארגונים לניירות שונים בכתב מוזהב על הארגונים. סוויז'סקי נתן לו את הספרים וישב על כסא מתננע.

– במה אתה מסתכל? – אמר אל לוויין, אשר התיצב לפני השולחן העגול ועיין בתוך הירחונים. – כן הוא, פה מאמר חשוב מאד, – אמר סוויז'סקי על אדות הירחון, אשר החזיק לוויין בידו, – מכאן אנו למדים, – הוסיף בפנים שמחים, – שבחלוקת פולין היה אשם ביהוד לא פרידריך. אנו למדים...

ובסגנון הברור ספר בלשון קצרה את החדשות הגדולות שנגלו בענין הזה. ולוויין, אף על פי שהרעיון על דבר העסקים הכפריים הטריד את מוחו יותר מכל, שאל בלבו: "איזה יצר מיוחד שוכן בקרבו? ולמה תעסיקהו חלוקת פולין כל כך?" כאשר כלה סוויז'סקי להרצות לפניו, שאל אותו לוויין כמעט שלא בכונה: – ומה בכך? – אך במאמר ההוא לא נמצא מאומה חוץ מדבר זה שנתחדש בו. וסוויז'סקי לא הסביר ולא ראה צורך בדבר להסביר לו מפני מה יעסיקהו דבר זה.

– אבל בעל האחוזה הרגזן הזה מושך את לבי, – אמר לוויין באנחה. – הוא איש פקח והרבה אמת בדבריו.

הנח לו! אדוק הוא בלבו בעבודת האכרים, ככל אחיו! – אמר סוויז'סקי.

– שאתה ראש ומנהיג להם...

– אמת הדבר, אבל אני מנהיג אותם אל העבר השני, – אמר סוויז'סקי בצחוק.

– זה הדבר, שאני מהרהר בו עתה, – אמר לוויין. – הנה דבריו נכונם באמרו, שמלאכתנו, עבודת האדמה הרציונלית, איננה נעשית כראוי, שרק מלאכתם של לוקחי נשך ותרביית נעשית כראוי, למשל עבודת בעל האחוזה המחריש הוא, או העבודה על פי המנהגים הפשוטים הקדמונים... ומי האשם בזה?

– אנחנו בעצמנו, כמובן. גם לא נכון הדבר, שאינה נעשית. באחוזה ווסילצ'יקוב היא נעשית כראוי.

– שם בית עבודה...

– ואני לא אדע על מה תתמה. העם עומד על מדרגה שפלה כל כך גם בהתפתחותו החמרית, גם בהתפתחותו המוסרית, שמטבעם של דברים, הוא, שיתנגד לכל מה שטוב לו. באירופה נוהגת עבודת אדמה רציונלית, לפי שהעם קנה השכלה; שמע מינה, שאנו חייבים לתת השכלה לעם, – ותו לא מדי.

– וכיצד נתן לו השכלה?

– שלשה דברים נחוצים לזה: בתי ספר, בתי ספר ובתי ספר.

– הלא אמרת בעצמך, שהעם עומד על מדרגה שפלה בהתפתחותו החמרית, ומה יועילו לו בתי הספר?

– מתוך דבריי זכרתי ספור מעשה בחולה ויועציו: "אמר לו: שמא תנסה להתרפא בסם משלש? החולה נסה, והנה רע לו מבראשונה." שמא תנסה בעלוקות?" נסה ורע לו. "אם כן אין לך אלא להתפלל לאלהים". נסה ורע לו. אף אנחנו כן. אני מדבר הפוליטיקה האיקונומית, ורע בעיניך, בסוציאליזם – ורע, בהשכלה – ורע.

– אבל במה יועילו בתי הספר?

– בתי הספר יעירו תביעות חדשות.

– זאת לא הבינתי מעולם, – השיב לוויין בחום לב. – איככה יועילו בתי הספר לעם להיטיב את מצבו החמרי? אתה אומר בתי הספר וההשכלה יעירו בו תביעות חדשות. הלא זאת רעה לו, כי על כן לא יוכל למלא את התביעות האלה. ואיככה יועילו דיני הבור וחסור ותורת הדת להיטיב את מצבו החמרי לא יכולתי להבין מימי. ביום שלוש פגשתי אשה אחת ויונק על זרועותיה ואשאלה, אנה היא הולכת. "אל המילדת הזקנה", אמרה לי, "ירוח צעקנית נפלה על הנער ונשאתי אותו אל הזקנה לרפוא". "במה מרפאה הזקנה מרוח צעקנית?" שאלתי אותה. "היא מושיבה את הילד בין התרגולות על קנה מושבן ולוחשת עליו".

– הלא מכאן ראייה לדברי! כדי שלא תביא את הילד הצעקני אל קנה מושבן התרגולות לרפוא, אנו צריכים... אמר סוויז'סקי בפנים שמחים.

– לא ולא! – אמר לוויין בקצת כעס – כוננתי, שרפוא זה דומה למה שאתם מרפאים את העם בבתי ספר. העם עני וחסר השכלה – זאת רואים גם אנו לא פחות ממה שאותה זקנה רואה את הצעקנות. שהרי הילד הצועק לפניה. אבל במה יועילו בתי הספר לצרה הזאת – לעניות ולבערות – אין להבין, כשם שאין להבין, במה תועלנה התרגולות לצעקנות. יש להסיר את מקור העניות.

– לפחות בדבר הזה דעתך כדעתו של ספנסר, השנוא לך כל כך; גם הוא אומר, שההשכלה נקנית בעושר גדול ובחיים של טובה, – על פי לשונו: בטבילות מרובות – ולא בידענות קרוא וכתוב.

– אני שמח מאד, או להפך, אני מצטער הרבה, שדברי כדברי ספנסר; אבל זאת ידעתי מכבר; לא בתי ספר יועילו, כי אם סדר איקונומי, אשר ירבה עושר לעם וירבה לו שעות פנויות, – ואז יהיו לו גם בתי ספר.

– ובכל זאת הלכה רווחת באירופה, שיסוד בתי ספר חובה.

– ואתה בעצמך מסכים בזה לדעתו של ספנסר? – שאל לוויין.

הדבר יצא מפיו, ובעיני סוויז'סקי נראה ברק הבהלה שלו, ומיד בדה ויאמר:

– אבל המעשה בצעקנות טוב ונחמד! האומנם שמעת זאת באוזניך?

לוויין ראה, כי עד עולם לא ימצא חבור בין דרכי האיש הזה בחיים ובין הדעות, שהוא מביע בשיחותיו. בבירור ראה, שלא דאג האיש לתוצאות חקרונות; שבחקרונותיו זו עסק לששמה, מאהבתו שאתה אותה, אך בזמן שהובילה אותו אל "מבוי שאינו מפולש", אל מסקנה שאינו רוצה בה, רע עליו המעשה, ואז נהג להשיאו לדבר נעים ומשמח.

כל הרשמים שנעשו על לוויין ביום ההוא, מהרושם שעשה עליו האכר שבחצי הדרך – שהיה כמין בסיס לכל אותם שבאו אחריו – הרגיו את רוחו בחוקה. סוויז'סקי הנחמד והנעים הזה, שהרעיונות גלויים וידועים בגרונם כלפי חוץ ורעיונות אחרים חתומים ונסתרים בקרבו להתנהג על פיהם, ועם זה הוא יוצר ומנהיג את דעת הצבור יחד עם המון רב מבני מינו; בעל האחוזה הזה המלא חמה כל היום, שדעותיו שקנה לו על ידי עיון רב בדרכי החיים נכונם כולן, אלא שהוא חוטא בקצפו על המפלגה המעולה שברוסיה; תלונתו שהלין בלבו בעצמו על פעולתו והתוחלת בלי יסוד למצוא תקנה לכל זה – כל אלה יחד הצטרפו והיו בו לרגש אחד של מבוכה פנימית ושאיפת שנויים גדולים וקרובים.

כאשר נשאר לבדו בחדר שנתן לו וישב על מצע הנוצות של מתכת, אשר הניפוהו קצת בכל תנועת יד ורגל שלו, נדדה שנתו זמן רב. גם אחת משיחותיו של סוויז'סקי לא העסיקה אותו עוד, אף על פי שסוויז'סקי אמר הרבה דברים של טעם; אבל טענות בעל האחוזה העירוהו לעיין בהן. את כל דבריו זכר לוויין, ובכח דמיונו תקן את תשובותיו אשר השיב לו.

"כן הוא, היה לי לאמר לו: אתה אומר, כי עבודת אדמתנו אינה צולחת, כי האכר שונא את כל התקונים הטובים וכי יש לכפות עליהם את האכרים בכח השלטון; אך אילו לא צלחה העבודה כלל, צדקת; ואולם צולחת היא רק במקום שהפעל עושה את מלאכתו כפי מה שהורגל, כמו בשדותיו של אותו זקן שבחצי הדרך. מה ששנינו כאחד אין רוחנו נוחה מעבודת אדמתנו אותה הוא, שאנחנו האשמים ולא הפועלים. זה ימים רבים אנחנו משנים דרכנו ברוח אירופה וממאנים לשית לב לכה הפועלים. ננסה נא להכיר את הכח הזה לא בתור מושג מפשט, כי אם בדמות האכר הרוסי, כמו שהוא בטבעו, ונסדר את העבודה על פי דרכו. שער נא, היה לי לאמר לו, שעבודת אדמתך מתנהלת כדרך שהזקן הזה מנהל אותה, שמצאת תחבולה לעורר את הפועלים לבקש לראות סימן ברכה במעשיהם, שמצאת את השביל האמצעי הטוב בעיניהם בעיני התקונים, וכלי הכחש את האדמה עלתה בידך למצוא או פי שלושה בתבואת השנים האחרונות. חלק נא את התבואה לשנים ותן מחציתה לפועלים והיה גם החצי הנשאר לך גדול מבראשונה, וגם חלקם יגדל. ולהגיע ליד יד צריך לנהל את העבודה בדרך פשוטה מדרכנו האהובה לנו ולעורר את הפועלים שישתדלו להצליח במעשיהם. שאלת "איככה נגיע לזה?" אינה אלא שאלה על דבר הפרטים; אבל אין כל ספק, כי אפשר הדבר".

הרעיון הזה הביא סער בקרבו. חצי הלילה ההוא עבר עליו בלי שנה, כי חשב את פרטי המעשים אשר עליו לעשות, כדי להוציא את הרעיון הזה לפעולה. בראשונה לא היה לבבו לנסוע למחר, אבל על משכבו גמר לנסוע למחר בבוקר השכם. גם מלבד זאת הרגיש כמין בושה וחרטה על מעשהו על בגלל אותו הקטע שבשמלת העלמה אחות בעלת הבית. אבל בעיקרו של דבר הוצרך לנסוע בלי התמהמה, כדי שיספיק לבאר לאכרים את הסדר החדש, בטרם יזרע וזרע החורף, למען תהי גם הזריעה על פי היסודות החדשים. את כל סדרי העבודה המקובלים הנהוגים גמר לשנות בפעם אחת.

הרבה מעצורים מצא לווין בברואו להקים את מחשבתו; אבל הוא התאמץ בכל כחו, והעלה בידו, אמנם לא כל חפצו, אך לפחות בשיעור שיכול להאמין בלי השלות את נפשו, שכדאי היה לו לעמול בגללו. אחד העכורים העיקריים היה מה שהעבודה הכפרית בכללה כבר התנהלה, ולא יכול אפוא להפסיק בה ולחזור לתחלתה בכל דבר, כי אם הוכרח לתקן ולשנות את המכונה בשעת פעולתה.

כאשר הגיד לפקידו, בשבוב לביתו בערב את אשר הוא אומר לעשות, הסכים לו הפקיד בקורת רוח מגולה בכל אותם הדברים שהוכיח בהם, שכל התקנות שנתקנו עד כה הבל וריק הן וגורמות אך הפסד לבעליהן. הפקיד אמר, שכבר דבר כדברים האלה זה ימים רבים, אלא שלא השגיתו בו. אבל על הצעת לווין להשתתף בכל עסקי האחוזה יחד עם הפועלים ולהיות להם שותף גמור כאחד מאתם הביע הפקיד אך עצבת מרובה בלי כל גלוי דעת ברור והתחיל מדבר על אודות הנחיצות להביא את שאר אלומות הדגן אל הגורן ולשלוח לחצות את האדמה – לשדה זרע לשדה בור – ולווין ראה, שלא זו העת לדבר עם הפקיד בענין ההוא.

גם בדברו עם האכרים על אודות זאת ובהגידו להם, שהוא נכון לתת להם חלקות אדמה בתנאים חדשים, נתקל בעכוב העיקרי הזה: האכרים היו טרודים כל כך בצרכי השעה, שלא היה להם פנאי לעיין בדבריו ולחשב שכר העסקים החדשים כנגד הפסדם.

הבוקר איבן, אכר ליד בינה, נראה כמבין היטב את הצעת לווין – שיהיו הוא ובני ביתו שותפים לו במה שירויח בעסק הבקר – והדבר ישר בעיניו. אך כאשר הסביר לו לווין, עד כמה תמיד העסק הזה להטיב את מצבו, נראו על פני איבן אותות דאגה והצטערות, על כי לא יוכל לשמוע את הדברים עד סופם, ובחפזו מציא לו עבודות שאין לדחותן. פעם החזיק בקלשון להוסיף עוד חשב לבהמה, ופעם החל לצקת מים או להפוך בזבל.

העכוב השני הוא חשדנותם של האכרים, שלא יכלו להאמין, שתהי לבעל האחוזה מטרה אחרת חוץ מהכונה לקחת מהם כפי האפשר הרבה. ברור היה להם, כי בכל עת תהי מטרתו האמתית לא במה שיאמר להם (ויהי דבריו מה שיהיו), אך במה שיכסה מהם. גם הם נהגו להכביר מלים בשעת משאם ומתנם עמו, אך מעולם לא גלו בדברים את מטרתם האמתית. מלבד זאת נהגו להתנות קודם כל דבר, בכל עסק שנתאוו לקבל (לווין הרגיש, כי צדק אותו בעל האחוזה הרגון), שלא יכריזום ללכת בדרכים חדשים להשתמש בכלי מלאכה חדשים. מודים היו, שהמחרשה המתוקנת מטיבה לחרשו והמחרשה המהירה מועילה לבעליה, אבל מצאו אלפי טעמים לטעון שאינם יכולים להשתמש באלה. ואף על פי שכבר הוברר ללווין, שחוץ לבחור דרכים פשוטות בעבודת האדמה, היה צר לו לוותר על התקונים, המחזיקים ברכה לבעליהם בלי כל ספק, אבל כל המכשולים האלה לא הפריעוהו מהקים את מחשבתו, ובתחלת החורף התחילו עובדים אצלו על פי הסדר החדש, על כל פנים נדמה לו, שהצליח באשר חפץ.

בראשונה היה את לבבו למסור את כל עסקיו יחד בידי האכרים והפועלים והפקיד בתנאים חדשים תנאי שותפות; אבל מהרה הוברר לו, שזה אי אפשר, ויגמור לחלק את עסקיו למקצועותיהם. המקנה, הגן, הירק, כרי העשב ושדות התבואה נועדו להיות למקצועות מיוחדים, נחלקים כל אחד לחלקים אחרים. הבוקר איבן, שלפי מה שנדמה ללווין עמד בביתו הלוקיה על ענין הסדר הזה יותר מכל חבריו, יסד לו חבורה של שותפים, ורובם מבני ביתו, והיה לשותף בעסק המקנה. את השדה הרחוק, אשר היה שדה בור שמונה שנים רצופות, לקחו להם, בעזרת הנגר פיאודור ריונוב, שהיה אכר פקח, ששהו בתי האכרים בקרבתו. על פי תנאי השותפות החדשים, ואכר אחד, שורייב שם משפחתו, לקח לו, על פי התנאים האלה, את כל גני הירק. יתר העסקים התנהלו עוד על פי הסדר הישן, אבל שלשת המקצועות האלה היו אבן פנה לסדר החדש, ולווין עסק בהם באהבה רבה,

אמת הדבר, שבחצר המקנה, עוד לא הוטב מצב העסק מבראשונה, ואיבן התנגד בחזקה ליסוד רפת חם לפרות ולחבוץ חלב מתוק, באמרו שבדיר קר ממעטות הפרות באכילה שמרורים יותר בעשית המאה מחלב שהחמיץ, דרש לו שכר קצוב כבראשונה ולא שם לבו להבין, כי הכסף הנתן לו בימים האלה לא שכר פועל הוא עוד, כי אם מקצת הריחו העתידי לעלות בחלקו.

אמת הדבר, שחבורתו של פיאודור ריונוב לא חרשה את האדמה לפני הוריעה פעמים במחרשה גדולה, כמו שהותנה, באמרה, שאין השעה מספקת לה. אמת הדבר, שהאכרים בני החבורה הזאת, אף על פי שהתנו ביניהם לנהל את העסק על פי היסודות החדשים, קראו לאדמה התיא לא אדמת שותפים כי אם אדמה חכורה, ופעמים אחדות דברו אל לווין, וגם ריונוב בעצמו עמהם, לאמור: "ליו הואלת וקבלת את דמי חיכורך, וישבת בביתך במנוחה, וגם ידני לא היו אסורות כל כך". מלבד זאת דחו האכרים האלה מיום ליום באמתלאות שונות את מלאכת בנין הרפת והגורן, אשר קבלו עליהם לבנות על האדמה התיא, עד שהגיעו ימי החורף.

אמת הדבר, שרצה שורייב להשכיר לאכרים בחלקים קטנים את גני הירק אשר נמסרו, וברור היה, כי מצא לו, וגם נראה שהמציא לעצמו בכוונה פירוש הפוך לתנאים שנמסרו לו הגנים על פיהם.

אמת הדבר, שלווין הכיר באכרים, – בדברו עמהם לעתים מרובות ובהסבירו להם, עד כמה הם מרויחים בסדר החדש, – שהם שומעים אך את מדברו, ובירי להם, שכל אשר דבר אליהם לא תעלה בידו לדמותם. ביהוד הגיש זאת בדברו עם הפקח שבהם, כי ריונוב, כי ראה בעיניו המשתנות לרגעים, גם אותות לעג עליו, גם בטחון עז, שעל כל פנים לא הוא, ריונוב, ילכד בדרכי מרמה כאלה.

אך בכל אלה דמה לווין, כי חפצו צולח בידו וכי אם ידייק בעריכת החשבונות ויעמוד על דעתו כראוי, יוכיח להם בימים הבאים במעשים עד כמה טוב ויפה להם הסדר הזה, ואי יהי הכל נעשה יפה מאליו.

העסקים האלה יחד עם אותם שנשארו עוד בידו ועם יגיעתו בחבור הספר אשר לו, הטרידוהו בכל ימי הקיץ, וכמעט לא יצא לצוד ציד בקיץ ההוא. בסוף חודש אוגוסט נודע לו, שהאובולונסקים נסעו למסקבה, – זאת הגיד לו משרתם, אשר החזיר לו את המרדעת השאולה מאתו. נפשו ידעה מאד, כי אכרי לא השיב על מכתבה של דריה אלכסנדרובה, אחר עברו עבירה נמוסת זאת, אשר כסתה כלמה פניו מדי פעם בפעם בזכרו אותה, אין להם ולא עוד דבר, ולא יוכל עוד להראות לפניהם עד עולם. כיוצא בזה עשה גם לסוויז'סקי, כי נסע מביתו פתאום בלי ברכת פרידה. אך גם שמע לא חשב עוד לכוון מעתה. ובעת ההיא לא שת לבו לכל אשר כזה. הנהגת הסדר החדש העסיקתו במדה שלא העסיק אותו מעודו. כבר קרה גם את הספרים אשר נתן לו סוויז'סקי גם ספרים פוליטיקה-איקונומיים וסוציאליסטיים אחרים, אשר לא היו בידי סוויז'סקי, קנה וקרא בהלכה זו שעיניו בו, אך, כאשר הבין מראש, לא מצא בהם דבר שאפשר להשתמש בו בעסקו החדש אשר יסד. בספרים הפוליטיקה-איקונומיים, למשל, בספר של מיל, אשר בחר לקרוא ראשונה ולמד אותו בהתלהבות מרובה ובכל רגע קוה למצוא בו פתרון לשאלות המטריות את מוחו, כצא חוקים מיוסדים על מצב העסקים באירופה, אך בכל יגיעתו לא יכול להבין, מאיזה טעם יש לו לחשוב את החוקים האלה, שברוסיה אי אפשר לקבלם, לחוקים כלליים. ובזאת ראה גם בספרים הסוציאליסטיים: בהם נמצאו או חזיונות דמיוניים יפים, אשר לא יתכנו בעולם המעשי ואשר נמשך לבו אחריהם עוד בהיותו סטודנט, או תקוני מצב העסקים האירופאיים, שאין להקיש אליהם כלל את עסקיו עובדי האדמה ברוסיה.

האיקונומיה הפוליטית אמרה לו, כי החוקים, אשר התפתח על פיהם העושר באירופה ואשר ועדנו מתפתח שם על פיהם נוהגים בכל מקום ואינם מוטלים בשום ספק. התורה הסוציאליסטית אמרה לו, כי ההתפתחות על פי החוקים האלה מביאה לידי כליון. אבל גם אחת משתי התורות האלה לא הודיעה לו אפילו ברמז קל, מה לו ולכל האכרים ובעלי האחוזות הרוסיים לעשות פלמוני הידים והדיסאיטיות אשר להם, בשביל שירבו להמציא תבואה לבני האדם.

כאשר החל בדבר הזה קרא בשקידה מרובה את כל מה שנכתב בענין שלפניו ויהי נכון לנסוע בתחלת ימי החורף אל מחוץ לארץ ללמוד את התורות האלה גם במקומן, למען אשר לא יקררו עוד בשאלה זאת מה שקרהו פעמים רבות בשאלות שונות. כי פעמים רבות היה מעשה, שבהגיעו לידי בינת הרעיון, שהביע איש שיחו, ובהחלו להרצות את תשובתו, אמרו לו פתאום: "אבל מה אומר קויפמן על זה? ודו'נס? ודיבוא?" ומיצ'ילי? לא קראת את חבוריהם. קרא נא: הם ירדו לעמקה של שאלה זו".

והוא כבר ידע, שאין קויפמן ומיצ'ילי יכולים להגיד לו דבר. כבר ידע, מה שהוא רוצה. הוא ראה, כי הרבה אדמה שמנה ופועלים יפים ברוסיה, וגם יש אשר תעשה האדמה בידי הפועלים תבואה רבה, כמו בשדות האכר בחצי הדרך, אך על פי רוב תמעיט הארץ לתת את יבולה בזמן שהפועלים אוזנים במנהגי העבודה של בעלי האחוזות שבאירופה; כי שורש דבר זה הוא במדה המיוחדת לאכרים הרוסיים, שאינם רוצים ואינם מצליחים בעבודתם, אלא בזמן שנהגים להם לעשות בה על פי דרכם; וכי התנגדות זו לדרכי אירופה לא מקרה הוא, כי אם חזיון קבוע, שיסודו ברוח העם. בגלל זה חשב, כי העם הרוסי שתעודתו היא להושיב ולעבוד חלקות אדמה גדולות עד אין חקר ושוממות מאין יושב, החזיק בדעה צלולה במנהגי העבודה הדרושים למלא תעודה זאת, עד שלא נושבו כל חלקות האדמה, וכי לא רעים הם מנהגי העבודה האלה בשום אופן במדה שמגנים אותם על פי רוב, ואת הדבר הזה אמר להוכיח גם בראיות מדעיות, – בספרו אשר כתב בימים ההם, גם במעשה – על ידי עסקיו.

בסוף חודש ספטמבר הובאו עצים לבנין חצר המקנה בחלקת האדמה, שנתנה לחבורה ומכרה חמאת הבקר ונחלקו מעות הריחו. מהלך העסקים עלה יפה מאד, לפחות נדמה לו, ללווין, שהכל נעשה יפה. וכדי להסביר את כל אותו הענין והסברה מדעית ולגמור את חבורו, אשר נועד על פי תקוות לוויין לא רק להביא מהפכה באיקונומיה הפוליטית, כי אם להרוס עד היסוד את כל התורה הזאת ולהניח אבן פנה לתורה חדשה – על התיחסות העם אל האדמה, הוצרך עוד לנסוע לחוץ לארץ ולחקור ולראות בעיניו את כל אשר נעשה שם ברוח זה לצמצא ראיות מוכיחות, שכל מה שנעשה היה לא מה שהשעה דורשת באמת. הוא אך המתין, עד שיעמידו את החטים, שקבל עליו להעמיד, כי אז יקבל את המעות ויסע לחוץ לארץ. אבל הימים היו ימי גשמים, ולא יכלו לאסוף בהם את התבואה ואת תפוחי האדמה, וכל העבודה שבשדה נשבתה, ובכלל זה גם העמדת החטים, הדרכים מלאו רפש עמוק אשר לא יעבר, שני בתי רחים נסחפו בשטף המים הרבים, ומג האוויר הלך הלך וקשה.

ב 30 בספטמבר בבקר נראה השמש, ולוויין דמה, כי מזג האוויר משתנה לטובה, ויחל להכין במהירות לדרך, ויצו להכין את החטים, וישלח את הפקידו אל הסוחר לקבל את הכסף ויסע לחלקות האחוזה לצוות לעושי המלאכה בפעם האחרונה לפני נסעו.

אחרי עשותו את כל אשר הוצרך לעניני האחוזה שב לביתו שמח ומלא רגשי עוז, אף על פי שהיה כולו משוטף בקלוזי המים, שנהרו על כסות-עורו העליונה ונשפכו וירדו על חלקת צוארו לתוך בתי שוקיו. לפנות ערב חזר ונתקלקל מזג האוויר, ועוד יותר מבתחילה: הברד הכה מכה בלתי סרה את הסוס המשוטף, הסוס נענע באוזניו ובראשו מפני מכאוביו וילך הלך ונטה הצדה. אך לוויין התעטף בברדס²² אשר עליו וישקף בקורת רוח על סביבותיו: על אגלי המים התלויים על כל אחד מהענפים החשופים, על שכבת ברד שלא נמסה עוד ונשקפה בדמות כתם לבן מעל נסרי אחד הגשרים, על צבור עלים שנשרו, בטרם ינוס לָהֶם ונערמו מסביב לעצם הנחשף. ובתוך מראות הטבע הזועם האלה, אשר מסביב לו, ישב לוויין מלא רגשי תקוה ועוז. בשיחותיו עם האכרים שבכפר הרחוק הראה לדעת שהתחילו סוברים ומקבלים את הסדרים החדשים. השוער הזקן, שנכנס לוויין לביתו להסתפג, הסכים בלי כל ספק לעצת לוויין וגם בקש בעצמו להשתתף בקניית בקר וצאן.

“עלי אך ללכת באומץ לבב אל מטרתי ואז תקום מחשבתי, – אמר לוויין בלבו, – וכדאי הוא הדבר לעמוד וליגע עליו. לא עניני הפרטי הוא, כי אם שאלת האושר הכללי. כל מקצוע עבודת האדמה, מצבו העיקרי של כל העם, עתיד להשתנות לכל פרטיו. תחת העוני – אושר כללי וקורת רוח; תחת השנאה – התחברות ואחדות. הרי זה ריבולוציה בלי שפך דם, אבל ריבולוציה גדולה, אשר כמוה לא היתה לפני; תחלתה תהי בחבורה הקטנה שבמחוזנו, אחרי כן תתפשט בפך, בכל רוסיה ובעולם כולו. כי על כן אי אפשר לרעיון ישר וטוב, שלא ישא פרי. כן הוא כדאי וראוי הוא ליגע בשביל מטרה זאת. ומה שאני, קוסטיה לוויין, הוא האיש, אשר בא אל נפש המחול בענק שחור על צוארו, אשר השתדך לשצ'רבצקיה והיא השיבה את פניו ואשר כמוהו כאין בעיני עצמו – אין זה מוכיח מאומה. ברי לי, שגם פרנקלין היה כאין בעיני עצמו ולא האמין בכחו בזכרו את כל דברי ימי חייו. אין בכך כלום. בודאי היתה לו גם הוא איזו אגפיה מיכאילובנה, שהיה ממתיק סוד עמה”.

ברעיונות כאלה קרב לוויין אל ביתו בחשכת ערב.

הפקיד שב מבית הסוחר והביא אתו את מקצת מחיר החטים. עם השוער שרצה להשתתף באו בתנאי השותפות, ובדרך נודע לפקיד, שבכל השדות לא נקצר הדגן עוד, ועל כן אין להצטרע כלל, על כי נשארו עוד 160 ערמות בשדות לוויין, כי כאין הוא לעומת העוובה שבאחוזה אחרות.

אחרי סעודת הצהריים שב לוויין על כסאו וספר בידו כדרכו ויקרא ויוסף להרהר בנסיעתו שהוא עתיד לנסוע, על פי מה שהיא נוגעת בדברי הספר. ביום הזה שוה לנגד עיניו בבירור מיוחד את כל תוקף המעשה אשר הוא עושה, ופתגמים ארוכים נצרו בקרבו, דברים שעיקר תוכן רעיונותיו הובע בהם. “זאת יש לרשום, – אמר בלבו – הדברים האלה יהיו מבוא קטן לחבורי, אף על פי שהשבת בראשונה לדבר מיותר לכתוב מבוא” ויקם ללכת אל שולחנו, ובלבו, אשר רבץ לרגליו, השתרע ויקם גם הוא, ויבט אליו כשואל את פיו, אגא ילך. אך לא הספיקה לו השעה לרשום, כי באו המנצחים על עושי המלאכה לשמוע את אשר יצוה, ויצא לוויין אליהם אל הפרוזדור.

אחרי דברו אליהם על אודות עבודת יום מחר ואחרי קבלו את כל האכרים, אשר היה להם דבר אליו, הלך אל חדר עבודתו וישב לעשות את שלו. כלבו רבץ תחת השולחן; אגפיה מיכאילובנה ישיבה על מקומה ופוזמק בידה.

זמן מעט ישב וכתב, ופתאם זכר בפרטות מיוחדת את קיטי ואת תשובתה הקשה בערב ההוא ואת פגישתם האחרונה, ויקם ויחל ללכת בחדרו הנה והנה.

– אין להתעצב, – אמרה אליו אגפיה מיכאילובנה. – ולמה זה אתה יושב בבית? ולמה לא תסע אל המעינות החמים כאשר היה עם לבכך?

– גם בעלדי זאת אני נוסע ביום השלישי, אגפיה מיכאילובנה עלי לגמור את הענין.

– איזה ענין הוא לך! המעטות הן המתנות אשר נתת לאכרים עד כה! גם עתה הם אומרים: הקיסר יעשה חסד לאדוניך בגלל זה. ולפלא הוא באמת: למה לך לדאוג לאכרים?

– לא להם אני דואג, למעני אני עושה.

אגפיה מיכאילובנה ידעה את כל פרטי הסדרים החדשים שהמציא לוויין. לעתם קרובות הרצה לפניו את רעיונותיו בכל דקדוקיהם ופעמים רבות נכנס בוויכוחים עמה ולא הסכים לסברותיה. אבל בפעם הזאת הכניסה בדבריו כוונה אחרת, שלא עלתה על לבו כלל.

– לנשמתו חייב אדם בודאי לדאוג יותר מכל, דבר זה ידוע – אמרה באנחה. – הנה פרפין דינסיץ (שם אחד ממשרתי החצר, שמת לפני ימים מעטים) לא ידע ספר וזכה למיתת צדיקים, שכל איש יבקש לנפשו כמוה. גם את לחם הקודש אכל, גם נמשח במשחת הקודש.

– לא זאת אמרתי, – ענה לוויין. – אני אך הגדתי לך, שלטובתי ולהנאתי אני עמל. אני בעצמי מרויח, כשהאכרים עושים את מלאכתם היטב.

– והועיל לא תועיל מאומה. העצל יהי פוחז ומקלקל כל הימים. מי שיש רגש יושר בלבו יעשה את מלאכתו, ומי שאין בו יושר לא יעשה מאומה.

– הלא גם את אמרתי לי, כי איבן התחיל שומר את הבהמה יותר מבראשונה.

– אני אך דבר אחד אומר, – ענתה אגפיה מיכאילובנה, ונראה בבירור, שלא במקרה, כי אם בהגיון מדויק דברה אליו מה שדברה, – עליך לקחת לך אשה, וזהו העיקר!

דברה זה, שהרהר בו בעצמו לפני רגע אחד, היה לו לדאוב ולעלבון. בפנים זועפים ובלי השב לה מאומה חזר וישב לעשות את מלאכתו, אף שנה בלבו את כל מה שהגה בשבחה של מלאכה זו. רק לפעמים מתוך דממת החדר את קשקושו הדק של הצניורות שבידי אגפיה מיכאילובנה, בסרגה בהן, ויזכור את אשר לא רצה ליזכר, ופניו נפלו שנית.

בתשע שעות נשמע קול זוג מקשקש ועגלה מתנהגת בכבדות על פני הרפש.

– הנה אורחים באו אליך, ולא תתעצב עוד, – אמרה אגפיה מיכאילובנה ותקם ותלך אל הדלת. אך לוויין הקדים לגשת שמה. בכתיבתו לא ראה סימן ברכה ביום ההוא, ועל כן שמח לקראת האורח הבא, גם בבלי דעת עוד מה טיבו.

לא.

לוויין ירד במרוצה ובהגיעו עד חצי המעלות שמע קול שיעול נודע לו מתוך הפרוזדור התחתון; אך מפני קול רגליו ברצו לא שמע את קול השיעול כראוי ועל כן קוה, שאינו התעוהו; אחרי כן ראה בעיניו את כל הגויה הארוכה והצנומה הידועה לו, ולכאורה לא יכול עוד להסתפק, ובכל זאת לא חדל מיהל, כי טעות היא בידו וכי האיש הארוך הזה, הפושט את אדרתו וגונה, איננו ניקול אחיו.

לוויין אהב את אחיו, אך בכל עת קשתה עליו מאד הישיבה אתו; וביום ההוא, ברב מכותו אחרי הרעיון אשר עלה על לבו ואשר הזכירתה לפניו גם אגפיה מיכאילובנה, מאנה נפשו ביחוד לראות את אחיו זה. תחת אורח נכרי בריא וטוב לב, אשר קוה לראות לפניו ולמצוא בו נוחם ושעשועים ללבבו התועה, יראה את אחיו זה, היודע את יצר לבו, אשר יעורר בו את שרעפיו הצפונים וכריהו להביע כל רוחו בלי העלם דבר. והוא לא חפץ בזאת.

אך בבואו אל הפרוזדור זעף על עצמו בגלל הרגש המגונה הזה ובראותו אחרי כן את אחיו מקרוב נדחה צערו על עניניו הפרטיים לגמרי מפני

רגשי חמלתו על אחיו. נורא היה מראה ניקולי מכבד, אבל בעת ההיא כחש בשרו וכחו כשל עוד יותר, והיה כשלד מחופה עור.

האורח עמד בפרוזדור וינענע בצווארו הארוך והרזה. ובידיו נחפו להסיר את הסודר הכרוך עליו, ויצחק צחוק מעורר חמלה על בעליו. ולווין ראה צחוק זה של דכא ושפל רוח, ורחמיו נכמרו, וכמו מחנק הושם לגרונו.

– עתה באתי אליך, – אמר ניקולי בקול שאינו צלול ולא גרע עיניו אפילו סיקונדה אחת מעל פני אחיו – מכבר חפצתי לבוא, אך הייתי קצת חולה כל הימים האלה. אבל עתה רוח לי הרבה. בדברו מחה את זקנו בכפיו הגדולות והצנומות.

– כן, כן! – ענה לוויין. ופחדו גבר עוד יותר, כאשר הרגיש בנשיקות פיו בנשקם זה את זה – את היבושת שבגוית אחיו וראה היטב את עיניו הנוצצות בברק משונה.

לפני חדשים אחדים כתב קונסטנטין לוויין לאחיו, כי מחר את החלק המשותף הקטן, אשר נשאר להם בבית אבותיהם, ויש לו לניקולי לקבל מאתו מה שעולה בחלקו מדמי המכירה הזאת, והוא כאלפים רובל.

ניקולי אמר, כי בא לקבל את המעות האלה, ומגמתו העיקרית לשבת מעט על אדמת נחלת אבותיו, לנגוע באדמה ולהתחזק בכח הנגיעה הזאת, כמעשי הגבורים אשר מעולם, כדי העבודה שהוא עתיד לעשות בה. אף על פי שגוייתו נתקמה יותר מבראשונה ועצמותיו הכולטות מרוזן בשרו נוראו מאד בשביל גובה קומתו, היו תנועותיו נמהרות ומבוהלות כבכל עת. לוויין הוביל אותו אל חדר עבודתו.

ניקולי חלף את שמלותיו בהשתדלות מיוחדת, שלא כמנהגו הקודם, ויסרוק את שערותיו הקלושות והישרות ובצחוק על שפתו עלה אל חדרי המדרו העליון.

הוא היה שמח וטוב לב, כמו שראה אותו לוויין פעמים רבות בילדותו. גם על אודות סרגיי איבנוביץ דבר ביום ההוא בלא זעם. בראותו את אנפיה מיכאילובנה דבר עמה מהתלות וישאלה על אודות המשרתים מבני גילה. כאשר הגידה לו, שמת פרפין דיניסיץ, עשתה עליו השמועה הזאת רושם קשה. חרדה נראתה על פניו; אבל הוא התחזק מיד.

– הלא כבר בא בימים, – אמר והתחיל מדבר בענין אחר – כשני חדשים אשב עמך ואחרי כן אסע למוסקבה. דע לך, כי מיאחזקוב הבטיח לתת לי משמרת פקודה, ואני נכון לקבלה. מעתה אלך בדרך אחרת. את האשה היא שלחתי מעל פני.

– את מריה ניקוליובנה? מפני מה?

– היא אשה נתעבת! הרבה צערה אותי אשה זו. – אך לא הגיד במה צערה אותו, לפי שלא יכול לספר, שגרש את מריה ניקוליובנה על דבר אשר הטא לא נעשה חריף כחפצו וביחוד על דבר אשר שמרה אותו כמו ששומרים איש חולה. – ובכלל אני חפץ לשנות את כל דרכי חיי. בודאי עשיתי גם אני ככל האנשים הרבה מעשי אולת, אך להפסד הממון לא אשית לבי, על זה לא אצטער כלל. הבריאות היא העיקר, ובריאותי, תודות לאל, נתקנה.

לוויין שמע ובקש ולא מצא מה להשיב לו. לפי הנראה הרגיש בזה גם ניקולי, ועל כן התחיל שואל וחוקר את אחיו בעניניו של זה; ולווין השיב לו בנפש חפצה, כי טוב היה לו לדבר בעניניו, כאשר לא הוצרך להערים בדברו בהם, ויספר לוויין לאחיו את אשר עשה ואת אשר אמר לעשות בעסקי האחוה.

ניקולי שמע, אך ברור היה, שאין הדברים מעסיקים אותו.

שני האנשים האלה היו קרובים קרבת בשר ורוח זה לזה כל כך, שעל פי תנועה קטנה וקלה, על פי קול הדבור, הבינו איש אשר בלב אחיו יותר ממה שאפשר להביע בדברים.

רעיון אחד היה בלבבותם: שניהם כאחד הגו בחליו של ניקולי ובמיתתו הקרובה, דבר שכל שאר עניניהם נדחו מפניו לגמרי. אך איש מהם לא ערב את לבבו להשמיעו על פיו, ועל כן יכלו לדבר זה עם זה אך שקר. כי לא הביעו מה שהעסיק אותם באמת. מימיו לא שמח לוויין כל כך, על כי עבר הערב והגיעה השעה שדרך בני אדם שוככים. מימיו לא דבר גם עם איש זר וגם בשעת ראיון אופיאלי כל כך הרבה אחד בפה ואחד בלב. והכרת ההתכחשות הזאת וצערו שהצטער עליה הגדילו עוד יותר את ההתכחשות הזאת. נפשו אותה לבכות על אחיו האהוב לו הגוע לעיניו, ובאותה שעה הוכרח לשמוע מפיו מה הוא חושב לעשות בימים הבאים וגם הוטל עליו להשתתף בעצמו בשיחה זאת.

מפני הטבח שהורגש בכל הבית ומאשר הסיקו אך בחדר אחד בלבד השכיב לוויין את אחיו אצלו בחדר משכבו מאחרי מחיצה.

אם נרדם ניקולי אם אין, אבל מנוחה לא מצא על מטתו, כי התהפך לרגעים ככל חולה וגנח הרבה, וכשלא הצליח להעלות את הליחה נהם ולחש איזו מלים. ייש אשר נאנה בכבודו ויאמר: "הה אלי!" ויש אשר יבטא, במלאת גרונו ליחה מחנקת: "הוי שטן!" ולווין שמע, וזמן רב לא יכול להרדם. רעיונות שונים היו בלבבו, אבל סוף כל ההריוי היה אחד, הוא – המות.

המות, שהוא הקץ כל מעללי איש, עמד לנגדו בפעם הראשונה בכל כוחו הגדול. ולא רחוק היה המות מאתו, כמו שנדמה לו עד כה, כי אם קרוב אליו מאד, בתוך אחיו מחמל נפשו, המתנמנם ונאנה על משכבו וקורא בסגנון השגור בפיו פעם אל האלהים ופעם אל השטן. וגם בו בעצמו נמצא המות, והוא הרגיש זאת. אם לא היום – למחר, אם לא למחר – לאחר שלשים שנה, הלא אחד הוא! המה הוא המות הזה, אשר אין מנוס ממנו, לא רק לא ידע, לא רק לא שם לבו מימיו להגות בזה, כי אם גם לא יכול ולא נועז להגות בזה.

"הנה עוסק בעבודה אני, כזאת וכזאת אני אומר לעשות, ושכחתי שהכל הולך וכלה, שסופי כסוף כל אדם – למות".

על מטתו ישב והרהר בחשכת הלילה, וכולו מכווץ, וברכיו חבוקות בורועותיו, וברב שרעפיו בקרבו עצר את נשימתו. אך כאשר הוסיף ליגע את מוחו, כן התברר הדבר לפניו, שכך היה מעשה בלי כל ספק, שבאמת נתעלמה ממנו הלכה קטנה זו מהלכות החיים, נשכח מלבו, שהוא עתיד למות, וביום ההוא יאבדו עשתונותיו, שלא היה כדאי לו גם להתחיל ושאין כל עצמה ומפלט מזה. נורא הדבר, אבל כן הוא.

"אך הלא עודני חי. מה אעשה עתה, מה אעשה?" דבר במר נפשו. אחר כן העלה נר יקס ויקרב בלאט אל המראה ויבט אל פניו ואל שערו, והנה אמת נכון הדבר, נמצאו שערות לבנות על רקותיו. ויפתח את פיו וירא והנה שני האחרונות מתקלקלות. אחרי כן חשף את זרועותיו הארוכות בשרירים מרובים. כן הוא. כחו רב. אך גם ניקולי השוכב ונושם עתה בשארית פליטת ריאתו, היה בעל גוף בריא. ופתאום זכר דברים מימי ילדותם שבלכתם לשכוב יחד חכו ליציאתו של פיאודור בוגדנוביץ, כדי לרגום איש את אחיו בכרים ולצחוק בלי בכל כחם, וברב שמחתם בחייהם לא יכלו להתאפק וגם אימת פיאודור בוגדנוביץ לא יכלה לעצור בזרם רוח החיים שהיה פורץ ברעם וברעש מקרבם. "ועתה אלה כתלי לכו שנתעקמו ונתרוקנו... ואני, גם אני לא אדע למה אני חי ומה גיע אלי..."

– ק-תה! ק-תה! הוי שטן! במה אתה מטפל, למה לא תישן? – קרא אליו אחיו.

– אינני יודע בעצמי, שני נגולה.

– ואני ישנתי היטב, עתה אינני מזיע עוד. ראה נא, ממש את כותנתי. הלא אין זעה?

לוויין ממש ויצא ממחיצת אחיו ויכבה את הנר, אך לא ראה שנה בעיניו זמן רב. זה אך ימים אחדים מצא קצת תשובה על השאלה מה לעשות בחיים, והנה שאלה חדשה, שאין עליה תשובה, נתרורה בקרבו – שאלת המות.

"הנה הוא מת, הוא ימות בראשית ימי האביב, במה יושע לו? מה אומר אליו? מה אני יודע על אודות זאת? ואני שכחתי את כל אותו הענין".

לב.

לוויין התכוון מכבר, כי אנשים, שקשה לשבת עמהם יחדו מפני ותרונותם והכנעתם היתרות, נהפכים במהרה לטרחנים ולרגזנים כבדים מנשוא, וירגש, כי כדבר הזה יהי גם בינו ובין אחיו. ובאמת לא ארכו ימי טוב מזגו של ניקולי. עוד ביום השני לבואו התחיל מתנהג ברגנות והשתדל

להקניט את אחיו ולעקצו במקומות הכואבים ביותר.

לוויין ידע בעצמו, כי אשם הוא ולא יכול לתקן את הדבר הזה. הוא ידע, כי אלו לא התכחשו שניהם, אלו דברו יחדו אך אמת, אך מה שהם חושבים ומרגישים, בלי כל הערמה, היו אך מביטים זה אל עיני זה, וקונסטנטין היה אומר כל היום: "מות תמות, מות תמות!" וניקולי היה משיב לו: "ידעתי, כי הנני מת, אבל ירא אני, ירא, ירא!" וחזן מזה לא היו אומרים דבר, אילו דקדקו להביע בלשונם אך את אשר בלבבם. אבל כן לא יעשה, ובגלל זה השתדל קונסטנטין לעשות מה שרצה ולא יכול כל ימיו, מה שראה רבים עושים על נקלה ומה שאי אפשר להתקיים בלעדיו: הוא השתדל לדבר את אשר לא חשב לבבו, אף הכיר וידע בדברו, שאינו מצליח בוה, שנכרים דברי השקר שלו, שאחיו מבקר בו ומתרגז אליו בגלל זה.

ביום השלישי העיר ניקולי את אחיו להגיד לו שנית את מחשבתו בסדרי עסקיו, וכאשר הגיד לו התחיל ניקולי מגנה את הסדרים האלה וגם אמר, בכוונה לקנטרו שהם מדרכי הקומוניסטים. –

– רעיון שאינו שלך לקחת, אך קלקלת אותו וגמרת להשתמש בו מחוץ למקומו.

– אבל אני אומר לך, ששני ענינים שונים זה מזה הם. הקומוניסטים עוקרים דיני קנין בעלים ואספת רכוש ונחלת אבות, ואני רוצה לא לבטל את ה"סטיומול" העיקרי הזה (בטבעו קצה נפשו במלים נכריות כאלה, אך מאז נגרר אחרי עבודתו הרבה להשתמש בהן נגד רצונו) כי אם לשים סדרים בעבודת הפועלים.

– הוא אשר אמרתי, כי לקחת רעיון שאינו שלך והסירות ממנו את כל תכנו, את כל תקפו, ועתה הנך רוצה להוכיח, שהוא מין שיטה חדשה, – אמר ניקולי ונענע צווארו בזעם בתוך ענקו.

– אבל מחשבתו לא ממין זה... –

– שם, – אמר ניקולי לוויין ויברק בעיניו בחמה ויצחק צחוק לעג, – שם אנו מוצאים לפחות הוד מיוחד, מין הוד גיאומטרי של דעה ברורה, של דעה שאינה מוטלת בספק אפשר שהיא אך חלום. אך אם ננסים, שיש בידנו לעקור משורש את כל העבר, ואין לנו עוד אפוא לא קנין בעלים ולא חיי משפחה, הלא יובאו באמת סדרים נכונים בעבודת הפועלים. ובסדרין אין כל... –

– למה זה תערוב מין בשאינו מינו? אני לא הייתי קומוניסט מעולם.

– ואני הייתי, וחושב אני, כי לא עת שיטה זאת להתקבל במעשה, אבל שיטה של טעם היא, ויש אחרית לה, ודמיונה כתורה הנוצרית במאותיה הראשונות.

– אני אך אדמה, כי יש להתבונן אל כח הפועלים ברוח החקירה בחוקי הטבע, לבחננו, לדעת את מדותיו ואת... –

– אך בזה אין כל צורך. הכח הזה, מוצא בעצמו, במדה שהוא הולך ומתפתח, את סדר הפעולה הראוי לו. בכל מקום היו עבדים ואחרי כן metayers (חוכרים); גם לנו אריסות וחכירה ועבודת שכירים, ומה אתה בא לבקש?

לוויין התלהב פתאום לדברים האלה, כי במעמקי לבו היה מתירא, שמה אמת הוא – שכל מחשבותיו מקצות לקוחות משיטת הקומוניסמוס ומקצתן מן הסדרים המקובלים – ושמה רחוקה מטרתו מאד מעולם המעשה.

– אני מבקש תחבולה, לעבוד עבודה פוריה גם לי גם לפועל, רוצה אני ליסד... ענה בחום לבב.

– כל מאום אין רצונך ליסד; פשוט הוא רצונך עתה, כבכל ימי חיך, לפרוש מן הצבור, להראות, שלא כשאר בני אדם אתה מונה את האכר, כי אם בשם רעיון גדול.

– ובכן הגדת לי, שכך אני בעיניך, והנח לי! – ענה לוויין. ובאותו רגע הרגיש, כי השרור שבלחיו השמאלית מזדעזע בלי הפסק.

– בעל דעות לא היית מעולם ואינך גם עתה, די לך בהיות לאל ידך להתהדר.

– טוב אפוא, הניחה לי!

– גם אני לך מיד! מכבר היה לי לעשות כן, ואתה לך לאבדון. צר לי מאד, כי באתי הנה!

הרבה השתדל לוויין אחרי כן להרגיע את ניקולי אחיו, אך ניקולי לא אבה לו ולא שמע אליו, באמרו, כי נוח לו הרבה להפרד, וקונסטנטין ראה, כי החיים בכלל היו על אחיו למשא.

כבר היה ניקולי נכון לדרך, וקונסטנטין חזר ונכנס אליו ובקש מאתו בסגנון שאינו טבעי לסלוח לו, אם פגע בכבודו באיזה דבר.

– מדת נדיבה! – אמר ניקולי ויבדח. – אם רצונך לצאת זכאי, אני יכול לסייע לך. אמנם צדקת ממני; ואף על פי כן אסע מזה!

ברגעים האחרונים שלפני פרידתם נשקו זה את זה וניקולי אמר לאחיו, בהביטו אליו פתאום בכובד ראש משונה:

– ובכל זאת אל נא תזכרני לרעה, קוסיטה! – וקולו רעד באמרו זאת.

רק הדברים האלה לבדם נאמרו בלא לב ולב. לוויין הבין שכוונת הדברים האלה היא: "הלא רואה ויודע אתה, כי מחלתי אנושה, ואפשר שלא נחזה עוד איש את אחיו." לוויין הבין זאת, ודמעות פרצו מעיניו, וישק לאחיו שנית, אך לא יכול ולא מצא מלים להשיב לו.

ביום השלישי אחרי צאת אחיו יצא גם לוויין ויסע חוצה לארץ. במסלת הברזל פגש את שצ'רבצקי בן דודה של קיטי, ושצ'רבצקי תמה מאד, על כי רעו פני לוויין כל כך.

– מה לך? – שאל אותו שצ'רבצקי.

– אין דבר, אך אין שמחה מצויה בעולם.

– אינה מצויה? לכה ונסעה יחדו לפריז תחת העיר מילהויון, וראית מה רבה השמחה.

– לא, אני כבר גמרת דרכי. לי עת למות.

– אך זה רעיון משונה! – אמר שצ'רבצקי, בצחוק – ואני אך עתה הכינותי את נפשי לראות חיים.

– גם אני דמיתי כן לפני ימים מעטים, אך עתה ידעתי, כי קרוב יום מותי.

את אשר דמה באמת בימים האחרונים אותו הגיד בזה. בכל דבר ראה אך את המות או את קרבת המות. אך הסדרים החדשים אשר התחיל בהם יקרו בעיניו בגלל זה עוד יותר: הלא נחזין היה הדבר, הן לא יכול להתמהמה, פן יקדמנו המות. עלטה כסתה ארץ ומלואה לפניו; אך בגלל העלטה הזאת הרגיש, כי החוט האחד, המסוגל להיות למשען לו בלכתו, בחשכה, הוא הענין הזה, ענין הסדרים החדשים, ועל כן החזיק בו בכל שארית כחו ולא הרפה ידיו ממנו.

חלק רביעי

קריינין ואשתו הוסיפו לשבת בבית אחד, גם נפגשו יום יום בביתם, אבל נכרים היו זה לזה. אלכסיי אלכסנדרוביץ' שם לו לחק לראות את אשתו בכל יום, כדי שלא לתת פתחון פה למשרתים להביע השערות, אך נמנע מאכול בביתו בצהריים. ורונסקי לא בא לבית אלכסיי אלכסנדרוביץ', אבל אנא ראתה אותו מחוץ לביתה, ואישה ידע זאת.

קשה היה מצב זה לשלשתם יחד; ואיש מהם לא עזר כח לשאתו אפילו יום אחד, אלו לא חשב, שמצב זה עתיד להשתנות, אלא שעדיין לא עבר זמנה של צרה גדולה זו. אלכסיי אלכסנדרוביץ' חשב, שתאווה זו, ככל פגע שבעולם, סופה לעבור ולהשכח מכל לב, וכבוד שמו במקומו יעמוד. אנה, שכל הצרה הזאת באה בשבילה והיא התענתה בה יותר מכולם, עצרה כח לשאתה על כי לא רק קוטה, כי אם גם היתה מובטחת, שכל זה יתברר ויתוקן בעוד ימי מספר. אזיה דבר עתיד לברר ולתקן, לא יכלה לשער, אבל מובטחת היתה, כי הדבר הוא בוא יבוא ולא יאחר. ו'ורונסקי, שהורגל לקבל דעתה בלי התבונן, קוה גם הוא לעזר מחוץ, למי דבר שיבוא מעצמו ויסייר כל ממשול מדרכם.

בתוך ימי החורף ההוא הנחל וורונסקי לו שבוע אחד קשה מאד, כי הופקד לרעה לאחד הפרינציפ שבה להתארח בפטרבורג והווקק להראות את הדר העיר ושכיות חמתדה. וורונסקי היה איש תאר; מלבד זאת הצטיין בידיעתו להתנהג בדרך כבוד לעצמו ולבריות יחד ועם אנשים ממין זה התהלך בטוב טעם; ובגלל זה נבחר לעמוד לפני הפרינציפ ההוא. אבל עבודתו זאת קשתה בעיניו מאד. הפרינציפ רצה לראות בעיניו ל מה שיוכלו לשאלו עליו בשבוע לביתו, אם ראהו ברוסיה; ומלבד זאת אה גם לשבוע בעצמו מתענוגי רוסיה ושעשועיה בהיות לאל ידו ובשני הדברים האלה הוטל על וורונסקי להיות לו למנהל. בבוקר נסעו יום יום לראות את המראות המצוינים שבעיר, ובערב השתתפו בתענוגים הלאומיים. הפרינציפ היה איש בריא וחזק במדה שאינה מצויה גם בין פרינציפ. על ידי גימנסטיקה וקרידה יתרה על שמירת הגוף אמץ כח כל כך, שהיה רענן כקשוא הולנדי גדול ריוק ונציץ. אף על פי שהרבה להתמכר לתענוגי החיים. ארצות רבות ראה הפרינציפ ההוא, ולאחד היתרונות העיקריים של הדרכים המתקנים הנהוגים בזמן הזה חשב את אפשרות ההשתתפות בתענוגים הלאומיים השונים, הנתונה לאדם על ידי הדברים האלה. הוא היה באספקמיה וערך שם סרינדות ולק לו מבתות הארץ אישה יודעת נגן במנדולינה לפילגש. בשוויציה הרג יעל; באנגליה לבש פראק אדום ודלג על גדרות בלבוש זה, גם הרג מאתים פסיונים כדי לזכות בהימור אחד; בטורקיה נכנס לאחד ההרמונים; בהודו רכב על פיל, ובבואו לרוסיה אותה נפשו לטעום מכל תענוגי העולם הזה הנהוגים ברוסיה.

יגיעה רבה יגע וורונסקי, – אשר היה אצלו כמין צירימונימסטר ראשי – ליעד שעות לכל התענוגים הרוסיים, שבני אדם שונים יעצוהו לטעום מהם. בתענוגים ההם היו גם רכיבות על סוסים וזהרים, גם לביבות רוסיות מטוננות, גם ציד דובים, גם מרכבות רתומות לשלשה, גם צענים וצועניות, גם שתיה מרובה, שיש עמה נפוך כלים, כמנהג הגבורים לשית יין שברוסיה – לא נעדר דבר. והפרינציפ סגל לו במהירות נפלאה את הרוח הרוסי ונפץ טסים עם כל הכלים הנתונים עליהם ויושב צוענית על ברכיו וכמו שאל בעיניו, מה לעשות לו עוד, או האמנם זה כל הרוח הרוסי?

בעיקרו של דבר נבחרו לו אקטריסות צרפתיות ומחוללות ידועה ובקבוקי יין שמפן, שחותם לבן עליהם, מכל שאר התענוגים הרוסיים. ו'ורונסקי היה רגיל אצל פרינציפ; אבל השבוע ההוא – אם מאשר נשתנה וורונסקי בעצמו בימים האחרונים, אם מאשר ארח לחברה עם אותו הפרינציפ יותר הרבה מהראוי – היה נורא בעיניו. בכל שבעת הימים ההם מתחלתם ועד סופם הרגיש בעצמו מעין רגשותיו של אדם, שהוטל עליו לשמש את אחד המשוגעים המסוכנים לבריות, והוא מתירא מפני פגיעתו הרעה של המשוגע ובאותה שעה הוא דואג גם לעצמו, שגם דבק בו שגעונו של זה מרב קרבתו אליו. בעמדו לפני הפרינציפ דבר אליו לבו כל היום, כי עליו להזהר בכל דקדוקי סגנון הדבור האופייציאלי בלי הקל בהם אפילו סיקונדה אחת, כי אם אין אינו מובטח, שלא יפגע הפרינציפ בכבודו. והפרינציפ נהג מנהג בוז ביחוד באותם האנשים, אשר השתומם וורונסקי על יגיעותיהם המרובות שיגעו להמציא לו מתענוגי רוסיה. דבריו על נשי רוסיה, אשר הפץ לחקור ולדעת את דרכיהן, הרגיו לפעמים את וורונסקי כל כך, שפניו האדימו מזעם. אבל ביחוד קשתה חברתו על וורונסקי בשביל שעל כרחו ראה בו בפרינציפ הזה כמו במרעא נאמנה את דמות עצמו. והדמות ההיא היתה לא לכבוד לו, כי נראה בה איש נבער מאד ונשען על ביתו מאד ובריא מאד ומדקדק בנקיות גופו מאד ותו לא מדי. אולם ג'נטלמן כהלכת היה – זאת לא יכול וורונסקי לנח – מתנהג במנוחה ובלי דרכי חונף עם גדולים ממנו, בדרכי חרות ותנועות טבעיות – עם בני מינו ובמשיכת חסד מתוך בוז – עם קטנים ממנו. אף אמנם כך היה נוהג גם וורונסקי בעצמו עם הבאים לפניו וגם חשב לו, לעצמו, את מנהגו זה ליתרון גדול. אך בחבורת הפרינציפ היה הוא מן הקטנים, והתיחסות זו של משיכת חסד מתוך בוז אליו הרגיוה את רוחו.

– עגל סכל! האמנם גם אני כמוהו? – אמר בלבו.

וכשנפטר מלפניו ביום השביעי, כשיצא הפרינציפ למוסקבה להביע תודה לו, שמח שמחה גדולה, שנעשה חפשי מעבודתו הבויה ושדמותו דיוקנו הקשה לו לא תהי עוד נלגד עיניו. בבית הנתיבות נפרדו זה מזה, בשובם מציד דובים, ששם הוצגו לפניהם כל אותו הלילה מראות מעשי גבורה רוסיים.

ב.

בשובו לביתו מצא פתקה מאת אנה, ואלה דבריה: "חולה אני ואומללה. אינני יכולה לצאת, הן גם להמנע מראותך אינני יכולה עוד בואה נא בערב, בשבע שעות יצא אלכסיי אלכסנדרוביץ' אל המועצה ויאחר עד עשר שעות". כרגע אחד הרהר בדבר הקריאה המשונה הזאת, שהיא קוראה לו לבוא אל ביתה, בלי שים לב לגזרת בעלה, שגור עליה שלא לקבלו, ויגמור לעשות כדברה.

בחורף ההוא נתן לוורונסקי שם ראש גדול, אך מעבודת הצבא התפטר ויהיה בודד בבית דירתו. אחרי אכלו בבוקר שכב על הדרגש ובעוד חמשה רגעים הסתבכו זכרונות המראות המכוערים, אשר ראה בימים האחרונים, ואליהם נלוו פני אנה ופני אכר גבור ציד, אשר הועיל הרבה בהשתתפות ציד הדובים – ותדרמה נפלה עליו. בהקיצו היה חשך בחדר, ועצמותיו רחפו מפחד, מהר ויעלה נר. "מה זאת? מה? אי זה דבר איום ונורא ראיית בחלומי? כן הוא, אכר מטיל אימה על דובים, כמדומה לי, קצר קומה, מלוכלך ברפש, וקנו פרוע, גחן ועשה איזה דבר, ופתאום התחיל מדבר צרפתית, ומלים משונות יצאו מפיו. כן אך זאת ראיית בחלומי ולא יותר, – אמר אל לבו. – אך למה זה נפלו עלי אימות?". ועוד הפעם זכר את האכר ואת התיבות הצרפתיות המשונות אשר בטא האכר ההוא, ובשרו סמר מפחד.

"הבלים!" אמר בלבו ויבט אל השעון.

חצי השעה התשיעית עברה. וורונסקי צלצל אל משרתו וימהר וילבש את בגדיו, ובצאתו אל האכסדרה שמתחת למעלות, שכח את דבר החלום, ואך הצטער על כי אחר לעשות את דבר אנה. בקרבו במרכבתו אל האכסדרה שבמבוא בית קריינין הביט אל השעון וירא והנה תשע שעות חסרות עשרה רגעים. לפני הפתח עמדה מרכבה גבוהה וצרה רתומה לשני סוסים אפורים. וורונסקי הכיר את מרכבת אנה ויאמר אל לבו: הנה היא נוסעת אלי, אף יתייב עשה. קשה לי לבוא אל הבית הזה. אך מה מני יהלוך, ואני לא אוכל להסתתר", ויצא מתוך מרכבתו, כאיש אשר לא ידע כל און בעצמו – מנהג זה סגל לעצמו מימי ילדותו – ויקרא, כי שומר אל הדלת. הדלת נפתחה, ושומר הסף יצא ויקרא אל המרכבה, ומטפחת על זרועו. וורונסקי לא הסכים להתבונן בפריטים, אף על פי כן יקרא, כי שומר הסף שם עינו עליו בתמהון, ובפתח פגע באליקסיי אלכסנדרוביץ' וכמעט התנגפו זה בזה. קנה הגז האיר על פני קריינין החורים והזועפים, שנשקפו מתחת לכובעו השחור, ועל ענק הלבן, שהתנוסס מבעד צוארון הביבר שעל אדירתו. עיני קריינין העשירות ובעשירות לבלי התנועה כוננו אל פני וורונסקי. וורונסקי גחן, ואליקסיי אלכסנדרוביץ' הרים ידו אל כובעו וכמו לעס דבר בפיו ויעבור על פניו. וורונסקי ראהו נכנס ויושב במרכבה, בלי הסב פניו לאחוריו ומקבל מדי משרתו את המטפחת ואת הבינוקל, והמרכבה חלפה עברה לה. אחרי כן נכנס וורונסקי לפרוודור, וגבות עיניו מלאו זעם, וברק נקם וגאווה נראה בעיניו.

"אך זה מצב קשה! – אמר וורונסקי אל לבו – אילו נלחם עמדי, אילו התעורר להגן על כבודו, הלא יכולתי לעשות את שלי, להביע את רגשותי; אבל מפני רפיון ידיו זה או נבלותו... הנה הוא משים אותי רמאי, ואני לא חפצתי ואינני חפץ לרמות".

מן היום אשר דבר עם אנה בן ווריידי נשתנו מחשבותיו. אחרי אשר הקריבה לו את נפשה וכובדה ותפקד את גורלה בידו ותכון לעשות ככל אשר יגזור עליה, נשתעבד לה שלא מדעתו וכבר חדל לחשוב, כי אפשר שהיחס שנהיה ביניהם יגמר באופן שחשב ביום ההוא. מחשבותיו, מחשבות רדיפת כבוד גדולה, חזרו ונדהו בקרבו בעת ההיא. ובדעתו, שאי אפשר לו עוד להסתפח בעבודת הצבא, שהכל קבוע ומוגבל בה, עשה את רגש האהבו עיקר לו בחייו, ונפשו נקשרה בנפשה יותר ויותר בכח הרגש הזה.

עוד בהיותו בפרוודור שמע קול צעדיה בלכתה הלך ורחוק, ויכן כי חכתה והטתה אונה אל הדלת, ועתה היא שבה אל חדר האורחים.

– לא! – קראה בראותה אותו, ודמעות נקו בעיניה כרגע, בשמעה את קולו. – לא, אם ככה יעשה לי עוד, יקדים הדבר להגמר, הרבה הרבה יקדים!

– מה לך, רעות?

– מה לי? אני מחכה, מתענה שעה, שתי שעות... לא, לא אוסיף! לא אוכל לריב עמך. בודאי לא יכלת. לא, לא אוסיף.

ובאמרה זאת שמה את שתי ידיה על כתפיו ובטט אליו זמן רב הבטה עמוקה בחבה יתרה, אבל גם בחשדנות. עיניה בחנו את פניו לדעת על פיהם, אם לא נשתנה בימים אשר לא ראתה אותו. בבואו לפני השוטה בלבה, כדרכה מדי פעם בפעם, את תמונתו המצויירת בדמיונה (שהיתה מיופה הרבה ורחוקה מן המציאות) אל תמונתו האמתית.

ג.

– הפגשת אותו? – שאלה אנה, בשבתם אצל השולחן תחת המנורה התלויה. – זאת לך, על כי אחרת לבוא.

– כן הוא, אבל איך נהיית כזאת? הלא היה לו לשבת במועצה?

– כבר היה שם וישב, ועתה נסע אל מקום אחר. אבל אין בכך כלום. אל נא תדבר בזאת. איפה היית? הרק עם הפרינץ?

היא ידעה את כל פרטי חייו; והוא רצה להגיד לה, כי לא ראה שנה בעיניו כל הלילה ועל כן נפלה עליו תרדמה עזה, אך בהתבוננו אל פניה המלאים עליצות ודאגה, לא מלאו לבו להגיד לה זאת, ויאמר כי הוצרך לנסוע אל אחד הגדולים להרצות לפניו על דברי יציאת הפרינץ מהעיר.

– אך עתה נגמר הדבר? הנסע מזה?

– נגמר, תודות לאל. לא תוכלי לשער, עד כמה נלאיתי נשוא זאת.

– על מה כל הצעקה? הלא כך דרכם של כל הגברים אשר בגילכם, – אמרה אנה, וגבות עיניה הביעו קפידה, ותאחז את סריגתה, אשר היתה מוטלת לפניו על השולחן, ותשתדל להוציא את הצינוריה מתוכה, ואל פניו לא הביטה.

– אני כבר עזבתי את הדרך הזה, – אמר ויתמה על השני שנראה על פניה ויתאמץ להבין מה זה ועל מה. – ומודה אני, – הוסיף בצחוק קל, אשר נגלו בו שניו הלבנות והצפופות – בשבוע הזה הסתכלתי בחיים האלה כאדם שמסתכל במראָה, ויצר לי למראה עיני.

והיא החזיקה את סריגתה בידיה, אך לא סרגה, כי אם הביטה אליו הבטה משונה, מברקת וקפדנית.

– היום בבוקר באה אלי לזיוה, – עוד אינן יראות לבוא אלי לעתים, בלי שים לב לגרפינה לידיה איבנובנה, – העירה אנב אורחא – ותספר לי אדות הנשף האתונאי אשר ערכתם. מה מכוּער כל זה!

– אני אך רציתי לאמר, כי...

אנה נכנסה לתוך דבריו.

– הלא תיריזה היתה זאת, הידועה לך מכבר?

– ואני רציתי לאמור...

– מה נתעבים אתם, הגברים! איך לא תבינו, כי אין אשה יכולה לשכוח זאת! – אמרה אליו בזעם הלך וחזק ובין כה הוברר לו על מה יזעף לבה. – ביחוד אשה, שאינה יכולה לדעת את ארחות חייה. מה אני יודעת? מה ידעתי עד כה? הלא רק את אשר תאמר לי. ובמה אדע כי אתה מדבר אלי אמת?...

– אנה, הלא עלבון הוא לי. האם לא תאמיני לי? האם לא הגדתי לך, כי אין בי כל רעיון, אשר לא אחפוץ לגלותו לך?

– כן, כן, – אמרה אליו, ונראה, שהתאמצה לגרש את רעיוני קנאה מקרבה. – אך לו ידעת את קשי רוחי!... מאמנת אני, מאמנת לך... ומה אפוא אמרת?

אבל הוא לא יכול לזכור מיד את אשר היה בלבבו לאמור לה. סערות הקנאה, אשר פרצו בקרבה בימים האחרונים לעתים קרובות ותכופות הפילו עליו אימות וגם התחילו פוגמים את אהבתו אליה אף על פי שהשתדל להסתיר זאת ואף על פי שידע, שאין זו אלא קנאה מאהבה. כמה פעמים דבר אל נפשו, שאהבתה אושר לאדם; וכשזכה לאהבה זו, כשאהבה אותו במדה שאין למעלה הימנה לאשה שהאהבה יקרה לה מכל טוב החיים, היה רחוק מהאושר יותר הרבה מביום אשר נסע אחריה ממוסקבה. בעת ההיא היה אומלל בעיניו, אך האושר נשקף אליו מהימים הבאים; ועתה הרגיש, כי מבחר ימי אשרו כבר עבר. היא לא היתה עוד מה שראה בה בימים הראשונים; גם ברוחה גם במראיה נשתנתה לרעה. כולה רחבה מבראשונה, ובדברה באקטריסה ההיא התקלקלו פניה באש עברתה. באותה שעה הביט אליה, כהבט איש אל פרת אשר קטף בידיו ויבול ואשר יקשה לו למצוא בכרך הזה את יפיו הקודם, שבגללו קטף אותו והביאו לידי כליה. ובכל זאת הרגיש כי בעת ההיא, בימי אהבתו החזקה, היה יכול לעקרה מלבו, אילו חפץ בזה באמת; ועתה כאשר נדמה לו לפעמים, כמו ברגע ההוא, שאין בו רגשי אהבה אליה עוד, ידע, כי הקשר אשר ביניהם לא יוכל להתק.

– דבר נא אפוא, מה חפצת לאמור לי על אדות הפרינץ? הנה גרשתי את הקליפה, גרשתי אותה כלה, – הוסיפה אנה. בשם קליפה כנו את רוח הקנאה. – מה אפוא החלות לדבר על אודות הפרינץ? מפני מה הצטערת כל כך?

– אכן כבד מנשוא הוא! – אמר ויתאמץ לחזור ולמצוא את הרעיון אשר נתק בקרבו בהכנסה לתוך דבריו. אין כבודו הולך וגדל במדה שמתקרבים אליו. אם נתארהו כמו שהוא, הוא בן בקר אבוס מן הזוכים בפריסים ראשונים בתערוכות ולא יותר, – אמר דרך רגזנות, היא שמה אל לבה את רגזנותו זאת.

– לא כן, איככה? – השיבה לו. – הלא סוף סוף ראה הרבה וקנה השכלה?

– השכלה זו ממין אחר היא, השכלה מיוחדת להם. משכיל הוא כנראה רק בשביל שתהי לו רשות לבוז להשכלה, כשם שהם בזים לכל דבר חוץ מתענוגים גסים של בהמה.

– הלא כולכם אוהבים את התענוגים הגסים האלה, – אמרה אליו ועוד הפעם ראה את מבטה, מבט מסתתר של רגז.

– למה זה תטעני לזו? – שאל בצחוק קל.

– אינני טוענת לו, גם לא אשית לב לכל זה; אך אדמה, כי, אילו לא אהבת גם אתה את התענוגים האלה, יכולת להסתלק מהם אבל נעים לך לראות את תיריזה בלבוש חזה...

– הקליפה חזרת ונעורה! – אמר ורונסקי ויאחז בכף ידה, אשר שמה על השלחן וישקה.

– כן הוא, אבל אין בי כח! לא תוכל לדעת, מה מאד התענתה נפשי בחכותי לך! כמדומה לי, שאיני קנאית. לא קנאית אני; אני מאמנת לך בעודך פה עמדי; אך בשעה שאתה באחד המקומות אשר לא ידעתי והולך בדרכיך המוזרים ליי...

באמרה זאת נטתה מצולו ותוצא את הצינוריה ממעשה סריגתה ועניבות של צמר צחר נוצץ לאור המנורה נוצרו באצבעה במהירות נפלאה זו אחר זו, וכפה הדקה היוצאת משרוול משובץ התחילה מפזזת במהירות חולנית.

– ואיפה פגשת את אליקסיי אלכסנדרוביץ? – שאלה פתאם בקול משונה קצת.

– בפתח נפגשנו.

– וכך גחן לפניך?

אנה האריכה קלסטר פניה בשאלה זאת ותעצום עיניה למחצה ותחבוק את ידיה, ופתאום ראה וורונסקי, שפניה היפים מביעים מה שהביעו פני אליקסיי אלכסנדרוביץ בגחנו לפניו בפתח. וורונסקי בדה בחיחה קלה, והיא השמיעה קול צחקה הנעים, קול יוצא מעומק הגרון, אשר היה אחד מהדברים אשר הגדילו את חנה ביהוד בעיני רואיה.

– אני לא אוכל לעמוד על דעתי, – אמר וורונסקי. – אחרי אשר הגדת לו בבית הקיץ את כל לבך, מן הדין היה לו, שיבדל מעמך לעד, שיוזמין אותי לקרב אך זאת לא אבין: איככה יוכל לנשוא מצב כזה? הן צר לו, ברור הדבר.

הוא? – אמרה אנה בלעג. – הוא אך שמח.

– על מה כולנו מתעניינים, בשעה שנקל הוא להסיר על מכשול.

– אך הוא איננו מתענה. האם אני אינני יודעת אותו, אינני יודעת, עד כמה כולו מלא שקר? האפשר למי שמרגיש מעט להתנהג כמו שהוא מתנהג עמי? הוא איננו מבין מאומה, איננו מרגיש מאומה. היוכל מי שיש בו רגש אדם לשבת בבית אחד עם אשתו הפושעת בו? היוכל דבר עמה? לדבר אליה בלשון יחידה?

ועוד הפעם חקתה אותו שלא מדעתה וקראה: "את, ma che're, את אנה!"

– לא גבר הוא, לא איש, כי אם פסל חרש. אין איש יודע זאת, אך אני יודעת. לו הייתה נפשי תחת נפשו אי כבר הרגתי, כבר שסעתי אזה כזאת, אשה כמוני, ולא אמרתי אליה: את, ma che're, את אנה! לא איש הוא, כי אם מכונה עושה מעשי מיניסטר. הוא איננו מבין, כי אשתך אני, כי זר הוא, כי מיותר הוא... אל נא, אל נא נדבר בו!...

– לא צדקת, רעותי, לא בצדק תדברי! – אמר וורונסקי להרגיעה. – אבל אין חלוק בדבר, לא נדבר בו עוד. ספרו נא לי מה עשית? מה לך? מה המחלה הזאת, ומה אמר הדוקטור?

היא הביטה אליו בשמחה ובלעג, ונראה בה, שמצאה עוד דברים מגוחכים ומכוערים בבעלה והיא מחכה לשעה ראויה לכך להביעם לפניו.

והוא הוסיף:

– אני מבין, כי לא מחלה היא, כי אם מצבך לבד. מתי יהיה הדבר?

ברק הלעג שהיה בעיניה כבה לשאלתו זאת, אבל תחתיו נראה בהן צחוק אחר. – צחוק של ידיעת דבר סתר – וגם עצבת חרישית.

– במהרה, במהרה. הנה אמרת, כי מצבנו קשה, כי יש לשים קץ לו. לו ידעת, מה מאד כבד המצב הזה עלי ועד כמה כלתה נפשי ליום אשר אוכל לאבאה אותך לעיני כל ונגד השמש! אילו הייתה כזאת לא התעניתי ולא עניתי אותך בקנאות... וזאת תהיה במהרה, אך לא כמחשבותינו.

ולזכר העתיד נדמה לה, שהיא שפלה ונקלה כל כך, שדמעות פרצו בעיניה, ולא יכלה דבר עוד, ותשם את כפה הנוצצת לאור המנורה בטבעותיה ובלבן עורה על שרוולו.

– זאת תהיה לא כאשר נדמה בנפשנו. אני לא חפצתי לאמור לך זאת, אך אתה הזקקתני. מהרה מהרה יגמר הכל, וכולנו, וכולנו כאחד, נרגע ולא נוסף לדאבה עוד.

– אינני מבין, – אמר אליה, אף על פי שהבין היטב.

– הנה שאלת – מתי? במהרה – אמרתי לך על זה. אך אני לא אחיה עוד אחרי כן. חדל לך להפריעני – היא התחילה מדברת במהירות.

– אני ידעתי זאת ובבירור ידעתי. מות אמות, ושמחה אני מאד, כי אמות ואמלטה את נפשי ואת נפשותיהם יחד.

דמעות פרצו מעיניה, והוא גחן על כף ידה והתחיל מנשק אותה, כדי להסתיר את סערת רוחו, אשר ידע, כי אין לה כל יסוד, ועם זה לא יכול להתגבר עליה.

– כן, כן, זה יצלח יותר, – אמרה אליו ותלחץ את ידו בתנועה עזה, – זה הדבר האחד, אשר נשאר לנו.

וורונסקי התחזק וירם ראשו.

– הבל וריק! מה זה תביעי הבלים כאלה?

– לא, כי אמת הוא.

– מה הוא דבר האמת הזה?

– כי מות אמות. חלום חלמתי.

– חלום? – שנה וורונסקי אחריה וכרגע זכר את האכר אשר ראה בחלומו.

– כן הוא, חלום, – השיבה לו אנה. – את החלום הזה חלמתי לפני ימים רבים. בו ראיתי, והנה רצתי ובאתי אל חדר משכבי, ששם הוצרכתי לקחת דבר או לשאול ולחקור דבר: הלא ידעת את דרכי החלומות, וארא בחדר משכבי – בדבריה הרחיבה עיניה בפחד – עומד דבר...

– הבלים! איככה תוכלי להאמין...

אך היא לא נתנה לו להכנס לתוך דבריה, כי גדל בעיניה מאד הענין אשר דברה בו.

– והדבר הזה נסב אלי, וארא, והנה הוא אכר סבוך זקן, קצר קומה ונורא למראה. חפצתי לנוס, אך הוא גחן על שק וחתר שם בידי...

ובדברה חקתה את האכר החותר בשק, ואימה נראתה על פניה. ובאותה שעה זכר וורונסקי את חלומו גם הוא, וגם קרביו מלאו חלחלה.

– והוא חותר ומפטרט צרפתית בחפזון ומתזו את ה' *Il fant le battre le fer le broyer. Le pertir*... (יש להכות על הברזל, לשחקו, לרמוס בו) נפשי מה זאת? וקורניי אמר לי: "בלדתך תמותי, בלדתך, בלדתך"... ואיך.

– הבל וריק, ריק ובל! – אמר וורונסקי, אבל גם בעצמו הרגיש, שאין קול דבריו מסוגל להכנס אל הלב.

– אך אל נא נדבר. צלצל נא, ואצוה להגיש את הטו. אבל המתנה נא עתה לא ימשך, אני...

ופתאום עצרה במלין. רשמי פניה נשתנו ברגע. תחת הפחד והרוגז נראו עליהם רשמי התבוננות נאמנה ונחת רוח. הוא לא יכול לדעת, שנוי זה מה הוא, אך היא שמעה אז את תנועת הנפש החיה החדשה שבקרבה.

.ד

ואליקסיי אלכסנדרוביץ נסע, אחרי פגשו את וורונסקי בפתח ביתו, אל המקום אשר חשב לנסוע, אל התיאטרון לאופיריות איטלקיות. שם יש עד המערכה השלישית וראה את כל האנשים, אשר הוצרך לראותם. בשו בו אל ביתו התבונן בשום לב ביתדות הבגדים וירא, כי אדרת איש צבא אין

עליהן ויולך כדרכו אל חדרו. אבל הפעם לא שכב מיד על מטתו כדרכו, כי אם התהלך הנה והנה בחדרו עד שלש שעות אחרי חצות הלילה. חמתו על אשתו, אשר מאנה להזוהר בנמוסי החיים ולקיים את התנאי האחד אשר התנה עמה: שלא לתת למאהבה לבוא אל ביתי, לא נתנה לו מרגוע. ועל דבר אשר לא מלאה את דרישתו זאת החליט לענשה ולעשות כאשר איים עליה: לדרוש כריתות ולקחת את בנם מידיה. אמנם ידע את כל המכשולים אשר בדרך זה, אבל כבר אמר, כי יעשה כן, ועתה עליו לעשות כאשר אמר לה. הגרפינה לידיה איבנובנה רמוזה לו, שאין טוב לפניו במצבו מעשות כן, ובימים האחרונים השתלמו הסניגורים העוסקים במקצוע זה באומנותם כל כך, שאליקסיי אלכסנדרוביץ ראה שאפשר להתגבר על כל הסייגים שנעשו בדבר הזה. מלבד זאת באו עליו בימים ההם גם צרות אחרות כמנהגו של עולם, שצרה גוררת צרה: עניני תקנת בני הנכר והשקאת שדות הפלך, אשר נלחם עליהם עם חורשי רעתו, גרמו לו הרבה דאגה וכעס, וכל כ גברה רגונותו מאד בכל הימים האחרונים ההם.

כל הלילה הוא לא יכול לישון, וחמתו הלכה וגברה, ובבוקר בערה בו כאש צרבת, וימהר וילבש את בגדיו ויבוא אל חדר אשתו, כמעט שנודע לו, שקמה משנתה, וכמו נשא בידי כוס מלא חמה ולבו חרד בקרבו פן תשפך בלכתו ופן יאבד בזה גם אומץ רוחו הנחוץ לו בריבות שפתיו עם אשתו.

אנה חשבה, כי היא יודעת את אישה היטב, ועל כן השתוממה על מראהו כבואו אל חדרה הפעם, מצחו קומט, ועיניו הביטו נכתן בזעם ונגמנו מפגשו את מבטי עיניה; פיו היה קפוזן בחזקה דרך בוז. במהלכו, בתנועותיו ובקולו הורגשו אומץ ועוז במדה אשר לא ראתה אותם עליו מעולם. בלי ברכת שלום נכנס לחדרה וישם פעמיו אל שולחנה ויקח את המפתחות ויפתח את הארגז שבו.

– מה אתה מבקש? – נתנה עליו בקולה.

– את מכתבי מאהבך, – אמר לה.

– לא פה הם, – אמרה ותסגור את הארגז; אך על פי תנועתה הבין, כי לא טעה בהשערתו וידחה את ידה דחיפה גסה ויחטוף את החפיסה, אשר ידע, כי היא רגילה לשים בה את הניירות החשובים לה ביותר. היא רצתה לחטוף מידו את החפיסה, אך הוא הדף אותה.

– שבי! דבר לי אליך, – אמר אליה בלשון רבות וישם את החפיסה תחת אציל ידו וילחצה במרפק בכח, עד כי הורמה כתפו מרב לחיצה.

אנא החרישה והביטה אליו בתמיהה ובפחדנות.

– אני אמרתי לך, כי לא אתן לך רשות לקבל מאהבך בביתך.

– הוצרכתי לראותו, כדי...

היא עצרה במלים, כי לא יכלה לבדות דבר נאווה לענין.

– אין לי עסק בפרטים על דבר צרכה של אשה לרת את מאהבה.

– אני חפצתי, אני אך... – אמרה ופניה האדימו. דבריו הגסים האלה הרגיזוה, ורגזה נעו עוז בנפשה. – האומנם אינך מרגיש, מה נקל לך לעלוב אותי? – אמרה אליו.

– לעלוב אפשר את איש ישר ואת אשה ישרה, אך כל האומר לגנב, כי גנב הוא, אינו אלא מעיד על מעשה שהיה.

– מדת האכזריות זו לא ראית בכך עד כה.

– את קוראה אכזריות לדרי איש, אשר יתן לאשתו להתנהג כטוב בעיניו לחסות בשמו הנקרא עליה ואינו דורש ממנה אלא להזוהר בנמוסיות. הזאת אכזריות?

– זאת קשה מאכזריות, נבלה היא, אמר לך, אם רצונך לדעת באמת, מה היא! – קראה אנה בחמת רוחה ותקם לסור משם.

– לא! – קרא בקול שריקתו, אשר גבה בפעם הזאת במעלה נגינית אחת יותר מכל עת, ויחטוף באצבעותיו הגדולות את ידה וישיבנה בחזקה על מקומה, ורשמים אדומים, אשר נלחץ תחת אצבעותיו באחוז כה, נשארו על ידה. – נבלה? אם חפצה את להשתמש במלה זאת, דעי לך, כי נבלה היא לאשה לעלוב את אישה ואת בנה בגלל מאהבה וללחום את לחם אישה!

אנה כפפה ראשה ולא רק לא אמרה לו מה שאמרה אמש למאהבה, שהיא בעלה, ובעלה הראשון אך אדם מיותר ביניהם, – כי אם גם לא הרהרה בזה, כי הרגישה, עד כמה נכונו דבריו, ותאמר בלחש:

– לגנות את מצבי יותר ממה שהוא מגונה בעיני לא תוכל; אך למה תדבר עלי כאלה?

– למה אני מדבר? למה? – הוסיף בקול זעמו כבראשונה. – למען תדעי, כי אחרי אשר לא מלאת את רצוני על דבר הנמוסיות, אבקש לי תחבולות לשומקץ למצה זה.

– גם בלעדי זאת יבוא קץ לו במהרה, – אמרה אנה, ועוד הפעם פרצו דמעות בעיניה לזכר המות הקרוב, אשר באותה שעה נכספה לו.

– קצו יבוא לפני היום אשר קבעת לו עם מאהבך! את אין לך אלא למלא תאוותך הגסה...

– אליקסיי אלכסנדרוביץ! לא אמר לך, כי אין זה דרך נדיבות, אבל גם גנאי הוא להכות את המוטל בלא כח.

– את זוכרת רק את נפשך! וצרות לבב האיש, אשר היה בעלך אינן מעסיקות אותך. מה מנך יהלוך אם כל חייו נהרסו, אם תתעטף עליו רוחו...

אליקסיי אלכסנדרוביץ דבר במהירות יתרה ויגמגם ויוקש בלשונו בהחפוץ ויבטא ל תחת ר, והיא שמעה ותצחק בקרבה, אך השיבה אל לבה מיד, כי לחרפה היא לה שילכה לבוא לידי גיחון ברגע כזה. זה הפעם הראשונה שהת לבה רגע קטן אל מר נפשו ותרא את מכאוביו ויצר לה עליו. אך מה יכלה לאמור לו או לעשות למענו? היא אך הורידה את ראשה ותדום. וגם הוא שתק מעט ואחרי כן חזר ודבר, אבל בשריקה נמוכה ובקול מתון מבראשונה ובהדגשת מלים אחדות בלי טעם נכון.

– באתי להגיד לך... אמר אליה.

היא שמה עיניה עליו ותאמר בלבה, בזכרה את הרושם שהיה על פניו בשעת גמגומו: "לא, אך נדמה נדמה לי, שכן הוא. האם איש אשר לו עינים עכורות כאלה וגאון שלות השקט כזה מוכשר להרגיש דבר?"

– לא אוכל לשנות דבר, – לחשה לו.

– באתי להגיד לך, כי מחר אסע למוסקבה ולא אשוב עוד אל הבית הזה, ועל דבר החלטתי יודע לך על ידי הסניגור, אשר ישתדל בעדי בענין הכריתות. ובני יבוא אל אחותי, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, אשר אך ביגיעה עלתה בידו לזכור, מה שרצה לאמור לה על דבר בנם.

– בקחתך את סיריוו'ה אתה חפץ רק להדיאב את נפשי, – אמרה ותבט אליו בראש כפוף, – הן אהבת אותו... הניחהו פה!

– כן הוא, גם מבני נקעה נפשי, על כי אהבתי לו קשורה בגועל נפשי בך. בכל זאת אקח אותו. שלום לך!

הוא רצה ללכת. אך הפעם עצרה היא אותו.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, הניחה נא את סיריוו'ה – לחשה לו עוד הפעם. – אין לי מה לאמור לך עוד. הניחהו אתי עד... מהרה אלד הניחהו נא!

ה.

חדר הכניסה של הסניגור הפטרבורגי המפורסם היה מלא, בשעה שנכנס אליקסיי אלכסנדרוביץ לתוכו. שם המתונו שלוש נשים: זקנה, צעירה ובעלת בית מסחר, ושלושה גברים: אחד – בנקיר יליד אשכנז וטבעת על ידו, השני – סוחר מגודל זקן, והשלישי – בעל פקידות רגזן מלוכש מעיל שרד וצלב על צווארו, וכולם חכו לפי הנראה זה זמן רב. שני סגנים כתבו על השולחנות, ועטיהם שרטו בידיהם בקול. כלי הכתיבה יפו מאד, ואליקסיי אלכסנדרוביץ, אשר היה אוהב כלי שעשועים כאלה, לא יכול לעבור עליהם בלי התבונן בחן-ערכם. אחד משני הסגנים עצם עיניו קצת ובלוי קום ממקומו פנה אל אליקסיי בפנים נזעמים:

– מה בקשתך?

– דבר לי אל האדבוקט.

– האדבוקט טרוד, – ענה הסגן דרך אזהרה וירמוז בעטו על המחכים ויוסף לכתוב.

– אולי יכול להפנות מעט למעני? – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– להפנות לא יוכל, טרוד הוא תמיד. הואיל להמתין.

– אם כן הואיל נר לתת לו את כרטיסי, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בדרך כבוד לעצמו, בראותו, כי הוא מוכרח לגלות את שמו.

הסגן לקח את הכרטיס ולפי הנראה לא נתקרה דעתו בקראו את הנדפס עליו וילך אל החדר הסמוך.

אליקסיי אלכסנדרוביץ היה מן הנוטים אחרי בתי הדינין המתוקנים, אך פרטים אחדים בהם, כפי שנהגו ברוסיה לא טובו בעיניו, מטעמים ידועים לו ומתאימים לרוח הממשלה ולמטרותיה ועל הפרטים ההם היה מערער במדה שהיה אפשר לו לערער על דבריהם שנתקנו בהסכמת הרוממות. כל ימיו עסק בעבודות אדמיניסטרטיביות, ועל כן הורגל ללמד זכות גם על הלכה שלא בעיניו ולזכור, כי אי אפשר בלא שגיאות וכי אין שגיאה שאי אפשר לתקנה. בבתי הדינין החדשים חשב את מנהגי הסניגוריה לדבר שאינו חתקונו. אך עד היום ההוא לא היה לו עסק עם סניגורים ולא ערער עליהם אלא על פי סברות מדעיות; וביום ההוא חזקו ערעוריו הישנים על ידי הרושם, אשר נעשה עליו בביתו של זה.

– כרגע יצא, – אמר הסגן, ובאמת נראו בפתח בעוד שני רגעים איש שיבה גדל קומה, שקנה חכמה בבית המדרש לתורות החוקים ובא להועץ עם הסניגור בעל הבית, ובעל הבית בעצמו.

הסניגור בעל הבית היה קרח, קצר קומה ורחב עצמות, וזקנו שחור-אדמדם, וגבות עיניו צהובות וארוכות ומצחו בולט ויורד כשלט תלוי על פניו. הוא היה מוקוש כחתן, מעניבת צווארו ושרשרתו הכפולה עד נעלי העור המזופף הנוצצות על רגליו. ופניו פני אכר ערום, ולבושו מהודר אבל בטעם גס.

– נבואה נא, אמר אל אלכסיי אלכסנדרוביץ ובפנים זועפים נתן לו להכנס אחרי ויסגור את הדלת. – הואל נא ושב, – אמר וירמוז על כסא מוצב אצל שולחן הסופרים המכוסה ניירות והוא ישב מבפנים לשולחן באמצע וישפוף זו בזו את כפות ידיו הקטנות, שאצבעותיהן קצרות וצומחות שער לבן, ויש ראשו הצדה. אבל הוא איש יושב לו כמבקש לישב בשלווה, והנה עש עף ממעל לשולחן, ויפרוש ידיו במהירות מרובה שלא לפי מראהו ויחטפה ויחזור וישב כבראשונה.

– בטרם נחל לדבר בעיני, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויבט בתמהון אל תנועת סניגורו הקל בידיו כל כך, – עלי להעיר, כי הענין, שאני בא לדבר עמך על אודותיו, דבר סתר הוא.

חיוך קל מאד הניע את שפמו הבולט של האדבוקט הזה.

– אילו לא ידעתי לכסות דברים שמגלים לי כסוד לא הייתי אדבוקט, – השיב על זה. – אך אם חפץ אתה בהבטחה מיוחדת...

אליקסיי אלכסנדרוביץ הביט אליו וירא, כי עיניו האפורות המלאות ערמה צוחקות וכמו כבר נודע להן הכל.

– הידעת את שם משפחתי? – הוסיף אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– ידעתי אותך ואת עבודתך – פה תפש עוד עש אחד – רבת התועלת, ידעתי זאת ככל איש רוסי, – אמר האדבוקט ויגחן.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נאנח ויאזור חיל. ואמנם אחרי אשר גמר בלבו להגיד, לא התמהמה עוד ויוסף לדבר בקול שריקתו בלי התבושש ובלוי גמגם ובהדגשת מלים אחדות.

– במבוכה גדולה אני, – החל אליקסיי אלכסנדרוביץ, – בעל אשה פושעת, ואני רוצה להפד ממנה, לשלחה על החוק, אבל בתנאי, שלא ישאר בני בידיה.

עיניו האפורות של האדבוקט התאמצו להמנע מצחוק, אבל התחילו מפוזות מרב שמחתו, ואליקסיי אלכסנדרוביץ ראה, ששמחה זאת לא רק שמחת אדם על עסק טוב שנודמן לפניו היא, כי עם עליצות נצחון נשקפה מהעינים האלה, ברק דומה לאותו הברק הנורא, שנראה לו בעיניו אשתו.

– רצונך שאסייע לך בדבר הכריתות?

– כן הוא, אבל עלי להודיעך מראש, כי אפשר שאני מטרידך לשוא. עתה באתי אך להועץ אתך. חפץ אני בכריתות, אבל פרטי המנהגים הנוצצים לזאת עיקר לי. אפשר מאד, שאם לא יתאימו המנהגים האלה לדרישותי, אמנע מהשתדל בדבר.

– כן הוא תמיד בענין הזה, – אמר האדבוקט, – ובכל שעה תוכל לבחור כטוב בעיניך.

האדבוקט הוריד עיניו והביט אל רגלי אליקסיי אלכסנדרוביץ, בזכרו, כי שמחתו היתה הנראה עליו יכולה להקינט את בעל הדברים שלו. בין כה ראה עש מעופף לפני חטמו, אף הרים ידו לתפשו, אך לא תפש אותו מפני כבודו של אליקסיי אלכסנדרוביץ השרוי בצער.

– אמנם בכללם ידועים לי חוקינו בנדון זה, – הוסיף אליקסיי אלכסנדרוביץ, – אבל רוצה אני לדעת את המנהגים המקובלים למעשה בענינים כאלה.

– רוצה אתה, – ענה האדבוקט בלי הרים עיניו ובהשתדלות לדבר בסגנונו של מבקש עזרתו, מה שהיה לו לקצת עונג – שאברר לך באיזה דרכים להגיע אל משרתך.

אליקסיי אלכסנדרוביץ הרכין ראשו דרך הסכמה, והאדבוקט הוסיף, ובדברו שם עיניו אך לפרקים על פני בעל הדברים שלו, שנתכסו בכתמים אדומים.

– על פי חוקינו, – פתח בקול שיש בו קצת התרעמות על החוקים, – דין כריתות נוהגים במקרים האלה... להמתין! קרא אל אחד מסגניו, שהכניס ראשו בעד הדלת, ואף על פי כן קום ויאמר לו מלים אחדות וישב למקומו. – במקרים האלה: בזמן שנמצאו מומים, בהתעלמות שנמשכה חמש שנים – באמרו זאת כסף את אצבעו הקטנה המכוסה שער דק – ובחטא נאוף (מלה זאת בטא בעונג מגולה). והמקרים האלה נחלקים (הוא הוסיף לכופף אצבעותיו, אף על פי שהמקרים ומחלוקתם לא יכלו להמנות יחד), מומים ידועים באיש או באשה, חטאת נאוף בו או בה – ולפי שתמו כל אצבעותיו, פשט את כולן יחד ויוסף לדבר: – זו השקפה מדעית; אך אדמה, כי כבודתני לפנות עלי בשביל ידיעת הלכה למעשה; ועל כן עלי לאמר לך על פי המעשים שהיו עד כה, כי כל המקרים המצויים הם... הלא מומים אין כאן, לפי מה שנראה לי, וגם התעלמות אין כאן. הלא

אליקסיי אלכסנדרוביץ הרכין ראשו דרך הסכמה.

– ובכן אלה הם המקרים המצויים: חטא נאוף שיש עליו ראייה על פי הסכמה מראש או על כרחם שלא בטובתם של הנואפים. אך עלי לאמר לך, שהמקרה האחרון הזה אינו מצוי כלל באמת. – אמר האדבוקט ויעף עינו על אליקסיי אלכסנדרוביץ וידום ויחכה לתשובה ויהי כמוכר פיסטוליטים, שהסביר לקונה את מעלותיהם השונות של מיני כלי הנשק השונים שבחנותו, והנהו מחריש, עד שיבהר הקונה את אשר ייטב בעינו. אך אליקסיי אלכסנדרוביץ לא ענהו, ועל כן הוסיף האדבוקט: התחבולה המצויה והפשוטה והטובה מכל היא לפי דעתי נאוף בהסכמה מראש. לאדם שלא קנה השכלה לא ארשה לנפשי לדבר כדברים האלה, אבל אדמה, כי איש כמוך יבין היטב.

אליקסיי אלכסנדרוביץ בצר רוחו לא הבין על נקלה, מה טובו של נאוף בהסכמה מראש, אף הביע במבט עינו, שאינו מבין הלכה זו; אך האדבוקט מהר להסביר לו:

– האיש ורשתו אינם יכולים לשבת יחדו – זהו העיקר. בזמן שיניהם מסכימים להפרד זה מזה, אין חפץ לשים לב לפרטים ולמנהגים המקובלים. ובין כה היא הפשוטה והנאמנה שבתחבולות.

מדבריו אלה הבין אליקסיי אלכסנדרוביץ את הענין על בוריו. אבל השקפותיו הדתיות הפריעוהו מלהסכים לתחבולה זאת.

– זה אי אפשר כלל בנדון שלנו – אמר לו – לפנינו אך דרך אחד: ראייה שלא בהסכמה, על פי מכתבים שבידי.

האדבוקט קפץ פיו בהזכירו את דבר המכתבים והשימע כמין קול דק מביע חמלה ובו.

– ואולם שמע נא, – אמר אחרי כן. ענינים ממין זה נחתכים, כאשר ידעת, על ידי שלטן הכהונה; והכהנים אוהבים לדקדק בכל הפרטים הדקים שבענינים האלה, – אמר בצחוק, שנראה מתוכו, שהוא משתתף בטעמם של הכהנים הללו. – בודאי אפשר להסתייע קצת במכתבים; אבל ראיות ברורות נחוצות בדבר הזה, עדי ראייה דרושים... בכלל תואל נא, אם ייטב בעיניך לכבדני באמונתך בי, לתת לי לבחור בתחבולות הנחוצות לזה.

– אם בן... אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, ופניו חורו פתאום; אך באותו הרגע קם האדבוקט ויצא שנית אל סגנו, אשר הפריע אותו קודם לזה.

– אמור לה, כי לא שוק של סחורה בזול פה! – אמר לו וישב אל אליקסיי אלכסנדרוביץ.

בדרך שובו תפש בלאט עוד עש אחד. "ה"ריפס" שלי לא יצלה למאומה בקיץ הזה", אמר בלבו ויקטע מצחו.

– ובכן הואלת לאמור... אמר בשובו אל מקומו.

– את החלטתי אודיע לך במכתב, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויקם וישם ידיו על השולחן ויעמוד וידום מעט ויאמר עוד: אני רואה אפוא מדברך, כי אפשר להגיע לידי כריתות, עתה הואיל נא להודיעני גם את תנאיך.

– הכל אפשר, אם תתן לי לעשות ככל אשר ייטב בעיני, – אמר האדבוקט בלי השיב על השאלה. – ולמתי אוכל לקוות לקבל מכתב מאתך? – שאל בקרבו אל הדלת, וענינו ונעליו הבריקו יחד.

– בעוד שבוע אחד. ואתה תואיל נא להשיב לי, אם רצונך לקבל עליך את ההשתדלות בדבר הזה ובאיזו תנאים.

– טוב מאד.

האדבוקט גחן דרך כבוד ויתן לבעל דברים שלו לצאת וישאר לבדו בחדר, ואז נתן לעליצות לבו להראות בכל עוזה. ברב שמחתו יצא הפעם מחוץ לגדרו ויותר קצת לאשה, אשר עמדה על המקח וגם חזל לתפוש את העש ויגמרו בלבו להפזר לחורף הבא את כלי ביתו קטיפה כמו בביתו של סיגונין.

1.

בישיבת הקומיסיה שנסודה בשבעה עשר באוגוסט נחל אליקסיי אלכסנדרוביץ נצחון גדול, אך תוצאות נצחונו הביאו לו מורת רוח. קומיסיה חדשה להקירת כל פרטי חייהם של בני הנכר נוסדה ונשלחה אל מקום המעשה במהירות ובשקידה המרובה שדרש אליקסיי אלכסנדרוביץ, ומקצה שלשה חדשים הוגשה הרצאה מאתה. חיי בני הנכר נחקרו לענין מצבם הפוליטי, האדמיניסטרטיבי, האקונומי, האיטנוגרפי, החמרי והדתי. על כל השאלות הושבו תשובות שלמות שאין לפקפק בהן, כן נחברו לא בידי אנשים פשוטים שאפשר להם גם לטעות, כי אם בידי פקידים עובדים לממשלה. כל התשובות היו פרי חקירות הממשלה, הודעות שרי פלכים וכנהי ראש, שנסודו על הודעות שרי המחוזות ושלטוני הכהונה המחוזיים שנערכו על פי מה שהודיעו הנהגות הכפרים וכנהי הכפרים ועל כן לא היה כל חשש טעות בהן. כל השאלות הנשאלות כענין, למשל, מפני מה רעב בא לעולם, מפני מה מחזיקים אנשי המקום באמונות אבותיהם וכיוצא בזה, - שאלות שאינן נפתרות אלא בעזרת פקיד הממשלה ושאי אפשר לפתור גם בשנות מאות נפתרו הפעם בכירור גמור ובלוי כל פקפוק. והפתרון הזה נמצא מתאים לדעתו של אליקסיי אלכסנדרוביץ. אבל סטרימוב, בחמתו על כבודו כי נפגע מאד בישיבה האחרונה, בחר לו טכסיס מיוחד אחרי תשובות הקומיסיה האלה, טכסיס אשר לא שער אליקסיי אלכסנדרוביץ: הוא חזר פתאום להורות כאליקסיי אלכסנדרוביץ אף משך אחריו עוד אחדים מחברי הקומיסיה, ולא רק סייע לו לקריינין בדברים נמרצים למלא את כל אשר יעץ, כי אם עוד הרחיק ללכת ממנו בדרך ההוא. כל עצות קריינין נתקבלו יחד עם החומרות שנסופו עליהן ואז נגלתה ממת סטרימוב. העצות הן, שנצטרפו אליהן החמרות היתרות, נמצאו נבערות כל כך, שגם הבקיאיים בעניני המלוכה, גם משכילי העם בכלל, גם הנשים הכבודות, גם העתונים – כולם כאחד לגלגו וקראו תגר עליהן ועל יוצרן המפורסם, וסטרימוב פטר עצמו מן הדין באמרו על עצמו, שהלך בעינים עצומות. אחרי קריינין ועתה גם הוא משתומם ומלא חמה על כל אשר נעשה ברוח זה. זאת היתה תקלה גדולה לאליקסיי אלכסנדרוביץ, אבל הוא לא שם לבו לא לכשלון כהו ולא לעניני ביתו הרעים ויוסף ההלחם עם מבקשי רעתו. הקומיסיה נחלקה לחצי: מקצת החברים וסטרימוב בראשם הצטדקו ואמרו, שסמכו על תשובותיה של אותה הקומיסיה, שאליקסיי אלכסנדרוביץ בראשה, ועתה נפקחו עיניהם והם רואים, שתשובותיה הבלים, ניירות אין חפץ בהם. ואליקסיי אלכסנדרוביץ וסייעתו ראו סכנה בהתייחסות רבולוציונית כזאת אל ניירות שיצאו מתי פקידות, ועל כן הוסיף להחזיק ברשימות הקומיסיה ההיא. בגלל זה נסתבכו הדברים גם בספירות העליונות גם בצבור, ואף על פי שהיה הענין למלה לכל, לא יכול איש לדעת, גופא דעובדא מה הוא, אם בני הנכר מתרוששים וכלים אם פורחים הם כתמרים. ומצבו של אליקסיי אלכסנדרוביץ התחיל מממוטט בגלל זה ובגלל הבח אשר בזו לו על דבר אשתו שבגדה בו. באותה שעה חשב אליקסיי אלכסנדרוביץ מחשבה גדולה: הוא גמר הודיע בקומיסיה, שיבקש לו רשיון לנסוע בעצמו אל מקום המעשה לחקור את הדבר, וכאשר נתן לו הרשיון נסע אל הפלכים הרחוקים ההם.

נסיעתו העירה רעש בחבורתו, והרעש גדל ביותר, על כי השיב לממשלה את דמי ההוצאה אשר נתנו לו במדת שכר שנים עשר סוסים לנסיעה הזאת עד בואו אל מחוז חפצו.

– אני אדמה, כי יפה מאד עשה, – אמרה בטסי על זה, בשוחחה עם הנסיכה מיאקבה – למה זה יתן שכר שנים עשר סוסים, בשעה שהכל יודעים, שבימים האלה יש מסלות ברזל בכל מקום.

אך מיאקבה לא הסכימה לה וגם באה לכלל כעס על דבריה.

– נקלה היא בעיניך, – אמרה אליה מיאקבה, – על כי יש לך מליונים הרבה, ואני אהבתי מאד, כי יסע אישי בקיץ בעניני הממשלה. הנסיעה יפה לבריאותו ונעימה לו, ואני רגילה להחזיק מרכבה ורכב בכסף הזה.

בנסעו אל הפלכים הרחוקים שהה שלשה ימים במוסקבה.

ביום השני לבואו שמה נסע לראות את הגנרל-גוברנטור. בפרשת הדרכים אצל המבוי "גאזיטני", במקום שמרכבות ורכבים רפים בו תמיד, שמע אליקסיי אלכסנדרוביץ פתאום קול קורא בשמו, והקול היה רם וצוהל כל כך, שלא יכול להמנע מפנות כה וכה. בפנת הצד הרחוב עמד טיפן ארקדיביץ, ואדרת קצרה על פי המודה האחרונה עליו ועל ראשו כובע קצר על פי המודה ומוטה הצדה, ופניו הרעננים צוהלים ומוזרים, וקרא

אליו בחזקה, דרך דרישה וצווי לעמוד מנסוע. בידו האחת החזיק בחלון מרכבה, שעמדה בפנה ההיא, ושנשקפו מתוכה ראש אשה ככובע של קטיפה ושני ראשי ילדים, ובידו השנייה רמז אל אליקסיי אלכסנדרוביץ, ופניו מלאו צחוק. האשה צחקה בסבר פנים יפות וגם היא הניפה יד אליו. זאת היתה דולי עם ילדיה.

אליקסיי אלכסנדרוביץ לא רצה לראות פני איש ממכיריו במסקבה ופחות מכל רצה לראות את אחי אשתו, וירם מעט את כובעו ויכון לעבור על פניו אך סטיפן ארקדייביץ צוה את רכבו של גיסו לעמוד וירץ אליו על פני השלג הרב.

– הלא תבושה, כי לא שלחת להגיד לי! באיזה יום באת? ואני הייתי אתמול בבית דיוסה וראיתי על לוח האורחים את שם "קרינין", אך לא עלתה על רוחי, כי אתה הוא! – אמר סטיפן ארקדייביץ ויכנס ראשו ורובו לתוך חלון המרכבה. – אילו שערתי, כי עתה נכנסתי. מה מאד אשמח לראותך! – אמר וידפוק ברגליו לנער את השלג מעליו. איככה לא שלחת להגיד לנו! – חזר ואמר.

– לא היה לי פנאי, טרוד אני מאד, – ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ בלשון קצרה ובקריירות יתרה.

– נלכה נא אל אחתי, חפצה היא מאד לראותך.

אליקסיי אלכסנדרוביץ הסיר מעל רגליו הנוחות להצטנן את השמיכה שהיו לוטות בה, וירד מעל המרכבה וילך בשלג אל דריה אלכסנדרובנה.

– מה זאת, אליקסיי אלכסנדרוביץ, על מה אתה ככה משתמט ממנו? – אמרה דולי בכדיחה.

– טרוד הייתי מאד. שמח אשמח מאד לראותך, – אמר בקול, אשר הביע בבירור, שהוא מצטער ולא שמח על זה, – מה שלומך?

– ומה שלום אנה היקרה?

אליקסיי אלכסנדרוביץ הוציא קול הברה בשפתיו ויכון ללכת. אך סטיפן ארקדייביץ עצר אותו.

– זה הדבר אשר נעשה מחר. קראי לו, דולי, לאכול אתנו להם! נקרא נא את קונוישיב ואת פיסציב, למען יראה את האינטליגנציה המוסקבאית.

– בואה נא אפוא, – אמרה דולי, – ואנחנו נחכה לך בחמש שעות או בשש, אם טוב בעיניך. ומה שלום אנה הנחמדה? זה ימים רבים...

– שלום לה, – בטא אליקסיי אלכסנדרוביץ בפנים זועפים – אשמח מאד! – הוסיף וישם פעמיו אל מרכבה.

– הלא תבואה? – קראה אליו דולי.

אליקסיי אלכסנדרוביץ הוציא בשפתיו דברים, אשר לא יכלו להגיע לאזני דולי מפני קול המון המרכבות.

– מחר אבוא לקחת אותך! – קרא אליו סטיפן ארקדייביץ בקול רם.

אליקסיי אלכסנדרוביץ עלה על המרכבה וישב בה בירכתיים, כדי שלא לראות ושלא להראות.

– כמה משונה אדם זה! – אמר סטיפן ארקדייביץ אל אשתו ויבט אל השעון ויעבר ידו על פניו בתנועה, שנתכוון להראות בה את חבה לאשתו וילדיו, וילך בצעדי און בצד הרחוב.

– סטיבה! סטיבה! – קראה אליו דולי ותתאדם.

סטיפן ארקדייביץ הסב פניו אליה.

– הלא עלי לקנות אדרות לגרישה ולטניה. תנה לי כסף.

– אין דבר, אמרי להם, כי אשלם! – ענה וילך לו וינע בראשו בפנים צוהלים לאחד ממכיריו, אשר עבר על פניו במרכבה.

ז.

ממחרת היום היה יום ראשון בשבוע. סטיפן ארקדייביץ בא אל התיאטרון הגדול בשעת הרפטיציה לבלט ומסר למאשה צ'ביסובה – מחוללת חדשה יפת תאר, שנתקבלה לשם על פי המלצתו – את הפנינים אשר הבטיחו לתת לה אמש ובחשכת היום השורר בתיאטרון הספיק לנגש לה מאחרי הקלעים על פניה היפים, אשר לבשו נהרה למראה התשורה. מלבד מסירת התשורה עוד הוצרך להתנות עמה על דבר פגישה אחרי הבלט, ויגד לה, כי לא יוכל לבוא שמה בתחלת הבלט, ואך אל המערכה האחרונה יבוא ויסע אתה לסעודת הערב. מהתיאטרון יצא ויסע אל האטליס "אוחוטני" ויבחר בעצמו דגים ואספרגוס ללחם הצהרים ליום ההוא בביתו ובשתיים עשרה שעות בא אל בית דיוסה, ששם, בבית המלון הזה, נמצאו שלשה אנשים, שהוצרך לראותם ביום ההוא: לוויין, שלפני ימים מעטים שב מחוץ לארץ ויסר שמה, השר הגבוה החדש הממונה עליו, שבא לבקר את מעשה מחלקתו המוסקבאית, וגיסו קרינין, אשר גמר סטיפן ארקדייביץ להביאו אל ביתו ללחם הצהרים על כל פנים.

סטיפן ארקדייביץ אהב לסעוד היטב בצהרים, אך עוד יותר מזה. אהב לעשות סעודה זאת בביתו, לעשות סעודה קטנה אבל מצוינת בטוב טעם גם במאכליה, גם במשקאותיה, גם בכבוד קרואיה, סדר הסעודה ליום ההוא ישר בעיניו מאד: אֶקְנוֹסִים חיים, אספרגוס ואחרון אחרון חביב רוסטביץ פשוט ונפלא ויינות ראויים למטעמים האלה. ובין הקרואים יהיו קיטי ולוויין, וכדי שלא יושם לב לדבר הזה, יהיו עוד קרובה אחת ושצ'רבצקי הצעיר, ובראש כל הקרואים – קונוישיב סרגיי ואליקסיי אלכסנדרוביץ. סרגיי איבנוביץ הוא מוסקבאי ופילוסוף, אליקסיי אלכסנדרוביץ – פטרבורגאי ואיש מעשה, ואליהם גמר להוסיף עוד את פיסצוב – רגשן מפורסם ומגוחך קצת, ליברל, דברן, יודע נגן, היסטוריון, איש בן חמשים שנה דומה לאחד הצעירים ואהוב לבריות מאד, אשר יהיה בחבורה הזאת למין ציר או לפת לקונוישיב ולקרינין: הוא יקניטם ויעוררם להביע רוחם.

החלק השני מחלקי מחיר היער שקנה הסוחר מאתו בא לידו ועוד לא הספיק להוציאו, דולי היתה נעימה וטובה אליו מאד בימים האחרונים, והרעיון על דבר סעודת הצהרים שעשה את נפשו בכל פרטיו, ויהי לבו אך טוב עליו. אמנם גם שני פרטים קשים קצת היה בדבר; אך שניהם בטלו ברוב השמחה ששמח ביום ההוא. ואלה שני הפרטים הם: האחד הוא, שבפגשו אתמול ברחוב את אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה, שהוא קפדני ורגוני בדרכיו עמו, ועל פי הדבר הזה בצרוף המעשה שלא בא אליהם וגם לא הודיע להם את דבר בואו ודברי המרגנים אחרי אנה ו'וורונסקי שהגיעו לאזני הבן, שרוח רעה שלטת בין הבעל ואשתו.

זה היה הדבר הרע האחד. והדבר השני, הקשה במקצת היה מה שהשר החדש שנמנה עליו נודע, ככל השרים החדשים לאדם נורא, שדרכו להשכים קום בשש שעות בבוקר, לעבוד הרבה כסוס ולדרוש כזאת גם מן הקטנים ממנו. מלבד זאת אמרו עליו על השר החדש, שהוא פרא פדוב בעניני דרך ארץ, ורוחו מתנגדת לגמרי לרוח השר אשר היה לפניו ואשר החזיק בה עד כה גם סטיפן ארקדייביץ בעצמו. תמול בא לפניו סטיפן ארקדייביץ בעניני פקודות במעיל השרד אשר לו, והוא, השר החדש, הסביר פניו אליו וידבר עמו כעם אחד ממכיריו; על כן חשב לו סטיפן ארקדייביץ לחובה לבוא אליו היום מלובש זיג, והרעיון, כי אפשר שהשר החדש יקבלוהו שלא בסבר פנים יפות, הוא הפרט הקשה השני. ובכל זאת אמר לו לבו, ש"הכל יעבור" ואך טוב ושלוש ירדפוהו: "כל האנשים בני אדם, דלי כח, כמנוי, ולמה זה נתעבר וגריב איש באחיו?" אמר לבו, בבואו אל בית המלון.

– שלום לך, ווסילי, – אמר, בעברו במסדרון, אל המשרת הגדוע לו, וכובעו היה נטוי הצדה, – האומנם גדלת לך פאות זקן? לוויין בחדר השביעי? הביאני נא שמה. גם שאל נא, אם יש לבוא עתה אל הגרף אניצ'קין (שם השר החדש)?

– שומע עבדך! – ענה ווסילי בצחוק. – זה ימים רבים שלא באת אלינו.

– גם תמול הייתי פה, אך דרך המבוא השני נכנסתי. הלא זה החדר השביעי?

כשנכנס סטיפן ארקדייביץ לתוך החדר ההוא עמד לוויין באמצע החדר עם אכר טברי ומדד עור דוב, אשר עוד לא חורב.

– דוב הרגתם? – קרא טיפן ארקדייביץ. – שלל יפה! נקבה? שלום לך, ארחיפ!

טיפן ארקדייביץ לחץ כף ידו של האכר וישב על אחד הכסאות, ואדרתו וכובעו עליו.

– הסירה את אדרתך ושבה נא! – אמר לוויין ויסר את הכובע מעל ראש אורחו.

– לא, אין לי פנאי, אך לסקנדה אחת באתי. – ענה טיפן ארקדייביץ ויפתח את אדרתו, אבל אחר כן פשט אותה וישב שעה שלמה וידבר עם לוויין על דבר הציד והענינים האהובים לו ביותר. – אמר נא עתה, מה עשית מתוך ארצך? איפה היית? – אמר, כאשר יצא האכר משם.

– ישבתי בגרמניה, בפרוסיה, בצרפת, באנגליה, אך לא בערי המלוכה, כי אם בערי בתי העבודה, והרבה חדשות ראיתי. שמח אשמח, כי היית שם.

– כן הוא, ידעתי את מחשבתך להיטיב את מצב הפועלים.

– אין הדבר כן; אי אפשר לשאלת הפועלים ברוסיה. התיחסות העם הפועל אל האדמה היא השאלה הדורשת פתרון ברוסיה. אמנם שאלה זאת ישנה גם שם, אך שם יש לתקן מה שנתקלקל ואצלנו...

טיפן ארקדייביץ שמע את דבריו בשים לב.

כן! – אמר לו. – אפשר מאד, שדברך נכונים. אבל שמח אשמח, כי לבך טוב עליך; גם אחרי דובים אתה רודף, גם עובד אתה, גם מתלהב לטובת הכלל. ושצ'רנצקי אמר לי – הלא נקריית לפניו – כי עצב אתה ומדבר תמיד ביום המיתה...

– ומה זה תתמה? אכן זוכר אני את יום המיתה בכל עת, – אמר לוויין. – אכן הגיעה העת למות, והכל הבל ורעות רוח. בתם לבבי אומר לך: מחשבותי ועבודתי יקרות בעיני עד מאד, אבל סוף סוף, שים נא לבך לזאת, הלא כל עולמנו אינו אלא חלודה קלה שעלתה על אחד מכוכי הלכת הקטנים. ואנחנו מדמים בנפשנו, כי אפשר שיהיה לנו גם איזה דבר גדול, כי יש לנו מחשבות ומעשים! הלא כל זה גרגרי חול.

– אבל ישן נושן הוא רעיון זה, מראש ימות עולם הוא נאמר ונשנה.

– כל חדש אין בו. אך כשאתה עומד עליו, הכל נעשה אפס ותהו לעיניך. כשתבין בבירור, שהיום או למחר אתה מת, והכל יהיה לאין, מה מאד יקל בעיניך כל מה שאתה רואה! הנה מחשבתי גדולה בעיני, אבל גם היא הבל; גם כי תצלח בידי, כמו שעלתה בידי להכות את הדוב הזה, אך הבל וריק היא. ככה אנחנו מבליים שנותינו, מתעסקים אנחנו בציד ובכל מיני עבודה, כדי שלא לזכור את יום המיתה.

טיפן ארקדייביץ צחק צחוק חבה דק לדברי לוויין.

– בודאי כן הוא! אבל סוף סוף שבת אלי; הלא תזכור, כי התוכחת עמי, על כי אני מבקש תענוגים בחיים? אֵל נא תחמיר כל כך, או-²³ מוסר!

...

– לא כן, בכל זאת יש בחיים דבר טוב... – פה התחיל מגמגם. – אבל אינני יודע. אך זאת אדע, כי מות נמות מהר.

– ובמה נדע כי מהר?

– אבל דע לך, כי אמנם הדר החיים מתמעט למי שזוכר את יום המיתה, אבל מנוחתו מתרבה.

– להפך, בימי החיים האחרונים יש להרבות בשמחה. אבל עת לי ללכת, – אמר טיפן ארקדייביץ ויקם בפעם העשירית מכסאו.

– אבל שבה נא עוד! – אמר לוויין ויעצרוהו. – מתי נשוב ונראה איש את אחיו? גם אחיך יאכל אתנו, גם קרינין גיסי.

– האם פה הוא? – אמר לוויין, וברצונו היה לשאול אודות קיטי, כי שמע, שבתחלת החורף היתה בפטרבורג, בבית אחותה הנשואה לאחד הדיפלומטים, ולא ידע אם שבה משם אם אין, אך התאפק ולא שאל. “אם תהיה עמנו אם אין-אין חלוק בדבר”, גמר בלבו.

– התבוא?

– בודאי אבוא.

– בחמש שעות אפוא ובזיק פשוט.

טיפן ארקדייביץ קם וירד אל המדור התחתון אל השר החדש הממונה עליו, והנה כאשר דמה כן היה: השר החדש הנורא על סביבו נמצא מעורב עם הבריות מאד, וטיפן ארקדייביץ סעד עמו סעודת בוקר ויאחר שבת עמו ולא הספיק לבוא אל אליקסיי אלכסנדרוביץ עד השעה הרביעית.

ח.

אליקסיי אלכסנדרוביץ שב מתפלת השחרית ולא יצא עוד מבית מלונו. שני דברים הוצרך לעשות ביום ההוא: ראשונה הוצרך לקבל ולשלוח דיפוטציה של בני נכר, שנועדה לנסוע לפטרבורג ונמצאה בעת ההיא במוסקבה, ואחרי כן היה לו לערוך אל האדבוקט את המכתב אשר אמר לו. הדיפוטציה באה בהשתדלותו של אליקסיי אלכסנדרוביץ ועם זה היו בה הרבה מכשולים לו וגם דברים שיש בהם סכנה, ועל כן שמח מאד, כי מצא אותה במוסקבה. חברי הדיפוטציה הזאת לא ידעו אפילו ידיעה כל שהיא לא את תפקידם ולא את חובתם. בתם לבבם האמינו, כי עליהם אך לברר את צרכיהם ואת מצב הענינים כמו שהוא ולבקש עזרה מאת

הממשלה, ולא עלתה על דעתם כלל, שמקצת מודעותיהם ורביעותיהם היו סיוע למפלגה הצוררת אותם וקלקלו בזה את הענין כולו. זמן רב הוכרח לטפל בהם ויכתוב להם פרוגרמה ויטל עליהם להשמר מנטות אל מחוץ לגבולים שגבל בה ויכתוב מכתבים לפטרבורג על אודותיה. לעזר עיקרי בדבר הזה יעד לא את הגרפינה לידיה איבנובנה. היא היתה מומחה בעניני דיפוטציות ואיש לא יכול להערים ולנחות דיפוטציות. בדרכים טובים להן כמוה. אחרי כלותה את מעשה זה כתב גם מכתב אל האדבוקט. בלי התישב בדבר עוד, נתן לו רשיון לעשות בדבר הזה, ככל אשר ייטב בעיניו, וישם במכתב שלש פתקאות מאת וורונסקי לאנה, שנמצאו בחפיסה שלקח מידה בחזקה.

מן היום אשר יצא אליקסיי אלכסנדרוביץ מביתו שלא על מנת לחזור, ומן היום אשר בל אל האדבוקט ויגד לו לאיש האחד הזה את אשר הוא אומר לעשות, וביחוד מן היום אשר עשה את הענין הזה שבמהלך חייו לענין של ניריות הורגל יותר ויותר ברעיון הזה והוברר לו, שמחשבתו יכולה להמלא.

בחתמו את מעטפת מכתבו אל האדבוקט שמע את רום קולו של טיפן ארקדייביץ, שהיה רגיל לדבר בקול רם. ריב היה לו לטיפן ארקדייביץ באותה שעה עם משרתו של אליקסיי אלכסנדרוביץ, כי דרש מהמשרת הזה, שיודיע לאדוניו על אודותיו.

“אין חלוק בדבר, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, – זה מוטב לו: עתה אגיד לו מיד את היחס אשר ביני ובין אחותו ואברר לו מפני מה אינני יכול לסעוד אצלו.”

– יואל נא! – אמר בקול ויאסוף את הניריות ושימם בנרתק.

– כחשת לי אפוא, הלא בבית הוא! – נשמע קול טיפן ארקדייביץ בדברו אל המשרת, אשר מאן לתנו להכנס, – והוא פשט את אדרתו בלכתו ויבוא אל החדר.

– שמח אשמח מאד, כי מצאתיך בבית. ובכן, אני מקוה... החל טיפן ארקדייביץ בשמחה.

לא אוכל לבוא, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בפנים זועפים, בעמידה ובלי קרוא לאורחו לשבת אתו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ רצה להתנהג עמו מאותו הרגע כמו שראוי לו להתנהג עם אחי אשתו, בזמן שהוא משתדל לגרשה; אך לא עלתה על דעתו, שימצא את לבו של זה מלא אהבה לו כים פורץ ושוטף על עבריו.

סטיפן ארקדייביץ הרחיב עיניו הנוצצות והבהירות.

- מפני מה אינך יכול? מה כוונתך בזה? - אמר בתמיהה מרובה צרפתי. - לא כן הדבר, כבר הבטחת, וכולנו מחכים לך ונכונים לקראתך.

- כוונתי, כי אינני יכול לבוא אליכם, על כי קרבת המשפחה שהיתה בינינו עומדת להבטל.

- איככה? מה זאת? על מה? - אמר סטיפן ארקדייביץ בצחוק קל.

- על כי אני משתדל על דבר כריתות ביני ובין אחותך הנושאה לי. כי הווקקתי...

אף עוד לא הספיק לגמור את דבריו, וסטיפן ארקדייביץ התחיל נוהג מיד לא כמו שדמה אליקסיי אלכסנדרוביץ, כי אנהה פרצה מקרבו וישב ישיבה חטופה על הכסא.

- לא, אליקסיי אלכסנדרוביץ, מה אתה אומר! - צעק אובלונסקי, ועל פניו נראה דאבון.

- כן הוא.

- סלח נא לי, לא אוכל האמין, לעולם לא אוכל...

אליקסיי אלכסנדרוביץ ישב גם הוא, כי ידעה נפשו, כי לא עשו דבריו את הרושם אשר חכה לו, כי על כרחו יצטרך לפרש דבריו יותר וכי גם אחרי כל פירושו לא ישונה היחס שבינו ובין גיסו.

- כן הוא, אנוס אני לדאבונך הרב לדרוש כריתות, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ.

- דבר אחד אומר לך, אליקסיי אלכסנדרוביץ. הנה ידעתי אותך, כי איש ישר וטוב אתה, וידעתי את אנה - סלח נא לי, לא אוכל לשנות את דעתי על אודותיה - כי אשה נחמדה וטובה היא ועל כן, אל נא יחר לך, אינני יכול להאמין לזאת. אך משגה הוא.

- אילו היה אך משגה.

- שא נא, אני מבין, - כנס אובלונסקי לתוך דבריו. - אבל מובן מאליו... דבר אחד אומר לך: אין להחפז. הזהר לך מן הפזיזות!

- אני לא נחפזתי, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, - ולהעז עם איש בדבר כזה אי אפשר. אבל כבר החלטתי החלטה גמורה.

- נורא הדבר! - קרא סטיפן ארקדייביץ ויאנה אנהה קשה. - אך זאת יש לך לעשות, אליקסיי אלכסנדרוביץ. אנה עשה נא זאת! עוד לא החלתי בדבר, מבין אני זאת. בטרם תחיל בו, בוא נא לפני אשתי, דבר נא עמה. היא אוהבת את אנה אהבת אחות. וגם אותך היא אוהבת, והיא אשה נפלאה. בשם ה' דבר נא עמה. עשה נא לי את החסד הזה. אחת אני מבקש מאתך..

אליקסיי אלכסנדרוביץ התחיל מהרהר, וסטיפן ארקדייביץ הביט אליו בהשתתפות בלי הפריעו משתיקתו.

- הלא תסע איה?

- אינני יודע. בגלל זה לא באתי אליכם. אני חושב, כי היחס שבינינו עומד להשתנות.

- מפני מה? אינני יודע מדוע ישתנה. ואני רוצה לחשוב, כי מלבד קרבת המשפחה יש בכך לפחות מעט מרגשי הידידות בינינו שהיו בקרבי תמיד... וכבוד מקרב לב, - אמר סטיפן ארקדייביץ וילחץ ידו. - גם אילו נכונו השערותיך היותר קשות, אינני רוצה ולעולם לא אקבל עלי לזון את אחד משני הצדדים ואינני יודע שבביל מה ישתנה היחס שבינינו. אבל עתה עשה נא זאת ובוא נא לפני אשתי.

- אך נחלקים אנו בדעותינו על הדבר הזה, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בקרירות. - אבל, אל נא נדבר בזה.

- אך למה לא תבוא לסעוד אצלנו לפחות, ביום הזה? אשתי מחכה לך. אנה בוא נא. והעיקר - דבר נא עמה בנדון זה. היא אשה נפלאה. בשם ה', על ברכי אתחנן אליך!

- אם אתם רוצים בזה כל כך, - ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ באנחה.

ובחפצו להשיאו לדבר אחר, שאל אותו בענין שהיה מעסיק את שניהם: על אודות השר החדש הממונה על סטיפן ארקדייביץ, שעוד לא הגיע לימי זקנה וכבר זכה למשרה גבוהה כזאת.

גם קודם לזה לא אהב אליקסיי אלכסנדרוביץ את הגרף אניצ'קין ותמיד נחלק עליו בדעות, אך בעת ההיא לא יכול לעצור ברוחו מהביע את השנאה, שרק בעלי פקידות מבינים אותו כראוי, את השנאה הכבושה שבלב אדם שנתקל במעלות המשרה לאדם שהורם בהן במהירות.

- הכבר ראית אותו? - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בצחוק לעג ובוז.

- אתמול היה אצלנו בבית ועדנו. כמדומה, שהוא בקי מאד בענינינו ועוסק בהם הרבה.

- אבל עסקנותו זאת למה היא מכוונת? אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ. - לעשות דבר או לשנות מה שנעשה לפניו? רעת ממלכתנו היא הנהגת עיניה על ידי ניריות והוא מן המצוינים שבבעלי האומנות הזאת.

- ואני לא אדע על מה נוכל לדבר בגנותו. את דרכו בעניני הממלכה אינני יודע, אבל בן-חייל הוא, זה ברור, - ענה סטיפן ארקדייביץ - הנה הייתי אצלו עתה, וסוף סוף בן חיל הוא. יחדו אכלנו פת שחרית, ואני למדתיו לעשות את המשקה הנודע - לעשות יין מתובל בתפוחי זהב. זה משקה מצנן מאד. ומה נפלא הדבר, שלא ידע זאת עד כה. המשקה ישר בעיניו מאד. אכן בן-חיל הוא.

סטיפן ארקדייביץ שם עיניו על השעון.

- אויה לי, השעה החמישית הגיעה, ועלי עוד ללכת אל דולגובושיין! ובכן בוא נא לסעוד עמנו. לא תוכל לשער, מה מאד נצטער אני ואשתי אם לא תבוא.

אליקסיי אלכסנדרוביץ שלח את גיסו בסבר פנים יפות הרבה מבשעת כניסתו.

- הבטחתי ואבואה, - ענה בפנים עצובים.

- האמינה לי, שאני יודע להעריך את החלטתך זאת, ומקוה אני, כי לא תתחרט, - ענה סטיפן ארקדייביץ בצחוק קל.

בשעת יציאתו לבש את אדרתו, וידו פגעה בשעת לבישתו בראשו של המשרת, ויצחק ויצא.

- בחמש שעות ובוזי, אנה בואה נא! - קרא עוד פעם אחת וישובו אל הדלת.

בעל הבית בא בשעה הששית, כשכבר נועדו שם אורחים אחרים. הוא נכנס יחד עם סרגיי איבנוביץ קוזנישביץ ופיסצוב אשר נפגשו אצל הפתח החיצון. הם היו, בלשונו של אובלונסקי, השנים המיוחדים מבני האינטליגנציה המוסקבאית שבין קרואי. שניהם היו אנשים נכבדים גם באפים גם בתכונות. הם נכדו זה את זה ונחלקו זה על זה תמיד כמעט בכל דבר – לא שהיו בני מפלגות שונות מתנגדות זו לזו ברוחן, להפך, מאשר היו שניהם ממחנה אחד (שונאיהם לא חלקו ביניהם כלל) אך שונים זה מזה במקצת ובפרטים קטנים, היתה המחלוקת מצויה ביניהם כל כך. ומאשר אין מחלוקת רחוקה מהתפשרות יותר משני דעות בדברים שהם מופשטים למחצה, היו שני אלה לא רק נחלקים תמיד בלי כל פתח הסכמה במקצת, כי אם גם רגילים זה ימים רבים לצחוק זה על זה, איש על שגיאות רעהו שאי אפשר להרחיקן ממנו, בלי בוא לכלל כעס עוד.

הם נכנסו בפתח מתוך שיחה במזג האויר, וסטיפן ארקדייביץ שראה אותם מרחוק, מהר אחריהם וישגם. ובאותה שעה כבר ישבו בחדר האורחים הנסיך אלכסנדר דמיטרייביץ אובלונסקי, שצ'רבצקי הצעיר, טורובצין, קיטי וקרינין.

סטיפן ארקדייביץ ראה ויתבונן כרגע, כי חדר האורחים מתנהג שלא כהוגן בלעדיו. דריה אלכסנדרובנה בשמלת המשי האפורה, שמלת החגיגה שלה, דאגה לפי הנראה גם לילדיה, האנוסים לסעוד לבדם בחדרם, גם לבעלה המאחר לשוב ביום כזה, ולא יכלה לבדה לערוב את האורחים האלה ולעשותם לחבורה אחת. כולם ישבו כעלמות בנות כהנים, שאין דעתן מעורבת עם הבריות (כך היה אומר הנסיך הזקן במקרים כאלה), ונראה שתמחו על עצמן, כיצד נודמנו פה ויגענו לבטא מלים אחדות לפעמים, כדי שלא לשתוק לגמרי. טורובצין בטוב מזגו הרגיש בבירור, שלא בין בני מינו הוא, וצחוק שפתיו העבות, שקבל בו את פני סטיפן ארקדייביץ, כמו דבר אליו בפירוש: "מה זה, אחי, הושבתני עם חכמים מחוכמים! ואני אין לי כי אם לשתות וללכת אל "היכל הפרחים". הנסיך הזקן ישב והחריש והסב לרגעים את עיניו הקטנות והנוצצות הצדה אל מול פני קרינין, וסטיפן ארקדייביץ הבין, שכבר יצר לו מלתא דבר חותא על החכם המדיני הזה, שמקדשים קרואים להראות ולהתפאר בו. קיטי הביטה אל הדלת והתאזרה בגבורה שלא להתאדם בשעת כניסתו של קונסטנטין לוויין. שצ'רבצקי הצעיר, אשר לא הוצג לפני קרינין, התאמץ להראות, שאינו שם לב לזה כלל. קרינין בא מלובש פראק ועניבה לבנה על צוארו כמנהג בני פטרבורג בסעודה שנשים משתתפות בה, וסטיפן ארקדייביץ הכיר בו על פי מראהו, כי רק לקיים דברו בא וכי בשבתו בחבורה זאת הוא ממלא חובה קשה לו מאד. הוא היה האשם ביחוד באותה הקרירות, אשר שמה אסורים וחבלים על הקרואים, עד שבא סטיפן ארקדייביץ.

כשנכנס סטיפן ארקדייביץ לחדר האורחים בקש סליחה מאתם ואמר להם, כי הנסיך עכב אותו. – הוא הנסיך, אשר היה לו לשעיר משתלה בכל פעם שנכשל בעון התאחרות והתעלמות, – וברגע אחד קרב את כולם זה לזה; את אליקסיי אלכסנדרוביץ ואת סרגיי אונישיב הושיב זה אל זה והשיא אותם לשאלת התבוללות הפולנים ברוסים, והם התחילו מדיינים בה מיד וגם פוסצוב נלוה אליהם. לטורובצין טפח על שכמו וילחש באזניו דבר מביא לידי גיחוך ויושיבהו אצל אשתו ואצל הנסיך. אחרי כן אמר לקיטי, כי יפה היא היום מאד ויצג את שצ'רבצקי לפני קרינין. ברגע אחד ערכב וחבר את כל הקרואים, ורוח חיים באה בחדר, וקולות מקולות שונים נשמעו. רק קונסטנטין לוויין עוד לא בא. אך גם זו היתה לטובה, כי ראה סטיפן ארקדייביץ בצאתו אל חדר האוכל, שהינות הטובים לקוחים מחנות דפרי ולא מחנותו של לוויין, ויחדר לבו בראותו זאת, ויצו למחר ולשלוח את הרכב אל לוויין וישב אל חדר האורחים.

אך בהיותו בחדר האוכל נקרה שם קונסטנטין לוויין לפניו.

– האם לא אחרתי?

– כלום אפשר לך שלא תאחר! – אמר סטיפן ארקדייביץ ויאחז בו בזרועו.

– הקרואים רבים בביתך? מי ומי הם? – שאל לוויין, ופניו האדימו שלא מדעתו, וינער בנעל ידו את השלג מעל מצנפתו.

– כולם מאוהבינו הקרובים. קיטי פה. נלכה נא והצתיך לפני קרינין.

סטיפן ארקדייביץ ידע בכל ליברליותו, כי ההתקרבות אל קרינין אי אפשר שלא יתגאה אדם בה קצת, ועל כן כבד בה את מבחר ידידיו. אבל ברגע ההוא לא יכול קונסטנטין לוויין להרגיש את כל העונג שבהתקרבות הזאת. אחרי הערב המיוחד ההוא, אשר פגש בו את וורונסקי, לא ראה את קיטי אפילו פעם אחת, חוץ מהרגע, אשר נראתה בו לעיניו במסלה הגדולה. במעמקי לבו ידע, שהוא עתיד לראותה ביום הזה, אלא שכבש את ידיעתו והשתדל להאמין, שאינו יודע זאת. ובשמעו, כי אמנם פה היא, נמלא פתאום שמחה גדולה וחרדה גדולה כל כך, שנעצרה נשימתו ולא יכול להוציא בשפתיו מה שרצה לאמר.

"מה טיבה עתה, מה טיבה? הכמו שהיתה קודם לזה היא, אם כמו שהיתה במרכבה? ומה אם אמת דברה אלי דריה אלכסנדרובנה, וכלום אי אפשר שיהי דברה זה אמת?" אמר בלבו.

– כן, כן, היציגני נא לפני קרינין. – בטא לוויין ביגיעת נפש, ובצעדי-און של עזות יתרה נכנס לחדר האורחים ויראנה.

והיא היתה לא כבראשונה ולא כמו שנראתה לעיניו במרכבה, כי אם אחרת לגמרי.

היא מלאה בהלה, מורך בבושה, אבל חנה גדל עוד יותר בגלל זה. היא ראתהו ברגע שנכנס בו כי חכתה לו, ובראותה אותו שמחה לקראתו, ומשמחתה הביאה אותה במבוכה גדולה כל כך, שרגע אחד – והוא הרגע אשר קרב בו אל בעלת הבית וישם עינו עליה שנית – נדמה לה ולו ולדולי, אשר ראתה כן זה, כי לא תוכל להתאפק ותתן את קולה בבכי. קיטי נתאדמה וחזרה וחזרה ונתאדמה וכאבן דומם ישיבה וחכתה לו, ורק על שפתיה נראה רעד קל. הוא נגש אליה ויגחן ויתן ידו לה בלי דבר דבר. אילו לא רעדו שפיה ועיניה לא נמלאו ולא התחילו נוצצות בשביל זה יותר מבראשונה, היה אפשר לחשוב שהיא צוחקת במנוחה בפנותה אליו.

– מה רבו הימים אשר לא ראינו זה את זה! – אמרה ותלחץ בהתחזקות יתרה את ידו בידה הקרה.

– את לא ראיתי, ואני ראיתיך, – אמר לוויין ופניו צהלו ונהרו מטוב לבו. – ראיתי אותך, בנסעך ממסלת הברזל ליירוגשובה.

– באיזה יום? – שאלה בתמיהה.

– ליירוגשובה נסעת, – אמר לוויין וירגש, כי גרונו הולך ונמלא מזרם השמחה הפורץ ועולה בכל קרבו. "איככה ערבתי את לבבי לתלות בנפש טהורה ותמימה כזאת רעיונות שאינם טהורים למדי! גם נראה לי, שנאמנים דברי דריה אלכסנדרובנה", אמר בלבו.

סטיפן ארקדייביץ אחז בידו וינהגה ויביאהו לפני קרינין.

– התודעו נא זה לזה, – אמר ויקרא בשמותם.

– נעים לי מאד להפגש שנית. – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בקרירות וילחץ את ידו של לוויין.

– הכבר ידעתם זה את זה? שאל סטיפן ארקדייביץ בתמיהה.

– שלש שעות ישבו במרכבה אחת, – אמר לוויין בצחוק, – אך יצאנו משם, כמו שיוצאים מנשף מסכות, בתאות נפש לדעת עם מי נודמנו, – על כל פנים התאיתי אני לדעת זאת.

– כן הוא אפוא! הואילו נא אדוני, – אמר סטיפן ארקדייביץ וירמוז על הפתח המוביל אל חדר האוכל.

הגברים יצאו שמה ויגשו אל השולחן המלא פרפראות שלפני המזון, עליו נמצאו ששה מיני יין-דגן, ששה מיני גבינה עם בויכי-כסף קטנים ובלי בויכים, ביצי דגים, דגים מלוחים ומיני כבושים שונים וקערות פתי לחם צרפתי.

הגברים עמדו לפני ינות הדגן המבושמים ושיחת סרגיי איבנוביץ קוזנישביץ וקרינין פיסצוב על דבר התבוללות הפולנים נפסקה לפני הסעודה הקרובה.

סרגיי איבנוביץ היה מהיר מאד לשים קץ פתאום גם לפלפול מופשט ועמוק בין חברים מתוכחים על ידי מילתא דבדיחותא ולשנת בזה את מצב

רוחם של המסובים עמו, וכדבר הזה עשה גם הפעם.

אליקסיי אלכסנדרוביץ הביא ראיות, שאי אפשר להתבוללות הפולנים ברוסים אלא על ידי עיקרים נעלים, שהאדמיניסטרציה הרוסית חייבת להכניס למדינת פולין.

פיסצוב עמד על דעתו, שאין עם מטמיע בקרבו עם אחר, עד שיהיה גדול ממנו במנין במקום שהם יושבים יחד.

קונושיב הודה במקצת לדברי זה ולדברי זה. וכשיצאו מחדר האורחים, אמר קונושיב, בצחוק, על מנת לסיים את השיחה:

– על כן יש בידינו אך תחבולה אחת להתבוללות בני הנכר, והיא להוליד בנים הרבה כפי האפשר. אני ואחי נופלים מכולכם. ואתם, אדוני הנשואים מתנהגים אתם, וביחוד אתם, סטיפן ארקדייביץ, בפטריוטיות גמורה, כמה ילדים לך? – פנה אל בעל הבית בצחוק ידיות וישם לפניו כוס קטנה מאד.

כל האורחים צחקו, וסטיפן ארקדייביץ הגדיל.

– כן היא, אין לך תחבולה טובה מזו! – אמר וילעס את הגבינה שבפיו וימסוך לו מין יין דגן מיוחד בכוס הקטנה אשר הושמה לפניו. והשיחה נפסקה באמת בבדיחה הזאת.

– גבינה זו לא רעה היא. הטוב בעיניך? – אמר בעל הבית. – האומנם עסקת עד בגימנסטיקה? – פנה אל לוויין וימשש בשמאלו את שרירי זרועו. לוויין צחק וימתח זרועו, וכמו גבעת ברזל קלל בתמונת גבינה עגולה נוצרה באצבעותיו של סטיפן ארקדייביץ מתחת לארג מעילו הדק של לוויין.

– שריר כפול ומכופל הוא! משמון הגבור אתה!

– אדמה, כי ציד דובים דורש כח גדול, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, אשר זרו לו עניני ציד, ובדברו מרח גבינה על פרוסת לחם דקה כקורי עכביש, אשר נתקרעה בידו בשעת מריחתו.

לוויין גחך קצת.

– לא כן הדבר. להפך, גם ילד יכול להמית דוב, – אמר לוויין ויט בגחינה קלה מפני הנשים, אשר קרבו עם בעלת הבית אל השולחן לשלוח ידיהן גם הן אל הפרפראות.

– עליך אמרו לי, כי הכית דוב, – אמרה קיטי, אשר יגעה לריק לאחוז במזלג פטריה חלקה, שאינה נתפשת מפני חלקתה, וביגיעתה זו נענעה את סלסלות שרוולה, וידה הלבנה הציצה מבעדן. – האומנם יש דובים באחוזתך? – הוסיפה ותסב אליו למחצה את ראשה הקטן והנחמד בצחוק קל על שפתיה.

לכאורה לא אמרה בזה דבר שלא כדרך כל הארץ, אבל הוא מצא לעצמו ערך גדול שאין להביעו בדברים בכל הברה מהברותיה, ובכל אחת מתנועות שפתיה ועיניה וידיה בדברה אליו כן. בהן הובעו לו גם בקשת סליחה, גם בטחון בו, גם דרך חבה רכה וזהירה, גם הבטחה, גם תקווה, גם אהבה, אשר לא יכול עוד להטיל ספק בה ואשר משמחתו הכבירה ששמח עליה כמו באה מועקה בגרונו.

– לא, אנתנו נסענו לפלך טבר. ובשובנו משם נודמתי במרכבה אחת עם גיסך או עם גיסו של גיסך, – אמר בבדיחה. – ומה מגוחכת היתה הזדמנות זו!

ובפנים שמחים ובלשון מבודת ספר באוני כל החבורה, כי אחרי אשר נודעה שנתו כל הלילה, פרץ אל המחלקה המוקצה לאליקסיי אלכסנדרוביץ, ועליו היתה אז אדרת קצרה של אכרים.

– הקונדוקטור רצה לשלח אותי על פי בגדי, שלא כמשל הידוע; אבל אני החלתי לדבר צחות; גם... אתה אדוני, – אמר בפנותו אל קרינין בבלי יכולת לזכור את שמו, – רצית בראשונה לגרשני כראוי לבעל אדרת כזאת, אבל אחרי כן היית למגן לי ואני מודה לך על זה. ככל לבי.

– זכויות הנוסעים לבחור להם מקומות הלכות סתומות הן ככלל, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, במחותו במטפחת את קצות אצבעותיו.

– ואני ראיתי, כי לא ידעת מה לעשות בי, – אמר לוויין בבדיחה מטוב לב, – ואמרה לדבר בלשון חכמה לכפר על אדרתי.

סרגיי איבנוביץ דבר עם בעלת הבית ובאחת מאוניו הקשיב גם לדברי אחיו ויבט אליו לרגעים בתלונה עצורה. "מה זה היה לו היום? כמנצח במלחמה הוא", אמר עליו בלבן; והוא לא ידע, כי כמו נתנו כנפים לאחיו ביום ההוא. לוויין ידע, כי היא שומעת את דבריו וכי נעים לה לשמעם, ורק הדבר הזה לבד העסיק אותו. לא רק בחדר ההוא, כי אם גם בכל הארץ לא ידע ולא הרגיש אלא את עצמו – אשר גדל וירם בעיניו לבלי חק – ואת קיטי; ויהי כמרחף במרומים, שלבבו תועה, מגובה מצבו, וכל אותן הבריות היפות, הקריינינים והאובולונסקים והעולם כולו רחוק ושפלו ממנו מאד על פי רגשותיו.

כמו בהזדמנות בעלמא וכאלו לא נמצא כל מקום אחר מסביב לשולחן הושיב סטיפן ארקדייביץ את לוויין ואת קיטי זה אצל זה בלי שים עיניו עליהם.

– גם פה תוכל לשבת, – אמר אל לוויין.

הסעודה היתה יפה, ויפם היו גם כלי השולחן, כי היה סטיפן ארקדייביץ אוהב להתנאות בכלי שולחנו. המרק המכונה "א א לא מארי לואיז" נעשה ככל משפטו; הליביבות הקטנות נמסו בפיות אוכליהן וכל חסרון לא נמצא בהן. שני משרתים ומטוויי עמהם, שלשתם בעניבות לבנות על צואריהם, עשו את מלאכתם במטעמים וביינות בלי שאון, במנוחה ובחשבון. וכשם שהסעודה עלתה יפה מצדה החמרי, כך עלתה יפה גם מצדה הרוחני. השיחה, שהיתה לפעמים כללית ולפעמים פרטית, לא נפסקה באמצע הסעודה, ולא עוד אלא שלבסוף העסיקה את המסובים כל כך, שהגברים לא חדלו לדבר דבריהם גם בקומם מאצל השולחן, וגם אליקסיי אלכסנדרוביץ התחזק עמהם.

•

פיסצוב אהב לדון בדבר עד שיתברר כל צרכו, גם בשיחה זו לא נתקררה דעתו במה שסייע לו סרגיי איבנוביץ, ביחוד מאשר הרגיש בעצמו, כי סוף סוף לא נכזבו דבריו.

– אני לא אמרתי מעולם, – אמר פיסצוב בשעת אכילת המרק, בפנותו אל אליקסיי אלכסנדרוביץ, – כי רבוי אוכלוסין בלבד מספיק, כונתי היתה בצרוף יסודי העם הנמצא, ואמנם לא בצרוף עיקרים הגיוניים.

– כמדומה לי, – ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ במתינות וברשלנות, כי אלה ואלה ענין אחד הם. על פי דעתי אין עם יכול להשפיע על עם אחר, עד שיהי עולה עליו בהתפחותו, עד שיהי...

– אבל על זה אנו דנים, – נכנס פיסצוב בקולו העבה לתוך דבריו, כי נחפו תמיד לדבר וכמו שפך כל נפשו בדברו – התפתחות גבוהה זו מה היא? מי גבוה מחברו בין עמי אנגליה, צרפת ואשכנז במדרגת ההתפתחות? מי מהם יקלוט לתוכו את החבר? הנה אנחנו רואים, כי בני נפות הרהיין נעשו צרפתיים, אף כל פי שהאשכנזים אינם נופלים מהצרפתים! – קרא בקול גדול, – אות הוא, כי יש בזה חוק אחר!

– כמדומה לי, כי יד ההשכלה הנאמנה תמיד על העליונה, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ וירם מעט את גבות עיניו.

– אבל איזו דברים נחשוב לסימניה של ההשכלה הנאמנה? – אמר פיסצוב.

– אני חושב, כי הסימנים האלה ידועים הם, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– הידועים הם למדי? – התערב בדבריהם סרגיי איבנוביץ בבדיחה דקה. – עתה גמרו, שאין השכלה נאמנה אלא קלסית; אבל רואים אותו, ששני הצדדים עודם מתוכחים במהירות בדבר הזה, ואין לכחד, שגם המתנגדים להשכלה הקלסית אומרים דברים של טעם.

– הלא קלסי אתה, סרגיי איבנוביץ: רצונך בכוס יין אדום? – אמר סטיפן ארקדייביץ.

– אינני מחוה דעתי על אודות השכלה זו או זו, – אמר סרגיי איבנוביץ ויצחק צחוק מעביר על מדותיו ויגש את כוסו – אני אך אמרת, כי שני הצדדים יש להם סברות נכונות, – הוסיף בפנותו אל אליקסיי אלכסנדרוביץ. – אני קלסי על פי ההשכלה שקניתי, אבל בשאלה הזאת אינני יודע בעצמי, למי אני. אינני רואה הוכחות ברורות, שמן הדין ראוי להבדיל לטובה את המדעים הקלסיים מהמדעים הריאליים.

– גם למדעי הטבע השפעה פדגוגית-השכלית, – סייע לו פיסצוב במהירות – זכר נא אתך את האסטרונומיה, או את הבוטניקה או הזואולוגיה עם שיטת החוקים הכלליים שלה!

– אני אינני יכול להסכים הסכמה גמורה לזה, – ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ. – לי נראה, כי אין להטיל ספק בדבר, שלמוד הלשונות מצד עצמו משפיע ביחוד השפעה טובה על ההתפתחות הרוחנית. מלבד זאת ברור בלי ספק שהשפעת הסופרים הקלסיים היא הדרכה מוסרית טובה ונפלאה, תחת אשר הוראת המדעים הטבעיים גוררת, למורת רוחנו, תורות און ושקר, שהן הנגעים הרעים שבדור הזה.

סרגיי איבנוביץ רצה להשיב דבר, אך פיסצוב הפריעו בעבי קולו העמוק, ובחום לבב החל להוכיח, שאין הדבר כן. סרגיי איבנוביץ המתין לו במנוחה, ופניו העידו בבירור, שתשובה נצחת נכונה בידו.

– אבל – אמר סרגיי איבנוביץ בצחוק דק ויפן אל קרינין, – על כרחנו עלינו להודות, שקשה לשקול את כל שכרם והפסדם של שני מיני המדעים האלה ושבודאי לא היו פותרים שאלה זו במהירות כזאת ובהחלטה גמורה כזאת, אילו לא היה להשכלה הקלסית יתרון זה שהזכרת בדברך האחרונים, והוא – אל נא נכחד – ההשפעה המוסרית נגד הניהיליסמוס.

– בלי כל ספק.

– אילו לא היה למדעים הקלסיים יתרון זה של השפעה מתנגדת לניהיליסמוס היינו מתישבים בדבר יותר ושוקלים את טענות שני הצדדים, – הוסיף סרגיי איבנוביץ בצחוק דק – ונותנים מקום רחב ידים לשני הדרכים האלה יחדו. עכשיו שאנו יודעים, שפילי ההשכלה הקלסית יש בהם סם מרפא לניהיליסמוס, אנו נותנים אותם ברוח עוז לפני חולינו... ומה אם יתברר שגם סם מרפא זה אין בהם? – סיים דבריו בבדיחה חכמה מחוכמת.

כל המסובים התחילו צוחקים כאיש אחד, כשדבר על אודות הפלפלים, וכיחוד הרים קולו וצחק בשמחה טורבוצין, שבכל שיחה היה מחכה אך לבדיחה שסופה לבוא.

סטיפן ארקדייביץ לא טעה בקראו לפיסצוב אל הסעודה. כל חבורה שפיסצוב נמצא בה לא נפקסה שיחת חכמים בה אפילו רגע אחד. סרגיי איבנוביץ אך סיים את דבריו בבדיחה, ופיסצוב מהר וירה אבן פנה לשיחה חדשה.

– גם לזה אין להסכים, – אמר פיסצוב, – אין להסכים, שזאת מטרת הממשלה. ברור הוא, שמחשבותיה בדבר הזה כלליות הן, ואינה משגחת בהשפעות שמעשיה יכולים לגרום. למשל, השכלת הנשים ראוייה להחשב לדבר שדרכו להזיק, ואף על פי כן פותחת הממשלה שעורים ואוניברסיטאות לנשים.

והשיחה נסבה אל הענין החדש הזה, אל שאלת השכלת הנשים.

אליקסיי אלכסנדרוביץ אמר, שרגילים לערב את השכלת הנשים בשאלת חרות הנשים, ורק בגלל זה אפשר לחשוב את השכלת הנשים לדבר שדרכו להזיק.

– ואני חושב להפך, – אמר פיסצוב, – ששתי השאלות האלה קשורות זו בזו; הרי זה עיגול שאין לו תוצאות. האשה מחוסרת זכויות מפני שאין לה השכלה מספקת, והשכלה אין לה מחסרון זכויות. אין לשכוח, שהשתעבדות הנשים רבה וישנה כל כך, שלעתים קרובות אין אנו רוצים לראות את התהום הרבה המבדלת ביניהן ובינינו.

– הנה דברת על אודות זכויות, – אמר סרגיי איבנוביץ, כאשר כלה פיסצוב לדבר, – והן הזכויות להיות שופטים מושבעים, חברים למועצות עירוניות, נשיאים להנהגות עירוניות, פקידים במוסדות הממשלה, חברים בפרלמנט...

– בלי כל ספק.

– אבל גם כי תמצאנה נשים מיוחדות במינן, אשר תוכלנה למלא תפקידים כאלה, כמדומה לי שהשתמשת במלת “זכויות” שלא כדיון. ראוי יותר לאמור: “חובות” כל איש יסכים לי, שבשעה שאנו עומדים על משמרותינו בתור שופטים מושבעים, חברי מועצה או עובדים בטלגרף, אנו רואים את עצמנו כמלאי חובה. על כן נכון יותר לאמור, כי הנשים מבקשות להן חובות, והדין עמהן. ואין לנו אלא לשבחן על בקשתן להשתתף בעבודת הגברים ולעזור להם.

– נכון הוא מאד, – הסכים אליקסיי אלכסנדרוביץ. – השאלה היא על פי דעתי, אם הן מוכשרות למלא חובות כאלה.

– בודאי תכשרנה מאד, – נטפל סטיפן ארקדייביץ אל המשוחחים, – כשתתפשט ההשכלה ביניהן. אנחנו רואים זאת...

– ומשל העם? – אמר הנסיך, אשר הקשיב זמן רב את דברי הנושאים והנותנים ועיניו הקטנות הבריקו מתוך לגלוג, – בפני בנותי הלא אוכל לאמור את המשל: שערן ערוך ודעתן קצרה...

– כדבר הזה ממש אמרו גם על הניגרים לפני שחרורם! – אמר פיסצוב בזעם.

– ואני אך אתמה, על כי הנשים מבקשות להן חובות חדשות, – אמר סרגיי איבנוביץ, – בשעה שאנו רואים, לדאבון נפשנו, שהגברים רגילים לברוח מן החובות המוטלות עליהן.

– החובות האלה זכויות תלויות בהן: שלטון, כסף וכבוד, ואתם מבקשות הנשים להן, – אמר פיסצוב.

– הרי זה דומה, כאילו בקשת לי זכות להיות מינקת והקפדתי, על כי נותנים שכר לנשים על זה, ולי אין רוצים לתת, – אמר הנסיך הזקן.

טורבוצין צחק צחוק גדול. וסרגיי איבנוביץ הצטער, על כי לא הוא אמר זאת. גם אליקסיי אלכסנדרוביץ חיך קצת.

– אבל גבר אינו יכול להיניק, – אמר פיסצוב, – ואשה...

– לא, כבר היה מעשה פאנגלי שהיניק את בנו באניה, – אמר הזקן ולא חשש לשיח שיחה שאינה נאה כזאת בפני בנותיו.

– ובודאי יהי מספר הנשים העובדות בבתי הפקידות כמספר האנגלים הדומים לאנגלי ההוא, – אמר סרגיי איבנוביץ.

– אבל מה תעשה עלמה, אשר אין לה בית? אמר סטיפן, בזכרו את צי'ביסובה, אשר בגללה סבר כפיסצוב וסייע לו במחלוקת חכמים זו.

– אם תתבונן היטב בחייה של עלמה כזאת, תראה, כי בזדון עובה את ביתה או את בית אחותה, אשר יכלה למצוא בו מלאכת נשים, – התערבה דריה אלכסנדרובנה פתאום וקול רוגז נשמע בדבריה, כי הבינה, לפי הנראה, מי היא העלמה, אשר כוון לה בעלה בדבריו.

– אבל אנו טוענים לעיקרו של דבר, לרעיון הנאמן שבו! – השיב פיסצוב ברום קולו העבה – האשה רוצה שינתן לה להיות בת חורין ומשכלת. עשוקה ורצוצה היא בדעתה שזה אי אפשר.

– ואני עשוק ורוצץ בדעת, שלא יקבלו אותי למינקת בבית גידול ילדים, - חזר ואמר הנסיך הזקן לשמחתו הגדולה של טורובצין, אשר בצחוק נפל האספרגוס מידו בקצהו העבה לתוך הציר.

יא.

כל המסובים השתתפו בשיחה הכללית חוץ מקיטי ולוויין. בראשונה, כשדברו בהשפעת גוי על גוי, עלה על לב לוויין מה שהיה לו לאמור בענין זה; אבל הרעיונות ההם, שקודם לזה היו חשובים בעיניו מאד, עברו בקרבו כשעפים מחזיונות לילה ולא העסיקוהו עוד כלל, גם תמוה היה בעיניו, שהאנשים האלה מכבירים מלים בדבר אין חפץ בו. לקיטי היה ראוי לכאורה להתעסק במה שדברו בזכויות הנשים ובהשכלתן לא פחות מהדברים בעצמם. כמה פעמים הרהרה בענינים האלה, בזכרה את ווריניקה רעותה, שקנתה לה בחוץ לארץ, ואת שעבודה הקשה של זו, כמה פעמים הרהרה ברות זה גם בעניני עצמה, במה שימצא אותה בימים הבאים, אם לא תהיה לאיש, וכמה פעמים נדונה עם אחותה בשאלות האלה! ועכשיו רחקו הדברים מלבה. בשיחה אחרת עסקו היא ולוויין. גם לא שיחה היתה זאת, כי אם התאחדות כמוסה, אשר הלכה וחזקה מרגע לרגע ויצרה בקרבם רגש גילה ורעדה מפני הדרך הנעלם, שהתיצבו עליו יחדו.

בראשונה ספר לה לוויין, - בתשובה על שאלתה, איך יכול לראות אותה בשנה הקודמת במרכבה, - את דבר הליכתו מקציר החציר דרך המסלה הגדולה ופגישתו אשר פגשה שם:

– הדבר היה בבוקר השכם, בשעה מוקדמת מאד. בודאי אך הקיצות ברגעים ההם. אמך ישבה בקרן זוית שלה. הבוקר היה יפה ונחמד. ואני בלכתי אמרתי בלבבי: מי זה נוסע פה במרכבה רתומה לארבעה? והסוסים היו נחמדים, וחוגים כטנים על צואריהם והנה פניך התנוססו עברו מול עיני, וארא בחלון והנה ככה את יושבת, ושתי ידיך אחוזות בקשורי רדיך, ואת צוללת מאד במחשבות, - אמר ויבדה. - ומה חשקה נפשי לדעת, במה הרהרת ברגעים ההם. הבדבר גדול?

– “שמא היו שערותי פרועות?” אמרה קיטי בלבה, אך בראותה את צחוק השמחה אשר הופיע על פניו לזיכרונותיו אלה, הכירה, כי אך רושם טוב עשתה עליו, ותתאם ותצחק בקול.

– זאת לא אזכור.

– מה טוב קול טורובצין בצחוק, - אמר לוויין ויתבונן בעיניו הרטובות ובגיותו המזדעזעת של זה.

– ואתה ידעת אותו מכבר? - שאלה קיטי.

– ומי לא ידעה!

– ואני רואה, שאתה מדמה, כי הוא איש רע?

– לא רע, כי אם נקלה.

– וטעות הוא בדיך! אל נא יקל בעיניך עוד! - אמרה קיטי - גם אני בזיתי לו בלבי, אבל הוא איש נעים ומצוין במדות טובות. לו לב טוב עד להפליא.

– איככה יכלת לדעת את לבו?

– מקורבים אנחנו מאד. אני יודעת אותו היטב. בחורף שבשנה האחרונה, ימים מעטים אחרי... בואך אלינו, - אמרה בצחוק של בקשת מחילה, שיש נמה גם בטחון במי שחטאה לפניו - חלו כל ילדי דולי בחלי הססגונית, והוא נקרה בביתם באחד הימים ההם. ובראותו את כל התלאה אשר מצאה אותה, - אמרה קיטי בלחש, - נכמרו רחמי עליה וישאר עמה בבית ויעזור לה לשמור את ילדיה החולים. שלשה שבועות ישב אתם בביתם ויהי כאומנת נאמנה לילדים.

– אני מספרת לך לונסטנטין דמיטריוביץ את מעשי טורובצין בימי תחלואי הילדים, - אמרה אל אחותה בהסבת פנים אליה.

– כן הוא, הוא הפליא לעשת עמדי! - אמרה דולי ותבט ותצחק צחוק ידידות אל טורובצין, אשר הרגיש שהן מדברות בו.

– סלחי נא, סלחי, מעתה לא אוסיף לדין אנשים לכף חובה! - אמר בשמחה ודבריו יצאו מלבו.

יב.

בשיחה על אודות זכויות הנשים נכללו שאלות הנשואים, שאין הנשים דומות בהם לגברים על פי החוק, שאלות שקשה לפלפל בהן בפני נשים. פיסצוב נגע בהן פעמים אחדות בשטף לשוננו בשעת הסעודה, אך סרגיי איבנוביץ וסטיפן ארקדייביץ השכילו להפליגו בדברים בכל פעם.

אך כאשר קמו מאצל השולחן, והנשים יצאו מחדר האוכל, לא יצא פיסצוב אחריהן ויפן אל אליקסיי אלכסנדרוביץ ויחל להסביר לו את סבתם העיקרית של הצדדים השונים שבין אנשים לנשים בזכויותיהם. שנוי הזכויות שבין איש ואשתו הוא, על פי דבריו, מה שאין הבעל הבוגד באשתו והאשה הבוגדת בבעלה נושאים עונש אחד לא על פי החוק ולא על פי דעת הצבור.

סטיפן ארקדייביץ נגש בחפזו אל אליקסיי אלכסנדרוביץ ושאלהו, אם לא טוב בעיניו לקטר.

– לא, אינני מקטר, - ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ במנוחה וכמו בכוונה להראות, שאינו מתירא מדברי שיחה כאלה חזר ופנה אל פיסצוב בצחוק קר.

– אני חושב, כי יסודי ההשקפה הזאת מונחים בעצם הענין, - אמר אליו ויכון לעבור אל חדר האורחים; אך פתאום התחיל טורובצין מדבר, ופניו נסבו אל אליקסיי אלכסנדרוביץ

– השמעת אדוני על אודות פריאצניקוב? - אמר טורובצין. שהיה לבו טוב ביין שמפן וזה זמן רב חכה למקרה, אשר יתן לו להפריע את הדממה, אשר קשתה עליו. וסיה פריאצניקוב, - אמר ויפן בבדיחתו הנעימה שעל שפתיו הרטובות והאדומות אל המכובד שבקרואים, אל אליקסיי אלכסנדרוביץ, - היום ספרו לי עליו, כי נלחם מלחמת שנים עם קוויטסקי בעיר טבר ומיתתו.

כשם שדרכו של אדם הוא, שנראה לו, כאילו הוא נוקף דוקא את המקום הכואב עליו, כך נראה לו לסטיפן ארקדייביץ ביום ההוא, שבכל רגע נגעה השיחה כמו בכוונה בצרות לבבו של אליקסיי אלכסנדרוביץ. וכבר רצה להטות את גיסו עוד הפעם מאצל המדבר עמו, אבל אליקסיי אלכסנדרוביץ בעצמו שאל בתאווה נפש:

– על מה נלחם פריאצ'ניקוב?

– על אשתו. אכן בן חיל הוא! הוא קרא אותו למלחמה וימיתו!

– אה! - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ במנוחה מגולה וירם גבות עיניו ויעבור אל חדר האורחים.

– מה מאד אשמח, כי באת אלינו, - אמרה לו דולי בצחוק שיש עמו דאגה, בפגשה אותו בפרוזדורו של חדר האורחים; - ואני צריכה לדבר עמך. נשבה נא פה.

אליקסיי אלכסנדרוביץ ישב אצל דריה אלכסנדרובנה במנוחה המגולה, אשר העטו עליו גבות עיניו המורמות ויצחק צחוק קל שאינו יוצא מן הלב.

– הנני – אמר לה, – גם אין אני, וכבר אמרתי לבקש סליחה מאתך ולהתפטר מיד. מחר עלי לנסוע.

דריה אלכסנדרובנה היתה מובטחת בה, באנה, שנקיה היא מעון, והרגישה בעצמה, שפניה מלבינים ושפתיה רועדות מכעס על האדם הקר ואביר הלב הזה, המחשב להשחית את רעותה הנקיה בשלות השקט כזאת.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, – אמרה לו ותבט אל עיניו בפנים חזקים מתוך סערת לב – הנה שאלתי אתך לשלום אנה, ולא השיבות לי. מה לה?

– כמדומה לי, כי שלום לה, דריה אלכסנדרובנה, – ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ, בלי הסתכל בה.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, סלח נא לי, אין לי רשות... אך אוהבת ומכבדת אני את אנה כאחות לי, אני מבקשת, אני מתחננת לפניך, כי תגיד לי מה נהיה ביניכם? מה מצאת בה עול?

אליקסיי אלכסנדרוביץ קמט פניו ויעצום עיניו כמעט לגמרי ויורד ראשו.

– אדמה, כי אישך אמר לך, מפני מה אני חושב, כי עלי לשנות את דרכי עם אנה ארקדייבנה, – אמר אליה בלי הבט לתוך עיניה ויסתכל כמתרעם בשצ'רבצקי שעבר ברגע ההוא אל חדר האורחים.

– לא אאמין, לא אאמין, לא אוכל האמין לזה! קראה דולי בזעם ותחבק את זרועותיה הצנומות. אחרי כן עמדה במהירות ותשם את ידה על שרוולו של אליקסיי אלכסנדרוביץ, ותאמר: – פה יפריעונו. נלכה נא שמה.

התרגוזתה העירה את אליקסיי אלכסנדרוביץ ויקם וילך אחריה כסר אל משמעתה אל חדר למוד הילדים, וישבו אצל השולחן המחופה בד מזופף שכולו נשרט בסכינים קטנים.

– לא אאמין, לא אאמין לזאת! – אמרה דולי ותתאמץ לראות את מבט עיניו, שהיה מתחמק ממנה.

– אי אפשר שלא להאמין למעשים שהיו – אמר סרגיי אלכסנדרוביץ בהדגשת מלת מעשים.

– אך מה עשתה? – אמרה דריה אלכסנדרובנה. – מה המעשה אשר עשתה?

– היא שכחה את חובותיה ותבגוד באישה. זה המעשה אשר עשתה, – ענה ואמר לה.

– לא, לא, אי אפשר! לא, בשם אלהים אשבע, כי טעית, – אמרה דולי ותגע בידיה אל רקותיה ותעצום את עיניה.

אליקסיי אלכסנדרוביץ צחק צחוק קר של תנועת שפתים בלבד, בחפצו להראות גם לה, גם לו בעצמו, עד כמה הדבר ברור בעיניו; אבל טענותיה שטענה בהתלהבות כזאת, אף על פי שלא הטוהו הטיה כל שהיא מדעתו, חדשו והגדילו את מכאוביו, ויחל לדבר בחום לבב.

– קשה מאד לאיש לטעות בזה, בזמן שאשטו בעצמה אומרת לו, שכן הוא; בזמן שהיא אומרת לו בפירושו, כי שמונת שני חיי נשואיהם והבן אשר להם אך שגיאה הם וכי רוצה היא לחזור לראש, לחיים חדשים, – אמר בחמת רוחו וינשום וישאף באפו.

– אנה ופריעת מוסר – אין שתי אלה מצטרפות בלבי, לא אוכל להאמין לזאת.

– דריה אלכסנדרובנה! – אמר אליה והפעם כונן עיניו אל פניה המביעים צער ובקשת טובה, אף הרגיש בעצמו, כי שפתיו נפתחות עמה שלא מדעתו, – מי יתן ויכלתי עוד להטיל ספק בדבר, את כל הון ביתי אני נכון לתת בזה. כל הימים אשר הסתפקתי עוד נענית מאד, אבל טוב לי או מעתה. כאשר הסתפקתי יכולתי עוד ליהל; ועתה אבדה כל תקוה ואף על פי כן אני מסתפק בכל. וכל כך אסתפק, שאני שונא את בני, ויש אשר לא אאמין כי בני הוא. אומלל אני מאד.

ואמנם לא הוצרך עוד לאמור לה זאת, כי בשומו עיניו על פניה, ראתה ותבן את הדבר, ורחמייה נכמרו עליו, ואמונתה בתומת רעותה נמוטה בקרבה.

– נורא הדבר, נורא ואיום! אך האומנם גמרת באמת לשלחה?

– גמרתי לאחוז בתחבולה הזאת שאין קשה ממנה. אין לי עוד מה לעשות.

– אין מה לעשות, אין מה לעשות... – אמרה בעינים מלאות דמעה. – לא, אין לך לאמור כזאת!

– בגלל זה נוראה היא צרה כזאת שאי אפשר לבעליה להטות שכמו ולסבול כבכל צרה אחרת – למשל בדבר אבדה או מיתה – כי אם אנוס הוא לעשות מעשה, – אמר אליה, כמו ראה את רעיוני לבה. – אנוס אני לצאת משפל מצבי, שאני נתון בו; לא נוכל לשבת שלשתנו יחדיו.

– אני מבינה, מבינה אני היטב, – אמרה דולי ותורד ראשה ותדום, בזכרה את מצבה היא, את צרתה הביתית, ופתאום הרימה את ראשה בתנועה עזה ותחבוק את ידיה כנכונה לדבר תחנונים ותאמר: – אך שמע נא! הלא נוצרי אתה. שים לבבך אליה! מה יהי חלקה, אם תעובה?

– כבר שמתי את לבבי, דריה אלכסנדרובנה, גם עיינתי בדבר הרבה, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ, ופניו נתכסו כתמים אדומים, ועיניו העכורות הביטו לנכח אליה. הפעם חמלה עליו דריה אלכסנדרובנה ככל נפשה. – הלא כן עשיתי אחרי הודיעה אותי את חרפתי; לא שנית דבר בסדרי הבית. אני הספקתי בידה לעשות תשובה, התאמצתי להצילה מרעתה. ומה עלתה בידי? גם את הדבר הקטן והקל אשר דרשתי מאתה, שלא לפרוץ את גדר הנמוס, – אמר בחום לבו, – לא עשתה למעני. – אפשר להציל את האובד, בזמן שאינו רוצה באבדון נפשו; אבל מי שהשחית את דרכו ונשתרש בעון כל כך, שהאבדון בעצמו הצלה בעיניו, מה לעשות לו?

– כל מה שבעולם חוץ מכריתות! – ענתה דריה אלכסנדרובנה.

– אבל "כל מה שבעולם" זה מה הוא?

– לא, נורא הדבר. הן לא תהיה עוד לכל איש, אבוד תאבד!

– ומה אני יכול לעשות? – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ וירם כתפיו וגבות עיניו. זכר המעשה האחרון אשר עשתה לו אשתו המרה את רוחו כל כך, שחזר לקרירותו הקודמת, שבתחלת השיחה הזאת. – אני מודה לך מאד על השתתפותך, אבל עת לי, – אמר ויקם ללכת.

– לא, המינה עוד! אין לך להאבידה. שמע ואספרה לך את אשר מצא אותי. אני הייתי לאיש, ואישי בגד בי; בחמתי ובקנאתי אמרתי לנוש הכל ובעצמי חפצתי... אבל שבת ונחמתי, ומי עזר לי בזה? אנה היתה בעזרי. ועתה הנני חיה. הילדים גדלים, אישי חוזר לביתו ומכין את עותתו, והרי הוא הולך ומזדכך טוב, ואני חיה... אני סלחתי, גם אתה חייב לסלוח.

אליקסיי אלכסנדרוביץ הקשיב וישמע, אך דבריה לא צלחו עליו עוד. כל החמה, אשר בערה בו ביום אשר גמר לשלח את אשתו, חזרה ונעורה בקרבו, ויתנער ויאמר בקול רם יורד חזרי לבב:

– לסלוח אינני יכול ואינני רוצה וגם רע הוא בעיני. אני עשיתי בעד האשה הזאת כל אשר היה לאל ידי, והיא רמסה כל זה בבוץ אשר הטבעה בו. לא איש רע אני, מעולם לא שנאתי את איש, אך אותה אני מתעב בכל לבי ונפשי, ולא אוכל גם לסלוח לה, כי שנאתיה מאד על כל הרעה אשר עשתה לי! – אמר בקול שדמעות חמה הורגשו בו.

– אהבו את שונאיכם... לחשה דריה אלכסנדרובנה בבושת פנים.

אליקסיי אלכסנדרוביץ ענה על זה בצחוק בוז: כלום לא ידע פתגם זה מכבר, אך במאורע שלו לא היה אפשר לנהוג על פיו.

– "אהבו את שונאיכם" נאמר, אך אי אפשר לאדם לאהוב את שונאיו. סלחי נא לי, כי העצבתי את רוחך. הלא כל אחד די לו בצרות נפשו! – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויתפטר במנוחה ויסע לדרכו.

יג.

בקומם מאצל השולחן רצה לוויין ללכת אחרי קיטי אל חדר האורחים; אבל מתירא היה, פן ירע בעיניו, אם תראהו נסרך אחריה בפרהסיה כל כך, וישאר בחבורת הגברים, וישתתף בשיחה הכללית ובלי ראות את קיטי בעיניו הרגיש את תנועותיה ואת מבטיה ואת מקומה בחדר האורחים.

בלי התמהמה רגע ובלי יגיעה כל שהיא קיים מיד מה שהבטיח לה לדין את כל אדם לכף זכות ולאהוב את כל הבריות בכל עת. כחבורה דברו על אודות הקהלה הרוסית²⁴, אשר מצא בה פיסצוב יסוד מיוחד, שקרא לו יסוד מקהלתי. לוויין סבר באמת לא כפיסצוב ולא כאחיו, אשר הודה במקצת וכפר במקצת בערכה של קהלה זו. אולם דברו עמהם במקום הזה השתדל אך לפשר ביניהם ולתרץ קצת את קושיותיהם שהקשו זה על זה. לבו לא נגרר כלל אחרי הדברים אשר דבר בפיו ופחות מזה נגרר אחרי הדברים אשר דברו הם, אך כל חפצו היה, שייטיב וינעם להם ולכל בריה. באותה שעה ידע, כי אין דבר אחד חשוב לו, והדבר האחד הזה נמצא בראשונה בחדר האורחים ואחרי כן נטה ממקומו ויקרב ויעמוד לפני הפתח. בלי פנות כה וכה הרגיש מבט מכוון אליו וחיך קל על שפתיים ולא יכול עוד להמנע מהסב פניו אל העבר ההוא והיא עמדה בפתח עם שצ'רבצקי והביטה אליו.

– אני דמיתי, כי את הולכת אל הפורטופיאנה, – אמר בגשתו אליה. – זה הדבר אשר אני חסר לנפשי בכפר: מוסיקה אין לי שם.

– לא. אנתנו הלכנו אך לקרוא לך ואני מודה לך כי באת נהג – אמרה ותצחק אליו בשכר זה. – מה חפץ בהתנחלות זו? הן לא יטה איש את רעהו מדעתו עד עולם.

– אמת הדבר, – אמר לוויין, – על פי רוב אין אדם מתוכח בהתלהבות אלא מפני שאינו יכול להבין, מה רצונו של החולק עליו להוכיח לו.

פעמים רבות התבונן לוויין בפלפולי חכמים חולקים זה על זה, כי אחרי יגיעות רבות וזרמי מלים וסברות דקות הגיעו בעלי המחלוקת לכלל הכרה, שאותו הדבר, שיגעו כל כך להוכיח זה לזה, נודע לשניהם מכבר, עוד מתחלת הוויכוח, אלא שמה שחביב לאחד אינו חביב לשני, ועל כן אינם רוצים לקרוא איש את הדבר החביב לו בשמו, כדי שלא תגע המחלוקת בדבר הזה בעצמו. פעמים רבות ראה, שבעוד בעלי המחלוקת מתווכחים, מבין אחד מהם, מה הוא הדבר החביב לחברו החולק עליו, ופתאום מתחבב הדבר ההוא גם עליו בעצמו, והוא מסכים לבעל מחלוקתו, וכל הטעמים והנמוקים בטלים ונדחים מאליהם, כי אין צורך בהם עוד; וכן ראה גם מעשים שהיו להפך, שהאחד מגלה מה רצוי לו, ובשביל מה הוא מציא טעמים ונמוקים, ואם ידבר דבריו בדיעת ובכל לבו, יסכים לו חברו פתאום ויחדל פתאום לטעון נגדו. זאת היתה כוונת לוויין בתשובתו שהשיב לה.

היא קמטה את מצחה והשתדלה להבין את כוונתו. אך כאשר החל להסביר לה, הבינה מיד.

– מבינה אני: צריך לדעת בשביל מה הוא טוען ומפלפל, מה הוא מחבב, ואז אפשר...

באמת הבינה והביעה היטב את הרעיון אשר לא ברר כל צרכו. לוויין בדה בדיחה של שמחה: נפלא היה בעיניו מאד אותו המעבר מהוויכוח הארוך והמסובך עם פיסצוב ועם אחיו אל לשון קצרה וברורה זאת, שרעיונות מרובי תוכן נמסרו בה כמעט בלי מלים.

שצ'רבצקי נסב מאצלו, וקיטי קרבה אל אחד משולחנות הקלפים שהוצגו שם ותשב ותקח קנה-קרטון בידה ותשרטט בו עיגולים עיגולים על כסוי הארג הירוק החדש.

אצל השלחן חזרו ודברו שניהם בענין שנשאו ונתנו בו המסובים בשעת הסעודה: בחרות ובעבודות לנשים. לוויין אמר, שהוא מסכים לדעתה של דריה אלכסנדרובנה, כי עלמה שלא נשאה לאיש יכולה למצוא עסק הגון לה בביתה, אף הביא ראייה לדבר ממנהגו של עולם, שאין כל בית יכול להתקיים בלי אשה עוזרת, שגם בבתי עניים גם בבתי עשירים אי אפשר בלי אומנות שכירות או קרובות.

– לא, – אמרה קיטי ותתאדם, ואף על פי כן הביטה אליו באומץ לבב מרובה בעיניה המלאות תום, – יש אשר לא תוכל עלמה להכנס לבית אבות בלי השפל כבודה, ובעצמה...

ודי היה לו ברמיזה הזאת להבין את אשר בלבה.

– אמנם כן הוא, – ענה ואמר לה, – כן, כן, כן, צדקת, צדקת!

וכרגע הוברר לו כל מה שטען פיסצוב בשעת הסעודה לחרות הנשים; כל דבריו של זה הובררו לו אך ברגע ההוא, בראותו בלב קיטי את היראה מפני גורלה של עלמה שלא זכתה להנשא והחרפה התלויה במצב זה, באהבתו לה הרגיש את כל אותה היראה והחרפה ויבטל כרגע את כל מה שטען בעצמו בשאלה הזאת.

אחרי כן שתקו שניהם. היא הוסיפה לשרטט על השולחן. בעיניה נראו ברק נפש שאננה. גם עליו הוצקה שלות נפשה זאת, וכל קרביו מלאו רגשי עונג הולך וחקק.

– מה זה היה לי! את כל השולחן כסיתי שרטוטים! – אמרה ותנח את הקרטון ותנע תנועה קטנה כנכונה לקום.

“איככה אותך לבדי בלעדיה?” אמר בלבו בפחד ויקח את הקרטון. – שמעי נא, – אמר וישב אצל השולחן. – רוצה אני זה ימים רבים לשאול אותך דבר אחד.

ובדברו כונן מבטו אל עיניה, אשר הביעו חבה לו, אף על פי שגם חרדה נשקפה מתוכן.

– שאל נא, שאל.

– זה הדבר, אמר ויכתוב ראשי תיבות של שאלה זאת: “כאשר השיבות לי: זה אי אפשר, כונת לעולם או אך בעת ההיא?” לא היה כל יסוד לשער, שתקרא את המאמר הארוך הזה על פי ראשי תיבותיו אך הוא נתן עיניו בה, ופניו העידו, שכל חייו תלויים בשאלה, התגיד את חידתו אם אין.

היא הסתכלה רגע בעיון, אחרי כן סמכה את מצחה המקומט קצת על ידה ותחל לקרוא. לפעמים הסבה עיניה אליו ושאלה אותו במבטה: “הכן הוא, כאשר אדמה?”

– הבינותי, – אמרה ותתאדם.

– איזו תיבה פה? – אמר ברמזו על האות שכוון בה לתיבת “לעולם”.

– “לעולם”, – אמרה לו, – אך לא נכון הוא.

הוא מהר וימח את הרושם ויתן את הקרטון בידה ויקם, והיא כתבה לו ששה ראשי תיבות.

דולי התנחמה לגמרי מדאבון נפשה על דברי שיחתה עם אליקסיי אלכסנדרוביץ בראותה את שתי התמונות האלה: את קיטי שהזיקה קרטון בידיה והביטה למעלה בצחוק קל של דאגה ושמהח אף פני לוויין, ואת תמונתו היפה של זה, שהיה כפוף על השולחן, ועיניו הבורעות נכונות פעם אל השולחן ופעם אל קיטי. פתאום נהרו פניו, כי מצא את חידתה: באותיותיה נאמר: “אז לא יכולתי להשיב תשובה אחרת”.

הוא הביט אליה דרך שאלה ודאגה.

– רק אז?

– כן הוא, - ענתה אותו לא בדבור, כי אם בצחוק הקל שעל שפתיה.

– אבל... עתה? – שאל אותה עוד.

– אם כן קרא נא זה. הנני להגיד מה שאני רוצה, מה שאני רוצה מאד! – אמרה לו ותכתוב בראשי תיבות: "שתוכל לשכוח מה שהיה ולסלוח על כלי".

לווין חטף את הקרטון באצבעות נטויות ורועדות והקרטון נסדק בידו, ויכתוב בראשי תיבות: "אין לי מה לשכוח ועל מה לסלוח. אני לא חדלתי לאהבך".

קיטי הסתכלה בו, והצחוק לא סר מעל שפתיה.

– הבינותי, - לחשה לו.

אז ישב ויכתוב לה מאמר ארוך, והיא הבינה הכל ובלי שאול אותו, אם הטיבה להבין, לקחה את הקרטון ותשב לו כרגע על דבריו.

זמן רב לא יכול להבין מה שכתבה לו והרבה להסתכל בעיניה, כי נסתרה בינתו מרב שמחה וגיל. בכל יגיעתו לא יכול למצוא את התיבות, אשר כוונה להן באותיותיה; אך על פי עיניה היפות והמאירות מעליצות לבה הבין כל מה שהוצרך לדעת, ויכתוב שלש אותיות אך הוא טרם כלה לכתוב, והיא קראה מאחרי זרועו וגמרה מעצמה על פה את אשר היה עם לבבו לכתוב לה ותשב לו בכתב: כן.

– משחקים אתם במשחק "סיקריטאיר"? – אמר הנסיך הזקן בגשתו אליהם. – אבל נסעה נא, אם רוצה את להספיק לבוא אל התיאטרון.

לווין קם וינהג את קיטי עד לפני הפתח.

בשיחתם הספיקו להביע הכל: כי היא אוהבת אותו, כי תגיד זאת לאביה ולאמה וכי למחר יבוא אל ביתם בבוקר.

יד.

כשנסעה קיטי משם ולווין נותר לבדו הרגיש דאגה רבה כל כך, וכל כך קצרה נפשו לחכות עד היום השני בבוקר לרגע אשר ישוב לראותה ויתחבר עמה לעולם, שחרד חרדת מות מפני ארבע עשרה השעות שהיה עתיד לבלות בלעדיה. נחוץ היה לו לשבת ולדבר עם איזה איש, כדי שלא ישב בודד וכדי להחיש את מרוצת העת. סטיפן ארקדייביץ יכול להיות לו לחבר טוב מאד, אבל הוא נסע, לפי דבריו, אל נשף אחד, ובאמת נסע אל הבלט, ולא הספיק לוויין אלא להגיד לו, כי מאושר הוא וכי אוהב הוא אותו ועד עולם לא ישכח את אשר עשה לו. ומבטו ובדיחתו של סטיפן ארקדייביץ הראוהו לדעת, כי הבין היטב את הגיון לבו.

– ומה תאמר, לא עת עוד למות? – אמר סטיפן ארקדייביץ וילהץ את כף לוויין ברגשו.

– לא ולא! – אמר לוויין.

גם דריה אלכסנדרובנה כמו ברכה אותו בהתפטר מהמנו ובאמרה לו: מה ישמח לבי, כי שבת ופגשת את קיטי, יש להוקיר כל ידידות ישנה. – דבריה אלה לא נעמו לו. היא לא יכלה להבין, כמה גדול כחו של הענין הזה וכי לא היה לה לערוך את לבבה להזכירו. כאשר התפטר מהם, דבק באחיו, כדי שלא להותיר לבדו.

– אנה אתה נוסע?

– אל ישיבת הזמסטבה.

– גם אני אסע עמך. הטוב בעיניך?

– טוב מאד, הבה נסעה, - אמר סרגיי איבנוביץ בצחוק קל. – מה זה היה לך היום?

– מה היה לך? מאושר אני היום! – אמר לוויין ויורד את חלון מרכבה. – הלא היטבתי עשה. האויר מחניק פה. אני מאושר. למה לא נשאת אשה מעולם?

סרגיי איבנוביץ בדה בדיחה קצרה.

– אני שמח מאד, כמדומה לי, שהיא עלמה נחמ... התחיל סרגיי איבנוביץ

– חדל לך, חדל, חדל! – נתן עליו לוויין בקולו יחזק בשתי ידיו בצורון אדרתו של אחיו וילטוה בו. "היא עלמה נחמדה" היו בעיניו מלים פשוטות ושפלות מאד, שלא התאימו כלל וכלל לרגשו לבו.

סרגיי איבנוביץ התחיל צוחק צחוק שמחה, וזה היה מקרה שאינו מצוי אצלו.

– אף על פי כן מותר לי לאמור, שאני שמח על זה מאד.

– זה יהי מותר לך מחר, מחר, אך למחר, ורב לך! אל תשמע קולך עוד, - אמר לוויין ויליטהו שנית באדרתו ויוסף: - אכן אהבה גדולה אהבתך! יכול אני אפוא לבוא אתך אל הישיבה?

– בודאי יכול תוכל.

– במה אתם דנים היום? – שאל לוויין, בלי עצור בבדיחתו.

הם באו אל הישיבה, ולוון הקשיב שם לקול המזכיר, אשר קרא קריאה מגומגמת את הפרוטוקול שבסדר היום, בלי הבין בעצמו, לפי הנראה בבירור, מה שכתוב בו, ועם זה הכיר בו לוויין, שהוא גבר נעים וטוב ונחמד. בגמגמו ובמבוכתו בשעת קריאתו נראה לו, שכן הוא. אחרי כן התחילו החברים לשאת נאומים. הם נדונו בנכיון סכומים ובקביעת צנורים וסרגיי איבנוביץ עקץ בלשונו שנים אנשים מחבריו ודבר זמן רב בקול גבור ומנצח; ואחד החברים רשם לו איזו דברים על פסת נייר וישב לו בתחלה בקצת בישנות ואחרי כן העקיצות חדות ויפות, אחרי כן דבר סוויז'סקי (שהשתתף בישיבה ההיא) גם הוא איזו דברים יפים ונכוחים. לוויין הקשיב את נאומיהם וראה בבירור, שאין כאן לא סכומים מנוכחים, לא צנורים ולא שום דבר מכל מה שדנו בו, וגם לא כעטו הנאומים זה על זה כלל, וכולם אנשים טובים ונחמדים, וכל זה נעשה יפה ובטוב טעם ביניהם. הם היו למכשול לאיש בדרכיהם וכולם היו אך שמחים וטובי לבב. רק על דבר אחד התפלא, על כי ביום הזה היו לבותיהם ערומים לפניו, ועל פי אותות קטנים, שלא היה מתבונן עליהם קודם לזה, הכיר וידע את נפשותיהם וראה בעיניו, שכולם כאחד טובים. ביחוד ראה, שכולם נעשו אוהבים לו בלי גבול. זאת ראה על פי הדבור שדברו עמו ועל פי מה שהביטו אליו בהסברת פנים ובחבה גם כל החברים אשר לא ידע מתמול שלשום.

– ומה תאמר, הנוחה דעתך? – שאל אותו סרגיי איבנוביץ

– דעתי נוחה מאד. לא שערתי, שהדבר מעסיק כל כך. אך טוב ויפה כל זה.

סוויז'סקי קרב אל לוויין ויקרא לו ללכת עמו אל ביתו לשנות חמים. לוויין לא יכול לזכור ולהבין, מה הדבר אשר הרעימו בפעם האחרונה בדברו עם סוויז'סקי ומה בקש למצוא בו באיש הזה ולא מצא. הלא איש חכם הוא ונוח לבריות עד להפליא.

– שמח אשמח מאד, - אמר אליו וישאלהו לשלום אשתו ולשלום גיסתו. ועל פי השתלשלות רעיונות משונות נדמה לו, - לפי שזכר גיסתו של

סוויז'סקי היה קשור ברעיון על דבר נשואים – שאין לו אנשים ראויים לספר להם על דבר אשרו מאשתו ומגיסתו של סוויז'סקי, ועל כן גדולה שמחתו בנסעו אליהן.

סוויז'סקי שאל אותו על דבר עסקיו הכפריים וגלה דעתו, כדרכו, שאי אפשר לחדש דבר, שאין דוגמתו באירופה, והפעם לא ירעו דבריו כלל בעיני לווין. להפך, הפעם הרגיש, שנכונו דברי סוויז'סקי, שכל זה ענין קטן ודל, וייטבו בעיניו מאד נועם דרכיו ונימוסיותו היתרה של סוויז'סקי, שנמנע מהביע לו עד כמה צדק ממנו. הנשים שבבית סוויז'סקי נראו לו הפעם נעימות ביחוד בדרכיהן עמו. גם נדמה לו, שידועות הן הכל ומשתתפות בקורת רוחו, ורק מפני נמוסיותן לא הגיד לו זאת. הוא ישב אתן שעה אחת ושנית וגם שלישי וידבר בענינים שונים, אך בכל דבריו כוון לענינו הפרטי האחד, אשר מלא את כל הדרי לבבו ולא התבונן, כי היה עליהן לטורח קשה וכי כבר הגיעה זמן שנה להן. סוויז'סקי הלך עמו לשלחו עד הפרוזדור ויפקח בלכתו ויתמה בלבבו על רעהו, כי ישנה את דרכה בלילה הזה. השעה השנית היתה אז. לווין שב אל בית המלון ויירא לנפשו בזכרו, כי עליו לבלות בדרך עוד עשר שעות בקוצר רוח כזה. המשרת שעמד על המשמרת בשעה ההיא הדליק לו נרות ויאמר ללכת, אך לווין עצר אותו. המשרת הזה, ייגור שמו, אשר לא שם לווין לבו אליו קודם לזה, נדמה לו הפעם כפקח גדול ואדם כשר וטוב לבריות.

– ומה תאמר, ייגור, קשה להמנע משנה?

– ומה אעשה! זאת ממשרתנו. בבתי אדונים קלה העבודה; אבל השכר גדול פה.

מדברי שיחתו נודע ללווין, שהמשרת הזה הוא בעל אשה ושלושה בנים קטנים ובת אחת, עלמה מתפרת, והוא רוצה לתת לאשה לפקיד עובד בחנות של רצועות.

לווין גלה דעתו לייגור, בשמעו מפיו כזאת, כי האהבה היא העיקר בנשואים, כי כל מקום שיש אהבה יש אושר כי מקור האושר הוא בקרב לב האדם בעצמו.

ייגור הקשיב וישמע, וברור היה, שהוא מבין היטב את הרעיון אשר הביע לו לווין, אך ככונה לסייע לו העיר ייגור הערה תמוהה, שבימי שבתו בבתי אדונים טובים היתה רוחו נוהה מהם תמיד, וגם עתה אין בלבו דבר על בעליו אף על פי שהוא צרפתי.

“טוב=מזג נפלא!” אמר לווין בלבבו.

– ואתה, ייגור, האהבת את אשתך, כאשר נשאת אותה?

– בודאי אהבתי, - ענה ייגור.

לווין ראה, שגם ייגור מלא רגש, והנהו נכון להביע את כל רוחו..

– גם חיי נפלאו מאד. עוד מימי ילדותי... התחיל מספר בעיניו מבריקות, כי דבקה בו רגשותו של לווין, כשם שהפיהוק עובר מאדם לאדם.

אך ברגע ההוא נשמע קול הפעמון, וילך לו ייגור, ולווין נשאר לבדו. בשעת סעודת הצהרים לא אכל מאומה, ובבית סוויז'סקי לא אבה לשתות כוס חמים, ואף על פי כן לא יכול לאכול גם בבואו בלילה אל בית מלונו. וכן לא יכול לתת שנת לעיניו, אף על פי שלא ישן גם בלילה הקודם. בחדר הורגשה צנה, והוא התמוגג בחום ויפתח את שני האשנבים וישב על השולחן ממולם. מאחרי הגג המכוסה שלג נראו צלב מעשה מקלעות ושרשרות תלויות בו וממעל לו קבוצת כוכבי העגלון והכוכב “גדי” המכורכם והנוצץ. הוא הביט פעם אל הצלב, פעם אל הכוכב וישאף אל קרבו את הרוח הקר הפורץ ומתפשט בחדר, וכמו בחלום הלך לבו אחרי התמונות והזכרונות, אשר התעוררו בכח דמיונו. בשעה הרביעית שמע קול צעדים במסדרון וישאף בעד הפתח, והנה מיאסקין מידועו המשחק בכרטיסים הוא השב מהקלוב. סר וזעף היה מיאסקין בשבוב וילך הלך ונגנח. “איש אומלל ואובד!” אמר לווין בלבבו ודמעות נקו בעיניו מאהבה ומחמלה על האישה הזו, וכבר אמר להכנס בדברים עמו ולנחמו; אך בזכרו, כי אך כותנתו התחתונה לבד עליו, נחם וחזר וישב ממול האשנב בחפצו לטבול באויר הקר ולהסתכל בצלב המהודר, אשר באין אומר ודברים הביע לו הרבה, ובכוכב המכורכם המתנוסס בהירו ממעל לו. בשעה השביעית התחילו משפשי הרצפות להשמיע קול מלאכתם בחדרי בית המלון ופעמון בית התפלה התחיל מצלצל, ולווין הרגיש קרירות ויסגור את האשנב וירחץ וילבש בגדיו ויצא החוצה.

טו

החצות היו עוד ריקים. לווין הלך אל בית השצ'רבצקים. דלתות המבוא המהודר היו נעולות, ותדרמה שררה בכל סביבו. וישב לווין ויבוא אל חדרו ויבקש לו קהה. המשרת היומי, שנכנס תחת ייגור, הביא לו את אשר בקש. לווין אמר להכנס בדברים עמו אך המשרת סר מאצלו כי צלצלו לו. לווין התחיל שותה את הקהה שלו, וישם פרסת הלה לתוך פיו, אך פיו לא ידע מה לעשות בפרוסה זו ויפלתה וישם עליו את אדרתו ויצא שנית, בשעה העשירית חזר ונגש את מבוא בית השצ'רבצקים. אנשי הבית אך קמו ברגעים ההם, והטבח יצא להביא צדה. לכל הפחות הוצרך לווין לשהות עוד שתי שעות.

כל הלילה ההוא וכל שעת הבוקר היו חיי חיים שלא מדעת וכמו ניתן מחוץ לתנאי העולם החמרי. יום תמים לא אכל, שני לילות זה אחר זה לא ראה שנה בעיניו, שעות אחדות ישב ערום בקרה, ובכל זאת הרגיש כי לא רק רענן בריא הוא יותר מבכל עת, כי אם גם חפשי מכל מעצור ממעצורי הגוף, בלי כל התאמצות הלך בלבוש מאשר יואיל לעשות. ברי היה לו שאילו ראה צורך בזה היה עף למעלה או מסיע פנת בית ממקומה. בשעות אשר הוצרך לשהות עוד התהלך בחצות ויהי מבית לרגעים אל השעון ופונה כה וכה.

ומה שראה בשעות ההן לא ראה אחרי כן עד עולם. ביחוד משכו את לבו נערים קטנים שהלכו אל בית ספרם, יונים כחולות-שחרחרות, שפרחו מעל אחד הגגות אל צד הרחוב, וגלוסקאות קטנות מתובלות בקמח מפוזר עליהן, שהונחו ביד נעלמה בחלון למראה. אותן הגלוסקאות והיונים ושני נערים קטנים שנקרו לפניו היו בעיניו יצורים נשגבים שלא מהעולם זה. וכל זה נודמן ברגע אחד: נער קטן רץ אל יונה וישם עיניו בבדיחה קלה על לווין; היונה קשקשה בכנפיה ותעף ותתנוסס במעופה לנוגה אור החמה בין פירורי השלג הדקים המודועזעים באויר, ומבעד לחלון עלה הריח הנעים, ריח לחם חם, והגלוסקאות הונחו לעיניו. כל זה יחד היה טוב ונחמד כל כך, שהתחיל לווין שוחק ובוכה מנחת רוח. אחרי סבוב ארוך דרך המבוי “גאזיטני” והרחוב “קיסלובקה” חזר ובא אל בית מלונו וישם את שעונו לפניו וישב ויחכה לקצה השעה השתים עשרה. בחדר הסמוך לו דברו אנשים על אודות מכוונות ומעשה מרמה וגניחות של מקיצים בבוקר הגיעו לאזניו משם. האנשים ההם לא הבינו, שמורה השעון הולך וקרב אל מספר שתים עשרה. אף הגיע המורה לאחריונה אל המספר הזה, ולווין יצא ויעמוד בפתח החיצון. הרכבים ידעו, לפי הנראה את הדבר כולו, כי סבו את לווין בפנים שמחים וכולם רצו לשאתו ונדונו יחד בשביל זה. הוא חזר באחד והבטיח לנסוע לעתים גם עם חבריו, כדי שלא לצער איש מהם, ואת האחד ההוא צוה לנסוע אל בית השצ'רבצקים. הרכב היה נחמד למראה בצוארון כותנתו הלבן שהיה יוצא מתחת למעילו ומתוה על צווארו המלא, האדום והחזק. מרכבתו – מרכבת החורף – היתה גבוהה ונוחה ליושב בה, ולעולם לא נסע עוד לווין אחרי כן במרכבה כזאת, גם הסוס היה טוב והתאמץ לרוץ אבל עמד מהר ולא נע עוד ממקומו. הרכב ידע איפה בית השצ'רבצקים ויפשוט ידיו בדמות עיגול בדרך כבוד גדול לנסוע ויקרא “טפרו” ויעצור את המרכבה אצל המבוא. ושומר הסף ידע את הדבר בלי כל ספק. זאת ראה לווין על פי עיניו הצוחקות ועל פי הדברים אשר אמר אליו:

– זה ימים רבים לא באת אלינו, קונסטנטין דמיטרייביץ!

ולא אך ידוע ידע, כי אם גם היה מלא גיל על זה והתאמץ להסתיר שמחתו. ולווין ראה את עיניו המסבירות של המשרת הזקן הזה, ויבן, כי אשרו הולך וגדל.

– הקמו ממשכבתם?

– בואה נא! וזאת השאר-נא פה, - אמר בפנים שוחקות, כשרצה לווין לשוב לקחת את מצנפתו. גם זה היה סימן טוב בעיני לווין.

– למי תצוה להגיד? - שאלו המשרת בהכנסו לפרוזדור.

המשרת ההוא היה צעיר לימים ומן המשרתים החדשים בבית, מתהדר בלבושו, אבל איש טוב וישר בעיני לווין, וגם בו הכיר שהוא מבין הכל.

– לנסיעה... לנסיך... לעלמה הנסיכית... - אמר לווין.

ראשונה נקרתה מדמואל לינון לפניו. היא עברה דרך הטרקלין ופניה נהרו עם תלתליה יחד. הוא אך נכנס בדברים עמה, ואושת שמלה נשמעה פתאום מאחרי הדלת, ומדמואל לינון נעלמה מעיניו, ולבבו פחד ורחב בקרבו מדעתו, כי הנה ישעו בא באמת. מדמואל לינון נטתה מאצלו בתזונו אל פתח אחר, ויהי אך יצאה, והנה קול צעדים קלים ומהירים מאד באזניו מעל הרצפה, וישעו, מקור חייו, הוא בעצמו, מה שיקר לו מנפשו, מה שהיה מחפש ומבקש לו ימים רבים כל כך, נחפו וקרבו אליו. היא לא הלכה, כי אם דאתה אליו באיזה כח נעלם.

הוא ראה אך את עיניה הבהירות והמביעות אמת, אשר נשקפו מתוכן היראה והשמחה אשר מלאו גם את לבו. העינים האלה קרבו והזהירו יותר ויותר וכמו הכוהו בסנורים בוהר האהבה שב הן. והיא התיצבה אצלו ותגע בו, וידיה הורמו והורדו על כתפיו.

כל אשר יכלה לעשות למענו עשתה: היא רצה אליו ותקרב ותעמוד לפניו כיעודה לו לנצח, ולבבה פחד ורחב. והוא חבקה וילחץ את שפתים אל פיה, שהיה מוכן ומזומן לנשיקת פיהו.

גם היא לא ישנה כל הלילה ומאז הבוקר חכתה לו.

אביה ואמה הסכימו בלי כל פקפוק וישמחו שמחה גדולה אתה. והיא חכתה לו, כי אותה נפשה להגיד לו ראשונה, כי מאושרים הם שניהם. לבדה הכינה את נפשה לפגשו ביום הוא, והרעיון הזה נתן שמחה בלבה, אבל גם פחדנות ובישנות, ולא ידעה בעצמה מה שתעשה. כששמעה את קול צעדי ואת מדבורו, המתנינה מאחורי הדלת עד שתצא מדמואל לינון, וכשיצאה מדמואל לינון קרבה אליו ובלי הרהר דבר עוד ובלי שאול את נפשה מאומה עשתה מה שעשתה.

– נלכה נא אל אמנו! – אמרה אליו ותחזק בידו. זמן רב לא יכול לאמור דבר, ולא רק מאשר דאג פן יחלל בדבריו את קדושת הרגש אשר בקרבו, כי אם מאשר בכל פעם שרצה להוציא מפיו דבר, הרגיש, כי דמעות גיל פורצות לצאת מעיניו, ויאחו בידה וישק לה.

– האומנם אמת הדבר? – אמר לאחרונה בקול הברה – אני לא אוכל האמין, כי את אוהבת אותי! – קרא בלשון יחידה.

היא בדחה ללשון יחידה זו ולמבטו אשר הביט אליה במרוך.

– כן! – קראה ברגש ובמתינות. – מה טוב חלקי!

בלי הוציא את ידו מידה הלכה אל חדר האורחים. הנסיכה ראתה אותם והתחילה נושמת בתכיפות ומיד התחילה בוכה וגם שוחקת ותרוץ אל לווין בצעדי און מהירים, אשר תמה לווין עליהם ותחבק את ראשו ותשק לו ותרטב את לחייו בדמעתה.

– ובכן נגמר הכל! שמחה אני. אהוב אותה. שמחה אני... קיטי!

– מה מהרתם לגמור! – אמר הנסיך הזקן ויתאמץ לדבר במנוחה; אך לווין ראה, שהיו עיניו רטובות בפנתו אליו. – זה ימים רבים, כל הימים חפצתי זאת! – אמר הזקן ויאחו ביד לווין וימשכהו אליו. – גם אז, בעת אשר קלת דעת זאת...

– אבא! – קראה קיטי ותשם את ידה על פיו.

– לא אוסיף עוד, לא אוסיף! – אמר אליה. – שמח אני, שמח מאד... מאד... אה, מה נואלתי.

הזקן חבק את קיטי וישק לה על פניה ועל ידה ועוד הפעם על פניה ויעבר את דמות הצלב עליה.

ורגש חדש תקף את לווין, רגש אהבה לאיש הזקן הזה, אשר היה נכרי לו עד כה, בראותו את קיטי נושקת זמן רב ובחבה יתרה את ידו המסובלת בבשר.

טז

הנסיכה ישבה על כסא ותדום בצחוק קל על שפתיה, והזקן ישב אצלה; קיטי עמדה אצל כסא אביה ולא הוציאה את ידו מידה; וכולם החרישו.

הזקנה פתחה שפתיה ראשונה בשאלות החיים התלויות בכל אותם הרעיונות והרגשות שהעסיקו את כולם. וברגע הראשון היו דבריה משונים וגם קשים קצת בעיני כולם יחד.

– מתי איפוא? הלא טעונים הם ברכת אירוסין ופרסום. ולמתי יקבע יום הנשואים? מה דעתך, אלכסנדר?

– הנהו לפנינו, – אמר הזקן וירמוז על לווין, – הוא ראש המדברים בזה.

– למתי? – אמר לווין ויתאדם. – למחר. אם אותי אתם שואלים, יהיו נא האירוסים היום והנשואים למחר.

– זה אי אפשר, יקירי.

– אם כן מקצה שבעת ימים.

– כמי שנטרפה דעתו הוא מדבר.

– מפני מה אי אפשר?

– מה זה תדבר! – אמרה הזקנה בפנים צוחקים ושמים על פיזותו. – והנדוניה מה תהא עליה?

"הגם דין נדוניה וכל שאר המנהגים ישמרו פה? – אמר לווין בלבו בבהלה. – אך כלום יוכלו נדוניה ואירוסים וכל זה יחד לקלקל את אשרי? כל דבר לא יוכל לקלקלו! – בין כה שם עיניו על קיטי וראה, שהיא אינה מרגשת כל עלבון ברעיון על דבר נדוניה. – אות הוא, שיש צורך בדבר, – השיב אמריו לו.

– הן אני אינני יודע מאומה, אני אך הגדתי מה שלבי חפץ, – אמר כמצטדק.

– ובכן נתישב בדבר. עתה אפשר לברך ברכת אירוסין ולפרסם, כן הוא.

הנסיכה נגשה אל אישה ותשקוהו ותכון ללכת, אך הוא עצר אותה ויחבקנה וישק לה פעמים אחדות בצחוק חבה של אוהב צעיר לאהובתו. כחולמים היו שניהם רגע קטן ולא ידעו בבירור, אם הם בעצמם חזרו ונמשכו בחבלי אהבה, אם אך בתם היא האוהבת. כאשר יצא הזקן והזקנה נגש לווין אל כלתו ויאחו בידה. הפעם שלט ברוחו ויוכל לפתוח שפתיו עמה, והרבה היה לו לדבר עמה. אך מה שרצה באמת לאמר לה עוד לא אמר.

– ואני ידעתי, כי יהי כן! אמנם לא קייתי מימי; אך בקרב לבי הייתי מובטח תמיד. – אמר אליה. – מאמין אני, שכך נועד מבחלה.

– ואני? – אמרה קיטי. – גם אז... היא עצרה במלים ותבט אליו בעיניה המלאות רוח אמת ותוסף לדבר, – גם אז, בשעה שדחיתי בשתי ידי את אשרי. בכל עת אהבתי רק אותך לבדך, אך לבי נפתח בימים ההם. עלי לאמר... היכול אתה לשכוח את זאת?

– אפשר שגם זה לטובה. עליך לסלוח לי על דברים הרבה. עלי להגיד לך...

בזה רצה לגלות לה אחד מן הדברים שגמר להודיעה. שני דברים גמר להודיעה מיד בימים הראשונים ההם: שלא נקי כמוה מכל דבר מגונה הוא ושהיא מן הכופרים בעיקרי האמונה. זה היה ענין רע ומכאיב אך הוא חשב לו לחובה להגיד לה את שני הדברים האלה.

– לא, לא עתה, אחרי כן! – אמר לה.

– לו יהי אחרי כן, אבל הגד תגיד. אני לא אירא מכל. עלי לדעת הכל. עתה נגמר הדבר.

על זה הוסיף כמפרש את כוונתה:

– נגמר, שתקחי אותי על כל פנים... ולא תשיבי את פני עוד. הלא כן הוא?

– כן, כן.

שיחתם נפסקה על ידי מדמואל לינון, שנכנסה לברך את חניכתה החביבה לה, ועל שפתיה צחק קל מעושה, אבל גם מלא חבה. היא טרם יצאה מלפניהם, והמשרתים באו לברכם. אחרי כן התחילו קרובים באים, ואתם באו תשואות השמחה, אשר הקיפו את לווין ולא הרפו ממנו מן היום ההוא עד היום השני לחתונתו. מתוך שאון ההגיגה נבוך לווין ועצבות שרה עליו, אבל גם שמחת לבו הלכה וגדלה. תמיד כל היום ראה, שדורשים מאתו דברים אשר לא שער עד כה, וכל אשר אמרו לו היה עושה, ובלבו עלץ בקרבו על כל זה. כסבור היה, שלא ידמה שידוכו בשום דבר לשאר השידוכים, שהמנהגים המקובלים בענין זה אך ישיבות את שמחתו המיוחדת, ולבסוף עשה כל מה שנהגים לעשות, ושמחתו אך הלכה וגדלה על ידי זאת וגם הצטיינה עוד יותר בטיבה המיוחדת, אשר נדמה לו שלא היה כמוהו ואין כמוהו עוד.

– עתה נאכל ממתקים, – אמרה מדמואל לינון, ולווין מהר ויסע לקנות ממתקים.

– אכן שמח אני מאד, – אמר סוויז'סקי. – אני איצטך לקנות את צרורות הפרחים בחנותו של פומין.

– ויש צורך בדבר? – אמר לווין ויסע מיד אל פומין.

אחיו אמר לו, כי ראוי לו ללוות מעות, כי עתיד הוא להוציא הרבה, למשל על תשורות...

– ויש צורך בתשורות? – אמר לווין וימהר ויסע אל חנותו של פולדי.

וגם בבית המלוה גם בחנויות פומין ופולדי ראה, כי המדברים אליו חכו לו והגם שמחים בשמחתו ככל האנשים אשר היה לו עסק עמהם בימים ההם. וביחוד התפלא, על כי לא רק נעשה אהוב לכל מיודעיו, כי אם גם אנשים שלא הביטו אליו ולא ראוהו עד כה שמחו לקראתו וקבלו דעתו בכל דבר ובחבה ובנימוסיות מיוחדת נזהרו שלא לזלזל ברגש אהבתו ויחד עמו האמינו, שאין כמוהו מאושר בארץ, באשר לו כלה משוכללת במדה שאין למעלה הימנה. וקטיי היתה גם היא כמוהו מאושרת בעיניה עד אין חקר. הגרפינה נורדסטון ערבה את לבבה לרמוז לה, כי היא בקשה בעדה, בעד קטיי, מין שידוך טוב מזה, וקטיי התלהבה כל כך והכבירה כל כך בראיות, שאי אפשר כלל, שימצא בעולם איש טוב מלווין, שהגרפינה הוכרחה להודות לה ובמעמדה של קטיי לא קדמה פני לווין עוד בלי פנים צוהלים מרב חבה וכבוד לו.

מה שקבל עליו להתודות לפני קטיי על טטאות נעוריו היה הענין הקשה האחד, שהוטל עליו בימים ההם. על אודותיו נועץ עם הנסך הזקן וברשינונו של זה מסר לקטיי את הספר היומי שלו, שנרשמו בו כל החטאים, אשר הכה לבו אותו בגלגלם. את הספר ההוא כתב בכוונה תחלה לתתו לאשה אשר יארש לו. על שני דברים הצטער: על טטאות נעוריו ועל כפירתו הדתית. אל התודותו בדבר הכפירה לא שתה קטיי את לבה. היא היתה נאמנה לדתה, מימיה לא פקפקה בעיקרי התורה הנוצרית, אך כפירתו החיצונית לא גרמה לה אפילו צער כל שהוא ברב אהבתה ידעה את כל לבבו, וכל מה שרצתה למצוא בלבבו ראתה בו; ומה שלבעל דעות כאלה יאמר כופר בעיקר, לא נחשב בעיניה למאומה. אך על הדבר השני בכתה בכי תמרורים.

לא בלי מלחמה פנימית מסר לה לווין את הספר היומי שלו. הוא חשב ליסוד מוסד, שאינם יכולים ואינם צריכים להסתיר זה מזה דבר; אך לא ברר לעצמו את הרושם, אשר יעשה עליה בזה, לא עמד על סוף דעתה בשאלה זאת. אך כשבא אליהם ביום ההוא ערב לפני שעת התיאטרון ונכנס לחדרה וראה עד כמה נפלו ורעו פניה היקרים והנעימים לו מבכי ומיגון על הדבר הרע הזה שאין לו תקנה, הבין, מה רבה התהום המבדלת בין חרפת נעוריו ובין טהרת נפשה, ויבהל על המעשה אשר לה.

– קח לך, קח את הספרים הנוראים האלה! – אמרה אליו ותסלק מלפניה את המחברות שהיו מוטלות על השלחן – למה נתת אותם לי?... אך לא, אף על פי כן מוטב לי, – הוסיפה בחמלתה עליו, כי לבשו פניו חרדות. – אבל נורא הדבר, נורא!

הוא הוריד ראשו וידום: לא היה לו מה להשיב.

– לא תוכלי לסלוח לי? – אמר לה בלחשיה.

– לא, כי סלחתי. אבל הדבר נורא!

אבל אשרו גדל כל כך, שלא השביתה אותו גם הודאתו זו, כי אם שותה עליו כמין זהר חדש: אחרי אשר סלחה לו, חשב עוד יותר מבראשונה, כי קטן הוא מהיות לה לאיש ויהי שפל בעיניו ממנה עוד יותר בטהרת המדות, וערך אשרו זה, שלא היה כדאי וראוי לו על פי דעתו, גבה בעיניו עוד יותר.

י.

בשעה שנסע אליקסיי אלכסנדרוביץ לשוב אל חדר מלונו הבודד, הרהר שלא בכוונה ברשמים שעשו עליו אותן השיחות שבסעודה ושלאחר עודה. דברי זריה אלכסנדרובנה על חובת הסליחה אך הרגיו את רוחו. השאלה עד כמה אפשר או אי אפשר להשתמש בפתגם התורה הנוצרית והוא לענין המאורע שלו קשתה מאד מדבר בה בדרך שיוה קלה, והוא כבר פתר אותה וגמר שלא גמר שלא להשתמש בפתגם ההוא. מכל הדברים שנאמרו שם ביום ההוא נחרתו על לוח לבו ביוהד דבריו של אותו האיש שדעתו קצרה ולבו טוב, דברי טרובצין באמרו: "כִּן חיל הוא, כי קראו למלחמה וימנית". ברור הדבר, שכל המסובים הסכימו לדעתו של זה, אף על פי שמפני כבודו של אליקסיי אלכסנדרוביץ לא הביעו הסכמתם.

"אבל דבר זה כבר הוחלט, ואין כל טעם להרהר בו עוד", אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בלבו, ואחרי כן, בהכנסו לחדרו, הרהר אך בנסיעתו הקרובה ובדבר הריבוייה וישראל את שומר הסף שהלך אחריו, איה המשרת. שומר הסף אמר, כי המשרת יצא אך לפני רגעים אחדים. אליקסיי אלכסנדרוביץ דרש לו טה וישב אצל השולחן ויקח לו את ספר המסעים של פ-25 ויעיין בו על אודות נסיעתו.

– שתי טלגרמות, – אמר לו משרתו, שנכנס לחדר מיד, – סלח נא אדוני המרומם, אך לפני רגעים אחדים יצאתי.

אליקסיי אלכסנדרוביץ לקח את הטלגרמות ויפתח אותן. באחת מהן הודיעו לו על דבר משרה שנתנה לסטרימוב, בשעה שהוא, קרינין בעצמו, נכסף למשרה ההיא. אליקסיי אלכסנדרוביץ השליך את הטלגרמה מידו ובפנים אדומים התחיל הולך בחדר. Quos vult pedere dewentat (מי שנגזרה עליו כליה בינתו מסתלקת ממנו) אמר באפו ונתכוון בזה לאנשים אשר היו לעזר ולמחסה לסטרימוב. הוא לא כעס, על כי לא לו נתנה המשרה הזאת, על כי פסחו עליו בכוונה מגולה; אך לא הבין וגם השתומם, על כי לא היו להם לאנשים האלה עינים לראות, כי על כל פנים לא סטרימוב, לא אותו הפטפטן המתהדר במליצות ריקות, ראוי לזאת. איכה לא ראו, שהם מתחייבים בנפשם, שהם לוקחים קלון לעצמם במגותם איש אשר כזה!

"בדאי עוד דבר כזה", אמר בלבו בזעם בפתחו את הטלגרמה השניה. היא באה מאשתו וקודם כל דבר נראה בה לעיניו שם "אנה" רשום בעט כחול. "גוססת אני, מבקשת ומתחננת כי תבוא. בסלחה יהי נוח לי יותר למות". אחרי קראו את הדברים האלה צחק בשאט נפש וישלך גם את הטלגרמה הזאת. ברגע הראשון נראה לו, שאי אפשר לפקפק בדבר כלל, שאין כאן אלא מרמה וכחש.

"אין מעשה מרמה בעולם, שאינה מוכשרת לו. נהג מלאו ימיה ללדת. אפשר שלידתה היא כל מלחמה. אבל מה מטרתם? לקרוא את שמי על הילד, לשים אותי לקלס ולעקב את הכריתות, – אמר בלבו. – אבל כמדומה, שגם "גוססת" נאמר שם... בזכרו זאת חזר לקרוא את הטלגרמה, ופתאום התבונן אל פשוטם של דברים, ולבו הגה אימה. – מה אם אמת הדבר? – הוסיף לדבר עם לבבו – אם באמת היא מתחרטת בכל לבה בבוא עליה מכאוביה ובראותה כי קרוב קצה, ואני בחשבי, כי ערום תערים, אמנע מנסוע אליה? הלא תהי זאת לא רק אכזריות, אשר ירשיעוני כל מיודעי עליה, כי אם גם אולח?

– פטר, קח רכב. אני נוסע לפטרבורג – אמר אל משרתו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ גמר, שיסע לפטרבורג ויראה את אשתו, והיה אם כחשה לו בדבר המחלה יחריש לה וישוב בדרך אשר יבוא. ואם חולה היא וגוססת באמת, יסלה לה, אם ימצאנה עוד בחיים, ויעשה לה את הכבוד האחרון, אם לא יספיק לראותה בטרם תמות.

ובכל שעת נסיעתו לא הוסיף עוד להרהר במה שיש לו לעשות.

עיף ויגע מטלטולי הנסיעה בלילה במרכבת מסלת הברזל נסע אליקסיי אלכסנדרוביץ בבוך מעונן מן המצויים בפטרבורג דרך רחוב ניוויסקי, שהיה עוד ריק מאדם, וישקף לפניו בלי הרהר במה שהוא עתיד למצוא בביתו. אי אפשר היה לו להרהר בזה, כי בשוותו לנגדו מה שיהיה לא יכול לגרש מקרבו את הרעיון, שמיתתה הוציאהו כרגע מכל מבוכתו. נערי הנחתומים, ההנזיות הנעולות, הרכבים שעבודתם בלילה והשוערים המכבדים כמטאטאותיהם את צדי הרחובות שטו ועברו לעיניו, והוא התבונן בכל זה ויתאמץ לבטל בקרבו את הרעיון על אודות הדבר העתיד להודע לו, אשר לא ימלאהו לבו להפגין בו ואשר עם זה הוא הפגין בו. הוא בא לפני ביתו, ושתי מרכבות, אחת פתוחה, מן המרכבות השכירות, ואחת קמורה, ורכב ישן עליה, עומדות לפני הפתח. כשנכנס לפרוזדור שבמדור התחתון, כמו עלתה בידו לדלות עצה מוחלטת מפנה נסתרה במעמק לבו, וירוח לו. וזה דבר העצה: “אם מרמה היא, תשוב לדרכך במנוחת בון, ואם אמת – יש לדקדק בנמוסיות”.

שומר הסף פתח את הדלת עוד בטרם הספיק אליקסיי אלכסנדרוביץ לצלצל. מראה השומר הזה, פיטרוב שמו ונקרא גם קפיטוניץ, היה משונה באותה שעה, בעמדו לבוש מעיל ישן ובלי עניבה על צוואר, ועל רגליו סנדלי בית.

– מה לגבירה?

– תמול ילדה כראוי.

אליקסיי אלכסנדרוביץ עמד מלכת ופניו חורו. ברגע ההוא הוברר לו, עד כמה חפצה נפשו במותה.

– ומה שלומה?

בין כה רץ לקראתו המשרת קורניי מעל המעלות, והוא חגור סינר של שחרית.

רע מאד, - ענה המשרת הזה. תמול נועדו דוקטורים, וגם עתה יש פה דוקטור.

– קח את החפצים, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויבוא אל הפרוזדור הפנימי, ודעתו נתקרה קצת בשמעו, כי עוד יש תקות מות.

על הקולב נמצאה אדרת איש צבא. אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה זאת וישאל:

– מי פה?

– הדוקטור, המילדת והגרף וורונסקי.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נכנס לחדרים הפנימיים.

בחדר האורחים לא נמצא איש; מחדר עבודתה של אנה יצאה המילדת לקול צעידו, ועל ראשה רדיד קטן ופתיליו מראה חבצלת.

המילדת נגשה אל אליקסיי אלכסנדרוביץ ותאחז בידו כמיועדת לו מתמול שלושם, כי קרבת המות מקרבת רחוקים, ותמשכהו אחריה אל חדר המשכב.

– ברוך המקום שבאת! רק כך היא מדברת, רק כך, - אמרה המילדת.

– מהרו והביאו קרח! – נשמע קול הדוקטור קול מושל ומצוה, מחדר המשכב.

אליקסיי אלכסנדרוביץ עבר אל חדר עבודתה. אצל שולחנה ישב וורונסקי על כסא שפל, וצדו אל גב הכסא, וידיו מכוסות את פניו, ויבך. לקול הדוקטור נתר וורונסקי ממקומו ויסר את ידיו מעל פניו וירא את אליקסיי אלכסנדרוביץ. כראותו אותו, נבוך כל כך, שחזר וישב על הכסא והתחיל מתכוין ומשקיע את ראשו בין כתפיו, וכמו בקש להתעלם מן העין; אבל עם זה אור כחו מיד ויקם ויאמר:

– היא גועת. הדוקטורים אמרו, כי אין תקוה. ואני הנני בידך, אבל תנה נא לי לישבת פה... ואולם בידך אני, כטוב בעיניך...

אליקסיי אלכסנדרוביץ ראה את דמעותיו, ולבבו נסער מאד, כבכל פעם שראה בעיניו אנשים קשי רוח וכואבים ויסב את פניו וימחר וילך אל הדלת, בלי שמע את דבריו האחרונים. מחדר המשכב נשמע קולה של אנה, קול דברים שלא הגיעו לאזניו. וקולה הביע שמחה והתעוררות עזה, ודבריה יצאו מפיה בהדגשות ברורות עד להפליא. אליקסיי אלכסנדרוביץ נכנס לחדר המשכב ויגש אל מטתה. והיא שכבה בפנים מוסבים אליו, ולחיה אדמו, ועיניה הברייקו, וידיה הקטנות והלבנות גיחו מתוך קצות שרוליי שמתלה, שמתל הלילה שעליה, והתעסק באחת מכפני שמיכתה, הלך וגלום את הכנף פעם לצד זה ופעם לצד זה. למראה עין היתה לא רק בריאה ורעננה, כי אם גם צוהלת ושמחה. את דבריה דברה במהירות, בקול צלול ובהדגשות נאותות לענינם מאד ויוצאות ממעמקי הלב.

– על כי אליקסיי, כוונתי לאליקסיי אלכסנדרוביץ (ומה משונה ונורא גורלי, ששניהם נקראים אליקסיי, האין זאת?) אליקסיי לא היה משיב את פני. אזי היתה אני שוכחת, והוא היה סולח... אבל מדוע איננו בא? הוא איש טוב, הוא איננו יודע בעצמו מה טוב לבו. אהה, אלי, מה גדול צערי! מהרו והבו לי מים! אכן יש בזה סכנה לה, לבתי הילדה! אם כן טוב הדבר, אם כן תנו לה מינקת. עתה אני מסכמת, גם מוטב הוא לי. כאשר יבוא יצר לו לראותה. מסרו אותה לידי מינקת.

אנה ארקדייבנה, הוא בא. הנהו לפניך, - אמרה המילדת ותתאמץ למשוך את עיניה אל אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– הבל וריק! – הוסיפה אנה ולא ראתה את בעלה. – תנו לי את הילדה, תנוה לי! הוא עוד לא בא. אתם אומרים, כי לא יסלה, רק מאשר לא ידעתם אותו. איש לא ידע אותו. רק אני ידעתי וגם לי קשתה זאת. עיניו, יש לדעת, כי עינים כאלה גם לסיריוז'ה, ועל כן לא אוכל הבט אליהן. הנתנו לו לסיריוז'ה את לחם הצהריים? הלא ידעתי כי הכל ישכחו זאת. אילו היה הוא פה לא היה שוכח. יש להביא את סריוז'ה אל החדר הקיצון ולבקש מאת מאריאיש שתשכב גם היא בחדר הזה.

ופתאום התכווצה ותדום ותרם את ידיה בבהלה אל פניה כנכונה לקראת מהלומות וכעומדת על נפשה, כי ראתה את אישה.

– לא, לא! – קראה, - לא אירא מפניו, מפני המות אני יראה. אליקסיי, גשה הנה. אני נחפזת, על כי לא אוכל לחכות, רק מעט אחיה עוד, כרגע יתקפני החום ולא אבין מאומה. עתה אני מבינה כל דבר ורואה הכל.

פניו המקומטים של אליקסיי אלכסנדרוביץ הביעו כאב אנוש; הוא אחז בידה ורצה לאמור דבר, אך לא יכול לבטא בשפתיו מאומה; שפתו התחנתה רעדה, אך עוד נלחם עם סערת לבבו ורק לפרקים שם עיניו עליה. ובכל פעם אשר הביט אליה ראה את עיניה מכוונות אליו בחבה גדולה ונפלאה, אשר לא ראה בהן כמה מעולם.

– המתן, הן לא ידעת... המתינו, המתינו... היא עצרה במלים כמתאמצת למצוא את הרעיונות הצפונים בלבה. – כן הוא, - הוסיפה לדבר, - כן, כן, זה הדבר אשר חפצתי לאמור. אל תתפלא עלי, מה שהייתי לפניו אני גם עתה... אבל יש בי אשה אחרת, ומפניה אני יראה, היא אהבה את האיש הרוא, ואני רציתי לשנוא אותו ולא יכולתי לשכוח מה שהייתי לפניו. היא לא אני. עתה אני הקודמת, לכל דבר אני היא. עתה אני גועת, ידעתי כי מתה אני, שאל אותו ויאמר לך. גם עתה אני מרגשת, הנה הגם – אבני מעמסה על ידי, על רגלי, על אצבעותי, והאצבעות מה גדלו מאד! אבל כל זה יעבור מהר... רק דבר אחד דרוש לי: סלח נא לי אתה, סלח על הכל! נוראה אני, אבל אומנתי אמרה לי: אשה קדושה אחת – מה שמה? – היא היתה רעה ממני. ואני אסע לרומי, שם ארצות מדבר, ושם לא אהיה לאיש למכשול, רק את סריוז'ה אקח אתי ואת הילדה... לא, לא תוכל לסלוח! ידעתי, על זה לא אי אפשר לסלוח! לא, לא, לך, טוב אתה יותר מדי! – באחת מידיה החמות החזיקה בידו, ובידה השנייה הדפה

סערת רוחו של אליקסיי אלכסנדרוביץ הלכה הלך וחזק וכבר חדל גם להלחם עמה; פתאום הרגיש, שסערת רוחו זאת היתה באמת מרגוע נעים לנפשו, אשר המציא לו פתאום אושר חדש, אשר לא נסה עד כה. הוא לא נתן אל לבו, כי התורה הנוצרית, אשר אמר ללכת בדרכיה כל ימי חייו, צותה אותו לסלוח לשונאיו ולאהוב אותם; אך נועם רגש האהבה והסליחה לשונאים מלא את כל לבבו, ויכרע ויעמוד על ברכיו ויסמוך ראשו על מרפק זרועה, אשר להט אותו בעד שמלתה ויבך בקול כאחד הילדים. והיא חבקה את ראשו, שכבר היו בו קרחות, ותזו אליו ותרם עיניה בגאווה מגולה.

– הנהו לפני, ואני ידעתי זאת! עתה שלום לכולכם, שלום... הנה חזרו ובאו, למה לא יסורו מזה? ... אבל הסירו נא מעלי את האדרות האלה!

הדוקטור הסיר את ידיה מעל ראש בעלה וישכיבה בזהירות על גבה בלי כל אות תלונה, ועיניה הביטו נכחה בברק שמחה.

– זכר נא דבר זה, שרק לסליחתך הוצרכתי, וחוזי מזה אינני מבקשת דבר... והוא מפני מה אינו בא? – אמרה ותפן אל דלת החדר אשר וורונסקי בו. – גש הנה! תנה לו את ידך.

וורונסקי נגש אל קצה המטה ובראותו את אנה חזר וכסה את פניו בידיו.

– גלה את פניך, הביטה אליו. הוא איש קדוש, – אמרה אנה. –

אבל גלה את פניך! – התחילה מדברת בזעם. – אליקסיי אלכסנדרוביץ, גל את פניו! רוצה אני לראותו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ אחז בידיו וורונסקי ויט אותן מעל פניו, אשר היו איומים במעטה הדאבון והבושת שנראה עליהם.

– תנה לו את ידך. סלח לו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נתן לו את ידו בלי עצור בדמעות אשר שטפו מעיניו.

– ברוך אלהים, ברוך אלהים, – אמרה אנה, – עתה הכל נכון. עלי אף למשוך מעט את רגלי. כן, כן, טוב יפה. אבל הפרחים האלה עשויים בלי טעם, אינם דומים כלל לסיגלים, – אמרה ותרמו על ציוריה הכתלים. – אלי, אלי! מתי יבוא הקיץ? תנו לי מורפין. דוקטור! הבה מורפין! אהה אלי, אלי!

ומיד ההלה מפרפרת על מטתה.

אותו הדוקטור והדוקטורים אשר נעודו עמו אמרו כולם כאחד, שקדחת של יולדת היתה זאת, ושמיתתה קרובה מרפואתה בחשבון תשעים ותשעה למאה מקרים. כל היום ההוא עבר עליה בחום קדחת, בהזיה ובמצב התעלפות. בחצות הלילה שכבה בלי חושים וכמעט בלי דופק.

בכל רגע היו נכונים שיבוא קצה.

וורונסקי נסע הביתה ללון, אך בבוקר בא לדעת את מצבה, ואליקסיי אלכסנדרוביץ, שיצא לקראתו אל הפרוודור, אמר לו: “היה נא פה אולי תשאל על אודותי?” ויביאהו בעצמו אל חדר עבודתה. בבוקר באו עליה עוד הפעם ההתרגשות וההתלהבות החולנית ותכיפות הרעיונות והקפיצות מענין לענין ומצב ההתעלפות אחריו. וכל זה חזר ובה עליה גם ביום השלישי, אך ביום ההוא אמרו הדוקטורים, כי יש תקווה. ובעצם היום ההוא נכנס אליקסיי אלכסנדרוביץ לחדר עבודתה, אשר ישב בו וורונסקי, ויסגור את הדלת וישב ממולו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ, – אמר וורונסקי, בראותו שהגיעה שעת התגלות לב, – אינני יכול עתה לא לדבר ולא לשמוע ולהבין דבר. חוסה נא עלי! ידעתי מה קשה לך עתה, אבל האמינה לי, כי רע ומר לי מאד מך.

הוא רצה לקום, אבל אליקסיי אלכסנדרוביץ אחז בידו ויאמר:

– אני מבקש מאתך לשמוע את אשר אדבר אליך, כי נחוץ הוא. עלי לבאר לך את רגשותי, אשר אני מתנהג ועתיד להתנהג על פיהם, למען לא תבוא לידי שגיאות על אודותי. הלא ידעת, כי גמרתו לשלח את אשתי וגם החלתי להשתדל בדבר. לא אכחז מך, כי בהחילי להשתדל בזה פסחתי על שתי הסעפים, ותתעטף עלי רוחי; ואני מודה לך, כי אותה נפשי להתנחם בכך ובה. גם כאשר באה אלי אותה הטלגרמה ונסעתי הנה היו בי הרגשות האלה ולא זאת בלבד אלא שחפצתי במותה. אבל... פה החריש מעט, כי עוד עיין בדבר, היגלה את הרגש הזה אם אין. – אבל ראיתי אותה ואסלח ועל ידי האושר הצפון בסליחה זאת נפקחו עיני ואדע את המוטל עלי. סליחה גמורה סלחתי. הפץ אני להגיש את לחיי השנית, לתת את כותנתי, כשלוקחים ממני את מעילי. ומתפלל אני לאלהים, כי לא יקח ממני את האושר הזה, את נועם הסליחה!

דמעות נקוו בעיניו, ומבטן המלא אור ומנוחה היה לפלא גדול בעיני וורונסקי.

– זה מצבי מעתה. יכולים אתם להשכין לעפר כבודי, לשים אותי לשחוק ולקלס למודעי, ואני לא אעזבנה וכל דבר תרעומות לא תשמעו מפי. – הוסיף אליקסיי אלכסנדרוביץ. – חובתי ברורה ומפורשה עלי להיות עמה, ועמה אהיה. אם תחפון לראותך, אשלח להגיד לך, אך עתה, לפי דעתי, טוב לך לצאת.

הוא קם ממקומו, ומליו עתקו מבכי. גם וורונסקי קם ויבט אליו בקומה כפופה ובעינים נשואות למעלה. את רגשותיו של אליקסיי אלכסנדרוביץ לא הבין, אבל הכיר וידע, שהיה בזה רעיון נעלה וגם נשגב מבינתו.

יח.

אחרי שיהיה זאת יצא וורונסקי אל פתחו החיצון של בית קרינין ושם עמד מלכת ואך בביגעת נפש נתן חשבון לעצמו איפה הוא ואנה עליו לשים פעמיו או לנסוע. נכלם, נקלה ואשם היה על פי רגשותיו בבלי יכולת להדיח את כתם קלונו מעליו. לבו ראה, כי עתה הוגה מן המסלה, אשר הלך בה עד כה בטאון ובגובה וברגלים קלות כל כך. כל מנהגיו וחוקי חייו, שנחשבו לו לחוקי עולם, אשר לא יזווזו ממקומם נהפכו פתאום לשקרים שאין להם מקום בחיים. הבעל הנעלב, שנראה לו עד כה בדמות יצור נבזה, שבמקרה עמד לו לישטן מגוחך קצת בדרכו אל תאות נפשו, נקרא אליה פתאום בפקודתה והורם על ידה למדרגה גבוהה מעוררת רגשי כבוד רב לעמוד עליה, ובעלותו אל רום המדרגה הזאת נגלה לעיני רואיו לא כרודף רעה, לא כאיש מרמה, ולא כמגוחך, כי אם כאיש טוב ותמים ובעל רוח נדיבה יתירה. אי אפשר היה לו לוורונסקי שלא ירגיש בזה. ככה נשתנה פתאום היחס שביניהם. וורונסקי ראה מה נשגב האיש הזה ועד כמה הוא, וורונסקי, נקלה לעומתו, עד כמה זה הולך בתומו והוא מערים ומכחש. הוא ראה, כי הבעל העלוב הזה העביר על מדותיו גם בצד לו, והוא, העולב, קפדן מנוול. אבל הכרה זו שהכיר את נבלותו בדברים שבינו לבין אותו האיש, שהיה נבזה בעיניו ולא בצדק, היתה אך מקצת יגונו, אך חלק קטן בו. אומלל עד אין חקר היה בעיניו בגלל דבר אחר, בגלל אשר אהבתו לאנה, שלפי מה שנדמה לו התחילה רופפת בימים האחרונים, חזקה יותר הרבה מבראשונה, כשנודע לו עתה שאבדה ממנו לנצח. בשעת מחלתה ראה את כל לבה ונדמה לו, שעד העת ההיא לא אהב אותה מעולם. ועתה, כאשר נודעה לו למדי ויאהבנה כראוי לה, היה כבודו לכלמה לעיניה, וממילא אבדה ממנו לנצח, ורק זכר כלמתו ייאר בקרבו. ונורא מכל היה מצבו המגוחך והמכוער בשעה שהסיר אליקסיי אלכסנדרוביץ את ידיו מעל פניו המכוסים בוש. כאיש נדהם עמד בפתח בית קרינין ולא ידע מה לעשות.

– היצוה אדוני לקרוא לרכב? – שאל אותו שומר הסף.

– כן הוא, קרא נא.

כשבו הביתה לא פשט את בגדיו, אף על פי שבלה שלשה לילות בלי שנה – וישכב פרקדן על דרגשו וידי חבוקות תחת ראשו. וראשו כבד עליו. מחזות, זכרונות ורעיונות משונים התרוצצו בקרבו במהירות נפלאה ובכירור גמור זה אחר זה. פעם ראה, והנה הוא מוזג סם מרפא לחולה והסם נשפך אל מעבר לכף, פעם ראה את ידיה הלבנות של המילדת ופעם את אליקסיי אלכסנדרוביץ בעמידתו המשונה על ברכיו לפני המטה.

"להרדם! לשכוח!" אמר אל לבו, ומובטח היה, ככל איש בריא בזמן שהוא עיף ומבקש לישון, שעוד מעט ותפול עליו תרדמה. ובאמת התחילו רעיונותיו מתבלבלים כרגע, ומיד התחיל שוקע בתוהו הנשיה. כבר התחילו גלי ים החיים שמחוץ להכרתו להתנגש על ראשו, ופתאום לפתע נדדעו, כאילו חלפו זרם אילקטרי חזק ואמיץ. בכל גופו נתע למעלה על נצות דרגשו ויתר ממקומו בבהלה וישען בשתי ידיו ויעמוד על ברכיו. עיניו נפקחו לרוחה, כאילו לא נתגמגמו גם ברגע קטן, והכבדות שחש בראשו והתשישות שבכל אבריו היו כלא היו.

"יכולים אתם להשכין לעפר כבודי", חזר ושמע בכה דמיונו מפי אליקסיי אלכסנדרוביץ אף ראה אותו לפניו וכן ראה גם את אנה, בעוד פניה פני להבים ועיניה הנוצצות מוסבות באהבה וברצון לא אליו, כי אם אל אליקסיי אלכסנדרוביץ; גם את עצמו ראה, את דמות דיוקנו בשעה שהסיר אליקסיי אלכסנדרוביץ את ידיו מעל פניו, ולפי מה שנראה לו היה מראהו מראה טפש מגוחך. וישב ויפשוט את רגליו וישכב על דרגשו כבראשונה ויעצום את עיניו.

"להרדם! להרדם!" חזר ואמר אל לבו. אבל בעינים עצומות היטיב עוד יותר לראות את אנה, שנראתה אליו הפעם בפניה שהיו לה בערב יום התחרות, וזכרו חי בקרבו.

– כל זה עבר ולא ישוב עוד, הפצה היא למחות כל זה מעל לוח לבו. ואני לא אוכל לחיות בלעדיו. איכה נוכל אפוא להשלים, איכה נעשה שלום בינינו? – אמר בקול וישנה את דבריו פעמים אחדות שלא מדעתו. מפני השנות הדברים האלה לא נראו אליו שאר המחזות והזכרונות המרובים, אשר ידע כי התעוררו בקרבו והגם דוחקים זה את זה. אך לא למן רב היה דבורו למעצור להם. ושוב התחילו מתרועעים בקרבו במהירות משונה וזכרונות נעימים זה אחר זה ועמהם יחד זכר חרפת האחרונה. "הסירה את ידיו", קוראה אנה באוזניו, וזה מסיר את ידיו והוא מרגיש, כי פניו מביעים בושה וטפשות.

ובכל זאת שכב והתאמץ להרדם, אף על פי שלבו אמר לו, שאין לו כל תקווה להרדם, ובחפצו להנצל ממתנות חדשים שנה בלחש מאמרים מקוטעים שנפלו לתוך פיו במקרה; ויש אנו, והנה דברים אלה נאמרים ונשנים בלחישת משונה של אדם שנטרפה דעתו: "לא ידעתי להוקיר, לא ידעתי להחזיק בטוב".

"מה זאת? האם אני יוצא מדעתך? – אמר אל לבו. – אפשר שכן הוא. מפני מה אנשים יוצאים מדעתם, מפני מה מאבדים עצמם לדעתו, אם לא מפני מעשים כאלה?" השיב אמריו לו ויפקח את עיניו וירא, והנה אצל ראשו כר מרוקם מעשי ידי ווריה אשת אחיו, ופלא הדבר בעיניו. ויגע בציצית הכר וישתדל לזכור את ווריה ואת היום אשר ראה אותה בפעם האחרונה. אבל קשה היה לו מאד להרהר בדבר שלא מעניין השעה שלו. "לא צריך להרדם!" קרא בלבו ויקח את הכר וילחץ אליו בראשו, אבל עוד הוצרך להתאמץ שתהינה עיניו עצומות. אחרי כן קפץ וישב. "כלה ונחרצה", אמר בלבו. – יש להתבונן מה לעשות. מה חלק עתה? במעוף הרהוריו עבר במהירות על כל עיניו חייו שמחוץ לאהבתו זאת.

"רדיפת הכבוד? טירפוחבסקוי? מרום עם הארץ? חצר הקיסר?" גם אחד מאלה לא משך את לבו אחריו. כל אלה היו דברי חפץ קודם לזה, ועתה כמוהם כאין. בהרהורים אלה קם מדרגשו ויפשוט את מעילו וירפה את הגורו ויגל את לבו השעיר כדי להקל את נשימתו, וילך הנה והנה בחדר. "כך יוצאים בני אדם מדעתם וכך הם שולחים יד בנפשם... שלא לבוא לידי ביוון", הוסיף בדבור מתון.

וורונסקי נגש אל הדלת ויסגרנה; אחרי כן נגש אל השולחן, ועיניו הביטו נכחן בלי נוע וטורי שניו נלחצו זה לזה, ויקח אקדוח בידו ויתבונן בו ויסב את קנה היריה אליו וישקע בהרהורים. כשני רגעים עמד בלי נוע, בראש כפוף, ובפנים מביעים עיון עמוק, עמוד והרהר, והאקדוח בידיו. "מובן מאליו", אמר אל לבו, כמי שבא לידי מסקנה שאין עליה תשובה אחרי עיון הגיוני ארוך ומדויק. באמת היה גם "מובן מאליו" זה שסמך עליו כעל הכרעה הגיונית, אך פרי זכרונות ומחזות שחזרו ועברו בו עשרות פעמים בשעת ההיא, וגם מאותו המין היו: זכר הטובה הרבה שאבדה שלא על מנת לחזור, מחזה חיים שאין בהם טעם לימים הבאים והכרת הירידה והחרפה; ואחת היתה גם המסקנה שיצאה לו מהדמיונות והרגשות האלה.

"מובן מאליו", אמר בהגיעו בפעם השלישית אל מהלך זכרונותיו ורעיונותיו שנהיה למעגל קסמים בקרבו וישם את האקדוח אל עבר לבו שמאלה ויגע בכך כפי ידו, וכמו קפץ אותה פתאום בחזקה, וימשוך ביד האקדוח. קול יריה לא שמע, אבל הוכה מכה עזה על לבו, ורגליו נמוטו. בחפצו להאזין בקצה השולחן, נפל האקדוח מידו, והוא כשל וישב על סביבו בתמהון. כי לא הכיר את חדרו, והביטו מלמטה אל רגליו השולחן הכפופים, אל קופסת הנרות ואל עור הנמר. לקול חריקת צעדיו המהירים של משרתו שהגיע לאזנו מחדר האוכל, התחיל לזכור את אשר לפניו ויחזק ויעיין בדבר ויבן, כי הוא יושב על גבי קרקע, ובראותו דם על עור הנמר ועל ידו הבין, כי ירה על עצמו.

"מעשה טפשות הוא! יריתי והחטאתי!" אמר ויגשש בחפצו לאחור באקדוח. האקדוח היה מוטל אצלו, אבל הוא חפשו ממנו והלאה. בחפשו נטה הצדה, ומבלי יכולת לשמור את שווי המשקל, נפל ודם רב פרץ ממנו.

המשרת ההדור בלבושו ובשני קצות זקנו, אשר התאונן תמיד באזני מרעיו על רפיון עצביו, ראה את אדוניו נופל ארצה ויתחלחל מאד ויעזבוהו מתבוסס בדמו וירץ לקרוא לעזרה. מקצה שעה אחת באה ווריה אשת אחיו של וורונסקי ובעזרת שלשת הדוקטורים, אשר שלחה לבקשם בכל חלקי העיר ואשר נודמנו שלשתם יחד, השכיבה את הנפצע על המטה ותשאר אצלו לשרתו בחילו.

יט.

טעות היתה בידי אליקסיי אלכסנדרוביץ, שבכלתו להראות אל אשתו, לא עלתה על דעתו כי אפשר שתתחרט בכל לבה ויסלח לה ושתחיה עוד מחליה, וכל תוקף טעותו הוברר לו אך מקצה שני חדשים אחרי שובו למוסקבה. אך לא בזה לבד טעה, לא רק באשר לא שם לבו לאפשרות מקרה זה, כי אם גם באשר עד יום בואו לפני אשתו הגועת לא ידע בעצמו את לבבו. בעמדו לפני מטתה נכנע בפעם הראשונה בימי חייו מפני עצמת רגשו החמלה, אשר התעורר בקרבו מדי פעם בפעם למראה אנשי מכאובות ואשר נחשב בעיניו עד היום ההוא למדה שאינה מהוגנת ושראיו לו לכוש בה. חמלתו עליה וחרטתו על בקשו מות לה וביחוד שמחתו על העונג הצפון לאדם במחילה שהוא מוחל על עלבונו הביאוהו לידי כך, שלא רק בטלו כעסו ומכאובו פתאום, כי אם גם מצא נחת רוח, אשר לא היתה לו כמוה מימיו. פתאום התבונן, כי מה שהיה לו למקור כעש ומכאובים נהפך לו למקור נחת ועונג רוחני; מה שנראה כשאלה שאין עליה תשובה, בימים אשר היה קובל, מוכיח ומלא שגאה, נעשה לדבר פשוט וברור מאז החל לסלוח ולאהוב.

בגלל צרות אשתו ובגלל אשר התחרטה סלח לה ויחמול עליה. וכן סלח לוורונסקי ויחמול גם עליו, ביחוד אחרי אשר הגיעה אליו השמועה על דבר מעשהו הנורא. גם על בנו חמל יותר מבראשונה, ולבבו הכהו, על כי לא השגיח עליה כל צרכו. אך אל הילדה הביט ברגש מיוחד, לא רק בחמלה, כי אם גם בחבה. בראשונה היה דואג לה לילדה ההיא, - אשר ידע, כי לא בתו היא ואשר היתה עזובה בימי מחלת אמה וצפייה אלי מות אילו לא דאג לה הוא, - אך מחלה לבד, אבל בהתעסקו בזה נתחבבה עליו שלא מדעתו. פעמים אחדות ביום היה נכנס לחדר המיוחד לה ויושב שם הרבה, והמינקה והאומנת, שבתחלה היו דבריהן מסתממות בעודו לנגדן, הורגלו לראותו שם ולא התבוששו עוד בפניו. לפעמים היה יושב הצאי שעות אצל הילדה הישנה, וישב מהירש ומביט אל פרצופה הקטן והמכווץ, שמראהו אדמדם כמראה כרכום, ומתבונן בתנועות מצחה המתקמט ובכפיה הרכות והעגולות, שגורה בבדיהן את עיניה ואת אפה, ואצבעותיהן היו כפופות. ברגעים כאלה ביחוד היה שוקט וישמח בחלקו ולא ראה במצבו כל דבר שאינו מצוי והוא טעון תקן או שנוי.

אך ברבות הימים התברר לו, כי אף על פי שמצבו זה פשוט וטוב לו, לא יתן לו לשהות בו כל ימיו. לבו ראה, כי מלבד הכח הרוחני הנעלה אשר היה נר לרגליו, משל בו עוד כח גדול כזה או יותר מזה, והוא כח גס, שסופו לנמוע ממנו את מנוחת הנפש הנכנעת שהוא רוצה בה. לבו ראה, שהכל מביטים אליו ומתלאים שאינם מבינים את דרכו ומחכים הם לאיזה מעשה שהוא צריך לעשות. וביחוד ראה עד כמה אין היחס שבינו לבין אשתו נכון ומסוגל להתקיים.

כאשר עברה רוח הטהרה, אשר השרתה עליה סכנת המות, התחיל מכיר בה, שהיא יראה מפניו, שהוא למשא עליה ושאינה יכולה להביט הבטה ישרה אל עיניו; שהיא כמבקשת דבר, אלא שאינה מוצאה עוז בנפש להגיד לו מה בקשתה, ושגם היא רואה, שלא יארכו ימי היחס הזה בינותם, ומחכה למה שהוא עתיד לעשות.

בסוף חודש פברואר חלתה הילדה, אשר נקרא שמה כשם אמה **אנה**. אליקסיי אלכסנדרוביץ בא בבוקר אל חדר הילדים ויצו לקרוא לרופא ויסע כדרכו אל המיסטיריום. ככלותו שם את עבודת יומו שב הביתה בשעה הרביעית ויבוא אל הפרוזדור וימצא שם משרת יפה מראה מעוטר ברקמת זהב, וצוארון עור דוב עליו, והוא מחזיק בידו אדרת נשים לבנה של עור כלב אמאיאקא.

– הנסיכה יליסבטה פיאודורובנה טברסקיה – ענה המשרת, ונדמה לו לאלקסיי אלכסנדרוביץ שבצחוק קל על שפתיו ענה על שאלתו.

בכל הימים הרעים ההם התבונן אלקסיי אלכסנדרוביץ, כי מיודעיו מבני מרום עם הארץ, והנשים ביהוד, מרבים להשתתף במצבו ובמצב אשתו. הוא ראה בפני כל מיודעיו אלה שמחה מסותרת בקושי, אותה השמחה שראה אז בעיני האדבוקט ועתה בעיני המשרת. כולם כמו מלאו גיל וחזוה, כמו באו לחגיגת נשואים. כל רואהו שאל אותו לשלום אשתו כמעט בשמחה מגולה.

חברת הנסיכה טברסקיה לא נעמה לו לאלקסיי אלכסנדרוביץ גם בגלל הזכרונות שהעירה בו גם באשר לא אהב אותה בכלל ועל כן הלך מיד אל חדרי הילדים. בחדר הראשון שכב סיריוו'ה על השולחן, ולבו למטה, ורגליו על אחד הכסאות, וישרטט איוו צורה ויפטפט בטום לב.

האנגלית, אשר ישבה אצלו, כי בימי מחלת אנה נכנסה תחת הצרפתית ומלאכת סריגה בידיה, קמה בחפזו ותקדו ותגע בנער להורידו מעל השולחן.

אלקסיי אלכסנדרוביץ העביר ידו על שערות בנו וישב למורה על שאלתה לשלום אשתו וישאל אותה מה אמר הדוקטור על הילדה.

– הדוקטור אמר, כי אין כל סכנה ויצו לרחצה באמבטי.

– אבל כואבת היא גם עתה, – אמר אלקסיי אלכסנדרוביץ ויט אזנו לקול צעקת הילדה שבחדר הסמוך.

– אני, אדוני, חושבת, כי המינקת לא תכשר, – אמרה האנגלית בבטחה.

– מפני מה תחשבי כזאת? – שאל אלקסיי אלכסנדרוביץ ויעמוד.

– כן היה גם בית הגרפינה פול. בראשונה שאלו בדוקטורים, ואחרי כן הוברר, שהילד אך רעב תמיד: לא היה חלב למינקת.

אלקסיי אלכסנדרוביץ התחיל מהרהר ויעמוד סיקונדות אחדות ויבוא אל החדר השני. הילדה שכבה, וראשה כפוף לאחוריה, ותפרפר ביד מינקתה ולא רצתה לא לקחת את השד המסובלה בבשר ולא למנוע קולה מצעקה, אף על פי ששרקו לה מינקת והאומנת יחדיו, כי גם האומנת גחנה עליה.

– עוד לא רוח לה? – אמר אלקסיי אלכסנדרוביץ.

– אין שלום לה, – ענתה האומנת בלחישה.

– מיס אידוארד אומרת, כי אפשר שאין חלב למינקת.

– גם אני כן אדמה, אלקסיי אלכסנדרוביץ.

– ולמה לא הגדת?

– למי יכלתי להגיד? הלא אנה ארקדייבנה חולה כל הימים האלה, – אמרה האומנת כמתרעמת.

האומנת היתה משרתת שנושנה בבית. אבל גם בדבריה הפשוטים האלה מצא אלקסיי אלכסנדרוביץ רמז למצבו המשונה.

והילדה הוסיפה לצעוק ותרם קולה יותר ויותר עד כי כבדה נשימתה וקולה נצרך. האומנת הניפה יד ותקרב אליה ותקח אותה מעל ידי המינקת ותלך הלוך ונענע אותה.

– יש לבקש מאת הדוקטור שיבדוק את המינקת, – אמר אלקסיי אלכסנדרוביץ.

המינקת, אשה בריאה למראה ומקושטת, בטאה איוו דברים בהברת החוטם, כי רגזה מדאגה, פן ידיחהו מפקודתה ותסתר את שדיה הגדולים ותצחק צחוק קל של בוז על דבר הספק שהוטל במדת חלבה. ואלקסיי אלכסנדרוביץ מצא גם בצחוק קל זה רמז למצבו.

– ילדה אומללה! – אמרה האומנת ותשרוק לילדה בקול דק ותוסף ללכת בחפצה להרגיעה.

אלקסיי אלכסנדרוביץ ישב על כסא ויבט בפנים מלאים דאגה ועוצב אל האומנת ההולכת הנה והנה.

כאשר שתקה ילדה והונחה בעריסתה העמוקה, והאומנת תקנה את הכר תחת ראשה ותלך לה קם אלקסיי אלכסנדרוביץ ויקרב אל הילדה בלאט ובכבדות, על קצות אצבעות רגליו. ברגע אחד חרשי ויבט אליה בפניו העצובים; אך פתאום הופיע צחוק על פניו וינע את שער ואת עור מצחו, ואחרי כן יצא בלאט מן החדר.

בחדר האוכל צלצל ויצו את המשרת, שנכנס לקול צלצולו לחזור ולקרוא לדוקטור. לבו זעף על אשתו, על כי לא דאגה לילדה הנחמדה הזאת, ובעודנו זעף לא רצה ללכת אליה וגם את בטסי לא רצה לראות; אך מהרה השיב אל לבו, כי אפשר שתתמה אשתו, על כי לא נכנס לחדרה כפעם בפעם, ויתאפק וילך אל חדר המשכב. בקרבו על היריעה הרכה אל הדלת, הגיעה לאזניו שיחה, אשר לא רצה לשמענה.

– אילו לא נסע מזה, הבינותי מפני מה אתם ממאנים גם שניכם. אבל אישך עומד בוודאי למעלה מדעה כזאת, – אמרה בטסי.

– לא למען אישי, כי אם למעני לא אחפזי בזה. על נא תדברי כזאת! – ענתה אנה בקול יוצא מלב נסער.

– אבל אי אפשר, שלא תחפצי להתפטר בנתינת שלום מהאישי, אשר שלח יד בנפשו בגללך..

– דוקא בגלל זה אינני רוצה.

אלקסיי אלכסנדרוביץ עמד מלכת, ופניו הביעו בהלה והודאה על דבר פשע, אף התחיל חוזר בלאט לאחוריו, אבל השיב אל לבו, שלא לפי כבודו הוא, ויגנח וישב וילך אל חדר המשכב. כרגע נחבאו קולות המדברות, והוא נכנס לחדר.

אנה ישבה על הדרגש העותומני, ושملت בית עליה, ושערה השחור, שנכסם מפני הקרחות, כסה את ראשה בדמות מגרדת כדורית מעובה. בכניסתו נפלו פניה פתאום כבכל פעם ותורד את ראשה ותבט בעיניה בדאגה על בטסי. ובטסי ישבה אצלה בלבושי המודה האחרונה וצינפה הקטן מרחף על ראשה כגולה קטנה על אבוקת מנורה, ושמלתה מראה אפר כחלחל, שרצועות ארוכות עוברות בו, והרצועות עקומות, יוצאות מעבר פניה בחלקה העליון של השמלה ועוברות אל חלקה התחתון לאחוריה; וכשנכנס אלקסיי אלכסנדרוביץ זקפה בטסי את גורתה השטוחה והגבוהה ותרכן ראשה ותקדם פניו בבדיחה קלה.

– אה! – קראה כמתפלאה על בואו. – שמח אשמח, כי מצאתי. בביתך. הן לא תראה ולא תמצא בקרבנו, מראשית מחלת אנה לא ראיתוך ואני שמעתי הכל, את כל יגיעותיך ידעתי. אכן בעל טוב אתה עד להפליא! – אמרה ותבט אליו בפנים מסבירים ומלאים חבה, וכמו נתנה לו מטבעת כבוד על חסדו אשר עשה לאשתו.

אלקסיי אלכסנדרוביץ הרכין ראשו בקרירות דעת וישק את יד אשתו וישאלה לשלומה.

– כמדומה לי, כי רוח לי, – אמרה לו והשתדלה שלא לפגוש בעיניה את מבטו.

– אבל על פניך כמראה חום קדחת, – אמר לה בהדגשת מלת “קדחת”.

– הרבינו לדבר יחד, – אמרה בטסי, – רואה אני כי נהגתי מנהג אגואיסמוס, והנני לנסוע מזה מיד.

בטסי קמה, אבל אנה נתאדמה פתאום ותאחז בידה במהירות.

– לא, שבי נא עוד פה. עלי להגיד לך... לא, כי לך עלי להגיד זאת, - אמרה בפנותה אל אליקסיי אלכסנדרוביץ וצוארה ומצחה לבשו אודם. – אינני רוצה ואינני יכולה להסתיר ממך דבר.

אליקסיי אלכסנדרוביץ חרק באצבעותיו ויורד את ראשו.

– בטסי אמרה לי, כי הגרף וורונסקי רוצה לבוא אלינו להתפטר לפני נסעו לטשקנט – בדבריה לא הביטה אל פני אישה, וברור היה, כי נחפזה להגיד את כל זה, אף על פי שכבד הדבר ממנה מאד. – ואני השיבותי, כי לא אוכל לקבלו.

– את אמרת לי, רעותי, כי הדבר יהי תלוי באליקסיי אלכסנדרוביץ – תרגמה בטסי את דבריה.

– אכן אינני יכולה לקבלו, וגם אין לזה כל... פה עצרה במלים פתאום ותבט אל אישה דרך שאלה (והוא לא הביט אליה) – כללו של דבר אינני רוצה...

אליקסיי אלכסנדרוביץ קרב אליה יותר ויאמר לאחוז בידה.

היא הזיזה את ידה לסקלה מאצל כפו השלוחה אליה, כף לחזה ומכוסה גידים גדולים ונפוחים, אבל נמלכה ושלטה ברוחה ולחצה את ידו.

– אני מודה לך בכל לב על בטחך בי, אבל... אמר אליה ומליו נעתקו, בראותו למבוכתו ולמורת רוחו, כי הדבר שהיה יכול לגמרו על נקלה ובבירור בינו לבין עצמו אי אפשר לו לדון בו במעמדה של הנסיכה טברסקיה אשר ראה בה את צל דמות הכח הגס המושל בו לעיני הבריות והמפריע אותו מלכת כלבבו בדרכי האהבה והמחילה. על כן עצר במלים ויבט אל הנסיכה טברסקיה.

– שלום לך, מחמד נפשי. - אמרה בטסי ותקם ותשק לאנה ותצא, ואליקסיי אלכסנדרוביץ יצא אתה לשלחה.

– אליקסיי אלכסנדרוביץ, ידעתי אותך, כי איש חסד ואמת אתה, - אמרה בטסי ותעמוד בחדר האורחים הקטן ותלחץ את ידו שנית ובהתאמצות מיוחדת. – אני אינני נוגעת בדבר, אבל אני אוהבת אותה ומוקירה אותך כל כך, שאני מוצאה עוז בנפשי להשיע עצתי. קבלה נא, אליקסיי אלכסנדרוביץ

– אני מודה לך, גברתי על השתתפותך ועל עצתך. אך את השאלה, אם תוכל אשתי לקבל את אחד האנשים הרוצים לבוא לפניך אם אין תפתור היא בעצמה.

את הדברים האלה אמר בגבות עינים מורמות למעלה דרך כבוד לעצמו, כמו שהורגל, - אבל השיב אל לבו מיד, כי על כל פנים אי אפשר שיהי דרך כבוד לו במצבו זה. וזאת ראה גם בצחוק הלעג העצור, שנראה על שפתי בטסי, בשימה את עיניה עליו אחרי אמרו את הדברים האלה.

ב.

אליקסיי אלכסנדרוביץ גחן לפני בטסי בטרקלינו וישב וילך אל אשתו. היא שכבה על מטתה, אך בשמעה את קול רגליו מהרה ותשב כבראשונה ותתבונן בו בחדרה. הוא הכיר בה שבכתה ברגעים ההם.

– אני מודה לך מאד על בטחך בי, - חזר ואמר בלשון קצרה רוסית מה שאמר במעמדה של בטסי בלשון צרפת וישב אצלה. כשהיה מדבר אליה רוסית ובלשון יחידה, היה דבורו זה מרגיז את אנה בלי הפגות – וכן אני מודה לך מאד על החלטתך. גם אני חושב, כי אחרי אשר גמר לנסוע אין כל חפץ לו עוד לגרף וורונסקי לבוא הנה. ואולם...

– הלא כבר אמרתי זאת, ומה חפץ לשנות את דברי? – נכנסה אנה לתוך דבריו בבלי יכולת להתאפק מהביע רגזה. "אין כל חפץ לאיש, - אמרה אל לבה – לבוא להתפטר מהאשה אשר הוא אוהב ואשר הואיל לאבד עצמו וגם אבד בגללה ואשר לא תוכל להיות בלעדי. אין כל חפץ!" היא נשאה בשרה בשינה ותורד את עיניה הנוצצות על ידי המכוסות בגידיהן הנפוחות, שהיו משפשפות זו את זו באותה שעה; - אל נא נדבר בזה עוד עד עולם, - הוסיפה בקצת מנוחה.

– אני הנחתי לך לפתור את השאלה הזאת בעצמך, והריני שמח בראותי.. החל אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– כי רצוני מתאים לרצונך, - סיימה אנה תחתיו ותרצה על דברו במתינות יתרה, בשעה שהיא יודעת מראש, כל מה שהוא עתיד לאמור.

– כן הוא, - הסכים לה אליקסיי אלכסנדרוביץ, - ולא מחכמה מתערבת הנסיכה טברסקיה בעיני בית קשים כאלה. ביחוד היא...

– אני לא אאמין לשום דבר ממה שאומרים עליה, - אמרה אנה במהירות, - אך זאת אדע, כי היא אוהבת אותי בכל לבה.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נאנח וידום. ואנה התעסקה בציציות שמלתה הביתית, ופניה מלאו דאגה, ותבט אליו לרגעים בגועל נפש, אשר חשבה לה לחטאה, אך לא יכלה לכבוש את יצרה זה. רק דבר אחד בקשה לה – להנצל מחברתו של זה.

– הנה שלחתי לקרוא לדוקטור, - אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ

– שלום לי, למה לי דוקטור?

– לא לך, הילדה צועקת, ושמעתי אומרים שאין חלב למינקת למדי.

– ולמה לא נתת לי להיניק, כאשר התחנתי אליכם? אבל אין חלוק בדבר (ואליקסיי אלכסנדרוביץ הבין מה פירושה של קריאה זאת) 'לדה קטנה היא, ואין חולה עליה. – לדברים האלה צלצלה ותצו להביא אליה את הילדה. – אני בקשתי להיניקה בעצמי, ולא נתנו לי, ועתה מוכיחים אותי על זה.

– אינני מוכיח...

– לא, כי מוכיח אתה! אלי! אלי! מדוע לא מתי! – אנה התחילה בוכה. – סלה נא לי, נפשי מרה לי, אני רוגזת חנם, - אמרה אליו, כי שמה לבבה על דרכיה. – אך סורה נא מזה..

"לא, אי אפשר שימשך הדבר באופן זה גמר אליקסיי אלכסנדרוביץ בלבו, בצאתי מלפני אשתו. עד היום ההוא לא ידע ידיעה ברורה כל כך, עד כמה משונה מצבו בעיני הבריות ועד כמה הוא ש-26 לאשתו ומה רב עוורו של אותו הכח הגס הנסתר הדורש מאתו לשנות נגד רצונו את היחס שבינו לבין אשתו. אך ביום ההוא נפקחו עיניו וירא שכל הבריות שבחבורתו, ואשתו בתוכם דורשים מאתו איזה דבר, אך לא יכול להבין מה הדבר ההוא. בין כה הרגיש, כי רגז ועם מתעורר בקרבו על זה ועמו מפריע את מנוחתו ומבטל את כל הטוב שבמעשהו. לפי מה שנראה לו היה מוטב לה לאנה לשים קץ להתחברותה עם וורונסקי, אבל אם כולם חושבים שזה אי אפשר הריהו נכון לתת לה להוסיף ללכת בדרכיה הראשונים, ובלבד שלא ישאו הילדים חרפה על זה ושלא ילקחו הילדים ממנו ולא ישונה מצבו. כל זה יהיה רע מאד, אבל, סוף סוף נבחר לו זה מהתפרדות גלויה, אשר תתן אותה לשמצה ותאבד טובה הרבה גם ממנו. אך לבו ראה, כי גבר אין אונים הוא, כי הכל חולקים עליו ולא יתנו לו לעשות מה שהוא חושב עתה לדבר פשוט וטוב ויכריחוהו לעשות את הרע הנחשב לטוב בעיניהם.

כא.

עוד לא הספיקה בטסי לצאת מן הטרקלין, והנה סטיפן ארקדייביץ לקראתה בפתח, והוא בא מחנות יילייסיב, שנתקבלו בה צפדות חיות.

– אה! גברתי הנסיכה! אך זאת פגישה נעימה! – אמר אליה ואני הייתי בביתך.

– אך פגישת רגע היא זו, כי נוסעת אני מזה, - אמרה בטסי בבדיחה ותחל לשים נעלי-יד על ידה.

– המתיני נא, גברתי, אל נא תחפזי לנעול, אשקה נא את דרך, יותר מכל המנהגים הישנים שחזרו ונתקבלו אני מחבב את הנשיקה על גבי היד, - אמר סטיפן ארקדייביץ וישק את ידה. – ומתי נתראה?

– אינך ראוי לזה, - ענתה בטסי בבדיחה.

– לא, ראוי אנ מאד, כי הייתי לאדם הגון שבהגונים אני מתקן לא רק את עניני ביתי, כי אם גם עניני אחרים, - אמר אליה, ופניו הביעו טרדה ויגיעת נפש.

– על זה אשמח מאד, - אמרה בטסי, אשר הבינה מיד, כי הוא רומז על עניני אנה, ותשב עמו אל הטרקלין ויעמדו שניהם שם באחת הפנות. – הלא יציק לה עד מות, - לזושה לו בטסי בסגנון דברים יוצאים מן הלב. – זה אי אפשר, אי אפשר...

– אני שמח מאד שכך דעתך, - אמר סטיפן ארקדייביץ וינענע בראשו בפנים מלאים רחמים ובקשת עצות. – בעבור זה באתי לפטרבורג.

– כל העיר הומה על זה, - אמרה בטסי. – דבר כבד מנושא הוא. היא הולכת ונמקה. הוא איננו מבין, כי היא מאותן הנשים, שרגשותיהן לא דבר ריק הם להן. אחת משתי אלה: או יבוא זה ויוליכנה אחריו באומץ לבב או יתן לה זה פטורים. אבל עתה היא מתנוונה והולכת.

– כן, כן... כדברייך כן הוא.. אמר אובלונסקי באנחה. – ואני באתי בשביל זה. אף אמנם לא בשביל זה בלבד... הנה שמוני "קאמפמערער", והרי זה טעון הודיה; אבל ענין זה של אנה עיקר לי.

– יהי אלהים בעזרך! - אמרה בטסי.

סטיפן ארקדייביץ יצא עמה אל הפרוזדור החיצון לשלחה וישק שנית את ידה, ולמעלה מנעל-היד נשק לה, במקום הדופק, ויפטפט באזניה דברי הבל מגונים אשר לא ידעה אם ראוי לה לרגוז עליהם או לשחוק, ואחרי כן הלך לו אל אחותו ויבוא אל חדרה, והנה עיניה זולגות דמעות.

אף על פי שהיה לבו טוב עליו מאד ביום ההוא, עבר כרגע ובטבעיות מגולה אל נעימת ההשתתפות וההתעררות הנאותה למצב רוחה וישאלה מה שלומה ואיך בלתה את שעות הבוקר.

– בצרה גדולה. גם את היום, גם את שעת הבוקר, גם את כל ימים הקודמים והבאים יחדיו – שיבה לו אנה.

– כמדומה לי, שאת נגרת הרבה אחרי המרה השחורה. צריך להתנער, צריך להביט הבטה ישרה אל החיים. ידעתי כי קשה הוא אבל...

– שמעתי, כי יש אשר תאהבנה נשים אנשי עולה בגלל מדותיהם הרעות, - אמרה אנה פתאום, - ואני שנאתי אותו על המעשים הטובים שבידו. אינני יכולה לשבת עמו יחדיו. בינה נא זאת, מראהו משיפע עלי על כרחי ככח טבעי ומרגיז אותי עד להשחית. לא אוכל לשבת איתו, לא יעמד בי כח ומה אעשה? אומללה הייתי ואחשוב, כי אי אפשר שאהיה אומללה עוד יותר מבראשונה, אך מצב נורא ואיום כמצב עתה לא יכלתי לשער. התאמין לדבריי: ידעתי, כי איש טוב ונעלה הוא, כי טובה צפרנו מכל נפשי, ובכל זאת אני שונאה אותו. על גודל חסדו אני שונאה אותו, ואין לי בלתי אם...

כוונתה היתה לאמור "למות" אבל סטיפן ארקדייביץ לא נתן לה לגמור את דבריה.

– חולה ומורגות את, - אמר לה; - האמיני לי, כי את מפרזת בלי גבול, אין כאן נראות כאלה.

באמרו זאת נראה גם צחוק על שפתיו. כל איש אחר לא היה עורב את לבבו לחיך, בדברו עם קשת רוח כזאת, מחשש זלזול בהלכות אך בחיוב הורגשו רדיפת טובה וכמעט מנועם המדות המיוחדת לנשים, ועל כן היה מוכשר לא לעלוב, כי אם לפייס ולהרגיע. דבריו שדבר בשפל קולו וחיוביו הקלים היו נוחים ומרגיעים כשמן שקדים, וגם אנה הרגישה זאת מהרה.

– לא, סטיבה, - אמרה לו. – אני אבדתי, אבדתי! ורע עוד מזה: עוד לא לגמרי אבדתי, אינני יכולה לאמר, כי נגמר הכל; להפך, אני מרגשת, כי לא נגמר הדבר כולו. דומה אני למיתר נמתח בחזקה, שאחריתו להתנתק מאליו. אך הדבר עוד לא נגמר.. ונראה תהי אחריתו.

– לא נכון הדבר, אפשר להוריד בלאט את המיתר. אין לך מצב קשה שאין ממנו מוצא.

– רבות עיינתי בדבר. אין לפני אלא מוצא אחד...

גם הפעם הבין על פי מבטה המלא פחד, כי המוצא האחד הזה הוא, לפי דעתה, אך המות, וגם הפעם לא נתן לה לסיים.

– לא ולא, - אמר לה, - שמעיני נא, את, לא תוכלי לראות א מצבך כמו שאני רואה אותו. אחוה נא דעי לך בלי כחד מאומה. – עוד הפעם צחק בזוויות צחוק רך כשמן שקדים – אחלה נא מראשית דבר: הנה נשאת לאיש גדול ממך בעשרים שנה. בלי אהבה נשאת, או בלי דעת מה היא האהבה. נשערה נא, כי זאת היתה שגיאה.

– שגיאה נוראה! אמרה אנה.

– אבל אני שונה ואומר: כך היה מעשה. אחרי כן קרה אותך מקרה רע ותאהבי איש אחר. אכן מקרה רע הוא; אבל גם זה דבר שכבר נעשה. ואישך ידע וגם סלה לך. – אחרי כל מאמר ומאמר עצר במלים, כדי לתת לה זמן להשיב, אך היא לא השיבה דבר. – כן הוא. עתה עלינו לשאול: התוכלי עוד להוסיף שבת עם אישך? החפצה את בזה? החפץ הוא בזה?

– לא ידעתי, לא ידעתי מאומה.

– אבל בפירוש אמרת לי, כי לא תוכלי לנשוא עוד.

– לא, לא אמרתי. אני מבטלת את דברי הקודמים, אינני יודעת מאומה ואינני מבינה מאומה.

– אבל תני נא לי...

– אתה לא תוכל להבין זאת. רואה אני, כי הנני מעופפת אלי תהום וראשי למטה. אך אין לי להציל את נפשי גם אינני יכולה להנצל.

– אין דבר. אנחנו נפרוש לך מסך מתחת ונחזיק בך ולא תוטלי, רואה אני את לבבך. רואה אני כי לא תוכלי, לא תמצאי עוז בנפשך להגיד מה בקשתך, מה שאת מרגשת.

– לא אבקש דבר, כל מאום לא אבקש... ובלבד שיגמר כל זה.

– אבל הוא רואה ויודע זאת. האומנם תדמי כי לא למשא כבד כל זה גם לז? את מתענה, והוא מתענה, ומה תקותכם, כי תיחלו? וסודור כריתות מסיר כל ממשל בפעם אחת, - הביא סטיפן ארקדייביץ לאחורונה את רעיונו העיקרי לא בלי התאמצות מיוחדת ויבט אליה בעינים מסבירות.

אנה לא ענתה מאומה ותנע בראשה הגזון דרך שלילה. אך על פי מראה פניה, אשר נגה עליהם פתאום זיום הקודם, ראה כי רק מאשר חשבה זאת לאושר גדול כל כך שאין לחכות לו, אמרה, כי אינו רוצה.

– צר לי עליכם מאד! ומה גדלה שמחתי, אילו עלתה בידי להשלים חפצי זה! – אמר סטיפן ארקדייביץ ויצחק הפעם צחוק חפשי מבראשונה. – אל נא תאמרי דבר! מי יתן והיה אלהים עם פי, למען אוכל להביע את כל רוחי. הנני הולך אליו.

אנה הביטה אליו בעינים נוצצות ולא אמרה דבר.

סטיפן ארקדייביץ נכנס לחדר עבודתו של אליקסיי אלכסנדרוביץ ופניו צהבו קצת כמו בבואו לשבת על כסאו, כסא היושב ראש, בבית הועד שלו. ואליקסיי אלכסנדרוביץ הלך הנה והנה בחדר, וידיו מופשלות לאחוריו, ויהרהר בענין שדבר בו גיסו עם אשתו.

– האינני מפריע אותך? – אמר סטיפן ארקדייביץ, אשר נבון פתאום בראותו את גיסו, אף על פי שלא היה דרכו בכך. להסתיר את מבוכתו זאת הוציא את נדנך הפפירוסים אשר קנה לו ביום ההוא, נדנך של עור שמנעולו ממין חדש, וירח את ריח העור ויצא פפירוסה מתוכו.

– לא. ואתה בא לבקש דבר? – ענה אליקסיי אלכסנדרוביץ בלי שמחה מגולה.

– כן הוא רוצה אני... אני צריך... כן, אני צריך לדבר עמך, – אמר סטיפן ארקדייביץ ויתמה על מבוכתו שלא היה רגיל בה.

פתאום נעור בקרבו רגש זה, ומשונה היה מאד על פי תכונת רוחו, ועל כן לא האמין, שקול יצרו הטוב הוא, האומר עליו, שהוא בא לעשות דבר שאינו הגון כלל. אבל הוא התחזק וכבש את הרגש הזה.

– אקוה, כי מאמין אתה באהבתי ואחותי ובחבתי הנאמנה לך ובכבוד שאני מכבדך בכל לבי, – אמר אליו, ופניו התאדמו בדברו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ עמד ולא ענה דבר, אך פניו היו פני איש נכון לשאת ולסבול את כל אשר יוטל עליו, וסטיפן ארקדייביץ ראה זאת וישתומם.

– הנה חשבתי, חפצתי לדבר עמך על אודות אחותי ועל היחס שביניכם, – אמר סטיפן ארקדייביץ, ועוד לא סרה מעליו מבוכתו המשונה בעיניו.

אליקסיי אלכסנדרוביץ צחק צחוק עוצב וישם עיניו על גיסו ובלי ענותו דבר נגש אל השולחן ויקח משם מכתב, אשר לא הספיק לגמרו, ויתן.

– אני מעיין בזה בלי הפוגות. וזה המכתב, אשר החילותי ערוך אליה, בחשבי, כי בכתב איטיב להביע רוחי לה וכי בעודי נגדה היא מתרגזת, – אמר אליו, בתתו לו את המכתב.

סטיפן ארקדייביץ לקח את המכתב ויבט בתמהון אל העינים העוממות, המכוננות אליו בלי נוע, ויחל לקרוא:

“רואה אני, כי בבואי לפניך אני למשא עליך. קשה היה לי מאד לקבל את הרעה הזאת בהודעה לי, אבל אני רואה, כי כן הדבר ואין לשנותו. אינני מאשים אותך, ובשמם עדי, כי בראותי אותך בימי הליך גמרתני בכל לבי לשכוח את כל אשר נהיה בינינו וליסד לנו חיים חדשים. אני אינני מתחרט ועד עולם לא אחתרה על המעשה אשר עשיתי; אך דבר אחד בקשתי, להיטיב לך, להיטיב לנפשך, ועתה אני רואה, כי לא עלתה זאת ביד. אמרי נא לי את, במה תושעי באמת ומה ימצאי מרגוע לנפשך. הנני נכון להסכים לכל אשר ייטב בעיניך ויתאים לרגש היושר שבך.”

סטיפן ארקדייביץ השיב לו את המכתב ויוסף להביט אל גיסו בלי דעת מה לאמור לו. שתיקה זו קשתה לשניהם כל כך, שהתחילו שפתי אובלונסקי רועדות כמו ממחלה, בעודו עומד ושותק בלי גרוע עיניו מעל פני קריניץ.

– זה הדבר אשר חפצתי לאמור לה, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ ויט הצדה.

– כן, כן... אמר סטיפן ארקדייביץ בלא כח להשיב, כי דעות שמו מחנק לצוארו. – כן, אני רואה את לבבך, – הוציא בשפתיו לאחורונה.

– חפץ אני לדעת מה חפצה, – אמר אליקסיי אלכסנדרוביץ.

– ירא אני, פן לא תבין גם היא בעצמה את מצבה. היא לא תוכל לעשות דין בדבר הזה, – אמר סטיפן ארקדייביץ. – הנה היא מדוכאה עתה, מדוכאה כפשוטו של דבר, מגודל חסךך עמה. כאשר תקרא את המכתב הזה, לא תעצור כח לאמור דבר, ורק תוריד את ראשה עוד יותר מבראשונה.

– כן הוא, אבל מה נעשה איפוא?... ואיך נברר... איך נדע את בקשותיה?

– אם תרשני לחוות דע, אומר לך, כי על פי דעתי הדבר תלוי אך כך להגיד לה בלשון ברורה את המעשים אשר יועילו לפי דעתך לשים קץ למצב הזה.

– אם כן אתה חושב, כי נחוץ לשים קץ לזו? – נכנס אליקסיי אלכסנדרוביץ לתוך דבריו. – אבל איככה? – הוסיף וינף ידו נגד עיניו שלא כמנהגו: – אינני רואה כל מוצא.

– יש מוצא מכל מצב, – אמר אובלונסקי ויקם ויוסף בחום לב – כבר היו ימים, שרציית לפרד את החבילה... אם יתברר לך עתה, שאינכם יכולים לתת אושר זה לזה...

– האושר הוא דבר שפירושים שונים לו. אך נשערה נא, שאני מסכים לכל, שאיני רוצה לנפשי מאומה, איככה נצא ממצבנו?

– אם חפץ אתה לדעת מה שאני סובר בזה, – אמר סטיפן ארקדייביץ בבדיחתו הרכה, אשר דבר בה עם אנה. בדיחה זו משכה אחריה בחזקה את לב אליקסיי אלכסנדרוביץ, אשר הכיר בעצמו, כי גבר אין אונים הוא, ויכנע לפניו ויהי נכון להאמין לכל אשר יאמר לו סטיפן ארקדייביץ.

– דע לך, כי היא לא תגיד זאת לעולם. אבל אני רואה אך דרך אחד ורק בו לבד היא יכולה לחפוז, – הוסיף סטיפן ארקדייביץ.

– דע לך, כי היא לא תגיד זאת לעולם. אבל אני רואה אך דרך אחד ורק בו לבד היא יכולה לחפוז, – הוסיף סטיפן ארקדייביץ – והוא בטול היחס הישן עם כל הזכרונות התלויים בו. על פי דעתי נחוץ לכם יחס חדש וברור לכל פרטיו והיחס הזה אינו יכול להוסד אלא על ידי חופש גמור לשני הצדדים.

– והוא כריתות, – נכנס אליקסיי אלכסנדרוביץ לתוך דבריו בפנים מביעים גועל נפש.

– כן הוא, על פי דעתי אין לנו אלא כריתות, – שנה אחריו סטיפן ארקדייביץ. – בזמן שאיש ואשתו שרויים במצב כזה אין להם עצה טובה מזו. מה יעשו בזמן שהוברר לשניהם, שאי אפשר להם לשבת יחדו? ומקרה זה אפשר בכל עת.

אליקסיי אלכסנדרוביץ נאנח במרירות ויעצום עיניו.

– יש בזה אך שאלה אחת: אם חפץ אחד משניהם בנשואים חדשים? אם אין, אין לך דבר פשוט מזה, – אמר סטיפן ארקדייביץ, ובישנותו הלכה הלוך וחסור.

אליקסיי אלכסנדרוביץ קמט מצחו מנהמת לבו ויבטא איוו בדריים ולא השיב מאומה. בכל אותו הענין שהיה פשוט מאד לדברי סטיפן ארקדייביץ, עיין אליקסיי אלכסנדרוביץ אלף אלפי פעמים, ונדמה לו, שלא רק אינו פשוט מאד, אלא שהוא אי אפשר לגמרי. הכריתות על פי מנהגי הכנסיה, שכבר ידע את כל פרטיהם, היתה לדבר שאי אפשר בעיניו על כי רגשי הכבוד לעצמו וכיבוד הדת לא התירו לו לשקר ולטפול על עצמו חטאת נאוף ועוד פחות מזה יכול להסכים לענות באשתו האהובה לו ולתתה לשמצה אחרי סלחו לה. ועוד מפני טעמים חשובים אחרים לא יכול להסכים לכריתות.

מה יהי גורל בנו אחרי הכריתות? להניחו בידי אמו אי אפשר הן לאמו הגרושה יהי בית אחר שלא כדיון, והוא ישי בה בן חורג, ומצבו וחניכו יהיו בודאי לא תקוים. ואם ישאיר את בנו אצלו ידע, כי זאת תהיה דרך נקם, והוא מאן להגקם בה. אבל ביהוד מאנה נפשו בכריתות מטעם אחר, מדעתו, כי אם יסכים לזאת ישחית נפש אנה עד לאין מרפא. דברי דריה אלכסנדרובנה, שאמרה לו במוסקבה, כי בגמרו לשלחה, הוא זוכר אך את עניני עצמו ולא ישים לב שהוא מביא על אנה רעה אשר לא תצא ממנה כל ימיה, ירדו חדרי בטנו ובלבו נצטרפו הדברים האלה עם סליחתו שסלח לו ואהבתו לילדים, וכוננה מיוחדת על פי רוחו הכניס בהם. בהסכמה זו לשלחה, לעשותה חפשיה, היה מנתק על פי דעתו את החוט

האחרון, המחבר אותו אל חיי הילדים האהובים לו, ומוציא מידה את המשען האחרון בדרך הטוב ומציעה בעצמו לבאר שחת. הן אם תהיה אשה גרושה מאישה, תהי לאשה לוורונסקי, ולא כדון תהיה לו, כי אם בהפרת החוקים וכדרך עוברי עבירות, כי על פי דיני הכנסיה הדתית אין האשה מותרת לחונן כל זמן שבעלה קיים. "בראשונה תהיה לו, ובעוד שנה או שנתיים יעזבנה, או היא בעצמה תלך ותהיה לאיש אחר, - אמר אליקסי אלכסנדרוביץ בלבן. - ואני בהסכמתי לכריתות דרך הערמה אהיה האשם בכל רעתה". בכל זה עיין מאות פעמים וברי היה לו, שענין הכריתות לא רק איננו פשוט מאד, כמו שאמר לו גיסו, כי אם גם אי אפשר הוא לו לגמרי. בלבן לא האמין גם לאחד מדבריו של סטיפן ארקדייביץ, ועל כל אחת מסברותיו נכוננו אותו אלפי פירכות, ועם זה הטא אונו לו, כי הכיר בדבריו את קול הכה הגס המושל בו בכל דרכיו והעמיד להכניעו גם בה.

- כל השאלה היא: כיצד, באיזו תנאים תסכים לשלחה. היא איננה מבקשת מאומה, לא תערוב את לבבה לבקש דבר מאתך, והנה נותנת לך לבחור כאשר ייטב בעיניך כגודל חסדך.

- "אלי! אלי! על מה?" אמר אליקסי אלכסנדרוביץ בלבן, בזכרו את פרטי סדור הכריתות בזמן שהבעל מחייב בה את עצמו ויכס את פניו בידיו מבושה, כמו שעשה וורונסקי.

- מורגז אתה, בין אבין זאת. אך אם תשים לב...

"וכי יכה אותך איש על לחיך הימנית, הגישה לו את השמאלית, וכי יפשיט אותך את מעילך תן לו את כותנתך" - הרהר אליקסי אלכסנדרוביץ בדברי האבנגליון.

- כן, כן! - קרא בקול שריקה, - אני מקבל עלי את החרפה הזאת, גם מבני אסלק ידי, אך האם לא טוב להמנע מזה? האולם עשה כטוב בעיניך...

אליקסי אלכסנדרוביץ נטה מאצל גיסו ויסב פניו, כדי שלא יוכל גיסו לראותם, וישב על כסא אצל החלון. צערו ובשתו גדלו עד מאד, אבל באותה שעה הרגיש גם שמחה וקורת רוח על הגיעו למדרגה גבוהה כזאת של מחילה על עלבונו.

סטיפן ארקדייביץ נמלא רחמים ויחרש מעט ויאמר:

- האמינה לי, אליקסי אלכסנדרוביץ, כי היא תדע לערוך כראוי את נדבת רוחך. אך נראה שכך רצה אלהים, - הוסיף לאמור וירגש מיד, כי סיים בדבר שטות ובקושי עצר ברוחו מצחוק בעצמו על דבריו זה.

אליקסי אלכסנדרוביץ רצה לאמור דבר, אך דמעותיו הפריעוהו.

- הרי זו מין גזרה שנגזרה מן השמים, וצריך לקבלה כמו שהיא, אני מקבלה כמעשה שכבר נעשה ומתאמץ לעזור גם לה גם לך, - אמר סטיפן ארקדייביץ.

מלא השתתפות בצער יצא סטיפן ארקדייביץ מחדר גיסו ועם זה גם שמח בלבן, על כי עלתה בידו לבצע את הדבר. מובטח היה בגיסו, שלא ישוב מדברו. - ועל שמחתו זאת נוסף לו עוד שעשוע מיוחד, כי התחילו עולים על לבו דברי התולים וחיזות בענין עסקנותו זאת, שהיה עתיד להתהדר בהם אחרי כן בחבורתו, ויהיה בזה בנתת רוח ובבדיחה על שפתיו.

כג.

אנוש היה פצעו של וורונסקי, אף על פי שלבו לא נשרט, וימים אחדים רחף בין חיים למות. כאשר נמצא בו כח לבטא בפעם הראשונה איזו דברים היתה עמו בחדר אך ווריה גיסתו לבד.

- ווריה, - אמר ויבט אליה דרך איום, - שלא בכוונה יריתי על עצמי, גם אל נא תדברי בזה יותר וכן תאמרי לכל מכירינו. הלא הוא מעשה שטות גדולה מאד.

ווריה גחנה עליו, בלי השב דבר, ותבט אליו בפנים שוחרים משמחה. עיניו זכו, ולא נראה בהן כל סימן קדחת, אבל הביטו דרך איום.

- תודות לאלהים! - אמרה ווריה. - האם יכאב?

- פה יכאב מעט, - אמר וירמוז על לבו.

- אם כן אחבשך נא עוד הפעם.

בחבשה אותו, קפץ את לחייו הרחבות ויבט אליה בלי דבר דבר וככלותה אמר לה:

- לא הוזה אני, והנני מבקש מאתך, כי תשתדלי, שלא ישיחו בי, שיריתי על עצמי בכוונה.

- אין אומר כזאת. אבל מקוה אני, שלא תוסיף עוד לירות שלא בכוונה, - אמרה לו בבדיחה שיש עמה שאלה.

- אדמה, כי לא אוסיף, אבל מוטב היה לי... ענה בצחוק קל בפנים קודרים.

הדברים האלה והצחוק המר הזה הבהילו מאד את ווריה, אבל כאשר עברה הדלקת, והוא התחיל הולך ומתראפ, הכיר בעצמו, כי סרה מקצת צרתו. במעשהו זה כמו הדיח את כתמי החרפה והבוז אשר היו עליו על פי רגשותיו. עתה יכול לזכור במנוחה את אליקסי אלכסנדרוביץ. עתה ראה את כל נדבת רוחו של זה ולא מצא בה קלון לעצמו. מלבד זאת חזר ובא בזה אל דרך החיים שהלך בה עד כה. מעתה ראה, כי אפשר לו להביט אל עיני הבריות בלי בוש ולהתנהג בכל דבר כפי שהורגל. הרגש האחד, אשר לא עצר כח לעקרו מלבו בכל יגיעותיו שיגע בלי הפוגות במלחמה עמו היה הצער הנורא שהצטער, על כי אבדה אנה ממנו לנצח. כבר גמר וקבל עליו להואש ממנו אחרי שובה אל אישה לבלתי עמוד עוד לעולם בינה ובינו, אחרי כפרו בדמו על הטאתו אשר חטא לאישה; אך לא יכול לעקור מלבו את יגונו על אבדן אהבתה, לא יכול למחות מעל זכרונו את רגעי האושר אשר היו לו עמה, אשר לא ערך אותם כראוי בזמנם, ועתה עמדו לפניו בכל זיום והדרם ולא נתנו להסיח דעתו מהם.

סירפוחבסקוי מצא לו משרה בטשקנט, והוא הסכים לקבלה ולא פקפק בדבר אפילו רגע קטן אחד. אך כאשר קרבו ימי נסיעתו כן קשתה עליו יותר ויותר פרידה זו, שחשב לו לקרוב חובה שאי אפשר להפטר ממנו.

כשנרפא פצעו והוא התחיל יוצא במרכבה מביתו ומכין את נפשו לנסיעה, אמר בלבן:

"מי יתן ויכולתי לראותה אך פעם אחת ולהתמנן בעפר ולמות". את רעיונו זה הביע לבטסי, בנסעו אל בתי מיודעיו להתפטר, וברצונו באה בטסי אל אנה ואמרה לה זאת בשמו, ואחרי כן הגידה לו בשמה, שאינה רוצה לקבלו.

"כך יפה לי, - אמר וורונסקי בלבן בשמעו זאת. - ילדות היתה זאת בי, ובלי ספק הייתי מאבד שארית כחי בה."

וממחרת בבוקר באה אליו בטסי ואמרה לו, כי אובלונסקי הודיע לה, כי אליקסי אלכסנדרוביץ נותן פטורים לאנה, ויכול הוא וורונסקי אפוא לראותה.

כשמעו מפיה זאת לא שם לב גם לשלח את בטסי כמנהגו של עולם וישכח את כל מה שגמר וקבל עליו ובלי שאול, מתי יוכל לראותה, איפה אישה עתה, מהר ויסע אל בית קרינין. במרוצה עלה במעלות, ועיניו לא ראו מי ומה נקרה לפניו, ואך בקושי עצר קצת במרוצתו ויבוא ברגלים ממחרות אל חדרה, ובלי התישב רגע ובלי שים לב לדעת, היש עוד איש בחדר אם אין, חבק אותה והתחיל מנשק לה נשיקות תכופות על פניה וידיה וצווארה.

ואנה ידעה, כי יבוא לבקרה ביום ההוא, וכבר הרהרה וגמרה בלבה מה ראו לה לדבר עמו, אך לא הספיקה לאמור לו דבר מכל אשר היה עם לבבה, כי תאותו דבקו גם בה. אף אמנם חפצה נפש להצטנן בעצמה, אבל אחרה לחפון בזאת. אש תאותו קדחה בה, ושפתיה רעדו כל

כך, שזמן רב לא יכלה להוציא דבר מפיה.

– כן הוא, זכית בי, ולך אני – אמרה לאחרונה ותלחץ את ידיו אל לבה.

– כך היה צריך להיות! – אמר וורונסקי. – כל ימי חיינו צריך להיות כך עתה ידעתי זאת.

– אמת הדבר, – אמרה אליו, ותחבק את ראשו ופניה הלכו הלך וחור. – אף על פי כן יש בזה איזה דבר נורא אחרי כל אשר נהיה.

– הכל יעבור, הכל יעבור, ואך טוב ושלום ירדפנו. אילו יכלה אהבתנו להתחזק עוד יותר, כי עתה היתה אך מתחזקת על ידי אותם הפרטים הנוראים שבה, – אמר וירם ראשו בצחוק קל ושניו החזקות נגלו בצחקו.

והיא לא יכלה להמנע מהשיב לו אף היא בצחוק כזה לא על דבריו, כי אם על האהבה שנשקפה מעיניו, ותאחז בידו ותעברה על לחייה המצוננות ועל ראשה הגזוז.

– אינני מכיר בשער הקצר הזה. הנה יפית הרבה מבראשונה לנער דמית. אבל מה מאד יחורו פניך!

– אכן רפת כח אני, – אמרה בפנים שוחקים, ושפתייה חזרו והתחילו רועדות.

– לאיטליה נסע, שם תשובי לבריאותך.

– האומנם אפשר הדבר, שנהיה יחד לבדנו, אני ואתה, כאיש ואשתו, אשר בית מיוחד להם? – אמרה ותסתכל בעיניו מקרוב.

– ואני אך תמהתי, על כי לא היתה כזאת עד כה.

– סטיבה אומר, כי הוא מסכים לכל אשר יבוקש מאתו, אך אני אינני יכולה לקבל את הסדיו, – אמרה ותבט אל מעבר לפני וורונסקי בפנים מלאים הרהור: – אינני רוצה בכריתות, עתה אין חלוק בדבר בעיני. אך אינני יודעת, מה דעתו על אודות סיריוו'ה.

וורונסקי לא יכול להבין, איך יכלה לזכור ברגעי הפגישה הזאת את בנה ואת דבר הכריתות. האם לא אחד הוא?

– אל נא תדברי ואל תהגי בזה, – אמר והיפוך את ידה החבוקה בידו ויתאמץ למשוך את לבה אחריה; אבל היא לא הביטה אל פניו.

– הנה, מדוע לא מתי, הלא טוב מותי לי, – אמרה אנה ודמעותיה נזלו על שתי לחייה, אך קולה לא נתנה בבכי; אף התאמצה לצחוק, לבלתי העציבו.

על פי דעותיו והשקפותיו הקודמות של וורונסקי נחשב להרבה גדולה ולדבר שאי אפשר כלל להמנע מקבל את המשרה הכבודה והמסוכנה שנתנה לו בטשקנט. אבל בעת ההיא לא פקפק בדבר אפילו רגע אחד, כי אם הודיע שאינו רוצה במשרה ההיא, ובראותו, כי מתרעמים עליו בגלל זה בספירות הגבוהות, מהר ויתפטר מעבודת הממשלה.

בעוד חודש אחד נשאר אליקסיי אלכסנדרוביץ לבדו עם בנו בביתו, אנה נסעה עם וורונסקי חוצה לארץ ולא הסכימה לקבל פטורים בשום אופן.

ספר שלישי

חלק חמישי

א

הנסיכה שצ'רפצקיה אמרה, כי אי-אפשר לחג את החתונה לפני ימי הצומות, שנקלו בעוד חמשה שבועות, אחרי אשר גם את חצי חפצי הנדוניה לא יכלה להכין בזמן קצר כזה; אך לא יכלה לבטל גם את דעתו של ליון, שאי-אפשר לדחות את החתונה עד לאחר ימי הצומות, כי דודתו הזקנה של הנסיך שצ'רפצקיה חלתה מאד, והצרכי לחשוש לה, שמא תמות, ויוטל עליהם לדחות עוד יותר את זמן הנשואים, מפני ימי-אבלה. על-כן גמרה הנסיכה לחלק את חפצי הנדוניה לשני חלקים, אחד גדול ואחד קטן, ולחג את הנשואים לפני ימי הצומות; ויהי את לבבה להכין את הקטן שבשני חלקי הנדוניה מיד ולשלוח להם את החלק השני, את רֶבֶה של הנדוניה, לאחר זמן; והיטב חרה לה על ליון, על פי לא יכול להשיב לה בכבוד-ראש, אם הוא מסכים לכך או לא. וטובה היתה העצה הזאת גם מטעם אחר, מאשר נכונים היו בני-הזוג לנסוע מיד אחרי חתונתם אל הכפר, ושם לא יצטרכו לרֶבֶה של הנדוניה.

וליון עוד לא יצא ממצב ההשתגעות, בו נדמה לו, שהוא ואשרו הם המטרה העיקרית והיחידה של כל היקום אשר על-פני האדמה, שאין צורך לו עוד לשים לב ולדאוג לשום דבר, ושקל מלאכתו נעשית ועתידה להעשות על-ידי אחרים. גם כל תכנית ומטרה לחייו בימים הבאים לא היו לו, גם שאלה זאת הניח לאחרים לפתור בעדו, מדעתו שהכל יעשה יפה. סרגי איבנוביץ' אחיו וספֶן ארקדייביץ' והנסיכה הורוהו את המעשים אשר עליו לעשות, והוא היה אך מסכים להם בכל-דבר. אחיו לזה מעות בשבילו; הנסיכה יעצה אותו לצאת ממוסקבה אחרי החתונה; ספֶן ארקדייביץ' יעץ לנסוע חוצה לארץ; והוא הביע הסכמתו לכל אשר יאמרו לו. "עשו ככל אשר תאמרו נפשכם, אם כך יפה לכם, – אמר בלבו, – ואני אֶשְׁרִי וטוב לי, ואֶשְׁרִי לא ירבה ולא ימעט בכל מה שייטב בעיניכם לעשות למעני". כאשר הגיד לקיטי, כי ספֶן ארקדייביץ' יועץ אותם לנסוע חוצה לארץ, תמה מאד, באמרה לו, כי אינה רוצה בזה וכי מחשבות אחרות בלבבה על-אודות חייהם לימים הבאים. קיטי ידעה, כי יש לו לליון עסק אהוב לנפשו בכפר, והיא לא הבינה וגם לא השתדלה להבין את העסק הזה – זאת ראה ליון בברור. אבל אף על-פי כן חשבה את העסק הזה לענין גדול, ובגלל זה גמרה, שידורו בכפר, ותבחר לה לנסוע אל המקום, שהיא עתידה לדור בו, מנסוע חוצה לארץ אל מקומות, אשר לא תשב בהם לעולם ישיבת-קבע. מחשבתה זאת, אשר הביעה בפרוש, נפלאה בעיני ליון. אך מאשר היה נכון בכלל בימים ההם לעשות כרצון עיש ואיש, מהר ויבקש מאת ספֶן ארקדייביץ' – כאלו היה דבר זה מוטל עליו באמת – כי יסע אל הכפר ויכונן שם את כל הנצרך לישיבתם על-פי טוב-טעמו.

– אולם שמע-נא, – אמר אליו ספֶן ארקדייביץ', אחרי שובו מן הכפר, אשר הכין בו להם את כל צרכיהם יום כניסתם – היש לך תעודת כהן, שיצאת ידי חובת נוצרי.

– לא. ומה בכך?

– אין מְשִׁיאִים בלא תעודה כזאת.

– אוי, אוי לי! – צעק ליון; – כמִזְמָה לי שלא קימתי דין תענית זה תשע שנים, ונדבר נשכח מלבי.

– מצדיקי הדור אתה, – אמר ספֶן ארקדייביץ' ויצחק – ולי תקרא ניהיליט! אבל זה אי-אפשר. עליך לקבל תענית כדון.

– מתי אפוא? רק ארבעה ימים נשארו לי.

ספֶן ארקדייביץ' מצא לו תקנה גם לענין אחר הזמן, וליון התחיל מתענה ומשכים לבית-התפלה כמנהגי הכנסייה שלו. אך מאשר לא האמין בעקרי הדת ועם זה יפד אמונות בני-אדם בכל לבו, קשתה לו מאד להשתתף בעבודה דתית. ובימים ההם, כשנעשה ענג ורך ורגשנותו התגברה עליו, לא רק קשתה לו חובה, כי גם נדמתה לו כדבר שהוא למעלה מכחו. אחרי הגיעו למדרגה זו של כבוד וגדולה, הִזְקַק להעיד עדות-שקר בעצמו או לנהוג בזה מנהג לְצַנִּים, והוא ידע, שאינו מְכַשֵׁר לא לְשִׁקֵר ולא להתלוצץ בעניני הדת. אך על כל שאלותיו, אשר שאל את ספֶן ארקדייביץ' אם אי-אפשר שתנתן לו תעודה בלי תקוני תשובה, השיב לו זה, שהוא דבר שאי-אפשר בשום אופן.

– ומה כל החרדה הזאת? הלא אך שני ימים! – והכהו שלנו זקן נחמד ובנון-דבר. הוא יעקור לך את הַשֵּׁן הזאת על-נקלה, בטרם תתבונן.

בבואו בפעם הראשונה אל תפלת-הצהרים השתדל לעורר בקרבו על-פי זכרונות מימי-נעוריו את עוֹ הרגש הדתי, שהיה בו לפניו בשנות

השש-עשרה והשבע-עשרה לימי חייו. אבל מהרה הברר לו, שהוא יגוע לשוא. אחרי-כן נסה להביט אל כל זה כאל מנהג ריק, שאינו מועיל ואינו מזיק, כחובת הדין והנהגים, ומהרה ראה ונָבֵן, שגם זאת לא תעלה בידו. כרב בני-דורו לא בָּרַךְ לעצמו את השקפתו על הדת. להאמין לא יכול, ועם זה לא היה ברור לו למדי, שכל עקרי האמונה אך שקר הם. ועל-כן, אחרי אשר אי-אפשר היה לו על-פי דעותיו לבלתי האמין בחשיבותם של המעשים הדתיים שעשה וגם לא יכול לבטלם בלבו כמנהגים אין-חפץ בהם, הרגיש בעצמו בשעה שספק בתקוני התשובה שלו רגש של בישנות וכלמה על עשותו דבר שאינו מובן לו ושבגלל זה – כן דבר אליו קול מקרבו – יש במעשהו דרך שקר ופריעת-מוסר.

בשעת "העבודה" היה פעם שומע את התפלות בשים-לב ומתאמץ להכניס בהן כונה, שאינה מתנגדת לדעותיו, ופעם מתאמץ, שלא יכנסו הדברים באוזניו כלל, – באשר מבלי ילֵת להבינם יגנה אותם על-כרחו, – ומפנה לבו להגיונותיו, לבחינותיו ולזכרונותיו, אשר נעורו בקרבו בכרירות מִיָּחָדָה, בעודו עומד בטל בבית-התפלה.

ביום ההוא עמד שם בכל שעות תפלת הצהררים והערב ולמחר השכים בשעה מְקַדַּמת ממה שה, רגל ויָצָא בלי שתות חמים ובא בשמנה שעות בבקר לתפלת-השחר ולנדויו.

בבית-התפלה לא היה איש, חוץ מאיש-צבא עני ושתי נשים זקנות ושמישי בית-התפלה.

דיקונוס צעיר קדם פניו וגש מיד אל אחד השלחנות הקטנים שעל-יד הקיר והתחיל קורא, ושני חצאי גבו הארץ היו בולטים ונראים בעד מעילו הדק. בקראו, בפרט בשעת קריאות "אל-נא, רחם-נא", שחזר עליהן בכל רגע קטן ויצאו מפיו חטופות וקטופות, הרגיש לויין בעצמו, שכלו ההגיניו סגור ומסוגר לפי שעה, ואין לו לנגוע ולהשתמש בו, כי אך זרות ותהפוכות ימציא לו עתה, – על-כן עמד מאחרי הקורא והרהר בעיניו הפרטיים, בלי שמוע ובלו שים לב למה שקוראים לפניו: "כף-ידה מביעה הרבה מאד", אמר בלבו בזכרו את שְׂקָתָם ביום אתמול אצל השלחן שבפנת החדר. במה לדבר לא היה להם, – ככרב הימים האחרונים – והיא שמה את ידה על השלחן והתחילה פותחת וקופצת את ידה וצחקת בעצמה בהביטה אל תנועותיה אלה. עתה זכר את הנשיקה שנשק את ידה ואת אשר ראה ויתבונן אחרי-כן בקוים המתאחדים על כף-ידה הורֶדָה. "עוד הפעם רחמנא" אמר אל לבו ויצטלב ויקד ויבט אל תנועות-גבו המהירות של הדיקונוס בשעת קדויותיו. "אחרי-כן לקחה את ידו ותתבונן בקויה ותאמר: כף נחמדה לך". בזכרו זאת שם עיניו על – ידו ועל-ידו הקצרה של הדיקונוס: "עתה יגמור מהר", – אמר בלבו. "לא, כמִדְמָה לך, שהוא וור לראש", אמר בלבו עוד ויט אונו ושמעו את דברי התפלה, – "לא, הוא גומר; הנח הוא משתחוה. ככה יִעָשֶׂה תמיד לפני גמר-תפלה".

הדיקונוס קָבַל בצנעה את שטר-השלשה בידו המסִתְרֶה ברחב שרוולו ויאמר לו, כי ירשום את שמו בפנקס העשוי לְדָבָר, וילך הלך ודפוק בחזקה בנעלי החזשות על לחות הרצפה שבבית-התפלה הריק מאדם ויבוא אל מחלקת הַבִּימָה. בעוד רגע אחד נשקף משם וירמוז אל לויין לבוא אחריו. כחו ההגיניו של לויין נעור בקרבו כרגע, אבל הוא מהר לכבשו. "סוף סוף יִעָשֶׂה הדבר כתקונו", אמר בלבו וילך ויעל במעלות אל מחלקת הבימה ויִסֹּב מינה וירא את הכהן לפניו. והכהן, איש זקן, שזקנו דל ולבן למחצה ועיניו מביעות עיפות ובקשת-טובה, עמד לפני העמוד והפך בסדור תפלותיו. כראותו אל לויין הרכין לו בראשו הרכנה קצרה והתחיל קורא תא התפלות בקולו הרגיל. ככלותו לקרא השתחוה אפים ארצה ויִסֹּב את פניו אל לויין.

– הנח המשיח עומד פה ואינו נראה והוא מקבל את ידוֹיִיךָ, – אמר הכהן וירמוז בידו אל הצלב. – המאמין אתה בכל דברי תורת הכנסיה הקדושה האפוסטולית? – הוסיף הכהן ויִסֹּב עיניו מנגד פני לויין ויחבוק ידיו מתחת הסוֹנָךְ היורד מעל צוארו.

– הייתי מספק והנני מספק בכל דבר, – אמר לויין בקול, שהיה קשה לאזנו, ויעצור במלים.

הכהן המתין לו סיקונדות אחדות, למען יוכל להוסיף על דבריו, ויעצום עיניו ויאמר במהירות בהברה הולדמירית:

– ספקנות זו ממדות בני-האדם היא, אך עלינו להתפלל, שיחזקנו אל נגדה ברחמיו. איזו חטאים אתה יודע בנפשך? – הוסיף הכהן בלי כל שְׁהִיָּה קצרה, וכמו השתדל שלא לאבד זמן.

– חטאתי העקריה היא הספקנות. הכל מוטל בספק לפני, ורב יָמֵי אני אך מפקפק.

– ספקנות זו ממדות בני-האדם היא, – אמר לו הכהן שנית – במה אתה מספק. יש אשר אטיל ספק גם במציאות האל, – הגיד לו לויין את כל לבו שלא בכונה ויִפְהַל בעצמו מפני גסות לשונו זו, אך על הכהן לא עשו דבריו רשם, לפי מה שנדמה לו.

– איזה ספק אפשר להטיל במציאות האל? – אמר הכהן בבת-צחוק קלה, שכמעט לא נראתה לעין.

לויין שתק.

– איך תוכל להטיל ספק במציאות היוצר, בשעה שאתה רואה את יצוריו? – הוסיף הכהן בלשונו הממהרת לְדָבָר. – מי הוא אפוא המעלה את עדי המאורות על רקיע השמים? מי העטה את הארץ בהדר לבושה? כלום אפשר לעולם בלי בורא? – אמר הכהן וישם עיניו על לויין.

לויין הבין, כי לא נאה לו להכנס עם הכהן בטענות פילוסופיות, ועל-כן לא השיב אלא תשובה קצרה ונחוצה.

– אינני יודע, – השיב לו.

– אינך יודע? ואיך תוכל לפקפק בדבר, שהאלהים ברא תבל ומלואה? – אמר הכהן בפנים שמחים ותמהים.

– אינני מבין מאומה, – אמר לויין ויתאדם, כי הבין שדבריו דברי אולת ושאי-אפשר לו במצבו זה אלא להביע אולת.

– התפלל לאלהים והתחנן לפניו. גם האבות הקדושים פקפקו לפעמים ויָעִתְרוּ אל האלהים, כי יחזקם באמונתם. השטן הוא אמיץ-כח, ואנחנו אין לנו לְהִקָּשֶׁת אחריו. התפלל לאלהים והתחנן לפניו. התפלל, התפלל, – שָׁנָה לו בחפזו.

הכהן החריש זמן מעט וכמו העמיק במחשבות.

– שמעתי, כי אתה אומר לשאת את בת בן-עדתי ובני הרוחני הנסיך שֶׁצִ'רְבִּצְקִי? – הוסיף הכהן בצחוק קל. – היא עלמה נחמדה!

– כן, – ענה לויין ופניו אדמו מתוך בִּישְׁנוּת, על כי נכשל הכהן בחסר-טעם כזה. "למה זה ישאל כזאת בשעת דוֹיִי?" אמר בלבו.

וכמו בכונה להשיב לו על-זה, אמר אליו הכהן:

– הנח אתה אומר לקחת לך אשה, ואפשר שיברכך ה' בבנים, הלא כן הוא? איככה תחנך לילדיך הקטנים, אם לא תעמוד בניסיון, בקום עליך השטן להטותך אל הכפירה? – אמר בשפת-תוכחה קלה. – אם אוהב אתה את בנך, הלא תבקש להמציא לו, כראוי לאב טוב, לא רק עשר, תענוגים וכבוד לבד; הלא תבקש להציל את נפשו, להגי רוחו באור האמת. הלא כן הוא? ומה תענה, אם ישאלך בנך הקטן בתם-לבבו לאמר: "אבא! מי ברא את כל הדברים הנחמדים האלה – את הארץ, את המים, את השמש, את הפרחים, את העשבים?" האמנם תאמר לו: "אינני יודע"? לא תוכל לאמר "אינני יודע", אחרי אשר גלה לך אלהים זאת בגלל חסדו. או אם ישאלך בנך: "מה יהי חלקי לעולם הבא?" מה תגיד לו, אם אינך יודע בעצמך? מה אפוא תשיב לו? האם תתננה ללכת באחרי תענוגי העולם הזה ומוקשי השטן? לא טוב הדבר! – אמר הכהן וישתוק ויט ראשו הצדה ויבט אל לויין בעיניו ענה ובקשת-טובה.

לויין לא ענה מאומה, ולא מאשר את רצה להכנס בטענות עם הכהן, כי אם מאשר עד כה לא שאל אותו איש שאלות כאלה, ועד אשר ישימו ילדיו לפניו את השאלות האלה, עוד יספיק להתישב בדבר.

– הנך נכנס לתקופה חדשה בחיך, – הוסיף הכהן, – לתקופה שאדם צריך לבחור בה דרך לעצמו ולהחזיק בדרך הזה בלי טעות ממנו. התפלל לאלהים, שיעזור לך ויִהַנֵּךְ ברב טובו, – גמר דברי תוכחתו ויקרא: "אדונינו ואלהינו ישוע המשיח בחסדו, בטובו ובאהבתו הרבה לבני-האדם יסלח לך, בני... וככלותו את תפלת הסליחה ברח אותו וישלחהו.

בשוב לויין ביום ההוא הביתה שמח על שני דברים: על כי נגמר אותו המעמד הקשה לו ועל כי לא הִזְקַק לשקר במעמד זה. מלבד זאת נשאר בו זָכַר בלתי-ברור, כי הדברים שאמר לו הזקן הישר והטוב הזה לא היו נבערים בשום אופן במדה שנדמה לו בראשונה, וכי יש בזה ענין שלא הִבְרַר

לו כל צרכו, ועליו לדעתו על פְּרִי.

“מובן מאליו, לא עתה, – אמר לוֹיִן בלבד, – כי אם אחרי-כן, באחד הימים”. ביום ההוא הרגיש יותר מקדם לזה, שיש בנפשו איזה דבר שאינו מְקַיֵם ומטַהֵר ושהתנהגותו עם הדת דומה לאותה ההתנהגות, שהיה רואה היטב באחרים ומגנה אותם בגללה ושהוכיח עליה את סְוֵיאָן סְקִי רַעְנוּ.

בשבתו ביום ההוא בערב עם כלתו בבית דולי היה לבו טוב עליו ביחוד. ולסְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' אמר על-דבר צהלת-רוחו היתרה הזאת, כי דמיונו ככלב, אשר למדוהו לדלג דרך טבעת, ואחרי יגיעה רבה הבין ועשה מה שדורשים מאתו, וברב שמחתו הוא נוהם ומנפנף בזנבו ומקפץ על השלחנות ועל התלונות.

ב

ביום חתונתו לא ראה לוֹיִן את כלתו, לפי שכך נוהגים (והזקנה וְנָרְיָה אלכסנדרובנה דקדקו והחמירו בכל המנהגים הנוגעים בנושאים האלה), ויסעד ביום ההוא בצהרים בבית-מלונן בחברת שלשה רְקוּקִים שנודמנו אצלו, והם: סְרָגִי אִיבְנוֹבִיץ' אחיו, הפרופסור למדעי הטבע קְטְנוֹסוֹב, שהיה חברו של לוֹיִן באוניברסיטה, וביום ההוא פגע בו לוֹיִן בחוץ וימשכהו אחריו, ואחד משושיבניו, צ'ִירִיקוֹב שמו, שופט שלום במוסקבה, שהיה חבר לו בצד-דְבִים: שלשתם הטיבו את לבם בסעודה ההיא. סְרָגִי אִיבְנוֹבִיץ' היה מלא שמחה ומצא עֵגֶגְגָה לנפשו במהתלותיו המְשֻׁנָּת של קְטְנוֹסוֹב. וקְטְנוֹסוֹב ראה, שהן מוצאות חן וְנֶחֱבֵן לְשֻׁנָּתוֹ את עצמו להגאתו ולכבודו, וצ'ִירִיקוֹב הסכין להשתתף בכל שיחה כסָבֵר פְּנִים יפֹת.

– הביטו רואו, – אמר קְטְנוֹסוֹב בהברות מְשֻׁכּוֹת, כפי שְׁהָרַגְל בְּקֶדְרָה שלו – הן בן-חיל ובעל-כשרונות היה ידידו קונסטנטין דמיטריץ'. אני מדבר בו שלא בפניו, כי על-כן איננו עוד. אז בצאתו מהאוניברסיטה אהב את המדעים וצרכי מין האדם העסיקו אותו; ועתה הוא משתמש בחצי כשרונותיו לרְמֹות עת עצמו ובחצי השני – להצטדק על רמאותו זאת.

– מעולם לא ראיתי שונא נשואים קשה מִמֶּךָ, – אמר דרבי אִיבְנוֹבִיץ'.

– לא, לא שונא נשואים אני, כי אם אוהב את חלוקת העבודה. האנשים שאינם יכולים לעשות מאומה, צריכים להוליד בנים ובנות, ושאר בני-האדם צריכים לעזור להמציא השכלה ואשר לגולדים. כך דעתי. רבים רוצים לאחוז בזה וגם בזה, ואני אינני ממספרם²⁷.

– מה מאד ישמח לבי, כאשר ינדע לי כי אָהַבְתָּ אשה אחת גם אתה! – אמר לוֹיִן. – אל-נא תִּמְנַע מִקְרָא לי לחתונתך.

– אוהב אני באמת.

– כן, את דג-הדיו. הידעת, – אמר לוֹיִן ויפן אל אחיו, – מיכאל סימיוניץ' כותב חבור על-אודות המזון ועל...

– אל-נא תערבב את הענינים! אני כותב מה שאני כותב. אולם אוהב אני באמת את דג-הדיו.

– אך הוא לא יפריע אותך מאהוב את האשה אשר תקח לך.

– הוא לא יפריע, אבל האשה תפריע.

– ובעד מה?

– כעת תראה, הנה אוהב אתה את עסקי הכפרים, את הצייד – עוד מעט ותראה!

– היום בא ארחיף ואמר, כי ביער פרוזני יש צְבָא-סוֹסִים למכביר ושני דְבִים – אמר צ'ִירִיקוֹב.

– אותם תצודו לכם בְּלֶעָדִי.

– אמת הוא אפוא, – אמר סְרָגִי אִיבְנוֹבִיץ'. – גם לימים הבאים אל תקוה עוד לצוד דְבִים, – אשתך לא תתן לך?

לוֹיִן תָּחַן. הרעיון, כי אשתו תניאהו, נעם לו כל-כך, שמחל בלבו לכל ימי חייו על עֵגֶגְגָה של פגישת דְבִים.

– ואמנם יש להצטער, על כי שני הדְבִים ההם יִקְדוּ בידי אחרים. התזכור את הצייד שבפעם האחרונה בחפילוֹבו? ציד נחמד היה זה, – אמר צִירִיקוֹב.

לוֹיִן לא רצה לצער ולברר לו, שטעות היא בידו בחשבו, שאפשר למצא עֵגֶגְגָה בארץ גם שלא בפני אהובתו, ועל-כן לא אמר מאומה.

– לא חנם היה למנאג' להג חג של פטורים מחיי הַרְנָקִים, – אמר סְרָגִי אִיבְנוֹבִיץ'. – גם כי יצליח אדם עד-מאד בחיי נשואיו, אי-אפשר לו שלא יצטרע קצת על אבדן חרותו.

– הוֹדָה-נא, כי יש גם בך מרגשי “החתך” שבחזיונו של גוֹגוֹל, מאותו הרעיון לקפוץ בעד החלון ולהמלט?

– ומי מעפב? הנה חלון פתוח... לכו ונסעה מיד לטָרַן! הנה דב נקבה שם, ואנחנו נמצא את מעונתה. נסעה-נא בכרפת היוצאת בחמש שעות! ואֵלֶּה יעשו להם כטוב בעיניהם, – אמר צ'ִירִיקוֹב בבת-צחוק קלה.

– ואני אֶשָׁבֵע לָכֶם, – אמר לוֹיִן בצחוק, – כי אינני יכול למצא בקרבי את רגש הצער הזה על אבדן חרותי.

– עתה אך תהו ולא סדרים בקרבך, – אמר קְטְנוֹסוֹב, – על-כן לא תמצא מאומה. אבל כאשר יעברו ימי ההתלהבות, תמצא על נקלה.

– לא, אֵלֶּה היה הדבר כן, הייתי מרגיש קצת גם עתה, שמלבד הרגש הזה... (מלת אהבה לא רצה להוציא בשפתיו במעמדו של קְטְנוֹסוֹב) והאשר התלו בו, יש בי גם כעין געגועים על הַחֲרוּת... להפך, על אבדן חרותי אני אך שמח.

– זה ודאי ענין רע! אין לך כל תקוה! – אמר קְטְנוֹסוֹב – נשתה-נא לתשובת בריאותו, או נברכהו, שיתקיים לפחות אחד ממאה בחלומותיו הנעימים, שהיא חולם עתה. ובוזה ימצא אשר, שלא היה כמוהו מעולם!

אחרי אכלם מהרו האורחים איש לביתו לְחַלֵּף את בגדיהם ולנסוע אל החתונה.

כאשר נותר לוֹיִן לבדו, זכרת את שיחות הרְקוּקִים האלה וישאל את נפשו עוד הפעם: היש בקרבו רגש-געגועים זה על החרות, אשר דברו בו? והוא צחק בקרבו לשאלה זאת. “החרות? למה לי חרות? כל חפצי אך לְאֶהְבָה, לשאף לאשר תשאף היא, שיהיו לנו רעינות אחרים ובקשות אחדות, כלומר, שלא תהי לי כל חרות – אך זהו אשרי!”

“אך היודע אני את רעיני לבבה, את בקשותיה, את רגשותיה?” לחש לו פתאם קול מקרבו, וכרגע עבר הצחוק מעל פניו והוא התחיל מהרהר, ופתאם התעורר בו רגש מְשֻׁנָּה, יראה ופקפוק באו בו – פקפוק בכל דבר.

“זומה אם איננה אוהבת אותי באמת? אם רק לבלתי שבת עד שילבין ראשה היא נְשָׂאת לי? אם איננה יודעת בעצמה מה שהיא עושה? הלא יכולה היא להתבונן פתאם אחרי יום-כלולותיה, כי איננה אוהבת אותי ולא יכלה לאהוב אותי מעולם”. ורעיונות מְשֻׁנָּים ומְגֻנָּים התחילו עולים על רוחו ויקנא אותה בגלל ורונסקי כבשנה הקודמת, וכאֵלֶּה היה אוחזו מעשה בינה ובין ורונסקי אך אמש, ויחשדן; שלא הגידה לו את כל לבה. לרעיון זה נָתַר ממקומו. “לא, זה אי-אפשר!” אמר בלבו בצר לו. “אלך אליה ואשאל את פיה, כפעם האחרונה אִמָּר לה: הנה פשעים אנחנו, אולי טוב לנו לחלל מלכת הלאה? הלא טוב הוא מרעה שאין לצאת ממנה, מחרפה, מְקַעֵל!!” בנפש מרה ובחמה בושרת על כל בני-האדם ועל עצמו ועליה יחד יצא מבית-המלון ויסע אליה.

בחדרים הפנימיים האחרונים מצא אותה, והיא ישבה על תֶּבֶה ויחד עם אָמְתָה היתה עסוקה בחבילות של בגדי-צבעונים, שהיו מְפֻשְׁלוֹת על-גבי

כסאות ומקצתן מוטלות על הארץ.

– אַח! – צעקה בראותה אותו ופניה נהרו משמחה. – איככה באת? (ועדן דברה אליו פעם בלשון יחיד ופעם בלשון רבים). היום לא חכיתי לך. הנה אני מסדרת את שמלות ימי-נעורי על-מנת לחלקן בין...

– אַה! זה טוב מאד! – אמר ויבט בפנים קודרים אל הנערה המשרתת.

– לכי לך, דונישה, ואחר אקרא לך, – אמרה קיטי. – מה לך? – שאלה אותו ברוח עז בלשון יחיד, כשיצאה הנערה מעל פניהם. היא ראתה כי פניו משנים, זועפים וקודרים, ויָרָאָה באה בה.

– קיטי! הנה דאגה גדולה בלבי. לדאוג לבדי לא אוכל, אמר בקול מביע יאוש ויעמוד לפניו ויבט בפנים מלאים תחנונים אל עיניה. כבר הכיר בפניה המביעים אהבה ואמת, שמה שהוא נכון לאמר לה לא יתן ולא יוסיף לו מאומה, ואף-על-פי-כן גמר, כי טוב לו שתבטל בעצמה את ספקותיו. – באתי לאמר לך, שעוד לא עברה העת. עוד אפשר לבטל ולתקן הכל.

– מה זאת? לא אבין מאומה. מה לך?

– הנני אומר מה שאמרתיו זה אלף פעמים ומה שאני חושב תמיד על כרחי... כי אינני ראוי לך. לא יכלוף להסכים בכל לבבך להנשא לי. התבונני בדבר עוד. משנה הוא. התבונני בדבר היטב. לא תוכלי לאהוב אותי... ואם כן... מוטב שתגידי לי זאת, – אמר בלי הבט אליה. – אמנם אמלל אהיה. או יאמרו הבריות מה שיאמרו; סוף-סוף מוטב לי זה מרעה גדולה אחרי-כן... סוף-סוף מוטב לנו עתה, כשעוד לא עברה השעה...

– אינני מבינה, – השיבה לו בחרדה, – חפץ אתה אפוא להסוג אחור... להמנע ולבטל?

– כן, אם אינך אוהבת אותי.

– אכן יצאת מדעתך! – נתנה עליו בקולה ותאדם מזעף אך פניו העירו רחמים עליו, ועל-כן התאפקה ותסר את השמלות מעל אחד הכסאות ותשב אצלו. – מה זה תדמה? הגידה לי הכל.

– אדמה, כי לא תוכלי לאהוב אותי. על מה תאהביני?

– אלי, אלי, ומה אפוא אוכל?... אמרה קיטי והתחילה בוכה.

– אהה, מה זאת עשיתי? – קרא ויכרע על ברכיו לפניו וינשק את ידה.

בעוד חמשה רגעים נכנסה הנסיכה לחדר, אבל בין כה כבר הספיקו לעשות שלום-אמת ביניהם. קיטי הבטיחה לה, שהיא אוהבת אותו וגם הסבירה לו – בתשובה על שאלתו – על מה היא אוהבת אותו. היא אמרה לו, שהיא אוהבת אותו, על כי היא מבינה את כל דרכיו, על כי היא יודעת, מה אהוב לו על-פי רוחו וכי אוהב הוא אך את הטוב והישר. ודבריה אלה היו ברורים בעיניו בכל תכנם. כשנכנסה הנסיכה אליהם, ישבו שניהם על התבה והתבוננו בבגדים ונחלקו על-דבר השמלה הקנמונית, שהיתה על קיטי בשעה שליווה השתדך אליה, וקיטי אמרה לתתה לדונישה, והוא דרש מאתה, שלא תתן את השמלה הזאת לא לה ולא לנערה אחרת, ותחתיה תתן לדונישה את שמלתה הקלה.

– איך לא תבין את זאת? הלא היא שחומת-פנים, והצבע הכחל לא יכשר לה... הפל בחשבון אצלי.

כאשר הגידו לזקנה, לשם מה בא ליון, התקצפה עליו חזיה דרך בדיחה וחציה באמת ותצוהו לנסוע הביתה לחלף את בגדיו ולתת לקיטי לסרוק את שער, באשר עוד מעט יבוא שרל, הגלב הצרפתי.

– גם בלעדי זאת איננה אוכלת מאומה בכל הימים האלה, ופניה רעו בגלל זה, ואתה בא ומרגיז את רוחה פֶּהֶקְלִיךְ, – אמרה לו. – סור לך מזה חביבי, סורה מהר.

כחוטא שקבל נזיפה שב ליון אל בית-מלונו, אבל דעתו נחה בשוכו. אחיו ודריה אלכסנדרובנה וסֶפֶן ארקדייביץ' כבר חכו לו לברכו באיקונין ומלבושי-הג עליהם. השעה היתה דחוקה. דריה הצרכה עוד לנסוע לביתה ולקחת את בנה המְבֶשֶׂם והמְסֹלֵס, אשר נועד להוביל את האיקונין עם הכלה. אחרי-כן היה עליהם לשלוח מרכבה אחת אל אחד השושיבינים ולהשיב את המרכבה, אשר יבוא בה סְרָגִי איבנוביץ'... ככלל נמצאו הרבה שאלות סבוכות בסדר-היום. אך ברור היה, שאין להתמהמה, כי הגיע חצי השעה השביעית.

סדר הברכה באיקונין לא עלה בידם. סֶפֶן ארקדייביץ' התיצב דרך חגיגה ולעג יחד אצל אשתו ויקח בידו את התמונה ויצו ליון לכרוע על ברכיו ויבכהו בצחוק לעג ובקשת-טובה ויִשְׁקָהוּ שלש פעמים; וכן עשתה גם דריה אלכסנדרובנה, ובהקפזה לנסוע חזרה ונסתבכה בשאלת המרכבות.

– ובכן זה הדבר אשר נעשה: אתה תביאהו במרכבתנו, וסְרָגִי איבנוביץ' אולי יואיל לנסוע ראשונה ולהשיב את המרכבה אשר יבוא בה.

– בודאי אעשה כן בשמחה רבה.

– ואנתנו נבוא עמו תכף. החפצים נשלחו? – אמר סֶפֶן ארקדייביץ'.

– נשלחו, ענה ליון ויצו את קוזמא לעור לו לחלף את בגדיו.

ג

המון עם, ורָפו נשים, נאסף מסביב לבית-התפלה המלא אורה לחג-החתונה. אותם, שלא הספיקו למצא להם מעמד בתוך, דחקו ויחרפו זה את זה על-יד החלונות וישקיפו בעד השֶבָכּוֹת.

יותר מעשרים מרכבות כבר הצבו על-ידי הַנְּרָמִים לארך הרחוב. אופיצר לחיל-השוטרים התנוסס במעיל-השרד אשר עליו אצל הפתח בלי שים לב לקר העו. ומרכבות הוסיפו לבוא זו אחר זו ומתוכן יצאו ועלו לבית-התפלה פעם נשים מְקֻשְׁטוֹת בפרחים ומְלַבְּשוֹת שמלות אֲרָכוֹת וידיהן מחזיקות בִּסְרָחֵי שמלותיהן, ופעם גברים מְהֻדָּרִים, שבעשתי כניסתם הסירו ויאהו בידיהם את מצנפותיהם וכובעיהם. בבית-התפלה כבר האירו הנרות שבשתי המנורות ושעל-יד הפסלים והצלבים השונים. האור הוצק על זהב התמונה הנוצצת של ה־"אִיקוֹנוֹסְטָס" המְאָדָם, על פתוּתֵי האיקונין המְצִיף זהב, על כסף כלי-הקִטְרָת והפנסים, על לוחות הרצפה, על היריעות הקטנות, על הדגלים המתנוססים על-יד המקלה, על מעלות הבימה, על הספרים שֶׁהֶשְׁחֵרוּ מִלֵּב ימים ועל בגדי הכהונה. בעבר הימני של בית-התפלה, – והבית הֶסֶק ביום ההוא, – נראתה שפעת פְּרָקִים ועניבות לבנות ומעילי-שרד וכל מיני ארג יקר, קטיפה ואטֶלֶס, תלתיים ופרחים, כתפים חשופות וזרועות חשופות ונעלי-יד אֲרָכוֹת, ובחבורה הזאת שוחחו בלחישת בלי הפסק, והלחישת המְרָבֵב נשמעה בקול הברה מְשֻׁנָּה ברום פֶּתַח הבית. בכל פעם שנשמעה שריקת הדלת בהפתחה, נפסקה השיחה, וכל בני החבורה הסבו פניהם ויקוו לראות את כניסת החתן והכלה. אבל כבר נפתחה הדלת יותר מעשר פעמים ובכל פעם נכנסו בה או קרואים, שאחרו לבוא ונספחו אל החבורה שבימין הבית, או אחת הנשים הסקרניות, שהוליכה שולל או היתה כלפי חסד את האופיצר לחיל-השוטרים, ובהֶקְנָקָה נספחה אל ה־"זִירִים" העומדים משמאל. אך גם הקרובים גם הזרים כבר עברו את כל המדרגות של הַצִּפֵּה.

בראשונה חשבו, שהחתן והכלה יופיעו בעוד רגע, ואף-על-פי שהם מתמהמהים, אין בכך כלום. אחרי-כן התחילו מרבים להביט אל הדלת ומביעים דאגה, שמה אָרַע דבר. אחרי-כן היתה התמהמהות זו למרת-רות, והקרובים וכל הקרואים התאמצו לעשות עצמם כאלו אינם מהרהרים כלל בחתן וכֶאֱלו נטרדו איש בעניניו הפרטיים.

הפרוטוֹדִיקוֹנוֹס גנח מתוך קֶצֶר-רוחו, כמו נתפן להראות, עד-כמה יש להוקיר את השעה, שהוא מבלה לריק, ולקול גניחותיו רגזו הזוגיות שבחלונות. ממקום המקלה נשמעו פעם קולות בחינה, שבהן המשרורים בקֶצֶר-רוחם איש את קולו, ופעם נחרות כחיחה. הפֶּהֶן שלה לרגעים את שמשווי לראות אם לא בא החתן, גם בעצמו יצא וישב במעילו הֶיֶלִיאִי ובאבנטו המְרָקֵם ויחכה לחתן. לאחרונה שמה אחת הנשים את עיניה על שעונה ותאמר: הלא יש לתמוה על זה! ומיד התחילו כל הנאספים דואגים בגלוי ומביעים בקול את תמיהתם ואת תלונתם, ואחד

השושבינים נסע לדעת מה זה ועל מה זה.

וקיטי עמדה בטרקלין בית-אביה מלִבשת כראוי בשמלה לבנה ובצעיף ארֶךְ, וְזר של פרחי תפוחי-זהב עליה, ואחותה אשת לבוב, שהיתה "אָם כלולותיה", על-ידה, ותשקף בעד החלון, ולשוא חכתה זה יותר מחצי-שעה להודעה בשם שושבינה, שבה חָתְנָה אל בית-התפלה.

ולוין הלך הנה והנה בחדר-מלונן, והוא מלִבש מכנסים, אך בלי ז'יֵלֶט ופרֶק, ובכל רגע הוציא את ראשו בעד הפתח אל המסדרון. אך האיש, אשר חכה לו לוין, לא נראה במסדרון, ובשובו ריקים מדי פעם בפעם אל החדר נענע בידי ודבר בפנים מלאים דאבון אל סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ, אשר ישב ועָשָׂן במנוחה:

– הראית מימיך אדם במצב טפשי נורא כזה! – אמר לוין.

– כן הוא, – נענה אחריו סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' בצחוק מרגיע, – יש כאן דרך טפשות. אך אל תדאג, כרגע יבואו.

– לא, לא תהא כזאת! – אמר לוין בחמה עצורה בקרבו. – הוֹיֵלֶטִים הפתוחים הללו מה מְגַחֲכִים הם! – הוסיף בהביטו אל חֶשֶׁן קַתְנַת המעוך. – ומה נעשה, אם כבר הובאו החפצים אל מסלת-הברזל? – קרא בשבר רוח.

– אז תלבש את שלי.

– מכבר היה לי לעשות כן.

– אל-נא תבהל ברוחך ולא תהיה לצחוק... גם זה יעבור.

וזה פשר הדברים האלה: כאשר דרש לוין את פגדיו, הגיש לו משרתו הזקן פרֶק, ז'יֵלֶט ואת שאר הבגדים הנחוצים.

– ואיה הַקְּתַנַּת? – קרא לוין.

– הנה היא עליך, – ענה קוזמא בבת-צחוק של מנוחה.

קוזמא לא הבין, כי היה לו להשאיר עוד כִּלְתָנִים מְגַחֲכִים, וכשנצטוו לחבוש את כל החפצים ולהביאם אל בית השֶׁצֵ'רֶצְקִים, כי נכונים היו החתן והכלה לצאת מן העיר בערב ההוא, חבש את כל החפצים וְיֶשְׁאָרֵךְ את הפרֶק לבד. אך הכִּלְתָנִים, אשר לבש לוין ביום ההוא בפֶקֶר, נמנעה ולא היה אפשר לְהִרְאֹת בה בצבור בוֹיֵלֶטִים הפתוחים לרוחה על-פי המודה. ובית השֶׁצֵ'רֶצְקִים היה רחוק משלוה שמה, וישלחו לקנות כִּלְתָנִים חדשה, אך המשרת שב ואמר, כי כל החִנְיֹת סגורות, כי ביום ראשון היה הדבר. וישלחו אל בית סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' ויביאו כִּלְתָנִים משם, אפס כי רחבה וקצרה היתה כִּלְתָנִים של זה לוין. מאין בָּרָה לשלוח לאחורונה אל בית השֶׁצֵ'רֶצְקִים להתיר את החפצים החבושים. כך נתגלגל הדבר, שבבית-התפלה חכו לחתן, והוא הלך הלך ושוב בחדר וְיֶשְׁאָרֵךְ לרגעים אל המסדרון ויוכור בפחד וברעד, מה שדבר אל קיטי ביום ההוא ומה שיכלה לשער על-פי דבריו כאשר בושש לבוא.

לאחורונה נכנס קוזמא, אשר ידעה נפשו כי בשלֹו כל הרעה הזאת, במרוצה ובנשימה קצרה וכבדה, וכִּלְתָנִים בידו.

– טוב כי הספקתי לבוא. כבר התחילו טוענים על העגלה, – אמר קוזמא.

בעוד שלשה רגעים רץ לוין דרך המסדרון וגם לא שם עיניו על השעון, שלא להגדיל את כאבו עוד יותר.

– בזאת לא תועיל עוד, – אמר סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' בצחוק וילך אחריו, אך לא נחפו כמיהו. – עבור יעבור גם זה, זכור את דברי.

ד

– הנה הָנֵם! הנהו! מי משניהם? בודאי הצעיר שבהם? והיא, אך פלאים, כל עוד נפשה בה! – ככה נדברו הנצבים שם, כשנפגשו לוין וכלתו אצל מבוא בית-התפלה ונכנסו יחדו.

סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' ספר לאשתו את דבר המאורע, שנתעכבו בגללו, והקראים התלחשו ויצחקו. וְלוין לא ראה דבר ולא התבונן באיש, הוא אך הסתכל בכלתו ולא גרע עיניו ממנה.

כל הנאספים אמרו, כי הורע מראה בימים האחרונים עד-מאד, וכי עתה בשעת הַפְתָּה אינה דומה ביפיה כלל למראה הרגיל, אך לוין לא ראה בה כזאת. הוא הסתכל בקליעת-שערה הגבוהה, המְעֻטָּה בצעיף לבן ארֶךְ ובפרחים לבנים, בְּצוּרֹנָה הגבוהה, העשוי קפולים מְרַקְמִים, אשר היה לרום צווארה כמסגרת פתוחה מעבר פניה וישו עליה הוד-עלומים מְנֻחָד, ובגזרתה הדקה עד להפליא, ונדמה לו, שמעולם לא היתה יפה למראה כל-כך. ואמנם לא פרחיה וצעיפה ושמלתה, אשר הובאה בעדה מפריז, כללו יפיה בעיניו; להפך, חָנָה גדול בעיניו יותר, על כי גם בהדר לבושה ועדייה לא סרו מעל פניה הנעימים, מעיניה ומשפתיה רשמי האמת והתם המְחַדִּים לה.

– כבר דמיתי, שגמרת לברוח, – אמרה לו קיטי בפנים צוחקים.

– מה שְׁאָרֵע לי הוא מְגַחֵךְ כל-כך, שחרפה היא לספר! – אמר לה ויתאדם, אבל ברגע ההוא הָצַרְךְ לפנות אל סֶרְגֵי איבִּנְבִיץ', אשר נגש אליו.

– מעשה רב הוא שהיה בַּקְּתַנַּתךְ! – אמר סֶרְגֵי איבִּנְבִיץ' וינענע בראשו ויצחק.

– כן, כן, – ענה לוין בלי הבין באמת מה שאמר לו אחיו.

– עתה קוֹסְטֵיא, עלינו לפתור שאלה גדולה, – אמר סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' ועשה את עצמו כדואג ומתְנַרָא. – בשעה זאת תבין ביחוד את כל ערכה. הנה שאלו אותי, אם ידליקו נרות, שהשתמשו בהם, או יקחו חֲדָשִׁים. ובין אלה לאלה עשרה רְבִלִים, – הוסיף ויעמד שפתי דרך בת-צחוק. – אני השיבותי בעצמי, אבל דואג אני, שמא לא תסכים על-ידי.

לוין הבין, כי בדיחה היא, אך לא יכול לצחוק.

– ומה דעתך אפוא, ישנים או חדשים? זאת היא השאלה.

– כן, כן, כן חדשים.

– שמה אשמח מאד. נפתרה השאלה, – אמר סֶטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' ויצחק, – אבל מה יִנְאָלוּ כל האנשים כשהם במצב זה, – אמר אל צ'רִיקוֹב, אחרי אשר הביט אליו לוין במבוכה ונטה מאצלו אל כלתו, מבלי השיב לו דבר.

– זכרי-נא, קיטי, והתיצבי ראשונה על היריעה, – אמרה הגרפינה נוֹרְדִּיסְטוֹן, אשר נגשה אליהם. – הגדלת עשה! – אמרה אל לוין.

– האם לא יירא לך, קיטי? – שאלה מְרִיה דמיטריִבְנָה, דודתה הזקנה של קיטי.

– אולי קר לך? הנה חֹרֵרו פניך. אבל גֶּחְזֵי-נא רגע, – אמרה אשת לבוב אחות קיטי, ותשלח את זיה המלאות והיפות ותתקן בפנים שוחקים את הפרחים שעל ראש הכלה.

ודוֹלִי נגשה ורצתה גם היא לאמר דבר, אך מליה נעתקו, ומבלי יִלְתַּל לדבר התחילה בוכה ואחרי-כן התחילה צוחקת צחוק מְשֻׁנָּה קצת.

וקיטי הביטה אל כל הנאספים גם היא כְּלוּיִן בעינים שאינן רואות מאומה.

בין כה לבשו השְׂמֻשִׁים את בגדיהם והכהן והדִּיקוֹנוֹס יצאו אל העמוד, אשר הִצַּג באמצע הבית. הכהן פנה אל לוין ודבר אליו; אך דבריו לא נכנסו

– אחז ביד כלתך והובילה אותה, – אמר אליו שושבינו.

זמן רב לא יכול ליון להבין, מה שדרשו מאתו. זמן רב יגעו עליו להורות את המעשה אשר יעשה וכבר נואשו ממנו להוריתו עוד, – כי אחז בכל פעם לא בידו הראייה על-פי המנהג או לא את ידה הראייה – אך לאחרונה הבין את ההלכה הרווחת, שהוא חייב לאחוז, בלי שנות את מצבו, את ידה הימנית בידו הימנית. כאשר קים דין זה בכל דקדוקיו, פסע כהן פסיעות אחדות לפניו ויעמוד אצל העמוד. המון קרובים ומדעיים הלכו אחריהם הלך וזמזם בשפתיהם, הלום נאווש בסךני השמלות. ואחת מבנות החבורה גזנה נתקפה את סרח שמלתה של הכלה. אחרי-כן נהיתה בבית דממה עמקה, שנשמעה בה קול נטפי הדונג בנפלים על הקרקע מהנרות הדולקים.

הכהן הזקן עמד, מצנפתו על ראשו ושערותיו, שערות כסף, סרוקות לו לאחורי אזניו, ניוצא את ידיו, יד-זקן קטנות, מתחת לאדרתו הכבדה, המרקמת בפתיל-זהב והמקשטת בצלב של זהב מאחוריה, ויתעסק אצל העמוד.

ספן ארקיביץ' נגש אליו בוהירות וילחש לו דברים אחדים וירמזו וירמזו בעיניו לליון ויחזור לאחוריו.

והכהן הדליק שני נרות מקשטים בפרחים ויחזיקם בידו השמאלית, והנרות היו נטוים בידו הצדה ומנפטים מעט מעט, ניסב את פניו אל הזוג. הוא היה הכהן, אשר התנדף ליון באזניו. בעינים עיפות ועצובות נבט אל החתן ואל הכלה ויאנה אנהא קצרה ניוצא את ימינו מתחת לאדרתו וישימה על ראש החתן ויברכהו, ואחר שם את אצבעותיו הקפוצות גם על ראש קיטי הכפוף לפניו, אבל כמין הזירות של חבה מנהדה הרגשה בתנועתו. ואחרי-כן נתן להם את הנרות ויקח בידו את מחתת-הקטרת ויסוג אחר מהם במתינות.

אמנם אמת הדבר? "אמר ליון בלבו ויסב עיניו אל כלתו. ברגע ההוא יכול להביט אליה אך מן הצד, ועל-פי תנועת שפתיה וגבות-עיניה, תנועה קלה מאד שלא נראתה כמעט לעין, הכיר בה, שהרגישה את מבטו. היא לא הפנתה עיניה אליו, אך צורנה הגבוה התחיל נע ומתרומם ברכמת קפוליו אל אזנה, און וכדה קטנה, וכן ראה, כי נעצרה אנהא בקרבה, וידה המחזקת את הנר, יד קטנה מקפה בנעל אכפה, נודעזה קצת לעיניו.

כל פרטי המאורע בכנתו, צרת ההתמהמהות ושיחות הקרואים ותרעומותיהם ומצבו המגחך – כל הפגעים האלה היו כלא היו, ולכבו פחד ורחב.

הפרוטודיקונוס, איש טוב-תאר ויפה-מראה, יצא בצעדי-און ולבוש כסף עליו וקוצותיו סרוקות ומקסלות היטב משני העברים ובוהירות של בקי ורגיל בעבודה הרים בשתי אצבעות את כתפות-השרד אשר עליו ויתיצב נכח הכהן.

"ברכהו, אלהינו בכל עת, היום ובכל יום ולעולמי-עולמים", ענה הכהן הזקן בענותות ובקול-זמרה ויוסף למשש בידיו את גבי העמוד, והבית פלו, מן החלונות עד הפפות, נתמלא נעם זמרה מקדרת, זמרת המקלה הסמויה מן העין, והקול התחזק ונפסק פתאם וחזר ונשמע קצת ונחבא מעט מעט.

התפלה נערכה כמנהג: בה התפללו על שלום ממעל, על ישועת הנפש, על הסינוד ועל הקיסר ועל הנכסים לנשואים ביום הזה קונסטנטין עבד האלהים ויקטרינה.

"אנו מתפללים לאלהים, כי ישלח להם אהבה גמורה ומלאה שלום ויהי להם לעזרה", קרא הפרוטודיקונוס וכל הבית כמו נשם ושאף בקולו.

וליון שמע וישתומם על הדברים. "מאין נודע להם, כי עזרה נדרשת פה, עזרה ממש", אמר בלבו, בזכרו את כל דאגותיו וספקותיו שבימים האחרונים. "מה אני יודע? מה אני יכול לעשות בדבר הנורא הזה בלי עזרה?" אמר בלבו. "אכן צריך אני לעזרה בעת הזאת".

כאשר כלה הדיקונוס את תפלתו, פנה הכהן אל הזוג וספרו בידו.

"אלהי עולם", קרא הכהן בקול זמרה ובדך ענותות, "מי שאחד את הנפרדים, מי שישד את אגדת האהבה שלא נתנה לפרוד וברך את יצחק ואת רבקה, לפניך אני מציג את שני אלה המחזיקים בבריתך: פרך-נא את עבדיך אלה, את קונסטנטין ואת קטרינה, שאני מבקש כל טוב להם, כי אל חנון מלא אהבה לאדם אתה, ואנחנו משבחים ומזמרים לך, לאב ולבן ולרוח-הקדוש, ויום יום ומעולם ועד עולם". "אמן" נשמע שנית באויר מתוך המקלה הסמויה מן העין.

"שאחד את הנפרדים", "ישד את אגדת האהבה" – מה עמקים הדברים האלה ומה מתאימים הם לרגשותי ברגע זה", אמר ליון בלבו. "הגם לה עתה רגשות כאלה?"

ובשאלו בלבו שאלה זאת הסב עיניו יפגע במבטה.

ועל-פי מבטה זה החליט, שגם היא הבינה כל מה שהבין הוא. אבל זאת היתה טעות בידו, כי היא לא הבינה כמעט דבר מדברי התפלה וגם לא הטתה אזנה לשמנם בשעת סדור קדושה. באותה שעה לא יכלה לשמעם ולהבינם מפני תקף הרגש האחד, אשר מלא את כל לבה ויהי הולך וחזק, והוא רגש העליצות, על כי נהיה ונגמר לעיניו כל מה שנהיה ונגמר בלבה זה חדש ימים נחצי והיה לה למקור שמחה וצער יחד בכל ששת השבועות האלה. ביום אשר קרבה אליו בשמלתה הקנמונית, בטרקלינו של אותו הבית שברחוב אכפט, ואמרה לו "לך אני" – ביום ההוא ובשעה ההיא נחצו חייה וחייה אחרים באו בלבה, חיים חדשים, אשר לא נודעו לה ולא שערתם מעולם, אבל במעשה לא חדלה מלכת בדרכי החיים הקודמים. ששת השבועות האלה נעמו לה, אבל גם קשו לה יותר מכל הימים שלפניהם. כל חייה, כל מאוייה ותקוותיה התרכזו באיש האחד, אשר כוד לא עמדה על אפיו ואשר נקשרה נפשה בנפשו בלח נעלם ממנה עוד יותר מאפיו של האיש הזה, ועם כל זה הוסיפה להמשך אחרי מנהגי העולם, שהיתה נתונה בו. אך בעודה נהגת בכל דבר כבראשונה, היה לבה משתומם בתוכה על קרירות-דעתה בכל עניני הימים שעברו עליה, כי על-כרחיה התיחסה בקרירות-דעת גמורה אל כל מה שהיה חביב לה לפניו: אל החפצים, אל המנהגים ואל האנשים, אשר אהבה והתחבבה ולפעמים אל אמה, אשר הצטערה על זה, גם אל אביה הדבק בה, אשר היה יקר לה עד הנת היא מכל אשר בארץ. אולם לפעמים השתוממה ולפעמים שמתה על זה, כי זכרה את הדבר אר הביאה לידי-כך. בכל מה שמתחזק לחיים המשפתיים לה ולאישה הזה לא יכלה לא להרהר ולא לבקש לה דבר; אבל החיים החדשים האלה לא באו עוד בפעל וגם לתארם לעצמה בברור לא יכלה עוד. עד היום הוא אך צפנתה להם, ובפחד ובשמחה צפתה לסדרים החדשים והכמוסים, ועתה עוד רגע ויתמו ימי הצפיה וההצטערות על עויבת החיים הקודמים – כל הישן יצא מפני החדש. אף אמנם התיראה מפני החדש הזה, באשר היה סתום וחתום; אבל על-כל-פנים כבר נגמר בלבה עוד לפני ששה שבועות, ועתה אך נתאשר בפומבי מה שנהיה בלבה מכבר.

הכהן חזר ופנה אל העמוד ובקשי עלתה בידו לאחוז את טבעתה של קיטי, והטבעת קטנה כמדת אצבעה, ויצא את ליון לפשוט לו את ידו וישם את הטבעת הקטנה על ראש אצבעו ויאמר: "קונסטנטין עבד האלהים מארש לו את קטרינה אמת אלהים". אחרי-כן שם את טבעתו של ליון, הגדולה כמדת אצבעו, על אצבעו של קיטי, אצבע נרדה קטנה ודלת-כה, ויאמר שנית כדברים האלה.

פעמים אחדות רצו שניהם להבין מדעתם את אשר להם לעשות, ובכל פעם טעו במעשיהם, והכהן הצריך להורות להם בלחשיה. לאחרונה, אחרי אשר עשה הכהן את כל אשר היה לו לעשות וניקבר את דמות הצלב עליהם בטבעותיהם, חזר ונתן את הטבעת הגדולה לקיטי ואת הקטנה לליון; והמה חזרו ונכשלו בדבר הלכה זו: שתי פעמים עברו טבעותיהם מיד ליד, ובכל פעם בקשו לעשות כמנהג ולא עלתה בידם.

דולי, צ'יריקוב וספן ארקיביץ' נגשו אליהם לפעם להם. אך בזה הביאו לידי מבוכה ולחשיה ובדיחות, ואולם זיו החגיגה והעליצות לא סר מעל פני החתן והכלה; להפך, כשנשכחו ידיהם, הרגשו עוד יותר רשומי החגיגה החשובה על פניהם; והצחוק, אשר נראה על שפתי ספן ארקיביץ' בלחשו להם, כי עתה ישימו איש על אצבעו את טבעתו העשייה לו מבתחלה, עבר מעליהן כרגע על-כרחו. לבו אמר לו, כי כל צחוק קל יהי להם בלעבון.

"כי מבתחלה בראת זכר ונקבה, – קרא הכהן מעל הספר אחרי חלוף הטבעות, – ונתת אשה לאדם לעזר כנגדו ולקיום המין האנושי. אתה, אדונינו ואלהינו, שלחת את האמת למורשה ולברית מאתך לעבדיך לאבותינו אשר בחתי; השקיפה אל עבדיך קונסטנטין ואת אמתך, קטרינה וקים את ברית נשואיהם באמונה ובאחדות ובאהבה..."

ליון הרגיש יותר ויותר, כי כל מחשבותיו ועל-דבר הנשואים והזיוני לבו על-אודות סדרי חייו היו אך דברי ילדות, וכי הנשואים הם ענין אשר לא הבין אותו עד כה ועתה הוא נגשג מבינתו עוד יותר, אף על-פי שהענין הזה נעשה בו; ולבו נגרש, וזעזועים עלו מקרבו ושמו מחנק לגרונו, ודמעות נקו בעיניו מבלי יכלתו להתאפק.

כל נכבדי מוסקבה היו באותו מעמד, כל קרוביהם ומידיעיהם של המתתנים. ומתוך חבורה זו של נשואות ופנויות הדורות בלבושיהן ובעדייהן ושל גברים מלבשים פְּרָקִים, עניבות לְבָנוֹת ומעילי-שרד, לא פסקה התלחשות נמוסית בבית-התפלה המלא אורה בכל שעת סדור הקדושין, ועל-פי-רב היו הגברים המתחילים בשיחה, והנשים הסתכלו בכל פרטי העבודה בשקידה מְרָבָה, כדרך של נשים בשעת עבודת בית-תפלה.

בין הקרובים ביותר אל הכלה נמצאו שתי אחיותיה: דולי אשת אובלונסקי והאחות הבכירה, אשת לבוב, היפה בנשים, אשר באה מחוץ לארץ.

– מפני מה באה מרי בשמלה לְיָלָאִית זו, הנראית כשחורה, לחגיגת החתונה? – אמרה קורסונסקיה.

– למראה פניה אין תרופה אחרת... ענתה דרוֹבְצָקִיָה.

– תמהה אני על כי קבעו את החתונה בערב, והוא מדרכי הסוחרים...

– זה יפה יותר, גם אני נְשָׂאִית בערב – ענתה קורסונסקיה ותִּאָנַח בזכרה, מה נעימה היתה ביום ההוא, עד-כמה היה אישה מְגַחֵךְ מרוב אהבתו אל ועד-כמה נשתנה כל זה אחרי-כן.

– אמרו יאמרו, כי מי שהיה שושבין עשר פעמים לא ישא אשה כל ימיו; אני חפצתי לקבל עלי שושבנות בפעם העשירית, בכדי שאהיה מְבֹטָח בזה, אלא שקדמני אחר – אמר הגרף סיניוין אל העלמה בת-הנסיך היפה צ'רְסָקִיָה, אשר קותה למשכו אחריה.

צ'רְסָקִיָה השיבה לו אך בבת-צחוק ותבט אל קיטי ותהרהר בלבה, כיצד ואימתי תעמוד עם הגרף סיניוין במצבה זה של קיטי וריצד תזכיר לו את דברי לְצוֹנוֹ אלה.

שְׁצ'רְבָצְקִי אמר אל העלמה החצִרְנִית הזקנה ניקולייבה, כי הוא חושב לשים את עטרת-הקדושין על השְׁנוֹן שבראש קיטי, באשר היא סְגֵלָה להצלחה.

– לא היה כל צָרֵךְ בְּשִׁנוֹן, – אמרה ניקולייבה, והיא גמרה מכבר, שאם ישָׁנָה האלמן הזקן, שהיא חפצה בו, תהי חתונתם פשוטה מאד. – לא אהבתי את הַדּוֹר המרבה הזה.

סרגי איבנוביץ' דבר עם צריה דמיטרייבנה ובודרך הלצה אמר לה, כי מה שהמנהג לצאת אל מקום אחר אחרי החתונה הולך ומתפשט, הוא מפני שכל חתן וכלה מרגישים קצת, שהם עושים שלא כהוגן.

– יכול הוא אחיך להתנאות. נחמדה היא עד להפליא. הלא תקנא בו, האין זאת?

– כבר עברה עלי תקופה זאת, צריה דמיטרייבנה, – השיב לה סרגי איבנוביץ', ופניו התחילו זועפים פתאם.

סָפֶן ארקדייביץ' ספר לגיסתו דבר-הלצה על-אודות גרושין.

– יש לתקן את הַדּוֹר, – אמרה לו גיסתו בלי שמוע את דבריו.

– צר לי, כי הוריעו פניה כל-כך, – אמרה הגרפינה נורדסטון לאשת לבוב. – ואף-על-פי-כן איננו שְׁנָה גם כדי אצבעה. הלא כן הוא?

– לא, כי טוב הוא בעיני מאד. ולא מפני שהוא עתיד להיות גיסי מעתה, – ענתה אשת לבוב. – ומה יפיו הליכותיו בשעה זאת! הלא קשה כל-כך במצב זה להתנהג בטעם, שלא להביא לידי גחוך. והוא איננו מְגַחֵךְ, איננו מעמיד פניו, ונראה שהוא מלא רגש.

– כמִדְמָה לי, שידעת זאת מראש.

– כמעט. היא אהבה אותו תמיד.

– עתה נראה, מי מהם יתיצב ראשונה על היריעה. אני יעצתי את קיטי.

– אין חִלּוֹךְ בדבר, – ענתה אשת לבוב, – קָלְנוֹ מן הנשים העושות את רצון בעליהן. זה דרכנו בטבע בְּרִיָּתָנוּ.

– ואני עליתי בכונה לפני נסילי אישי. ואת, דולי?

דולי עמדה אצלן ושמענה את דבריהן, אך לא השיבה דבר. לבה קָמָה בקרבה, עיניה מלאו דמעה, ואָלוֹ פצתה פיה, לא יכלה לאמר דבר בלי בכוח. שִׁמְחָה גדולה שִׁמְחָה על טוב גורלם של קיטי ולוין ובאותה שעה זכרה גם את יום חתונתה ותבט אל סָפֶן ארקדייביץ' המלא גיל וחדוה ותשכח את כל אשר בלבה עליו, ורק את אהבתה הראשונה, אהבת כלולותיה זכרה לו במעמד זה. אולם לא אך בעצמה הגה לבה, כי זכרה גם את כל קרובותיה ומידיעותיה, שראתה בשעה הגדולה שבימי חייהן, בעמדן בחושות וְרִקְטִי, מלאות אהבה, תקוה ופחד, ונכונות להסיח דעתן מְהֵרָבֵךְ שלהן ולהכנס אל עתיד הסתום והחתום. בתוך כל הכלות, שעלה זכרן על לבה, זכרה גם את אָנָה מחמל-נפשה, אשר שמעה לפני ימים מעטים את פרטי כריתותיה, כפי שעלו במחשבה. גם היא עמדה בלב טהור, ועליה פרחי תפוחי-זהב וצעיף לבן, ומה הגיע אליה? – חידה נוראה היא. – לחשה בינה לבין עצמה.

לא רק אחיות, קעות וקרובות התבוננו בדיוק בכל פרטי סדור הקדושין, גם הנשי הזרות, שבאו לראות את החגיגה, הסתכלו בכל אשר נעשה בתאות-נפש וברוח נפעמת מיראה, שמה תִּקְלָם מעיניהן תנועה אחת קטנה מתנועות החתן והכלה או רֶשֶׁם דק מרמשי פניהם, ובהרי-אף נמנעו מהשיב על דברי הגברים, שבקרורית-דעתם הביעו הלצות או שיחות-חִלּוֹן סתם, ופעמים הרבה גם לא הגיעה שיחה בטלה שלהם לאזניהן.

– ומפני מה היא כבוכיה? שמה היא נְשָׂאת שלא ברצונה?

– והאשה שבשמלת הָאֶטְלָט הלבן אחותה היא? שמע-נא את קול הדיקונוס בקראו בכח: "ותירא מפני אישה".

– המשוררי בית-הניורים ה"צ'ודובי" הם?

– לא, הם משוררי בית-התפלה של הסינוד.

– אני שאלתי את המשרת. הוא אומר, שהחתן יוליך אותה מיד אל אחוזתו. אומרים עליו, שהוא עשיר גדול מאד, על-כן נְתָנָה לו.

– ואת, מריה נסילייבנה, חלקת עלי ואמרת, כי אין קְפּוֹלִים נהוגים בקרינולינה. ראי-נא את האשה הזאת, אומרים עליה, שהיא אשת אחד הצירים, ומה רבו קְפּוֹלִיהָ... אחד ועוד אחד עליו.

– מה נעימה הכלה למראה, דמיונה ככבשה מקשטת! אמרו מה שתאמרו, ואנחנו הנשים, צר לנו תמיד על אחות צעירה כזאת.

ככה נדברו בנות ההמון הסקרניות, שעלתה בידן להכנס לתוך הבית.

כשנגמר סדור הקדושין פרש אחד השְׁמֵשִׁים באמצע בית-התפלה לפני העמוד חתיכת ארג-משי נָרְדֵּ והמקהלה שרה מזמור-שיר נפלא, ובו קריאות בקול-זמרה בין תִּבְסֵ וּבִין הַטְּנוֹר, והכהן פנה אל הזוג ורמז להם על הארג הפרוש. לוין וקיטי שמעו פעמים רבות ולעתים קרובות, כי המתיצב ראשונה על היריעה הזאת הוא יהיה לראש, אבל גם שניהם לא יכלו לזכור זאת בפסעם את הפסיעות האחדות האלה. הם לא שמעו גם את הערות ודברי המחלקת שִׁבְעוּ בְּקוֹל רם, שמקצת הנאספים אמרו: הוא עמד ראשונה, ומקצתם אמרו – שניהם יחד.

אחרי השאלות הנהוגות, אם ברצונך הם נשארים זה לזה ואם לא, הבטיחו לאחרים, והתשובות, שהיו משנות בעיני בעליהן בעצמם, נתחדשה העבודה. קיטי הקשיבה והתאמצה להבין את דברי התפלות, אך לא יכלה לשמוע בשום-לכ. רגש החגיגה והשמחה הוסיף למלא את כל לבה בשעת העבודה ולא נתן לה להקשיב כראוי.

ובתפלה נאמר: "הן לבם חממה ופרי-בטן לטוב להם, וישמחו למראה בניהם ובנותיהם", והזכר, כי האלהים יצר את האשה מאחת צלעות האדם, וכי "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד", וכי "גדול סוד זה", ואחרי-כן הבעה בקשה, שיתן להם אלהים פרי-בטן וברכה, כמו שנתן ליצחק ולרבקה, ליוסף למשה ולצפורה, ויראו בנים ובני-בנים. "כל זה יפה", אמרה קיטי בלבה, בשמחה את הדברים האלה, "גם אי-אפשר באפן אחר", ופניה נהרו, וצחוק של שמחה הופיע עליהם וידבק גם בכל הנאספים שם.

– שימו אותן היטב עליכם! – קראו אליהם, כאשר שם הכהן את העטרות על ראשיהם, ושצ' רבצקי הגביה להחזיק את העטרה על ראש בתו בידו הרועדת, המקפזה בנעל בעלת שלשה כפתורים.

– שים-נא! – לחשה לו קיטי בצחוק.

ליון הביט אליה ויתפלא על זיו העליצות שעל פניה, ושלא מדעתו דבקה עליצות זו גם בו. גם לבו נמלא אורה ושמחה.

לשמחה היתה להם קריאת הפרק הנהוג מ"אגרות השלוחים" ורעם קול הפרוטו־דיקונוס לגמר קריאתו זו, שכל הסקרנים והסקרניות שבחגיגה כזאת מחכים לו בקצרו-רוח מיוחד. לשמחה היתה להם לשתות מן הכוס הרחבה א היין המהולך במים, האדם והחם, ושמחתם גדלה עוד יותר, כאשר פשט הכהן את מעילו ויחזק את שתי ידיהם יחד בידו ויולכס מסביב לעמוד, לקול קריאותיו החזקות של הבס. שצ' רבצקי וצ' יריקוב, שהלכו הלך והחזק את העטרות שבראשי החתן והכלה, צחקו ושמחו גם הם, ובעלמך הכהן, פעם נעצרו ונתאחדו ופעם נפגעו בכני-הזוג שלפניהם. זיק הצהלה, שהקבער בקיטי, כמו דבק בכל הנמצאים בבית-התפלה. ולפי מה שנדמה לליון היו גם הכהן והדיקונוס נוטים לצחוק-גיל כמוהו.

הכהן הסיר את העטרות מעל ראשיהם ויקרא את התפלה האחרונה ויברך את שניהם ברכת מזל-טוב. ליון שם את עיניו על קיטי, והנה מעולם לא ראה בה מראה נעים כזה. יפה ונחמדה עד-מאד היתה בזהר החדש של אשר, שגנה על פניה. ליון רצה לאמר דבר לקיטי, אך לא ידע, הנגמרה העבודה אם אין. הכהן הוציא אותו ממבוכה זאת, כי תנך והביט אליו בסבר פנים יפות שלו ואמר בלחשיה: "נשוק את אשתך, ואת נשקי את אישך", ויקח את הגרות מידיהם.

ליון נשק בזהירות את שפתיה הצוחקות ויפשוט את זרועו אליה ויצא מבית-התפלה, ובצאתו הרגיש היטב את הקרבה החדשה שביניהם. והוא לא האמין ולא יכול להאמין, שאמת נכון הדבר. אך כאשר נפגשו מבטיהם המלאים תמיהה ובישנות, האמין, שפן הוא, כי הרגיש בעצמו, שהיו שניהם כנפש אחת.

עוד בלילה ההוא אחרי סעודת הערב נסעו שניהם אל הכפר.

ז

ורונסקי ואנה כבר נסעו יחדו באירופה זה שני חדשים. הם ראו את נצ'יה, את רומי ואת ניאפול, ועתה באו אל עיר איטלקית בטנה ובה אמרו לשהות ימים לא כבירים.

המשרת הראשי שבבית-המלון, – איש יפה למראה, ששערו המרבה והמרפף במשקפה נקצה מפאת פניו עד מפרקת צווארו, ועליו פרק, וחשן קטנתו, חשן פטיסט רחב ולבן, ועל כרסו העגל צורר ברילוקים וידיו בתוך כיסיו, – ענה קשות ובעינים עצומות קצת דרך בו את איש אחד, אשר נצב לפניו. אך בשמעו קול-צעדה מעברו השני של פתח הבית, קול רגלים עולות במעלות, הסב פניו וירא את הגרף הרוסי, הנך במבחר החדרים שבבית-המלון, ויוצא את ידיו מכיסיו ויקד קדה גדולה ויאמר לו, כי השליח בא ואמר, שנגמר דבר שכירות ההיכל והמנהל הראשי נכון לחתום על שטר-השכירות.

– אה! שמוח אשמח מאד, – אמר ורונסקי – והגברת בבית היא אם אין?

– הגברת יצאה לטייל, אבל עתה שבה, – ענה המשרת.

ורונסקי הסיר מעל ראשו את כובעו הרך רחב-השוליים וימח במטפחת כיסו את מצחו המזיע ואת שערו, שהיה מגדל עד אזניו וסרוק ומכסה את קרחתו, וישם עיניו מתוך פור-הדעת על האיש, אשר עמד עוד והתבונן בו, ויהי נכון לעבור על פניו ולעלות הלאה.

– האדון הזה רוסי הוא, והנהגו שואל על-אודותיך.

ברגש מעורב, שמקצתו זעף על כי אין מקום, אשר לא יזדמן בו איש אחד ממכיריו, ומקצתו תאות-נפש לאיזה מאורע חדש ומעסיק בחייו האחרונים, שכל יום היה דומה בהם לחברו, שם ורונסקי שנית את עיניו על אותו האיש, שהתחיל הולך משם חזר ועמד, ועיני שניהם הבריך בבת-אחת.

– גולנישצ'ב!

– ורונסקי!

באמת עמד לפניו גולנישצ'ב חברו, שנתחנך עמו יחד בקורפוס. שם היה גולנישצ'ב מכני המפלגה הליברלית ויצא משם בתאר-כבוד אורחי וכל פקודת-משמרת לא קבל עליו. ויפרדו שני החברים האלה זה מזה בצאתם מן הקורפוס ולא נפגשו עד היום אלא פעם אחת בלבד.

בהפגשם בפעם ההיא ראה והכיר בו ורונסקי, שבחר לו איזו עסקנות ליברלית חשובה בעיניו מאד, ובגלל זה הוא נכון לנהוג מנהג של בוז בעסקנותו ובמטאות חייו של ורונסקי. על-כך קדם ורונסקי את פניו בשעת הפגישה האחת ההיא בנדבורי הגאווה והקריירות, שהיה רגיל בהם במשאו ומתנו עם בני-אדם ושפרושם המובן מאליו היה: "אם טוב ארחות-חיי בעיניך לא, לא אשים לב לדעת, אך אם חפץ אתה להיות ממכירי, עליך לחלוק לי כבוד". וגולנישצ'ב התיחס בשיוון-נפש מלא בוז אל גסות מדותיו של ורונסקי. ראוייה היתה הפגישה ההיא להפריד בין שניהם עוד יותר. ובכל-זאת נהרו גם שניהם וקריאות-צהלה התפרצו מקרבם, כאשר הכירו זה את זה. ורונסקי לא שער מעולם, שימלא שמחה גדולה כזאת בראותו את גולנישצ'ב. אף לפי הנראה לא ידע בעצמו, עד-כמה הוא שרוי בעצבות. את הלשם הקשה, שעשתה עליו הפגישה האחרונה, שכח באותה שעה ובפנים מלאים שמחה מקרב לב פשט ידו למי שהיה חברו. ואותות שמחה כזאת נראו גם על פני גולנישצ'ב, אשר מלאו דאגה קדם לזה.

– מה אשמח לפגשך פה! – אמר ורונסקי, ושניו החזקות והלבנות נגלו בצחוק צחוק-ידידות.

– ואני שמעתי, כי ורונסקי פה, אך לא ידעתי איזה ורונסקי. מאד מאד אשמח!

– נכנס-נא. ומה מעשיך?

– אה! – אמר ורונסקי דרך השתתפות. – נכנס-נא.

– הידעת את קרינינה? אנחנו נוסעים יחדו. הנה אני הולך עתה אליה, – אמר אליו צרפתית ויסתכל בפניו בשום-לכ.

– אה! ואני לא ידעתי, – ענהו גולנישצ'ב במנוחה, אף-על-פי שפחש לו בזה, כי ידע היטב. – זה ימים רבים באת הנה?

– אני? זה ארבעה ימים, – ענה ורונסקי ויסתכל שנית בפני חברו.

"אכן אדם נמוסי הוא זה ומבין את הענין כראוי", אמר ורונסקי בלבו, כי הבין היטב מה שנרשם על פניו של גולנישצ'ב ומה שנתכון בהשיאו אותו לדבר אחר.

בשלת החדשים, שְׁלֵה ורוֹנסקי עם אָנָה מחוץ לרוסיה, היה שואל בלב, בכל פעם שנקרו פנים חדשות לפניו, מה יאמר אדם זה על היחס שבינו ובין אָנָה, ועל-פי-רֵב מצא בגברים את הבינה "הראויה". אך אלו שאלו אותו ואת האנשים בעל-הבינה "הראויה", בינה זו מה היא, כי אז הובאו כָּלם כאחד במבוכה גדולה.

כל אותם, שלפי דעתו של ורוֹנסקי הבינו את הענין כראוי, לא הבינו בו באמת מאומה, אלא שנהגו ככל בעלי נמוס, בזמן שהם מוצאים בדרכי מכיריהם מן הדברים המסבכים שֶׁלֵם מְקֻשִׁים, המצויים מאד בחיי בני-האדם – אך מנהג דרך-ארץ נהגו ויתרחקו מכל רמז ומכל שאלה שאינה נעימה. האנשים האלה עשו את עצמם כאלו הבינו היטב את הענין המשנה הזה וכאלו היו מקבלים וגם משבחים אותו בלבם, אלא שחשבו לדבר מְיָהר ומְגָנָה להגיד זאת בפרוש.

ורוֹנסקי ראה מיד, שגם גולנישצ'ב הוא אחד מאלה, וישמח עליו כפלים. ובאמת היו דרכי גולנישצ'ב עם אָנָה, כאשר הֵצַג לפניה, מתאימים לכל מה שיכול ורוֹנסקי לדרוש מהבאים לפניו. ברור היה, כי בלי יגיעה כל-שהיא השכיל להתרחק מכל דבר-שיחה, שיכלה להביא לידי תקלה.

גולנישצ'ב לא ידע את אָנָה קדם לזה ובראותו אותה בפעם הראשונה השתומם על יפיה ועוד יותר על טוב טעמה, שנראה בכל דרכיה. כאשר הביא ורוֹנסקי את גולנישצ'ב אליה, האדימו פניה, והמראה הזה, אדם הילדות שוכה את פניה היפים, המביעים אמת עֲרָמָה, יִשָּׁר בעיניו ואד. אך ביחוד יִשָּׁר בעיניו מה שקראה מיד באזניו, כמו בכנהג לבטל כל פקפוק וגמגום בדבר, לורוֹנסקי אֶלְקֵסִי – בשמו הפרטי לבד, כאשר לבעלה – ואמרה, שהם עוברים יחד אל הבית החדש, אשר שכרו להם ואשר יֶאֱמָר לוּ במקום הזה "היכל". מנהג-תמימות זה לענין מצבה המיוחד הוא שמשך את לבו של גולנישצ'ב. בהתבוננו אל תמימותה הגלויה הזאת, שֶׁבָּעוּ בה שמחה וטוב-לב ועז-רוח יחד, ובדעתו את אֶלְקֵסִי אלכסנדרוֹבִיץ' ורוֹנסקי, נדמה לו, שהוא עומד על סוף דעתה. וכן נדמה לו, שהוא מבין מה שלא הבינה היא בעצמה, שהוא מבין, איככה יכלה לשמוח בחלקה שמחה גמורה כזאת, בלי שים לב לרעה הגדולה, אשר הביאה על אישה, בעונה אותו ואת בנה, ולשמה, שֶׁם אשה חשובה וכבודה, המחלל עד לאין-מרפא.

– הנח הוא רשום ב"מורה-דרך לאורחים", – אמר גולנישצ'ב על ההיכל המְשֻׁכָּר לורוֹנסקי. – יש בו ציור יפה של טינטוֹכְטוּ; מיצירי התקופה האחרונה שלו.

– אם טוב בעיניכם, הנה מזג האוויר טוב, נלכה-נא שמה ונשים עינינו עליו שנית, – אמר ורוֹנסקי בפנותו אל אָנָה.

– הנני, כרגע עלם ואישים עלי כובע. הלא אמרת, כי חם מאד היום, – אמרה אָנָה ותעמוד אצל הפתח ותבט דרך שאלה אל ורוֹנסקי ואדמימות בהירה כסתה פניה שנית.

ורוֹנסקי ראה במבטה זה, כי איננה יודעת, כיצד הוא רוצה להתנהג עם גולנישצ'ב, וכי היא חוששת, שמא לא כונה לרצונו בדבר הזה; ויבט אליה הבטה מְשֻׁכָּת של חבה.

– לא, אין החם גדול, – אמר לה.

ולבה אמר לה, שהיא מבינה הכל, והעקר, שהוא שבע-רצון; ותצחק אליו צחוק קל ותצא ברגלים ממהרות דרך הפתח.

שני החברים שמו עיניהם זה על זה וסמני מבוכה נראו על פני שניהם יחד; כמו רצה גולנישצ'ב לאמר דבר על-אודות אָנָה, אשר נשאה חן בעיניו מאד, ולא מצא מלים בפיו, וגם ורוֹנסקי חפץ בזה והתְקָרָא מזה כמוהו.

– כן הוא אפוא, – התחיל ורוֹנסקי, כדי להכנס בדברים עמו. – פה אתה יושב. ועד היום הזה אתה עוסק בעבודתך הקודמת? – הוסיף בזכרו, כי אמרו לו אליו, שהוא כותב איזה חבור.

– כן הוא, אני כותב את חלקו השני של "שני העקרים" שלי, – אצר גולנישצ'ב ופניו צהבו מנחת-רוח על המקרה שבא לידי לדבר בשאלה זאת, – או, למען האמת המְקִיָּקָה, עוד אל החלתי לכתוב, אבל מכין אני את העבודה, מאספ את החמר. גדול יהיה החלק הזה מן הראשון וידין כמעט בכל השאלות. אני, בני רוסיה, אין אנו רוצים להבין, כי לנו משפט הירושה על ממלכת ביצ'נץ, – התחיל מרצה הרצאה אֶרְכָּה ונלהבת.

בתחלה היה ורוֹנסקי מתפיש קצת על כי לא ידע גם את המאמר הראשון על-אודות "שני העקרים", שמחברו דבר בו כמו שמדברים באחד הספרים המְפֻרְסָמִים. אבל אחרי-כן, כאשר החל גולנישצ'ב להרצות את דעותיו, והוא, ורוֹנסקי, יכול לעמוד עליהן, שמע את דבריו בשום-לב גם בלי דעת את המאמר הראשון, כי איש שפתים היה גולנישצ'ב. אבל ורוֹנסקי התפלא וגם הצטער על הרגו הרב, שרגו גולנישצ'ב בדבריו באותו ענין. כאשר הוסיף לדבר, כן הוסיפו עיניו להבריך וכן הוסיף, להצליח בתשובותיו למתנגדיו הנעלמים וכן הוסיפו פניו להביע דאגה ועלבון. ורוֹנסקי זכר את גולנישצ'ב מימי-נעוריו, שהיה אז נער דל-בשר, טוב-לב ונדיב-רוח, ובקורפוס היה ראשון לתלמידים בכל עת, ולא יכול ורוֹנסקי להבין, מה יִשָּׁר דבר הרגו הזה ומְגָנָה היה רגזו בעיניו. ביחוד רע בעיניו, מה שהעמיד עצמו גולנישצ'ב שהיה מבני מרום-עם-הארץ, בשעת כעסו זה בשורה אחת עם כתבנים בזוים, מה שאישים כאלה יכלו להביאו לכלל כעס ועליהם שפך חמתו בדבריו. הכדאי היה לו הדבר הזה? מְגָנָה היה הדבר בעיני ורוֹנסקי, אך גם רחמיו נכמרו עליו, כי הכיר בו בגולנישצ'ב, כי נפשו מרה לו. יגון גדול וכמעט טרוף-דעת נראה על פניו המלאים תנועה והטובים למראה, בשעה שהוסיף להביע רעיוניו בשפתים מהירות ובהתלהבות גדולה כל-כך, שלא התבונן בחזירתה של אָנָה.

כשחזרה אָנָה ועמדה אצל ורוֹנסקי כבובע על ראשה ובאדרת-קִיץ קצרה והשתעשעה בשמְיָיָה בתנועות ידה הקלה, הסב עיניו מעיני גולנישצ'ב, אשר כוננו אליו והביעו תלונת וקולנות, וירוח לו, ויבט ברגשי אהבה חדשה אל רעותו הנחמדה למראה והמלאה חיים ושמחה. אך ביגיעה התאפק קולנישצ'ב בשוהב אליהם ובראשונה עוד נעצב וזעף אבל אָנָה בלבה הטוב אל כל אדם (כן היה בימים ההם) חִזָּקָה את ידיו מהר בנעם דבריה הפשוטים וברוח שמחתה. בעניינים שונים נסתה לדבר אליו עד שנגעה באמנות הציור, ובה היטיב מאד לדבר, והיא שמעה בשום-לב. ככה הלכו הלך ודבר עד הגיעם אל הבית המְשֻׁכָּר ויתבוננו בו.

– על דבר אחד אני שמחה מאד, – אמרה אָנָה אל גולנישצ'ב אחרי-כן בשובם. – שם יהי לו לאֶלְקֵסִי בית-מלאכה טוב. לקח תקח את החדר הזה, אֶלְקֵסִי, – אמרה אל ורוֹנסקי בשלשון-יחיד רוסית, כי כבר הבינה, שעתיד גולנישצ'ב להיות מקרב להם בחיי-בדידותם ואין להם לכסות סודם ממנו.

– האמנם מציר אתה? – אמר גולנישצ'ב ביפן במהירות אל ורוֹנסקי.

– כן הוא, לפני ימים רבים עסקתי בזה, ועתה שבתי להחלתי מעט, – אמר ורוֹנסקי ויתאדם.

– כשרון גדול יש לו, – אמרה אָנָה בצחוק קל מטוב-לב. – אני, כמוכן, אין דעתי מַכְרַעֵת בזה; אבל גם אנשים מְחֻמִים אמרו עליו כן.

ח

בתקופה ראשונה זו, אחרי צאתה לחפשי ואחרי קומה מחליה בימים מעטים, הרגישה אָנָה בעצמה, שהיא מְאֻשֶׁרֶת ושמחה בחייה רב יתר מהראוי לה. זכר צרת אישה לא השבית את שמחת לבה. מצד אחד היה הנִכְרֵה הזה נורא מאד מְקֻנָּה בו, נורא מְקֻלֵּל, ומצד אחד היה האִשֶׁר, שהביאה לה צרת אישה גדול כל-כך, שלא יכלה להתחרט על-זה. זכר כל המעשים שהיו בה אחרי חליה: שלומה עם אישה, הקטטה שאחרי השלום, השמעה על-דבר פצעה של ורוֹנסקי, בקורו של ורוֹנסקי, ההבנה לְגִרוֹשִׁין, היציאה מבית אישה, פרידתה מבנה – כל זה נראה לה כחלום חזיון-קדחת, אשר לא הציקה אחריו עד בואה עם ורוֹנסקי אל מחוץ-לארץ. זכר הרעה, אשר עשתה לאישה, העיר בקרבה רגש קרוב לגעל-לעגל-דומה למה שמרגיש אדם טובע, שהדף מאצלו את האיש, אשר נאחו בו בכל כחו בלי הרפות ממנו, ואותו האיש טבע. אמנם הרַעֵ הוֹדֵף לעשות, אך כל עצה אחרת לא היתה לו להנצל, ואין טוב לו מלהסיח דעתו מכל הפרטים הנוראים האלה.

ברגע שנתחדשה הקטטה בינה ובין אישה, עלה על לבה רעיון מרגיע אחד על-אודות המעשה הזה שהיה עושה לו, ובכל פעם אשר זכרה אחרי-כן את כל אשר עשתה, זכרה גם את הרעיון האחד הזה: "אמנם אני הבאתי את הרעה על האיש הזה ואנוסה הייתי להביאה עליו", אמרה בלבה, "אך איני רוצה ליקנות מרעתו: גם אני מתְנַהֵג במכאובים ועתידה להתענות: הנה אני מאבדת מה שהיה יקר לי מכן הוון, אני מאבדת את שמי הטוב ונפרדת מבני. יֶעָן אשר הרעתי לעשות, אינני חפצה באשר, אינני חפצה בכריתות, חפצי לשאת חרפה ולהפרד מבני". אבל אף-על-פי שרצתה בכל לבבה לשאת ולסבול, לא מצאתה כל רעה ולא נשאה כל חרפה. בטוב טכסיותם, שהצטינו בה שניהם יחד, השכילו להתרחק מנשים רוסיות

בשבתם מחוץ לרוסיה, ומעולם לא הִזְקְקוּ לבוא לידי גנבת-דעת, ובכל מקום נודמנו לפנייהם אנשים, שעשו את עצמם כאלו הבינו את היחס שביניהם יותר ממה שהבינו הוא והיא בעצמם. גם על כי נפרדה מבנה שאהבה נפשה לא הצטערה צער גדול בימים הראשונים. בתה, אשר ילדה לורונסקי, היתה ילדה נעימה מאד, ומן העת אשר נשארה עמה הילדה הזאת לבד, דבקה בה נפש אנה כל-כך, שאף לעתים רחוקות זכרה את בנה.

תשוקת החיים, אשר גדלה בה אחרי קומה מחילה יותר מבתחלה, חזקה עליה כל-כך, ותנאי חייה בימים ההם היו חדשים ונעימים כל-כך, שהרגישה בעצמה, שהיא מאַשרה רב יתר ממה שראוי לה. כאשר הוסיפה לדעת את ורונסקי, כן הוסיפה לאהוב אותו. היא אהבה אותו גם בגללו גם בגלל אהבתו הרבה לה, ותשמח תמיד כל היום על כי כָלוּ שלה, וקרבתו נעמה לה בכל עת. כל מדותיו נעמו לה עד בלי חק ומיום ליום התבררו לה יותר. את מראהו, אשר נשתנה בלבשו בגדי-אורחים, חמדה בלבבה כאשה צעירה מלאה אהבה לדודה. בכל אשר ידַבֵּר, בכל מחשבותיו בכל מעשיו ראתה נדיבות ונפלאות. לעתים קרובות יראה בעצמה מפני הַחֵן המְרַבֵּה הזה אשר מצא בעיניה, אף החלה לבקש בו מומים, אך לא יכלה למצא בו כל שמץ-דבר שאינו הגון. עד כמה היא דלה ושפלה בעיניה ממנו, לא ערבה את לבבה להִקְאוֹת לו, כי נדמה לה, שאם ידע זאת, אפשר שתקע נפשו מהר מעליה, ומפני אבדן אהבתו יראה בימים האלה יראה גדולה עד מאד, אף-על-פי שלא היה לה כל יסוד לחוש לזה. אך לא יכלה להמנע מהחזיק טובה לו על דרכיו הטובים עמה ומהראות לו, מה יקר הדבר הזה בעיניה. על-פי דעתה מסְגֵל ביהוד וכלי כל ספק לעסקנות מדינית ונועד להצטיין במקצוע זה, אלא ששבבילה נָתַר על גדולתו העתידה לו וגם הראה מעולמכל אות צער וחורטה על-זה. באהבה ובכבוד התהלך אתה עוד יותר מבימים הראשונים וגם רגע אחד לא חדל מדאוג, שלא תרגיש לעולם, שיש כמין כעור במצבה. האיש הזה, העשוי לבלי-חת, לא רק לא הוציא מפיו דבר שלא כדעתה, כי אם בטל את רצונו לגמרי מפני רצונה, ולפי מה שנראָה, היו כל מחשבותיו אך לתת לה תאוות-לבה בטרם תבקש מאתו. ועל-כרחי חשבה לו זאת לצדקה, אף-על-פי שהשתדלותו היתה הזאת, אותה השקידה התמידית לטובתה, שהרגישה מסביב לה, היתה עליה לפעמים לטרח.

ובכל-זאת לא היה ורונסקי שמח בחלקו שמחה גמורה, אף-על-פי שנמלאו כל משאלות לבו אשר שאל זה ימים רבים. מהרה נגלה לו, כי תאותו זו שישנה בידו אינה אלא רגרי-חול אחד בְּהָר האֶשֶׁר, אשר קוה למצא בה. כאשר נמלאו משאלות לבבו, הִבְרֵר לו, עד-כמה שוגים הם כל החושבים, שמי שכל תאותו בידו הוא המאֶשֶׁר, שהתמלאות המשאלות היא האֶשֶׁר המְבַקֵּשׁ. בימים הראשונים אחרי קחתו אותה אליו ואחרי לבשו בגדי-אורח, הרגיש בעצמו, מה-טוב ונעים החפש בכלל, אשר לא יִדְעו באמת עד העת ההיא, וחפש האהבה בפרט, וימי אך שמח בחלקו, אך לא ארכו ימי שמחתו זאת. מהרה הכיר בעצמו, שנתעוררה בו תאות-התאוות, התשוקה להשתוקק לאיזה דבר, היא העצבות. שלא ברצונו החל להגדר אחרי כל תשוקה קלה, שנוצרה בו לזמן קצר, ולחשבה לשאיפה ולמטרה חשובה. בעקרו של דבר הִצְרֵךְ למצא לו התעסקות לשש-שרה השעות שבכל יום, כי על-כן ישבו מחוץ לארץ והיו חפשים לנפשם ופטורים מכל מנהגי חיי הצבור המטרידים אנשים כאלה בפרטבורג. לפנות אל שעשועי החיים הנהוגים בין הבחורים, שהיה רגיל בהם בנסיעותיו הקודמות, לא יכול גם להעלות על לבו, כי כאשר אך נסה פעם אחת לעשות כזאת, עברה על אנה פתאם רוח עצבת, שאינה נאוה ואינה מתאמת כלל לצהלת רעים מיטיבים את לבם ומְאֻחְרֵים על סודות-הערב. וכן לא יכלו, בגלל מצבם המְשֻׁנֵה, לבוא במשא-ומתן לא עם נכבדי אנשי המקום ולא עם האורחים הרוסים. ובבוקר המקומות היפים והחשובים לא יכול למצא את התֵּכֵן הרב, שהאנגלים מְיַחֲסִים לו, כי מלבד אשר כבר הספיק לראות את כל המקומות האלה, הלא היה איש רוסי פקח, שאין דרכו בכך.

וכחיה רעבה, שזרחה להחזיק בכל מה שמזדמן לפנייה, בתקוה למצא בו מזון, החזיק גם ורונסקי, בלי דעת וחשבון, פעם בפוליטיקה, פעם בספרים חדשים ופעם בציורים. בימי-נעוריו היה בו כשרון לאמנות-הציור, ומאשר כבר החל לאסוף ציורי-פתוחים, מבלי-דעת מה לעשות בכסף, שם לבו אל אמנות-הציור והתחיל עוסק בה, ובה אמר למצא ספוק לתשוקותיו הצפונות בקרב.

אף אמנם היה בו הכשרון להבין את האמנות ויחקה בדיוק ובטוב-טעם את האמנים ובגלל זה דמה, כי יש בו כל מה שמכשיר את האדם להיות לאמן, ורק פקפק ימים מעטים ולא ידע, באיזה ממיני הַצְּרִיחֵי יבחר: בדת, בהיסטורי, בְּנֶגֶד או בריאליסטי, ואחרי-כן החל לצייר. כל המינים היו מובנים לו ובכל אחד מהם יכולה לבוא לידי התרגשות; אך לא יכול להעלות על דעתו, שאפשר לאדם שלא ידע כלל כמה מינים יִמְנְנו בציירות ויבוא מאליו לידי ההתרגשות האמנותית, בכח היצירה הצפון בקרב, גם בלי שים-לב לדעת, אם הציור שיוציא מתחת ידו יוכל להחשב על מין ידוע אם לא. אך מאשר לא ידע זאת והיה מתרגש לא על-פי מראות החיים בעצמם, כי אם על-פי ציורי החיים שכבר נעשו בידו אִמֵן, היה נוה מאד להתרגש ומגיע במהרה ועל-נקלה לידי-כך, שציוריו דמו מאד למין הציורים, אשר התפַּן לחקותם.

יותר מכל שאר המינים ישרו בעיניו הציורים הצרפתיים, שהיו המפליא עקר בהם, וברוח זה החל לצייר את תמונת אנה בלבוש איטלקי, ולפי מה שנדמה לו ולכל מי שראה את התמונה הזאת, עלתה יפה מאד.

ט

ההיכל הישן והנטוש, שתקרתו הגבוהה היו מְצֻפּוֹת מקלעות טיח וקירותיו – תמונות מְצֻיֶּרֶת, רצפותיו מעשה מוֹזַאיקה ובחלונותיו הגבוהים מְסֻכִּים חֲמִים של ארג מצבב, שקערות מְהֻרָרוֹת הַתְּנוֹסֵטוּ בו על עמודים עשויים לדבר ועל קְמִינִים, דלתותיו מעשה-פתוחים ובטרקליניו הכהים היו תלויים ציורים רבים – ההיכל הזה הוועיל, במראהו מבית ומחוץ, לחזק בלבו של ורונסקי את החזון הכובד הנעים, שחזה לו בדמיונו, שיותר משהוא בעל-אחוזה רוסי וּשְׁטֵלְמִיטְסְךָר בלי עבודת-משמרת, הוא מעוז ומחסה לאמנות וגם עוסק בה בעצמו, אלא שהוא אִמֵן צנוע, אדם שהזיר עצמו מן הצבור, מכל אהביו ומכיריו המרוקמים ונואש מרדוף אחרי הגדולה, וכל זה בגלל האשה שאהבה נפשו.

תפקיד זה, שבחר לו ורונסקי בעבור אל ההיכל לדור בו, עלה יפה בכל פריטו, וכאשר התקרב עוד בעזרת גולְנִישֶׁצ'ב אל אנשים אחרים, שנעשו חשובים לו בעת ההיא, נחה דעתו ימים מעטים. בסיועו של פרופיסור איטלקי לאמנות זו צִיָּר ורונסקי מראות לקוחים מן הטבע והעסיק את נפשו בחיי איטליה שבשנות הבינים. בימים ההם משכו חיי איטליה שבתקופת ימי-הבינים את לבו כל-כך, שגם כובע בחר לו וגם את מטפחתו הגדולה הפשיל לו מאחוריו בטעם התקופה ההיא, ואמנם נאוה היה מראהו בטעם זה.

– הנה אנחנו פונים איש לדרכו ואיננו יודעים מאומה, – אמר ורונסקי פעם אחת אל גולְנִישֶׁצ'ב, כשבא זה אליו בִּפְקֵר. – הראית את ציורו של מיכאילוב? – אמר ויתן לו לזה אלא גליון העתון הרוסי, שבא אליו לפני רגעים אחרים, וירמז לו על מאמר שנדפס בגליון ההוא על-אודות צִיָּר רוסי, שישב אתם בעיר ההיא וגמר בימים ההם את ציורו, שכבר דברו בו הרבה וגם כבר נמצא קונה לו בטרם נגמר. במאמר ההוא הִבְעו תוכחות לממשלה ולאקדמיה, על כי אין תוֹמֵךְ ואין דוֹאֵג לאמן המְצִיָּן הזה.

– ראיתי, – ענה גולְנִישֶׁצ'ב. – אכן לא חסר-כשרון הוא, אבל דרכו לא יתכן כלל. גם הוא מבטי אל ישוע ואל הַצְּרִיחֵי הדתית בעיני איִבְנוּב ושטרסים ורִיָּנָן.

– ציור זה מה הוא מתאר? – שאלה אנה.

– ישוע לפי פִּילְטוֹס. ישוע מתאר בו בדמות יהודי בכל פִּשְׁטוּתה וגסותה של השיטה החדשה.

מענין הציור ההוא כבר גולְנִישֶׁצ'ב אל אחד הענינים, שהיה מרבה להגות ולדבר בהם, ויאמר:

– אני לא אבין, איככה יוכלו להשכיל בשגיאה גסה כזאת. הלא כבר נִתְּנָה לו לנצרי צורתו המְקֻחֶת לו בציורי מבחר האמנים הקודמים. ואם באו אלה החדשים לתאר לא אֵל, כי אם אדם בורא חדשות או חכם, יבחרו להם מבריי-הימים את סוקרטוס, את פרנקלין, את שְׁרֵלוֹטֵה קוֹרְדִי, אך לא את ישוע הנוצרי. הנה הם לוקחים כמו בכַּנְנָה את אשר לא הִתֵּר לאמנות לקחת, ואחרי-כן...

– הבאמת עני הוא מיכאילוב במדה שאומרים עליו? – שאל ורונסקי, ובלבו אמר, כי נדיב רוסי כמוהו חֵיב לעזור לאמן עני, גם בזמן שאין ציורו יפה כל-צרכו.

– לא אאמין, כי כן הוא. הנה הוא מפליא לצייר תמונות. הראית את תמונת נִסִּילִצ'יקוֹבֵה? אך כמִקְדָּמָה לי, שאינו רוצה עוד לצייר תמונות, ועל-כן אפשר שהוא נושא מחסור באמת. אני אומר...

– אולי נוכל לבקש מאתו לעשות את תמונת אנה ארקדייבנה? אמר ורונסקי.

– למה זה יעשה את תמונת? – אמרה אנה. – אחרי התמונה, אשר עשית אתה, אינני רוצה בכל תמונה אחרת. מטוב שיצייר את אִנִּי (כן קראה לבתה). הנה היא באה – הוסיפה אנה ותשקף בעד החלון אל המיננת האיטלקית, אשה יפת-תֶּאֱר, אשר נשאה את הילדה אל הגן ובדרך-הלוכה שמה עיניה בצנעה על ורונסקי. המיננת היפה הזאת, אשר בחר בה ורונסקי לצייר את ראשה באחד מציוריו, היתה באותם הימים מקור הדאגה המְסֻתֶרֶת האחת בחיי אנה. ורונסקי התענג על יפי מראהו ועל רוח ימי-הבינים הנראה עליה, ואנה לא ערבה את לבבה להודות, שהיא מקנאה את

ורונסקי בגלל המינקת הזאת, ועל-כן האירה פניה אליה ואל בנה הקטן ותפנק אותם בהשתדלות יתרה.

גם ורונסקי נשקף בעד החלון וישם עיניו על עיני אנה, ומיד פנה אל גולנישצ'ב ויאמר:

– ואתה יודע את מיכאילוב?

– נודמתי עמו פעמים אחדות. אבל אדם מְשֻנָה הוא ובלי כל השכלה. הוא אחד האנשים החדשים הפראים, המצויים בימינו אלה; מאותם החפשים בדעותיהם, שנתחנכו ונשתרשו על-נקלה בעזיבת האמונה, בכפירה ובמְשָׁרְיָלִיסְמוֹס. בראשונה, – אמר גולנישצ'ב ולא התבונן או לא רצה להתבונן, כי גם אנה גם ורונסקי רוצים לאמר דבר, – היה החפשי בדעותיו איש אשר נתחנך בדרכי האמונה והקִּיקִים והמוסר ואחרי מלחמה פנימית ויגיעת-נפש הגיע לידי חפז-הדעת; אבל עתה נמצא מין בעלי-חפש חדשים, אשר גם לא שמעו מימיהם, שלפנים היה תורות מוסר ודת ואנשים גִּמְחִים, והנם כופרים בכל מילדותם וגדלים כפראים ממש. כן הוא האיש הזה. הריהו, כמִקְדָּמָה לִי, בן אחד המשרתים הראשיים במוסקבה ולא למד מאומה. כשנכנס לאקדמיה קונה שם טוב לעצמו, רצה לקנות השכלה, כי לא מן הטפשים הוא, ויפן אל הספרים, אשר היו בעיניו מקורי ההשכלה, אל ה'רוֹנְלִים'. לפנים היה האיש החפץ בהשכלה – למשל, איזה צרפתי מכני הדורות הקודמים – לומד את כל תורות הקלִּסְטִיקִים, את כל מה שהורו חוקרי הדת והתַרְגִּיקִים וההיסטוריונים והפילוסופים; הלא תבין, מה רבה העבודה שהִצְרַךְ להעביד את נפשו. אבל אצלנו עתה איש כזה מוצא מוכן לפניו את הספרות הכופרת בכל והוא קונה לו על-נקלה את כל תמציתיה של תורת הכפירה ויוצא בה ידי-חובתו. ולא זאת בלבד, אלא שעוד לפני שְׁנָיִם עֶשְׂרִים היה מוצא בה בספרות זו סמני מלחמה עם גדולים וְגִמְחִים, עם השקפות מְקַבְּלוֹת זה מאות שנים, וממילא למד מזה, שלא כן חשבו לפניו; ועתה הוא קופץ ונכנס מיד לתוך ספרות, שאינה חושבת לה לפי כבודה גם לדון בהשקפות הנושנות, ובלי כל הקדמה היא מכרות ואומרת: אין פל, בלתי אם אֶבְלוֹצִיָה, בחירת המַעֲלָה, מלחמת הקיום – ותו לא מידי. אני במאמרי...

– הידעת את אשר אמר לך – אמרה אנה, שכבר נודע לה על-ידי קריצות-עינים, שקרצו היא וְרֹנְסְקִי זה לזה בזהירות, שאין ורונסקי רוצה לדעת כלל, מה היא השכלתו של האמן הזה, וכל חפצו אך לתמוך בידו ולהזמין תמונה אצלו. – הידעת? – נכנסה ברוח-עז לתוך דברי גולנישצ'ב, בהכבירו עליהם במלים. – הבה נסע-נא אליו!

גולנישצ'ב עצר במלים ויאות להם בנפש חפצה; אך לפי שאותו האמן דר במקום רחוק מהם, גמרו לנסוע אליו במרכבה.

בעוד שעה אחת באו אנה וגולנישצ'ב, שישב מצדה בתוך המרכבה, וְרֹנְסְקִי, שישב על חלקה הקדום של המרכבה, לפני בית לא נאה באחד מקצות העיר. אשת השוער יצאה אליהם והגידה להם, כי דרכו של מיכאילוב לתת לבוא אליו לבית-מלאכתו, אבל אתה הוא בבית-דירתו הסמוך למקום הזה, והם שלחו אותה אליו וכרטיסיהם נתנו לו על-ידיה ויבקשו מאתו רישון לראות את ציוריו.

האמן מיכאילוב היה עסוק כרגיל בעבודה, בשעה שהביא לו את כרטיסי הגרף ורונסקי וגולנישצ'ב. בפקד התעסק בבית-מלאכתו בציור גדול, ובבואו אל בית-דירתו כנס על אשתו, על כי לא ידעה להפסיק את דעתה של בעלת-הבית, שדרשה שכר-דירה.

– זה עשרים פעמים אמרתי לך, שלא תנסה ברוב דברים. הגה שוטף את מכל-מקום, אך כשאת מתְקַלֶּת לדבר איטלקית, אין לעמוד בפני אֶנְלֶתְךָ, – אמר לה אחרי התקוטטות ארְפֶה.

– אם כן, תן לה בזמנה, אני אינני אֶשְׁמָה בדבר. אלו היו לי מעות...

– הנחי-נא לי בשם ה'! – צעק מיכאילוב כמו מתוך דמעות ויאטום אונזו בכפיו וילך לו אל חדר-עבודתו שמאחרי המחיצה וינעל את הדלת בעדו. – “הסרת-דעה!” אמר אל לבו וישב אצל השֶׁלֶחַן ויפתח את סְבָלְאוֹתָיו ויחל לטפל בהתלהבות מיוחדת בשרטוטו החדש.

מעולם לא התלהב ולא הצליח בעבודתו יותר מבשעת דחקו, ובפרט בשעת מחלוקת בינו ובין אשתו. “לוי יכלתי לברוח, להרחיק נדוד!” אמר בלבו ויוסף לעשות את שלו, והוא שרטט בעת ההיא דמות אדם ששלמלא חמה. וכבר עשה שרטוט כזה פעם אחת, אך לא ישרה מלאכתו בעיניו. “לא, הראשון היה טוב מזה... איהו?” שאל בלבו והלך לו אל אשתו, ובפנים נזעמים ובלי הבט אליה שאל את הילד הבכירה שבבנותיו, איה הגליון אשר נתן להן. הגליון נמצא, אבל מִטִּט היה כלו ומגאל בנטפי סִיטְאָרִין. אף-על-פי-כן לקח אותו ויפרשהו על השֶׁלֶחַן ויט מאצלו ויתבונן בו ברחוק בעינים עצומות למחצה. ופתאם הִיךְ ויונפו ידיו בשמחה.

– נכון הדבר, נכון! – אמר במקוריות ויאחז בעפרון ויחל לשרטט בחפזו. כתם הסִיטְאָרִין נתן לתמונת האיש מצב חדש.

ובהחלו לשלל את המצב החדש הזה, נראה לו קלסתר פניו הָעֵינִים וסנטרו הבולט של הסוחר, שהיה מיכאילוב קונה מאתו סִיגְרוֹת, ובקלסתר-פניו של זה ובסנטרו הבולט צָר את צורת האדם שלו, ויצחק מטוב-לב בעשותו זאת, כי פתאם נהפכה הצורה המְשֻׁרְטֶטת המְשֻׁנָה, שלא הִרְגֵשׁ בה כל רוח-חייה, לתמונת אדם חי, שאי-אפשר לְשֻׁנוֹת בה דבר. ואֶפְשֶׁה נראה מתוכה בְּרִירוֹ וכלי כל פקפוק. אפשר היה לתקן את הציור על-פי מה שנדרש לתמונה הזאת, אפשר וגם נחויך היה להעמיד את הרגלים בסדר אחר, לְשֻׁנוֹת לגמרי את מצב היד השמאלית, לסלק את השֶׁעֶר. אך בתקונו אלה לא שָׁנָה את התמונה, כי אם הסיר את כל אשר כסה אותה מעין הרוחה, כמו הפשטי מעליה את החתולים, אשר הפריעו מראותה כמו שהיא בשלמותה. כל קו חדש, אשר הוסיף עליה, הִרְבֵּה לגלות את כל תקפה של תמונה זו, כפי שנראתה לו פתאם על-ידי כתם הסִיטְאָרִין. ובעודו עסוק לגמור בזהירות הראויה את המלאכה הזאת, הביאו לו את כרטיסי ורונסקי וגולנישצ'ב.

– כרגע, כרגע! – קרא ויעבר אל אשתו.

– חדלי לך סֶשָׂא, אל-נא יחר לך, – אמר אליה בִּבְשֶׁת-פְּנִים ובכת-צחוק של חבה. באשמתך היתה זאת וגם באשמתך, אך אני אתקן הפל. – ככה השלים עם אשתו וישם עליו אדרת זִימִית, שצורונה קטיפה, וכובע שם על ראשו, וילך אל בית-מלאכתו. וכבר שכח את דבר התמונה שעלתה בידו, כי גברו שמחתו וסערת-רוחו, על כי הרוסים הנכבדים האלה באו במרכבה לראות את בית-מלאכתו.

על-אודות הציור, אשר עמד ביום ההוא על ה"מִוֶּלְפֶּרְט" שלו, היה ברור לו במעמקי לבו, שכמוהו לא נעשה לפניו. לא שָׁדָמָה בנפשו, שטוב ציור זה מכל מה שיצר רפאל, אלא שהיה ברור לו, שמעולם לא הביע איש, מה שנתפון הוא להביע בציור הזה. בזאת היה בטוח וזאת ידעה נפשו מכבר, מן העת אשר החל לציור; אך אף-על-פי-כן נחשבו בעיניו מאד דברי האנשים על הציור הזה וגם הטילו סערות במעמקי לבבו, בין שהיו אותם האנשים ראוים לכך, בין שלא היו ראוים. כל הערה קלה שבקלות, אם אך יצא מתוכה, שבעליה רואים בציור אפילו קורטוב קטן ממה שראה בו הוא, הספיק לו להרעיש את לבבו. על שופטיו היה חושב תמיד, שהם מבינים בדבר גם יותר ממנו, והיה מתכה לשמוע מפייהם דברים, אשר לא ראה בעצמו בציורו. ופעמים רבות נדמה לו באמת, שמצא בדברי שופטיו חדשות אשר לא שער.

בצעדים מהירים קרב אל פתח בית-מלאכתו, ובכל התרגשותו הרבה על כי זכה לאורחים חשובים כאלה, הפליא אותו הוד-תארה של אנה, שעמדה בצל דלתות השער ושמעה, מה שדבר אליה גולנישצ'ב בהתלהבות ובאותה שעה השתדלה, לפי הנראה, להתבונן היטב באמן ההולך וקרב אליהם. גם בעצמו לא הרגיש למדי בקרבו אליהם את תקף הרשם הזה, אשר פּרִיץ ובא בקרבו ונבלע בו שלא מדעתו, כשם שנרשם בקרבו וסנטרו של אותו הסוחר המוכר סִיגְרוֹת, ויהי כמזנה בקופסה ומוכן לעליו להשתמש בו בשעת צרכו. האורחים, שכבר נואשו מראות גדולות באמן הזה בשמעת את דברי גולנישצ'ב, נואשו עוד יותר למראו כבואו לפנייהם. רשם לא טוב עשה מיכאילוב, – שהיה בעל קומה מְמַצֶּת ובריא-בשר, – בהליכתו הכרוכית, בכובעו הקמוני, באדרתו הזִימִית ובמכנסיו הצרים, – ובימים ההם נהגו מכבר במכנסים רחבים, – וביחוד ברחב פרצופו הגס ובתעלבת מְרָךְ-הלב וההתכבדות שהביעו פניו יחד.

– הואילי-נא, – אמר אליהם בהתאמצו להִקְרָאות כמי שאינו מוקיר את הכבוד הנעשה לו ויבוא אל הפרוודור החיצון ויוצא מִקְפָּתָה מכיסו ויפתח את הדלת.

יא

כשנכנס לבית-מלאכתו שם עיניו שנית על אורחיו וְיִשֶׁת לָבו לרשמי פני ורונסקי, וביחוד לרשמי עצמות לחייו. אמנם חושו האמנותי לא חדל רגע אחד מאֶפֶס חִמְר לעבודתו, ורוחו היה הולך וסוער על כי קרב הרגע, אשר ידונו בו ביצירותיו, והוא שֶׁעַר במהירות ובבינה יתרה, על-פי סמנים קטנים מאד, מה טיבם של שלשת האנשים האלה. זה – אמר בלבו על גולנישצ'ב – רוסי הוא מכאן, אך לא זכר לא את שם משפחתו ולא את המקום שנודמו בו שניהם ולא את אשר דברו זה עם זה. רק את קלסתר-פניו זכר, כמו שהיה זוכר על פרצוף שנקרה לפניו בימי חייו, גם זאת

זכר, כי פרצופו של זה טמון ושומר בלבו בתוך קבוצה גדולה של פרצופים שעל-פי סקירה ראשונה הם נראים כמביעים הרבה ובאמת הם מביעים מעט מועט. השקע הארץ והמצח הרם שישו הוד חיצון על הפנים האלה, אך באמת שכנה עליהם רק פחדנות של ילדים, שקלה כמו נחרכה ועל גבו הצר של החטם. ורונסקי ואנה היו על-פי השערתו רוסים עשירים ומקבדים, שכמהם ככל עשירי רוסיה אינם מבינים מאומה באמנות ועושים את עצמם כחובבים ומוקירים. "בודאי, – אמר בלבן, – כבר ראו את כל יצירות הקדמונים, ועתה הם נוסעים ומקברים את בתי-המלאכה של בני הדור הזה, של שרלפון אשכנזי ושל שוטה פריקפאליסט אנגלי". הוא ידע היטב את דרכי הדיליטנטים (שכל מי שהוא פקח בהם מחברו קשה לבריות מחברו), שאינם באים לבתי-מלאכתם של צירים צעירים אלא בכדי שיוכלו לאמר, כי נפלה האמנות בדור הזה, וכי במדה שאדם מסתכל במעשי ידי הדור החדש, הוא רואה ומבין, עד כמה אי-אפשר לחקות את הגאונים הקדמונים. לכל זה היה מוכן, כל זה ראה על פניהם והכיר בהם על-פי מנהגי קלות-הראש והזלזול שנהגו בהיותם אצלו – כשנדברו איש אל רעהו, כשהסתכלו בפסלי-העץ ובפרוטומות שבחדר, וכן בשעה שהתלהבו שם ברובה והכו לו שגיגה לא ציורו החדש. – אך בכל-זאת נסער לבו בהפכו את גליוני שרטוטי, בהרימו את יריעות החלון ובהסירו אחרי-כן את הסדן מעל ציורו. וביחוד גדל הסער בו על כי נגד הכלל המקבל שלו, שכל עשירי רוסיה ונכבדיה ערלי-לב וטפשים הם, מצאו ורונסקי ואנה – היא עוד יותר מורונסקי – הן בעיניו.

– הנהו, הואיל-נא – אמר ויט הצדה ברגליו המכרכרות וירמוז על הציור. – "ישוע עומד לפני פילטוס, מתי פרק כ"ז", – הוסיף ובדברו הרגיש, כי שפתיו התחילו מרעידות, ויסוב ויעמוד מאחריהם.

בסיקונדות האחדות, שאורחיו הסתכלו בציורו בלי דבר דבר, הסתכל בו גם הוא, ובעיניו איש זר, אשר לא יתן ולא יוסיף לו ציור זה מאומה, הסתכל בו. בסיקונדות האחדות האלה האמין והיה בטוח מראש, כי האורחים האלה, אשר בו להם לפני רגע אחד, הם העתידים לבדם לפשוט בצדק ובאמת את מעשהו. כל מה שחשב על ציורו זה בשלש השנים אשר יגע עליו נשכח מלבו פתאם. מעלותיו של הציור הזה, שהיו ברורות בעיניו עד כה, נשכחו כן כאחת מלבו, ובהביטו אליו, כדרך שהביטו האנשים הרוים האלה, בעינים שאין משחודות, לא מצא בו כל טוב. בראש כל המחזה ראה את פני פילטוס הנזעמים ואת פני ישוע המלאים מנוחה, ומאחורי המחזה הזה – את תמונת פקידיו ומשרתיו של פילטוס ואת פני יוחנן המתנבא בנצעה. כל הפרצופים האלה, אשר הרבה לשקוד עליהם ותרבה עין וחקר וטעה ותקן בכל אחד מהם, עד שהלבישו את הצורה ההוגנת לו על-פי מסקנותיו האחרונות, ובין כה ראה הרבה מכאובים ונחת בגללו – כל קבוצת הפרצופים, שפעמים רבות כל-כך שנה את מקומותיהם שביל שלמותה ושכלולה של התמונה, יחד עם כל פרי דקדוקו ובגנינים השונים ובמדרגותיהם, שעלה לו בעמל מרובה, נדמתה לו עתה כשהביט אליה בעיני האנשים האלה, כמלאכה פשוטה ומצויה, שכבר נעשתה לפניו אלף פעמים. גם פני ישוע שבאמצע הציור, אשר יקרו לו ושמה עליהם שלמותה גדולה מאד בשנת יצירתם, היו כאין בעיניו באותה שעה. רק מין העתקה ראה בהם, העתקה יפה (גם לא יפה כל-צרכה: הפעם ראה בה בברור חסרונות רבים). אחת מההעתיקות המצוינות והמקובלות של ציורי תמונת ישוע שיצרו טיציאן, רפאל ורוקנס, בליות תמונות אנשי-הצבא ופילטוס שבציורים ההם. כל זה היה מצוי ודל ונושן וגם המלאכה בעצמה היתה לקויה – רבוי גנינים בלי טוב טעם. מן הצדק יהיה, שהאורחים האלה ישבחוהו בפניו במליצות נמוסיות, ושלא בפניו ידברו בו בחמלה ובלעג.

השתיקה קשתה עליו עד-מאד (אף-על-פי שנמשכה לו יותר מרגע). בחפצו להפריעה ולהראות אנג-אורחא, שהוא שוקט ובוטח, התחזה ויפן אל גולנישצ'ב.

– כמקדמה לי, שכבר התענגתי לראותך פעם אחת, – אמר אליו ועם זה שוטטו עיניו פעם על אנה ופעם על ורונסקי, לבלי יסתר ממנו כל דק וכל נדנדו קל, שיקצה על פניהם.

– בודאי נזדמנו יחד בבית האדון רוס', בנשף שנערך שם, כשקראה באזנינו אותה העלמה האיטלקית, קש'ל החדשה, – התחיל גולנישצ'ב להכנס בדברים עמו ויסב עיניו מן הציור בלי סמן צער כל-שהוא.

אך בראותו, כי מיכאילוב מחכה למשפט על הציור אמר אליו: – ציורך נשתכלל הרבה מן היום אשר ראיתו בפעם האחרונה. וכמו ביום ההוא כן אני מתענג ענג רב גם עתה על תמונת פילטוס. מובן וברור לקלנו אפיו של אדם זה, שלבו טוב וגופו מקהב על הבריות, אלא שקלו פקיד עושה רצון בעליו ואינו יודע בעצמו מה שהוא עושה. אך כמקדמה לי...

כל פני מיכאילוב, שמלאו תנועה, צהבו פתאם: אור נראה בעיניו. רוצה היה לאמר דבר, אך לא יכול להוציא מלה מפיו מרגשת נפשו, ובכדי להסתיר זאת, עשה את עצמו כגונג. אף-על-פי שערכו של גולנישצ'ב בתור מבין בציורים היה קל ושפל בעיניו, וכן קשנה ודלה בתכנה גם הערה נכונה זו על-אודות פני פילטוס, שהם פני פקיד משעבד לשרי ממשלתו בכל דרכיו, ואף-על-פי שיכול מיכאילוב לחשוב לו לעלבון גדול, מה שהביע לו זה הערה דלת-ערך כזאת, בשעה שלא נאמר עוד מאומה בענינים החשובים מזה הרבה, היתה לו הערה זאת לששון ולשמחה-לבב. לענין פני פילטוס סבר גם הוא כגולנישצ'ב, ומה שסברה זו היתה רק אחת ממיליוני סברות אחרות, שקלן היו נכונות על-פי דעתו בברור גמור, לא המעיט ערכה בעיניו; בגללה התחיל לאהב את גולנישצ'ב, ועצבונו נהפך לשמחה. כל ציורו שב לחתיה לפניו מיד ויהי לקבוצת נפשות חיות בכל הפרטים הרבים והמקפדים, התלויים בחיים. עוד הפעם נסה לפתוח שפתיו ולאמר לו, שגם הוא חשב כזאת על תמונת פילטוס, אבל שפתיו רעדו ולא יכול לבטא מה שרצה להגיד. גם ורונסקי ואנה דברו ביניהם איזו דברים בלחישת, כמו שנוהגים לדבר בתערוכת ציורים, במקצת מפני כבודו של הציור, ובמקצת כדי שלא להכשל בדבר-אולת בקול רם על-אודות האמנות, כי הכל יודעים, עד כמה ראוי לחוש לזה. ומיכאילוב ראה ונדמה לו, שציורו עשה רשם טוב גם עליהם ויגש אליהם.

– מה נפלאה הרוח המרחפת על-פני המשיח! – אמרה אנה. הרוח השורה על-פני ישוע ישר בעיניה יותר מכל אשר ראתה בציור הזה, ולבה הגיד לה, שזה מרכז הציור, ועל-כן תנעם תהלה זאת ליוצרו. – פניו מעידיים, כי צר לו על פילטוס.

גם זאת היתה אחת מאלפי הסברות הנכונות, שנתנו להאמר על ציורו ועל תמונת ישוע שבו. הנה היא אמרה, כי צר לו לישוע כל פילטוס. אכן בדין הוא, שהיו פני ישוע מביעים גם רחמנות, כי על-כן הם מביעים אהבה, מנוחה שלמה, מסירת-נפש וידיעה ברורה, שבמלים לא יועיל מאומה. בודאי יש בפני פילטוס רוח בעל-פקידות, ורוח רחמים וחינה בפני ישוע; הלא זה דמות חיי בשם-ודם לבד, וזה דמות חיי-רוח לבד. כל זה והרבה כיוצא בזה התרוצץ בלב מיכאילוב, ואור-שמחה חזר ונגה על פניו.

– ומה נפלא עבונה של תמונה זו, כמה אירי סביבה. כמקדמה, שאפשר לאדם ללכת מסביב לה, – אמר גולנישצ'ב, ונראה שרמז בזה, שאין רוחו נוחה מנקמת של תמונה זו ומהרעיון הרצוף בה.

– אכן מעשה-אמנות נפלא הוא! – אמר ורונסקי. – מה בהירות הן התמונות האלה שמאחורי המחזה העקרי! אך זאת היא טכניקה, – פנה ואמר אל גולנישצ'ב ורמז לו בזה על השיחה שהיתה ביניהם בענין זה, שאמר בה ורונסקי על עצמו, שאין תקוה לו לקנות טכניקה בכל עמלו שיעמול.

– כן, כן, פלאים! – נענו אחריו גולנישצ'ב ואנה. בכל המון רגשותיו של מיכאילוב הדאיבה הערה זאת את נפשו, ויתן עיניו פנורונסקי דרך קפקה, ופניו פנול פתאם. מלת "טכניקה" שמע לעתים קרובות, ומעולם לא יכול להבין, מה נתפנו בעליה לאמר בה. ידוע ידע, שהוראתה היא הכשרון לציור ולשרטוט, כשרון-היד, שאינו תלוי בתכן וברעיון. פעמים רבות התבונן וכן גם בפעם הזאת, שכל האומר "טכניקה" מוציא מן הכלל את הערכת התכן, כאלו אפשר לאדם לצייר יפה מה שמלמד מצד עצמו. עוד ידע, שהרבה תשומת-לב וזהירות נדרשו, כדי שלא לקלקל את הציור, בשעה שמיסרים את אחד מחתוליו ובושעה שמיסרים את כל חתוליו, אך עבודה זו אינה נוגעת במלאכת הציור. אלו נגלה לנער קטן או אפילו למבשלת מה שהוא ראה בלבד, היו יודעים גם הם לגלות ולהראות מה שהם רואים. אבל גם מי שאין נדעיל ומהיר עוד בטכניקה לא יוכל לצייר מאומה, אלו לא נגלו לו גבולי תכן בציור מראש. מלבד זאת ראה, שאם יושם לב לטכניקה, אין יסוד לשבט בדבר הזה. בכל מלאכת יד, גם בציורים שגמר, גם באותם שלא גמר, ראה חסרונות גדולים ובלתיים שנהו בהם, מאשר לא נזהר כראוי בשעת הסרת החתולים, ושאנו יכול עוד לתקנם מבלי לקלקל את הציור קלו. וכמעט על כל התמונות ופרצופי הפנים ראה עוד שרטי חתולים, שקלקלו את הציור במציאותם.

– רק זאת אוכל לאמר, את תן לי רשות להעיר... – אמר גולנישצ'ב.

– שמוח אשמח מאד, והואל-נא ואמר, – אמר מיכאילוב בכת-צחוק שאינה יוצאת מן הלב.

– כי הוא אדם אלקי בציורך, ולא אליהם בדמות אדם. אבל ידעתי, כי אך בזאת חפצת.

– אני לא יכולתי לצייר אלא את המשיח שבלבי ולא מין משיח אחר, – אמר מיכאילוב בפנים נזעמים.

– אבל אם כן, אם תרשני להביע לך רוחי... ציורך טוב כל-כך, שאין הערתי יכולה להזיק לו, מלבד זאת הלא אך דעתי הפרטית היא. ציורך ממין אחר הוא. רוח אחרת בו לגמרי. אבל נקה-נא למשל את ציורו של איבנוב. כמקדמה לי, שאם אין לו לאיבנוב במשיח אלא תמונת איש היסטורי, מוטב היה לו לבחור לעצמו ענין היסטורי אחר חדש ממנו, שלא נגע בו עוד.

– ומה נעשה, אם אין ענין גדול מזה בעולם האמנות?

– פקשו וְיִמְצְאוּ לָכֵם. אבל אין מקום באמנות לטענות ולחקירות. ובציורו של איבנוב שאלה היא גם למאמין גם למי שאינו מאמין: האלהים הוא, אם לא אלהים? והשאלה מהרסת את אחדות הרשם.

– הא כיצד? כמִדְמָה לִי, שלמשכילי העם אי-אפשר עוד לשאול כזאת, – אמר מיכאילוב.

גולגנישצ'ב נחלק עליו בזה ויעמוד על דעתו בענין אחדות הרשם, הנחוצה לאמנות, וינצחהו בהלכה זו.

מיכאילוב רגז והצטער, אך לא יכול לאמר דבר להגן על דעתו.

יב

אָנָה וְרוֹנְסְקִי כבר הביטו פעמים רבות זה אל זה והצטערו על חקרנותו ודברנותו היתרה של רַעֵם; לאחרונה נגש ורונסקי מאליו, בלי המתן עוד לבעל-הבית אל ציור אחר קטן במדתו.

– מה יפה! מה נעים! תאוה לעינים! – קראו שניהם כאחד.

“מה זה משך את לבם שם?” שאל מיכאילוב בלבו. הוא כבר שכח את הציור ההוא, אשר עשה לפני שלוש שנים; כבר שכח את כל המכאובים והשמחות, אשר שבעה נפשו בימי יצירתו, בחדשים האחרים, אשר הטרידו הרעיון על-אודותיו יומם ולילה בלי תת פוגת לו. כמו שהיה שוכח את כל ציוריו אחרי גמר מלאכתם. גם להביט אליו לא אהב, ולא הציב אותו למראה אלא מפני שכחה לאנגלי, שרצה לקנות מידו.

– אך מלאכה ישנה היא, – אמר אליהם.

– מה יפה הוא! – אמר גולגנישצ'ב, ונראה, שיפי הציור משך גם את לבו באמת.

הציור: שני נערים משליכים כחות בנהר מתחת אחד השיחים. הגדול שבהם אך הוריד את חכתו והוא משתדל לכונן כראוי את המִצוֹף מאחרי השיח וְכָלוּ טרוד בעבודה הזאת; והשני, הצעיר קצת ממנו, שוכב על העשב, וראשו המִמְכָּסָה שער צהב ומִסְבֵּךְ נשען על ידיו, ומשקיף בעיניו החקולות והמלאות הרהורים אל המים. במה הוא מהרהר?

התחלה הרבה, שהללו שלשתם הציור הזה, העירה בו במיכאילוב את רגשת-לבו הקודמת אך מתירה הוא מפני התעוררות זו לענין יצירה, שנגמרה ונעזבה מכבר, ולא אהב לחזור ולהתרגש לבלתי הועיל, ועל-כן רצה להטות את לבב אורחיו אחרי הציור הסמוך לזה, אף-על-פי ששמח לשמוע את מהלליהם.

אך ורונסקי שאל, אם הציור עומד למכירה. שאלה זו היתה דבר שלא בעתו למיכאילוב. קשה היה לו לדבר בעניני ממון, בעודנו מלא רגש על הבקור.

– הוא מִצָּב למכירה, – ענה בפנים עלובות.

כשנסעו להם האורחים, ישב לו מיכאילוב נכח ציורו “פילטוס וישוע” ושנה בלבו מה שנאמר עליו וגם מה שלא נאמר בפרוש, אבל הובן מאליו בדבריהם. אולם זה פלא: מה שהיה חשוב בעיניו כל-כך, כשידד לסוף דעתם בעמדם לפניו, לא נחשב בעיניו למאומה אחרי צאתם מבית-מלאכתו. הם יצאו, והוא חזר והביט אל ציורו בעיני צַךְ-אֵמֶן וְקִבְטָה כבראשונה בשלמותו ובכך-ערכו של הציור, בלחו זה חזר וְהִקְשֵׁר לעשות את שלו בשקידה הרבה ובעיון העמק, שהיו מרחיקים אותו מכל רעיון אחר ושבלעדיהם לא היה מסגל לעסוק בעבודתו.

בכל-זאת לא ישרה בעיניו רשימתה של אחת מרגלי ישוע, ויקח שפופרת ויחל לתקן את הרגל, ובעודו עוסק בזה, הסתכל בלי ההפסק בתמונות יוחנן שמאחורי המחזה, אשר לא התבוננו אליו אורחיו כלל, והוא ידע, כי אין כמוה לטובה. ככלותו את מעשהו בתקון הרגל, רצה לשכלל עוד את תמונת יוחנן, אבל הכיר בעצמו, שהוא מלא רגש יותר מהראוי לו בשעת עבודתו; כי הוא לא יכול לעשות את מלאכתו לא מתוך קרירות ולא מתוך רגשנות יתרה, שבה נפקחו עיניו לראות הפל במדה מִרְבָּה מאד. במעבר זה מן הקרירות אל ההתלהבות היתה אך המדרגה אחת, שבה היה מְכַשֵׁר לעסוק במלאכתו, אך ביום ההוא חזקה עליו רגשנותו. הוא עמר לכסות את הציור, אך נמלך ושהה עוד, ויבט זמן רב אל תמונת יוחנן וסדן בידו, ויצחק מטוב-לב. לאחרונה הוריד את הסדן, כמבליג על צער הפרידה, וילך לו עיף ויגע, אבל מלא ענג, אל בית-דירתו.

ורונסקי, אָנָה וגולגנישצ'ב שבו משם מלאי-רגש ושמחים, ובשובם דברו במיכאילוב ובציוריו. ביחוד הרבו להשתמש בשיחה זאת במלת “טִלְנֵט” וְכִוְנוּ בה לכשרון הטבעי, כמעט לכה-ידיים שאינו תלוי בשכל ובלב, ובמלה זו עצמה רצו לכמות את כל מה שהגה ועָיֵן הציור בשעת יצירתו, כי נחוצה היתה להם לקרוא בה את הבר, אשר לא הבינו בו מאומה ואשר אף-על-פי-כן חפצו לדבר בו. הם אמרו עליו, על מיכאילוב, ש“טִלְנֵט” יש לו בודאי, אלא שה“טִלְנֵט” שלו לא יכול להתפתח מחסרון השכלה, שהוא הנגע המִשְׁתָּף לכל אמני רוסיה. אבל ציור הנערים נחרת על לוח-לבם ובכל רגע שבו וידברו בו. מה יפה ציור זה! מה מאד עלה בידו ומה פשוט הוא! הוא איננו מבין בעצמו, עד-כמה הוא יפה. אכן יש להודור ולקנותו – אמר ורונסקי.

יג

מיכאילוב מכר לורונסקי את ציורו וגם נאות לעשות את תמונת אָנָה. ביום הנועד בא אליהם ויגש אל המלאכה.

אחרי עשותו במלאכה הזאת בפעם החמישית, התחילו הכל מתפלאים על התמונה, ביחוד התפלא ורונסקי, ולא רק על הדמיון הרב כי-אם, יותר הרבה, על יפיה. לפלא היה, איך יכול מיכאילוב למצא את כל ההוד הצפון בה באָנָה. “צִרְיֵךְ היה לדעת את דרכיה ולאהבה כמוני, כדי למצא את כל החן והנעם הרוחני הזה המרחף עליה”, אמר ורונסקי בלבו, אף-על-פי שבאמת לא נודע לו אותו החוט של חסד המִנְחָד, המשוך עליה, אלא על-ידי התמונה הזאת. אבל הרשמים היו נאמנים כל-כך, שגם הוא גם כל הרואה דמה בתם-לבבו, שהוא יודע זאת מכבר.

– זה כמה ימים אני עמל ולא העליתי בידי מאומה, – אמר ורונסקי על-אודות התמונה, אשר עשה בעצמו, – וזה בא וישם עינו עליה ויצַר כל זה. כמה גדול כחה של הִטְכְּנִיקָה.

– סוף הִטְכְּנִיקָה לבוא, – דבר אליו גולגנישצ'ב תנחומים, כי על-פי דעתו היו לו לורונסקי גם הכשרון הנחוץ גם מדת-ההשכלה, שנחשבה בעיניו לעקר בדבר הזה, באשר היא הנותנת בינה נשגבה בעיניו אמנות. מלבד זאת היתה האמונה בכשרונו של ורונסקי גם נחוצה לגולגנישצ'ב, מאשר הִצְרֵךְ לסיועו ולמהלליו של ורונסקי, שהיה משבח את מאמריו ומסיע לו בדעותיו, ולבו אמר לו לגולגנישצ'ב, שכך יפה להם, שיסיעו זה לזה.

בבית זר, ופברט בהיכל דירתו של ורונסקי, התנהג מיכאילוב לא כמו בבית מלאכתו, כי-אם היה שם לאיש אחר. בנמוסיות יתרה התהלך שם, כמו מאן להתקרב הרבה אל אנשיה, שאינו מכבדם בלבו. אל ורונסקי פנה בכל פעם בכניו המִנְחָד לגרפים ולנסיכים, ומעולם לא נאות להם לאכול אתם לחם, אף-על-פי שגם שניהם בקשו מאתו פעמים אחדות, שיסעד עמם בצהרים, ולא היה בא אליהם אלא לשעות עבודתו בלבד. אנה התנהגה עמו בחבה מִיְחָדָת והראתה לו אותות-תודה על תמונתה. ורונסקי נהג בו כבוד יותר מכדי מדת דרך-אֵרִיץ, בברור נראה, כי השוכות בעיניו הרבה דעותיו של צַךְ זה על הציור שלו. גולגנישצ'ב השתמש בכל מקרה לְשֵׁנָה למיכאילוב את התורות, שנאמרו בעיניו על-אודות האמנות. אך מיכאילוב לא חדל להתיחס בקרירות אל פֶּלֶן יָחַד. אנה הכירה בו, שהוא אוהב להסתכל בה; אבל הוא נמנע מהכנס עמה בדברי-שיחה. על שיחות ורונסקי בעניני צִיּוּרָתוֹ של זה לא השיב דבר, וכן שתק בקשי-עֵרֶף, כאשר הראו לו את אחד מציוריו של ורונסקי, ושיחות גולגנישצ'ב היו בעליו אך לטרח, לפי מה שנראה בברור, ולא השיב עליהן דבר.

בכלל קשתה להם קרבת מיכאילוב, כאשר נודע להם יותר, קשה היה להם לשאת את קרירותו זאת, שדמתה לשנאה, בדרכי עמם, וישמחו כאשר כלה את מלאכתו והתמונה היפה נשארה בידם, והוא חד לבוא אליהם.

גולגנישצ'ב הביע ראשונה את הרעיון המִשְׁתָּף בלָבֵם, שהיה מיכאילוב מקנא בִּוְרוֹנְסְקִי.

– לא שהוא מקנא ממש, שהרי יש לו “טִלְנֵט”; אבל חרה יחרה לו על כי איש עשיר ומקרב למלכות וגם גֵּרֶף (הלא האנשים האלה שונאים כל זה)

עושה בלי יגיעה יתרה ומצליח כמוהו, ואולי גם יותר ממנו, אף-על-פי שהוא הקדיש את כל ימי-חיוו לדבר הזה. העקר הוא חסרון-ההשכלה שלו.

ורונסקי טען למיכאילוב, אך במעמקי לבו האמין לזה, כי כל מי שהוא מבני דלת-העם, מְכַרְח, על-פי טעמו, לְקַנָּא במאָשרים ממנו.

תמונת אנה, שעשו הוא ומיכאילו על-פי תכנית אחת, על-פי תארה ומראיה של אנה, יכלה לברר לורונסקי, מה בינו ובין מיכאילוב; אבל הוא לא ראה זאת. הוא אך חדל לצייר את תמונת אנה שלו והחליט, שאין תפקיד בזה עוד. אך בציורו מימי שנות-הבינים הוסיף לעבוד. ושלשתם, גם הוא גן גולְנִישֶׁצ'ב, ביחוד אנה, אמרו כאחד, כי טוב הציור מאד, יען כי היה דומה לציורים המְפָרְסָמים, ויתר מאשר דְקָה אליהם ציורו של מיכאילוב.

ומיכאילוב – אף-על-פי שעבודתו, בציורו את תמונת אנה, משכה את לבו – שמח עוד יותר מהם, כשנגמרה המלאכה הזאת ולא הצרך עוד לשמוע את דרשותיו של גולְנִישֶׁצ'ב על האמנות וגם הָתֵר לו לשכוח את מעשי-צִירָתוֹ של ורונסקי. אף אמנם ידע, שלא יכול איש לאסור על ורונסקי לשעשע את נפשו במלאכת הציור; לא נכחד ממנו, שגם הוא גם כל הדיליטנטים שבעולם היו רשאים לצייר כל אשר ייטב בעיניהם, – אך עליו היו מעשים כאלה לטרה. אין לאסור לאיש לעשות לו צלם גדול של דונג ולנשק לו. אך אם יבוא איש כזה עם צלמו וישב לפני מי שדבקה נפשו באשה אחת ויחבק וינשק לעיניו את צעצועו, כמעשה האוהב הזה לאהובתו, הלא יהי בזה למשא על האוהב. רגש קשה כזה העירה אמנותו של ורונסקי במיכאילוב; עליה שחק ורגז בקרבו, אבל גם צער ועלבון לנפשו מצא בה.

לא ימים רבים נגדר ורונסקי אחרי מלאכת-הציורים ודברי ימי-הבינים. מרב טעמו במקצוע זה לא יכול לגמור את ציורו, והמלאכה נפסקה. לבו ראה, כי חסרונות הציור, שאינם מְרַגְשים הרבה בעודו בתחלת מלאכתו, יהיו בולטים ומבהילים, אם יוסיף לעשות בה. ויהי מקרהו כמקרה גולְנִישֶׁצ'ב, אשר הרגיש בעצמו, שאין לו מה להגיד, אך לחש לנפשו ואמר, שעוד לא גמלה בו שיטתו, שהוא מעיין בה ומכיין לו חמר. אבל גולְנִישֶׁצ'ב נמלא קְהָמ ונפשו מרה לו על זה, וְנִרְוֶנְסְקִי לא יכול לכחש לעצמו ולהדאיב את נפשו, וביחוד לא יכול לבוא לידי רגונות בגלל זה. במאין-לב גמר ועזב את העבודה הזאת, מבלי הגד למה זה ועל מה ומבלי הצטדק לפני איש.

אך משבטלה וירודות זאת באו עליו ועל אנה, אשר לא יכלה להבין מפני מה חלשה דעתו, ימי געגועים ועצבות בעיר האוטליקית הדיא; פתאם פקחו עיניהם ויראו, כי הדיכל, שהם יושבים בו, ישן ומְטַנָּף הוא עד-מאד, ונפשם קצה כל-כך בתמים שעל קְסִפֵי החלון, בחריצים שברצפה, בטיח המעוך והכתות שבְסַפְּוֹני החדרים, בגולְנִישֶׁצ'ב מְנַדְעָם ומקְרָבֵם היחיד, בפרופְסוֹר האיטלקי וְבִנוֹסֶע האשכנזי באי-ביתם היחידים, שְקָחְרו לשנות את דרכי-חיייהם, ועל-כן גמרו לנסוע לרוסיה ולשבת שם בכפר. בתחלה – לפטרבורג, שם אמר ורונסקי לחלוק את נחלת-אבותיו עם אחיו, ואנה חפצה לראות שם את בנה; ואת ימי-הקיץ אמרו לבלות באחוות אבותיו הגדולה של ורונסקי.

יד

כשלושה חדשים עברו אחרי נשואי לְוִין. הוא היה מְאָשֵׁר, אך אשרו לא התאים לדמות אשר ערך לו בלבו. בכל פסיעה ופסיעה מצא שגיאא בחזיונותיו הקודמים ותחלת נוכחו חדשה. אכן שמח בחלקו מאד אחרי נשואיו, אך בכל פנה שפנה ראה, כי אין חיוו החדשים דומים גם במקצת למה שעשה ויראש. בכל רגע הרגיש, מה שיוכל להרגיש מה שהתבונן זמן רב במהלכה הקל והשוקט של סירת-שיט קטנה ואחרי-כן ישב בה לְשִׁיטֵי אותה בעצמו. איש כזה יראה, כי לא די לשבת בסירה ישיבה ישרה בלי-נוע; כי עליו לְעִין היטב, בלי שכוח רגע, אנה פניו מועדות; כי מים תחת רגליו, ועליו לחתור, וידיו, שאינן רגילות בעבודה זו, כואבות עליו; כי נקל אך הסתכל בזה, והעבודה בעצמה, אף-על-פי שהיא משמחת-לב, היא גם קשה מאד.

בימי בחרותו היה צוחק לפעמים בלבו צחוק-בוז על הדאגות הקטנות והקטנות והקנאה – קנאת גבר או אשה – שראה בחיי-נשואים. מלבד אשר בטח, בי בחיי-נשואיו העתידיים לא תהיה כזאת לעולם, חשב עוד, שגם כל מנהגי הבית אחרי נשואיו לא ידמו בשום דבר לדרכי-החיים המציים בכל הבתים. ופתאם קראה לדעת, כי חיו בשבתו עם אשתו לא רק שלא לבשו צורה מְיָחֶדֶת להם בלבד, כי אם להפך, קָלַם לכל פרטיהם רְקֵמו מאותם הענינים הקטנים, אשר בו להם כל-כך לפני חתונתו, ועתה הנפכו לעיניו לענינים גדולים והשובים, שאין חשיבותם מוטלת בכל ספק. ולא עוד אלא שְקָרַב לו, שְמִקּוֹן כל הענינים הקטנים האלה לא דבר קל הוא כלל, כמו שְדָמָה קָדָם לזה. סבור היה, שהוא יודע ומכין בדיקו את חיי בעל-אשה, וככל הגברים חשב אותם לחיים שאין בהם אלא תענוגי האהבה בלי מעצור וכלי כל צרך להבטל מהם בשביל דאגות קטנות. על-פי השקפתו הוטל עליו לעשות את מלאכתו הקבועה ולונו בשעות-המנוחה בתענוגי-האהבה, והאשה נְיָ לָה, שאהבנה בעלה. אך כמוהו ככל הגברים שחב, שגם היא צריכה לעסוק בעבודה. ולפלא היה בעיניו, כי יכלה קוטי היפה בנשים, שְפָלָה מחמדים, להרהר, לְעִין ולטפל בשבועות הראשונים וגם בימים הראשונים אחרי חתונתם בְמַפְטֵי-שֶׁלָחַן, בכלי-בית, במצעות מוזמנים לאורחים, קָטָס להגשת אכל, בבחירת טָכָה, בלחם-הצמרים, וכיוצא בכל זה. עוד בהיותו תַּקְנָה השתומם על אותה ההחלטה הגמורה, שהחליטה להמנע מנסוע לחוץ-לארץ ולבוא מיד אל הכפר, כִּאֲלוּ ידעה, איזה דבר נחוץ לה שם וכאלו יכלה להגות בעת ההיא גם בדבר שמוחוץ לאהבתם. כעלבון לעצמו הרגיש בזה ביום ההוא, ועלבון זה הרגיש אחרי-כן פעמים אחרות בדאגותיה ובהשתדלותה בענינים הקטנים. אבל עם זה ראה, שאי-אפשר לה בלעדי העבודה הזאת. ובהאבתו שאהב אותה היתה לו גם עבודתה זאת לשעשועים, אף-על-פי שלא הבין, מה תפקיד בה, וגם צחק לפעמים לה ולעמלה המְיָתֵר. צחוק צחק בראותו אותה מסדרת את כלי-הבית, שהובאו ממוסקבה, מפארת במשטר חדש את חדרו ואת חדרה, תולה בידיה את יריעות החלונות, מְיָחֶדֶת את החדרים אשר לאורחים ודוללי אחרות, מפנה חדר לְאָמְקָה החדשה, מזמנת את לחם-הצהרים על-ידי הַטֶּחֶן הזקן ונכנסת בטענות ובתביעות גם אָנְיָה מיכאילובנה ומצייא מרשותה את הצידה; בין כל זה ראה, כי הטבח הזקן הביט אליה ושמע בבת-צחוק של ידיות את מצוותיה המְשָׁנוּת, אשר צותה אותו מחסרון בקיאות ורגילות בדבר; רכן ראה את אגףיה מיכאילובנה, כשהיא מנענעת בראשה על תקנותיה החדשות של הגברת הצעירה פְּגָנְוֶרְה, ואת קיטי בבואה אליו והיא שוחקת וכוכה וקובלת על הנערה המשרתת משה, קְרִיגְלָה לחשבה לעלמה ולא לבעלת-הבית, שבגלל זה אין שומע בקולה בביתה. כל זה היה נעים בעיניו, אבל גם משנה, ועל-פי דעתו היה מוטב לה להבטל מעבודתה זאת לגמרי.

בדבר הזה לא ידע את לבבה, לא ידע את הרגש, שנעור בה בהיותה לבעלת-בית עומדת ברשות עצמה: בעודה בבית-אבותיה יש אשר תבקש לה כרוב מְזַג בְּמִקְדָּה או כְּפָרְיוֹת, ופורש אין לה, ועתה כל אשר תשאל נפשה תוכל להזמין, תוכל לקנות עֲרֻמוֹת ממתקים, לבזבז ככל אשר ייטב בעיניה ולהזמין חלות שמן ודבש מכל מין שתרצה.

בשמחה רבה חכתה לדולֵי, שתבוא עם ילדיה, ביחוד חפצה בזה, יען כי יכלה להמציא לכל אחד מן הילדים את הלחמניות והדְּבִשְׁנוֹת הטובות בעיניו, ויען כי ידעה בה בדולי, שתערוך כראוי את הסדרים, אשר שלמה בביתה. הנחת הבית משכה את לבו בכח גדול, והיא בעצמה לא ידעה, מה העבודה הזאת לה. לבה ראה כי ימי-האביב ממשמשים ובאים, ובדעתה, כי גם ימי הסגריר נכונים לבוא, ארגה לה את קָהָה כאשר מצאה ידה, ותהי בונה ומתלמדת יחד בחפזון.

עסקנותה של קיטי, אותה העסקנות הקלושה, הרחוקה כל-כך מְמַאֶש-נְפִשׁוֹ של לְוִין אל אשר נשגב בראשית-חיי-נשואיו, היתה אחת מתקוותיו הנכזבות; אבל היא שהיתה לו גם למקור עָנֵג חדש, כי גם נְעִמָה לו העסקנות הזאת, אף-על-פי שלא ידע, מה שָׁעָם בה.

התקוה הנכזבה השנייה והענֵג החדש השני היו הקטנות שנפלו ביניהם. מעולם לא עלתה על דעתו של לְוִין, שבינו לבינה אפשר שיהיו עוד דברים מלבד עניני ידיות נְכַפֵּדֵד ואהבה, והנה עוד באחד הימים הראשונים התגלע ריב ביניהם, וכבר אמרה לו, שאינו אוהב אותה ואך את נפשו הוא אוהב, והתחילה בוכה ומנופפת ידיה.

הריב הראשון הזה פרץ, על כי אָתֵר לְוִין כחצי-שעה בשבו מהכפר הקטן החדש אשר יסד לו, כי רצה לבחור לו דרך קצרה נְיָתָע ויאָחֵר. ברכבו לשוב הביתה היו כל מחשבותיה בו, באהבתה, בטוב-גורלו, וכאשר הקריב לבואו כן התלקחו בו רגשי-אהבתו לה. במרוצה נכנס לחדר וברגש העז, שפרץ בקרבו בבואו אל בית השצֵׁרֶׁרֶץ־הַשְּׂתֵדָךְ לה, וגם חזק בו הפעם הרגש ההוא. והנה פניה מלאים זַעֵף, אשר לה ראה כמוהו עליהם מעולם, וכאשר נגש אליה לנשק לה, הדפה אותו מאצלה.

– מה לך?

– לִבְךָ טוב עליך... – החלה לדבר במנוחה על-מנת להרעימו בפה רך.

אך בפתחה שפתיה פרצו עליהן נגד רצונה דברי תרעומות וקנטור של קנאה בלי-טעם, פרי כל מְכַאֵו־לִבָּה בחצי השעה שישבה בלי-נוע על החלון. אז הָבֵר לו בפעם הראשונה, מה שלא הבין בצאתו עמה אחרי חתונתם מבית-התפלה. אז הבין, כי לא רק קרובה היא אליו, כי אם כמו היו שניהם לבשר אחד באמת ולא יוכל לדעת עוד את הגבול המבדיל בינו ובינה. זאת הבין על-פי הכאב החד, אשר הרגיש ברגע-המחלְקֶת הזה. היטב חרה לו ברגע ההוא, אבל גם זאת הרגיש מיד, כי אי-אפשר לו, שְׁיַעֲלֶב על-ידה, באשר היא והוא איש אחד הם. ויהי דמיונו ברגע הראשון ההוא לאדם לְקָהָה פתאם עזה אחר על גבו ופנה לאחוריו עיה אחת על גבו ופנה לאחוריו עיה אחת. והנה פניה מלאים זַעֵף, אשר לה ראה כמוהו ואין לו על מי לנעוץ, בלתי אם לשאת ולסבול ולהשקית את כאבו.

לעולם לא הרגיש דבר זה אחרי-כן עוד במדה גדולה כזאת, אבל בפעם הראשונה היא גדל כאבו, וזמן רב לא יכול להִרְגֵעַ. טבעו של דבר דרש מאתו שיצטדק, שיוכיח לה, שהיא נִתְקָה עליו; אך בדברים כאלה היה מרגיש אותה עוד יותר ומגדיל את הפרץ, אשר גרם לו את הצער הזה. אחד הרגשות המצויים באדם העיר אותו להסיר אל העוֹן מעליו ולשימו עליה, ורגש אחר, חזק מזה, העיר אותו למהר ולרפא את הפרץ מבלי לת לו להתרחב. כאב קשה הוא לאדם לקבל עליו עון כזה, בזמן שהוא נקי ממנו, אך קשה מזה היה לו להצטדק ולצערה בדברי-הצטדקותו. כבעל מכאוב קשה, בזמן שהוא מתנמנם, רצה לזוֹן לעקור, לזרות הלאה את המקום הפצוע, אך בהתבוננו בדבר זכר והכיר, כי מקום הפצע גפו הוא, עצמו ובשרו. לא היה לו אלא להתאמץ לשאת את המכאוב, וכן בחר לו לעשות.

ככה השלימו ביניהם. היא הכירה את עותתה, ומבלי לגדל זה זאת בפרוש החלה להראות חתנה לו יותר מבראשונה ויגדל אשרם כפלים. ואף-על-פי-כן נשנו מאורעות ממין זה וגם לעתים קרובות מאד ומספוח קלו שבקלות, שנודמנו להם בפתע פתאם. פעמים רבות אָרְעו קטטות ביניהם גם מפני שני דברים אלה: מפני שעדין לא ידעו זה את זה כל-צרכם, – לענין הרגשות והנטיית הפרטיים, שאין אדם דומה בהם לחברו, – ומפני שבככל הימים הראשונים ההם היו מצויים אצלם מקרי געגועים שונים. כשהיה אחד מהם שמוח אחר עצב, לא הפרע השלום ביניהם, אך יש אשר יעצבו שניהם, ואז יוכלו לבוא לידי ריב בגלל דברים קטנים וקלושים גל-כך, שלא יזכרו בעצמם אחרי-כן את דבר ריבם. אמנם, כשהיו שניהם שמחים, גדלה שמחתם בחייהם כפלים; בכל-זאת קשו להם הימים הראשונים ההם.

בכל העת ההיא כמו הרגישו בחושיהם את זעזועי השרשרת המחברת אותם יחד, בהתנועה מפני כל רוח מצויה פעם לצד זה ופעם לצד זה. בכלל היה "יִרְחָה-הַדְּבִשׁ" הוא, כלומר, החדש הראשון שאחרי חתונתם, אשר קוה בו לזוֹן לימים שְׁלֵמִים עֲנֵג וחדוה לבד, לא רק לא ריה-דבש ממש, כי אם גם בחשב בוכרונותיהם לתקופה קשה ומחפרת מאד בחייהם. שניהם כאחד התאמצו בימים שבאו אחרי התקופה ההיא למחות מעל לוח-לבם את כל הדברים המְגַנְיִים והמְפַעֵרִים שנפלו בה ביניהם, בעת אשר אך לעתים רחוקות היתה דעתם מְשֻׁבֶת עליהם כל-צרכם ובינתם עמדה להם כראוי.

אך בחדש השלישי לחתונתם, אחרי שובם ממוסקבה, שבאו שמה לחדש אחד, החלו ימי שלום ומישור לבוא עליהם.

טו

הם אך באו ממוסקבה, ומד שמחים היו על בדידותם. הוא ישב בחדר-עבודתו אצל שלחן-הסופרים וכתב את ספרו, והיא ישבה על הדרגש הנושן המְקַהֵה עור, שהיה עומד תמיד בחדר ההוא גם בימי אביו וגם בימי אבי-אביו של לזוֹן, ועליה השמלה הלילאית, אשר לבשה בימים הראשונים שאחרי חתונתם וחזרה ולבשה אותה ביום ההוא ואשר נקבעה בזכרונו ויָקָרָה מאד בעיניו בגלל זה, ישבה ורקמה מעשה רקמה אנגלית. והוא עִיֵן וכתב, וגם רגע אחד לא הסיח דעתו משמחה על שבתה אחר בחדר. גם בעת ההיא לא עזב את עבודתו בהנהגת האחוזה ובחבור הספר, אשר אמר לברר בו את יסודי ההנהגה החדשה, הטובה בעיניו; אך כשם שבראשונה היו כל מחשבותיו ועבודתו כאין בעיניו נגד החשכה הגדולה, אשר סתתה את כל חייו, כן קָטְנוּ וקָלוּ כל אלה בעיניו בעת ההיא נגד האור הגדול, אשר נָגַה על חייו בחזון-לבו לימים הבאים. אף אמנם הוסיף לעסוק בעבודתו, אך לבו ידע, כי מרכז מחשבותיו נטה ממקומו הקודם וכי בגלל זה הוא מביט אל כל השאלה אשר שם לפניו בעיניו אחרות, מיטיבות לראות מבראשונה. קדם לזה בקש לו בעבודתו נִוֶחַ והצלה מהחיים, כי ראה, שבלעדיה גדולה קֶשְׁקֶשׁ מְנַשֵּׂא, ועתה הצטרך לעבודה הזאת, למזוג בה מעט את הגנה העוֹ, הממלא לבדו את כל חייו. בקרב שנית אל נְיָוֹתָיו ובקראו את כל אשר כתב בחבורו, ראה לשמחת לבבו, כי כדאי וראוי היה הדבר לעסוק בו. רבים מרעיונותיו הקודמים נראו לו כמְגַתִּים או כמְגַזְמִים, אבל עם זה גם נוסף והתברר לו הרבה בחזרו על כל הענין. עתה כתב פרק חדש על-דבר הסבות המקלקלות את מצב עבודת-האדמה ברוסיה. בפרק הזה הביא ראיות, שלא רק מעשי העֲנָל בחלוקת האדמה ושיטת ההנהגה המקלקלת בעסקי-הכפרים הביאו ריש ועוני על רוסיה, כי אם גם הציביליזציה החיצונית, שְׁקָרְבָה ברוסיה בימים האחרונים שלא במדה הראויה, גרמה הרבה בדבר הזה, ביחוד תקוני הדרכים ומסלות-הברזל, שהרבו את הערים באוכלוסים והרגילו את עם-הארץ לחיי-בזבוח, ומתוך כל הגדילו והרחיבו את פעולת בתי-העבודה, את הקרדיט ועסקי הברסה הנטפלים לו בכל מקום, וממילא המעיטו והשפילו את עבודת-האדמה. והוא סבר, כי בזמן שנכסי הממלכה מתפתחים כראוי להם, אין כל השנוים האלה נעשים, עד שְׁיַעֲשֶׂה הרבה במקצוע עבודת-האדמה, עד שיקבעו בה בעבודת זו סדרים נכונים או לפחות סדרים ידועים וְגַבְלִים; כי צריך שיתרבה עשר הממלכה במדות שוות לכל חלקיו ועל-כל-פנים אין לתת למקצועות אחרים להשתלם יותר מעבודת-האדמה; כי גם תקוני הדרכים, הדרושים לעבודת-האדמה, צריכים להיות מְקַנְיִים למְצָבָה של זו, ומסלות-הברזל שבארצו – מכיון שאנו משתמשים באדמה שלא כראוי – נוסדו שלא לצורך אֶקוֹנוֹמִי, אלא לצורך פוליטי בלבד, נבנו בטרם יגיע זמנו, ועל כל הועילו לא להרים את מצב עבודת האדמה, כמו שקוו המשתדלים בזה, כי אם לדחות את התפתחותה מפני התפתחות חלשת-המעשה והקרדיט – וכי, כשם שהתפתחותו היתרה והמְקַדַּמַת של אחד מאברי בעל-חיים מפרעת את התפתחות הכללית שלו, כך הויקו אצלנו הקרדיט והדרכים המְקַנְיִים והתרכבות בתי-העבודה השונים – שכל אלה נחוצים בלי-כל-ספק באירופה, ששם הם דברים בזמנם – כי על-כן נדחתה מפניהם שאלת הזמן העקרית, שאלת סדור עבודת-האדמה ברוסיה.

ובשעה שישב וכתב את חקירותיו, ישבה קיטי והרהרה בדקדקנותו היתרה, שדקדק בדרכיו עם הנסיך הצעיר צ'רסקי, אשר העתיר עליה דברי-ידידות עד בלי נמוס לפני צאתם ממוסקבה. "הלא מקנא הוא אותי", אמרה בלבה. "אל! מה נעים הוא ומה קצרה דעתו! אותי הוא מקנא! מי יתן וידע, כי קָלֵם יחד בעיני כמסיק-תנורים". אמרה בלבה עוד ותבט אל ערפו ואל אדם צארוו ברגש נפלא של בעל קנין יקר על קנינו, – "צר לי לבטלו מעבודתו (אך עוד יספיק!), אבל רוצה אני להביט בפניו; הירגיש, כי אני מבטת אליו? רוצה אני, שיפנה אלי... כך עלה ברצוני!" ובמחשבה זאת הרחיבה עיניה לחזק פעולתן.

– כן הוא, הם יונקים ומוצצים כל עסיס ופְרָגִים בְּרַק-שוא, – דבר אל עצמו ויחול לכתוב ויסב פניו, כי הרגיש, שהיא מבטת אליו וצוחקת.

– מה לך" – שאל ויצחק ויקם.

"סוף סוף הסב פניו", אמרה בלבה.

– אין דבר, רצוני היה, שתסב פניך, – אמרה ותביט אליו בכונה לדעת, אם יחר לו על כי בטלה אותו ממלאכתו.

– מה טוב לנו בשבתנו לבדנו! כלומר, מה טוב לי, – אמר ויקרב אליה בפנים מלאים רואה ושמחה.

– ולי מה טוב! לא אסע מפה לשום מקום, ובפרט למוסקבה.

– ובמה הרהרת?

– אני-הרהרתי... לא, לא, לך כתב, אל תְבַטֵּל, – אמרה אליו ותקמט שפתיה, – וגם אני עסוקה, הנה עלי לנקוב את החורים הקטנים האלה. הלא תראה?

ובאמרה זאת לקחה את המספרים ותהל לגזור.

– לא כן, הגידי-נא, במה? – אמר וישב אצלה ויתבונן בתנועות הסְבוֹבִיּוֹת, שגזו המספרים הקטנים בידה בְּזוּרָה בהן.

– במה הרהרתי? הרהרתי במוסקבה, בערפך.

– במה זכיתי לזאת הגְזָלָה? אין זה מדרך הטבע. רב טובה היא זו, – אמר וישק את ידה.

– ואני אומר, כי ברבות הטובה אנו קרובים יותר לדרך הטבע.

– הנה מקלעת-שַׁעַר קטנה לך, – אמר ויסב את ראשה בזוהירות.

– כן, מקלעת קטנה. הנה פה, לא, לא – אנתנו עוסקים עתה בעבודה!

אך לעבוד לא יספו עוד בשעה ההיא, וכשנכנס קוזמא להודיע להם, כי הגש הָטָה, קפצו ונפרדו, כאלו נתפשו בדבר עברה.

הבאו מן העיר? – שאל לזוֹן את קוזמא.

– עתה באו והתחילו פורקים.

– בואה אפוא מהר, – אמרה אל לָוִין בצאתה מחדר-עבודתו, – ואם אין, אקרא בעצמי את המכתבים. אחרי-כן נגנן בארבע ידיים.

כשנשאר לבדו אסף את מחברותיו בחפיסה החדשה, אשר קנתה לו קיטי, וירחץ ידיו בכיור החדש, שנצטרפו אליו כלי-תשמיש מהדרים חדשים בימים שהיתה קיטי לבעלת-הבית. לָוִין צחק לרעינו-לבו וינענע בראשו בתלונה על עצמו בגלל הרעיונות האלה, כעין רגש חרטה התעורר בקרבו להדאיב נפשו. דרך התפנקות ועצלות איטלקית מגנה מצא בחייו בימים ההם. "לא טוב להתנהג כן", אמר בלבו. "הנה עוד מעט וימלאו שלשה חדשים, ואני כמעט לא עשיתי דבר בהם. היום נגשתי כמעט בפעם הראשונה אל עבודתי בעיון הראוי, ומה העליתי בידי? אך הקל החיליתי ואחלל. גם את כל מעשי התדירים עובתי כמעט. בעסקי האחוזה אינני יוצא ואינני נוסע לשום מקום. פעם יצר לי לעובה, ופעם אני רואה שהיא מתגעגעת. ואני דמית, כי החיים שלפני הנשואים לקיים הם ואינם נכנסים בחשבון, ואך אחרי הנשואים יבואו החיים האמתיים. ועתה עברו למו כשלשה חדשים, ומעולם לא בליתי את ימי בשפלות-ידיים ובלתי כל תועלת כבעת הזאת. לא, זה אי-אפשר, עת לעשות. היא איננה אשמה בדבר. עליה אין להתרעם כלל. אבל אני בעצמי היה לי למשול יותר ברוחי, להגן כאיש על חרותי. הלא אם-כן, אפשר שגם אני אתרגל בבטלה וגם אותה ארגיל... היא בודאי איננה אשמה", דבר אל לבו.

אבל קשה לאדם, כשהוא מצטער על דָּבָר, להתאפק, שלא יתלה באחרים, ובפרט במי שקרוב אליו ביותר, את סבת הדבר, שהוא מצטער עליו. גם לָוִין התחיל מהרהר אחריה לפעמים, לא שהיא אשמה בעצמה (כל דבר-עוון לא יכול למצא בה), אלא שתנוכה היה להם למכשול, אותה ההשכלה הקלושה והדלה בתכנה (לאותו שו"צ ר'סקי, ידעתי, כי רצתה להשיב דבר מר כראוי לו, אך לא מצאה מלים בפה"). "גם אין לה דברים חשובים בעיניו חוץ מעניני הבית (הם מעסיקים אותה) ומלבושיה והרקמה האנגלית. אין לבה עסוק לא בעניני האחוזה, לא במצב האכרים, לא במוסיקה, אף-על-פי- שהיא מטיבה לנגן, ולא בקריאת ספרים. היא אינה עושה מאומה, ולבה טוב עליה". בקרב לבו גָּהָה את דרכיה, ועוד לא ידע להשיב אל לבו, כי היא מכינה את נפשה לימים, אשר היא עתידה להיות בהם גם אשה לבעלה, גם צופיה הליכות ביתה, גם יולדת, מינקת ומגדלת-בנים. הוא לא הבין, כי היא ידועת זאת בכח הרגש הטבעי, ובעודה מכינה את נפשה לעבודה הקשה הזאת, לא הכה לבה אותה על רגעי המנוחה והשלוה ומנעמי-האהבה, שְׁהִנְחָלוּ לה לפי-שעה בימים ההם, בימי בנותה את קֶהָה הנחוץ לה לעתיד לבוא.

טז

כשעלה לָוִין אל חדר-האכל, מצא את אשתו יושבת אצל המָחֵם החדש, מָחֵם של כסף, וכלי-הטֶה החדשים וקוראה מכתב מאחותה דולי, כי היו כתובות זו לזו לפריקים קרובים מאד, ואֶגְפִיָה מיכאילובנה הזקנה שבה אצל השלחן הקטן וכוס-טֶה לפניו.

– גברתך הושיבה אותי וצותה אותי לשבת אֶתָה, – אמרה אֶגְפִיָה מיכאילובנה ותרמוז על קיטי בצחוק-חבה.

בדבריה אלה ראה לָוִין את סוף הדרך, אשר נראתה בביתו בימים האחרונים בין אֶגְפִיָה מיכאילובנה ובין קיטי. בהם קֶרָאָה לדעת, כי אחרי כל הכֶּסֶפִים אשר הכניסה הגברת החדשה את אֶגְפִיָה מיכאילובנה, בקחתה את רֶסֶן הממשלה הביתית מידה, גברה קיטי עליה ותכריחה לאהוב אותה.

– הנה קראתי את מכתבך, – אמרה קיטי ותתן לו מכתב כתוב בלשון משבשת. – כמִדְמָה לי, שהוא מהאשה היא, אשר לאחריך... את פְלוֹ לא קראתי. וזה מאבותי ומדולי. שמע-נא! דולי הובילה את גישה ואת טְנִיָה אל בית הפְּרָמְטְסְקִים לנשף-לִידִים; טְנִיָה באה בלבוש מרקיוזה.

אך לָוִין לא שמע את דבריה: בפנים מסְמָמִים לקח את מכתב מריה ניקולֵיִבְנָה, פילגש ניקולֵיִ אחיו, ויחל לקרוא. זו הפעם השנית בא אליו מכתב ממנה. במכתבה הראשון כתבה לו, כי גרשה ניקולֵי מפניו חנם, והוסיפה בתמימות מושכת את הלב, כי אף-על-פי שהיא עניה מְרָדָה כבראשונה, איננה שואלת ואיננה מבקשת מאומה, אך הרעיון, כי ניקולֵי דמיטרייביץ' יאבד בלעדיה מבלי לח בו, יִבְעֵתָה בלי הפוגות. והרי היא מבקשת מאחיו לשמרו. הפעם כתבה לו דברים אחרים: במכתבה זה הודיעה לו, כי מצאה את ניקולֵי דמיטרייביץ' ושהיא אליו במוסקבה ונסעה עמו אל אחת הערים הפלכות ושם מצא לו משמרת-פקודה. אך מפני דבר-ריב, שהיה בינו ובין השר המְמַנֶה עליו, חזר ונסע למוסקבה ובדרך חלה נְקֵלִי כבד, אשר בודאי ימָאן להרפא. "הוא קורא בשמך תמיד, גם תם כל הכסף" – נאמר בסוף מכתבה.

– קרא, הנה דולי כותבת על-אודותיך, – פנתה אליו קיטי בבת-צחוק; אך פתאם הפסיקה, בראותה כי נשתנו פניו.

– מה לך? מה נהיה שם?

– היא כותבת, כי ניקולֵי אחי גוסס. הנני לנסוע אליו.

פני קיטי נשתנו פתאם. הרעיונות על-אודות טְנִיָה בלבוש מרקיוזה ועל-אודות דולי וכיוצא בהם גזו ויעופו כְּלָם כאחד.

– ומתי תסע?

– מחר.

– גם אני אסע עמך. הייטב בעיניך?

– מה זה תאמרי, קיטי? – אמר דרך קֶפְדָה.

– למה תאמר מה זה? – אמרה בקֶפְדָה אף היא בראותה, שהוא מקבל דבריה שלא ברצון וגם בתרעומות. – מפני מה לא אסע? הן לא אפריע אותך. אני...

– אני נוסע, יען כי אחי גוסס, – אמר לָוִין. – ואת לְשֵׁם מה תסעי?

– לְשֵׁם מה? לְשֵׁם דבר זה בעצמו, כמוך כמוני.

"גם ברגע נורא לי כזה היא זוכרת אף את געגועיה, שיהיו לה בשבתה לבדו", אמר לָוִין בלבו, ואמתלה זו, שמצאה בענין חשוב כזה, הרגיזה אותו.

– זה אי אפשר, – אמר בקצת כעס.

אֶגְפִיָה מיכאילובנה ראתה, כי מריבה קרובה, ותעֶמְד בלאט את כוסה ותצא, וקיטי גם לא התבוננה בצאתה. קול בעלה באמרו את הדברים האחרונים היה לעלבון לה, ביחוד, אחרי שהכירה בו בבעלה, שאינו מאמין לדבריה.

– ואני אומרת לך, כי אם תסע אתה, אסע גם אני עמך, נסוע אסע, – אמרה בחפזון ובזעם. – מפני מה אי-אפשר? למה תאמר, כי זה אי-אפשר?

– יען כי עלינו לנסוע במקומות שאינם ידועים לנו, בדרכים שאינם מְתָקְנִים, גם לשהות בבתי-מלון משְׁנִים. אך למכשול תהיי לי, – אמר לָוִין והתאמץ לדבר במנוחה.

– אין דבר. אני לא אֶקְסֵר לנפשי מאומה בדרך. באשר תוכל אתה לליון, אוכל גם אני...

– די לנו, כי האשה הזאת תִּמְצָא שם, אשה אשר לא תוכלי להתקרב אליה.

– אני אינני יודעת ואינני רוצה לדעת מי ומה שם. יודעת אני, כי אֶקְוֵי אישי חולה את חילוי אשר ימות בו, ואישי נוסע אליו, ואני נוסעת עם אשי בחפצי...

– קיטי! אל נא יִתֵּר לך. אך השיבי אל לבך, כי ענין חשוב מאד הוא וכי צר לי בראותי, כי לעת אשר כזאת את זוכרת את רגש הִילָדוֹת שבך, את מְאוֹנְךָ להשאר לבדך בבית. אם רע בעיניך לשבת בחד פה, סעי לך למוסקבה.

– זה דרכך תמיד ליחס לי מחשבות רעות ושפלות, – השיבה בדמעות של עלבון וכעס. – אין כאן לא רגש ילדותי ולא כל אשר כזה... אני מכירה ויודעת, כי יִחְבֵּת אני להיות עם אישי יחד בצר לו, אבל אתה מחפון להדאיב נפשי, אינך רוצה להבין...

– אכן נורא הדבר. עבודת גמורה היא זו! – קרא ליון ויקם בזעם, מבלי יכלת להתאפק עוד. אך כרגע הרגיש, שהוא חובל בעצמו.

– ולמה נשאת לך אשה? הלא יכלת להיות בן-חורין. למה נשאת, אם אתה מתחרט? – התחילה טוענת בחפזון ותקפץ ממקומה ותרץ אל חדר-האורחים.

כשנכנס אליה ראה, כי זלגו עיניה דמעות, ויחל לדבר על לבה ויתאמץ למצא את המלים המקגלות לא להטותה מחפצה, כי אם להרגיעה מעט. אך היא לא שמעה בקולו ולא הסכימה לכל דבר, ויגחן לה ויאחז בידה שלא בהסכמתה וישק לה על ידה ועל שפיה ועוד הפעם על ידה, והיא אך החרישה. אך כאשר החזיק בשתי ידיו בפניה ואמר לה בחבה: "קייטי!" התעוררה פתאם ותבך בכי קל ונתשלם עמו.

באותה שעה גמרו לנסוע יחדו ביום השני, וליון אמר לאשתו, כי מאמין הוא, שברצונה לנסוע אך על-מנת להועיל, והסכים, שלא גנאי הוא לאחיו מה שנמצאה אצלו מריה ניקולייבנה; אך בקרב לבו התרעם בנסעו עמה גם עליה גם על עצמו. עליה התרעם, על כי לא יכלה להעביר אל מדותיה ולתת לו לנסוע לבדו, כשהיה צריך בדבר (אבל מה התפלא בזכרו, כי עוד לפני ימים מעטים לא מלאו לבו להאמין, כי תוכל לאהבו, כי גדל האשר הזה בעיניו מאד, ועתה היתה לו האהבה היתרה למוקש!), ועל עצמו, – על כי לא עמד על דעתו. ביחוד לא יכול להסכים בלבו למה שאמרה, שאינה צריכה לדעת כלל, מה האשה הנמצאת בבית אחיה, ורעיונות נוראים באו בו על-אודות כל הפגעים והקטנות, שראוי לו לחוש להם מראש. גם לזכר מעשה זה בעצמו, שעתידיה קיטי אשתו לעמוד בחדר אחד עם העלמה הפילגש הזאת, רחפו כל עצמותיו מגלגל-נפש וממגור.

יז

בית המלון, אשר שכב בו ניקולי ליון, בחלותו בעיר הפלכית, היה מאותם שמיסדיהם דואגים להם מבחלה, שיערכו על-פי התכניות מהשכללות החדשות, המקננות לכל חמרי דיני הנקיון ודקדודי צרכי הזמן וגם לדרישות מטעם הטוב, ושבאשמת רב העם הבאים בתוכם הם נהפכים במהירות לפלאה לבת-משקה מטנפים, שיש בהם גם סמני-השתלמות ברוח הדור החדש ושאיין סמנים טובים אלה מועילים אלא להורידם במעלה מבתי-המלון הפשוטים הישנים, המטנפים בלי כל פרכוס. בית-המלון הזה כבשר הגיע למדרגה זו; גם איש-הצבא, שעמד אצל הפתח בתור שומר-הסף במעיל-שרד מגאל ופפירוסה בפיו, גם המעלות של ברזל מוצק שבקרן-אפלה, שרוחות מתנגדות נושבות בה וקלה דרך-עצב לעולים ויורדים, גם משרת בית-המשתה המלפפ שרק מלכלך ומרבה שיחה בגסות-לב, גם הטרקלין הכללי, שצורר פרחי-דוגן מכסה אבק מתנוסס על שלחנו, גם העפרורית והאבק והעזובה הנראים בכל מקום, יחד עם איזו סמני חפזון מיוחד ממין החפזון המרגש בבית-הנתיבות של מסלות-הברזל – כל החזיונות האלה עשו רושם קשה מאד על ליון ואשתו, ביחוד בגלל אשר חותם הזיוף, הטבוע על בית-המלון הזה, לא עלה יפה כלל בצרוף הענין, שלשמו בוא שמה.

אחרי אשר שאלו אותם, באיזה מחיר הם מקבלים להם חדר, הברר, כנהוג, שלא נמצא בעדם כל חדר טוב: באחד החדרים הטובים ישב ריביוזר מפקידי מסלת-הברזל, בשני – סיניגור שבא ממוסקבה, בשלישי – הנסיכה אסטפייבנה שבאה מאחוזתה. לא נשאר אלא חדר מטנף אחד, ואצלו הבטיחו לפנות בערב עוד אחד. בזעפו על אשתו על-דבר אשר באה מגורתו, על כי בבואו העירה, ברגע אשר הציקתהו רוחו ועיניו כלו לדעת מה היה לאחיו, הזקק לדאוג לה ולא יכול לרוץ אליו, הביא אותה עם זה קדם-כל-דבר אל החדר, אשר הקצה להם.

– לך, לך! – אמרה אליו והסתכלה בו בדאגה כמודה על פשעה.

הוא יצא בלי השב דבר ויפגע מיד במריה ניקולייבנה, כי נודע לה, שבא שמה, אלא שלא נועזה להכנס לחדרו. היא עמדה לפניו כמו שראה אותה בפעם האחרונה במוסקבה: בשמלת-הצמר, אשר לבשה בפעם ההיא, בזרועות השופות ובצואר חשוף, ופרצוף פניה טפשי ומביע טוב-לבב, מקסבל קצת בבשר ומלא צלקות – הכל כבפעם ההיא.

– ומה? מה לך? מה מצבו?

– רע מאד. איננו קם. בכל שעה חכה לאדוני. האדון... אדוני... עם רעיתו.

ליון לא הבין ברגע הראשון, מה הדבר אשר הביאה במבוכה, אבל היא הסבירה לו זאת מהר.

– אני אסור מזה, אל בית-המבשלים אלך, – אמרה לו. – האדון ישמת. הוא שמע, גם יודע הוא אותה וזוכר, כי ראה אותה מחוץ-לארץ.

ליון הבין, כי דבריה מנכנים אל אשתו, ולא ידע מה להשיב.

– נלכה-נא, נלכה! – ענה לה.

אבל הוא לא אז משם, ודלת חדרו נפתחה, וקיטי נשקפה מתוכו. ליון נסתמק מפתתו וגם מזעם על אשתו, אשר גרמה לעצמה ולו יחד מבוכה כזאת, אך מריה ניקולייבנה נסתמקה עוד יותר. היא כמו נתפצה כלה ופניה האדימו כדי הורדת דמעות, ותאחז בשתי כפות-ידיה בקצות מטפתה ותגלום אותם באצבעותיה האדמות מבלי דעת מה לדבר ומה לעשות.

ברגע הראשון ראה ליון אך סקרנות נמרצה במבטה של קיטי, שהביטה אל האשה הנוראה הזאת, שהיתה כחידה סתומה בעיניה; אבל הבטה זו נמשכה רק רגע קטן אחד.

– ומה אפוא? מה לך? – פנתה אל אישה ואחרי כן אליה.

– אבל אין משיחים במסדרון! – קרא ליון ויבט בתרעומות אל איש אחד, אשר הלך במסדרון ברגלים ורעודות קצת הלוך ושוב, כטרוד באיזה עסק חשוב.

– אם כן, בואי-נא, – אמרה קיטי ותפן אל מריה ניקולייבנה, אשר התחזקה בין כה; אך בראותה את פני אישה, כי לבשו חרדות, הוסיפה לאמר: – או לכו לכם, לכו ושלחתם לקרא לי, – ותשב אל החדר, וליון הלך אל אחיו.

בבואו אל אחיו ראה וירגש, מה שלא עלתה על דעתו לראות ולהרגיש. הוא דמה, שימצא אותו במצב של ההתכחשות המצויה מאד, כפי מה שהגד לו, אצל חולי-שחפת, וכפי מה שראה אותה והשתומם עליה בבואו אליו אחיו בימי הסתו. כסבור היה, שימצא בגופו סמני מיתה קרובה ברורים יותר, רפיון מרבה, רזון מרבה, אך בכלל דמה, כי מצבו יהיה כמעט כבראשונה. וכן דמה על עצמו, שירגיש גם הפעם צער על אבדן אחיו האהוב לו ורגשי-אימה מפני המות, אך במדה גדולה מבפעם ההיא, ויהי נכון לכל זה, אך מה שמצא היה לא ממין זה כלל.

בחדר קטן ומטנף, שכתליו המוקפים היו מלכלכים ברק, וקול-שיחה נשמע בו מאחרי מחיצה דקה, ואוירו מלא צחנה מחנקת, ראה גוף אדם מקסה בשמיכה, מוטל על מטה מרובקת קצת מן הכתל. אחת מזרועות הגוף הזה היתה מוטלת על השמיכה, וכף-היד הזאת, כף גדולה דומה לקלשון, נראתה כמקברת חבויר משנה אל קנה ארץ ורק ושוה במדת דקותו מראשו ועד חציו. ראש החולה היה מְקָה הצדה על הכר. על רקותיו ראה ליון את שערו המעט, הרטב משה, ועל מצחו המתוח, הנראה כְּשָׁקוֹף.

“אי אפשר, שהגיה הנוראה הזאת היא ניקולי אחי”, אמר ליון בלבו. אך כאשר נגש וראה את פני החולה, לא יכול עוד להסתפק. אך-על-פי שנשתנו פניו שנוי נורא, היה די לו לליון לשים עינו על אותן המלאות חיים, שהורמו אליו בבואו, ולהתבונן בתנועת-פיו הקלה מתחת לשפמו המדבק, שיכיר את האמת הנוראה, שהגוף המת הזה הוא אחיו החי.

העינים הנוצצות כוננו בקפדה ובתרעומות אל ליון בשעת כניסתו, ובהבטה זו נוסדה מיד התיחסות של אנשים חיים בין שני האחים. ליון ראה דברי-תוכחה בעיני אחיו המקננות אליו, ולבו הכה אותו, על כי גורלו הוא טוב ונעים כל-כך.

כאשר אחז קונסטנטין בידו של ניקולי, נראה צחוק קל על פניו של זה. קל רפה מאד היה צחוק זה, לא נראה כמעט לעין, וגם בצחקו לא חדלו עיניו מהביע תרעומות.

– לא שערת, שתראני בכך, – בטא ניקולי ביגיעה.

– כן... לא, – אמר ליון ודבריו לעו. – ולמה לא הודעתני דבר על-אודותיך קדם לזה, כלומר, בימי חתונתי? ואני חקרתי ודרשתי בכל מקום.

הוא הזקק לדבר, כדי שלא לשתוק, ולא מצא מלים בפיו, ביחוד מאשר לא ענהו אחיו דבר, ורק הביט בלי גרוע עיניו ממנו, ונראה בברור, שנתן לב להבין כל מלה ומלה. ויגד לו לזיון, כי אשתו באה עמו. ניקולי הביע נחת-רוחו על זה, אבל אמר, כי הוא דואג, פן תבהל מראות את רע מצבו. אחרי-כן החרישו שניהם זמן מעט, ופתאם התנווד ניקולי ויחל לדבר. לזיון דמה, כי הוא נכון להגיד לו דבר חשוב ורב-ערך, כי כן נראה על פניו; אבל רק במצב מחלתו דבר, ויתאונן על רופאו ויאמר, כי צר לו, על כי איננו יכול לקרא לרופא המפרסם המוסקבאי, ולזיון למד מזה, כי עוד לא חדל מיחל.

כשחזרו ושתקו שניהם, מהר לזיון ויקם, כי רצה להחליץ לרגע אחד מכאב-לבו החד, ויאמר, כי הולך הוא להביא את אשתו.

– טוב, ואני אצוה לנקות פה מעט. פה טנפת ובודאי גם צחנה. משה! פני-נא פה, – אמר החולה בביגיעה. – וכאשר תפני, תלכי לך. – הוסיף ויבט גר-שאלה אל אחיו.

לזיון לא השיב דבר ויצא אל המסדרון ויעמוד. אמנם כבר אמר, כי ביא את אשתו, אך בשימו אל לבו, מה קשה היה לו לשבת עם אחיו, גמר, שיתאמץ להטות את לכבה מלכת אל החולה. “למה זה תתענה גם היא כמוני?” אמר בלבו.

– ומה לו עתה? – שאלה קיטי בפנים מלאים חרדות.

– נורא הדבר, נורא ואי! למה זה באת? – אמר לזיון.

קיטי החרישה סיקוגנות אחדות ותבט אל אישה ביראה ובחמלה; אחרי-כן קרבה אליו ותאחו בשתי ידיה במרפקו.

קוסטיא! הביאני-נא אליו, כי ירוח לנו, אם נשב עמו שנינו יחד. אתה אך הביאני לפניו, הביאני ולך לך, – אמרה אליו. – הלא תבין, כי קשה לי יותר בזמן שאני רואה אך אותך בלי ראות גם אותו. שם אפשר, שאוכל להביא תועלת גם לך גם לו. אנא, תנה-נא לי ללכת, – התחננה אליו, כאלו היה כל אשרה לכל ימי-חייה תלוי בזה.

לזיון הזקק להסכים על-ידיה ויתחוק וישכח את מריה ניקולייבנה וינשב וילך אל אחיו וקיטי עמו.

בפסיעות קלות נכנסה לחדרו של החולה, – ובולכתה שמה שמה עין לרגעים על אישה והביטה אליו בפנים מביעים אמץ-לבב והשתתפות בצער, – נתפס במתינות ותסגור את הדלת אחריה בלי-שאון, ותגש אל מטת החולה בלאט, בלי השמיע קול-צעדה, ובעמדה נכח פניו, כדי שלא יצטרך להסב ראשו, אחזה כרגע את כפו הגדולה והצנומה בידה הרכה המלאה לח-עלומים, ותלחץ את כפו ותחל לדבר עמו בקול שפל ובלשון כרה של התעוררות והשתתפות, שאין בהם עלבון ושירק נשים מקגלות להשתמש בהם.

– כבר נפגשנו בסוף פעמים אחדות, אך לא התקרבונו, – אמרה אליו. – בעת ההיא לא עלתה על דעתך, כי עתידה אני להיות לך לאחות.

– ועתה לא ילכת להכירני, אלו פגשתי פתאם? – אמר בבת-צחוק, אשר האירה את פניו בעת כניסתה.

– לא, בודאי הייתי מפקדת אותך. מה היטבת לעשות, כי הודעתנו. לא היה יום, אשר לא הזכיר קוסטיא את שמך ולא דאג לך.

אך שעת התעוררותו של החולה לא ארכה.

היא טרם כלתה לדבר, ופניו חזרו ורעמו ולשבו קנאת חולה גוע באנשים החיים הנצבים עליו.

– כמקדמה לי, כי לא טוב המקום הזה לך למדי – אמרה ותסב פניה מעיניו המכוונות אליה ותתבונן בחדר. – עלינו לבקש מבעל-הבית חדר אחר, – אמרה אל אישה, – גם לבעבור נהיה קרובים אליו יותר.

יח

לזיון לא יכול להביט במנוחה אל אחיו, ובעודו לנגדו לא יכול להתנהג בדעה מושבת ובמתינות הראויה. כשהיה נכנס אליו, היו עיניו ולבו כמו לפני מסך ערפל, ולא יכול לראות ולהבין את פרטי מצבו. הוא אך הרגיש את הריח הנתעב, ראה את הזוהמה ואת העזובה, התבונן במכאובי אחיו ושמע את אנחותיו, ולבבו ידע, כי אין עצה ואין תקוה. אך לא עלתה על דעתו לעיין בכל הפרטים, להתבונן איך השכבה גייה זו תחת השמיכה, איך התקפלו והנחו אותן השוקים והירכים היבשות ואותו הגב הרזה, אם אי-אפשר להניחם יפה יותר קצת ולעשות לחולה דבר, אשר אמנם לא יסיר את מחלתו, אבל יקל מעט את מכאוביו. רוח קרה עברה כורם על גבו בכל פעם אשר החל להרהר בכל הפרטים האלה. ברור היה בעיניו, שאי-אפשר לעשות מאומה, לא כדי להאריך ימיו ולא כדי להקל את מכאוביו, אך גם החולה הכיר בו, שעל-פי דעתו אין לעזור לו במאום, והכרה זו הרגיזה את רוחו. והדבר הזה הקשה עוד יותר את מכותיו של לזיון. מכאובים נשא בהיותו בחדר החולה, ומכאובים קשים מאלה – מחוץ לחדרו. על-כן היה מרבה לצאת משם באמתלאות שונות, ובכל פעם היה חוזר ונכנס מיד, כי לא עצר-כח להשאר לבדו.

אך לא כרעיונותיו וכרגשותיו וכמעשיו היו רעיונותיה ורגשותיה ומעשיה של קיטי. למראה החולה נכמרו רחמיה עליו, ומדת-הרחמים שלה העירה בלבה, לב-אשה, לא פחד וגעל-נפש, כי אם חשק נמרץ לעשות, לדעת את כל פרטי מצבו ולהיות לו לעזר בהם בכל כחה. ומאשר לא היה לזקן-ספק-ספק בעיניה, כי היא תיבת לעזור לו, היה ברור לה, גם עשה תעשה וגם יכול תוכל. אותם הפרטים, שהיה אישה עומד מרעיד ומשמים לזכרם, העירו את לבה מיד להתבונן בהם היטב. ותשלח ותקרא לרופא, אף שלחה מהרה אל בית-המרקחת, ואת הנערה המשרתת, שבאה עמה, צוה לטאטא, להסיר את האבק ולכבס יחד עם מריה ניקולייבנה, גם בעצמה רחצה ושטפה איזה דברים, ותשים כמין סדין תחת השמיכה, ובפקודתה הוצאו איזה חפצים מחדר החולה ואיזה חפצים הִכְנְסוּ שמה. פעמים אחדות הלכה בעצמה אל חדרה, בלי שים לב אל האורחים ההגונים, שנודמו לקראתה בלכתה, ותשא ותבא משם סדינים, חפיי-כרים, אלונגיות וקפגנות.

המשרת, שהיה עסוק באותה שעה בעריכת השלחן בטרקלין הכללי ללחם-הצהרים, נקרא אליה ובה פעמים אחדות בפנים מלאים קפדה, אך לא יכול להנעם ממלא את מצוות-פיה, כי השכילה לצוות בחזקה ובסבר פנים יפות יחד, ולא היה אפשר בשום אופן לסרב לה. לזיון לא הסכים לכל זה, כי לא האמין שתצא לחולה תועלת כל-שהיא מעמלה, ולא עוד אלא שהיה מתירא, שמא יכעס החולה על זה. אבל החולה לא הקפיד, אף-על-פי שלח הראה גם אותה-שמה, ורק התפיש בטפלה בו, ואמנם נראה בכלל, שמעשים, שהיא עושה לו, מעסיקים אותו. כשבו לזיון מבית הרופא אשר שלחה אותו קיטי אליו, ובפתחו את דלת חדרו של ניקולי, מצא אותו ברגע שהחליפו את הלכנים שלו בפקודת קיטי. גבו הלבן והארץ נחשף, וגללו עצמת שקמו הגדולות והבולטות וצלעותיו וחוליות שדרתו המשפות, ומריה ניקולייבנה והמשרת נסתבכו בשרוליה של הפגנת וילאז להביא לתוכו את ידו הארכה והתלויה בלא-כח. קיטי סגרה את הדלת אחרי לזיון ולא הביטה אל העבר ההוא; אבל החולה נאנח, ותמחר ותלך אליו.

– חושו מהרה – קראה קיטי.

– אל-נא תלכי, – אמר החולה בדעף, – בעצמי...

– מה זה תאמר? – שאלה מריה ניקולייבנה.

אבל קיטי שמעה והבינה, שהוא בוש ומצטער, על כי הוא ערם לעיניה.

– אינני מבטת, אינני מבטת! – אמרה ותעזור להם להכניס את זרועו לתוך השרוול. – ואַךְ, מריה ניקולייבנה, גשי אליו מהעבר השני ונקני שם, – הוסיפה אחרי-כן.

– לך-נא ומצאת בחריטי הקטן צלוחית קטנה, – אמרה א אישה, – הנה היא בכיס הקטן שבצדו, והבאתה הנה, ובין כה יגמרו לנקות פה.

כאשר הביא את הצלוחית, מצא את החולה משכב כראוי וכל הנמצא מסביב לו נשתנה לטובה. הרח הרע נהפך לריח חמץ מהול בבשמי ריח טוב, וקיטי פורה את החמץ המבשם על-ידי קנה-המזקק, אשר החזיקה ונפחה בו בשפתיה ובלחיה האדמוניות. כל אבק לא נראה עוד, ויריעה הנהה תחת המטה. על השלחן עמדו בסדר נכון צלוחיות קטנות שונות ובקבוק מים, ואצלם מקפלים כלי-לבן נחוצים ורקמה אנגלית מעשה ידי קיטי. על שלחן אחר, קיטי למטת החולה, מצאו מים-משקוה ובר ואבק-מרפא. החולה שכב מרחץ וסרוק על סדינים נקיים, ותחת ראשו כרים

גבוהים, וקמתנו נקיה וצורונה הנקי מקיף את צוארו הדק במדה משנה ומקבלת. ובאותות-תקוה חדשים על פניו הביט אל קיטי בלי גרוע עיניו ממנה.

תחת הרופא, אשר רפא את ניקולי ליון עד כה ואשר לא היתה רוחו של החולה נוחה הימנו, הביא אליו קונסטנטין אחיו רופא אחר, אשר מצא בקלוב. הדוקטור החדש הזה הוציא את שפופרתו ויט אנו לנשימת החולה, נענע בראשו וירשום סמים ויברר בפרטות מכבה בראשונה את סדר בליעת הסמים בזמניהם ואחרי-כן את דיני הזדירות הנחוצים לחולה במאכלו. הוא יעץ אותו לאכול ביצים חיות או מטבולות רק קצת ברותחים ולשתות מי-סלקטר מהולים בחלב חי במדרגת-חם ידועה. כאשר יצא הדוקטור משם לחש החולה איזה דברים לאחיו; אך לא הגיעו לאוני ליון אלא המלים האחרונות "קטיה שלך", ועל-פי מבטי עיניו המקננות אליה, הבין לוי שספר בשבחה. גם לקטיה בעצמה – כן קרא לה החולה תמיד – קרא לגשת אליו.

– הנה נחן לי הרבה, – אמר אליה, – אלו היית עמי, כי עתה כבר חייתי מקליי. מה טוב לי! – באמרו זאת אחז בידה וימשכנה אל שפתיו, אך כמו מדאגה, פן ירע הדבר בעיניה, נחם וירף ממנה, ואך החליק את כף-ידה קצת. וקיטי אחזה את ידו בשתי ידה ותלחצנה.

עתה הפכו-נא אותי אל צדי השמאלי ולכו לישון – אמר בלחש ובחפזון.

אישי לא שמע מה שאמר, אך קיטי לבדה הבינה את כוונתו. היא עמדה על דעתו, יען כי התבוננה בלי-הפסק אל כל צרכיו.

אל צדו השני, – אמרה אל אישה, – הוא ישן תמיד על צדו השני. הפכה-נא, לא נעים לקרא למשרתים לשם זה. אני לא אוכל.

– אולי תוכלי את? – אמרה אל מריה ניקולייבנה.

– יראה אני, – ענתה מריה ניקולייבנה.

נורא מאד היה בעיני ליון לחבוק בזרועותיו את הגויה הזאת, אשר הפילה עליו אימות, ולנגוע בידיו תחת השמיכה במקומות, אשר מאנה נפשו לזכור את רע מראיהם, אך לדבריה אשתו אלה לבשו פניו את רוח העז, אשר היה ידוע לה לאשתו, וישלח את ידו אל מתחת לשמיכה ויחל לאחוז בו; אך אף-על-פי שהיה ליון איש גבור מציון, השתומם על כבד האברים היבשים האלה. ובעודו הופך את גוית אחיו ומרגיש על צוארו את היד הגדולה והרוזה, החובקת אותו במקום הזה, מהרה קיטי ותהפוך בלאט את הכר ותנערהו ונקשם עליו את ראש החולה כראוי, ושערו המעט חזר וידבק ברגליתו.

החולה החזיק בידו יד אחיו. ליון הכיר בו, שהוא רוצה לעשות דבר בידו ומושך אותה אליו, ויתן לו למשכה כטוב בעיניו. החולה הביא אותה עד פיו ונשקקה. וליון נרתע לאחוריו מהמון רגש-לבו ויצא מן החדר בבלי יכלת להוציא מלה מפיו.

יט

“הסתיר מחכמים וגלה לילדים ולקצרי-דעת”, אמר ליון בלבו על-אודות אשתו בדברו עמה בערב ההוא.

את המשל הזה האמור באינגליון זכר ליון לא מאשר חשב את עצמו לחכם גדול. הוא לא היה חכם גדול בעיניו, אך על-כרחו הכיר וידע, שהוא חכם מאשתו ומאנפיה מיכאילובנה. והוא ידע בעצמו, כי בשעה שהיה מהרהר במות, היה מהרהר בו בכל כחו הרוחני; וכן ידע, שהרבה חכמים גדולים, שרעיונותיהם בדבר הזה הגיעו אליו על-ידי חבוריהם, הרהרו במוטת כמוהו, וקלם יחד לא ידעו גם אחד ממאה במה שידעו אשתו ואנפיה מיכאילובנה בדבר הזה. בכל החלוק הרב, שהיה בין שתי הנשים האלה, בין אנפיה מיכאילובנה ובין קטיה, כאשר קרא לה ניקולי וכאשר אהב בגלל זה גם קונסטנטין ליון לקרא לה, היו שוות זו לזו לגמרי בדבר הזה. שתייהן ידעו בלי כל-ספק מה הם החיים ומה הוא המות. ואף-על-פי שלא היו יכולות להשיב על השאלות, אשר שאל בלבו ליון, וגם לא היו נכשרות להבין את שאלותיו, לא הטילו שתייהן כל ספק בתכנו של החזון הזה ודעה אחת היתה לשתיהן בו, דעה משתפת להן לא בלבד, כי אם לעוד אלפי רבבות בני-אדם. וראיה לדבר, שידעו ברור מה הוא המות, נמצא בזה, שהן ידעו תמיד, בלי פקפק אפילו סיקונדה אחת, מה לעשות לגנעים, ולא היו מתיראות מפניהם. וליון וכל בני-מינו יכלו להכביר מלים על המות, אך לא ידעו מה הוא, כי על-כן חתו ויראו מפניו ולא ידעו אפילו ידיעה כל-שהיא מה לעשות בזמן שבני-אדם גנעים ומתים לעיניהם. אלו היה ליון לבדו עם אחיו, היה מביט אליו באימה ומתכה באימה גדולה עוד יותר, ולעשות לא יכול כל דבר לחולה.

ולא זאת בלבד, אלא שלא ידע גם מה ידבר, איך יביט בעיניו ויצעד ברגליו. לדבר בענין אחר נדמה לו לעלבון לחולה, גם לדבר על-אודות המות וכל מה שמעצב את הרוח לא נאווה לפני משתו, וכן לא נאווה גם לחשות. “אם אביט אליו, יראתי פן יחשוב, שאני מעין בתו פניו, ואם לא אביט, יחשוב, שאני מהרהר בענין אחר. אם אקח על אצבעות רגלי, יחר לו, ולפסוע בכל כפות-רגלי לא ימלאני ביי”. וקיטי, כנראה, לא שתה את לבה לשאלות כאלה וגם לא מצאה עת לשית לבה להן; אך בו לבד מהרהר כל היום, כי ידעה איזה דבר מן-הזה, וכל אשר עשתה לחותה עלה יפה בגלל זה. וראיה לדבר, שהיו מעשיה ומעשי אנפיה מיכאילובנה לא התעסקות אינסטיקטיבית של בעלי-חיים בלי-בינה, נמצא בזה, שמלבד שמירת החולה והקלת מכאוביו, בקשו שתייהן בעודו דבר אחד גדול בערכו מההגנה על הגוף ושונה בעיניו מתנאי-החיים החמריים. וכשדברה אנפיה מיכאילובנה במיתתו של אותו זמן, אמרה: “תודה לאל, גם את לחם-הקדוש אכל, גם בשמן משחת-הקדוש נמשח, מי יתן ודיתה מיתת כל אדם כמיתתו של זה”. וגם קטיה, בכל דאגותיה שדאגה ללגניו, לחפורותיו ולמשקהו של ניקולי, הספיקה להטות את לבבו עוד ביום הראשון לבואה ולקבל את לחם-הקדוש ולהמשח בשמן-המשחה.

בשובם בלילה אל חדרו מלונם ללון שם, ישב ליון בראש כספו ולא ידע מה לעשות. מלבד אשר לא נתן לב לסעוד את סעודת-הערב, להכין את המשכב, לעין במה שיש להם לעשות, לא יכול גם לדבר עם אשתו – מבושה. וקיטי היתה עסקנית יותר ממכל עת וגם מלאה חיים ביחוד, ותצו להביא סעודת-ערב, ובידיה הוציאה וסדרה את החפצים החבושים ועזרה להציע את המטות, וגם לא שכחה לפזר אבקה פרסית על המצעות. נראו בה ההתערורות והרפיות-השכל, שהגברים מצטיינים בהן לפני קרב ומלחמה, ברגעי סכנה ומסירת-נפש, ברגעים שאדם מראה בהם פעם אחת את גדולתו הרוחנית ומכיח במפעליו, כי לא לשוא עברו ימיו עד כה, כי על-כן הכשיר בהם את נפשם לרגעים האלה.

כל אשר עשתה עלה בידה, ובטרם תכלה שעת השתיים-עשרה הוצאו והונחו כל החפצים בסדר יפה ומדויק, וחדר-מלונם דקה בזה לביתה הקבוע. לאחד החדרים המיוחדים לשם: המטות מצעות, המגדרות, המסרקות והקראיים הקטנים מוכנים, המפיות פרושות, וכל דבר מונח או מצב על מקומו.

ליון לשב, שתטעה שאין לכפכה היא לו לאכול ולישון או גם לדבר לעת אשר כזאת, ועל-פי רגשותיו עבר על הלכות דרך-ארץ בכל תנועה ותנועה שלו; והיא שתה לבה למגדרות קטנות, אבל בטעם ובוהירות עשתה זאת, וכל עלבון לא הרגש במעשיה.

אך לאכול לא יכלו מאומה גם שניהם, וזמן רב לא יכלו להרדם וגם לא עלו על משכבותם.

– שמחה אני מאד, כי הטיית את לבבו להמשך מאחר, – אמרה קיטי בשתה לפני הראי המתקפל שלה ולקטנה ²⁸ קצרה עליה, ותסרוק במסרק דק-שנים את שער הרך והמקשם, – מימי לא ראיית את העבודה הזאת, אבל אמי אמרה לי, שבאותה שעה מתפללים על החולה שיכפא.

– האמנם תדמי, כי עוד יוכל להרפא? – אמר ליון בהביטו אל קדקדה הצר, שהיה מתכסה בשפת שער בל פעם שהעבירה את המסרק על ראשה קטן והעגל.

– אני שאלתי את הדוקטור ואמר לי, שלא יהיה עוד יותר משלשת ימים. אך כלום הם יכולים לדעת? בכל זאת אשמח מאד, כי הטיית את לבו, – אמרה ועיניה פזולות אל אישה בעד לשערותיה. – הכל אפשר, – הוסיפה בקצת ערמוניות מן-העל על פניה, כבכל פעם שהתחילה מדברת על-אודות האמונה.

אחרי שיחתם, ושחפו בענין האמונה בהיותם עוד חתן וכלה, לא חזרו לדבר בזה ולא נגעו בשאלה זו כלל, אבל היא דקדקה תמיד בהליכה לבית-התפלה ובתפלה בעצמה בלב שוקט ובהכרה פנימית, שכך ראוי לנהוג; וגם בו, שהיה חולק עליה בזה בפיו ובשפתיו, בטח לבה, שהוא דומה לה בעיקרו של דבר וגם ממה בתור נוצרי הגון, ואת כל דבריו בעיניו האמונה חשבה לאחד ממיני הקנטור, שדרכם של גברים בהם, כמתלותיו על הרקמה האנגלית, שהיה אומר עליה, על-אודות *broderie anglaise* זו, שנשתנתה מכל בני-האדם; שכל בני-האדם סורגים וסותמים את המקומות המנקבים, והיא גזרת לכתחלה נקבים נקבים, וכיצא בזה.

– אבל האשה הזאת, מריה ניקולייבנה, לא יכלה לעשות כל זה, – אמר ליון. – אכן... עלי להודות, כי שמח אני מאד מאד, שבאת אתי, כי זפה

את, לב טהור בקרבך – ובדברו אחז בידה ולא נשק לה (לנשק את ידה בקרבך-מִנְת כזאת חשב למגנה). ורק לחץ אותה כמתנדה על חטאתו לה ויבט אל עיניה, אשר מלאו אורה ברגע ההוא.

– מה קשה היה לך, אלו היית פה לבדך, – אמרה אליו ותרם את ידיה, אשר כסו את לחייה, שהאדימו באותה שעה מלכת-רוחה, ותסלק את קווצותיה ותפרף אותן על קדקדה. – לא, – הוסיפה לדבר אליו, – היא לא ידעה זאת... אֶשְׁרִי, שְׁלִמְדתי הרבה בסוֹךְ.

– האמנם נמצאו שם גם חולים כאלה?

– גם קשים מאלה.

– דבר נורא הוא בעיני, מה שאיני יכול לראותו כמו שהיה בימי עלומיו... לא תוכלי להאמין, מה נחמד היה, אך אני לא הבינתי בעת ההיא מה הוא.

– בכל לבי אאמין. גם רואה אני, שיכולנו להיות קרובים אהובים, – אמרה, ונפשה נבהלה על אמרה זאת, ותבט אל אישה ודמעות נקוו בעיניה.

– כן הוא, “יכולנו להיות”, – אמר בלב נשבר. – הוא באמת אד מהאנשים, אשר יאָמַר עליהם, שאין מקום להם בעולם הזה.

– אבל עוד ימים רבים נכונים בידינו, עת לשכב, – אמרה קיטי ותבט אל שעונה הקטן.

כ

הַמְנָת

ביום השני קדשו ומשחו את החולה. בשעת העבודה הזאת התפלל ניקולי בהתלהבות. בעיניו הגדולות, אשר כונן אל הצלב המצב על שלחן קטן מקסה במטפחת מנמרת, קבעו תחנונים ותקוה ממעמקי לב, ולוין ראה, ונפשו התעטפה עליו. כי על-כן ידע, כי תפלתו ותקוהו תוכלנה אך להגדיל את יגונו ל יציאתו מן העולם, שהוא דבק בו כל-כך. כי על-כן ידע את נפש אחיו ואת מעלות-רוחו, ולא נכחד ממנו, כי התחיל כופר בפל לא מפני שחיים שאין בהם יראת-שמים נעמו לו יותר, אלא מפני שהבאורים המדעיים המקבילים בזמן הזה לחזיונות-הטבע דחו בקרבו מעט מעט מפני אמונותיו, וממילא ידע, שתשובתו לא תשובה שלמה היא, מִסְדַּת על סברות הגיוניות, ככפירתו, אלא תשובה לפי-שעה, לצַרְךָ עצמו, בשביל התקוה הכוזבת והנבערה, שהוא מקוה עוד להרפא. וכן ידע לוין, כי קיטי חזקה את ידיו בספורים על-דבר מעשים נפלאים בחולים מספנים שנתרפאו, ששמעה וספרה לו. כל זה יד לוין, ולבבו נשבר משנה שברון בראותו את מבטו המלא תחנונים ותקוה ואת כף-ידו הדלה והיבשה, אשר הרים בלא-כח והעביר בה את אות-הצלב על מצחו המהדק בעור, ואת כתפיו הבלוטות משני צדדיו וחזהו הריק, שקול נחרה עולה מקרבו, אשר לא יכלו להיות עוד כלים מחזיקים חיים לחולה, כפי מה שנתפון בתפלתו. ולוין בעצמו עשה ברוח-הכפירה שבו בשעת תפלה זו מה שעשה זה אלף פעמים. הוא הטיח לפי מעלה דברים אלה: “אם יִשְׁכַּח בְּמִצְיֹאתָי, הֲפֵלֵא לְעֵשׂוֹת נִיִּיכָא לְאִישׁ הַזֶּה” □ □ □ □ (הלא זה חזר ונשנה פעמים רבות) והצלת אותו ואותי יחד”.

אחרי המשיחה היתה פתאם רַחֵם גדולה לחולה. כשעה תמימה לא השתעל אפילו פעם אחת, חָךְ לפעמים וינשק את ידה של קיטי ויודה לה בעינים דומעות ויאמר, כי טוב לו, כי לא יכאב עליו דבר, והוא מרגיש תאָבוֹן ותוספת-כח. וגם ישב בעצמו, כאשר הוצא לו נזיד ועוד קציצה אחת בקש לו. אף-על-פי שלא היתה לו כל תקוה, וכל רואהו הכיר בו בברור, שלא יוכל עוד להִרְפֵּא, שמחו עליו לוין וקיטי יחדו שמחה גדולה, אלא שעם זה גם חששו לשיגאה.

– הַרְבֵּנוּ לו? – כן, הרבה. – פלאים. – אין כל פלא. – סוף סוף רַחֵם היא – התלחשו ותִּיכְּזוּ זה לזה.

אולם לא ארכה שמחה זאת, ששמחו ללא דבר. החולה נרדם במנוחה, אך בעוד חצי שעה הקיץ מתוך שעול. ופתאם אבדו כל רעיוני התקוה גם בקרב הנצבים עליו גם בו בעצמו. המכאובים הרעים והנאמנים האבידו את כל הרהורי הנחומים ההם, מבלי השאיר כל פקפוק וכל זכר אחריהם לא בלבבות לוין וקיטי ולא בלב החולה בעצמו.

החולה לא הזכיר אף ברמז מה שהאמן לפני חצי-שעה, כמו חשב לו זאת להזכרת-עון וחרפה, אך דרש לו יוד לשאיפה, שהיה מוכן בכוס קטנה מקסה בפסת-ניר מִנְקֵבֶת. לוין הגיש לו את הכוס, והוא חזר והביט בתקוה נלהבת כמון בשעת הִמְשִׁחוֹ, אך הפעם כוֹנֵן את מבטו אל אחיו, על-מנת שימלא את דברי הדוקטור ויבטיחהו גם הוא, כי שאיפת יוד עושה נפלאות.

האין קיטי פה? – שאל בקול נותר ויבט כה וכה, אחרי אשר שָׁנָה לוין על-כרתו את דברי דוקטור. – לא, עתה אוכל הגיד... אך למענה השתתפתי בקומדיה זו. היא אשה טובת-לב, אך לא לי ולך להשלות את נפשנו. בזאת אני מאמין, – אמר וילחץ בכף-העצמות שלו את הכוס ויחל לשאוף בכח.

ובשעה השמימית ערר ישבו לוין ואשתו ושתי טה בחדרם, והנה מריה ניקולייבנה פרצה ובאה עליהם, והיא נִשְׁמָה בכבודות, ופניה חורו, ושפתיה רעדו. – הוא גָּעַ! – לחשה להם. – יראה אני פן ימות כרגע.

שניהם רצו אליו, והוא ישב ישיבה זקופה קצת וישָׁעֵן בידו על מטתו וגבו הארץ עקם וראשו מורד מאד.

מה לך? – שאל אותו לוין בלחישה אחרי שתיקה קצרה.

עתה אני הולך מזה, – אמר ניקולי בכבודות, אך בלשון ברורה מאד, בהוציאו כל מלה ומלה על שפתו במתינות. את ראשו לא הרים בדברו, אך את עיניו כונן למעלה, ואמנם לא יכול לראות בהן את פני אחיו. – לכי לך, קיטי! – הוסיף.

לוין קפץ וצוה אותה בלחש לצאת, ותצא.

– הולך אני מזה – אמר לוין לצאת ידי חובת דבור.

– יען כי הולך אני, – חזר ואמר ניקולי, וכמו נתחבב עליו מאמר זה. – בא הקץ.

מריה ניקולייבנה נגשה אליו ואמרה לו:

– שכב נא וירנח לך.

– מהרה אשכב, – אמר בשפל-קולו, – את רַפְאִים, – הוסיף בלעג ובוזעם יחד; – אך השכיבונִי, אם רצונכם בכך.

לוין השכיב את אחיו על גבו וישב אצלו ויבט אל פניו בנשימה עצורה. הגוסס שכב בעינים עצומות, אך על מצחו נעו שריריו לפעמים, ויהי כאיש, אשר רעיונות עִמְקִים יעסיקוהו בחזקה. גם לוין עָיַן שלא ברצונו עמו יחד במה שנעשה בקרבו בשעה זו, אך בכל היגיעות שיגע להצטרף אליו ברעיוני-לבו ראה על פני אחיו, שנעשו שוקטים ובטוחים, ועל זעזועי השריר שעל גבות-עיניו, שברגעים האלה הולך ומתברר לו לגוסס, מה שפלא ומקסה ממנו, היושב אצלו, לא פחות מקדם לזה.

– כן, כן, אמנם כן הוא, – אמר הגוסס במתינות ובהפסקות בין מלה למלה. – המתין-נא. – והוא חזר ושתק. – אמת! – אמר פתאם בקול מִמְשָׁךְ ומרגיע, כאלו נפתרו לו כל שאלותיו. – אהה, אלהים! – הוציא בשפתיו ויאנה אנחה קשה.

מריה ניקולייבנה מששה את רגליו. – מצטננות הן, – אמרה בלחש.

זמן רב מאד – כה נדמה לוין – שכב החולה בלי-נוע. אך עוד היה חי ועוד נאנת לפעמים. לוין עיף מהעבודה הקשה, אשר העביר את מוחו, ונפשו ידעה, כי בכל זאת לא יכול להבין את “האמת” שנגלתה לאחיו, וכי כבר הרחיק אחיו ללכת ממנו בשאלה זאת. הוא כבר נלאה לעיץ בשאלת המות בעצמה, אך על-כרתו זכר, מה שבמהרה, בעוד רגעים מעטים יצטרך לעשות, והוא: לעצום את עיני אחיו, להלבישו ולהומין לו ארון. ומה נפלא הדבר, כי הרהר בזה בקרירות-דעת גמרה ולא הרגיש בקרבו לא יגון ולא צער בעל-אבדו, ופחות עוד מזה הכיר

בעצמו רגש-חמלה על אחיו. הרגש האחד, שהיה יכול למצא בלבו בנדון זה, היה קרוב יותר לקנאה: הוא כמו קנא באחיו על ידיעה זו שקנה לו והוא, לְיוֹן, איננו יכול לקנותה.

עוד זמן רב ישב אצלו, יָשֵׁב וְחָפָה לקצו, אך קצו לא בא. בין כה נפתחה הדלת, וקייטי נראתה בפתח. לְיוֹן קם לעצרה מְבֹא פנימה. אך בקומו שמע, כי מִתּוֹ התחיל זז ממקומו.

– אל תלך מזה, – אמר ניקוליי ויפשוט את ידו. לְיוֹן נתן לו את ידו גם הוא ולאשתו רמז דרך נזיפה, שתסור משם.

חצי שעה ושעה ועוד שעה אחת ישב לְיוֹן וכף-יד המת בידו. כבר חדל להרהר בְּפִנְתוֹ, והרהוריו היו: מה עושה עתה קייטי, מי דר בחדר הסמוך, היש לו דוקטור בית קניו לו. בין כה התאווה לאכול ולישון. בזהירות הרפה את יד אחיו ומשש את רגליו. הרגלים היו קרות, אך נשימת החולה לא נפסקה. עוד הפעם רצה לְיוֹן לצאת על אצבעות רגליו, אך החולה התחיל זז עוד הפעם ואמר: “אל תלך”.

השחר עליה, ומצב החולה לא נשתנה. לְיוֹן הוציא בלאט את ידו ולא שם את עינו על הגוסס וילך לו אל חדרו וְנִכְדָם. כאשר הקיץ, לא נאמר לו, כי מת אחיו, כמו ששער, כי אם נודע לו, כי חזר למצבו הקודם. שוב התחיל יושב בעצמו, התחיל משתעל, אוכל ומדבר, והדל להוכיח בדבריו את המת, ושוב התחיל מביע תקוה לחיות ונעשה נוח לכעוס וְנִעַץ יותר מבראשונה. ואיש לא יכול להרגיעו, לא אחיו ולא קייטי. על כל הבאים לפניו התקצף, לְכֵלֵם דבר קשות, את קְלֵם קנטר בגלל מכאוביו ודרש, שיביאו אליו את הדוקטור המְפָרָס המוסקבאי. על כל השאלות, אשר שאלוהו בדבר מצבו, השיב תשובה אחת זו בזעם ובנזיפה: “כואב אני מאד, אין יכלת לנשוא!”

מכאוביו הלכו הלך וגדול, ביחוד מפני חבורותיו, אשר מאנו הֶפְכָּא, וכרָב מכאוביו כן הרבה לכעוס על הקרובים אליו, ביחוד על-דבר אשר לא הביאו אליו את הדוקטור המוסקבאי. קייטי עשתה ככל אשר מצאה ידה עוזר לו ולהרגיעו; אך כל העמל הזה היה לשוא, וְלְיוֹן ראה, שגם היא בעצמה עֲצָפָה ויגעה בגופה ובנפשעה יחד, אף-על-פי שמאנה להודות על זה. רגש קרבת המות, אשר התעורר בְּכֵלֵם למראה הגוסס בלילה אשר קרא בו לאחיו, עבר ובטל פְּלוֹ. הכול ידעו, כי מות ימות מהר ואין לו כל תקוה, וכי כבר מת למחצה. רק דבר אחד הפצו כְּלֵם, כי ימות כפי האפשר במהרה, וְכֵלֵם הסתירו זאת ויגישו לו סמי-מרפא ככוס קטנה ויבקשו בעדו סמים ורופאים ויכחשו לו וגם איש לנפשו ואיש לרעהו. אך שקר היה כל זה, שקר נענב, שיש בו הרבה עלבון וחנופה. ואת השקר הזה הרגיש לְיוֹן והצטער עליו יותר מְכֵלֵם, גם בגלל אפיו המְיָחָד של לְיוֹן, גם בגלל אהבתו הרבה לאחיו הגֵנֵעַ.

זה זמן רב חשב לְיוֹן מחשבות לעשות שלום בין אָחִיהָ לפחות לפני מות ניקוליי, ועל כן כתב לְכָרְגֵי אֵיבְנוֹבִיץ', וכאשר בא אליו מכתב-תשובה מאתו, קרא את דבריו באוזני החולה. כָּרְגֵי אֵיבְנוֹבִיץ' כתב, כי איננו יכול לבוא בעצמו, אך בקש מחילה מְאֻחֵיו בדברים נכנסים אל הלב.

החולה לא אמר על זה מאומה.

– ומה אכתוב לו? – שאל לְיוֹן. – אקוה, כי לא תכעס עליו.

– לא, אין בלבי עליו מאומה! – ענה ניקוליי בקפדה על שאלה זאת. – כתב לו, כי ישלח אלי רופא.

עוד שלשת ימים עברו, שלשת ימי מכאובים קשים, ומצב החולה לא נשתנה. כבר חפצו במוות כל רואיו יחד, גם משרתי בית-המלון, גם בעל בית-הנגלון גם כל דְּרִירֵי הבית, גם הדוקטור, גם מריה ניקולייבנה, גם לְיוֹן, גם קייטי. רק החולה לבדו לא הביע חפץ זה, כי אם רגז על כי לא הביאו דוקטור חדש, ויוסף בלבוט סמי-מרפא ולדבר על-אודות החיים. רק ברגעים המעטים, אשר השכיחו האופיוֹן לרגע קטן את מכאוביו, אשר לא הרפו ממנו, השמיע לפעמים, בהיותו חצוי עַר וְחֻצִי יָשֵׁן, מה שהגה במעמקי-לבו יותר מְכֵלֵם: “הוי מי יתן ובא הקיץ!” או: “מתי יגיע הקיץ!”

המכאובים עשו את שלהם ובלכתם הלך וגדול במדה קבועה הכינו אותו לקראת מותו. לא היה מצב, אשר לא הרגיש בו יסורים, לא היה רגע, אשר יכול בו להסיח דעתו מיסוריו, לא היה מקום או אבר בגופו, אשר לא כאב ולא הציק לו. גם הזכרונות והרשמים והרעיונות, שנקלטו ונמצאו בגופו, העירו בו גֵעַל-נפש כגוף הזה בעצמו. מראה בני-אדם ודבריהם וזכרונותיו שהיו בקרבו – כל אלה גרמו לו אך צער ודאבון. והקרובים אלו הרגישו זאת, ועל-כן נזהרו שלא מדעתם בעודם לפניו מכל תנועה חפשית, מכל דבר-שיהיה ומהבעת כל רצון. כל חייו נתקפלו והיו לרגש-כאב אחד ולתשוקה אחת להנצל מזה.

לפי מה שנראה בברור, וערכה בו באותם הימים מהפכה מְקוֹנֵת להזקיקו לחשוב את מיתתו להשלמת כל חפצו, לטובה ולברכה לו. עד העת ההיא היתה כל אחת ממשאלות-ללבו, – שנוצרה על-ידי צער או מחסור, מחמת רעב, עבודה קשה או צמא, – עשויה להמלא על-ידי ספוקו של אחד מצרכי הגוף, שיש בו עֵנֵג בספוקו; אבל בחליו זה לא יכלו צעריו ומחסורו למצא להם תקנה, וכל מה שנסו מבקשי-טובתו לעשות נגדם הביא לידי יסורים חדשים. על-כן נתאחדו כל משאלות-ללבו והיו לתשוקה אחת – והיא התשוקה להנצל מכל מכאוביו וממקורם של כל המכאובים האלה, שהוא הגוף. אך לא מצא לו מלים להביע ושוקתו זאת, ועל-כן לא דבר בה, כי אם הוסיף לדרוש ספוק למשאלותיו הקודמות, אשר לא יכלו עוד להמלא. יש אשר אמר “השכיבוני על צדי השני”, ובעוד רגע ידרוש, שיתחזרו וישכיבוהו על צדו האחר, ששכב עליו קדם לזה. או יאמר: “הבו מרק; הסירו את המרק”, או: “ספרו-נא דבר, מה זה תחרישו”. וכאשר יחלו לדבר אחרי בקשתו זאת, יעצום עיניו ויִרְאָה אותה עיפות חלול וגעל-נפש.

ביום העשירי לבואם אל העיר חלתה קייטי. ראשה כאב עליה והתחילה מקיאה ולא יכלה לקום ממשכבה עד הצהרים.

הדוקטור אמר, כי חלתה מרב עבודה ומסערת-ללב ויעץ אותה להתרחק מדאבון ומרגוז.

אחרי לחם-הצהרים ירדה קייטי מעל מטתה ותקח אתה את מלאכת-ידה ותלך כדרכה אל החולה. הוא הביט אליה כמתרעם בבואה החדה, ובאמרה לו כי חולה היא, חָרַךְ חָרַךְ של בוז. ביום ההוא לא פסק מלמחוט את חטמו ומלהאנח במירות.

– מה מצבך היום? – שאלה אותו קייטי.

– הולך ורע, – הוציא על שפתיו בקשי. – כואב אני!

– באיזה מקום?

– בכל מקום.

– היום יגוע, עתה תראו. – לחשה מריה ניקולייבנה, אך החולה שהיה נוח מאד לשמוע, – זאת ראה לְיוֹן בו, – יכול לשמוע את דבריה היטב. לְיוֹן שָׁמַק אותה בלחישת דקה וישם עינו על החולה. ובאמת שמע ניקוליי מה שאמרה, אך דבריה לא עשו עליו כל רשם. מבטן היה נועם ומְיָשֵׁר כבראשונה.

– מה ראתה, כי תאמרי כן? – שאל אותה לְיוֹן, בצאתה אחריו אל המסדרון.

– היום התחיל “להתנער” – אמרה מריה ניקולייבנה.

– כיצד התחיל להתנער?

– כך וכך, – אמרה ותמשוך ותנער את קפוליה שמלת הצמר אשר עליה. וְלְיוֹן זכר, כי התבונן גם הוא, שכל אותו היום היה החולה תופש ואוחז בכל אשר עלו וכמו נתפון לנעור ולהסיר דבר.

נבואת מריה ניקולייבנה באה. בערב לא יכול החולה עוד להרים את ידיו, ורק הביט נכחו ולא שָׁנָה את מבט-עיניו המְכָנֵן אל מקום אחד; וככה הביט גם בזמן שגחנה אליו אחיו וקייטי, בכדי שיוכל לראותם, קייטי שלחה להביא אליו כהן, לקרא עליו את תפילת יציאת-הנשמה.

בשעה שקרא להנה את תפלתו לא נראה כל אות-חיים על הגוסס ועיניו היו עצומות. ולוין וקוטי ומריה ניקולייבנה עמדו אצל מותו. אך הכהן טרם נקלה לקרא, והגוסס השתרע ויאנה ויפקח את עיניו. הכהן גמר את תפלתו וישם את הצלב על מצחו של המת, אחר החלה במתינות בקפאות-השרד ויעמד דומם כשני רגעים ויגע בידו הגדולה והקרה והיבשה של המת.

– נפטר, – אמר הכהן ויש ללכת; אך פתאם נעו שפתי המת המקבקות זו בזו ובתוך הדממה נשמעו מבטאים ברורים אלה, שעלו מחלל-חזהו:

– לא נגמר... עוד מעט.

ובעוד רגע אחד נהרו פניו וצחוק קל נראה תחת שפמו, והנשים, שנאספו שם, התחילו מטפלות בהלבשתו.

מראה אחיו וקרבת המות חזר והעירו בלב לוין את אימתו הדולה מפני הסוד הכמוס שבקמת ומפני קרבתו וידו הנטויה על כל חי, היא האימה אשר נפלה עליו בערב יום-הבציר ההוא, בבוא אלו אחיו אל האחוזה. הפעם חזק עליו הרגש הזה עוד יותר מבראשונה; ועוד פחות מבראשונה מצא את לבבו מסגל להבין מה הוא המות, ועז-ידו, אשר אין מנוס ממנה, היה נורא בעיניו יותר מכל-עת; אך הפעם, בקרבת אשתו, לא הביא אותו הרגש הזה לידי יאוש, ובכל יראתו מפני המות העתיד לבוא הרגיש את הנחיצות לחיות ואהוב. ובאותה שעה הכיר וידע, כי האהבה הצילה אותו מיד יאוש וכי האהבה הזאת תקנה ונדוקקה בקרבו עוד יותר מבתחלה בפני תגרת היאוש ההוא.

וכמעט שנגמר לעיניו אחד ממעשי סוד המות, אשר לא נגלה לו, והנה נהיה אחד ממעשי סוד אחר כמוס כזה, סוד מעורר אהבה ורוח-חיים:

הדוקטור אמר, כי כאשר דמה כן הוא: מחלת קיטי היתה הן.

כא

מן הרגע, אשר הברר לאקסי אלכסנדרוביץ' מדברי בטי וספן ארקדייביץ' עמו, שאין דורשים מאתו אלא שיניח לה לאשתו, ושלא יהי עליה למשא בקרבתו אליה וזוה רצונה של אשתו, נקבה רוחו בקרבו כל-כך, שלא יכול עוד לגמור דבר בלבבו על-פי דעתו הפנימית גם לא ידע בעצמו, מה הוא רוצה באמת ונתן לאנשים, אשר התחילו עוסקים בנפש חפצה בענינו, לעשות בהם כטוב בעיניהם, ויהי אך מסכים על-ידם בכל אשר אמרו לו. אך כאשר יצאה אנה מביתו, והמורה האנגלית שלחה לשאול אותו, אם עליה לאכול את לחם-הצהרים עמו יחד או לבדה, הבין בפעם הראשונה את מצבו בברור, ונפשו נבהלה מאד.

קשה מלה היה לו במצבו זה מה שלא יכול למצא כל חברו והצטרפות בין העבר שלו ובין ההנה. ולא זכר הימים, אשר ראה בהם חיים טובים עם אשתו, דפא את רוחו. כבר קבל ונשא בזמנם את יסורי המעבר מהימים הטובים ההם אל הימים, אשר נגלה לו בהם, כי אשתו בגדה בו; המצב ההוא היה קשה, אבל מובן לו. אלו יצאה אשתו מביתו בעת ההיא, אחרי הודיעה לו את דבר בגידתה, אזי היה מצטער ומתבלבל, אך לא היה נדהם ואובד-עצות במדה זו, שהגיע אליה במצבו אחרי המעשים שהיו. אחרי סליחתו שסלח לפני ימים ותם-לבבו ואהבתו הרבה לאשתו החולה ונלדה הנכריה לו, לא יכול בשום אופן להסביר לעצמו את אחירותו זאת, להבין, על מה הוא יושב עתה, כמו בשכר זה, בדד בביתו, נתון לחרפה ולשנינה, ואיש לא חפץ בו, וכל מנדעיו בזים לו.

בשני הימים הראשונים אחרי יציאת אשתו היה אקסי אלכסנדרוביץ' מקבל את הבאים אליו בבקשות ואת מנהל-עסקיו ונוסע אל הנהד ויוצא אל חדר-האכל ללחם-הצהרים, כמו שהיה רגיל עי העת ההיא. בשני הימים ההם אור כל כחו הרוחני, – בלי תת חשבון לפני עצמו, למה זה ועל מה – אך להעמיד פנים שאינו מצטער וגם אינו שם לב לדבר כלל. בהשיבו על השאלות, מה לעשות בחפציה ובחדריה של אנה ארקדייבנה, השתדל בכל מאמצו-לחו להקראות כאיש, שר היה נכון למארוע הזה ואינו רואה בו כל דבר שאינו מצוי, אף צלח חפצו בידו: איש לא יכול למצא בו אותות צרותיו ויגונו. אך ביום השני לצאתה הגיש לו קורני חשבון מקנות לתכשיטי-בגדים, אשר שכחה אנה לשלם בעודו, ואמר לו, כי פקוד-החנות בא בעצמו. אקסי אלכסנדרוביץ' צוה לקרא לו.

– סלח-נא, אדוני המרומם, כי נועזתי להטרידך. אבל אם תצוני לפנות אל הגברת המרוממה, הוא-נא והודיעני את האדריסה שלה.

אקסי אלכסנדרוביץ' התחיל מהרהר, כפי שנדמה לפקיד ההוא, ופתאם הסב פניו וישב אצל השלוחן ויסמוך ראשו על ידיו, וככה ישב זמן רב, ופעמים אחדות נסה לאמר דבר ונמלך ולא אמר.

קורני ראה את לב אדוניו ויבקש מאת הפקיד, כי יבוא ביום אחר. כאשר נותר אקסי אלכסנדרוביץ' לבדו אחרי-כן, הבין, כי לא יעמד בו כח עוד להתכחש ולהיות כאיש אשר לא קרהו מאומה, ויצו לפתח את המרכבה ולבלתי תת לאש לבוא לפניו ולא יצא אל חדר-האכל ללחם-הצהרים.

לבו ראה, כי לא יעצר כח לשאת את כל חרפות חורפו ואכזריותם, אשר הפעו בברור גם על פני הפקיד הזה, גם על פני קורני, גם על פני כל האנשים, אשר נודמו עמם בשני הימים ההם. לבו ראה, כי לא יוכל להשיב מעליו את חמת בני-האדם, באשר לא בגלל רע מעליו נתכה חמתם עליו (אלו היה כן, היה יכול להתאמץ להיטיב דרכיו), כי אם בגלל רע גורלו, על כי הוא אמלל ושבע-קולו יחד. הוא ידע, כי על זאת, על כי לבו חלל בקרבו, לא יאבו סלוח לו. הוא הבין, כי כלה יעשו בו, כי האנשים דומים בזה לכלבים, אשר בבוא לפניהם כלב פצוע בכל איבריו ונוהם מרב מכאוביו, יקומו עליו ויתנקוהו. וכן הבין כי אך בתחבולה האחת הזאת יוכל להנצל בשוטניו חנם, כי עליו לכסות מהם את פצעיו, זאת נסה לעשות שלא מדעת שני ימים, ועתה הכיר בעצמו, שלא יוכל עוד לעמוד במלחמה הקשה הזאת, שאינה לפי כחו.

ויאוש גבר עוד יותר בשימו אל לבו, כי בודד ועוזב הוא ואין משתתף בצערו. לא רק בפטרבורג לא היה לו אף איש אחד לשפוך כל שיחו לפניו, איש אשר יחמול עליו לא באשר הוא שר גדול או אחד מנכבדי העדה, כי אם באשר הוא שרוי בצער; בכל העולם קלו לא נמצא בעודו איש אשר כזה.

אקסי אלכסנדרוביץ' נתינתם בילדותו. אח אחד היה לו, ושניהם לא זכרו את אביהם, ובמות עליהם אמם היה אקסי אלכסנדרוביץ' בן עשר שנים. רכושם היה מעט, וקריניו דודם, שר גדול, שהיה לפניו מאהובי הקיסר ניקולי הראשון, גדל אתם.

אחרי גמרו את שעורו הגימנסיה והאוניברסיטה, שיצא מהן במידליות, התחיל עובד לממשלה, ובעזרת דודו הצליח דרכו מיד, ומן העת ההיא הקדיש כל פחו לרדיפת הכבוד בעבודת הממלכה. אך גם בגימנסיה, גם באוניברסיטה, גם בעבודה הזאת לא בא במסרת-ידידות עם איש. אחיו היה קרוב ללבו מכל אדם, אבל אחיו עבד במיניסטרוני שלעניי החוץ וישב ישיבת-קבע מחוץ-לארץ וגם מת שם בימים מעטים אחרי חתונתו של אקסי אלכסנדרוביץ'.

בימים אשר היה שר-הפלך קרבה אותו דודת אנה, אחת הנשים העשירות שבפלך, אל אנה, והיא אמנם כבר לא היה צעיר בעת ההיא, אך צעיר היה מרב שר-הפלכים, והביאה אותו לידי כך, שהוקד לבחור אחת משתי אלה: להשתדך לאנה או לצאת מן העיר. זמן רב פסח על שתי הסעפים. כשם שהיו לו טעמים לחפץ בשדוך זה, כך היו לו טעמים גם שלא לחפץ בו, וטעם חשוב ביוחד, נגד חזק אשר שם לו מכבר, להסתלק מן הספק, לא היה בידו; אך דודת אנה העתירה דבריה עליו ביד אחד ממכריה והטתה את לבבו להאמין, שכבר חלל את שם עלמה, והרתיב תיב בתור אדם כשר ומקבד להשתדך אליה, וישתדך ונתתן לו, ומן היום ההוא היה כל רגש האהבה שבו, במדה שהקשר לו לרגש זה מטבעו, מקדש ונתתן לה לבד גם בימי ארוסיהם, גם בהיותו לו לאשה.

משדבקה נפשו באנה, לא נשאר בו עוד אפילו צרך כל-שהוא ליחס-ידידות לאיש. ועתה לא היה איש קרוב אלו באמת בין כל מכיריו. הרבה מקרבים ומקרבים חשובים ותקפים היו לו, אבל ידידים לו לא היו ביניהם. הרבה מדעיים לו נמצאו בעיר, אנשים, אשר יכול לקראם אליו ללחם-הצהרים, לבקש מהם, שישתתפו באחד הענינים המעסיקים אותו, שישיעו לאחד מהמקצשים מחסה מאתו, ואשר יכול לשוחח לבטח עמהם במעשי אנשים שונים ובמעללי העומדים בראש הממלה; אך היחס שבינו ובין מדעיו ממין זה היה קבוע ומגביל על-פי מנהגי דרך-ארץ ומנהגיו הפרטיים במקצועות ידועים, שלא היה אפשר לצאת מתוכם לענינים אחרים. אמנם עם אחד מחבריו באוניברסיטה החל להתרועע אחרי-כן בבואם באנשים, ועמו היה יכול גם לדבר בצרתו הפרטית; אך רעהו זה נמנה לראש-גליל-הלמדמים באחד המקומות הרחוקים. אבל בין בני פטרבורג היו מקרבים לו יותר משאר מכיריו רק מנהל לשכת-הסופרים שלו ורופאו הקבוע.

מיכאל נסילייביץ' סלידין אשר על הלשכה היה איש תמים, נבון, טוב-לב וישר-דרך, ואקסי אלכסנדרוביץ' היה בטוח בו, שהוא מוקירו וחפץ בטובתו; אך עבודתם, שעבדו במחלקה אחת זה חמש שנים, שמה ביניהם תיץ, אשר לא נתן להם לדבר זה עם זה בלשון רעים נאמנים.

ביום ההוא החריש אקסי אלכסנדרוביץ' זמן רב, אחרי כלותו לחתם על הנדרות, ויבט אל מיכאל נסילייביץ' וגם נסה פעמים אחדות להכנס

בדברים עמו, אך לא יכול לפתוח שפתי. כבר הכין לו לתחלת שיחתו נוסחה זו: "הלא שמעת על-דבר הרעה אשר מצאתני?" אך לבסוף אמר אליו כדרכו: "ובכן, תכין לי זאת" וישלחהו כפעם בפעם.

מקרב השני הנאמן לו היה הדוקטור; אך הוא ורופאו זה גמרו ביניהם זה ימים רבים באין אמר ודברים, שהם טרודים שניהם מאד ונחפזים תמיד איש למעשהו.

אל הנשים המקרבות לו ואל הגדולה והנכבדה שבהן, היא הגרפינה לידיה איבנובנה, לא שם לבו רגע במחשבותיו על-אודות מצבו. הנשים היו קלן כאחות אימות ונמאסות בעיניו.

כב

אלקסי אלכסנדרוביץ' שכח את לידיה איבנובנה, אך היא לא שכחה אותו. בשעה הקשה ההיא שבבתו בוד ונואש, באה אליו ונכנסה לחדר-עבודתו בלי הודעה קודמת ומצאה אותו יושב וראשו סמוך על שתי ידיו.

– בחזקה נכנסתי, – אמרה אליו צרפתיית וקרב אליו ברגלים ממהרות ובנשימה כבדה ומנהמת-לבה ומתנועותיה הנמהרות. – אני שמעתי הכל אלקסי אלכסנדרוביץ'! יידי! – הוסיפה ותלחץ את ידו בכף בשתי ידיה ותבט אל עיניו בעיניה הפיות והמביעות הרהור תדירי.

אלקסי אלכסנדרוביץ' קם בפנים נזעמים ויוצא את ידו מידה ויקרב אליה כסא.

רצונך לשבת, גרפינה? אינני מקבל איש היום, כי חולה אני, גרפינה, – אמר אליה, ושפתיו התחילו רועדות.

– יידי, – חזרה ואמרה לו לידיה איבנובנה, בלי גרוע עיניה ממנו, ופתאם הרמו גבות-עיניה בעבריהן הפנימיים והיו לתמונת משלש על מצחה, ופניה מהקרכמים והמלערים כצעוד יותר למראה; אך אלקסי אלכסנדרוביץ' הכיר בה, שהיא משתתפת בצערו באמת, ועדו מעט תתן את קולה בכפי, ולבו נמלא רגשי-תודה ויאחז את כף-ידה התפוזה וינשקנה.

– יידי! – אמרה לו וקולה נפסק לרגעים מנהמת-לבה. – חלילה לך להשליט את יגונך בך. אמנם גדולה הרעה אשר מצאתך, אך עליך למצא תנחומים לנפשך.

– שדוד אני, חלל מדקר, לא אדם אני עוד! – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' ונחץ מידה, אך לא חדל מהביט אל עיניה המלאות דמעה. – ונורא מצבי ביחוד על כי אינני מוצא כל משקן. גם בקרבי אינני מוצא משקן.

– מצא תמצא משקן, בקשהו ותמצאהו לא בי, אף-על-פי שאני שואלת מאתך, כי תאמין בידידותי, – אמרה לידיה איבנובנה ותאנח. – האהבה משקן לנו, אותה האהבה, אשר הורגנו הוא. המשא, אשר נטל הוא עלינו, לא יכבד. – לדבריה אלה הביטה הקפכה רגשנית, אשר היתה ידועה לאלקסי אלכסנדרוביץ' למדי מכבר. – הוא יתמוך בכך ויעזור לך.

אף-על-פי שהיו בדבריה אלה הרבה הנתקת-טובה לעצמה על רגשותיה הטובים ורוח ההויה הדתית, שנתפשטה בימים ההם בפטרבורג ושנחשבה בעיני אלקסי אלכסנדרוביץ' לדבר מותר, היה נעים לו לשמוע כזאת באותה שעה.

– אין פה בי, לבי מת בקרבי. מראש לא שערתי מאומה, ועתה אינני מבין מאומה.

– יידי, – חזרה ואמרה לידיה איבנובנה.

– לא על כי אבד ממני מה שאינו שלי עוד, לא על זאת! – הוסיף אלקסי אלכסנדרוביץ'. – על האבדה אינני מצטער. אך אי-אפשר לי שלא אבט בפני האנשים במצבי זה. מדה רעה זו, אך אני לא אוכל, לא אוכל שאת.

– לא אתה הגדלת עשה בסליחתך זו, שאני וקלנו יחד משכחים ומרוממים אותך בגללה, כי אם הוא, השוכן בקרבך, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה ותרם עיניה ברגשנות יתרה, – ועל-כן אין לך לבוש בצדקתך זאת.

אלקסי אלכסנדרוביץ' הרעים פניו והתחיל מנקש באצבעותיו כדרכו.

– יש לדעת את כל הפרטים, – אמר אליה בקול דק. – יש גבול לכל אדם, גרפינה, ואני הגעתי עד גבול כחי. כל היום הזה הוקקתי לצוות, לעשות סדרים בבית, סדרים שהצרכתי להם (את המלים האלה הדגיש) בשביל מצבי החדש, מצב בודד ועוב. עניני המשרתים והמוכה וחשבונות הכסף... האש הדקה הזאת היא אכלתני. בשעת לחם-הצהרים... עוד מעט ועובתי אתמול את לחם-הצהרים. נלאיתי נשוא בהביט בני אלי. הוא לא שאנני מה זאת, אבל רוצה היה לשאול, ואני לא יכולתי להכיל את מבוטו. הוא ירא להביט אלי, אך לא די בזה. – והוא רצה לספר את דבר החשבון אשר הביאו לו, אך קולו התחיל רועד ויעצור במלים. את דבר החשבון הזה הערוך על נר כחל, חשבון מחירי צנף וקשורים, לא יכול להזכיר בלי רגשי חמלה על עצמו.

– מבינה אני, יידי, – אמרה לידיה איבנובנה, – מבינה אני הפל. ענך נחם תמצא לא בי, ועם זה באתי אך לעזור לך, אם אוכל. מי יתן ויכלתי להסיר מעליך את הדאגות הקטנות האלה, שאינן לפי כבודך... ידעתי שיש צורך בלשון אשה, בפקודות בעלת-בית. התתן לי לקבל עלי זאת?

אלקסי אלכסנדרוביץ' החריש וילחץ ידה לאות החזקת-טובה.

– יחדיו נעסוק בצרכי סריוז'א. אני אינני בקיאה בענינים מעשיים. אבל הנני להשתדל בזה ונהל אנהל את הוצאות הבית. אל-נא תודה לי. לא אני בעצמי אעשה זאת.

– אבל, יידי, אל-נא תשקט בכך את הרגש אשר אמרת, את רגש הבושה על הדבר העומד ברום-עולמו של נוצרי: "מי שמשפיל את עצמו, הוא ירום". גם חלילה לך להודות לי. לו יש להודות ולבקש עזר מאתו. בו לבד נמצא מרגוע, נחם, ישועה ואהבה, – אמרה לידיה איבנובנה ותשא עיניה למרום ותתפלל בקרבה, ואלקסי אלכסנדרוביץ' ראה על-פי שתיקתה.

הפעם הקשיב אלקסי אלכסנדרוביץ' לקולה, ואותם הדבורים, אשר היו קדם לזה מגנים קצת או לפחות מיתרים בעיניו, נראו לו כדברים טבעיים, דברי-נחומים. אלקסי אלכסנדרוביץ' לא אהב את הרוח הרגשנית החדשה הזאת. מאמין היה, ואולם הדת העסיקה אותו ביחוד בערפה הפוליטי, והתורה החדשה הזאת, אשר התירה לעצמה פרושים ופתחה דלת בפני מתנפחים וחוקרים, לא יכלה להיות לרצון לפניו על-פי עקרי דעותו. בראשונה היה בו גם שונא לתורה החדשה הזאת ולא נכנס מעום בנפוחים עם הגרפינה לידיה איבנובנה, שנגררה אחריה, ועל נסיונותיה להביאו ליד התוכן ויתור אל השיב דבר. ועתה שמע את דבריה בפעם הראשונה בנחת-רוח ולא ערער עליהם בלבו.

– אני אודה לך מאד גם על מעשיך, גם על דבריך, – אמר אליה אחריו כלוחה להתפלל.

לידיה איבנובנה חזרה ולחצה את שתי כפות-ידיה.

– עתה אגש אל המלאכה, – אמרה בצחוק קל אחרי שתיקה קצרה ותמח את שארית דמעותיה מעל פניה. – הנני הולכת אל סריוז'א. רק בשעת צרך גדול ביותר אפנה אליך. – וכשאמרה זאת קמה ותצא מן החדר.

הגרפינה לידיה איבנובנה הלכה אל חדרי סריוז'א ונתקטב בדמעותיה את לחיי הנער, אשר נבהל מפניה בבואה אליו פתאם, ותאמר לו, כי אביו הוא איש מן הקדושים אשר בארץ וכי אמו מתה.

הגרפינה לידיה איבנובנה מלאה את הבטחתה ותקבל עליה באמת את כל עבודת הסדרים והנהגה בבית אלקסי אלכסנדרוביץ'. אפס כי לא הפריה על המדה באמרה על עצמה, שאינה בקיאה בענינים המעשיים. את כל פקודותיה הוצרכו לשנות, כי לא היה אפשר למלאותן, וקורניי, משרתו של סריוז'א, הוא היה המשנה אותו וכל הנהגת בית סריוז'א עברה לידו מבלי-משום, ובהלבישו את אדוניו בפקר בפקר היה מגיד לו במנוחה ובוהירות מה שהצרך להגיד לו. ובכל-זאת הועילה עזרת לידיה איבנובנה הרבה מאד, כי בהראותה את אהבתה לאלקסי אלכסנדרוביץ' ואת הכבוד אשר כבדה אותו בלבה, המציאה לו משען רוחני; וביחיד היתה לו למשען בהכניסה אותו תחת כנפי הדת הנוצרית האמתית, כפי מה

שנעם לה לחשוב, כי היא הפכה אותו מאמין קר-רוח ומתפרה באמונתו לאחד הנלהבים והאדוקים שבהלכות אחר השיטה החדשה, שנתפשה בפטרבורג בימים ההם בפרוש התורה הנוצרית. ונקל היה לו לקבל את השיטה הזו, כי גם הוא, כלידיה איננוכונה וכשאר חבריהם בדעות, לא היה בעל דמיון עמק. לא נתן לו אותו הכשרון הרוחני, היוצר תאורים דמיוניים קרובים כל כך למציאות. שהם דורשים התאמה ביניהם ובין תאורים אחרים שבעולם ובין המציאות בכלל. הוא לא ראה כל משה-שוא וכל סברה כוזבת בתאור הדמיוני, שאין מיתה אלא לאותם שאינם מאמינים, ולא למאמין כמוהו, ושמתאר שקנה לו את האמונה השלמה – על-פי המדה הנכונה בעיניו – נקי הוא גם מכל חטא ועון, והריתו נהנה בעולם הזה מכל טוב העולם הבא.

אף אמנם הרגיש קצת גם הוא, שסברה דתית זו קלושה ומשגשגת, ונפשו ידעה מאד, כי בעת אשר לא עלתה על רוחו, שסליחה זו שסלח לאשתו היא פעולה כח ממעל, בעת אשר נגרר בלי סברות כאלה אחרי הרגש הטוב הזה, שנזר בקרבו מאליו, היה מאשר יותר מעתה, יותר מבימים אשר היה משיב אל לבבו כל רגע, כי המשיח שוכן בקרבו וכי גם בחמתו על כתביו הוא עושה את רצון המשיח שבו; אבל נחוץ היה לו הרעיון הזה, כל-כך נחוץ היה לו, שבשבתו בפשקל, אותו הרעיון המרום את נפשו. הנותן עז בלבו לבו לאחרים, בשעה שהוא בעצמו נתון ללעג ולקלס בפי לל, שראה בו ברעיון הזה קוץ והצלה לנפשו ויחזק בו, במקור הצלה מן המה זאת, ולא הרפהו.

כג

הגרפינה לידיה איננוכונה נתנה לאיש בעודה עלמה צעירה מאד, עלמה מלאה רגש, ואישה היה עשיר, עליו, נכבד, נדיב-לב והולך שוכב בלי מעצר לרוחו. בחדש השני לנישואיהם עזב אותה אלון-נעוריה, ועל אמרי האהבה, אשר הביעה לו למכביר, השיב לה מהתלות וגם דברי שואה, והאנשים אשר ידעו את לבו הטוב של אותו הגרף ולא ראו כל מום בלידיה הרגשית, נלאו לעמוד על טעמו של דבר. מן העת ההיא חדלו לשבת יחדו, אף-על-פי שלא נפרדו על-ידי כריתות, ובכל פעם אשר נודמנו במקום אחד היה מהתל ומתקלס בה בזעם, ואיש לא יכול להבין, על מה כל זה.

הגרפינה לידיה איננוכונה כבר חדלה לאהוב את אישה, אך לעולם לא חדלה לאהוב בכלל. יש אשר תאהב פתאם אנשים שונים יחד, גם גברים ונשים יחד; כמעט כל האנשים, שהצטינו באיזה דבר, נקשרה נפשה בחבלי אהבה. ככה דבקה בכל הנסיכות והנסיכים החדשים, שנעשו קרובים למשפחת הקיסר, גם במיטרופוליט אחד ובכהן-משנה ובכהן הדיוט. וכן אהבה ז'ורנליסט אחד, שלשה עסקנים סלונים ואת קומיסרוב²⁹; את אחד המיניסטרים, את אחד הדוקטורים, את אחד המיסיונרים האנגליים ואת קרינין. כל רשפי האהבה האלה, שלעתים רפו ולעתים חזקו, לא הפריעהו מהרבות משה-ומתן בענינים סבוכים עם אנשי החצר ובני מרום-עם-הארץ. אך מן היום אשר פקחה עינה לקמלה על קרינין, אחרי הצרה הגדולה אשר מצאתה, מאז חקלה לעבוד בביתו ולדאוג למצבו, הרגישה, שכל שאר מקרי אהבתה לא אהבה ממש הם ושבתה היא אהבת עתה את קרינין בלבד. רגש אהבתה אליו גבר, לפי שנדמה לה, מכל רגשי האהבה, שהיו בה עד העת ההיא. כאשר התבוננה ברגש זה והשוותה אותו אל רגשי-אהבתה הקודמים לו, ראתה בברור, כי אלו לא הצייל קומיסרוב את הקיסר, לא היתה אוהבת אותו, וכן לא היתה אוהבת את קרינין-קרינין-קרינין, אלו לא נתעוררה השאלה הסלנית, ואך את קרינין אהבה מפני יחס-עצמו, על נפשו הנשגבה, על צלצול קולו הדק, אשר נעם לה, על ניב הממשך, על מבטי המביע עזות, על אפיו המוקד לו ועל כפות-ידיו הלבנות והרכות, אשר גידים תפוחים להן. היא לא רק שמחה לקראתו בהפגשם, כי-אם גם התאמצה לראות על פניו את הרשם, אשר היא עושה עליו. ולא רק בדבריה רצתה למצא חן בעיניו, כי-אם גם במראיה. למענו דקדקה במלבושיה יותר מכלל הימים הקודמים. פעמים אחדות נגלה לה, שהיא חווה חזיונות בלבה במה שיכול להתגלגל, אלו לא היתה נשואה וגם הוא היה בנפו. בבואה אל חדרו היו פניה מסתמקים מסערת-רוחה, ובדברו אליה בלשון-חבה לא יכלה להתאפק מן היות מתוך שמחה.

זה ימים אחדים נסער לב לידיה איננוכונה מאד, כי נודע לה, שבאה אנה עם ורונסקי לפטרבורג. בגלל זה הצרכה להגן על אלקסי אלכסנדרוביץ', שלא יראנה, ולהשתדל, שגם לא ינדע לו, שהאשה האלמה הזאת יושבת אתו בעיר אחת, ובכל רגע הוא יכול לפגשה.

על-ידי מכירה חקרה ודרשה, מה האנשים הנתעבים האלה – כן קראה לאנה ולורנסקי – אומרים לעשות, ובאותם הימים ספקה את כל צעדי ידו-לבה, בחפזה לשמרו, שלא יודמן עממה במקום אחד. אדיוטנט צעיר, אחד מידידי ורונסקי, אשר המציא לה את הידיעות על-אודותם ולא קוה להגיע בעזרתה לידי עסק טוב עם הממשלה, אמר לה, כי כלו מעשייהם והנם עתידים לצאת מחר מן העיר. בדברים האלה הניח את דעתה, אך ביום השני בפקר הביאו לה פתקה, ולחרדתה הכירה מיד, כי כתב-ידה של אנה לפניו. הקונטרס היה של ניר עבה, דומה לסיב-עץ. מונוגרמה גדול נראתה על פס-הנר הצהב והפאָרץ, וריח טוב עלה מן המכתב.

– מי הביא זאת?

– שליח בית-המלון.

זמן רב לא יכלה הרגיפה לידיה איננוכונה לשבת לקרא את המכתב. מנהמת-לבה תקפה אותה האַסְתְּמָה, שהיתה מצויה אצלה. כשהתחזקה קראה את המכתב הזה, שהיה כתוב צרפתי:

“גברתי הרגיפה, – הרגשות הנוצריים הממלאים את לבך מחזקים את ידי לכתוב לך, ואני מרגשת, כי היא דרך עזות שאין לה כפרה. אַמְלֵלָה נִי על-ידי הפרדה מבני. אני מתחננת, שיתן לי לראותו פעם אחת לפני יציאתי מן העיר. סלח-נא לי, על הביאי את זכרי לפניך. הנני פונה אליך ולא אל אלקסי אלכסנדרוביץ', רק מאשר אינני רוצה להעלות לפני נדיב-רוח זה את זכרי ולהדאיב את נפשו בזה. מדעתי את ידידותכם, אני בוטחת בך, כי תביני את דברי. הודיעני-נא, התשלחי את סריווא' אלי, אם עלי לבוא שמה בשעה יעודה, או אם תודיעני אחרי-כן, מתי ואיפה אוכל לראותו מחוץ לבית? כי תשיבי את פני, לא תעלה על דעתי, כי על-כן ידעתי את נדבת-רוחו של איש, שהדבר תלוי בו. לא תוכלי לשער, מה מאד צמאה נפשי לראותו ומה קשה לי צמאונני זה, ועל-כן לא תוכלי לשער, עד-כמה אחזיק טובה לך על עזרתך בדבר הזה.” אַנְה

כל אשר היה במכתב הזה הרגיו את לידיה איננוכונה: גם תכנו, גם הרמו על הרוח הנדיבה, וביחוד קצפה על חפש הסגנון, מצאה בו, על-פי טעמה.

– אמר, כי לא תהי כל תשובה, – אמרה לידיה איננוכונה, וכרגע פתחה את טבלאותיה ותכתוב לאלקסי אלכסנדרוביץ', כי היא מקוה לראותו בשעה הראשונה אחרי הצהרים בהיכל המלכות בוועידת-הַבְּרָכָה³⁰.

“צריכה אני לָדַבֵּר עִמָּךְ בְּעִינַי חֹשֶׁב וּמְעַצֵּב. שֶׁם נִיַּעַד אֶת מְקוֹם. נִבְחַר לָנוּ לְהִנָּעַד בְּבֵית, ואני אצוה להכין טה כאשר אהבת. הדבר נחוץ. הוא העמים את הַעֵל, אך הוא גם נותן כח לשאתו”, הוסיפה, בחפזה להכינו קצת לענין הרע ההוא.

הרגיפה לידיה איננוכונה כתבה לו לאלקסי אלכסנדרוביץ' שתיים או שלש פתקאות ביום. עסקנות הכתיבה והמשלוח במשאה-ומתנה עמו נעמו לה בגלל ההוד הנמוסי וקסם הסוד, שבקשה ולא מצאה במשאה-ומתן שבעל-פה.

כד

וועידת-הַבְּרָכָה נגמרה. יוצאי ההיכל שוחחו איש עם רעהו בהפגשם בחדשות האחרונות, בתשורותיהם ובמשרותיהם החדשות של גדולי השרים.

– מי יתן והיה המיניסטריין שעל הצבא הרגיפה מריה בוריסובנה, והנסיכה נְסִיקוֹבְסְקִיָה תִמְנָה לראש השטב – אמר איש – שיבה קטן-קומה במעיל-שרד מרקם זהב אל אחת מעלמות החצר, עלמה גבוהה ויפת-מראה, אשר שאלתה על-דבר שנוי משרה.

– ואני לאדיוטנט, – ענתה העלמה בבת-צחוק.

– כבר נועדה משרה לך. במחלקת עניני הכהנים משמרתך. ולעזור לך נמנה – קרינין.

– שלום לך, אדוני הנסיך! – אמר הזקן ולהץ את ידו של אחד השרים, אשר נגש אליו.

– מה אמרת על קרינין? – אמר הנסיך.

– לו ולפּוֹטִיטוֹב נָתַנו אֹרְזָנִים על שם אלכסנדר נְבִיבְסְקִי.

– ואני דמיתי, שכבר יש לו לקרינין אורדן זה.

– לא. אך הביטא-נא אליו, – אמר הזקן וירמוז בכובעו המרמקם על קרניו המלכש מעיל-שרד של חצ'ני והמעטר בפתיל אדם חדש על כתפו, אשר עמד בפתח הטרקלין עם אחד מן התיקפים שבחברי מועצת-הממלכה. – הנה הוא מאשר ושבע-רצון, – הוסיף הזקן ויעמוד מלכת וילחץ את ידו של הקמק'ר יפה-תאר ובריא למראה כאחד הענקים.

– לא, כי זקנה קפצה עליו, – אמר הקמק'ר.

– מרב דאגה זאת לו. בימים האלה הוא כותב פרויקטים תמיד. עתה לא ירצה עוד מהמלל הזה, עד אשר ירצה לפניו את ענינו לכל פרטיו.

– איזו זקנה קפצה עליו? עודנו לוקח נפשות. אךמה, כי הגרפינה לידיה איבונבנה מקנאה אותו עתה בגלל אשתו.

– חדל לך! בגרפינה לידיה איבונבנה אל-נא תדבר סרה.

– היש בה עון, באהבה את קרינין?

– האמת הדבר, כי קרינינה פה?

– לא פה בהיכל, כי אם בפטרבורג. אני פגשתי אותה אתמול בלכתה חבוקת-זרוע עם אלקסי ורונסקי ברחוב מורסקי.

– הוא איש, אשר אין לו... פתח אותו הקמק'ר צרפתי, אך עצר במלים, כי הצרך לגחון ולתת ידים לעבור לאחד מבני משפחת הקיסר.

ככה דברו ולא פסקו לדבר באלקסי אלכסנדרוביץ' ויגנו אותו וישחקו לו, והוא החזיק בחבר מועצת-הממלכה ולא חדל אף רגע להרצות לפניו את הפרויקט שלו בעניני הכספים לכל פרטיו.

בשעה שעזבה אותו אשתו, כמעט באותה שעה ממש, באה עליו גם הגדולה שבצרות המתרגשות ובאות על פקדי הממשלה, היא הפסקת העליה במדרגות המשרה עליתו נפסקה, והפל ראו זאת בברור, אך אלקסי אלכסנדרוביץ' בעצמו לא ידע עוד, כי הושם גבול להצלחתו. אם על-דבר הסכסוך, שהיה בינו ובין סק'מוב, אם על-דבר רעה שקמה עליו מביתו, אם הגיע בכלל למרום המדרגה, אשר לא נועד לגבוהה ממנה, אבל בשנה ההיא הברר לפל, כי ננעלה הדלת בפניו בעבודת-הממשלה. עוד עמד על משמרת חשובה והיה חבר להרבה ועדות וועדים, אך בכל מקום היה כאיש אשר נס לחו ואשר לא יחדש דבר עוד. כל אשר אמר וכל אשר יעץ נחשב בעיני שומעיו לדבר, שכבר נאמר ושכבר הברר עליו שלא יצליח. אך אלקסי אלכסנדרוביץ' לא הרגיש זאת; להפך, בהיותו מרמק מהשתתפות גמורה במעשי הממשלה, ראה יותר מלפנים את השיגאות והשבושים שבמעשי אחרים וחשב לו לחובה להורות את התקנות, שהוא מוצא להם. ימים מעטים אחרי פדת אשתו החל לכתוב את הרצאתו הראשונה – על-אודות בתי-הדין החדשים – שאחריה חבר עוד הרצאות אין-חפץ בהן רבות בלי-מספר בכל מקצועות הממשלה.

ומלבד אשר לא התבונן, עד-כמה אבדה כל תקוה לו להצליח מעתה בעולם הפקידות והממשלה וממילא לא יכול להצטער על זה, עוד שמח בימים ההם על עסקנותו זאת במדה שלא שמח בה עליה מימיו.

“בעל-אשה דואג לעניני העולם הזה, להפיק רצון מאשתו, ומי שאין לו אשה דואג לעניני-אלהים ומשתדל להפיק רצון מאלהים”, אומר השליח פאול, ואלקסי אלכסנדרוביץ' שבימים ההם היו כתבי-קדשו נגד עיניו בכל דרכיו, הרבה להזכיר את הפתגם הזה, ונדמה לו, כי מן היום אשר עזבתהו אשתו הוא עובד את האלהים בפרויקטים האלה יותר מבראשונה.

– אל קצר-רוחו של חבר המועצה, אשר התאמץ לסור מאצלו, לא שם אלקסי אלכסנדרוביץ' את לבו, ולא חדל להרצות עד שעבר לפניו אחד מבני משפחת הקיסר וחבר המועצה מצא לו במקרה זה תאנה להתמט ממנו ומהרצאתו.

כאשר נותר אלקסי אלכסנדרוביץ' לבדו, הוריד ראשו והתחיל מעין בצרכי הרגע, אחרי-כן פנה לה ולך אל הפתח, כי שם קוה לפגוש את הגרפינה לידיה איבונבנה.

“זומה חזקים ובריאים הם פלם”, אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' בלבו, בהביטו אל הקמק'ר הנאזר בכח ואל פאות זקנו הסרוקות והמבשמות, ואל אדם צוארו של הנסיך הקבויש במעיל-שרדו הצר, שהצרך אלקסי אלכסנדרוביץ' לעבור לפניו. “בצדק נאמר, שכל מה שבעולם הזה רק רע הוא”, אמר בלבו ויבט שנית הבטה מעקמת קצת אל עיני שוקיו של הקמק'ר.

בפסיעות מתונות הלך לו אלקסי אלכסנדרוביץ' ומראהו כבכל עת, מראה איש עיף ומכבד את עצמו, וירכן ראשו לשני האנשים, אשר דברו בו באותה שעה, ובהביטו אל פתח הטרקלין הפש בעיניו את הגרפינה לידיה איבונבנה.

– אה! אלקסי אלכסנדרוביץ' – קרא הזקן בעינים מבריקות בחמת-נקם, כשהגיע קרינין אצלו, וירכן ראשו דרך זלזול מסתת, – עוד לא ברכתי אותך, – אמר וירמוז על פתילו החדש של קרינין.

– תודה לך, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ'. – מה יפה היום הזה, – הוסיף בהדגשת מלת “יפה”, כדרכו להדגיש מלה זאת בדברו.

לא נכחד ממנו, ששני האנשים האלה צוחקים לו, אך עליהם ידע מכבר, שלא דורשי טובתו הם, וכבר הרגל בזה.

כראותו בפתח את כתפיה המכרמות של הגרפינה לידיה איבונבנה, הבולטות מתוך הקורסט, ואת עיניה היפות, המלאות הרהורי לב והקוראות לו מרחוק, צחק צחוק קל ויגל את שניו הלבנות, אשר לא נס מראיהו הוב, ויגש אליה מיד.

תלבשתה עלה לה בעמל רב, כפעם בפעם ביצים האחרונים ההם. אך לא כמטרתה לפני שלשים שנה היתה מטרתה בעמלה זה בימים ההם. לפניו נתפנה להתיפות, ובמדה מרובה כפי האפשר. אך בעת האחרונה היו לבושה ועדיה כל-כך לא לפי שנותיה ותארה, שכל חפצה היה אך להקטין קצת את הסתירה הבולטת, שבין תלבשתה ובין מראיה. ובדרכיה עם אלקסי אלכסנדרוביץ' צלח בידה חפצה זה, ותהי טובת-מראה בעיניו. כאי יחיד של בקשת-טובה וגם של רגשי-אהבה היתה לו האשה הזאת בתוך ים השנאה וההתקלסות, אשר סק'רהו מכל עבריו.

ובעברו בין שדרות מבטי-הלעג נמשך מאליו אל מבט-עיניה המלא אהבה לו, כצמח הנמשך אל העקר, שאור שופע משם.

– אני מברכת אותך, – אמרה אליו ותרמוו בעיניה על פתילו.

הוא התאפק ולא חנך מתוך הנאתו, כי אם הגיע תכפיו ויעצום עיניו כרוצה לאמר, שדבר כזה לא יוכל לשמחו. אבל היא ידעה היטב, שדרכו לשמוח הרבה על דברים כאלה, אף-על-פי שלא הודה על זה מימיו.

– ומה ילד-שעשועינו? – שאלה אותו על-אודות קרינין'א.

– לא אוכל לאמר, שהוא טוב בעיני בכל דרכיו, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' וירם גבות עיניו ויבט אליה. – גם ס'טניקוב מתרעם עליו. (סיטיקוב הוא הפדגוג, אשר הוטל עליו לתקן את קרינין'א בנמוסי מרום-עם-הארץ). כבר אמרתי לך, שהוא כמלול באותן השאלות העקרויות, שנפש כל אדם וכל ילד נמשכת אחריהן בטבעה, – החל אלקסי אלכסנדרוביץ' להביע דעותיו בשאלה האחת, אשר העסיקה אותו חוץ מעניני עבודות המדינית, היא שאלת התנון של בנו.

בשובו לעניני-החיים ולעסקנותו – בעזרת לידיה איבונבנה – הכיר וידע, כי הוא חויב לעסוק בחנון בנו, שנשאר בידו. עד העת ההיא לא עסק מימיו בשאלות החנון, ועתה הקדיש ימים מעטים לקנות לו ידיעה תורנית בענין זה, ואחרי קראו ספרים באנטרופולוגיה, בפדגוגיה ובדיקטיקה ערך לו תכנית-חנון ויקרא אליו את המבחר שבפדגוגיה פטרבורג להיות לו לעינים ויקרב אל העבודה הזאת ולבו היה עסוק בה בכל עת.

– כן הוא, ואולם לבו? אני רואה את לב אביו, וילד, אשר לו לב כזה, לא יוכל להיות נער רע, – אמרה לידיה איבונבנה ברגש.

– כן הוא, אפשר... אני עושה את המוטל עלי, אך זאת לבד אכל לעשות.

– בואה-נא אל ביתי, – אמרה לידיה איבנובנה אחרי שתיקה קצרה, – יש לנו לדבר בענין, אשר ידאיב נפשך. אני נכונה לתת כל הון יקר על-מנת שלא להעיר בקרבך זכרונות ידועים, אבל אחרים לא כן ידמו. המה קבלתי מכתב מאתה. היא פה בפטרבורג.

אלקסי אלכסנדרוביץ' נתע לזכר אשתו, אך כרגע לבשו פניו קפאון כפני מת, והקבע בזה, עד-כמה אין בידו לעשות בענין זה מאומה.

– זאת שערתי מראש, – אמר לה.

הגרפינה לידיה איבנובנה הביטה אליו ברגש, ועיניה מלאו דמעה מרב קגות כבוד לנתרונות הנלאה.

כה

בשעת כניסתו של אלקסי אלכסנדרוביץ' לתוך חדר-עבודתה הקטן והמתקן, המקשט בכלי-קוניה ובפוךטקטים נאים, עוד לא מצא בו את בעלת-הבית בעצמה.

היא הלפה באותה שעה את שמלותיה.

השלחן העגל היה מכסה מפה וכלי-טה חגיגיים עליו וקומקום-ספיריטוס של כסף. אלקסי אלכסנדרוביץ' התבונן בלב טרוד בתמונות המרובות לאין מספר של אנשים ידועים לו, שהיו תלויות ומצגות בחדר, וישב אצל השלחן ויפתח את ספר האבנגליון, שהיה גנח עליו. אַנְשֵׁת שְׁמֶלֶת-הַמַּשִּׁי של הגרפינה העירה אותו מטרדת רעיניו

– עתה נשב במנוחה, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה ותעבור דרך זחילה בין השלחן ובין הדרגש וצחוק קל מתוך סערת-לב על שפתייה, – ונדבר בשעת שתינתו.

אחרי הקדמה קצרה מסרה לידיה איבנובנה לידו בנשימה כבדה ובפנים מסתמקים את המכתב, אשר בא לידה.

אחרי קראו את המכתב שתק זמן רב.

– על-פי דעתי, אין לי רשות להשיב את פניה, – אמר ברוח נכאה וירם עיניו אליה.

– ידידי! אינך מוצא כל עֵנָל במה שאחרים עושים.

– להפך, כל מה שעניי רואות רע בעיניי. אך האם דרך ישר הוא...

פניו הביעו מבוכה ובקשת-עצה, תמיכה והוראת-דרך בענין שאינו מובן לו.

– לא, – נכנסה הגרפינה לידיה איבנובנה לתוך דבריו. – אין לך דבר שאין לו גבול. מבינה אני מה היא פריעת-מוסר, – אמרה לו לא בכל לבה, כי באמת לא הבינה מימיה, כיצד נשים באות לידי פריעת-מוסר, – אך אכזריות זו לא אוכל הבין; ולמי תתאכזר? לך! איך תעלה על דעתה לשבת בעיר, אשר אתה יושב בה. אכן גם אם שנים הרבה יהיה האדם, לא יחדל למצא חדשות. עד כה לא ידעתי, כמה גדולה מדת טובך ועד-כמה נשחקעה היא בקצת לבה.

– ומי זה יָדָה אבן? – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ', ונראה בו, שזחה דעתו עליו קצת. – הלא סלחתי לה על הכל, ועל כן אינני יכול למנוע ממנה מה שהאהבה דורשת מאתה, – מה שדורשת מאתה אהבתה לבנה...

– האמנם אהבה היא, ידידי? אהבה בכל לב? אמנם אתה סלחת, סולח אתה... אך היש לנו רשות להשפיע על נפש הילד התם והנקי הזה? הגנה הוא חושב אותה למתה. הוא מתפלל עליה לאלהים, שיכפר לה על חטאותיה... וכך יפה לו. ומה יאמר עתה?

– זאת לא שמתי על לבי, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ', ונראה, שהסכים על ידה.

הגרפינה לידיה איבנובנה כסתה פניה בכפיה ותחרש ותתפלל.

– אם לעצתי תשמע, – אמרה אליו אחרי-כן בהסירה את כפיה מעל פניה. – אין לך על דעתי לעשות כן. האם אינני רואה, מה צר לך ועד-כמה חזרו וגברו פצעני האנושים על-ידי זאת. אף אמנם שוכח אתה את צרות נפשך, כדרכך תמיד. אך מה נעלה בידנו מכל זה? אך מצוקות חדשות לך ומכאובי לב לנער. אם יש בה עוד מעט מרגש-אנושי, אין לה גם לבקש זאת. לא, אני איני צריך להמנע מעשות את בקשתה, בלי כל פקפוק איני צריך זאת, ואם תתן לי רשות, אכתוב לה.

אלקסי אלכסנדרוביץ' הסכים, והגרפינה לידיה איבנובנה כתבה צרפתית את המכתב הזה:

“גבירה נכבדה”.

“זכור יכול להביא את בנך לידי שאלות, שקשה להשיב עליהן, מבלי הטות את לבבו לדון לכף-חובה את אשר עליו להעריך ולהקדיש, ועל-כן אני מבקשת מאתך להביט אל מאונו של אישך ברוח האהבה הנוצרית. אני מבקשת עליך רחמים”.

המכתב הזה הגיע אל המטרה המסותרת, אשר פָּנְנָה לה לידיה איבנובנה, מבלי גלות סוד זה גם לעצמה: אָנָה מצאה בו עלבון כבד מאד לנפשה.

ואלקסי אלכסנדרוביץ' לא יכול ביום ההוא, אחרי שובו מאתה אל ביתו, לעסוק במה שהרגל ולמצא בזה לנפשו מנוחת נוצרי מאמין כבראשונה.

אף אמנם לא היה לו כל יסוד להתאונן על עצמו לזכר אשתו, אשר חטאה לו חטאה גדולה כל-כך ואשר התנהג עמה, כמו שאמרה עליו הגרפינה לידיה איבנובנה בצדק, כאחד הקדושים בארץ; ובכל-זאת לא נחה דעתו ביום ההוא: לא יכול להבין את דברי הספר אשר קרא, וכן לא יכול לגרש את הזכרונות הקשים על-אודות היחס, שהיה בינו ובינה, ושגיאותיו, ששגה בדרכיו עמה, לפי מה שנדמה לו. זכר משאו-ומתנו עמה בשובם ממרוץ-התחרות, כאשר הגיחה לו, כי בגדה בו (ביחוד, מה שדרש מאתה אך זהירות בדרך-ארץ למראה-עין ולא הועיד את מאהבה לקרב), המר לו כרגש חרטה על-דבר פשע. וכן הצטער הרבה בזכרו את המכתב, אשר כתב לה, וביחוד היו סליחתו, אשר לא מצא איש צָרָךְ בה, ודאגותיו לילדה הנכריה לו כאש יוקדת בלב, אש בשת וחרטה.

ורגש בשת וחרטה כזה פרץ בקרבך, בשימו את לבבו על כל דרכיו עמה מאז נודעה לו, לזכר הדברים שדבר אליה, אחרי פקפוקים רבים, לשם השתדכות, דברים שלא עלו יפה כלל וכלל.

“אבל מה פשעי ומה חטאתי?” שאל בלבו. והשאלה הזאת גררה בו בכל פעם שאלה אחרת, והיא אם באמת לא כך מרגישים, לא כך אהבים ולא כך נושאים להם נשים גם שאר נכבדי העם, כל אותם הורונסקים, האובולונסקים... אותם הקמרקרים בעלי השוקים המסבלות בבשר. ומיד ראה לנגד עיניו המון בריות ממין זה, אנשים דשנים ורעננים, שהכל ברור להם ושכלל עת ובכל מקום נמשך לבו להסתכל בהם. את הרעיונות האלה רצה לנדוף מקרבו ויתאמץ להוכיח לעצמו, כי לא בשביל חיי-השעה שבעולם הזה הוא חי, כי-אם בשביל חיי העולם שאין לו סוף, וכי אך שלום ואהבה שוררים בקרבך. אך על השגיאות הקטנות והמעטות ששגה, לפי מה שנדמה לו, בחיי-השעה הדלים והמלאים הבל שבעולם השפל הזה, דוה לבו מאד, כאלו לא היה ולא נברא אותו העולם שפלו טוב, שהאמין בו באמונה שלמה, אבל נסיון זה לא נמשך הרבה, ומהרה שבו אליו מנוחת-לבו ורום-הגיגיו, אשר בעזרתם יכול לשכוח מה שלא רצה לזכור.

כו

– ומה נשמע, קפיטוניץ? – אמר קריוז'א בשבו מטיולו ביום שלפני יום-הולדתו, והוא אדמוני וטוב-לב, ויתן את אדרתו העשויה קפולים לידי שומר-הסף הזקן וגבה-הקומה, אשר הביט בבת-צחוק מרום-קומתו אל האדם הקטן הזה – הבא היום הפקיד בעל-התחבשת? ואבא נתן לו לבוא לפניו?

– האדון המרומם הואיל לקבלו. כמעט שיצא מנהל-הלשכה, הודעתי על-אודותי, – אמר שומר-הסף ויקרוץ בעיניו בפנים צוהלים. – הנני לפשוט את אדרתך.

– סריוז'א! – אמר מורו ומדריכו, איש סלֵזִי, ויעמוד בפתח המוביל אל החדרים הפנימיים. – התפשט בעצמך.

אך סריוז'א שמע את קולו הרפה של מלמדו להועיל ולא שם לבו אליו, כי-אם עמד, וידו אחוזת בחגורת שומר-הסף, ויבט אל פניו של זה.

– ואבא עשה למענו מה שנדרש לו?

השומר הניע ראש לאמר: הן.

מצב הפקיד בעל-התחבשת, אשר בא שבע פעמים לבקש דבר מאלקסי אלכסנדרוביץ', העסיק גם את סריוז'א גם את השומר. פעם אחת מצא אותו סריוז'א בפרוודור ושמע אותו מדבר תחנונים אל השטמר ומבקש מאתו להודיע על-אודותיו באמרו, כי הוא ובניו צפויים למות.

מן היום ההוא זכר סריוז'א את הפקיד הזה וישם לבו אליו בפגשו אותו שנית.

– והוא שמח מאד? – שאל סריוז'א.

– איך לא ישמח? כמעט רקד בצאתו.

– ההובאו דברים הנגה בין-פה? שאל סריוז'א אחרי שתיקה קצרה.

– כן, אדוני, – לחש לו השומר וינענע בראשו, – מהגרפינה.

סריוז'א הבין מיד, כי כונתו, שהובאה תשורה ליום-הולדתו מאת הגרפינה לידיה איבנובנה.

– מה אתה אומר? נאָקָה?

– קורני קְבִיאָה אל חדרו של אבא. בודאי דבר יפה מאד.

– ומה גדולה? כזאת?

– קטנה מזאת, אבל יפה.

– ספר?

– לא ספר, כי אם כלי-שעשועים. לך, לך, נסילי לוקיץ' קורא לך, – אמר השומר בשמעו את קול רגלי המורה הולך וקרוב, ויצא בוהירות את כף הנער, האוחזת בחגורתו, מתוך נעל-היד, שכבר הוסרה למחצה, וירמוז בראשו אל וּנְיִץ'.

– כרגע, כרגע, נסילי לוקיץ'! – ענה סריוז'א בצחוק הצהלה והחבה, שהיה מכניע בו מדי פעם בפעם את נסילי לוקיץ' הניקן והמחמיר.

אבל שִׁמְחָה ומצליח מאד בכל דרכיו היה סריוז'א ביום ההוא ולא יכול להמנע מהגיד ללידו השומר את השמועה המשמחת, שהגיעה אליו בשעת טיולו בן-הקיץ מפי בת-אחיה של הגרפינה לידיה איבנובנה. השמחה הזאת גדלה בעיניו ביחוד, בגלל אשר חלה יום אחד עם שמחת הפקיד ההוא ושמחתו על התשורה המובאה אליו, ונדמה לו, שכל בני-האדם צוהלים ושמחים ביום הזה.

– הידעת, כי האורדן של אלכסנדר נָבְסְקִי נָתַן לאבי?

– איך לא אדע? כבר באו לברכנו.

– והוא שִׁמְחָה?

– איך לא ישמח על חסדי הקיסר? אבל בודאי הוא ראוי לכך, – אמר השומר דרך אזהרה וכונת-הלב.

סריוז'א התחיל מהרהר ויסתכל בפני השומר, אשר נודעו לו בכל הסמנים המְבַהֲקִים שבהם, ביחוד הסתכל בסנטרו התלוי שין שתי פאות-זקנו הלבנות, אשר לא ראדו איש בבית זולתי סריוז'א, לפי שהוא לבדו היה מביט אל הסנטר הזה אך מלמטה למעלה.

– ובתך לא באה אליך זה ימים רבים?

בת השומר הזה היתה מחוללת בבִּקְלֵט.

– איך תוכל לבוא בימי-חֵל? גם הן לומדות. וגם אתה, אדוני, צריך ללמוד, לך-נא.

כשנכנס סריוז'א לחדרו, לא מהר ללמוד את שעוריו, כי-אם בחר לו להגיד למורו, כי על-פי השערותו חבושה מכונה בחבילה זו, שהובאה לו לתשורה. – ומה דעתך – שאל את המורה.

אך על-פי דעתו של נסילי לוקיץ' לא הִצְרָכו באותה שעה אלא לדאוג לשעור הדקדוק בעד המורה העתיד לבוא בעוד שתי שעות.

– אך אתה הגידה-נא לי, נסילי לוקיץ', – שאל הנער פתאם כשכבר ישב אצל שלחנו וספרו בידו – איזה אורדן גדול משל אלכסנדר נָבְסְקִי? הידעת כי נָתַן לאבא אורדן אלכסנדר נָבְסְקִי?

נסילי לוקיץ' אמר לו, כי של וְלְדִמִיר גדול משל אלכסנדר נָבְסְקִי.

– ולמעלה מזה?

– גדול מְכַלֵּם – של אנדרי פְּרִוּוּזְנִי.

– וגדול גם מאנדרי?

– אינני יודע.

– גם אתה אינך יודע זאת? – אמר סריוז'א ויסמוך על ידיו וישקע בהרהורים.

והרהוריו היו בשאלות שונות וסבוכות הרבה. הוא הרבה במה שיהיה, לכשיִנָּתְנו לאביו פתאם גם אורדני וְלְדִמִיר ואנדרי, וגמר בלבו להיטיב דרכו היום בגלל זה בשעת למוֹדוֹ, גם חזה לו, כי כאשר יגדל, יִתְנֶנּוּ לו כל האורדנים ובכלל זה גם מה שימצאו למעלה מאנדרי. כמעט שימצאו, יזכה וינתן לו.

בעודו טרוד במחשבותיו אלה עברו השעות, וכאשר בא המורה לא הספיק ללמוד את שעורו בדיני תאורי הזמן והמקום ואיכות הפעולה, והמורה לא רק התרעם, כי-אם גם הצטער. צער מורחו נגע עד לבו. אמנם לא חשב לו לעון מה שלא למד את שעורו, כי בכל מאמצי-כחו לא יכול ללמוד: כל עוד דבר אליו המורה ויפרש דבריו, האמין להם וגם נדמה לו שהוא מבינם, אך בכל פעם אשר נותר לבדו לא יכול בשום אופן לזכור ולהבין, שמלה קצצורה וברורה כמו "פתאם" היא "תאור איכות הפעולה"; – אף-על-פי-כן היה צר לו, על כי צָעַר את המורה.

ובראותו אחרי-כן את המורה מְעֵץ בספר ומחריש רגע, שאל פתאם:

– מיכאל איבניץ, מתי תחג את יום-השם שלך?

– יפה לך יותר לשים לבך לעבודתך, ויום-השם לא יחשב למאומה בעיני בעל-בינה, יום הוא ככל ימי-המעשה, שאדם קיב לעבוד בהם.

קריוז'ה הרים עיניו בשום-לב אל מורהו, אל זקנו הקטן והממטע בשער, אל משקפיו, שירדו למטה מן החריץ, שהיה קרות על חטמו, ושקע בהרהורים כל-כך, שלא שמע עוד דבר מהספרות המורה. הוא הבין, כי לא בכל לבו אמר אליו המורה מה שאמר על-אודות יום-השם, בקול דברו הרגיש, שלא דברים היוצאים מן הלב הם. "אך למה זה עשו קנוניה קלם לדבר אלי כל היום בסגנון אחד כדברים האלה, אשר אין טעם ואין חפץ בהם? למה זה ידחה אותי מאצלו, על מה לא יאהבני האיש הזה?" שאל הנער בלבו ולא יכול למצא תשובה על שאלתו.

כז

אחרי שעת המורה הגיעה שעת הוראת אביו. עד בוא אביו ישב קריוז'ה אצל שלחננו והשתעשע באוקרו והחל מהרהר. בין הדברים, שאהב הנער לעסוק בהם, היה החפוש. שנהג לחפש את אדם בשעת טיולו. בקלות לא האמין בכלל, וביחוד לא האמין, שמתה עליו אמו, אף-על-פי שכך אמרה לו לידיה איבונבנה ואביו סיע לה; על-כן לא חדל לחפשה בשעת טיולו, גם אחרי אמרום לו עליה כזאת. כל אשה בריאה ויפה ובעלת שער כזה היתה כאמו בעיניו. למראה אשה כזאת התעורר בו רגש חבה עזה כל-כך, שכבדה עליו נשימתו ודמעות נקו בעיניו. הנה עוד רגע, היה אומר בלבו, תגש אליו ותסיר את הצעיף. אז יגלו כל פניה וצחקה לו ותחבקהו, וריח שלמותיה יעלה באפו, והוא ימשש את רך ידיה ויבך ברב עליצותו, כמו שבכה פעם אחת בערב, כאשר שכב לרגליה, והיא דגגה אותו, והוא צחק וישק בכל כחו את כף-ידה הלבנה והערויה בטבעות. כאשר נודע לו אחרי-כן במקרה מפי אומנתו, כי אמו לא מתה, ואביו ולידיה איבונבנה אמרו לו, כי אך עליו מתה, כאשר היא אשה שאינה הגונה – מה שלא יכול להאמין כלל, כי על כן אהב אותה בכל לבו – הוסיף לחפשה ולחכות לה. גם ביום ההוא ראו עיניו בגן-הקיץ אשה, שצעיף ליליא על פניה, ויחשבה לאמו, ובנפש צמאה ושוקקה התבונן בה בלכתה במסלה הלוך וקרוב אליו. אך האשה היתה לא נגשה אליו, כי אם נטתה הצדה ולא נראתה עוד. ביום הזה חזקו רשפי אהבתו לה יותר מבכל הימים הקודמים, ובעונתו מחכה לאביו גור ועשה חריצים חריצים בקצה השלחן בלי התבונן ויבט נכחו בעיניו נוצצות ולבו הגה בה.

– אבא הולך! – קרא אליו נסילי לוקין' פתאם.

קריוז'ה קפץ ונגש אל אביו וישק את ידו ויבט אליו בשום-לב, בחפצו למצא על פניו את סמני השמחה על האורדן הנתון לו.

– טיולך עלה יפה? – שאל אותו אלקסי אלכסנדרוביץ' וישב על כסאו ויקח את ספר התנ"ך ויפתחהו. אלקסי אלכסנדרוביץ' אמר לו פעמים רבות, כי כל נוצרי קיב לדעת היטב את ההיסטוריה שבכתבי-הקדש, ובכל זאת הצריך לעתים קרובות בעצמו לעין ב"ברית הישנה", וקריוז'ה ראה זאת.

– כן, אבא, שמחתי מאד, – אמר קריוז'ה וישב על הכסא בפנים מוספים הצדה וינענעהו, אף-על-פי שדבר זה נאסר עליו. – ראיני את נדינקה (נדינקה היתה בת-אחותה של לידיה איבונבנה וגדלה בביתה של זו). היא הגידה לי, כי כוכב חדש נתן לך. התשמח על זה, אבא?

– ראשונה, אל-נא תתנועע, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ'. – והשנית, לא הפרס יקר, כי אם העבודה לשמה. ורצוני, שתבין דבר זה. אם תעבוד, אם תלמד על-מנת לקבל תשורה, תקפד העבודה בעיניך, אבל אם תעשה את שלך מאהבת העבודה (בדברו זכר, שביום ההוא בפקר חתם על מאה ושמונה-עשר כתבים שונים, ושהכרת החובה המוטלת עליו היא סמכתהו בעבודה המשעממת הזאת), תמצא שכר פעולתך בה בעצמה.

עיני קריוז'ה, אשר הבריכו מחבה ומשמחה, הועמו והורדו מפני מבטי אביו. דבורים כאלה נודעו לו מכבר, בהם היה אביו משתמש תמיד במשאו-ומתנו עם בנו, והוא, קריוז'ה, כבר למד להיות כמשתתף בשיחה כזאת. אביו היה מדבר עמו תמיד – וקריוז'ה הרגיש בזה – כאלו ערך דבריו אל נער מן-מקדו, אל אחד מהנערים המצויים בספרי הילדים, שאינו דומה לקריוז'ה בשום דבר. ובפני אביו היה קריוז'ה משתלם תמיד להראות כנער המקמה ההוא.

– אקוה, כי אתה מבין זאת, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ'.

מבין אני, אבא, – ענה קריוז'ה ועשה עצמו כנער המקמה ההוא.

שעוריו לשעה ההיא היו פסוקים אחרים מהאבנגליון על-פיה ותנורה על תחלת "הברית הישנה". את הפסוקים על-פה ידע קריוז'ה כראוי, אך ברגע שקרא אותם באוני אביו הסתכל במצחו של זה, שהיה כפוף לצד רקותיו כקרן-זוית מקודדת, ומתוך הסתכלות יתרה זו נוקש בשננו ונעץ תבה אחרונה של פסוק אחד בראש פסוק אחר, שתבה זו נמצאת בתחלתו. אלקסי אלכסנדרוביץ' ראה בזה את ברור, שלא הבין מה שהוציא מפיו, והדבר הזה הרגיו את רוחו.

בפנים נעזמים החל להסביר לבנו דברים, שכבר שמעם הנער פעמים רבות ולעולם לא יוכל לזכרם, מאשר היו ברורים לו בעקדם יותר מהראוי – ממין ההלכה, ש"פתאם" הוא תאור איכות-הפעולה. קריוז'ה הביט אל אביו בעיני-פחד וכל מחשבותיו היו אך בשאלה זאת: היצוהו אביו לשנות את הדברים אשר אמר, כמו שהוא מצוה לפעמים, אם אין. והרעיון הזה הפחידו מאד, ומתוך כך לא הבין מאומה. אך אביו לא צוהו לשנות, כי-אם עבר אל שעור "הברית הישנה". קריוז'ה הרצה היטב את ספורי המקרא, אך כשהצריך להשיב על השאלות בענין המוסר היוצא ממקצת הספורים האלה, לא ידע מאומה, אף-על-פי שכבר נענש על השעור הזה. וביחוד לא ידע להשיב דבר – והתעסק בגלל זה בעשיית חריצים בשלחן ובנענועים על-גב כסאו – על-אודות הדורות שמאדם ועד נח. מהם לא ידע שם איש חוץ מן-חונן, אשר עלה חי השמימה. בראשונה היה זוכר את השמות בלבד, והפעם שכח הכל, ביחוד מאשר אהב את חנוך מכל אנשי "הברית הישנה", ולזכר לקיחת אלהים את חנוך נצטרפו בקרבו רעיונות הרבה, אשר נגרו אחריהם, ועיניו נכחו אל שרשרת שעונו של אביו ואל הכפתור הכנסה למחצה שעל הקניקה שלו.

בפנות לא האמין קריוז'ה לגמרי, אף-על-פי שהרבו לדבר אליו על-אודותיו. לא האמינה נפשו, שהאנשים האהובים לו יכולים למות, ופחות מפל יכול להאמין, שגם הוא בעצמו עתיד למות. זאת חשב לדבר שאי-אפשר ושאיך להיבנו כלל. אבל אמר אמרו לו, שהכל עתידים למות; כבר שאל גם אנשים, אשר האמין להם בכל דבר, וגם הם אמרו כן: גם אומנתו אמרה כן, אם גם לא ברצון אמרה לו זאת. אבל חנוך לא מת, ואם כן לא סוף כל אדם למות. "ולמה לא יוכל כל אדם לזכות לפני אלהים, שיקחהו חי אל השמים?" אמר קריוז'ה בלבו. האנשים הרעים, כלומר השנואים לו לקריוז'ה, יכלו ללכת למיתה, אך כל האנשים הטובים יכולים להיות כחנוך.

– ומה שמות האבות הראשונים?

– חנוך, אנוש.

– זאת כבר אמרת. רע הדבר, קריוז'ה רע מאד. אם אינך משתדל לדעת מה שחונן מפל לנוצרי, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' בקומו מכסאו, – מה יוכל אפוא להעסיק אותך? קובלני עליך וגם פטר אינגנישין' (זה שמו של הפדגוג הראשי) קובל עליך... מזקב אני להטיל עליך ענש.

האב והפדגוג התרעמו שניהם על קריוז'ה, ובאמת למד שלא כראוי ולא הצליח כלל בלמודו. אך בשום אופן לא יכלו לאמר עליו, שהיה מקסר-כשרונות. להפך, מכשור היה יותר הרבה מאותם הנערים, אשר העמיד הפדגוג לו למופת. על-פי השקפת אביו, לא רצתה ללמוד מה שלמדוהו. אך באמת לא יוכל ללמוד זאת, לא יוכל בטבעו של דבר, יען חי בו דרישות פנימיות, חמורות מכל החובות, אשר הטילו עליו אביו ופדגוגו. אותן הדרישות ואותן החובות התנגדו אלה לאלה, ומלחמת-תמיד היתה בגלל זה בינו ובין מדריכיו.

בן תשע שנים היה, נער שעודנו ילד; אך את נפשו ידע, ותיקר בעיניו, ויגן עליה, כמו שריסי-העין מגנים על העין, ולא נתן לאיש להכנס לתוכה בלי מפתח-האהבה. מדריכיו קבלו עליו, שאינו רוצה ללמוד, ונפשו צמאה לדעת באמת, ויבקש תורה מפי קפיטוויץ', מאומנתו, מנדינקה, מנסילי לוקין', אך לא ממוריו אלה. המים, אשר חכו להם אביו ופדגוגו, שישטפו ויניעו את גלגלי מכונתם, כבר פרצו ועברו משם והלאה, ופעולתם הרגשה במקום אחר.

אביו אסר עליו ללכת ביום ההוא אל נדינקה בת-אחותה של לידיה איבונבנה, זה היה ענשו, אבל טובה באתהו על-ידי הענש הזה; כי נסילי לוקין' היה טוב-לב ביום ההוא וירורה לעשות קרבים של רוח. כל הערב יגע וחשב מחשבות על-דבר קרבים של רוח, שיוכל לסיוב עליהם: לאחוז בכנפיהם בחזקה או להאסר אליהם ולסיוב. באמו לא הרבה בכל הערב ההוא; אך בשכבו זכר אותה פתאם ויתפלל בנוסחה אשר בחר בו, שלמחר, ביום הולדתו אותו, תחדל להסתיר ותבוא אליו.

– נסילי לוקיץ, הידעת, על מה התפללתי היום תפלה נוספת?

– כי תיטיב ללמוד מעתה?

– לא.

– על-דבר כלי-שעשועים?

– לא. לא תבין מאלו. דבר טוב מאד, אבל סוד הוא. כאשר יבוא הדבר, אפר לך. לא מצאת את החידה?

– לא, לא מצא. הגידה לי אתה, – אמר נסילי לוקיץ' בבת-צחוק, והוא לא היה רגיל ללחץ. – עתה שכב-נא, הנה אני מכבה את הנר.

– ואני מה שאני רואה ומה שאני מתפלל עליו נאה לי יותר בלי נר. כמעט גליתי את הסוד! – אמר קריון'א בצחוק-שמחה.

כאשר הוציאו את הנר משם, שמעו הרגיש סריון'א את מעמד אמו בחדר. היא עמדה עליו ותבוננו בו בעיני-אהבה. אבל הנה באו הרחמים והאלור, וכל עשתונותיו התבוללו, ויָרָדָם.

כח

ורונסקי ואנה התאכסנו בבואם לפטרבורג באחד ממבחר בתי-המלון: ורונסקי לבדו – במדור התחתון, ואנה עם הילדה והמינקת ונערה משרתת – במדור השני בדירה אכסנאית גדולה של ארבעה חדרים.

ביום הראשון לבואם בא ורונסקי אל אחיו. שם מצא את אמו, שבאה ממוסקבה לִשְׁם עסקיה. אמו וגיסתו קדמו פניו כדרכן: הן שאלוהו על-דבר נסיעתו לחוץ-לארץ ודברו אתו במידעיהם המשפתיים לכלם, אך מה שבינו לבין אנה לא הזכירו גם במלה אחת. אחיו בא אליו ממחרת ושאל אותו על-אודותיה, והוא, אלקסי ורונסקי, אמר לו בלשון ברורה, שהוא חושב אותה לנשואה לו, שהוא מקוה לערוך ולהשיג את דבר הכריתות ואז ישאנה בפרהסיא, ובין כה היא השובה לו כאלו נשא אותה, והריהו מבקש מאתו להגיד את דבריו אלף לאמם ולאשתו.

– אם אין רוח הבריות נוזה מזה לא אשית לב, – אמר אלקסי ורונסקי, – אך אם קרובי הפצים להתנהג עמי כקרובים, עליהם להתנהג כן גם עם אשתי.

האח הגדול היה נוטה בכל עת אחרי דעות אחיו הקטן ממנו, אך הפעם לא הִבְרַר לו, אם יצדק בדבריו אם אין, בטרם ידע מה יאמרו הבריות בשאלה הזאת; ואמנם הוא בעצמו לא ראה בזה מעשה אשר לא יעשה ויחד עם אלקסי נכנס לחדרי אנה.

במעמד אחיו דבר ורונסקי עם אנה, כמו במעמד כל אדם, בלשון רבים, אך בסגנון, שנראה מתוכו, שיוודע אחיו את היחס שביניהם, ולא עוד אלא שנאמר בדבריהם בְּפִרוֹשׁ, שהיא נוסעת אל אחוזתו של ורונסקי.

בכל ביקאותו בהיותו העולם טעה ורונסקי, בגלל מצבו החדש הזה, טעות גדולה ותמוהה. הלא ראוי היה לו להבין, ששתי נכבדי-העם סגורים לפניו ולפני אנה; אבל על-פי סברות חדשות, שלא הִבְרַרו לו בעצמו, נדמה לו, שרק בשנים קדמוניות נהגו כך, ועכשו, שהפרוגרס הולך ומתפשט במהירות מְיָחֶדֶת (בבלי דעת בעצמו, נעשה בימים ההם פרוגקסיסט לכל דבר), נשתנתה דעת הצבור, ועל-כן עוד אפשר לפקפק בדבר ולחשוב, שיקבלו בחבורתם. "מיבון מאליו", – אמר בלבו, – שבספירות המקרבים למלכות לא ינתן להם לבוא, אבל מנדעיהם הקרובים אליהם יכולים וקְיֻבִּים להבין את הדבר כראוי".

אפשר לאדם שישב שעות רצופות אחדות ורגליו מקפלות תחתיו, בזמן שהוא יודע, שאין כל מעצור לו לשנות את מצבו זה; אבל בזמן שהוא יודע, שהוא מְכַרְחַח לשבת ברגלים מקפלות תחתיו, זעזועים תוקפים אותו ורגליו מתפקקות כפי האפשר ונמשכות אל המקום, אשר ירצה להטותן אליו. כדבר הזה עבר על ורונסקי לענין התיחסות הצבור אליו. בקרב לבו ידע, כי אותו "העולם" סגור לפניו, ואף-על-פי-כן נסה להשלות את נפשו ולסבור, שמנהגו של עולם זה יכול להשתנות ואפשר שינתן להם להכנס לתוכו. אך מהרה הבין, כי אמנם לפניו לא נסגר עולם זה, אך לפני אנה הוא סגור ומְסָגֵר. כמו במשחק הנודע בשם "חתול ועכבר" הורמו הידים בשבילו והורדו מיד בשבילה.

אחת מהגבירות הפטרבורגיות, שראה ורונסקי ראשונה, היתה בְּטָסִי בת-דודו.

– סוף סוף באת! – קראה בשמחה בבואו לפניה. – ואנה? מה מאד אשמח! איפה אתם מתאכנסים? אני מבינה היטב, מה כעורה פטרבורג בעיניכם אחרי נסיעתכם הנחמדה; מבינה אני, מה יפונחמו ימי קְדֻשְׁכֶם הראשון ברוסיה? ומה ענין הכריתות? הנגמר ונעשה כלו?

ורונסקי ראה, כי שמחת בְּטָסִי נתמעטה, בהנדע לה, כי לא נעשה עוד דבר הכריתות.

– ידעתי, כי ידך אבן בי, – אמרה בְּטָסִי – אך אני אבוא אל אנה; בוא אבוא ולא אחר. האך ימים מעטים תִּשְׁהוּ פה?

ובאמת באה אל אנה עוד ביום ההוא; אבל מְדַבְּרָה עם אנה לא היה כלל וכלל כבאשונה. מכל תנועותיה נראה בברור, שהיא מחזקת טובה וחולקת כבוד לעצמה על עז-רוחה זה ורוצה היא, שתעריך אנה כראוי את אמונתה לידידותן. לא יותר מעשרה רגעים ישבה אצלה ודברה בחדשות הנוגעות במשפחות הנכבדות, ובשעת יציאתה אמרה להם:

– הנה לא הגדתם לי, מתי תסדר הכריתות. אני נואשתי מכבר לצאת ידי הבריות; אבל החרדים על מנהגי העולם יִבְדְּלוּ ויתעלמו מכם עד אשר יִסְדְּרוּ נשואיכם. הלא זה נקל עתה מאד, מעשים בכל יום. יוצאים אתם אפוא מזה ביום השישי. צר לי, כי לא נראה עוד.

על-פי קול דבריה יכול ורונסקי להבין, מה שבני-עולמו עתידים לעשות לו; עם זה עוד נסה למצא לו דרך אצל בני-משפחתו. באמו לא שם תקווה. כבר ידע, כי אמו, אשר נשאה אנה הן בעיניה עד מאד בהתקרבן בפעם הראשונה, תתאכזר אליה עתה ולא תאבה סלוח לה, על כי בגללה נהרס מצבו לימים הבאים. אבל על נְרִיָּה אשת אחיו בטח הרבה. עליה נדמה לו, שלא תהי ברודפי נפשם, כי-אם תבוא אל אנה ותקבלה בביתה, מבלי שים לב למה שיאמרו הבריות ומבלי הכנס בעצמה בְּדִבּוּרִים מְיָחֶדֶת.

ביום השני לבואו נסע ורונסקי אליה וימצא אותה לבדה בביתה ויגד לה בלשון פשוטה וברורה, מה שהוא שואל מעמה.

– הלא ידעת, אלקסי, – אמרה לו אחרי שמעה את דבריו, – מה מאד אהבתיך ועד-כמה אני נכונה לעשות למענך כל אשר תמצא יד; עם זה החרשתי, כי ידעת, כי לא אוכל להועיל במאום לך ולאנה ארקדייבנה – אמרה בהדגשת שם "אנה ארקדייבנה". – ואל-נא תדמה, כי אני דנה אותה לכף-חובה. חלילה לי; אפשר שגם אני עשיתי כמותה, לו היתה נפשי תחת נפשה. אינני מגעת בפרטים ואין לי עסק בהם, – הוסיפה ותשקף בקצת יראה על פניו הזנעמים, – אבל יש לקרא לכל דבר בשמו. רצונך, שאבוא אליה והיא תבוא אלי, לבעבור יִקְדֵשׁ כבודה בצבור; הלא עליך להבין, כי אינני יכולה לעשות זאת. הנה בנותי יִגְדְּלוּ בביתי, ועלי להשתתף בכנפיותיניו בשביל בעלי. גם כי אבוא אל אנה ארקדייבנה, לא אועיל בזה; הלא היא תבין, כי אינני יכולה לקרוא אלי או כי עלי להביאה אל ביתי רק בשעה שלא תמצא אצלי איש, אשר לא כדעתה דעתו, וזה יהי לה לעלבון. אני לא אוכל להרימה...

– אולם לדעתי, לא העמיקה לנפול ממאות נשים אחרות, שאתן מקבלות בכבוד בבתיכן! – נכנס ורונסקי לתוך דבריה בפנים נועמים עוד יותר ויקם מבלי הוסיף דְּבַר עוד, כי לא תשוב מדְּבָרָה.

– אל-נא תקצוף עלי, אלקסי. בינה-נא, כי לא אשמתי, – אמרה נְרִיָּה ותבט אליו בבת-צחוק שיש עמה פחדנות.

– אינני קוצף עליך, – אמר בפניו המלאים עוד זעם, – אבל רע עלי המעשה כפלים. צר לי, על כי הדבר הזה מבטל את ידידותנו. לא שהוא מבטלה לגמרי, אבל פוגם הוא אותה. הלא תביני, כי גם לי אין בְּרָהָה בזה.

ובאמרו זאת יצא מעמה.

ככה הִבְרַר לו לְוִירוֹנְסְקִי, כי לשוא יוסיף להכנס בניסיונות כאלה וכי על-כרחו ישב בודד בימים המעטים האלה בפטרבורג, כמו בעיר נכריה,

ויתרסק מכל משא-ומתן עם בני-חבורתו הקדומים, כדי שלא יבואו לידי פגיעה בכבודו ומנהגי-בזו קשים לו. אחד המכשולים העיקריים, שמצא לפניו בפטרבורג, היה פרסומו ופרסום שמו של אלקסי אלכסנדרוביץ', שכמו לא היה מקום פנוי ממנו. לא היה אפשר לאיש לפתוח בשיחה, מבלי בוא לידי נגיעה באלקסי אלכסנדרוביץ'; לא היה אפשר לנסוע לשום מקום בעיר, מבלי פגוע בו בדרך. לפחות נדמה כן לורונסקי, כשם שמי שאצבעו כואבת עליו, נדמה לו, שבכל פנה שהוא פונה הוא נוקף כמו בכונה את אצבעו החולה הזאת.

ועוד מטעם אחר קשתה עליו ישיבת פטרבורג, מאשר בכל ימי ישיבתו בה, ראה בפני אנה איזו רוח חדשה, אשר לא ידע מה היא. פעם תנהג בו מנהגי אהבה מרובה ופעם היא כמתחמקת, נוחה לבעוס ומשנה בכל דרכיה. איזו דאגה מיוחדת היתה בלבה, איזו צרה שהסתירה מפניו, וכמו לא התבוננה אל אותו העלבוני, אשר הדאיב את נפשו וידכארו ואשר על-פי ביתה הותרה היה לה להרגיש בו עוד יותר ממנו.

כט

אחת ממטרותיה של אנה בניסיעתה לרוסיה היתה לראות את בנה. מן היום אשר יצאה בו מאיטליה לא חדל הרעיון על-דבר פגישת בנה לעורר סער בקרבה. ובמדה שהלכה הלוך וקרוב אל העיר, בה במדה גדלו בעיניה ענג הראיון הזה וערכו. היא לא שאלה בלבה, כיצד יבואו היא ובנה לידי ראיון. נדמה לה, שבהיותה בעיר אחת עמו אין דבר פשוט וקל מזה; אך בבואה לפטרבורג נפקחו עיניה פתאם על מצבה בצבור ונקפו, כי קשה יהי לה להגיע אל הראיון הזה.

כבר שני ימים בפטרבורג וגם רגע אחד לא חדלה להגות בבנה, אך עוד לא ראה אותו. לבוא פתאם אל הבית, אשר תוכל לפגוש בו את אלקסי אלכסנדרוביץ', – ידעה שאין לה רשות. גם יכלו לעכב בכדה ולעלבה. לכתוב אל אישה ולבוא במשא-ומתן עמו – היה קשה לה גם להעלות על לב; כי לא נחה דעתה אלא בזמן שלא הרהרה באישה. לראות את בנה בשעת טיולו ולדעת בראשונה את זמן צאתו ואת המקום, אשר יטייל בו, היה מעט בעיניה, כי התכוננה לדבר אליו הרבה מאד, ונפששה חשקה לחבקו ולנשק לו, אופנתה הזקנה יכלה לעזור לה ולהורותה מה לעשות. אך האומנת ההיא לא נמצאה עוד בבית אלקסי אלכסנדרוביץ' ובעודה מפקפקת בדבר כך ומחפשת את האומנת, עברו שני ימים.

אחרי אשר נודע לה על-דבר ההתקרבות המיוחדת שבין אלקסי אלכסנדרוביץ' ובין הגרפינה לידיה איבנובנה, גמרה ביום השלישי לבואה לכתוב לה את המכתב ההוא, אשר יגעה עליו הרבה ואשר כתבה בו בכונה, כי הרשיין לראות את בנה תלוי בנדבת-רוחו של אישה; כי ידעה, שאם יראו לו את המכתב, יוסיף להחזיק במדת הנתרנות אשר בחר לו ולא ישיב את פניה.

שליח בית-מלונה, שהביא את מכתבה אל הגרפינה, השיב לה את התשובה הנוראה, אשר לא שעה מראש, כי לא ישיבו על מכתבה דבר. מימיה לא באה לידי בזיון במדה זו, שהרגישה ברגע שהרהרה שלוחה לפניה את פרטי שליחותו, שלאחר שהמתין אמרו לו, שלא ישיבו דבר. אנה הרגישה, שנעלבה וקשפלה, אבל עם זה ראתה, כי צדקה הגרפינה על-פי דרכה. ביחוד כבדה עליה צרתה זאת, אחרי שהיא לבדה נשאה אותה בלבה, כי לא יכלה ולא רצתה להגיד זאת לורונסקי. נפששה ידעה מאד, כי אף-על-פי שבעקרו של דבר באו עליה צרותיה על-ידו, תהי שאלה זו על-דבר הראיון עם בנה דבר קטן שבקטנים בעיניו. היא ידעה, כי לעולם לא יוכל להבין, עד-כמה ידוה לכה, וכי אם תדבר עמו בואת, סופה לשנא אותו על קריירות-דעתו, ומפני שגאה זו יראה יותר מכל, ועל-כן הסתירה ממנו כל מה שנוגע לבנה.

יום תמים ישיבה בבית ובקשה החבולות להגיע לידי ראיון זה ולאחרונה גמרה לכתוב לאישה. אך כאשר חברה את המכתב אליו, בא אליה מכתב לידיה איבנובנה. שתיקה של גרפינה זו ועירה בה רעיוני סבלנות וחבת-יטורים, אך המכתב הזה הרגיזה כל-כך בדברים שקראה בו בין השיטין, ואותה הקנאות הרודפת נקם נתבעה בעיניה כל כך לעמת אהבתה העזה והטהורה לבנה, שחמתה בערה בה. ותחדל לפשפש במעשיה.

“אותה המתנית – אותה ההתכחשות!” אמרה בלבה. “כל חפצם אך לעלבני ולהציק לבני, ואני אפגע מפניהם! לא, היה לא תהיה כזאת! היא רעה ממני. הן אני לא אשקר”. ומיד גמרה לנסוע בעצם יום-הולדת את קריווא אל בית אישה; שם תשחד את המשוררים, תערים ותרמה ככל אשר תוכל, אך ראה תראה את בנה ואתהוים את חומת המרמה והפחש, אשר בנו ויקיפו בה את הילד האמלל.

במשבתיה אלה נסעה אל חנות של כלי-משחק ותקן שם חפצים הרבה ותסדר בלבה את המעשה אשר תעשה: מחר תשכים בבקר ותבוא אל בית אלקסי אלכסנדרוביץ' בשמונה שעות, והוא בודאי לא ישכים קום כל-כך, וכסף יהי מוכן בידיה לתת לשומר-הסף ולמשרת, למען יתנוה לבוא. את צעיפה לא תסיר, אך תאמר, כי שלוחה היא מאת סנדקו של קריווא וכי מצפה היא להעמיד את הצעצועים אצל מטת הנער, רק את הדברים אשר תאמר לבנה לא סדרה בלבה: הרבה יגיעות יגעה ולא מצאה את הנוסחה הראויה לה.

ממחרת בשמונה שעות בבקר יצאה אנה מתוך מרכבה שזיקה ותצלצל במבואו הגדול של הבית, אשר לפני ימים לא כבירים היה ביתה.

– לכה וראה מה היא מבקשת. הנה איזו גברת שם, – אמר קפיטוניץ', אשר עוד לא הספיק ללבש את בגדיו ורק אדרת שם עליו וערדלים על רגליו, וישקף בעד החלון וירא והנה אשה, שפניה מקסים בצעיף, עומדת אצל הדלת. כמעט פתח עוזרו של שומר-הסף, איש צעיר שלא נודע לאנה, מהרה ונכנסה ונתנה לו שטר שלשה רבליים, שהוציאה מתוך המופה.

– קריווא... קריווא... קריווא... אנה איבנובנה, – אמרה בשפתים ממהרות ותחל ללכת הלאה. עוזרו של שומר-הסף התבונן בשטר-הכסף ועם-זה עצר אותה אצל הדלת השנית, דלת-הזכוכית.

– אל מי תאמרי ללכת? – שאל אותה.

אך היא לא שמעה את דבריו ולא ענתה מאומה.

קפיטוניץ' ראה, כי האשה הנכריה נבוכה, ויצא אליה בעצמו ויתן לה לבוא בפתח וישאלה לחפצה.

– מהנסיך סקורודומוב לִּסְרֵגֵי אַלְקְסֵייבִּיץ' – אמרה אנה.

– האדון הצעיר עוד לא קם – אמר שומר-הסף ויתבונן בה בשום-לב.

אנה לא יכלה לשער, שפרוודור הבית, אשר ישיבה בו תשע שנים ואשר לא נשתנה בו, בפרוודור הזה, דבר מיום עזבה את ביתה, יעשה עליה לשם עז כזה. זכרונות שונים, משמחים ומדאיבים, התעוררו בקרבה זה אחר זה, ורגע אחד שכחה, מה חפצה פה.

– הטוב בעיניך להמתין קצת? – אמר קפיטוניץ' בהסירו מעליה את אדרתה, אדרת-חרף קצרה.

אבל אחרי הסירו את אדרתה שם עינו על פניה ויכירה ויגחן לפניה גחינה עמקה בלי דבר דבר.

– הואילי-נא ועלי, גבירתי המרוממה, – אמר אליה.

היא רצתה לאמר דבר, אך לא יכלה להוציא גהה מפיה, כמו נפסק קולה, ותשם עינה על הזקן פאָלְשֵׁקָה ומבקשת רחמים ותעל במעלות בצעדים מהירים וקלים. וקפיטוניץ' מהר אחריה בקומה כפופה וילך הלוך והאָחַז בערדליו במדרגות ויתאמן להקדים ולעלות לפנייה.

– המורה שם, אולי איננו לבוש עוד. הנני להודיע.

אנה הוסיפה לעלות במעלות הידועות לה ולא הבינה מה שדבר אליה הזקן.

– הנה, שמאלה הואילי-נא. סלח-נא על כי לא נקי פה. האדון עתה בחדר-הדרגש הקודם, – אמר שומר-הסף וישאף רוח בכבדות. – הואילי-נא והמתני קצת, גברתי המרוממה, ואני אלך ואראה מה שם, – אמר ויקדם לעלות ויפתח את הדלת הגבוהה ויבוא פנימה ויסגרנה מאחוריו. – ואנה עמדה מלכת. – ברגע זה נעורו, – אמר שומר-הסף בשבוש מאחרי הדלת.

הדברים יצאו מפיו ואנה שמעה קול ילד מפהק ונתפר את קול בנה בפהוק זה, ומיד ראתה את דמותו לנגד עיניה וכמו חי עמד לפנייה.

– הניחה לי, הניחה, גש הלאה! – אמרה בשפתים מהירות ותבוא בפתח הגבוה. מימין לפתח עמדה מטה, והנער ישה עליה כנכון לקום, ועליו אך כלתת פתוחה, וקָפָה את גייתו הקטנה אל עבר פניו ונתַּקְטַק יגמור את פהוקו. ברגע שנשקו שפתיו זו בזו הופיע עליהן צחוק קל של מתנמנם

מטוב-לב, ובצחוק זה חזר ושכב בשובה ונחת.

– סריוו'א! – לחשה לו ותקרב אליו בלאט.

בימי פרידתם ובעזר רגשי האהבה לו, אשר מלאו את לבה בימים האחרונים, ראתהו בדמיונה בן ארבע שנים, כי בתמונה זאת אהבה אותו ביחוד. אבל הוא לא היה עוד כזה גם ביום עזבה אותו, וממילא נתרחק עוד יותר מדמות ילד בן ארבע שנים, כי גדל הרבה וגם קָשש בימים ההם. מה זאת! – אמרה בלבה. מה דָלו פניו, מה קצרו שערותיו, מה ארכו ידיו! מה מאד נשתנה מאז עזבי אותו. אבל בכל-זאת ראתה היטב, כי הוא זה, הוא בנה בתבנית ראשו, בצוארו הקטן והרך ובכתפיו הקטנות והרחבות.

– סריוו'א! – לחשה שנית, והפעם באזנו ממש.

הנער חזר והתרומם וישען על מרפקו ויִסֵב ראשו במבוכה כה וכה כמפשה דבר ויפקח את עיניו. סיקונדות אחדות הביט בעינים שואלות, החרש והקֵבט אל אמו, אשר עמדה לפניו כלי-נוע, ואחרי-כן חָך מטוב-לב ועוד הפעם עצם את עיניו הנאחזות כשָנה וחזר ונפל, אך לא לאחוריו כבראשונה, כי אם לעֵבְרָה, אל מול ידה.

– סריוו'א! בני, מחמדי! – אמרה בנשימה קצרה ותחבק בידיה את גותיה הרכה. – אמי! – אמר בהתנועעו תחת ידיה, כדי לנגוע בהן בכל אחד מחלקי גותיו.

בבת-צחוק מתוך שָנה ובעינים עצומות עוד אחז בידיו הקטנות והתפוחות דרך גב מטתו בכתפי אמו וידבק בה נִעְנֵק לה מהריח הנעים והמהם המְיָחֵד, אשר ישפיעו רק ילדים מתנמנמים, ויחכך את פניו בצוארה ובכתפיה.

– ידעתי, – אמר בפקחו את עיניו. – היום יום-הולדתי. ידעתי, כי תבואי היום. כרגע אקום.

ובאמרו זאת התחיל מתנמנם.

אָנה התבוננה בו בתאות-נפש וטרא, עד-כמה גדל ועד-כמה נשתנה בימים אשר לא היתה עמו בעיר. במקצת הכירה ובמקצת לא הכירה את רגליו החלופות, שנראו מתחת לשמיתו והיו גדולות הרבה מבראשונה, וכן הכירה את לחייו שִפְחָשו ואת ציציות-קדקדו הגוזזות והקצרות, שהיתה רגילה כל-כך לנשקו במקום הזה. את כל אלה משהה ולא יכלה לְדַבֵּר דָבָר, כי דמעות שמו מחנק לצוארה.

– ולמה זה תבכי, אמי? – אמר הנער בהקיצו לגמרי. – מה תבכי, אמי? – קרא בקול-בכי.

– לא אבכה עוד... בוכה אני משמחה. הן לא ראתיך זה ימים רבים. לא אוסיף, לא אוסיף, – אמרה ותתאפק ותסב פניה ממנו. – אבל עת לך ללבוש את בגדיך, – הוסיפה אחרי שתיקה קצרה, כאשר התחזקה, ותשב אצל מטתו על הכסא, אשר הושמו עליו בגדיו.

– איככה תלבש בימים האלה בלעדי? איככה... – התחילה מדברת אליו דברים פשוטים בקול שמחה, אך לא עלתה בידה, ותסב פניה עוד הפעם.

– במים קרים אינני רֹחֵץ, אבא צוה עלי, אשר לא ארחץ בקרים. ואת נסילי לוקיץ' לא ראתי? עוד מעט יבוא. אך הנה ישבת לך על בְגָדֶי.

סריוו'א צחק בקול גדול והיא הביטה אליו ותצחק צחוק קל אף היא.

– אמי, מחמדי, יונתי! – קרא בקול גדול ויפל עליה ויחבקנה, כאלו אך ברגע ההוא, בראותו את בת-צחוקה, הִבְרַר לו כראוי מה שקרה.

– בזאת אין צָרֵךְ, – אמר ויסר את מגבעתה מעל ראשה ויוסף לנפול עליה ולנשק לה, כאלו נראתה אליו שנית פתאם.

– אך מה שערת על-אודותי? לא דמית, כי מְתִי?

– מעולם לא האמנתי לזאת.

– לא האמנתי, ידידי?

– ידעתי, ידעתי! – קרא כדרכו ויאחז בכף-ידה, אשר משהה בחבה את שערו, וילחץ את צדה הפנימי של כפה אל שפתיו ויִשְׁקֶה.

ל

נסילי לוקיץ' לא הבין בראשונה, מי האשה הזאת, אך כאשר נודע לו מדברי השיחה, כי היא אֵם הנער, אשר עזבה את בעלה ואשר לא ראה עד כה, – כי משמרתו נִתְּנָה לו אחרי צאתה מן הבית, – לא ידע מה עליו לעשות, היש לו להכנס לחדר אם אין, ואם לא מוטב לו, שיגיד זאת לאֶלְקָסִי אלכסנדרוביץ'. לבסוף גמר, שחובתה היא לעורר את סריוו'א ולהקימו בשעה הקבועה, ועל-כן אין לו לשים לב לדעת מי יושב שם, אם אמו היא או אשה אחרת, כי חֵיב הוא לעשות את המוטל עליו, וילבש את בגדיו ויגיש אל הדלת ויפתחה.

אבל הגפופים והגשוקים שבין האם ובנה וצלצלי קולותיהם ותכן דבריהם הזקיקוהו להמנע מעשות כן. הוא נענע בראשו ויאנח ויצא ויסגור את הדלת מאחוריו. "אחכה עוד עשרה רגעים", אמר בלבו וישתעל וימח את דמעותיו.

ומשרתי הבית היו נבוכים ונרגזים. הדבר נודע לְקֵלֶם, כי באה הגבירה וכי קפיטוניץ' נתן לה להכנס וכי היא עתה בחדרו של סריוו'א, והם ידעו, כי אדוניהם נוהג לבוא בעצמו בשעה התשיעית אל החדר הזה, ויבינו, כי הוא ואשתו פגישתם רעה ואין לתת להם להפגש. קורני, משרתו המְיָחֵד של אֶלְקָסִי אלכסנדרוביץ', ירד אל עזרת שומר-הסף וישאל, מי נתן לה לעבר וכיצד נהיתה זאת, וכאשר הִגֵּד לו, כי קפיטוניץ' קבל אותה וינהגה ויביאה אל חדר בנה, הביע נויפה לזקן הזה. השומר הזקן לא ענה דבר, אך כאשר אמר לו קורני, כי מן הדין הוא שיגרשוהו על המעשה הזה, קפץ עליו וינופף ידיו אצל פרצוף פניו של קורני ויאמר אליו:

– אתה בודאי לא היית נתן לה לבוא! עשר שנים עבדתיה, ורק טוב וחסד עשתה לי, ואתה כאין הוא בעיניך לאמר לה: הואילי-נא וסורי מזה! אתה מבין בפוליטיקה זו יפה מאד! כן הוא! מוטב לך לזכור את מעשיך, לבז בו בבית אדוניך ולהוציא את אדרות-החרף מן הבית!

– פרא אדם! – אמר קורני בבוז ויסב פניו אל האומנת, אשר נכנסה ברגע ההוא. – שפטי את, מְרִיה יִפְמוֹכְנָה, – אמר אליה, – הוא נתן לה לעבור ולא הגיד לאיש. עוד מעט ויִצָא אֶלְקָסִי אלכסנדרוביץ' וילך אל חדר-הילדים.

– ענינים טובים הם! – אמרה האומנת. – אך אתה, קורני נסילייביץ', עֵצְרָהו-נָא, אעַת אדונינו, מעט, ואני ארוץ ואוציאה משם, אתחכם לה ואוציאה. אכן ענינים טובים הם!

כשנכנסה האומנת לחדר-הילדים, סִפֵּר סריוו'א לאמו מעשה שהיה בו ובנדינקה, שנפלו שניהם יחדו בשוטם מראש הר ובנפלים התהפכו שלש פעמים. אנה שמעה את קולו וראתה את פניו, שנשתנו לרגעים ל-פי תכן הרצאתו, והרגישה את ידו, שלא זה מידה, אך את דבריו לא הבינה. רק רעיון אחד ורגש אחד היו בה, כי עליה ללכת משם ולעזוב. גם את קול רגלי נסילי לוקיץ' שמעה, בגשתו אל הדלת ובהשתעלו, גם את קול רגלי האומנת; אך היא ירבה כאבן דומם, ולא יכלה לא לפתוח את שפתיה ולא לקום ממקומה.

– גברתי, יונתי! – אמרה האומנת בגשתה אל אנה ותשק את ידיה ואת כתפיה. – אך זאת שמחה גדולה לו ליום-הולדתו. נֶאֱתָ לא נשתנית כלל.

– ואני, יקירתי, לא ידעתי כי את יושבת בבית הזה, – אמרה אנה בהתחזקה רגע אחד.

– אינני יושבת פה, בבית בתי אני יושבת, אך לברך באתי, אנה ארקדייבנה, יונתי!

ופתאם התחילה האומנת בוכה ומנשקת שנית את יד אנה.

וקריוז'א נָרְךְ ברגלי החשופות, הקטנות והבריאות, על יריעת הרצפה, ועינוי הבריקו וכת-צחוק על פניו, ויד אחת אוזחת באמו ואחת באומנתו. חבה זו, שחבבה אומנתו האהובה לו את אמו, היתה לו לששון ולשמחת-לבב.

– אמא! היא מרבה לבוא אלי, ובבואה... החל הנער לאמר דבר. אך עמד מַדְבֵּר בראותו, כי האומנת לחשה דברים לאמו, ועל-פני אמו נראו אותות פחד וכעין בושה, מה שלא עלה יפה כלל לפנים האלה.

והיא נגשה אליו ואמרה לו: – מחמדי!

היא לא יכלה לאמר לו, כי היא יוצאת מיד, אך פניה הביעו לו זאת, והוא הבין היטב. – מחמדי, – אמרה שנית וקראה לו בשם-החבה, שהיה שגור בפיה בדברה אליו בעודנו קטן, – הן אתה לא תשכחני? אתה... – אך יותר לא יכלה להוציא מפיה.

כמה מלים מצאה אחרי-כן, שהיתה יכולה לאמר לו בהפרדה מאתו. אך באותה שעה לא ידעה ולא יכלה לִדְבֵּר דבר. אבל סריוז'א הבין כל מה שרצתה לאמר לו. הוא הבין, כי אשה קשת-רוח היא ואהבת היא אותו. גם מה שלחשה לה האומנת לא נכחד ממנו. לאזניו הגיעו המלנם: "תמיד בשעה התשיעית", ויבן, כי הן מִקְנֻט לאביו וכי אין לאמו ולאביו להזדמן יחד. כל זאת הבין, אך דבר אחד לא יכול להבין: בגלל מה נראו פחד ובושה על פניה?... הלא אין בה אשם, ועם זה היא יראה ומתביישת. נפשו חפצה לשאלה שאלה אחת, שעל-פי תשובתה עליה היה מתברר לו כל אותו הענין, אך לא ערב לבבו לעשות כן, כי ראה, אשר צר לה, ותחס נפשו עליה, ויִשְׁחֹץ אליה ויאמר לה בלחשיה:

– אל תִּקְפְּזִי ללכת. הוא לא ימחר לבוא.

אנה סלקה אותו מעט מאצלה בחפצה להתבונן, אם יודע הוא בעצמו מה שהוציא בשפתו, ופניו המלאים פחד הביעו לה, כי אמנם פָּנָּן לאביו, ולא עוד אלא שהוא כמו שואל אותה, מה יהי אביו בעיניו מעתה.

– סריוז'א, יקירי, – אמרה אליו, – אֶהְבֵּךְ אותו, טוב וישר הוא ממני, ואני חטאתי לו. כאשר תגדל, תתבונן בזה.

– אין טוב ממך!... – קרא הנער בדמעה מנהמת-לבו ויחזק בכתפיה וילחצנה אל גותיו ככל פחו, וידיו רעדו מרב יגיעתן.

– מחמד-נפשי, בני הקטן! – אמרה אנה והתחילה בוכה בלחש כמוהו, כאחת הילדות.

ברגע ההוא נפתחה הדלת ונכנסו 'סילי' לוקיץ'. מאצל הדלת השניה נשמע קול צעדים, והאומנת לחשה בבהלה: "הוא הולך" ותתן לאנה את מגבתה.

סריוז'א נפל על מטתו וכיס פניו בכפיו ויבך. אנה הסירה את ידיו מעל פניו ותשק שנית את את לחייו, שקרטבו בדמעתו, ותצא בפתח ברגלים מהירות, והנה אֶלְקָסִי אלכסנדרוביץ' הולך ממולה, אך בראותו עמד מלכת ויִרְפָּן ראשו.

אף-על-פי שאמרה עליו לפני רגע אחד, שהוא טוב וישר ממנה, תקפוה למראתו געל-נפש ומשטמה וקנאה – שקנאה בו על בנה, שנלקח ממנה ונשאר בידו – בסקרה בסקירה אחת את כל תאריו לכל פרטיו, ותמחר ותתכס בצעיפה ותרַחֵב צעדיה ותצא מן החדר בחפזון וכמעט במרוצה.

את כלי-המשחק, אשר בחרה בחנות ביום אתמול באהבה רבה ובנפש עגומה, לא הספיקה גם להוציא מתוך הצרור וְקָבֵא אותם אתה על מעונה.

לא

בכל עצמת תשוקתה לראות את בנה ובכל הימים הרבים, אשר הרהרה בדבר והכינה את נפשה לזה, לא יכלה לשער את הרשם העז, אשר עשה עליה היריון זהו. בשובה אל המעון, אשר ישבה בו בחד בבית-המלון, לא יכלה זמן רב להבין, מה לה שם. "עתה נגמר כל זה, ואני שבותי לבדידותי", אמרה אל לבה, ומבלי חסיר את צניפה מעל ראשה, ישבה על הכסא, שעמד אצל הקמין, ותכונן את עיניה אל שעון-הברונזה המצב על שלחן בין החלונות ותחל להרהר.

העלמה הצרפתית, אשר הביאו אתם מחוץ-לארץ, באה להליביש את אנה, ואנה הביטה אליה בתמיהה ואמרה: – אחרי-כן. – המשרת רצה להביא לה קהוה, וגם לו אמרה: – אחרי-כן.

המינתק האיטלקית הליבישב את הילדה וְקָשְׁאָה ותביאָה לפני אנה. הילדה הבריאה והמעדנת הניעה, כפעם בפעם בראותה את אמה, את זרועותיה החשופות, זרועות קטנות מְקֻשְׁקֻשׁות בפטילים דקים, ותפשו כפיה לְמֻשָּׁה ותצחק בפיה הקטן קָסֶר-השנים, וכדג סנספרייו חתרה בכפיה נְאֻשָּׁה בהן בין קפולי שמלתה המגהצת. למראיה אי-אפשר היה להמנע מצחוק ומנשוק לה; אי-אפשר היה להמנע מהושיט לה אצבע ומתת לה לאחוז באצבע זאת ולהשמיע קול-צהלטה ולפזז בכל גופה; אי-אפשר היה להמנע לתת לה לנשק את השפתים על-פי דרכה, כלומר, לאחוז בהן בפיה הקטן. כל זאת עשתה אנה, גם על זרועותיה לקחה אותה, גם הביאה אותה לידי פוזה, גם נשקה את לחיה המתוקה ואת מרפקי-זרועותיה החשופים; אך למראיה הילדה הזאת הִבְרָר לה עוד יותר, כי רגש-חבה זה לא היה ראוי גם לשם אהבה לְעֵמֶת רגשי אהבתה לִסְרִיוז'א. נעימה היתה הילדה הזאת במראיה ובכל תנועותיה, אך בכל-זאת לא נקשרה נפש אנה בנפשה. כי את כל פת-האהבה, שהיה אצור בקרבה בלי מצאו ספוק לעצמו, הקדישה לילד הראשון, לבן האישי, אשר לא אֶקְבָּה מעולם; והילדה נולדה בשעת צרות קשות, ולא שקדו עליה גם בְּשֻׁעֹר אחד ממאה במה ששקדו על אותו הילד הראשון. מלבד זאת עוד לא היתה הילדה אלא עֲתִידָה להמנות בבנות-האדם, וסריוז'א כבר היה כמעט לאדם שנתבגר, לאיש אָהוּב לה; כבר נלחמו בקרבו רעיונות ורגשות; כבר הבין הרבה ויאהב אותה ויהי לה לשופט, – אמרה בלבה בזכרה את דבריו ואת מבטי-עיניו. ועם כל זה הִבְדֵּלָה ממנו לעולם לא רק במקום, כי-אם גם ברוח, ולא יכלה לתקן זאת עוד.

אנה מסרה את הילדה למיניקתה ותשלחה ותפתח את הַמִּדְלָיוֹן, אשר נמצאה בו תמונת סריוז'א בהיותו עוד קטן כמעט כילדה הזאת. אחרי כן קמה ותסר את מגבתה ותקח מעל אחד השלחנות הקטנים אֶלְבִּים, אשר נמצאו בו תמונות בנה מזמנים שונים, ובחפצה להשוותן זו לזו הוציאה אותן אחת לאחת. ככה הוציאה את פֶּלֶן, ורק אחת נשארה בתוך האלבים, והיא היתה המְאָחֶרֶת והטובה מִפֶּלֶן. בתמונה הזאת היו פניו מְצִינִים ונעימים לה ביחוד. פעמים אחדות נגעה בידיה הקטנות והמהירות, אשר הרבו להתנועע ביום הוא באצבעותיהן הדקות והלבנות, באחד מקצות התמונה, אך התמונה אהזה במסגרתה ולא יצאה. תער-סופר לא היה על השלחן, ועל-כן הוציאה את התמונה שבמסגרת הסמוכה לזו(וזאת היתה תמונת ורונסקי בכובע עֵלָּ וּבִשְׁעֵר אֶרֶץ, שנעשתה ברומי) ובה דחפה והוציאה את תמונת בנה. "הנהו!" אמרה בלבה בראותה את צורת ורונסקי, ופתאם זכרה, בשלמי זה לבה ביום ההוא. מאז הפקד לא זכרה אותו אפילו פעם אחת. אך בראותה את צורת פניו המלאים עז ונדיבות, הידועים לה והחביבים לה כל-כך, גברה אהבתה לו פתאם.

"אבל איהו? איכה יעזבני לבדי ברב צרותי?" אמרה בלבה פתאם ברגש של תרעמת ולא זכרה, כי הסתירה ממנו כל מה שבינה ובין בנה. מיד שלחה אליו לבקש מאתו, שימחר ויבוא אל מעונה, ובנפש עורגת לו סדרה מראש את כל הדברים, אשר תאמר אליו היא, ואת דברי האהבה, אשר יביע לה הוא לנחמתו, ותחכה לו, שיבוא כרגע. אך שלוחה אמר לה בשובו, כי אורח יושב אצלו, כי בכל-זאת יבוא מיד וכי צוה לשאלה, אם תוכל לקבלו יחד עם הנסיך יִשְׁכֵּבֵן שבא לפטרבורג. "לא לבדו יבוא, אף-על-פי שלא ראה אותי משעת סעודת-הצהרים שביום אתמול", אמרה אנה בלבה; "לא אוכל להביע כל רוחי לו בבואו, כי עם יִשְׁכֵּבֵן יבוא". ופתאם עלה על לבה הרעיון המְשֻׁנֵּה, כי אפשר, שהוא אינו אוהב אותה עוד.

וזכרה את דברי הימים האחרונים לפרטיהם, נדמה לה, שבְּכֵלֶם מצאה ראות לרעיון הנורא הזה: גם במה שלא סעד אתמול בצהרים בבית, גם במה שדרש ועמד על דעתו, שישבו בפטרבורג בחזרים מִקְהֵדִים, וגם במה שאמר לבוא אל מעונה לא יחזירי, כאלו השתמש ולא רצה להתיחד עמה.

"אבל עליו להגיד לי זאת. צריכה אני לדעת זאת. אם אדע זאת, אדע גם מה שיש לי לעשות", זכרה אל לבה בבלי יכלת לשוות בנפשה מה שיהיה לה, כשתדע בְּכָרוּר, שאינו אוהב אותה עוד, ותצלצל אל הנערה המשרתת אותה ותלך אל חדר-לבישתה. הפעם השתדלה בחלוקי שמלותה יותר מכלל הימים ההם, כאלו יכלה לשער, שאם נקעה נפשו ממנה, ישוב לאהבה אותה בשביל שאלה ומקלעות שער נאות לה יותר מהקודמות.

עוד לא הספיקה לגמור את תלבושתה והנה קול פעמון באזניה.

וכשנכנסה לחדר-האחרים, שם יִשְׁכֵּבֵן עינו עליה ראשונה ולא הוא: הוא הסתכל בתמונות בנה, אשר שכחה והניחה על השלחן, ולא נחפז להתבונן אליה.

– מִדְעִים אֲנֹחֵנוּ, – אִמְרָה אֲנֵה וּתְשֵׁם אֶת כֶּהפֶה הַקַּטְנָה בִּכְפֵי-יָדוֹ הַגְּדוּלָה וְהֶרְחָבָה שֶׁל יָשָׁבִין, אֲשֶׁר הִתְפִּישׁ בְּפִנּוֹתָה אֵלָיו, וְכִי־שָׁנְתוֹ שֶׁל גִּדְל-קוֹמָה וְגַם-פָּנִים זֶה הִיָּתָה מְחוּזָה מִלְּשׁוֹנָה. – מִדְעִים אֲנֹחֵנוּ מִהַשְׁנָה הָאֲחֻרְוֹנָה, מִשְׁעֵת מֶרֶוּץ-הַתְּחָרוֹת. – הִבָּה נָא, – אִמְרָה אֵל וְרוֹנְסְקִי וְתַקֵּה מִיָּדוֹ אֶת תַּמוֹנוֹת בְּנֵה, אֲשֶׁר הִסְתַּכֵּל בָּהֶן, וְתַבֵּט אֵלָיו הַבִּטָּה כְּפַדְנִית בְּעֵינַיִם נוֹצֻצוֹת. – וּבִשְׂנָה הַזֹּאת עֲלֵתָה הַתְּחָרוֹת יִפְהָ? אֵי רְאִיתִי בְּשִׁנָּה הַזֹּאת מֶרֶוּץ-סוֹסִים בְּקוֹרְסוֹ שֶׁבְרוֹמִי. אִוֹלֵם אָתָּה אֵינְךָ אֹהֵב אֶת חַיֵּי חוֹץ-לְאָרֶץ, – אִמְרָה בַּת-צַחוּק שֶׁל רִצּוֹן. – אֵי יִדְעִיתִי אוֹתָךְ וְאֵת טַעֲמְךָ כַּכֵּל דְּבַר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּפְגַּשְׁנוּ אַךְ פְּעָמִים מַעֲטוֹת.

– עַל זֹאת אֵי מַצְטָעָר, כִּי טַעֲמֵי רַע עַל-פִּי רַב, – אָמַר יָשָׁבִין וַיִּשְׁחַךְ אֶת קַצְוֵה שַׁפְמוֹ הַשְּׂמַלְאִי.

אַחֲרֵי דְבָרוֹ זָמַן מַעֲט וְאַחֲרֵי רְאוֹתוֹ, כִּי שָׁם וְרוֹנְסְקִי עֵינָיו עַל הַשַּׁעוֹן, שָׁאַל אוֹתָהּ יָשָׁבִין, אִם תִּשָּׂא עוֹד הָרַבָּה בְּפַטְרִיבּוּרְג וְיִזְקַף אֶת קוֹמָתוֹ הַגְּדוּלָה וְיִשְׁלַח יָד אֶל כוֹבָעוֹ.

– כִּמְקָמָה לִי, שֶׁלֹּא זָמַן רַב, – אִמְרָה בְּמַבּוֹכָה וְתַבֵּט אֵל וְרוֹנְסְקִי.

– אִם כֵּן, לֹא נִתְרָאָה עוֹד פְּהָ? – אָמַר יָשָׁבִין בְּקוֹמוֹ וַיְפַן אֵל וְרוֹנְסְקִי וַיִּשְׂאֵל: – אִיפֹה אָתָּה טוֹעֵד בְּצִהְרִים?

– בּוֹא-נָא לְסַעוֹד אַצְלוֹנוּ, – אִמְרָה אֲנֵה בְּאִמְרַיִךְ לִבֵּב, וְכִמּוֹ קַצְוֵה עַל עַצְמָה עַל מְבֹכָתָהּ, וְעַם-זֶה הָאֲדִימָה כַּכֵּל פְּעַם בְּהַרְאוֹתָהּ אֶת מַצְבֵּה לְפָנַי פָּנִים חֲדָשׁוֹת. – סַעוּדָה טוֹבָה אֵין כֶּאֱנָן, אַךְ כָּל-כָּל-פָּנִים תִּרְאֶה אוֹתוֹ, אִם תַּסַּעֵד פֹּה. מַכֵּל חֲבָרִיו שֶׁבְגָדוֹד אֵין אִישׁ אֹהֵב לוֹ לְאֲלֻקְסֵי כִמּוֹךְ.

– כַּכֵּל לְבַי, – אָמַר יָשָׁבִין בַּת-צַחוּק, אֲשֶׁר רָאָה וְרוֹנְסְקִי עַל-פִּיהָ, כִּי טוֹבָה אֲנֵה בְּעֵינָיו מְאֹד.

יִשָּׁבִין הַתְּפִטֵּר וַיִּצָּא, וּרוֹנְסְקִי נִשְׂאָר מֵאֲחָרָיו.

– הֲגַם אָתָּה נוֹסַע עִמּוֹ? – אִמְרָה אֵלָיו אֲנֵה.

– כִּבֶּר אֲחַרְתִּי, – עֲנָה וְרוֹנְסְקִי. – לָךְ-לְךָ! וְאֵי אֲשִׁיגְךָ מֵהֶר, – קָרָא אֵל יָשָׁבִין.

אֲנֵה חֲחֻזִיקָה בְּיָדוֹ וְתַבֵּט אֵלָיו בְּלִי גָרוּעַ עֵין מִמֶּנּוּ וְתִבְקֵשׁ בְּלִבָּה דְּבָרִים לְעַצְרוֹ בָּהֶם מַלְכַת אַחֲרֵי יָשָׁבִין.

– הַמְתִּיבָה, יֵשׁ לִי לְאָמַר לָךְ דְּבַר, – אִמְרָה וְתֵאֵחָזֵךְ בִּידוֹ הַקַּצְרָה וְתִלְחֹצָה אֶל צִוְרָהָ. – הָאֵם לֹא רְעוּתִי לְעֲשׂוֹת בְּקַרְאִי לוֹ לְסַעוֹד עִמּוֹ?

– הִיטְבַת מְאֹד לְעֲשׂוֹת, – אָמַר לָהּ בַּת-צַחוּק שֶׁל מְנוּחָה וַיִּגְדַּל אֶת שְׁנָיו הַצַּפּוֹפוֹת וַיִּשְׁק אֶת יָדָהּ.

– אֲלֻקְסֵי, הָאֵם לֹא נִשְׂאָה לְבֶן מֵאָחְרָיִךְ? – אִמְרָה בִלְחֹצָה אֶת יָדוֹ בְּשַׁתִּי יְדֵיָהּ. – אֲלֻקְסֵי, נְלֹאִיתִי נִשְׂוֹא פֹה. מְתִי נִצָּא?

– מְהָרָה, מְהָרָה. גַּם לִי הָיוּ חָיִינוּ פֹה לְמִשְׂאָ כִבֵּד, – אָמַר וַיִּפְשׁוּט אֶת יָדוֹ לָהּ.

– לָךְ, לְךָ! – אִמְרָה לוֹ דֶּרֶךְ קִפְדָּה וְתַט מַעֲלִיו בְּמַהֲרִית.

לֵב

בְּשׁוּב וְרוֹנְסְקִי הִבִּיתָה עוֹד לֹא מִצָּא שֵׁם אֶת אֲנָה. מְהָרָה אַחֲרֵי צִאוֹתוֹ עִם יָשָׁבִין בִּאֵה אֵלֶיהָ אֲשֶׁה אֲחַת – כֵּךְ אָמְרוּ לוֹ – וְשִׁתִּיחַן יִחַד יִצָּאוּ בְּמִרְכָּבָה. מִה שֶׁלֹּא הִגִּידָה לוֹ, אֲנֵה הָיָה כְּנֹנֵה לְנַסְיוֹעַ, מִה שֶׁבוֹשָׁשָׁה לְשׁוּב, מִה שֶׁיִּצָּאָה גַם בְּפָקֶךְ וְלֹא הִגִּידָה לוֹ, אֲנֵה הָיָה נוֹסַעַת – כֵּל זֶה יַחַד עִם סַעֲרַת-רוּחָה שֶׁקָּבְעָה עַל פְּנֵיהָ בְּיוֹם הָהוּא בְּפָקֶךְ, וְעַם זָכֵר הָרִגְזָה שֶׁנִּרְאָה עַל פְּנֵיהָ, כִּשְׁחַטְפָּה מִיָּדוֹ כִּמְעֵט בְּחַזְקָה אֶת תַּמוֹנוֹת בְּנֵה לְעֵינַי יָשָׁבִין, הָעֵיר בּוֹ רַעֲיוֹנֵי-דָאגָנָה, וְיִגְמוֹר, כִּי עֵלָיו לְדַבֵּר עִמָּה בּוֹהַ בְּשַׁפְּה בְּרוּרָה, וּיַחֲכֶה לָהּ בְּחֻדְרֵי-הָאוֹרְחִים. אַךְ לֹא לְבַדָּה שִׁבָּה, כִּי הִבְיָאָה עִמָּה אֶת דּוֹדָתָהּ, עַלְמָה זְקֵנָה מְבַנּוֹת הַנְּסִיכִים הָאוֹבִילוֹנְסְקִים, אֲשֶׁר בִּאֵה אֵלֶיהָ בְּפָקֶךְ וְאֲשֶׁר נָסַעָה אֶתָּה אֲנֵה לְקַנּוֹת צַרְכֵי-בֵית. אֲנֵה כִּמוֹ לֹא שְׂתָה אֶת לְבָהּ אֵל פְּנֵי וְרוֹנְסְקִי הַמְּבִיעֵים דָּאגָנָה וְשִׂאֵלָה וְתַסַּפֵּר לוֹ בַּפָּנִים שֶׁמַּחֲסִים, אִיזָה דְּבָרִים קַנְתָּה לוֹ הַיּוֹם בְּפָקֶךְ. אַךְ הוּא רָאָה, כִּי אִיזָה דְּבַר מֵתְחַלְלֵל בֵּה: כַּכֵּל פְּעָם, שֶׁנְּכַוְנּוּ עֵלָיו עֵינָיה הַנוֹצֻצוֹת, נִשְׁקָפָה מֵהֶן שִׁימַת-לֵב עוֹה, וּבְדַבְרֵיהָ וּבְתַנּוּעוֹתֶיהָ נִרְאוּ הַמַּהֲרִית וְהַתְּחָנִּית וְהַהוֹד הַמִּיָּחֵד, אֲשֶׁר נִגְרַר אַחֲרֵיהֶם כָּל-כֵּךְ בִּימֵי קְרִבְתָם הָרֵאשׁוֹנָה וְאֲשֶׁר הֶרְגִּיזוּהוּ וְהִבְהִילוּהוּ בִּימֵים הָאֲחֻרּוֹנִים.

הַשְּׁלַחן נִעְרַךְ לְאַרְבַּעָה. כִּבֶּר נִאֲסָפוּ אַרְבַּעָה אֵלָה וְנוֹכְחוּ לַהֲכַנֵּס אֶל חֹדֶר-הָאֶכֶל הַקָּטָן, וְהֵנָּה בַּא טוֹשָׁקְבִיץ' לְהַגִּיד דְּבַר בְּשֵׁם הַנְּסִיכָה פְּטִי: הַנְּסִיכָה בְּקִשָּׁה מֵאַתָּה עַל-יָדוֹ לְסַלּוֹחַ לָהּ עַל כִּי בִּאָה לְהַתְּפַטֵּר מִמֶּנָּה, כִּי מַחַמַּת חָלִי לֹא בִּאָה, אַךְ בְּקִשָּׁה מֵאַתָּה, שְׂתַּבּוֹא אֵלֶיהָ לְמַצָּא בֵּין חֲצֵי הַשָּׁעָה הַשְּׁבִיעִית לְתַשַּׁע שְׁעוֹת. וְרוֹנְסְקִי שָׂעוֹת. וְרוֹנְסְקִי שָׂעוֹת. וְרוֹנְסְקִי שָׂעוֹת, זֶה הַשְּׁעוֹת עַל הַשְּׁתֵּדּוֹת מִקְדַּמְתָּה, שֶׁלֹּא תִּמְצָא אִישׁ זֶר בְּבֵית בְּבוּאָה שְׂמָה; אַךְ אֲנֵה כִּמוֹ לֹא הִתְבּוֹנְנָה בּוֹה.

– צַר לִי מְאֹד, כִּי דוּקָא בֵּין שֵׁשׁ שְׁעוֹת וְחֲצֵי לְתַשַּׁע שְׁעוֹת לֹא אוֹכֵל לְבוֹא, – אִמְרָה אֲנֵה בַּת-צַחוּק דְּקָה מְאֹד.

– הַנְּסִיכָה תַצְטַעֵר הֶרַבָּה.

– גַּם אֵי מַצְטַעֵרְת.

– בּוֹדָאִי תַסַּעֵי לְשִׁמוּעַ זְמַרְת פִּטֵּי, – אָמַר טוֹשָׁקְבִיץ'.

– פִּטֵּי? רַעֲיוֹן טוֹב הָעִירוֹת בֵּי. חֲשַׁקָה נַפְשִׁי לְנַסְיוֹעַ, אֱלוֹ יִכְוֹלִיתִי לְמַצָּא תָא.

– אֵי יִכְוֹל לְהַמְצִיא, – אָמַר טוֹשָׁקְבִיץ'.

– מַאֵד מַאֵד אֲחֻזִיק טוֹבָה לָךְ, אִם תִּמְצָיא, – אִמְרָה אֲנֵה. – רִצּוֹנְךָ שֶׁתַּסַּעֵת עִמּוֹ?

וְרוֹנְסְקִי נִגְעַת כְּתוֹפֵי בַצִּנְעָה מְרָבָּה. מַעֲשֵׂי אֲנֵה נִפְלְאוּ בְּעֵינָיו וְלֹא יִכְוֹל לְהַבִּיבָם. לָמָּה זֶה הִבְיָאָה אֶתָּה הָעֲלֵמָה הַזְקֵנָה, לָמָּה זֶה הוֹמִינָה אֶת טוֹשָׁקְבִיץ' לְסַעוֹדֵת-הַצַּהֲרִים, וּבִיּוֹתֵר הַתִּפְלֵא עַל-דְּבַר הַתָּא, אֲשֶׁר שְׁלַחָה אוֹתוֹ לְמַצָּא לָהּ. כַּלּוֹם עֲלֵתָה עַל דַּעְתָּה, שֶׁתַּסַּע לְזַמְרַת פִּטֵּי אֵל הִתְיַאֲטֵרוֹן, בְּשַׁעֵה שְׁכַל מִדְעֵיהָ יְהִיו שָׁם? בְּעֵינַיִם מְבִיעוֹת תְּמִיהָה הִבִּית אֵלֶיהָ, אַךְ הָיָה הַשִּׁיבָה עַל זֶה מְבַטָּשָׁה הַעוֹן, מַבְטֵ מְבִיעַ שֶׁמַּחָה בְּמַקְצַת וּמְקַרֵי-נִפְשׁ בְּמַקְצַת, אֲשֶׁר לֹא יִכְוֹל וְרוֹנְסְקִי לְהִבִּין, מַה צַּפּוֹן בּוֹ בְּאַמְתָּה. בְּשַׁעֵת-הַסַּעוּדָה שֶׁמַּחָה אֲנֵה שְׂמַחַת אִישׁ עֵרוֹךְ לְמִלְחָמָה; הָיָה כִּמוֹ הִתְיַפְתָּה גַּם לְפָנַי טוֹשָׁקְבִיץ' גַּם לְפָנַי יָשָׁבִין. אַחֲרֵי הַסַּעוּדָה, כִּאֲשֶׁר נָסַע טוֹשָׁקְבִיץ' לְבַקֵּשׁ תָּא, וַיִּשָּׁבִין הַלָּךְ לוֹ לְעֲשׂוֹן, יָרַד עִמּוֹ וְרוֹנְסְקִי לְתוֹךְ הַמְדוֹר הַתְּחַתּוֹן אֶל הַחֹדֶר הַמִּיָּחֵד לוֹ. אַחֲרֵי שְׁבֹתוֹ שָׁם זָמַן מַעֲט שֶׁבּ וְעָלָה בְּמַרְצָה אֶל הַמְדוֹר הַשְּׁנַי. אֲנֵה לְבִשָּׂה בֵּין כֹּה אֶת שְׂמֹלְתָהּ הַלְבָנָה, שֶׁמֶלֶת-הַמִּשֵׁי הַמְּקַשֶּׁטֶת בִּפְסִי-קַטִּיפָה וְהַפְתֹּחָה מְעַבֵּר פְּנֵיהָ, אֲשֶׁר תִּפְרָה לָהּ בְּפָרְצוֹ וְתַשֵּׁם עַל רֵאשֵׁה סְלַסְלוֹת לְבָנוֹת יִקְרוֹת, אֲשֶׁר הִקִּיפוּ אֶת פְּנֵיהָ וְהוֹסִיפוּ עָלֶיהֶם חוֹן וַיִּפִּי.

– הָאֲמַנָם תַּסַּעֵי אֵל הִתְיַאֲטֵרוֹן? – אָמַר אֵלֶיהָ וְרוֹנְסְקִי וַיִּנְעָנַע מֵהִבִּית אֵלֶיהָ.

– לָמָּה זֶה תִּשְׁאַלֵנִי בְּקוֹל-פְּחָדִים כֹּזֵה? – אִמְרָה אֵלֶיהָ בְּתַרְעֻמַּת חֲדָשָׁה עַל-דְּבַר אֲשֶׁר הִשָּׁעָה עֵינָיו מִמֶּנָּה. – וְלָמָּה לֹא אַסַּע שְׂמָה?

הִיא עֲשָׂתָה אֶת עַצְמָה כְּאִינָה מְבִינָה פֶשֶׁר דְּבָרֶיו.

– מוֹבֵן מֵאַלְוִי, שְׁאִיִן כֵּל טַעַם לְהִמְנַעַ, – אָמַר בְּפָנִים זוֹעְפִים.

– הִלָּא זֶה גַּם דְּבָרִי, – אִמְרָה אֲנֵה וּבְכּוֹנָה נִמְנַעָה מֵהִבִּין, כִּי מֵהֵתֵל הוּא דְּבָרֶוֹ כְּזֹאת, וְתִזְזוֹק אֶת נַעֲלֵי-יְדָה הָאַרְכֶּה וְהַמְּבֹשֶׁמֶת.

– אֲנָה, הַגִּידִי-נָא, בְּשֵׁם הָאֱלֹהִים, מִה הִיָּה לָךְ? – דְּבַר אֵלֶיהָ תוֹכַחוֹת בְּאוֹתוֹ הַסְגִּנוֹן, שָׁדִיב אֵלֶיהָ אִישָׁה לְפָנֶים.

– אֵינֶנִּי יוֹדַעַת, מַה אָתָּה שׂוֹאֵל אוֹתִי.

– יודעת את, שלא תוכלי לנסוע שמה.

– מפני מה? לא לבדי אסע. העלמה הנסיכית נרנרה נסעה לחלף שמלוחיה, והיא תסע עמדי.

ורונסקי הגיע כתפיו דרך תמיהה וצער גדול.

– האמנם לא תדעי... – החל להשיב.

– אינני רוצה לדעת! – קראה כמעט בקול-צעקה. – אינני רוצה. כלום אני מתחרטת על המעשה אשר עשיתי? לא, ולא. אלו קרני שנית כדבר הזה, שנית כבתחלה, הייתי עושה אך כזה וכזה. אנחנו, אני ואתה, רק שאלה אחת חשובה לנו, והיא: האוהבים אנו זה את זה. וכל הששה אחרת אין לפנינו. על שום מה נפרדנו פה ואיננו יושבים יחדו? ולמה לא אוכל לנסוע אל התיאטרון? אני אוהבת אותך, ולא אשית לב למאומה, גמרה דבריה רוסית ובלשון יחיד ותשמע עיניו עליו וברק מיוחד ומזור לו נראה בהן, – אם רק אתה לא שָׁנִיתָ. מפני מה לא תביט אלי?

הוא שם עיניו עליה וירא את יפי פניה ולבושה, שהיה נאווה לה בכל הימים. אך הפעם הרגיווהו יפיה והוד-לבושה.

– אותו הרגש, שאת מדברת בו, לא יוכל להשתנות בי, ואת יודעת זאת, אך אני מבקש מאתך, שלא תסעי אל התיאטרון, אני מתחנן אליך, – הוסיף לדבר אליה צרפתית ובלשון רבות בקול תחנונים וחבה, אך בעינים מקסרות-חבה.

והיא לא שמעה את דבריו, אך ראתה את מבטו הקר ותען בלגז:

– ואני מבקשת מאתך להגיד לי, על שום מה אין לי לנסוע.

– על כי הדבר הזה יכול לגרום לך מה... – הוא התחיל לגמגם וישתוק.

– אינני מבינה דבר. יִשְׁבִּין לא יבוא לידי ביוון, והנסיכה נרנרה לא נופלת היא מעלמות אחרות. גם הנה היא באה.

לג

זו הפעם הראשונה הקפיד ורונסקי וכמעט קצף על אנה על כי מאנה להבין את מצבה. ורגזו הלך וגדל על כי לא יכול להגיד לה כראוי, מה חרי-האף הזה. אלו בא להגיד לה בפרוש את אשר בלבבו, אזי הצרף לאמר לה:

– אם תבואי בלבושך זה ובחברת בת-הנסיכים המפרסמת הזאת אל התיאטרון, הרי את לא רק מודה בפומבי, כי אשה אובדת את, כי-אם גם מקדשת מלחמה על כל הצבור, או פורשת מן הצבור לעולם.

הוא לא יכול לאמר לה זאת. “אבל איך לא תבין זאת מדעתה, ומה זה היה לה?” דבר אל לבו וְנִרְגַּשׁ, כי כבודה הולך וחסר בעיניו, ובאותה שעה הוא מרבה להכיר, מה רב יפיה.

בפנים נזעמים שב אל חדרו וישב אצל יִשְׁבִּין, וישבין שתה קוניק מהול במי-סְקֵלְטֶר, ורגליו האֲרָפּוֹת פשוטות ומונחות על אחד הכסאות; ויצו ורונסקי, ויביאו גם לו קוניק כזה.

– הנך מדבר ב”מִגְנֹצִי”, סוסו של לְנִקְוֶסְקִי, אכן סוס טוב הוא, ואני איעצך לקנותו, – אמר יִשְׁבִּין אחרי ראותו, כי חברו סרו וזעף, – אמנם אחזיקו תלויים לו קצת, אך רגליו וראשו טובים מאד, אין טוב לך ממנו.

– אני חושב לקנותו, – ענה ורונסקי.

השיחה על-דבר הסוס העסיקה אותו, אך את אנה לא שכח אפילו רגע אחד ושלא בכונה הקשיב לכל קול-צעדה, שעלה מן הפרוודור, והביט לרגעים אל השעון שעל הקמין.

– אנה אֲרָקְדִיבְנָה צוֹתָה להודיע, כי נסעה אל התיאטרון.

יִשְׁבִּין יצק עוד כוס קוניק אל מי-הסְקֵלְטֶר הרוחחים וְיָשֵׁת ויקם וירפס את מעילו.

– הלא נסע עתה גם אנחנו? – אמר בצחוק קל ומקטר תחת שפמו והראה בו בצחוק זה, שהוא יודע על מה רִגְזָה ורונסקי, אלא שאין שֵׁרֶשׁ דְּבָר רגזו חשוב בעיניו.

– אני לא אסע, – ענה ורונסקי בזעפר.

– ואני צריך לנסוע, אני הבטחתי. שלום לך אפוא. אבל יכול תוכל לבוא אל הכסאות, את כסאו של קְרִיסְטִינְסְקִי קח לך, – הוסיף יִשְׁבִּין בצאתו. – לא, כי עסק לי בערב הזה.

“אשה נשואה משא כבד לבעלה, ושאינה נשואה משא כבד יותר”, אמר יִשְׁבִּין בלבו בצאתו מבית-המלון.

כשנשאר ורונסקי לבדו, קם מעל הכסא והתחיל מהלך בחדר.

“איזו תקופה היא? האבִּוּיִמְנֶט הרביעי... גָּזֹר ואשתו שם, ובדואי גם אִמְנו שם. כל העיר שם. עתה נכנסה אנה ותסר את אדרתה הקצרה ותשב בראש התא בתוך חבורתה. טושֶׁקְבִּין, יִשְׁבִּין והעלמה נרנרה” – כן שוה לנגדו את המראה... “ואני למה אתחמק? כלום אני מתירא או כלום הפקדתי את טושֶׁקְבִּין להיות לה להמסכה? על-כל-פנים גנאי הוא לי, הדבר מְגַנָּה ומכער... ולמה זה תביאני במבוכה כזאת?” אמר וינופף ידו.

בתנועת-ידו זאת פגע בשלחן הקטן, אשר עמדו עליו מי-הסְקֵלְטֶר ובקבוק הקוניק, ועוד מעט ודחה אותו; אך בחפצו לאחוז בו הפילו בלא צדיה, וידחף ברגלו בזעף את השלחן ויצלצל.

– אם חפץ אתה לעבוד לי, – אמר אל משרתו המִיָּחֵד לו, – זכור את המוטל עליך, ולא יהי עוד כדבר הזה. עליך לִפְנוֹת.

המשרת ידע בעצמו, כי הוא נקי, ויאמר להצטדק, אך בשומו עינו על אדוניו הכיר בו, כי אין טוב לו משתיקה ויכרע על היריעה ויחל לאסוף את הכוסות ואת הבקבוקים, השלמים עם השבורים.

– לא עליך המלאכה הזאת, שלח הנה את מי שעבודתו בכך, ועתה הכן לי את הפֶּרֶךְ.

ורונסקי נכנס לתיאטרון בשמונה שעות וחצי. מהלך המחזה היה באותה שעה בכל תפפו. המשרת הזקן אשר על דלתות התאים הסיר מעל ורונסקי את אדרתו, וכאשר הפירו קרא לו “הוד-נסיכות” ויאמר לו, כי אין לו לקחת נומר לאדרתו, כי עליו אך לקרא “פיאודור” ודי לו. במסדרון המלא אור לא נמצא איש חוץ מאשר על דלתות התִּקְאִים ושני משרתים שומרים, שהחזיקו אדרות בידיהם והטו אזניהם אל דלת אחת. מבעד הדלת היא, שלא נסגרה כל-צרכה, שנשמע המנגינות המקטעות, שנגנה המקהלה בכל הזודירות הראויה לדבר, וקול אשה אחת, קול דברים ברורים בזמרה ברורה. הדלת נפתחה, ואשר על הדלתות קפץ ועבר בפתח, ובעברו הגיע לאוני ורונסקי חרוז הזמרה, שהיה קרוב לסופו, וישתומם על הקול הנפלא, אך הדלת חזרה ונסגרה כהרף-עין ולא יכול ורונסקי לשמוע את סוף החרוז בסיומה של המזמרת, אך על-פי רעם המחזאות, שנשמע מבפנים לדלת, הבין, שנגמר הסיום המיוחד לה. כשנכנס לטרקלין המלא אור-גַּז של מנורות ופנסים שונים, עוד לא פסק רעש המחזאות. על הבמה התנוססה המזמרת בכתפיה החשופות ובעדיי האבנים היקרות ותאסוף בקדוֹת ובבת-צחוק את צרורות הפרחים, אשר עפו אליה בלי סדרים לפנים ממסגרת הבימה, והִקְטָנוֹר הזוּיק בורועה לעזר לה בעבודה זאת, ותגש אל אדון אחד, בעל שער נוצץ מרב משהה ומחלק לשני צדאים, אשר פשט את ידיה הארפות בעד מסגרת הבימה ויושט לה מין תשורה, – וכל הקהל, יושבי מטה עם יושבי מעלה, בעלי הכסאות והתאים יחדו, המו וידחפו זה את זה אל מול הבימה וְיִצְנְחוּ וימחאו כף, ומנצח-המקהלה עזר ממקום-עמדתו במסירת התשורות ואגב-אורחא תקן

את עניבת צוארו הלבנה. ורונסקי נכנס לבין טורי הכסאות בַּתָּנָן והתחיל פונה כה וכה. בערב הזה כָּנָן לבו פחות מכל פעם אחרת להתבונן בכל הדברים המצויים במקום הזה, שנודעו לו למדי מכבר: בבימה, בשאון הרב ובכל קהל הרואים השונים שבתאטרון המלא מפה אל פה, בקהל הדיוע לו בכללו, שלא היה עשוי למשוך את לבבו.

כבכל פעם נמצאו בתאים גם בערב הזה איזו נשים, שאופיצרים ישבו מאחריהן; איזו נשים מְשֻׁנוּת, מעילי-שרד ומעילים של בעלי-בתים, המון לבושי בגדים צואים בדיוטה העליונה, ואך כארבעים בכל הקהל הגדול הזה נחשבו בעיניו לאנשים ונשים ממש. אל חבורת היחידים האלה שם לבו מיד ועמקן בא במשא-ומתן.

המערכה נגמרה בשעת כניסתו, ועל-כן לא נכנס לתא אָחִיו, כי-אם הלך ובהו לו עד השורה הראשונה ויעמוד אצל הבימה עם קַרְפּוֹחוֹבְסְקוֹי, כי ידיו זה ראה אותו מרחוק ויקרא לו בפנים שוחקים על-ידי דפיקה בעקב-נעלו על כתל-הבימה.

את אנה עוד לא ראה ורונסקי, בכונה השעה עיניו מהביט אל העבר אשר תָּאָה בו, ואת העבר הזה ידע על-פי מבטי העינים המְכַנְנֵת אליה. בזוהרות פנה כה וכה, אך לא אותה בקש בעיניו; בהיותו נכון לכל פגע רע רצה לדעת, אם אין שם אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ'. לטוב לו לא נמצא אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' בערב ההוא בתאטרון.

– אך מעט נשאר כך מדרכי איש-צבא, – אמר אליו קַרְפּוֹחוֹבְסְקוֹי. – מראיך מראה דיפלוּמַט, אָמֵן או כיוצא בזה. – כן הוא, בשווי הביתה מהרת ושמתי עלי פרק, – ענה ורונסקי בבת-צחוק ויוצא במתינות את הַבִּינוֹקֵל מכיסו.

– בדבר הזה אני מקנא בך, זאת לא אוכל פחד. אני בשווי מחוץ-לארץ לובש מיד את אלה – הוא נגע בכַתְּפוֹתיו – ובאותו רגע אני מתגעגע על החפש.

קַרְפּוֹחוֹבְסְקוֹי כבר נואש מורונסקי להעלותו למדרגה צבאית גבוהה, אך עם-זה לא זו מלחֶבְבו, והפעם הסביר פניו אליו ביותר.

– צר לי, כי אחרת לבוא עד שנגמרה המערכה הראשונה, – אמר קַרְפּוֹחוֹבְסְקוֹי.

ורונסקי שמע את דבריו באחת מאזניו ויעבר את הַבִּינוֹקֵל מתאי הדיוטה התחתונה אל התאים השניים ויסתכל בהם. אצל אשה, שמין מצנפת טורקית על ראשה, וקֶרֶת זָקן, אשר הניע עפעפיו בזעם לעיני ורונסקי, שהטת את הַבִּינוֹקֵל הנה והנה, ראה פתאם את ראש אנה, המְעֵטֵר בסלסלות מְרַקְמוֹת והנפלא בפיו הטבעי, נשקף בגאות ובצחוק על שפתים. היא ישבה בתא החמישי שבדיוטה התחתונה במרחק עשרה צעדים ממנו. אצל המעקה ישבה ותדבר עם יֶשְׁבִּין בפנים מוספים קצת לאחור. מצב ראשה על כתפיה הרחבות והיפות ובְרַק עיניה וכל קלסתר פניה, בְּרַק שהתעוררות פנימית והתאפקות נשקפות מתוכו יחד, הזכירו לו את מראיה בשעה שנודמנה לפניו בפעם הראשונה בנשף-המחול במוסקבה, כי כן היה מראיה בנשף ההוא בלי כל-שנוי. אך הפעם העיר בו יפ-מראיה רגש אחר לגמרי. באהבתו לה לא היה עוד כל דבר-סתר, ועל-כן נמצא הפעם בפניה, אשר משך את לבו עוד יותר מבראשונה, גם דרך גנאי לו. היא לא הביטה אל המקום אשר עמד בו, אבל הוא הכיר בה, שכבר הספיקה לראותו.

כאשר כונן שנית את הַבִּינוֹקֵל אל העבר ההוא, ראה, כי הנסיכית נְרִנְרָה אָדָמָה ביותר וצוחקת צחוק מְשֻׁנָה ומביטה לרגעים אל התא הסמוך לה, ואנה מתופפת במניפתה המקפלת על הקטיפה האֲדָמָה, המְהַדְקָה על המעקה, ומביטה אל אחד המקומות, אך אינה רואה ואינה רוצה לראות את אשר בתא הסמוך לה. ופני יֶשְׁבִּין, שישב מאחריה, הביעו מה שְׁהַבֵּעַ עליהם בשעה שהפסיד בְּמִשְׁחָק. בזעף גלוי משך עמק עמק לתוך פיו את קצה שפמו השמאלי והביט באיבה אל התא ההוא.

ובתא ההוא ישבו קַרְטְסוֹב ואשתו. ורונסקי ידע אותם, וגם ידע, כי מקריבים היו הם וְאָנָה. אשת קַרְטְסוֹב, אשה קטנה רוזה, עמדה בתאה, וגבה מְפִנָה אֵל אנה, ותלכּש את האדרת, אשר הגיש לה אישה. פניה היו חורים ומלאים זעם, ונראה, כי היא מדברת בלב נסער. וקַרְטְסוֹב קֶרֶת וברי-א-בשר, הביט לרגעים אל אנה והתאמץ להרגיע את אשתו. כאשר יצאה אשתו משם, התמהמה זמן רב וחפש בעיניו את אנה, ונראה, שרצה להשתחוות לה בצאתו. אך אנה עשתה עצמה, לפי מה שנראה בברור, כאלו לא ראתה אותו, ובפנים מוספים לאחור דברה עם יֶשְׁבִּין, אשר כפף אליה את ראשו המְגֻלָּה; ויצא קַרְטְסוֹב משם בלי קֶדָה, והתא נשאר ריק.

ורונסקי לא הבין בפרטות, מה נהיה בין הקַרְטְסוֹבִים ובין אנה, אך הבין בכלל, כי נהיה דבר שהוא קלון לאנה. זאת הבין על-פי מראה עיניו וביותר על-פי פני אנה, אשר הכיר בהם, כי היא אוספת שארית כזה להתנהג במנוחה, כפי מה שנגמרה בלבה. אף אמנם עלתה בידה להיות שוקטת למראה-עין. מי שלא ידע אותה ואת חבורתה ולא שמע את כל דברי ההשתפות והזעם והתמיהה, שדברו בה הנשים על כי ערבה את לבבה להִרְאֹת בצבור בפומבי בפיה ובתלבושתה זאת, העשויות למשוך את העינים עליה ביותר, התענג על מנוחתה ועל יפיה של אשה זו ולא עלתה על דעתו, שמצבה על-פי רגשותיה הוא כמצב איש מְצַג אצל עמוד-הקלון.

מדעתו בברור, כי קרה מקרה רע, ומבלי דעתו את פרטי הדבר, נסער ללבבו מאד, וילך את אל אחיו, כי קוה, שיִנְדַע לו שם מעט על-אודות הדבר הרע הזה. בכונה בחר לו ללכת שמה דרך המעבר אשר מנגד לתאה של אנה, אך גנש בצאתו מן הטרקלין את ראש-הגדוד, שעבד בו, וראה אותו מדבר עם שנים ממכיריו. בהזדמנו לפניהם שמע את שם קַרְיִינִינִים יוצא מפי אחד מהם וגם ראה, כי ראש-הגדוד מהר לקרא לו בשמו בקול רם, בשימו עינו דרך אזהרה על המדברים עמו.

– אה, ורונסקי! מתי תבוא אל גדודנו? אין אנו יְכוּלִים לתת להפרד מאתנו בלי משתה. קרוב אתה אלינו מכל חברינו – אמר ראש-הגדוד.

– לא אספיק, צר לי מאד, נחכה-נא עד שנודמן שנית, – אמר ורונסקי ויעל במרוצה אל תא אחיו.

הגרפינה הזקנה, אם ורונסקי, המְצִינָה בתלתלים, שמראיהם כען הִפְלָד, היתה באותה שעה בתא אחיו; ואשת אחיו והעלמה הנסיכית סוֹרוֹזְקִינָה פגעו בו במסדרון הדיוטה השני.

נְרִיָה, אשת אחיו, הביאה את סוֹרוֹזְקִינָה אל הגרפינה, ואחרי-כן נתנה ידה לגישה ובלוי הקדמות מְתָרֹת החלה לדבר עמו במה שהעסיק אותו. היא היתה מלאה רגז במדה שלא ראה בה אלא לעתים רחוקות.

– אני אומרת, כי רע ונתעב הוא המעשה אשר עשתה מִדָּם קַרְטְסוֹבָה, לא היתה לה כל רשות לעשות כן. מִדָּם קַרְיִינִינָה... – החלה וריה.

– אבל מה זאת? אינני יודע.

– האמנם לא שמעת?

– הלא תביני, כי אני אהיה אחרון לשומעים זאת.

– וכי יש לך בעולם בריה רעה מזו, מְקַרְטְסוֹבָה?

– אבל מה עשתה?

– אישי ספר לי... היא עלבה את קַרְיִינִינָה. אישה התחיל מדבר עם קַרְיִינִינָה בעד התא וקָבַע עמו קַרְטְסוֹבָה בחרפות ובגדופים. יש אומרים, כי הוציאה דבר מְגֻנָה מפיה בקול רם ותצא מן התא.

– גַּרְף, אמך קוראה לך, – אמרה סוֹרוֹזְקִינָה ותשקף אליו בעד פתח התא.

– אני מחכה לך זה-כמה, – אמרה אליו אמו. – אין לראותך בימים האחרונים.

ורונסקי ראה, כי אמו איננה יכולה להתאפק מִתְּנָךְ מתוך שמחה.

– שלום לך, אמי. הלא אליך הלכתי, – אמר לה בלי תבה יתרה.

– ולמה לא תלך לקדם פני מִדָּם קַרְיִינִינָה? – אמרה אמו צרפתי, כאשר נתנה העלמה סוֹרוֹזְקִינָה הצדה. – הנה היא מעוררת שאון. היא מְשַׁפְּחֵת

– הלא בקשתי מאתך, אמי, שלא תדברי עמי בזה, – אמר בפנים נועמים.

– אני אומרת מה שהפל אומרים.

ורונסקי לא השיב לה דבר, אך אמר מלים אחדות אל העלמה סורוקינה ויצא, ובפתח פגש את אחיו.

– אה, אֶלְקִי! – קרא אחיו. – מה רב התועבה הזאת. אך שוטה היא ולא יותר... הנה אמרתי ללכת אליה עתה. נלכה-נא יחדו.

ורונסקי לא הטה אנו לדבריו, ובצעדים מהירים ירד במעלות. הוא הבין, כי עליו לעשות דבר, אך לא ידע מה עליו לעשות. לבו נסער מכעס עליה, על כי הביאה את עצמה עמו יחד במכוונה גדולה כזאת, וגם מחמלה עליה בגלל מכאוביה, כי רבו מאד, וירד וישם פניו אל תאה של אנה. שם עמד סְטְרֶמוב וידבר עמה.

– תמו טְנֹרִים מן הארץ, – אמר סטְרֶמוב. – לא יִכְאוּ ולא יִמְצָאוּ.

ורונסקי גחן לפניה ויתן שלום לסטְרֶמוב.

– כמִצְמָה לי, כי אחרת לבוא ולא שמעת את הַאֲרֶיָה הנפלאה, – אמרה אנה אל ורונסקי ותשם עיניה עליו, כפי שנדמה לו, בלעג.

– אינני מן הבקיאים בזה, – אמר ויבט אליה בקפדה.

– כמִן כְּנִסֵיךָ יִשְׁבִין, – אמרה בבת-צחוק, – הוא אומר כי פְּטִי מרימה קולה יותר מהראוי.

– תודה לך, – אמרה, בקבלה בידה הקטנה הנתונה בנעל אֶרְכָה את ההודעה, אשר הרים ורונסקי בעדה מן הארץ, ופתאם נודעו פניה היפים, ותקם ותלך אל ירכתי התא.

בתחלת המערכה השניה ראה ורונסקי, כי תאה ריק, ויצא מן התיאטרון, – ובזה העיר עליו לחיטת-תלונה בקרב הנאספים, אשר לשמע קולות המנגנים השתתקו קְלֵם כאיש אחד – ויסע לביתו.

אנה כבר היתה במעונה. כשנכנס ורונסקי אצלה מצא אותה במלבושיה, אשר היו עליה בתיאטרון. היא ישבה על הכסא הראשון, אשר עמד אצל הקיר, ועיניה הביטו נכחה. כבואו שָׁמָה עינה עליו ומיד חזרה וישבה כבראשונה.

– אנה, פנה אליה ורונסקי.

– אתה, אתה האשֶׁם בכל זה! – גערה בו בקול, שדמעו יגון וכעס נשמעו בו, ותקם מעל הכסא.

– הלא בקשתי ממך, הלא התחננתי אליך, כי לא תסעי, כי ידעתי, כי קשה יהי לך...

– קשה! – נתנה עליו בקולה. – אים ונורא! כל ימי לא אשכח זאת. היא אמרה, כי חרפה היא לשבת אתי בשורה אחת.

– דברי אשה פתיה הם, – אמר ורונסקי, – אך למה היה לך להעמיד את עצמך בסכנה זאת, לתת פתחון-פה...

– שנאתי את מנוחתך זאת. לא היה לך להביאני לידי-כך. אלו אהבתי אותי...

– אנה! מה ענין אהבתי לכאן?

– אלו אהבתי אותי, כמו שאני אוהבת אותך, אלו התעניתי בכל אשר התעניתי אני... – אמרה ותבט אליו בפנים מביעים יראה ופחד.

הוא השתתף בצערה, אבל גם חרה לו עליה, ויבטיחה, כי הוא אוהב אותה, כי ראה, שלפי-שעה לא יוכל להרגיעה אלא בזה לבד, ולא הוציא על שפתיו כל דבר-תוכחה, אך בלבו לא חדל להתרעם עליה.

ואת הבטחותיו אלה, הבטחות האהבה, שהיו בזויות בעיניו, באשר הן שגורות בכל פה, ולבו הכהו בהוציאיו אותן בשפתיו, שתתה בצמא וירוח לה מעט מעט. ממחרת כבר עשו שלום גמור ביניהם ויסעו אל הכפר.

חלק ששי

א

דְרִיָה אלכסנדרובה ישבה עם ילדיה בקיץ הוא בכפר פּוֹקְרוֹבְסְקוֹיָה בבית אחותה קיטי אשת לְוִין. בית-אחותה של דְרִיָה בעצמה היה כמעט לְחֶרְבָה, ועל-כן הטו לְוִין ואשתו את לבבה לבלות את ימי-הקיץ אצלם. סְטֶפֶן אַרְקִיִיבִיץ' הסכים בכל לבו לעצה הזאת ואמר, כי צר לו מאד, על כי פקודת משמרתו איננה מניחה לו לשבת בכפר בקיץ עם בני-ביתו יחד, מה שהיה חושב לו לאשר גדול שאין כמוהו, והיה הוא יושב במוסקבה ובא אך לפעמים, ליום או ליומים, אל הכפר. מלבד האוֹבְלוֹנסְקִים עם ילדיהם ומורתם, התאכסנה בקיץ ההוא בבית לְוִין גם הנסיכה הזקנה, כי חשבה לה לחובה להשגיח על בתה זו, שאין לה נסיון עוד, בשעה שהיא ב"מצב כזה". גם נְרִינְקָה, ידידתה של קיטי, שהתנדעה לה בחוץ-לארץ, הקימה את הבטחתה – לבוא אליה, כאשר תהיה קיטי לאיש – ותתאכסן אצלה. כל אלה היו קרובים ואוהבים לאשת לְוִין. והוא אמנם אהב את קְלֵם, אך עם זה הצטער קצת על עולמו המְנַחֵד וסדריו המְנַחֵדִים, ההולכים ונודחים מפני רבוי זה של "היסוד השֶׁצֵ'רְבֶצְקִי". מקרוביו נתארח אצלו בקיץ ההוא סְרֶגִי אֵיבְנוֹבִיץ' אבל גם הוא היה לא לְוִינִי במנהגו, כי אם קוֹנְיִשְׁכִי והיה הרוח הָלוֹינִי בטל במעוטו.

בבית לְוִין, שהיה שומם זה ימים כבירים, נאספו דירים רבים כל-כך, שכמעט כל חדריו נוֹשְׁבוּ וכמעט בכל יום הָזְקָקָה הנסיכה הזקנה למנות את בני-הבית, בשבתה אל הַשְּׁלֶחַן הערוך, ולהושיב בדד את השלשה-עשר שבהם, אם נכד אם נכדה, אל שְׁלֶחַן קטן. וקיטי, שעסקה בשקידה בהנהגת הבית, הֶצְרִיכָה לטפל הרבה בעבודתה זאת, לקנות תרנגולות-ביתיות, תרנגולות-הדיות ובני-אֵזֶן, שנאכלו בביתה בימים ההם במספר רב מאד, דִי שֶׁבֶר רעבונם, רעבון ימי-קיץ, של האורחים והילדים.

כל אנשי הבית יישבו ואכלו את לחם-הצהרים. בני דולי נועצו עם מורתם ועם נְרִינְקָה על-דבר המקום, אשר ילכו שמה לאסוף פטריות. סְרֶגִי אֵיבְנוֹבִיץ', אשר כל האורחים כבדוהו והעריצוהו לבלי חק בגלל חכמתו ורב מדעיו, התערב גם הוא בשיחת הילדים על-דבר הפטריות, ותהי זאת לפלא בעיני קְלֵם.

– קחו-נא גם אותי אתכם. אוהב אני מאד לאסוף פטריות, – אמר והביט אל נְרִינְקָה ותתאדם, וקיטי דוליה הביטו אשה אל אחותה הבטה קצרה וּמְרִגְשֵׁת. בהצעה זו, שהציע סְרֶגִי אֵיבְנוֹבִיץ' המְלַמֵּד והחכם ללכת עם נְרִינְקָה לאסוף פטריות, מצאה קיטי ראייה להשערות אחדות, אשר העסיקה הרבה בימים האחרונים. כדי שלא יכירו בה, מהרה להכנס בדברים עם אמה. אחרי הלחם ישב סְרֶגִי אֵיבְנוֹבִיץ' לשתות את כוס-הקהה שלו בחדר-האורחים אצל החלון וינסף לדבר עם אָחִיו בענין, אשר שָׁחַו בו קִדְם לזה, ומדי דברו הביט לרגעים אל הפתח, אשר הֶצְרִיכוּ הילדים, הנכונים לאסוף פטריות, לצאת בו. לְוִין ישב אל החלון על-יד אחיו.

וקיטי עמדה על-יד אישה, ונראה בְּרֹר, שהיא מחכה לגמר שיחה זו, שלא שמה אליה לב, בחפצה לאמר לו דבר.

– בדברים הרבה נשתנית אחרי נשואיך, ולטוב נשתנית, – אמר סְרֶגִי אֵיבְנוֹבִיץ' ויפן בצחוק קל אל קיטי, ונרָאָה מזה, שלא העסיקה אותו הרבה שיחה זו שהתחיל בה, – אך לא סרת מדרכך להביא ראיות בתאות-נפש לדעות זרות ומשונות.

– קְטִיָה, לא טוב לך לעמוד, – אמר אליה אישה וַיִּגְשְׁלָה כסא ויבט אליה הבטה מְרִגְשֵׁת.

– אולם לא אוכל עוד להתערב – הוסיף סרגי איבנוביץ', בראותו את הילדים, שרצו ויצאו בפתח הסמוך לו.

בראש גלם פרכרה ויצאה טניה באנפילאוויה המתוחות על רגליה ותנפנף בסלה ובכובעו של סרגי איבנוביץ', אשר החזיקה בידה, ופניה מוספים הצדה, ותרץ אליו ביד רמה.

בגשתה אליו ברוח גבורה כזאת, הגישה לו את כובעו בעינים נוצצות, – ועיניה דמו מאד לעיני אביה היפות – ובבית-צחוק רכה ופחדנית, מכנת לכפר פניו על אותה הצפה, רמזה לו, שהיא רוצה לשים את הכובע על ראשו.

– ורינקה מחכה, – אמרה ותשמם בזוהרות את כובעו על ראשו, אחרי ראותה על-פי בת-צחוקו, שהוא מתיר לה לעשות כן.

רינקה עמדה בפתח ושמלה מְכַרְכַּמַת של צמר-גפן דק עליה ומטפחת לבנה על ראשה.

– הנני, הנני, וְנִרְנְרֵה אנדרייבה, – אמר סרגי איבנוביץ', בגמרו לשתות את כוס-הקהוה שלו, וימשמש בכיסיו לראות, אם מטפחתו ונרתק סיגרותיו אתו.

– מה נעימה היא ורינקה רעותי! האין זאת? – אמרה קיטי אל אישה, כמעט שקם סרגי איבנוביץ' מעל כסאו, ונתפונה, לפי מה שנראה בברור, שיגיעו דבריה לאזניו של זה. – ומה יפה היא, מה יפה ואצילה! ורינקה! – קראה קיטי אליה. – הלא אל יער בית-החיים אתם הולכים? גם אנחנו נבוא שמה אליכם.

– שוכחת את לגמרי את מצבך, קיטי, – אמרה הנסיכה הזקנה ותצא בחפזון בפתח. – אסיר לך לצעוק בקול רם כזה.

רינקה שמעה את קולה של קיטי ואת תוכחת אמה ותמהר ותגש אל קיטי ברגלים קלות. תנועותיה המהירות ואדמימות פניה המלאים חיים העידו בה יחד, כי יש בה איזו התעוררות שאינה מצויה. קיטי ידעה, התעוררות זו מה היא, ועל-כן התבוננה ברעותה זאת בשום-לב. ובקראה עתה אליה לא נתפונה אלא לברכה בלבנה למקרה הגדול, שהיה עתיד לקרותה, על-פי דעתה של קיטי, ביום ההוא אחרי הצהרים ביער.

– ורינקה, לאשר גדול אחשב לי, אם יקרה דבר אחד, – לחשה לה קיטי בנשקה לה.

– ואתה תלך עמנו? – שאלה ורינקה את לויין במבוכתה ועשתה את עצמה כאלו לא שמעה מה שאמה לה קיטי.

– הלוך אלך, אבל רק עד הגרן, ושם אשאר.

– חדל-נא, מה לך שם? – אמרה קיטי.

– עלי לראות את העגלות החדשות ולספור את העמרים – אמר לויין; ואיפה תהיי את?

– על הגבעה.

ב

על הגבעה נאספו כל נשי הבית. הן אהבו לשבת שם בכל יום אחרי-הצהרים, אך ביום ההוא היה להן גם שם עסק מִנְחָד: מלבד תפירת הכתנות וסריגת הקתולים בעד הילד העתיד לבוא לעולם, שהיו עבודות מְשֻׁתְּפוֹת לְכָלֵן, עסקו שם ביום ההוא ברקיעת גרגרים בלי תעלבת מים, וזה היה שלא כמנהגה של אגפיה מיכאילובנה. קיטי התקינה, שירקחו כן; מבית-אמה הביאה את השיטה החדשה הזאת. בראשונה נמסרה המלאכה הזאת לאגפיה מיכאילובנה, אך היא סרה מן הדרך אשר צוּקָה, ותתן מים בגרגרי-הגנה³¹ ובגרגרי-האדמה באמרה, שאי-אפשר בלאו-הכי, כי כלל היה בידה, שכל מה שנהגו בבית לויין מכבר אך טוב הוא ולא רע; אך הדבר נגלה, וגרגרי-השני נרקחו בפומבי, להוכיח במופת לאגפיה מיכאילובנה, שהמקחת תעלה יפה גם בלי מים.

אגפיה מיכאילובנה עמדה, פניה מסמקים מדום ומלאים עצב ושערה סבוך, ותנענע ותסובב בידיה הצנומות, החשוּפוֹת עד מרפקיהן,

את הקערה העשויה לדבר על מחתת-הגחלים, ותבט בזעף אל גרגרי-השני, ובכל נפשה אָתָה שיקפאו ולא יִרְחוּ. והנסיכה הבינה, שמן הדין הוא, שתהי כל חמתה של אגפיה מיכאילובנה מְכַנָּת לה, באשר היא היתה היועצת הראשית בעיני הריקחה, ותתאמץ לְהִכָּאוֹת כטרודה ברעיונות וכאלו לא תשים לב אל הגרגרים, ותדבר בעינים אחרים, אך עם זה הביטה לרגעים אל המחטה.

– אני קונה בעצמי לנערות בגדי ארג זָל, – אמרה הנסיכה למלא את דברי השיחה, שהחלו קדם לזה. – האם לא טוב להסיר עתה את הוזהמה, יקירתי? – הוסיפה בפנותה אל אגפיה מיכאילובנה. – אין צורך לך כלל לעשות זאת בעצמך, גם חם שם מאד, – אמרה אל קיטי.

– אני אעשה זאת, – אמרה דולי ותקם ונתעבר בזוהירות את הכף על הסֶקֶר המעלה קצף ותדפוק בכף לפעמים, להסיר מעליה את הדבר בה, על הקערה הקטנה, שכבר נמצאו בה קֶרְטֵי זוהמה בעלי צבעים שונים, צְהָבִים-וְרָדִים, ונוטפים נטפי עסיס אדם כדם. "זוהמה מאד יחושו ללקק זאת בשעת שתית תה!" אמרה הזקנה בלבנה על נכדיה, בזכרה, שגם היא בילדותה תמהה על הגדולים, שאינם אוכלים מן הטוב והמְשֻׁבָּח, מְקֻרְטֵי הזוהמה של המרקחות.

– סְטִיבֵה אומר, כי מוטב הרבה לתת מעות, – הוסיפה דולי בין כה לדון בענין השיחה, שמשכח את לבן, בשאלת מתנות למשרותו, – אבל...

– כלום אפשר במעות! – קראו הזקנה וקיטי כאחת. – לא מתנות-כסף יקרות בעינינו.

– הנה אני קניתי, למשל, בשנה שעברה למטרונה סְמוֹנוֹבְנֵה שלנו ארג פולין, או כמין פּוֹפֵלְצֵין, – אמרה הזקנה.

– אני זוכרת, שביום-השם שלך לבשה זאת.

– ציור נעים עליו, פשוט ויפה גם יחד. לעצמי חפצתי לעשות שמלה כזאת, אלו לא נתתי לה ממין זה. דומה היא קצת לשמלת ורינקה. כל-כך יפה וְנִל.

– עתה, כמִדְמָה לי, די, – אמרה דולי בהורידה את העסיס מעל הכף.

– כשהוא נוטף בדמות עגילים הוא רקוח על-צרכו. רְקוּחוֹ-נא, אגפיה מיכאילובנה, עוד מעט.

– הוי זבובים זבובים! – קראה אגפיה מיכאילובנה בזעם. – כן יהיה, לא ישנה עוד, – הוסיפה.

– מה נעים הוא, אל-נא תְּקַלְנָה אותו! – אמרה קיטי פתאם בראותה אנקור אחד, אשר ישב על המעקה ויאחו בעקצו של גרגר-שני ויסובבו וינקר בו.

– כן הוא, אבל התרחקי-נא מן התחתה, – אמרה אמה.

– על־אודות ורינקה. – אמרה קיטי צרפתי, כי כן דברו בכלל השעה היא צרפתי, לבלתי תשמע אגפיה מיכאילובנה. – דעי לך, אמי, כי היום אני מחכה לגמך הדבר. הלא תביני, לאיזה דבר. מה טוב יהיה, אם יגמר.

– אבל שדכנית נפלאה את! – אמרה דולי. – מה זהירה וזריזה היא בשדכנותה.

– אבל אמרי-נא, אמי, מה דעתך? – אמרה קיטי.

– מה אמר? הוא (בוה נתפונה לסרגי איבנוביץ') יכול בכל עת לזכות בשדוך המעלה שברוסיה; עתה לא צעיר הוא עוד, אך אני יודעת, כי גם

עתה היו רבות נכונות להיות לו... אמנם עלמה טובה היא מאד, אבל הוא יכול...
– לא, ביני-נא, אמי, מדוע אין טוב מזה לא לו ולא לה. ראשונה – היא נחמדה, – אמרה קיטי נְקַכְך אצבע אחת.
– היא מוצאת חן בעיניו מאד, זה אמת, – סְקֵעה לה דולי.
– והשנית מצבו איתן כל-כך בצבור, שאינו צריך כלל לא לנכסיה ולא לכבודה הצבורי של האשה, אשר יקח לו. רק אשה טובה יפה ורודפת מנוחה דרושה לו.
– אכן זו היא אשה, שאפשר למצא מנוחה אֶתה, – סְקֵעה לה דולי שנית.
– והשלישית, צריך שתאבהו, וגם בזה אין מחסור... כלומר, כך יהי יפה להם מאד!... הנה אני מחכה, שיבואו מן היער והכל יגמר. על-פי עיניהם אכיר ואדע מיד. מאד אשמח, אם יהי כן! מה דעתך, דולי?
– אך את אל תתרגשי. לא טוב לך להתרגש, – אמרה אמה.
– אינני מתרגשת אמי; אבל נראה לי, כי היום ישתדך.
– אכן נפלאה היא השתדכות גבר אל אשה בכל אפן ובכל זמן... הדבר דומה לגדר נפרצת פתאם לעינינו, – אמרה דולי בבת-צחוק מתוך הרהורים ומתוך זכר השתדכותו של סְפֵן ארקדייביץ' אליה.
– אמא, כיצד השתדך אבא אליך? – שאלה קיטי פתאם.
– כל מקרה שאינו מצוי לא קרנו, פשוט היה הדבר מאד, – ענתה הזקנה. אבל כל פניה נהרו לזכרה זה.
– אבל כיצד? האהבת אותו, בטרם נִתְנָה לכם רשות לְדַבֵּר.
קיטי מצאה עֲנַג מְיָחַד ביכלתה לדבר עם אמה, כדבר אה עם רעותה, בשאלות האלה, החשובות ביותר בחיי אשה.
– מובן מאליו, שעאהב אותי; הוא היה נוסע אלינו אל הכפר.
– אבל כיצד בא הדבר לידי גמר, אמא?
– וכי תעלה על דעתך, שאתם מצאתם דרך חדשה בענין זה? מה שהיה הוא שיהיה: הדבר נגמר על-ידי מבטי-עינים ובנות-צחוק...
– מה נכונו דברך אלה, אמי! אמנם כן הוא, במבטי-עינים ובנות-צחוק, – סיעה לה דולי.
– אך איזו מלים אמר?
– ואיזו מלים אמר לך קֹסְטָא?
– הוא כתב בקרטון. נפלא היה המעשה הזה... עתה נדמה לי, שעברו אחריו ימים כבירים אין-חקר, – אמרה קיטי.
ושלשתן עצרו במלים והתחילו מהרהרות בענין אחד. קיטי הפריעה ראשונה את השתיקה הזאת. כל דברי החרף האחרון שלפני נשואיה אלו על לבה יחד עם נטיות אחרי ורונסקי.
– המגרעת האחת היא... אהבתה הקודמת של נְרִינְקָה, – אמרה קיטי, כי נזכרה בזו על-ידי השתלשלות הרעיונות. – כבר אמרתי להגיד זאת לְסֵרְגֵי אִיְכּוֹנִיץ', להכיניו לזה. כל הגברים – הוסיפה קיטי – מקנאים אותנו מאד על דברי הימים שעברו.
– לא כל הגברים, – אמרה דולי. – את אומר, כן, לפי שהוא דרך בעלך. הוא מצטער עד היום הזה על-דבר ורונסקי. האין זאת?
– כן הוא, – ענתה קיטי וצחוק נראה על עיניה, צחוק מתוך הרהור.
– ואני לא אדע, – טענה הנסיכה הזקנה לעצמה בתור אֵם משגעת על בתה, – מה יכול למצא בדברי ימיד הקודמים לקנאך בגללו? מה שְנֹרֶנְסְקִי בקש קרבתך? – כדבר הזה יקרה את כל עלמה.
– הן לא באות אנחנו מדברות, – אמרה קיטי ופניה האדימו.
– אך שמעי-נא, – הוסיפה אמה, – ואחרי-כן הלא את מְנַעַת אותי מדבר עם ורונסקי. התזכירי?
– אבל, אמי! – קראה קיטי בפני אשה מְצַרָה.
– בימים האלה אין מעצור לרוחכן... אולם את לא יכולת להרחיק ללכת בדרכיך אתו יותר מהראוי; אני בעצמי הייתי מְנַקֶּקת אותו לפתוח שפתיו אתך. אך לא טוב לך, מחמדי, להתרגש. זכרי-נא זאת נְהַכְעֵי.
– אני אך שוקטת, אמי.
– מה רבה הטובה, אשר יצאה לקיטי מביאת אנה למוסקבה בעת ההיא, – אמרה דולי, – ומה רבה הרעה, אשר הביאה אנה בזה על עצמה. אכן אך להפך היה, – הוסיפה דולי בתמהון על הרעיון הזה, אשר עלה על רוחה פתאם. – ובעת ההיא היתה אנה מְאֻשְׁרָה עד מאד, וקיטי חשבה את עצמה לאמללה, והנה נשתנה הכל ויהי להפך. אני מרבה להגות בה.
– כֵּאלוֹ רְאוּיָה היא, שתהגי בה! הלא היא אשה שובבה, סרת-טעם ואין לָב, – אמרה הזקנה, אשר לא יכלה לשכוח, כי קיטי נְשֹׂאָה לא לורונסקי, כִּי-אֵם לְלוֹיִן.
– למה תדברי בזה, – אמרה קיטי בתלונה, – אני לא אהרהר בזה ואינני רוצה להרהר... ואינני רוצה להרהר, – חזרה ואמרה ובאזניה שמעה את קול צעדי אישה, הידועים לה, בעלותו במעלות הגבעה.
– על מה נאמר "ואינני רוצה להרהר" זה? – שאל לְלוֹיִן בבואו אל הגבעה.
אך איש לא ענה אותו, והוא לא שָׁנָה את שאלתו.
– צר לי, כי השפתי את שלום ממלכתכן, ממלכת-הנשם, – אמר לְלוֹיִן, אשר הכיר בהן, בהסתכלו בְּכָלֵן בקצת תרעמת, כי דברו בענין, שלא היו מדברות בו בפניו.
רגע קטן אחד הכיר בעצמו, שגם הוא, כאגפיה מיכאילובנה, אין דעתו נוחה במה שרוקחים את הגררים בלא מים ובהשפעה זרה זו של השצ'רֶפְצִיקים בכלל. אף-על-פי-כן חָנַךְ ויגש אל קיטי.
– ומה שלומך? – שאל אותה ויבט אליה כדרך שכל קרובה הביטו אליה בעת ההיא.
– אך טוב ושלום, – אמרה קיטי בצחוק, – ומה מצאת שם?
– העגלות האלה נושאות משא פי-שלשה מן הקרון. האסע להביא את הילדים? הנה צויתי לרתום.

– התעלה על דעתך לשאת את קיטי בעגלה מרקדה? – שאלה הזקנה בלשון-תוכחה.

– הלא לאט לאט נסע, גברתי הנסיכה.

ליון לא קרא מעולם לנסיכה maman, כמו שקוראים כל החתנים לחותנותיהם, והנסיכה התרעמה על זה בלבד. אך הוא, אף-על-פי שאהב וכבד מאד את הנסיכה, לא יכול לנהוג קלות-ראש באמו המתה ולאמר "אמי את" לאשה אחרת.

– סעי-נא גם את עמנו, אמי, – אמרה קיטי.

– אין את נפשי להביט אל מעשי-אולת אלה.

– אם כן, אלך ברגל. הלא זה טוב לי, – אמרה קיטי ותקם ותגש אל אישה ותאחז בידו.

– טוב הוא, אבל אין לך דבר שאין לו שעור, – אמרה הנסיכה.

– והמרקחת נכונה, אגפיה מיכאילובנה? – אמר ליון בבת-צחוק קלה אל אגפיה מיכאילובנה, בחפצו לשלם לבבה קצת. – הטוב לרקוח על-פי המנהג החדש?

– מסתמא טוב הוא. על-פי מנהגינו נצטמקה יותר מהראוי.

– כך יפה לה, אגפיה מיכאילובנה, כי לא תחמץ, הנה הקרה שלנו נס, ואין אנו יכולים לשמרה מחמוץ, – אמרה קיטי, בהבינה תכף את כנותו של אישה ובחפצה לפיע לו בזה. – אבל הקלוחים שלך אין כמוהם לטובה; אמא אומרת שלא אכלה כאלה בשום מקום. – הוסיפה בבת-צחוק קלה ותתקן את הסודר שעל אגפיה מיכאילובנה.

אגפיה מיכאילובנה הביטה ברגל אל קיטי.

– אל-נא תנחמי אותי, גברתי. אך אביט אליו ואליך, ולבבי ישמח בי – אמרה אליה, ולשון גסה זו, מה שאמרה "אליו" ולא "אליהם", כדרך המשרתים הרוסים, נגעה בלבב של קיטי.

– נסעה-נא יחד ללקוט פטריות את תראי לנו את המקומות שיש בהם פטריות. – אגפיה מיכאילובנה חִזְקה ונענעה בראשה וכמו אמרה: "רוצה אני לכעוס אלא שאיני יכולה".

– עשי-נא כאשר יעצתי, – אמרה הנסיכה הזקנה, – שימי גליון קטן על המרקחת והטפיהי אותו ברום ולא תעֶבֶש לעולם גם בלי קרח.

ג

קיטי שמחה מאד על המאורע, שיכלו היא ואישה לדבר באין שומעים ביניהם, כי ראתה על פניו, שהיו מביעים רגשותיו במהירות ובדיוק, כי צל-עצב חלף עבר עליהם ברגע שעלה על הגבעה ושאל במה דברו ולא ענו אותו דבר.

בלכתם ברגל לפני שאר בני-החבורה ובהגיעם אל המסלה הסלולה על-ידי עגלות, שהיתה מכסה אבק ושבלו-שפון וגרעיני-שפון, אל מקום, אשר לא יכלו לקראות משם לעומדים על-יד הבית, נשענה בכח על זרועו ותלחצנה אליה. והוא כבר שכח את הלשם הקשה, אשר עָכָרו רגע, ובהיותו לבדו אֶתָה, בשעה שהרעיון על-דבר הריונה לא עזב אותו גם רגע אחד, התענג על נעם הרגש החדש לו, רגש השמחה הטהורה מכל תעֹבֶת תאוה גסה על קרבת האשה האהובה לו. ענין לדבר בו לא היה להם, אבל נפשו חשקה לשמוע את צלצול קולה ולהסתכל במבט-עיניה, אשר נשתנה מפני הריונה. גם בקולה גם במבטם הרגשו רֶךְ והתעסקות של אנשים, שכל מחשבותיהם תמיד בענין אחד אהוב להם.

– האם לא תיעפי? השעני יותר, – אמר אליה.

– לא, אני שמחה כל-כך על היותי לבדי אתך, ומודה אני, כי אף-על-פי שטוב לי עמם מאד, אני מתגעגעת על ערבי-החרף, שישבנו בהם לבדנו.

– זה היה טוב. וזה מוטב. זה וזה מוטב – אמר בלחצו את זרועה.

– הידעת, במה דברנו בשעת כניסתך?

– במרקחת?

– כן, גם במרקחת; אבל אחרי-כן דברנו בדרכי ההשתדכות.

– אה! – קרא ליון, אך באמת הקשיב לקולה יותר ממה שהקשיב לדבריה, כי אך לִנְכָךְ שת לבו, אשר עברה עתה ביער, והתאמץ להתרחק מכל מקום, שיכולה להכשל בלכתה בו.

– גם בסרגי איבנוביץ' ובנריקה דברנו. ההתבוננת?... אני חפצה בזה מאד, – הוסיפה קיטי. – ומה דעתך? – שאלה ותסתכל בפניו.

– אינני יודע, מה לאמר על זה, – חיד ליון וענה. – נפלאו דרכי סרגי בעיני בעיני זה מאד. הלא ספרתי לך....

– כן הוא, כי אהב עלמה, ואהובתו מתה....

– אני הייתי עוד ילד בעת ההיא; רק מסרת היא בידי. אבל זוכר אני היטב, מה היה מראהו באותם הימים. נחמד היה מאד. אך מן העת ההיא אני מתבונן בהליכותיו עם נשים, והנה הוא מתנהג עממן בחבה נמוסית, מקצתן טובות בעיניו, אבל נָכַר בו, שאך נפשות-אדם הוא רואה בהן ולא נשים.

– אבל עתה בינו ובין נריקה... כמַנְמָה לי, שדברים בגו....

– אפשר שפן הוא... אבל ראוי לדעתו... הוא מין בפני עצמו, אדם נפלא, אין לפניו אלא חיי-רוח. טהור הוא מאד ובעל נפש גבוהה.

– ומה בכך? כלום שפלות היא לו?

– לא כן, אבל כבר הרגל כל-כך לחיים שאין בהם אלא ענינים רוחניים, שאינו יכול להשלים עוד עם החיים המעשיים, ונריקה סוף-סוף נפש חיה היא, בת העולם המעשי.

כבר הרגל ליון להביע רוחו מבלי השתדל למצא לו את המלים המְנַיֶקוֹת; נפשו ידעה, כי ברגעי אהבה כאלה תבין אשתו, מה שהוא רוצה לאמר, גם בזמן שידבר ברמזים, ובאמת הבינה את כוונתו היטב.

– כן הדבר, אבל אין בה מעשיות זו במדה שהיא נמצאת בי; מבינה אני, שלעולם לא יוכל לאהוב אשה כמוני. היא כלה רוחנית....

– אין זה נכון. אותך הוא אוהב, ולי נעים תמיד מה שבני-משפחתי אוהבים אותך....

– כן הוא, הוא מאיר פנים אלי תמיד, אך....

– אך לא כניקולי אחינו הנפטר... שניכם אהבתם זה את זה, – גמר ליון את דבריה. – למה זה אֶמְנַע מהזכיר זאת? יש אשר יחפני לבבי לאמר: הלא עוד מעט ותשכחתי. ומה נורא ונעים היה האיש הזה... במה אפוא דברנו עתה? – חתם ליון דבריו אחרי שתקיה קצרה.

– על דעתך לא יוכל אחיך לאהוב אשה, – תרגמה קיטי את דבריו בלשונה הפשוטה.

– לא שאינו יכול לאהוב, – חייך ליון ואמר, – אלא שאין דעתו קצרה במדה הדרושה לזה... כל ימי קנאתי בו, וגם עתה, כשאני מאשר כל-כך, לא זזתי מלקנא בו.

– אתה מקנא בו, על כי אינו יכול לאהוב?

– אני מקנא בו, על כי הוא טוב ממני, – אמר ליון בחיזוק, – הוא חי לא למענו. כל חייו מקדשים למלוי חובתו. על-כן הוא יכול לשקוט ולשמוח בחלקו.

– ואתה? – אמרה קיטי בבת-צחוק. שיש בה התול ואהבה יחד.

אלו רצתה קיטי להביע בדברים את מהלך-הגיגונה, אשר הביאה לידי בת-צחוק זו, לא היתה יכולה בשום אופן; אבל מסקנתה האחרונה היתה, כי בשעה שבעלה משבח ומפאר את אחיו ומשפיל את עצמו לעצמותו, הוא מדבר בלב ולב. והיא ידעה, שהתכחשות זו היתה פרי אהבתו, שאהב את אחיו, ומוטר כלמתו הפנימית על אשורו, כי רב הוא, ותשק-לבבו, שחשק כל ימיו להיטיב דרכו הלך והיטיב, – את מדתו זאת אהבה בו, וזה הדבר אשר העירה לה.

– ואתה? על מה אתה מתאונן? שאלה אותו בבת-צחוק זאת.

פקפק זה, שפקפקה בתלונתו על עצמו, היה לו לשמתת-לבב, ושלא מדעתו העיר אותה להגיד לו בפרוש, מפני-מה לא תאמין לו בזה.

– מאשר אני, אך אין רוחי נוחה ממני... אמר לה.

– כיצד אין רוחך נוחה, אם מאשר אתה?

– פשר הדבר... מה אמר לך?... בכל לבי איני רוצה לפי-שעה אלא שלא תכשלי בהליכתך. איככה תוכלי לקפץ קפיצות כאלה! – נכנס לתוך דברי עצמו בשביל מהירות יתרה שראה בה, בדלגה על שוכת-עץ, שהיתה מוטלת על המסלה. – אך בשימי את לבבי על דרכי ובהשוותי את עצמי אל אחרים, ובפרט אל אחי, אני מכיר בה, שדקכי לא יתקנו.

– ובמה לא יתקנו? – הוסיפה קיטי בבת-צחוקה, – כלום אינך עמל גם אתה לאחריים? והלקות-האדמה שלך מה הן, והנהגת אחוזתך, וספרך שאתה כותב?

– לא, מרגיש אני, וביחוד בעת הזאת: את האשמה – הוסיף וילחץ את זרועה, – שהדבר לא כראוי הוא. עושה אני את מעשי כאדם הפורע את חובו בלבד. אלו יכולתי לאהוב את כל הענין הזה, כמו שאני אוהב אותך... אך בימים האחרונים אני עוסק בו אלא כתלמיד בהכנת שיעורו.

– ומה אפוא תאמר על אבי? – שאלה קיטי. – הגם הוא אינו מהגן, באשר לא עשה מימיו מאומה לטובת הכלל?

– הוא? – לא. אבל מי שינהג כמוהו, צריך שיהיה תמים בעל הגיון ישר ולב טוב כמוהו: ואני כלום בעל מדות כאלה אני? אני איני עושה מאומה, ועל זה ידוע לבי. ואתה היא האשמה בכל זאת. כאשר לא היית אצלי ועוד לא היתה זאת, – אמר בשימת-עין על בטנה, והיא הבינה את כוונתו. – יגעתי בכל כחי על הענין אשר בחרתי לי; ועתה איני יכול, ולבבי יחרפני; אני עושה את שלי כתלמיד לומד את שעורו, כתלמיד ממש ולא יותר; אני מתכחש...

– הטוב היה בעיניך לעמוד מיד במקומו של סרגי איבנוביץ? – אמרה קיטי. – הטוב היה בעיניך לעסוק בענין הכללי הזה ולאהוב כמוהו את השעור הזה, המוטל עליך, ולמצא בו ספוק לנפשך?

– מובן מאליו, שאיני רוצה כלל, – אמר ליון. – אבל מאשר אני כל-כך, שגם איני מבין דבר. ואת חושבת, כי היום ישתדך? – הוסיף אחרי שתיקה קצרה.

– לא ברור הוא לי. אבל חפצה אני בזה מאד. המתינה מעט. – באמרה זאת גחנה ועקרה מאצל המסלה ציץ-בפונג יערי. – עתה מנה לך: ישתדך, לא ישתדך, – אמרה ותתן לו את הציץ.

– ישתדך, לא ישתדך, – אמר ליון בקטפו את עלי הציץ הלבנים, עלים קטנים, צרים ומקמטים.

– לא, לא! – קראה אליו קיטי, אשר התבוננה בלב חרד אל תנועות אצבעותיו, ותחוק בידו ותעצרהו, – שנים יחד קטפת.

– על-כן לא אביא בחשבון את העלה הקטן הזה, – אמר ליון, בעקרו עלה קצר מאד, שלא בצבץ כל-צרכו. – הנה העגלה השיגתנו.

– האם לא עיפת, קיטי? – קראה אליה הנסיכה הזקנה בקול רם.

– לא ולא.

– אם עיפת, טוב לך לשבת, אם הסוסים שוקטים הם, ואנחנו נסע במתינות.

אך לא היה פדאי לשבת, פי כבר קרבו אל המקום שהלכו אליו, וילכו פלם ברגליהם.

ד

נריקה היתה נחמדה מאד למראה במטפחת הלבנה החבושה על שערה השחור, בלכתה בתוך הילדים, אשר השתתפה בשיחותיהם ובעניניהם. בשמחה ובאהבה רבה, ובאותה שעה נראתה עליה גם סערת-רוחה על אפשרות התגלות-לב בינה ובין האיש הנושא חן בעיניה. סרגי איבנוביץ' הלך אצלה ולא חדל להתבונן בה בחבה יתרה בכל שעת הליכתם יחדו. בהביטו אליה זכר את כל הדברים הנעזמים, אשר שמע מפיה, ואת כל הטוב, אשר ידע על-אודותיה, ומרגע ורגע התברר לו יותר, שחבה זו שהוא מחבבה רגש מיוחד היא, אשר כמוהו לא היה בו אלא פעם אחת לפני ימים בכירים בראשית ימי-שחרותו. עליצותו על היותו קרוב אליה הלכה הלוך וגדול והגיעה לידי כך, שבהורידו אל סף פטריה גסה של עץ לְקָנָה, שעלתה בידו, – פטריה שגבעולה דק וקלפת לאשה כפופה לתוכה, – ראה בהביטו לתוך עיניה, שהאדימו פניה משמחה ומפחד, ומיד נבדך גם הוא ובל יִדְבַר דְבַר צחוק אליה צחוק קל מביע הרבה.

“אם כן, – אמר אל לבו, – עלי להזהר ברוחי ולעין בדבר, בטרם אגמור מה לעשות, לבלתי לכת בלי חשבון כנער צעיר אחרי רגש קל, שזמנו רגע אחד”.

– אלכה-נא לי עתה ללקוט פטריות ביחידות, כי בחבורה מציאותי בטלות ברב, – אמר אליה ויסר מאצל גבול היער, מן המקום אשר הלכו בו שניהם יחדו על העשב השפל, הדק והנוצץ כמשי, בין עצי לבנה זקנים מפזרים, וילך יחידי אך תוך היער, ששם גדלו צפצפות אפורות ושיחי-עצי-אגוז פְּקִים בין לְבָנִים לְבָנִים, וַיִּרְקַק עוד כארבעים צעד ויבוא אל מאחרי שיח דְבִדְבָנִים ננסיים, והשיח פָּרַח בכל הוד עגיליו הוֹרְדִים-האדמדמים, שם ידע, שכל עין לא תשורנו, ויעמוד מלכת. מסביב לו שררה דממה גמורה. רק ממעל לְלָבָנִים, אשר עמד ביניהם, זמזמו ובובים בלי-הספק נחליל של דבורים, ולפעמים הגיעו שמה קולות הילדים, תפאם עלה מקרוב, מאצל גבול היער, קולה של נְרִינְקָה, קול קוֹנְטֵר-אלט, בקראה אל גרישא, ובת-צחוק של שמחה נראתה על-פני סרגי איבנוביץ'. כשהכיר בה בבת-צחוק זו, שהופיעה על פניו, הניע ראש כקובל על עצמו והוציא סיגרה מנרתקו ועמד להדליקה. זמן רב חָפַך גפרורים בעץ-לְבָנָה ולא יכול להציחם. הקרוב הלבן והרך של קלפת העץ דבק בפוספור, והאש פכתה מדי פעם בפעם. לאחרונה הָצַת קול אחד, ועשן הסיגרה פשט ועלה בריחו הטוב בדמות יריעה רחבה מתנענעת ממעל לשיח תחת דליות הִלְבָנָה. סרגי איבנוביץ' התבונן ביריעת העשן וילך במתינות הלוך ועין בעיניו.

“למה זה אֶקְנָעִי” אמר עם לבבו. “אלו היתה זאת התלהבות או תאוה לבד, אלו גם היתה זאת חבה נאמנה, חבה משני הצדדים (רשאי אני לאמר: “משני הצדדים”), אלא שעם זה הייתי מרגיש, שהדבר מתנגד לכל ארחות חיי, – אלו הייתי מרגיש, שהדבר מתנגד לכל ארחות חיי, – אלו הייתי”

מרגיש, שבלבתי אחרי לבבי דבר זה אני סר מעדותי ומלוי חובתי... אך לא כן הוא. הדבר האחד, שאני יכול לאמר נגד זה, הוא, שבמות עלי מריה, גמרתני לבלי להיות נאמן לזכרה. רק זאת לבד אוכל לטעון נגד הרגש הזה... "שענה חשובה היא", אמר סרגי איבנוביץ', אף-על-פי שהרגיש באותה שעה, שלו בעצמו אינה חשובה כלל ואין בידה אלא להשפיל קצת בעיני מַדְעוּ את ערך אמונתו לחובה הפיזית, אשר קבל עליו. "אך זולת טענה זו לא אוכל למצא דבר נגד הרגש הזה. אלו באתי לבחור רק על-פי שקול-דעתי, לא יכולתי למצא לי כל דרך אחרת!"

הרבה נשים ועלמות, שנודעו לו בימי-חייו, הזכיר בלבו, ובכל אלה לא יכול לזכור גם דמות עלמה אחת, אשר נמצא בה במדרגה גבוהה כזאת כל אותן המעלות שעל-פי החשבון ההגיגני הקר היה רוצה למצא ברעיתו. בה נראו כל יפיה ורענונותה של עלמה צעירה אך לא היתה עוד כזאת הילדות ולא יכלה אפוא לאהבו אלא בדעה מְשֻׁבֶת, כמו שראוי לאשה לאהוב. זאת היתה מעלה אחת. השנית: מלבד אשר היתה רחוקה מאריסטוקרטיה, נראה בה בברור, שהיא מתעבת את ה"עולם" האריסטוקרטי, ועם זה ידעה את ה"עולם" הזה וגם קנתה לה את כל נמוסיה היפים של אשה הגונה מננות מרום-עם-הארץ, שבלעדיהם לא היה אפשר לִסְרָגִי איבנוביץ', לשוות לנגדו רעיה לו. השלישית: נפשה דבקה בדת, ולא כילדה טובה לבריות ומאמנת בלי-חשבון, ממינה של קיטי, כי אם כאשה, שדעות תיזות צרופות הן יסודי חייה. גם בפרטים קטנים מצא בה סרגי איבנוביץ' כל מה שבקש במי שתאֹת להיות לו לאשה: ענינה ובודדת היתה, ועל-כן לא יכלה להביא אחריה חבורה גדולה של קרובים משפיעים לבית אשה, כמעשה שראה בקיטי, כי אם כל טובה יהי לה מידו, וגם זה מן הדברים שדרש בלבו מהעתידה להיות לו לאשה. והעלמה, שנמצאה בו כל המעלות האלה, אהבה אותו. צנוע היה מטבעו, אך לא יכול להעלים עיניו מראות זאת. וגם הוא אהב אותה. רק דבר אחד היה שלא כראוי, והוא מספר שנותיו, אך הוא ידע בעצמו, כי נודע לִרְאֵר ימים, כי עוד לא נראתה עליו גם שעה לבנה אחת, איש לא אמר עליו, שהוא בן ארבעים שנה ומעלה, וכבר אמרה וְרִינְקָה, שרק ברוסיה נוהגים בני חמישים שנה להיות זקנים בעיניהם, שבצרפת יחשוב בן חמישים שנה את עצמו לאיש במבחר ימיו וכן-ארבעים – לאיש צעיר. ומה לו ולמספר שנותיו, בזמן שנפשו מלאה עלומים כמו לפני עשרים שנה? האם לא רגש-עלומים הוא אותו הרגש, אשר תקפו בשבוב אל גבול היער דרך העבר השני ובראותו שם לאור קוי-החמה העקמים את הֶדֶר-תארה של וְרִינְקָה בשמלתה הצהבה, בצעדה ברגלים קלות אצל עץ-לבנה זקן וסלה בידה, שבאותה שעה התלכד בקרבו הרשם, אשר עשה עליו הוד מראה קיטי, עם הרשם, אשר עשו עליו שדה-שבלת-השועל המצהיב, המצפה נגה קרני-השמש העקמות והיער הזקן שאחרי השדה, יער מְנַמֵּר בכתמים צהבים ומתאחד בקצה האפק עם השמים הכְּתָלִים. לבבו פחד ורחב וְקָלוּ נמלא חבה, והוא הרגיש, כי גמר והחליט דבר. וְרִינְקָה שִׁפְרָעָה ברגע ההוא להרים פטרייה, חזרה וקמה בתנועה קלה ותפן כה וכה. סָרְגִי איבנוביץ' השליך את הסיגרה וישם פעמיו אליה באמץ-לבב.

ה

"וְרִינְקָה אנדרייבנה, כאשר הייתי עוד צעיר לימים, צירתי לי בלבי את תמונת האשה, אשה אֶקֶב ואשר אחשוב לי לאשר לקרא לה אשתי. זה ימים רבים אני חי על-אָרְץ, ועתה מצאתי בפעם הראשונה את אשר בקשתי, כך מצאתי זאת. אהבתי אותך ואני חפץ בך".

את הדברים האלה שָׁנָן סָרְגִי לעצמו, כשהגיע עד למרחק עשרה צעדים מוְרִינְקָה. ברגע ההוא כרעה על ברכיה, ובידיה הניאה את גרישא משלוח ידו בפטרייה, שמצאה שם, ותקרא אל מִשֶׁה הקטנה.

– הנה, הנה! ילדים קטנים! הרבה פה! – אמרה בקולה העמק והנעים.

בראותה את סָרְגִי איבנוביץ' נגש אליה, לא קמה ולא שנתה את מצבה; אך הוא הכיר וידע, שהיא מרגשת את רבתו וּשְׁמָקָה.

– המצאת פטריות אחדות? – שאלה אותו מבעד המטפחת הלבנה ותסב אליו את פניה היפים והצוחקים צחוק קל ודק.

– גם לא אחת, – אמר סָרְגִי איבנוביץ'. – ואת?

היא לא ענתה אותו, כי היתה טרודה בילדים אשר סבבה.

– עוד אחת פה אצל הענף, – אמרה אל מִשֶׁה ותרמוהו על פִּסְרֵי-אדמה קטנה, שבצבצה ויצאה מתוך העשב, וגבעול יבש היה קבוע אליה והוֹצֵא את הקרום הָרֵד, המְקֻקֵּק על ראשה. מִשֶׁה פרסה את הפטרייה לשני צאמם לְכִנִּים ותקח לה, וְרִינְקָה קמה מפרונו. – הרי זה מוכיר לפני את ימי ילדותי, – אמרה בסורה עם סָרְגִי איבנוביץ' מאצל הילדים.

פסיעות אחדות פסעו יחדו בלי דבר דבר. וְרִינְקָה ראתה, כי הוא רוצה לדבר אליה, גם הבינה, במה יש את לבבו לדבר, וְקִפְעָם רוחה משמחה ומיראה. כבר החזיקו ללכת עד מקום אשר לא יכול עוד איש לשמוע מה שידברו, והוא לא החל לדבר. וְרִינְקָה בחרה לה להחריש. אחרי שתיקה נוח היה לאמר מה שרצו, מלאמרו מתוך שיחה בדבר הפטריות; אך נגד רצונה וכמו בבלי דעת אמרה לו:

– ובכן לא מצאת מאומה? אבל באמצע היער הן פחותות תמיד.

סָרְגִי איבנוביץ' נאנח ולא ענה דבר; רע היה בעיניו, מה שחזרה לדבר בפטריות. הוא רצה להסב את שיחתם אל דבריה הראשונים על-אודות ימי-ילדותה; אך כמו על-כרחו התחיל מדבר גם הוא אחרי שתיקה קצרה בענין דבריה האחרונים.

– ואני לא שמעתי אלא שהלִבְנוֹת מצויות יותר אצל גבול היער, ואמנם אינני מבחין בין פטריות לבנות לפטריות-לְכָנָה.

עוד רגעים אחדים עברו, הם הרחיקו עוד יותר מהילדים, וילכו שניהם לבד ואיש לא נמצא אצלם. לבה של וְרִינְקָה פָּעַם בקרבה בחזקה, הדפיקות הגיעו לאזניה, ונפשה ידעה, כי פניה מסמיקים ומלבינים וחוזרים ומסמיקים.

להיות לאשה האדם גדול קוֹזְנִישוֹב, אחרי שבתה בבית מִדֵם שְׁטֵל, חשבה לה לאשר שאין למעלה הימנו. מלבד זאת היתה כמעט מְבִטַחַת, שהיא אוהבת אותו. והדבר היה עומד להגמר מיד. על-כן באו בה יראה ורעד. גם מה שיאמר, גם מה שלא יאמר היה אך נורא בעיניה מראש.

היה להם לגלות לבבם מיד או להמנע מזה לעולם; זאת הרגיש גם סָרְגִי איבנוביץ'. גם מבטה, גם אדם פניה, גם עיניה המְשֻׁפְלוֹת של וְרִינְקָה ענו בה, כי היא מתכה בקצב-רוח, שיש בו מעין חלי. סָרְגִי איבנוביץ' ראה זאת ורחמיו נכמרו עליה, גם הרגיש, שאם לא יאמר דבר, יהי בזה עלבון לה. במהירות שָׁנָה בלבו את כל סברותיו על-אודות החלטתו, גם חזר על הדברים, אשר סדר בלבו לנוסחת השתדכותו; אך תחת הדברים ההם הוציא בשפתיו, על-פי איזה רעיון, שעלה על רוחו פתאם, את השאלה הזאת:

– ומה בין פטרייה לְכָנָה לפטריות-לְכָנָה?

בשפתים רועדות מנהמת-לב השיבה וְרִינְקָה:

– בראשית כמעט אין בין זו לזו ולא כלום, אך אינן שוות בשרשיהן.

הדברים יצאו מפיה, ושניהם הבינו מיד, שכל ענינם היה לאין, ומה שהיה ראוי לְהָאָמֵר לא יֵאָמֵר עוד, – ונהמת-לבם, שהגיעה קדם לזה למדרגה גבוהה שבגבוהות, התחילה שוקטת.

– פטריות-לְכָנָה דומה בשרשה לזקנו של שְׁחֹר-שְׁעָר מוקץ שני ימים אחרי התגלחו – אמר סָרְגִי איבנוביץ' ולבו נרגע בין כה.

– אמת הדבר, – ענתה וְרִינְקָה בבת-צחוק, ודרך טיולים נשתנה שלא מדעתם. פניהם הועדו אל הילדים. צר היה לה לְוְרִינְקָה, צער וחפרה יחד הרגישו, ועם זה גם רָנַח לה באותה שעה.

בשובו הביתה חזר סָרְגִי איבנוביץ' ועין בסברותיו ובא לידי מסקנה, שאינן נכונות, ולא מְלֵאוּ לבו לבגוד בזכרה של מריה.

– השמרו לכם, ילדים, השמרו! – נתן לְוִין בקולו על הילדים כמעט בזעם ויעמוד ביניהם ובין אשתו להגן עליה בראותו אותם רצים לקראתה בקול צהלה.

אחרי הילדים יצאו מן היער גם סרגי איבנוביץ' עם וְרִינְקָה. קיטי לא הזקקה לשאול את וְרִינְקָה: פני שניהם הביעו מנוחה וקצת פיישנות ועל-פיהן

הכירה, שלא קמו מחשבותיה, אשר חשבה עליהם.

– ואיך נפל דבר? – שאל אותה אישה בשוכם הביתה.

– אין פתחון-פה, – אמרה קיטי בבת-צחוק ובסגנון שדמתה בהם לאביה, מה שראה בה לְיוֹן לעתים קרובות ושמה על זה בכל פעם.

– מה פֶרוש אין פתחון-פה?

– כך הוא. – אמרה קיטי ותאחז בכף-ידו ותִגַע אל פיה, מבלי פתוח את שפתיה, – כמו שנושקים את ידו של אֶכְיִיךְ.

– ולמי אין פתחון-פה? – שאל בפה מלא צחוק.

– לשניהם. לא כך צריך לנהוג, כי אם כך...

– הנה אכרים עוברים בעגלותיהם...

– לא, לא ראו מאומה.

1

בעת הטָה לילדים ישבו הגדולים על המרפסת וישוחחו כדרכם, כאלו לא קרה מאומה, אף-על-פי שְפֶלֶם ידעו, וְסָרְגִי איבְנוֹבִיץ' וְנִרְיִנְקָה בִיחוד, שקרה פה מקרה חשוב, אם גם לא נתחדש דבר, כי אם, להפך, פְּטָל דבר. שניהם כאחד הרגישו מעין רגשותיו של תלמיד שנכשל במבחן ונשאר במחלקתו או נדח לגמרי מבית-ספרו. גם כל שאר המְסָבִים הכִירוּ, שנהיה פה דבר שאינו נעים וידברו בהתלהבות בענינים שלא ממין המאורע. לְיוֹן וְקִיטָה היו בערב ההוא שמחים וטובי-לב בִיחוד. אבל בשמחה הגלויה, ששמחו באהבתם נמצא רמז קשה לאותם שבקשו למו אשר זה ולא השכילו לזכות בו, – ומשום-כך לא היתה שמחתם שלמה.

– עתה תראו, כי אלכסנדר לא יבוא, – אמרה הנסיכה הזקנה.

בערב ההוא חכו לסְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' שיבוא במסלת-הברזל, והנסיך הזקן כתב, כי אפשר שיבוא עמו גם הוא.

– ואני יודע, מפני מה לא יבוא, – הוסיפה הנסיכה הזקנה, – הוא אומר, כי בימים הראשונים יש לעזוב את "הצעירים" לבדם.

– אכן עזב אבא אותנו לגמרי. הן לא ראינוהו בעינינו כל הימים האלה, – אמרה קיטי. – ובמה אנו צעירים? כבר גדלנו למדי.

– אולם אם לא יבוא הנה, אפרד גם אני מעליכם. – אמרה הנסיכה הזקנה באנחה קצרה.

– למה תאמרי זאת, אמא! – גערו בה שתי בנותיה יחדו.

– נשים-נא לב, מה מצב-רוחו הוא. הלא עתה...

ופתאם התחיל קולה של הזקנה רועד. בנותיה החשו והביטו אשה אל אחותה. "כך דרכה של אמנו למצא דבר-עצב בכל עת", אמרו שתיהן בהב-ה³², הן לא ידעו, שבכל שמחתה, ששמחה על בית בתה ועל התועלת הרבה שהיא מביאה בשבתה שם, עגם ודאב לבה גם על עצמה, גם על בעלה מן היום אשר השיאו את בתם הצעירה האהובה להם וְנִרְיִקָה את קָנָם.

– מה לך אַנְפִיָה מיכאילובנה? – שאלה קיטי פתאם את אגפיה מיכאילובנה, אשר התיצבה אצלה בפנים מביעים רמז וסוד חשוב.

– על-אודות סעודת הערב.

– טוב ויפה, – אמרה דולי, – את לכי ועשי את שלך, ואני אלך ואחזור עם גרישא על שעורו. הן עוד לא עשה היום מאומה.

– אזוהרה היא לי! לא, דולי, אני אלך, – קפץ ואמר לְיוֹן.

גרישא, שנכנס בשנה ההיא לגימנסיה, היה חייב לחזור על שעוריו בקיץ. דריה אלכסנדרובנה למדה עוד במוסקבה את הלשון הלטינית יחד עם בנה, ובבואה אל בית לְיוֹן לימי-הקיץ שמה לה לחזק לחזור עמו לפחות פעם אחת ביום על השעורים הקשים ביותר שבאריתמטיקה ובלשון הלטינית. לְיוֹן קבל עליו שלא לעשות זאת תחתיה, אך היא שמעה פעם אחת את שעורו ותתבונן, כי הוא שונה שלא כדרכו של המורה, שהעמידה לו במוסקבה, ותאמר לו בבשת-פנים ובוהירות שלא לעלבו, אך בלשון החלטה גמורה, שראוי ללמוד על-פי הספר המקבל, כמו שלמד הנער מפי מורה, וכי מוטב לה לחזור ולעסוק בזה בעצמה. לְיוֹן התרעם בלבו גם על סְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ', אשר בקלות-ראשו לא ידאג לשום דבר בביתו ולא ישגיח על למודי בנו, כי אם אשתו, שאינה מבינה מאומה בעניני הוראה, היא המשגחת גם על המורים, הנושאים את מלאכתם שלא כראוי; ואך לגיטתו הבטיח, שילמד את הנער על-פי השיטה הרצויה בעיניה, יוסף לשנות עם הנער, אך לא עוד על-פי רוחו, כי אם על-פי הספר, ועל-כן עשה את מעשהו זה שלא ברצון וגם שכח לפעמים את השעה הקבועה

– לא, דולי, אני אלך, – אמר לְיוֹן – ואת שבי לך על מקומך. אנחנו נעשה הכל על-פי הסדר ועל-פי הספר. אך כאשר יבוא סטיבה ונצא לצוד ציד, נפסיק ימים אחדים.

ולְיוֹן הלך אל גרישא.

כדברים האלה אמרה גם נִרְיִנְקָה לקיטי. היא מצאה עצה להיות להועיל גם בבית לְיוֹן, המלא כל-טוב והמסדר כראוי. – אני אצוה להכין את סעודת-הערב וְאֵת שְבִי לך, – אמרה ותקם ללכת עם אגפיה מיכאילובנה.

– כן, כן, בודאי לא מצאו אפרוחים לקנות. אם כן יש לקחת משלנו... – אמרה קיטי.

– בזה נִנְעֶץ עם אגפיה מיכאילובנה, אמרה נִרְיִנְקָה ותצא עם המשרתת הזקנה.

– מה נעימה העלמה הזאת! – אמרה הנסיכה הזקנה.

– לא נעימה היא, אמי, כי-אם אחת ואין שנית לה.

– מחכות אתן אפוא היום לסְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ'? – אמר סָרְגִי איבְנוֹבִיץ', ונרָאָה בו בברור, שאינו רוצה להוסיף דבר בנִרְיִנְקָה. – קשה למצא שני גיסיים שונים זה מזה כל-כך, – אמר בבת צחוק דקה. – האחד מלא תנועה, חייו אינם חיים אלא בזמן שהוא בחברה, אז הוא דומה לדג במים; והשני הוא קוֹסְטִיָה שלנו, איש חז, מהיר, נכון לכל דבר טוב ומועיל, אך כמעט שיבוא בחבורת בני-אדם, טענותיו מסתמות והוא מפרפר בלי טעם כדג שהוטל אל היבשה.

– אכן קל-דעת הוא מאד, – אמרה הנסיכה הזקנה ותפן אל סָרְגִי איבְנוֹבִיץ'. – כבר חפצתי לבקש מאתך, שתאמר לו, שאי-אפשר לה (היא רמזה בידה על קיטי) לשבת פה, כי עליה לבוא למוסקבה. הנה הוא אומר להביא דוקטור...

– Manan עשה יעשה הכל, הוא מסכים לפלל, – אמרה קיטי בתרעמת על אמה, על כי היא קוראה לסָרְגִי איבְנוֹבִיץ' להיות לשופט בדבר הזה.

עודם מדברים וקול נעירת סוס ושפשוף גלגלים על-פני שכבת-חצץ עלה באזניהם מן החצר.

עוד אל הספיקה דולי לקום ממקומה, והנה מלמטה, מחלון החדר, אשר למד בו גרישא, קפץ לְיוֹן וירץ לקראת המרכבה כנער קטן.

– אִיס, אָא, אִיד, אַיִס, אַיִס, אַיִס, קרא גרישא ברוצו רצוא ורקוד במסלה.

– ועמו עוד אחד. אין זה כי אם אבא! – קרא לְיוֹן בקול רם ויעמוד אצל מבוו המסלה. – קיטי, אל-נא תרדי במעלות הזקופות, לְכִי לְךָ מסביב.

אבל טעות היתה בידי לְיוֹן בחשבו, כי הנסיך הזקן הוא שישב עם סָפֵן ארקדייביץ' במרכבה. בגשתו שמה ראה אצל גיסו לא את הנסיך, כי אם איש צעיר יפה ובריא, שמצנפת שוטלנדיית קטנה על ראשו וקצות פתיליה האַרְכֵּים תלויים לו מאחוריו. 'שֵׁם האישה היה נְסִינְקָא וסלובקי, והוא שלישי בשלישי לשֵׁץ' צָבִים, אחד מבחורי-החמד שבחברה הפטרבורגית-המוסקבאית, "בן-חיל וגבור-ציד", - כן כנהו סָפֵן ארקדייביץ', בהציגו אותו לפני בני-הבית.

נסלובקי לא נבוך כלל בהִדְעָה לו, כי חכו שם לנסיך וממילא הצטערו בבוא אחר תחתיו. הוא נתן שלום לְיוֹן בפנים צוהלים וְנִזְפֵר לו, שמְקָרְבִים הם מכבר, ויחטוף את גרישא וירימהו ויעבירהו ממעל לכלב, אשר הביא אתו סָפֵן ארקדייביץ', וישיבהו במרכבה.

וְלְיוֹן לא עלה אל המרכבה, כי אם הלך לו מאחריה. הוא התרעם קצת על כי לא הִנְסִיךְ הזקן, שהיה הולך ומתחבב עליו במדה שנודע לו יותר, ועל-כי בא נְסִינְקָא וסלובקי זה, שהיה נכרי ומְתָר לו מדי, ונכרי ומְתָר ביחוד נהיה בעיני לְיוֹן. כשנגש וראה אותו נושק בחבה יתרה ובנימוסיות מְרָבָה את יד קיטי אצל מבוו הבית לעיני כל המון הגדולים והילדים, שנאספו שם.

– "קוֹיִנִים" אנחנו, אני ואשתך, גם מְדַעִים ישנים, - אמר נְסִינְקָא וסלובקי ויחזור וילחץ את כף-ידו של לְיוֹן.

– וציד יִמְצָא ננו? – פנה סָפֵן ארקדייביץ' אל לְיוֹן, כאשר אך הספיק להביע ברכות-שלום לכל אחד מאנשי-הבית. – הנה באנו הנה אני והוא במחשבות אכזריות. – מה זָר הדבר, mamman, שלא באו למוסקבה מן העת ההיא עד היום הזה. – הא לך, טְנִיה! קחי לך, הנה הוא בירכתי המרכבה. – ככה דבר דברים קצרים לכל אחד. – ומה הוטב מראיך פה, דולינקא, - אמר אל אשתו וישק את ידה שנית ויחזק את כפה בכפו זמן מעט ויטפח עליה בחבה בכפו השנית.

עוד לפני רגע אחד שמח לְיוֹן בכל לבו, ועתה הביט בפנים זועפים אל כל הנצבים עליו, וכל מה שראה היה אך רע בעיניו.

"למי נשק אתמול בשפתיו אלה?" – אמר בלבו, בהביטו אל סמני החבה, שהראה סָפֵן ארקדייביץ' לאשתו; וכאשר שם עינו על דולי, רעה גם היא בעיניו.

"הן לא תאמין באהבתו, ומה השמחה הזאת לה? תועבה היא!" אמר בלבו על זה.

אחרי-כן שם עינו על הנסיכה הזקנה, אשר נעמה לו כל-כך לפני רגע אחד, וירע בעיניו מה שִׁפְרָכָה וקבלה כגבירה שררת בביתה את נְסִינְקָא זה, המתנוסס בפתיליו.

גם סרגי איבנוביץ' אשר אף הוא אל המבוו, לא זָךְ בעיניו ברגעים ההם בגלל אותות הידידות, אשר קדם בהם את פני סָפֵן ארקדייביץ', כי לְיוֹן ידע, שאחיו איננו אוהב ואיננו מכבד בלבו כלל את אוּבּוֹנסְקִי.

והיטב חרה לו גם על נְרִינְקָה על כי התקרבה בדמות עלמה צנועה ונזירה כדרכה אל האדון הזה, בשעה שכל מחשבותיה אך להנשא.

ויותר מְכַלֵּם העירה בו קיטי תלונה וזעף על כי נגררה אחרי רוח הצהלה, אשר הביא אתו האדון הזה, שמסגנון לשונו יצא, שהוא חושב את בואו אל הכפר הזה למין נג לו ולכל בני-החבורה, וביחוד חרה לו עליה בגלל בת-הצחוק המְנַחֶדֶת, שהשיבה בה על בנות-הצחוק של זה.

בקול המולה של הולכים ומשוחחים נכנסו קְלֵם יחד; אולם אך ישבו פנה לְיוֹן וילך לו.

וקיטי ראתה בפני אישה, שקרהו דבר, ויהי את לבבה למצא רגע הגון לזה ולדבר עמו ביחידות, אך הוא חמק עבר באמרו, כי דבר לו עתה בלשכת-הסופרים. זה ימים רבים לא הוקיר את עניני אחוזותו, כמר ביום הזה. "שם אך שמחות וחגים להם, - אמר בלבו, - ופה עניני-חל נחוצים, שאין לה המיצים ושאי אפשר להתקיים בלעדיהם."

ז

לְיוֹן לא שב הביתה, עד ששלחו לקרא לו לסעודת-הערב. בשוּבו מצא את קיטי ואת אֲנָפִיה מיכאילובנה עומדות על המעלות ונועצות על-דבר היינות לסעודת-הערב.

– מה כל החרדה הזאת? יִעָרְךָ השלחן כפעם בפעם. – אמר בעברו על פניהו.

– לא, סְטִיבָה איננו שותה... קוֹסְטִיא, הִמְתֵּן קצת, מה לך? – אמרה קיטי והלכה אחריו במהירות, אך הוא הקשה את לבבו ולא המתין לה, כי-אם הרחיב צעדיו ונכנס לחדר-האכל ונטפל מיד אל המשוחחים, והשיחה היתה כללית ומְרָבָה, ומחזיקיה – נְסִינְקָא, וסלובקי וסָפֵן ארקדייביץ'.

– ומה תהא עלינו, הנסע מחר לצוד ציד? – שאל סָפֵן ארקדייביץ'.

– אַנָּה, נסעו-נָא, - אמר נסלובקי ויעבור אל כסא אחר מצדו וילחץ תחתיו את רגלו השמנה.

– בכל לבבי, הבה, נסעה. היצאת לצוד בשנה הזאת? – שאל לְיוֹן את נסלובסקי, בהתבוננו היטב אל רגלו של זה, בידידות המעֵשֶׂה, אשר ידעה בו קיטי ואשר לא התאימה כלל אל מראהו, - אם נמצא הִקְטָמוֹנִים אינני יודע, אך בְּיָקְסִים הרבה נמצא בודאי. אבל יש להשכים ולצאת. האם לא תיעָף? שמה עיף אתה, סְטִיבָה?

– אני עיף? מעולם לא עיפתי. נְהִי-נָא כל הלילה הזה עֵרִים! לכו ונלכה לטייל!

– באמת אין לנו לישון הלילה! טוב מאד! – נענה אחריו נסלובקי.

– בזאת אנו מְבִטְחִים, שיכול אתה להמנע מְשָׁנָה ולהפריע אחרים משנתם, - אמרה דולי אל אישה בלעגה הדק, שהשתמשה בו בימים ההם כמעט תמיד בְּמַרְבָּה עם אישה. – ולפי-דעתי, עת היא לישון כבר עתה... אני אלך לך, אני לא אסעד.

– לא, שבי-נָא, דולינקא, - אמר סָפֵן ארקדייביץ' ויעבור וישב מצדה אצל השלחן הגדול, שאכלו עליו. – עוד אספר לך הרבה.

– בודאי, אין לך מה לספר.

– דעי לך, כי נסלובקי היה בבית אָנָה. הוא בא אליהם לפעמים כבראשונה. הלא הם רחוקים מזה אך שבעים תחומים גם אני הנני לנסוע אליהם. נסלובקי, קָרֵב נָהָה!

נסִינְקָא עבר אל חבורת הנשים וישב מצד קיטי.

– ספרה-נָא, היית אצלה? השלום לה? – אמרה אליו זְרִיה אלכסנדרובנה.

לְיוֹן נשאר אצל קצוה השני של השלחן וידבר בלי-הפסק עם הנסיכה הזקנה ועם נְרִינְקָה, ובאותה שעה ראה, כי סָפֵן ארקדייביץ', דולי, קיטי ונסלובסקי משוחחים הרבה בדבר-סתר המעסיק אותם מאד. ולא זאת בלבד, אלא שראה בפני אשתו, שבהתרגשות עצומה ובלוי גרוע עיניה רגע הסתכלה בפניו היפים של נְסִינְקָא, שספר להן איזה דבר מושך את הלב.

– טוב מאד אצלם, - ספר נְסִינְקָא על-אודות ורונסקי ונָנָה. – מובן מאליו, שאיני זָיִן בדבר, אבל הבא אל ביתם מרגיש בעצמו, שהוא בבית משפחה קְשָׁרָה.

– ומה הם אומרים לעשות?

– כמִדָּמָה לִי, שהם אומרים לבוא לימי החרף למוסקבה.

– מה טוב היה לנו לְהִנְעֵד אצלם יחד! מתי תסע שמה? – שאל סִטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' את נְסִינְקָא.

– אני אשב אצלם כל ימי החדש יולי.

– ואת תסעי שמה? – שאל אובלונסקי את אשתו.

– חִפְצָה אני מכבר ונסוע אסע, – אמרה דולי. – צר לי עליה, ואני ידעתי אותה. היא אשה טובת-שִׁכְלָל. לבדי אסע, כשתצא משם אתה, ולא אהיה על איש למשא. גם מוטב לי לנסוע לבדי.

– טוב ויפה, – אמר סִטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ'. – ואת, קיטי?

– אני? למה זה אסע אני? – אמרה קיטי וכל פניה האדימו, ותסב עיניה אל אישה.

– ואת יודעת את אנה אַרְקֵדִיבִינָה? – שאל אותה נְסִלובְסְקִיץ'. – אשה נחמדה היא מאד.

– כן, – ענתה קיטי ופניה האדימו עוד יותר, ותקם ותגש אל אישה.

– נוסע אתה אפוא מחר לצוד ציד? – אמרה אליו.

ברגעים ההם כבר הרחיקה קנאתו ללכת, וביחוד גברה בו בגלל האדם, שכסה את לחייה בדברה עם נְסִלובְסְקִי. בשמעו את דבריה אלה, תרגם אותם בלבו על-פי רוח-קנאתו. בזכרו זאת אחרי-כן, השתומם על עצמו, אבל בשעה ההיא היה ברור לו, שמה שהיא שואלת אותו, אם יסע מחר לצוד ציד, אינה מתכוננת בזאת אלא לדעת, אם ימציא את הענג הזה לְנִסִינְקָא וְסִלובְסְקִי, שכבר נטה לבה אחריו, כפי מה שנדמה לו, לאהבה אותו.

– כן, אני אסע. – ענה אותה בקול בלתי טבעי, שהיה נמאס גם בעיניו.

– לא, מוטב שתשהי פה יום מחר, הן דולי לא ראתה עוד את אישה, וכיום השלישי תסעו לכם, – אמרה קיטי.

ובתרגומו של לְוִין אמרה לו בזה: "אל תִפְרָדְךָ ביני וביני. מה שתסע אתה מפה לא אכפת לי, אך תנה-נא לי להתענג על חברתו של הצעיר הנחמד הזה".

– אם רצונך בכך, נשהי פה יום מחר, – ענה לְוִין בבידודות מְיֻחָדָה.

וְנִסִינְקָא, שלא עלתה על דעתו שהוא גורם לאיש צער גדול כזה בְּשִׁהְיָתוֹ בבית, קם גם הוא אחרי קיטי מאצל השלחן ויבט אחריה בעינים צוחקות של חבה וילך לו אחריה.

וְלְוִין ראה את מבטו ופניו חֹרָו ורגע אחד נעצרה נשימתו. "איך מְלֵאוֹ לְבוֹ להביט הבטה כזאת אל אשתי", אמר בלבו באש-קנאתו.

– מחר אפוא? נסעה-נא מחר, – אמר נְסִינְקָא בשבתו על כסא ובשימו גם הפעם את רגלו תחתיו כדרכו.

קנאת לְוִין הרחיקה ללכת עוד יותר. כבר היה בעיניו בעל אשה בוגדת, שאשתו ומאהבה צריכים לו, באשר הוא ממציא להם את צרכיהם בחיים ואת תענוגיהם... ואף-על-פי-כן שאל את נְסִינְקָא בלשון-ידידות של מכנים-אורחים על-אודות מעשי-ציודו וכלי-נשקו ונעליו וְנֵאוֹת לוֹ לנסוע לצדֵם מחר.

לטוב לו שמה הנסיכה הזקנה קָץ למכאוביו, כי קמה מעל כסאה ותיעץ גם את קיטי לקום וללכת אל מטתה. אבל גם זה גרר אחריו צער חדש לְוִין: כשהתפטר נְסִינְקָא מבעלת-הבית לפני לכתה אל משכבה, רצה, לחזור ולנשק את ידה, אך קיטי הסתמקה ובגסות מתוך תמימות-אשר הוכיחה אותה אמה אחרי-כן על זאת – סלקה את ידה ותאמר:

– אין זה נהוג אצלנו.

בעיני לְוִין חטאה בתתה לו לבוא לידי כך, והטאה עוד יותר בהראותה לו בגסות כזאת, שאין רוחה נוהה מזה.

– מה לנו ולשנה! – אמר סִטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ', אשר אחרי כוסות-היין האחדות, שהביא אל תוכו לסעודת-הערב, צלחה עליו רוח חן ופיוטיות – ראי-נא, קיטי, – אמר נְוִיר בידו על הירח, שעלה באותה שעה מאחרי הַתְּרֻזֹת, – מה נחמד כל זה! נְסִלובְסְקִי, אך זאת שעה מְסֻגֶלֶת לְסִיְרִינְגָה. דעי לך, שקול נפלא לו, ואנחנו למדנו בדרך לשיר יחד. הנה הביא אתו רומנסים יפים, ושנים חֲנֻשִים בהם; טוב היה לו שר אותן יחד עם נְרִנְרָה אנדֶרְקִיבְנָה.

כאשר נפרדו כל המְסֻבִים, טִיֵל סִטְפֵן אַרְקֵדִיבִיץ' עוד זמן רב עם נְסִלובְסְקִי במסלה שבין העצים ונשמעו קולותיהם משם בלדמם לשיר יחד רומנס חדש.

וְלְוִין ישב על כסא בחדר-משכבה של אשתו ובפנים זועפים שמע את הקולות האלה, ועל כל שאלות אשתו, אשר שאלתהו, מה זה סִיְרָה רוחו, לא השיב גם מלה אחת; אך כאשר שאלתהו לאחרונה בעצמה בבת-צחוק מתוך פחדנות: "אולי מצאת דבר אשר לא כן בדרכי עם נְסִלובְסְקִי?" לא יכול עוד להתאפק, ויגד לה את כל לבו; ומאשר היו הדברים שהגיד לה, לא לכבוד לו, הרגיוו אותו עוד יותר בְּדַבְרוֹ אליה.

בעינים מבריקות ומעירות אימה מתחת גבותיהן המְקַצְצוֹת עמד לפניו וילחץ אל לבו את ידיו הגדולות וכמו התאמץ בכל כחו לשים מעצר לרוחו. פניו הביעו רגז וגם התאכזרות, אלא שיחד עם זה הביעו גם כאב אָנוּש, ועל-כן נכמרו רחמיה עליו. לחייו רעדו וקולו נפסק לרגעים.

– ביני-נא, כי לא מקנא אני אותך; הרי זו מלה מְגֻנָה... אינני יכול לקנא ולהאמין, כי... אינני יכול לאמר רגש זה מה הוא, אבל אֵיִם הוא... לא מקנא אני, כי אם נעלב וּמְשֻפֵל על כי ישנו איש אחד, אשר ימלאהו לבו לחשוב, להביט אליך בעינים כאלה...

– באיוו עינים? – אמרה קיטי ותתאמץ לזכור כפי האפשר בדיוק את כל הדברים שנאמרו והתנועות שנראו שם בערב ההוא עם כל פרטיהם ורמוזיהם.

במעמקי לבה ידעה, כי אמנם נדיה איזה דבר ברגע אשר עבר נְסִלובְסְקִי אליה, אל קצהו השני של השלחן, אך לא ערבה את לבבה להודות על זאת גם לעצמה, וקל-וחמר להגיד זאת לו ולהגדיל בזה את מכאוביו.

– ואיזה כח-מושך אפשר למצא בי לעת אשר כזאת?...

– אח! – נתן עליה בקולו וישם ידיו על ראשו. – לוי החרש תחרישי!... אם כן. אלו היה כך אותו הכח המושך...

– לא כן, קוסטיא, הקשיבה-נא! – אמרה ותבט אליו בפנים מביעים צער וחמלה. – איך תעלה כזאת על דעתך? הלא אין בעיני איש בארץ בלעדיך, אין גם אחד!... אולי תחפץ, שלא אראה בעיני איש זולתך?

ברגע הראשון חרה לה על קנאתו; היטב חרה לה על כי נאסר עליה כל שעשוע, גם בזמן שאין בו כל שמץ דבר רע; אבל בשעה ההיא היתה נכונה לְחַסֵר את נפשה מפל, ולא רק מהבלים כאלה, ובלבד שתניח את דעתו ותצילהו מצרות לבבו.

– ביני-נא, מה גורא ומְגַחֵךְ מצבי זה, – הוסיף בלחש מתוך צער עִמָק, – הנה הוא אורח בביתי, כל דבר מְגֻנָה באמת לא עשה, חוץ מאותה הַתְּרֻזֹת היתרה ומלחיצת-הרגלים המְשֻנָה, הוא חושב כל זה לנמוסיות שאין למעלה הימנה, ועל-כן אני חָיִב להתנהג עמו בחבה.

– אבל מפריז אתה, קוסטיא, - אמרה קיטי, אשר שמחה בלבה על עז אהבתו אליה שהבעה בקנאתו זאת.

– נורא מפל הוא שאָאת הנך בעיני כאשר היית עד כה, ובמצבך זה קדש את בעיני, ואנחנו מאַשרים עתה, כל-כך מאַשרים, ופתאם יבוא נבל כזה... או לא נבל, למה זה אחרתהו? מה לי ולו? אבל אַשרי, אַשְׁרָךְ למה יאבד?

– אני מבינה, איך נהיית זאת, - אמרה קיטי.

– איך נהיית? איככה?

– אני ראיית בהביטך אלינו, כאשר דברנו בשעת הסעודה.

– כן, כן הדבר, - אמר ליון בבהלה.

אז הגידה לו קיטי בְּמָה דברו, ובספרה לו זאת נעצרה נשימתה מנהמת-לבה, ליון החריש זמן מעט, אחרי-כן התבונן בפניה החֲרִים מִפֶּחַד, ופתאם שָׁם ידיו על ראשו כנפש מרה.

– קטיה, הנה הציקותי לך בלי-חמלה. סלחו-נא לי, יונתני! אין זה כי-אם שגעון חטאה גדולה חטאתי לך! איך יכולתי להצטער כל-כך על דבר-הבל כזה!

– אין דבר, אבל עליך צר לי.

– עלי? עלי? אכן משגעו אני... על מה הדאבתי את נפשך? מה נורא הרעיון, שכל אדם מן החוץ יכול להרוס את אשרנו.

– כן הוא, ועל זה ידוה לבי...

– לא תהיה כזאת; בכונה אחזיק בו, נִשְׁב אצלנו כל ימי-הקיץ, ואני אכביר עליו בדברי-חבה, - אמר ליון וישק את ידיה. - עתה תראי. מחר... כן הוא, מחר נצא לצוד ציד.

ח

ביום השני, עוד בטרם תְּקוּמָה הנשים משנתן, עמדו מרכבות-ציד ועגלת-אכרים אצל מבוא הבית, והכלב לִסְקָא, אשר הבין עוד בעלות הפֶּקֶר, כי היום יִצָא לצוד, וכבר נבח וקפץ בגלל זה כנפשו שבעו, ישב על העגלה הפשוטה אצל הַרְקָב ויבט אל הפתח, שהיו הַצְּיָדִים עתידים לצאת בו, בדאגה ובתלונה על התמַהמְמָם. ראשונה יצא נְסִינְקָא וסלובקי בנעלות גדולות וחדשות, אשר הגיעו עד חצי ירכיו העבות, וְחִלְצָה יִרְקָה הגרה עליו בילקוט חדש, שריח עוד מעבד נודף ממנו, ומצנפתו הקטנה המקשטת בפתילים על ראשו, והוא מְזִין ברובה אנגלי חדש בלי רצועות וקשורים. לִסְקָא קפץ ויקרב אליו ויברכהו וישאלהו בלשונו, לשון קפיצות וסבובים, מתי יצאו שאר הַצְּיָדִים, אך לא זכה לקבל מענה ויָשָׁב אל מקומו הקודם ויסב ראשו הצדה ויט אחת מאזניו ויָשָׁב בלי-נוע. לאחרונה נפתחה הדלת ברעש, וקִרְקָא, הכלב המְטָלָא לבן של אוּבְלוֹנסְקִי, פרץ ויעף ברקודים ובספובים באויר, ואחריו יצא סְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' בעצמו ובכבודו, וכידו רובה וסיגרה בפיו. "הִשְׁקָט, קִרְקָא, הִשְׁקָט!" נתן קולו אל כלבו בחבה. והכלב ששט וישם פרסותיו על בטנו ועל לבו של אדוניו ויָאָזֵן בהן בילקוט-צידו. וסְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' יצא באנפילאות ובנעלות של חתיכות-בד, במכנסים בליים ובאדרת קצרה, וכובע מעוך ורצועין על ראשו, אבל רובהו היה ממין חדש, קָטָן ויפה כלי-חמדה ממש, וילקוטיו – ילקוטיו צידו וכדוריו – היו יְשִׁינִים מאד, אבל מן המְבַחֵר.

נְסִינְקָא וסלובקי לא הבין קדם לזה את דרך ההתהדרות הַצְּיָדִית האמתית הזאת – לְבוֹש סמרטוטים בליים וכלי-ציד מן המְבַחֵר, אך ברגע ההוא נפקחו עיניו, כי ראה את סְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' בכל הדר גייתו, גיית אלוף בריא נְעִלָו, היפה והנאות בלבוש סמרטוטים אלה, ויגמור בלבו, כי מעתה ינהג כמוהו גם הוא בשעת-ציד.

– ואיה בעל-הבית שלנו? שאל את אוּבְלוֹנסְקִי.

– הלא אשה צעירה לו, - אמר סְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' בבת-צחוק על שפתיו.

– וגם נחמדה כל-כך.

– כבר היה לבוש. מסתמא חזר ורץ אליה.

אף מצא סְטֶפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' את החידה, כי באמת חזר ליון ורץ אל אשתו לְשָׁאלָה עוד פעם, אם סלחה לו אל אָנְלָתוּ מיום אתמול, וגם לבקש מאתה, שתְּזַרְזֵר יותר מכל מה שיש בו השש סכנה לגוף, וביהוד שתתרחק מן הילדים, - כי הם יכולים להדוף בכל עת. מלבד זאת הַצְּרָךְ, שתאמר לו עוד פעם, שלא יחר לה על עזבו אותה לשני ימים, ולבקש מאתה, שתשלח לו פתקה למחר בבקר בלי-אחור ביד רוכב-סוס ותכתוב לו אך שתי מלים, ובלבד שיוכל לדעת, כי שלום לה.

קשה היה לה לקיטי, גם הפעם כככל עת. להפריד מאישה לשני ימים; אך בראותה את גְּבֵה-קומתו ואת כל תארו המלא חיים אשר נראה כגדול וחזק ביותר בנעלי-הציד ובקְלָצָה הלכנה, ואת העליצות המְחַדָּה, עליצות יודעי-ציד, הנוצצת על פניו ואשר נפלאה בעיניה מאד, שכחה את געגועיה ותשִׁלְחָהּ בשמחה.

– סלחו-נא לי, אדוני, - אמר בצאתו אליהם במרוצה אל מבוא הבית. – ההוֹשֵׁם לחם-הבֶּקֶר בעגלה? למה זה נאסר הסוס האדם מְזִמִּין? אבל אין זה מעכב. חָדַל-לך, לִסְקָא, שְׁכָב!

– הביאם אל עדר המסרסים, - אמר אל המְמַנָּה על מקנהו שחפה לו אצל המבוא ושאל אותו על-אודות הסוסים המסרסים. – סלחו-נא, הנה עוד רשע אחד הולך אלי להפריעני.

ליון קפץ מעל העגלה, אחרי שבתו עליה, ויפן אל הַנְּגֵר הקבלן, אשר הלך הלוך וקרוב אל מבוא הבית ואֶמֶת-הבנין בידו.

– תמול היה לך לבוא אל הלישכה ולא באת, והיום אתה מפריע אותי מדרכי. מה תבקש?

– יצוה-נא אדוני לעשות עוד סָבֹב אחד. אך שלש מעלות קטנות יש להוסיף, או יתְּאָים הַלָּל. זה יכשר יותר.

– היה לך לשמוע בקולי, - ענהו ליון בחרי-אף. – הלא אמרתי לך, תְּתֵקֵן ראשונה את מוסדי הַסֵּלֶם ואחר תקצוב ותקבע את הנסרים. עתה לא תוכל עוד לתקן. עשה כאשר צויתך, קְצָב-לך מעלות חדשות.

וזה פשר הדבר: הקבלן קלקל את המעלות, אשר עשה לאגף הבנין החדש, כי עשה כל אחת מהן לבדה ולא הביא בחשבון את מדת השְׁפֹעֵע, וכאשר קבע אותן, נמצאו כְּלָן מְשֻׁפְּעוֹת. ועתה אמר לְקִנְיָה את הסלמות, כמו שקבע אותם, ולתקן את קלקולו על-ידי הוספת שלש מעלות על המספר הקצוב.

– כך ייטב הרבה.

– ועד היכן יגיע הַסֵּלֶם בשלש מעלותיך?

– סלחה-נא, - אמר הַנְּגֵר בבת-צחוק של קלות-ראש. – אל מקומו הנכון יגיע. כשם שהוא נטה למטה בתחתיתו, כן יהי הולך ונוטה, - אמר בתנועה שיש בה דרך הסברה והוכחה.

– הלא בשלש מעלות יתרות יִאָרְךְ הַסֵּלֶם... ועד היכן יגיע?

– הולך ושופע יהיה, הולך ושופע. וכך יגיע שמה, – הוסיף הקבלן להסביר ולעמוד על דעתו.

– עד התקרה ולתוך הפתל יגיע.

– סלחה-נא. הלא מלמטה הוא כך, וכך יעלה ויבוא.

לְוִין הוציא את מְדוּכּוֹ וישרטט בו על האבק את דמות הַסֵּלֶם.

– הרואה אתה?

– כאשר יצוני אדוני, – אמר הנגר, אשר נהרו עיניו פתאם ונָכַר בהן, שסוף סוף הִבְרֵרָה לוֹ הלכה זו. – כנראה נצטרך לעשות חדשות.

– עשה אפוא כאשר צִוִּיתָ, – קרא אליו לְוִין בעלותו על העגלה. – נהג וְךָ! פיליפ, החזיקה את הכלבים.

רגש גיל ותקות שעשועים קרובים בא בקברו, בנטשו לפי-שעה את כל עיניו ביתו ואחוזתו, – רגש אמיץ כל-כך, שלא רצה להכנס בדברים עם איש מלבד טרדתו בו. מלבד זאת תקפה אותו סערת-הרוח המְזַחֶדֶת לכל צֵדָה, כשהוא הולך וקרוב אל המקום, שהוא נכון לעשות מעשהו בו. כל מחשבותיו והרהורי-לבו נדחו מפני השאלות, אם ימצאו צֵדָה בְּפִצָּה שבקול־פִּינָה אחוזתו, כיצד יתחרה לִסְקָא כלבו עם קַרְקָה, ועד כמה יצליח הוא בעצמו בִּירְתָּו. אם לא יִקַּל בעיני מכירו החדש? ואולי יגדיל אובלונסקי לעשות ממנו? – גם שאלה זאת עלתה על רוחו.

וכיוצא בזה הרגיש גם אובלונסקי, על-כן היה ממעט בשיחה גם הוא. רק נְסִינְקָא נְסִלּוּבְקִי דבר בלב שִׁמְחָה ובלי הפסק רגע. וְלְוִין שמע את דברי שיחתו וְבִיּוֹש בלבו בזכרו, עד-כמה חטא לו לאיש הזה אתמול. באמת היה נְסִינְקָא בן-חיל, מתנהג בתמימות, דורש טוב לְפָל ואיש עֵלּוֹ מאד. אלו נודמנו יחדו בימי רְנָקוּתוֹ של לְוִין, אזי התקרב אליו לְוִין בנפש חפצה. אמנם רעו קצת בעיניו התיחסותו החגיגית אל החיים וחרותו הנמוסית היתרה. דומה היה, כאלו הוא חושב ליתרון גדול ומרוקם לעצמו מה שיש לו צפרנים אֲרָפוֹת, מצנפת קטנה וכל מה שעולה יפה לאיש מבני-מינו; אבל אפשר היה לסלוח לו על זאת בגלל טוב-לִבְבוֹ וישרת-דרכיו. מלבד זאת נשא חן לפני לְוִין בחנוכו הטוב, במבטאו היפה בלשונות צרפת ואנגליה ובמה שהוא בכלל אחד מבני החבורות הקרובות לו לְוִין.

מאד יָשַׁר בעיני נְסִינְקָא סוֹס-הַמְדָּבָר הַדּוֹנִי, האסור משמאל לצמד הסוסים. בכל שעת הנסיעה לא חדל מְדָבָר בו. “מה טוב לרכוב בערבה על סוס-מדָּבָר דוהר! טוב מאד, האין זאת?” אמר אל לְוִין. ברכיבה זו על סוס-מדָּבָר שָׁנָה לנגדו מין ענג פיוטי מְשֻׁנָּה בלי מטרה ובלי תכלית; אבל תמימותו זאת משכה את הלב, ביחוד מאשר נלוו אליה טוב-מראהו ובת-צחוקו ונעם-תנועותיו. אם נתחבב על לְוִין באמת, אם אך התאמץ לְוִין למצא בו את כל הטוב והיפה ולכפר בזה על החטא אשר חטא לו, אבל כך היה מעשה, שנעמה על חברתו של נְסִינְקָא.

כאשר הרחיקו כשלשה תחומים, התבונן נְסִינְקָא פתאם, כי סיגרותיו ונרתיק כתביו אינם אתו, ולא ידע, אם אבדו ממנו בדרך, אם הניח אותם בבית, אך בנרתיקו היו לו שלש מאות ושבעים רִבְל, ועל-כן לא יכלו לעזוב את דבר האבדה הזאת בלי דרישה וחפוש.

– אני זאת אעשה, על הסוס הדוני הזה ארכב מהר הביתה. זה ייטב מאד. מה תענה? – אמר נְסִלּוּבְקִי ויפון לעלות על הסוס השמאלי.

– לע, למה לנו זאת? – ענה לְוִין, כי שָׁעַר בלבו, שמשקלו של זה לא פחות משה פודים. – את רַכְבִּי אשלח.

הַרְכַּב ישב וירכב, וְלְוִין נהג תחתיו בצמד הסוסים האסורים למרכבה.

ט

– ואיזה הדרך נסע? באר-נא היטב, – אמר סֶטְפָן אַרְקִדִיבִיץ’.

– זה סדר מסעותינו: עתה אנחנו נוסעים עד גְּבוּרְבִיבּוֹ, בגבוּרְבִיבּוֹ בְּצֵת חֶרְטוּמִים מעבר מזה ומהעבר השני בצות בְּיָקְסִים טובות מאד. עתה חָם גדול, ולפנות-ערב נבוא שמה – אך עשרים תחומים לפנינו – וְכָאֵה לנו השמש בשדה לטוב לנו; שם נליך, ומחר נלך אל הבצות הגדולות.

– ובדרך אין פל?

– יש; אבל נתעַבֵּב קצת, והחם גדול. שני מקומות טובים, אבל קטנים הם, גם מסְפָקִינוּ אם נמצא בהם דבר.

באמת רצה גם לְוִין לסור אל המקומות ההם, אבל קרובים היו המקומות לביתו, ובכל עת יכול להגיע אל הבצות שבהם, – גם קטנים היו וצרים לשלשה צידים לירות בהם יחד. וזה הדבר אשר הערים קצת ואמר, שאינו בטוח, שיִמְצָא שם דבר. כשהגיעו עד הבצה הקטנה, רצה לְוִין לפסוח עליה, אבל עינו של סֶטְפָן אַרְקִדִיבִיץ’, עֵינָיו צָרָה בקו וריגיל, ראה מיד את צחצוחי המים שמעבר למסלה.

– מה מְנִי יהלוך, אם נסור שמה? – אמר וְיֹזֵר בידו על הבצה.

– כן, כן, לְוִין! הלא אין טוב מזה! – פצרו בו נְסִינְקָא וְסִלּוּבְקִי, וְלְוִין הסכים להם על-כרחו.

הם טרם יעמודו, והכלבים רצו ויטסו אל הבצה, וכל אחד מהם התגבר לבוא ראשונה.

– קַרְקָה! לְסִקָּא! – קראו אדוניהם אליהם, והכלבים שבו ממרוצתם.

– לשלשה יצר המקום שם. אני אֲנִתֵּר פֶּה, – אמר לְוִין ויקו כי לא ימצאו שם כל ציד חוץ מקיבִיִים³³, כי למרוצת הכלבים התרוממו קיבִיִים ויעופו ויתנענעו במעופם ויצפצפו בקול-יֵלֵל.

– לא, לא! נלכה-נא, לְוִין, יחדו נִלְכָּה! – קרא וְסִלּוּבְקִי.

– אבל צר לנו המקום באמת. לְסִקָּא, שובה! לְסִקָּא! הלא אין חֶפֶץ לכם ככלב שני?

וְנִתְרָה לְוִין אצל העגלה ויבט בקנאה אל שני חבריו, והם עברו בכל הבצה, אך לא מצאו מאומה בלתי אם וקיבִיִים וכל שללם היה קיבי אחד, שהומת בידי נְסִינְקָא.

– אתם רואים אפוא, כי לא על הַבְּצָה חסתי, – אמר לְוִין, – אבל אך בְּלוּי-זמן הוא.

– סוף סוף שעשוע נעים הוא. הראית? – אמר נְסִינְקָא וסלובקי ויעל בכבדות על העגלה והרובה והקיבי בידו – אכן הפלאתי עשה בו! האין זאת? הנגיע מהרה אל הבצה הגדולה?

פתאם נרתע הסוס, וראש לְוִין התנגף בקנהו של רובה אחד, וקול יריה נשמע. באמת נשמע קול היריה לפני התנגפו בקנה, אך לו נדמה, שהקול נשמע אחרי-כן. וזה פשר דבר המקרה: נְסִינְקָא וְסִלּוּבְקִי הוריד את יְתֵד-היריה האחת שברובהו, ובאותו הרגע החזיק בלא-ראות בְּיָתֵד השנית. הפדור נחת בארץ ולא הזיק לאיש. סֶטְפָן אַרְקִדִיבִיץ’ נענע בראשו וישחק שחוק, שיש בו נזיפה לְנִסְלוּבְסְקִי. אך לְוִין לא ערב את לבבו להוכיחו על זה. ראשונה, מאשר כל לשון תוכחה נחשבה לו בודאי לתלונה על-דבר הסכנה שעברה עליו והחבורה שנעשתה במצחו; והשנית, מאשר היה וְסִלּוּבְקִי בתחלה נעצב ומָחָךְ בעצבונו כל-כך ואחרי-כן שחק מטוב-לב שחוק נעים ומְדַבֵּק כל-כך על החרדה שחרזו בְּלֵם, שגם לְוִין בעצמו לא יכול להתאפק משחוק.

כאשר קרבו אל הבצה השנית, אשר היתה גדולה מהראשונה ודרשה זמן רב, דבר לְוִין על לב חבריו, שלא יסורו שמה. אך וסלובקי הטה את לבבו גם הפעם, ומאשר גם הבצה הזאת היתה צרה לשלשה

צִדִּים, נותר לְוִין גם הפעם אצל המרכבות, כראוי לבעל-בית הגון, שעינו טובה באורחיו.

הם אך הגיעו אל הבצה, והכלב קרק מהר אל גבשושיות העפר. נסינקא נסלובסקי רץ ראשונה אחרי הכלב. עוד לא הספיק סטפן ארקדייביץ' לגשת שמה, והנה חרטמן מנעוץ. וסלובקי ירה והחטיא, והחרטמן ירד על כר-דשא, שלא נקצר עוד. העוף הזה נמסר לרשותו של נסלובקי. קרק מצא אותו גם פה ויעמוד, וסלובסקי ירה בו וימיתו וישב אל המרכבות.

– עתה לך-לך אתה, ואני אמתין פה אצל הסוסים, – אמר נסלובקי וילך לו אל הבצה.

לסקא, אשר נתן קולו זה זמן רב בילל-תלונה על עלבוננו, התנשא ויקפץ בשמחה אל קבוצת-גבשושיות טובה וידועה לליון, אשר עוד לא בא אליה קרק.

– למה לא תעצרהו? – קרא אליו סטפן ארקדייביץ'.

– הוא לא יבהיל בלא-עת, – ענהו ליון בלב שמח על כלבו הטוב וימהר אחרי לסקא.

כאשר הוסיף לסקא לקרוב אל הגבשושיות הידועות לו, כן הרבה, כפי שנראה בו היטב, לעיין ולהזהר במעשהו, גם עוף-בצה קטן, שדאה שם לפניו, לא בטלו ממלאכתו אלא כהרף-עין. הוא הקיף את הגבשושיות פעם אחת ויחל להקיפן שנית, ופתאם נרתע ויעמוד.

– הנה, הנה, סטיבה, – קרא ליון והרגיש, כי לבו מתחיל פועם בקרבו בכח גדול מבראשונה, וכל הקולות התחילו רועשים פתאם באזניו הקשובות, קולות קרובים ורחוקים יחדו, בלי סדרים הגיעו לאזניו, אך בכח גדול, כאלו ננתק בתוכן איזה בריח קטן ממקומו. קול צעדי סטפן ארקדייביץ' נדמה לו כשעטת פרסות סוסים; הריקת גוש-עפר, שנעקר תחת רגליו עם הקלחים שבו מקצה הגבשושית, אשר נרך עליה, נדמתה לו כקול חרטמן; ובאותה שעה שמע גם קול שכשוך במים, אשר נלאה לברר לעצמו מה הוא.

ובהתאמצו אך לבחור לו מקום נאמן לרגליו, הלך הלוך וקרוב אל כלבו.

– חטוף! – קרא אליו.

מתחת לכלבו חמק ויעף לא חרטמן, כי-אם פיקס. ליון כונן את רובהו, אך ברגע ההוא חזק וקרוב קול השכשוך שנלווה אליו גם קול נסלובקי, שקרא או צעק בקול רם ומשנה. וליון ראה, שהוא מכונן את רובהו אל מתחת לעוף, ועם זה לא נמנע מירוט.

כשהברר לו, שהחטיא, פנה זה וזה וירא, והנה הסוסים והעגלה עומדים לא במסלה, כי אם בתוך הרקק.

נסלובקי רצה לראות את רית חבריו הצעירים ויבוא במרכבה אל הבצה, ורגלי הסוסים טבעו בזץ.

– בכור-שטן נוהג בו! – אמר ליון אל לבו בשבוש אל המרכבה הטובעת בזץ. – למה זה נסעת אחרינו? – אמר אליו בתלונה ויקרא אל הקרוב ויקח למשות את סוסיו.

ליון התרעם גם על אשר הפריעוהו מירמתו, גם על אשר הטביעו רגלי סוסיו, וביותר חרה לו על אשר לא עזרו לו ולקרבו למשות ולפתח את סוסיו, לא סטפן ארקדייביץ' ולא נסלובקי, כי גם שניהם לא ידעו מאומה בענין הרתימה. מבלי קשב דבר לנסינקא על הבטחותיו, שהמקום הזה היה נבש פלו, יגע ליון עם רכבו לתקן את הסוסים. אבל אחרי-כן, כאשר חם לו מרוב עבודה, ועיניו ראו, כמה יגיעות יגע נסלובקי, בסחבו את העגלה בתריסי אופניה, עד שנשבר אחד מהם בידו, דבר על לבו תוכחות על כי בקנאות הכבושה מיום אתמול נהג בו היום מנהג התרחקות, ובכדי לתקן פגם זה, התאמץ להראות לו חבה יתרה. כאשר יצאו ממבוכה זאת והמרכבה הושבה אל המסלה, צוה ליון להביא פת-שחירית.

– “אכילה לתאבון סמן לנפש ישרה! אפרוח זה יבוא בקרבי עד עמק נעלי” – נשא נסינקא משל צרפתי זה בגמרו לאכול אפרוח שני וצהלת רוחו שבה אליו. – עתה עברו כל צרותינו; מעתה נצליח בכל אשר נפנה. אך למרק חטאתי, אני חייב לשבת על מושב העגלון. האין זאת? אל-נא תניאני. אני אוטומדון. עתה תראו, כי כדאי והגון, אני לך! – ענה מבלי הוצא את המושכות מידו, על דברי ליון, אשר בקש מאתו לתת לקרבו לעלות על מקומו. – לא, חייב אני לשאת ענשי, וטוב לי מאד במושב העגלון. – ככה עמד על דעתו וינהג את המרכבה.

אף אמנם דאג ליון, פן יכביד על סוסיו, ובפרט דאג לסוס השמאלי האדם, אשר לא ידע נסלובקי לעצור בו; אך על-כרחו דבקה בו צהלת-רוחו של זה וישמע את הורמנסים, אשר שר בשבתו על ספסלו בכל שעת נסיעתם ואת ספוריו ואת תאוריו, שתאר במראה את דרך האנגלים לנהוג במרכבה ביד אחת, וקלם, אחרי אכלם את פת-השחירית, באו שמחים וטובי-לב אל בצת גבוזדיבו.

נסינקא הריץ את הסוסים כל-כך, שהקדימו לבוא לפני הבצה בטרם יעבור החם.

כשהגיעו לפני הבצה הגדולה ההיא, שהיתה מחוץ-הפצם העקרי בניסיעה זו, התחיל ליון מבקש עצות בלבו נגד רצונו להפטר מנסינקא וללכת באין-מפריע אל אשר יהי רוחו ללכת. וברור היה, שכדבר הזה ממש בקש לו גם סטפן ארקדייביץ', ועל פניו ראה ליון את הבעת הדאגה, השוכנת על כל צד אמת, בהתאורו לצאת לפעלו, והערמה המיוחדת לו, מעט ערמה שיש עמה גם טוב לב.

– ואיזו הדרך נלך? הבצה טובה מאד, זאת אראה, גם נצים פה, – אמר סטפן ארקדייביץ' וירמוז בידו על שני עופות גדולים, שפרחו ממעל לעשב הקרין ³⁴ – כל מקום שיש בו נצים, יש בו עוף ציד.

– ראו-נא אפוא, אדוני, – אמר ליון, ובפנים נועמים קצת מתח את נעליו על רגליו ויתבונן בכפתורי רובהו. – הראיתם את הקרין הזה? – והוא רמוז בידו אל אי קטן מנסה ירק שחרחר, שנראה בתוך כר-עשב נרחב מאד, והכר פלו משקה, והוא משתרע בעברו הימני של הנהר, והצי עשבו נקצר, – תחלת הבצה פה, לפנינו ממש, במקום הירק מרובה בו. מפה תסב ימינה, אל המקום שהסוסים הולכים בו; שם גבשושיות, שם ימצאו חרטומנים וכן גם מסביב לכרין הזה עד חֶשֶׁשׁ לַבְּנֵי-הַמַּיִם ועד בית הרחיים. הנה הוא שם על מפרץ הנהר. זהו המקום הנבחר. שם המתי שבעה-עשר פיקסים ביום אחד. עתה נפרד ונלך לעברים שונים, ושני כלבינו עמנו, ואצל בית-הרחים אנו עתידים להפגש.

– אך מי יימן ומי ישמאיל? – שאל סטפן ארקדייביץ'. – הנה הבצה רחבה יותר בקלקה הימני, הימני לכם; כי שנים אתם, ואני אשמאילה, – הוסיף במנוחה גלויה וכמו בלי דעת וחשבון.

– טוב מאד! כל שָׁלָל היום יהי לשנינו ולא לו. נלכה-נא אפוא, לכו נלכה! – ענה אחריו נסינקא.

ליון הסכים על-כרחו, וילכו איש לעברו.

הם אך באו לתוך הבצה, ושני הכלבים התחילו מחפשים יחד וישימו פניהם אל גבאי הרקק. וליון ידע מה הוא פשוט זה, שהיה לסקא רגיל בו, פשוט מתוך הזירות, שאין לעמוד על מטרותו בברור; גם את המקום ידע ויקו למצא פיקסים רבים.

– נסלובקי, לכה אצלי, לכה לצדי! – אמר ליון בלחישת אל חברו שהלך אחריו הלוך ושכשוך ברגליו במים, כי אחרי המאורע בבצה הקו?פנית ³⁵ לא יכול ליון להסיח דעתו לגמרי מקנה-רובהו של זה.

– לא, אינני רוצה להפריעך; אל-נא תִּשֶׁת לך לי.

אך ליון היה מִכְרַח לשית לבו לו וגם זכר את דברי קיטי, שאמרה לו בשלחה אותו מלפניה: “השמרו לכם, פן תורו איש באחיו”. הכלבים הלכו הלוך וקרוב, כל אחד משניהם במסלתו על-פי חושו, ליון היה בטוח כל-כך, שבכל רגע ורגע יש לו לחכות לפיקס, שקול שכשוך יקבא בעלותו מִגְבָּא נרפש, נדמה לו מדי פעם בפעם כצריחת פיקס והעירו לאחוז וללחוז את עץ-רובהו.

פוף! פוף! נשמע לאזנו ממעל לה. נסינקא ירה אל עדר בני-אח, שָׁרְחָפוּ על-פני הבצה, אבל הרחק מגבול היריה. עוד לא הספיק ליון לפנות כה וכה, והנה קול שכשוכו של פיקס באזניו, ואחרי קול שני ושלישי כזה, ואחרי-כן ראה עוד שמונה עולים זה אחר זה.

כאשר באו לזוין וסָפֵן אַרְקִיִּיבִיץ' אל בית האפר, אשר היה לזוין רגיל להתאכסן אצלו, מצאו שם את נסלובסקי, כי הקדים לבוא שמה. הוא ישב על ספסל באמצע החדר והחזיק בספסלו בשתי ידיו, לבתו הפתוחה בעצמו אחרי איש-הצבא, אחיה של בעלת-הבית, אשר התאמץ לשלוף מעליו את נעליו המגאלות ברפף לה, ובשבתו צחק מטוב-לב צחוק גדול ומְדַבֵּק כדרכו תמיד.

– ברגע זה באתי הנה, - אמר נסלובסקי. – אכן בחבה גדולה ויורה קבלוני שם וישקוני ויאכילוני לשבע. ומה טוב לחמם, לחם נפלא הוא! מעדנים! יין-דגנב – מְנִי לא שתיי יין מְעֵלָה מזה! ובשום אופן לא אבו לקבל מעות. "לא לכה-חובה", אמרו על זה בסגנונם המְהֵד.

– למה זה יקבלו מעות? הן לכבודך נתפנונו. וכי דרכם למכור יין-דגן? – אמר איש-הצבא, כשעלתה בידו לשלוף, אחרי כל היגיעות שיעג, את הנעל האחת, המְדַבֵּק ביותר, יחד עם הפוזמק, שְׁשָׁחַר ברפף.

אף על-פי שהיה הבית מְלֻכָּךְ בנעלי הצְדִידים וברגליהם המְנַפְפִים, אשר לקקו בלשונם את גופם, ומלא ריח רפש ואבק-שרפה, ואף-על-פי שלא היו בבית לא שְׁפִינִים ולא מזלגות, אכלו ושתו הצְדִידים לתאבון שאינו מצוי אלא אצל צְדִידים בימים שהם עוסקים במלאכתם. אחרי רחצם, כאשר נָקוּ מזהמתם, הלכו אל גרן החשש, אשר טאטאוה קצת בשבילים, ושם הכינו הרְכָבִים משכב לאדוניהם.

כבר הגיע הערב ואיש מהצְדִידים לא בקש לישון.

דברי שיחתם היו בראשונה זכרונות וספורים על-אודות יריות וכלבים ומקרי-ציד שונים, ואחרי-כן הגיעו אל ענין שהעסיק את כָּלָם כאחד: לפי שנסִינְקָא שָׁנָה פעמים אחדות את דברי עלִיצוֹתוֹ על נעם המשכב הזה וריח החשש והדר העגלה השבורה (העגלה נדמתה לו כשבורה, ובאמת אך נפרקה מחלקה הקדום), על טוב-לבם של האכרים, שהשקוהו מיינם, על הכלבים, שרצו כל אחד לרגלי אדוניו, סָפֵר באחוזת מְלֻטוֹס. ומְלֻטוֹס – עשיר מְפָרְסֵם, ומעשהו השתתפות במסלות-ברזל. סָפֵן אַרְקִיִּיבִיץ' סָפֵר נפלאות על-דבר הבצות, אשר קנה לו מְלֻטוֹס בפלך פְּנֵר, והשגחתושהוא משגיח עליהן ושומרן, והמרכבות היפות, שנשא בהן את הצְדִידים שנתארחו אצלו, והאהל הנחמד, אשר נָטָה לפניו הבצוה ואשר נערכה בו סעודת-הבקר.

– זרו דרכיך בעיני, - אמר לזוין וירם ראשו על מצע-החצר אשר לו, - איככה תוכל להתהלך עם אנשים כאלה בלי שאט-נפש?

אני מבין כי פת-שחרית, שיש עמה יין לאִפִּיט, נעימה מאד, אך האמנם לא תקיין נפשך בכבוד העִיִּיבִיץ' הזה? כל האנשים האלה, כמוהם כמוכסים שהיו בארצנו לפניהם, צוברים כסף בתחבולות, שכל אנשי-לב בזים להם בגללן, והם לא ישיתו לב לבזו אשר יבזו להם, ואחרי-כן הם מתאמצים להפסיק את הדעות ולכפר פני בוניהם בנדבות-הכסף, אשר עשו להם בְּקוֹל ובעשק.

– נכון הדבר מאד! – נענה אחריי נְסִינְקָא נְסִינְקָא. – נכון ונאמן! אובלונסקי עושה כן, כמוכן, מפני כבוד הבריות, ואחריים באים ואומרים: הלא אובלונסקי מבאי-ביתו של זה...

– לא מניח ולא מקצתיה, - ענה אובלונסקי, ולזוין שמע, שהוא מדבר בצחוק קל על שפתי, - אני אך אינני חושב אותו לאיש-פְּנֵל קשה משאר הסוחרים והאצילים העשירים. אלה ואלה עשו את עשרם בדרך אחת, בעבודה ובתבונה.

– כן הוא, אך באיזו עבודה? כלום עבודה היא לקבל קונְפֵסִיָה ולמכרה לאחר?

– בודאי עבודה היא זו, שהרי אלו לא היה אדם זה בעולם או אנשים דומים לו, לא היו מסלות-ברזל בעולם.

– אך אין זו ממיני עבודה של אפר או של איש מדעי.

– לו יהי כדברך, אך עבודה היא בתוצאותיה, עסקנותו של אדם כזה יוצרת ומתקנת דרכים. אך הלא אתה סובר, שאין אנו צריכים לדרכים.

– לא, זו שאלה אחרת; נכון אני להודות, שיש לנו צרך בהם. אך כל שכר פעולה, שאינו מתאים במדתו למדת היגיעה, שיגע הפועל עליה, - לא בישר הוא בא לידי בעליו.

– אך מי ישפוט, עד-כמה יתאים?

– קנין שלא בדרך ישר, קנין בתחבולת-ערמה, - אמר לזוין והרגיש בדברו, שאינו יודע לסמן את קו-הגבול שבין קנין בישר ובין קנין שלא בישר. למשל, מה שמרויחים בעלי לשכות-הבנקים, - הוסיף לזוין – פֵּוֹל הוא – רכישת עשר גדול בלי יגיעה, כמעשי המוכסים, אין כאן אלא שנוי-שם בלבד. המלך מת, יהי המלך! זה לפני זמן-מה בטלו את עסקי המוכסנות, והנה צצו תחתיהם מסלות-ברזל ובנקים, שגם הם ממציאים לבעליהם כסף רב בלי עבודה.

– כן הוא, אפשר שכל זה נאמן ונאמר בשכל חריף... רבֵּץ תחתיך רק! – נתן סָפֵן אַרְקִיִּיבִיץ' בקולו על כלבו, אשר התגרד והפך ופזר את כל החשש, ונראה מזה, שהיה בטוח כל-כך בסברותיו, שיכול לדבר במנוחה ובמתינות. – אך לא בררת את הגבול שבין העבודה הישרה ובין העבודה שאינה ישרה. מה ששכרי רב משכרו של שָׁר –הִשְׁלַחַן המְשֻׁעֵבֵד לי, אף-על-פי שהוא בקי בענינים יותר ממני – הרי זה פְּנֵל?

– אינני יודע זאת.

– אם כן, אני אומר לך: - דע לך, כי מה שאתה מקבל בשכר פעולתך בעסקי האחוזה כחמשת אלפי רֵבֵל, למשל, והאכר, העוסק בעבודה זאת, בכל היגיעות שיעג לא ימצא יותר מחמשים רֵבֵל, גם הוא איננו בישר, כשם שלא מן הישר הוא מה שאני מקבל יותר משר-השְׁלַחַן ומה שְׁמֻלְטוֹס מקבל יותר מאחד הפועלים העושים במלאכת בנין המסלות. להפך, אני רואה דרך שנאת-חנם בהתיחסות הצבור אל האנשים האלה, וכמְדָמָה לי, שיש כאן קנאה...

– לא, זה איננו נכון – אמר נסלובסקי, - אי-אפשר לקנאה בזה, אבל יש באותו עסק איזה דבר מְלָכֵר.

– לא, שמעני-נא, - הוסיף לזוין. – אתה אומר, כי לא בישר ארויה חמשת אלפים, בשעה שהאכר ירויה רק חמשים. אמת הדבר. עול הוא, ואני מכיר ויודע אבל...

– באמת, מפני מה אנחנו אוכלים ושותים וצדים ציד ואיננו עושים כל מאומה, והוא עמל ויגע בכל עת ובכל שעה? – אמר נְסִינְקָא נְסִינְקָא, אשר, לפי הנראה בכרור, עלתה שאלה זאת על רוחו בפעם הראשונה בימי-חייו, ודבריו אלה היו דברים יוצאים מן הלב.

– כן הוא, מכיר ויודע אתה, אך עם זה לא תתן לו את האחוזת, - אמר סָפֵן אַרְקִיִּיבִיץ' כמתפון לקנטר את לזוין.

בימים האחרונים כמו נשלחה רוח רעה נסתרה בין שני הגיסים האלה: מן היום אשר נהיו לגיסים, בעלי שתי אחיות, כמו התחילו מתחרים זה בזה בשאלה, מי משניהם הצליח יותר מחברו לכוון הליכות חייו, והרוח הרעה הזאת הִבְעֵה בשיחתם, שהתחילה נוגעת בחייהם הפרטיים.

– אינני נוהן את אחוזתי, יען כי אין דורש מאתי כואת, ואלו רציתי לתתה לאחר, לא יכולתי, - ענה לזוין, - גם אינני יודע למי.

– תנה אותה לאכר הזה; הוא לא ישיב את פניך ולא יִמְנַע מְקַלְהָ.

– אבל איך אתננה לו? האסע אתו אל עיר-הפלך ואכתוב לו שטר-מכירה?

– אינני יודע, אבל אם ברור לך, שאין לך זכות...

– אין זה ברור לי כלל, להפך, אני מכיר ויודע, שאין לי רשות למסרה לאחר, שחובות מוטלות עלי, חובות לאדמתי ולביתי.

– לא, שמעני-נא: אם דעתך, כי שני זה שבינך ובין האכר פֵּוֹל הוא, מפני מה אינך נוהג על-פי דעתך זאת?

– גם נוהג אני על-פיה, אבל רק דרך שלילה בלבד, פונתי שלא אשתדל להגדיל את החלוק הזה שביני לבינו.

– לא, סלח-נא לי, אבל אין זה אלא פרדוקס.

– הרי זה באמת כמין פרוץ סופיסטי, - נענה נסלובסקי אחרי אובלונסקי. – הנה בעל-הבית שלנו! – אמר נסלובסקי ויפן אל האפר, אשר פתח ברגע ההוא את דלתות השער החורקות ונכנס לגרן, שלגו בו הצידים. – האמנם אינך יושן עוד?

– לא, איך אישן? אבל אני דמיתי, כי אדוננו ישנים, והנה קול דברים הרבה. יש לי לקחת פה מַגָּל. מתירא אני, שמא יפצעני, - הוסיף ויפסע בזהירות ברגליו היחפות.

– ואתה איפה תשכב?

– אנחנו שומרים את העדר הלילה.

– אבל מה נחמד הלילה הזה! – אמר נסלובסקי ויבט אל קצה הבית ואל העגלות המפרקות, שנראו לאור הפהה שבתחלת עלות השחר בעד השער הגדול, שנפתח לַרְנָחָה. – שמעו-נא, הנה קולות נשים מזמרות, ומזמרות יפה הן. אַקָּר-נא, בעל-הבית, מי מזמר שם?

– נערות-החצר הן, בחצר הסמוכה.

– נלכה-נא ונטילה! הן לא נישן עוד. נלכה-נא, אובלונסקי!

– טוב לשכב וטוב ללכת. – ענה אובלונסקי ויתמודד. – טוב מאד לשכב.

– אם כן אלך לי לבדי, - אמר נסלובסקי ויקם וינעל את נעליו במהירות. – שלום לכם, אדוני. קרוא אקרא לכם, אם אמצא שם נחת. אתם נתתם לי ציד, ואני לא אשכח זאת לכם.

– בן-חיל הוא, האין זאת? – אמר אובלונסקי, כאשר יצא נסלובסקי מעל פניהם, והאכר סגר את השער אחריו.

– כן, בן-חיל, - ענה לַיִוִן, ובלבו הוסיף להגות בענין, אשר דברו בו לפני רגעים אחדים. לפי מה שנדמה לו, הביע את דעותיו ורגשותיו במלים ברורות, ככל שהיה ביכולתו, ועם זה אמרו אנשי-דָּרֶוֶן, אנשים שאינם נבערים ושדבריהם יוצאים מלבם, שניהם כאחד, כי הוא משעשע את נפשו בפלפולי-שוא. הדבר הזה הרגיו את רוחו.

– כן הוא, ידידי, - אמר סָפֶפֶן ארקדייביץ' – אחת משתי אלה: או יש להחליט, שהסדר הנהוג טוב וישר הוא ולהחזיק איש בזכיותיו היתרות בכל-כח-ידו, או יש להודות, שלא כדון נתנו לנו זכיותינו אלה, כשם שאני מודה בזה, ולהתענג עליהן כמוני.

– לא, אלו היה זה דבר-עול, לא היית יכול למצא ענג בו, ועל-כל-פנים לא הייתי אני יכול למצא ענג בזה. אני צריך להרגיש קדם-כל-דבר, כי נקי אני מעול.

– ולמה לא נלך באמת? – אמר סָפֶפֶן ארקדייביץ', אשר עיפה נפשו, כנראה בברור, מרב עיון. – הן לא נישן עוד. הבה נלכה לנו.

לַיִוִן לא נענה. הדבר שאמר בשעת שיחתם, שהוא מתנהג בישר רק דרך שלילה, לא חדל להעסיקו. "האמנם רק דרך שלילה לבד יוכל להיות הדרך הישר?" שאל בלבו.

– אבל מה עז ריח החשש הלח! – אמר סָפֶפֶן ארקדייביץ' בהרימו את ראשו לקום. – לא אוכל לישון. וסינקה החל לעשות שם דבר-שעשועים. הנה צחוק נשמע וגם קולו של סינקה בעצמו עולה משם. נלכה-נא. הבה נלכה!

– לא, אני לא אלך, - ענה לַיִוִן.

– האמנם גם זה מפני איזה עקר? – אמר סָפֶפֶן ארקדייביץ' בצחוק קל ויחפש בחשכה את מצנפתו.

– לא מפני איזה עקר, אך למה זה אלך?

– דע לך, שאתה גורם רעות לעצמך, - אמר סָפֶפֶן ארקדייביץ' בקומו ממשכבו, אחרי מצאו את מצנפתו.

– במה?

– כלום איני רואה את דרכיך עם אשתך? הלא שמעת, כי שאלה גדולה נשאלה אצלכם, אם תסע לצוד ציד לשני ימים אם אין. כל זה טוב בתור אידיליה, אך לכל ימי-ההתים לא יצלה. האיש צריך להיות בן-חורין, לו עניני-גבר והנוגעים בו לבדו, עליו להיות אמיץ-לב. – אמר אובלונסקי בפתחו את השער.

– ומה עליו לעשות? ללכת לבקש אהבה מהנערות המשרתות בחצרות? – שאל לַיִוִן.

– ולמה לא ילך, אם ימצא בזה נחת-רוח? אין זה גורם רעה לאיש. אשתי לא תפסיד בזה מאומה, ואני אשעשע את נפשי. העקר הוא, שיהי ביתך טהור, שלא יארע דבר בביתך. אבל אין לך לשים אסורים על ידיך.

– אפשר שצדקת, - אמר לַיִוִן ויקפן אל צדו. – מחר עלינו לצאת בפקר, אני לא אעיר איש, אבל יצוא אצא בעלות הפקר ולא אאחר.

– בואו מחר, אדוני! – נשמע קול וסלובסקי בקראו אליהם צרפתי. – יָפָה מאד! אני מצאתיה! יפה ונאוה באמת. הרי זו גֶרְטְסְכֶן ממש, גם כבר התקרבתו. אכן יפה היא מאד! – ספר נסלובסקי ופניו הביעו הסכמה והחזוקת-טובה, כאלו בכונה תחלה בשבילו נעשתה יפה כל-כך, ורוחו נוחה מיצורה, שטרח בשבילו כל-צרכו.

לַיִוִן עשה את עצמו כאלו הוא יושן, ואובלונסקי נעל את סנדליו ויצת אש בסיגרה ויצא מן הגרן, וקולותיהם נחבאו מחר.

זמן רב לא יכול לַיִוִן להרדם הוא שמע את לעיסת סוסיו באכלם חשש, אחרי-כן שמע את קול בעל-הבית והגדול שבנעריו בצאתם אל העדר לשמרו; אחרי-כן שמע בלכת איש-הצבא לשכב מאחרי הגרן עם בן-אחותו, הוא בנו הקטן של בעל-הבית; אף הגיעו לאזניו דברי הנער הקטן, שהודיע לדודו בקולו הדק את הרשם שעשו עליו הכלבים, אשר היו נוראים וגדולים מאד בעיניו; אחרי-כן שמע את הנער שואל את דודו, מה יצודו הכלבים האלה, ואת דברי איש-הצבא, אשר אמר לו בקול צרוד מתוך שְׁנָה, כי מחר ילכו הצידים אל הצעה ויורו ברובים, וכדי להפטר משאלותיו ודרישותיו אמר אליו: יִשָּׁן נסקה, ואם אין, השמר לך", ומיד התחיל נוחר בעצמו. אז נשמעו רק נעירת סוסים וקרקור ביקס. "האמנם רק דרך שלילה?" חזר ושאל בלבו. "זימה בכך? לא בי האשם", אמר בלבו והתחיל מהרהר בדברי היום הבא.

"מחר אצא בפקר השכם ואקבל עלי, שלא להתלהב. ביקסים הרבה יש וגם חרטומנים. ובשובי אמצא פתקה מקישי. כן הוא, אפשר שסטיבה צדק ממני: לא לב-איש לי בעודה לנגדי, כי אם לב אשה זקנה... אבל מה אעשה! גם פה דרך שלילה!"

בהתנמנמו שמע את קולות צחוקם ושיחתם של נסלובסקי וסָפֶפֶן ארקדייביץ', ויפקח עיניו לרגע קטן, והנה יצא הירח, והם עמדו ודברו בתוך השער הפתוח, ואור הירח נגה עליהם. סָפֶפֶן ארקדייביץ' דבר איזו דברים על-אודות עלמה רעננה וְנִיָּמָה לאגוז רך, שגמל לפני רגע אחד, ונסלובסקי צחק בצחוק העז המגדל לו וְשָׁנָה דברים, שאמר לו, לפי הנראה, אחד האכרים: "מוטב שתשתדל בדבר האשה שלך!". לַיִוִן אמר מתוך שְׁנָה:

– אדוני, מחר בפקר השכם! וְיָרְדָם.

וכמו השחר עלה נעור לזיון וינס לעורר את חבריו. נסינקא שכב על בטנו ורגלו האחת נטויה לכל ארכה ופוזמקה עליה, ותרדמתו עזה מאד, ולא היה אפשר למצא מענה מאתו. אובלונסקי אמר מתוך שנה, שאינו רוצה להשכים קום כל-כך. גם לסקא קם משנתחו שלא ברצון - הוא ישן בקצה ערמת החציר ומקפל היה בדמות טבעת - ויתמת ויכונן בעצלתים את רגליו האחוריות זו אחר זו. לזיון שם עליו את נעליו ויקח את רובהו ויפתח בזהירות את דלתה החורקת של הגרן ויצא אל הרחוב. תְּרָכְבִּים ישנו אצל מרכבותיהם, והסוסים נמנמו אף הם רק אחד מהם אכל שבלת-שועל בעצלתים ויפור בנחרתו את הגרעינים שבאבוסו ובחוזן עוד לא האיר היום למד.

– מה זה ככה מהרת לקום, אדוני היקר? – פנתה אליו הזקנה בעלת-הבית בחבה, כאשר יפן איש אל אחד מאוהביו הישנים, והיא יצאה ברגע ההוא מבית-דירתה.

– לצוד ציד אני הולך, יקירתי. האבוא אל הפצה דרך המקום הזה?

– מאחורי הבית; מאצל גרונתינו, אדוני היקר, ומאצל שְׁנֵי הקָנְבוּס; הנה שביל שם.

הזקנה הלכה עם לזיון ותצעד בזהירות ברגליה היחפות והשוזפות ותפתח לו את המחיצה החוסמת את דרך העוברים לפני הגרן.

– בשביל הישר הזה תלך ותבוא אל הבצה. נערינו רעו שם אתמול בערב.

לסקא רץ ראשונה בשביל ההוא, ובשמה גלויה רץ בו, ולזיון הלך אחרי כלבו בצעדים מהירים וקלים ולרגעים נשא עיניו למעלה. נפשו אָתָה, כי לא יצא השמש בטרם יגיע אל הבצה. אך השמש לא התמהמה. הירח, אשר הגיה עוד בשעה שיצא לזיון לפעלו, אסף נגהו, ואך ככדור של כסף-חי התנוסס ממעל; אדומות השחר, אשר בראשונה מלָאָה את כל הארץ, נתעלמה מן העין ולא נגלתה עוד אלא אחרי התבוננות וחפוש; מה שנראה בראשונה על-פני השדה ממרחק בדמות כתמים, שאין לעמוד על מהותם, נגלה אחרי-כן בברור: אלה היו עֲרָמוֹת שָׁפוֹן. הטל, אשר עוד לא יכלה עין לראותו מבלי אור-שמש, הטפחה את רגליו ואת הֶלְצָתוֹ של לזיון עד למעלה מחגורתו, בעברו בין שבלי הקָנְבוּס הגבוה והנודף, שכבר נטלו גבולו-הסרק מתוכם. בדממת הפקר נשמעו גם קולות דקים מן הדקים. דבורה פרחת ועברה על אגנו של לזיון וקול מזמומה דָּמָה לקול מעופו של כדור-יריה. לזיון נשא עיניו וירא והנה עוד אחת ועוד אחת. גֶלֶן יצאו ממשוכת גן-דבורים ועפו ממעל לשְׁדָה הקָנְבוּס אל עבר הבצה. השביל, שהלך בו לזיון, והיבילו אל הפצה בדרך ישראל. מקום הבצה היה נפר על-פי האדים שעלו מתוכה, אדים מְעִיבִים במקומות אחדים וקלושים במקומות אחדים, ושיחי העשבים שביניהם נראו כאיים מתנועעים בענ-הענן הזה. בקצה הבצה והדרך שכבו הנערים והאכרים שומרי העדרים בלילה, ולפני עלות השחר רדמו בלם תחת מעיליהם. לא רחוק מהם התהלכו שלשה סוסים עקרים, ואחד משלשתם הרעים בשלשלאותיו. לסקא הלך מצד אדוניו ולרגעים פרץ ללכת הלאה והבטי לאחוריו. כאשר עברו לפני האכרים היִשְׁנִים האלה והגיעו עד הגָבֵא הראשון, התבונן לזיון אל כפתוריו ורובהו וישלח את הכלב אל אשר יהי את רוחו ללכת. אחד מהסוסים, סוס אדמוני בריא, בן שלש שנים, נרתע לאחוריו בראותו את הכלב וירם זנבו וינער. גם שאר הסוסים נבהלו והתחילו מקפצים מתוך הבצה ברגליהם העקדות, ושכשוך פרסותיהם, בנתקם אותן מתוך הטיט הקפוא. היה כקול מחיאת-כפים. הכלב עמד מלכת ויבט הבט-לעג אל הסוסים והבט-שאלה אל אדוניו. לזיון העביר ידו על כלבו וישרוק לו לאות, כי עת להתחיל.

לסקא רץ בשמחה ובוהירות והפץ חג ונע תחת רגליו.

שכונס לסקא אל הבצה, הרגיש מיד, יחד עם ריחות הקלחים והעשבים והחלודה הידועים לו ועם ריח צפיעי הסוסים, אשר לא נודע לו, גם את הריח המיוחד, שהיה זרוע בכל המקום ההוא, את ריחו של מין העוף, שהיה מרגיז אותו בכל עת יותר מכל שאר המינים. בקצת מקומות נָדַף ריח זה כלב גדול מתוך צמחי הבצה, אך עם זה לא יכול הכלב ללעז על-פיו, באיזה עֶבֶר הוא הולך ונִזְקָק ובאיזה הוא הולך ורפה. כדי לברר לעצמו, אי-זה הדרך הטוב לפניו, הֶצְרַךְ ללכת קצת הלאה, אל העבר, שהרוח הלך שמה. בְּדִרְהָ עוֹזָה, אשר לא הרגיש בה את תנועת רגליו ואשר עם זה לא היתה לו למעצור לעמוד פתאם, אם יהי צָרֵךְ בדבר, מתוך כל ריקידה שירצה, דלג ימינה והלאה מהרוח החרישית המזרחית שלפני עלות השחר, ואחרי-כן שָׁב וילך נגד הרוח. בשאפו בנחיריו הקָרְחִיב את האויר, הרגיש מיד, כי לא רק עקבות בעלי-כנף לפניו, כי-אם גם בעצמם, ולא אחר או שנים, כי-אם רבים פה לפניו, ויעצור קצת מברוצתו, אך לא עמד מרוץ. ידוע ידע, כי נמצאים הם במקום הזה, אך עוד לא יכול לדעת בדיוק אֵיךְ, מהפצו למצא את מקומם זה, התחיל הולך סביב סביב, אך אדוניו קרא אליו ויפריעהו ממעשהו. “לִסְקָא, פה!” אמר לזיון ויורהו מקום בעבר אחר. הכלב שהה מעט וכמו שאל את אדוניו, אם לא טוב לעשות את אשר החל. אך לזיון שָׁנָה את מצנתו בקול-זעם וירמוז לו על קבוצת גבשושיות מְכֻסָה במים, אשר באמת לא יכול כל עוף להִמְצָא שם. הכלב שמע בקולו וכדי לעשות לו לאדוניו נחת-רוח, עשה את עצמו כאלו הוא מחפש, ויחל ויעבור בכל קבוצת הגבשושיות וישב אל מקומו הראשון וכרגע חזר והרגיש את ריח העוף. כאשר חזל אדוניו להפריעו, ידע מיד מה שיש לו לעשות, ובלו הבט אל אשר מתחת לרגליו, - אף-על-פי שלמרת רוחו נתקל בלכתו על הגבשושיות הגבוהות וגם הוטל המימה לא אחת ולא שתיים, - התגבר וחזר ועמד בכל פעם על רגליו החזקות והנוחות להִפְפֵּף ולהתפשט והלך לו הלוך נֶסֶב, כדי לברר את הדבר. ריח מין העוף הוא הרגיש ומשך אותו אחריו יותר ויותר, ופתאם הֶבְרַר לו לגמרי, כי אחד מהם פה, מאחרי הגבשושיות הזאת, ורק כחמשה צעדים בינו ובין העוף, ויעמוד בלי-נוע וכל גופו היה כאבן דומם. בגלל רגליו השפלות לא יכול לראות בעיניו מה שמאחרי הגבשושיות, אך בחוש-ריחו הכיר, שאין העוף רחוק ממנו יותר מלשעור השמש הצעדים. כאשר הוסיף להלך לעמוד, כן הוסיף להרגיש את העוף, ויתענג בחכתו לתוצאות הדבר. זנבו היה נטוי ומתוח, ורק קצהו האחרון רעד קצת. פיו נפתח מעט ואזניו הורמו; אחת מאזניו הוספה מעט עוד בשעת מרוצתו, והוא נשם בכבדות, אבל גם בוהירות; ובוהירות יתרה עוד מזו פנה אל אדוניו ויותר ממה שהפנה אליו את ראשו הפנה את עיניו. ואדוניו הלך הלוך וכשול דרך הגבשושיות, ופניו תמולו שלושם, אך עיניו נוראות כל העת, ומהלכו, כפי מה שנראה לו לכלב, חשאי מאד. כך נראה לכלב, אבל באמת לא הלך לזיון, כי-אם רץ אליו.

כראותו את כלבו מקפץ ממנו, כי נלחץ בכל גופו אל האדמה ויצעד צעדים גדולים ברגליו האחוריות, כאלו חתר בהן במים, ופיו פתוח קצת, הבין לזיון, כי הוא מרפץ חרטומנים, ויתפלל בלבו אל האלהים, כי יצילח במעשהו, ובפרט בעוף הראשון הזה, וירץ ויגש אל הכלב. ובגשתו אליו התחיל מביט לפניו, ובגבה-קומתו ראה בעיניו מה **שראה כלבו בנחיריו**. שבוין הגבשושיות, שעמד לפניו במרחק שלש אמות, נראה חרטומן. העוף הפנה ראשו הצדה וְיִקְשֵׁב. אחרי-כן פשט קצת את כנפיו וְיִשָּׁב ויִקְפֹּל, כשכש בזנבו בכבדות ויסוב אל קרן-זווית.

– תפוש, תפוש, - קרא לזיון וידחף את לסקא מאחוריו.

“אבל אינני יכול ללכת”, אמר לסקא אל עצמו. “אנה אלך? מפה אני מרגיש את ריחם, ואם אזוז מכאן ואלך הלאה, לא אדע ולא אבין איפה הם ומה הם”. אך לזיון דחף אותו באחת מברכיו וילחש לו ברגזה: “תפוש, יקירי, תפוש!”

“אם רצונו בכך, הנני לעשות את רצונו, אבל אני איני אחראי עוד”, אמר הכלב בלבו וירץ בכל פֶּח רגליו אל בינות לגבשושיות... בנחיריו לא הרגיש כל ריח עוד, אך ראה בעיניו ושמע באזניו ולא הבין מאומה.

במרחק עשרה צעדים מן המקום הראשון התנשא חרטומן אחד בנהימה גסה ובמשק הכנפים המיוחד למין-עוף זה. ואחרי קול היריה נפל כמשא כבד בִּלְבָן תחתית-גופו על הרפש הלח. השני לא המתין עד שירגזהו הכלב ויעל ויעף מאליו מאחרי לזיון.

כאשר פנה לזיון אל העוף השני הזה, כבר הרחיק לעוף, אבל כדור-הרובה השיגהו. עוד כשעור עשרים צעדים פרח באויר, אחרי-כן עלה בדמות קנה זקוף ויתפתח ככדור-משחק שזרקוהו למעלה ויפול כמו אבן על מקום יבש.

“הפעם נצליח!” אמר לזיון בלבו בשימו בילקוטו את שני חרטמונים החמים והשמנים, שנפלו חללים לפניו. “מה תאמר, יקירי? הנצליח?”

כאשר מלא לזיון את רובהו וילך הלאה, כבר יצא השמש, אף-על-פי שלא נראה לעין, מפני העבים אשר כסוהו. הירח לא הבריק עוד כלל, ורק בדמות עב קטנה רָחַף ברקיע השמים, ומן הכוכבים לא נראה עוד גם אחד. הֶגְבָּאִים, אשר בעוד הטל עליהם כמו נחפו בכסף, לבשו עתה ברק-זהב. לכל הריקק היה מראה עֲנָבֵר, ועין הדשא, שהיה קדם לזה כעין התכלת, נהפך למראה ירקרק צהב. צפרי-רקק פוזו על השיחים הקטנים, אשר אגלי-הטל הבריקו עליהם וצללים אֲרָכִים נטו להם מִצְדֵיהֶם. נָץ אחד נעור משנתו ישב על עֲרָמַת-חציר וְיִסֵּב ראשו הָנָה והנה ויבט בזעף אל הבצה. קולִיאָסִים³⁷ עופפו אל השדה; נער יחף הגיש את הסוסים הִמְקָקִים בידו אל זקן אחד, אשר קם משנתו מתחת למעילו והתגרד קצת; נְלָךְ-עֶשֶׂן היה כעין הֶחֱלָב על-פני העשב.

אחד הנערים הקטנים רץ אל לזיון.

– דוד, תמול היו פה בני-אזול! – קרא הנער אליו וילך אחריו ממרחק.

וליון שמח משנה-שמה, כשגלתה בידו להמית שלשה ביקסים זה אחר זה לעיני הנער ההוא, אשר הביע לו תהלה על גבורתו.

יג

המסרת שבידי הציידים, שמי שלא נמלטו מידו החיה הראשונה והעוף הראשון, שנודמנו לפניו, יצליח בצידו כל היום, נמצאה נאמנה.

עיף, רעב ומאשר שב ליון אל בית-האכסניה שלו בשעה העשירית בבקר, אחרי לכתו כשעור שלשים תחומים, ויבא אתו תשעה-עשר "עוף-ציד אדם" ובר-אוז אחד, שהיה תלוי לו בחגורתו, כי קטן וקלוטו מהכיל את כל צידו. וחבריו כבר נעורו וגם בקשו לאכול ואכלו פת-שחרית.

– המתינו-נא, ידעתי, כי תשעה-עשר הם, – אמר ליון, במנותו שנית את חללי החרטמונים והביקסים, אשר במראיהם החדש, בגיוותיהם המפתלות, בכתמי-הדם, שנקרש עליהם, ובראשיהם המעקלים והגטיים

הצדה לא היתה להם דמותם הראשונה, שהיתה להם בצאתם במעוף ממחבואיהם.

המספר נמצא נכון, ונעים היה ליון לראות את ספן ארקדייביץ' מקנא בו. וכן היה נעים לו, מה שמצא בשובו מצידו אל בית-אכסניתו איש שלוחו אליו מקיטי ופתקה בידו, וכתוב בה:

"אך טוב ושלום לי. אם דואג אתה לי, יכול תוכל להרגע עתה יותר מבראשונה. יש לי עתה שומרת חדשה לראשי, והיא מריה ולסייבנה (היא המילדת, שהיתה למורת-דרך ולאם בליון). היא באה הנה לבקרני ומצאה אותי בריאה ושלמה, ואנחנו בקשנו מאתה לשבת אתנו עד שובך. פלנו שמחים וטובי-לב, ואתה אף-גא-תקפז. ואם טוב מהלך הציד, שקעה שם עוד יום אחד".

שתי השמחות האלה: מה שהציד עלה יפה ומה שבא אליו מכתב מאשתו, גדלו כל-כך, ששני המאורעות הקשים קצת, שארעו לו בבואו מצידו, קלו בעיניו כדברים של מה-בכך. האחד היה מעשה בסוס האדם המתרגל, שלפי הנראה יגע ביום אתמול יותר מכפי כחו, ועל-כן לא אכל מספוא ורוחו סרה כל היום ההוא, והלפב אמר עליו, שהוא חולה מעבודה קשה.

– תמול הלאה, קנסטנטין דמיטרייץ', – אמר הרפב, – עשרה תחומים נהגו אותו וגם לא בדרך שנדושה.

המאורע השני, אשר בתחלה הרגיו את רוחו, ואחרי-כן צחק עליו הרבה, היה כליון כל הצדקה, אשר הכינה להם קיטי, והצדה רבה כל-כך, שנדמה לו שלא יספיקו לאכלה עד תמה גם בשבעת ימים. בשובו עיף ורעב מצידו קוה למצא לחמניות מטוגנות, ובטוח היה כל-כך, שבקרבו אל הבית הרגיש ריחן באפו וטעמן בפיו, כמו שהרגיש כלבו את הציד, ויצו את פיליפ לתת לו מהן, והנה הגד לו, כי לא רק אין מיני-מתיקה כאלה, כי אם גם האפרוחים שהובאו תמו ואינם.

– אך זה תאבון! – אמר ספן ארקדייביץ' בחזקו וירמוז על נסינקא נסלובסקי. – גם אני אינני מאותם, שדי להם במועט, אבל זה אינו אלא פלא...

– הצלי נאכל, והעצמות השלכו לכלבים, – ענה פיליפ.

ליון הצטער על אותו מעשה כל-כך, אמר בקפדה: – גם קמעה לא השאירו לי! – ויבקש לבכות ברגע ההוא.

– אם כן, עשה מן הציד, – אמר אל פיליפ בקול רועד ויתאמץ להסב עיניו מנסינקא, – ושם עליו חרולים, ובין כה שאף והבא לי קלב לשעת הדחק הזאת.

רק אחרי-כן, אחרי אכלו לשבע מן הקלב, נחם ויבוש על כי הביע קפידה לנסלובסקי, שאינו אלא איש זר לו, ואז התחיל מגחך בעצמו, שבא לכלל כעס מחמת רעב.

בערב יצאו עוד הפעם לצוד, ובציד הזה המית גם נסלובסקי עופות אחדים, ובלילה שבו הביתה.

שיבתם היתה דרך שמחה כיצאיתם. נסלובסקי פעם שר בשיריו, פעם הרצה בענג רב את הליכותיו בחבורת האכרים, אשר השקוהו יין-דגן ואמרו לו: "לא לכך-חובה", ופעם ספר את קורותיו ועלילותיו בלילה, את דבר לקיטת האגוזים וטיולו עם העלמה ושיחתו עם האכר, אשר שאל אותו, אם הוא נשוי, ואמר אליו, בהנדע לו שאינו נשוי: "זאתה אל תחמוד נשי אנשים אחרים, כי אם השתדל לקחת לך אשה לעצמך". המלים האלה הביאוהו ביחוד לידי צחוק.

– בכלל נוחה רוחי מאד מנסיעתנו. ואתה, ליון?

– מאד אשמח עליה, – אמר ליון בלבב שלם, כי שמח ביחוד על כי לא רק לא היה עוד בלבו מרגשי-המשטמה, אשר שטם בביתו את נסינקא נסלובסקי, כי אם עוד נמלא רגשי ידידות עזה לאיש הזה.

יד

ממחרת בעשר שעות בבקר, דפק ליון, שכבר הספיק לתור את חלקי אחוזתו, על דלת החדר, אשר שכב בו נסינקא.

– Entrez!, – קרא אליו נסלובסקי. – סלח-נא לי, אך ברגע זה גמרת את רחיצותי, – אמר בבת-צחוק והוא עומד לפניו בלכניו לבד.

– אל-נא תִּשֶׁת לב לזה, – אמר ליון וישב אצל החלון. – הישנת היטב?

– כנופל מת. ומה טוב היום הזה לצוד ציד.

– מה אתה שותה בבקר, טה או קהוה?

– לא זה ולא זה. אני אוכל פת-שחרית. אכן מתפיש אני. הנשים כבר קמו בודאי. טוב מאד לטייל עתה. הראני-נא את סטיך.

וליון טיל מעט עם אורחו בנן ויבוא עמו אל האָרוה וגם עסק שם עמו יחד בגימנסטיקה על מוטות, ואחרי-כן שב הביתה ויבוא עמו אל חדר-האורחים.

– הרבה התענגנו על הציד, ומה רבו הרשמים השונים! – אמר נסלובסקי בגשתו אל קיטי, אשר ישבה על-ידי המִקֵּם בבואם החדרה. – כמה עלינו להצטער, שאין לנשים חלק בתענוגים האלה!

"ומה בכך, הלא ראוי לו לאמר איזו דברים אל בעלת-הבית", אמר ליון בלבו. גם הפעם נראה לו שמץ-דבר בבת הצחוק ובאותות הנצחון, שהיו על פני האורח בפנתו אל קיטי...

הנסיכה הזקנה, אשר ישבה בקצהו השני של השלחן עם מריה ולסייבנה ועם ספן ארקדייביץ', קראה אליה את ליון והתחילה מדברת עמו על-דבר הנסיכה למוסקבה לשעת לְדִתָּה של קיטי והכנת בית-הדירה בשביל זה. ליון, אשר קשו בעיניו כל מיני ההכנות אל חתונתו, כי מצא בהם במנהגם הקטנים האלה, חלול הענין הגדול, שהם תלויים בו, מצא חלול גדול מזה באותן ההכנות לשעת הָלֵדָה ובאותם החשבונות, אשר קבעו על-פיהם את השעה ההיא. בכל הימים ההם התאמץ להקנע משמוע את השיחות על אפן חתולו של הילד העתידי להולד, לקשע עיניו מראות את הרצועות הסריגות השונות והמשונות שאין להן סוף, את חתיכות-הבד בתמונות משלשים, אשר היו חשובות מאד בעיני דולי, וכיוצא בהן. הולדת בן לו – ברור היה לו, שפן עתיד להולד ולא בת – אשר הבטיחו לו, שקרוב לבוא עתו ואשר בכל-זאת לא יכול עוד להאמין בו, כל-כך היה הדבר נפלא ומשונה על-פי רגשותיו, נחשב לו מצד אחד למקרה גדול ונעים מאד, שאי-אפשר לחכות לו שיבוא, ומצד אחר – לסוד כמוס ונשגב מבינת-אנוש, שטעות זו שטועים חושבים אותו לדבר ידוע מראש ומתכוננים לקראתו משום כך כמו לקראת מקרה פשוט, מעשה ידי-אדם, נראתה לו כעזות נמרצה, שיש בה חלול-קדש.

אך הנסיכה הזקנה לא הבינה את רגשותיו ובראותה אותו משתמט ונמנע מעיניו ומדבר בענין הזה, חשבה לו זאת לקלות-דעת ולרשלנות, ועל-כן לא נתנה לו מנוחה. כבר הטילה על ספן ארקדייביץ' למצא מעון במוסקבה, ועתה קראה אליה את ליון.

– אני, גברתי הנסיכה, אינני יודע מאומה. עשי כטוב בעיניך, – אמר לה ליון.

– יש לגמור ולקבוע זמן יציאתכם.

– אינני יודע בזה דבר. אני יודע, כי מיליוני ילדים באים לעולם מחוץ למוסקבה ובלי דוקטורים... ולמה זה...

– אבל אם כן...

– לא זאת, אך כטוב בעיני קיטי.

– עם קיטי אין לדבר בזה כלל! החפץ תחפוץ, כי אפיל עליה אימות? הלא בשנה הזאת, באביב הזה, מתה נְטִיליה גְלִיצִינָה בידי מְיֵלֵד שאינו הגון.

– כל אשר תאמרי אלי אעשה, – אמר ליון בפנים נזעמים.

הנסיכה התחילה מרצה לפניו, אך הוא לא שמע את דבריה. אף אמנם הרגיזה אתו שיחת הנסיכה, אך לא על שיחה זו נזעמו פניו, כי אם על הדברים, שראה אצל המָחֵם.

“לא, זה אי-אפשר”, אמר בלבו ובהביטו לפרקים אל נְסִינְקָא, אשר כפף ראשו ורָבַד לצד קיטי וידבר אליה איזו דברים בבת-הצחוק היפה על שפתי, – ואל קיטי, אשר התאדמה ורגזה בדברו.

שמץ-דבר שאינו טהור היה במושבו של נְסִינְקָא, במבטו ובבת-צחוקו. ושמץ-דבר כזה ראה ליון גם במושבה ובמכטה של קיטי. ועוד הפעם כהו עיניו רגע; עוד פעם נדמה לו, כאלו הוטל פתאם, בלי כל אזהרה והכנה, ממרום אשור ושלותו וכבוד מעמדו אל תהום צרה ותוכחה ונאצה. ועוד פעם היה לו כל מראה עיניו למרת-רוח.

– עשי-נא אפוא, גברתי הנסיכה, כאשר ייטב בעיניך – אמר ליון ויוסף להסב עיניו.

– אמרת, אך דבר-שפתיים הוא! – אמר אליו בבת-צחוק ספן ארקדייביץ', ורמז בזה ברור לא על שיחת הנסיכה בלבד, כי אם על יסוד התרגותיו של ליון, אשר לא נצפנה מלפניו. – מה אחרת היום, דולי!

כל המספים קמו לקראת דריה אלכסנדרובנה. נְסִינְקָא קם אך לרגע אחד וכדרכם של צעירי הדור החדש להקל בכבודן של נשים נשואות, יצא ידי חובתו בקדה קצרה ויוסף לדבר דבריו ויתן קולו בצחוק מתוך שיחתו.

– מִשֶׁה עָקְבָה אותי היום. שְׁתָה נדדה כל הלילה, ועתה היא סוררת מאד, – אמרה דולי.

דברי שיחתו של נְסִינְקָא עם קיטי נסבו גם הפעם על ענין, שדברו בו אתמול, על-אודות אָנָה ועל-אודות השאלה, אם יכולה היא האהבה להיות למעלה מן המנהגים המקבילים בצבור. לקיטי קשתה שיחה זאת, כי הרגיזה את רוחה גם בתכנה, גם בסגנונה, וביחוד קשתה לה, מאשר ידעה את הרשם, שהיא עושה על אישה. אבל בתם-לבבה ובנקיון-כפיה לא השכילה לשים קץ לה, גם לא להסתיר את נחת-רוחה על החבה, שהראה לה האיש הצעיר הזה. אף אמנם רצתה נפשה לשים קץ לשיחתו, אך לא ידעה, מה לעשות לְשֵׁם-זֶה. היא ידעה, כי אישה התבונן בכל אשר תעשה ומצא טעם לגנאי בכל מה שיראה בה. ובאמת נדמה לו, כאשר שאלה את דולי, מה היה לְמִשֶׁה, וְנְסִינְקָא חכה לה, עד שתגמור שיחה מפסקת, זו שקצה נפשו בה, והתבונן בין כה בדולי בזלוזל מְרָגֵשׁ, – כי אין שאלה זו, ששאלה קיטי את דולי, אלא דרך מרמה גסה ונתעבה.

– הנסע היום ללקוט פטריות? שאלה דולי.

– הבה נסעה-נא, גם אני נכונה לנסוע, – אמרה קיטי ותתאדם מפני הכבוד רצתה לשאול את נְסִינְקָא, אם יסע גם הוא, וְתִקְדֵל ולא שאלתהו. – לאן אתה הולך? שאלה את אישה בעברו אצלה בצעדי-אֵן, ופניה העידו בה, שהיא כחוטאת בעיניה. ועדות זו נחשבה בעיניו להוכחה גמורה, שלא פחד-שוא יפחד.

– הנה המכונאי בא הנה בצאתי לצוד ציד ואני עוד לא ראיתי, – אמר ליון ולא הביט אליה.

הוא ירד אל המדור התחתון, אך עוד לא הספיק לצאת מחדר-עבודתו, והנה קול הצעדים הידועים לו באזניו, קול צעדי אשתו שנחפזה ללכת אחריו ולהשיגו.

– מה לך? – אמר אליה דרך קפדה – עסוקים אנחנו פה.

– סלח-נא לי, – אמרה אל המכונאי האשכנזי, – עלי לאמר לאישי מלים אחרות.

האשכנזי רצה ללכת אך ליון אמר לו:

– שבה-נא על מקומך.

– הרכבת יוצאת בשלש שעות? – שאל האשכנזי, – יש לדאוג שלא לאחר.

ליון לא השיב לו ויצא מן החדר עם אשתו.

– ומה יש לך לאמר לי? – אמר אליך צרפתיית ובלשון רבות.

אל פניה לא הביט ולא רצה לראות, כי היא רועדת ומראיה, מראה אשה מצרה, ראוי לעורר חמלה עליה, כפרט בגלל מצבה המְיָחֵד.

– אני... אני רוצה לאמר לך, שאי-אפשר לחיים כאלה, שחיים של מכאובים הם... אמרה קיטי אליו.

– הנה אנשים פה בחדר-האֵל – אמר ליון בזעף, – אל-נא תריבי אלי.

– אם כן נלכה הנה!

הם עמדו בחדר-מעבר. קיטי רצתה לבוא אל החדר הסמוך, אך שם לְמִדָּה המורה האנגלית את טניה.

– נלכה-נא אל הגן!

בגן פגעו באֵר, אשר פגד את המסלה. אך לא שמו לבם עוד להתבונן, כי האכר רואה בפניה, שבכתה זה מעט, ובפניו, שהוא רוֹגֵז, וכי דומים הם לאנשים שיצאו למלט את נפשם מרעה גדולה, כי אם מהרו ללכת הלאה, מדעתם, שהם צריכים לָכָרֵךְ זה עם זה ולברר לו זה ולהיות לבדם שעה אחת, כדי לחליץ את נפשותיהם מדאבונם הכבד.

– אי-אפשר לחיים כאלה! חיים של מכאובים הם! אני מצטערת, ואתה מצטער. למה זה ועל מה? – אמרה קיטי, כאשר באו לאחרונה אל ספסל בודד בקצה שדרת הֶתְרָזוֹת.

– הגייד-נא לי אך דבר זה לבד: הנמצא בסגנון דבורו שמץ-דבר מְגָנָה, בלתי טהור, עולב ומרגיז? – אמר אליה ויתעב לפניו, בידיים קפוצות ונלחצות אל לבו, כמו שעמד לפניו בערב ההוא.

– נמצא, - אמרה קיטי בקול רועד. – אך האמנם לא תראה, כי אני אינני אשמה בדבר? עוד בפקר אמרתי לדבר עמו בלשון אחרת, אבל האנשים האלה... למה זה בא הנה? מה מאשרים היינו! – אמרה קיטי ונשימתה נעצרה מפקנה, אשר הרעיד את כל גייתה, שנחרבה בימים ההם.

הגנן ראה אותם רצים ועוברים לפניו אחרי רגעים מעטים בפנים מלאים מנוחה ושמחה, ותהי לפלא בעיניו, כי איש לא רדף אחריהם ולא היה להם לנוס מצל הספסל, וכן לא יכלו למצא על הספסל ההוא דבר מיוחד, אשר היה מסגל לתת שמחה בלבם.

אחרי שובו עם אשתו אל המדור העליון, הלך לו לזין אל חדרי דולי. דריה אלכסנדרובנה נעצבה מאד גם היא ביום ההוא. היא הלכה הנה והנה בחדר ודברה בחמת-רוחה אל בתה, אשר עמדה בקרן-זווית ובכתה ככי גדול:

– כן תעמדי כל היום בקרן-זווית ובדד תאכלי את לחם-הצהרים וכל צעצוע לא תראי בעיניך, ושמלה חדשה לא אתפור לך, - דברה דולי אליה, מבלי דעת במה תוכל לענשה עד.

– אכן ילדה טוררה היא זאת! – אמרה דולי אל לזין. – מאין באו לה נטיות נתעבות כאלה?

– ומה עשתה? – שאל לזין בקרירות-דעת גמורה: הוא בא להנעץ את דולי על-אודות ענינו, ויצר לו על כי נקרה בשעה שאינה הוגנת לזה.

– היא וגרישא הלכו ללקוט גרגרי-שני, ושם... אינני יכולה להגיד מה שעשתה שם. הרבה עלי להצטער על מיס אָלִיזט כי איננה עוד בביתי. המורה החדשה איננה משגחת כלל, מכונה היא בלי רוח-חיים. שוה-נא לנגדך, - הוסיפה דולי צרפית, - הילדה הקטנה...

וכאשר ספרה לו דריה אלכסנדרובנה את חטאתה של משה, הרגיע אותה לזין באמרו:

– אין זה מוכיח מאומה, גם אין כאן כל פגנה נתעבה, בלתי אם צחוק-ילדים בלבד.

– אבל גם אתה, כמקדמה לי, שרוי בצער היום. בשביל מה באת לפני? – שאלה דולי. – מה נעשה שם?

ובקול דבורה הכיר לזין בה, כי נקל יהי לו לאמר לה את אשר בלבבו לאמר.

– לא משם אני בא, כי בגן הייתי לבדי עם קיטי. זה הפעם השנית נהיה ריב בינינו מן היום אשר בא הנה... סטיבה.

דולי הביטה אליו בעינים מפיקות תבונה.

– הגידי-נא לי באמת ובתמים, הנשמע בדרך שיחתו של אדון זה – לא בדבורי קיטי – סגנון-דבור, שיש בו כדי להקניט, כדי להחריד, לעלוב את הבעל?

– מה אמר לך על זה... עמדי. עמדי בפנה! – קראה אל הנערה, אשר ראתה כעין בת-צחוק קלה על פני אמה ותפן מעט הצדה. – הבריות אומרים על כיוצא בזה, שהוא נוהג כמנהגי כל צעירי-הימים. ³⁸il fait la cour à une jeune et jolie, ובעלה, שהוא מן הבריות הללו, חייב להתכבד בזה.

– כן, כן, - אמר לזין בפנים נועמים, - אך אף התבוננת בזה.

– לא רק אני, גם סטיבה התבונן. אחרי השה אמר לי בפרוש: כמקדמה לי, שנסלובסקי מתהדר לפני קיטי כמבקש אהבה.

– טוב מאד, עתה נחה דעתי. גרש אגרשנו מפה, - אמר לזין.

– מה לך, היצאת מדעתך? – קראה דולי בבהלה. – שים-נא לבבך על דרכיך! – הוסיפה בצחוק. – עתה תוכלי ללכת אל פני, - אמרה אל משה. – לא, אם חפץ אתה, אגיד זאת לסטיבה, והוא יוליכהו מזה. אפשר לאמר לו, כי אורחים עתידים לבוא אליך. בכלל איננו לפי דרכי ביתנו.

– לא, לא, אני בעצמי.

– אך אתה תבוא בריב עמו...

– הלילה לי. אבל שמוח אשמה על זה, - אמר לזין ועיניו מלאו באמת ברק-שמחה. – עתה סלחי-נא לה, דולי! לא תוסיף עוד, - אמר על החוטאת הקטנה, אשר לא הלכה אל פני, כי אם עמדה עמוד והמתן לנגד אמה, ועיניה התגנבו להביט אל פניה ולחפש בתקוה ובקצור-רוח את מבטתה של זו.

דולי שמה עינה עליה, ותבך הנערה ותסתר פניה על ברכי אמה, דולי שמה את ידה הרזה והענגה על ראשה.

“זומה לנו ולו!” אמר לזין בלבב וילך לבקש את נסלובסקי.

בעברו דרך הפרוזדור צוה לרתום את המרכבה על-מנת לנסוע אל תחנת מסלת-הברזל.

– תמול נשברה בה נוצה אחת. – ענה המשרת.

– אם כן רתום את הטרָנְטֶס ³⁹. אבל החישה מעשך. איה האורח?

– האדון הלך לו אל הדרר;

כשנכנס לזין לחדרו של נסלובסקי, מצא את חפציו של זה מוצָאֵים על-ידו מתוך תרמילו, וחוברות רומנסים חדשים מונחות ומקסדרות לפניו, והוא בוחן ונועל נעלי-רכיבה חדשות.

אם ראה נסינקא, כי פני לזין אינם כתמול שלשום, או הרגיש בעצמו שהתחיל מבקש אהבה בבית שאין בו מקום לכך, אך הוא נבוך קצת (במדה שאפשר לאיש נמוסי להראות אותות-מבוכה על פניו) ברגע שנכנס לזין לחדרו.

– וכי דרכך לרכוב בנעלי-רכיבה? – אמר אליו לזין.

– כן, יש בזה סגֵג לנקיות, - אמר נסינקא בבת-צחוק מטוב-לב, בהציגו את רגלו השמנה על הכסא וברכסו את הקרס התחתון.

בן-חיל היה בכל דרכיו, ולזין הכיר בו על-פי הבטתו, שהוא מפחד קצת. ויצר לו עליו, ובתור בעל-הבית התפיש על המעשה, שהוא אומר לעשות לאורחו.

על השלחן היה מטל שֶכֶר מְשֶה, ששברו שניהם ביום ההוא בפקר בשעת התרגלותם בגימנסטיקה, בנסותם להרים כלונסאות של עץ, שתפחו במים. לזין אחז בידו את שבר הקורה הזה והתחיל עוקר ומשבר את קצהו המפצל, מבלי דעת איך יכנס עמו בדברים בענין שלפניו.

– רוצה אני... אמר ומליו נעתקו, אך פתאם זכר את קיטי ואת כל אשר ראה והרגיש ויבט אליו ברוח-עז ויאמר: - צויתי לאסור סוסים בעדך.

– הא כיצד? – אמר נסינקא בתמיהה. – אנה אסע?

– אל מסלת-הברזל, - אמר לזין בפנים נועמים וימרוט את קצה הקנה.

– הנוסע אתה מביתך, אם מקרה קרה?

– המקרה הוא, שאורחים עתידים לבוא אליי, - אמר ליון ובידים מהירות יותר מבתחלה עקר ושבר באצבעותיו החזקות את דלדולי הקנה הרצוי. – גם אין אורחים עתידים לבוא, וכל דבר לא קרני, אבל אני מבקש מאתך, כי תצא מזה. יכול אתה לאמר על גסותי מה שתאמר.

נסניקא עמד וזקף קמתו.

– אני מבקש מאתך להסביר לי... אמר בשפת איש, שאינו מוחל על כבודו, כאשר הבין את הדבר בכל פשוטו.

– אינני יכול להסביר לך, - החל ליון בקול שפל ומתוך ויתאמץ להסביר את רעידת לחייו. – טוב אשר לא תשא.

ומאשר כבר נעקרו כל הדלדולים, אחו ליון באצבעותיו בעבי קצות הקנה וישעשה לארכו בבת-אחת וַיִּתְּקַן בקצהו הנופל של הקנה ולא הרפהו.

מראה הידים הנטויות והשרירים המצטקים, אשר ממש אותם וסניקא בעצם היום הוא בפקר בשעת הגימנסטיקה, והעיניים הנוצצות והלחיים הרועדות יחד עם שפל-קולו של ליון הסביר את הענין לסניקא, לפי הנראה, יותר מדבר-שפתים, כי נענע נענוע אחד בכתפיו ויחך חיוך של בוז ויקוד ויאמר:

– האוכל לראות את אובלונסקי?

תנועת כתפיו וחיוך-בחו של סניקא לא הרגישו את ליון. מה לעשות לו עוד חוץ מזה?" אמר בלבו.

– כרגע אשלחהו אליך.

– מה הרעיון המושג הזה! – אמר סטפן ארקדייביץ', - אחרי אשר הגיד לו רעו, שמגרשים אותו מן הבית – אל ליון, שנודמן לפניו בגן, כי טגל בגנו והכה בו ליציאת אורחו. – הלא לצחוק הוא! איזה זכוב עקץ אותך? הלא מגחך הוא עד-מאד! מה זה עלה על דעתך, אם איש צעיר זה... –

אך לפי הנראה עוד הרגיש ליון היטב את כאב העקיצה במקומה, כי כאשר נגע סטפן ארקדייביץ' בסבת הדבר, תורו פניו עוד הפעם, וַיִּקְנַס לתוך דבריו:

– אל-נא תבאר לי שרש-דבר! לא אוכל לנטות מזה! בוש אבוש מאד לפניך ולפניו, אך לו, כמַמְמָה לי, לא יכבד מאד לצאת מזה, ולי ולאשתי קשה לראותו אצלנו.

– אך עלבון הוא לו! גם מגחך הדבר.

– ולי הוא עלבון ומכאובים יחד! ואני אינני אשם בדבר כלל וכלל, ואין לי לשאת מכאובים הנם!

– אכן כזאת לא שערתי למצא כך! אפשר לאדם להיות קנאי, אך כשהקנאה מגעת עד כאן, הרי זה מגחך עד-מאד.

ליון נסב מצאלו במהירות וַיִּרְחַק ללכת אל בין השרדיות וילך אחת הנה ואחת הנה כבראשונה, ומקרה הגיע לאזניו קול חריקת העגלה, וירא מאחרי העצים את סניקא יושב על השחת בעגלה (כי לא היה בה כל ספסל למושב), ומצנפתו השוטלנדית על ראשו, והוא כמרקד לרגעים מפני דחיפות הנסיעה ונוסע דרך המסלה.

“ומה קרה שם עוד?” אמר ליון בלבו בראותו, כי אחד ממשרתיו יצא בחפזו מן הבית ועכב את העגלה. אחרי המשרת יצא המכונאי, אשר נשכח בין כה לגמרי מלב ליון. המכונאי הזה נתן שלום לסלובסקי ואמר לו איזו דברים, ואחרי-כן עלה ונכנס לעגלה ויסעו שניהם יחדו.

סטפן ארקדייביץ' והנסיכה הזקנה מלאו רגו על המעשה, אשר עשה ליון. אף הוא בעצמו בין, כי גם מגחך הוא במדה שאין למעלה הימנה, גם אָשֶׁם עד-מאד וּמְשַׁפֵּל בעיני הבריות; אך בזכרו לו מה שנשאו הוא ואשתו מידי האורח הזה ובשאלו בלבו, מה היה עושה, אלו קרהו כדבר הזה שנית, השיב על שאלתו, כי היה חוזר ועושה כן בלי הפר דבר.

ובכל זאת צהלו ושמחו כל אנשי הבית – חוץ מהנסיכה הזקנה, אשר מאנה לסלוח לחתנה את המעשה הזה – במוצאי היום ההוא במדה שלא הרגלו בה, ויהי דמיונם כילדים לאחר שנשאו ענשם או גדולים לאחר שייצאו בשלום מלפני השליט ביום הַתְּיָצִיבוֹת קשה, ובערב דברו בגרושו של סניקא, - שלא במעמדה של הנסיכה, - כמו שמדברים באחד המעשים שנעשו לפני ימים רבים. ודולי, אשר ירשה מאביה את כשרונו לבדח את הלבבות בהרצאה מְטַעֵמָה, הביאה את וַיִּרְיָקָה לידי צחוק גדול וכבד מנשוא, בספרה שלישיית ורביעית ובכל פעם בהוספות מְבַדְּחוֹת חדשות, כי בשעה שנוכנה בתם-לבבה לשים נעלות חדשות על רגליה לכבודו של האורח הזה, שמעה פתאם קול חריקת עגלה, ותשא עינה ותרא והנה סניקא בעצמו ובכבודו יושב על החציר ומצנפתו הקטנה השוטלנדית בראשו ועמו חוברות רומנטים ונעלי-רכיבה.

– לפחות היה לך לצוות לרתום את המרכבה הסגורה! גם זאת לא עשה לו. ואחרי-כן שמעתי קול קורא: עמדו, עמדו! ואמר בלבי, סוף סוף נִתְּנָה חַיִּיָּה, וארא והנה הושיבו שם גם את האשכנזי המסבל בבשר, וַיִּסְעוּ... ופחילי המצנפת השוטלנדית החביבים לי אבדו ממני לנצח!...

טז

דריה אלכסנדרובנה הקימה את מחשבתה ותסע אל אנה. אמנם קשה היה לה לגרום צער לאחותה ולעשות דבר, אשר ירע בעיני גיסה; היא הבינה, עד-כמה צדקו ליון ואחותה, במאנם לבוא בהתקרבות כל-שהיא עם ורונסקי; אך אף-על-פי-כן חשבה לה לחובה לבוא אל אנה ולהוכיח לה במעשה, שטובה היא אליה לא פחות מקדם לזה, ואין רגשותיה עשויים להשתנות גם לאחר שנשתנה כל-כך מצבה של אנה.

וכדי שלא תהי תלויה בבית ליון לענין הנסיעה הזאת, שלחה לשכור לה סוסים בכפר; אך כאשר נודע הדבר לליון, נכנס אצלה ודבר אליה תוכחות.

– ולמה זה תעלה על דעתך, כי רעה בעיני נסיעתך זאת? ולו גם היתה רעה בעיני, הלא באפן זה חרה לי עוד יותר על כי לא תקחי את סוסי, - אמר ליון אליה. – עד כה לא אמרת לי אפילו פעם אחת, כי גמרת לנסוע אליה על-כל-פנים, אך קשה בעיני, שתשכרי סוסים לך בכפר, והעקר הוא, שבני-הכפר אך יקבלו עליהם נְהָא לא יביאוך עד המקום ההוא. ואני יש לי סוסים. ואם לא תחפצי להדאיב את נפשי, קחי-נא את סוסי.

דריה אלכסנדרובנה הזקקה להסכים עמו, וליום הנועד הכין לה ליון ארבעה סוסים ועוד אחד הוסיף עליהם, כל אלה סוסים בלתי יפים למראה, אבל מְכֻשָּׁרִים להביא את דריה אלכסנדרובנה אל מקום-מסעה ביום אחד. באותה שעה, כשהצרכו סוסים גם לזקנה, שהיתה נכונה לדרך, וגם למלדת, לא נקל היה לו לעשות לה כן; אך משום חובת הכנסת-אורחים לא יכול לתת לה לשכור סוסים ולצאת בהם מביתו. מלבד זאת ידע כי עשרים רובל, שדרשו ממנה בשכר סביעה זו, סכום חשוב הם לה; וממזנה של דריה אלכסנדרובנה, שעניני הממונות שלה היו במצב רע מאד, היה חביב עליו ועל אשתו כְּשֶׁלֶקֶם.

בעצת ליון יצאה דריה אלכסנדרובנה לפני עלות השחר; הדרך היה מְתָקָה, המרכבה הלכה לה בלי קפיצות, הסוסים רצו בשמחה, ועל ספסל הרֶכֶב ישב בתור משרת גם סופר לשכתו של ליון, והוא נשלה לשמרה מפני הסכנה. דריה אלכסנדרובנה נרדמה ולא הקיצה עד אשר קרבה אל בית-המלון, ששם הֶצְרִיכוּ להחליף את הסוסים.

דריה אלכסנדרובנה שתתה טַה בבית האכר העשיר, אשר התאכסן אצלו ליון בנסעו אל סְוִיָּאָוֶסְקִי, ותדבר עם נשי הבית בעניני הַטָּף ועם האכר הזקן – על אודות הגרף ורונסקי. הזקן הרבה לספר לפניו בשבחיו של זה, ובעשר שעות נסעה משם לדרכה. בביתה לא היה לה פנאי מעולם להרהר במה שמחזין לצער גדול בניה; אבל בארבע שעות הנסיעה האלה התעוררו ויתקפה פתאם כל הרעיונות, שהיו כבושים בקרבה קדם לזה, ותסתכל בכל דברי ימי-חייה מכל הצדדים השונים שבהם, שבמדה שלא נסתה להסתכל עד כה. והרעיונות ההם היו מְשֻׁנָּים גם בעיניה. בראשונה הררה בילדיה: אמנם קבלו עליהן הזקנה וקוטי (באחותה בטחה יותר מבאמה) לשמורם, אבל אף-על-פי-כן לא יכלה לשקוט כל-צרכה. “אולי תשתובב משה עד הפעם אולי יבעט סוס בגרישא, ואולי תקלקל קִיבְּתָה של ליילי עוד יותר”, אמרה בלבה בַּנְּאָגָה לכל אחד מהם על-פי דרכיו. אבל אחרי-כן נדחו מעט מעט שאלות הַהֵנָה מפני שאלות העתיד הקרוב, ותזכור, כי לחרף הבא יש לה לשכור במוסקבה דירה חדשה, להחליף את כלי-הבית שבחדר-האורחים ולעשות אדרת-שֶׁעַר קצרה לכתה הבכירה. אחרי-כן התחילו עולות על לבה שאלות עתיד רחוק מזה: כיצד תביא את הילדים לידי בגרות גמורה? “לנערות אין לדאוג כל-כך, - אמרה בלבה, - אך הנערים מה תהא עליהם?”

“הנה אני מלמדת עתה את גרישא, הלא רק מאשר אני בעצמי חפשיה בעת הזאת, מאשר אינני יולדת, אני יכולה לעשות כן. על סטיבה, כמובן, אין לסמוך כלל. בעזרת אנשים טובים אציעים אל ארח-חיים. אך אם אוסיף ללדת...” ועל לבה עלה, כי לא הגדה עקר בקללת האשה, כי אם ההריון. “קשים ביהוד לא חבלי הילדה, כי אם חבלי ההריון”. אמרה בלבה נקשו לנגדה את הריונה האחרון ואת מות הילד האחרון, אשר נולד לה. לענין זה זכרה את שיחתה עם אשה נשואה צעירה בבית-המלון. על שאלתה, ששאלה את האשה היפה היא, אם יש לה ילדים, ענתה זו בשמחה:

– כבר היתה לי ילדה ולקח אותה אלהים, בימי הצום קברתיה.

– וצר לך עליה מאד? – שאלה דריה אלכסנדרובנה.

– למה זה יצר לי? יש לו לוקן נכדים ונכדות הרבה גם בלעדיה. ילדה כזאת אך למשא היא. גם לעשות מלאכה לא תתן, גם מכל דבר תפריע, אך על כבד היא.

נתעבה היתה תשובה זאת בעיני דריה אלכסנדרובנה, אך-על-פי שפני האישה הצעירה ההיא היו טובים ונעימים למראה; אך בזכרה את תשובתה זאת בשעת הרחוקה, הגיד לה לבה, כי יש בדברים המכערים האלה גם מעט אמת.

“ובכלל, - אמרה דריה אלכסנדרובנה בלבה, אחרי התבוננה בכל חייה שבחמש-עשרה שנות נשואיה, - ההריון עם הרגשת-הבחילה וטמטום-הלב וקריירות הדעת לכל דבר שבעולם, ועל הכל – השחתת המראה. גם קיטי, קיטי הצעירה לימים, היפה בבנות, מה הירע מראה עתה, ואני מתנולת לגמרי בימי הריוני, הלא ידעתי זאת. לך, חבלים, חבלים משנים, הרגע האחרון... ימי היניקה, לילות-הנדודים, המכאובים הנוראים...”

דריה אלכסנדרובנה נודעוזה לזכר מכאובי הפתמאות הנסדקות, שנשאה כמעט בכל פעם אחרי לדתה. “אחרי-כן יבואו תחלואי הילדים, אימתה ופחד כלל עת; אחרי-כן ימי החנוך, נטיות מגנות (פה זכרה את חטאתה של משה הקטנה), למוך, לשון לטינית – כל זה תמוה וקשה כל-כך. ועל כל זה – מיתת ילדיהם”. ועוד הפעם התעורר בה הזכרון מה, אשר דכא בלי-הפוגות את לבה, לב אָם. זכרון בנה האחרון, אשר מת באסכרה בעודו יונק, ובדמיונה ראתה לפניו את הלְנִיתו ואת קרירות-דעתם של כל הנצבים לפני ארונו הנָרד וחזרה והרגישה את מְנֻת-לבה הקרוע למראה מצחו הָרוֹד ותלתלי הַשָּׁעַר שעל רקותיו ופיו הקטן הפתוח והמביע תמהון, שנשקפו מתוך הארון ברגע שסכסוה במכסה הנָרד, המְקֻשֵׁט בצלב מְקָם זהב.

“וּכְלֵל זה לשם מה? מה תהי אחריה כל זה? לאחרונה יכלו ימי- חיי, שאין לי בהם רגע מנוחה, שאני בהם פעמים מְעַבְרָת, פעמים מִיִּנְקָת, ובכל עת ובכל שעה אך ריגוזת וקובלת, מְקַפָּא ומְקַפָּא ושנואה לאישי, וילדים אֲמֻלִּים אניח אחרי, ילדים שלא נתחנכו כראוי ושכל מאום אין להם. גם עתה, אֵלוֹ לא ישיבו בקיין הזה בבית לָיוֹן, לא ידעתי, איככה התפרנסו בימים האלה. אמנם טובים ומְנַמְסִים הם קוֹסְטִיא וקִיטִי כל-כך, שאין אנו מרגישים את מרידותו של מצב זה; אך אי-אפשר שִׁיִּמְשֻׁכוּ ימיו עוד. כשיִּנְלָדוּ להם בנים, לא יוכלו עוד לעזור לנו; גם עתה הם דחוקים. ומה יהיה אפוא? האם אבינו, אשר לא הניח לנפשו כמעט מאומה, יהי עוזר לנו? גם להדריך את ילְדֵי לא אוכל אפוא לבד, בלתי אם בעזרת אחרים, על-ידי התרפסות. גם אם נשער, שהכל יצלה ביננו: הילדים יחיו בָּלָם, ואני אדריכם בעצמי באיזה אָפֶן, סוף סוף לא תעלה בידי אלא שלא יהיו בני- בליעל. זה כל מה שאני יכולה לבקש לי. ולשם זה בלבד אני עֲמֵלָה וְרֵגָעָה כל ימי במדה כזאת... אכן כלו בהבל ימי!” ועוד הפעם זכרה מה שאמרה לה האשה הצעירה ההיא ועוד הפעם קצה נפשה בוכר הדבר הזה, אך לא יכלה לכחד, שיש בדברים האלה גם מעט אמת גסה.

– הרחוק עוד, מיִּכְאֵלָא. – שאלה דריה אלכסנדרובנה את הסופר הלשכאי, בחפצה לנוח מעט מנהמת לבה.

– שמעתי, כי שבעה תחומים מהכפר הזה.

המרכבה עברה, ברחוב הכפר והגיעה אל גשר קטן. על הגשר עברה חבורה גדולה של נשים צוהלות, שהלכו הלוך וָדָבַר בקול רם, וְאֲלָמֹת מְפֻשְׁלוֹת לָהֶן לאחוריהן. הנשים עמדו מלכת ותבטנה בתאות-נפש אל המרכבה. כל הפנים שהוסבו אליה נראו לה כמְדֻשְׁנֵי עֲנַג וצהלה וכמְקוֹנִים לקנטרה בשמחת-החיים המרחפת עליהם. “הכל חיים, הכל מתענגים על החיים”, הוסיפה דריה אלכסנדרובנה לדבר אל לבה, אחרי עברה מאצל הנשים והן אל גבעה אחת ומן הגבעה אל מקום-מישור בבסיעה קלה ומחירה על נוצותיה הרכות של המרכבה הישנה: “זאני אך עתה הקיצותי לרגע אחד, וכמו מבית-כלא הוצאתי מהעולם הזה, המשחית את נפשי בדאגות, שהוא מטיל עלי. הכל רואים חיים בארץ: גם הנשים האלה, גם נְשִׁילֵיה אוחותי, גם נְרִינְקָה, גם אָנָה, שאני נוסעת אליה עתה, - רק אני אינני חיה”.

“וזהם דוברים רעה על אָנָה. על מה? הטובה אני ממנה? ואני, לפחות, יש לי איש, והוא אהוב לי. לא במדה שאני רוצה לאהוב, אני אהבת אותו, אך סוף סוף אני אהבת אותו, ואנח לא אהבה את אישה מעולם. ומה חטאתה אפוא? לחיות היא רוצה. זאת נתן אלהים בלבנו. אפשר שגם אני הייתי עושה כמותה. ועד היום הזה אינני יודעת אם היטבתי עָשָׂה בשמעתי לעצתה בימים הנוראים ההם, כבואה אלי למוסקבה. ראוי היה לי לעזוב את אישי ולברוא לי חיים חדשים. אז יכלתי לאהוב ולהיות אהובה כראוי. הטוב לי עתה אחרי המנעי מעשות כן? הלא אינני מכבדת אותו בלבי. יש לי חפץ בו, - אמרה בלבה על בעלה, - ועל-כן אני סובלת אותו. המְעֵלָה דרך זה? בעת ההיא יכלתי עוד לשאת חן, בעת ההיא עוד לא נס יפיי”, - הוסיפה להרהר בלבה ותבקש להביט בראי. אף אמנם נמצאה תחת ידה בכיס עטף לזכר ראי קטן של עובר-דרכים והיה ברצונה להוציאו, אך כאשר שמה עינה על גִּבּוֹ של הַרְבֵּב ושל הסופר הלשכאי היושב ומתנענע לרגעים, הרגישה, שאם יסב אחד משני אלה את פניו אליה, תחַבֵּשׁ בעשותה זאת, ועל-כן חדלה מהוציא את הראי מנרתיקה.

אבל גם בלי הסתכל בראי גמרה בלבה, שעוד לא עברו ימי עֲדָנָתָה, ותזכור את סְרָגֵי אֵיבֻנוֹבִיץ', אשר הראה לה חבה יתרה, ואת טורובצין, רֵעַ סְטִיבָה, אשר עור לה בלבו הטוב להשגיח על ילדיה, בחלותם את חלי הססגונית, ויאהבה בלי כל-ספק. ועוד היה מעשה באיש צעיר אחד, אשר חשב אותה, כפי מה שאמר בעלה בצחוק, ליפה מכל אחיותיה. ומעשי-אהבים מתוך התלהבות נמרצה ודמיוני הבל וריק נדמו לה כדברים שאינם רחוקים ממנה. “פה עשתה אָנָה ואני בודאי לא אחשוב לה את הדבר לחטאת. הנה היא מאַשְׁרֵת ונותנת אשר למאהבה, ואיננה אפס ואין בעיני עצמה כמוני, ובודאי היא רעננה, נבונה ומְסֻגֶּלֶת לקבל כל רעיון חדש, כמו שהיתה עד כה”, - אמרה דריה אלכסנדרובנה, וצחוק מרמה קָמַט את שפתיה, כי בשעה שהרהרה במה שעשתה אָנָה ראתה בדמיונה מעשה דומה לזה כמעט בכל פרטיו בינה ובין אחד הגברים, אשר נמשך אחריה בחבלי אהבה ואשר גם היא הגידה על-אודותיו לאישה בלי כִּסּוֹת ממנו מאומה. ובראותה בחזון הזה את פני סֶפֶן אַרְקִיִּיבִיץ' מביעים תמיהה ומבוכה לא יכלה להתאפק מצחוק קל.

במשאות-שוא כאלה קרבה במרכבתה אל פנת המסלה הגדולה ההולכת אל האחוזה וְוִוְזִין וְוִוְזִין וְוִוְזִין.

יז

הַרְבֵּב עצר את ארבעת סוסיו ויסב עיניו ימינה, אל שדה-השָׁפוֹן שהיה שם, וירא והנה אכרים יושבים אצל עגלה. הסופר הלשכאי אמר לקפוץ ולגשת אליהם, אבל אחרי-כן נחם ויקרא בקול-שלטון אל אחד האכרים וירמחו לו, כי הוא מצוה לגשת אליו. הרוח החרישית, שְׁהַרְגָשָׁה בשעת הנסיעה, פסקה בעמדם מנסו; הסוסים המְכֻסִּים עזו נערו בחמה את היתושים המְרַבִּים, אשר דבקו בהם. קול צחצוח המְגֻלִּים, שנשמע מעל העגלה, נחבא מיד, ואכר אחד קם וילך אל מרכבת הנוסעים.

– מה לך, היבשו כל עצמותיך? – קרא הסופר בזעם אל האכר, אשר הלך במתינות ברגליו היחפות על התלוליות שדורך הַהַרְבֵּב, שלא נדושה ברגלי סוסים ובעגלות – מְהֵרָה נְבֻאָה!

הזקן החיש פעמיו, - הוא היה בעל שער מסתלסל ושערו מחבש ברצועת-סיב וגבו הכפוף מְשַׁחַר מְלֵב זעה, - ויגש אל המרכבה וידו השזופה אתזה באחד מתריסי האופנים.

– וְוִוְזִין וְוִוְזִין וְוִוְזִין, אל חצר בעל-האחוזה? אל הגרף? – חזר האכר על דברי השואל. – אך דרך הגבעה הקטנה; אחרי-כן שמאלה; אחרי-כן אל המסלה הגדולה, ושם הוא לפניך. ואל מי אתם נוסעים? אל האדון בעצמו?

– הבביתם הם, הגידה-נא, יקירי? – אמרה דריה אלכסנדרובנה בלשון שאינה ברורה כל-צרכה,⁴⁰ כי לא ידעה איך תוכל לשאול על-אודות אָנָה גם בפנותה אל האכר הפשוט הזה.

– כנראה בבית, - אמר האכר בצעזעו ברגליו היחפות, ותמונת כף-רגלו עם חמש אצבעותיה נרשמה באבק האדמה. – כנראה בבית, - חזר ואמר האכר בְּכוֹנָה גלויה להכנס בשויה. – תמול באו שמה אורחים. הרבה אורחים, הרבה מאד... מה לך? – קרא ויפן אל אחד הפחזורים, אשר נתן

קולו אליו מעל העגלה. – זה מעט רכבו ועברו פה קלם על סוסים לראות את מכוונת-הקצירה. עתה בודאי כבר באו הביתה. ואתם, מאין אתם?
...

– מרחוק אנתו באים, - אמר הרֶכֶב בעלותו אל מקום שבתו. – לא רחוק הוא אפוא מפה?

– הלא אמרתי, שם הוא. כצאתך מפה... – אמר האכר הזקן ויעבר בידו הנה והנה על תריס הגלגל.

בין כה נגש אליהם בחור שפל-קומה, בריא וחזק למראה.

– האין במקומכם עבודת-אסיף לפועלים? – שאל הבחור הזה.

– אינני יודע, יקירי.

– כאשר תפנה אפוא שמאלה, תפגע בו במקום, - אמר הזקן, ונראה בו בכרוך, שקשה עליו פרידת הנוסעים האלה הרוצה הוא לדבר עוד.

הרכב התחיל מנהיג, אך כמעט שפנו משם הצדה, והנה האכר הזקן קורא אליהם: - עמוד, עמוד, יקירי! עמוד! – נשמעו שני קולות כאחד. הרֶכֶב עצר את סוסיו.

– הם באים בעצמם; הנה הנם; - קרא הזקן וירמוז בידו על ארבעה רוכבי-סוסים ושני נוסעים במרכבה קצרה, שבאו בדרך ההיא.

על הסוסים רכבו נרונסקי עם משרתו הצעיר ואנה עם נסלובקי, והעלמה הנסיכית נרנרה ישבה עם סוֹיאז'סקי במרכבה. הם נסעו לטֵייל וגם לראות את פעולת מכוונת-הקצירה החדשות.

המרכבה עמדה מלכת, ורוכבי-הסוסים התחילו מתנהלים במתינות. אנה ועל-ידה נסלובסקי רכבו ראשונה. היא ישבה במנוחה על סוסה אנגלית גזזת-רעמה וקצרת זנב. ודולי השתוממה על מראה ראשה היפה בלוית שיערה השחור שהציץ מתחת לצנפה הגבוהה, וכתפיה העגלות וגזרתה הדקה, שנראתה מתוך שמלתה השחורה, שמלת-הרכיבה שלה, וכל המנוחה הנהדרה השוכנת עליה.

ברגע הראשון נדמה לה, כי נגאי הוא לאנה מה שהיא רוכבת על סוס. על-פי רוחה וטעמה של דריה אלכסנדרובנה היתה רכיבה זו והתהדרות קלה של אשה צעירה לימים, שדרכה בכך לבקש אהבה במקצת, קשורות זו בזו, והתהדרות הזאת לא עלתה יפה, על-פי דעתה של דריה אלכסנדרובנה, לאנה במצבה המִיָּחָד; אך כאשר התבוננה בה מקרוב, חדלה להתאונן בלבה גם על רכיבתה. כי בכל הדרה של אנה היו מנהגיה קלם – גם במושבה, גם בלבושה, גם בתנועותיה – פשוטים ונאים ומְהֻנְגִּים קלם – גם במושבה, גם בלבושה, גם בתנועותיה – פשוטים ונאים ומְהֻנְגִּים כל-כך, שנדמה, שאין לך חזיון טבעי יותר מזה.

לצדה של אנה רכב לו נְסִינְקָא נסלובקי על סוס-מלחמה אפור ורגליו העבות היו פשוטות לפניו ונראו, שהוא שמח ומתכבד במראהו, ועל ראשו מצנפתו השוטלנדית בלוית פתיליה המתנפנפים, ודריה אלכסנדרובנה לא יכלה להתאפק מצחוק בראותה אותו פה. מאחריהם רכב ורונסקי. הוא ישב על סוס אדמוני-שחור, אשר מאן לעמוד מרוץ ורוכבו יגע לעצרו ברסנו.

אחריו נסע גבר קטן בלבוש ז'וקי. סוֹיאז'סקי עם העלמה הנסיכית נרנרה התאמצו להשיג במרכבתם החדשה – מרכבה בעלת שני גלגלים – הרתומה לסוס שחור גדול, שוטף במרוצתו, את הרוכבים לפנייהם.

אנה ראתה והכירה את דולי, אשר נלחצה בגויתה הקטנה אל פנת המרכבה הישנה אשר ישבה בה, וכרגע נהרו פניה מבת-צחוק של שמחה. קול-קריאה התמלט מפיה והיא רעדה על מרדעתה ונתְקַץ את סוסתה. ובקרבה אל המרכבה קפצה ארצה בלי תומך בידה ותמרה לקראת דולי וכנפי שמלתה אחוזות בידיה.

– כן דמיתי מיד. אולם לא ערבותי את לבבי להאמין. אך זאת שמחה גדולה! לא תוכלי לשער, מה מאד ישמח לבי בקרבי, - אמרה אליה, ובדברה פעם נלחצה בפניה אל דולי ונתְשַׁקְקָה ופעם נסוגה אחור ותתבונן בה בפנים צוחקים.

– אך זאת שמחה גדולה, אֶלְקִסִי! – אמרה בהביטה אל ורונסקי, אשר ירד מעל סוסו ויגש אליהן.

וורונסקי הסיר את כובעו האפור הגבוה ויגש אל דולי.

– לא תוכלי לשער, עד-כמה אנו שמחים לקראתך, - אמר בהדגשה מְיָחָד ושינוי הלבנות והחזקות נגלו מתוך צחוק-הנְחַת, שהופיע על שפתיו.

נְסִינְקָא נסלובקי לא ירד מעל סוסו, אך נתן שלום לדולי מרחוק בהרמת מצנפתו וינפנף לפנייה בפתילי מצנפתו הקטנה ממעל לראשו בכל אותות-שמחה.

– זו היא הנסיכית נרנרה, - ענתה אנה על השאלה אשר שאֶלְתָה דולי במבט-עיניה, כשקרבה המרכבה הקצרה אליהן.

– אה! – אמרה דריה אלכסנדרובנה ופניה לבשו תלונה שלא ברצונה.

נרנרה היתה דודה לאובילונסקו, ודולי ידעה אותה מכבר ונתְקַן לה בלבה. ידוע ידעה דולי, כי נרנרה בלתה כל ימיה בבתי קרובים עשירים; אך מה שישבה בימים ההם בבית ורונסקי, שהיה נכרי לה, וביתו אשה, אשר לא הררה לבה במה שהרהרה דריה אלכסנדרובנה בדרך, לא היתה רואה ותתאדם, ושמלתה נשמטה מידיה וחישה-מהר נתקלה בה.

דריה אלכסנדרובנה קרבה אל המרכבה הקצרה ותתן שלום לנרנרה בלי סמני חבה. גם סוֹיאז'סקי היה מְיָחָד. הוא שאל אותה לשלום רעהו המְשֻנָּה את טעמו ולשלום אשתו הצעירה של זה. ויתבונן בסקירה אחת אל הסוסים השונים זה מזה ואל המרכבה, שתריסי גלגליה מְטֻלָּאִים, ותהי עצתו, כי תסענה הנשים במרכבתו.

– ואני אסע בעגלה הזאת, - אמר אל דולי - הנה סוסי שוקט בהליכתו, והנסיכית מנהגת יפה מאד.

– לא, סעו לכם כבראשונה, - אמרה אנה בגשתה אליו, - ואנחנו נסע במרכבה הזאת, - ותאחז אנה בזרוע דולי ונתְסַב אותה משם.

עיני דריה אלכסנדרובנה שוטטו ברב תמונה כה וכה ותבט אל המרכבה הכלולה ביפיה, אשר לא ראתה כמוה מעולם, אל הסוסים הנחמדים ואל הפנים היפים והצוהלים אשר סבבוה. אבל יותר מפל הפליא אותה השנוי הנמרץ, שנהיה באנה רעותה האהובה. אשה אחרת, אשר אין דרכה לעיין בדבר היטב, או אשר לא ידעה את אנה קדם לה, וביתו אשה, אשר לא הררה לבה במה שהרהרה דריה אלכסנדרובנה בדרך, לא היתה רואה באנה כל דבר מְיָחָד. אבל דולי השתוממה במצאה על פניה ביום ההוא את הזיו המְיָחָד, שאינו מצוי בנשים אלא ברגעי אהבתן. כל מה שנראה על פני אנה ביום ההוא: – הגומות הקבועות בלחייה ובסנטרה, כְּפָל שפתיה הסגורות, בת-הצחוק שרָחַפה מסביב לפרצוף-פניה, ברק עיניה, נעם תנועותיה המהירות, קולה הצלול וגם אפן זְבוּיָה, בהשיבה ברגו ובחבה יחד לנסלובקי, שבקש רשיון מאתה לשבת על סוסתה ולהרגילה בדְקָרָה יְמִינִית – כל זה יחד היה אך יפה ולוקח נפשות; ולפי מה שנדמה, ידעה זאת גם בעצמה ושמחה על זאת.

כאשר ישבו שתי הנשים במרכבה, נבוכו שתיהן פתאם. אנה נבוכה על כי הביטה אליה דולי בעינים שואלות ודורשות, ודולי – על כי אחרי דברי סוֹיאז'סקי על-אודות ה**עגלה** התבישה נגד רצונה במרכבה הישנה והמגאלה הזאת, שישבה בה אנה עמה. ופיליפ הֶרְכֶב והסופר הלשכאי הרגישו כזאת גם הם. הסופר התעסק הרבה בהושבת הנשים, בחפצו להסתיר בזה את בִּשְׁת פניו, אך פיליפ נמלא רגז ויגמור בלבו, שלא לשים לב ליתרון החיצון הזה, שיש לבני-לויים החדשים עליהם. הוא נתן עיניו בסוס השחור מתוך בת-צחוק של גלגול והוציא משפכו מיד, כי השחור הזה, האסור למרכבת-השנים, לא יכשר אלא ל"פרומיניו"⁴¹, אך לא יעבור גם ארבעים תחום בחם היום בלי הפסקה גדולה.

האכרים קמו קלם מאצל העגלה וביטו בתאות-נפש ובלבב שמח אל האוֹרְחָת והעירו איש הערתו על המקרה הזה.

– שמחים הם מאד, זה ימים רבים לא ראו זה את זה, – אמר הזקן בעל השער המְסֻלָּסל המְקַבֵּש בסוב.

– מי יתן לנו סֶחַ כזה להולכת האַלְמוֹת, הוא ימהר לעשות את מלאכתו!

– הנה אשה לובשת-מכנסים? – אמר אחד האכרים וירמוז על וסינאק נסלובסקי, אשר ישב לרכוב על מרדעת אשה.

– לא כן. רֶאָה, מה מהיר הוא בעלותו על המרדעת.

– שמעוני, אחי, האמנם לא נישן היום כלל?

– מי יישן עוד היום? – אמר הזקן ויבט בפנים מעִקְמִים אל השמש. – עברה שעת הצהרים! קחו את מַגְלִיכם ולכו לעבודתכם!

יה

אָנָּה הביטה אל פני דולי הדלים והנוגים, שנקלט אבק הדרך בקמטיהם, ועוד מעט ואמרה לה, כי כְּקֶשֶׁה מבראשונה; אך בזכרה, כי היא בעצמה בריאה עתה משהיתה וכי גם עיני דולי הגידו לה זאת, נאנחה והתחילה מדברת במה שנוגע בה.

– הנה אַתְּ מבטת אלי ושואלת בלבך, – אמרה אליה אָנָּה, – אם אוכל להיות מאַשְׁרָה במצבי זה. ומה אישִׁיב? כמעט אבוש להודות: אבל – מאַשְׁרָה אני מאד. כמו מעשי-כשפים נעשו לי, הרי אני כמי שבעתוהו חזיונות-ליל נוראים בשנתו ופתאם הקיץ וְקֶבֶר לו, שכל אלה הדברים לא היו מעולם. אני הקיצונית. כבר עברו מכאובי ובעויתי וזה ימים רבים, בפרט מן היום שבאנו הנה, אני מאַשְׁרָה מאד!... – אמרה ותבט אל דולי דרך שאלה-בבת-צחוק של פִּישֵׁנוֹת.

– מה מאד אשמח! – אמרה דולי בצחוק קל, אך לא יכלה לדבר אליה במדת החבה הגלויה שרצתה בה – שמחה גדולה אשמח בטובתך. מדוע לא כתבת לי?

– מדוע?... יען כי לא ערבת את לבבי... האמנם שכחת את מצבי?...!

– לי? לא ערבת את לבבך? אֵלּוּ ידעת, עד-כמה אי... אני חושבת...

דריה אלכסנדרובנה אמרה להגיד לה את הרעיונות, שעלו על רוחה ביום ההוא בפֶּקֶר, אך מטעם שלא הִבְרִיר לה בעצמה נדמה לה שלא זה המקום.

– אך בזאת נדבר אחרי-כן. ומה כל הבנינים האלה? – שאלה בכונה להפליגה בדברים ותרמוז על הגגות האדמים והיִרְקִים, אשר נשקפו מאחרי יקף הגדרות הפורחות, גדרות עצי-הששים ופרחי-הִלְיָךְ. – הרי זה דומה לעיר קטנה.

אך אָנָּה לא ענתה אותה.

– לא, לא! אמרי-נא, מה דעתך על מצבי, מה יאמר לך עלי, מה תִּדְמִי? – שאלה אָנָּה.

– אני חושבת... – התחילה דריה אלכסנדרובנה, אך ברגע ההוא רכב ועבר לפנייה ברכיבת דְקָרָה נְסִינְקָה נְסִלּוּבְקִי, שבין כה עלתה בידו להנהיג את הסוסה ברכיבה ימינית, ובמעילו הקצר הרגש לעין שפשוף גויתו הכבדה בעורה הדק של המרדעת היעודה לנשים. "הדבר עולה יפה, אָנָּה ארקוייבנה!" קרה נְסִלּוּבְקִי בעברו. אָנָּה לא שמה לב שמה גם עינה עליו; אך עוד הפעם נדמה לדריה אלכסנדרובנה שלא טוב להתחיל בשיחה האֶרְפָּה הזאת במרכבה ועל-כן קָצְרָה את הרעיון, אשר אמרה להביע לה.

– אינני חושבת מאומה, – אמרה, – תמיד אהבתי אותך, ואני אוהבת את הנפש החביבה לי כמו-שהיא ולא על-פי מה שאני רוצה למצא בה.

אָנָּה הסבה את עיניה מפני ידידתה ותשקע בהרהורים, בחפצה להבין היטב את פונתה כדבריה אלה, ובעינה בְּכָבֶר עֲצָמָה עיניה קצת. זאת היתה תנועה חדשה, שְׁהִרְגָלָה אָנָּה בה בימים האחרונים, ודולי לא ראתה בה את התנועה הזאת עד היום ההוא. וכמצאה, כנראה, בדברי דולי את הכונה הרצויה לה, שבה והביטה אל דולי.

– אם נמצאך בחטאים, – אמרה אָנָּה אליה – נמחלו לך בְּלִי סֶפֶק על בואך אלי ועל הדברים האלה, אשר אמרת לי.

ובאמרה זאת ראתה דולי, כי עיניה נמלאו דמעות; ותלחץ את יד אָנָּה בלי השב דבר.

– ומה אפוא הבנינים האלה? ומה רבו! – חזרה ושאלה את שאלתה אחרי רגע של שתיקה.

– בתי העובדים הם ובית-העבודה והאֶרְנוֹת. – ענתה אָנָּה, – ופה ראש הפרדס. כל זה נֶעֱזָב, אבל אֶלְקִסִי תקן וחדש הפל. הוא אוהב מאד את האחוזה הזאת ועתה נגרר בחזקה אחרי עסקי הכפרים, מה שלא שערתי כלל. אכן איש בעל רוח יִתְרָה הוא, בכל אשר יפנה יצליח. מלבד אשר לא תקיץ נפשו בעבודה אשר יחז בה, עוד הוא הולך ומתלהב בעבודתו. כבר נעשה – כפי מה שנודע לי – לבעל-אחוזה מִצִּיץ ומדקדק בחשבונותיו, וגם קמצן הוא בעסקיו. אבל רק בעסקיו. כשהוא בא להוציא עשרות אלפים אינו מחשב את הכסף, – אמרה בצחוק שמחה וערמה, שדרכן של רב נשים בו, בזמן שהן מדברות במדותיו הנסתרות של הגבר האהוב להן, באותן המדות, שהן לבדן גֵּלוּ בו ואיש זולתן לא יִדְעֶן. – התראי את הבנין הגדול הזה? – בית-החולים החדש הוא. כמִדְמָה לי, שהבית הזה יעלה יותר ממאה אלף. זה חֶשְׁקוֹ אשר יחשק לְבָנוֹת בעת הזאת הידעת, אי זה דרך בא החשק הזה בקרבנו? האכרים בקשו מאתו, שיוזיל להם את שכר החכירה, כמִדְמָה לי, שדברו בחכירת כרי-העשב, וְיִשֵּׁב את פניהם, ואני הוכחתיו בגלל זה על קמצנותו. מובן מאליו, שלא זה כל טעמו של דבר, כי אם מטעמים שונים, אבל בהחלו לבנות את בית-החולים נתפון להראות, שאינו קמצן. אפשר לאמר, שיש בזה מקטנות המוחין; אך אני אוהבת אותו על זה עוד יותר. עוד מעט תראי את הבית הוא נבנה עוד בימי אבי-אביו, ומחויץ לא נעשה בו כל שנוי.

– מה יפה הוא! – אמרה דולי ותבט ותתפלא על הבית המקטש בעמודים והמִקְפָּה מאחוריו יִקֵּץ עצים זקנים בעלי עלים שונים במראהם.

– הלא יפה מאד הוא? וממעל לְבֵית נשקף מראה נפלא לעיני העומדים שם.

הן באו אל חצר רצופה שכבת אבני-חֲצִץ ומִפְּהָה בערוגות-פרחים ותרדנה אל פרוודור מְקָרָה, ובאותה שעה היו שני פועלים עסוקים בחצר בסדור אבנים שאינן מסתתרות מסביב לערוגות עפר תוחת.

– והם "כבר באו! – אמרה אָנָּה בראותה את סוסי-הרכיבה, שהוסרו ברגע ההוא מאצל מבוא הבית. – הלא יפה הסוס הזה? זאת היא סוסתי אשר אהבתי. הביאה הנה והבו סֶפֶר. איך הגרף? – שאלה את שני המשרתים המְלַבְּשִׁים בגדי-גַּג. – אך הנה גם הוא פה! – אמרה בראותה את ורונסקי יוצא לקראתה עם נְסִלּוּבְסִי.

– אל איזה חדר תביאי את הנסיכה? – שאל וְרוֹנְסְקִי צרפתית את אָנָּה בלשון רבות, ובטרם תשיב לו, נתן שלום שני לְדָרִיָּה אלכסנדרובנה והפעם נשק את ידה, – על דעתי יש להושיבה בחדר-היציע הגדול.

– לא, כי רחוק הוא. טוב אשר תשב בחדר-המקצוע, נְנִיבָךָ לראות אשה את אחותה. עתה נלכה-נא, – אמרה אָנָּה ותתן לסוסתה את הסֶפֶר אשר המציא לה המשרת.

– ואתה שוכח את חובתך, – אמרה אל נְסִלּוּבְקִי, אשר יצא גם הוא אל פתח הפרוודור החיצון.

– סלח-נא לי, הרבה מוכן אתי בכִּסִּי, – ענה נְסִלּוּבְסִי בבת-צחוק ויורד את אצבעותיו אל אחד מכסי החזיה שלו.

– אבל אחרת מאד, – אמרה ותמח במטפתה את כף-ידיה, אשר הטפיחה סוסתה בקחתה את הסֶפֶר.

– הלא תשבי עמנו ימים מעטים? – אמרה אָנָּה אל דולי. – האמנם רק ליום אחד? – זה אי-אפשר.

– כך הבטחתי, גם הילדים... – אמרה דולי ונתפִּישָׁה קצת על אשר הֶצְרָכָה לקחת את תרמילה מתוך המרכבה הישנה ועל אשר ידעה שפניה

– לא, מחמד נפשי... אך עוד נראה מה לעשות... הבה נלכה-נא! – אמרה אנה ותנהג את דולי אל החדר, אשר יחדו לה.

ונתיחד לה לא החדר המקדר, אשר אמר ורונסקי לתת לה, כי אם חדר אחר, אשר אמרה עליו אנה, כי דולי לא תתרעם עליה בגללו. אבל החדר הזה, שהצרכה אנה לבקש סליחה בגללו, היה מלא הוד-עשר, אשר לא נמצא כמוהו מעולם בבית-דירתה של דולי ולא ראתה כמוהו אלא במבחר בתי-המלון שמחוץ לרוסיה.

– מה מאשרה אני, מחמד נפשי! – אמרה אנה, בשבתה לרגע אחד בשמלת-הרכיבה שלה אצל דולי. ספרי-נא לי אפוא על-אודות בני-ביתך. את סטיבה ראיתי במקרה פעם אחת. אך הוא איננו מכשר לספר על אודות בניו. השלום לטניה אהובתך? בודאי היתה לנערה גדולה?

– כן, גדולה מאד, – ענתה דריה אלכסנדרובנה בלשון קצרה ותתפלא בעצמה על כי תוכל להשיב במנוחה שלמה כזאת על-אודות ילדיה. – אנחנו יושבים עתה בבית ליון וטוב לנו שם, – הוסיפה.

– לו ידעתי, – אמרה אנה, – כי לא תבזוי לי... כי עתה באתם אלינו בלכם. הלא סטיבה ידיד ישן ודבק מאד לאלקסי, – הוסיפה אנה ופניה האדימו פתאם.

– אבל טוב לנו שם כל-כך... – ענתה דולי במבוכה

– אולם אך מרב שמחתי אני מדברת דברי-הבל כאלה, העקר הוא מחמדי, כי שמחה אני לקראתך שמחה גדולה, – אמרה אנה ותוסף לנשקה. – עוד לא הגדת לי, מה בלבך עלי, ואני חפצה לדעת הפל. אבל שמוח אשמח שתראיני פה כפי שאני באמת. ביחוד אין רצוני, שישבו עלי, שאני רוצה להוכיח דבר. אין את נפשי להורות ולהוכיח דבר, כל חפצי אך לחיות; לבלתי הרע לאיש זולתי. הלא יש לי רשות לזאת, האין הדבר כן? אולם שיחה ארפה היא זאת, ואנחנו עוד נספיק לדבר בכל עניינינו. עתה אלך לי להחליף את שמלותי, ואליך אשלח נערה לשרתך.

יט

כאשר נשארה דריה אלכסנדרובנה לבדה, התבוננה על חדרה בעיני בעלת-בית רגילה. כל אשר ראתה קדם לזה בקרבה במרכבה אל הבית ובעברה בו ואשר נמצאה אחרי-כן בחדרה זה עשה עליה רשם של שפע-עשר ויפעה הוד-מותרות בטעם אירופה, אשר אך קראה על-אודותם ברומנים אנגליים ובעיניה לא ראתה כמוהם מעודה ברוסיה ובפרט בכפר רוסי. כל אשר בחדר היה אך חדש, מן הטפטיסים הצרפתיים החדשים אשר על הקירות עד היריעה הפרושה על כל רצפת החדר. המשכב היה עשוי נוצות-מתכת, ומצע נחמד עליהן, ומראשותיו מקדרים ביחוד, והפיי-משי קוקזי על כריו הקטנים. וכיור השיש ושלחן-הלבישה והדרגש ושאר השלחנות אשר בחדר ושעון-הכרונזה שעל הקמין והמסכים שבחלונות ובפתחים – כל אלה היו יקרים וחדשים.

גם הנערה שבאה אליה לשרתה – נערה מלבשת ומסרקת יפה ובטעם המודה יותר מדולי – נראתה כמין בריה חדשה ויקרה ככל אשר בחדר. דריה אלכסנדרובנה נמצאה נחת במנוסיותיה של זו ובנקי?תה⁴² ושיקדנותה לעשות רצון גברתה, ואף-על-פי-כן קשתה עליה חכרתה קצת; לְכַשְׁתָּה לקחה עמה במשגה את אפדתה המטלאה, ותתביש בהגלותה בה לפני המשרתת. את המטליות והמקומות המסרגים, אשר התהללה בהם בביתה, חשבה לה לחרפה בעמוד המשרתת הזאת לפניה. בביתה ידעה ???43 כי שש אפדות דורשות ארבע ועשרים אמה של ארג צמר-גפן במחיר ששים וחמש קופיקה לאמה, שהן יותר מחמשה-עשר רבל, – מלבד קשורים ושכר-מלאכה – ובדרכה לטפל בבלאות היא מְנַתֵּחַ סכום זה. אך במעמדה של משרתת זו היה מנהגה זה בעיניה, אם לא לחרפה, על-כל-פנים לא לפי כבודה.

על-כן רָוַח לה לדריה אלכסנדרובנה הרבה, כשנכנסה לחדרה אנושקה, הידועה לה מכבר; המשרתת ההדורה בלבושיה נקראה אל גברת-הבית, ואנושקה נשארה תחתיה עם דריה אלכסנדרובנה.

לפי הנראה שמחה אנושקה מאד על ביאת דולי, כי על-כן דברה בלי-הפסק, ודולי ראתה, שרצונה של זו לחוות דעה על מצב גברתה וביחוד על אהבתו ואמונתו של הגרף לאנה ארקדייבנה, אך דולי השתדלה לשתקה בכל פעם שהתחילה מדברת בזאת.

– אני ואנה ארקדייבנה גדלנו יחד והיא יקרה בעיני מאד. לא עלינו לדין אותה. אך אהבה רבה כזאת...

– תני אפוא לכבס, אם אפשר, – נכנסה דריה אלכסנדרובנה לתוך דבריה.

– הנני. שתי נשים מפקחות אצלנו על הפנס, וכל המלאכה נעשית על-ידי מכונה. הגרף בעצמו משיג על הכל. אך זה בעל...

לשמחת דולי נכנסה אצלה אנה ברגע ההוא ובכניסתה הושם קץ לפטפוטי אנושקה

אנה שמה עליה בין כה שמלת פטיסט פשוטה מאד. דולי התבוננה היטב בשמלה הפשוטה הזאת. היא ידעה, פשטות זו מה היא ובכמה היא נקנית.

– הרי זו ממדעוטיך הישנות, – אמרה אנה על-אודות אנושקה.

בפעם הזאת התנהגה אנה לא בכישנות, כי-אם בקרורת גמורה ובמנוחה. ודולי ראתה בה, כי הספיקה להתגבר על הרשם, אשר עשתה היא עליה בכבואה פתאם, ותחל לדבר בסגנון של קלות-ראש וקרירות-דעת, שאין עמו דלת פתוחה אל הרגשות והרעיונות הכמוסים עמה.

– ומה שלום בתך הקטנה, אנה? – שאלה דולי.

– “אני?” (כן קראה לאנה בתה) שלום לה. מראיה הוטב מאד. החפצה את לראותה? נלכה-נא וראית אותה הרבה עמל וכעס היה לנו בבחירת אומנות. אשה איטלקית לקחתי למינקת לה; מינקת טובה היא, אבל שוטה גדולה, ונאמר לשלחה, אך הילדה דבקה בה, ועל-כן עודנה בביתנו.

– ומה גמרתם אפוא?... – החלה דולי לשאלה על-אודות שם משפחתה של הילדה, אך בראותה כי נפלו פני אנה, סִיְמָה לא במה שפתחה ותשאל: – ומה גמרתם בזה? הגמלתם אותה?

אבל אנה הבינה את הדבר

– לא זאת נתכונת לשאל. כונתך היתה לשאול על-אודות שם-משפחתה. הלא כן הוא? על זה מצטער אלקסי כל היום. אכן בת-בלי-שם היא. קריינינה היא על-פי הרישומות, – אמרה אנה ותעצום עיניה עד שלא נראה אלא ריסייה שנתלכדו. – ואולם, – הוסיפה בפנים שהתחילו מאירים פתאם, עוד נדבר בכל זה אחר-כן. נלכה-נא וראית אותה. נתמדה היא למראה, וכבר התחילה זוחלת על ארבע.

בחדר-הילדים מצאה דריה אלכסנדרובנה עשר מרָבָה, אשר העיר בה תמהון עוד יותר מההוד וההדר שבכל הבית. שם נמצאו גם עגלות קטנות שהובאו מאנגליה, גם מכונות לתרגיל בהליכה, גם דרגש עשוי כמין פילרד ומקנן להרגיל בחזילה, גם עריסות-נדנדו, גם אמבטיות חדשות ומְיָחֶזוֹת במינן – כל אלה כלי-הפנץ אנגליים חזקים וטובים וכלי כל ספק יקרים מאד, וגדול היה החדר וגבוה מאד ומלא אורה.

בשעת כניסתן ישבה הילדה בתוך כסא קטן ואכלה את מרק-הצהרים שלה, ובאכלה נשפך ממנו הרבה על הָנֶקֶה, ונערה רוסית, משרתת-עוזרת בחדר-הילדים, האכילה אותה, ונפר היה, שגם אכלה את המרק הזה; והמינקת והאומנת לא היו עמהן בחדר; הן נמצאו באותה שעה בחדר הסמוך, ומשם נשמע קול-מדברין בלשון-צרפת מְשֻׁנָה, שרק בה לבד יכלו לדבר אשה עם אחותה.

כשהגיע קול אנה אליהן מהרה האומנת האנגלית אשה גבהת-קומה מְלַבֶּשֶׁת ומקשטת יפה יפה, אבל גל סבר פנים יפות וחוץ טהרת-המדות – ותבוא בפתח ותלתליה הצְבָבִים התנענעו במהירות, ותחל להצטדק מיד, אף-על-פי שלא הביעה אנה כל תלונה עליה, ועל כל אוד מְדַבְרֵי אנה ענתה האנגלית בחפזון פעמים אחדות yes my lady.

ילדה זאת, בעלת שֵׁנֶר שחור וגבות-עינים שחורות ופנים חכליליים שגיתה היתה אדמונית ונראתה כמקפה בעור-תרנגולת, – אף-על-פי שהביטה בזעף על הפנים החדשות, – יישרה מאד בעיני דריה אלכסנדרובנה, ולא עוד אלא שגם התקנאה בה דריה אלכסנדרובנה מעט על בריאותה הנראה

בה וכן ישרה בעיניה מאד דרך זחילתה של ילדה זו גם אחד מילדיה לא זחל כמוה יפה ונחמדה היתה כאשר הושיבה על יריעת הקרקע וקפלו תחתיה את שולי שמלתה מאחריה כהיה קטנה פנתה כה וכה בעיניה השחורות והנוצצות אל הנשים הגדולות הנצבות עליה ותבט אליהן בשמחה גלויה על כי הן מתבוננות בה בחבה ותצחק ותט את רגליה הצדה, ובהשענה בלח על ידיה משכה במהירות את כל חצי גויתה מאחור ותשלח את ידיה לפנים על-מנת לחזור ולהשען עליהן.

אבל הרוח אשר שרר בחדר-הילדים הזה בכלל והאשה האנגלית בפרט רעו מאד בעיני דריה אלכסנדרובנה. רק מאשר השיבה אל לבה, כי אומנת אנגלית טובה לא היתה רוצה להכנס לבית-אבות משנה כזה, יכלה להסביר לנפשה, כיצד לקחה אנה, בביתה היתרה בדרכי בני-אדם, אשה חסרת חן ושעם כזאת לאומנת לבתה. מלבד זאת הכירה דריה אלכסנדרובנה מיד, על-פי מלים אחדות, כי אנה, המינקת, האומנת והילדה לא חיו חיים משתפים, וכי נכנסת אנה לחדר זה היתה מקרה שאינו מצוי, כי על-כן אמרה אנה לתת לילדה אחד מכלי-משחק ולא ידעה אי זה מקומו.

ולא זאת בלבד, אלא שעל שאלת דולי, כמה שנים בפי הילדה לא ידעה להשיב נכונה, כי לא ידעה על-אודות שתי השנים האחרונות, אשר צמחו לה.

– קשה בעיני לפעמים מה שאני פה כמתרה, – אמרה אנה בצאתה מחדר-הילדים ותרם את קרן שמלתה, לבלתי נגוע בו בכלי-המשחק, אשר עמדו אצל הדלת – לא כן היה דרכי עם בני בכורי.

– ואני דמיתי, כי הוא להפך, – אמרה דריה אלכסנדרובנה בקצת פישנות.

– לא ולא! הלא ידעת, כי ראיתי את קריווא, – אמרה אנה בעצימת-עינים למחצה כמבטת למרחוק – אולם בזה נדבר אחרי-כן. הן לא תאמיני לי, ואני דומה עתה לרעבה, שערכו לפניה פתאם סעודה גדולה, והיא אינה יודעת, במה להתחיל. את היא הסעודה הגדולה הערוכה לי, את והדברים שאני עתידה לדבר עמך ושלא יכלתי לאמרם לראש וזולתך. ואיני יודעת, מה לאמר לך ראשונה. [44](#) Mais je ne vous ferai grâce de rien. עלי להגיד לך את כל לבי.

– אך ראשונה עלי לתאר לך את החבורה אשר תמצאי אצלנו, – הוסיפה אנה. – אַחַל־ה-נא בנשים. הנה העלמה הנסיכית נרנרה. הלא ידעת אותה, ואני ידעתי, מה היא בעיניך ובעיני סטיבה. סטיבה אומר, שכל מטרתה בחייה היא אך להראות את היתרון שיש לה על דודתנו יקטרינה פבלובנה; כל זה אמת; אבל נפש טובה היא, ואני מלאתי רגשי-תודה לה בפטרבורג היו רגעים, אשר לא יכלתי להתקיים בהם בלי קְבֶרָה, ובמים ההם נקרתה היא לפני. אכן נפש טובה היא באמת היא הקקה לי הרבה את מצבי רואה אני כך, כי לא תביני, עד-כמה היה קבד מצבי... שם בפטרבורג, – הוסיפה. – פה אני יושבת בשלוח-השקט. אבל בזאת נדבר אחרי-כן. עלינו למנות את פֶלֶם. אחריה – סוֹיאָ'סְקִי, הוא ראש-האצילים ואדם כשר מאד, אבל יש לו איזו דיון-ודברים על אַלְקְסִי. אחרי עברנו לשבת ישיבת-קבע בכפר, יוכל אַלְקְסִי ברב עשרו להשפיע הרבה. אחרי-טוֹשְקֶבִיץ', אותו ראיתי, כי היה מבני-הבורחה של פֶטְסִי. עתה הרחיקוהו שם, ויעבור אלינו. עליו אומר אַלְקְסִי, כי הוא אחד מהאנשים הרציים מאד, מזמן שחושבים אותם למה שהם רוצים להקשב, נינים מאד, – באמרה זאת קמטו שפתיה בצחוק-ערמה. – מה המעשה המשנה הזה שעשה לו לְוִיִן? נסלובקי ספר את הדבר לאַלְקְסִי, ואנחנו איננו מאמינים-הלא הוא נמוסי מאד ומתנהג בתמימות – אמרה וצחקה שנית צחוק-ערמימות. – הגברים צריכים להתבדרות, ואַלְקְסִי צריך לחבורה, על-כן אני מוקירה את כל בני-החבורה הזאת. צריך שיהי רוח חיים ושמחה במעוננו ושלא יבקש לו אַלְקְסִי כל חדש. אחרי-כן תראי את תפקיד הראש. הוא איש אשכנזי ישר מאד ובקי בעניני הנהגת האחוזה. אַלְקְסִי מוקיר אותו מאד. עוד לנו פה דוקטור, איש צעיר, אשר אמנם אין לאמר עליו שהוא ניהיליט גמור, אבל אוכל הוא בסכין... ואולם רופא אמן הוא. יש בחבורתנו גם ארדיכל... הרי זו קְצֶר-מלך קטנה.

ב

– הנה גם דולי לפניך, נסיכית, אשר חשקה נפשך לראותה, – אמרה אנה בצאתה אל המרפסת הגדולה, מרפסת-אבנים, אשר ישבה שם נרנרה באותה שעה במקום צל אצל מֶלְבֶן של סורגות ושֶפֶטָה כסא לגרף אַלְקְסִי קירילוביץ'. – היא אומרת, שאינה רוצה לאכול מאומה עד לחם-הצהרים, אך אף צוי-נא להגיש לה פת-שחרית, ואני אלך ואמצא את אַלְקְסִי וגם את כל בני-החבורה אביא אנה.

נרנרה הנסיכית קבלה את דולי באותות אהבה, אבל גם בקצת התגדלות, ומיד החלה לברר לה, מאיזה טעם עברה אל בית אנה ואמרה, כי עשתה זאת, יען כי כל ימיה אֶקְבָה את אנה, יותר משהאבה אותה קטרינה פבלובנה אחותה אף-על-פי שזו אֶמְנָה וגדלה את אנה, וכי בשעה שעזבו את אנה כל מַזְדַעִיה כאיש אחד, חשבה לה היא לחובה לעמוד לה בימי המעבר האלה הקשים לה ביותר.

– אישה יתן לה ספר-כריתות, ואז אשוב לבדידותי, ועתה אוכל להיות לה לעזר, ואת חובתי אמלא, גם כי יכבד הדבר עלי מאד, ולא אהיה כשאר מַזְדַעִותיה. – ומה נעמתי לי, מה היטבת לעשותי, כי באת אליה. הם יושבים יחדו כאיש ואשתו בזמן שהם נאמנים זה לזה עד-מאד, האלהים הוא העתיד לדון אותם, ואנחנו חלילה לנו. וכולם טובים מהם בריוונסקי ואַיִנִיבה... וניקנרוב בעצמו, או נסילובומזובנה, או ליוה נפסונובה... הלא איש לא קרא תגר עליהם, וְקֶלֶם היו מתקבלים בכל בית בלי-מעצור. ומלבד זאת – אמרה צרפתי – מה יפים החיים פה. הפל מֶסְדֶר כהלכה. סדר אנגלי ממש. מתאספים בפקד לפת-שחרית ומתפרידים אחרי-כן. עד לחם-הצהרים – חזרה לדבר רוסי – הולך כל איש לדרכו. לחם-הצהרים בשבע שעות. סטיבה היטיב מאד לעשות, כי שלח אותך הנה. טוב לו להחזיק בדידותם. הלא רונסקי תקף מאד ביד אמו וביד אחיו, כל אשר יחפץ יעשה. גם מרבים הם לעשות צדקה וחסד. הוא עוד לא דבר עמך על-אודות בית-החולים שלו. נפלא יהיה מעשהו זה – הפל מובא מפריו.

שיחתם נפסקה, כי אנה באה אל המרפסת עם כל בני-החבורה, אשר מצאה אותם בבית-הבילרד וְקֶשֶׁת אתם. עוד נשארו להם שתי שעות עד לחם-הצהרים, ומזג-האוויר היה יפה; ועל-כן השמיעו עצות שונות במה לבלות את שתי השעות האלה. הרבה תחבולות של בלוי-זמן ידעו בבון־דוֹן־נֶסְקוֹבִיץ, וכלן היו לא מן הנהוגות בפּוֹרְוֶבֶסְקוֹבִיץ.

– נשחקה-נא ב"לויִן טֶסִיס" – יעץ נסלובקי ובת-צחוקו היפה על שפתיו. – גם הפעם אתחבר עמך, אנה ארקדייבנה.

– לא, שעת-חם היא; טוב לנו לעבור בגן ולשוט בסירה ולהראות לדריה אלכסנדרובנה את עֶבְרֵי הנהר, – יעץ ורונסקי.

– אני נכון לכל אשר תאמרו, – אמר סוֹיאָ'סְקִי.

– אני חושבת, כי יותר מכל ינעם לדולי עתה לטייל מעט, הלא כן הוא? ולשוט בסירה אחרי-כן. – אמרה אנה.

וכן גמרו לעשות. נסלובקי וטוֹשְקֶבִיץ' הלכו אל ספת-הרחצה והבטיחו להכין סירה ולהמתין שם.

שנים שנים הלכו במשעול הגן, אנה עם סוֹיאָ'סְקִי ודולי עם ורונסקי. דולי נבוכה וגם יראה קצת בשימה את לבה אל חבורה חדשה זאת, שהיא הובאה בתוכה פתאם. בהרהורים ובסברות לא רק הצדיקה את אנה, כי אם גם שֶפֶטָה אותה על המעשה אשר עשתה. כדרכן של הרבה נשים שמורות-מוסר וצנועות גמורות בכל דרכיהן, שנפשו עיפה מהפשטות היתרה שבחיים האלה, לא רק מצאה זכות לְשׁוֹגֶת באהבת-זרים, כי אם גם קנאה בהן. מלבד זאת אָהֶבָה את אנה בכל לבבה. אך בהלכה למעשה באה במבוכה בראותה אותה בתוך האנשים האלה, הזרים לה לדריה אלכסנדרובנה והמַצְנִינִים שטיב נמוסיותם החדשה לה. ביחוד היה קשה לה לראות את הנסיכית נרנרה, אשר סלחה להם על כל דרכיהם בגלל נעימות-החיים, אשר מצאה לנפשה בביתם.

בכלל שֶבַחָה דולי בלבה את מעשה אנה בהרהרה בה, אך קשה היה לה לראות את האיש, אשר עשתה אנה כן בעבורו. מלבד זאת לא מצא ורונסקי חן בעיניה מעולם, כי חשבה אותו לגס-רוח ולא ראתה בו כל דבר, אשר היה יכול להתנאות בו, חוץ מעשרו הרב. אך פה, ברשות-היחיד שלו, העיר בה רגשי-כבוד לו על-כרחו ועוד יותר מבראשונה, ולא יכלה להתנהג עמו בקרות גמורה. בעודו לנגדה הרגישה ממין הרגש, אשר תקף אותה במעמדה של המשרתת המקשטת. לפני המשרתת המידה, אבל קשו עליה טלאי אֶפְתָה. וכיוצא בזה הרגישה תמיד בהיותה עמו, לא בשת, כי אם איזו שפלות-רוח קשה לה.

במבוכתה בקשה לה ענין להכנס בו בדברים עם ורונסקי. אמנם חשבה, כי בגאות-רוחו בוודאי לא ינעם לו, אם תדבר בשבח ביתו וגנו, אך מאשר לא מצאה לה ענין אחר, אמרה לו עם זה, כי ביתו טוב בעיניה מאד.

– כן, הוא בנין יפה מאד ובטעם נושן טוב, – השיב לה.

– החצר שלפני פתח הפרוזדור החיצון טובה בעיני מאד. הֲכֵן היתה מכבר?

– לא ולא! – אמר ורונסקי ופניו נהרו מנחת. – לו ראית את החצר הזאת באביב האחרון!

ומעט מעט, תחלתו במתינות וסופו ברגשנות, הראה והסביר לה פרטים שונים במעשיו, אשר עשה לפאר את הבית ואת הגן. נֶכֶר היה, כי אחרי היגיעות הרבות, שיגע לשכלל וליפות את בית אחות-אבותיו, הרגיש צָרָךְ גדול להתהלל קצת בפרי עמלו לפני פנים חדשות, ובכל לבבו שמח על תהלות דריה אלכסנדרובנה.

– אם חפצה את לשים עינך על בית-החולים ואם עוד לא עיפת, – הגה לא רחוק הוא. נלכה-נא, – אמר ויבט אל פניה לראות, אם באמתלא קצה נפשה בזה.

– התלכי עמנו? – אמר בפנותו אל אָנה.

– הלוך נלך. הלא נכון אתה? – אמרה אָנה בפנותה אל סוֹיָאז'סקי. – אך אין לנו לתת לנְסֹלובסקי ולטוֹשקביץ' לחכות לנו לשוא בספינה. עלינו לשלוח להגיד להם.

– כן הוא, מצבת-זכרון הציב לו בזה, – אמרה אָנה ותפן אל דולי בצחוק-הערמה, שנראה על פניה גם בפעם הראשונה בדברה עמה על אודות בית-החולים.

– זה ענין גדול מאד! – אמר סוֹיָאז'סקי. אך כדי שלא יהי כאומר הֵן הֵן לְמָה שטוב בעיני ורונסקי, הוסיף מיד הערה זאת, שיש בה כעין מחאה קטנה:

– אף-על-פי-כן אני תמה עליך, גֶרְף, כי בשעה שאתה משתדל כל-כך הרבה בדבר בריאות העם, לא תדאג לגמרי לפתיחת בתי-ספר.

– ענין בתי-הספר הוא מן הדברים השכיחים ביותר, – אמר ורונסקי. – אך הלא תבין, כי לא מטעם זה אני מתעלם ממנו, כי אם מפני שכבר נמשך לבי אחרי ענין אחר. זה הדרך אל בית-החולים, – אמר אל דריה אלכסנדרובנה וירמוז בידו אל המשעול צדדי, היוצא מן המסלה, שהלכו בה.

הנשים פתחו את סוכייהן ותבאנה אל המשעול שבצד המסלה היא. אחרי פְנוֹת אחדות, שהצרכו לפנות בה, יצאו דרך פֶּשֶׁשׁ, ודריה אלכסנדרובנה ראתה לפניה על גבעה רחבה בנין גדול ויפה, שכמעט כבר נגמרה מלאכתו, ותכנית הבנין מצִיגַת בטעמה המיוחד. גג-הברזל, אשר עוד לא נמשח בשש, הבריק לנגה-השמש. אצל הבנין הנגמר הזה התחילו עושים במלאכת בנין חדש, והבנין כבר הִקָּף פִּיָּגֶם⁴⁵ והפועלים עמדו חגורים בסנריהם על המדרגות וישימו לבנים על לבנים וישפכו עליהן טיח מדלייהם ויִישְׂרוּ אותן באמת-הבנין.

– מלאכתך נעשית במהירות מְרָבֶה, – אמר סוֹיָאז'סקי. – כאשר הייתי פה בפעם האחרונה, עוד לא נראה הגג.

– לימי האסיף תשלם כל המלאכה. פְּנִיָּם נעשה ונגמר כמעט הפל, – אמרה אָנה.

– ומה הבנין החדש הזה?

– בית לדוקטור ולֶאָפוֹטִיקָה, – ענה ורונסקי, וברגע שהוא ראה את הארדיכל קָרַב אליו ואדרת קצרה עליו, ויבקש סליחה מהנשים וילך לקראתו.

אחרי עברו לפני הבור, אשר העלו הפועלים סיד ממנו, עמד עם הארדיכל והתחיל מדבר עמו בהתלהבות.

– סוף סוף שפל ראש הגג מהראוי, – השיב ורונסקי לָאָנה על שאלתה, ששאלה אותו, במה הם מדברים.

– אני כבר אמרתי, שהיה צריך להגביה את היסוד, – אמרה אָנה.

– בודאי היה זה מוטב לנו. אָנה ארקדייבנה, – אמר הארדיכל, – אבל שגיאה זו אי-אפשר לתקנה עוד.

– הדבר מעסיק אותי מאד. – השיבה אָנה לסוֹיָאז'סקי, אשר הביע תמיהה על ידיעותיה בתורת הבנאות – צריך שיהי הבנין החדש מתאים לבית-החולים, והוא עלה במחשבה אחרי-כן והתחילוהו בלי תכנית.

כאשר כלה ורונסקי את שיחתו עם הארדיכל, חזר והתחבר אל הנשים ויולך אותן בתוך בית-החולים.

אף-על-פי שמחוץ עוד לא הספיקו לגמור את הֶמְסָגְרוֹת סביב לבנין ובמְדוֹר התחונן עוד צבעו את הכתלים, כבר שְׁלָמָה כמעט כל המלאכה במְדוֹר התחונן עוד צבעו את הכתלים, כבר שְׁלָמָה כמעט כל המלאכה במְדוֹר העליון. אחרי עלותם במעלות שחורות של ברזל מוצק אל רחבה קטנה, באו אל החדר הגדול הראשון. קירות החדר היו טוחים בדמות אבני-שיש, בחלונותיו כבר נקבעו הזוגיות, זוגיות גדולה ושְׁלָמָה בכל חלון, רק רצפת הלוחות המקצעים עוד לא נגמרה, וחיסוי-העץ, אשר שָׁפוּ איש את הלוח הִכְבִּיעוּ שבידו, הפסיקו את מלאכתם ויסירו את קשורי שערותיהם ויברכו בשלום את האדונים הבאים.

– זהו חדר-הכניסה, – אמר ורונסקי. – פה יושְׂמוּ אך עֲמֻדֵי שופרים ושלחן וארון בלבד.

– הֶנָּה, נלכה-נא פה, אל תקרבי אל החלון, – אמרה אָנה ותמשש בידה לראות, אם יבש השש. – אֶלְקִסִי, השש נתיבש – הוסיפה.

מחדר-הכניסה עברו אל המסדרון. שם הראה להם ורונסקי את סמפונות-הבית⁴⁶, הערוכים על-פי שיטה חדשה. אחרי-כן הראה להם את האמבטאות של שיש ואת המצעות של נוצות-מתכת מְיֻחָדוֹת במינן. אחרי-כן הראה להם את כל חדרי-המטות זה אחר זה, את הֶמְגוֹרָה, את הדר-הלְבָנִים, אחרי-כן – את התנורים הבנויים על-פי שיטה חדשה, אחרי-כן – עגלות-יד, אשר לא יִשְׁמַע קולן, כשיעבירו בהן במסדרון את החפצים הדרושים, והרבה כיוצא באלה. סוֹיָאז'סקי העריך הפל כאיש, אשר נגלו לו כל ההדושים, שנתחדשו בעולם-המעשה. דולי התפלאה על הדברים, אשר לא ראתה אותם עד היום ההוא, ובחפצה להבין הפל שאלה בפרטות כל מה שלא ידעה, ונפר היה פורונסקי, שהיא נותנת לו בזה עֲנֵן רב.

– אני חושב, כי הבית הזה יהיה בית-החולים האחד, המְסָדֵר כראוי ברוסיה – אמר סוֹיָאז'סקי.

ומחלקה ליולדות לא תמצא בו? – שאלה דולי. – דבר נחוץ הוא מאד בכפר. פעמים רבות...

בכל נמוסיותו לא יכול ורונסקי להתאפק ולא נתן לה לְכַלּוֹת את דבריה.

– לא בית-יולדות הוא זה, כי אם בית-חולים, ופתוח יהיה לכל חולה, חוץ מבעלי חליים מְדַבְּקִים, – אמר לה. – וראי-נא זאת... – הוסיף וַיִּגָּשׁ אליה כסא-רכיבה, שהובא לפני ימים אחדים מחוץ-לארץ, בעד ההולכים ושבים לבריאיותם. – התבונני-נא – והוא ישב על הכסא ויחל לטלטלו ולנסוע בו. – יש אשר טרם יוכל השב לבריאיותו ללכת, עוד תִּקְלַשׁ הוא, או שהוא חולה את רגליו, אך אויר נחוץ לו, והריהו יושב לו ומְטִיֵּל...

דריה אלכסנדרובנה שמחה את לבה לכל פרט ופרט והפל יִשֵׁר בעיניה, ויותר מפל יִשֵׁר בעיניה ורונסקי בעצמו בהתלהבותו הפשוטה הזאת, היוצאת מן הלב. "כן הוא, איש נחמד וטוב הוא", אמרה עליו בלבה לפעמים בלי שמוע את דבריו, אך בהתבוננה אל מראהו ואל תו-פניו ואל התחסותה של אָנה אליו, באותה שעה מצא חן בעיניה ברגשנותו כל-כך, שהבינה, איככה יכלה אָנה לאהב אותו.

כא

– לא, אני חושב, כי הנסיכה עִיָּפָה, והסוסים אינם מעסיקים אותה, – אמר ורונסקי לאָנה, אשר יעצה ללכת עד אַרוֹת-הסוסים, יען כי רצה סוֹיָאז'סקי לראות שם סִיָּה צעיר אחד. – אתם לכו לכם, ואני אוליך את הנסיכה הביתה, ואנחנו נפטר מעט, – אמר אל דולי, – אם טוב בעיניך.

– בסוסים אינני מבינה מאומה, והנני לשוב אתך בנפש חפצה, – אמרה דריה אלכסנדרובנה ותתמה קצת על דבריו.

היא ראתה בו, שיש לו דבר אליה, וכן היה באמת. הם אך שבו ובאו דרך הפשפש אל הגן, והוא נשא עיניו אל העבר, אשר הלכה אנה שמה, ובראותו כי לא תוכל לשמוע מה שידברו בלכתם וגם לא לראותם, ערך דבריו אליה:

– אכן היטבת לראות, כי רוצה אני לדבר עמך, – אמר ויבט אליה בעינים צוחקות. – רואה אני, כי את אוהבת את אנה באמת. – הוא הסיר את כובעו וניצף את מטפחתו וימח בה את ראשו, שכבר נראתה בו קרחת.

דריה אלכסנדרובנה לא ענתה דבר ואך הביטה אליו בחרדה. כאשר נשארה לבדה אתו, נפלה עליה אימה פתאם: עיניו הצוחקות ופניו הזועפים החרידוה.

השערות שונות עלו על רוחה על-אודות הענין, שהוא נכון לדבר בו עמה: "הוא יבקש מאתי כי אעבור עם ילדי להתארח אצלם, ואני אצטרך להשיב את פניו; או כי אֵיֶסֶד במוסקבה חבורה, שתפנס בה אנה... או שמא ידבר בוסיקנא וסלובסקי ובהתיחסותו אל אנה? ושמא ידבר בקיטי ויאמר שהוא זוכר את חטאתו אשר חטא לה?" כל דבר קשה, אשר יוכל לאמר לה, הבינה מראש, אך לא ידעה ולא שיערה, מה שרצה לדבר עמה באמת.

– הנה השפעתך רבה על אנה, היא אוהבת אותך אהבה גדולה כל-כך, – אמר אליה, – עזרי-נא לי.

דריה אלכסנדרובנה הביטה דרך שאלה ומבוכה אל פניו המלאים עז אשר פעם נגה אור-החמה על מקצתם או על פלם מבינות לעלי התרוזות ופעם חזרו ונתכסו בצל העצים, ותחכה לדבריו; אך הוא הלך אצלה, הלום והשקע מטהו בשכבת-החצץ בלי דבר נָבֵר.

– אם באת אלינו, אם את היא היחידה ברעותיה הקודמות של אנה, שבאה אלינו – את נרְוָה לא אביא בחשבון, – אני מבין, כי עשית זאת, לא מאשר מצבנו נכון וטוב בעיניך, כי אם מאשר ידעת היטב את כל פכד מצבנו זה ואף-על-פי-כן את אוהבת אותה ומבקשת לעזור לה. ההבינותי היטב את אשר בלבבך? – שאל ויתבונן בה.

– כן, כן, – ענתה דולית ותקפל את סוכָּה, – אבל...

– לא, – נכנס ורונסקי לתוך דבריה ויעמוד מלכת וישכה, כי הוא מביא בזה במבוכה את בת-ליותו, כי בעמדו הִזְקָקָה גם היא לעמוד. – איש לא ירגיש את כל מרירותו של מצב זה של אנה יותר ממני. והדבר מובן לך, אם נכבדתי להחשב בעיניך לאיש אשר לָב לו. הלא בשלי הרעה הזאת לה, ועל-כן אני מרגישה.

– אני מבינה זאת, – אמרה דריה אלכסנדרובנה וכתב אליו בחבה שלא בכונה על אמרו בקול-עז את הדבר הזה, שיצא מלבו. – אבל מתוך שאתה תולה את הקולר בך, אני חוששת לך, שאתה מפריז על המדה. מצבה קשה בצבור, אני מבינה זאת.

– יטרי-גיהנום לה בצבור! – אמר במהירות ופניו זעפו עוד יותר. – אין לשער מכאובים מוסריים קשים מהמכאובים, אשר נשאה בפטרבורג בשני השבועות, אשר ישבה שם... ואני מבקש מאתך להאמין לי.

כן הוא, אבל פה, כל זמן שאינכם צריכים גם שניכם לצבור...

– לצבור! – אמר בבוז. – מה לי ולצבור הזה?

– כל זמן שאינכם צריכים לו – וזמן זה אפשר שיהי כל הימים – אתם שאננים ושלוים. אני רואה בפני אנה, כי אך טוב לה, טוב מאד, וכבר הספיקה גם להגיד לי זאת, – אמרה דריה אלכסנדרובנה בצחוק קל, ובהוציאה את המלים מפיה נעותר בה פתאם ספק בדבר, אם באמת מאַשרה היא אנה, כאשר אמרה.

אך לורונסקי לא היה, לפי הנראה, כל ספק בדבר הזה.

– כן, כן, – אמר. – ידעתי, כי חיתה רוחה אחרי כל מכאוביה; טוב לה עתה שמחה היא בחיי-השעה. אבל אני?... אני דואג בפני הפורעניות העתידות לבוא... סלחו-נא, הנחפזת את ללכת?

– לא, אין דבר.

– אם כן נשבה-נא פה.

דריה אלכסנדרובנה ירשה על אחד מספסלי הגן בקצה המשועל והוא עמד לפניה.

– רואה אני, כי טוב לה, – שָׁנָה ורונסקי את דבריו, והיא התחילה מפקפקת עוד יותר מבראשונה, אם טוב לאנה באמת. – אך כלום אפשר שימשך הדבר כך? אם היטבנו עשה אם הרענו, שאלה אחרת היא; אך הגורל הוטל – אמר והתחיל מדבר צרפתי – ואנחנו מקְבָרִים לכל ימי-חינו. קשורים אנחנו בחבלי האהבה הקדושים לנו מכל קֶדֶש. הנה יש לנו בת, ואפשר שיהיו לנו עוד ילדים. אבל חָקִי הארץ וכל תנאי מצבנו נותנים לפנינו אלפי מכשולים, אשר אין אנה רואה אותם ואינה רוצה לראותם בעת הזאת, בעודה משיבה את נפשה אחרי כל מכאוביה ונסינותיה הקשים. גם אין כל פלא בדבר. אך אני אי-אפשר לי, שלא אראה. בתי לא בתי היא על-פי החק, כי אם בת קרינין. ואני אינני רוצה בשקר הזה! – קרא בתנועה נמרצה של שאט-נפש ויבט אל דריה אלכסנדרובנה בדאגה וברגוז, כשואל בעצתה.

היא אך הביטה אליו ולא ענתה מאומה, והוא הוסיף:

– מחר יִנָּד בן, הפן בני, ועל-פי החק יחשב על בית קרינין ולא יירש לא את שמי ולא את רכושי, גם כי נצליח בכל אשר נפנה, גם כי ירבו בנינו מאד, אין קשר ביני וביניהם, כי קרינינים הם. ביני-נא, מה קשה ונורא הדבר הזה! נסיתי לדבר על-אודות זאת באזני אנה, והנה דברי מרגיזים אותה. היא איננה מבינה ולא אינני יכול להביע את כל רוחי. עתה הביטי-נא אל מצבנו מצד אחר. הנה מאַשר אני באהבתה אותי, אבל עם זה אני צריך לעבודה. גם מצאתי לי עבודת, ואני מתגאה בה, אני חושב אותה לטובה וליפה מעבודות חברי הקודמים, שהיו חברים לי בחצר-המלכות ובמשרת-פקודתי, ועל-כל-פנים לא אליה עיניי זה בענין שהם עוסקים בו. אני עושה פה את שלי בשבתי על מקומי, והנני שמח בחלקי טוב לי, ואין אמתנו הסרים לנפשנו מאומה, כדי להיות מאַשרים. אוהב אני את העסקנות הזאת. לא מאנס בחרתי בה, להפך...

דריה אלכסנדרובנה התבוננה, כי במקום הזה הוא מדבר שלא בענין, וגם לא הבינה היטב, מה חפצו בנטיה זו, שנטה מעיניו, אבל הרגישה, כי כאשר החל לגלות את הרהוריו הצפונים אתו, אשר לא יכול לדבר בהם עם אנה, הגיד את כל לבו בלי-מעצור, וכי השאלה על-דבר עסקנותו בשביל בני-הכפר היתה גם היא מהרהורי-לבו הכמוסים עמו, פְּשָׁאָה על-דבר הענינים שבינו ובין אנה.

– ובכן אני חוזר לעניני – אמר ורונסקי בהתנערו מסבך רעיוניו. – העקר הוא, שהעובד צריך להיות מבטח, שמעשה לא ימות אתו יחד, שיורשים יהיו לו ומלאו אחריו, ואני איני מבטח בזה. ביני-נא, מה בלבו של אדם, בזמן שהוא יודע מראש, כי בניו, אשר ילדה לו האשה האהובה לו, יהיו לא לו, כי אם לאיש זר, לאיש אשר ישנא אתם ולא יחפץ לדעתם. הלא נורא הדבר!

ורונסקי עצר במלים, ונראה בו, שלבו הומה לו.

– בודאי אני מבינה זאת, אבל מה תוכל אנה הוֹעֵל בזה? – שאלה דריה אלכסנדרובנה.

– עתה הגעתי אל מטרת שיחתי, – אמר והרגיע את רוחו בקשי. – אנה יכולה להועיל. הדבר תלוי בה... גם למען פקש רשיון מהקיסר לקחת ילד לָבֵן אי-אפשר בלי פטורים – וזה תלוי בה. אישה נאות לתת לה פטורים – ובעת ההיא כבר הכין אישך הפל, ועוד מעט ונגמר הדבר. ואני יודע, כי גם עתה לא ישיב את פניה. אין לה אלא לתכות לו. בעת ההיא אמר בפרוש, כי אם תאמר, שרצונה בכך, לא ישיב את פניה. מובן מאליו – אמר בפנים קודרים – שגם זה אחד מדרכי אכזריותם של הנפנים, שרק אבירי-לב אלה מסגלים לה. הוא יודע, מה רבו מצוקות-לבה לזְכָרוֹ מדי פעם בפעם, ואף-על-פי-כן הוא דורש מכתב מאתה. ואני מבין, כי זה יִמְרֵה. אבל הסבות חשובות כל-כך, שצריך להסיח דעת מהרגש הדק. שלומה וחייה של אנה וילדיה תלויים בזה. על-אודותי אינני מדבר, אף-על-פי שמר לי, מר לי מאד, – אמר דרך התראה, כמאָמֵע על איזה איש בדבר הזה. – שמעיני אפוא, גברתי הנסיכה, אני מתאכזר לך, בפנותי אליך בדבר קשה כזה, אבל עָנָן להנצל בו את לי. עזרי-נא להטות את לבבה לכתוב לו ולדרוש מאתו פטורים!

– כן, כן, מובן מאליו, - אמרה דריה אלכסנדרובנה ותזכור בפרטות את פגישתה האחרונה שפגשה את אלקסי אלכסנדרוביץ'. – כן, כן, מובן מאליו, - חזרה ואמרה בבטחה, בזכרה את אנה.

– השתמשי בכל פח השפעתך עליה והטי את לבבה לכתוב לו. אני אינני רוצה וכמעט אינני יכול לדבר עמה בזה.

– טוב, אני אדבר. אבל מדוע לא תשים לב לזה בעצמה? – אמרה דריה אלכסנדרובנה ותזכור פתאם את מנהגה החדש המשנה של אנה לעצום עיניה לפעמים בלי מטרה וסבה מובנת; ומיד זכרה, שעצימת-עיניה זו נראתה בכל פעם, שנגעה שיחתן בחייה הפנימיים. "הרי היא כעוצמת עיניה מראות את חייה כמא-עוהם לכל פרטיהם", אמרה דולי בלבה. – אני אדבר עמה גם למעני גם למענה, - השיבה לו דריה אלכסנדרובנה על התודה, אשר הביע לה.

אחרי כן קמו וילכו הביתה.

כב

דולי שבה הביתה לפני אנה, ואנה הביטה אליה בשום-לב בראותה אותה, וכמו שאלה בעיניה על-אודות שיחתה עם ורונסקי, אך בדברים לא שאלה אותה.

– כמקדמה לי, שהגיעה שעת לחם-הצהרים, - אמרה אליה, - ואנחנו עוד לא ראינו אשה את אחותה כראוי לנו. אקוה, כי בערב נתראה. עתה אלך להחליף שמלותי. בודאי תעשי כן גם את. קלנו נגאלנו שם בבנין.

דולי הלכה לה אל חדרה ותצחק בקרבה. להחליף שמלותיה לא נכלה, כי כבר שמה עליה את המעלה שבשמלותיה; אך בכדי לצאת ידי-חובתה לכבוד הסעודה, נתנה את שמלתה למשרתת לנקותה ותחלף את המנז'יטות ואת עניבת-הצואר ותשם מעשי סריגה על שפָּרָה.

– זה כל אשר יכלתי לעשות, - אמרה לאנה בצחוק קל, כשיצאה זו אליה בשמלה שלישיית פשוטה מאד כראשונות.

– קלנו פה דקדקנים בהלכות דרך-ארץ, - אמרה אנה כמצטדקת על יפעת לבושה. – אלקסי שמח עליך שמחה גדולה שאינה מצויה אצלו. אהבה ממש הוא אוהב אותך, - הוסיפה על זה. – האם לא עיפה את?

לפני הסעודה לא הספיקה להן השעה לשיח עוד. כשנכנסו לחדר-האורחים, מצאו שם את הנסיכית וְרֹנְרָה, והגברים היו מְלַבְּשִׁים מעילים שחורים, והארדיכל היה מְלַבֵּשׁ פָּרְק. ורונסקי ציג לפני דולי את הדוקטור ואת הפקיד המנהל, והארדיכל כבר הִצַּג לפניו בבית-החולים.

המשרת הראשי אשר על הבית, איש בריא, שפרצוף-פניו העגל והמגלח ועניבת-צוארו הלבנה והמגזצת נוצצו מרחוק הודיע, שהסעודה נכונה, והגשים קמו ממקומותיהן. ורונסקי בקש מאת סוֹיָאָ'סקי, כי יתן ידו לאנה ארקדייבנה, והוא נגש אל דולי. וסלובקי הקדים את טושקביץ' ויתן ידו לְרֹנְרָה הנסיכית וטושקביץ' ומנהל האחוזה והדוקטור הלכו ביחודות.

הסעודה וחדר-האכל, הכלים והמשרתים, היין והמטעמים לא רק התאימו להוד-הבית קְלוֹ, המפואר בכל פאר חדש, כי אם גם עלו למראה-עין בטיבם וברוח החדש שבהם על כל שאר סמני העֶשֶׂר והבובון, שמלאו את הבית. דריה אלכסנדרובנה התבוננה במנהגי-הגְּזֵלָה האלה החדשים לה, וכבעלת-בית רגילה בדבר, - אף-על-פי שלא קותה ללמוד מאומה למעשה מכל מה שראתה שם, כי רחוק דרכי-חייה הרבה מאד מגְּזֵלָה כזאת, - עינה כמעט על-כרחיה בכל הפרטים ושאלה בלבה, מי פעל ועשה כל זה וכיצד הוכן ונעשה. וְסִינְקָא וסלובקי ואישה וגם סוֹיָאָ'סקי ועוד הרבה אנשים ידועים לה לא שמו לב לזה מעולם, כי אם האמינו לדברים, אשר יאמר כל בעל-בית הגון לאורחיו בחפצו להבטיחם, שכל הסדר המתקן, שהם מוצאים אצלו, לא דרש כל יגיעה מאתו, כי מאליו נעשה. אבל דריה אלכסנדרובנה ידעה, שגם נזיד-ריפות לפת-שחרית לילדים אינו נעשה מאליו, ואשר על-כן צריכה היתה להיות כאן, בסדר מסבך ומְגֵלָה כזה ששָׁרָר פֶּה, תשומת-לב מְרַבָּה של מי-שהוא. ועל-פי מבטו של אלקסי קירילוביץ', שהביט על השלחן, על-פי האות, שנתן בראשו למשרת, ועל-פי ההצעה, שהציע לדריה אלכסנדרובנה לבחור לה למאכלה בין מי-סלק למרק, הבינה, שכל זה נעשה ומתכלל על-ידי בעל-הבית בעצמו ורק הוא דואג לכל דבר. ברור היה, שבאנה לא היה כל זה תלוי יותר מאשר בנסלובסקי. היא, סוֹיָאָ'סקי, הנסיכית ונסלובסקי היו קְלָם במדה אחת אורחים, שנהנו בשמחה מזה, שהוכן בשבילם.

אנה היתה גְּבֵרַת רק בעניני הנהלת השיחה. והשיחה הזאת, הקשה מאד בשביל בעלת-הבית על-יד שלחן לא גדול, במסכת אנשים כמו מנהל-האחוזה והארדיכל, אנשים מעולם אחר לגמרי, המתאמצים להעלים את מבוכתם לנכח העֶשֶׂר הרב, שלא התרגלו לו, ושאינם יכולים לקחת חבל זמן רב בשיחה הכללית, - את השיחה הקשה הזאת נהלה אנה במנוחה וגם בהתענגות.

תחלת השיחה היתה בטושקביץ' ובנסלובסקי, שְׁהֻזְקוּ לשוט לבדם בסירה, וטושקביץ' התחיל מספר במרוצי התחרות האחרונים, שנערכו בקלוב-הֶשֶׁיט הפטרבורגי. אנה המתנה לו עד שהפסיק רגע קטן ותפן אל הארדיכל, כדי לתת לו לזה פתחון-פה.

– ניקולי איבנוביץ' משתומם – אמרה על סוֹיָאָ'סקי – על כי גדל הבנין החדש כל-כך בימים המעטים מאז היותו פה בפעם האחרונה אך אני באה שמה בכל יום, ובכל יום אני מתפלאת על המהירות הזאת.

– עם הוד-מעלתו הגרף טוב לעסוק בעבודה, - אמר הארדיכל בצחוק קל על שפתיו (הוא היה מכיר ערך-עצמו, מכבד את הבריות ומתנהג במנוחה). – אין זה דומה לעסק עם בעלי-השלטון הפלכיים. הם יכתבו אלף גליוני שאלות ותשובות. ואני אומר דבר לגרף, והענין נגמר אחרי שיחה קצרה בשלש מלים.

– דרכי אמריקה, - אמר סוֹיָאָ'סקי בצחוק קל.

– אמת הדבר, שם יִבְנוּ בתים בסדר הראוי...

השיחה עברה אל חטאות בעלי-השלטון שבארצות-הברית האמריקאיות, אך אנה העבירה אותה מיד לענין אחר, כדי לתת פתחון-פה למנהל האחוזה.

– הלא ראית מכונות-קצירה מימך? – שאלה את דריה אלכסנדרובנה. – אנחנו נסענו לראותן, ובאותה שעה פגשנו אותך. גם אני ראיתי את המכונות האלה בפעם הראשונה ביום ההוא.

– כיצד הן קוצרות? שאלה דולי.

– דומות הן למספריים. לוח מספריים קטנים הרבה דבוקים בו. זאת צורתן, - אמרה אנה ובידיה הלבנות והיפות, המתנוססות בטבעות מְרַבּוֹת, לקחה שכיך ומלג והתחילה מראה למספריים. ברור היה, כי רואה היא, שלא יובן מאומה מהסברתה זאת; אבל מדעתה, כי מדְּבָרָה נעים וידיה יפות, הוסיפה להסביר.

– הן דומות יותר לשכיניים קטנות, - אמר נסלובקי כמתגרה בה, והוא לא גרע עיניו ממנה רגע.

אנה צחקת צחוק דק מאד, שלא נראה כמעט לעין. – האם לא דומות הן למספריים, קרל פִּדּוֹרוביץ'?! – שאלה את מנהל האחוזה.

– אָ יָא, - ענה האשכנזי, - עס איזט איין גאנץ איינפאכעס דינג, - והתחיל מבאר את תכנית המכונה.

– יש להצטער, שאין המכונה קוצרת ומְאֵלֶמֶת יחד. בתערוכה היוינאית ראיתי מכונה מאלמת אֶלְמִים בחוט של מתכת, - אמר סוֹיָאָ'סקי. – מכונות כאלה היו מְעֻשְׂטוֹת את ההוצאות עוד יותר.

– עס קאָממט דרױף אָן... ער פרייז פֶּאָם דרהט מוס אויסגערעכענט ווערען. והאשכנזי פנה מיד אל ורונסקי ויאמר לו: - דאס לאָסט זיך אויסרעכענען, ערלויכט, - אף שלא ידו אל כיסו, ששם היה מוכן אתו עט-עופרת פנפסק קטן, אבל זכר, כי שעת סעודה היא ובחוריו על-פי ורונסקי, כי אין הדבר לרצון לו, התאפק. - צו קאמפיצירט, מאכט צופיעל "קלאָפֶּאָט" – גמר האשכנזי את דבריו.

– ווינטשט מאן "דאָקאַטס" 47. זאָ האָט מאן אויך "קלאָפּאַטס" – לגלג נסינקא וסלובקי על האשכנזי. – אני מעריץ את האשכנזי, – אמר אל אנה צרפתי ויצחק צחוק קל כבראשונה.

– חדל לך, – אמרה לו צרפתי דרך לגלוג ואזהרה יחד.

– ואנחנו דמינו, כי נמצא אותך, נסילי סמינוביץ, בשדה, – אמרה אל הדוקטור, אשר היה חולני. – ההיית שם?

– הייתי שם, אבל המקמי עברתי, – ענה הדוקטור מהתלות בפנים זועפים.

– אם כן, המצאת לך טיול מספיק.

– טיול נחמד!

– ומה לזקנה? אקוה, כי אין זה טיפוס!

– טיפוס אין כאן, א? 48 לא חולה שאין בה סכנה היא.

– מה צר לי עליה! – אמרה אנה ומָשָׁב וְתָפַן אל בני-חבורתה, אחרי צאתה ידי חובת נמוס בדברים האלה לפני פקיד-ביתה.

– ובכל-את, אַנה ארקדייבנה, אם נבוא לבנות מכונת-קצירה על-פי הרצאתך, לא נצליח במהרה, – אמר סוֹיאָז'סקי דרך לגלוג מטוב-לב.

– מפני מה אי-אפשר? – אמרה אנה בבת-צחוק, אשר העידה בה כי ידעה, שנמצא בהסברתה כמין קסם מושך את הלב, אשר לא נצפן מלפני סוֹיאָז'סקי. תחבולת התהדרות זו, שלא נראתה בה עד היום ההוא, עשתה על דולי רשם קשה.

– אבל מה נפלאו ידיעותיה של אנה ארקדייבנה בתורת-הפְּנְאוּת, – אמר טושקביץ'.

– נפלאו עד-מאד; אתמול שמעתי את אנה ארקדייבנה מדברת על "סטרוֹפֶה" ועל "פלינטים", – סיַע לה וסלובקי. – ההיטבתי לאמרו?

– אין כל פלא בדבר, בזמן שאדם רואה ושומע כל-כך הרבה במקצוע זה, – אמרה אנה. – ואתה בודאי אינך יודע גם מאיזה חמר יָבֵנו בתים.

דריה אלכסנדרובנה ראתה שאין רוח אנה נחה מסגנון בדחני זה שְׁהֵגַג בינה ובין וסלובקי, אלא שבל-כונה החזיקה בו אף היא.

ורונסקי נהג במאורע זה שלא כמדת לְוִין לגמרי. ברור היה, שאינו חושש כלל מפני פטפוטי וסלובסקי, ולא עוד אלא שהיה מסייע לו בעצמו.

– אמר-נא, וסלובסקי, כמה מחברים אבנים זו לזו?

– מובן מאליו, בְּצִמְנֵט.

– ברו! וְצִמְנֵט מה הוא?

– מין משהה, לא, מין טיח, – אמר וסלובסקי, וכל השומעים צחקו כאיש אחד.

השיחה בין המספים – חוץ מהדוקטור, הארדיכל והמנהל, שהחרישו בפנים זועפים – לא נפסקה, אך התנהגה פעם בנחת ופעם בעוכבים ובעקיצות קשות למי-שהוא. פעם אחת רגזה דריה אלכסנדרובנה והתלהבה כל-כך, שהאדימו פניה מכעס ורק אחרי-כן התחילה חוששת, שמא הוציאה דבר מְתָר ומְגַנָה מפייה. סוֹיאָז'סקי הזכיר את שם לְוִין הזה, – אמר ורונסקי בבת-צחוק, – אך יש לשער, שלא ראה מימיו את המכונות, שהוא מגנה. ואם ראה ונסה להשתמש בהן, לא התבונן כל-צרכו ולא באה לידו מכונת חוץ-ארץ, בלתי אם אחת המכונות הרוסיות. ואיזו דעות יוכל להשמיע על זה?

– בכלל, אך דעות טורקיות, – אמר וסלובסקי בבת-צחוק ויפן אל אנה.

– אני לא אוכל לסייע לו בדעותיו, – אמרה דריה אלכסנדרובנה בפנים אֲדָמִים, – אך יכולה אני לאמר עליו, כי הוא איש משכיל מאד וכי אֵלוֹ היה פה, היה יודע מה להשיב לכם; רק אני לא אדע.

– אני אהבתיו מאד, וְרָעִים דְבָקִים ונאמנים אנחנו, – אמר סוֹיאָז'סקי ויחַד מְטוֹב לב. – אבל סלח-נא, הוא משתגע קצת; הנה הוא אמר, למשל, כי גם הַמְקָטָה ושופטי-השלום הם דברים אין חפץ בהם, ואין הוא רוצה להשתתף בשום דבר צבורי.

– זוהי רשלנותנו הרוסית – אמר ורונסקי ויִצָק מים מְקַנָן של קרח אל כוס של זכוכית בעלת פֶן גבוה – אין אנו מרגישים את החובות, שזְכִיּוֹתֵינוּ מטילות עלינו, ועל-כן אנו כופרים בהן.

– אני לא ידעתי איש מחמיר על עצמו לענין מְלִיזי חובותיו יותר ממנו, – אמרה דריה אלכסנדרובנה בְּעֵפֶה על סגנון-גאוה זה של ורונסקי נגד לְוִין.

– אני, לא כך דרכי, – הוסיף ורונסקי, אשר לפי הנראה הרגיזה אותו שיחה זאת בחזקה, – אני מחזיק טובה מאד על הכבוד, שנעשה בהשתדלותו של ניקולי איבנוביץ' (לשם זה רמי בידו על סוֹיאָז'סקי), שנבחרתי לשופט-שלום מְכַבֵּד. אני חושב, כי החובה לנסע אל ועידת השופטים ו-עין שם בדינו של אפר על-דבר סוס אחד אינה פחותה בערכה מכל המעשים הטובים, שיש בידי לעשות. לכבוד אחשוב לי, אם יבחרוני לחבר וְמְקָטָה. רק בזה אפשר לי לפרע חובי על הזכיות של-בעלי-קרקעות, הנתונות לי. לרַע לנו אין מבינים בקרבנו את הערך הרב, שיש להם לבעלי אחוזות גדולות בממלכה.

דריה אלכסנדרובנה תמהה על דבריו אלה, שְׁדָרַב בשבתו בביתו אל שְׁלַחְנוּ במנוחת איש צדיק בוטח בִּישֵׁר דעותיו. אף אמנם זכרה כרגע, כי גם לְוִין, החולק עליו בכל הדברים האלה, מְגִיס לבו בדעותיו כמוהו אצל שלחנו; אך את לְוִין אהבה ועל-כן טענה לו כפי כחה.

– יכולים אנו אפוא לחכות לך לועידה הבאה, אדוני הגרף? – אמר סוֹיאָז'סקי. – אבל יש להקדים לצאת לדרך, כדי להיות שם ביום השמיני. אולי תכבדני לבוא אלי?

– ואני נוטה קצת לדעתו של גיסך, – אמרה אנה. – אך לא במדתו, – הוסיפה בצחוק קל. – אני חוששת, שבימים האחרונים נתרבו אצלו חובות עבודה-הצבור יותר מהראוי. כשם שבימים הקודמים רבו פקידים-הממשלה כל-כך, שלכל ענין הֶצָג פקיד מְיָחֵד, כך אנו רואים עכשיו עסקנים צבוריים בכל פנה שאנו פונים. הנה אֶלְקָסִי פה אך ששה חודשים, והריהו, כמְדַמָה לי, חבר לחמשה או לששה מוסדים – אפטרופוס, שופט, חבר בְּמִמְסָה, שופט מְשֻׁבֵּעַ גם משתתף בהשגחה על הסוסים. עוד מעט וכל הימים יעברו בזה. ומתיראה אני, שרַבֵּב עסקים יהפך כל זה לציאית ידי-חובה בלבד. בכמה מקומות אתה נמנה לחבר, ניקולי איבנוביץ'? – שאלה אנה את סוֹיאָז'סקי. – כמְדַמָה לי, שהם יותר מעשרים.

אנה אמרה זאת בבת-צחוק, אבל בקול מְדַרְגָה נשמע גם הד של רגז ודריה אלכסנדרובנה, אשר התבוננה בה ובִּרְוֹנְרֵסקִי בשים-לב, הרגישה זאת מיד, וגם ראתה, כי פני ורונסקי התחילו מביעים בשעת שיחה זאת זעף מְקָטָר וקְשִׁי עָרֶף. כראותה זאת התבוננה עוד, כי הנסיכית נְרִינָה נתפונה להשיאם לדבר אחר ונחפזה בשביל זה לְדַבֵּר בְּמִדְעִיהֶם הפטרבורגיים, ותזכור את אשר אמר אליה ורונסקי בגן שלא כענין על-דבר עסקנותו הצבורית, ומכל זה הבינה, כי מחלקת כבושה בין אנה ובין ורונסקי על-דבר עסקנותו זאת.

הסעודה והיינות ומעמד-המשרתים טובו מאד קֶלֶם יחד, אבל דריה אלכסנדרובנה לא ראתה כאלה עד כה אלא בסעודות, שנערכו לחבורות גדולות ובנשפי-מחולות, וכבר סר מלבה מנהגי סעודות כאלה, ובראותם אותם פה, בחבורה קטנה וביום חול, בכל חסרון רוח פרטיות ובכל קְמָרֵה הנמוס הנהוגים בכנופיות גדולות ופומביות, עשו עליה רשם קשה.

אחרי הסעודה ישבו על מרפסת-האבנים שלפני הבית. אחרי-כן התחילו מְשַׁחֲקִים ב"לְוִין טָנִים". המשחקים נחלקו לשתי חבורות ויעמדו בחלקה

המנישרה והמתקנה היטב, משני עברי השכבה המתוחה על העמודים הקטנים, המצפים זהב. דריה אלכסנדורבנה נסתה לשחק אף היא, אך זמן רב לא יכלה להבין את תורת המשחק הזה, וכאשר עמדה על דברי התורה הזאת, עיפה כל-כך, שבחרה לה לשבת עם נרנרה, ורק הסתכלה במשחקים. גם טושקביץ, איש-תחרותה במשחק הזה, נפרד מן המשחקים אך הנותרים הוסיפו לשחק זמן רב. סניאז'סקי וורונסקי שחקו בדעת ובכשרון ובכונת הלב. הם התבוננו בעיון גדול אל הכור כשעלתה דריה אלכסנדורבנה בערב ההוא על המטה היעודה לה, ראתה, בעצמה את עיניה, את סניאז'סקי מתרצץ על-פני ה"קרוקטגרוינד".

אך בשעת המשחק לא מצאה דריה אלכסנדורבנה נחת לנפשה. לא טוב היה בעיניה יחס הבדחנות וההתגרות שבין נסינקא נסלובקי ובין אנה, אשר נמשך בשחקם, וכל המראה הזר הזה בעצמו, מראה אנשים גדולים עוסקים במשחק-ילדים, וילדים אין עמהם. אך כדי שלא להשבית שמחת בני-התבורה וכדי לבלות שעות אחדות באיזה אפן שהוא, נלותה גם היא אחרי הנפשה אל המשחקים והעמידה פנים כאלו היא שמחה. כל היום ההוא נדמה לה, שהיא משחקת על במה תיאטרונית עם אקטורים טובים ממנה ומקלקלת בהשתתפותה את כל המחזה.

בבואה אל האחוזה היה את לבבנה לשהות בה שני ימים, אם יטב לה שם. אך בערב, בשעת המשחק, גמרה לצאת משם למחר. צער גדול בניה, שנמסר בעיניה כל-כך בהיותה בדרך, נראה לה אחר-כך, אחרי היום האחד הזה שעבר עליה שלא בפניהם, בדמות אחרת, אשר משכה את לבו.

וכשנכנסה לחדרה לבדה, אחרי הקה שבערב והטיול שבילילה, ופשטה את שמלותיה וישבה לעשות את שיערה המעט לפני שכבה, הרגישה, כי כן זה הרבה.

גם הרעיון, כי אנה תבוא אליה מיד, לא נעם לה. כי חשקה נפשה לשבת בוד ולהרהר.

כג

כבר היתה דולי נכונה לעלות על המטה, והנה אנה נכנסה אליה והיא לבושה שמלת-לילה.

פעמים אחדות הקלה אנה ביום ההוא לדבר עמה בעניניה הכמוסים בלבה, ובכל פעם בטאה אך מלים אחדות והפסיקה ואמרה: "אחרי-כן, כשנשב לבדנו נדבר בפל. הרבה, הרבה יש לי לאמר לך".

וכשהגיעה השעה, כשהיו שתיהן לבדן בחדר אחד, לא ידעה אנה במה לדבר. ותשב אל החלון, יושב והקט אל דולי, ותחזור בלבה על כל הדברים החשובים שהיו מוכנים ומזמנים אתה ושנראו לה כנהרות שאינם פוסקים, ולא מצאה כל מאומה: ברגע ההוא נדמה לה, שכל זה כבר נאמר.

– השלום לקיטי? – אמרה אחרי הקצת במרירות ותבט כמודע על פשעה אל דולי. – הגידי-נא לי, דולי, האם לא תקצוף קיטי עלי?

– התקצוף? לא, איננה קוצפת-חיכה אמרה דריה אלכסנדורבנה.

– אבל שונאת היא או כזה לי?

– לא, חלילה לה! אבל דבר כזה, הלא ידעת, אינו נמחל.

– כן, כן-אמרה אנה ותסב פניה ותשקף בעד החלון הפתוח. – אך אני לא אשמתי. ובמי הקאשם? – ומה הוא "קאשם" או "קאשקה"? כלום היה אפשר באפן אחר? מה דעתך הריה אפשר לך, שלא תהיי אשת סטיבה?

– אכן. לא אדע זאת. אבל את הגידי-נא לי...

– כן, כן, אך עוד לא גמרנו את דברינו על-אודות קיטי. הטוב לה? הלא איש נחמד הוא, אומרים עליו.

– לא איש נחמד לבד. הוא איש, אשר לא ידעתי טוב ממנו.

– מה מאד אשמח! גדולה שמקתי עד אין חקר! לא איש נחמד בלבד, – חזרה אנה על דברי דולי.

דולי צחקת צחוק קל.

– אך הגידי-נא לי על-אודותיך. יש לי לשיח אתך שיחה אככה הנה דברנו אני עם... – דולי לא מצאה בפיה שם מתאים לורונסקי: קשה היה לה לאמר "הגרף" בדברה עמה בו וכן קשה לה להשתמש בשם אלקסי קורילוביץ.

– עם אלקסי, – אמרה אנה, – ידעתי במה דברתם היום. אבל רוצה אני לשאול אותך בלשון ברורה, מה דעתך עלי ועל חיי?

– איך אשיב לך פתאם? לא ידעתי זאת בעצמי.

– אף-על-פי-כן הגידי לי... הלא תראי את חיי. אך אל תשכחי, כי בימי-הקיץ באת אלינו וכי לא לבדנו אנחנו פה בעת הזאת... אבל אנחנו באנו הנה בראשית ימי-האביב ונשב פה לבדנו, וכן אנו עתידים לשבת לבדנו, ואין טוב לי מזה. אך שרי-נא, כי אני יושבת לבדי, והוא איננו אתי, וקשה יהיה כן... רואה אני על-פי כל דרכיך, כי לעתים קרובות יהיה כן, כי חצי ימי יבלה מחוץ לביתו, – אמרה ותקרב לשבת אצל דולי.

– מובן מאלי, – הוסיפה אנה ולא נתנה לדולי להשיב לה מה שרצתה ותחל להשיב בעצמה, – מובן מאלי, כי לא אעצרהו ביד חזקה. גם אין דרכי לעצרו. הנה היום מרוצי-תחרות וסוסי משתתפים, והוא נוסע. טוב מאד. אך שימי-נא לך לי, ביני למצבי... אך מה אמר ומה אדבר! – קראה ותחיק. – ובה אפוא דבר עמך?

– הוא דבר במה שרציתי בעצמי לדבר עמך, ונקל לי לטעון לו: הוא שואל, אם אין בדיך, אם אי-אפשר... – דריה אלכסנדורבנה התחילה מגמגמת-לתקן, להיטיב את מצב... הלא ידעת, עד-כמה אני... אך בכל-זאת, אם אפשר צריך להנשא...

– כלומר, לקבל פטורים? – אמרה אנה. – הידעת, כי האשה האחת, אשר באה אלי בפטרבורג, היתה בטסי טנרסקיה? הלא ידעת אותה. באמת, אין כמוה אשה פרוצה בכל הארץ לה היו עסקי-אהבים עם טושקביץ, ותמעל באישה באפן מלער מאד, והיא אמרה לי, כי לא תחפוץ לדעת אותי, עד אשר יתקן מצבי כהלכה. אל-נא תדמי, כי אשוח אותך אליה... אני ידעתי אותך, מחמד-נפשי; אך נוכרתי שלא בכונה... ומה אפוא אמר לך? – חזרה ושאלה.

– הוא אמר, כי הוא מצטער עליך ועל עצמו יחדו אפשר שתאמרי, שהוא דרך אגואליזמוס, אבל מה נכון ויפה אגואליזמוס? ⁴⁹ הרי הוא רוצה, שתקשש בתו לבת לו ואת תהיי לו לאשה, לקנות לו זכות בעל הוא חפץ.

– איזו אשה, איזו שפחה שתעבד לבעלה במדה שאני משעבדת לו במצבי זה? – נכנסה אנה לתוך דבריה בפנים קודרים.

– וחפצו העיקרי הוא... הוא רוצה, שלא תשאי חרפה על דרכיכם.

– זה אי-אפשר. ומה אמר עוד?

– וכן הוא רוצה בצדק ובישר גמור, שלא יהיו בניכם בני-בלי-שם.

– איזו בניכם? – אמרה אנה בעצימת-עינים ובלה הבט בהן אל דולי.

– אצי והעתידים להקלד...

– בזאת יוכל לבטוח, עוד בני לא יהיו לי.

– איך תוכלי לאמר, כי לא יהיו? ...

– לא יהיו, יען כי אינני רוצה.

ולמראה הסקרנות והתמיהה והבהלה, שֶׁהִבְעַע על פני דלוי, צחקה אנה קרצת, אף-על-פי שלבה קמה לה מרוב שיחה וכעסה.

– הדוקטור אמר לי אחרי מחלתי.....

– אי-אפשר!– אמרה דלוי בעינים קרובות. דבר זה היה לה אחד מאותם גלויי הסודות, שתוצאותיהם והמסקנות התלויות בהם גדולות כל-כך, שברגע הראשון אין שומעם עומד עליהן, ואך מרגיש הוא, כי אי-אפשר לשער את קֶלֶן וכי הרבה הרבה יצטרך להגות בהן.

גלוי זה, עוד הוא, אשר הבררו לה בו פתאם נפלאות דרכיהם של כל הבתים, שנולדו בהם אך אחד אחד ושניסושים-חידה אשר לא יכלה למצאה עד היום ההוא-העיר בה כל-כך הרבה רעיונות וסברות ורגשות סותרים זה את זה, שלא יכלה לאמר מאומה, ואך הביטה בתמיהה אל אנה. אל הדבר הזה שאפה בהרהורי-לבה, ועשיו שנודע לה, שאינו מן הנמנע, נפלה עליה אימה. לבה אמר לה כי הוא פשוט יותר מהראוי לשאלה קשה וסבוכה כזאת.

– האין זה פריעת-מוסר?– אמרה אחרי שתיקה קצרה.

– במה? השיבי אל לבך, אחת משתי אלה עלי לבחור לי: לְקָרֹת, כלומר להיות חולה או להיות לְקָה, לְהִבְרֵת לבעלי, הלא בעלי הוא,– אמרה אנה, ובכונה בחרה לה לשון התחכמות קלושה וקלות-ראש.

– זה נכון, נכון הוא,– אמרה דריה אלכסנדר ובנה בשמעה מפייה את הִסְבָּרוֹת, שהיתה אומרת גם היא אל לבה בענין זה ושברגע ההוא לא הניחו את דעתה עוד כבראשונה.

– לך, לנשים אחרות,– אמרה אנה, כמו הבינה מה שזו אומרת בלבה,– עוד אפשר להטיל ספק בדבר; אך לי ... ביני-נא זאת, הן לא אשתו אני; הוא אוהב אותי כל זמן שהוא אוהב. ומה אעשה אפוא, במה אחזיק באהבתו? האם בזאת?

לדברים האלה פשטה את ידיה הלבנות לפני בטנה.

בלב דריה אלכסנדרובנה, כבכל לב נפעם ונסער, התרוצצו רעיונות וזכרונות במהירות משנה. “אני-אמרה בלבה-לא השתדלתי מימי להטות לב סטיבה אחרי, והוא שטה מעלי וילך לו אל נשים אחרות, והאשה הראשונה, אשר בגד בי בגללה, בכל יפיה ועליצותה אשר לא סרו ממנה, לא עצרה כח להחזיק בו, ויעזבנה גם היא ויקח לו אחרת. האמנם תוכל אנה להחזיק בגרף ורונסקי ולקשרו אליה תמיד? אם יחפוץ באלה, הלא ימצא מלבושים ודרכי-נעם מושכים ומשמחים את הלב עוד יותר. אמנם לבנות ויפות הן ורועותיה מאד, וכן יפה בכל תארה וגבה-קומתה ופניה הנלהבים מבעד השער השחור הזה, ובכל-זאת ימצא טובים ויפים מאלה, כאשר יבקש וימצא אישי הנתעב והנקלה והאהוב ליי”.

דלוי לא ענתה דבר ורק נאנחה. אנה התבוננה באנחה זאת, שהיתה אות-התנגדות לדעתה ותוסף לְדָבֶר. עוד היו מוכנים אֶתָּה טעמים חשובים כל-כך, שלא יכול איש להשיב עליהם דבר.

– את אומרת, כי לא טוב הוא? אך צריך לעיין בדבר,– הוסיפה לאמר לה.– שוכחת את את מצבי. איככה אוכל לבקש לי ילדים? לא אדבר במכאובים התלויים בזה, מפניהם לא אירא. אך זכר-נא, מי יהיו ילדי? ילדים אמללים, אשר לא יקרא עליהם שם אביהם. על כרחם, בגלל עצם דְבַר לְחַם, יבושו באמם, באביהם ובלדתם.

– והלא לשם-זה נחוצים הם הפטורים.

אך אנה לא הקשיבה לדבריה, כי חפצה נפשה לגמור את הטענות, אשר טענה פעמים רבות בינה לבין עצמה.

– למה אפוא נתן לי שֶׁקֶל, אם לא אשתמש בו להמנע מלדת בנים אמללים בארץ.

היא שמה עיניה על דלוי, ומבלי מצוא מענה מאתה הוסיפה לדבר אליה.

– כל ימי הייתי זוכרת, כי חטאתי לילדים האמללים,– אמרה לה.– אם אינם בעולם, הרי לכל-הפחות אינם אמללים, אם הם יהיו אמללים, הלא אהיה אני בעצמי אֶשְׁמָה בזה.

את הטענות האלה טענה דריה אלכסנדרובנה גם היא תמיד בינה לבין עצמה; אך הפעם לא הבינה אותן. “זכי אפשר לחטוא למי שלא בא לעולם?” שאלה בלבה. ופתאם עלתה על לבה שאלה זאת: האפשר לשער, שבאיזה אופן היה נוח לו לגרישא אהובה שלא נולד? והשאלה היתה משנה בעיניה כל-כך, שהניעה ראשה, כדי לגרשה קֶלֶה את הרהורי-השגעון האלה, שנסתבכו וחזרו חלילה בקרבה.

– לא, אינני יודעת, אך לא טוב הדבר,– אמרה דלוי ופניה הביעו גֶעֶל-נפשה.

– כן הוא, אך אנה-נא תשכחי מה בניי לביןך ... ומלבד זאת,– הוסיפה אנה, אשר אחרי כל טענותיה המְרֻבּוֹת וטענות דלוי הדלות והמעטות, כמו הכירה בעצמה, שסוף סוף לא טוב הדבר,– אל-נא תשכחי את העקר, שאין מצבי דומה למצבך. את יכולה לשאול, אם רצונך שלא יִנְלָדוּ לך בנים עוד, ואני אשאל, אם רצוני שיהיו לי בנים.וזה חלוק גדול. הלא תביני, כי לא אוכל במצב זה לבקש לי זאת.

דריה אלכסנדרובנה לא השיבה לה עוד. היא הכירה פתאם, כי כבר נתרחה ברוחה מאנה מאד וכי יש ביניהן שאלות, אשר לא תבאנה בהן לעולם לידי הסכמה ואשר טוב להן שלא תדברנה בשאלות ההן כלל.

כד

– הלא היא הנותנת, שיש לך לתקן את מצבך, אם אפשר,– אמרה דלוי.

– כן, אם אפשר,– אמרה אנה פתאם בקול אחר, בקול שפל ועצב.

– כלום אי-אפשר לפטורים? ואני שמעתי, כי אישך נכון לְשַׁלְחָךְ.

– דלוי! אל-נא נדבר בזה.

– אם כן, לא נדבר עוד,– ענתה דריה אלכסנדרובנה אחריה בחפזון בראותה אותה צרה ויגון על פני אנה.– אך כמִקְדָּמָה לי, שאת מפרזת על הצרות.

– אני? חלילה לי! אני אך שמחה וְשִׁלְנָה. הלא ראית, גם משחקי-אהבים לי-נסלובסקי ...

– כן הוא, ועל-פי האמת עלי להגיד לך, כי לא טוב בעיני קול-מדְבָּרו עמך.– אמרה דריה אלכסנדרובנה בחפצה להשירה לשיחה אחרת.

– אין דבר. יש בזה אך מין גְרוֹי לֶאֱלֶקְסִי ולא יותר; אבל נער הוא, וְקָלוּ בידו; אל כל אשר אפחץ אֶתָּהוּ. דמונו כגרישא בנך ... ולי!– עברה אנה פתאם מענין לענין,– הנה אמרת, כי מפרזת אני על הצרות. את לא תוכלי להבין. נורא הדבר מאד. אני מתאמצת להעלים עיני מהן לגמרי.

– אך אדמה כי ראוי לך לפקוח עיניך ולעשות כל מה שאפשר.

– אך מה אפשר? אי-אפשר לעשות מאומה. אמר תאמרי, כי עלי להִקְשָׁא לֶאֱלֶקְסִי וכי אינני נותנת א לבי לזה. אני לא אתן את לבי לזה!!– חזרה ואמרה ופניה האדימו, ותקם ותזקוף קומתה ותחל ללכת בחזר הליכה קלה כדרכה הנה והנה, הלוח ועמוד לפעמים.– האני לא אתן אל לבי? אין

יום ואין שעה אשר לא הגיית בזה ואשר לא התאונתי בו על עצמי, על כי אני הוגה בזה... כי הרעיונות האלה מסגלים להביא לידי טרוף. לידי טרוף גמור, חזקה את דבריה-בהרהרי בזה אינני נרדמת בלא מורפין. אך טוב, נתבונן בדבר במנוחה. אמר יאמרו, פטורים נחוצים לי. ראשונה- הוא לא יתן לי פטורים. הגרפינה לידה איבונבנה מושלת ברוחו בעת הזאת.

דריה אלכסנדרובנה ישיבה על כסאה ישיבה שיש עמה זקיפת-קומה ונתפס ראשה לרגעים ותבט אחרי אנה ההולכת הנה והנה ופניה מלאו השתתפות וחמלה.

– יש לנסות, – אמרה דולי בהשפלת-קול.

– לו יהי כדברך. יש לנסות. מה הוא נסיון זה? – הביעה אנה רעיון, אשר הגתה בו ושננה אותו בלבה בודאי אלף פעמים. – הנסיון הזה הוא, שאני, השונאת אותו והיודעת בעצמי שחטאתי לפניו – ואני חושבת אותו לנתרן נפלא – אשפיל כבודי לכתוב אליו... נשער-נא, שאני אתחזק ואעשה זאת. אז אפשר שישבי לי דברי-עלבון, ואפשר שישכים... אנה נמצאה ברגע ההוא בקצה החדר ועמדה מלכת ובידיה תקנה איוה דבר במקסך החלון – הוא יאות לי, ובני... בני מה היא עליו? הן הם לא ישיבוהו לי. הלא הוא ירגל וירגל ברגשי בו לי בבית אביו, אשר השלכתי אחרי גו. ביני-נא, כי יש בעולם שני יצורים חיים, שאני אהבת, כמקמה לי, במדה אחת, אבל על-כל-פנים את כל אחד משניהם יותר מפני, והם קריווא' ואלקסי.

באמרה זאת קרבה עד אמצע החדר ותעמוד לפני דולי וידה לחוצות על לבה, – בשמלת-ביתה הלבנה היה תארה גדול ורחב ביותר למראה – נתקף את ראשה ובינים לחות ונוצצות הביטה מבעד למצחה אל דולי הקטנה והרזה והמקנלת כמעט באפקדתה הטלואה וברדי-הלילה שעל ראשה, ודולי רעדה קלה מנהמת-לבה.

– רק את שני היצורים האלה אהבתי, והם דוחים זה את זה. אינני יכולה לקרב אותם אחד אל אחד, ואני רק האחד הזה נחוץ לי ובלעדיו אין חלוק לי, אין כל חלוק. הן הוא יבוא קץ לדבר, על-כן אינני יכולה ואינני רוצה לדבר בזה. ואת אל תוכיחי אותי ואל תבואי במשפט אתי על כל דבר. את בלבך הטהור לא תוכלי להבין את כל שיחי וכעסי.

אנה נגשה ותשב אצל דולי ותבט ותתבונן בפניה כמתקנה על עון ותאחז בכף-ידה של דולי.

– מה תאמרי בלבך? מה אני בעיניך? אל נא תבזי לי. איני רואיה לבז. אשה קשת-רוח אני. אם יש אמללה בעולם, אני היא, – אמרה אנה ותסב פניה מנגדה ותבך.

כאשר נשאה דולי לבדה, התפללה ותשכב. בשעה שדברה עם אנה השתתפה בצערה של זו בכל לבבה; אך עתה השתדלה ולא יכלה להגות בה. חזיונות מדברי ביתה וילדיה עמדו לנגדה והוד חדש וזיו חדש הצקו עליהם הפעם. עולמה זה נתחבב עליה ברגע ההוא כל-כך, שבשום אופן לא רצתה לשהות יום אחד מחוצה לו שלא לצורך ותגמור לנסוע למחרת מבית ורונסקי.

ואנה לקחה, בשובה אל חדר-עבודתה, כוס קטנה בידה ונתפף לתוכה טפות אחדות של סם-מרפא, שהיה רבו מורפין, ותשת ותשב זמן-מה בלי-נוע, ובלב נרגע ושמה הלכה לה אל חדר-משכבה.

כשננסה לחדר-משכבה, נסתכל בה ורונסקי בעינים בוחנות; כי בקש על פניה את רשמי השיחה, אשר שחה בודאי, כפי מה שבהין, עם דולי בזמן הרבה, אשר שהתה בחדרה של זו. אך על פניה, אשר הביעו התלהבות עצורה וכסוי-סוד, לא מצא מאומה חוץ מפייה, אשר עוד נמשכה נפשו אחריו, אף-על-פי שכבר הרגל בו, ומתקתה שהיא מכרת ויודעת את חנה, ומקונתה למשכו אחריה בכחה זה, לשאלה בפרוש, במה דברו היא ודולי, לא רצה, אך קוה, שתגיד לו בעצמה מעט או הרבה. אבל היא לא אמרה אלא:

– שמחה אני, כי טובה דולי בעיניך. הלא כן הוא?

– הלא ידעתי אותה מכבר. כמקמה לי, שהיא טובת-לב מאד, אך משפלת לכת יותר מדי, – סים צרפתי. – עם זה שמחתי עליה מאד.

הוא החזיק ביד אנה ויבט אל עיניה דרך שאלה.

אך היא הכניסה כונה אחרת במבטו ותבטא אליו ותחיד.

ממחרת בבקר התכוננה דריה אלכסנדרובנה לנסוע, אף-על-פי שפצרו בה בעלי-הבית להשאר. ורקבו של לזון בא במרכבת – במעיל שאינו חדש, בכובע שאינו של רפכים הגונים, בסוסים שלא ממיין אחד ובמרכבה שתריס-אופניה טלואים – אל הרחקה המקרה והרפודה בחול נקי שלפני פתחה בית, ופניו הביעו זעף והחלטה גמורה.

ברגשות בלתי נעימים נפרדה דריה אלכסנדרובנה מנורנה הנסיכית ומהגברים שבחבורה. ביום האחד, אשר ישיבה שם, הברר לה ולבעלי-הבית יחד, שהיא והם אינם חברים נאים זה לזה ושמוטב להם, שלא יועדו יחדו. רק אנה לבדה התעצבה באמת על פרידתה. היא ידעה, כי מעתה לא יבוא עוד איש לעורר בקרבה את הרגשות, אשר פרצו בה בשעת הפגישה הזאת. הרגשות האלה הביאו לה מכאובים וכעס בהתעוררם בה; אך עם זה ידעה, כי הם החלק הטוב והנבחר שבנפשה וכי החלק הזה הולך ועולה קמשונים בלכתה בדרכי-חייה שבימים ההם.

דריה אלכסנדרובנה הכירה בעצמה, בצאתה במרכבתה אל השדה, כי רנח לה וינעם לה, ונפשה חפצה לשאול את אנשיה, מה יאמרו על בית ורונסקי; ופתאם התחיל הרפב מאליו לדבר בזה.

– עשירים הם, בודאי עשירים, אך שפלת-שועל נתנו רק שלש מדות. לפני קריאת-התרנגול הראשונה אכלו את הכל. שלש מדות מה הן. אך לטעום הוא להם. שבלת-שועל קונים עתה בעשרים וחמש קופיקות גם משוערי החצרות. אצלנו נותנים לסוסי האורחים בכל אשר יוכלו לאכול.

– אדון קמצן הוא, – אמר גם הסופר הלשכאי.

– וסוסייהם טובים בעיניך? – שאלה דולי.

– הסוסים טובים, בודאי טובים. גם המאכלים טובים. אך נדמה לי, שעצבות שורה פה, אינני יודע, דריה אלכסנדרובנה, אם כך הוא גם בעיניך, – אמר פיליפ יוסב אליה את פניו היפים והטובים.

– כך הוא גם בעיני. הנבוא הביתה עד לפנות ערב?

– יש לבוא.

ובשובה הביתה ובראותה, כי שלום לכל בני-ביתה, ושלוש וידידות שוררים ביניהם, ספרה בשפה ברורה ומהירה את פרטי נסיעתה ותתאר את הידידות הנאמנה, שנהגה בה בבואה, את חיי העשר והטעם הטוב שבבית הורונסקים ואת השעשועים הנהוגים אצלם ולא נתנה לאיש לאמר דבר נגדם.

– צריך לדעת את אנה ואת ורונסקי – עתה ידעתי יותר מבראשונה – כדי להבין, מה טובו ומה נעמו, – אמרה באמת ובתמים, כי שכחה באותה שעה את הרגש הקשה, שהיה בה שם, רגש תלונה פנימית וצער, שלא הבררו לה בעצמה.

כה

ככה בלו ורונסקי ואנה את כל ימי-הקיץ ומקצת ימי-הביצור בכפר, בלי עשות מאומה לענין הפטורים. הם גמרו, שלא לצאת משם למקום אחר; אך כאשר הוסיפו לשבת לבדם, ביחוד בימי-הביצור ובלו אורחים, כן הכירו, שלא יעצרו כח לשאת חיים כאלה ושעל-כרחם יצטרכו לשנותם.

לכאורה ראו חיים נעימים, שאי-אפשר לאיש לבקש לו טובים מהם: חיים של עשר ונחת, חיים של שלום, וגם ילדת-שעשועים היתה להם, גם עבודה מעסקת. אנה דקדקה בתלששתה בכל עת, ולא רק בימים שנודמנו לה אורחים, וקראה ספרים הרבה – גם רומנים קראה גם ספרים עיוניים, מאותם שזכו להתחבב בימים ההם. את כל הספרים, אשר נזכרו לשבח בעתונם וב'ורנלים שבאו אליה מחוץ-לארץ, המציאה לנפשה וקראה

בהם בעיון שאינו מצוי אלא אצל היושבים בדד. מלבד זאת למדה בספרים ובז'ורנלים מְהֻדָּים את כל הדברים הצריכים למוד, שעסק בהם ורונסקי במעשה, וכבר היה רגיל לפנות אליה בשאלות בהלכות אגרונומיה ובקצוות ולפעמים גם בהלכות גידול-סוסים ורכיבת-תחרות. רב מדעיה ועז זכרונה נפלאו בעיניו, ובראשונה לא בטח בהוראותיה והיה מבקש ראיות להן, אך בכל פעם מצאה ונתְרָאָהוּ בספרים את אשר השיבה לו על-פי ידיעותיה.

גם שכלול בית-החולים היה מן הענינים אשר העסיקה. והיא לא רק עזרה על-ידו, כי-אם גם תקנה ויסדה בעצמה הרבה דברים טובים. ובכל זאת היתה בעצמה קודמת לכל דבר במחשבות-לבה-היא בעצמה, במדה שיוקירנה ורונסקי, במדה שתוכל להיות לו שְלוֹמִים חלף כל הכבוד והגדולה, אשר קָנַע מנפשו בגללה. ורונסקי החזיק טובה לה על חפצה זה, אשר שמה לה למטרתה האחת בחייה, על השתדלותה לא רק לשאת חן בעיניו, כי אם גם להיעיל לו; אבל גם למשא היו לו חבלי האהבה האלה, אשר התאמצה לאסרו בהם. כאשר הוסיפו הימים לעבור והוא הוסיף לראות את האסורים האלה עליו, כן השקה נפשו לא להסירם, כי אם לנסות ולראות, אם אינם פוגמים את תורתו. לולא היתה בו שאפתו זו-שהלכה הלך וגדול-להיות חפשי בכל דרכיו, שלא לבוא לידי ריבות-שפתים בכל פעם אשר יצטרך לנסות העירה לועזיה או לתחרות, אזי היה שמח בחלקו בכל לבבו. תפקידו שבחר לו, תפקידו בעל-אחווה עשיר, מאותם שהאריסטוקרטיה הרוסית צריכה להקנות מהם, לא רק יִשָּׁר בעיניו, כי אם גם המציא לו ענג גב, אשר הלך הלך וגדול, אחי התנהגו כן ששה חדישים. ועסקי אחותו הוסיפו למשוך את לבו מיום ליום וגם עליו יפה בידו. אחרי כל הסכומים הגדולים, אשר הוציא על בית-החולים, על המכונות, על הפרות הטובות שהובאו משניציה, ועוד הרבה דברים היוצא בהם, היה ברור בעיניו בכל-זאת, שלא בזבז את רכושו, כי אם הגדילו בהנהגתו. בעסקי ההכנסה, במכירת עצים, דגן וצמר ובהכרת קרקע היה ורונסקי חזק מצויר, עומד על דעתו בקשי-עָרֵף לענין המחיר. ובהנהגת העסקים בכלל היו דרכיו פשוטים כפי האפשר, ולומר, רחוקים הפסד, גם באחווה הזאת גם בשאר אחוותיו, והיה מקמץ בהוצאות ומדקדק בכל דבר קטן. המנהל האשכנזי הערום והקריז שקד עליו להטות אחרי קנינים חדשים וערך כל חשבון-הוצאה על קנין כזה באפן שבתחלה עלה סכום גדול, אלא שלאחר העיון היה אפשר להפחית הרבה וגם להרויח מיד, אך ורונסקי לא נפתה אחרי דבריו. הוא היה ושמע ומקשיב לדברי המנהל וחוקרו היטב, ולא קבל דעתו אלא בזמן שהדבר הנקנה או הנוסד היה חדש שבחדשים, שלא נודע עוד ברסיה ושהיה מסָגֵל להעיר התפלאות. מלבד זאת לא ערב את לבבו להוציא סכום גדול אלא בזמן שהיו מעות מְזַמְנֹת בידו, וגם אז היה שם את לבבו לכל הפרטים ודרש מעשי-דברו, שפלא מה שיקנה בכספו יהיה מן המבחר. ועל-פי כל דרכיו אלה היה ברור, שלא אָבַד את רכושו, כי אם הוסיף עליו.

בחדש אוקטובר נקבעו בחירות אצילים בפלך קָשִׁין, ששם נמצאו אחוות ורונסקי, סויאז'סקי, קוזניִ'שֶׁב, אובלונסקי ומקצת אחוות לְיוֹן.

הבחירות האלה העירו את רוח הצבור בכח גדול מפני טעמים שונים ומפני האנשים החשובים שהשתתפו בהן. הרבה דברו בהן ורבים הכינו את נפשם להן.

ורונסקי הבטיח לסויאז'סקי מכבר לנסוע אל הבחירות האלה; וכשהגיע הזמן בא סויאז'סקי, אשר היה אורח מצוי בבית אחוות ורונסקי; לקחתו ולנסוע אתו יחד.

עוד בערב יום הנסיעה היה כמעט ריב בין ורונסקי ובין אנה בגללה. הימים היו ימי-הבציר, שהעצבות שורה בהם בחזקה בכפר, ועל-כן היה ורונסקי מוכן ומְזַמֵּן למלחמה קרובה והודיע לאנה את דבר הנסיעה בקול קפדן ונוח לכעוס אשר לא דבר בו עמה עד היום ההוא. אך היא שמעה וקבלה את דבריו במנוחה רב-ורק שאלה אותו, מתי ישוב, ותהי לפלא בעיניו, ויבט אליה בשים-לב, מבלי הבין, מנוחה זו מה היא, והיא השיבה על מבטו בצחוק קל. הוא ידע את דרכה זה לכבוש את רעיוניה, וכן ידע, כי היא נוהגת כך רק בזמן שיש את נפשה לעשות דבר קשה, בלי הגדלו את מחשבתה מראש. מפני הדבר הזה חרד לבו, אבל בחפצו הרב להפטר בלא ריב, עשה את עצמו כאלו הוא מאמין-ובמקצת האמין באמת במה שרצה להאמין-בבינתה היתרה.

אקוה, כי לא תתגעגעיה פה?

– כן, אקוה גם אני,– אמרה אנה.– תמול קבלתי ארגו-ספרים מאת גוֹטְיֵה. לא, לא אתגעגע.

“רוצה היא להשתמש הפעם בסגנון כזה, וזה מוטב לנו-אמר ורונסקי בלבו-זה טוב משפה אחת ודברים אחרים תמיד”.

ככה יצא לדרך מבלי הביא אותה לידי התגלות-לב. זו הפעם הראשונה מאז התקרבו, אשר יצא מעל פניה בלי תת באור שלם. מצד אחד הצטער על זה, אבל מצד שני אמר, שכך יפה להם. “בראשונה יהי בזה מין תלונה חרישית או התרעמות מְטַמַּת ככפעת הזאת, ואחרי כן תהי רגילה בכך. על-כל-פנים אני יכול לתת לה כל אשר תאמר חוץ מְהֻדָּים, תרות-גבר שלי” אמר בלבו.

כו

בסֶנְטִיבֶר עבר לְיוֹן למוסקה לימי לדתה של קיטי. כבר ישב שם חדש ימים בלי עבודה, והנה סָרְגִי איבנוביץ' אחיו, שהיה בעל-אחווה בפלך קָשִׁין והתעסק הרבה בשאלת-הבחירות, התכונן לנסוע אל הבחירות. סָרְגִי איבנוביץ' קרא לו לנסוע עמו, כי היתה לו זכות-בחירה במחוז סְקָלְנִיב. מלבד זאת הֶצְרֵךְ לְיוֹן לנסוע לקָשִׁין שִׁשָּׁם דבר נחוץ בעיניו אפוטרופוסות וקבלת כסף-גאולה בעד אחותו, אשר ישבה מחוץ-לארץ.

ליון טרם ידע מה לעשות, היסע אם יחדל, וקוטי ראתה, כי עצבות שורה עליו במוסקבה, ותיעצה לנסוע ובלי שאלו את פיו נתנה לתפור לו מעיל-אצילים, אשר עלה להם בשמונים רֶבֶל. והוצאת סכום הזה היתה הסבה העיקרית אשר העירה את לְיוֹן לנסוע; ויסע עם אחיו לקָשִׁין.

כבר עברו לְיוֹן ששת ימים בקָשִׁין, ובכל יום ויום בא אל האספות שלעניני הבחירות וגם השתדל בעניני אחותו, אך לא הצליח בהשתדלותו. כל ראשי האצילים היו טרודים בבחירות. ולא יכול לְיוֹן להביא לידי גמר את דינו הפשוט בענין האפוטרופוסות, שהיה מסור בידם. וכן הוטלו מכשולים לפניו גם בדבר קבלת הכסף. אחרי יגיעו רבות להכשרת המכירה היה הספך מוכן למסירה; אך הנוטריון לא יכול, בכל חפצו לעזור ולהועיל, לתת לו את הטלון, כי חתימת היושב-ראש נדרשה לזה, והיושב-ראש השתתף בישיבה ולא מָנָה איש למלא את מקומו במחלקה זו. כל הגיעות האלה, אותה ההליכה ממקום למקום, השיחות עם האנשים הישרים, המבקשים אך להיטיב, היודעים את נפש בעל-הבקשה אלא שאינם יכולים לעזור לו,– כל אותה ההשתדלות הכבדה מנשוא, שאינה מועילה מאומה, עשתה עליו על לְיוֹן את רִשָּׁם העיפוט המדאבת, אשר יריגיש החולם בזמן שהוא רוצה להשתמש בכח ידיו. כזאת הרגיש פעמים רבות בדברו עם שלווחו המְרִשָּׁה, שהיה אך דורש טובה. אותו המְרִשָּׁה עשה לפי הנראה כל מה שהיה אפשר ויאזור כל פֶּחַ-בינתו להוציא את לְיוֹן ממבוכתו. “נס-וגעשה זאת-היא אומר לו לא אחת ולא שתיים,– לְךָ-לְךָ אל מקום פלוני ופלוני”, והיה מסביר לו את התחבולה, אשר המציא נגד המכשול העומד לשוֹן. אך בכל פעם הוסיף: “אף-על-פי-כן יעצבו: אך אתה נס-נא”. וְלוֹן נסה ויחַךְ ויסע, וכל האנשים, אשר בא לפניהם, היו טובים לו ומְבַקְשֵׁי-טובתו, אך המכשול, אשר דלגו עליו מראש, חזר ונראה לבסוף וגדר עליו את הדרך כבתחלה. והעלבון גדל ביחוד על כי בשום אפן לא יכול לְיוֹן להבין, עם מי הוא נלחם, מי מוצא תועלת לנפשו, במה שהוא יגע לריק. זאת לא ידע לפי הנראה כל איש, וגם המְרִשָּׁה לא ידע זאת. אלו היה לְיוֹן יכול להבין זאת, כמו שהבין, למשל, מפני מה אין לגשת אל קַפַּת מסלת-הברזל אלא על-ידי עמדיה בשורה, לא היה נעלב ומצטער על זה; אך על העכובים והמכשולים שבדבר השתדלותו לא יכול איש להגיד לו מה מטרותם.

אך לְיוֹן נשתנה הרבה אחרי חנותו; כבר ידע למשול ברוחו, ומבלי הבין למה זה ועל מה, אמר לנפשו, כי מפני שאינו יודע את כל הפרטים אינו יכול לדון בדבר הזה, כי בודאי כך צריך להיות ויתאמץ להמנע מבווא לכלל כנס.

וכן התאמץ בראותו את הבחירות ובהשתתפו בהן שלא לגנות ושלא להתנפח, אלא להבין כפי האפשר את הדבר, שאנשים טובים וישרים ונכבדים בעיניו התעסקו בו בעיון רב כזה ובהתלהבות כזאת. מן היום אשר נשא את אשתו נגלו לפניו בחיים הרבה צדדים חשובים חדשים, אשר לפניו היו כְאֵין בעיניו, מאשר התיחס אליהם בקלות-דעת, ועל-כן בקש וקוה למצא תֶּחֶן חשוב גם בבחירות.

סָרְגִי איבנוביץ' הסביר לו את ענינה ואת ערכה של המהפכה, שהם אומרים לעשות בבחירות האלה. ראש-האצילים הפלכי, אשר בידו נמצאו על-פי החק הרבה מוסדות צבוריים חשובים,– גם מוסדות האפוטרופוסות (אותם המוסדות אשר הציקו לְיוֹן בימים ההם)– גם סכומי-הכסף הגדולים של משפחות אצילים, גם הגימנסיות ונערות, לנערים ולנערות-מלחמה ובתי-הספר לעם על-פי החק החדש, ואחרון אחרון חביב גם הקמטטה,– ראש-האצילים הפלכי הוא, סְנָקוֹב, אשר בזבז את כל נכסיו הרבים, היה מאצילי הדור הישן, איש טוב וישר על-פי דרכו, אך בלי כל בינה בצרכי הזמן החדש. הוא היה מטיב בכל דבר לאצילים, מתנגד בפעל להפצת השכלה בעם ועושה את הקמטטה, שנועדה למטרה גבוהה, לכלי-חפץ לבני-מעמדו לבדו. על-כן הֶצְרִיכוּ להעמיד תחתיו איש מאנשי-המעשה החדשים, איש רענן מבני הדור החדש, אשר רוח דורו בקרבו, ולהגיל את הענינים באפן שיקבל מכל הזְכוּיֹת, והתנוות לאצילים לא בשבילם, כי-אם בשביל שהם יִסְדוּ עֲקָרִי וְקָמְטוּטוּ, כל טוב הנהגה העצמית, הצפון פְּזִיקוּת האלה. בפלך קָשִׁין המְבַרֵךְ בעשר, שהיה מהלך בראש תמיד לכל דבר, יִמְצָאוּ בעת הזאת אנשי-מעשה מְרַבִּים וחשובים כל-כך, שאם יִגָּהוּ הענין כראוי, ויכל להיות למופת לפלכים אחרים, או גם לכל רוסיה, על-כן גדל ערכו של הדבר ביותר. הבוחרים נתנו עיניהם

בסוֹיָא'סקי להעמידו תחת סנטקוב, ועוד יותר בנְוִדְבֶקְסְקִי, שקדם לזה היה פרופיסור, ופקח גדול הוא וידד חביב מאד לִסְרִי אִיבְנוֹבִיץ'.

את האספה פתח שר-הפלך ונשא נאום ערוך אל האצילים ואמר להם, שלא יכירו פנים בבחירת פקידים, כי אם יבחרו באנשים על-פי מעשיהם ועל-פי צרכי ארץ-המולדת, והוסיף על זה, שהאוסף קָשִׁין הנדיבים ימלאו את חובתם באמונה שלמה, כמו שהגנו בבחירות הקודמות וְרָאוּ לדעת, כי לא חנם זכו, שיסמך הקיסר עליהם.

שר-הפלך יצא מן הטרקלין אחרי גמרו את נאומו והאצילים הלכו אחריו ברעש ובשאון ומקצתם גם בשמחה ובצהלה ויעמדו עליו מסביב בלבשו את אדרת-השער ובדברו בשפת-ידידות עם ראש-האצילים הפלכי. גם ליון עמד שם בתוך ההמון, בחפצו לדעת ולהבין הפל בלי עָרֵךְ דבר, וישמע את שר-הפלך אומר: "אמר-נא למריה איבנובנה, כי אשתי מצטערת מאד על כי אינה יכולה לבוא, כי היא נוסעת אל בית-המחסה", ואחרי-כן לקחו האצילים איש את אדרתו בפנים צוהלים ויסעו יחד פְלֵם אל היכל-התפלה.

בהיכל נשא ליון את ידיו ואמר אחרי הכהן עם כל חבריו וַיִּשָּׁע במלים נוראות ואִמְרוּ למלא את כל תקותיו של שר-הפלך. עבודת בית-התפלה עשתה רשם על ליון בכל עת, ובשעה שהוציא בשפתיו את המלים: "אני נושק את הצלב" והסב עיניו אל המון האנשים הצעירים והזקנים, שאמרו מלים אלה גם הם אחרי הכהן, הרגיש, שרוחו נפעמת.

ביום השני וביום השלישי נשאו ונתנו באספה בסכומי-הכסף של משפחות האצילים ובגימנסיה לנערות; סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' אמר מראש, כי לא יהיו בענין הזה דברים חשובים, ועל-כן לא השתתף ליון במשא-ומתם, כי אם התעסק בהשתדלותו בעניני אחרות. ביום הרביעי בדקו אצל "השֶׁלֶחַן הפלכי" את סכומי-הכסף שלהנהגת הפלך, ובאותה שעה התחילו שתי המפלגות, החדשה והישנה, מתגרות זו בזו בפעם הראשונה. הנְעֻדָה, אשר הוטל עליה לבדוק את הסכומים, הודיעה לאספה, כי הסכומים נמצאו בשלמותם. ראש-האצילים הפלכי עמד על רגליו ויודה לאצילים על בטחונם בו ודמעות פרצו מעיניו. האצילים פְּרָכוּהוּ בקול רם ולחצו את כף-ידו. אך אציל אחד מסייעתו של סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' אמר בקול, כי שמע, שלא בדקה הנְעֻדָה את הסכומים, כי חשבה בדיקה זו לבלעון לראש-האצילים הפלכי. ואחד מחברי הנְעֻדָה לא ידע להזהר ויִזְדָּה, שכך היה מעשה. אז החל איש קטן-קומה, צעיר מאד למראה, אבל גם בעל חֵמָה ולשון חדה מאד, לטעון, שבדאי היה נעים לו לראש-האצילים לתת חשבון על הסכומים ושענותונם של חברי הנְעֻדָה מקפחת את שכרו המוסרי הזה. חברי הנְעֻדָה שמעו ויבטלו את דבריהם הראשונים, וסְרִי אִיבְנוֹבִיץ' הוכיח בדברים מגוינים, שאין להם רלא להעיד על אחת משתי אלה: או שהסכומים נבדקו או שלא נבדקו, ויחוק דבריו בפרטות. נגדו יצא איש-לשון מבני המפלגה האחרת. אחרי-כן דבר סוֹיָא'סקי, ואחרי חור ודבר אותו הרגון. השענות נמשכו זמן רב ולא הביאו לידי תוצאות. ליון קָמָה על כי הרבו להתוכח בדבר הזה, ותמיהתו גדלה עוד יותר, כאשר ענהו סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' על שאלתו, אם הוא חושב, שיש כאן מעילה בסכומי-הכסף, כדברים אלה:

– חלילה! הוא איש ישר. אבל הצרכנו לערער על המדה הנושבה האת, מדת דרך-ארץ יתרה ומשוא-פנים בהנהגת עניני האצילים.

ביום החמישי נבחרו ראשי-האצילים המחזויים. במקצת המחזות נפלו מחלקות גדולות בין הבוחרים. במחוז סְלִיבִי נבחר סוֹיָא'סקי בלי הטלת כדורים, כי פה אחד בחרו בו, ויעש משתה ביום ההוא.

כז

ביום הששי נועדה בחירת ראש-האצילים הפלכי. החדרים הגדולים והקטנים מלאו אצילים מְלַבְּשִׁים מעילים שונים. רבים מהם באו שמה אך בעצם היום ההוא. אנשים מידעים, אשר לא ראו איש את רעהו זה ימים כבירים, נפגשו בחדרים האלה, זה בא מקרים, זה-מפטרבורג וזה-מחוז-לארץ, וידונו אצל "השֶׁלֶחַן הפלכי" מתחת לתמונת הקיסר.

האצילים נחלקו למחנות בשני הטרקלינים, בגדול ובקטן, נֶגְרַךְ היה-על-פי מבטי השנאה והחשדנות, על-פי הפסקת הדבור בגשת איש זר שלא מבני-החבורה ועל-פי מה שאחידים התלחשו וגם נטו אל המסדרון הרחוק-שהיו דברי-סתר לכל אחת מהמפלגות, דברים שלא נתנו להֶגְלוֹת לאחרת. גם במראיהם נחלקו האצילים לשני מינים שונים זה מזה שְׁנוּיִם בולטים: לזקנים ולצעירים. הזקנים באו רַבִּים במעילי-שרד ישנים של אצילים-במעילים רכוסים עליהם, בחרב צמודה לירכם ובכובעים על ראשיהם, או במעיים המְיֻחָדִים לאיש על-פי משמרתו בצבא, אם בחיל-הים אם בפְּרִיִּשִׁים אם פְּרָגִלִים; מעילי-הזקנים מתפרו על-פי תכנית ישנה וְגִלּוֹת קטנות על כתפיהם, וקטנים היו מעיליהם, קצרים בְּנִקְרָם וצרים בכל מקום, כְּאֵלוּ גדלו לובשיהם בהם והתחילו פורצים לצאת מתוכם. והצעירים לבשו מעילים פתוחים, שגורתם נמוכה וכתפיהם רחבות, וחזיות לבנות, או מעילים שצורניהם שחורים ורקמת על-דפנה עליהם, שהיא רקמת המיניסטרוין שעל בתי-הדינין. על הצעירים נחשבו גם לבושי מעילי-החצר המעטים, שהיו מְפֻזְרִים בתוך ההמון הזה לכבוד ולתפארת לו.

אך לא על-פי זקנה ושחרות נחלקו הנאספים למפלגותיהם. מקצת הצעירים היו, כפי מה שהתבונן ליון ממפלגת הזקנים, ואחידים מן הזקנים המְפֻלְגִים התלחשו עם סוֹיָא'סקי וכלי-כל-ספך התחזקו עם הצעירים ונלחמו להם בכל פהם.

ליון עמד בטרקלין הקטן, ששם נָתַן לעשן ולאכול קמעה, אצל חבורת אנשים מְמַדְעִיו, ויט אזניו לשמוע מה שידברו. סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' היה המרכז, אשר התחברו סביבו שאר בני-מפלגתו. באותה שעה שמע סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' את דברי סוֹיָא'סקי וחלויקטוב, ראש אצילי מחוז אחר, שהיה גם הוא ממפלגתם. חלויקטוב לא אבה ללכת עם בני-מחוזו אל סנטקוב ולבקש מאתו, שיעמודלבהרה, וסוֹיָא'סקי דבר על לבו לעשות כן, וסְרִי אִיבְנוֹבִיץ' תמך בעצתו של זה. ליון לא יכול להבין, למה לה למפלגה הצוררת את ראש-האצילים, לבקש מאתו, שיעמוד על הבחירה.

סְפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' אף כלה לאכול ולשתות מעט וימח פיו במטפחתו, מטפחת-בטיסט מְבִשֶׁמֶת בעלת שְׁפָה רחבה, ויגש אליו במעיל-ה"קְמֶרְקֶר" שלו.

– אנחנו באים אל המערכה, סְרִי אִיבְנוֹבִיץ' אמר סְפֶן אַרְקֵדִיבִיץ', וַיִּשָּׁב את פאות ראשו.

ואחרי שמעו מעט את השיחה על-דבר ראש-האצילים, הורה גם הוא כדברי סוֹיָא'סקי.

– די לנו במחוז אחד, וסוֹיָא'סקי מתנגד גלוי, אמר סְפֶן אַרְקֵדִיבִיץ', ודבריו היו ברורים לכל הנצפים שם חוץ מליון.

– כמדמה לי, שגם אתה, קוֹסְטִיא, נגדר אחרי הענין?–הוסיף בפנותו אל ליון ויאחז בזרועו, וְלִיוֹן רצה להגרר, אך לא יכול להבין ענין זה מה הוא, ויט מעט מאצל המשוחחים ויגד לסְפֶן אַרְקֵדִיבִיץ', כי איינו מבין, על שום מה בקשרו מאת ראש-האצילים, שיעמוד על הבחירה.

– הוי תמימות קדושה!– אמר סְפֶן אַרְקֵדִיבִיץ' ויבאר את הענין לליון בלשון קצרה וברורה:

– אלו בקשו זאת מאתו כל המחזות, כמו שעשו בבחירות הקודמות, אזי היו לו אך כדורים לבנים בלבד, ובזאת לא חפצנו. עתה הסכימו שמונה מחזות לבקש זאת מאתו; אם שנים מהם ימאנו לבקש אפשר שיעמוד על הבחירה. או תוכל מפלגת הזקנים לבחור מחבריה אחר תחתיו, שהרי כל חשבונו יהיה לאין במאונן להבחר, אבל אם רק מחזו של סוֹיָא'סקי בלבד יחלד מבקש זאת מאתו, לא יִמְנַע סנטקוב מעמוד על הבחירה. גם בחור יבחר בו ובכונה יטילו לו כדורים לבנים, למען יטעו מתנגדיו בחשבונם ויטילו כדורים לבנים גם לְקַנְדִיטֶשׁ שלנו.

ליון הבין את דבריו, אך לא על פְּרָגִים, ויאמר לשאלו עוד שאלות אחדות, ופתאם התחילו קְלֵם ממללים ומרימים שאון והולכים ברגש אל הטרקלין הגדול.

– מה זאת? מה?–הרשאה? למי? מה?–מכחישים?–לא הרשאה... פוסלים את פלירוב. ואם נתבע לדין, מה בכך?–אם כן, יפסלו את כל אחד. נְכֵלֵה היא-חֶק הוא!–את הקריאות המקצועות האלה שמוע ליון מעברים שונים וישם פעמיו גם הוא עם כל חבריו המבִּהְלִים והדחופים אל הטרקלין הגדול ובתוך אצילים צפופים נדחק ובה לו אצל "השֶׁלֶחַן הפלכי", ושם דנו ופלפלו בדבר-הלכה ראש-האצילים הפלכי, וסוֹיָא'סקי ועוד ראשי-מפלגות אחרים.

כח

ליון עמד מרוחק, שני אצילים, שאחד מהם נשם אצלו בכבדות וברול צרוד ואחד חרק פְּסִילִי-ת-נעליו העבות, הפריעוהו משמוע היטב. אך קולות דברים שמע מרחוק, את קולו הקך של ראש-האצילים, אחרי-כן את קולו השרוק של האציל הרגון ואחרי-כן את קול סוֹיָא'סקי בדברו. כפי מה שיכול להבין, לפלפו בפרושו של סעיף אחד ובהוראת הנכונה של המלים "מי שיש עליו חקירת בית-דין".

ההמון התפרד קצת ופנה דרך לִסְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' בלכות הלך וקרוב אל השלחן. סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' המתין לו לרגון עד שיגמור את נאומו, ואחרי-כן אמר, כי כמִדְמָה לו, שמוטב לִעֲיֵן בסעיף הזה בעצמו, ויבקש מאת המזכיר למצא את הסעיף, שנחלקו עליו. בסעיף ההוא נאמר, שאם תפול מחלקת בדבר, יעמדו למנין.

סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' קרא את הסעיף והתחיל לפרשו, אך בעל-אחוזה אחד, איש רם-קומה, בריא, כפוף-גב במקצת, בעל שפם צבוע, לבוש מעיל צר שצִנְרוֹנוֹ לחץ את אחוריו צוארו, לאנתן לו לגמור, כי נגש אל השלחן וידפוק עליו בטבעת אשר על אצבעו ויקרא בקול רם:

– למנין! הבו את הכדורים! אין לנו מה לִדְבֹר! הבו את הכדורים!

וקולות אחרים נשמעו פתאם יחד, והאציל רם-הקומה, שדפק בטבעתו, הרבה לקצוף והרים קולו מרגע לרגע, אִךְ לאיכול איש לשמוע בברור, מה הוא אומר.

באמת לא אמר אלא מה שיעץ סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ'; אבל נרָאָה בברור, שהיה שונא לו לזה ולכל המחזיקים בו, ולכן צררו אותם כל בני-מפלגתו של אותו האציל רם-הקומה ולא הוא בלבד. השנאה המִשְׁתַּפֶּת הזאת העירה חמה מִשְׁתַּפֶּת כזאת גם בקרב המתנגדים להם, אלא שהִבְעָה בדרך נמוסי קצת יותר. הדברים הגיעו לידי צעקה, ורגע אחד קם שאון ומהומה גדולה כל-כך, שראש-האצילים הִכְרָח לבקש על שמירת הסדר.

– למנין, למנין! מי שהוא אציל יבין זאת... אנחנו שופכים דמנו... בטחון הקיסר... מי זה יעז פניו בראש-האצילים, הן לא אחד המשרתים בחנייתו הוא... לא בזה אנו עוסקים... לכו ונלכה אל הכדורים! תועבה!– נשמעו קולות קוראים מכל עברים, קולות זעם וחמה בלי גבול ומעצור. ועיני הקוראים ופניהם הביעו עברה וזעם עוד יותר מדברי-פיהם. תכלית שנאה הִבְעָה בהם. וְלִיּוֹן לא הבין לגמרי, מה זה ועל מה, ויתמה על חרי-האף הגדול הזה בגלל פְּרוֹר השאלה, היעמדו אם לא יעמדו למנין על-אודות פְּלִירוֹב. באותה שעה שכה, כשפי שהסביר לו סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' אחרי-כן, את הִסְבָּרָה המרכבת הזאת: בשביל טובת הכלל יש להסיר את ראש-האצילים הפלפי; להסיר את ראש-האצילים הזה אי-אפשר אלא ברב דעות נגדו; כדי שיהי רב דעות נגדו, צריך שתהי זכות-דעת לפְּלִירוֹב, וכדי שתהי זכות-דעה לפְּלִירוֹב, צריך לדעת את פרושו האמתי של אותו הסעיף.

– ודעה אחת יכולה להכריע, ומי שרוצה לעבוד לטובת-הכלל חייב לעבוד בעיון ובהגיון מְדִיק,– סִיִם סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' את דבריו.

אִךְ לִיּוֹן שכח זאת היה לו בראותו את האנשים הטובים האלה, שהוא מכבדם בלבו, בשעת כעסם וקלקלתם זאת, בחפצו למלט את נפשו מִקְּשֵׁי הרגש הזה לא תכה עד גמר הנופחים וְיִשֵׁב ויִלֵךְ לוֹ אֶל הַטְּרַקְלִין הקטן, אשר לא נמצא בו בשעה שהיא איש חוץ משרתי המזון. למראה המשרתים העסוקים בנגוב כלים ובהעמדת קערות וכוסות על השלחן, למראה המנוחה השלמה שעל פניהם הצהולים, הרגיש לִיּוֹן, שהיתה רַחֲמָה גם לו, וכמו יצא מחדר סרוח אל אויר נקי, ויתהלך לו הנה והנה ויתבונן במשרתים בנחת-רוח. מאד ישר בעיניו דרכו של הזקן שבהם, שכבר הלבניו שתי פאות-זקנו, שנהג מנהג-כיון בחבריו הצעירים, שהתקלט בו קצת, וילמדם לקפל כראוי את מפות-הידיים. לִיּוֹן רצה להכנס בדברים עם המשרת הזקן הזה, אִךְ מזכיר מחלקת-האפיטרופוסות של האצילים, איש קצר-קומה זָקֵן, אשר הצטין בידיעתו שידע את כל אצילי הפלך בשמותיהם ובשמות אבותיהם, הטרדו ויטהו מאצלו.

– הואל-נא ובואה קונסטנטין דמיטריץ'.– אמר אל לִיּוֹן,– אחיך מבקש אותך, עומדים שם למנין.

לִיּוֹן כנס לטרקלין ויקבל כדור לבן ויגש אחרי סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' אחיו אל השלחן, ואצל השלחן עמד סְוִיאָוֶסְקִי בפנים מביעים כבוד לעצמו וקצת לגלוג על אחרים, והוא אוסר את קונו הצָבֹר בידו ומריחו. סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' שלח ידו אל הקלפי וינח את כדורו, ובתתו לאחיו לגשת תחתיו נעצר ועמד על-ידו. לִיּוֹן שכח בגשתו את כל אותו הענין ובמבוכתו פנה אל סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' בשאלה: “אנה אָטִיל?” אִף אמנם שאל זאת בלחשיה ובשעה שהנצבים עליהם היו עסוקים בשיחה ויקו, כי לא ישמע איש את שאלתו. אִךְ המדברים שתקו ברגע ההוא, ושאלתו המִנְהָה הגיעה לאזניהם. סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' הביט אליו בפנים זועפים.

– זה תלוי בהכרת לבו של כל אחד,–ענהו סְרָגִי איִבְנוֹבִיץ' דרך נזיפה עצורה.

על-פני אחרים מן הנצבים שם חלפה בת-צחוק וְלִיּוֹן התאדם וְיָבֵא בחפזו את ידו אל מתחת למסך ויטל את כדורו ימינה, מאשר נמצא הכדור בידו הימנית. אחרי-כן זכר מיד, שהיה לו להביא גם את ידו השמאלית, ויביאה גם היא אל מתחת למסך, אִפְסִי כי אחר לעשות זאת וְיָקְלֵם עוד יותר, וימחר ויִלֵךְ לוֹ אֶל הַשּׁוֹרֹת האחרונות.

– מאה ועשרים וששה מְקַרְבִּים! תשעים ושמונה דוחים!– נשמע קול המזכיר, אשר לא יכול לבטא את הר' הרוסית כראוי. אחרי-כן נשמע קול צחוק, כי כפתור של בגד ושני אגוזים נמצאו בקלפי. האציל המוטל בספר הִתֵּר לבוא בקהל הבוחרים.

אִךְ מפלגת הזקנים לא היתה בעיניה כמִנְצַחַת. לִיּוֹן שמע באזניו, כי מבקשים מאת סנטקוב שיעמוד לבחירה, וראה אותו עומד ומדבר אל חברות אצילים אשר סבבוהו. ויקרב לִיּוֹן אל המקום ההוא, וסנטקוב בנאום-תשובתו דבר על הבטחון, שאצילים בוטחים בו, ועל אהבתם אותו אהבה שאינו ראוי לה, שהרי אין בו מעשים חוץ מאמנותו לאצילים, אשר עבד להם שתי-עשרה שנה. פעמים אחדות השמיע את הדְּבָרִים: “עבדתי בכל כחי, באמונה ובאמת, אני מוקיר ומודה”, ופתאום לעז דבריו, כי דמעות שמו מחנק לגרונו, ויצא מן הטרקלין. אם פרצו דמעותיו מתלונתו על כפוי-הטובה או מאהבתו הרבה לאצילים או מדאבון-נפשו בראותו מה רבו צריו, אִךְ נהמת-לבו דבקה בנצבים עליו, רב האצילים השתתפו בצערו, וגם לִיּוֹן הרגיש בקרבו כמין חבה לו.

בפתח נתקל ראש-האצילים בְּלִיּוֹן.

– סלח-נא, סלח-נא לי,– אמר אליו בבלי ראות אל מיהוא פונה; אִךְ כאשר הכיר את לִיּוֹן, חָךְ לוֹ מתוך פִּישְׁנוֹת, ולפי מה שנראה לִיּוֹן, רצה לאמר לו דבר ולא יכול מנהמת-לבו. ברשמי פניו וכל תארו, במעילו, בצלבו, במכנסיו הלבנים, המְקֻשְׁטִים ברקמות-שרד, ובהליכתו המכהלה, היה דומה בעיני לִיּוֹן לחיה שרודפים אחריה והיא רואה שאין מנוס לה. וְלִיּוֹן השתתף בצערו ביחוד בראותו על פניו וזאת, כי ביום אתמול בא לִיּוֹן אליו אל ביתו בענין האפיטרופוסות כראה אותו בכל הדוד וזיוו של איש גדול ונדיב בתוך בני-ביתו האהובים לו. הבית היה גדול, וגליו נושנים, נחלת אבות, והמשרתים לא הדורים בלבושיהם וגם לא מדקדקים בנקיות, אבל זקנים, מכבדים את אדוניהם בכל לבבם, ולפי הנראה היו מן האכזרים המְשֻׁעֲבָדִים, שלא רצו לעזור את אדוניהם גם כאשר נקרא להם דרוך; ואשתו, אשה בעלת-בשר, שרדיד מקשט בציצי-סריגה על ראשה ומטפחת טורקית על שכמה, גפפה את נכתה בת-בתה היפה; ובנו, גימנוזיס מתלמידי המחלקה הששית, בא מבית-ספרו ונגש אליו לברכו ונשק את ידו הגדולה; והוא דבר טובות ודברי-כבושים יחד והתנהג בכל דבר לפי כבודו של איש שורר בביתו; כל זה העיר בו בְּלִיּוֹן ביום אתמול רגשי כבוד וחבה לראש-האצילים הזה. ועתה נכמרו רחמיו למראהו של אותו זקן ונפשו חשקה לחזק את ידיו קצת.

– אם כן אפוא עוד תהיה לנו לראש, אמר אליו.

– מִקְּפִנִי,– אמר ראש-האצילים יופן כה וכה בבהלה,– עיף אני, זקן אני. יש טובים וצעירים ממני, להם נאה לעבוד– וכאמרו זאת יצא דרך אחד הפתחים שִׁמְן הצד.

והרגע הגדול הגיע. באה שעת הבחירה. ראשי שתי המפלגות הִשְׁבִּיבוּ ומנו באצבעותיהם את העתידים לקרב ולדחות בכדוריהם.

המחלקת על-אודות פְּלִירוֹב לא רק הוסיפה למפלגת הצעירים את דעתו של זה, כי אם עוד נתנה להם זמן להביא שלשה אצילים, אשר הערימו בני מפלגת הזקנים להפריעם מלהשתתף בבחירות. שנים מהם היו שוגים ביון, וישקו אותם בני-סיעתו של סנטקוב ויִשְׁפְּרוּם, ומהשלישי גנבו את בנדי-שרדו. אִךְ הדבר נודע לאנשי מפלגת הצעירים, ובשעה ששתי המפלגות דנו והתוכחו בשאלת פְּלִירוֹב, שלחו אנשים מהם במרכבה שכורה להליבש את האציל המְקַסֵּר בנדים ולהביא לפחות את אחד מן השנים המְשֻׁפְּרִים אל האספה.

– את אחד מהם הבאתי, זרקתי עליו מים קרים ואביאהו,– אמר בעל-האחוזה, אשר נסע במרכבתו לבקשו, אל סְוִיאָוֶסְקִי.– אין דבר, עשה יעשה את שלו.

– איננו שכור מאד, לא יפול ארצה?– שאל סְוִיאָוֶסְקִי.

– לא, כי בן-חיל הוא. ובלבד שלא יוסיפו להשקותו פה... אני צויתי את המוזג, שלא יתן לו אפילו טפה אחד.

הטרקלין הצר, המיחד לעשן וללגימה, היה מלא אצילים. סערת הלבבות הלכה הלך נרב, ודאגה נראתה על כל פנים, ביחוד גדלה דאגת העסקנים, אשר ידעו את כל הפרטים ואת מספר כל הדעות. הם היו מפקדי צבא המלחמה הקרובה, ושאר הבוחרים דמו לאנשי-צבא פשוטים בימים שלפני רעש המלחמה. אמנם התכוננו גם הם להלחם, אך בין כה בקשו להם שעשועים. אלה סעדו את לבם, בעמידה או בישיבה ארעית, ואלה הלכו הנה והנה, הלך ועשן פפירוסים בחדר הארץ ההוא, וישוחחו איש עם חבריו השינים, אשר לא ראם זה ימים רבים.

ליון לא רצה לאכול ולא היה מן המעשנים; גם לגשת אל מקרבו, אל סרגי איבנוביץ' וספן ארקדייביץ' וסוואז' סקי ומרעיהם, לא רצה ברגעים ההם, כי ורונסקי עמד וישח עמהם ברגש, ומעיל-השטלמיסטר" עליו. עוד ביום אתמול ראה אותו ליון משתתף בבחירות ובכונה התחמק והלך סביב סביב לו, כי מאן להראות לפניו. ויגש ליון אל אחד החלונות וישב ויסתכל בחבורות האצילים ויקשב וישמע מה שדברו מסביב לו. אך לבו מלא עצב, וביחוד התעצב על כי ראה, שכלם עסוקים, טרודים ושוקדים על המעשה שהם עושים רק הוא יושב בטל וקר-דעת יחד עם זקן מפלג אחד בלבבו חיל-הים, מחסר שנים ומוציץ בקול בשפתים, אשר ישב אצלו.

– אך זה נבל! כמה פעמים דברתי אליו, והוא לא שמע לי. חלילה לו! בשלש שנים לא הספיק לאסוף, – אמר בזעם בעל-אחוזה, שקומתו איננה גבוהה וגבו כפוף קצת ושערו המבשם הנוציץ סרוח לו על צורון-מעילו הרקום, ובדברו דפק בכח בעקבי נעליו החדשות, אשר הכין לו, לפי הנראה, מלכתחלה לימי הבחירות. הוא שם עיניו על ליון בתלונה ויסב מאצלו כרגע.

– בודאי דבר מגנה הוא, מי לא יבין זאת, – אמר בעל-אחוזה קטן-קומה בקול דק.

א?

א??יהם⁵⁰ נתפזה וקרבה חבורה גדולה של בעלי-אחוזה אל ליון. בעלי-אחוזה האלה בקשו להם, לפי הנראה, מקום, אשר לא ישמעו בו דבריהם לאוני זר.

– איך יעז פניו לאמר, כי אני צויתי לגנוב את מכנסו! בין מחר אותם, כן אהשוב. ירק איך עליו ועל נסיכותו. ישקר-לו מדבר עלי-כזאת, תועבה היא.

– אבל שמעני-נא! הם סומכים על סעיף, – אמרו בני חבורה אחרת, – צריך שתיה אשתו רשומה בתור אצילה.

– כוז אבוז לסעיפים הללו! את אשר בלבבי אותו אנדברה. הלא אצילים אנחנו, נדיבי-הארץ. לנו חייבים להאמין.

– אדון מרומם, רצונך שנשתה כוס יין ששפני יפה?

חבורה אחרת נהרה אחרי אציל אחד, אשר הלך הלך וזעוק: הוא היה אחד משלשת המשפכים.

– אני יעצתי כל הימים את מריה סמינובנה להחכיר, כי אם תעבוד בעצמה לא תצליח, – אמר בקול נעים איש-שיבה מלפס מעיל שר-גדוד של השטב הראשי הישן. הוא היה בעל-האחוזה, אשר נודמן ליון עמו בבית סוואז' סקי. ליון הפירו מיד. בעל-האחוזה הוא התבונן בליון ויתנו שלום זה לזה.

– שמה אשמח מאד. בודאי אזכרך היטב. בשנה שעברה ראינו איש את אחיו בבית ניקולי איבנוביץ', ראש-האצילים המחוזי.

– ומה עסקי אחותך בעת הזאת? – שאל ליון.

– גם עתה הם מביאים את הפסד, – ענה בעל-האחוזה בכת-צחוק של קבלת-יסורים, אבל גם במנוחה ובהפרה פנימית, שכך ראוי לו, ויעמוד לפני ליון. – ואתה מה הביאך אל פלכני? להשתתף עמנו באת בעריכת coup d'état זה? – את המלים הצרפתיות בטא בעז-קולו, אך לא במבטאן הנכון. – כל רוסיה נועדה ובהא: גם קמקרקרים וכמעט גם מיניסטרים. באמרו זאת רמז על ספן ארקדייביץ', שהיה איש-תאר, לבוש מכנסים לבנים ומעיל-קמקרקר והלך ועבר עם קמקרקר.

– עלי להודות, כי דעתי קצרה מאד מהבין את תועלתן של בחירות האצילים, – אמר ליון.

בעל-האחוזה נתן עיניו בו ויאמר:

– מה יש להבין בזה? אין כאן כל תועלת. הרי זה מוסד הרוס, שאין בו עוד אלא פת-פחו. ראה-נא את המעילים האלה, גם המה מעידיים ואומרים, שאין כאן אלא אספה של שופטי-שלום, של חברים תדירים וכיוצא בהם, אך לא של אצילים.

– ולמה זה תבוא אליה? – שאל ליון.

– ראשונה: מפני הרגילות. השנית: כדי להחזיק בקשרי-הידידות. הרי זו חובה מוסרית במדה ידועה. והשלישית: לא אכזה, כי יש לי בזה גם טובת-הנאה לעצמי. גיסי רוצה לעמוד על בחירת חבר תדירי; הוא צריך לאותו דבר, ועלי להשתדל, שיבחרו בו. והאדונים האלה לשם מה הם באים? – אמר וירמוז על אותו האציל הרגון, אשר דבר קשות לפני "השלהן הפלכני" על-דבר בדיקת הסכומים.

– זה הוא הדור החדש של האצילים.

– אכן חדש הוא, אך לא של אצילים. הם בעלי-קרקעות, ואנחנו בעלי-אחוזה. בתור אצילים הם מאבדים עצמם לדעת.

– הלא אמרת, כי האצילים הוא מוסד שעבר זמנו?

– אכן עבר זמנו, ובכל-זאת ראוי לנהוג בו כבוד קצת. יהי לנו סנטקוב למופת... אם טובים אנחנו עוד אם לא, סוף סוף גדלנו אלף שנים. יש אשר נבוא לנטוע גן קטן לפני ביתנו, ובמקום אשר נחפוז לנטוע ימצא עץ בן מאה שנה... גם כי יהי העץ הזה מכסה ערוגות-פרחים במקומו, כי אם נסדר את ערוגותינו בכונה למצא חפץ גם בעץ. עץ כזה לא יגדל בשנה אחת, – אמר דרך אזהרה ויעבור מיד אל ענין אחר. – ועסקי אחותך מה מצבם?

– לא טוב. אך כחמשה למאה.

– אבל את שחרך אינך מקושב בזה. הלא גם לעצמך עליך לקבוע שֶכֶר, הגני לפרש לך דבר זה כפי שהוא נוגע בי. בימים אשר לא עסקתי בעניני אחוזתי הייתי מקבל שֶכֶר עבודת משמרתי שלשת אלפי רבלים לשנה. עתה אני עובד יותר מאשר עבדתי אז במשמרת פקודתי וכמוך לא ארויה יותר מחמשה למאה, וגם זה רק בשנת-ברכה ושֶכֶר לפעולתי אין לי, חנם אני עמל.

– ולמה תעשה כה? הלא נזק גמור הוא.

– ואף-על-פי-כן אני עושה זאת! כך קרגלנו, ונפשנו יודעת, שכך יפה לנו. ולא זאת בלבד, – הוסיף בעל-האחוזה בהתגלות-לבו וישען על החלון, – אלא שבני אינו רוצה בעבודה הזאת, תעיד הוא לפי הנראה להיות איש-המדע, ואם כן, אין לי יורש, אשר יבוא אחרי הוסיף לעשות בעבודתי, ובכל-זאת לא אהדל אני בעצמי לעשות בה. גם בימים האחרונים נטעתי גן.

– כן, כן, – אמר ליון, – אמת הדבר. נפשי יודעת תמיד, שבאמת אין יתרון לי בעמלי, שאני עמל באחוזתי, ועם זה אני עמל... אני רואה כמין חובה מוטלת עלי לעבוד את אדמתי.

– ועוד ראייה לדבר אבאי לך, – הוסיף בעל-האחוזה. – הגה בא אלי אחד משכני, והוא איש סוחר. אני הראיתו את מעשי באחוזתי ואת גני. "לא, ספן וסיליביץ", – אמר לי הסוחר, – אמנם הכל נעשה יפה אצלך, אך הגן עובד". – וגני נשמר ונעבד היטב. – לזו היה הגן לי, אמר הסוחר, כי עתה פקתי את התרזה הזאת. אך יש לכתרו בלחן. הלא אלף תרזות פה. מכל אחת יש להסיר שני סיבים טובים. והסיב יקר בימים האלה. אחרי-

כן הייתי עושה קורות מחטבות.

– ובכסף היה קונה לו מקנה בקר וצאן או קרקע בזול ומשפיר לאכרים, – סים אחריו ליון בבת-צחוק, ונפר היה בו, שכבר באו לפניו חשבונות כאלה לא אחת ולא שניים, – והוא יאסוף ויכנסו. ואני ואתה רב לנו, אם נחזיק בידנו ונניח לילדינו מה שיש לנו.

– הלא בעל-אשה אתה, כאשר שמעתי? – אמר בעל-האחווה.

– כן הוא, – ענה ליון בגאווה מתוך קורת-רוח – אכן דבר-פלא הוא, – הוסיף ליון. – אנחנו חיים בלי חשבון, כאלו חייבים אנו לשמור איוז אש קדושה, כמעשה הנקטליזות הקדמוניות.

בעל-האחווה צחק מתחת לשפמו.

– יש בינינו, – אמר אל ליון, – גם אנשים, שרצונם לעסוק באינדוסטריה כפרית משוכללת, הלא זאת מחשבת רענו ניקולי איבנוביץ' והגרף ורונסקי, שנתישב פה בימים האלה; אבל עד כה לא העלו בידם אלא הפסד מרבה.

– אך למה לא נעשה גם אנחנו כדרך שהסוחרים עושים? למה לא נשחית גן בשביל קלפוזית? – הוסיף ליון על דבריו הקודמים ברוח הרעיון הנפלא, אשר עלה על רוחו.

– על כי עלינו לשמור את האש, כאשר אמרת; על כי אין זה מעשה-אצילים. אבל מעשה-האצילים נעשה באמת לא פה במקום הבחירות, כי אם שם, לאיש בקרן-זוית שלו. אף יש חוש מנחד לכל מעמד להבחין בין העבודה ההוגנת לו לעבודה שאינה הוגנת לו. גם באכרים אתבונן ואתפלא לפעמים: אכר טוב משתדל לטכור אדמה מרבה, כאשר יוכל לעבוד. חרוש יחרוש גם חלקה כחושה שבכחושות הלא גם זה בלי-חשבון. יגיעה, שאין בה אלא הפסד.

– כמוהו כמונו, – אמר ליון. – מאד מאד התענגתי לראותך, – הוסיף ליון בראותו את סוֹיָאז'סקי קרב אליו.

– אנחנו נהה זאת הפעם הראשונה נדפִּיֵנו יחד, – אמר בעל-האחווה אל סוֹיָאז'סקי, – אחרי ראותנו זה את זה בביתך, ונכנסנו בדברי שיחה.

– ויחד ספרתם בגנותם של הסדרים החדשים? – אמר סוֹיָאז'סקי בצחוק קל.

– כמובן ננענו גם בזאת.

– דברנו וירוח לנו.

ל

סוֹיָאז'סקי אחז בזרועו של ליון וילך עמו אל סיעתם.

הפעם לא יכול עוד ליון להתחמק מנְרוֹנסקי, כי ורונסקי עמד עם ספֶפן ארקדייביץ' וסרגי איבנוביץ', וכשקרב ליון אליהם עם סוֹיָאז'סקי, היו עיני ורונסקי מכוונות אליו.

– שמה אשמח מאד. כמְדָמה לי, שכבר התענגתי לראותך פעם אחת... בבית הנסיכה שצ'רפצקיה – אמר ורונסקי ויפשוט ידו לליון.

– גם זכור אזכור היטב את פגישתנו, – אמר ליון ופניו האדימו כתולע ויטב ויחל לדבר עם אחיו.

על שפתי ורונסקי עברה בת-צחוק והוא הוסיף לדבר עם סוֹיָאז'סקי, ולפי הנראה לא רצתה נפשו להכנס בדברים עם ליון; אך ליון הביט אליו לרגעים ויבקש לו ענין לדבר בו עמו ולתקן את גסתו הקודמת.

– במה עוסקים עתה? – שאל ליון ויבט אל סוֹיָאז'סקי ואל ורונסקי.

– בסנטקוב. צריך שימאן או יסכים, – ענה סוֹיָאז'סקי.

– והוא מה דעתו, ההסכים?

– זה הוא העפוב, שאינו אומר לא הן ולא לאו, – אמר ורונסקי.

– ואם ימאן, מי יעמוד לבחירה תחתיו? – שאל ליון ויתן עיניו בנְרוֹנסקי.

– מי שירצה, – אמר סוֹיָאז'סקי.

– אולי נכון אתה? – שאל ליון את סוֹיָאז'סקי.

– אני חלילה לי, – אמר סוֹיָאז'סקי במבוכה וישם עיניו בבהלה על האציל הרגון, אשר עמד שם עם סרגי איבנוביץ'.

– ומי אפוא? נְרוֹנסקי? – אמר ליון וירגש כרגע, כי נוקש קצת בלשונו.

אבל באמת נוקש יותר מאשר דמה: נְרוֹנסקי וסוֹיָאז'סקי היו שניהם קנדידיטים.

– אני בודאי לא אבה ולא אשמע – ענה אותו הרגון.

זה היה נְרוֹנסקי בעצמו. סוֹיָאז'סקי הציג אותו ואת ליון זה לפני זה.

– גם אתה נמשכת בכח אל המערכה אחרי הנלחמים? – אמר ספֶפן ארקדייביץ' ויקרוץ בעיניו אל ורונסקי. – הרי זה מן מרוץ-תחרות. אפשר גם להתערב.

– כן, מושך הוא ענין זה בכח גדול, – אמר ורונסקי, – מי שהתחיל להשתתף במלחמה, חפץ לגמרה. משפט מלחמה הוא! – קרא וירעם פנים ועצמות-לחיי החזקות נלחצו.

– בן-חיל הוא סוֹיָאז'סקי. בעל שכל בהיר מאד.

– אמנם כן הוא, – אמר ורונסקי כטרוד במחשבות.

השיחה נפסקה, ובין כה שם ורונסקי עיניו, – לפי שעל-כל-פנים יש להביט אל איזה דבר – אל תאר ליון, אל רגליו, אל מעילו ואחרי-כן אל פניו, ובראותו את עיניו מכוונות אליו והן לבושות קדרות, אמר אליו, כדי להכנס בדברים:

– אבל מפני מה אינך שופט-שלום, בשעה שאתה יושב ישיבת-קבע בכפר? אני רואה את מעילך, כי לא של שופט-שלום הוא.

– מפני שאני חושב את משפט-השלום לתקנת-שטות, – ענה ליון בפנים נזעמים, והוא חכה למקרה, אשר יוכל להכנס בשיחה עם ורונסקי ותקן מה שעזת בראשו.

– אני לא כן אחשוב, להפך, – אמר ורונסקי בתמיהה מתונה.

– אין זה אלא כלי-שעשועים – נכנס ליון לתוך דבריו. – אין חפץ לנו בשופטי-שלום. בשמנה השנים לא הצרכתי להשפט גם פעם אחת. ואם היה לי דבר-ריב אחד, נגמר הדין בלי כל טעם ודעת. שופט-השלום חוקר מאתי כארבעים תחום. בשביל דין של שני רבליים עלי לשלוח סניגור, ששכרו חמשה-עשר.

פה ספר מעשה באכר, שגנב קמח מבית-רְחִים, וכאשר הוכיחו בעל בית-הרְחִים על זה, תבע אותו האכר לדין על הוצאת-דבה. כל אלה היו דברים מְתָרִים ונבערים במעמד זה, וליון בעצמו הרגיש זאת בדברו.

– הוא גבר נפלא ומשנה! – אמר סטפן ארקדייביץ' בכל נעם בת-צחוקו. – אבל נלכה-נא, כמְדַמָּה לי, שעומדים למנין.

ככה נפרדה החבורה.

– אני אינני מבין, – אמר סרגי איבנוביץ', אשר ראה את שגיאות אָחיו, – אני אינני מבין, איככה יוכל איש להיות מקסר טכסיסיות פוליטית במדה גדולה כזאת. אכן אין פנו דבר זה. ראש-האצילים הפלפי לצרינו הוא, ואתה מתהלך עמו כרע וכאח ומבקש מאתו, שיעמוד על הבחירה. והגרף ורונסקי... אין את לבבי לקנותו לרע לי; הנה הוא קורא לנו לאכול אתו, ואני לא אבוא אליו; אך הלא לנו הוא. ולמה אקים אותו לאויב לי? נְדוּבֹסְקִי אתה שואל, אם יעמוד על הבחירה, וכן לא יעֲשֶׂה!

– אכן אינני מבין מאומה~ אבל הבל ותהו כל זה! – ענה ליון בפנים נזעמים.

– הנך אומר, כי הבל כל זה, וכאשר תנסה לעשות דבר, תקלקל בכל אשר תפנה.

ליון החריש, ויחדו נכנסו אל הטרקלין הגדול.

ראש-האצילים הפלפי הרגיש באויר את הבגד, שחבריו בוגדים בו, וגם לא קלם בקשו מאתו, שיעמוד על הבחירה, ואף-על-פי-כן גמר לעמוד. כל הנאספים שחקו, המזכיר בקול רם, כי נכון להבחר לראש-האצילים הפלפי הרוטמיסטר לגרודיה מיכאיל סטפנוביץ' סנטקוב.

ראשי-האצילים המחזיים התחילו הולכים מאצל שלחנותיהם אל השלחן הפלפי וקערות-הכדורים בידיהם. הבחירה הותְלָה.

– מינה, – לחש סטפן ארקדייביץ' באזנו של ליון, כאשר נגש ליון עם אחיו אחרי ראש-האצילים אל השלחן. אך כבר שכח ליון את החשבון אשר הסבירו לו ועל-כן התירא, שמא טעות היא שטעה סטפן ארקדייביץ' באמרו: "מינה". הלא סנטקוב הוא מ'צרינו', אמר בלבו, בגשתו אל הקלפי החזיק את הכדור בידו הימנית, אך בעמדו לפני הקלפי השיב אל לבו, כי סטפן ארקדייביץ' טעה, וישם את הכדור בידו השמאלית ואחרי-כן נראה בברור, כי הטיל אותו שמאלה. אצל הקלפי עמד מְמַחָה לאותו דבר, שהיה מבחין על-פי תנועת המרפק, בין מימין למשמאל, ויקמט פניו מתוך הקפדה, כי כל בקיאותו וערמתו היו מְתָרֹת במקרה זה.

אחרי-כן היתה דממה בטרקלין וקול ספירת הכדורים נשמע. אחרי הספירה הודיע המכריז את מספר המקרבים והדוחים.

ראש-האצילים הקודם נבחר ברב-דעות גדול. כל הנאספים הרימו, קול-שאון וירוצו אל הדלת, וסנטקוב נכנס, והאצילים סְבוּהוּ ויברכוהו.

– עתה נגמרה כל הבחירה? – שאל ליון את סרגי איבנוביץ'.

– אך תחלתה היא, – ענה סרגי איבנוביץ' בקול קל, – אפשר שלְקַנְדִידֵט של המפלגה המתנגדת יהי רב-דעות גדול מזה.

ליון חזר ושכח את כל זה. רק ברגע ההוא זכר, כי יש חשבון דק בדבר, אך לא רצה לזכור את פרטי החשבון. רוח-עֶצֶב שכנה עליו ונפשו חשקה לצאת מתוך ההמון הזה.

איש לא שם לב אליו, וכפי הנראה לא מצא איש חפץ בו ועל-כן הלך לו בלאט אל הטרקלין הקטן, הוא החדר אשר סעדו בו, וגם הפעם נָחַח לו הרבה בראותו את המשרתים. המשרת הזקן שאל אותו, אם אין רצונו לסעוד את לבבו, וליון הסכים לו ויאכל קציצה אחת ונויד-פולים וידבר עמו על-אודות בעליו הקודמים, ואחרי-כן הלך לו אל הַצֵּיעַ. כי לא רצה לחזור אל הטרקלין הגדול, אשר היה לו למרת-רוח.

היציע היה מלא נשים לבושות-הוד, והן כפפו ראשיהן אל מחוץ למעקה והשתדלו, שלא תאבד מאזניהן מלה אחת מן הדברים, אשר דברו למטה. על-יד הנשים ישבו ועמדו פרקליטים הדורים במלבושיהם, מורי גימנסיה במשקפים על עיניהם ואופיצרים. בכל מקום ופנה דברו על-אודות הבחירות נְעַמְלֵ ראש-האצילים וְחִין-ערך הנאומים; בחבורה אחת שמע ליון דברי תהלה לאחיו. אשה אחת אמרה אל פרקליט:

– מה מאד אשמח, כי שמעתי את נאומו של קוֹזְנִיֶשֶׁב! אכן כדאי הוא לרעוב מעט בשבילו. נחמד ונעים! בבתי-הדין שלכם אין איש מדבר כן. רק מידל בלבד, וגם הוא איננו מדבר צחות כל-כך.

ליון מצא לו מקום פנוי אצל המעקה ויכף ראשו ויחל להביט ולהקשיב.

כל האצילים ישבו איש במחיצתו למחוזותיהם. ובטרקלין בְּתָנֶךְ עמד איש לְבוֹשׁ מעיל-שרד ובקול דק ורם הכריז ואמר:

– על הבחירה למשרת ראש-האצילים הפלפי השטב-רוטמיסטר בְּגִינִי איבנוביץ' אֶפְחֶטְיוֹן! – דממת-מות נהיתה וקול רפה, קול זקן אין-אונים, נשמע באמרו:

– אני מְתָר!

– על הבחירה היועץ החצריני פטר פטרוביץ' בול – הוסיף המכריז לקרוא.

– אני מְתָר! – נשמע קול-שריקה של איש צעיר.

המכריז הוסיף לקרוא בשמות, והקראים ענו זה אחר זה "אני מְתָר!" הדבר נמשך כשעה שלמה, וליון עמד מְטָה על המעקה וְרָא וישמע. בראשונה תמה ורצה להבין מה זאת; וכאשר גבר לו, שלא יוכל להבין זאת התחיל להשתעמם. אחרי-כן זכר את כל סמני ההתרגשות והקָמָה, אשר ראה על כל פנים, ויתעצב אל לבו ויגמור לנסוע משם וירד מעל היציע. בעברו במסדרון שמאחרי היציע פגע בגימניסט עצב בעל עינים צְבוּת, שהלך שם אחת הנה ואחת הנה. וברדתו במעלות נקרו לפניו אשה עולה במרוצה ודופקת בעקבי נעליה ועמה איש קל ברגליו, אחד מסגני הפרוקורור.

– הלא אמרתי לך, כי עוד לא אֶחְרַת לבוא, – אמר אליה האיש, בשעה שנסוג ליון הצדה ונתן ידים לה לעבור.

כבר הגיע ליון אל המעלות התחנות והתחיל מוציא מכיס החזיה שלו את הנומר של אדרתו, והנה נפל בידי המזכיר.

– עלה-נא, קונסטנטין דמיטרייביץ' – אמר אליו, – עתה עומדים למנין.

על הבחירה עמד נְדוּבֹסְקִי, אף-על-פי שהביע מאון בפרשו ובדרך החלטה גמורה באזני ליון.

ליון נגש אל דלת הטרקלין והנה היא נעולה. המזכיר דפק והדלת נפתחה, ושני בעלי-אחווה, שנסתמקו מעבודת היום, חלפו על-פני ליון.

– אין כח בי עוד, – אמר אחד מהם.

מאחרי בעל הדברים האלה שנקפו פני ראש-האצילים הפלפי סנטקוב, ואימים היו פניו מעבודתו הקשה ומחרדת-לבו.

– הלא אמרתי לך, שלא תתן לאיש לצאת! – נתן בקולו על שומר הפתח.

– להכנס נתתי, אדוני המרומם!

– אלי, אלי! – קרא ראש-האצילים ויאנה מלב עלק וילך בלא-לח במכנסיו הלבנים ובראש מונך דרך אמצע הטרקלין אל השלחן הגדול.

לב-הדעות הגדול עלה בגורלו של ניוודבסקי, כאשר קשבו בעלי-בריתו מראש, והוא היה לראש-האצילים הפלכי. רבים שמחו, רבים מצאו בזה ענג לפנשים ויעלצו בלי-חק, ולרבים היה סוף-מעשה זה למרת-רוח ולאקבל. ראש-האצילים שעבר נמלא יגון עז, אשר לא יכל להסתירו. בשעת יציאתו של ניוודבסקי מן הטרקלין סבבוהו עדת אצילים וילכו אחריו בשאון עליצות, כאשר הלכו ביום הראשון אחרי שר-המלך, בפנתו את הבחירות, ואחרי סנטקוב, בשעה שנבחר הוא לראש-האצילים.

לא

ראש-האצילים הפלכי החדש ורבים מן הצעירים בני המפלגה המנצחת אכלו ביום ההוא את לחם-הצהרים בבית ורונסקי.

מטעמים אחדים בא ורונסקי אל הבחירות: מאשר היה משתעמם בשבתו בכפר, מאשר הצרך להחזיק בזכות קריתו במלחמתו הביתית עם אנה, מלבד זאת חפצה נפשו לסייע לטויוא'סקי בבחירות האלה, תחת כל היגיעות, אשר יגע זה לסייע לו בבחירות אל הנקסטיה, ויותר מלכל זה נתפון למלא בדיוק את כל החובות התלויות במצב אציל בעל-קרקעות, אשר בחר לו. אך לא עלתה על רוחו, שיעסיקהו ענין הבחירות בלח גדול כזה ושישכיל לעשות בו במדה גדולה כזאת. איש חדש היה בתוך האצילים, אך לפי הנראה מצא חן ושכל טוב בעיני חבריו, ולבו אמר לו ולא טעה, כי כבר גדלה השפעתו על האצילים. לעזר היו לו בזה עשרו וכבוד משפחתו והדירה הנאה שֶהִקְנָה לו ויסד בית-בנק יפה בקֶשֶׁין; גם טֶקְחוּ הטוב, שהביא עמו מן הכפר, הועיל בזה, גם הידידות שהיתה בינו ובין שר הפלך, חברו מלפנים, שהיה ורונסקי למחסה לו בשעת-דחקו; ויותר מפל הועילו לו דרכיו הטובים והנעימים עם כל אדם בלי הבדל, שבגללם חדלו רב האצילים מהר לחשבו לגס-רוח, כמו שחשבו אותו קדם לזה בטעות. גם הוא בעצמו הרגיש, כי כל אחד מהאצילים, שנתקרב אליהם – חוץ מאותו האדון המשתגע, בעלה של קיטי שֶצ'רֶבֶצְקִיָה, אשר הרבה לדבר אליו דברי אולת וחמה נבעה בלי כל-טעם – נעשה לו לאוהב ולדורש טוב לו. הוא ראה בקרבו וגם אחרים הודו לו בזה, כי הועיל הרבה מאד לניוודבסקי בנצחוננו של זה, ובשבתו בביתו אצל שלהנו לשם הגינת הבחירה הזאת, השתתף בנעם רגש השמחה הזאת, שמחת בחירו על נצחוננו. הובחירות בעצמן משכו את לבו כל-כך, שגמר לעמוד על הבחירה גם הוא מקץ שלש השנים, אם יהי בעל אשה נשואה לו בעת ההיא, – כשם שאחרי הזכייה בתחרות-המרוץ על-ידי רוכב שאֶמְנוּנוּ בכך, רצתה נפשו לרכוב רכיבת-תחרות כזאת בעצמו.

גם עתה הותגה זכיה על-ידי רוכב אמן. ורונסקי ישב בראש השלחן, מימינו ישב שר-הפלך הצעיר, נְגֶרֶל בחיל שומרי-הראש. לכל שאר הסועדים היה הגנר הזה אדוני הפלך פְלוֹ, הפותח את הבחירות בסדר חגיגי, הנושא נאום בשעת הפתיחה הזאת והמערער רגשי כבוד והתרפסות בלב רבים מהאצילים, כמו שראה ורונסקי בעיניו; אך ורונסקי ראה בו את מְסֻלּוֹב קֶטְקָא – זה היה כנוי בקורפוס לפז'ים – שהיה מתבייש במעמדו של ורונסקי ושהוא, ורונסקי, השתדל למשוך חסד לו. משמאלו ישב ניוודבסקי, ופניו מלאו עלומים ורוח עז ורגז. ורונסקי דבר עמו בלשון חרות גמורה, אך גם דרך כבוד.

טויוא'סקי נשא בלב שמח את מפלתו. גם מפלה לא ראה בה, ובפרוש אמר בפנתו אל ניוודבסקי בברכת-כוס, כי לא יכלו למצא איש מבעלי המהלך החדש ראוי להיות לראש ולמפת לאצילים יותר ממנו, ועל-כן עזרו אחריו ושמחו על נצחוננו כל הישרים בלבבותם.

גם סֶפֶן ארקדייביץ' שמח על כי בלה עשותיו טוב ועל כי הפל מוצאים נחת בתוצאות הבחירות. אצל השלחן המלא מטעמים ספרו פרטים שונים ממעשי הבחירה. טויוא'סקי חזר בשפת-לצון על הנאום, אשר נשא ראש-האצילים הקודם בדמעות, ויאמר בפנתו אל ניוודבסקי, כי האדון המרוכז החדש יצטרך לבחור לו שיטה אחרת. כבדה מזו, בבדיקת הסכומים. ואציל אחר, אודב לצון, ספר, כי כבר הובאו מאחד המקומות משרתים לבושי פומקאות אל משה-המחול, אשר אמר ראש-האצילים לעשות, ועתה יצטרכו לשלחם ריקים אל המקום שבאו משם, אם לא יעשה ראש-האצילים החדש משה-מחול, שמשרתים לבושי-פומקאות ישמשו בו.

בכל שעת-הסעודה הרבו לפנות אל ניוודבסקי בכנוי "ראש-האצילים שלנו" ו"אדון מרומם".

את הדברים האלה בטאו ברגש הענג המְנֻחֵד, שקוראים בו אל נשואה צעירה "מְדָם" ועל-פי שם בעלה. ניוודבסקי עשה את עצמו כאלו כנוי זה לא רק לא נחשב בעיניו למאומה, כי אם בוז יבוז לו; אבל נֶכֶר היה בו, כי לבו יעלץ בקרבו, ואך מתאפק הוא, מתאמץ להסתיר את שמחתו, באשר לא נאה היא לחבורה החדשה בליֶבְרִילִית הזאת, שפֶלֶם יושבים בתוכה.

בשעת-הסעודה שלחו טלגרמות אחדות אל אנשים, אשר ידעו על-אודותם, כי מהלך הבחירות נוגע בלבבם. גם סֶפֶן ארקדייביץ' שלח טלגרמה אל דריה אלכסנדרובנה כטוב לבו עליו, לאמר: "ניוודבסקי נבחר בעשרים כדורים. אברכך. הודיעי לאחרים". את הדברים האלה הקריא בקול ואמר: "צריך לשמחם". אבל דריה אלכסנדרובנה נאנחה, כאשר באה הטלגרמה אליה, על הֶרְבֵּל, אשר הוצא עליה, ואגב אורחא הבינה מתוכה, שנגמר המשתה, כי ידעה, שכך דרכו של סטיבה "להמציא עבודה לטלגרף" בשעת גֶמֶר-סעודה.

הכל היה יפה מאד, ערוך דרך חרות ומשמח לב, יחד עם המטעמים הנחמדים והיינות היקרים, שנגמרה מלאכתם לא במרתפים רוסיים, כי-אם הזבאו בבקבוקיהם מחוץ-לארץ. המסבים היו כעשרים איש וטויוא'סקי הוא שבחר אותם מתוך עסקנים ליֶבְרִילִים חדשים, חברים בדעות, כלם אנשים פקחים ומְבֻדִים, הם נשאו ברכות-כוס מְתַבְלֹת במהתלות לראש-האצילים החדש ולשר-הפלך ולדירקטור של בית-הבנק ו"לבעל-הבית הנדיב שלנו".

ורונסקי שמח על כל זה: הוא לא קוה לשמוע דברי-טעם כאלה באחת מערי-השדה.

בכלותם לאכול טוב לבם עליהם עוד יותר. שר-הפלך בקש מאת ורונסקי, שיבוא אל הקונצרט הֶמְקֻדֵש לחברת "אחזה", אשר ערכה אשתו, החפצה להתנדע עליו.

– שם יהי נשף-מחול ושם תראה את היפה בנשים שלנו. באמת היא נפלאה.

– Not in my line – ענה ורונסקי, שהיה אוהב את המאמר הזה, ויצחק צחוק קל, ועם זה הבטיח לבוא.

כשהגיעה העת לקום מאצל השלחן והמסבים התחילו מעשנים, הגיש משרתו של ורונסקי מכתב לו על טס.

– מוֹזְזוֹיִן'נסקויה ביד שליח מְנֻחֵד, – אמר המשרת בהדגשת דברים.

– כמה דומה זה לסגן הפרוקורור סֶנְטְיֻצְקִי, – אמר אחד המסבים צרפתי על המשרת, בשעה שורונסקי התחיל קורא את המכתב בפנים נועמים.

המכתב בא מְאֵנָה, ואת תכנו ידע עוד בטרם יקראוהו. על-פי חשבונו היו הבחירות עתידות להגמר בחמשה ימים, ועל-כן הבטיחה לשוב ביום הששי לשבוע ההוא. אך הנה הגיע היום השביעי ועוד לא שב, ועל-כן ידע, כי מכתבה מלא תוכחות על-כי לא שב מדרכו בזמנו, והמכתב, אשר שלח לה אתמול, בוודאי לא הגיע עוד לידה.

וזה היה תכנו באמת, אבל בלשון אחרת, קשה לו ביחוד, כתבה לו הפעם, ואלה דבריו: "אני חלתה מאד, והדוקטור אומר, כי אפשר, שהוא חלי-דלקת. בהיותי לבדי לא אדע מה לעשות. נְרֻדָה הנסיכית לא לעזר היא, כי אם למכשול. אני חכית לך גם שלשום, גם אתמול, ועתה אני שולחת לחקור, איפה אתה ומה לך. כבר היה את לבבי לנסוע בעצמי, אבל נחמתי, מדעתי, כי זה ירע בעיניך. השיבני-נא דבר, למען אדע מה לעשות".

הילדה חולה, והיא נכונה לנסוע בעצמה! הבת חוֹלָה, ודבריה דברי-משמחה.

הֶסְתִיכָה הגדולה שבין השמחה ששמח מקרב לב על-דבר הבחירות ובין האהבה הקשה והמכאבת, שֶהִכְרָח לשוב אליה, דכאה את נפשו. אבל מדעתו, כי נחוצה נסיעתו, נסע אל אחותו עוד בלילה ההוא ברפכת הראשונה.

לב

לפני יציאתו של ורונסקי, בנסעו אל החירות, שמה אנה אל לבה, כי דברי הרגז, הֶנְשֵׁינִים ביניהם מדי פעם בפעם בכל אחת מנסיעותיו, מְסֻגִּילִים אך להסיר את לבבו מאחריה ולא לזקוק את אהבתו, ועל-כן גמרה להתאמץ בכל לחה לשאת במנוחה את פרתו. אבל במכתבו הקר והמאיים, אשר כונן עליה בבואו להגיד על-דבר נסיעתו, ראתה עלבון לעצמה ומנוחתה אבדה עוד בטרם יצא לדרכו.

וכאשר עינה אחרי-כן בשבת בדד במבטו זה, אשר הִבְעָה בו תביעת זכות חרותו, באה כפעם בפעם לידי מסקנה אחת, לידי הכרת שפלותה. "לו יש רשות לנסוע בכל עת ואל כל מקום אשר יעלה על רוחו, אמרה בלבה. לא רק על-מנת לחזור, כי אם גם על-מנת לעובני לעולם. לו נתונות כל הזכויות, ואני אין כל זכות בידי. אך הוא, בדעתו זאת, היה לו להמנע מעשות כן. אבל מה עשה באמת?... הוא אך הביט אלי בעינים קרות וזעומות. אף אמנם אין זה דבר שאפשר לסמנו במדה או לאהזו בידיים, אך סו-סוף לא הסכין להביט אלי בעינים כאלה, ולא דבר ריק הוא. מבט זה מעיד בו, שהתחילה אהבתו מצטננת".

ואף-על-פי שהברר לה, שתחלת ההצטננות הזאת באה, לא היה לה מה לעשות, כי היא לא יכלה לשנות דרכיה אתו בשום דבר. גם עתה כבראשונה לא יכלה להחזיק בו אלא בחבלי-אהבה ובטוב-מראה בלבד. וגם עתה כבראשונה לא יכלה להשכיח שאון רעיוניה הנוראים – על-אודות הימים, אשר לא יסוף לאהבה אותה – אלא על-ידי עבודה רבה יומם ומזרקה בלילות. אמנם עוד תחבולה אחת היתה לה: שלא להפריעו מלכת בדרכי-לבו – בשביל זה לא בקשה דבר חוץ מהאהבה – כי אם להתקרב אליו יותר, לבוא לידי יחס, אשר לא יעזובה בו. התחבולה הזאת היתה קבלת פטורים מאישה ונשואים גלויים. בימים ההם חפצה בזה וגמרה בלבה, שאם ידבר אליה הוא או סטיבה בדבר הזה, לא תסרב עוד, כי אם תסכים מיד.

במחשבות כאלה בלטה חמשה ימים בלעדיו, הם חמשת הימים אשר אמר לבלות מחוץ לאחוזתו.

לב שעותיה עברו בטוילים, בשיחות עם נרנרה הנסיכית, בבקורי בית-החולים, וביחוד בקריאת ספרים זה אחר זה. אך כאשר שב הִרְכָּב בלעדיו ביום הששי, הרגישה, כי לא תעצור כח עוד להשביח סערת-רוחה על-אודותיו ועל-אודות מעשיו שם. ובין כה חלתה הילדה. אנה החלה לעסוק הרבה בשמירתה, אך עסקנות זו לא הניחה את דעתה, ביחוד יען כי לא היתה סכנה במחלתה. בכל השתדלותה לא יכלה לאהוב את הילדה הזאת, וכן לא יכלה להתכחש ולעשות את עצמה כאלו אהבה. וכאשר נותרה לבדה ביום ההוא בערב, נפלה עליה חרדה גדולה מהרהורי-לבה על-אודותיו ותגמור לנסוע העירה, אבל אחרי-כן עינה בדבר היטב ותכתוב את המכתב, שדבריו סותרים זה את זה, ובלו קרא מה שיצא מעטה נתנה אותו לידי שלוחה. ביום השני בפקר בא אליה מכתב-תשובתו ונתַחֵם על הדברים, אשר כתבה לו. בדאגה ובפחד הכינה את נפשה לראות שנית את מכתב-אימו, שראתה בצאתו לדרך, – ביחוד, כאשר יָדַע לו, כי לא נראתה כל סכנה במחלת הילדה. ובכל-זאת שמחה, כי כתבה לו. כבר ידעה והודתה בלבה, שהיא למשא עליו ושהוא מצטער בשובו אליה על אבדן חרותו, ואף-על-פי-כן שמחה לקראת בואו. נוח היה לה, שתהי עליו למשא ובלבד שיהי עמה, שתראהו לפניה, שתדע את כל אחת מתנועותיו.

היא ישבה בחדר-האורחים תחת המנורה וספר חדש מחבורי טין בידיה, ובקראה הטתה אזניה אל שריקות הרוח שבחצר ובכל רגע ורגע חכתה למרכבה שתבוא. פעמים אחדות נדמה לה, שקול גללים באוניה, בשעה שלא נשמע מאומה; לאחרונה נשמע לא רק קול גלגלים, כי אם גם קריאת הרעב וגשישת המרכבה מהמבוא המקרה שלפני הפתח החיצון. גם נרנרה, שעסקה באותה שעה בפסיאנס, אמרה, כי כן הוא, ואנה נתאדמה ותקם, אך לא ירדה למטה, כאשר עשתה קדם לזה שתי פעמים, כי אם עמדה מלכת. ברגע ההוא נתפשה פתאם על מרמתה, אך יותר משנתפשה נבהלה נפשה, מאש לא ידעה, מה יאמר על זה בבואו. עלבון לא הרגישה עוד, אך ירא יראה מפני הבעת תרעומותיו; והיא זכרה, כי בתה בריאה לגמרי זה היום השני, גם חרה לה על כי נרפאה כמו בכונה אחרי אשר נשלח המכתב. אחרי-כן זכרה אותו, כי שָׁב אליה, פָּלו כמו שהוא, בידי ובעיניו, וגם את קולו שמעה, ותשכח הפל ותרץ לקראתו בשמחה.

– ומה לה לאני? – שאל במקצת פחדנות מלמטה, בהביטו אל אנה היורדת אליו במרוצה.

הוא ישב על כסא והמרתח חלץ מעליו את אחת מנעלי-החרף.

– אין דבר, טוב לה עתה.

– ולך שלום? – אמר בנערו את השלג מעליו.

אנה אחזה את ידו בשתי ידיה ותמשוך אותה אל גִּנְרָתָה מבלי גרוע עיניה ממנו.

– שמח אני מאד, – אמר ויסתכל בקרירות-דעת בה ובשערה ובשמלתה, אשר לבשה למענו, כפי מה שידע.

כל זה יָשַׁר בעיניו, אבל זה כמה פעמים יָשַׁר כל זה בעיניו! והעננה, אשר יראה אנה ממנה, עלתה ותשפן על פניו.

– אכן שמח אשמח מאד. ולך אך שלום? – אמר וימח במטפחת את זקנו הרטב וישק את ידה.

“אין חֶלֶק לי, – אמרה בלבה, – ובלבד שיהי פה, וכשהוא פה אי-אפשר וחלילה לו שלא יאהבני”.

הערב ער בשלום ובנחת והנסיכית נרנרה היתה אתם וקָבְלָה לפניו על אנה, שהיתה בולעת מורֶפֶן בימי פְּרֵדתו.

– ומה אוכל לעשות? לא יכלתי לתת שנת לעיני... רעיוני הפריעוני. כשהוא פה אינני בולעת לעולם. כמעט לעולם.

הוא ספר על-אודות הבחירות, ואנה השכיחה להשיא לענין המשלח את לבבו, לדברים שהצליח בהם. והיא ספרה לו את כל עניני הבית, שמשכו את לבבו תמיד. וכל הדברים אשר ספרה לו היו אך טובים ומשֻׁמְחִים.

אך כאשר אָחַז לשבת בערב ונותרו לבדם, ואנה ראתה, כי היא מושלת בו כתמול-שלוש, נתנה אל לבה למחות את הרשם הקשה, אשר עשתה עליו במכתבה, ותאמר אליו:

– הגד-נא לי, הלא חרה לך על מכתבי, וגם לא האמנת לי?

הדברים יצאו מפיה וכרגע הבינה, שבכל אהבתו לה בשעה זו, לא סלח לה לדבר הזה.

– כן הוא, – אמר לה. – המכתב היה מְשֻׁנָּה. גם אֲנִי חוֹלָה, וגם לבוא אלי בעצמך היה את לבך.

– כל זה היה אמת.

– גם אין אני מפפקך בדבר, שכך היה.

– לא, כי מפפקך אתה. רואה אני בך, כי מתרעם אתה עלי.

– אף לא רגע אחד. אני אך מתרעם, זה אמת, על-כי תעשי את עצמך כאינה מאמנת, שיש חובות מוטלות... .

– חובות לנסוע אל קונצֶרט... .

– אך אל-נא נדבר בזה, – אמר ורונסקי.

– ומדוע לא נדבר? – אמרה אנה.

– אני אך רוצה לאמר, כי אפשר לאדם, שיהיו לו דברים נחוצים. גם עתה אצטרך לנסוע למוסקבה בענין הבית... . הוא אנה, מדוע את נוחה לכעוס כל-כך? הטרם תדעי, כי לא אוכל לחיות בלעדך?

– אם כן, – אמרה אנה וקולה נשתנה פתאם בנפשה, – היו עליך החיים האלה למשא... . אתה בא הביתה ליום אחד וחוזר ויוצא מיד, כדרך האנשים הידועים... .

– אנה, הלא דרך-אכזריות היא. אני נכון למסור את נפשי... .

אך היא לא שמעה את דבריו.

– אם תסע למוסקבה, אסע שמה גם אני. אני לא אשאר פה לבדי. עלינו או להפריד לעולם או לשבת יחדו.

– הלא ידעת, כי זה כל חפצי. אך לזה...

– אני צריכה לפטורים? הנני לכתוב לו. רואה אני, כי נלאיתי נשוא חיים כאלה. אך נסוע אסע עמך למוסקבה.

– כמקמה, שרצונך לאים עלי, ואני כל חפצי לבלתי הפרד מאתך, – אמר ורונסקי בצחוק קל.

אך בדברו דברי-אהבה אלה הבריק בעיניו לא מבט קר, כי אם מבט חמה עזה של איש נרדף ומר-נפש.

והיא ראתה את מבטו ותבן היטב את הוראתו.

“אם כן, אני בצרה גדולה”, נאמר במבטו זה. אך רשם רגע אחד היה זה, אבל היא לא שכחה את הרשם הזה עד עולם.

אחר הדברים האלה כתבה מכתב לאישה ובו בקשת פטורים מאתו, ובסוף חזש נויבר נפרדה מהנסיכית ורוורה, אשר הצרכה לנסוע לפטרבורג, ותעבור עם ורונסקי למוסקבה. בכל יום ויום חכו שם לתשובה, שאחריה ינתנו גם פטורים, מאלקסי אלכסנדרוביץ', ועל-כן שכרו להם בית-דירה וישבו יחדו כאיש ואשתו.

ספר רביעי

חלק שביעי

א

ליון ואשתו ישבו זה כשלושה חדשים במוסקבה. כבר עבר זמן רב אחרי מלאת ימי קיטי ללדת על-פי חשבונותיהם המדיקים של הממחים לאותו דבר, והיא עוד היתה הרה ולא הרגש בה, שקרבה שעת לדתה, יותר ממה שקרגש לפני שני חדשים. כבר באו על-ידי זה לכלל קצר-רוח ודאגת-סכנה גם הדוקטור, גם המלדת, גם דולי, גם אמה, ויותר מכלם ליון, אשר לזכר השעה הזאת ההולכת וקרבה נפלו עליו אימתה ופחד; רק קיטי לבדה היתה שקטה ושפחה בגורלה.

היא הכירה וידעה בברור, כי רגש-אהבה חדש נוצר ונודל בקרבה, רגש אהבה לילד, אשר עוד לא בא לעולם ואשר כבר היה בעיניה במקצת לילד ממש, ותקשב לקול הרגש הזה ותמצא בו ענב לנפשה. והילד לא היה עוד פלו חלק מחלקי גופה, כי לפעמים היו בו גם חיים פרטיים, שאינם תלים בחייה. לעתים קרובות הביאו לה חייו אלה מכאובים, אך עם זה בקשה לצחוק משמחה חדשה ונפלאה זאת.

כל האנשים האהובים לה נמצאו אצלה, וטובים היו אליה כלם וישמרוה ויסעודה בכל אשר מצאה ידם, ויהי אך ענג ושעשועים מסביב לה, ואלו לא ידעה ולא הרגישה, שבעוד ימים מעטים יבוא קץ לכל זה, לא היתה מבקשת לנפשה לעולם חיים טובים ונעימים מאלה. הדבר האחד, אשר נתן טעם לפנים בנעם חייה, היה השנוי שנהיה באישה, כי ראתה אותו בימים ההם לא בדמותו האהובה לה, לא כמו שראתה בכפר.

היא אהבה את דרכיו בכפר, דרכי איש-מנוחה, אוהב את הבריות ומכניס אורחים. אבל בעיר היה כמו דואג ונזוהר, כמו מפחד תמיד פן ירעו לו, ויבחרו פן ירעו לה. שם, בכפר, ידע, כנראה, כי הוא במקומו הראוי לו, ועל-כן לא נחפזו לצאת או לבוא, ומעולם לא היה בטל מעבודו. ופה, בעיר, נחפו תמיד, כדואג וירא פן יאחר, ודבר לעשות לא היה לו. והיא נדה לו על זה. אף אמנם ידעה, כי בעיני אחרים לא נחשב לאיש מר-נפש מעורר חמלה; להפך, כאשר הביטה אליו בחברת נכרים כאל איש נכרי, – כדרך בני-אדם להסתכל כך בכונה לפעמים באיש אוהב, כדי לברר לעצמה את הרשם שהוא עושה על אחרים – ראתה בקצת יראה ורוח-קנאה, כי לא רק לא מעורר חמלה הוא, כי אם גם נושא חן הוא מאד בנקיות דעתו, בענותותו היתרה עם נשים, שקרגש בה קצת רוח הזדורות הקודמים, בעז תארו ובפניו, שהיו מצינים, לפי מה שנדמה לה, בהרהורי-הלב החרותים עליהם. אך היא ראתה אותו לא לעינים, כי אם ללב; היא ראתה, שאיננו פה מה שהוא באמת; בנוסחה אחרת לא יכלה לסמן את מצב-רוחו. לפעמים חשבה לו לגנאי מה שאינו יכול לשבת בעיר, ולפעמים השיבה אל לבו, כי באמת קשה לו לסדר את חייו פה כאשר עם לבבו.

כי מה היה לו לעשות? לצחק בקלפים לא אהב, אל הקלוב לא נסע; ההיה לו להתהלך עם גברים עליונים מבני-מינו של אוכלונוסקי? – והיא כבר ידעה התהלכות זו מה היא... ישתה לשכרה ואחרי השתיה נסיעה אל אחד המקומות. ולזכר המקומות, שהגברים נהגו לנסוע אליהם בשעת-חדוה כזאת, אחווה חיל ורעד. או היה לו להרבות בבקורים? אך היא ידעה, כי אם כן, צריך שימצא ענג בחברת נשים צעירות, ובזאת לא חפצה נפשה. או לשבת אהב בבית עם אמה ואחיותיה? אבל אף-על-פי שהיא מצאה נחת ושעשועים בשיחות שישנו ביניהן תמיד – הנסיך הזקן היה קורא לשיחות האלה “דברי אֶלְיִנָּה וְנֶדְיָנָה” – ידעה היטב, כי עליו יהיו דברים כאלה לטרה. ומה אפוא יכול לעשות? להוסיף לכתוב את ספרו? אף אמנם נסה לעשות זאת וילך לעתים קרובות אל הביבליותריקה להעתיק קטעי חבורים ולרשום רשימות שונות בשביל ספרו; אך לפי דבריו, היו שעותיו הפנויות הולכות ומעטות במדה שהוסיף ללכת בטל.

מלבד זאת התאונו לפניה על עצמו, כי הרבה מאד לדבר פה על-אודות ספרו וכי בגלל זה נסתכבו כל מחשבותיו על-אודותיו ואינו מעסיקות אותו עוד.

אך יתרון אחד זה היה לחיי-העיר, כי בשבתם בה לא נפלה כמעט כל קטטה ביניהן. אם מאשר תנאי החיים שבעיר שונים מתנאי חיי-הכפר, אם מאשר נהיו ליון ואשתו בעצמם זוררים ופקחים לענין זה יותר מבראשונה, אך דברי-ריב ברוח-קנאה, אשר יראו מהם בצאתם מן הכפר, לא היו ביניהם במוסקבה.

לענין זה אָרַע ביניהם גם מאורע חשוב מאד לשניהם, והוא הזדמנות קיטי עם ורונסקי.

הנסיכה הזקנה מריה בוריסובנה, אֶם-הטבילה של קיטי, אשר אהבה תמיד את בתה זאת מאד, חפצה לראותה. וקיטי, אשר לא באה אל כל בית זר מפני הריגוה, נסעה עם אביה אל הזקנה הנכבדה הזאת, ובבייתה של זו נודמנה עם ורונסקי.

אלו פשפשה קיטי במעשיה שבשעת הפגישה הזאת, לא יכלה למצא בעצמה אלא מעשה זה, שברגע שהכירה באיש המלכבש בגדי-אורחים את תוי-הפנים, שהיו מידעים לה כל-כך בימים שעברו, פרצו דמיה אל לבו ופניה נסתמקו מאד, והיא הרגישה זאת. אבל רק סיקונדות אחדות עברו עליה במצב זה. עוד לא הספיק אביה, אשר נכנס בדברים עם ורונסקי בכונה בקול רם, לגמור את שיחתו, והיא כבר היתה נכונה להביט אל ורונסקי ולדבר עמו, אם יהי צרך בדבר, כמו שדברה עם הנסיכה מריה בוריסובנה, והעקר הוא, שידעה, שכל זה עם קול-מדברה ובת-צחוקה הקלה יהי רצוי לאישה, אשר הרגישה אותו כמו נצב עליה ברגע ההוא ויהי בעיניה כרואה ואינו נראה.

היא דברה עם ורונסקי דברים אחדים וגם חזקה במנוחה למענה על בדיחתו לענין הבחירות, אשר פנה אותן בשם “הפרלמנט שלנו” (על-כרחו חזקה, כי הצרכה להראות, שהבינה את בדיחתו). אך כרגע פנתה אל הנסיכה מריה בוריסובנה ולא הביטה אליו עוד גם פעם אחת, עד קומו מכסאו להפריד; בקומו שמה עיניה עליו. אך נרָאָה בברור, שהיא עושה כן רק מפני שלא מדת דרך-ארץ היא להמנע מהביט אל איש בשעת קדחו.

ולאכזה החזיקה טובה על-כי לא אמר לה דבר על-אודות פגישתם זאת; אך על-פי החבה היתרה, שהראה לה בשעת טיולם הקבוע, ראתה, כי יָשָׁר דרכה בעיניו בדבר הזה. גם היא בעצמה הבינה, כי השכילה עשה. והיא לא שעה בראשונה כי תעצור לה לכבוש במעמקי לבו את כל זכרונות הרגש הקודם, רגש האהבה לורונסקי, ולא רק להראות קצת-דעת ושאלנה, כי אם גם להיות כן באמת.

ליון האדים יותר הרבה ממנה, באמרה לו, כי מצאה את ורונסקי בבית הנסיכה מריה בוריסובנה. קשה היה לה מאד להגיד לו זאת, אך עוד יותר קָשָׁה לה לספר לו את פרטי הפגישה, באשר לא שאל אותה על-אודותם ורק הביט אליה בפנים זועפים.

– צר לי מאד, כי לא היית עמנו, – אמרה אליו – לא על כי לא היית עמנו באותו החדר... במעמדך לא יכלתי בודאי לנהוג דרך חרות כזאת... הנני אני מתאדמת עתה יותר, הרבה הרבה יותר – אמרה והאדימה ועיניה מלאו דמעה מחם פניה – אך צר לי על כי לא יכלת להשקיף ולראות בעד סדק.

עיניה, עיני תם ואמת, הגידו לליון, כי רוחה נוחה מדרכיה, ותנח רוחו גם הוא, אף-על-פי שהאדימו פניה בדברה, ויחל לשאלה על-אודות

הפרטים, וזה היה כל חפצה. וכאשר הגידה לו הפל וגם אמרה לו, כי רק בסיקונדה הראשונה התאדמה על-כרחו ואחרי-כן התנהגה עמו בקרות ובקלות כעם כל אדם, שבה אליו כל עליצותו ויאמר לה, כי הוא שמח על זה וכי מעתה לא יתנהג עמו עוד בדרך בערות, כמו בשעת הבחירות, כי אם יתאמץ, כשיזדמן ורונסקי לפניו, להראות לו סמני-חבה כפי האפשר.

– מה רע לאדם בחשבו, כי ישנו איש אחד כמעט אויב לו, וכי קשה לו להזדמן עם האיש הזה במקום אחד, – אמר לוין; – מאד מאד אשמח.

ב

– סורה-נא אפוא אל בית פול – אמרה קיטי אל אישה כבואו לפניה באחת-עשרה שעות בפקר לפני צאתו מן הבית. – ידעתי, כי בקלוב תסעד בצהרים, כי אבא קָשֶׁם אותך. ומה אתה אומר לעשות עד הצהרים?

– רק אל קְטֶנְסוֹב אבוא, – ענה לוין.

– למה תקדים כה בפקר?

– הוא הבטיח לקרבני אל מְטְרוֹב. רוצה אני לדבר עמו על-אודות קְבוּרִי, הוא חוקר פטרבורגי ידוע – אמר לוין.

– הוא האיש, אשר הללת את מאמרו? ואחרי-כן? – אמרה קיטי.

– אפשר שאבוא גם אל בית-הדין בעניני אחותי.

– ואל הקונצֶרט? – שאלה קיטי.

– מה אסע שמה לבדי!

– לא, סְעָה-לך; הנח חדשות ישמעו שם... דברים שהיו מעסיקים אותך. אני הייתי נוסעת שמה בלי כל ספק.

– על-כל-פנים אסורה הביתה לפני לחם-הצהרים, – אמר ויבט אל השעון.

– אבל שים עליך את מעיל-הפקוקים, למען תוכל לבוא בלי עֶפּוֹב אל בית הגֶרְפִּינֶה בֹּל.

– האמנם חובה גמורה היא?

– חובה גמורה. הן הוא בא אלינו. ומה זה יקשה בעיניך? אך בוא תבוא וישבת ודברת חמשה רגעים על מזג-האוויר וקמת והלכת לדרךך.

– הן קשה לך להאמין, ואני כבר זרו לי המנהגים האלה ובוש אבוש לעשות כן. מה זאת באמת? איש בא ויושב בלי כל צֶרֶךְ, גם את בני-הבית יפריע ממעשיהם, גם את נפשו יביא במבוכה, ואחרי-כן יקום וילך לו.

קיטי צחקה לדבריו אלה.

– הלא בימי-בחורוֹתך בקרת בתים, – אמרה לו קיטי.

– בקרתי, אך לבי הכה אותי על זה גם בימים ההם, ועתה רחקתי מזה כל-כך, שנוח לי, חי האלהים, שלא אכל שני ימים את לחם-הצהרים, משאבוא אל הבקור הזה. בוש אבוש מאד! כמִדְמָה לי, שימצאו עלבון בדבר, שיאמרו: למה באת בלא-ענין.

– לא, לא ימצאו כל עלבון, אני אערב לך על זה, – אמרה קיטי ותבט אל פניו ותצחק ותאחז בידו. – לך לשלום... סְעָה-נא שמה.

הוא כבר היה נכון לצאת ויִשֶׁק את ידה, והיא עצרה אותו.

– הידעת, – אמרה לו, – כי רק חמשים רֶבֶל עוד בידי?

– ומה בכך, הגני ללכת אל הפנק ולקחת עוד כסף. כמה תדרשי? – אמר בקול המִנְחָד לו בשעת קִפְדוֹתוֹ, שהיה ידוע לה היטב.

– לא, המתן קצת, – אמרה ותחזק בידו; – נדברה-נא מעט, כי הוא דבר, שאני מצטערת עליו. כמִדְמָה לי, שאיני מבזבזת בלי צֶרֶךְ, אבל הכסף הולך ונמס בידי. בודאי יש בזה דבר שאינו כתקונו.

– חס-ושלום, – אמר בהשתעלו קצת ויבט אליה מבעד לגבות-עיניו.

והיא ידעה את השתעלותו זאת, כי סָמֵן זעף היא, וכי לא עליה יזעף לבו, כי אם על עצמו. ובאמת חרה לו, אך לא כל ההוצאה המִרְבֶּה, כי אם על כי מזכירים לו את הדבר, שהוא יודע בו שאינו כתקונו ושהוא רוצה עם זה להסיח דעתו ממנו.

– אני צויתי את סוקולוב למכור את החטים ולהפרע מראש בעד בית-הרחים. על-כל-פנים לא נִקְסָר כסף.

– זאת ידעתי, אבל יִגְרִתי פֶן אֶרְבֶּה בהוצאה בכלל...

– חס ושלום, חס ושלום, – חזר ואמר לה. – שלום לך אפוא, מחמד-נפשי.

– אבל יש אשר יצר לי באמת על כי שמעתי בקול אמי. מה טוב היה לנו, אלו ישבנו בכפר! ופה הלאיתי את קְלֶכֶם, ואנחנו מוציאים כסף רב...

– לא מְנִיָּה ולא מקצתֶיה! מן היום אשר נִשְׁאָנו עוד לא אמרתי גם פעם אחת, שמוטב היה לי באיזה שנוי שיהיה...

– האמנם כן הוא? – אמרה ותבט אל עיניו.

באמת אמר זאת אך להרגיעה, מבלי התבונן במה שהוא מוציא מפיו. אך כאשר שם עיניו עליה וראה את עיניה הטהורות והנחמדות מִקְנֵנוֹת אליו, שָׁנָה את דבריו בכל לבו. "אבל אני שוכח אותה לגמרי", אמר בלבו ויזכור מה שעתיד לבוא עליהם בקרוב.

– הקרובה העת? מה תדמי על-פי רגשותיך? – שאל אותה בלחש ויאחז בשתי ידיה.

– הגיתי בזה פעמים רבות כל-כך, שחדלתי לגמרי להרהר בו ואינני יודעת כל מאומה.

– ולא תיראי?

על שאלה זאת ענתה בצחוק-בוז.

– לא ולא, – אמרה לו.

– אם יקָרֶךְ דבר, דעי-לך, כי בבית קְטֶנְסוֹב אני.

– לא, לא יקרני דבר, אל-נא תעלה כזאת על דעתך. אני אסע עם אָבֵא אל הפּוֹלְנֶר לטִיל. אחרי-כן נסור אל דולי. לפני לחם-הצהרים אחכה לך. אך הנח זכרתי דבר: הידעת, כי מצבה של דולי הולך ורע עד בלי יכלת לנשוא? הרי היא חיבת לכל מכירה, וכסף אין בידה. תמול דברנו עם אמנו ועם אֶקְסִינִי (כך קראה ללבוב, בעל אחותה) וגמרנו להשליח אותו ואתך בסטיבה. הלא דבר שאין לשאתו הוא. עם אָבֵא אי-אפשר לדבר

בוה... אך אם שניכם תואילו...

– ומה אנו יכולים לעשות? – אמר ליון.

– אף-על-פי-כן בוא-נא אל ארסי נבי ודבר עמו; הוא יגיד לך, מה שגמרנו לעשות.

– אני מסכים מראש לכל אשר יאמר ארסיני. בוא אבוא עליו. ואם אסע אל הקונצרט, אקח את נטיליה עמי. שלום לך.

במרפסת התחנתה שלפני הפתח עצר קוזמא את ליון, וקוזמא היה משרתו ומנהל עניני העירוניים עוד מימי-בחרותו.

– ל"קֶרְסֶנְצ'יק" (שם הסוס השמאלי, אשר הובא מן הכפר) הושמו פרסות חדשות, ואף-על-פי-כן הוא צולע, – אמר אל ליון. – מה תצוה לעשות לו?

בימים הראשונים לשבתו במוסקבה הרבה ליון לשית לבבו אל הסוסים, שהובאו מן הכפר. חפצו היה לנהל את המקצוע הזה כפי האפשר בסדר יפה ובוזל; אך המעשים הוכיחו, כי החזקת סוסי ומרכבותיו עלתה לו ביקר משכירת סוסי-רפכים, וסוף סוף לא יכלו להתקיים בלי מרכבות שכורות.

– צו להביא רופא-סוסים, אולי תבורה היא.

– ולקֶטְרִינה אלכסנדרובנה? – שאל קוזמא.

ליון לא השתומם עוד, כמו בימים הראשונים לשבתו במוסקבה, על כי בשביל נסיעה מוֹזְדֶ'וֹן נקה לסינצב-נְ'וֶ'ק יקֶתְמוּ מרכבה קבדה לשני סוסים אבירים ויוליכוה רבע תחום על-פני שלג נרפש ויעצרוה ארבע שעות וישלמו בשכר זה חמשה רבלים. כבר נדמה לו, שכך דרכו של עולם וכך ראוי להיותו.

– צו את הרפב להביא צמד-סוסים למרכבתנו, – אמר ליון.

– שומע עבדך.

ככה מצא ליון כרגע עצה פשוטה וקלה לצאת מן המבוכה, אשר אלו בא בה בכפר, הֶצֶרְךְ לעין ולעמול הרבה בגללה. הוא יצא אל המרפסת התחנתה, קרא לרֶקֶב וַיִּשָׁב במרכבה ויסע לרחוב ניקיטסקיה. בדרך לא הררה עוד בעניני מוון, כי אם חשב מחשבות להתקרב אל החוקרים הפטרבורגיים, העוסקים בסוציולוגיה, ולדבר עמהם על-אודות ספרו.

רק בראשית ימי-שבתו במוסקבה, בימים הראשונים ממש, היה ליון משתומם על ההוצאות המְשֻׁנוֹת בעיני-בן-כפר, שנדרשו מאתו מכל עברים, – הוצאות שאינן נושאות פרי ושיעם-זה-אי-אפשר להשתמש מהן. אך בימים ההם כבר הֶרְגֵל בהן. בדבר הזה היה דמיונו כסוֹבָאֵי-יין – לפי מה שאומרים עליהם בלשון העם: "כוס ראשונה – יָתֵד חוֹבְקֵת, – שְׁנֵייה – באהבה מתקבלת, ואחרי השלישית עפות הכוסות כצפירים קטנות". כאשר פרט ליון את שטר-המאה הראשון, על-מנת לקנות בגדי-שרד למשרת ולשומר-הסף, אמר על לבו, שבגדים אלה, שאין חפץ בהם לאיש, אלא שבודאי אי-אפשר בלעדיהם, כי על-כן השתממו הנסיכה הזקנה וקטי ברמוז להן שאפשר בלא בגדי-שרד – שהבגדים האלה יעלו לו בשכר שני פרעלי-קין או כשלוש מאות ימי-המעשה שמשבעת ימי-הפסחה עד הצומות – ושטר-המאה הזה היה לו כִּתְד חובלת. אך השטר השני, שפרט למקנה אכל לסעודה, שנעשתה לקרובים ועלתה לשמונה ועשרים רבל, אמנם הזכיר לו, שסכום זה הוא תשעת רֶבְעֵי-סאה של שבלת-שועל, שנקצרו ונערמו ונדושו ונורו וְהֶקְדו ונצברו בזעת-אפים ובאנחות כבדות, אבל עם זה לא קָשָׁה בעיניו עוד כל-כך להוציא מידו. ואחרי-כן התחיל פורט בלי חשבונות כאלה, עד שהגיעו הימים, שהשטרות עפו כצפירים קטנות. הוא כבר חדל לשאול בלבד, אם מתאים העמל שעמלו להכניס את הכסף לענף, אשר ימציא עתה לבעליו מה שקונים בו בכסף הזה. גם ההלכה המקבלת בכל הנהגת אחוזה, שכל מין דגן יש לו מחיר ידוע, שלא נתן להורידו, נשכח כלה מלבו. השֶׁפֶן, אשר במחיר שקבע עליו החזיק ימים רבים כל-כך, נמכר בחמישים קופיקות לרבע-סאה פחות ממה שרצו לתת לו לפני חֶדֶשׁ אחד. ולא זאת בלבד, אלא שלא הושם לב גם לחשבון הפשוט, שבהוצאות כאלה אי-אפשר שיתקיימו כל השנה בלי חבובת. רק דבר אחד נדרש, שיהי כסף, מאיזה מקור שיהיה, מוכן ומִזְמָן בבנק, למען ידעו בכל עת, כי יש במה לקנות בשר למחר. ותנאי זה נשמר בדיוק עד כה: בכל עת יכול להביא מן הבנק די מחסורו, אבל ביום ההוא ידע, כי אזל הכסף, אשר היה לו בבנק, ולא ידע בכברו, מאין יקח לו עוד. וזה הדבר, אשר הביאו ממבוכה בדבר אליו קיטי על צרכי ההוצאה; אך לא היה לו פנאי להרהר בזה, כי נסע אל קֶטְנוֹב ובדרך הררה בהתקרבות העתידה להיות בינו ובין מְטָרוֹב.

א

ליון חזר והתקרב, בבואו בפעם הזאת למוסקבה, אל הפרופסור קֶטְנוֹב, אשר היה חברו באוניברסיטה ואשר לא ראהו ליון מיום חתונתו. הוא אהב את קֶטְנוֹב בגלל השקפותיו הברורות והפשוטות. ליון חשב שהשקפותיו של קֶטְנוֹב ברורות, מפני שפה-עיונו קטן ודל, וקֶטְנוֹב חשב, שרעיוני ליון סותרים זה את זה, מפני שאינו מְרַגֵּל בהירות הגיונית; אך ליון מצא נחת בברירות השקפותיו של קֶטְנוֹב, וקֶטְנוֹב מצא נחת ברבוי רעיוניו הסבוכים של ליון, ועל-כן אהבו שניהם להזדמן במקום אחד ולקפח זה את זה בסברות.

ליון קרא לפני קֶטְנוֹב פרקים אחדים בחבורו, והדברים טובו בעיניו של זה. ביום אתמול מצא קֶטְנוֹב את ליון במקום קריאה מדעית פומבית ואמר לו כי מְטָרוֹב המְפָרְסם אשר מאמרו הנדפס יָשָׁר מאד בעיני ליון, נמצא עמה במוסקבה, והדברים אשר אמר לו קֶטְנוֹב על-אודות חבורו של ליון משכו את לבו, ומחר באחת-עשרה שעות בבקר יִצְאָה בביתו ויִשְׁלַח מאד, אם יתודע שם אל ליון.

– אכן הולך טוב אתה בדרכיך לשמחת-לבי, – אמר קֶטְנוֹב בצאתו לקראת ליון בחדר-האורחים הקטן אשר לו. – הנה שמעתי את קול הפעמון ואמר בלבי: אי-אפשר שיבוא במועדו... ומה תאמר על המוֹנְטְנֶ'גְרִים? אכן אנשי-מלחמה הם בטבעם.

– ומה נשמע? – שאל ליון.

קֶטְנוֹב אמר לו בלשון קצרה את תכן ידידיה האחרונה ויבוא עמו אל חדר-עבודתו ויצגהו שם לפני איש בריא, שקומתו שפלה ומראהו נעים. זה היה מְטָרוֹב. זמן מעט דברו בפוליטיקה ובהשקפת הספירות הגבוהות הפטרבורגיות על המאורעות האחרונים. מְטָרוֹב הגיד להם את הדברים שאמרו על זה, כפי מה שנודע לו ממקור נאמן, הקיסר ואחד המיניסטרים, וקֶטְנוֹב שמע גם הוא בשם מקור נאמן, שלא זאת אמר הקיסר, כי אם דבר אחר. ליון התאמץ להמציא סברה, שעל-פיה יהי אפשר לקבל את שתי הנוסחאות יחד, ובוזה נפסקה שיחתם הפוליטית.

– הנה האדון ליון כתב וכמעט גמר ספר על תנאיו הטבעיים של הפועל ביחסו אל הקרקע, – אמר קֶטְנוֹב, – אני אינני ממהר לעיניו זה, אבל בתור חוקר טבעי אני משבח, על כי אין האדם בעיניו למין דבר שאין חָקִי הוואולוגיה נוהגים בו, כ-אם להפך, הוא רואה את היחס שבין האדם ובין היסודות הסובבים אותו, וביחס הזה הוא מבקש ומוציא את חָקִי ההתפתחות.

– זה מעסיק מאד, – אמר מְטָרוֹב.

– באמת החליתי לכתוב ספר על עסקי הכפרים בלבד, אך כאשר עִנְיֵתי בכלי-היוצר העֶקְרִי שבִּעֶסְקִים האלה, באדם הפועל, – אמר ליון ופניו האדימו בְדָבְרוֹ, – הגעתי לידי מסקנות, אשר לא שערתי ולא עלו על לבי.

ובדברים האלה החל להרצות את השקפתו בזוהירות, כמגשש ובוהן את האדמה, שהוא צועד עליה. הוא ידע, כי מְטָרוֹב כתב מאמר נגד הדעה האֶקוֹנוֹמִית-הפוליטית המקבלת, אך עד-כמה הוא יכול לקוות, שיהי החוקר הזה נוטה אחרי השקפותיו החדשות, לא ידע ולא יכול לשער על-פי מראה פניו המלאים בינה ושקט.

– אך במה אתה רואה את מדותיו המְחֻדָּדוֹת של הפועל הרוסי? – אמר מְטָרוֹב בטרם יגמור ליון את דבריו: – הבתכונותיו הוואולוגיות, אם אפשר לאמר כן, אם בתנאי-היחיים הסובבים אותו?

ליון ראה, שבשאלה זאת הִבֵּע רעיון, שהוא, ליון, אינו מסכים לו; אך עם-זה הוסיף להרצות את רעיונו, שיש לו לפועל הרוסי השקפה מְחֻדָּדָה על האדמה, שלא כהשקפת עמים אחרים. ובחפצו להביא ראיות על זה, מהר להוסיף, כי מקורה של השקפת העם הרוסי הזאת הוא הֶכְרָתוֹ הפנימית,

שתעודתו היא להושיב חלקות-אדמה גדולות במזרח.

– נקל הוא להכשל בשגיאה, אם נביע מסקנה על-אודות תעודתו הכללית של עם שלם, – אמר מטרוב בהכנסו לתוך דברי ליון. – מצב הפועל יהי תלוי בכל עת ביחסו אל האדמה ואל הרכוש.

ומבלי תת עוד לליון לגמור את הרצאת רעיונו התחיל מטרוב להרצות בעצמו את הצד המיוחד שבשיטתו בדבר הזה.

מה היה הצד המיוחד שבשיטתו, לא הבין ליון, יען כי גם לא השתדל להבין, כי ראה, שגם מטרוב, אף-על-פי שדחה במאמרו את שיטת האקונומיסטים, השקיף על מצב הפועל הרוסי כעל דבר שאינו תלוי אלא ברכוש; בשכר העבודה ובכוח הקבוע. אף אמנם הִזְקַק להודות, כי ברוסיה המזרחית, שהיא החלק הגדול שבכל חלקי רוסיה, כל הַנְּחָן הקבוע כמוהו כאין, כי שכר פעולתן של תשע עשיריות בני-רוסיה, שמספרם שמונים מיליון, הוא אך לחם לאכול לפועלים בעצמם, וכי הקרן הקיימת היא אך כלי-מלאכה נושנים; אך בכל-זאת השקיף על כל פועל רק מיסוד זה, אף-על-פי שלא הסכים לאקונומיסטים בדברים רבים ויסד לו שיטה חדשה בשכר-הפעולה, ואותה הרצה לפני ליון.

ליון שמע בלא חמדה ובראשונה נדון עמו, כי רצה להכנס לתוך דבריו, כדי להביע לו את רעיונו שעל-פיו לא הצריך מטרוב להוסיף דבר עוד, כפי מה שנראה לו לליון. אך כראותו אחרי-כן שהם נחלקים כל-כך ביסודי השקפתם, שלעולם לא ישמעו איש את שפת רעהו, חדל גם להשיב ניהי אך שומע ומחריש. בעקרו של דבר לא נחשב בעיניו למאומה עוד מה שדבר אליו מטרוב, אלא שאף-על-פי-כן מצא נחת קצת בשמעו את טענותיו. לכבוד חשב לו מה שחוקר מפרסם זה מְתוּה דעו⁵¹ לו בחשק רב ומכבדו וסומך על בקיאותו כל-כך, שהוא רומז לו לפעמים בדבור קצר על סברה נוגעת בכל הענין. הוא חשב, כי מפני כבודו מתנהג עמו מטרוב כך, ולא ידע, שכבר דבר בזה עם כל מקרבו ואהב ביותר לְדַבֵּר בו עם פנים חדשות, ובכלל לפלל בנפש חפצה עם כל איש בענין הזה, אשר עוד לא התברר לו בעצמו כל-צרכו.

– אל-נא נתמהמה, – אמר קטנפוב ויבט אל השוען כאשר כלה מטרוב להרצות.

– כן הוא, היום ישיבת "החובבים" לחגיגת יובלו של סִינְטִיץ', השיב קטנפוב על שאלת ליון. – אני ופטר איבניץ' נכונים לבוא שמה. אני הבטחתי להרצות על-אודות פעולתו בוואלווגיה. סעה-נא גם אתה עמנו, הדבר מושך את הלב.

– רב לנו באמת, – אמר מטרוב. – סעה-נא עמנו, ומשם נבואה אלי, אם טוב בעיניך. חפץ אני מאד לשמוע את כל דברי חברך.

– אינו כדאי כל-כך, גם עוד לא נגמר. אך אל הישיבה אלך בנפש חפצה.

– וזאת שמעת, אדוני? הוא הגיש מודעה של התנגדות, קרא קטנפוב מן החדר השני בלבשו את הפרך שלו.

והם התחילו מדברים בשאלה האוניברסיטאית.

השאלה האוניברסיטאית היתה בימי החרף ההוא מאורע חשוב במוסקבה: שלשה פרופסורים זקנים נחלקו על הצעירים במועצה, והצעירים הגישו מודעה של התנגדות. מודעה זו היתה נוראה על-פי דעת אחדים וטובה ונכונה על-פי דעת המסכימים לה, ויחלקו הפרופסורים לשתים מפלגות.

אחדים מהם, וקטנפוב בתוכם, ראו בעלילות מתנגדיהם מלשינות נתעבה ובגד-בוגדים; והמתנגדים הם ראו במעשיהם של אלה מעשי נערות וזלזול אטרויטטים. ליון כבר שמע ודבר פעמים אחדות בשבתו במוסקבה על אודות זאת, – אף-על-פי שלא היה מבאי האוניברסיטה, – ודעה מיוחדת היתה לו בשאלה ההיא, וישתתף בשיחה זאת, אשר נמשכה גם בלכתם ברחוב, עד שהגיעו שלשתם לפני בית האוניברסיטה הישנה.

הישיבה כבר נפתחה. אצל השלחן המכסה ארג, במקום אשר ישבו בו גם קטנפוב ומטרוב בבואם, ישבו ששה אנשים, ואחד מהם קרא דברים מעל הכתב וראשו כפוף אל הגליון. ליון ישב על אחד הכסאות הפנינים, שעמדו מסביב לשלחן, וישאל בלחש את הסטונט, שישב סמוך לו, מה נקרא שם. הסטונט הסתכל בליון דרך קפדה ויאמר לו:

– הביאוגרפיה.

אמנם לא נכסף ליון אל הביאוגרפיה הזאת, אך שלא בכונה שמע ונדעו לו פרטים חשובים וחדשים מחיי החכם המפרסם ההוא.

ככלות הקורא לקרא הודה לו הושב-ראש ויקרא חרוזים, אשר שלח המשורר מֶנְט לְיוֹבֵל הזה, וירצה דברי-תודה אחדים לבעל החרוזים. – אחרי-כן קרא קטנפוב בקולו הרם והצעקני את מאמרו על חבריו המדעיים של חתן-היובל.

כאשר כלה קטנפוב את הרצאתו, הביט ליון אל השוען וירא, כי הגיעה השעה השנית, וישם אל לבו, כי עד שעת הקונצרט לא יספיק עוד לקרא לפני מטרוב את חברו; ובאמת לא חפץ עוד בזה אחר הדברים האלה. בשעת קריאת קטנפוב הרהר ליון גם בשיחה, ששחזר זה עם זה ביום ההוא. עתה הברר לו, כי אמנם אפשר שמתחשבות מטרוב לא רעיוני-רוח הם, אבל גם מתחשבותיו הוא אינן מבטלות, וכי כל הרעיונות האלה אינם מְסֻגְלִים להתברר ולהביא לידי תועלת אלא בזמן שכל אחד משניהם ייגע בפני עצמו בדרך אשר בחר בו, אך השיחה על-אודות הרעיונות האלה לא תוכל להביא כל פרי-תנובה. על-כן גמר להמנע מלכת אל בית מטרוב ביום ההוא ויגש אליו אחרי סגירת הישיבה. מטרוב הציג את ליון לפני היושב-ראש, אשר שחזר עמו, באותה שעה שחדשות הפוליטיות, ויספר מטרוב ליושב-ראש את אשר ספר קדם לזה לליון, וליון העיר על זה מה שהעיר בבקר, אך בכדי לשנות את הנוסחה, הביע גם את הרעיון החדש, אשר עלה על רוחו בענין הזה עתה. אחרי-כן חזרו לְדַבֵּר בשאלה האוניברסיטאית, ומאשר כל אלה היו דברים שכבר שמעם ליון, מהר לאמר למטרוב, כי צר לו, שאינו יכול לקבל את הזמנתו, שהוא מזמין לסור אליו היום, ויִפְרָד ויסע אל לבוב גיסו.

ד

לבוב, בעלה של נְסֵלְיָה, אחות קיטי, ישב כל ימיו בערי-המלוכה ומחוז-לארץ, אשר שם נֶחַן ועבד בתור דיפלומט.

בשנה האחרונה עזב את פקודתו הדיפלומטית, ולא מפני סכסוכים ממינים ידועים (מעולם לא היו סכסוכים בינו ובין מי-שהוא), ויעבור אל מחלקת עניני-החצר במוסקבה, לבעבור יוכל לחנך את שני בניו כאשר עם לבבו.

אף-על-פי שהיו שונים זה מזה מאד במנהגיהם ובדעותיהם ואף-על-פי שהיה לבוב גדול מליון לְמִיָּם, דבקו שני הגיסים בחרף ההוא זה בזה ויאהבו איש את אחיו בכל לב.

לבוב היה בביתו בשעה שבא ליון אליו, וליון נכנס בלי הודעה.

לבוב ישב בתוך פרסה והוא לבוש מעיל-בית ונעלות-מְמֶשֶׁה על רגליו ופְּסָנְקָה עם זכוכיות כְּחֻלֹת על עיניו ויקרא בספר מצב על עמוד מְשֻׁלָּט, ובידו היפה החזיק בזהירות וברוחו כפי האפשר סיגרה בוערת שחציה נהפכה לקנה-אפר.

בת-צחוק הופיעה על פניו היפים והעגגים, אשר עוד היו מלאים עלומים וזיו שערות-הכסף הגדיל עוד יותר את חֶמֶם האצילי בראותו את ליון.

– טוב מאד! ואני אמרתי לשלוח אליך. השלום לקיטי? שבה-נא פה, ויגוד לך יותר... – והוא קם ונָשָׂא את הכסא המתנדנד. – הקראת את הציריקולר האחרון ב"וֹרְנֵל די ס"ט-פטרבורג"? על-פי טעמי הוא יפה מאד, – אמר בהברה צרפתית קצת.

ליון ספר מה שמע מִקְטַנְפּוֹב על-אודות השמועות הסובבות בפטרבורג, ואחרי שיחת-פוליטיקה זו ספר על-דבר התקרבותו למטרוב ונסיעתו אל הישיבה. הדבר העסיק את לבוב הרבה.

– מקנא אני בכך, שאתם נכנסים ויוצאים בעולם המדעי הזה המלא ענין, – אמר, וכשנכנס לשיחה, עבר מיד, כדרכו, אל הלשון הצרפתית, אשר היתה נוהגת לו מהרוסית. – אף אמנם אין לי פנאי. משמרת-פקודתי וטרדתי בלמודי-הילדים אינם מניחים לי לעסוק בדברים אלה; ומלבד זאת אני בוש להודות, כי השכלתי אינה מספקת.

– לא אאמין, כי כן הוא, – אמר ליון בבת-צחוק, וככל פעם נמלא חבה לו על שפלות-ורוחו זאת, אשר לא בחר בה בכונה להקאות כאיש ענו או להיות ענו ממש, כי-אם האמין בתם-לבבו במה שדבר.

– דברים כפשוטם הם! עתה ידעתי, מה דלה השכלתי. לחנוך בני עלי לחזור על דברים הרבה וגם ללמוד חדשות, כי העמדת מורים אינה מספקת, משגיח נחוץ לזה, כשם שבעסקי אחוזותינו או צריכים לא רק לפועלים, כי-אם גם למשגיחים. הנה אני קורא, – אמר וירמוז על ספר הדקדוק של בוסקליב, שהיה מונח לפניו על העמוד, – הרי כל זה הם דורשים ממישא, והדברים קשים כל כך... באר-נא לי. הנה הוא אומר פה...

ליון רצה להסביר, שדברים אלה אין להבינם, אבל יש ללמדם; אך לבוב לא הודה לו.

– אתה לועג לי על זה!

– להפך, לא תוכל לשער, עד-כמה אני שוקד, בהביטי אליך, ללמוד ממך מה שעתיד להקטיל עלי, והוא – גדול-ילדים.

– אכן לא ממני תוכל ללמוד דבר, – אמר לבוב.

– ואני יודע בי, שלא ראיתי מימי ילדים, שחונם יפה מחנוך בניך, ואיני מבקש לנפשי ילדים טובים מאלה.

נפר היה בו בלבוב, שהוא רוצה להתאפק, שלא יכירו בו, עד-כמה שמחווה דברי ליון, אבל פניו נהרו מצחוק-שמחה.

– ובלבד שיהיו טובים ממני, זה כל הפצי. אתה עוד טרם תדע, מה תכבד העבודה הזאת – אמר לבוב – עם נערים כבני אלה, שחיי חוץ-לארץ הכשילו אותם בראשית דרכם.

– את כל זה תספיק לתקן. הן ילדים בעלי-כשרונות הם. העקר הוא – החנוך המוסרי. זה הדבר, שאני שוקד ללמדו בהביטי אל ילדיך.

– הנה אמרת "החנוך המוסרי": אי-אפשר לשער, מה קשה דבר זה! כמעט תעלה בידך לתקן בצד אחד, והנה עלו קוצים חדשים בצד אחר, והמלחמה מתחדשת. אלו לא היתה לנו האמונה לעזר, – הלא תזכור מה שדברנו בזה – לא היה כל איש יכול לחנוך את בניו בלבו לבד.

השיחה הזאת, שענינה משך את לבו של ליון בכל עת, נפסקה פתאם, כי נכנסה נטליה אלכסנדרובנה היפה בנושים, והיא נכונה לעלות אל המרכבה.

– ואני לא ידעתי, כי אתם יושבים פה, – אמרה אליהם ופניה העידו בה כי לא רק לא הצטערה, כי-אם גם שמחה בלבה על-כי הפסיקה את השיחה הזאת, אשר היתה ידועה לה מכבר וכבר קצה נפשה בה.

השלום לקיטי? היום אכל אתכם את לחם-הצהרים. שמע-נא, ארסני, – אמרה אל אישה, – לקח תקח מרכבה...

האיש ואשתו החלו להנעץ, כיצד יבול את היום הזה. הוא הצריך לנסוע על-פי משמרתו לקבלת פני אחד השרים, והיא הצרכה לבוא אל הקונצרט ואל ישיבה פומבית של הועד המזרחי-הצפוני, ולא על-נקלה יכלו למצא עצה טובה מכל צד. וליון הזקק, בתור אח קרוב, להשתתף בכל מה שדברו שניהם על-אודות הדברים אשר אליהם⁵² לעשות. לבסוף החלט, כי ליון יסע עם נטליה אל הקונצרט ואל הישיבה הפומבית, ומשם ישלחו את המרכבה אל לשכת ארסני והוא יבוא בה ויקח את נטליה ויסע עמה אל קיטי; ואם לא יגמור את מלאכתו עד השעה ההיא, ישיב את המרכבה, וליון יסע עמה אל קיטי.

הנה הוא מחטיא אותי, – אמר לבוב אל אשתו, – הוא מבטיחני, כי ילדינו טובים ונחמדים, ואני יודע, כי יש בהם הרבה מדות רעות.

– ארסני דרכו להפריז, הלא זה דברי תמיד, – אמרה נטליה – אם תבקש אך גדולות, לא תשמח בחלקך לעולם. אבא אומר בצדק, כי בימים אשר גדלו אותנו, הרחיקו ללכת אל עבר אחד – אותנו החזיקו בעליות קטנות וצרות, אבותינו ישבו בטרקלינים מהנחים; עתה נוהגים להפך, את האבות מושיבים בחדר-ההפלאות ואת הילדים בטרקלין. אין להם לאבות חלק ונחלה בחיים עוד, כי הכל נתון לילדים.

– ומה בכך, אם זה ינעם להם יותר? – אמר לבוב ובת-צחוק היפה האירה פניו, ויגע בידה. – מי שאינו יודע אותך, יאמר, כי לא אם את, כי אם אם חורגת.

– לא, כל הפרזה על המדה לא תצלו, – אמרה נטליה במנוחה ותשם את תער הסופרים שלו על שולחנו במקום המקצה לה.

– גשו אפוא הנה, ילדים תמימים בכל דרכיהם, – אמר לבוב אל בניו הנחמדים למראה, שנכנסו ברגע ההוא ויקדו לפני ליון ויקרבו אל אביהם וכנראה בקשו לשאלו דבר.

ליון רצה לדבר עמהם ולשמוע מה שיאמרו אל אביהם, אך נטליה נכנסה עמו בדברים, וברגע ההוא בא שמה מחוטין, אחד מחבריו של לבוב במשמרת-פקודתו, ומעיל-שרד של פקיד-החצר עליו, לנסוע עמו לקבלת פני השר שחכו לו, ומיד התחילו משוחחים בהקצוץ-בונה, בנסיכית קורניזסקיה, במועצת-העיר ובמיתתה החטופה של אפרקסינה.

ליון שכח בין כך מה שהוטל עליו לדבר עם לבוב ואך בצאתו אל הפרוודור זכר את הדבר.

– עוד מעט ושכחתי, הנה קיטי בקשה מאתי לדבר עמך על-אודות אוכלונסקי, – אמר ברגע שלבוב עמד מרדת במעלות ונתן לאשתו ולגיסו לעבור לפניו.

– כן, כן, אמנו רוצה, שנתנפל עליו אני ואתה, – אמר לבוב, ופניו האדימו. – אך למה זה אהיה אני המתחיל בדבר?

– אם כן, אתנפל אני עליו, – חיכה ואמרה אשת לבוב, אשר הכתה לסוף שיחה זו, ורוטונדה של עור-כלבים עליה. – נסעה-נא אפוא.

ה

בקונצרט של הפקר נכנסו שני חבורי-זמרה מושכים את הלב מאד.

האחד היה פנטסייה בשם "המלך ליר במדבר" והשני הבעיה מקדשת לזכרו של פך. שני החבורים היו חדשים וערוכים ברוח חדש וליון רצה להעריכם בעצמו על-פי טעמו. אחרי הביא את גיסתו אל כסאה עמד אצל אחד העמודים ויגמור להאזין ולשמוע בדיוק כפי האפשר, ויתאמץ שלא לפנות לבו לדבר אחר ושלא לקלקל את הרשם על-ידי הסתכלות בתנופות ידי המנצח, המקשט בעניבתו הלבנה, המפריעות את השומעים מן לבם כראוי, בנושים, שראשיתן מנסות בצניפיהן ואזניהן חבושות בפתילים לכבוד הקונצרט, ובכל אותם האנשים, שאינם עסוקים בשום דבר או שהם עסוקים בכל דבר שבעולם חוץ מעניני המוסיקה. וכן התאמץ לבדתי בוא בדברים עם בקיאים במוסיקה וכל מני דברנים, ויהי אך מבית נכחו ושומע ומקשיב.

אך כאשר הרבה לכוון לבו לפנטסייה "המלך ליר" כן רחק מהאפשרות לבוא לכלל דעה והבנה בה. הבעת-רגש מוסיקאית הוקלה או כמו הוכנה בה בכל רגע, אך מדי פעם בפעם נתפרדה מיד לקטעי רעיונות חדשים, ולפעמים לקולות סבוכים ומסבכים בלי כל רעיון, שלא יכלו להצטרף אלא בגזרת מקהלים לבד. אבל גם קטעי הרעיונות המוסיקאיים, שמקצתם טובו בעקרים, לא נעמו לאוזן, יען כי פרצו בפתע פתאם, בלי כל הקדמה והכנה. עליצות ואבל, יאוש והתעדתנות ותרועת-נצחון הבעו בלי כל יסוד וחבור הגיוני, כרגשות אדם שנטרפה דעתו; וכשם שבאו פתאם כך עברו פתאם כרגשות מטרף ממש.

בכל שעת ההרצאה המוסיקאית הזאת היה ליון דומה לתרש מסתכל במחולות. וכשנגמרה, תמה וישתומם, ונפשו עיפה מרב התבוננות ועיון בדי-ריק. מחיאות-כפים עזות ומקבצות נשמעו מכל עבר. כל הנאספים קמו והתחילו מטילים ומשוחחים. וליון, בחפצו לברר לנפשו את רגשותיו על-פי הרשם, אשר קבלו אחרים, הלך לבקש לו בקיאים בעניני מוסיקה ולשמוע מה בניהם, וישמח בראותו את אחד הממחים המפרסמים מדבר עם פקצוב מידעו.

– פלאים! – קרא פֶּסָצוּב בקול בס מעבה שלו. – שלום לך, קונסֶטְנַטִין דימיטרייִץ'. מלא ציורים, ואפשר לאמר פסלים, ומרֶבֶה-גונים הוא ביחוד הפרק, שאנו מרגישים בו את קרבת קורְדֵלִייה, שהאשה, דאס עוויג ווייבליכע יוצאת בו למלחמה עם מזלה. הלא כן הוא?

– ומה ענין קורְדֵלִייה לכאן? – שאל לֵוִין בקצת פִּישוּנוֹת, והוא שכח לגמרי, כי המלך ליר במדבר מתאר בפטסיה הזאת.

– קורְדֵלִייה מופיעה פה... ראה-נא! – אמר פֶּסָצוּב וידפוק באצבעותיו על ההודעה הנוצצת כעין האֶטְלֶס, שהחזיק בידו, ויתנֶקֶה לֵוִין.

אך ברגע ההוא זכר לֵוִין את שם הפנטסיה וימחר ויקרא את חרוזי שֶׁקְסִפִיר, שנדפסו בתרגום רוסי על-גב ההודעה.

– בלעדי זאת אי-אפשר להתבונן כראוי, – אמר פֶּסָצוּב ויפן אל לֵוִין, כי בין כה נטה הֶמְמָחָה ההוא מאצלו ולא היה לו עם מי לדבר עוד.

בשעת ההפסקה נדונו לֵוִין ופֶּסָצוּב במעלותיה ובחסרונותיה של שיטת נֶגְגֶר במוסיקה. לֵוִין הביא ראיות, כי הטעות שבידי וגנר ותלמידיו היא במחשבתם להעביר את המוסיקה אל גבול אמנות אחרת; כי טעות כזאת טועים גם הפיטנים בזמן שהם מתארים תֵּוִי פרצוף-פנים, לפי שתאור כזה מאמנותם של ציירים הוא; ובתור דוגמה לשגיאה כזאת ספר מעשה בפסל שאמר להציב על בסיס-מצבתו של פִּיטֶן בדמות פסלי-שיש את צללי ציוריו הפיזיים כשהם עולים וסובבים אותו. "הצללים האלה, מעשי ידי הפסל, רחוקים כל-כך מדמות צללים, שהם מחזיקים בסֶלֶם, כדי שלא ימוטו", אמר לֵוִין. מליצה זאת ישרה בעיניו, אך נדמה לו, שכבר אמר אותה פעם אחת באוזני פֶּסָצוּב, ולא יכול לזכור, אם אמר אם לא, ובין כה ובין כה במבוכה.

ופֶּסָצוּב הסביר בראיות, שכל מיני האמנות אחד הם, ואין האמנות יכולה להגיע אל מרום מדרגותיה אלא על-ידי התאחדות כל המינים.

את חלקו השני של הקונצרט לא יכול עוד לֵוִין לשמוע בשום-לב, כי פֶּסָצוּב עמד אצלו וכמעט לא חדל אף רגע מדְבָר אליו ויגנה את השירה בגלל פשוטותה הנפרזה והמְנַמָּה ומתיקותה היתרה, המביאה לידי גֶּלֶל-נפש, ויִדְמָקֶה למעשי הציירים הֶפְרִיִּק־פְּאֵלִיטִים, ביציאתו פגע לֵוִין במִדְעִים רבים וידבר עמהם גם בפוליטיקה, גם במוסיקה, גם במִדְעֵיהֶם המְשֻׁתְּפִים להם; גם הגרף בול נדמנו שם לפניו, הוא הגרף בול, אשר קבל עליו לֵוִין לבקרו והדבר נשכח מלבו.

– אם כן, סֶעָה אליו מיד, – אמרה לו אשת לבוב, כאשר הגיד לה זאת. – אפשר שלא יקבלוך, ואחרי-כן תבוא אל הישיבה לקחת אותי עוד תמצאני שם.

1

– אולי אין מקבלים עתה? – אמר לֵוִין בבואו אל פרוזדור בית הגרפינה בול.

– מקבלים, הואל-נא ובואה, – אמר שומר-הסף ויסר מעל לֵוִין את אדרתו בידיים מהירות.

“צר לי מאד, – אמר לֵוִין בלבו ויסר מבאנה את אחת מנעלי-יָדָיו ויתקן את כובעו. – למה אני הולך? ומה אדבר עמהם?”

בעברו דרך חדר-האורחים הראשון פגש בפתח את הגרפינה בול וראה אותה מְצוּה דבר את אחד המשרתים ופניה מביעים דאגה וקפדה. בראותה את לֵוִין בקשה מאתו בצחוק קל על שפתיה, שיסור אל חדר-האורחים השני הקטן, אשר הגיעו קולות לאוזניו משם. בחדר ההוא ישבו על פֶּרְסֵאוֹת שתי בנות הגרפינה ושר-גדוד מוסקבאי מְמִדְעֵי לֵוִין; ויגש לֵוִין אליהם וישב אצל הדרגש ואת כובעו שם על ברכיו.

– השלום לאשתך? הבאת אל הקונצרט? אנחנו לא ילדנו, כי אמנו הֶצְרָכָה ללכת אל האזכרה.

– כן, שמעתי... אך זאת מיתה חטופה, – אמר לֵוִין.

והגרפינה נכנסה ותֶשֶׁב על הדרגש ותשאלהו גם היא לשלום אשתו ועל-אודות הקונצרט.

לֵוִין השיב לה וחזר והעיר על-דבר מיתתה החטופה של אפרקסינה.

– אכן רפת-כח היתה בכלל עת.

– ההיית אתמול בבית-האופירה?

– כן, הייתי.

– לוקה הצטיינה מאד.

– כן, מאד הצטיינה אתמול, – אמר לֵוִין ומאשר לא שם לבו כלל למה שיאמרו עליו, התחיל שונה מה ששמע מאות פעמים על-אודות פרטי כשרונה של ממורת זו. הגרפינה בול עשתה את עצמה כאלו שומעת את דבריו. כאשר דבר דִּוִּי נִיֶּדֶם, החל ראש-הגדוד אשר שתק עד כה, לענות חלקו. גם הוא דבר על האופירה ואגב-אורחא על טיב הפנסים. אחרי-כן התחיל מספר על-דבר יום חגיגה והוללות בבית טִיֶּרִין ויצחק וירם קול-שאון ויקים וילך; ויקים גם לֵוִין ללכת, אבל בפני הגרפינה ראה, כי עוד לא עת לו, כי הוא חָיֵב לשהות עוד כשני רגעים, וישב שנית.

ומאשר לא חדל לדבר עם לבבו, עד-כמה כל זה הבל וריק, לא מצא במה לשיח, ויזם.

– האינך נוסע אל הישיבה הפומבית? שמעתי, שהדבר מעסיק מאד, – פתחה ואמרה הגרפינה.

– לא, אבל הבטחתי לגיסתי לבוא לקחתה, – אמר לֵוִין.

קמה דממה. האם ואחת משתי בנותיה הביטו פְּעָמִים זו אל זו.

“עתה, כמִנְמָה לי, הגיעה העת”, אמר לֵוִין בלבו ויקים. הן לחצו את ידו ותשאלנה מאתו לתת אלפי ברכות לאשתו.

שומר-הסף נתן לו את אדרתו וישאלהו “איפה בית-דירתו של אדוני?” וימחר וירשם בפקס גדול מִכְרֵךְ יפה.

“אמנם לי אין חלוק בדבר, בכל-זאת חרפה היא ואולת רבה”, אמר לֵוִין בלבו, אך התנחם בזה, שהכל עושים כן, ויסע אל ישיבת הוועד על-מנת לקחת את גיסתו משם ולנסוע אתה הביתה.

בישיבה הפומבית של הוועד היה עם רב וכמעט כל נכבדי-העיר נמצאו שם. כשכב לֵוִין לא נגמרה עוד קריאת ההשקפה, והכל אמרו, כי היא מעסקת מאד. לכשנגמרה קריאה זו, נעשו הנאספים אגודות אגודות, ולֵוִין מצא שם גם את סוֹיָאז'סקי – וזה קרא לו ופצר בו לבוא בערב אל חברת מְשֶׁק-הכפרים, ששם תִּקְרָא הרצאה חשובה – גם את סֶטְפֶן אֶרְקִדִיִּיבִיץ', אשר בא ברגע ההוא מתחרות-מרוץ, והרבה מִדְעִים אחרים, אף הֶזְקֶק לדבר ולשמוע לא מעט על-דבר הישיבה והיא ועל-דבר החבור המוסיקאי החדש ועל-דבר המשפט, שהעסיק את הצבור בימים האחרונים. אך בדברו במשפט ההוא טעה בדבר אחד, – לפי הנראה מאשר עיפה נפשו מרב התבוננות, – ואת טעותו זכר והצטער עליה פעמים אחדות. הוא דבר על הַעֲנֵשׂ, שהיה עתיד להענש בו בן-הנכר שנדון ברוסיה, ואמר, כי משפט מְעַקֵּל הוא לְחַיְבוֹ חובת גלות לחוץ-לארץ, ולענין זה שָׁנָה מה ששמע אתמול מפי אחד ממִדְעֵיו.

– ענש-גלות כזה דומה להשלכת דג טורף אל המים, – אמר לֵוִין. רק אחרי-כן זכר, כי הרעיון הזה, שאמר כמו בשם עצמו והוא קבלו מאחד ממִדְעֵיו, לקוח מאחד ממשלי קרילוב, וכי מִדְעוֹ שָׁנָה בו דברים, שקרא באחד הפיליטונים.

כאשר הביא לֵוִין את גיסתו אל ביתו וראה, כי שלום לקיטו ולבה טוב עליה, נסע אל הקלוב.

2

אל הקלוב בא לזון בשעה הרצויה. עמו יחד באו אורחים וחברים קבועים. הוא לא היה שם זה ימים רבים, מן הימים הראשונים שאחרי גמרו את שעורי האוניברסיטה, שישב אז במוסקבה והיה יוצא ובה בכתבי נכבדים. את הקלוב זכר, אבל רק את סדריו החיצוניים לפרטיהם, ומה שהיה מרגיש בימים ההם בהיותו בתוך הקלוב, נשכח כלה מלבו. אבל הוא אך נכנס לתוך החצר הרחבה, העגלה למחצה, וירד מעל המרכבה ובא לו אצל הפתח החיצון, ושומר-הסף יצא לקראתו בסודרו הענוד עליו ויפתח את הדלת בלי שאון וניקד לפניו; אך ראה במחלקת שומרי-הסף את ערדליהם ואת אדורותיהם של חברי הקלוב, אשר הבינו שנוח להם להסיר את ערדליהם בפרוודור התחתון מעלות בהם אל הפרוודור העליון; אך שמע את קול הפעמנר המבשר ברמז את בואו וראה, בעלותו במעלות המשפעות שפוע קל והמקפות ביריעה, את הפסל העומד ברחבה, ובפתחי המדור השני את שומר-הסף השלישי הזקן, הנודע לו מכבר, במעיל-השרד הקלובי שלו, אשר פתח לו את הדלת והסתכל בו בלי-הקפז ובלי-התמהמה, – וה'רשם, שהיה הקלוב עושה עליו לפנים, רשם מנוחה ושמחה ונמוסות יתרה, חזר ונקבע בו כרגע.

– יואל-נא למסור לי את כובעו, – אמר שומר-הסף אל לזון, אשר נתעלמה ממנו הלכה זו של באי-הקלוב, שהם מניחים את כובעיהם במחלקת-השומרים. – זה ימים רבים לא בא כבודו הנה. הנסיך רשם אותך אתמול. הנסיך ספן ארקדייביץ' עוד לא בא.

שומר-הסף הזה ידע לא רק את לזון, כי-אם גם את כל קשרי ידידותו עם מידעיו ובני-משפחתו ונזכר לפניו מיד את כל מקרבו.

ולזון עבר דרך הטרקלין הראשון, שמהיצוא אספמיות בו והוא משמש פרוודור, ודרך החדר שמאחרי המסך מימינו, שמוכר-הפרות ישב בו, ויעבור את איש זקן אחד, אשר הלך לפניו במתינות יתרה, ויבוא אל חדר-האכל, אשר היה מלא המון רב.

הוא עבר בין השלחנות לארבע ויתבונן אל המספים, אשר מלאו כמעט את כל המקומות מסביב לשלחנות; ביניהם מצא מידעים מכל המינים, גם זקנים, גם צעירים, גם רחוקים, גם מקרבים. אות עצב או דאגה לא נראה שם על כל פנים, כאלו הניחו כלם במחלקת-השומרים יחד עם כובעיהם גם את טרדותיהם ודאגותיהם, ופה נקבצו ובאו להתענג במתינות על טוב החיים החמורים. בתוך המספים ההם נמצא גם סווא'סקי, גם שצ'רבצקי, גם נויודובסקי, גם הנסיך הזקן, גם ורונסקי, גם סרגי איבנוביץ'.

– אה! למה אחרת? – אמר אליו הנסיך בבת-צחוק ויושט לו את ידו מבעד שכמו. – השלום לקיטי? – הוסיף ויתקן את המפיה התלויה לו על אחד מכפתורי החזיה.

– אין דבר, שלום לה; הנה שלשתן סועדות יחד בבית.

– "דברי אלינה ונדינה" ידברו שם. הנה אצלנו פה אין מקום. לך-לך אל השלחן ההוא ומהר להחזיק באחד המקומות, – אמר הנסיך ויקח בהזירות את קערת מרק-הדגים, אשר הגשה לו.

– הנה, לזון, הנה! – קרא איש מאחד המקומות הרחוקים קצת יותר בקול מבקש טובה. האיש ההוא היה טורובצין. הוא ישב עם פקיד-חיל צעיר, ואצלם עמדו שני כסאות הפוכים. לזון נגש אליהם בשמחה. את טורובצין ההולל, – הדורש טוב לכל בריה, אהב לזון כל הימים, – כי זכר ודוי-האהבה בינו ובין קיטי היה קשור בו – אך ביום ההוא, אחרי כל השיחות העמקות אשר קלאוהו, נעם לו אור פני טורובצין ביהוד.

– שני הכסאות האלה לך ולאובלונסקי הם. הוא יבוא מהר.

פקיד-החיל, בעל קומה זקופה מאד ועינים מלאות גיל וצחוק תמיד, היה פטרבורגי, ושם משפחתו גנין. טורובצין הציג אותם זה לפני זה.

– אובלונסקי דרכו לאתר.

– הנה גם הוא בא.

– זה עתה באת? – אמר אובלונסקי ויקרב אליהם בחפזו. שלום לך. השתית יין-דגן? הבה נלכה.

לזון קם וילך עמו אל השלחן הגדול, ועל השלחן יינות-דגן שונים וכל מיני פרפראות. לכאורה אפשר לאדם לבחור פרפרת אחת לפי-טעמו מעשרים מיני פרפראות שונים, אך ספן ארקדייביץ' דרש לו ממין מיוחד לגמרי, ואחד המשטרם המלכשים בגדי-שרד מהר ויבא לו מה שדרש, וישתו שניהם איש כוס אחת וישבו אל שלחנם.

לגנין נתן יין שפמני מיד בשבתו אל מרק הדגים, והוא צוה למוזג ארבע כוסות. לזון לא נמנע משתות אתו ויקבש עוד בקבוק אחד. רעב היה לזון באותה שעה ויאכל וישת בענן רב, ובענן גדול עוד מזה השתתף בשיחותיהם העליוות והפשוטות של אנשי-שיחתו. גנין ספר בשפל-קולו ספור בדחני פטרבורגי חדש, ספור מגנה ובעבר, אבל מבדח מאד, ולזון צחק צחוק גדול וקול רם כל-כך, שהסועדים הסמוכים לו הביטו ויתמהו עליו.

– הרי זה דומה לספור: "זאת לא אוכל נשוא!" הלא ידעת אותו? – שאל ספן ארקדייביץ'. – יפה ונחמד הוא! הבה עוד בקבוק אחד, – אמר אל המשרת ויחיל לספר.

– פטר אליץ' וינובסקי מואל לבקש, – נכנס משרת ישיש לתוך דברי ספן ארקדייביץ' ויגש שתי כוסות דקות של יין שפמני, שעוד לא פסקה רתיחתו, ויפן אל ספן ארקדייביץ' ואל לזון. ספן ארקדייביץ' לקח את הכוס ויקרוץ בעיניו וירכן ראשו בצחוק אל איש קרן בעל-שפם ומקרכם-פנים, אשר ישב בקצהו השני של השלחן והביט אליו גם הוא בחבה.

– מי הוא זה? – שאל לזון.

– פעם אחת מצאת אותו אצלי, התכור? בן-חיל הוא.

לזון עשה כמעשה ספן ארקדייביץ' ויקח את הכוס.

גם ספורו של ספן ארקדייביץ' היה בדחני מאד. לזון ספר גם הוא מעשה ששמע, וגם ספורו מצא חן. אחרי-כן התחילו משיחים בסוסים, במרוץ היום ההוא ובגבורת ה"אטלפטי", סוסו של ורונסקי שזכה בפרס הראשון, וכל שעת הסעודה עברה לו לזון במהירות נפלאה.

– אה! עתה באו גם המה! – אמר ספן ארקדייביץ' בסוף הסעודה ויפך מעל לגב הכסא ויפשוט ידו אל ורונסקי, אשר הלך אליו עם ראש-גדוד גנרדי-רם-קומה. גם פני ורונסקי האירו מטוב-לב כפני שאר באי-הקלוב. הוא נשען בשמחה על כתפו של ספן ארקדייביץ' וילחש לו איזו דברים באזנו ויפשוט ידו גם לזון בצחוק מטוב-לב.

– שמח אשמח מאד לראותך, – אמר אל לזון. – ואני חפשתי אותך ביום ההוא בבית-הבחירות, אבל אמרו לי, כי נסעת משם, – הוסיף.

– עוד ביום ההוא שבתי משם. אנחנו דברנו לפני רגעים אחדים בסוסך. אני מביע ברכת לך, – אמר לזון – רכיבה מהירה מאד היא זו.

– הלא גם לך סוסי-מרוץ.

– לא, אך לאבי היו ולא לי; אבל זוכר ויודע אני.

– ואתה איפה אכלת את לחם-הצהרים? – שאל ספן ארקדייביץ' את ורונסקי.

– אנחנו סעדנו אצל השלחן השני שמאחרי העמודים.

– שם הוזג חג-נצחוני, – אמר ראש-הגדוד גבה-הקומה, – הן הוא זכה בפרס השני מאותם שעל שם הקיסר; מי יתן והצלחתי אני בקלפים, כמו שהוא מצליח בתחרות-הסוסים. – אך אל-נא נבלה לריק את העת היקרה. אני אלך אל "חדר השאול", – הוסיף ראש-הגדוד ויסר מאצל השלחן.

– הוא ילשני, – השיב ורונסקי לטורובצין על שאלתו וישב על הכסא, אשר נפנה אצלו, וישת את הכוס, אשר נתנו לו, וידרוש לו בקבוק יין גם הוא. ולזון נכנס בשיחה עם ורונסקי בענין גדול-בהמה מן המבחר וישמח מאד – אם בכח הרשם, אשר עשה עליו הקלוב, אם בכח היין, אשר בא

אל קרב – על כי אין בלבו כל רגש-שנאה לאיש הזה. בין יתר הדברים לא נמנע מהגיד לו, כי שמע מאשתו, שמצאה אותו אצל הנסיכה מריה בוריסובנה.

– הנסיכה מריה בוריסובנה קלה מחמדים! – אמר סטפן ארקדייביץ' ויספר על-אודותיה דבר, אשר הביא את כל חבריו לידי גחוך. ביחוד צחק ורונסקי הרבה מטוב-לב, וליון נמלא רגשי שלום גמור עמו לקול צחקו.

– הגמרתם? – שאל סטפן ארקדייביץ' ויקם בצחוק על שפתיו. – לכו ונלכה!

ח

כאשר יצא ליון מאצל השלחן והרגיש, כי ידיו נעות תנועה מסדרת וקלה מאד בשעת הליכתו, הלך לו עם גגין דרך החדרים הגבוהים אל החדר-הבילרד, ובקברו בטרקלין הגדול פגע בחותנו.

– ומה תאמר? הישר בעיניך היכל-הבטלה שלנו? – אמר הנסיך ויקחהו תחת זרועו. – נלכה-נא, נטיל קצת בחדרים האלה.

– גם אני אמרתי לראות ולהתבונן. זה מענין.

– אכן מענין הוא אותך, אך אותי הוא מענין באופן אחר. אתה, כי תביט אל הזקנים הנובלים האלה – אמר הנסיך וירמזו על זקן כפוף-גב ובעל שפה סורחת, אשר הלך לקראתם הלךך וסחוב בלא-אח את רגליו הנעולות נעלים רכות – תדמה בנפשך, שכך נולדו השקלוליים הללו.

– מאי "שקלוליים"?

– גם את כנויו של דבר אינך יודע, כנוי קלובי הוא בנינו. כמשחקים⁵³ בביצה ומגלגלים אותה זמן רב, צורתה משתנה והיא נעשית שקלולית. והוא הדין לכל אחד מאתנו. אנו הולכים ונוסעים אל הקלוב הזה עד שאנו נעשים שקלוליים. אתה צוחק, אך איש אשר בגילי זוכר היטב, כי בעוד ימים לא-כבירים קימה גם הוא עם שקלוליים. הידעת את הנסיך ז'אק'נסקי? – שאל הנסיך, וליון הכיר בפניו שהוא נכון לספר דבר-בדיחה.

– לא, לא ידעתי.

– איך לא ידעתה? את ז'אק'נסקי הנדוע? ... הנה הוא משחק תמיד בבילרד. עוד לפני שלש שנים לא נחשב לאחד השקלוליים. עוד היה מתגבר כאחד הצעירים וקורא לאחרים "שקלוליים". אבל פעם אחת בא הנה כדרכו, ושומר-הסף נסילי... הלא ידעת אותו? המסבל בבשר. הוא איש-לצון ידוע. הנסיך ז'אק'נסקי בא ושואלו: "מי ומי בקלוב? הבאו גם שקלוליים?" והוא עונה: "אתה, אדוני, השלישי". כן הוא, אחי, זה חלקנו!

ליון עבר עם הנסיך בכל החדרים, ומדי עברו נכנס בדברים או בנתיבות-שלום עם כל מי שנקרה לפניו ממידעיו, ויבוא אל החדר הגדול, שכבר עמדו בו שלחנות והמשחקים התדירים שחקו שם במדה לא מרבה; אל החדר-הספות, אשר שחקו בו בשחמט, וסרגי איבנוביץ' ישב בו ושח עם איש לא נודע וליון; אל החדר הבילרד, ששם במקצוע מיוחד אצל הספה נתאחדה חבורת משחקים עליוזים ושתי יין שמפני, וגגין היה אחד מבני החבורה הזאת; וגם אל "החדר-השאל", ששם ישב לשיבין אצל אחד השלחנות והמון מסיעים נאספו סביבו. אחרי-כן באו – אך השתדלו שלא להרים קול-שאון – אל החדר האפל המצקה לקריאה, ושם ישב מתחת למנורות המסוקכות איש צעיר אחד, בעל פנים נועמים, והיה חוטף וקורא ז'ורנלים זה אחר זה, וגגין קרא ספר בעיון עמק. לאחרונה באו גם אל החדר, אשר קרא לו הנסיך חדר-החכמה. שם דברו שלשה אנשים בהתלהבות על-אודות החדשה הפוליטית האחרונה.

– הוא-נא אדוני הנסיך, אנחנו נכונים, – אמר אל הנסיך אחד מחבריו למשחק במצאו אותו שם, וילך לו הנסיך, וליון ישב ויקשב, אך בזכרו את כל השיחות, אשר שמעו אזניו ביום ההוא בבקר, נפלה עליו פתאם עצבות רבה, וימהר ויקם וילך לבקש את אוכלונסקי ואת טורובצין, כי בחברתם היה שמח תמיד.

טורובצין ישב על ספה גבוהה בחדר הבילרד וכוס בידו, וסטפן ארקדייביץ' דבר עם ורונסקי אצל הפתח בקרן-זווית רחוקה.

– אי-אפשר לאמר, שהיא מתגעגעת, אבל מצב זה שאינו מברר ואין לו יסוד נאמן... הדברים האלה הגיעו לאזני ליון, ויאמר ללכת מהר משם; אבל סטפן ארקדייביץ' קרא לו.

– ליון! – אמר סטפן ארקדייביץ', וליון ראה, כי עיניו מלאו לא דמעות, כי אם מין לח, שהיה מצוי בהן תמיד אחרי שתותו לשכרה או בשעות התרגשות יתרה. וביום ההוא באו עליו שני אלה יחד. – ליון, אל תלך מזה, – אמר סטפן ארקדייביץ' וילחץ בחזקה את מרפקו, ונראה בו בברור, שלא רצה להוציא מיד את זרועו של זה.

– זה ידידי הנאמן ואולי גם המעלה שבידידי, – אמר אל ורונסקי. – גם אתה קרוב ויקר לי עוד יותר. ורוצה אני וידוע, כי תהיו אהובים ומקורבים זה לזה, כי על-כן שניכם אנשים טובים.

– אין לנו אפוא, כי אם לנשוק זה לזה, – התלוצץ ורונסקי וטוב-לב ויושט את ידו לליון.

ליון מהר ויחזק בידו הפשוטה של זה וילחצה בה⁵⁴.

– מאד מאד אשמח, – אמר ליון בלחצו את יד ורונסקי.

– הבה, מלצר, בקבוק שמפני, – אמר סטפן ארקדייביץ'.

– גם אני אשמח מאד, – אמר ורונסקי.

אבל אף-על-פי שגם סטפן ארקדייביץ', גם שני אלה יחד, חפצו בזה מאד, לא היה להם מה לדבר זה עם זה, ושניהם הכירו וידעו זאת.

– הידעת, כי הוא איננו יודע את אנה? – אמר סטפן ארקדייביץ' לנרונסקי. – ואני רוצה ועתיד אני לנהגו ולהביאו אליה. נסעה-נא, ליון!

– האמנם? – אמר ורונסקי. – היא תשמח מאד. נכון אני לנסוע מיד הביתה, – הוסיף, – אבל דואג אני לשיבין, והריני רוצה לשבת פה עד שיגמור.

– האמנם רע לו כל-כך?

– הוא אך מפסיד, ורק אני לבדי יכול לעצור ברוחו.

– אם-כן, נשחק-נא במש'לש. התשחק עמנו, ליון? טוב מאד, – אמר סטפן ארקדייביץ' – העמידה-נא מש'לש, – אמר אל שמש הבילרד.

– נכון הוא מכבר, – ענה השמש, אשר באמת כבר סדר את הכדורים בתבנית מש'לש ולשם התעסקות גלגל הנה והנה את הכדור האדם.

– נקל-נא אפוא.

אחרי שחקם פעם אחת, ישבו ורונסקי וליון אצל שלחנו של גגין, ובעצת סטפן ארקדייביץ' החל ליון להשתתף במשחק באחריות על ה"טוים" ונרונסקי פעם ישב אצל השלחן בתוך מידעים שונים, אשר קרבו אליו לרגעים, ופעם הלך אל "החדר-השאל" לראות מה יעשה לשיבין. מנחה נעימה הרגיש ליון אחרי עמל הפקר ההוא. מלבד זאת שמח על כי בקלה השנאה בינו ובין ורונסקי, ורשם המנוחה והנמוסיות וההתענות לא סר מעליו.

בכלותם לשחק אחז סטפן ארקדייביץ' את ליון בזרועו ויאמר לו:

– נסעה-נא אפוא אל אנה. הנסע מידי? מה תאמר? היא עתה בבית. מכבר הבטחתי לה להביאך. לאן אמרת לנסוע הערב?

– דבר נחוץ אין לי. אך הבטחתי לסיימו לביא אל חברת משק-הכפרים. יכולים אנו לנסוע. – אמר לוין.

– טוב מאד, הבה נסעה! לכה וראה, אם באה מרכבתי, – פנה ספן ארקדייביץ אל המשרת.

לוין נגש אל השלחן וישלם את ארבעים הרבל, אשר הפסיד באחריותו על ה"טוויזים", ולמשרת הזקן, אשר עמד אצל הדלת, שלם את מחיר כל מאכלו ומשקהו, אשר כמו בארה-פלא כבר נודע בדיוק לכל פרטיו למשרת הזה, וילך הלוח ונופף בידיו בחזקה דרך כל החדרים אל מוצא הבית.

ט

– מרכבת אופלונסקי! – קרא שומר-הספק בקול-פלא זע ותגש המרכבה, ויעלו אליה שניהם. רק ברגעים הראשונים, בשעת יציאת המרכבה דרך שער הקלוב, עוד תזק עליו רשם המנוחה והענג ונעם הנמוסיות הנהוגה בקלוב; אך כמעט שיצאה המרכבה אל הרחוב, והוא הרגיש את תנועתה במסלה שאינה מְשֵׁרֶה וישמע את קול זעמו של הרַבֵּב שבא לקראתם וירא לאור הפנסים את הַשְּׁלֵט האדם שעל אחד מבת-היין ואחת התנויות הקטנות, – נמהה הרשם הזה מיד, ויחל לשים לבבו על דרכיו וישאל בלבו, אם טוב הדבר הזה שהוא עושה בססעו אל אנה, ומה תאמר קיטי על זה. אך ספן ארקדייביץ לא נתן לו להרהר הרבה, וכמו הבין את דאגותיו מהר לבטלן באמרי-פיו.

– מה מאד אשמח, – אמר אליו, – כי תִּנְדַּע לך. דולי הפצה בזה מכבר. גם לבוב היה אצלה ונטוע אליה לפעמים. אף-על-פי שאחותי היא, – הוסיף ספן ארקדייביץ, – אוכל לאמר בפה מלא, כי היא אשה נפלאה. עתה תראה מצבה קשה מאד, ביחוד בימים האלה.

– מדוע ביחוד בימים האלה?

– אנחנו נושאים ונותנים עתה עם אישה על-דבר כריתות. הוא נאות לנו; אבל השאלה על-דבר בנם מעכבת, ובגללה נמשך הדבר זה כשלשה חדשים, בשעה שהיה אפשר לגמרו מכבר. אחרי פטוריה תִּנְשֵׁא לְרוֹנוֹסְקִי כדת. מה נבער הוא מנהג נושן זה, שאין איש מאמין בו עוד ושאף-על-פי-כן הוא למוקש לבני-אדם בחייהם! – העיר ספן ארקדייביץ אגב-אורחא – ואז היו מצבה מברר וגלוי, והיה כמוה כמונו.

– ובמה מצבה עתה קשה כל-כך? – שאל לוין.

– הדברים אֶפְסִים ואינם אלא לטרח. כל אלה הלכות שאינן קבועות אצלנו. אך זה עקרו של דבר, – היא יושבת ומחכה לפטוריה זה שלשה חדשים במוסקוה, במקום שהוא והיא יודעים לִפְלֵ. היא איננה באה אל כל בית ואיננה רואה גם אחת ממִדְעוֹתיה, חוץ מדולי, כי, בינה-נא זאת, אין רצונה שתבאנה אליה מתוך רחמים וחנינה; גם שוטה זו, הנסיכית נְרִינְה, עזבה אותה, גם היא חושבת, שלא נאה לה לשבת אִתָּה. אשה אחרת במצב כזה לא היתה יכולה להתנהג לפי כבודה. והיא, עוד מעט ותראה, עד-כמה השכילה לכוונן חייה בטעם ועד-כמה היא מתנהגת במנוחה ובדרך כבוד ועצמה. שמאלה! אל הסמטה נכח בית-התפלה – קרא ספן ארקדייביץ וַיִּפֶּף בעד חלון המרכבה. – מה גדול ההם! – אמר ויפתח עוד יותר את אדרתו, אשר היתה פתוחה עליו גם קדם לזה, והיום היה יום קר של שנים-עשרה מעלות.

– הלא בת לה, ובודאי היא משפלת בה, – אמר לוין.

– סבור אתה, לפי הנראה, שאין אשה אלא לבנים, אך תרנגלת לגדל אפרוחים, – אמר ספן ארקדייביץ. – אם עסוקה היא, שמע מינה, שהיא טרודה בגדול-בנים. אך לא כן הוא, היא מגדלת את פתה, כמִדְמָה לי, יפה יפה, אך אין קולה של זו נשמע בבית. אנה עסוקה ביחוד בכתיבה. רואה אני בכך, שאתה צוחק קצת מתוך לעג. אך אל-נא תבהל ברוחך ללעוג. היא כותבת ספר לילדים ואיננה מגדת זאת לאיש, אולם לפני קראה את כתב-ידה, ואני נתתי אותו לוֹוֶרְקֵיב. הלא ידעת את וֹוֶרְקֵיב, מוציא-ספרים הוא... וכמִדְמָה לי, שגם הוא בעצמו מחבר. הוא מבין בדברים כאלה, והוא אמר לי על חִבְרָקָה, שהוא נפלא. אולי תחשוב, שהיא אשה סופרת? לא מְיִיה ולא מקצתיה! היא קדם כל-דבר אֶשֶׁת-לב, כאשר תראה זאת עוד מעט. עתה היא מחזקת בביתה ילדה אנגלית ומשפחה שלמה שלה; והיא עסוקה בהחזקת המשפחה הזאת.

– ומה זאת? מין מעשה-צדקה?

– בכל דבר רוצה להטות כלפי חובה. לא מעשה-צדקה הוא, כי-אם נדבת-לב. הנה היה להם מנהיג-סוסים אנגלי מפליא לעשות במקצוע שלו, אבל שוגה ביין. שכרותו העבירה אותו על דעתו, ואת דאגות בני-ביתו השליך אחרי גוֹ. אך אנה ראתה את עֵנְסֵם ותהי להם לישושה, ותדבק נפשה בעסקנותה זאת, ועתה כל מחסורם עליה. ולא בגאווה וברום-עינים היא נותנת להם את מחסורם, לא בדמות משען-כסף, כי-אם גם מלמדת היא בעצמה את הנערים ומכינה אותם להכנס לגימנסיה, ואת הנערה הקטנה אספה אל ביתה. אך עוד מעט ותראך בעיניך.

המרכבה נכנסה לתוך החצר, וספן ארקדייביץ צלצל בחזקה במבוא הפתח החיצון, ואצל המבוא עמדה עגלת-חרף.

ובלי שאל את המשרת, אשר פתח את הדלת, אם הגבירה בביתה, נכנס ספן ארקדייביץ אל הפרוודור, ולוין הלך אחריו, וכאשר הוסיף ללכת כן הוסיף לפקפק בלבו, אם טוב הדבר אשר הוא עושה, אם רע.

בפרוודור שם לוין עיניו בראי וירא כי פניו אֶדְמִים; אבל מבטח היה בעצמו, שאיננו שְׂכוֹר, ויעל אחרי ספן ארקדייביץ במעלות המקפוזת ויעותה. בהגיעם אל הפרוודור העליון שאל ספן ארקדייביץ את המשרת, אשר השתחוה לו במדה הראויה לאחד מהקרוכים אל הבית, מי אצל אנה ארקדייבנה. והמשרת ענה: האדון וֹוֶרְקֵיב.

– איפה הם?

– בחדר העבודה.

– ספן ארקדייביץ וְלוֹיִן באו אל חדר-האכל הקטן, שקירותיו ספונים לוחות-עץ כהים, ויעברו על היעריה הרכה אל חדר-העבודה הכהה למחצה, שרק מנורה אחת, מסֻבֶּקֶה בסֹבֶּךְ כהה גדול, האירה אותו. המנורה השניה שנמצאה בו, מנורת-קיר כִּרְקִיטִיבִית, פרשה אורה על ציור גדול, ציור תמונת אשה במלא קומתה, אשר שם עליו את עיני לוין. הוא הציור, אשר עשה מיכאֵלֹב באיטליה. ספן ארקדייביץ נכנס לפנים מִשְׁבֵּקַת-הפריחים, ובהכנסו נחבא קול האיש אשר דבר שם, וְלוֹיִן הסתכל בתמונה, אשר כמו פרצה לצאת מתוך מסגרתה לנגה האור הפרוש עליה, ולא יכול לזוז משם. הוא שכח איפה הוא ולא שמע מה שדברו בחדר ולא גרע עיניו מעל התמונה הנפלאה, לא ציור היה לפניו, כי-אם אשה חיה נחמדה למראה, ושערה שחור ומסתלסל, וכתפיה וזרועותיה חשופות, ועל שפתיה המִקְסוֹת בשפם דק וקלוש קִצִי בת-צחוק מתוך הרהורים עִמְקִים, והיא מבטת אליו בעיני גבורה וחבה, שהביאו אותו במבוכה. רק בדבר אחד נִפְלְתָה מאשה חיה: בין הנשים החיות לא היה אפשר למצוא יפת-מראה כזאת.

– שמחה אני מאד, – שמעה אנון פתאם קול מצדו, שנערך בלי כל-ספק אליו ולא אל אחר, קול אשה זו, שהסתכל ועין ביפעת תמונתה: אנה יצאה לקראתו מאחורי השבכה, ובאור הכהה שבחדר ראה לפניו את האשה המִצִּירֵת בעצמה, מִלְבֶּשֶׁת שלמה כזה, שגִנְיָם כְּהִלִּים שונים מערבים עליה. אמנם לא במצבה וברשמי-פניה, אשר מצא בה האמן והבליט בציוורה בשעתו, עמדה לפני לוין, אך בכל עו-יפיה, שנראה על אותו הציור. זִנְהַת החיצון היה חנות קצת מאשר על הציור, אבל כנגד זה הרגש בה נעם חדש, אשר לא נמצא בתמונה המִצִּירֵת.

י

היא עמדה לקראתו ולא הסתירה מלפניו את שמחתה על ראותה אותו. במנוחה זו, אשר פשטה לו בה את כף-ידה הקטנה, המלאה עוֹ, ותקרבהו אל וֹוֶרְקֵיב ותרמוזו על נערה אדמונית קטנה ויפה, אשר ישיבה שם ועשתה את שלה, באמרה עליה שהיא חניכיה, מצא לוין את המנהגים הידועים והחביבים לו של אשה מכנות מרום-עם-הארץ, שדרכה בכך להתנהג במנוחה ובמתינות קבועה.

– מאד מאד אשמח, – אמרה שנית, ובמלים הפשוטות האלה, שיצאו מפיה, מצא לוין חשיבות מִזְדָּחֵת לו. – אני ידעתיך והאתיך מכבר גם בגלל ידידותך עם סטיבה, גם בגלל אשתך... ימים מעטים מאד ידעתי אותה, אך בימים המעטים ההם הספיקה לעשות עלי רשם, אשר לא ימחה, רשם של פרח רך ונחמד, כן הוא, של פרח רך. והיא תהיה בקרוב לאם!

היא דברה בלשון חפשיית ומתונה, ומדי דברה העבירה עיניה לפעמים מְלוֹיִן אל אחיה, וְלוֹיִן הרגיש, שעשה עליה רשם טוב ולא רע, ומיד היה נוח

לו לשבת עמה, נוח ונעים, כאלו הכיר אותה מילדותו.

– אני ואיבן פטרוביץ' בחרנו לשבת בבית-עבודות של אלֶקְסִי, – אמרה אל סֶפֶן ארקדייביץ' בתשובה על שאלתו, אם יוכל לעשות, – בכונה, על-מנת לעשות פה, – ובשימה עיניה על לְוִין דרף שאלה, אם הוא מן המעשנים, הקריבה אליה את נְרִיתִי-הסגרות העשוי שריון-צב ותוצא מתוכו בפירוסה דקה.

– השלום לך היום? – שאל אותה אחיה.

– אין דבר. עֶצְבִי כבכל – עת.

– מלאכה נפלאה, האין זאת? – אמר סֶפֶן ארקדייביץ' בראותו את לְוִין נושא עיניו אל הציור.

– מימי לא רא תֶּסֶס ציור טוב מזה.

– ודומה הוא מאד, האין זאת? – אמר וורְקִיב.

לְוִין הסב עיניו מן הציור אל המְצִירֵת. זיו מְחַד הופיע על פני אנה ברגע שהרגישה את מבטו המכוּנָן אליה. לְוִין האדים, ובחפצו להסתיר את מבוכתו אמר לְשֶׁאלָה, אם זה ימים רבים לא ראתה את דריה אלכסנדרובנה; אך ברגע ההוא פנתה אנה אליו בדברים האלה:

– הנה דברנו עתה, אני ואיבן פטרוסיץ', על-אודות ציוריו האחרונים של וְשֶׁ'נְקֹב. הראית אותם?

– כן, ראיתי, – ענה לְוִין.

– אולם סלח-נא לי, כי לא נתתיך לדבר, הנה רצית לאמר...

לְוִין שאל אותה, אם זה ימים רבים לא ראתה את דולי.

– תמול היתה אצלי, היא מלאה חֶמָה על הגימנסיה בגלל גרישא. כמְדָמָה לי, שהמורה הִלְטִיני עשה לו עָל.

כן, ראיתי את הציורים; הם לא טובו בעיני ביותר, – חזר לְוִין לענין, שהתחילה אנה מדברת בו.

הפעם דבר לְוִין לא כמו שדבר לפני הצהרים ביום ההוא, לא עוד כאדם שפורע את חובו. בשיחה זו שבינו ובינה מצא חשיבות מְחַדָה בכל מלה. ונעים היה לו לְדַבֵּר עמה, ועוד יותר נָעַם לו לשמוע את דבריה.

והיא דברה לא רק בתם-לכב ובהשכל, כי אם בהשכל ובשפת-צנועים, כאלו נחשבו רעיוניה בעיניה לדברים ידועים מכבר, ורעיוני המדבר עמה – חדשות ונצורות.

הם דברו ברוח החדש שבאמנות וביצורים החדשים, שעשה אחד מאמני צרפת לכתבי-הקֶדֶש. וְוֶרְקִיב התאונן על האמן הזה ואמר, שהגיע בריאליותו לכלל גסות. לְוִין אמר, כי הצרפתים הרחיקו עד כה לנטות באמנות מטבעם של דברים יותר מכל העמים, ועל-כן גדול בעיניהם בידוד ערך התשובה אל הריאליות. מה שחדלו לְשַׁקֵּר הוא סמן לפיטיות בעיניהם.

מימי לא התענג לְוִין על-דבר חכמה שהוציא מפיו, כמו שהתענג על מאמרו האחרון הזה. פני אנה נהרו פתאם בהתבוננה ברעיון הזה, ותתן קולה בצחוק.

– אני צוחקת, – אמרה אנה – כמו שצוחקים למראה ציור בזמן שהוא דומה ביותר למְצִיר. מה שאמרת מתאים בדיוק לכל האמנות הצרפתית שבזמן הזה, גם לְצִירֵת, וגם לספרות, לכתבי וולא ודוקה וסיעתם. אבל אפשר, שכך דרכו של עולם, שבתחלה יוצרים צורות דמיוניות, דמות דברים, שלא היו ולא נבראו מעולם, ואחרי כל הנסיונות והצְרוּפִים, כשתקוץ כל נפש ביצור-הדמיון האלה, מתחילים להמציא תמונות קרובות יותר לטבע, תאר דברים כהויתם.

– זה נכון ונאמן – אמר וְוֶרְקִיב.

– באים אתם אפוא מן הקלוב? – אמרה אל אחיה. “כן, כן, זאת אשה נפלאה!” אמר לְוִין בלבו, ומבלי זכור את אשר לפניו, הביט אל פניה היפים והמלאים תנועה, אשר ברגע ההוא נשתנו פתאם. הוא לא שמע מה שאמרה בפנותה אל אחיה, אך השתומם על השנוי, שנדהה על פניה. בראשונה היו יפים כל-כך במנוחה שרחפה עליהם, ופתאם התחילו מביעים סקרנות מְשֶׁנָה וְחֶמָה וגאווה. אך דבר זה לא נמשך אלא רגע אחד, ואחרי-כן עצמה עיניה כזוכרת נשכחות.

– לו יהי כן, אך אין לאיש פה עסק בזה, – אמרה אנה ותפן אל הנערה האנגלית.

– צוי להביא את הַשָּׂה אל חדר-האורחים, – אמרה אנה אליה אנגלית.

הנערה קמה ותצא.

– העמדה בניסיונותיה? – שאל סֶפֶן ארקדייביץ'.

– יפה מאד. היא נערה בת-בינה וטובת-לב.

– הדברים יגיעו לידי כך, שתאהבי אותה יותר ממה שתאהבי את בתך.

– זה לשון-גברים. אין פחות ואין יותר באהבה. אהבתי היא ממין אחד וְלָהּ ממין אחר.

– ואני אומר לאנה ארקדייבנה, – אמר וְוֶרְקִיב, – כי אלו השתתפה באחד ממאה מסכום הָאָנְגְרִיָה, שהיא מכלה בחנוכה של אנגלית זו, בחנוך ילדי רוסיה, כי עתה הועילה והגדילה הרבה לעשות.

– אמר עלי מה שתאמר, ואני נסיתי ולא יכולתי. הגרף אֶלְקְסִי קירילוביץ' חָזַק את נְדִי (בבטאה תבות “הגרף אלְקְסִי קירילוביץ'” הביטה אל לְוִין בעיני שאלה ודאגה, והוא השיב לה במבט של כבוד והסכמה), הוא חָזַק את נְדִי לעסוק בעניני בית-הספר שבכפר ואני הלכתי פעמים אחדות. הנערות טובות ונחמדות, אך נפשי לא דבקה בעבודה הזאת. הנה דברת על אודות אָנְגְרִיָה, אבל אין אָנְגְרִיָה בלי אהבה, והאהבה מאין תמצא, בזמן שאינה באה מאליה. את הנערה הזאת אהבתי, ואינני יודעת בעצמי על מה.

לדברים האלה הביטה שנית אל לְוִין. גם בת-צחוקה גם מבטה הגידו לו, כי היא עורכת דבריה אך אליו, כי דעתו חשובה בעיניה וכי היא יודעת מראש, שהם מבינים איש את אשר בלב רעהו.

– אני מבין זאת היטב, – אנה לְוִין, – אין אדם עשוי לדבק בכל לבבו ובכל נפשו בענין בית-ספר ובכל אשר כזה, ואֶדְמָה, שמשמע זה מביאים מוסידי-צדקה האלה בכל מקום אך תועלת פחותה.

אנה שתקה ואחרי-כן חיכה ואמרה: – כן, כן הדבר. אני לא יכלתי מעודי לדפֶק בזה. אין לבבי רחב כל-כך, שאוכל לאהוב את כל הנערות המְנַקְלוֹת הנמצאות בבית-מחסה. מְנִי לא עלתה זאת בידי. כמה נשים כוננו להן מצב חברתי כלבבן על-ידי עסקנות זו. ועתה יקשה הדבר הזה ממני עוד יותר, – אמרה ותפן בפנים מביעים צער ותקנות-השתתפות אל אחיה, אך ברור היה, שדבריה ערוכים באמת לא אליו, כי-אם אל לְוִין, – גם עתה, כשאני נצרכת כל-כך לעבודה, אינני יכולה לעסוק בזאת. – ופתאם קמטה את מצחה (ולְוִין הכיר בה, שהיא מתרעמת על עצמה, על כי היא מדברת בעניניה הפרטיים) והתחילה משיאה לדבר אחר. – ידעתי על-אודותיך, – אמרה אל לְוִין, – כי אורח לא טוב אתה, ואני טענתי לך, כאשר יכלתי.

– ומה טענתך לי?

– על-פי מה שקבלו עליך טענתי לך. אך רצונכם לשתות כוס טה? – לדברים האלה קמה ותקח בידה ספר מלך בעור-זעפן.

– תניהו-נא לי, אנה ארקדייבנה. – אמר וורקוביב וירמוז על הספר. – ראוי הוא מאד לדפוס.

– לא, עוד יש בו להגיה ולתקן הרבה.

– אני הגדתי לו זאת, – אמר סטפן ארקדייביץ' אל אחותו וירמוז על ליון.

– ולא טוב עשית בזה. עבודתי הספרותית היא מיון הסלים הקטנים והפתוחים השונים, שהיתה ליוה מְרַצְלוּבָה מוכרת לי ממעשי-ידי הַאֲסִירִים. היא היתה מְמַנָּה על בתי-האסורים בחברה הזאת – אמרה אל ליון, – והאמללים האלה עשו נפלאות לענין המתניות וארץ-הרוח שנראו במעשי-ידיהם.

ועל-פי דבריה אלה ראה ליון בה, באשה הזאת, אשר מצאה חן עד-מאד בעיניו, עוד מדה טובה אחת: מלבד בינתה וטוב-טעמה ויפי-מראה הצטיינה גם בשפת-אמת, ולא חפצה להסתיר ממנו מאומה מְקִשִי-מצבה. הדבר יצא מפיה והיא נאנחה, ופניה סרו פתאם וכמו היו לאבן. בפניה אלה נפתח עוד יותר ומבראשונה, אבל שני גדול נראה עליהם. כל מה שהקבע בהם היה שלא ממין הרגשות הנעימים, המאירים פני בעליהם והזורעים אור-שמחה על סביבם, אשר מצא והביע בהם האמן בציור תמונתה. ליון הביט שנית אל הציור ואל תַאֲרָה באחזה ביד אחיה ובעברה עמו דרך הפתח הגבוה, ורגשות חבה וחמלה עליה באו בקרבו, רְגִשׁוֹת, אשר תָמָה עליהם בעצמו.

היא בקשה מאת ליון וורקוביב, כי יפנסו לחדר-האורחים, והיא נשארה בחדר-העבודה בחפצה לדבר עם אחיה. "על דבר הפטורים, על-אודות ורונסקי ומעשיו בקלוב, על-אודותי?" שאל ליון בלבו. השאלה, מה היא מדברת עם סטפן ארקדייביץ', הפריעה את מנוחתו בחזקה וכמעט לא הקשיב את הדברים, אשר ספר לו וורקוביב על-אודות מעלותיו של הסופר לילדים, אשר חִבְּרָה אנה.

בשעת שתייה הטה נמשכה השיחה הקודמת, הנעימה והחשובה בעיניו. מלבד אשר לא הֶצְרַחוּ אפילו רגע אחד לבקש ענין לְדָבָר בו, עוד הֶרְגֵשׁ, שלא יספיק כל אחד להביע את כל רוחו ושעוצרים במלים פה בנפש חפצה, כדי לשמוע מה שאחרים מדברים. וכל מה שנאמר שם, לא רק מה שאמרה היא, כי-אם גם מה שאמרו וורקוביב וסטפן ארקדייביץ', נהיה בעיני ליון לדבר גדול על ידי עיונה והערותיה.

ובעודו שומע ומקשיב את השיחה המעסקת, לא חדל אף רגע מהתבונן בה – גם ביפיה, גם בתבונתה ובהשכלתה, שהקבעו בדברים פשוטים ויוצאים מן הלב. אמנם הקשיב לדברי השיחה וגם השתתף בה בעצמו, אך לא חדל להרהר בה ובחיייה הפנימיים ויתאמץ להבין את רגשותיה. שופט קשה היה לה ליון עד הימים ההם, ועתה נהפך לבו בדרך הגיון מְשֻנָּה לזכותה ויצר לו עליה וידאג לה, פן לא יעמוד ורונסקי על סוף דעתה. בשעה האחת-עשרה, כאשר קם סטפן ארקדייביץ' ללכת, (וורקוביב הלך קדם לזה), נדמה לו לְלִיּוֹן, שבא שמה זה רגעי-מספר, ונגד רצונו קם ללכת גם הוא.

– שלום לך, – אמרה אנה אליו ותעצרהו בידו ותבט אל עיניו הבטה מושכת את הלב. – שְמַחָה אני מאד, כי נשבר הקרח, – אמרה ותוצא את ידו מידה ותקמט את מצחה.

– הגידה-נא לאשתך, כי אני אוהבת אותה כבראשונה וכי אם איננה יכולה לסלוח לי על מצבי זה, אני מברכת אותה, שלא תוכל לסלוח לי על זה לעולם. מי שלא נשא כל מה שנשאני אני, לא יוכל לסלוח לי, ומלשאת על זה ישמך-נא אלהים.

– הגד אניד לה, כן, הפל אניד... אמר ליון ופניו האדימו בדברו.

יא

"מה נפלאה ונחמדה ואמללה אשה זאת", אמר ליון בלבו בצאתו עם סטפן ארקדייביץ' אל האויר הקר.

ומה תאמר? הלא אמרתי לך, – אמר אליו סטפן ארקדייביץ' בראותו כי ליון נכנע גְלוּ מלפניה.

כן הוא, – ענה ליון בעודו שקוע בהרהורי-לבו, – אשה שאינה מצויה היא. לא רק נבונה, כי-אם גם אֶשֶׁת-לֵב נפלאה. צר לי עליה מאד!

– עתה יתן אלהים ויתקן הפל. זה אשר אמרתי, מעתה אל תדין את חברך, – אמר סטפן ארקדייביץ' בפתחו את דלת מרכבתו. – שלום לך, לא בדרך אחת נסע.

ליון בא הביתה ועד בואו לא חדל להרהר באנה ובכל השיחות הפשוטות ששח עמה, ויזכור את כל פרטי השנים שנראו על פניה, ומרגע לרגע הוסיף להשתתף בצערה ולנוד לה בלבו.

בבואו הביתה אמר לו קוזמא, כי שלום לקְרִינָה אלכסנדרובנה וכי לפני שעה קטנה יצאו אחיותיה לדרך, ומסר לו שני מכתבים. ליון קרא אותם בעודו בפרודור, כדי שלא להטריד את נפשו בהם אחרי-כן. מכתב אחד בא מסוקולוב פקידו הראשי. סוקולוב כתב לו, שאי-אפשר למכור את החטים, שאין נותנים יותר מחמשה רְבֵלִים וחצי, וכל הכסף אול ואין מוֹצֵא לקחת עוד. והמכתב השני היה מאחותו. היא הוכיחה אותו על כי עוד לא נעשתה בקשתה בבית-הפקידות.

"אם לא יתנו יותר, נמכור בחמשה וחצי", פתר מיד על נקלה, שלא כדרכו, את השאלה הראשונה, אשר עד העת ההיא היתה קשה בעיניו מאד. "מה מאד יטרדו בני-האדם פה כל היום", אמר בלבו על-אודות המכתב השני. נפשו ידעה, כי חטא לאחותו על כי לא עשה עד כה את אשר בקשה מאתו. "גם היום לא באתי אל בית-המשפט, אך היום לא הייתי פנוי באמת", ויגמור לעשות זאת ביום השני ויִלַךְ אל אשתו. בלכתו אליה חזר בלבו במהירות על כל מעשיו ביום ההוא, והנה כל המעשים ההם היו אך שיחות: דברים ששמע והשתתף בהם, וכל השיחות יחד היו בעיניו, אשר לא היה עוסק בהם מעולם, אֵלוֹ יֵשֵׁב בודד בכפר, ופה משכו את לבבו מאד. וכל השיחות ההן טובו בעיניו, רק שני דברים שאינם מְקַגְנִים למי מצא בהם. האחד מה שאמר על הדג הטרוף, והשני מה שנמצא איזה יסוד מזור ברגש הרחמים והחמלה שבו על אנה.

את אשתו מצא ליון עצובה ומתגעגעת. הסעודה, שסעדו שלש האחיות יחד, עלתה יפה ויכולות היו לבלות את השעות בשמחה רבה, אבל אחרי-כן התחילו מחכות לו, וזמן רב חכו והתגעגעו לָלוֹ, עד שנסעו שתי האחיות לבתיהן, והיא נשארה לבדה.

– ואתה מה עשית היום? – שאלה אותו ותבט אל עיניו, אשר ראתה בהן ברק מְיָחַד מעורר חשד. אכן כדי שלא להפריעו מספר הפל, הסתירה את קנתה לבחון את לבבו ותשמע בבת-צחוק של הסכמה ותזוק-ידיים בספרו לה מה שעשה בערב ההוא.

– אכן שמחתי מאד, כי פגשתי את ורונסקי. בפשטות ובלי התחכמות התהלכתי עמו. הלא תביני, כי מעתה אשתדל שלא לראותו עוד לעולם, אבל טוב לי שנהרס אותו הקיר המבדיל – אמר ליון ויזכור, שמתוך השתדלותו שלא לראותו עוד לעולם נסע מיד אל אנה, ויתאדם בזכרו זאת. – הנה אנהנו אומרים, כי המון-העם מרבה לשתות; אינני יודע, מי שותה יותר ממי, המון-העם או אנשי-מעמדנו; העם שותה אך ביום-הג, ואלה...

אך קיטי לא שתה את לכה לדין, עד-כמה שוגה העם ביון. היא ראתה בו שנתאדם, ותבקש לדעת מה זאת.

– ואיפה היית אחרי-כן?

– סטיבה פצר בי מאד לנסוע אל אנה ארקדייבנה.

וכאמרו זאת האדים עוד יותר ולא יסף עוד לפקפק בדבר, אם היטיב לעשות אם הֶרַע, כי הֶבֶר לו, שלא היה לו לעשות כן.

עיני קיטי נפקחו והבריקו שלא כדרכן לשם אנה, אך עוד התאפקה ותסתר-רוחה ותוליהכה שולל.

– אה! – ענתה על זה ולא יותר.

– בודאי לא יחר לך, כי נסעת; סטיבה בקש ממני וגם דולי חפצה בזה, – הוסיף ליון.

– הלילה לי, – אמרה קיטי, אך בעיניה ראה, שהיא מתאפקת, וכן, כי אות לא טוב הוא.

– היא אשה עדינה וטובה ואמללה מאד, – אמר ויספר לה על-אודותיה ויגד לה, מה שהיא עושה ומה שצותה אותו להגיד לה בשמה.

– בודאי אמללה מאד, – אמרה קיטי, כאשר פלה לדבר. – ממי קבלת מכתב?

הוא הגיד לה את דבר המכתב ויאמן לקול מדבר השוקט וילך לפשוט את בגדיו.

בשובו מצא אותה על הכסא, אשר ישבה עליו לפני צאתו. וכאשר נגש אליה, שמה עיניה עליו ותבך.

– מה זאת? מה? – שאל אותה, אף-על-פי שידע בעצמו מה זאת.

– הנה אהבת את האשה הרעה הזאת, כי הטתה את לבבך בכשפיה. בעיניך הכרתי זאת. כן הוא, כן! מה עתיד לצאת מזה? אתה הרבית לשנות בקלוב, שתית גם שוקת ואחרי-כן נסעת... אל מי? לא, נסעה מזה... מחר אפעה.

זמן רב לא יכול ליון להרגיעה. לאחרונה הודה לה, כי רגש החמלה יחד עם היין אשר בא אל קרבו העבירוהו על דעתו, ועל-כן נלכד בחבלי נכלי אנה, ויבטיקה להתרחק ממנה לימים הבאים, ורק בזה עלתה בידו להרגיעה. הדבר האחד, אשר הודה בו בלא לב ולב, היה, שבעסקו ימים רבים כל-כך במוסקבה אך בדברי שיחה ובאכילה ובשתייה מרבה, טרפה דעתו עליו. הם דברו עד שלש שעות אחרי חצות הלילה. ואך בשלש שעות השלימו במדה כזו, שיכלו להרדם.

יב

אנה שלחה את אורחיה ולא ישבה עוד, כי-אם התחילה הולכת בחדר הנה והנה. אף-על-פי שעשתה בערב ההוא כל אשר מצאה ידה (שלא מדעתה, כדרכה בימים האחרונים ההם עם כל הגברים הצעירים) להעיר רגש אהבה לה בלב ליון, ואף-על-פי שידעה, שעלתה זאת בידה, במדה שאפשר בכלל למשוך לב בעל-אשה ישר-דרך בערב אחד, ואף-על-פי שמצא חן בעיניה מאד (בכלל החלוק הגדול, שנראה לגברים, בין ורונסקי לליון, ראתה היא, בתור אשה, את הצד השוה שבהם, שבגללו אהבה קיטי גם את ורונסקי גם את ליון), חדלה כרגע להרהר בו, אחרי צאתו מן החדר.

רעיון אחד בנוסחאות שונות הציץ לה ולא הרפה ממנו⁵⁶ כל היום. "אם ככה רב פחי על אחרים, וגם על האיש הזה, הדבק בביתו באהבה רבה כזאת, מדוע הוא מצנן כל-כך בדרכיו אתי... אמנם לא מצנן ממש, אהבה הוא אותי, זאת ידעתי. אבל איזה חיץ חדש עומד עתה בינינו. מפני מה איננו בביתו כל הערב? הוא צוה עלי סטיבה לאמר לי, כי איננו יכול לעזוב את ישיבין, כי עליו לשמור את צעדי משתקו. האם ילד קטן הוא ישיבין? אך נאמינה-נא כי אמת הדבר. הן הוא איננו מוציא דבר-שקר מפיו לעולם. אבל יש עוד שמץ-דבר באמת הזאת. הוא שמח בבוא מקרה לידו להראות לי, כי יש לו עוד חובות אחרות. ואני ידעתי זאת ומודה לו, שכן הוא. אך למה לו להביא לי ראיות על זה? חפצו להוכיח לי, שלא מן הדין הוא, שתפגום אהבתו את חרותו. אך אני אין חפץ לי בהוכחות, כי אהבה חפצתי. הלא חייב הוא להבין מה קשו חיי פה במוסקבה. כלום אני חיה? לא חיה אני כי-אם מחכה לאחרית דבר, והיא הולכת ונדחית מיום ליום. ותשובה לא באה גם היום! וסטיבה אומר, כי איננו יכול לנסוע אל אלקסי אלכסנדרוביץ. ואני אינני יכולה לכתוב לו עוד. אינני יכולה לעשות מאומה, אינני יכולה לא לתקן ולא לשנות דבר, אני אך מתאפקת, מתכה, מוצאת לי משתקים חדשים – משפחת איש אנגלי, כתיבת ספר, קריאה מרבה, אך כל זה אינו אלא העקמה, מין מורפין הוא! חייב הוא לחמול עלי", דברה אל לבה והרגישה, כי דמעות חמלה על עצמה פורצות בעיניה.

ברגע ההוא שמעה את רעש קול-צלצולו של ורונסקי ותמח בחפזו את דמעותיה, ולא זאת בלבד אלא שישבה אצל המנורה ותפתח ספר לפנייה ותהי כשוקטת. היא רצתה להראות לו כי חרה לה על כי לא שב במועדו, אבל רק את חרוונה רצתה להראות לו ולא את יגונה, וביחוד לא טוב בעיניה, שיתעורר לקמלה עליה. היא רשאת לנוד לנפשה ולא הוא. היא לא בקשה מלחמות עמו, גם הוכיחה אותו על שאפו כזאת, אך על-כרחיה היתה לאשת-מלחמה.

– האם לא התגעגעת? – אמר ויגש אליה ברגש ובצהלה. – מה נוראה תאוה זו, תאות-המשקע!

– לא, לא, התגעגעתי וכבר הרגלתי, שלא להתגעגע. סטיבה וליון היו פה.

– כן, הם נועדו לנסוע אליך. ומה ליון בעיניך? – אמר וישב אצלה.

– הוא ישר בעיני מאד. הם יצאו מפה לפני רגעים מעטים. ומה היה לישיבין?

– היום הרויח בראשונה שבעה-עשר אלף, ואקרא לו ללכת, וכבר היה נכון לצאת אתי, אבל חזר אל משחקו והתחיל מפסיד.

– ולמה אפוא נשארת עמו? – שאלה ותתן עיניו⁵⁷ בו. פניה מלאו צנקה וקפדה. – הנה אמרת לסטיבה, כי תשאר-שם, על-מנת להוציא את ישיבין, וסוף-סוף הנחת אותו.

אבל צנה זו של איש ערוך לקרב נראתה גם על פניו.

– ראשונה, לא בקשתי מאתו לאמר לך דבר בשמי, והשנית, אין דרכי לךבר שקר. והעקר הוא, שרציתי להשאר ונשארת, – אמר ויקמט מצחו. – אנה, למה זה ועל מה? – אמר לה, כאשר גחן אליה ויפתח את ידו אחרי רגע אחד של שתיקה, בתקוותו, כי תשים את ידה לתוך ידו.

היא שמחה על פתיחה זו, שפתח בחבה. אך איזה יצר רע משנה לא נתן אותה ללכת בדרך לבה זה, כאלו על-פי תנאי המלחמה לא נתנה לה רשות לענותו שלום.

– בודאי כן הוא, חפצת להשאר ונתשאר. כל אשר תחפז תעשה. אך למה תאמר לי זאת? לשם מה? – אמרה ולבבה הלך הלוך נחם בקרבה. – כלום יש מערער על זכויותי? אכן רצונך לאמר, כי צדקת ממני. אקמ-לך.

לדבריה אלה נקפצה ידו, והוא גחן הצדה, ופניו הביעו עקשות יותר מבראשונה.

– לך הוא אך דרך עקשות, – אמרה אחרי הביטה אליו בעינים בוהנות, כאשר מצאה פתאם את הפניו הנכון למראה-פניו המרגיז את רוחה, – אכן עקשות היא. כל חפצך הוא אך לנצח במחלקת זו שביני וביניך, ולי... – ושנית באו בה רגשי חמלה על נפשה, ועוד מעט ונתנה את קולה בבכי. – אלו ידעת, מחלקת זו מה היא! בשעה שאני מרגשת, כמו ברגעים האלה, שאתה מתהלך אתי בשנאה, כן הוא, בשנאה ממש, אלו ידעת, הרגשה זו מה היא לי! אלו ידעת, מה קרובה אני לאסון נורא ברגעים האלה, ומה מאד אני ירצה, ירצה מפני עצמי! – וכאמרה זאת הספה פניה להסתיר את בכיה.

– אבל מה יש לך? – אמר בכך פחדו אל האיש העז אשר הביעה ויוסף לנטות אליה ויאחו בידי וישק לה. – מפני מה? האם אני מבקש לי שעשועי-אהבה מרוץ לביתי? האם אינני מתרחק מחברת-נשים?

– עוד זאת לי! – השיבה.

– אמרי-נא לי אפוא, מה לעשות לי להרגיע את רוחך? נכון אני לעשות כל אשר תאמרי, לבעבור ייטב לך, – אמר אליה, כי נכמרו רחמיו בראותו את צרות לבבה, – מה יפצור ממני לעשות, לבעבור הציל את נפשך מצרה ומיגון כזה?

– אין דבר, אין דבר! – אמרה אליו. – גם אני לא ידעתי: אם הוא פרי חיי-הבדידות או חלישות העצבים... אל-נא נדבר עוד בזה. הלא עוד לא ספרת לי על-דבר המרוץ, מה היה שם? – שאלה אותו ותתאמץ להסתיר את שמחתה על כי סוף-סוף גברה עליו בריב שפתיים.

ורונסקי בקש כי ישימו לפניו את לחם-הערב, ויחל לספר לה את פרטי המרוץ; אך גם בקול מדְּבָרוּ, גם במבטי עיניו, שהלכו והצטננו, ראתה והכירה, כי לא סלח לה על נצחונה וכי חזרה ונעורה בו אותה העקשות, אשר נלחמה עמו בגללה. הַצֵּהָ הָרָגְשָׁה בו יותר מבראשונה, וכמו נחם, כי נכנע מלפניה. והיא הבינה בזכרה את הדברים, אשר הכניעה אותו בהם, מה שאמרה: "קרובה אני לאסון נורא ויראה מפני עצמי". כי דברים כאלה הם כלי-נשק מספן, שאין להשתמש בו שנית; גם הרגישה, כי יחד עם האהבה, אשר קשרה את נפשותיהם אחת בחברתה, נשלחה רוח רעה ביניהם, רוח ריב ומדון, אשר לא יכלה לגרשה מלבן, ועוד פחות מזה – מלבה.

אין דרכי-חיים, שאין אדם יכול להתרגל בהם, וביחוד בזמן שהוא רואה, שכל חבריו ובני סיעתו הולכים בהם. לפני שלשה חדשים לא היה לְוִין מאמין כי יוכל להרדם במנוחה, אם ינהג כמו שנהג ביום ההוא; כי-אם יחיה חיים בלי-מטרה ובלי-סדרים ויבזבז יותר מאשר תשיג ידו וישתה לשכרה (כנוי אחר לא מצא למה שנעשה בקלוב) ויתנהג בבידיות חסרת-טעם עם האישי, אשר אהבה אותו אשתו לפניו, ויסע נסיעה חסרת-טעם עוד יותר אל אשה, אשר השחיתה את דרכה עד לאין-מרפא, וגם יט לבו אחרי האשה הזאת וידאבי בזה נפש אשתו, – עוד יוכל אחרי כל אלה להרדם במנוחה. אבל נפשו פְּיָפָה, ורַב הַלִּילָה בלה בלי-שְׁנָה, ויין רב בא אל קרבו ועל-כן נפלה עליו תרדמה עזה ושנתו הרבה לו.

בחמש שעות בבקר נעור לקול חריקת דלת הַפְּתָחָה, ויקפוץ ויפן כה וכה. קיטי לא נמצאה על משכבה אצלו. אך מאחרי המחיצה נראה אור עובר ממקום למקום, וקול צעדיה בא באזניו.

– מה זאת? ... מה? – שאל בעודו חצוי ממנמם – קיטי! מה לך?

– אין דבר, – אמרה ותצא אליו מאחרי המחיצה ונר בידה. – הֶקְלִיתִי קצת, – אמרה אליו ותחַךְ חיוך נעים מאד וכב הכוונה.

– מה זאת? הבאה העת? באה? יש לשלוח, – אמר בבהלה ויחל ללבוש את בגדיו בחפזון.

– לא, לא, – אמרה בחיוך ותעצרהו בידה, בודאי אין דבר. אני אך הֶקְלִיתִי מעט. ועתה גם זה עבר.

כה אמרה ותגש אל המטה ותכבה את הנר ותשכב ותלום. אף אמנם חשודה היתה בעיניו שתיקתה זאת, אשר דמתה לעצירת-נשימה, וחשודות עוד יותר היו הבעות החבה היותר וההתרגשות, שנראתה בה בצאתה מאחרי המחיצה ובאמרה לו: "אין דבר", אך נפשו עיפה מאד, וְשָׁנָה חֲטָפְתָהּוּ כרגע. רק אחרי-כן זכר את נשימתה העצורה ויבן, מה שהגה לבה היקר לו בשכבה אצלו בעת ההיא בלי-נוע שֶׁכָּב וּפְחוֹת לְמֵאוּרֵעֵה הגדול שבכל דברי-ימי אשה. בשבע שעות נגעה ידה בכתפו ותלחש לו בלאט באזנו וייקץ. היא כמו פסחה על שתי הסעפים, צר היה לה להעירו משנתו ונפשה אֲוָתָה לְדַבֵּר עִמוּ.

– אל תירא, קוסיטיא. אין דבר. אך כמִזְמָה לי ... יש לקרא לְלִיזְבֵּטָה פֶּטְרוֹבְנָה.

הנר הֶדְלַק שנית. קיטי ישבה על המטה ובידיה החזיקה את מעשה-הסריגה, אשר עסקה בו בימים האחרונים.

– אל-נא תירא, אין דבר. אני לא אירא מאומה, – אמרה, בראותה את פניו המלאים פחד ובעתה, ותלחץ את ידו אל לבה ואחרי-כן אל שפתיה.

הוא נתר ממקומו בחפזון וישָׁם עליו את מעילו הביתי, מבלי דעת נפשו ומבלי גרוע עיניו ממנה, ויעמוד ולא חדל להביט ולהתבונן בה. אף אמנם ידע, כי עליו ללכת מיד, אך לא יכול לזוז ממבט עיניה. מי כמוהו אהב את פניה וידע את הרשום עליהם ואת מבטיה, אך כזאת לא ראה בה מעולם. מה נתעב ונורא היה בעיניו לְעִמְתָהּ, בזכרו את דאבון-נפשה בערב ההוא ובהתבוננו במראיה ברגע-הפֶּקֶדֶר! הֵם! פניה המסמקים והמעִטְרִים בשערה הרך, אשר הציץ מתחת לצניף-הלילה שעל ראשה, נהרו באור-שמחה ורוח-גבורה.

בכל עת היתה קיטי רחוקה מאד מדרכי התחששות והתחפשות, ואף-על-פי-כן השתומם לְוִין על מעלת מדותיה, אשר נגלתה לפניו ברגעים ההם, כשהוסרו פתאם כל החתולים, וכל טהרת רוחה הזהירה בעיניה. ובתמימותה זאת ובכל מערומי רוחה נראתה היא בעצמה, האשה האהובה לו, כמו שהיא, עוד יותר מבראשונה. היא הביטה אליו בבת-צחוק; אבל פתאם רעדו גבות-עיניה ותרם ראשה ותגש אליו בחפזון ותאחז בידו ותִּלְחֹץ אליו בכל גויתה, ונשימתה החמה אפפה אותו. חבלים באו עליה, והיא כמו התאוננה לפניו על חבליה, וברגע הראשון נדמה לו, כפי מה שהֶרְגֵל, כי הוא האשם בדבר. אבל חבה יתרה נשקפה מעיניה ואמרה לו, כי לא רק אין בלבה עליו, כי-אם גם אוהבת היא אותו אהבה מְיֻחֶדֶת בגלל מכאוביה אלה. "אם לא בי האשם, מי הוא אפוא האשם בדבר?" אמר בלבו שלא בכונה, ונפשו אותה למצא את הגורם האמיתי, את עושה הרעה, ולהשיב לו כפעלו, אך לא נמצא לו גורם כזה. היא נשאה מכאובים ותתאונן עליהם ותתגאה בהם, גם שמח שמחה עליהם והביבים היו עליה. הוא ראה, כי דבר יפה נעשה בה בנפשה פנימה, ולא ידע מה הוא. הדבר היה למעלה מבינתו.

– שלחתי לקרוא לאמי, – אמרה לו; – ואתה מהרה וְלֶךְ וקרא לְלִיזְבֵּטָה פֶּטְרוֹבְנָה ... קוסיטיא! ... אין דבר, כְּנֶחַלִּי, – אמרה ותסר מאצלו ותצלצל.

– עתה לך-לך, הנה פֶּשֶׁה באה. אך שלום לי.

ולתמהונו ראה לְוִין, כי לקחה את מעשה-הסריגה, אשר הביאה בלילה אל חדר-משכבם, ותוסף לסרוג.

בשעה שיצא לְוִין בפתח אחד שמע את קול הנערה המשרתת נכנסת בפתח השני, ויעמוד מאחרי הדלת וישמע את קיטי מצוה בפרטות את הנערה על-אודות המעשים אשר עליה לעשות ומְסִיעָה עמה יחד את המטה.

הוא לבש את בגדיו, ובשעה שאסרו את סוסי – ומרכבות שכירות עוד לא נמצאו בחוצות – חזר ונכנס במרוצה לחדר-משכבו, ונדמה לו, שלא על קצות אצבעות-רגליו הלך, כי-אם על כנפים עף ונכנס. שתי נערות העבירו בהשתדלות מְרֻבָּה איוו חפצים ממקום למקום בחדר-המשכב, וקיטי הלכה הלך וסרוג בידים מהירות ותצו את הנערות ונתרן את המעשה אשר עליהן לעשות.

– כרגע אסע אל הדוקטור. כבר נסעו לקרא לְלִיזְבֵּטָה פֶּטְרוֹבְנָה, אך סור אסור אליה גם אני. אולי תצטרכי עוד לְנֶכְרֶךְ? כן, האסור עוד אל דולי?

היא הביטה אליו, ונפר היה בה, שלא שמעה את חבריו.

– כן, כן, לך-לך, – אמרה בחפזון ותקמט מצחה ותנופף ידה אליו.

הוא יצא את חדר-האורחים, ופתאם נשמעה מחדר-המשכב אנהג מתוך כאב, והאנהג נפסקה מיד, ויעמוד מלכת, וזמן רב לא יכול להבין מה זאת.

"הקול קולה", אמר אל לבו וישם ידיו על ראשו וירד במרוצה.

– אָל-נָא, רַחֵם-נָא! סִלַּח-נָא, הוֹשִׁיעָה-נָא! – קרא פתאם דברים שנפלו לתוך פיו. ולא בפיו ובשפתיו לבד בטא את הדברים האלה, אף-על-פי שלא היה מן המאמינים. ברגע ההוא ידע, שלא רק ספקותיו, כי-אם גם המסקנה המקבלת בלבו, שאי-אפשר לאדם להאמין על-פי סברות הגיוניות, אינה מעכבת בידו כלל מלפנות אל האלהים. כל סברותיו ופקפקיו טרו מלבו ברגע ההוא כאבק פורה. אל מי יפנה, אם לא אל אשר בידו – כפי מה שהרגיש – גם הוא, גם נפשו, גם האבתו?

סוסו עוד לא נאסר, אך הוא הרגיש, כי כל כחו אתו ובינתו, במה שעליו לעשות, צלולה ביחוד, וכדי שלא לבלות רגע אחד לריק, לא חכה למרכבתו וילך ברגליו ואת קוזמא צוה לנסוע אחריו ולהשיגו.

בפנת הרחוב פגע במרכבת-לילה שכירה, שנסעה בחפזון. זאת היתה עגלת-חֶרֶף קטנה, ובה ישבה לְיִזְבֵּטָה פֶּטְרוֹבְנָה באדרת קטיפה ומטפחת חבושה לראשה. "תודה לאל, תודה לאל!" אמר בשמחה בכיורו את פניה הקטנים והצְּבָבִים, אשר בשעה ההיא הביעו פֶּבֶד-ראשו וגם קפדנות במדה מְרֻבָּה, ולא אבה לעצור את המרכבה, ויָשָׁב אחרו וירץ עמה יחד.

– אך זה כשתי שעה? ולא יותר? – שאלה אותו. – את פטר דמיטרייביץ' תמצא בביתו, אך אל תֶאָץ בו. גם קח אֲפִיוֹן באפתיקה.

– על דעתך אפשר שתהי אחרית טובה? רחם-נא והושיע-נא, אָלִי! – אמר לְוִין בשפתים מהירות, וברגע ההוא ראה את סוסו יוצא מן השער,

הדוקטור לא קם עוד משנתו בבוא ליון אליו, ומשרתו אמר, כי "האדון שכב בשעה מאחרת וצוה עליו, שלא יעירוהו, אבל מהרה יקום". המשרת נקה את שפופרות-הזכוכית של המנורות, ולפי הנראה, עסק בזה בהשתדלות מרובה. שקידה יתרה זו, ששקד המשרת על נקוי השפופרות, וקרירות-דעתו לענין המעשה שבבית ליון, הרגיוהו קצת בראשונה, אך כרגע השיב אל לבו ויבן, כי איש זולתו איננו יודע ואיננו חייב לדעת את רגשותיו, וכי בגלל זה עליו להשתדל ביותר, שיהיו כל מעשיו במתינות, בחשבון ובאמץ-לב יחד, עד שיפרוץ פריצים בחומה זו של קרירות-הדעת ויגיע אל מטרותיו. "בלי פיזיות ובלי התמהמהות" אמר ליון אל לבו והרגיש, כי כחו וכשרונו להתבונן היטב במה שיהיה עליו לעשות הולכים וחזקים.

כאר הגד לו, כי הדוקטור עוד לא ירד ממשכבו, בחר לו מכל העצות אשר עלו במחשבתו את העצה הזאת: קוזמא יסע אל דוקטור אחר ופתקה בידו, והוא בעצמו יסע אל האפטיקה לקחת אופיון, ואם לא יקום הדוקטור גם בשווי מהאפטיקה, יטה את לב המשרת לשחד או בחזקה – אם לא יאות לו – לעורר את הדוקטור ויהי מה.

באפטיקה חתם הפרוביוור, איש דל-בשר, קופסת-אָקָה בפתקה בעד רֶכֶב אחד, אשר המתין שם, וגם הוא התנהג בקרירות-דעת כאותו המשרת בשעה שנקא את השפופרות, ואופיון מאן לתת. ליון נשמר ברוחו מן הפיזיות ומן הרתחנות ויקרא בשמות הדוקטור והמילדת ויגד לו, לשם מה הוא מבקש אופיון, וידבר על לבו לתת לו את שאלתו. הפרוביוור נועץ אשכנזית עם איש, אשר נמצא מאחרי המחיצה, וכאשר השיב לו אותו האיש תשובת הסכמה, לקח בקבוק קטן ומשפך ניצק מעט מעט מבקבוק גדול אל הקטן וידבק פתקה ויחתום את פי הבקבוק הקטן מבלי שים לב לבקשות ליון, אשר בקשהו להחלוד, ואחרי-כן רצה עוד להליט אותו בנֶגֶר כנהוג. זאת לא יכול עוד ליון לנשוא ויחטוף מידו את הבקבוק הקטן ויצא במרוצה אל אחרי דלתות-הזכוכית הגדולות. הדוקטור עוד טרם יקום והמשרת עסק בפרישת הריעה על הקרקע ולא אבה לעורר את אדונו. ליון הוציא שטר בן-עשרה בלי פיזיות ויתן לו ויאמר לו במלים ממשכות, אבל גם בלי זמן לריק, כי פטר דימטרייביץ' (מה גדול ורם נהיה בעיני ליון פטר דימטרייביץ' זה, שקדם לכן לא היה שם לב אליו!) הבטיח לבוא מיד בכל שעה שיקראו לו, כי בודאי לא יחר לו וכי על-כן יבקש מאתו, שיעוררהו כרגע.

המשרת נאות לו ויעל אל המדור העליון ויתן לליון לבוא אל חדר-הקבלה.

ליון שמע מאחרי הדלת את הדוקטור משתעל ומהלך ורוחץ ומדבר. שלשה רגעים עברו, ובעיני ליון היו כשעה תמימה ויותר, ולא יכול לחכות עוד.

פטר דימטרייביץ', פטר דימטרייביץ'! – התחיל מדבר תחנונים אל מול הדלת הפתוחה. – בשם אלוהים, סלח-נא לי. אבואה-נא אליך בטרם תגמור. זה לי יותר משתי שעות.

– כרגע, כרגע! – ענהו קול מן החדר, וליון שמע, כי הדוקטור השיב לו בקול-גחך, וישתומם למשמע אזניו.

אך לרגע אחד אבואה-נא.

– כרגע.

עוד שני רגעים עברו עד אשר שם עליו הדוקטור את נעליו, ועוד שני רגעים עד אשר לבש את בגדיו וסרק את ראשו.

– פטר דימטרייביץ'! – הוסיף ליון לתנן את קולו, אך באותו הרגע יצא אליו הדוקטור מֶלְבֶש וסרוק-שער. "אין יראת-חטא באנשים האלה" אמר ליון בלבו. "אנחנו אובדים, והוא מיטיב את ראשו!"

– פֶקֶר טוב! – אמר אליו הדוקטור ויפשוט ידו לו וכמו נתפון להקניטו במנוחתו. אל-נא תמהר. מה נשמע?

ליון התחיל מספר בדיוק ובכרור-דברים כפי האפשר את כל פרטי מצב אשתו, פרטים אין חפץ בהם, ובספרו הפסיק לרגעים את דבריו בבקשות מהדוקטור, שיסע עמו מיד.

– אל-נא תמהר. הלא אינך יודע מה לה. ברור לי, שאין צורך בי, אלא שהבטחתי, והריני נכון לבוא. אך אין להחפז. שבה-נא; רצונך לשתות כוס קהה?

ליון הביט אליו ושאלהו בעיניו, אם לא מהתל הוא בו. אך הדוקטור לא התל בו ולא עלתה כזאת על דעתו.

– ידעתי, ידעתי, – אמר הדוקטור בבת-צחוק על שפתיו, – גם אני בעל-אשה; אך ברגעים האלה אין כמוני, בעלי-הנשים, נְקָלִים ושפלים. הנה מתרפאה אצלי אשה אחת, שבעלה בורח מדי פעם בפעם בשעת לזתה אל אָרְת-סוֹיִו.

– אבל מה דעתך, פטר דימטרייביץ'? התדמה, כי אפשר שיגמר בשלום?

– על-פי כל הפרטים נראה, שיגמר בשלום.

– ובוא תבוא מיד? – אמר ליון ויבט בזעם אל המשרת, אשר הביא את הקהה.

– בעוד שעה אחת.

– חלילה לך מאלהים!

– אשתה-נא לפחות את כוס הקהה שלי.

הדוקטור התחיל שותה ושניהם שתקו.

– והטורקים גִּפְּיִים מכה רבה. הלא קראת את הטלגרמה האחרונה. – אמר הדוקטור בלעסו את הגלוסקה.

– לא, נלאיתי הכיל! – אמר ליון ויִתֵּר ממקומו, – בעוד רבע שעה תבוא אפוא?

– בעוד חצי-שעה.

– בהן-צדק שלך?

כשוב ליון הביתה נפגשו הוא והנסיכה הזקנה ויחדו נגשו אל דלת חדר-המשכב, דמעות נראו בעיני הנסיכה וידיה רעדו. כראותה את ליון חבקה אותו והתחילה בוכה.

ומה תאמרי ליִנְבֶטָה פטרובנה, מחמד-נפשי? – אמרה ותאחז ביד ליִנְבֶטָה פטרובנה, אשר יצאה לקראתה בפנים מלאים אורה ודאגה יחד.

– הפל כִּתְּקוֹנוֹ, – אמרה המילדת, – דברי-נא על לבה ותשכב, וירוח לה מעט.

מהרגע אשר הקיץ ליון והבין מה שנהיה, הכין את נפשו לשאת ולסבול את אשר יוטל עליו בלב אמיץ, מבלי חשוב מחשבות הרבה ומבלי התאמץ לדעת את הבאות מראש, לשים מחסום לכל רעיוניו ורגשותיו, להזהר מהביא את אשתו לידי חלישות-דעת ולהשתדל אך להרגיעה ולחזק את ידיה. על-פי מה שאמרו לו לענין אריכות-חלי-הלדה, קבל עליו למשול ברוחו כחמש שעות, מבלי התיר לעצמו בשעות האלה גם לשאול בלבו, מה תהא אחריה דבר זה, ונדמה לו, כי הוא נסיון שיוכל לעמוד בו. אך כאשר בא מבית הדוקטור וזוהר וראה את מכאוביה, הרבה לקרא "אל-נא,

סלח-נא, הושיעה-נא!" ולהאנח במרירות ולשאת עיניו למעלה. גם התחיל דואג ומתְנַרְא, שלא יוכל להתאפק, כי אם יתן קולו בבכי או ינוס ויצא החוצה. ככה גדלו מצוקות נפשו ועוד לא עברה אלא שעה אחת.

אבל אחרי השעה עברה עוד שעה אחת ואחריה גם שנית ושלישית עד כל חמש השעות, אשר שם לו לגבול אחרון לארץ-רוחו, והמצב לא נשתנה עוד במאום, והוא-אך נשא וסבל, מבלי יכלת לעשות דבר חוץ מזה, ובכל רגע חשב, שהגיע לקצה גבול ארץ-רוחו ושעוד מעט ויקרע לבו מהמון-רחמיו עליה.

אבל עברו עוד רגעים הרבה ושעות על שעות ומצוקותיו ואימותיו, אשר נפלו עליו, הלכו הלוך וגדלו, הלוך וחזק.

כל תנאי-החיים, שאי-אפשר לאדם לשער דבר בלעדיהם, היו לאין בעיניו ליון. הכרת מדות-העת אבדה ממנו. יש אשר יִכְאוּ לו רגעים כשעות תמימות – הם הרגעים, אשר בהם קראה לו אליה והוא החזיק בידה המְקֵסָה זעה, אשר פעם תִּלְחֹץ בכח גדול ופעם תהדפנו מאצלה – ויש אשר יחשוב שעות לרגעים. כאשר בקשה לִינְבֵטָה פטרובנה מאתו, כי ידליק נר מאחורי המחיצה האספמית, ונדע לו, שעברה השעה החמישית, היה הדבר לפלא בעיניו, ואילו אמרו לו, כי אך השעה העשירית בפקר היא, לא היה מתפלא יותר. וכאשר לא ידע להעריך את מהלך העת, כן לא ידע גם את מקומו איפה הוא. הוא ראה את פניה הבורעים, אשר פעם הביעו תמהון ומכאוב ופעם צחקו והביעו תנחומים לו. גם את הנסיכה ראה והנה היא אֲדָמָה וסוערת, ומחלפות-ראשה הלבנות פרועות ודמועות בעיניה, והיא מתאמצת לבלוע את דמעותיה ונושאת בשרה בשניה; גם את דולי, גם את הדוקטור המעשן פפירוסות עבות, גם את לִינְבֵטָה פטרובנה אשר פניה הביעו אִמְץ וְעוֹ וְתִקְוָה טובה, גם את הנסיך הוקן, אשר התהלך בחדר בפנים זועפים. אך לא ידע, איככה באו ויצאו ואיפה הם. הנסיכה הוקנה היתה פעם בחדר-המשכב עם הדוקטור, פעם בחדר-העבודה, אשר פתאם לפתע נראה בו שלחן ערוך, ופעם ראה, כי לא היא היתה זאת, כי-אם דולי. אחרי-כן זכר ליון, כי נשלח ללכת אל אחד המקומות. פעם אחת שלחו אותו להעביר שלחן וְדָרְגָשׁ מִמְקוֹם למקום. היא עשה זאת בהשתדלות מְרָבָה, בחשבו, כי העבודה הזאת נחוצה לה, ורק אחרי-כן נודע לו, כי בזה הכין משכב לעצמו. אחרי-כן שלחו אותו אל חדר-העבודה לשאול את הדוקטור דבר. הדוקטור השיב על שאלתו והתחיל מדבר בפרעות אשר היו במועצת-העיר. אחרי-כן שלחו אותו אל הנסיכה אל חדר-המשכב לקחת משם את צלם המשיח האֲפוֹד בֶּאֱפוֹד-כֶּסֶף מִצָּפֶה זהב, ובשביל זה טפס ועלה עם משרתת זקנה ממשרתות הנסיכה על ארון קטן, ובעשותו הנה והנה שָׁבַר את הפנס שעל-יד הצלם, והמשרתת השתדלה להרגיע את רוחו וגם על-דבר אשתו גם-על-דבר הפנס הנשבר, והוא הביא את הצלם ויעמידהו למראשותיו קיטי ויתקעהו ויתוקהו מאחרי הקְרִים. אבל איפה, באיזה שעה ויום ובשביל מה נעשה כל זה, לא ידע ולא הבין. וכן לא הבין, מדוע אחזה הנסיכה בידו ותבט אליו בחמלה ותבקש מאתו להִקְרַע ודולי דברה על לבו, כי יואיל לאכול, ותוציאיו מן החדר, וגם הדוקטור הביט אליו בכבד-ראש כמשתתף בצערו וְיִגָּשׁ לוֹ נִטְפֵי-סִמִּים.

הוא ידע והרגיש אך דבר זה, כי מה שנעשה לעיניו ביום הזה דומה למה שנעשה לפני שנה אחת בבית-המלון שבעיר הפלכית אצל המטה אשר מת עליה ניקולי אחיו. אך שם היה דבר-אָבֵל, ופה – דבר-שִׁמְחָה. אבל גם האָבֵל הוא גם השִׁמְחָה הזאת היו מחוץ לכל מנהגי העולם התדירים, ודמיונם כפרצים בחיים התדירים, כפרצים, שאיזה דבר נשגב נשקף בעדם. שני המקרים האלה נהיו ככבודות וְכִתְּוִלִים, ובשניהם הגביה נפשו עוף אל החיון הנשגב, שנראה לו בעד הפרצים, והגיעה בארץ פלא אל רום מדרגה, אשר נצפנה מלפניה עד העת ההיא ואשר לא יכלה בינתו ההגיונית להגיע אליה אף היא.

“סלח-נא והושיעה-נא”, אמר בלי הפוגות, ולבו ידע, כי הוא פונה אל האלהים כפשוטו של דבר, בְּאִמּוֹנָה וּבְבִטְחוֹן, אשר היו בו לפניו בקראו אל האלהים בילדותו ובראשית ימי-נעוריו ואשר חשב עליהם זה ימים כבירים, כי רזו לרחוה לעולם.

בכל השעות ההן שלטו בו שני יִצְרִים שונים זה מזה: אחד – שלא בפניה, בהתייחדו עם הדוקטור, אשר עָשָׂן פפירוסולת עבות זו אחר זו וקבה אותו בקצה כוס-הֶאֱפֵר המלא, עם דולי ועם הנסיך, במקום שנשאו ונתנו בלחם-הצהרים, בפוליטיקה או במחלתה של מריה פטרובנה, והוא שכח לגמרי רגע אחד את כל אשר יעשה ויהי כְּנֶעוֹר משנתו; והיצר השני שלט בו בפניה, בעמדו למראשותיה, ששם הָשִׁב לבו להקרע מהמון מעיו ורחמיו, ויהי עומד וקורא אל האלהים ולא נתן צְמִי לנפשו. ובכל פעם אשר הגיע אליו ברגעי שכחתו קול-צַעֲקָה מחדר-המשכב, גבר עליו הרגש המְשֻׁנָּה, אשר תקפהו בתחלה: בכל פעם קפץ לקול-צַעֲקָתָה וירץ אליה להצטדק ובשעת מרוצתו זכר, כי לא בו האָשָׁם, וישם לבו להגן עליה ולעזור לה. אך בהביטו אליה חזר וראה, כי לא יוכל לעזור לה, ואימה נפלה עליו, והתחיל קורא: “סלח-נא והושיעה-נא”. ושני היצרים האלה הלכו הלוך וחזק משעה לשעה: שלא בפניה חזקה מנוחתו וישפִּקָה לגמרי, ובפניה חזקו מכאוביו, – וגם מכאוביה בעצמם חזקו משעה לשעה יחד עם הכרתו, שאין בידו לעזור לה במאום, וְיִתֵּר מִמְקוֹמוֹ ויאמר לנוס, וירץ אליה.

יש אשר תרבה לקרא לו, ואז יתלה את כל הקולר בה; אך למראה פניה הצוחקים והמלאים סבלנות ולקול דבריה באמרה לו: “מה מאד הוגעתך” יתן תפלה באלהים; אך בזכרו את האלהים יחזור ויבקש רחמים וסליחה.

טו

הוא לא ידע, אם שעה מאַחֲרָת היא אם קִדְמָת. הנרות הגיעו קֶלֶם עד קצם. דולי באה לפני רגע אחד אל חדר-העבודה ותייעץ את הדוקטור בלשון-בקשה לשכב מעט, וְלִיּוֹן ישב ישמע את ספורי הדוקטור על-אודות מגניטיוזר רמאי והסתכל בֶּאֱפָרָה של הפפירוסה שבידו של זה. הדבר היה ברגעי המנוחה והשכחה; כל אשר קרהו נשכח מלבו, ויקשב את אשר ספר לו הדוקטור וגם הבין את דבריו, ופתאם נשמעה צַעֲקָה גדולה, אשר עוד לא שמע ליון כמותה. הצַעֲקָה ההיא היתה אֲזָמָה כל-כך, שְׁלִיּוֹן גם לא קפץ ממקומו, ואך עצר את נשימתו וישם עיניו דרך שאלה ובהלה על הדוקטור. הדוקטור הטה את ראשו הצדה ויקשב ויתִיךְ כמסכים ומשבח. כל מה שנעשה מסביב היה מְשֻׁנָּה כל-כך בעיני ליון, שלא השתומם על דבר עוד. “בדואי כך צריך להיות”, אמר בלבו ויוסף לשבת. “מי צַעֵק צַעֲקָה זאת?” שאל בלבו אחרי-כן ויקם וירץ על קצות אצבעותיו אל חדר-המשכב ויעבור אצל לִינְבֵטָה פטרובנה והנסיכה ויתיצב על מקומו למראשותיה אשתו. הצַעֲקָה נפסקה, אך איזה שני נהיה בכרור. מה נשתנה שם, לא ראה ולא הבין וגם לא רצה לראות ולהבין. אך על פני לִינְבֵטָה פטרובנה ראה זאת: פניה היו זועפים ולבנים, אבל מלאים אִמְץ כבראשונה, אף-על-פי שלחיה רעדו מעט ועיניה כוננו בדאגה על קיטי. ופני קיטי הבורעים והמביעים כאם אנוש היו מְכֻנְנִים אליו ומחפשים את מבטו, וקִנְצָת-שֵׁעַר דְּבָקָה בהם, בועה אשר כסתה אותם. ידיה המוקְמוֹת והמוזיעות נכונו לקראת ידיו וכאשר אחזה בהן את ידיו הקרות לחצה אותן אל פניה.

– אל-נא תסור מזה, אל תסורה! אני לא אירא, לא אירא! – אמרה בחפזון. – אמי, קח-נא את העגילים, כי למכשול הם לי. ואתה לא תירא? מהרה, מהרה, לִינְבֵטָה פטרובנה...

דבריה יצאו תכופים מפיה, ורצונה היה לִחְדֹךְ, אך פתאם התקלקלו פניה ותהדפנהו מאצלה.

– לא, לא, נורא הוא! מות אמות! לֶךְ, לֶךְ! – צַעֲקָה בקול גדול ועוד הפעם נשמעה אותה הצַעֲקָה האֲזָמָה.

ליון שם ידיו אל ראשו וירץ ויצא מן החדר.

– אין דבר, אין דבר, הפל כתקונו! – אמרה אליו דולי מאחרי, בצאתו.

אך הוא לא יכול לשית את לבו לאשר יאמרו לו; ברור היה בעיניו, כי אבדה כל תקוה, ויעמוד בחדר הסמוך וראשו נשען על הקיר, וקול ילל ובהם, אשר לא שמע כמותו מימיו, בא באזניו, ונפשו ידעה, כי הקול קול קיטי, אשר לא תִקְשַׁב בחיים עוד, לראות את הילד העתידי להנלד לא חשקה נפשו זה כבר, ועתה היה לשונא לילד הזה. גם בחייה לא חפץ עוד, ובלבד שיעברו המכאובים הנוראים האלה.

– דוקטור! מה זאת אפוא? מה זאת? אֵלֵי אֵלֵי! – אמר ויאחו ביד הדוקטור, שנכנס לחדר ההוא.

– הקץ בא, – אמר הדוקטור, ופניו הביעו כבד ראש מְרָבָה כל-כך באמרו זאת, שְׁלִיּוֹן הבין את דבריו: “קִצָּה בא”.

כמי שיצא מדעתו רץ ונכנס לחדר-המשכב. פני לִינְבֵטָה פטרובנה נראו לעיניו ראשונה בהכנסו, וזועפים היו ומלאים דאגה עוד יותר מבתחלה; פני קיטי נתעלמו מן העין, ובמקומם נמצא מין דבר אִים ונורא גם במראהו, מראה אחיות ציריים וחבלים, גם בקול שְׁעָלָה ממנו. ליון סמך ראשו על דִּפְן המטה, ונדמה לו, כי לבו הולך ומתפקע. הצַעֲקָה האֲזָמָה לא פסקה רגע כי-אם הלכה הלוך וקוּשָׁה, אך פתאם היתה לדממה, כמו הגיעה לקצה גבול המורא הגדול שבה. ליון לא האמין לאוזניו, אך לא יכול לפקפק בדבר: הצַעֲקָה שכתה באמת, ותחתיה נשמעה תנועה חשאית מְרָבָה, מין אֲנֻשָׁה ונשימה נמהרת, וקול קיטי נשמע, קול מגמגם נעים מלא חיים, שמחה וְחֵבָה, באמרה בלחש: “עתה נגמר”.

ליון הרים ראשו, והיא הביטה אליו בלי צֶבֶר צֶבֶר, וידיה מטולות בלא-כֶּחַ על השמיכה, ויפה היתה יותר מבכל עת ושנאנה מאד, ונראה בה, שרצתה לִחְדֹךְ, ולא עלתה בידה.

פתאם הכיר לְיוֹן בעצמו, כי בהרף-עין הוצא מתוך העולם המְפֹלָא והנורא שנמצא בו בעשרים ושתים השעות האחרונות והובא אל עולמו הקודם הגלוי והידוע, אשר נמלא בין כה אור חדש, אור ישע ואשר גדול, אשר נלאה לְיוֹן לשאתו. כל מיתריו הפנימיים, שנמתחו בו בחזקה, נתקו ברגע ההוא, וכבי דמעות-שמחה, אשר לא שער מראש, פרצו מקרבו בכה גדול וירעישו את כל גֵּוֹ, וזמן רב לא יכול להוציא דבר מפיו.

הוא נפל על ברכיו לפני המטה ויחזק את כף-ידיה לפני שפתיו הַחֶזֶק נִנְשֵׁק, וידה השיבה לו על נשיקותיו בתנועת-אצבעות רפה; ושם למרגלות המטה החזיקה לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה בידיה המהירות גוף אדם חדש בעל נשמת-חיים חדשה, אשר לא היה בעולם עד כה ואשר יתעתד לראות חיים ולהוליד בדמותו כצלמו אף הוא, על-פי אותה הזכות ואתה החשיבות המִיְחָדָה לו.

– הִי! הִי! וגם בֵּן הוא! אל תִּירָא! – שמע לְיוֹן את קול לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה, אשר מחאה בכפה הרועדת על גב הילד.

– האמת הדבר, אמי? – נשמע קול קיטי.

הנסיכה השיבה אך בקולות התיפחות.

ובתוך הדממה נשמעה תשובה ברורה על שאלת-היום החדשה, בקול שונה לגמרי מכל הקולות העצורים שנשמעו בחדר, בקול צעקתו העזה וההצפנית של היצור החי הקטן, אשר לא נודע אִי מזה בא ואשר מאנה נפשו להכנע מפני כל סברה וחשבון שבעולם.

אלו אמרו לְיוֹן קדם לזה, כי מתה קיטי וכי גם הוא מת עמה, וכי בניהם מלאכי-שמים, ואלהים בעצמו ובכבודו נצב לפניהם, – לא היה תִּמָּה על כל דבר מהדברים האלה; אבל עכשו, שחזר אל עולם-המעשה, הֶצֶרֶךְ לִיָּגַע את מוחו הרבה, כדי להבין, שהיא חַיָּה ושלום לה ושאותה הבריה הקטנה, הצועקת בזנף גדול כזה, היא בנו הנולד לו. כי קיטי חיה, ומכאוביה עברו, והוא מְאֹשֶׁר מאד – הֶבְרַר לו מהר, וישמח שמחה גדולה על זה. אבל אותו הילד? מאין, בשביל מה ומי הוא?... הרעיון הזה היה מוזר לו. כֵּעֵן דבר מִזְתָּר היה זה, הוספה מִיְחָדָה, שזמן רב לא יכול לקבלה על דעתו.

טז

בשעה העשירית ישבו סְרָגִי איבנוביץ' וסְפֶן אַרְקֵיבִיץ' בבית לְיוֹן וישיחו בְּיֹלְדָת וְאֶחָרֵי-כֵן דברו בענינים אחרים. לְיוֹן הקשיב וישמע, ואגב-אורחא זכר מה שעבר עליו עד הַבֶּקֶר ההוא, וגם את נפשו זכר, מה שהיה הוא בעצמו ביום אתמול. כמו מאה שנה חלפו מן העת ההיא. עכשו נדמה לו, שהוא נתון במרומי עולם, אשר לא יגיע שמה איש וולתו, אלא שהוא מטפס ויורד בכונה, כדי שלא לביש את המדברים עמו. מדי דבר עממה הגה לבו בלי הפסק באשתו, בפרטי מצבה שביום ההוא ובכנו הגולד לו, אשר עוד היתה מציאותו כמין חידה נפלאה בעיניו. כל עולמן של נשים, אשר גדל ערכו בעיניו ביחוד אחרי נשואיו, עלה בעיניו ביום ההוא כל-כך, שלא יכול לתפסו בכח-דמיונו. הם דברו במשתה, שנעשה אתמול בקלוב, והוא חקר ודרש בלבבו: "מה היא עושה עתה, הישנה היא? ומה לה? במה היא מהרהרת? הצועק עתה דימטרי בנו?" ובאמצע השיחה, באמצע המאמר, קפץ ויצא מן החדר.

– שֶׁלַח להגיד לי, אם אוכל ללכת אליה, – קרא הנסיך אליו מאחוריו.

– טוב, כרגע. – ענה לְיוֹן וילך אליה בלי התעכב.

והיא לא יָשְנָה, כי-אם דְּבָרָה בלחש עם אמה על-דבר הכנסת הילד לטבילה.

מִרְחָצָת וסרוקה שכבה על גֵּבָה וצניף-לילה יפה מְקֻשָּׁט בְּרֻמָּה כְּחֹלָה על ראשה וידיה פשוטות על שמיכתה, ובהכנסו הביטה אליו הבטה מלבבת. מבטה המלא אורה בכל עת היה הולך ואור במדה שבעלה הלך וקרַב אליה. על פניה נראה השנוי המצוי על פני אנשים מיד אחרי מותם, שיסודו במעבר מעולם לעולם, אלא שכאן ברכת-פְּרָדָה, וכאן שמחת-פְּגִישָׁה. גם הפעם נסער לבו כמעט לא פחות מברגע לְדַתָּה. היא אחזה בידו ותשאלהו, אם יִשֵּׁן בלילה ההוא; והוא לא יכול להשיב דבר וַיִּסַּב פניו בראותו, כי לא יעצור כֹּחַ לְדַבֵּר.

– ואני, קוֹסְטִיא, נרדמתי, – אמרה אליו, – ועתה טוב לי מאד.

בדברה הביטה אליו, ופתאם נשתנו רשמי פניה.

– תניהו לי, – אמרה בשמעה את קול צפצוף הילד. – הבי-נא אותו, לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה, נְאֻהוּ גם הוא.

– כן, כן, יראה-נא אבא, – אמרה לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה ותרם וַתִּגָּשׁ מן דבר אדמוני ומְשֻׁנֵּה, שפרפס בידיה. – אולם, נלבש-נא ראשונה את בגדינו, – הוסיפה ותשם את האדמוני המפרכס על המטה ותִּפְתָּחֶהוּ וְתִּקְחֶלְהוּ ובאחת מאצבעותיה הרימתהו ותהפכהו וַתִּקְרַע עליו מין אבקה.

לְיוֹן הביט אל יצור קטן ועלוב זה, ואך לשוא התאמץ למצא בקרבו זיקי אהבת-אב. רק גַּעַל-נֶפֶשׁ לבד הרגיש למראהו. אך כאשר חשפו אותו ונראו ידיו ורגליו הדקות והאֲנָמוֹת ככרכום, שגם אצבעות קטנות היו עליהן וגם אצבע גדולה מחברותיה בכל אחת מהן, וְלְיוֹן ראה את לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה לוחצת את הידים הקטנות האלה כִּאֲלוּ הֵיוּ מִן נוצות רכות ומלבשת אותן בגדי-בד, נכמרו רחמיו על יצור זה, וירא מאד פֶּן יִבְלַע לו יעצור ביד המילדת.

לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה התחילה צוחקת ותאמר:

– אל תִּירָא, אל תִּירָא!

כאשר הליבישה לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה את הילד ותחבשנו ותעשהו בדמות גולם של מטליות מְהֻדָּקוֹת, גלגלה אותו קצת על המטה כמתפארת במעשה-ידיה ותש הצדה לתת את לְיוֹן לראות את בנו בכל הדרו.

קיטי הטתה את פניה ותבט גם היא ולא גרעה עיניה. – הבי, הבי! – אמרה, – וגם נסתה להרים שכמה כנכונה לקום.

– מה לך, קְשָׁרִינָה אלכסדרובְנָה, אסורות לך תנועות כאלה! חכי מעט ואתנהו לך. עתה נבואה לפני אבא ויראה, כי מבני-חיל אנתנו.

לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה הרימה על כפה האחת (השנית אך תמכה באצבעותיה את הערף הקטן המתנענע) את הבריה האֲנָמָה המְשֻׁנֵּה, המפרכסת והמסתרת את ראשה בין קצות חתוליה העליונים. אבל גם חֶטֶם נראה, גם עינים נטויות הצדה וגם שפתים מוצצות.

– ילד נחמד הוא! – אמרה לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה. לְיוֹן נאנח בעצבת-לב. הילד הנחמד הזה העיר בו אך גַּעַל-נֶפֶשׁ וחמלה, ולא את הרגש אשר חכה לו, אף לא שמץ ממנו.

לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה השיבה את הילד אצל שדי אמו, אשר לא הֶרְגֵלוּ עוד להניק, וְלְיוֹן הסב את פניו.

פתאם נשמע קול צחוק. כל הנמצאים בחדר הרימו את ראשיהם. הצחוק היה צחוק קיטי ברגע שהילד אחז בְּשֶׁפָה.

– עתה רב לך, רב! – אמרה לַיִבֵּטָה פטרוֹבְנָה, אך קיטי לא נתנה לה לקחתו, וירדם הילד על ידיה.

– הביטה אליו עתה, – אמרה קיטי אל לְיוֹן ותהפוך את הילד ממולו, כדי שיוכל לראותו. והנה פרצופו הקטן המקמט כפרצוף פני זקן נתקמט פתאם עוד יותר, והוא התעטש.

לְיוֹן צחק ובקשי התאפק ולא הוריד דמעות מרוב התרגשותו וישק לאשתו ויצא מן החדר האפל.

אולם הרגש, אשר העירה בו בריה קטנה זו, לא היתה כלל וכלל מאותו המין, אשר פָּלַל לו: לא נמצא בו מאומה מיסוד השמחה ועליצות-הלב; להפך, רגש של פחד מציץ היה זה, מקור חדש של דאגה בפני פורעניות; והכרה זו הציקה לו בשעות הראשונות כל-כך, והיראה, פן ירע לבריה דלה וחסרת-אונים זו, גדלה בו כל-כך, שנדחה מפניה הרגש המְשֻׁנֵּה של שמחה בלי-טַעַם, שנלווה אליה גם גאוה, אשר תקפחו ברגע שנתעטש הילד.

ומצבו החמרי של סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' הלך ורע.

כבר תמו שתי שלישיית מכסף ממר היער, וכבר קבל מהסוחר הלוקח כמעט גם את כל השלישית האחרונה לפני זמן הפרעון בכיון עשרה למאה. אך הלוקח לא יסף עוד לתת כסף על חשבון זה, והקשה את לבו בזה ביותר, מאשר בחרף שהוא תבעה דריה אלכסנדרובנה בפעם הראשונה את זכיותה על הנכסים, שהכניסה מבית אביה, ולא רצתה לחתום על החוזה, שקבלה את השלישית האחרונה. כל שכרו הקבוע של סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' יצא על הנהגת הבית ועל פרעון חובות קטנים, שלא היה להם סוף, וכסף לא היה בבית.

זה היה ענין שאינו נעים ואינו יפה ולא יכלו לשאתו עוד לפי דעתו של סָפֵן אַרְקֵיבִיץ'; ויסוד הרעה הזאת ראה במעוט שכרו. משמרת-פקודתו היתה טובה בודאי מאד לפני חמש שנים, בזה לא יכול איש להטיל כל ספק, אך בין כה נשתנה הדבר הרבה. פְּטְרוֹב קבל שכרו, בתור דירקטור בבנק, שנים-עשר אלף רֶבֶל לשנה. סְנֶטְנִיֶצְקִי – בתור חבר לאחת האגודות קבל שבעה-עשר אלף; מִיטִין יֶסֶד פֶּנֶק, ובשכר זה קצבו לו חמשים אלף לשנה. "ואני, פנארה, נרדמתי ונשחתי מכל לב", אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' בלבד וְנֶתֶל לתור ולחפש, ובימי חרף האחרונים נתן ענינו במשמרת-פקודה טובה מאד ויחסתם לה וְיָצַר עליה בתחבולות-מלחמה ידועות, כראשונה מצד מוסקבה על ידי דודות ודודים ואוהבים, ואחרי-כן, כאשר גמל פרי השתדלותם, נסע בעצמו לפטרבורג בשנה ההיא בימי האביב. זאת היתה אחת מהמשמרות הידועות, שנתרבו בימים האלה, מאותן ששכרן מאלף עד חמשים אלף, ורב טוב ומתן בסתר צפון בהן לבעליהן – משמרת חבר לוֹעֵדָה בסוכנות המאחדת של הנהגת הקרדיט המְשֻׁתָּף למסלות-הברזל הדרומיות ומוסדות-הבנקים. המשמרת הזאת דרשה ובשני יהודים, ואת כל האנשים האלה, אף-על-פי שכבר שְׁלֹוֹם בדברים למצאם באיש אחד. ומאשר לא נמצא איש אשר כל אלה בו, גמרו, שעל-כל-פנים מוטב שתהיה בידי איש ישר משיחיק בה אדם שאינו הגון. וסָפֵן אַרְקֵיבִיץ' היה לא רק איש ישר סתם, כי-אם גם בהוראה המְיָחֶדֶת שבני מוסקבה מכניסים בכניו זה, בזמן שהם מדגישים ואומרים: עסקן ישר, סופר ישר, ז'ורנל ישר, מוסד ישר, שמכַנְיִים בזה לא רק שאותם האנשים או המוסדות לא יעשו עולה, אלא שהם מְכַשְׂרִים גם לעקוץ עקיצה קטנה את הממשלה, כשיבוא לידם מקרה הגון לכך. סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' היה יוצא ובה בחבורות המוסקביות, שְׁהָרְגוּ בהן להשתמש בכניו זה, ושם נחשב לאיש ישר, ועל-כן היה ראוי למשמרת זו יותר מאחרים.

מתן שכרה של משמרת זו היתה משבעת אלפים עד עשרת אלפים לשנה, ואובלונסקי היה יכול לאחוז בה מבלי הניח את משמרתו בעבודת-הממלכה. תלויה היתה המנותן זו בשני מיניסטרונוים, באשה אחת ובשני יהודים, ואת כל האנשים האלה, אף-על-פי שכבר שְׁלֹוֹם בדברים בשבילו, הֶצְרַח סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' לראות בפטרבורג. מלבד זאת הבטיח לאנה אחותו להוציא מפי קְרִינִין תשובה מחלטת על-דבר הכריתות. על-כן בקש וקבל חמשים רֶבֶל מדולי ויבוא פטרבורגה.

ובשבתו בחדר-עבודתו של קְרִינִין ובשמעו את הצעתו על-דבר סבותיו של רֵעַ מצב הפיננסי ברוסיה, חכה אך לרגע שיגמור זה את קריאתו, ויוכל לִדְבֵר עמו בענינו ועל-דבר אנה.

– כן הוא, נכון הדבר מאד, – אמר, כאשר הסיר אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' את הפְּנֶסְנָה, אשר לא יכול לקרא דבר עוד בעלדי, והביט דרך שאלה אל מי שהיה גיסו, – נכון מאד בפטרבורג, אבל סוף-סוף החרות היא העקר המקבל בימינו.

– כן הוא, אבל אני מעמיד עקר אחר, שעקר החרות נכלל בו, – אמר אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' בהדגשת מלת "נכלל" וישם שנית את הפְּנֶסְנָה על אפר-על-מנת לחזור ולקרא באוזני שומעיו את המקום, שנאמר בו מלה זו בעצמה.

אף חפש ומצא אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' בְּהַבְּרוּ שנתכת בכתב יפה ובגליונות גדולים מסביב לעמודי הכתב, ויקרא שנית את המקום המכריע הזה.

– רוצה אני בשיטה הפְּרוֹטֶקְצִיּוֹנִית לא לטובת יחידים, כי-אם לטובת הכלל, – למפלגות התחונות והעליונות כאחת, – אמר בהביטו אל אובלונסקי ממעל לפְּנֶסְנָה. – אבל הם אינם יכולים להבין זאת, הם עסוקים בעניניהם הפרטיים בלבד ונגררים אחרי מליצות.

סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' ידע, כי בשעה שקְרִינִין מתחיל לדבר במה שעושים וחושבים "הם", כולומר, אותם האנשים, שלא רצו לקבל את הצעותיו והביאו בזה את כל הרעה על רוסיה, הוא קרוב לגמור דבריו; על-כן וְתָר ברצון על עקר החרות ויסכם לדבריו. אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' שתק והפך במחברתו בעיון.

– הנה זכרתי אנב-אורחה, – אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ', – הפצתי לשאול מאתך, כשתראה את פּוֹמֹרְסְקִי, תדבר-נא עמו על-דבר חפצי לקבל עלי את המשמרת החדשה, משמרת חבר הוועדה של הסוכנות המאחדת של מסלות-הברזל הדרומיות. שֵׁם המשמרת הזאת הקרובה ללבו, כבר היה שגור בפיו ובלי שגאיה ובמהירות בטא אותו.

אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' חקר אותו על-דבר פעולתה של הוועדה החדשה הזאת והתחיל מהרהר. השאלה ששאל בלבו היתה, אם אין בפעולת הוועדה הזאת דבר-סתירה להצעותיו. אך לפי שפעולת המוסד החדש הזה היתה מְרַכֶּכֶת מאד, והצעותיו נגעו בדברים הרבה מאד, לא יכול לברר זאת מיד ויסר את הפְּנֶסְנָה ויאמר:

– בלי ספק אוכל לאמר לו זאת אך למה לך לקבל משמרת זאת?

– שְׁכָרָה טוב, כתשעת אלפים, ופרנסתי...

– תשעת אלפים – שְׁנָה אחריו אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' פניו רעמו. רבוי השכר הזה העלה על דעתו, כי מצד זה תהיה עסקנות זו של סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' נגד תַּכְנֵן העקרי של הצעותיו, שְׁלָן היו מְקַנְנֹת להמעטת ההוצאה.

– אני חושב, גם הרצאה כתבתי על זה, כי בימינו אין תשלומי-השכר הגדולים האלה אלא סמנים לשיטה האֶקוֹנוֹמִית המְעַקֶּלֶת, שממשלתנו אוחת בה.

– ומה אתה רוצה? – אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ'. – אמנם דירקטור הפְּנֶק מקבל עשרת אלפים, – הלא ראוי הוא לזה. או איננו יזור מקבל עשרים אלף. ענין חי הוא, ואמר מה שתאמר!

– אני חושב, ששֶׁכֶר פְּקִיד הוא מחיר סחורה, וחק דרישה והצעה נוהג גם בו. ואם קביעת השכר נוטה מהחזק הזה, למשל, בראותי שני אינוג'לניורים יוצאים מן האינסטיטוט, ששניהם יודעים במדה אחת וְמְכַשְׂרִים במדה אחת, והאחד מקבל ארבעים אלף והשני מספק באלפים, או שממנים לדירקטורי בנקים יוריסטים או הַנְּזָרִים, שאין להם כל ידיעה במקצוע זה – אני מְסִיק, שהשכר נקבע לא על-פי חק הדרישה וההצעה, כי-אם במשא-פנים. והרי זו חטאה בפני עצמה ופעולתה הקשה מרגשת בעבודת-הממלכה. אני חושב...

סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' מהר להכנס לתוך דברי גיסו.

– כן הוא, אבל בינה-נא, כי מוסד חדש, מועיל בלי-כל-ספק, נפתח בזה. סוף-סוף ענין חי הוא! משתדלים בו ביחוד, שיהנהגו בדרך-הישר, – אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' בהדגשה.

אבל אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ' לא ידע את הוראתה המוסקבאית של מלת "ישר".

– דרך הישר הוא אך סור מִכֵּעַ לְבַד, – אמר אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ',

– אבל טובה גדולה תעשה לי, – אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ', – אם תאמר מלה לפומורסקי, אך דרך-אנב...

– הלא תלוי הוא, כמִנְדָּמָה לי, יותר בולגֶרִי נוב, – אמר אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ'.

בולגֶרִי נוב מסכים ולא יעכב, – אמר סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' בפנים מסתמקים. הוא נסתמק לזכר בולגֶרִי נוב, יען כי בא ביום ההוא בפקר אל היהודי בולגֶרִי נוב, וקשה היה לו זכר הבקור הזה.

סָפֵן אַרְקֵיבִיץ' ידע בברור, כי הענין שרצה לעבוד בו, היה חדש, מועיל וישר; אך בפקר ההוא, כאשר הכריזו בולגֶרִי נוב, לפי-הנראה בכונה,

להמתין שתי שעות בחדר-הקבלה שלו יחד עם מבקשים אחרים, חלשה דעתו פתאום.

אם חלשה דעתו משום שהוא, איש מרע ריריקי, הנסיך אובלונסקי, המתין שתי שעות בחדר-הקבלה של "ז'יד", אם משום שבפעם הראשונה בימי-חייו נטה מדרך אבותיו, שהיא עבודת-הממלכה, אל דרך חדשה, אבל דעתו חלשה מאד. בשתי השעות שהמתין בבית בולגרינוב התהלך בצעדי-און בחור-הקבלה והתקין את פאות-זקנו ונכנס בשיחה עם מבקשים אחרים והמציא חידוד בלשון נופל על לשון, אשר חשב לאמרו על-דבר המתנה זו שהמתין בבית "הז'יד", ובכל-כחו השתדל להסתיר מאחרים וגם מעצמו מה שהרגיש בין כה.

אבל רגש בושה וזעף היה בו בכל העת הזאת, ולא ידע בעצמו על שום מה: אם על שום שלא עלתה בידו לגמור את חבור אותו החידוד, אשר החל בלבו, אם מטעם אחר. וכאשר בא הרגע, ובלגרינוב קבלו בנמוסיות רבה, ויתרה, ונפר היה בו, שהוא מתכבד בעלבונו, וכמעט השיב את פניו, התאמץ סטפן ארקדייביץ' לשכחו מהרה כפי האפשר. ורק עתה זכר ויתאדם.

יה

– עתה יש לי אליך עוד דבר ואתה ידעת מה הוא. על-אודות אנה, – אמר סטפן ארקדייביץ' אחרי שתקו מעט ואחרי הסירו מעליו את הרשם הקשה הזה.

אובלונסקי אך הוציא מפיו שם אנה, ופני אלקסי אלכסנדרוביץ' שנו לגמרי: תחת רוח-החיים, שצלחה עליהם קדם לזה, הביעו עיפות והתנגנות.

– מה אתם דורשים ממני? – אמר והתהפך על כסאו והתחיל מקשקש בפנסקה שלו.

– החלטה, איוו החלטה שתהיה, אלקסי אלכסנדרוביץ'! אני פונה אליך עכשו ("לא כאל בעל נעלב" רצה סטפן ארקדייביץ' לאמר, אך מיראתו, פן יקלקל בזה, חזר בו מיד ואמר:) לא כאל איש מדיני (מה שלא עלה יפה) – אך בפשטות, כאל איש טוב ונוצרי נאמן. תניב אתה לחמול עליה, – אמר אליו.

– ובמה, באיזה דבר? – אמר קרינון בלחש.

– לחמול עליה, כן. אלו ראית אותה כמוני, – אני ישתי עמה כל ימי-החורף, – כי עתה חמלת עליה. מצבה נורא, נורא באמת.

– אני דמיתי, – ענה אלקסי אלכסנדרוביץ' בקול דק יותר, כמעט בקול צפצוף ושריקה, – כי יש לה לאנה ארקדייבנה כל מה שבקשה לנפשה.

– הוי אלקסי אלכסנדרוביץ', בשם אלהים אל-נא נשפט לבלתי הועיל. מה שעבר עבר, ואתה ידעת, מה בקשתה וכי מחכה היא לכריתות.

– אבל אני חשבת, כי אנה ארקדייבנה תמאן בכריתות אם אדרוש, שתתקוב להשאיר את בני בידי. כן השיבותי, וחשבת, כי נגמר הדבר. בעיני הוא נגמר, – קרא אלקסי אלכסנדרוביץ' בשריקה גדולה.

– אך בשם אלהים, אל תתרגז, – אמר סטפן ארקדייביץ' ויגע בכרפו של גיסו. הדבר לא נגמר. אם טוב בעיניך, אבר-נא לך את הדבר כמו שהיה באמת: כשנפרדתם, הנהגת כאדם נעלה שאין למעלה הימנו; הכל נתת לה – חרות וגם כריתות. והיא העריכה זאת כראוי. כן הוא, האמינה לי. כראוי העריכה זאת. כל-כך ידעה להעריך, שברגעים הראשונים ההם לא התבוננה ולא יכלה להתבונן בכל הענין, מאשר ידעה, עד-כמה חטאה לפניך. על-כן לא רצתה לקבל מאומה. אבל המעשים והימים הראו לדעת, כי מצבה נורא ואין לשאתו.

– בחיי אנה ארקדייבנה אין לי עסק, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' וירם גבות-עיניו.

– בזה תרשני-נא לפקפק, – השיב סטפן ארקדייביץ' בלשון רכה. – מצבה קשה לה, ואין בו כל תועלת לאיש. ראויה היא לענש זה, תאמר. היא יודעת זאת, ואיננה מבקשת מאתך; היא אומרת בפרוש, שאינה מוצאת עו בנפשה לבקש. אך אני וכל קרוביה, כל האהבים אותה, מבקשים, אנחנו מתחננים אליך. על מה היא נושאת מכאובים? למי תצא תועלת מזה?

– שמע-נא, כמקמה לי, שאתה מדבר אלי כאל נתבע לדין, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' במהירות.

– לא כן, לא כן, חלילה, בינה-נא את דברי – אמר סטפן ארקדייביץ' ויגע בידו, כאלו היה מבטח, שנגיעה זו תשה את לבבו לתקלה עליה. – אני אך זאת אמר: מצבה קשה עד-מאד, ואתה יכול להקל אותו, ולא תפסיד מאומה. אני אכין לך הפל, באפן שלא תתבונן. הלא הבטחת.

– קדם לזה הבטחתי. ואני חשבת, אז, כי השאלה בדבר הבן היא העקר. מלבד זאת קוייתי, כי אנה ארקדייבנה תגדיל לעשות... – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' ביגיעה בשפתים רועדות ופניו חורו.

– היא נסמכת בכל זה על נדבת-רוחך. היא מבקשת, היא מתחננת אליך, רק על זאת לבד: הוציאה-נא אותה ממצבה הנורא, שהיא נתונה בו. היא איננה מבקשת עוד את בנה. אלקסי אלכסנדרוביץ', הלא איש טוב אתה. התבונן רגע אחד במצבה. השאלה על-דבר הכריתות היא שאלת חיים ומות לה במצבה. אלו לא הבטחת קדם לזה, כי עתה ה'רגלה במצבה והיתה יושבת בכפר. אבל אחרי אשר הבטחת לה, כתבה לך ועברה למוסקבה. עתה היא יושבת במוסקבה, במקום שכל פגישה מדקרת-חרב בלבה, זה ששה חדשים ומחכה בכל יום להחלשתך. הלא הדבר דומה, כאלו מחזיקים אדם, שנגמר דינו למיתה, חדשים רצופים בחבל ענוב על צוארו ומבטיחים אותו, כי אפשר שימיתוהו ואפשר שירחמוהו. חמול עליה, ואני מקבל עלי להתקין הפל... ומה שלבך נוקפך...

– איני מדבר בזה, בזה... – נכנס אלקסי אלכסנדרוביץ' לתוך דבריו בגעל-נפש. – אבל אפשר שהבטחתי, מה שלא ה'תך לי להבטיח.

– אם כן ת'קנע מעשות מה שהבטחת?

– מ'מני לא נמנעתי מלמלא הבטחה, שאפשר ל'מלאה, אבל חפץ אני, שי'נתן לי זמן להתבונן, עד-כמה אפשר לעשות מה שהבטחתי.

– לא, אלקסי אלכסנדרוביץ'! – קרא אובלונסקי וי'ת'ר ממקומו – לא אוכל האמין לזאת! היא א'מללה שאין כמה עוד בנשים אמללות, ואתה, חלילה לך, למנוע ממנה מה...

– במדה שאפשר ל'מלא. אתה מן החפשים באמונות ובדעות. אך אני, כאיש מאמין, איני יכול לעשות בענין גדול כזה דבר נגד התורה הנוצרית.

– אבל בין הנוצרים ובקרבנו דין-כריתות נוהג, כפי שידעתי, – אמר סטפן ארקדייביץ'; – מ'ת'ר הוא גם על-פי כנסיתנו. ואנחנו רואים...

– מ'ת'ר, אך לא באפן זה.

– אלקסי אלכסנדרוביץ', איני מכיר אותך, – אמר אובלונסקי אחרי שתיקה קצרה. – האם לא אתה (ואנחנו ידענו היטב להוקירך על זה) סלחת על הפל והיית נכון ל'ת'ר על הפל דוקא ברוח התורה הנוצרית? הלא אתה אמרת בעצמך: יש לתת את המעיל, כשלוקחים את הפ'ת'ת, ועתה...

– בבקשה ממך, – התחיל אלקסי אלכסנדרוביץ' פתאם בקול-צפצוף ויעמוד על רגליו, ופניו חורו ולחיו התחוננה רעדה, – אני מבקש ממך להפסיק, להפסיק... את השיחה הזאת.

– אל-נא, חלילה! סלח-נא לי, אם העצבתך, – התחיל סטפן ארקדייביץ' בבת-צחוק מתוך בושה ויפשוט ידו – סוף סוף אך שליח אני, ורק את שליחותי עשיתי.

אלקסי אלכסנדרוביץ' נתן ידו לו ויהרהר קצת ויאמר:

– עלי לעיץ בדבר ולהנעץ. ביום השלישי אשיב לך תשובה מ'חלטה, – אמר אחרי התבוננות קצרה.

יט

כבר אמר סֶפֶן ארקדייביץ' ללכת, והנה קורני בא והודיע לאמר:

– סרגי אלקסייביץ'!

– מי הוא סרגי לקסייביץ' זה, – רצה סֶפֶן ארקדייביץ' לשאול, אבל זכר כרגע מי הוא.

– אה, סריוז'א! – אמר בקול, ובלבו הוסיף: “סרגי אלקסייביץ'”. דמיתי, כי ראש דֶפְרֶטְמֶנט בא. אבל אנה בקשה מאתי לראותו.

וסֶפֶן ארקדייביץ' זכר את רֶשֶׁם הַפִּישֵׁנוּת והשפלות שנראה על אנה בשלֶקֶה אותו ובאמרה אליו: “אף-על-פי-כן תראהו. חֶקֶר-נא ושאל, איפה הוא, מי אצלו. אולם שטיבה... אלו היה אפשר! הלא אפשר?” סֶפֶן ארקדייביץ' הבין פרושו של “אלו היה אפשר” זה, שהוא: אולי אפשר לגמור את דבר הכריתות בתנאי שיקטר בנה לידה... עתה ראה סֶפֶן ארקדייביץ', שדבר זה אין להעלות גם על לב, אף-על-פי-כן שמח לראות את בן-אחותו.

אלקסי אלכסנדרוביץ' הזכיר לגיסו, שאין מדברים עם הנער על-אודות אמו, והביע לו בקשתו, שלא יוציא מפיו מלה על-אודותיה:

– חולה היה מאד אחרי הפגישה ההיא, שנפגשו הוא ואמו, מאשר לא ידענו להזהר, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ'. – אנחנו יראנו אז מאד, כי בסכנה גדולה היה. אבל קרפוא שרפואו בהשכל והרחיצה בים בימי-הקיץ השיבוהו לבריאותו, ועתה נתתי אותו בעצת הרופא אל בית-ספר. באמת הועילה לו הרבה השפעת החברים, והנהו שלם בגופו ומצליח בלמודיו.

– אכן היה לבן-חיל! גם לא סריוז'א הוא עוד, כי-אם סרגי אלקסייביץ' גמור! – אמר סֶפֶן ארקדייביץ' בהביטו אל הנער הרחב והיפה, שנכנס בצעדי און ודרך חרות ועליו מעיל קָהַל ומכנסים אֶרְפִים. הנער היה בריא ושֶׁמֶח למראה. בראותו את דודו השתחוה כמו לפני זר, אך כאשר הכירו, נסתמק ויט מעליו בחפזו וכנעל וכבא לכלל כעס; ויקרב הנער אל אביו ויתן לו את רשימת הציונים, שזכה להם בבית-ספרו.

– כך יפה, – אמר לו אביו, – עתה לך-לך לדרכך.

– הוא קָחַשׁ ויגדל ויחדל להיות ילד ויהי לנער; ואני אהבתי זאת, – אמר סֶפֶן ארקדייביץ'. – התוכנני?

הנער הֶסֶב עיניו במהירות אל אביו.

– זכר אזכור, mon oncle, – ענה בהרימו עיניו אל דודו, ושוב הוריד עיניו מיד.

הדוד קרא אליו את הנער ויחזק בו בידו.

– ומה, מה מעשיך? – אמר בחפזו להכנס בדברים ובלי דעת מה לאמר לו.

הנער משך את ידו בזהירות מיד דודו ופניו אדמו ולא השיב דבר. כאשר אך נתן לו סֶפֶן ארקדייביץ' להוציא את ידו, שם עיניו דרך שאלה אל אביו, וכצפור שהוצאה לחפשי יצא בפסיעות נמהרות מן החדר.

שנה עברה מן היום, אשר ראה סריוז'א את אמו בפעם האחרונה. מן היום ההוא לא שמע על-אודותיה כל מאומה עוד. ועוד בשנה הזאת נמסר לבית-ספר, וחברים אהובים היו לו. הרעיונות והזכרונות על-אודות אמו, אשר הֶקְלוּהוּ אחרי ראותו אותה בפעם האחרונה, לא העסיקוהו עוד. וכשבאו בו לעתים, האמין לגרשם מקרבו, בחשבו אותם להרפה לו ולדברים שאינם ראויים אלא לנערות קטנות ולא לנער ולקָבֶר. הוא ידע, כי ריב היה בין אביו ובין אמו, והריב הפריד, ועליו נגזר להשאיר בידי אביו, ויתאמן לקבל גזרה זו במנוחה.

לראות את דודו, הדומה במראהו לאמו, היה קשה בעיניו, כי הדבר הזה העיר בקרבו את הזכרונות, אשר חשב להרפה לו. ועוד יותר קשתה זאת לו, בגלל אשר הבין, על-פי מלים אחרות, ששמעו אזניו בהמתינו אצל דלת חדר-העבודה, וביחוד על-פי הרשמים שעל פני אביו ודודו, כי באמו נדברו שני אלה. וכדי שלא לדון לכה-חובה את אביו, שהוא, סריוז'א, ישב בביתו ונתן בידו, והעקר, כדי שלא להשרות על עצמו את הרגשות היתרה, אשר חשב להרפה גדולה, השתדל שלא להביט אל הדוד הזה, אשר בא להשביח את מנוחתו, ושלא להרהר בדברים שהזכיר בבואו.

אך כאשר קרא אותו אליו סֶפֶן ארקדייביץ', שיצא אחריו וראהו במעלות, ושאלהו שלא בפני אביו, במה הוא עוסק בבית-הספר בין שעור לשעור, נכנס עמו סריוז'א בדברים.

– עתה אנחנו עורכים מסלת-ברזל, – השיב הנער על שאלה זאת. – כך אנו עושים: שנים יושבים על ספסל. הם הנוסעים. ואחד עומד על רגליו על אותו הספסל. וכלם אוסרים את עצמם. אפשר להֶאָחֵז בידים, אפשר גם בחגורות, ונוסעים דרך כל החדרים. הדלתות נפתחות מראש. ולהיות קונדוקטור קשה מאד!

– זה העומד על רגליו? – שאל סֶפֶן ארקדייביץ' בצחוק קל.

– כן הוא, הרי זה דורש גבורה ומהירות, ביחוד לכשיעמדו פתאם או לכשיִפֵּל אחד הנערים.

– כן, לא דבר ריק הוא, – אמר סֶפֶן ארקדייביץ' ויבט בעצבת-לב אל תוך עיני הנער המלאות חיים, שָׁמְרוּ לעיני אמו, ושלא היו עוד עיני-ילד טהורות טהרה גמורה. ואף-על-פי שהבטיח לאלקסי אלכסנדרוביץ', שלא ידבר על-אודות אנה, לא יָכַל להתאפק.

– ואתה זוכר את אמך? – שאל אותו פתאם.

– לא, אינני זוכר, – אמר סריוז'א בפזיזות ופניו נסתמקו מאד ועיניו הורדו. ולא יכול דודו להוציא מפיו דבר עוד.

המחנך הסֶלְבִי מצא אחרי חצי-שעה את הניכּוּ על המעלות וזמן רב לא יכול הבין, הכועס הוא הנער אם בוכה?

– בודאי התנגפת בנפֶלֶךְ? – אמר המחנך. – כבר אמרתי, כי הוא מִשְׁחֵק שיש בו סכנה. וצריך להגיד לִדְרֶקְטוֹר.

– אלו התנגפתי, לא היה איש מכיר בי. זה ודאי.

– ומה זאת אפוא?

– הניחה לי! – זוכר אני, אינני זוכר... מה לו ולי? למה זה אזכור? הניחו לו! – פנה הנער לא עוד אל מחנכו, כי-אם אל כל העולם.

כ

סֶפֶן ארקדייביץ' נהג כמנהגו ולא בלה ימיו בפטרבורג לריק. מלבד דבר הכריתות ומשמרת הפקודה הֶצָרֵךְ לחדש רוח חיים בקרבו בפטרבורג, לפי דבריו, אחרי העפוש השורר במוסקבה.

מוסקבה היתה אגם-בצה, אף-על-פי שהיה בה קֶפֶה-שֶׁנְטִינִים ואומִיבִיכִיסִים. זאת הרגיש סֶפֶן ארקדייביץ' תמיד. בזמן שישב קצת במוסקבה, ביחוד בקרבת בני-ביתו, היה מרגיש בעצמו, שידיו הולכות ורופות. ובשבתו זמן רב במוסקבה בלי צאת אָנָה ואָנָה בא לידו-כך, שהתחיל לדאוג לזעף אשתו ולריבות-שפתיה, לתחלואים, לתנוך ילדיו, לעניני משמרתו הדלים, ולא עוד אלא שגם לחובותיו התחיל דואג. אך די היה לו לבוא ולשבת מעט בפטרבורג באותה החבורה, שהיה מצוי בה, שהיו רגילים לחיות בה, לחיות ממש ולא להתנַנְנוֹת במוסקבה, ומיד התחילו כל הרעיונות האלה נֶפְתֵּים ונמסים “קֶהֶמֶס דונג מפני אֵשׁ”.

אשתו... עוד ביום הזה דבר עם הנסיך ז'ֶצ'ֶנסקי. לנסיך ז'ֶצ'ֶנסקי היו אשה ובנים, בנים שנתבגרו עובדים בתור פְּזִיִּים, ועוד אשה אחת לא נשואה לו כחֶק, שילדה לו גם היא בנים. אמנם גם ביתו הראשון טוב לו, אך בביתו השני קָהֶקֶה דעתו יותר. גם את בנו הגדול היה מביא אל ביתו השני והיה מספר לסֶפֶן ארקדייביץ', שהוא חושב זאת לתועלת ולדרך התפתחות לבנו. מה היו הבריות אומרים על זה במוסקבה?

והילדים?... בפטרבורג לא הפריעו הילדים את אבותיהם מראות חיים. הילדים נתחנכו בבתי-החנך ולא נתקבלה התורה המשונה, המתפשטת במוסקבה – למשל, בבית לבוב – שכל מנעמי-החיים נתונים לילדים, ולאבותיהם אך העמל והדאגה. פה הבינו, שקיב אדם לראות חיים לנפשו, כדרך שאיש משכיל צריך לחיות.

ועבודת הממלכה?... גם העבודה לא היתה פה חובה חמורה בלי קץ ותקוה כעבודת בני-מוסקבה; פה היתה העבודה רבת-ענין. פגישה אחת, טובת-הנאה אחת, מלה יפה אחת בזמנה ובמקומה, ידיעה לשעשע נפשות בחזיונות-בדיחה קטנים – נותנת לאדם לקנות עולמו בשעה אחת, כמעשה שהיה בקרֶנְצֶב, אשר פָּגְשׁוּ סֵפְפֶן ארקדייביץ' אתמול ואשר היה עתה משירי-השרים. עבודה כזאת מושכת את הלב.

ביחוד הרגיעה את רוחו של סֵפְפֶן ארקדייביץ' השקפת בני-פטרבורג על דברים שבממון. בֶּרְטֶנְסְקִי, שהוצאותיו על-פי מנהגיו לא פחות מחמשים אלף, אמר לו בענין זה דבר גדול.

לפני סעודת הצהרים אמר לו סֵפְפֶן ארקדייביץ' במרוצת שיחתם:

– אתה, כמִדְמָה לי, מקרב למוֹרְדֵינְסְקִי; ויכול אתה לעשות טובה עמדי, אֶמֶר-נא לו מלה למעני. יש משמרת-פקודה, שאני רוצה בה. משמרת חבר הסוכנות...

– מה בעצ, סוף סוף לא אזכור... אבל מה חָפֵץ לך בעניני מסלות-ברזל עם ז'ידים?... הלא על-כל-פנים שקץ הוא.

סֵפְפֶן ארקדייביץ' לא אמר לו, כי הוא ענין חי: בֶּרְטֶנְסְקִי לא היה מְכַשֵּׁר להבין זאת.

– לכסף אני צריך, אין לי במה להתפרנס.

– הלא מתפרנס אתה.

– אני מתפרנס, אבל חובותי.

– מה זה תאמר? רבים הם? – אמר בֶּרְטֶנְסְקִי בהשתתפות.

– רבים מאד, כעשרים אלף.

בֶּרְטֶנְסְקִי צחק צחוק גדול מתוך חת-רוח.

– הוי איש מצליח! – אמר לו. אני חָיֵב מיליון וחצי, ואין לי מאומה, ועיניך רואות, כי עודני יכול להתפרנס!

ולא נדבר בלבד, כי-אם גם במעשה ראה סֵפְפֶן ארקדייביץ', כי נכון הדבר. ז'יבֶּחֻב היה חֵיב שלש מאות אלף, וגם פרוטה אחת לא היתה לו, ועם-זה התפרנס, ובקוֹחַ מְרָבָה ולא בצמצום! הגרף קְרִיבֶצוֹב נודע מכבר לחסר כל-מוצא לכסף, ועם-זה החזיק שתי פילגשים. פֶּטְרוֹבְסְקִי זבזז חמשה מיליונים ולא שָׁנָה את מנהגי ביתו וגם היה מנהל עניני-כסף בממלכה וקבל שכרו עשרים אלף לשנה. מלבד זאת השפיעה פטרבורג לטובה גם על בריאות-גופו של סֵפְפֶן ארקדייביץ', צעיר נעשה בה. במוסקבה היה מביט לפעמים אל שֵׁיבֹתוֹ שֵׁנְרָאָתָהּ בו, מתנמנם אחרי סעודת-הצהרים, מתמתח, עולה במעלות במתינות ובנשימה כבדה, משתעמם בחברת נשים צעירות ונמנע מהשתתף במחולות. ובפטרבורג כמו הישברו לו עשר שנים מן השנים שעברו עליו.

בפטרבורג הרגיש בעצמו, מה שאמר לו עוד אתמול הנסיך פטר אוּבְלוֹנסְקִי, איש בן ששים שנה, שחזר באותם הימים מחוץ-לארץ.

– פה אין אנחנו יודעים לחיות, – אמר פטר אוּבְלוֹנסְקִי. – התאמין לי, הנה ישבתי כל הקיץ הזה בבֶּדֶן, שם הייתי בעיני כאיש צעיר ממש. למראה אשת יפת-תֶּאֶר – הרהורים... אחרי לחם-צהרים וכוס-יין – כח ועז, ואך באתי לרוסיה – דבר היה לי אל אשתי, גם אל הכפר הַצְרִיכִי לבוא – והנה, לא התאמין לי, בעוד שני שבועות שמתי עלי שמלת-בית וחדלתי לחלף שמלותי ללחם-הצהרים. הרהורים ביפות-תֶּאֶר נשכחו מן הלב. לזקן גמור הייתי. לא נשארו לי בעולמי אלא הרהורי-תשובה. אחר באתי לפריו ואחילוף כח ואהיה כבראשונה.

וסֵפְפֶן ארקדייביץ' הרגיש בעצמו גם הוא את השנוי הזה, שהרגיש פטר אוּבְלוֹנסְקִי. במוסקבה נבקה רוחו בקרבו, ואלו הֶרְבָּה לשבת בה, היה קרוב לבוא גם לידי הרהורי-תשובה; אבל בפטרבורג חזר והיה לאדם הגון על-פי רגשותיו.

בין הנסיכה בֶּטְסִי בֶּטְרַסְקִיָּה ובין סֵפְפֶן ארקדייביץ' נקבע יחס מְשֻׁנָּה מאד. סֵפְפֶן ארקדייביץ' התנהג עמה תמיד כמבקש אהבה דרך התול ודבר אליה דרך התגלו דברים מְגֻנִים שבמַגְנִים, מדעתו, כי זה טוב בעיניו יותר מִלֵּל. ביום השני אחרי דְּבָרוֹ עם קְרִינִין בא לְהֶרְאוֹת לפניה, ובאותה שעה היה צעיר בעיניו כל-כך, שמבלי התבונן הרחיק ללכת במהתלותיו ובשקריו ברוח זה במדה, שלא ידע עוד איך לשוב אחר, ולרַכֵּעַ לו, לא רק לא מצאה בטסי חן בעיניו מעולם, כי-אם גם לגעל-נפש היתה לו, ומנהג-הדבור הזה נקבע בעיניהם מאשר הוא מצא חן רב בעיניה. בגלל זה שמח מאד, כי באה הנסיכה מִיחְקִיָּה וְתֶשֶׁם קִין לְיַחְדָּם.

– אַה, גם אתה פה, – אמרה בראותה אותו. – ומה שלום אחותך הַאֵמְלֵלָה? אל-נא תִּבְטֵ אֵלַי ככה, – הוסיפה הנסיכה מִיחְקִיָּה. – מאז התגוללו עליה כל האנשים הרעים ממנה מאה אלף פעמים, אני חושבת, כי הָטִיבָה עִשָּׂה. לא אוכל לסלוח לְרוֹנְסְקִי על כי לא הודיע לי, כי היתה פה בפטרבורג. אני הייתי נוסעת אליה ועמה אל כל מקום. מסר-נא לה בשמי ברית-אהבה. ספר-נא לי עתה על-אודותיה.

– אכן קשה מצבה, היא... – החל סֵפְפֶן ארקדייביץ' בקבלו בֶּקְצֶר-דעתו את דברי הנסיכה מִיחְקִיָּה: “ספר-נא לי על-אודותיה” כפשוטם. אך היא נכנסה מיד לתוך דבריו כדרכה והתחילה מספרת בעצמה:

– היא עשתה מה שהפל עושים, חוץ ממני, בֶּסֶתֶר; והיא לא רצתה להתכחש וְתִיטֵב לְעֵשׂוֹת. ועוד יותר הָטִיבָה בזה, שעזבה את גיסך המִטְרָף. סלה-נא לי. הפל אמרו עליו, שהוא פקח, פקח גדול, ורק אני לבדי אמרתי, כי טפס הוא. עכשו, שנתחבר עם לידיה איבנובנה ועם לְנָדוֹ, אומרים עליו הפל, שהוא מִטְרָף, ואני רוצה מאד לחלוק על כל הבריות, אך בפעם הזאת אינני יכולה.

– אמרי-נא לי את, – אמר סֵפְפֶן ארקדייביץ', – מה החידה הזאת? תמול הייתי אצלו ובקשתי תשובה מְחֻלַּט בדברים שבינו לבין אחותי, והוא לא השיב לי, אך אמר, שיתישב בדבר, והיום קבלתי במקום תשובה הזמנה אל הגרפינה לידיה איבנובנה בערב הזה.

– כן, כן! – קראה הנסיכה מִיחְקִיָּה בשמחה, – את פי לְנָדוֹ ישאלו, מה יאמר הוא על זה.

– איך זה? לשם מה? מה הוא לְנָדוֹ?

– הטרם תדע את ז'יל לְנָדוֹ המִפְרָסֵם, את ז'יל לְנָדוֹ, את הַרְאָה? גם הוא מִטְרָף, אבל בידו גורל אחותך. זה פרי החיים בערי-השדה, אינך יודע מאומה. לְנָדוֹ, פקיד-משרת בחנות גדולה בפריז, בא אל רופא. בחדר-הקבלה של הרופא נתמנמם, ובשעת תנומתו התחיל יועץ אל כל החולים. ועצות נפלאות יעץ. ועוד זאת, שמע-נא, הלא ידעת את יורי מְלִדִינְסְקִי, את החולה הזה? – אשתו שמעה על-אודות לְנָדוֹ זה ותקחהו אל אישה. עתה הוא מִרְפָּא את אישה. הועיל לה הועיל מאומה לו, על-פי דעתי, כי עודנו הלש וכושל כבראשונה, אך הם מאמינים בו ומובילים אותו עמם. ככה הוצא לרוסיה. פה פקצו עליו הפל והוא התחיל מִרְפָּא כל בריה. את הגרפינה בְּרִיבֶבֶבֶב רָפָא ותאבהו ותשימוהו לְבֵן לה.

– איך זה?

– כך היה מעשה. עתה לא יֵאָמֵר עוד שמו לְנָדוֹ, כי-אם גֶּרֶף בְּרִיבֶבֶב. אך עקרו של דבר הוא, כי לידיה – אהבתי אותה מאד, אך דעתה נטרפת – אדוקה, כמוכח, עד-מאד בלְנָדוֹ זה ובלעדיו לא יֵעֲשֶׂה דבר לא בביתה ולא בבית אֶלְקִסִי אֶלְכְּסַנְדְרוֹבִיץ', וגורל אחותך עתה בידי לְנָדוֹ זה, שהוסב שמו הגֶּרֶף בְּרִיבֶבֶב.

– מי עוד אצל הגרפינה? הצרפתי? – שאל סטפן ארקדייביץ' את המשרת, בהתבוננו באדרתו, הידועה לו, של אלקסי אלכסנדרוביץ' ובאדרת משנה ומגקת בעלת-רקסים.

– אלקסי אלכסנדרוביץ' קרינין והגרף בֶּנְזוֹב, – ענה המשרת כמתרעם.

“הנסיכה מיחקה הגידה מראש”, אמר סטפן ארקדייביץ' בלבו בעלותו במעלות. “מה משנה הדבר! אבל מי יתן ויכלתי להתקרב אליה. השפעתה מרבה מאד. אם היא תאמר מלה לפומורסקי, לא יהי כל ספק עוד”.

עוד היה אור-יום בחוץ, אך בחדר-האורחים הקטן שבמעונה של הגרפינה לידיה איבנובנה כבר האירו המנורות והיריעות מוקדות.

אצל שלחן עגל, מתחת למנורה תלויה, ישבו הגרפינה ואלקסי אלכסנדרוביץ' ודברו בלחישת. איש שפל-קומה ודל-בשר, שירכי אשה לו ורגליו שקועות במקום הברכים, ופניו חורים מאד, אבל יפים, ועיניו נוצצות ויפות, ושערו אָךְ וּמְשָׁל על צוּרוֹן-מעילו, עמד בקצהו השני של החדר והסתכל בפתל ובציורים התלויים עליו. סטפן ארקדייביץ' נתן שלום לבעלת-הבית ולאלקסי אלכסנדרוביץ' וישם עינו שלא ברצונו שנית על האיש הזר לו.

– האדון לְנֶדוּ! – פנתה הגרפינה אל האיש שהוא בקול רך מלא זהירות, אשר השתומם עליו אובלונסקי. וְתֻדְעֵם זה לזה.

לְנֶדוּ הסב פניו בחפז וישם בצחוק קל את ידו הקופאה והמזיעה בתוך יְמִינוֹ הפשוטה של סטפן ארקדייביץ', אחר שב ונטה לו אל הכתל ויוסף להביט אל הציורים. הגרפינה ואלקסי אלכסנדרוביץ' נתנו עיניהם זה בזה בהבטה שיש בה רמיוה.

– אשמח מאד לראותך, ביחוד בערב הזה, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה ותרמוזו לו לסטפן ארקדייביץ' לשבת אצל קרינין.

– נהה קראתי לו לְנֶדוּ, – אמרה בלחישתה וחסב עיניה אל הצרפתי וממנו מיד אל אלקסי אלכסנדרוביץ', – אך באמת הוא גרף בֶּנְזוֹב, כאשר ידעת בודאי. אבל הוא איננו אוהב את הכניו הזה.

– כן, שמעתי, – ענה סטפן ארקדייביץ' – אומרים עליו, כי רפא רפואה שלמה את הגרפינה בֶּנְזוֹבנה.

– היא באה אלי היום, מה אמללה היא למראה! – אמרה הגרפינה בפנותה אל אלקסי אלכסנדרוביץ'. – פרידה זו נוראה לה. צרה גדולה היא לה.

– והוא יוצא מזה בודאי? – שאל אלקסי אלכסנדרוביץ'.

– כן, הוא יוצא לפריז. תמול שמע קול, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה בעינים מוסבות אל סטפן ארקדייביץ'.

– אה, קול! – שָׁנָה אחריה אובלונסקי, אשר הבין, כי ראוי לו להזהר מאד בחבורה זו, שֶׁנֶעֱשָׂה או עתיד להעשות בה דבר מִיָּחַד, שעדין אינו יודע מה הוא.

רגע אחד שתקו כלם, ואחרי-כן אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה בבת-צחוק דקה, כמתחלת בעקף דְּבַר שיחתם, אל אובלונסקי:

– אני ידעתיך מכבר, ושמחה אני מאד לדעת אותך יותר. ידידי יִדְיָנוּ וידידים גם לנו. אך כדי להגיע לידידות, צריך להתבונן במצב-נפשו של הידיד, וכמִדְמָה לִי, שלא כן אתה עושה לאלקסי אלכסנדרוביץ'. הלא תבין את כוונתי. – אמרה ותרם את עיניה היפות והמלאות עיון.

– במקצת, גברתי, אני מבין, כי מצבו של אלקסי אלכסנדרוביץ'... – אמר אובלונסקי, אשר לא הבין היטב מה דורשים מאתו, ועל-כן בחר לו להשתמש במאמרים כלליים.

– לא שנוי במצב החיצון הוא, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה בשפת-תוכחות, ויחד עם זה הביטה באהבה אחרי אלקסי אלכסנדרוביץ', אשר קם מכסאו ועבר אל לְנֶדוּ, – לבו שָׁנָה, לב חדש נברא לו, ואני יראה, פן לא שָׁמַת לְבָבךְ למדי אל השנוי הזה, שנהיה בו.

– בכלל אני יכול לתאר לנפשי את השנוי הזה. ידידים היינו כל ימינו, ועתה... – אמר סטפן ארקדייביץ' וְיָשָׁב מבט-חבה לגרפינה על מבטה, ובלבו עָן וְחָשָׁב לאיזה משני המיניסטרס היא מִקְרֶבֶת יותר ועל-אודות מי מהם יצטרך לבקש מאתה.

– השנוי, שנהיה בו, לא יוכל להקטין את רגשי אהבתו לרעיו; להפך, עלול הוא השנוי הזה להגדיל את אהבתו. אבל יראה אני, פן לא תבין את דברי. רצונך לשנות כוס טֶה? – אמרה ותרמוזו על המשרת, אשר הגיש טֶה על טס.

– לא למדי, גרפינה. מובן מאליו, כי הרעה הבאה עליו...

– כן, רעה היא, אבל נהפכה לאֶשֶׁר גדול, כשנהפך לו לב אחר ולבו נמלא אֶשֶׁר זה, – אמרה ותבט בעיני-אהבה אל סטפן ארקדייביץ'.

“אֲדַמָּה, כי אפשר לבקש, שתדבר עם שניהם”. אמר סטפן ארקדייביץ' בלבו.

– בודאי, גרפינה, – אמר לה, – אבל אני חושב, כי שְׁנוּיִם אלה הם מן הנסחרות, שאין אדם אוהב לגלותן גם לקרובים שבקרוביו.

– להפך! יְחִיבִים אנחנו לפרסם ולעזור זה לזה.

– כן הוא, אין כל ספק, אבל מצוים שנויי-דעות, ומלבד זאת... – אמר אובלונסקי בצחוק קל ורך.

– אי-אפשר לשנוי דעות בדבר האמת הקדושה.

– כן, כן, בודאי... אבל... סטפן ארקדייביץ' בא במבוכה ויעצור במלים. הוא הבין, כי כוונתה על האמונה.

– כמִדְמָה לִי, שיתנמנם מיד, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' בלחישתה מִקְרֶבֶת בגשתו אל לידיה איבנובנה.

סטפן ארקדייביץ' הסב עינו. לְנֶדוּ ישב אצל החלון בורועות סמוכות על צלעו ועל גבו של כסא אחד ובראש כפוף. כשהרגיש את מבטי העינים המכוננות אליו הרים ראשו וצחק צחוק קל של ילד תמים.

– אל תביטו אליו, – אמרה לידיה איבנובנה ובהזוה קלה הגישה כסא לאלקסי אלכסנדרוביץ'. – אני התבוננתי... – החלה לאמר דבר, אך ברגע ההוא נכנס אחד המשרתים ומכתב בידו. לידיה איבנובנה קראה בחפזון את הפתקה, שבאה אליה, ובמהירות נפלאה כתבה ומסרה תשובה וְחָשָׁב אל השלחן. – אני התבוננתי, – חזרה ואמרה, – כי המוסקבים, ביחוד הגברים בני-מוסקבה, הם קריירי-דעת עד-מאד בעיני האמונה.

– לא כן, גברתי הגרפינה, כמִדְמָה לִי, שהמוסקבים ידועים בתור בעלי-אמונה עומדים על דעתם בחזקה, – ענה סטפן ארקדייביץ'.

– על-פי מה שנראה לִי, אתה לְמַרְת-רוחי, מקריירי-הדעת, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' בפנותו אליו בבת-צחוק מתוך לְאוֹת.

– כלום אפשר להיות קרייר-דעת! – אמרה לידיה איבנובנה.

– אני בדבר הזה, לא קרייר-דעת באמת, כי-אם עומד וממתין, – אמר סטפן ארקדייביץ' בצחוק קל של רדיפת שלום וידידות. – לא אאמין, כי באה עתי לעסוק בשאלות האלה.

אלקסי אלכסנדרוביץ' ולידיה איבנובנה נתנו עיניהם זה בזה.

– לעולם אין או יכולים לדעת, – אם באה עתנו לזה אם אין, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' בלשון-תוכחה, – אין לנו להרהר בדבר, אם נכונים אנחנו אם אין: אין חסד-אלהים תלוי במחשבות אדם; יש אשר לא יצלה על יגיעים שבבילו ויצלה על אשר לא התקינו עצמם לזה, כמעשה שהיה בשאול השליח.

– לא כמקדמה לי, שלא עתה עוד, – אמרה לידיה איבנובנה, אשר התבוננה באותה שעה בתנועותיו של הצרפתי. לנדו קם ויגש אליהם.

– התרשוני לשמוע? – שאל הצרפתי.

– ככל אות-נפשך, אני לא הפצתי להפריעך, – אמרה לידיה איבנובנה ותבט אליו בחבה – שבה-נא עמנו.

– אך אין לעצום את העינים מראות אור, – הוסיף אלקסי אלכסנדרוביץ'.

– מי יתן וידעת את האשור, שאנו מוצאים, כשאנו מרגישים את מציאותו בקרבנו! – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה בצחוק אשה צדקנית.

– אך אפשר לאדם, שירגיש בעצמו, שאינו מסוגל לפעמים להתרומם עד למדרגה גבוהה זאת, – אמר ספן ארקדייביץ' ובדברו הרגיש, שהוא מערים באמרו מדרגה גבוהה על האמונה, אך לא ערב את לבבו להודות בחפש-דעותיו, בפני אשה, אשר במלה אחת, שתאמר לפומורסקי, תוכל להמציא לו את המשמרת, אשר הוא מבקש.

– אתה רוצה לאמר בזה, כי החטא מעכב? – אמרה לידיה איבנובנה. – אבל דבר זה טעות הוא. אין חטא למאמינים, כבר נמחל החטא. סלה-נא, – הוסיפה בהביטה אל המשרת, שחזר והביא פתקה בידו; ותקרא את הפתקה ותשב עליה בעל-פה לאמר: "מחר אצל הנסיכה הגדולה, כן תאמר". – אין חטא למאמן, – חזרה ואמרה.

– כן הוא, אבל אמונה, שאין עמה מעשים, כגוף בלי נשמה, – אמר ספן ארקדייביץ', על פי הקטחויזים שלמד בילדותו, ולא נלחם על פירותיו עוד אלא בבת-צחוק בלבד.

– זאת לנו מאגרת השליח יעקב, – אמר אלקסי אלכסנדרוביץ' אל לידיה איבנובנה כמתרעם עליה קצת. נָכַר היה, שכבר נדברו בזה לא אחת ולא שתיים. – כמה קלוקלים גרמה טעות זו, שטועים בפרוש המשל הזה. אין דבר מרחיק את האדם מן האמונה יותר מפרוש זה. "אין לי מעשים טובים ועל-כן איני יכול להאמין", וזה לא נאמר בשום מקום. אבל נאמר להפך.

– לעבוד לאלהים, להציל איש את נפשו ביגיעות ובעתנות, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה בבזו ובגלגל-נפש. – מדרכיהם המקלקלים של נזיריני כל זה... אין זכר לזה בשום מקום. הדבר פשוט וקל יותר הרבה, – הוסיפה ותבט אל אוכלונסקי בבת-צחוק מְחַמֵּקת-ידיים, כדרך שהיתה צוחקת בחצר לחוק את ידי העלמות הצעירות, הנבוכות למראה הסדרים, שלא הרגלו בהן.

– אנחנו נושעו על-ידי המשיח המְקַדָּם בעבורנו. אנחנו נושעו באמונה, – נענה אחריה אלקסי אלכסנדרוביץ' במבט של הסכמה לדבריה.

– השומע אתה אנגליתי? – שאלתה לידיה איבנובנה, וכאשר ענה הן, קמה והתחילה ממשמשת בספרים שעל האצטבה הקטנה.

– הפצי לקרא Safe and Happy או Under the wing – אמרה ותשם עיניה דרך שאילה על קריינין ותקח לה את הספר אשר בקשה, ובשובה אל מקומה ופתחה את הספר ותאמר: – הדברים קצרים מאד. מתאָר פֶּה הדרך, שהאמונה נקנית בו, וקורת-הרוח היפה מכל חיי העולם הזה, שהיא נותנת לבעל-ל, מי שמאמן, אי-אפשר לו שיהיה אמלל, כי לא בוד הוא. – היא כבר נכונה לקרא, והנה המשרת נכנס עוד הפעם. – בורוֹזְדִינָה! אמר, מחר בשתי שעות, כן הוא, – אמרה ותשם אצבעה על מקום אחד בספר ותאנה ותבט לפניו בעיניה היפות והמלאות עיון. – זאת פעולת האמונה הנכונה. הן ידעת את סְיִינָה מְרִי. הידעת את הרעה, אשר מצאתה? בנה יחידה מת עליה. נפשה התמוגגה ברעתה. ומה אחרייתה? גואלה נמצא לה, ועתה היא מברכת את אלהים על מות הילד. זהו האשר, שהאמונה נותנת לאדם!

– נכון הוא, מאד... אמר ספן ארקדייביץ' ולבו שמח בקרבו על כי יחלו לקרא ויתנו לו להשיב רוחו מעט. "לא, לפי הנראה, טוב אשר לא אבקש היום דבר, – אמר בלבו, – רב לי אם אצא מזה בלי הפְּשֵׁל בלשוני".

– לך יקשה לשבת עמנו, – אמרה הגרפינה לידיה איבנובנה אל לְנָדוּ, – כי אינך יודע אנגלית, אבל קריאה קצרה היא.

– בין אבין, – אמר לְנָדוּ בבת-צחוק שלו ויעצום עיניו.

אלקסי אלכסנדרוביץ' ולידיה איבנובנה נתנו עיניהם זה בזה בהבטה מספרת, והקריאה הוֹחֵלָה.

כב

ספן ארקדייביץ' השתומם עד-מאד על הנאמרים המְשֻׁנֵּים החדשים לו, אשר שמעו אזניו. רבוי הגונים שבחיים הפטרבורגיים הביא אותו תמיד לידי התעוררות עזה, באשר הוציא אותו מתוך חיי-העמידה שבמוסקבה. אבל אוהב ומבין היה את טיב החיים האלה בלב גוֹנִיָּהם רק בספירות הקרובות והידועות לו; אך בחבורה הזאת, הזרה לרוחו, ראה אך זרות ותהפוכות, אשר לא יכול לעמוד עליהן. בשמעו את דברי הגרפינה לידיה איבנובנה ובהרגישו את העינים היפות, המביעות טשפות או מרמה, – זאת לא ידע בעצמו, – את עיני לְנָדוּ המכוֹנְנֹת אליו, התחיל מרגיש איוז כבדות מִיַּחְדָּה בראשו.

רעיונות רבים ושונים הסתככו בקרבו. "מְרִי סְיִינָה שמחה, כי מת הילד אשר ילדה... לו יללתי לעשן קצת בשעה זו... לְפִיֹּת אפשר גם באמונה בלבד, והנזירים אינם יודעים מה לעשות לזה, הגרפינה לידיה איבנובנה היא היודעת זאת... ומדוע ככה יכבד עלי ראשי? מהקוֹנִיָּק או מפני שכל זה מְשֻׁנֵּה מאד? אף-על-פי-כן לא עשיתי עד כה, כמקדמה לי, כל דבר זר. אך בכל-זאת לא אוכל עוד לבקש מאתה. שמעתי, שהם מוקיפים להתפלל. אולי יזקיקוני גם אני. זאת תהי אולת גדולה מנשוא במנוחה. ומה נבערים הדברים שהיא קוראה, אבל מבְּטָעָה היא היטב. לְנָדוּ-בְּזִיבּוֹב, על שום מה נקרא שמו בְּזִיבּוֹב?" פתאם הרגיש ספן ארקדייביץ', כי לחיו התחנתה נוטה בכח גדול לפהוק, ולמען העלים את פהוקו תקן בידיו את פאות-זקנו ויתנער. אך מיד הרגיש, שהוא מתנמנם, ועוד מעט יִנְחַר. הוא נעור ברגע, שהגרפינה לידיה איבנובנה אמרה בקולה הידוע לו: "הוא ישן".

ספן ארקדייביץ' הקיץ בבהלה, כי היה בעיניו כאֶשֶׁם שנמצא עונו. אך התחנן כרגע, כי הברר לו, שלא עליו נאמר "הוא ישן", כי-אם על לְנָדוּ. הצרפתי נרדם גם הוא כספן ארקדייביץ', אבל תרדמת ספן ארקדייביץ' היתה נחשבת, כפי מה שדְּמָה הוא, לעלבון להם (ואולם גם זאת לא דְּמָה באמת, כל-כך היה הכל מְשֻׁנֵּה פה בעיניו), ותרדמת לְנָדוּ שְׁמָקָה אותם מאד, ביחוד את הגרפינה לידיה איבנובנה.

– Mon ami – אמרה לידיה איבנובנה ותאסוף בזהירות, שלא לְגֵרֵם אֶנְשָׁה, את קפולי שמלת-המשי אשר עליה – ברגשותה היתרה קראה לו, לקרייניו, לא אלקסי אלכסנדרוביץ', כי-אם "מוֹן אֶמִי", – תנה לו את ידך. הרואה אתה? שְׁשֵׁן! – נתנה בקולה על המשרת שחזר ונכנס. – אין לקבל.

הצרפתי נרדם או עשה את עצמו כאלו נרדם, וראשו נסמך על גב הכסא, ובידו המזויעה, המוטלת על אחת מברכיו, הניע תנועות קטנות, כמשתדל לצוד בה דבר. אלקסי אלכסנדרוביץ' קם בזהירות, אבל הניד את השלחן בקומו, מבלי דעת להזהר כראוי, ויקרע וישם את ידו ביד הצרפתי. ספן ארקדייביץ' קם גם הוא ויבט בעינים פקוחות לרוחה על-מנת להעביר את חבלי השנה מהן, אם ישן הוא, פעם על זה ופעם על זה, וקבר לו, שהוא ער; אבל הרגיש, כי ראשו הולך וכבד עליו.

– האיש הבא לאחרונה, אותו השואל, יֶצֵא מזה, יֶצֵא, יֶצֵא! – אמר הצרפתי מבלי פקוח עיניו.

– סלה-נא לי, אבל עיניך רואות... שוב-נא כעשר שעות, או, טוב מזה, מחר.

– יֶצֵא, יֶצֵא! – שָׁנָה הצרפתי בלצר-רוח.

– עלי, עלי הוא, הלא כן? – שאל ספן ארקדייביץ', וכאשר ענהו: "הן", שכח גם את דבר הבקשה, אשר אמר לבקש מהגרפינה לידיה

איבנונה, גם דבר אחרות, ובתשוקתו הרבה לצאת מהר מן המקום הוא יצא על קצות רגליו וינס החוצה, כנס מבית מלא קטב, וזמן רב דבר והתלוצץ עם הַרְקָב, בחפצו להתאושש מהר.

בתיאטרון הצרפתי, אשר הספיק עוד לראות בו את המערכה האחרונה, ואחרי-כן אצל כוס שִׁמְפָּני ב"בית-משתה-הטְּטְרִים", בשבתו בתוך אנשים כערכו, התחזק מעט. ובכל-זאת היתה רוחו סרה כל הלילה ההוא.

בשובו הביתה אל פטר אוכלונסקי, שאצלו התאכסן בפטרבורג, מצא פתקה מאת כְּטִסִי. היא כתב לו, שהיא חִפְּצָה מאד לגמור את השיחה, שהתחילו בה, ומבקשת מאתו, כי יבוא אל ביתה מחר. הוא אך הספיק לקרוא את הפתקה הזאת ולקמט מצחו עליה קצת והנה נשמע קול צעדים כבדים מלמטה, קול רגלי אנשים נושאים משא כבד.

סִפְּפֵן ארקדייביץ' יצא לראות מה זאת. המשא הזה היה פטר אוכלונסקי הַשָּׁבֵב לידו עולמיו. הוא היה שכור כל-כך, שלא יכול לעלות בַּפְּעֵלוֹת; אך בראותו את סִפְּפֵן ארקדייביץ' צוה את נושאו להעמידו על רגליו וַיֵּאָזְנוּ בו ויבוא אתו אל חדרו, ושם התחיל מספר לו, במה בלה את הערב, וידבר דבריו עד שחִפְּטָהוּ שָׁנָה.

סִפְּפֵן ארקדייביץ' היה עצוב, מה שקרהו אך לעתים רחוקות, וזמן רב לא יכול להתנמנם. כל מה שעלה על זכרונו היה אך מְכַעַר, אבל מְכַעַר מִפְּלֵ, כדבר שהוא לחרפה לבעליו, נדמה לו זֶכֶר הערב הזה בבית הגרפינה לידה איבנונה.

ממחרת באה אליו תשובת מֵאֵוֶן גמור מאלקסי אלכסנדרוביץ' לענין הכריתות, וַיִּנְבֵן, כי החלטה זו נוסדה על הדברים, שאמר הצרפתי בשעה שנרדם או עשה את עצמו כאלו נרדם.

כג

כדי לתקן דבר בחיי-הבית הפנימיים, צריך שיהיה או ריב גמור או שלום גמור בין האיש והאשה. אבל אם התיחסותם זה לזה איננה ברורה, אם אין ביניהם לא שלום ולא ריב, אי-אפשר להם לגשת אל כל דבר-תְּקָוָן.

זוגים רבים יושבים שְׁנֵים תמימות במקומות שְׁנֵים ומכבד לאיש ולאשה יחד, ורק מאין ריב גמור ושלום גמור ביניהם אינם משנים את מקומם.

גם ורונסקי ואנה נלאו נושא ישיבת מוסקבה בְּחֶרֶב וְחֶבְרָא, בימים שהשמש כבר האיר לא בחם-האיב, כי-אם בחם-הקיץ וכל עצי הַבּוֹלְגָנוֹרִים כבר עטו עלים, והעלים עטו אבק; אך לא עברו אל האחוזה "וּזְוִזְוִי" נְסִיִּיִּי, כמו שִׁקְחֵלֵט מכבד, כי-אם הוסיפו לשבת במוסקבה, אחרי מֵאֵסֶם בה, רק מאשר בימים האחרונים לא היה שלום ביניהם.

הרוח הרעה, אשר שלטה ביניהם, לא נוסדה על שום סבה חיצונית, וכל הטענות והמענות שנסו להכנס בהן פעמים רבות, לא רק לא הסירוה, כי-אם עוד והעילו להגדילה. רוח רעה פנימית היתה זאת: היא רגזה כל היום על כי מְעַשֶּׂה האהבה בקרבו, והוא רגז מרב חרטה שהתחרט על כי העמיד עצמו בגללה במצב קשה זה, שהיא לא רק לא תְּקָלְהוּ, כי-אם עוד תוסיף להקשותו. שניהם, גם הוא גם היא, לא הגידו מה יִרְשֶׁשׁ דְּבָר-כְּגֹם, אבל הרשיעו זה את זה בלבבותם, ובכל תואנה שמצאו התאמצו להוכיח זה לזה, כי כן הוא.

הוא היה בעיניה, פְּלוֹ עם כל מנהגיו ורעיוניו ומאוייו, עם כל אצורו הרוחני והחמרי, אך אהבת-נשים לבד, והאהבה הזאת נועדה על-פי רגשותיה להתרַפֵּן פְּלָה אך בה לבד. אבל האהבה הזאת נתמעטה, ועל-פי סברותיה הִרְאָתָה לדעת בזה, כי נֶתֶן חלק מאהבתו לנשים אחרות או לאשה אחרת אחת, ועל זה קנאה אותו. לא על-דבר אשה ידועה לה קנאה אותו, כי-אם על כי נגרע מאהבתו. מבלי דעת עוד על מי תחשדוהו, חִפְּשָׁה את אשת-עברתה באשר יכלה ועל-פי רמז קטן שבקטנים העבירה את חמת קנאתה מאשה לאשה. פעם חשדה אותו על הפרוצות הגסות, אשר בהיותו חבר לבחורים, נקל היה לו לבוא בדברים עמהן; פעם חשדה אותו על נשי הספירות הגבוהות, אשר יכול להזדמן עמהן; פעם חשדה אותו על עלמה, שיצרה לה בדמינות, ואמרה עליה, שהוא נכון לקחתה לו לאשה אחרי עזבו אותה, את אנה. הַקְּשָׁד האחרון הזה הציק לה יותר מכל שאר החשדים, ביחוד, מאשר אמר לה הוא בעצמו בשעת התגלות-לב, מבלי דעת להזהר, כי אמו רחוקה כל-כך מדעת את דרכיו, שהרשתה לעצמה לדבר על לבו, שיקח לו לאשה את הנסיכית סורוקינה.

ובקנאתה זעפה עליו ובקשה תאונת לזעפה בכל דבר. בכל פרט ופרט מקשי-מצבה האשימה אותו. ישיבתה זו, שישבה והכתה במוסקבה, כנתונה בין השמים ובין הארץ, התמהמהותו והששנותו של אֶלְקְסִי אלכסנדרוביץ', בדידותה בעיר הזאת – בכל אלה האשימה אותו. אלו היה אוהב אותה – אמרה עליו בלבה – היה מבין, מה קשה מצבה, ומחלץ אותה מצרותיה. גם באשמתו לבד ישבה במוסקבה ולא בכפר. הוא לא יכול לשבת טמון בכפר, כמו שרצתה היא. צבור היה נחוץ לו, ובשביל זה העמיד אותה במצבה הנורא, ולא רצה להבין, מה קשה צערה. הוא ולא אחר היה האֲשָׁם, על-פי סברותיה, גם במה שנפרדה עדי עולם מבנה.

גם רגעי האהבה המעטים, שבאו עוד לפעמים ביניהם, לא היו מרגיעים אותה: באותם הימים ראתה באהבתו ענין מנוחה ובטחה, אשר לא היו בו קדם לזה ואשר הרגיו את רוחה.

השעה היתה שעת בין-השמשות. אנה חכתה לְשִׁיבָתוֹ ממשחה חֶבֶר-הבחורים, אשר נסע להשתתף בו, ובין כה הלכה הנה והנה בחדר-עבודתו (חדר שקול רצפת-רחוב נשמע בו פחות מבשאר החדרים) וחזרה בלבה על דברי-הריב, שכבו אתמול, לכל פרטיהם. ובעברה בחזרה זו מן המֵאָחַר אל הקוֹנֵן, מדברי העלנון העשויים להִזְכֵּר, אל מה שהביא לידו כן, הגיעה לאחרונה עד תחלת השיחה היא. זמן רב לא יכלה להאמין, כי ראשית מדון היתה להם שיחה קלה ורחוקה מלבם כזאת. אבל כך היה מעשה. הוא אך לגלג לו קצת על הגימנסיות לנערות ואמר, כי אין בהן חִפְּץ, והיא הפכה בזכותן. אך הוא נהג קלות-ראש בהשכלת-נשים בכלל ואמר, כי הנערה האנגלית הֵנָּה, אשר דאגה לה וְסָפְּלָה בה אנה, אינה צריכה לגמרי לידעת הפיסיקה.

הדבר הזה הקניט את אנה, כי ראתה בזה רמז של בוז למעשים שהיא עוסקת בהם, ומיד בקשה ומצאה וענתה מענה קשה דִּי התנקם בו על הצער שגרם לה.

– אינני מְקַנָּה, כי תזכור אותי ואת רגשותי, כמו שאפשר לאיש אוהב, אבל קויתי לנמוסיות בלבד, – אמרה אליו.

ובאמת נסתמק מכעס על אמרה לו זאת ויענָה קשות. מה שהשיבה לו היא, לא זכרה עוד, אבל זכרה, כי הוא קפץ ואמר בכונה גלויה להדאיב נפשה:

– חבה זו, שאת מחבבת את הילדה הזאת, איננה מעסקת אותי, זה אמת, כי רואה אני, שהיא חבה מעֲשָׂה.

האכזריות הזאת, שהרס בה את עולמה זה, שבנתה לה בביגעה רבה כל-כך על-מנת לשאת את חייה המרים, והעֲנָל הזה, שִׁפְּלָה עליה עוֹן התחפשות והתכחשות, הקדיחו אש באפה.

– צר לי מאד, כי רק ענינים גסים וחמריים מובנים לך ואינם מעֲשִׂים בעיניך, – ענתה ותצא מן החדר.

בבואו אתמול בערב הביתה לא הזכירו את הקטטה הזאת, אבל שניהם הרגישו, כי אך שלום לפי-שעה הוא ולא שלום-אמת.

וביום הזה לא היה כל היום בבית, ובבדידותה קשתה עליה כל-כך ידיעה זו ושערה, כי ריב בינה ובינו, שבקשה לשכוח, לסלוח ולהשלים עמו; להרשיע את נפשה בקשה ולהצדיק אותו.

“בי לבדי האשם. רגזנית אני, קנאית בלי-טעם. הַשָּׁלֵם אשלים עמו, ונסענו אל הכפר, שם ירוח לי”, אמרה עם לבבה.

“מעֲשָׂה”, זכרה פתאם את המלה, אשר נעלבה בה ביותר, ולא כל-כך בגלל הוראתה כמו בגלל הכונה, שנתפון בה לצערה. “אני יודעת מה נתפון לאמר בה; הוא רצה לאמר – לא כדרך הטבע הוא לאשה לאהוב ילדה זרה ושלא לאהוב את בתה פרי-בטנה. כלום הוא יודע, מה היא אהבת-אם לילדיה, מה היא אהבתי לריונו? א, אשר ותרתי עליה בגללו? אבל אין כאן אלא כונה לצערני! לא, הוא אוהב אשה אחרת, אין כל ספק בדבר”.

ובראותה, כי בחפזה להרגיע את רוחה חזרה על הראשונות גם הפעם, כמו שחזרה זה פעמים רבות, ושוב הגיעה לרגה הקוֹנֵן, נפלה חרדה עליה. “אמנם אי-אפשר? אמנם אינני יכולה לקבל את האשמה עלי?” אמרה אל לבה ושוב חזרה לראש. “הוא איש-אמת, איש ישר, הוא אוהב

אותי. אני אוהבת אותו, בעוד ימים אחדים יגמר דבר הכריתות. ומה לנו עוד? צריכים אנו למנוחה, לאמונה, ואני אשית את העון עלי. כן הוא, כאשר יבוא הפעם, אָמַר לו, כי אני חטאתי לו, אף-על-פי שלא חטאתי, ונסענו מזה?"

וכדי שלא להרהר עוד ושלא לבוא לכלל כעס, צלצלה ותצו להביא את הארונות המְיָחֵדִים לשים בהם את החפצים לשעת נסיעה על-מנת לעבור אל הכפר.

בעשר שעות בא ורונסקי הביתה.

כד

– ומה, ההיטבתם את לבכם? – שאלה אותו בצאתה לקראתו בפנים מביעים הודאה על חטא ורדיפת-שלום.

– כנהוג, – ענה והכיר מיד, בהבטה אחת, כי שעת-רצון לה, מן השעות הטובות המצויות אֵתָה. הוא כבר הִרְגֵל לראות מְעַבְרִים אלה ברוחה, ובוים הוא שמח ביהוד על השנוי לטובה, כי גם הוא בעצמו היה שמח וטוב-לב מאד.

– מה אני רואה? עתה היטבת עשה! – אמר וירמוז על הארונות שבפרוודור.

– כן, צריך לנסוע. הנה נסעתי לטייל קצת ואתענג כל-כך, שנכספתי אל הפפר. הלא אין כל עפוב לך.

– זה כל חפצי. כרגע אבוא ונדבר, אך שמלותי אֶתְלֶף. צוי להביא טה.

והוא הלך לו אל חדר-עבודתו.

כמין עלבון היה במאמר "עתה היטבת עשה", שאמר לה כדרך שאדם אומר לילד, שחדל להתרגו במשובתו, ועלבון גדול מזה היה בְּהֶפֶךְ שבין סגנון עזיבת-החטא שלה וסגנון קָעוּ והבטחה שלו; ורגע קטן הרגישה התעוררות לחדש את המריבה, אבל התאפקה ותכבוש את רגשה ותקדם את פני ורונסקי בפנים שמחים כבתחלה.

כאשר יצא אליה, ספרה לו, במלים שהכינה בלבה במקצת, את דברי יִזְמָה זה ואת אשר בלבבה לעשות לענין היציאה מן העיר.

– כמעט רוח ממרום הֶעֱבָה עלי – אמרה אליו. למה אחכה פה לכריתות? האם לא אחד הוא לנו בכפר? לא אוכל לחכות עוד. אינני רוצה לקוות, אינני רוצה לשמוע עוד דבר על-אודות כריתות. גמרת, שהדבר הזה לא יוסיף עוד להשפיע על חיי. גם אתה מסכים על-ידי?

– פשיטא! – אמר בהציצו מתוך דאגה אל פניה המלאים סערה.

– ומה עשיתם שם? מי היה עמכם? – אמרה אחרי שתיקה קצרה.

ורונסקי קרא בשמות האורחים.

– המשתה היה יפה, גם תחרות הֶשִׁיט בסירות עלה יפה, וכל זה היה נעים, אבל אי-אפשר במוסקבה בלי דבר מְגֶתֶךְ. אשה אחת באה, מוֹרֶת הֶשֶׁקֶה של מלכת שוֹנְדִיָה, וְתֶרְאָנוּ את אֶמְנוּתָה.

– מה זאת? האמנם שֶׁקֶה לעיניכם? – שאלה אנה ופניה רעמו.

– במין שמלה אֶדְמָה מִיְחָדָת לֶשֶׁקֶה, אשה זקנה ומלְעָקָה. מתי אפוא נצא?

– אך זה מעשה-שטות! והיא מפליאה לשחות? – אמרה אנה מבלי הֶשֶׁב על שאלתו.

– לא פחות ולא יותר משאר בני-אדם. הלא אמרתי, כי מעשה-שטות מְגֶתֶךְ הוא. ומתי אפוא את אומרת לצאת? –

אנה הניעה ראשה כמתפונת לגרש רעיון קשה.

– מתי נצא? מהר כפי האפשר. למחר לא נספיק. למחרתים.

– כן... אך לא, הניח-נא. מחרתים – יום ראשון, עלי לראות את אמי, – אמר ורונסקי במבוכה, כי כאשר אך הזכיר את אמו, הרגיש מבט של חשד מכוּנָן אליו. מבוכתו נחשבה בעיניה לראיה לדבר החשד, ותסתמק ותט מאצלו. עתה עמדה לנגד עיניה לא עוד דמות מוֹרֶתָה של מלכת שוֹנְדִיָה, כי-אם הנסיכית סוֹרוֹקִינָה, שישבה יחד עם הגרפינה ורונסקיה באחד הכפרים הקרובים למוסקבה.

– התוכל לנסוע אליה מחר? – אמרה אנה.

– לא אוכל בשום אֶפֶן! ההרשאות והכסף בענין שאני נוסע בגללו לא יבואו לְיָדִי עד מחר, – ענה ורונסקי.

– אם כן לא נצא לעולם.

– ומפני מה?

– אחרי-כן לא אצא. או בְּשֵׁנִי הבא או לא אצא לעולם.

– אך משום מה? – אמר ורונסקי כמו בתמימה. – הלא אין טעם בדבר.

– לך אין טעם בו, יען כי לא תשית לב אלי. אינך רוצה להבין מה חיי. הדבר האחד, אשר העסיקני פה, היתה הֶקָה. ואתה אומר, אין זה כי-אם התכחשות. הלא אמרת אתמול, כי אינני אוהבת את בתי, כי מתכחשת אני באהבתי את האנגלית הזאת, כי לא רגש טבעי הוא; מי יתן וידעתי, איזה חיים יכולים להיות טבעיים לי פה.

להרר-עין נעורה מנהמת-לבה ואימה נפלה עליה על כי תֶפֶךָ את מחשבתה. אך אף-על-פי שידעה, שהיא מְשַׁחֶתֶת נפשה, לא יכלה להתאפק, לא יכלה להמנע מִקְרָאוֹת לו, עד-כמה חטא לה, לא יכלה להכנע מפניו.

– מעולם לא אמרתי זאת; אני רק אמרתי, שאין אהבת-פתאם זאת חשובה בעיני.

– הן מתהלל אתה בתם-לבבך, ולמה לא תגיד את האמת?

– כל ימי אינני מתהלל וכל ימי אינני מְשַׁקֵּר, – אמר בקול שפל ובחמה עצורה בקרבו. – צר לי מאד, אם לא-תֶכְבְּדִי...

– פָּבּוֹד זה בְּדוּי, על-מנת לכסות בו את מקום האהבה הריק. ואם לא תאהבני עוד, טוב ויפה יותר, שתגיד זאת ולא תכחד.

– הלא עוד מעט ולא אעצר פֶּחַ! – צעק ורונסקי ויקם מכסאו. עמד לפניו ואמר במבטא מְשֻׁשָׁךְ – למה תנסי את אֶרֶךְ-רוחִי? – ובאמרו זאת נראה בו, כאלו יכול הוא להוסיף עוד הרבה, אלא שהוא מתאפק – יש לו גבולים.

– מה פֶּוֹתֵךְ לאמר בזה? – צעקה ואמרה בלשון רבים ותסתכל באימה גדולה ברשם השנאה, שֶׁהֶבֶלְט על כל פניו וביחוד בעיניו המְזוּרֹת-חמת-נקם.

– פֶּוֹתֵי לאמר... החל ורונסקי, אך עצר במליו. – אני זקוק לשאול, מה את מבקשת מאֵתִי? – אמר בלשון רבות גם הוא.

– מה אני יכולה לבקש? – אני יכולה אך לבקש, כי לא תשליכני מלפניך, כמו שאתה חושב לעשות. – אמרה לו, באשר הבינה מאליה כל מה שהיה עם לבבו לאמר ולא אמר. – אך זאת לא אבקש, ממדרגה שניה היא זאת. אני מבקשת אהבה, ואין. ואם כן, הלא קָטל הפל.

וכאמרה זאת שמה פעמיה אל הדלת.

– הקַתִּינִי! הַקְּ... תִּינִי! – אמר ורונסקי ולא פָּשַׁט את העקמומיות שבגבות-עיניו, אך החזיק בידה ויעצרנה מלכת. – מה נהיה פה? אמרתי, כי צריך לדחות לשלשה ימים את יציאתנו מן העיר, על זה אמרת לי, כי משקר אני, כי איש-פֶּזֶל אני.

– ואני שונה ואומרת, כי מי שמוכיח אותי על כי וְתָר על הפל בגללי, – אמרה בזכרה מה שאמר לה עוד שמטטה הקודמת, – רע הוא מאיש-פֶּזֶל, כי הוא איש אין-לב.

– אבל יש גבולים לארץ-רוח! – צעק וְנָקַף ידו מידה בתנועה נמהרה.

“הוא שונא אותי, זה ברור”, אמרה בלבה ותצא מן החדר בצעדי אין-אונים מבלי דבר עוד ומבלי הִבֵּט אחריה.

“הוא אוהב אשה אחרת, זה ברור עוד יותר – אמרה אל לבה בבואה אל הדרה. – אהבה אני מבקשת ואין; ואם כן, קָטל הפל, – שנתה מה שאמרה קדם לזה, – וצריך לבטל.”

“אבל איככה?” שאלה את עצמה ותָּשַׁב על הכסא שלפני הראי.

השאלות: לאן תסע עתה, אל דודתה, שנתחנכה אָנָּה בביתה, אל דולי, או אל מחוץ-לארץ ולבדה, ומה הוא עושה עתה, כשהוא לבדו בחדר-עבודתו, ומה המריבה הזאת, האחרונה שבאחרונות היא, אם אפשר עוד להשלים, ומה תדברנה בה מעתה כל מַנְדְּעוֹתֶיהָ הקודמות הפטרבורגיות, ומה יאמר אלקסי אלכסנדרוביץ' על זה, ועוד הרבה הרגורים אחרים כמה שעתיד להיות מעתה אחרי הפרוד, עלו על רוחה, אך לא בכל לבה נגרה אחרי הרעיונות האלה, במעמקי-לבה היה רעיון אחד בלתי ברור לה, שהוא לבדו העסיק אותה, אך לא יכלה לדעת, מה הוא. בזכרה עוד פעם אחת על-דבר אלקסי אלכסנדרוביץ', זכרה גם את ימי מחלתה אחרי לדתה ואת הרגש המְיָחָז, אשר לא הרפה ממנה בימים ההם. “למה לא מתיי? היו דבריה, אשר דברה עם לבבה ואשר הרגישה בימים ההם, ובזכרה זאת הבינה פתאם את אשר בלבבה באמת. כן, אותו הרעיון היה בקרבה, הרעיון המפרק לבדו את כל הקושיית... למות!...”

“גם חרפתם וקלונם של אלקסי אלכסנדרוביץ' וסריון'א, גם חרפתי אני הנוראה – הכל יִבְטֵל על-ידי המות. אני אמות, והוא יתחרט, יצטער, יאוב ויטא מכאובים בגללי.” בבת-צחוק ממשכת של חמלה על נפשה ישיבה על הכסא, פעם הסיירה את הטבעות מעל אצבעות ידה השמאלית ופעם חזרה ושמה אותן על אצבעותיה ושותה לנגדה בצבעים בהירים מה שירגיש אחרי מותה.

קול צעדים הולכים וקרבים, קול רגליו, הפריע אותה מהרהוריה. אך היא עשתה את עצמה כטרודה בסודר טבעותי וגם לא פנתה אליו.

הוא קרב אליה ויאחז בידה ויאמר בלחישתה:

– אנה, למחרתם נסע, אם זה רצונך. אני נכון לפל.

היא החרישה.

– ומה תעני? – שאל אותה.

– ידעת בעצמך, – אמרה לו והתחילה בוכה כרגע מבלי יִפְלַת להתאפק עוד.

– עזבני, נָטְשֵׁנִי? – אמרה מתוך יבובכה. – מחר אסע מפה... יותר מזאת אעשה. מה אני? אשת-זנונים. אבן-מעמסה על צואריך. אינני רוצה לענותך, אינני רוצה! אני אֲשַׁחַרר אותך. אינך אוהב אותי, אחרת אתה אוהב!

ורונסקי התחנן לפניה, כי תרגע, ויבטיחה, כי אין יסוד כל-שהוא לקנאתה, כי לא חדל ולעולם לא יחדל לאהב אותה וכי יותר מבראשונה הוא אוהב אותה.

– אנה, על מה ככה תעני את נפשך ואת נפשי יחד? – אמר וישק את ידיה. באותה שעה הביעו פניו חבה, ולה נדמה, שבאזנה שמעה קול דַמְעוֹת בדבורו והרגישה את לַקָּן על ידה. וכרה-עין נהפכה קנאתה הנוראה לאהבה בווערת כאש, ותחבקהו וְנָתְקָה עליו עתרת נשיקות, על ראשו, על צוארו ועל ידיו.

כה

מאשר הרגישה אנה, כי השלום שנעשה ביניהם שלום-אמת הוא, השכימה בפקר ותחל להכין הפל לדרך בוריוות. אמנם לא הִחַלַּט, אם ביום השני אם ביום השלישי יצאו, כי אמש ותרו שניהם על דרישותיהם בדבר הזה, אך אנה השתדלה ועשתה את כל מה שהצרכה לעשות להכנת הנסיעה וגם לא שתה את לבה לדעת, היקדימו אם יאחרו יום אחד. ככה עמדה בחדרה אצל תֵּבָה פתוחה ועסקה בהוצאת החפצים שונים, והנה הוא בא לפניה מְלַבֵּשׁ בגדים, והשעה היתה מְקַדְמָת לזה מהרגיל.

– אני נוסע מיד אל אמי, היא יכולה לשלוח לי את הכסף, על-ידי יגורוב. ומחר אני נכון לדרך, – אמר אליה.

אף-על-פי שִׁקְלָאָה אהבה ורצון, היתה הזכרת נסיעתו אל אמו עָקֵץ מכאיב לה.

– לא, עד מחר לא אספיק גם אני, – השיבה לו, ובלבה אמרה כרגע: “אפשר היה אפוא להשתדל קצת ולעשות כמו שרצית?” – לא, עשה כמו שהיה עם לבבך. לך אל חדר-האכל, ואני אבוא מיד, רק אסיר מזה את החפצים המְתָרִים האלה, – אמרה במסרה ליד אנושקה עוד איזה דבר להוסיף על החבילה הגדולה של סמרטוטים, שכבר הוטלה עליה.

ורונסקי אכל את הביפֶשֶׁקְס שלו, והיא נכנסה אצלו לחדר-האכל.

– לא תוכל לשער, מה קנה נפשי בחדרים האלה, – אמרה בשבתה על-ידו ולשתות את כוס-הקהקה שלה. – אין לך דבר נורא מ”חדרים מְתָרִים” אלה. אין צורת בית להם, אין רוח-חיים. אותם השעונים, רייעות החלון, וביחוד הִטְפִּיטוֹת – צלמי-בלהות כל אלה. אני זוכרת את ווֹןֶוֹיֶן וְנִסְקוֹיָה קְזָר ארץ-הקֶדֶשׁ. עוד לא תִשְׁלַח את הסוסים?

– לא, הם יצאו מזה אחרי צאתנו. ואת אומרת לנסוע עתה?

– אל וילסון אמרתי לנסוע. בגדים יש לי להביא אליה. אם-כן מחר ולא יֵאָחֵר? – אמרה בקול-צהלה; אך פתאם שָׁנוּ פניה.

משרתו המְיָחָז של ורונסקי בא לבקש את השובר על קבלת טלגרמה מפטרבורג. לא היה כל פלא בדבר, שנשלחה טלגרמה לורונסקי, אך הוא השיב כמתפֶּן לקסות דבר ממנה, כי השובר הוא בחדר-עבודתו, ויפן אליה בחפזו ויוסיף:

– גמר אגמר מחר הפל, בלי כל ספק.

– ממי הטלגרמה? – שאלה אותו מבלי הקשב לדבריו.

– מסטיבה, – ענה שלא ברצון.

– ומפני מה לא הראיטה לי? איזה דבר-סתר אפשר בין סטיבה וביני?

ורונסקי קרא אליו את המשרת ויצוהו להביא את הטלגרמה.

– לא חפצתי להראותה, מפני שסטיבה שטוף בעריכת טלגרמות; אם אין החלטה, טלגרמה למה לנו?

– על דבר הכריתות?

– כן, אבל הוא כותב: "עוד לא העליתי בידי מאומה; תשובת-החלטה הבטיח בימים הקרובים". הא לך וקראי.

בימים רועדות לקחה אנה את הטלגרמה ותקרא בה מה שאמר לה ורונסקי. אבל נוסף בה: "התקוה קטנה, אבל אני אעשה כל מה שאפשר ומה שאי-אפשר".

– אני אמרתי אתמול, כי אין כל חלוק לי, באיזה זמן אקבל פטורים, וגם אם אקבל אם לא אקבל, – אמרה לו בפנים מסמקים. – לא היה כל צורך לכסות ממני. "כן הוא יכול לכסות ומכסה באמת ממני מכתבים שבינו ובין נשים", אמרה בלבה.

– נִיִּשְׁבִּין אמר לבוא היום בפקר עם וִיִּטֹב, – אמר ורונסקי, – כמִדְמָה לי, שזכה במשחק בכל מה שיש ביד פִּבְצ'וב וגם ביותר ממה שיש בידו של זה לְשֵׁלֶם, כששים אלף.

– לא, – אמרה אנה בהתרגוה על כי בעברו לענין אחר הראה לה בְּכִרּוּר, כי היא מתרגזת. – מפני מה אתה חושב, שהידיעה הזאת מעסקת אותי כל-כך, שראוי גם לכסותה ממני? אני אמרתי, שאיני רוצה להרהר בדבר זה, ומבקשת אני, שגם אתה לא תשים לבך לדבר זה יותר ממני.

– אני שם לבי לזה, יען כי אני אוהב בהירות, – אמר ורונסקי.

– בהירות זו תלויה לא בדינים מקבילים, כי-אם באהבה, – אמרה אנה, וְנִעְפֶה הלך הלוך נִזְקֵק לא על דבריו, כי-אם על המתנינות הקרה שנשמעה בהם. – בשביל מה אתה חפץ בזה?

"אלי! אלי! עוד הפעם על-דבר האהבה", אמר בלבו ויקמט מצחו.

– הלא ידעת בשביל מה: בשבילך ובשביל הילדים שיִנְלְדוּ – אמר לה.

– ילדים לא יִנְלְדוּ.

– על זה יש להצטער הרבה, – אמר ורונסקי.

– לך הוא נחוץ בשביל הילדים; ואותי לא תזפור? – אמרה, כי שכחה או לא שמעה, שבפרוש אמר "בשבילך" ובשביל הילדים.

השאלה על-דבר האפשרות, שיִנְלְדוּ להם ילדים, היתה מְקַלְקֶת ביניהם ומביאה אותה לכלל כעס מכפר. את תשוקתו לילדים חשבה לאות, שאינו מוקיר את יפיה.

– הלא אמרתי: בשבילך, ביחוד בשבילך, – חזר ואמר וקמט מצחו כמו מחמת כאב, – כי ברור לי, שרב התרגזותך באה מחסרון בהירות זו.

"עתה קדל להתכחש, וכל שנאתו הגדולה אלי גלויה" – אמרה בלבה ולא שמעה את דבריו, אך הביטה באימה ופחד אל השופט הקר והאכזר, הנשקף אליה מתוך עיניו ומתפִּן להרגיזה.

– לא זאת היא הסבה, – אמרה אליו, – גם לא אוכל להבין, באיזה אופן אפשר שהתרגזותי, כמו שאתה אומר, באה מזה, שאני נתונה לגמרי בידך. ואיזה חסרון בהירות יש פאן? להפך.

– צר לי מאד, שאיני רוצה להבין, – נכנס ורונסקי לתוך דבריה בחפצו להביע לה את רעיונו גם נגד רצונה, – חסרון הבהירות הוא בזה, שנדמה לך, שאני בן-חורין.

– לזאת אין לך לדאוג כלל וכלל, – אמרה לו ותסב פניה מנגדו ותחל לשתות את הקהוה.

בהפרדת אצבעה הקטנה הריימה את הכוס ותגישה אל פיה. אחרי גמיעות אחדות שמה עיניה עליו, ובפניו ראתה בְּכִרּוּר, כי גם כף-ידה, גם תנועתה, גם צלצול שפתיה היו לו לְמַרְת־רוח.

– אין כל צורך לי לדעת, מה אמך חושבת ואת מי היא חפצה להשיא לך – אמרה ותעמֵד את כוסה ביד רועדת.

– אך לא בזה אנחנו עוסקים.

– לא, כי בזה ממש. והאמינה לי, כי אשה שאין לב בה, בין שהיא זקנה בין שאינה זקנה, בין שהיא אמך בין שהיא זרה, אין לי עסק בה ואיני רוצה לדעת אותה.

– אָנֶה, בבקשה ממך, אל תדברי באמי דרך גנאי.

– אשה, אשר לא הגיד לה לבה, מה טובת בנה וכבודו, אין לב לה.

– עוד הפעם אני מבקש ממך, שלא תדברי בלשון גנאי באמי המִקְבֵּדָה בעיני, – אמר בהרמת-קול ובהבטה מזהרת.

היא לא ענתהו, ותבט בשום-לב אליו, אל פניו, אל ידיו, ותזכור את מראה השלום, שהשלימו אתמול, לכל פרטיו ולכל סמני החבה, שהראה לה. "סמני חבה כאלה בכל פרטיהם פור תמיד והוא עתיד רוצה לפזר לנשים אחרות!" אמרה בלבה בזכרה כל זה.

– אינך אוהב את אמך. כל זה מליצות, מליצות ומליצות! – אמרה והביטה אליו בשנאה.

– ואם כן צריך...

– צריך להחליט, ואני החלטתי, – אמרה ותקם לצאת, אך ברגע ההוא בא נִשְׁבִּין החדרה, ואנה נתנה לו שלום ותעמוד מלכת.

בשביל מה הִצְרַכָה, בשעה שהיה לבה הולך וסוער, ונפשה ידעה מאד, שהיא עומדת לפני סבוב חדש בחייה, שתוצאות אימות נשקפות ממנו, – בשביל מה הִצְרַכָה להתכחש ברגע ההוא לפני איש זר, אשר על כל פנים יִדַע לו כל זה בעוד ימים מעט או הרבה – לא ידעה בעצמה; אך כרגע השביתה את הסערה שבקרב ותשב ותדבר עם אורחה.

– ומה נהיה? הקבלת את נְשִׁיךְ? – שאלה את נִשְׁבִּין.

– אין רע, כמִדְמָה לי, שלא כל נְשִׁי יִשְׁלֶם לי, וברביעי לשבוע עלי לנסוע. ואתם באיזה יום? – אמר נִשְׁבִּין ויבט אל ורונסקי בעינים עצומות במקצת, ונראָה בו בְּכִרּוּר, שהוא מבין, שריב היה ביניהם.

– כמִדְמָה לי, מחרתים, – אמר ורונסקי.

– אולם זה ימים רבים אתם אומרים לנסוע.

– אבל הפעם קָחֵלֵט, ולא יִשְׁנֶה, – אמרה אנה ותבט אל עיני ורונסקי הבטה מזהרת ואומרת, שלא תעלה על דעתו, שעדין אפשר להשלים.

– האמנם לא יִצַר לך לגמרי על פִּבְצ'וב האִמְלָל הזה? – הוסיפה לדבר עם נִשְׁבִּין בענין שעמדו בו.

– מעולם לא שאלתי את לבי, אנה ארקדייבנה, הצר לי עליו אם אין. הנה כל רכושיה – אמר נ'ור בידו על כיס-מעילו, – ועתה אני עשיר; אך היום אבוא אל הקלוב, ואפשר שאצא מתוכו ככלי ריק. הלא מי שיושב לצחק אתי, גם הוא חפץ להפשיטני את פתני, וכן אני חפץ לעשות לו. נלחמים אנחנו איש באחיו, וזאת שעשועים לנו.

– אך אלו היית בעל-אשה, – אמרה אנה, – מה היתה אשתך מרגשת בזה?

ישיבין התחיל שוחק.

– בגלל זה לא לקחתי וגם לא אמרתי מעולם לקחת לי אשה.

– וקלוינגפורס? – נכנס ורונסקי בשיחה וישם עינו על אנה, אשר חָקְקָה ברגע ההוא. לפני אנה פגעו במבטו וישם של קפדה ומחאה עלה עליהם פתאם, וכמו אמרה לו: "לא שכחתי. לא ישנה דבר".

– האָמנם גם אהבת פעם אחת? – אמרה אל ישיבין.

– לא אחת ולא שתיים! אבל יש יושב אצל שלחן-המשחק על-מנת לעמוד מיד בכל פעם בבוא שעת-פגישתנו, ואני יכול לעסוק באהבה על-מנת לבוא בערב בדיוק אל המשחק. כן גם עולה ביד.

– לא, לא זאת שאלתי, כי-אם על-דבר אהבה ממש. היא נתפונה לאמר "הקלוינגפורס", אך לא רצתה להשתמש במלה שאמר ורונסקי.

אחרי-כן בא וויטוב, שרצה לקנות לו סֶיֶת, ואנה קמה ותצא מן החדר.

לפני צאתו לדרך נכנס ורונסקי אצלה. בראשונה אמרה לעשות את עצמה, כאלו היא מחפשת דבר, אבל בוֹשָׁה להתכחש ותרם עיניה אליו במבט קר מכוון אל פניו.

– מה אדוני מבקש? – שאלה אותו צרפתי.

– לקחת את תעודת גֶמְפֶטֶט, כי מכרתיו, – אמר בטון, שֶׁקָבַע בו יותר מבמלים לאמר: "לכוא בטענות ותשובות אין לי פנאי, גם לא אועיל בזה?"

"אני לא חטאית לה", – אמר בלבו. – אם רוצה היא לענות את עצמה, תאכל מפרי מעשיה". אך בשעת יציאתו נדמה לו, שאמרה דבר, ולבו זע פתאם מחמלה עליה.

– מה אמרת, אנה? – שאל אותה.

– לא אמרתי דבר, – עתה בקרירות ובמנוחה אף היא.

"לא אמרת דבר, אכלי מפרי מעשיך", אמר בלבו, ורחמיו חזרו ונכבשו, ויָסַב וילך לו. בצאתו ראה בראי את פניה החורים ואת שפתיה המרתות, ויהי את לבבו לעמוד ולאמר לה דבר-תנחומים, אבל רגליו נשארו והוציאוהו מן החדר בטרם הספיק למצא מלים בפיו לאמר לה. את כל היום הוא בלה מחוץ לביתו, ובבואו בשעה מאַחֶרֶת בערב אמרה לו הנערה המשרתת, כי אנה ארקדייבנה חשה בראשה והיא מבקשת מאתו, שלא יכנס אצלה.

כו

מעולם לא עבר עוד עליהם יום תמים בריב. זאת היתה הפעם הראשונה. אף לא ריב היה זה, כי-אם הודאה גלויה, שפסקה האהבה. כלום היה אפשר להבטה זו, שהיט בה בהכנסו לחדר לקחת את תעודת הסֶיֶת? כלום היה אפשר לו לשים עין עליה ולראות, כי לבה נקרע מצרה ומיגון ולעבור עם זה בפנים שוקטים כאלה מבלי אמור דבר? לא רק לא אָהָבָה עוד, כי-אם גם שָׁנָא שְׁנָאָה, באשר אהב אשה אחרת – כל זה היה ברור בעיניה.

ובזכרה את כל הדברים הקשים אשר אמר, קָדַתה מלבה את כל הדברים, שעל-פי דעתה היה רוצה ויכול לאמר לה, וקָבַח הלך הלך וגדול.

"אינני מחזיק בך – היה יכול לאמר. – יכולה את ללכת באשר תלכי. הנה לא חפצת לקבל פטורים מאישך, לפי הנראה, עוד דעתך לשוב אליו. שובי-נא. אם למעות את צריכה, הנני לתת לך. לכמה רְבִילִים את צריכה?"

את כל הדברים הקשים והמְגַנְנִים, שאדם גם יכול להוציא מפיו, אמר לה ורונסקי בדמיונה, והיא לא סלחה לו עליהם, כאלו אמר אותם באמת.

"האם לא נשבע לי איש האמת והיִשָּׁר הזה שבעות-אהבה עוד אתמול? האם לא נואשתי חנם זה פעמים רבות?" השיבה אמריה לה מיד.

כל היום ההוא, חוץ משתי השעות שעברו לה בניסיעתה ללונדון, בְּקָתָה בספקותיה שנסתפקה, אם הכל בטל ומבטל או עוד יש תקוה להשלים, אם ראוי לה לנסוע מזה מיד או לראותו עוד פעם אחת. בהרהורים אלה חתה לו כל היום, וכשצותה בערב, בלכתה אל חדר-משכבה, לאמר לו, שהיא חשה בראשה, נחשה ואמרה בלבה: "אם יכנס אצלה ולא ישים לבו לדברי המשרתת, הריהו אוהבני עוד, ואם לא, בטל הפל, ואדע מה לעשות!"

בערב שמעה קול מרכבתו בבואו וקול צלצולו וצעדיו ושיחתו עם הנערה, והנה האמן האמין למה שאמרו לו, לא שם לבו לחקור ולדרוש, ואפסה אפוא כל תקוה.

והמות עמד לפניו, בתמונה ברורה לכל פרטיה, בתור תחבולה נאמנה ויחידה להחיות את אהבתה בלבו, לְיִסְרוּ ולהכניעו במלחמה זו, שנלחמה עמו הרוח הרעה, אשר שמה קן לה בלבה.

לא היה עוד כל חלוק בדבר: אם יסעו לוֹוֹדוֹן וְנִסְקוֹתָה ואם לא יסעו, אם יתן לה אישה פטורים ואם לא יתן – כל אלה היו לדברים אין חפץ בהם. לא הֶצְרַכָה אלא להשיב גמולו בראשו.

כאשר מוגה לעצמה אפיון בשעור שהרגלה בו ושמה על לבה, כי אם תבחר במות, די לה לגמוע בבת-אחת את כל הבקבוק הקטן שבִּידָה, נדמה לה, שהוא דבר קל ופשוט כל-כך, שהוסיפה להרהר בענן רב, עד כמה יצטער ויתחרט ויאהב את זכרה אחרי-כן, כשלא יוכל לתקן עוד. בעינים פקוחות שכבה על משכבה והביטה לאורו של הַנֵּר האחד, שהיה הולך וכלה, אל הַנֵּר הסובב את התקרה ואל צל היילון הנטוי על מקצתו, ובעז דמיונה שותה לנגד עיניה מה שהוא עתיד להרגיש, כשהיא לא תהיה עוד בחיים ורק זְכָרָה וְשָׂאָר בקרבו. אך התאכזרתי לאמר לה כדברים האלה? – ידבר עם לבבו. "איך יכלתי לצאת מן החדר בלי אמור לה דבר? אך עתה איננה עוד. לנצח הלכה לה מעמנו. היא שם..." פתאם התחיל צל המחיצה מתנווד ויכס את כל הַנֵּר, את כל התקרה, וצללים אחרים פרצו לקראתו מהעבר השני; כהרף-עין נסו הצללים לעבריהם, אבל חזרו ופרצו מיד אלה מול אלה, ויחדו נודעזעו ונתערבו, ויהי חֶשֶׁךְ. "הנה המות!" אמרה בלבה. ואימה גדולה כל-כך נפלה עליה, שזמן רב לא יכלה להבין אֶדְגָה, וזמן רב לא יכלה למצא בידיה הרועדות את הגפרורים ולהדליק נר אחר תחת שיוור הַנֵּר, שנשרף פָּלוּ וידעך. "לא, הפל הבל, ובלבד שלא למות! הלא אהבתי אותו. הלא אוהב הוא אותי! מה שהיה סופו לעבור", אמרה והרגישה, כי דמעות-גיל נוולות על לחייה על שובה לחיים. ובכדי להקלט מהאימה, אשר נפלה עליה, מָהְרָה ותלך אליו אל חדר עבודתו.

הוא נרדם תרדמה עזה בחדרו; היא קרבה אליו ותָּמְנָה את אור הַנֵּר על פניו ממעל ותבט אליו זמן רב. עתה, בראותה אותו יָשָׁן לפניו, אָהָבָה אותו אהבה גדולה כל-כך, שלא יכלה להתאפק מדמעות-חבה; אבל עם-זה ידעה, כי אלו נעור משנתו, היה מבטי אליה במבט קר מתוך הכרת צדקתו וכי משום זה היתה קוקה להוכיח לו, – בטרם תביע לו אהבתה, – מה רבה חטאתו נגדה. אולם לא העירה אותו ותשב אל חדרה ותגמע אפיון שנית ואחרי-כן נרדמה תרדמה קשה ולא גמורה, ובכל שעת תרדמתה לא חדלה להרגיש את מציאותה.

בפֶּקֶד חזר ועמד לפניו מראה-הבלהות, שראתה בחלומות פעמים אחדות עוד לפני לכתה אחרי ורונסקי, ויעירנה משנתה. זָקָן דל-תאר וסבבן-יָקָן גחן על ברזל ועשה בו מלאכה ובפיו בטא מלים צרפתיות שאין להן כל הוראה, וכפעם בפעם הרגישה – וזה היה היסוד המבהיל שבמראה – כי האכר הזה אינו מתפֶּן לה, אבל עושה הוא בברזל דבר נורא, ולה הוא עושה מעשהו. זאת ראתה ותיקֶן בועה קרה.

“ריב היה. מעשה שהיה זה פעמים אחדות. אני אמרתי, כי ראשי כואב עלי, והוא לא נכנס. מחר אנחנו נוסעים, צריך לראותו ולהפוך לדרך”, אמרה אל לבה, וכאשר נודע לה, כי הוא בחדר-עבודתו, הלכה אליו שמה. בעברה דרך חדר-האורחים שמעה, כי מרכבה באה ועמדה לפני הפתח החיצון, ותשקף בעד החלון על המרכבה ותרא והנה עלמה צעירה הוציאה ראשה ורָבָה מתוכה, ועל ראשה צניף לילאי, ותצו את המשרת דבר, והוא צלצל. אחרי טענות ומענות בפרוודור, עלה איש אל המדור העליון, ומאצל חדר-האורחים נשמע קול רגלי ורונסקי. הוא ירד בצעדי-חפזון במעלות, ואנה נגשה שנית אל החלון. בלי כובע על ראשו יצא אל המרפסת התחתונה ויגש אל המרכבה. העלמה בעלת הצניף הלילאי מטרה לו חבילה. ורונסקי אמר לה דבר בצחוק קל על שפתיו. המרכבה סרה משם, והוא מהר ויעל במעלות במרוצה.

הערפל, אשר העטה את כל קרביה, נתפור פתאם. רגשותיה מיום-אתמול חִדְשו ויחזקו את המועקה בלבה הכואב. ובאותה שעה לא יכלה להבין, איככה יכלה להשפיל כבודה עד כדי לשבת יום תמים עמו בביתו; ותבוא אל חדר-עבודתו להגיד לו מה שגמרה לעשות.

– סורוקינה היא, שבאה עם בתה והביאה לי מאמי את הכסף ואת הנְגָרוֹת. תמול לא עלתה בידי לקבלם. ומה ראשך, הֶרְנָן לך? – אמר במנוחה ולא רצה להתבונן אל הזעף והנצחון, שהביעו פניה לו.

בלי דבר דבר עמדה באמצע החדר בעינים מכוֹנְנֹת אל פניו. הוא שם עיניו עליה ויקטם מצחו כהרף-עין ויוסף לקרוא את המכתב שקרא. אנה פנתה ויצאה במתינות מן החדר. עוד היה יכול להשיבה, אבל היא הגיעה עד לפני הדלת, והוא לא חדל מהחריש, ורק קול אֶנְשֵׁת הגליון פֶּקְפְּכו נשמע בחדר.

– אגב אורחא, – אמר בבואה בתוך הפתח, – מחר אנחנו יוצאים בלי כל ספק? הלא כן הוא?

– אתה (בלשון רבים) ולא אני, – הסבה פניה ואמרה לו.

– אנה, כך אי-אפשר לחיות...

– אתה, ולא אני, – חזרה ואמרה לו.

– הרי זה הולך וקשה עד לבלי שאת!

– אתה... עתיד להתחרט על זה, – אמרה לו ותצא.

ורונסקי נבעת מפני היגון הנורא, שנראה בה באמרה את הדברים האלה, ויָתֵר ממקומו ויאמר לרוץ אחריה, אבל נרגע וישב שנית וילחץ שְׁנֵיו בחזקה וְיִרְעֵם פניו. האיום הזה, שנחשב למגנה בעיניו, הביאו לכלל כעס. “נסיתי הפל, – אמר בלבו, עתה אין לי אלא להמנע משים לב”, ויחל לִהְפֹּךְ לנסוע בעיר ושנית אל אמו, כי הֶרְנָן לקבל חתימתה על הרשאה.

היא שמעה קול צעדיו בלכתו בחדר-עבודתו ובחדר-האֶלֶל. בחדר-האורחים עמד מלכת. אולם לא פנה ללכת אליה, כי-אם צוה למסור שלא בפניו את הסֶנֶךְ לוויטוב. אחרי-כן שמעה, כי נִגְשָׁה מרכבתו, ואחרי-כן נפתחה הדלת והוא יצא החוצה. והנה עוד הפעם נכנס לפרוודור, ואיש רץ ועלה אל המדור העליון: משרתו המיָחֵד הוא שָׁרְץ להביא לו את נעלי-ידיו, אשר שכח שם. היא נגשה אל החלון, ולעיניה לקח את נעלי-ידיו מיד המשרת, מבלי הרים עיניו, ויגע בשכמו של הרֶקֶב ויאמר לו דבר. אחרי-כן ישב במרכבה מבלי הרים עין אל החלון, ויָשֵׁם כדרכו את רגלו האחת על השנית וימתח את נעלי-ידיו על כפיו, והמרכבה נטתה אל פנת הרחוב. ותעלם.

כז

“הוא נסע מזה! הכל נגמר!” אמרה אנה אל לבה בעמדה אצל החלון, וכמו בכִּנְנָה, לְכֹרֵרו של דבר, התאחדו בקרבה רשמי החשך שאחרי קְבוֹת הנר וחלומה הנורא ויפילו עליה אימתה ופחד.

“לא, זה אי-אפשר!” קראה בקול ותעבור דרך החדר ותצלצל בחזקה. עתה יִרְאֶה יראה גדולה כל-כך להִנְתֵּר לבדה, שלא המתינה עד שיבוא המשרת, כי-אם הלכה בעצמה לקראתו.

– שָׁאֵל, אנה נסע הנֶרֶךְ, – אמרה אל המשרת.

המשרת ענה, כי הגרף נסע אל האֶרְנוֹת.

– “הם” צו להגיד, כי אם טוב בעיני הגברת לנסוע מזה, תשוב המרכבה מיד.

– טוב. הִמְתִּינָה. אני אכתוב כרגע פתקה. שלח את מיכָאֵלוּ אל האֶרְנוֹת וימסר לו את הפתקה. מִקְהָה, אל תאחר.

והיא ישבה ותכתב לאמר:

“כי האשם. שובה הביתה, עלינו לדבר. שובה-נא בשם אלהים, יראה אני”.

ותחתום את הפתקה ותתן ביד המשרת.

ביום ההוא יראה להִנְתֵּר לבדה, וכאשר יצא המשרת מלפניה, יצאה מן החדר והוא אל חדר-הילדים.

“מה זאת, לא הוא זה, לא הוא! איפה עיניו הכְּתוּלוֹת, בת-צחוקו הנעימה והבישנית?” – זה היה רעינה הראשון בראותה את בתה, הילדה הקטנה, הרכה והאימונית, בעלת השער השחור והמסתלסל, תחת סריוז’א בנה, אשר אותו דמתה למצא בחדר-הילדים בהסתבך רעיני-רוחה. הילדה ישבה אצל השלחן וטפחה עליו בכח ובלי הפסק בפקק של בקבוק והביטה בלי-טעם אל אמה בשתי עיניה, הדומות לגרגרים שחורים. על שאלת האנגלית ענתה אנה, כי שלום לה וכי מחר היא נוסעת אל הכפר, ותָשֵׁב אצל הילדה ותגלגל את הפקק לפניה. אבל קול הצחוק, שצחקה הילדה, ותנועת גבות-עיניה דָּמוּ כל-כך לקול צחוק ותנועות גבותיו של ורונסקי, שנחפזה אנה לקום ולצאת מן החדר, אבל התאפקה מתת קולה בבכי. “האמנם אין תקוה עוד? לא, זה אי-אפשר, – אמרה בלבה – שוב ישוב. אבל מה יאמר לי על בת-צחוקו זו, על צהלת רוחו אחרי דברו עִמָּה? אך גם אם לא יאמר דברים של טעם, אאמין לו. אם לא אאמין לו, אין לי בלתי אם דרך זו בלבד. – ואני לא אחפץ בה”.

אנה הביטה אל השעון והנה עברו שנים-עשר רגעים. “כבר באה אליו הפתקה והנה נוסע הנה. אך עוד עשרה רגעים לא יותר... ומה אם לא ישוב? לא, זה אי-אפשר. אך לא טוב, כי יכיר בעיני שבכיתי. אלך לי וארחץ. הֶסְרֵקְתִי את ראשי אם אין?” שאלה בלבה, ולא יכלה לזכור ותמשש את ראשה בידה. “כן, סרוקה אני, אך באיזו שעה עשיתי זאת לא אוכל לזכור שום אפן. גם לכף-ידה לא האמינה ותגש את הראי לראות, האמנם סרוקה היא אם אין. באמת סרוקה את ראשה ולא יכלה לזכור, באיזו שעה עשתה זאת. “מי זאת?” שאלה בלבה בראותה בראי פני-להבים ועינים נוצצות באפן מְשֻׁנָּה מביטות אליה בפחד. “הלא אני היא”, הבינה פתאם ותתבונן בכל דמות-דיוקנה ופתאם הרגיש על גְּבֵה את נשיקותיו ותנע כתפיה ברעדה. אחרי-כן הרימה את כף-ידה וְתִשְׁקָה.

“מה זאת, דעתי נטרפת”, אמרה ותלך אל חדר-המשכב, ואנושקה פנתה את החדר והוא באותה שעה.

– אנושקה, – אמרה ותעמוד לפני המשרתת ותבט אליה, בבלי דעת, מה תאמר לה.

– אל דַרְיָה אלכסנדרובנה אמרת לנסוע, – אמרה המשרתת, כמבינה מעצמה.

– אל דַרְיָה אלכסנדרובנה? כן, נסע אסע.

“חמשה עשר רגעים שמה וחמשה עשר משם והנה. הוא נוסע הנה, בוא יבוא מיד”, אמרה ותוצא את השעון ותשם עינה עליו. “אבל איך יכול לנסוע בעודני במצב כזה? איך הוא יכול לחיות מבלי השְׁלֵם עמי?” – אמרה ותגש אל החלון ותשקף החוצה. על-פי חשבונה כבר היה יכול

לשוב. אבל בחשבונה יכלה גם לטעות, על-כן הוסיפה לזכור ולהישב, באיזו שעה יצא, ולספור את הרגעים.

היא קרבה אל השעון הגדול להשוות את שעונה, והנה קול מרכבה באה, ותשקף בעד החלון ותרא את מרכבתו. אך איש לא עלה במעלות, ומלמטה נשמע קול דברים, ותבן, כי שליחה הוא השב במרכבה, ותרד אליו.

– את הגרף לא מצאנו. “הם” נסעו בדרך ניו-נובגורוד.

– מה זה תאמר? מה... – פנתה אל מיכאילו בהשיבו לה את הפתקה.

“הן לא באה הפתקה לידו”, השיבה אנה אל לבה.

– קח את הפתקה וסע אל הכפר אל הגרפינה ורונסקיה, הלא ידעת? והשיבה לי דבר מהר, – אמרה אליו.

“ואני בעצמי מה אעשה? – אמרה אל לבה. – אני אסע אל דולי, כן הוא, אם אין, אצא מדעתי. אבל יכולה אני עוד לשלוח טלגרמה” – אמרה ותכתוב טלגרמה זאת:

“נחזיק לי לך עמך, שובה אל תאחר”.

אחרי שלחה את הטלגרמה הלכה לתלף שמלותיה. וכאשר לבשה את שמלותיה ושמה את צניפה על ראשה, הביטה עוד הפעם אל עיני אנושקה הבריאה והשוקטת. השתתפות גלויה בצערה נראתה באותן העינים האפורות, הקטנות והטובות.

– אנושקה יקירתי, מה אעשה? – אמרה אנה בבכי ותנחת על הכסא כאובדת עצות.

– למה ככה תדאגי, אנה ארקדייבנה? הלא דבר מצוי הוא. סעי לך מעט ותקנעי, – אמרה המשרתת.

– כן הוא, נסע אסע, – אמרה אנה ותחזק ותקם. – אם תבוא בין כה טלגרמה, שלחי אותה אל בית דריה אלכסנדרובנה... לא, בעצמי אשוב.

“כן הוא. לא טוב להרהר, צריך לעשות דבר, לנסוע, העקר הוא לצאת מן הבית הזה”, אמרה והקשיבה באימה לדפיקה הנוראה שבלבה, ותצא בחפזון ותשב במרכבה הפתוחה.

– אנה תצוי? – שאל פטר, בטרם ישב על מושב הרקב.

– לזנמינקה, אל האבולונסקים.

כה

מזג-האוויר היה יפה. כל הבקר ירד גשם דק ומרבה, אך לפני זמן-מעט טהרו השמים. גנות-הברזל, אבני-הגזית שבצדי הרחובות, אבני הרצפה שבתנך, גלגלי המרכבות, חפויי-ערון וחלקי החצת והפח שעליהן – הכל נוצץ והבריך לאור שמש-האביב. הדבר היה בשלש שעות אחר-הצהריים, בשעה שהתנועה מתרבה ברחובות.

בשבתה פנת המרכבה המרצעת, הרתומה לסוסים אפורים קלים, אשר כמעט לא הרגשה תנועתה על נוצות ברזקה העולות ויורדות, לקול רעש הגלגלים אשר לא פסק ולכל הרשמים המתחלפים לרגעים בעברה פרוח הצח, השקבה עוד הפעם את דברי-ימיה האחרונים, ומצבה נראה לה בתמונה אחרת לגמרי ולא כמו שנראה לה בביתה. גם הרעיון על-דבר המות לא היה עוד אים וברור כל-כך, והמות בעצמו לא היה עוד הדרך האחד, שנשאר לה בלי מנוס מפניו. ברגעים ההם נקוטה בפניה על כי השפילה את כבודה כל-כך. “הנני מתחננת אליו, כי יסלח לי. אני נכנעת מפניו. אמרתי לו, כי בי האשם. בשביל מה? כלום איני יכולה לחיות בלעדיו?” ובלו השב על השאלה כיצד תחיה בלעדיו, התחילה קוראה את השלטים שעל כתלי הבתים. “קונטורה ובית-אוצר. רופא-שנים”. כן, לדולי אגיד הפל. היא שונאת את ורונסקי. לבשת ולמכאוב תהי זאת לי, אבל הגד אגיד לה הפל. היא אוהבת אותי, ולעצמה אשמע. אני לא אפגע מפניו; לא אתן לו להיות לי למדריך. פיליפוב, עגות. אומרים עליהם, שהם מביאים מעשי-אפה לפטרבורג. מימי מוסקבה טובים כל-כך. אבל מה טובו הבראות והלביבות שם בקיטישק’ינסקי”. פה זכרה מעשה שהיה בה לפני ימים רבים, שנסעה עם דודתה אל בית-הנוירות טרואיצה, והיא בעת ההיא בת שבע-עשרה שנה. “בעגלות היו נוסעים עוד בימים ההם. האמנם אני הייתי בעלת הידים האנמות היא? מה רבו הדברים, אשר יפו ונשגבו בעיני בעת ההיא, ועתה היו לאין, ומה שהיה אז, לא ישוב עוד לעולם. היכלתי להאמין בימים ההם, כי אפשר שאשפיל כבודי כל-כך? מה יגפה ומה ישמח לבו, בבוא פתקתי אליו! אולם אני אוכיח לעיניו... מה רע ריחו של צבע זה. למה הם הולכים וצובעים ובונים? מודות ושמות” – קראה מעל אחד השלטים. אחד העוברים גחן לפניה. בעלה של אנושקה היה זה. “הפרזיטים שלנו. – זכרה מה שהיה ורונסקי אומר על המשרתים. – שלנו? במה הם לנו? נורא הדבר, שאין לעקור את העבר מעקרו. לעקרו אי-אפשר, אך אפשר להסתר זכרו. ואני אסתר”. ופה זכרה מה שהיה בינה ובין אלקסי אלכסנדרוביץ’ ועד-כמה מחתה את זכרו מלבה. “דולי תאמר בלבה, כי אני עוובת את אישי השני, ועל-כן בודאי לא צדקתי. כלום אני רוצה לאמר, כי צדקתי? אינני יכולה!” אמר ברהיטה ותבקש בלבבות. אך מיד התחילה מהרהרת בדבר הצחק, שצחקו שתי נערות לעיניה. “בודאי בדבר אהבה? הן אינן יודעות כמה מרירות ושפלות... בולנר וילדים. שלשה נערים רצים, משחק-סוסים הוא. סריוו’א! הכל יאבד ממני, ולא אשיבהו. כן, הפל יאבד, אם לא ישוב. אפשר שאחר לבוא אל בית-הנתיבות, ועתה שב הביתה. עוד הפעם תבקשי לך שפלות! – דברה תוכחות אל נפשה. – לא, אני אבוא אל דולי ואמרתי לה בלי כחד: אמללה אני, וכך ראוי לי, כי אני האשמה, אבל סוף סוף אמללה אני, הושיעני-נא. הסוסים האלה, המרכבה הזאת – מה בויה אני בעיני בשבתי בה – כל אלה לו; אך אני לא אראם עוד”.

את הדברים האלה הכינה את נפשה לאמר לדולי ובכונה הריחה את פצעי-לבבה כשנכנסה ועלתה במעלות.

– היש שם איש? – שאלה בפרוודור.

– קטרינה אלכסנדרובנה לוינה, – ענה המשרתת.

“קיטי! היא קיטי, אשר אהב אותה ורונסקי, – אמרה אנה בלבה, – אשר הזכיר אותה תמיד באהבה. הוא מצטער על כי לא נשא אותה. ואותי הוא מזכיר בשנאה ומצטער על כי התחבר אלי”.

בשעה שבאה אנה נועצו האחיות על-דבר היניקה. דולי יצאה לבדה לקראת אנה, אשר הפריעה אותן משיחתן בבואה.

– עוד לא נסעת מזה? ואני אמרתי לבוא אליך, – אמרה דולי, – היום קבלתי מכתב מסיבה.

– גם אנחנו קבלנו טלגרמה, – ענתה אנה ותפן כה וכה בחפצה לראות את קיטי.

– הוא כותב, כי איננו יכול להבין, מה רצונו של אלקסי אלכסנדרוביץ’, אך לא יצא מן העיר בלי תשובה.

– דמיית, כי לא לבדך את. היכול אוכל לקרא את המכתב.

– כן, קיטי פה, – אמרה דולי במבוכה, – היא נשארה בחדר-הילדים. היא היתה חולה מאד.

– שמעתי. אפשר לקרא את המכתב?

– כרגע אביא. אך הוא לא השיב את פניו; להפך, סטיבה מקוה, – אמרה דולי בעמדה בפתח.

“מה זאת אפוא, קיטי חושבת, כי לא לפי כבודה הוא להנעך עמי – אמרה אנה בלבה. – אולי תצדק. אף-על-פי-כן לא לה, לא לאשה, אשר אהבה את ורונסקי, להביע לי זאת, אם גם נכון הדבר. ידעתי, כי כל אשה הגונה לא תוכל לקבלני בביתה במצבי זה. ידעתי כי הקרבותי לו הפל מהרגע הראשון ההוא. וזה שכרי! הנה, מה מאד תשארו נפשי! ולמה באתי הנה? עתה רע לי, קשה לי עוד יותר”. בין כה הגיעו לאוניה מהחדר השני קולות שתי האחיות בדברן. “ומה אמר עתה לדולי? האנחם את קיטי ואמר לה, כי אמללה אני, ומחסה אבקש ממנה? לא, גם לא תבין דולי מאומה.

גם אין לי לאמר לה דבר. רק חפצה אני לראות את קיטי ולהראותה, עד-כמה אני בקנה לכל איש ולכל דבר ועד-כמה לא אשית לב עתה עוד למאומה?"

דולי הביאה את המכתב, ואנה קראה והחזירה אותו לידה.

– כל זאת ידעתי, – אמרה אנה, ולא אשית לב לכל זה.

– מפני מה? אני מקוה, – אמרה דולי ותבט אל אנה הבטה סקרנית. מימיה לא ראתה את אנה במצב של רגונות משנה כזאת. – מתי תסעי? – שאלה אותה.

אנה עצמה עיניה קצת ותבט נכחה ולא ענתה מאומה.

– ולמה זה תסתתר קיטי מפני? – אמרה בעינים מכוונות אל הדלת ופניה אדמו.

– הבלים! היא מינקה. והדבר קשה לה, ואיעץ אותה... היא שמחה מאד, בוא תבוא כרגע, – אמרה דולי בכבודות, מבלי יכלת לנפך שקר. – והנה גם היא.

כאשר נודע לקיטי, כי באה אנה, לא רצתה לצאת אליה, אבל דולי דברה על לבה, ותתחזק ותצא ותגש אליה בפנים מסתמקים ותתן לה ידה.

– אני שמחה מאד, – אמרה בקול רועד.

קיטי נבוכה מפני המלחמה הפנימית שפרצה בה בין רגש השנאה לאשה הרעה הזאת ובין רצונה להפנס עמה לפנים משורת-הדין; אבל כאשר אך ראתה את פני אנה היפים והחביבים, עברה שנאתה מיד.

– לא לפלא היה בעיני, אלו לא חפצת לראותני. כבר הרגלתי לפל. החולה הייתי? אכן נשתנית. – אמרה אנה.

קיטי הרגישה, כי אנה מבטת אליה בשנאה, ובלבה אמרה, כי הוא מפני שקשה לה לזו, שבראשונה היתה תקיפה וממנה ולמגן לה, להודמן עמה עתה בשעת קלקלתה, ויפמרו רחמיה עליה.

הן דברו על-דבר מחלתה, על-אודות הילד, על-אודות סטיבה, אבל ברור היה, כי כל דבר לא העסיק באמת את אנה.

– להפך ממך באתי, – אמרה אנה ותקם.

– ומתי את נוסעת?

אך אנה לא השיבה על שאלה זאת ותפן שנית אל קיטי.

– כן, שמחה אני מאד, כי ראיתך, – אמרה בבת-צחוק. – רבות שמעתי עליך מכל עברים, גם מאישך. הוא היה אצלי וייטב בעיני מאד, – הוסיפה בכונה רעה מגלה. – איפה הוא?

– הוא נסע אל הכפר, – אמרה קיטי בפנים מסתמקים.

– אמרי לו שלום בשמי, אל-נא תשכחי.

– אמור אמר, לא אשכח, – שנתה קיטי אחריה בתם-לבה והביטה בהשתתפות אל עיניה.

– שלום לך אפוא, דולי! – קראה אנה ותשק לדולי ותלחץ ידה של קיטי ותצא בחפזון מעל פניהן.

– עודנה כמו שהיתה וגם נעימה היא כבראשונה. יפה מאד! – אמרה קיטי, בהנחתה לבדה עם אחותה. – אבל נראה, כי קשת-רוח היא. קשת-רוח מאד!

– היום נראה בה איזה דבר מוקד, – אמרה דולי, – כאשר יצאתי אתה אל הפרוודור, נדמה לי, שהיא מבקשת לבכות.

כט

כאשר ישבה אנה במרכבה בצאתה משם, היה לבה מר לה עוד יותר מאשר בצאתה מביתה. אל מכאוביה הקודמים נלווה רגש עלבון ובדידות של מנה, אשר הרגישה בכור בהודמנה עם קיטי.

– אנה תצוי? הביתה? – שאל פטר.

– כן, הביתה, – השיבה לו מבלי שים לב לאן תסע.

"הן הביטו אלי כאל דבר נורא, מוזר ומשונה. מה זה יוכל לספר לו בהתלהבות כזאת? – אמרה בהביטה אל שני עוברים, – היוכל איש לספר לרעהו מה שהוא מרגיש? אני אמרתי לספר לדולי, אבל היטבתי עשה, כי לא ספרתי. מה מאד היתה שמחה לאידי! בודאי היתה מכסה זאת ממני; אבל הרגש העיקרי שלה היה אך רגש-גיל על כי נענשתי על אותם התענוגים, שקנאה בי בגללם. וקיטי היתה שמחה עוד יותר, מה קרם לבה לפני! היא יודעת, כי התנהגתי עם אישה בחבה מרבה יותר מדי, והיא מקנאה ושונאה אותי על זה. גם בוז תבוז לי. בעיניה אני אשה פורעת-מוסר. אלו הייתי באמת אשה פורעת-מוסר, יכלתי לצוד נפש אישה... אלו חפצתי. אף אמנם חפצתי. הנה האיש הזה שמך בכל אשר לו, – אמרה אל לבה על איש בריא ואדמוני, שעבר במרכבה לקראתה וחשב אותה לאחת ממדעיותיו, והרים קצת את כובעו הנוצץ ממעל לקרחתו הנוצצת, ואחרי-כן נגלה לו, שטעה בה. – הוא חשב, שהוא יודע אותי, והוא יודע אותי לא יותר ממה שיודע אותי איש אחר. גם אני בעצמי אינני יודעת את נפשי. רק את תאוותי אני יודעת, כמו שאומרים הצרפתים. הנה אלה מבקשים לקחת מקרה-הנמאס הזה. זאת הם יודעים ידיעה ברורה, – אמרה בלבה בראותה שני נערים שהעמידו קרקני אחד, והוא הוריד למענם את חביתו מעל ראשו ומחה את פניו המזיעים בקצה האלונגית שעליה. "כלנו חפצים במתוק ובטוב. אם אין ממתקים חשובים, טוב גם קרח נמאס כזה. וכן עשתה קיטי: אם לא ורונסקי, טוב גם ליון. והיא מקנאה בי. ושונאה היא אותי. וכלנו שונאים זה את זה. אני שונאה את קיטי, והיא שונאה אותי. זה אמת. טיטקין הגלב Je me fais coiffer par Tutkin... – זאת אמר לו, כאשר יבוא, – אמרה אל לבה בצחוק קל. אך כרגע זכרה, כי אין לה עתה למי לנפך דברי-בדיחה. – גם אין בעולם כל דבר-בדיחה וכל דבר-שמחה. הכל נתעב. מצלצלים לתפלת הערב, והסוחר הזה מצטלב בדיוק גדול כל כך! כאלו דואג הוא, שמה יאבד לו דבר. בשביל מה בתי התפלה האלה והצלצול הזה וכל השקר הזה? רק בכדי לכסות על השנאה, שפלנו שונאים זה את זה, פרכבים האלה, המקללים איש את אחיו בקמה גדולה כזאת. לשבין אומר: הוא הפך להפשיטני את פנתתי האחרונה, ואני הפך לעשות כן לו. זה האמת!"

רעיונותיה אלה, אשר נגררה אחריהם כל-כך, שחדלה גם להרהר במצבה, נפסקו כהגיע מרכבתה אל פתח ביתה. כראותה את שומר-הסף שיצא לקראתה, זכרה פתאם, כי שלחה פתקה וטלגרמה.

– היש תשובה? – שאלה אותה.

– כרגע אראה, – ענה שומר-הסף וישם עיניו על עמוד-הסופרים שבפרוודור ויקח משם ויתן לה קונטרס רבוע דק של טלגרמה.

"לא אוכל לבוא לפני עשר שעות. ורונסקי", קראה בה.

– והשליח לא שב?

– לא שב, – ענה שומר-הסף.

“אם כן, אני יודעת מה לי לעשות”, אמרה אנה ותמלא קומה בלי חשבון ותאזנת נקם, ותריץ ותעל במעלות. “אני אסע אליו בעצמי. בטרם אפרד ממנו לנצח, אקרא לו הפל. מימי לא שנאתי איש, כמו שאני שונאה את האיש הזה!” אמרה בלבה. למראה כובעו התלוי על אחת מיתדות הבגדים נודעוה מנעל-נפש. והיא לא התבוננה, כי הטלגרמה שלו היתה תשובה אך על הטלגרמה שלה, ופתקתה עוד לא באה אליו. היא שותה אותו לנגד עיניה, כשהוא משיח במנוחה עם אמו ועם סורוקינה ושקנה בלבו למכאוביה. “כן הוא, עלי לנסוע בלי-התמהמה”, אמרה אל לבה, בבלי דעת עוד, אנה תסע. נפשם חפצה להקליף מהר מהרגשות המיחדים, אשר מררו את חייה בבית הנורא ההוא. גם המשרתים, גם הכתלים, גם התפצים, גם כל אשר בבית הנורא הזה – הפל העיר בה געל-נפש וחמת-רוח ודפא אותה כאבן-מעמסה.

“כן הוא, עלי לנסוע אל תחנת מסלת-הברזל, ואם איננו שם, אסע אל הכפר ואוכיז דרכו על פניו”, הוסיפה לדבר אל לבה ותעיין בענותים ברשימת-המסעות. “כרבת יוצאת בערב בשמונה שעות ושני רגעים. הספק אספיק”, אמרה ותצו לאסור שני סוסים אחרים ותשם בתרמילה את החפצים הנחוצים לימים אחרים. והיא ידעה, כי לא תשוב עוד אל המקום הזה. במחשבותיה השונות על-דבר המעשים אשר עליה לעשות גמרה בלי חשבון נכון גם לנסוע אחרי-כן – אחרי הזדמנותה עמו בתחנה או באחוזת אמו – במסלה ההולכת לניו-יורק ונוברגוד עד העיר הראשונה ולשבת בעיר היא.

השלחן היה ערוך לסעודת-הצהרים; אנה נגשה וקראה את הלחם ואת הגבינה ותר, כי לא תוכל לשאת ריה כל מאכל פה ותצו להגיש את המרכבה ותצא. צל הבית כבר נמתח לכל ארכו של הרחוב, והערב היה בהיר וחמים עוד לאור השמש. גם אנושקה, שנשאה אחריה את חפציה, גם פטר, שהניח אותם במרכבה, גם הרפב, שנראה בו, כי רע הדבר בעיניו, – קלם היו לה למרת-רוח וירגיוזה בדבריהם ובתנועותיהם.

– איני צריכה לך, פטר.

– וכרטיס-מסע?

– עשה כטוב בעיניך, אין חלוק לי, – אמרה בפנים נועמים.

פטר קפץ וישב אצל הרפב, וידיו על צלעותיו בגאון, ויוצוה לנסוע אל בית הנתיבות.

ל

“הנה עוד הפעם! עוד הפעם אני מבינה הפל”, אמרה אנה אל לבה, כשקנה המרכבה ממקומה והתחילה להתנענע ולהשתקשק על אבני רצפת-הרחוב, ושוב חלפו על אנה רשמים שונים תכופים זה אחר זה.

“אבל מה הדבר האחרון, שהרהרתי בו בנחת-רוח, – השתדלה אנה לזכור. – הגלב טיטקין? לא, לא זאת. אבל במה שאמר לְשָׁבִין: מלחמת-הקיום והשנאה – זה הדבר האחד המאחד את הבריות. לא, לשוא אתם נוסעים, – קראה בלבה אל הבורה אחת, שישבה במרכבה רתומה לארבעה סוסים ונראתה בה, שנסעה אל מחוץ לעיר לשם שעשועים. – גם הכלב, אשר אתם מוליכים אתכם, לא יועיל לכם. לבכם ילך עמכם אל כל אשר תלכו”. אחר נשאה עיניה אל העבר, אשר פנה שם פטר, וקראה והנה פועל פבריקאי שכור, דומה למת, מובל בידי שוטר, וראשו מתנענע. “זה קרוב יותר לשמחה, אמרה בלבה. – גם אני והגרף ורונסקי לא מצאנו את העלג הזה, אף-על-פי שקיינו לו הרהב”. וברגע ההוא כוננה בפעם הראשונה את האור הבהיר, אשר ראתה בו כל דבר, על דברים שבינו לבינה, דברים שקדם לזה נמנעה מלהגות בהם. “מה בקש בי? יותר ממה שבקש אהבה, בקש להתגדל. – לענין זה זכרה את דבריו ואת הרשע שהיה בפניו, שקנה מעט לרשע פני כלב נכנע, בימי קרבתם הראשונים. ועתה הברר לה על-פי לל, שכך היה מעשה. – כן הוא, גאות-נצחון של הולך בגדולות היתה בו. בודאי היתה בו גם אהבה, אך גאות-הנצחון גברה בו יותר. מתפאר אתה, עתה לשנה הדבר. אין בזה להתפאר. לא לתפארת הוא, כי-אם לכלמה. הוא לקח ממני כל אשר מצאה ידו, ועתה אין לו חפץ בי. למתפאר אני עליו, והוא משתדל, שלא לעשות לי עול. מומל הגיד לי שלא בכונה את כל לבו – חפץ הוא בכריתות ובנשואים, כדי שלא יוכל לחזור בו עוד. אוהב הוא אותי – אבל – כיצד הוא אוהב? The zest is gone. האיש הלזה חפץ להורות נפלאות ולבו טוב עליו מאד, – אמרה בלבה למראה פקיד-מסר אדמוני רוכב על סוס קרקסאי. – כן הוא, את הקסם הזה איננו מוצא בי עוד. אם אלך מאתו, ישמח על זה במעמקי-לבו”.

ולא השערה בעלמא היתה זאת – בכרוך גמור ראתה את הדבר הזה לאור הבהיר, אשר גלה לה ברגעים ההם את סוד-החיים ואת דרכי הבריות במה שבין אדם לחבור.

“אהאבה, שאני אוהבת אותו, הולכת הלוך וגדול כפשוטו של דבר, ואהבתו הולכת ודלה, ועל-כן אנחנו נפרדים זה מזה, – הוסיפה לדבר עם לבה. – ואין כל עצה לזה. אני כל חפצי אך בו לבד, ואני דורשת, שגם הוא יהי הולך ודבק בי לבדי. והוא מתאמץ ללכת הלוך ורחוק ממני. אנחנו הלכנו זה לעמית זה עד שנתאחדנו, ואחרי-כן החלנו ללכת איש לעברו בלי הפסק. והוא דבר שאין לשנותו. הוא אומר לי, שאני מקנאה אותו בל-טעם, וגם אני בעצמי אמרתי לנפשי, כי אני קנאית בל-טעם; אך לא כן הדבר. לא מקנאה אני, כי-אם מתקנאה נאָן. אבל...” לרעיון החוש, אשר בא בה, נסתר לבה בקרבה ותפתח איה קול שקנה את מקומה במרכבה. “אילו יללתי להיות לא רק אהובת-רַע, שאין לה בעולמה אלא חֶבּוּק וגֶפּוּף; אך איני יכולה ואיני רוצה להיות אשה אחרת בשום דבר. אני מעירה בו בזה שאט-נפש, והוא בדרכו מעיר בי קומה, ואין מצב זה יכול להשתנות. הידוע לא אדע, שאין את נפשו לכוב לי, שלא נתן עיניו בסורוקינה, שאינו אוהב את קיטי, שלא יבגד בי לעולם. כל זאת ידעתי, אך מה תתן ומה תוסיף לי זאת? אם לא אהבתי, אם לצאת ידי-חובתי יעשה חסד לי ויתנני עמי באהבה, ומה שאני רוצה לא יהיה, הרי זה קשה אלף פעמים מתקנה! הרי זה יסורי גיהנום! וסוף סוף כן הוא. זה ימים רבים איננו אוהב אותי. ובכלות האהבה תבוא שנאה תחתיה. את הרחובות האלה איני יודעת כלל. הנה הרים פה ובתים רבים, בתים על בתים... ובבתים אנשים, אך אנשים... אין מספר, אין קץ להם, וכלם שונאים זה את זה. הבה אראה-נא, מה אני מבקשת לנפשי, כדי להיות מאשרה. הנה אני מקבלת פטורים, אלקסי אלכסנדרוביץ' מוסר לידי את סריוז'א, ואני נשאת לְרונסקי”. בזכרה את אלקסי אלכסנדרוביץ' שנתה אותו לנגד עיניה כרגע כמו הן, אותו ואת עיניו הטובות, החסרות חיים וזיו-אור, ואת הגידים הכְּלִים שעל ידי הלכנות איה קול ופקיקת אצבעותיו, ובזכרה את הרגש, שהיה לפנים ביניהם וישקרא גם הוא אהבה, נודעוה מנעל-נפש. “ומה אם אקבל פטורים ואהיה אשת רונסקי; התחלל קיטי להביט אלי כאשר הביטה היום? לא. וסריוז'א יחדל לשאול או להרהר על-אודות שני כְּלִים? ואיזה רגש חדש אמצא ביני ובין רונסקי? האפשר שיהי בזה אם לא אֶשֶׁר, לפחות גם לא מכאוב? לא ולא! – השיבה לנפשה הפעם על כל השאלות האלה בלי שום פקפוק. – אי אפשר! מְקַחֵקִים אנחנו בכח החיים, אני מביאה רעה עליו, והוא מביא רעה עלי, ואין לשנות לא אותו לא אותי. כל הנסיגות נעשו, וכלם לא לעור ולא להועיל. הנה עֶנְדָה, וילד על זרועותיה. היא חושבת, שראוי לנגד לה. האם לא קלנו הֶשְׁלָלְנוּ עלו על הארץ הזאת על-מנת לצרור איש את אחיו ולהדאיב איש את נפשו ואת נפשות אֶחָיו? הנה גימנוסיסטים הולכים וצוחקים. וסריוז'א? אמור אמרתי גם אני, כי אהבתי אותו, וכבדתי בעיני על קנה ירעה זאת. אכן ראיתי חיים גם בלעדיו, באהבה אחרת החלפתי אותו ולא התאונתי על החלוק הזה כל הימים, אשר מצאתי ספוק באהבה היא”. ובגעל-נפש זכרה את הדבר, אשר קראה לו אהבה היא, ותשמח על ראותה בכרוך כזה את חייה ואת חיי כל בני-האדם. “כן, גם אני, גם פטר, גם הרפב פיאוודור, גם הסוחר הזה, גם כל אותם האנשים היושבים שם בעברי הוולגה, במקומות, שהמודעות האלה קוראות את הבריות לבוא שמה, וכן בכל מקום ובכל עת”, אמרה בלבה, בשעה שהגיעה במרכבתה לפני בית-הנתיבות הנמוך שלמסלה ההולכת לניו-יורק ונוברגוד, וסְקִלִים מהרו ויצאו לקראתה.

– התצו עדי אֶפְרִיִלְבֶּקֶה? – שאל פטר.

והיא שכחה לגמרי, אָנָה ובשביל מה אמרה לנסוע, ורק ביגיעה רבה יכלה להבין את שאלתו.

– כן, – אמרה ונתנה לו את הארנק, לקחה בידה את ילקוטה הָאָדָם ותרד מעל המרכבה.

בעברה בין ההמון אל חדר המחלקה הראשונה זכרה מעט מעט את כל פרטי מצבה ואת החלטותיה השונות, אשר לא ידעה, באיזו מהן לבחור. ושוב התחילו פעם תקוה ופעם יאוש להרגיז את פצעי לבבה המְכַפָּא והנסער במקומות הכואבים מכבר. ובשבתה על הדרגש, העשוי בתמנת כוכב, בטרם תבוא הרכבת, הביטה בשאט-נפש אל הנכנסים והיוצאים (שכלם כאחד נתעבו בעיניה) ופעם הרהרה במה שתעשה בכואה אל התחנה, כי תחוב לו פתק וזאת ותחוב לו, כי הוא מתאונן בודאי עתה לפני אמו על מצבו (בלי הבין את מכאוביה), והיא תבוא שמה החדרה, וכזאת וכזאת תאמר לו. ופעם זכרה ותתבונן, עד-כמה יכלה עוד לראות חיים נעימים, ומה רבו מכאוביה גם באהבתה גם בשנאתה אותו, ומה נוראָה פעימה זו, שלבה נפסם בקרבה.

לא

קול הפעמון נשמע, צעירים אחדים עברו על פניה, אנשים כעורים, חצופים ומבְּהִלִים, אשר בהחפזם ללכת התבוננו עם זה היטב פְּרִשְׁם, שעשו על רואיהם; גם פטר עבר דרך הטרקלין בלבוש-משרתים שלו ובעלותיו הגבוהות ובפניו המטמטים כפני בהמה ויקרב אליה להובילה אל

מרכבת מסלת-הברזל. הגברים ההומים נשתתקו בעבר לפניהם ברחבה שלפני המסלה, ואחד מהם לחש עליה באזני רעהו, וכמוכן לחש דבר מִגְנָה. והיא עלתה במדרגה הגבוהה – ככל מדרכות הרפכות – ותשב לבדה במחיצה על דרגש-נוצות מִטְנָף, שהיה לכן לפנים. ילקוטה התנודד רגע קטן על הדרגש הנוצי וַיִּנְחָה. פטר הרים מעל ראשו לאות פרידה בצחוק קל של טפס את מצנפתו המְעֻטֶרֶת במעשה-רקמה, והקונדוקטור החצוף סגר וינעל את הדלת בהקשה עזה. אשה כעורה מאד, מִלְבָּשֶׁת בטורניר (אנה) שֹׁתֶה נגדה את האשה הזאת כשהיא צֶרְפָּה ונבהלה מראות במימיה א-ר-ע-ת-ארה), ויִלְדֶה רצו ועברו לפני הֶרְכַבְתָּ ושתיהן צחקו בלתי טבעי.

– בידי קטרינה אנדרייבנה, הכל בידיה, דודתי! – קראה הנערה בקול.

“עודנה ילדה וגם היא מְשֻׁנֶה את דרכה ומתעֵנָה”, אמרה אנה בלבה. ולבלתי ראות איש בעיניה קמה בחפזון וְתָשֵׁב לה אצל החלון שִׁבְעָבְרָה השני של המרכבה הריקה. לפני החלון עבד אכר מלכר ומגָלָל פְּלו, ושערו הסבוך יוצא מתחת מצנפתו, וַיִּפֶץ אל גלגלי המרכבה. “כאלו ידוע לי מכבר האכר המלכר הזה”, אמרה אנה אל לבה ותזכור את חלומה, ופְּלִצוֹת אֶתְחַנֵּף, ותֵּשֶׁב משם אל הדלת אשר ממולה. ברגע ההוא פתח הקונדוקטור את הדלת והיא לפני איש ואשתו, שנכנסו לתוך המרכבה.

– לצאת את הפצה, גברתי?

אנה לא ענתה. גם הקונדוקטור, גם השניים שנכנסו לקראתה, לא יכלו לראות מתחת לצעיפה את האימה, ששכחה את פניה, והיא שבה אל פנתה וְתָשֵׁב. האישה ואשתו ישבו בעבר השני ממולה ויתבוננו בשים-לב, אך בצנעה, אל שמלתה. שניהם היו נתעבים בעיניה. האישה שאלה, אם תרשהו לעשן, וכבר היה בו, שלא נתפון לעשן, אלא להכנס בדברים עמה. כשהתירה לו, התחיל מדבר עם אשתו צרפתיית דברים, שֶׁהֶצְרַךְ להם עוד פחות ממה שֶׁהֶצְרַךְ לעשן. הם דברו דברי-שטות שלא לצורך עצמם, אלא כדי שתשמע היא בדרךכם. ואנה ראתה ותדע, כי קצו שני אלה זה בזה ושונאים הם זה את זה בלבבם, ולא היה אפשר לה, שלא תשנה נקלים ושפלים כאלה.

קול הפעמוני השני נשמע ואחריו נשאו הולכת החפצים ושאונו הנאספים וצעקות וצחוק. אנה חשבה לדבר ברור כל-כך, שאיש מההמוני הזה לא היה לו על מה לצחוק, שהצחוק הזה הרגיו את רוחה עד להכאיב, ונפשה הפצה לאטם אזניה מְשֻׁמְעו. לאחרונה נשמע הצלצול השלישי וקול החליל אחריו; הלוקומטיב נתן שריקתו, שלשלת המרכבה קָנְעָה בקול ובעל האשה הצטלב. “כאדי הוא לשאלו, מה הוא מְכוֹן בשעת מעשה זה?”, אמרה אנה בלבה ונתנה עיניה בו בחמה. ואל מְעַבְרָ לְאִשָּׁה נשאה עיניה ממקום שבתה ותשקף בעד החלון על האנשים שעמדו בִּרְחֵבָה והביטו אחרי הרכבת וכמו שטו אחרונייה. המרכבה, שישבה בה אנה, עברה בזעזועים קלים וְשׁוּיָם על ידות הפדים לפני הרחבה וגדר-האבנים והמגדל ולפני מרכבות אחרות; הגלגלים התחילו מתגלגלים בקלות ונעזמה מבראשונה ובקשקוש דק; בחלון נָגְה שמש-הערב באור בהיר ורוח חרישית הנידה את המסך הקטן התלוי בו. אנה נטשה את שכניה שבמרכבה ובתנודתה הקלה של המרכבה שאפה את הרוח הצח ושוב התחילה מהרהרת:

“במה הפסקתי? ברעיון, שאיני יכולה למצוא מצב, שאין החיים בו אך מכאובים בלבד, שֶׁכְּלָנוּ נוצרנו לשאת עמל ומכאוב ושֶׁכְּלָנוּ יודעים זאת וְכְּלָנוּ מבקשים תחבולות להשלות את נפשנו. אך מה יעשה מי שרואה את האמת בעיניו?”

– לשם כך נתן שכל לאדם, שיתחיל את נפשו ממה שקשה לו, – אמרה האשה צרפתיית בעקימת-פה מתוך התהדרות, ונראה בה, שהיא שמחה על מליצתה זאת.

הדברים האלה היו כמִכְנָיִם לתשובה על רעיונה של אנה.

“לחלץ את נפשו ממה שקשה לו” שָׁתְנָה אנה את הדברים בלבה. וכאשר נתנה עיניה באיש האדמוני ובאשה הֶרְנָה, הבינה, כי אותה האשה החולנית נונתה אל לבה כלב אשה חכמה, שאין יורדים לסוף דעתה, ואישה משקר לה ומְסִיֵּעַ לה בגאות-רוחה זאת. כאלו ראתה אנה את דברי-ימיהם ואת כל מחבואי-לבם והגיחה אור עליהם. אך לא מצאה בזה ענין לנפשה ותוסף לעשן ברעיון-לבה.

“כן, קשה הוא לי מאד, ולשם כך נתן השכל להחליץ מזה; אם כן, הרי עלי להחליץ. מפני מה לא אכבה את הנר, אם אין לי עוד על מה להביט, אם תגעל נפשי בכל מה שאני רואה? אבל כיצד? בשביל מה רץ הקונדוקטור הזה על-פני המוט, בשביל מה צועקים האנשים הצעירים האלה במרכבה ההיא? בשביל מה הם שֹׁחִים, בשביל מה הם צוחקים? כל זה כזב ושקר, מרמה נְרָשָׁע!...”

כשהגיעה הרכבת אל התחנה, יצאה אנה בתוך המון נוסעים אחרים, אבל נטשה מהם הלך ונטה הצדה, כמו מפני מצרעים, ותעמוד בִּרְחֵבָה ותתאמץ לזכור, בשביל מה באה הנגה ומה היה את לבבה לעשות. כל מה שהיה אפשר בעיניה קדם לזה הֶקְשָׁה לה עתה כדבר שאין לעמוד עליו, בייחוד בקרב ההמון הסוער הזה, בתוך כל האנשים המלערים האלה, אשר לא הרפו ממנה. פעם רצו אליה סְפָלִים, שבקשו לשרתה, פעם הסתכלו בה צעירים מתופפים בעקבי-נעליהם על נסרי הרחבה ומשוחחים בקול רם, פעם פגעו בה עוברים ושבים ונטו הצדה, אך לא כָּנְנוּ את הצד הרצוי לה. בזוכה, כי היה את לבבה לנסוע הלאה, אם לא תמצא פה תשובה מאתו, שאלה את אחד הספלים, אם לא בא שמה רֶכֶב, שֶׁפְתָקָה בידו אל הגרף ורונסקי.

– הגרף ורונסקי? באו הנגה “מהם” לפני רגע אחד. לקראת הנסיכה טורוקינה ובתה. ואותו הרֶכֶב מה מראהו?

בשעה שדברה עם הסבל קרב אליה הרכב מיכאילו והוא אדמוני וְעָלָו ומעיל כפרי קָחַל ומְהַדֵּר עליו ונָפֵךְ היה בו, שהוא מתגאה על כי השכיל בשליחותו כל-כך, ויתן לו פתקה. בפתחה אותה בא לחץ בלבה עוד בטרם קראה מה שנכתב בה.

“צר לי, כי לא הגיעה הפתקה לידי. בעשר שעות אבוא”. כתב לה ורונסקי בכתב רהוט רשלני.

“כן! הבינותי זאת מראש!” קראה בלבה בזעם ולעג.

– טוב, סע לך הביטה, – אמרה בלחש בפנותה אל מיכאילו. היא דברה בלחש, לפי שכבדה נשימתה מרהיטות דפיקות לבה. – “לא, לא אתן לך לענות נפשי”, אמרה בלבה דרך אִיָּים לא עליו ולא על עצמה, כי-אם על מי שגזר עליה לשאת עמל וכעס, ותלך על-פני הֶרְחֵבָה שלפני התחנה.

שתי משרתות הלכו שם ממולה, ואחרי עברה על-פניהן, הפכו ראשיהן ותבטנה מאחיהן ותדברה בקול אשה אל אחותה דברי חשבון וסברה-על-אודות תלְפָשֶׁתָה. “כִּינָם”, אמרו על מעשי-הסריגה, שראו עליה. והצעירים לא נתנו לה ללכת במנוחה. הם שבו על עקבם ובעברם חזרו והסתכלו בפניה וקראו זה אל זה בצחוק ובקול בלתי טבעי. שר-התחנה עבר על פניה וישאלה, אם היא נוסעת בִּרְכֵבֶת העומדת לצאת. נער מוכר-תְּקֵד לא גרע עיניו מעליה. “אלי, אלי, אנה אלך?” אמרה בלבה ותלך הלך וְהֶרַחַק לארץ הרחבה. כשהגיעה עד קֶצֶה עמדה מלכת. שם צחקו ודברו בקול רם נשים וילדים, שקדמו פני אדון בעל-משקפים, ובהגיעה אליהם נשתתקו ויתבוננו בה. היא החישה פעמיה ותֵּשֶׁב מצאלם אל קצה הרחבה. והנה קרבה רכבת-משא. הרחבה התחילה מזדעזעת, ונדמה לה לאנה, שהיא נוסעת עוד הפעם.

ותפאם זכרה את האיש, אשר נתמעך תחת הרכבת בשעת הזדמנותה הראשונה עם ורונסקי, ובוזה הֶרְבֵּר לה, מה שהיא צריכה לעשות. ברגלים קלות וממרות ירדה במעלות הצרות שבין המִשְׁאָב ובין המסלה ותעמוד אצל הרכבת העוברת לפניה ותבט אל תחתית המרכבות, אל הֶפְרָכִים והשלשלאות ואל גלגליה הגבוהים, העשויים ברגל מוצק, של המרכבה הראשונה, הקרבה אליה במתינות, ותתאמץ לכַּוֵּן את אמצעייתה של מרכבה זו בין גלגליה הראשונים ובין האחרונים ואת הרגע שתיגיע אמצעייתה זו לנגדה.

“שמה!” אמרה אל לבה בהביטה אל צל המרכבה, אל החול הבלול בפחמים שעל בריחי-הבדים, “שמה, בקֶנֶךְ, בזה אישיו לו כגמולו וְאֶקְלֵץ מְקָלָם וגם מנפשי אני”.

תחת אמצעייתה של המרכבה הראשונה, שקרבה שמה, אמרה לנפול; אך הילקוט האדם, אשר החלה להסיר מעל ידה, היה לה למעצור ולא הספיקה: אותה האמצעיית חלפה הלכה לה. על-כן הֶצְרַכָה להמתין למרכבה השנייה. רגש דומה למה שהיתה מרגשת בכל פעם, שהכינה את נפשה להכנס למים לרחוץ, תקף אותה ותצטלב. נתונת-יד זו, שֶׁהֶרְגְּלָה בה, העירה בקרבה המון זכרונות מימי נעוריה וילדותה, ופתאם נקרע המאפל, אשר כסה הפל מפניה, ולהרף-עין נצבו החיים לנגדה בכל זיו השְׁמֵחֹת הקודמות. אך מגלגלי המרכבה השנייה שקרבה ובאה לה הספה עיניה, ובאותו הרגע, שאמצעייתה הגיעה אצלה, השליכה את ילקוטה ותלחה את ראשה אל בין כתפיה ותפול על ידיה אל תחת המרכבה, ובתנועה קלה, כמו נְכוֹנָה לשוב ולעמוד על רגליה, כרעה על ברכיה. וכהרף-עין אֶתְחַנֵּף פְּלִצוֹת על המעשה אשר עשתה. “איפה אני? מה אני עושה? בשביל מה?” אף אמנם רצתה לקום ולפרוץ משם, אבל איזה גוף גדול, אשר לא יָדַע חנות, הדף אותה במכת-ראש ויסחבנה בִּכְחַ גְּבִינָה. “אלי סלח לי על הפל!” אמרה אנה, כי הבינה, שלא תוכל להלחם על נפשה. האכר הקטן בטא איזו דברים ועשה איזו מלאכה בברזל. והנר, אשר היתה קוראה באורו בספר החיים, המלא דאגה, כובים, יגון וְנֶרְשָׁע, התחיל דולק באור בהיר יותר מבכל ימיה וַיִּגָּה על כל אשר עשה לפניה עד מה מעטה-ערפל, ובלחישת אבוקה בשעת פְּתִיחָה פָּהָה ויכבה לנצח.

שני חדשים עברו למו. הקיץ החם הגיע עד הציו, וסרגי איבנוביץ' אך בעת ההיא הכין את נפשו לצאת ממוסקבה.

בחיי סרגי איבנוביץ' באו בימים ההם מאורעות מן־הקדמים. עוד לפני שנה נגמר ספרו, אשר יגע עליו שש שנים, ושם הספר: "נסיון סקירה על יסודיה ותמונותיה של הממלכיות באירופה וברוסיה". אחדים מחלקי הספר הזה ומבואו נדפסו במאספים, וחלקים אחדים קרא סרגי איבנוביץ' באוני אנשים מבני חברתו, והרעיונות שבחבורו הזה לא יכלו עוד להיות חדשים לעדת קוראיו; אף-על-פי-כן חשב סרגי איבנוביץ', כי לכשיצא ספרו לאור, יעשה רשם גרוע הרבה בצבור, ואם לא יביא מהפכה במקצועו המדעי, יעיר על-כל-פנים סער עז בעולם המדע.

הספר הזה יצד בעיון רב ונדפס בשנה שעברה ונשלח למוכרי-הספרים.

סרגי איבנוביץ' לא שאל פי איש על-אודות ספרו, ולאזהביו, אשר שאלוהו על-דבר התפשטותו, היה משיב שלא ברצון ובקירות-דעת מעִשה, גם את מוכרי הספרים לא שאל, אם רבו או מעט הקונים, ועם זה שקד והתבונן בעיון שאינו פוסק אל הלשם הראשון, שיעשה ספרו בצבור ובספרות.

אבל עברו שבוע, שבועים ושלשה שבועות וכל רשם לא הרגש בצבור; אהביו הממחים והמלמדים היו נכנסים לפעמים בדברים עמו על-אודות ספרו, ונפר היה, שאך מדת דרך-ארץ נהגו בו בזה. ושאר מִדְעוֹ, שספר מדעי לא העסיק אותם, לא דברו עמו לגמרי על אודותיו. ובצבור, שביחוד בימים ההם היה עסוק בענין אחר, לא הושם לב לספרו כל עקר. גם בספרות לא נאמר דבר עליו כל החדש הראשון.

סרגי איבנוביץ' חשב וידע בדיוק, כמה ימים דרושים לכתיבת מאמר-בִּקְרָת, אך עבר חודש אחד ואחריו גם שני, ודבר לא נאמר על ספרו.

רק ב"החטיל הצפוני" נאמרו אנב אורחא, בפליטון לגלוגי על דְרִבְנָטִי המזמר שנתקלקל קולו, דברי בו אחרים על ספרו של קוזנישב, ומתוכם נראה, שכבר נגמר דינו של ספר זה לחובה ונתן לצחוק ולקלס לִפְלִי.

ובחדש השלישי נדפס עליו בפעם הראשונה מאמר-בִּקְרָת ב"ורגל חשוב. סרגי איבנוביץ' ידע גם את בעל המאמר: בבית גולוצוב ראהו פעם אחת.

בעל המאמר ההוא היה כתבן צעיר מאד, איש חולני, גבור במלחמתה של ספרות, אבל דל מאד בהשכלה ומתנהג בפחדנות בשיחת חברים.

אף-על-פי שָׁן סרגי איבנוביץ' למחבר הזה בכל לבו, החל לקרא את מאמרו בעיון הראוי לענינו. והמאמר היה נורא.

ברור היה, שאותו הכתבן פָּרַשׁ לעצמו את כל הספר הזה בדרך שלא היה אפשר למכין, שתעלה על דעתו לפרשו כן. אבל הערים כל-כך בקטעים שהביא מתוכו, שלכל מי שלא קרא בעצמו (וברור היה, שכמעט לא קרא איש) נראה בלי שום פקפוק, שכל הספר אינו אלא גִבּוּב דברי-מליצה, וגם אלה באו בו שלא כענין (על זה העידו סמני-שאלה), ומתברר הוא אדם שלא למד מימיו דבר. וכל זה נאמר בשפת לצון יפה כל-כך, שגם סרגי איבנוביץ' בעצמו לא היה נמנע מהשתמש בשפת-לצון כזאת; אף אמנם בגלל זה היה המאמר נורא כל-כך.

ובכל השתדלותו של סרגי איבנוביץ' להעריך בצדק את סברותיו של המבקר, לא זָקַק לִעֵן אפילו רגע אחד בקושיות ובטעויות, שלגלג עליו זה בשבילן – אבל התחיל זוכר מיד, שלא בכונה, את כל פרטי הזדמנותו ושיחתו עם בעל המאמר.

"שמא פגעתי בכבודו?" שאל סרגי איבנוביץ' בלבו.

וכשזכר, שבשעת ההזדמנות ההיא תקן בדבריו שיחתו של זה מלה אחת, שהעידה על בערותו, מצא את כל החידה.

אחרי המאמר ההוא באה דממת-מות גם בדפוס גם בחבורות על-אודות הספר הזה, וסרגי איבנוביץ' ראה, כי חבורו, אשר יגע עליו שש שנים רצופות באהבה רבה ובשקידה נמרצה, לא השאיר כל רשם אחריו.

וביחוד היה קשה צערו של סרגי איבנוביץ', על כי אחרי כלותו את מלאכת החבור הזה לא היתה לו עוד עבודה מדעית בִּיתִית כזאת, שְׁבָלָה בה רב שעותיו הפנויות.

סרגי איבנוביץ' היה פקח, איש מדע, שלם בגופו, אוהב עבודה, ולא ידע, מה יעשה באהבתו זאת. שיחות בחזרי-אורחים, בוֹעִידוֹת, באספות, בוֹעִידים, בכל מקום שאפשר לחוות דַע, הספיקו לו למקצת שעותיו; אך בהיותו יושב כרֶךְ זה ימים רבים, לא התיר לעצמו לפנות לבו לשיחות בלבד, כמעשה אחיו, שלא היה מְנַסֵּה בזה, בימי שבתו במוסקבה; נשארו לו אפוא הרבה שעות פנויות וכשרון לעבודה עיונית.

לטוב בו נתעוררה בעת ההיא, בימי צערו הגדול על-דבר הספר אשר לא הצליח בו, תחת השאלות האחרות שהעסיקו את הצבור בימים האחרונים – שאלת בני הדתות האחרות, ההתחברות עם אמריקה, הרעב בסִמְרָה, התערוכה והספיריטיסמוס – השאלה הסלקבית, שקדם לזה היתה אך לחושת ועוממת בצבור, וסרגי איבנוביץ', שהיה אחד ממעורריה גם קדם לזה הקדיש לה את כל כחו.

בתוך בני-חבורתו של סרגי איבנוביץ' לא דברו ולא כתבו בימים ההם אלא על-דבר המלחמה הקרבית בלבד. כל מה שהמון האנשים הבטלים נוהגים לְכַלּוֹת את זמנם בו, נעשה בימים ההם בשביל הסלקבים, נשפי-המחול, הקונצֶרְטים, הסעודות הפִּמְפּוּיות, נאומי הברכות, תכשיטי הנשים, כוסות השכר, בתי-המשתה – כל אלה העידו על השתתפות בצערם של הקרבנים.

להרבה ממה שנאמר ונכתב בזה לא הסכים סרגי איבנוביץ' בפרטי הדברים. הוא ראה, כי נעשתה השאלה הסלקבית לאחת מהתנועות הזמניות, שהצבור נגרר אחריהן בזמן ומוצא בהן ענין לעסוק בו; גם זאת ראה, שרבים עסקו בזה מאהבת בצע ורדיפה אחרי הגִלְגֵל. הוא הבין, שהעתונים הדפסו הרבה דברים מְקַטְרִים ומְגַמְמִים כְּכֹנֵה לְקֶסֶב את הלבבות אליהם ולהגביה קולם מחבריהם. הוא ראה, שבשעת התרגשות הכללית הזאת קפצו בראש והגביהו קולם כל הנחשלים והנעלבים: מצביאים ראשיים בלי חיל, מיניסטרים בלי מיניסטריונים, סופרים שאין כתביהם מתקבלים בדפוס, ראשי-מפלגות שאין במפלגותיהם חברים. הוא ראה, שהרבה קלות-דעת ומעשים מְקַטְרִים היו בדבר; אבל עם כל זה הכיר וידע, שהיתה כאן גם התרגשות נאמנה, שהלכה הלוך וגדול וְאָחָדָה את כל המפלגות שבצבור והזיקקה את כל הבריות להשתתף בה. ההרג הרב באחים לדת ולגזע העירה השתתפות בצערם של הנרדפים וזעם ועברה על הרודפים. וגבורת הקרבנים והצ'רנוגורים הנלחמים על הדבר הגדול הזה הולידה בכל העם את התשוקה לעזור לאֶחָיו לא עוד בדברים, כי-אם במעשה.

אך עוד חזיון אחד משמח-לבב מצא סרגי איבנוביץ' בדבר הזה, והוא התגלות דעת-הצבור. בשפה ברורה הביע הצבור את רצונו. נפש העם מצאה לה מבטא, אמר סרגי איבנוביץ' על זה. וכאשר הוסיף לעסוק בדבר הטוב הזה, כן התברר בעיניו, כי עתיד הדבר להתרחב בלי חֶק ולהיות לראש תקופה חדשה.

לדבר הגדול הזה הקדיש כל כחו וְטָשׂ את דבר ספרו.

כל היום עסק בו בדבר הזה, וגם לא הספיקה לו השעה להשיב על כל המכתבים והדרישות, שנערכו אליו.

אחרי יגיעותיו, שיגע כל ימי-האביב ומקצת ימי-הקיץ, יצא ביולי ויסע אל אחיו הכִּפְרָה.

בצאתו היה את לבבו גם להִקְנֵשׂ מעבודתו שני שבועות, גם לראות בעיניו ולהתענג בְּקֶדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים אשר לעם, בתוך דממת הכפר, על ההתעוררות הרבה, שכל בני עירי-המלוכה ושאר ערי רוסיה האמינו בה בכל לב. עמו גם נס קְּטָנוֹב, כי הבטיח את לְוִיָּן לבוא להתארח אצלו, וזה ימים רבים גמר להקים את דברו.

סרגי איבנוביץ' וקְּטָנוֹב אך הספיקו לגשת אל תחנת המסלה הקורסקית, אשר ביום ההוא רבו ביחוד באים שמה, לרדת מתוך המרכבה

ולהתבונן במשורת, אשר בא במרכבה אחריהם עם חבילותיהם, והנה באו שמה גם מתנדבים בארבע מרכבות שכירות. נשים כבודות קדמו פניהם בצורות-פרחים ובלוית ההמון, אשר פרץ כשטף-מים אחריהם, באו אל בית-הנתיבות.

אחת מהנשים, שקדמו פני המתנדבים, יצאה מן החדר הגדול ותפן אל סרגי איבנוביץ'.

– גם אתה באת לשלֵקֶם? – שאלה אותו צרפתית.

– לא, אני נוסע בעצמי, גברתי הנסיכה. אל אָהי להקָפֶש. ואת משלֵחֶת בכל פעם? – אמר סרגי איבנוביץ' בבת צחוק דקה, שכמעט לא נראתה על שפתיו.

– הלא נחוץ הוא! – ענתה הנסיכה. – האמת הדבר, שכבר שלחו מפה שמונה מאות? מְלִינְסְקִי לא האמין לי.

– כן הוא. כן אמרתי! – מְלֵאה האשה את דבריו בשמחה. – הלא אמת, כי נדבו כמיליון על זה?

– יותר, גברתי הנסיכה.

– ומה תאמר על הטלגרמה שביום הזה. הטורקים קָפו עוד הפעם?

– כן, קראתי, – ענה סרגי איבנוביץ'. הם דברו בטלגרמה האחרונה, שנאמר בה שנית, שהטורקים קָפו בכל המערכות וינוסו ושלמחר, חושבים, תהי ההתנגשות המכרעת.

– אבל שמעני-נא, איש צעיר אחד בקש, והוא ראוי לזה מאד. לא ידעתי, למה שמו לו מכשולים. יש את נפשי לבקש מאתך עליו, אני ידעתי, הוא-נא וכתוב פתקה. הוא שלוח מהגרפינה לידיה איבנובנה.

סרגי איבנוביץ' שאל את הנסיכה על הפרטים הידועים לה על-אודות הצעיר המקַש ויעבור אל חדר המחלקה הראשונה ויכתוב פתקה אל מי שהיה הדבר תלוי בו ויתן לנסיכה.

– הנה הגרף ורונסקי הידוע... נוסע ברַכֶּבֶת הזאת, – אמרה הנסיכה בבת צחוק של נצחון והסְכָּרה מְרַבָּה, כשחזר ומצא אותה ומסר לה את הפתקה.

– שמעתי, כי הוא נוסע, אך לא ידעתי, באיזה יום. ברַכֶּבֶת הזאת?

– אני ראיתיהו. פה הוא. רק אמו באה אִתּו. אף אמנם, אין טוב לו מזה.

– זה ודאי, מוכן מאליו.

עודם מדברים, וההמון שטף ועבר לפניהם אל שלחן-האכל, ויטו שמה גם הם, ולאזניהם הגיע קול רם של איש נושא נאום אל המתנדבים וכוט בידו. "לעבוד בעד האמונה, בעד המין האנושי, בעד אִחֵינו, – דבר האיש בקול הולך וזוחק. – הָאֵם מוסקבה מברכת אתכם בצאתכם לדבר הגדול. ז'ינ'ו" גמר בקול רם ומתוך דמעות.

כל הנצבים קראו בקול "ז'ינ'ו", והמון חדש פרץ כשטף-מים ועוד מעט והפיל ארצה את הנסיכה.

– אָה, גברתי הנסיכה! מה יֵקֶה! – אמר סֶפֶן ארקדייביץ', אשר נראה פתאם בתוך ההמון, ופניו נהרו בצחוק קל של שמחה – הלא היטיב דְּבַר, בהתלהבות? בְּרוּ! גם סרגי איבנוביץ'! לו אמרת אתה מלים אחדות, אך לחזוק ידים, הן טוב-טעם לך בזה, – הוסיף בבת-צחוק של חבה יתרה ודרך כבוד וזהירות, וינע תנועה קלה את סרגי איבנוביץ' בידו של זה.

– לא, כי נוסע אני עתה.

– אנה?

– הכֶּפֶּה אל אחי, – ענה סרגי איבנוביץ'.

– אם כן תראה את אשתי. אמנם כתבתי לה, אבל אתה תראה אותה בטרם יבוא מכתבי אליה; הגידה נא לה, כי ראיתני וכי all right. היא תבין את פונתי. אך מה חֶפֶץ, אֶמֶר-נא לה, בחסדך, כי נמנתי לחבר הוועדה... כן, כן, הבן תבין. הרי זו מן הצרות הקטנות שבחיי-האדם, – פנה אל הנסיכה כמבקש סליחה. – אבל מִיֶחֱקִיה, לא ליהוה, כי אם ביביש, שולחת באמת אלף רוֹבְּלִים ושתיים עשרה אחיות. הלא אמרתי לך?

– כן, שמעתי, – ענה קוזניֶשֶׁב שלא ברצון.

– אכן צר לי, כי אתה נוסע מזה, – אמר סֶפֶן ארקדייביץ'.

מחר אנחנו עושים משתה לשני יוצאים למלחמה, הם ז'ימֶר-פֶּרֶטְנֶיֶנְסְקִי מפטרבורג וחברנו נְסֶלוֹבֶבֶץֶסְקִי, גרישא. שניהם נוסעים. נְסֶלוֹבֶסְקִי לקח לו אשה לפני ימים מעטים. אכן בן-חיל הוא! הלא כן, גברתי הנסיכה? –

הנסיכה לא ענתה ותשם עיניה על קוזניֶשֶׁב. אבל סֶפֶן ארקדייביץ' לא שת לבו למה ששני אלה, סרגי איבנוביץ' והנסיכה כמו בקשו להשתמש מפניו. בצחוק קל הביט לו פעם אל נוצת צניפה של הנסיכה ופעם אל שני עבריו, כמרים דבר מעל הארץ. כראותו אשה עוברת וקפסה בידה, קרא אותה אליו וישם שטר-חמשה בקפסתה.

– אינני יכול להביט אל הקפסאות האלה במנוחה בשעה שיש לי מעות, – אמר אליהם. – ומה תאמרו על הטלגרמה שליום הזה? בני-חיל הם הַצ'ֶרְנוֹגֶרִים!

– מה את אומרת! – צעק כשאמרה לו הנסיכה, שֶׁנְרֹנְסְקִי נוסע ברַכֶּבֶת הזאת. כהרף עין לבשו פניו עצבת, אך בעוד רגע אחד, כשנכנסו ברגלים מְרַתֶּתוֹת קצת ובידים מתקנות את פאות-זקנו לחדר, שנמצא בו ורונסקי, הספיק לשכוח לגמרי את נאקותיו המרות על גוֹיֵת אחותו ולא ראה בורונסקי אלא גבור-מלחמה ואוהב יָשָׁן לו.

– בכל חסרונותיו עלינו לזכור את מדותיו הטובות, – אמרה הנסיכה לסרגי איבנוביץ', כאשר נטה אוכלונסקי מאצלם. – אך זאת נפש רוסית, נפש סלבת גמורה. אבל יריאתי, פן יקשה לְרֹנְסְקִי לראותו. אמור מה שתאמר, אך לבי הומה על גורלו של האיש הזה. דְּבַר-נא עמו בדרך, – אמרה הנסיכה.

– כן, אפשר, אם יודמן.

– מעולם לא יֵשֶׁר בעיני. אך מעשהו זה מְכַפֵּר על הרבה. מלבד אשר הוא נוסע בעצמו, הנהו מוליך אֶסְקֶדְרוֹן על חשבונו.

– כן, שמעתי.

קול הפעמון נשמע. כל הנאספים מהרו יחדו אל הדלתות.

– הנהו! – אמרה הנסיכה ותרמוזו על ורונסקי, אשר הלך אחוז בורוע אמו, ואדרת אֶרְכָּה עליו וכובע רחב-שוליים על ראשו. אוכלונסקי הלך אצלו הלך ודְּבַר ברגש.

ורונסקי הביט נחור בפנים זועפים, וכמו לא שמעו אוניו מה שדבר אליו סֶפֶן ארקדייביץ'.

לפי הנראה הגיד לו אובלונסקי על-דבר הנסיכה וסרגי איבנוביץ', כי הסב עיניו אל המקום, אשר עמדו שם, וירם כובעו בלי אמור דבר. פניו, פני-זקן, הביעו מכאובים וכמו היו לאבן.

כצאתם אל הרחבה, נתן ורונסקי לאמו לעבור ראשונה ובלי אמור דבר נכנס לתוך מחיצתו במרכבה.

וברחבה התחילו מנגנים "אל נא, מלך נצור" ואחרי-כן נשמעו קריאות "אורא!" ו"ז'ויו!" אחד המתנדבים, איש צעיר מאד רם-קומה ושפל-תנה הרבה בגחיות לפני המון יונופם כובעו, כובע לבדים, וצורר-פרחיו ממעל לראשו. אחריו הוציאו ראשיהם וגחנו שני אופיצרים ואיש בחצי-ימיו גדל-זקן, שמצנפתו היתה מקסה רבכים.

ג

כשנפרד סרגי איבנוביץ' מהנסיכה נכנס יחד עם קטנסוב, אשר נגש אליו ברגע ההוא, למרכבה מלאה עד אפס מקום עוד, והרפתת זזה ממקומה.

בתחנה הצרפזינית יצאה לקראת הרכבת מקהלת אנשים צעירים בשירת "סלאנסאי". המתנדבים חזרו וגחנו בהוצאת ראש, אך סרגי איבנוביץ' לא שם אליהם לב; כבר היו לו עסקים רבים כל-כך עם מתנדבים שידע אותם היטב בדרכיהם המשתפים להם, ועל-כן לא משך המראה הזה את לבו. אבל קטנסוב, שהיה שקוע בעבודותיו המדעיות ולא התבונן עם היום ההוא במתנדבים, שם לב אליהם הרבה וישאל את סרגי איבנוביץ' על-אודותיהם.

סרגי איבנוביץ' יעץ אותו, לעבור אל המחלקה השנייה ולדבר עמהם בעצמו, בפתחה האחרת עשה קטנסוב כאשר יעצו.

כשעמדה הרפתת בפעם הראשונה עבר אל המחלקה השנייה ויתקרב אל המתנדבים. הם ישבו בפנת המרכבה ודברו בקול רם, ונפר היה בהם, שהם יודעים שכל הנוסעים וקטנסוב שנכנס לשם אף עמהם, מתבוננים אליהם. יותר מקלם הגביה קולו הצעיר גדל-הקומה בעל החזה השקוע. הוא היה שכור בלי-כל-ספק וספר איזה מעשה שהיה בבית-עבודתם. ממולו ישב אופיצר שאינו צעיר עוד בפקדס צבאי אוסטרי, של מעיל גורדי. הוא שמע בחזק קל את דברי המספר והפריע אותו פעמים אחדות. שלישי ישב על תרמילו אצלם והוא לבוש מעיל ארטיג'רי. ורביעי ישן.

קטנסוב נכנס בדברים עם הצעיר ההוא ונדע לו, כי הוא היה סוחר מוסקבאי עשיר, שפזבו רכוש גדול בטרם מלאו לו עשרים ושתים שנה. הוא לא מצא חן בעיני קטנסוב, יען כי היה ענג ומפנק וקלש; לפי הנראה היה בטוח, ביחוד באותה שנה, אחרי שתותו לשרכה, שהוא עושה מעשה-גבור, ויתהלל בזה באופן מגנה מאד.

השני, אופיצר, עשה גם הוא רשם לא טוב על קטנסוב. הוא היה לפי הנראה אדם שנסה את לחו בכל העסקים שבעולם. גם במסלת-הברזל עבד, גם בתור סוכן באחווה, גם בפריקאות יסד, ועל כל דבר נשא דעו, ובדברו השתמש במלים מדעיות שלא לצורך ושלא כענין.

השלישי, איש-צבא ארטיג'רי, מצא חן בעיני קטנסוב מאד. הוא היה צנוע ושפל רוח, ונראה בו, שהוא כורע ומשתחוה בלבו לפני כבוד שמו של האופיצר הגורדי ולשעבר ולפני גבורתו ומסירת-נפשו של הסוחר המוסקבאי, ועל עצמו לא דבר. כאשר שאלו קטנסוב, מה הדבר אשר העירו לנסוע לסרביה, השיב בשפל-רוחו:

– הן הפל נוסעים. צריך לעזור גם לסרבים. הלא בצרה גדולה הם.

– כן הוא, ביחוד הם חסרים ארטיג'ריסטים, – אמר קטנסוב.

– אני אך מעט עבדתי בארטיג'ריה; אפשר שימנו אותי בתיל הרגלים או הרוכבים.

– כיצד בתיל הרגלים, אם הם צריכים ביחוד לארטיג'ריסטים? – אמר קטנסוב ועל-פי שנותיו של הארטיג'ריסט העלה בלבו, שבדואי הגיע למדרגה חשובה.

– לא הרבה עבדתי בארטיג'ריה, ובהתפטי הייתי יונקר, – אמר הארטיג'ריסט ויחל להסביר, מפני מה לא עמד בנסיון.

כל זה יחד עשה רשם קשה על קטנסוב, וכשיצאו המתנדבים אל בית-הנתיבות השני לשנות, חפצה נפשו לברר את טיבו של הרשם הזה על-ידי שיחה עם איש אחר. בין הנוסעים היה זקן אחד לבוש אדרת צבאית, אשר הטו אוזניו ונקשב לכל דברי שיחתו של קטנסוב עם המתנדבים. כשנשארו שניהם לבדם, פנה קטנסוב אליו.

– מה שונים הם זה מזה במצבם כל האנשים האלה הנוסעים שמה, – אמר קטנסוב בלי פךש דבריו, בחפצו לגלות דעתו ולשמוע גם מה דעתו של אותו זקן.

הזקן היה איש צבא, שהשתתף בשתי מלחמות. הוא ידע, מה טיבו של איש-צבא, ועל פי מראיהם ושיחתם של האדונים האלה והוללותם בשעת שתנתם מבקבוקיהם, חשב אותם לאנשי-צבא שאינם הגונים. מלבד זאת רצה לספר, כי מהעיר המחוזית שהוא יושב בה יצא בתור מתנדב איש-צבא אחד, שנתנה לו חפשה בליו מן קצוב, והוא שכור וגנב מפרסם, אשר לא אבה איש לשכרו לפועל. אך מדעתו, על פי הנסיון, שסכנה היא לעת אשר כזאת להשמיע דבר שלא כדעת הצבור וביחוד לדבר בגנותם של המתנדבים, בחן בעיניו גם הוא את קטנסוב.

– אנשים מתבקשים שם, – אמר בעיניו שוחקות. ושניהם התחילו שחיים בהודעה הצבאית האחרונה, אך כסו זה מזה את תמיהתם, שתמהו על מעשה-המלחמה העתידי להיות למחר, בשעה שאין עם מי להלחם, שהרי על-פי ההודעה, האחרונה קפו הטורקים ככל אחת מהמערכות. ויפוצו כלם. ככה נפרדו שניהם, ואיש מהם לא גלה דעתו לרעתו.

כשחזר קטנסוב ונכנס למרכבתו ספר לסרגי איבנוביץ' מה שראה במתנדבים, אך לא היו פיו ולבו שוים באותה שעה ומדבריו נראה, שהם בני-חיל כלם.

בתחנה, הגדולה שבאחת הערים קדמו עוד הפעם את המתנדבים בשיר ובקריאות "אורא" וגם סכבו מאספים ומאספות וקפסאות בידיהם, וגבירות העיר הגישו צרורות-פרחים למתנדבים והלכו אחריהם אל המזנון; אך כל זה היה במדה פחותה ונדלה הרבה ממה שהיה במוסקבה.

ד

בשעת העמידה בעיר-הפלך היא לא סר סרגי איבנוביץ' אל המזנון, כי-אם התחיל מקלך הנה והנה ברחבה.

בעברו בפעם הראשונה לפני מחיצתו של ורונסקי, ראה, כי חלונה מקסה במסך. אך בעברו שנית, ראה את הגרפינה הזקנה אצל החלון. הגרפינה קראה לו לגשת אליה.

– הנני נוסעת עמו עד קורסק, – אמרה לו.

– כן, שמעתי, – אמר סרגי איבנוביץ' ויעמד אצל חלונה. – מה יפה מעשהו זה! – הוסיף בראותו, כי ורונסקי איננו במחיצתו.

– ומה היה לו לעשות אחרי הרעה הבאה עליו?

– מה נורא המעשה! – אמר סרגי איבנוביץ'.

– מה נורא זה שעבר עלי! סורה נא הנה... מה נורא זה שעבר עלי. – אמרה שנית, כשנכנס סרגי איבנוביץ' וישב לצדה על הדרגש. – לא יוכל איש לשער! ששה שבועות לא דבר דבר עם איש ולא אכל עד שהתחננתי לפניו. וגם רגע אחד לא היה אפשר להשאירו לבדו. כל דבר, שהיה יכול לקחת את נפשו בו, הסירונו מאצלו; במדור התחתון ישבנו, אך לא יכלנו לבטוח בוה. הלא ידעת, כי כבר ירה בעצמו בגללה, – אמרה וגבות-עיניה לבשו יגון לזכר המעשה הזה. – כן הוא, אחריה כראוי לאשה כזאת. גם המיתה, שבהרה לה, מגנה ומגולת.

– לא לנו, גברתי הגרפינה, המפושט, – אמר סרגי איבנוביץ' באנחה – אבל מבין אני, מה קשה היה הדבר לך.

– אל-נא תדבר עוד! אני יושבתי באחותי, והוא היה אצלי. והנה הובאה פתקה. הוא כתב תשובה וישלח לה. ואנחנו לא ידענו, כי גם היא בעצמה היתה בתקנתנו. ויהי בערב, ואני אך נכנסתי לחדרי, והנה קרי שלי אומרת, כי אשה אחת התנפלה בתחנה אל תחת הרפכת. שמעתי ונהלמתי! הבינותי, כי היא האשה. מלתי הראשונה היתה: אל תגידו לו. אבל כבר הגד לו. רָכְבו שם וראה הפל. אני רצתי ובאתי אל חדרו, והוא כבר נהפך לאחור – אִסְהִיה מראהו. הוא לא אמר דבר וירכב שמה. מה שהיה שם לא ידעתי, אך כאשר הובא הביתה, היה כמוהו כמת. אני לא הייתי יכולה להכירו. Prostration complete, אמר הדוקטור. אחרי כן כמעט נטרפה דעתי. – אך מה אדבר! – אמרה בנפנוף-יד – אִנְמִים היו הימים ההם. אמור מה שתאמר והיא היתה אשה רעה! מה הַעֲוִיָּים האלה! כל זה לבעבור הראות נפלאות! אף אמנם הִקָּאָתָה! את נפשה שחתה ועוד שתי נפשות יקרות – את אישה ואת בני האָמֶלֶל.

– ומה שלום אישה? שאל סרגי איבנוביץ'.

– הוא לקח לו את בתה לבת. בראשונה הסכים בני לכל אשר אמרו לו. אך עתה ידאב לבו מאד על כי נתן את בתו לאיש זר, אך איננו יכול להלל דברו. קְרִינִי בא אל קבורתה. אך אנחנו השתדלנו, שלא יודמן שם עם אליו. שא. לו, שהוא אישה, נקל יותר לשאת את הדבר הזה. הן היא בעצמה פטרה אותו. אבל בני האמלל היה פְּלוּ שלה. את הפל נטש, את הקְרִינִיה שלו, גם אותי נטש בעבורה, והיא לא חסה עליו, ובכונה רצחה את נפשו. לא, אמור מה שתאמר, אבל מיתתה מיתת אשה רעה, שאין לה דת. יסלח-נא לי אלהים, אך אי-אפשר לי, שלא אשנא את זכרה בראותי את בני אֶבְדִּי לעיני.

– ומה לו עתה?

– אלהים היה לעזר לנו בזה – במלחמת סרביה זאת. אני אשה זקנה, אינני מבינה מאומה בדברים האלה, אך לו היתה המלחמה הזאת לתועת-אלהים. בעיני, באשר אני אִם, נורא הדבר, כמוני; הֶעֱקַר הוא, שלפי הנשמע, אין רוח פטרבורג נוחה מזה הרבה. אך מה אעשה! ורה הדבר הזה יכל להחיות רוחו. יִשְׁכְּנִי רעהו – איש אֶבְדִּי כל מק שהיה לו במשחק ויפון לנסוע לקרביה – בא אליו וידבר על לבו. עתה מעסיק אותו הדבר הזה. הוא-נא וְדָבַר עמו. הפצה אני להשיכחו את צרת נפשו. גם שָׁנִי כואבות עתה להוסיף צער על צערו. ולקראתך ישמח מאד, הוא-נא וְדָבַר עמו: הנה הוא מתהלך מצד זה.

סרגי איבנוביץ' אמר, כי בנפש הפצה יעשה זאת ויעבור אל עברה השני של הרפכת.

ה

בְּעֵץ הָאֶרֶץ, צל ערב, של החבילות המוטלות בקרבה שלפני המסלה הלך ורונסקי באדרתו האֶרֶכָה ובכובעו המורד על מצחו, כחיה נתונה בסוגר, וידיו בכיסיו, ובקברו מרחק של עשרים צעדים פנה ושב בחפזו. סרגי איבנוביץ' קרב אליו ונדמה לו, שְׁרוֹנסְקִי רואה אותו, אבל עושה את עצמו כאילו רואה. אך סרגי איבנוביץ' לא שם לבו לזה. לדבר פרטי שבינו ובין ורונסקי לא יכל לשים לב.

ברגע ההוא היה ורונסקי בעיני סרגי איבנוביץ' עסקן חשוב בענין גדול, ולכן חשב לו לחובה לחזק את ידיו ולשבח מעשיו בפניו, ויגש אליו. ורונסקי עמד מלכת, הביט אליו ויכירהו. אז צעד צעדים אחדים לקראתו וילחץ את ידו בכה.

– אין איש אשר פגישתו קשה לי פחות מפגישתך, – אמר ורונסקי. – סלח-נא לי. לשמוח על דבר בחיים אינני יכול.

– בין אבין, וחפצי לשאלך אם לא אוכל להיות לך לעזר, – אמר סרגי איבנוביץ' ויסתכל בפניו של ורונסקי, שהביעו מכאובים. – אולי תמצא חפץ במכתב אל יִרְסִיטִין, או אל מִיֶּלֶן?

– חלילה לי! – אמר ורונסקי, וכמו הבין בקשי מה שנאמר לו – אם לא יכבד ממך, נלכה-נא. ברכבת אויר מחניק, מכתב? לא, תודה לך; ההולך למות אינו צריך להמלצות. אולי אל הטורקים... אמר בצחוק קל, שנראה על שפתיו בלבד: עיניו הביעו אך כעס ומכאוב כבתחלה.

– אך אפשר שְׁנִקֵּל לך לבוא בדברים עם איש, בזמן שנידעו לו על-אודותיך, ולבוא בדברים הלא תצטרך בודאי. אבל יהי כטוב בעיניך. שמחתי מאד בשמעתי, כי היתה כזאת עם לכבד. על המתנדבים מרבים מאד לדבר רעות, ואיש כמוך ירים ערכם בעיני הבריות.

אני יתרון זה לי, – אמר ורונסקי – שאין חיי שוים בעיני מאומה. וכי יש בי אֶמֶץ-ללב לבקוע בתוך גודד מרָבֶע ולשומו מרמס או לנפול חלל, נפשי יודעת מאד. שמח אשמח, כי יש דבר ראוי לי להקריב בעדו את חיי, אשר לא רק אין לי חפץ בהם, כי-אם גם היו עלי לטרה. אולי יועילו לאחרים. – באמרו זאת הניע בְּחִיזוֹ בקצר-רוח מפאָב שָׁנִי, אשר לא הרפה ממנו ולא הניח לו גם לְדָבַר בהתרגשות הרצויה לו.

– לב אחר יִהְיֶה לך, – אמר סרגי איבנוביץ', ולבו המה בו. – הצלת אחים מעל קשה היא מטרה ראויה גם למות גם לחיות בשבילה. יצליח האלהים את דרכך מחוץ וישים לך שלום בלבך, – הוסיף ויושב ידו לו.

ורונסקי לחץ בכח את ידו של סרגי איבנוביץ'

– כן, בתור כלי-מלאכה אוכל לצלוח לדבר, אך בתור איש אינני אלא מעי-מפלה – אמר הברות מְפָקֶקֶת.

כאב חד ומעיק של שֵׁן חזקה מלא את פיו רַק ולא נתן לו לדבר, ויעצור במליון ויבט אל גלגלי הֶטְנֶדֶר, שקרבו במתינות ובקלות על הַפְּדִים.

ופתאם תָּקַף אותו לא כאב, כי-אם דאבון פנימי קשה ומדפא, וישיכחו רגע קטן את שנו הכואבת. למראה הֶטְנֶדֶר והפדים ובגלל שיחה זו שָׁשַׁח עם האיש, אשר לא ראהו עד כה אחרי הרעה אשר לא ראהו עד כה אחרי הרעה אשר מצאתה, זכר פתאם **אותה**, כלומר את הנותר ממנה, בשעה שפרץ כמשגע אל הקרסקטין של תחנת מסלת-הברזל: על השלחן גִּנְיָה מתבוססת בדמיה, בעוֹנָה מלאה אותות-החיים, שהיו בה זה מעט, ומשתרעת בלי בוש לעיני אנשים זרים; ראשה נטוי אחורנית, והוא שלם כְּלוּ עם מחלפותיו העבות ושֶׁעֶר-צדעיו המסתלסל, ועל פרצוף פניה הנחמד ופיה האדום, הפתוח למחצה, רשם קפוא מְשָׁה של בושא וכלמה בשפתיו ופקדיה בעיניה הפקוחות ועומדות בלי-נוע, והרשם היה, כאלו יביע בדברים את מאמרה הנורא – שסופו להתחרט – אשר אמרה לו בשעת ריבם.

ובזכרו זאת התאמץ לשוותה לנגדו, כמו שראה אותה בשעה שנודמו יחדו בפעם הראשונה, – שגם זה היה בתחנת מסלת-ברזל – והיא אז כחידה סתומה, נחמדה למראה, מלאה אהבה, מבקשת אֶשֶׁר ומציאה אֶשֶׁר, ולא שואפת נקם באכזריות-חמה, כמו שהיתה על-פי זכרוננו ברגע האחרון. הוא התאמץ לזכור את מבחר הרגעים שבימי שבתם יחד; אבל הרגעים ההם הִקְרָעוּ לנצח. עתה לא זכר אותה אלא בדמות נצחית מאִמְתַּחַרטה, זר, שאין לאיש צֶרֶךְ בה ושעם זה לא תִּמְחָה לעולם; ולא הרגיש עוד את כאב שָׁנִי ופניו נֶעֱוּ מיללה.

אחרי עברו שתי פעמים לפני החבילות התחזק ויפן במנוחה אל סרגי איבנוביץ'.

– לא באה אליך עוד טלגרמה אחרי יום-אתמול? אכן הופצו זה הפעם השלישית, אך למחר נכונה התנגשות מכרעת.

ואחרי דברים מעט בהמְלֶכֶת מִיֶּלֶן ובתוצאותיה היכולות להיות חשובות מאד לימים הבאים, נפרדו וילכו איש אל מרכבתו לקול הצלצול השלישי.

ו

מבלי דעת, מתי יוכל לצאת ממוסקבה, לא הודיע סרגי איבנוביץ' לאחיו, באיזה יום יש לו לשלוח מרכבה לקראתו. וכשבאו קְטִינְסוֹב וסרגי איבנוביץ' לפני מרפסת התחנה של בית לִוִין בפוקרובסקוֹהַ בשעת הצהריים במרכבה זלה, ששכרו בתחנה, ומעִפְרִים היו בבואם ככּוּשִׁים, לא היה לִוִין בביתו. קיטי יושבה באותה שעה במרפסת העליונה עם אביה ואחותה וְתָרַף את גיסה ותָרַף ותרד לקראתו.

– הלא תבוש, כי לא הודעתנו, – אמרה וְתָרַף ידה וְתָגַשׁ מצחה לסרגי איבנוביץ'.

– בשלום רב באנו, ולא היה לנו להפריע את מנוחתכם, – ענה סרגי איבנוביץ'. – אני מְקַסֶה באבק ואין את נפשי לנגוע בך. טרוד הייתי כל-כך, שגם לא ידעתי, מתי אוכל לצאת. ואתם שְׁלוֹים ושאננים כמשפּטְכֶם – אמר בצחוק קל – על מי-מנוחות מחוץ לכל זרם. הנה גם יאִוֹדֶר

– אך לא כושי אני, ארצה-נא והיה לי מראה-אדם. – אמר קטנסוב דרך בדיחה כמנהגו ויתן יד ויצחק בשניו, שהיו נוצצות יותר במכל עת בפניו השחורים.

– קוסטיא ישמח מאד. הוא הלך אל האחוזה הקטנה. גם עת לו לשוב.

– הוא עוסק בהנהגת האחוזה. במי-מנוחות, קאָמור, – אמר קטנסוב. – ואנחנו בני-העיר איננו רואים דבר חוץ מקרביה. ומה דעתו של רעי בדבר הזה? בודאי לא כדעת כל אדם?

– כן, אבל אין דבר, ככל הבריות, – ענתה קיטי ותבט אל סרגי איבנוביץ' בקצת מבוכה. – אני אשאל לקרא לו. הנה אבא מתארח אצלנו. לפני ימים מעטים שב מחוץ-לארץ.

ומיד שלחה לקרא לליון אף צוטה להביא את האורחים המכסים באבק, את האחד אל חדר העבודה ואת השני אל החדר שקדם לזה נתיחד לדולי, לבעבור ירחצו שם, ולהכין להם פת-שחרית, ומאשר הָתרו לה התנועות הנמהרות, שנאסרו עליה כל ימי-הריגה, עלתה במרוצה אל המרפסת העליונה.

– סרגי איבנוביץ' והפרופיסור קטנסוב באו – אמרה קיטי.

– הלא כבד הוא בחֶרֶב! – אמר הנסיך.

– לא אבי, גבר נעים הוא, וקוסטיא אוהב אותו מאד, – אמרה בבת-צחוק כמבקשת טובה מאתו בראותה הבעת-לגלוג על פני אביה

– אין בלבי דבר עליו.

– לכי-נא, מחמד נפשי, אליהם, – אמרה קיטי אל אחותה, – והעסיקי אותם. הם ראו את סטיבה בבית-הנתיבות, שלום לו. ואני ארוץ אל מיטא. לא הינתי משעת הטה. עתה נאור וצועק הוא בלי-ספק. – ומאשר הרגישה זרם-חלב בקרבה הלכה בחפזון אל חדר-הילדים.

ובאמת לא אך השערה היתה זאת, החבור שבינה ובין הילד עוד לא נִמְקָ, כי-אם ידע ידעה בברור על-פי החלב, אשר פרץ בקרבה כי הוא מבקש לו אֶלֶל.

עוד בטרם תקרב אל חדר-הילדים ידעה, כי הוא צועק, והוא צעק באמת. כשמעה את קולו החישה את צעדיה. אך כאשר מהרה לרוץ, כן גדלה צעקתו. והקול קול ילד בריא אבל רעב וקצר-רוח.

– הזה זמן רב, אומנת, זמן רב? – שאלה קיטי בחפזון, כאשר ישבה על הכסא והכינה את נפשה להיניק. – תנייה לי מהר. מה מאד תתמהמהי, אחרי-כן תחבשי את שביסך.

הילד צעק בכל שארית כחו.

– כך אי-אפשר, יקירתי, – אמרה אגפיה מיכאלובנה, אשר נמצאה בחדר-הילדים כמעט כל היום. – צריך להלבישו כראוי. אָהוּ אָהוּ! – שרה לו אגפיה מיכאלובנה ותעש בו כרצונה מבלי שים לב לאֵם.

האומנת הגישה את הילד אל אמו, ואגפיה מיכאלובנה הלכה אחריהם, ופניה כמו נמסו מחבה יתרה.

– יודע הוא, יודע אותי. האמינו לי, קְשָׁרִינָה אלכסנדרובנה, בשם אלהים, כי הפינִי! – קראה אגפיה מיכאלובנה והגביהה קולה מקול הילד.

אך קיטי לא הקשיבה לקול דבריה. כמוה כילד קצרה רוחה הלך וקָצַר.

מקצר-רוחם יגעו זמן רב לריק. הילד חטף בשפתיו לא מה שראוי לו, וירגז.

לאחרונה, אחרי צעקה גדולה וחטופה ומציצה עזה ונכזבה, צָלַח חפצם בידם, ושניהם, האם והילד, נחו מזעפם וישתקו.

– אבל גם הוא, בן-עני, מקסה זַעה כלו, – לחשה קיטי במששה את בנה.

– מה ראית, כי תאמרי, שהוא יודע אותך? – הוסיפה ותכונן עיניה הצדה אל עיני הילד, אשר הביטו אליה, כמו שנראה לה, במרמת ערומים מתחת לשביסו שירד על מצחו, על לחייו המתנפחות אחרי כל מציצה ומציצה ועל כף-ידו האֶמְמָה, אשר נענע בה נענועי עגול.

– אי-אפשר! אלו היה יכול להכיר, היה מכיר אותי, – אמרה קיטי ותצחק צחוק קל לתשובת אגפיה מיכאלובנה, שעמדה על דעתה.

זה הדבר אשר צחקה: אף-על-פי שאמרה שאי-אפשר לו שייכר, אמר לה לבה, שהוא לא רק יודע את אגפיה מיכאלובנה, כי-אם גם יודע ומבין הפֶל, ולא זאת בלבד אלא שהוא יודע ומבין עוד הרבה דברים, שאינם ידועים לאיש בלעדיו ושהיא, אמו בעצמה, החלה לדעתם ולהבינם רק על-ידו. בעיני אגפיה מיכאלובנה והאומנת, גם בעיני הסבא, גם בעיני אביו לא היה מיטיא אלא יצור חי, שצריך לִטְפֵל בו; אך בעיניה היה זה זמן רב בר-דעת, שהרבה דברים רוחניים היו בינו ובינה.

– כאשר ייקן בעזרת אלהים, תראי זאת בעיניך. כשאני עושה כך, יִנְהָר מיד בן-יונה זה.

– טוב, טוב, אז נראה, – השיבה קיטי בלחישה, – עתה לכי לך, הנה הוא מתנמנם.

ז

אגפיה מיכאלובנה יצאה על אצבעות גליליה; האומנת הורידה את המסך וְתִשָּׁב את הזבובים מתחת לזילון המְקַלְקָה הנטוי על העריסה ואת הצרעה, שהתדפקה על זוגיות החלון, וְתִשָּׁב ובזמורת-לִבָּנָה נובלת נופפה על האם ועל הילד.

– חֶרֶב, מה עז החֶרֶב! מי יתן גשם, – אמרה האומנת.

– כן, כן, ש-ש-... – ולא יותר – השיבה קיטי, כשהיא מתנועעת קצת ולוחצת בחבה את ידו הרכה של מיטיא, שנראתה כְּאֵלו קשורה היא בחוט דק אל הזרוע, והוא עוד נופף בה מעט, ופעם עצם עיניו ופעם חזר ופָקְקוּן. היד הקטנה הזאת לא הניחה לקיטי לשקוט: נפשה נכספה לנשק את היד הזאת, אבל יָרָה פן תעיר את הילד. לאחרונה חללה היד לנוע והעינים נעצמו. רק לפעמים הרים הילד את גבות-עיניו האֶרְכָּפּוֹת ובעודנו עושה את שלו הסתכל באמו בעיניו הלחות. שנראו כשחורות באור הכהה שמבית לזילון. האומנת חללה לנופף והתחילה מתנמנמת. מלמעלה נשמע רעם קולו של הנסיך הזקן וצחוקו הגדול של קטנסוב.

“בודאי נכנסו בשיחה אֶרְפָּה גם בלעדיו, – אמרה קיטי בלבה – ובכל זה צר לי, כי קוסטיא איננו בבית. בודאי חזר ונכנס לבית-הֶפְּנִירוֹת. אמנם מצטערת אני על כי הוא מרבה לבוא שמה, אך גם שמה אשמח. הוא מוצא נחת בזה. עתה שמח הוא וטוב-לב יותר מבימי-האביב. אבל עד העת הזאת היה מתעצב כל-כך, שדאגתי לו מאד. ומה מִנְהָךְ הוא!” – לחשה בבת-צחוק.

היא ידעה, מה הדבר המדאב נפש בעלה. כפירתו היא שהדאיבה את נפשו. אף-על-פי שֶׁאָלוּ שאלו אותה, אם היא חושבת, שאם לא יאמין אין לו חלק לעולם הבא, היתה זקוקה להסכים, שאין לו, – לא גרמה לה כפירתו צער גדול; ברור היה לה, שאין תקוה לכופר “להציל את נפשו”, ונפש אישה יקרה לה מכל אשר בארץ, ובכל זאת צחקה בלבה בזכרה את כפירתו, ומִנְהָךְ היה בעיניה בזה.

“למה זה יקרא חקירות פילוסופיות כל השנה? – אמרה בלבה. – אם כל זה כתוב בספרים האלה, הלא יכול הוא להבינם. ואם לא נכונים

דבריהם, מה חפץ לאיש לקרא בהם? הוא בעצמו אומר, שרצונו להאמין. אם כן, מפני מה איננו מאמינים? בודאי מפני שהוא מהרהר הרבה. ומהרהר הוא הרבה מפני בדידותו. הדיד הוא כל היום, עֲמָנו איננו יכול לדבר כלבבו. האורחים האלה בודאי ינעמו לו, ביחוד קטנסוב. עמו הוא אוהב לשאת ולתת". הוסיפה לדבר אל לבה ומיד התחילה מְעֵנַת בשאלה, באיזה מקום מוטב לה להכין משכב לקטנסוב, – בחדר לבדו או עם סרג' איבנוביץ' יחד. ופתאם עלה על לבה רעיון, אשר הביא בה רעד וגם גרם לה שתרגיז את מיטיא ממנוחתו, והוא שם עיניו עליה בגלל זה דרך נגיפה. "הכובסת, כמִנְדָמָה לי, עוד לא הביאה את הלְבָנִים, וכל הסדינים המְנִחִים לאורחים תמו. אם לא אעשה את שלי, תתן אגפיה מיכאילובנה לסרג' איבנוביץ' סדינים שהשתמשו בהם", אמרה בלבה, ודמיה פרצו אל פניה לרעיון הזה.

"כן, אלכה לי ואצוה מה לעשות", גמרה בלבה, ובשובה אל הרהוריה הקודמים זכרה, כי לא כְלָתָה לְעֵיִן בדבר אחד חשוב לה מאד, ותתאמץ להעלות על זכרונה, מה הדבר ההוא. "כן הוא, קוסטיא כופר", זכרה שנית בבת-צחוק.

"ומה אם כופר הוא! מוטב שיהי כן כל ימיו, ובלבד שלא יהי כמִנְדָם שְׂשֵׁל, או כמו שאמרתני אני להיות בעת ההיא בשבתי בחוץ-לארץ. לא, הוא לעולם לא יתפחש".

ומעשה נאה, שהיה בו לפני ימים מעטים, עלה על זכרונה בכל פרטיו. לפני שני שבועות בא מכתב-חרטה מסִפָּפֶן ארקדייביץ' אל דולי. במכתב ההוא התחנן אליה שתציל את כבודו ותמכור את אחותה לשלם את חובותיו. דולי מְלָאָה יאוש וקָמָה ותשנא את אישה ותבוזה ותחמול עליו ותאמר להִפְרֵד ממנו בפומבי, להשיב את בניו. אבל לבסוף הסכימה למכור את מקצת אחותה. אחרי-כן – זאת זכרה קיטי בבת-צחוק מתוך חבה יתרה – החל אישה להשמיע בבלש-פנים ובאמתלאות שונות, שלא עלו יפה בפיו, את מחשבתו בדבר הזה, עד שמצא לאחורונה את העצה הנאמנה האחת, לעזור לדולי עזר שאין עמו עלבון לה, – ויאמר לקיטי, שתתן לה במתנה את חלקה באחוזתו, והיא, קיטי בעצמה, לא מצאה את העצה הזאת, עד ששמעה מפיו.

ואם כן, איזה כופר הוא? איש אשר לו לב כזה, אשר יירא ראה גדולה כזאת, פן יעזיב נפש איש, או גם נפש ילד! הִלֵּל בשביל אחרים, ולנפשו לא דיגא לעולם. סרג' איבנוביץ' ידמה באמת, שחובתו של קוסטיא היא להיות לו לסיכוי חנם. גם אחותו חושבת כן. עתה נעשה אֶפִּירוֹפּוֹס לדולי ולילדיה. וכן כל האפרים האלה, הבאים אליו יום יום, כִּאֲלוֹ הוא תִּיב לְעֵבְדָם".

"היזה כאביך, אך כמוהו תהיה", – אמרה במסרה את מיטיא לאומנתו ונתַע שפתה אל לחיו.

ח

מן הרגע, אשר שם לְוִיִן את לבבו בפעם הראשונה, למראה אחיו האהוב לו שמת לעיניו, אל שאלות החיים והמות על-פי דעותיו החדשות – כן קרא להן, – אשר נכנסו בו שלא מדעתו משנת עשרים עד שלשים וארבע לימי חייו, תחת אמונת ילדותו ונעוריו, – נפלה עליו חֲרָדָה גדולה, לא כל-כך מפני המות כמו מפני חיים שאין בהם ידיעה כל-שהיא על-אודותם, מאין הם, על מה, למה ומה הם בעצמם. האורגניסמוס, הריסותו, קיומו הנצחי של החקר, חֶק התקימות-הפת, ההתפתחות, – אלה הם המלים, שנכנסו אצלו תחת אמונתו הקודמת. המלים האלה והמְשָׁגִים הקשורים בהן טובו מאד למטרות שכליות; אך לא נתנו מאומה לצרכי החיים וְלְוִיִן הרגיש בעצמו פתאם, שהוא דומה לאדם, שהחליף אדרת-שער חמה בשמלת-מְלִמְלָה ובפעם הראשונה בשעת קר גדול הכיר הכרה ברורה, לא על-ידי סברות כי-אם בכל גופו ונפשו, שהוא כְּעָרֶם בלי לברוש ושאי-אפשר לו שלא ימות במכאובים קשים.

מן הרגע ההוא לא חדל לְוִיִן, אף-על-פי שלא נתן חשבון לעצמו בזה ולא שָׁנָה את דרכי חייו, להרגיש את החרדה הזאת על חסרון ידיעתו.

מלבד זאת הרגיש הרגשה שאינה ברורה, שמה שהיה קורא בשם "דעותיו הפנימיות" היה לא רק חסרון ידיעה – כי-אם דרך הגיון מיוחד שלא היה אפשר לדעת על-פיו את הנחוץ לדעת.

בימים הראשונים השכיחוהו נשואיו והשְׁמִיחָוּת והחובות החדשות התלויות בהם את הרעיונות האלה; אבל אחרי-כן, אחרי לדת אשתו, בשבתו בלי עבודה במוסקבה, החלה השאלה הזאת, הדורשת תשובה, להתיצב לפניו לעתים קרובות יותר ויותר ובתביעות חזקות יותר ויותר.

זאת היתה השאלה על פי רוחו: "אם לא אקבל את התשובות, שהתורה הנוצרית משיבה על שאלות חיי, איזו תשובות אקבל תחתיהן?" ובשום אופן לא יכל למצא בכל אוצר דעותיו לא רק תשובות נכונות, כי-אם גם לא דבר דומה לתשובה.

דומה היה בזה לאדם שבקש לקנות אֶקֶל בחניות של כלי-משחק וכלי-זין.

שלא ברצונו ושלא מדעתו בקש בעת ההיא בכל ספר, בכל שיחה ובכל אדם, שנודמן לפניו, איזה יחס אל השאלות האלה ואל פתרונן.

יתר מִפְּלֵ העיר בו תמהון וצער מה שכל בני חבורתו וגילו שהחליפו כמוהו את אמונותיהם הקודמות באותן הדעות החדשות, לא ראו כל צרה לנפשם בזה ויהיו אך שמחים וְשִׁלְיָם. ככה הציקו לו מלבד השאלה העיקרית עוד שאלות אחרות אלה, שנלוו אליה: האמנם האנשים האלה תוכנם פְּכָרִים? אולי מתכחשים הם? או – אולי יש להם פְּרוֹשׁ אחר ברור מְשֻׁלוֹ על התשובות, שהמדעים משיבים על השאלות המעסיקות אותן? ובהשתדלות יתרה עֵין בדבריה האנשים והספרים, אשר הִקְעוּ בהם התשובות המדעיות ההן.

הדבר האחד, שנגלה לו מן היום אשר החלו השאלות האלה להעסיקו הוא, שטעות היתה בידו, בחשבו על-פי זכרונותיו מדברי חבריו באוניברסיטה, שכבר עברו ימי האמונה ואיננה עוד בעולם. כל האנשים הטובים הקרובים לו בחיים היו מאמינים. גם הנסיך הזקן, גם לבוב, אשר נחשב עליו כל-כך, גם סרג' איבנוביץ', גם כל הנשים האמינו, גם אשתו האמינה כדרך שהאמין הוא בראשית ימי-ילדותו, וכן האמינו תשעים ותשעה למאה מהעם הרוסי, כל אותו העם, שהיוו היו מעוררים בו, בְּלוִיִן, רגשי כבוד בלי-חֶק.

הדבר השני הוא, שאחרי קראו ספרים רבים הִבְרֵר לו, שלא היה להם לאנשים הסוברים כמוהו פְּרוֹשׁ אחר על דעותיהם ושבי כָּרַר מאומה בְּטֵלוֹ את השאלות האלה אשר, לפי מה שהרגיש בעצמו, לא יוכל להיות בלי תשובה עליהן, ותחת זאת השתדלו להשיב על שאלות אחרות, שלא יוכלו למשוך את לבבו, למשל, על-דבר התפתחות האורגניסמים, הסברת מהות הנפש על-פי חֶק מְיִכְנִיקָה וכיוצא בזה.

מלבד זאת קרהו בשעת לְדַת אשתו מקרה שאינו מצוי: הוא, הכופר, התחיל מתפלל, וברגע שהתפלל האמין בלבו, אך הרגע ההוא עבר, והוא, לְוִיִן, לא יכל לפלס נתיב בחייו למה שהרגיש ברגע ההוא.

להחליט, כי אז ידע את האמת, ועתה הוא טועה, לא היה יכול; כי בכל פעם, שהתחיל מְעֵיִן בדבר במנוחה, נהרס ונִפְץ הפל; וכן לא יכל להחליט, שטעה ברגע ההוא, כי הוקיר מאד מה שאמר לו לבו אז, ואלו גמר, שלא היה זה אלא קלות-דעת, היה מחלל את הרגעים היקרים ההם. מחלֶקֶת קשה היתה זאת בינו ובין עצמו, על-כן חגר כל חילו הרחוני להסתלק ממנה.

ט

הרעיונות האלה היו מְנַגְעִים אותו ומציקים לו פעם מעט ופעם הרבה, אך לא הרפו ממנו אפילו שעה אחת. קורא היה ומעֵיִן בדבר, וכאשר הרבה לקרא ולעֵיִן כן הרגיש, שהוא הולך ונוטה מן המטרה הרצויה לו.

בשבתו במוסקבה ובכפר בימים האחרונים הִבְרֵר לו, כי בספרי המטריאליסטים לא ימצא תשובה, ועל-כן קרא וחזר וקרא את ספרי אפֶלְטוֹן ושפִּינוֹזֶה, קֵטֶט וְשִׁלְיָגֶה, הֶגֶל וְשוֹפֵנְהוּיֶאָר – פִּלוֹסוֹפִים, שאין תורתם מטריאליסטית.

הרעיונות נראו לו כטובים ומועילים, בשעה שקרא או מצא בעצמו סתירות לתורותיהם של אחרים, ביחוד לתורה המטריאליסטית; אך בכל פעם שקרא או מצא בעצמו תשובה על השאלות, היתה אחיית יגיעותו אחת: בלכתו אחרי הפרוש, שנתן לו על כנויים שאינם ברורים, כמו "רוח", "רצון", "תְּרוּת", "הֶסְבֵּסְנִיצִיָה", באחוז בכונה ברשת המלים שפָּקְשׁוּ לו הפילוסופים או הוא בעצמו, נדמה לו, שהוא בא לידי הבנה כל-שהיא.

אך דִּי היה לו לשכוח רגע את מלה-רעיונותיו המְעֵשָׂה הזה ולשוב אל המסקנה, שהנחיתה את דעתו בעודו אחוז בחוט הרשת הנתון לו ולהתבונן בה על-פי דרכי החיים, ומיד התפורר כל הבנין ההגיגי שבנה לו כבית-כרטיסים, והקבר, שִׁפְלוֹ נעשה מאותן המלים הקשות בעצמן, שלא נשתנה בהן אלא סדרן, מבלי התחשב בדבר, שפָּחוֹ גדול בחיים מִפְּחַ השכל.

פעם אחת החליף בדברי שופהוּיָרָע בשעת קריאתו מלת "רצון", הזאת, ואחרי-כן נטה מאחריה, כי גם היא התמוטטה, כאשר התבונן בה על-פי מראות החיים, וגם היא היתה כשמלת מְלִקְלָה שאינה מחממת.

סרגי איבנוביץ' אחיו יעץ אותו לקרוא את חבורי התיאולוגיים של חומיאקוב. ליון קרא את כל הכרך השני של חבורי חומיאקוב, ואף-על-פי שבתחלה הסיר אותו סגנון הפולמוס המְיָפֶה והמְחַדֵד את לבו, התפלא וישמח על תורת-הכנסיה שבהם. נפלא מאד היה בעיניו בראשונה הרעיון, שהשגת עקרי האמת האלהיים לא נְתָקָה ליחיד, אבל נתונה היא לצבור המאָחד בחבלי האהבה, כלומר, לכנסיה הנוצרית. שְׂמִיחַ שְׂמִיחָהוּ הרעיון, עד-כמה נקל הוא להאמין בפנסיה החיה והקיימת, שכל אמונת בני-האדם נכללות בה ואלהים בראשה, שבגלל זה היא קדושה ואינה יכולה לשגות, ולקבל מאתה את האמונה באלהים, בבריאת העולם בחטא האדם הראשון, בְּכַפְרָה (הנוצרית), מלהתחיל בחקירה על-דבר האלהים הרחוק, הנעלם, היוצא וכו'. אבל כאשר קרא אחרי-כן את דברי ימי הכנסיה, שחבר סופר קתולי, ואת דברי ימי הכנסיה, שחבר סופר פרבוסלֵבִי, וראה, ששתי הכנסיות האלה, שבעיקר תכנן אינן יכולות לטעות, סותרות זו את זו, נואש גם מתורתו של חומיאקוב על-דבר הכנסיה, וגם הבנין הזה התפורר כבנינים הפילוסופיים.

כל ימי האביב ההוא היתה רוחו סרה ורגעים נוראים עברו עליו.

"בלי דעת מה אני ולמה אני פה – אי אפשר לחיות. ולדעת זאת אינני יכול, אם כן אין לחיות", אמר ליון אל לבו.

"בתוך הזמן שאין לו סוף, בתוך החֹמֶר שאין לו סוף, בתוך המקום שאין לו סוף משוטטת אבעבועה אורגנית קטנה, והאבעבועה הקטנה הזאת תתקם קצת ותתפוצץ, ואני האבעבועה הזאת".

דבר שקר מכאיב היה זה לו, אבל זאת היתה המסקנה האחרונה, שיצאה לו מכל היגיעות, שיגע האדם בשכלו מאות שנים בדרך זה.

זאת היתה האמונה האחרונה, אשר נבנו עליה כל הקירות האדם כמעט בכל המקצועות. זאת היתה הדעה השלטת, ושלא בכונה, גם בלי דעת באיזה זמן ובאיזה אופן, בחר בה ליון מפל שאר הסברות, לפי שסוף סוף ברורה היא מְלִקְלָה.

אך לא רק שקר הרגיש בדבר, כי-אם גם לעג אכזרי של רוח רעה שנואה לו, שלא היה יכול להשתעבד לה.

הוא הזקק להנצל ממנה, ונפשו ידעה, שהצלה זו בידי כל אדם היא. הוא ראה, כי עליו לשים קץ לשעבוד זה, שנשתעבד לרֵעָה, כי רק תחבולה אחת בידו, והיא – למות.

וליון, המצליח בכל דרכיו והשלם בגופו, היה בגלל זה פעמים רבות קרוב כל-כך לאבוד עצמו לדעת, שטמֵן מִיָּתֶר שבא לידו, כדי שלא יִתְלָה עליו, והתירא לצאת ברובה, שמא יורה בעצמו.

אולם לא ירה בעצמו ולא תלה את עצמו כי-אם הוסיף לראות חיים.

•

בשעה שהיה ליון שואל ודורש בלבו, מה הוא ובשביל מה הוא חי, היה בא לכלל יאוש מבלי מצוא תשובה, אך בחדלו לשאול בלבו כזאת, נִדְמָה, שהוא יודע היטב גם מה הוא גם בשביל מה הוא חי, כי היו כל מעשיו ודרכיו בבטחה ובכנות מבררות, ולא נודו אלא שדוקא בימים האחרונים התנהג הרבה יותר מקדם לזה בבטחה ובכנות מבררות.

בשובו בראשית ימי יוני אל הכפר, שב גם אל מעשהו, הנהגת עניני האחוזה, משאו ומתנו עם האכרים ועם שכניו, הנהגת עניני הבית, עסקי אחרות ואחיו, שהיו גם הם בידו, יחסי אל אשתו ואל קרוביו, דאגתו לְנֶלֶד, צִיד הדבורים החדש, שנמשך לבו אחרי מימי האביב ההוא, – אלה הדברים, אשר הטרידוהו כל היום.

ובדברים האלה עסק לא מאשר על-פי השקפות כלליות הורה הֶתֶר לעצמו לעסוק בהם, כמו שהיה נוהג קדם לזה; להפך, אחרי אשר מצד אחד נואש מטובת הכלל, בגלל העסקים השונים שהתחיל בהם למטרה זאת ולא עלו בידו, ומצד אחד נטרד מאד בהרהורי לבבו וברלב העסקים הפרטיים שהוטלו עליו מכל עבר, – נטש כל רעיון לטובת הכלל, אך הדברים האלה משכו את לבו, מפני שנדמה לו, שהוא חֵיב לעשות מה שהיה עושה, – מפני שלא יָכַל להמנע מעשותו.

עד העת ההיא היה מתבונן בכל פעם שהשתדל לעשות דבר, שיש בו טובה לבריות (מדה זאת היתה בו כמעט מימי-ילדותו וגדלה בו עמו יחד עד תכלית ימי-בגרותו), לכל מין האדם, לרוסיה, או אך לכל כפר-אחרות, כי הרהורי הלב הזה נעימים, אך העסקנות בעצמה לא היתה כלבבו, לא ברור היה לו למדי, שהדבר נחוץ באמת, וגם העבודה בעצמה, שבתחלה נראתה כמְרַבֶּה כל-כך, הלכה הלך וחסור, עד שהיתה לאין; אבל משהתחיל אחרי נשואיו למצא ספוק לו יותר ויותר במעשיו לביתו אף-על-פי שלא הרגיש כל שמחה עוד לזכר עסקנותו, היה מְבַטֵחַ, כי נחוץ הדבר, שהוא עוסק בו, ועיניו ראו, כי הוא עולה יפה בידו יותר הרבה מבראשונה והולך נִגְדֵל מיום ליום.

כמו על-כרחו שקע יותר ויותר בקרקע, כמחַרְשָׁה זו, שאינה יכולה לעלות מבלי הרחיב את החריץ, שנהיה על-ידה.

בני-ביתו הצרכו להתנהג בלי-כל-ספק כמו שְׁהָרְגוּ אבותיהם ואבות-אבותיהם, כלומר, ללכת בדרכי ההשכלה שלהם ולתנן את בניהם על-פי דרכי השכלתם. דבר זה היה נחוץ, כמו שנחוץ לאדם לאכול את לחם-הצהרים שלו, אם נפשו רעבה; וכשם שלחם-צהרים דורש הכנה מראש, כך היה דרוש לנהל את עסקי האחוזה ופיקרובסקייה ולמצא הכנסה לצרכי הבית. כשם שכל אדם יודע בברור, שעליו לפרוע את חובו, כך יָדַע ליון, שמוטל עליו לשמור ולנהל את נחלת-אבותיו באופן שיהיה בנו מחזיק טובה לו בירשו אותה, כשהם שהוא בעצמו החזיק טובה לאבי-אביו על כל מה שָׁנָה ונטע בה. ומשום זה לא יָכַל להשפיר את האדמה, כי אם הֶצֶרַךְ לעסוק בה בעצמו, להחזיק מְקַנָּה, לְזַבֵּל את השדות ולנטוע עצי-יערות.

אי-אפשר היה לו להמנע מעסוק בעניני סרגי איבנוביץ', בעניני אחרות ובעניניהם של כל האכרים, שבאו לבקש עצות מפיו ושְׁהָרְגוּ מִכְּבֵר לעשות כן, כשם שאי-אפשר לאדם להשליך את הילד שהוא מחזיק מקדם על זרועותיו. נחוץ היה לו לדאוג לגיסתו ולילדיה, שייטב להם בביתו, אחרי קראו אותה להתארח אצלו, ולא יָכַל להמנע משבת אתם מעט בכל יום.

וכל זה, יחד עם צִיד חיה ועוף וצִיד הדבורים החדש, נתן ענין רב לְיוֹן בחיים, אשר לא מצא כל טעם בהם בשעת הרהוריו.

אך מלבד אשר ידע בברור גמור מה היה לו לעשות, ידע במדה זו ממש גם איך לעשות כל זה ואיזה עסק חשוב מחברו.

הוא ידע, כי צריך לשכור פועלים כפי האפשר בזול; אך אין לשעבדם על-ידי דמי קדימה בהמעט שְׁכָרָם, אף-על-פי שהשוכר מרויח בזה הרבה. למכור תבן לאכרים, בימים שהם חסרי מספוא, אף-על-פי שיש לנוד להם, התיר לעצמו. אך את בית-המלון ואת בית-המשקה שהיו באחרותו סגר, אף-על-פי שהיה מרויח בהם. מהחוטבים בסתר ביערותיו היה נפרע בכל חֹמֶר הדין, אך על בהמה משלחה שְׂבִיעָה בשדהו לא היה גובה את הקנס, ואף-על-פי שהצטערו שומריו ומשְׁלַחֵי בעירם לא יראו מפניו בגלל זה, לא התיר לעצמו לתפוש ולעצור אצלו בהמה משְׂלָחָה.

לְפָטֶר, שהיה משלם למלוה ברבית עשרה למאה לחודש, חשב לו לחובה להלוות מעות ולפדותו מידי נושאה; אך לא נָתַר וגם לא נָתַר אֶרְכָּה לְאֶפְרָיִם שאינם רוצים לפרוע חובם לבעל-האחוזה. לא היה אפשר לו לְזַתֵּר לוסקין, אם לא קצר את העשב באחד המקומות בעתו והעשב אבד לריק; אך לא נתן לקצור את העשבים שעלו בשמונים הֶקְטִיטִינִיט שנטעו בהן נטיעות יער. לא היה אפשר לו למחול לפועל, שהלך לו לביתו בימי העבודה, יען כי מת עליו אביו – אף-על-פי שהשתתף ליון בצערו מאד, – ונחוץ היה לנפות לו קצת משכרו בעד חדשי-הבטלה היקרים; אך באותה שעה לא יָכַל להמנע משלם למשרת-החצר הזקנים, אשר לא יצילו עוד למאומה, מדי חדש בחודש את שכרם.

וכן ידע ליון, כי בשובו הביתה עליו ללכת ראשונה אל אשתו, כאשר חלתה קצת, והאכרים, שחפו לו שלש שעות, יוכלו עוד לחכות מעט; ועם זה ידע, שבכל העֵנֶג, שהוא מוצא בהושיבו נחיל של דבורים עליו לחסר את נפשו מזה לפעמים ולתת לזקן לעשות זאת לבדו, כדי לפנות אל האכרים שמצאו אותו בין הפורות ולדבר עמם.

אם טוב עשה את איון, לא ידע, ולא רק לא היה נכון להביא ראיות, שכך צריך להתנהג, כי-אם גם נמנע מְדַבֵּר מְהֵרָה בזה.

הרהוריו הביאו אותו לידי ספקות והפריעוהו מראות, מה ראוי לעשות ומה אין לעשות. אך בשעה שלא הררה, כי אם עסק בעניני החיים, הרגיש

תמיד, כי שופט נאמן שוכן בקרבו ומורה להבדיל בין טוב לרע בכל פעם ושני דרכים לפניו, ובזמן שעשה דבר שלא כהוגן, הרגיש זאת כרגע.

ככה היה חי בבלי דעת ובלי ראות כל אפשרות לדעת, מה הוא ובשביל מה הוא חי, והיה מצטער כל-כך על חסרון-דיעתו זה, שהתירא, שמא יאבד עצמו לדעת, ויחד עם זה פלס לו בבטחה ובאמץ-לבב נתיב מיוחד בחיים.

יא

היום, אשר בא בו סרגי איבוביץ' לפוקרובסקוֹה, היה אחד הימים היותר קשים ללון.

הימים היו ימי העבודה המרובה ביותר, שכל העם הרוסי מראה בהם שקידה של מסירת נפש. שאין כמוה בתנאי-חיים אחרים ושהיו הבריות מוקירים אותה מאד, אלו היו בעלי המדות האלה יודעים בעצמם את ערכה, אלו לא היה הדבר נשגה ונעשה בכל שנה ואלו לא היו תוצאותיו פשוטות כל-כך.

לקצור ולהביא אל מקומותיהם את השפון ואת שפלת-השועל, לגמור את קציר העשב, לחרוש שנית את שדות הבור, לדוש את התבואה ולזרוע את זרע-החרף – כל זה נראה לנו כדבר פשוט וקטן; אך כדי שיספיקו לעשות כל זה, צריך שכל בני-הכפר מוקן ועד נער קטן יעבדו בלי-הספק בכל שלשת ארבעת השבועות האלה פי-שלושה מבכל עת. בעודם נזונים אך בתקד ובבצלים ובלחם שחור, שיהיו דשים ומעבירים אלמות במקום למקום בלילות וישנים לא יותר משתיים או שלש שעות ביום. והדבר הזה נעשה ברוסיה שנה שנה.

לפי שרבי ימיו ישב לון בכפר והרבה לבוא במשא-ומתן עם העם אשר בו, היה מרגיש בכל שנה בימי המלאכה המרובה הזאת, שאותה ההתעוררות המשתפת לכל עם-הארץ שורה גם עליו.

בבקר נסע לראות את זריעת השפון הראשונה ואת הובלת שפלת-השועל אל מקום הערמות, משם שב הביתה לשעת קימת אשתו וגיסתו ושתה עמה את הקהה והלך לו אל האחוזה הקטנה, שמכונת-דִּיֶש חדשה היקמה בה והצרכו להתחיל ולהכין זרע במכונה הזאת.

כל היום ההוא, גם בדברו עם הסוכן ועם האכרים, גם בדברו בבית עם אשתו, עם דולי, עם ילדיה או עם חותנו, הרהר אך בדבר האחד, אשר העסיקו בימים ההם לבד מעניני האחוזה, ובכל אשר פנה בקש איזה יחס אל שאלות "מה אני ואיפה אני ובשביל מה אני פה".

בעמדו ברוח הקריר שבאקל-הדִּיֶש, אשר קרויו היה חדש ושִׁבְכְתוֹ – שִׁבְכַת ענפי אגוז, שעוד לא נשרו עֲלֵיהֶם ולא חדלו לתת ריחם – נלחצה אל פני קרוי-התבון, בדי-צפצפה קלופים, שעוד לא נִבְשׂוּ, הביט פעם בעד השער הפתוח לרוחה, אשר האבק היבש והמר, אבק-הדיש, פָּרָץ ופָּזַז בו, אל עשב הגרן המואר באור השמש הלוהט ואל התבן המלא לֶחֶ, שהוצא ברגע ההוא מן הרפת, פעם אל הסונוניות המתנססות בראשיהן הטלואים ובמראותיהן הלבנות, שצפצפו צפצוף קל ובאו במעופן אל תחת הקרוי ועמדו לרגעים עמוד ונוסף בכנפיהן בין פרקי השער, ופעם אל האנשים היגיעים יגיעה רבה באהלה הכהה והמלא אבק, ורעיונות משנים היו בלבו:

"בשביל מה נעשה כל זה? – אמר בלבו. – בשביל מה אני עומד פה ומעמיד אותם? מפני מה קלם יגיעים ומשתדלים להראותני את שקידתם? מפני מה חוגרת שארית כחה זקנה זו מִטְרִיבֶה, הידועה לי? (אני רפאתי אותה בנפול עליה קורה בשעת הבערה). – דבר אל לבו בהביטו אל הזקנה הרזה, אשר גרפה את הדגן במגרפה ונִרְכַּה בכל לחה ברגליה היחפות והשופות על הַנְּסָר הקשה והשָׁרוֹט. – או חיתה מחליה; אבל מחר, לאחר זמן, מקץ עשר שנים, היא עתידה להִקְבֵר, ומאום לא יתנר לא ממנה, ולא מחִמְצַת-השמלה המתהדרת הָלֵזוּ, המנפפת את השבלים בתנועה מהירה ונעימה כזאת. גם אותה יקברו, וגם פיאודור זה המְטִיֵל את השבלים, שזקנו מְסֻלֵס וְקָלָא מִץ וְקָתְנָתוֹ קרויעה על כתפו הלבנה, עתיד להִקְבֵר. והוא מְפַתֵּחַ את האַלְמָנוֹת ומנצח וגוער בזקנות ומתקן בתנועה מהירה את הרצועה שעל-גבי הגלגל המכונן, והעֵקֶר הוא, שלא אך אותם, כי-אם גם אותי יקברו, ולא ישאר מאומה. בשביל מה?"

כן דבר אל לבו, ועם זה הביט אל השעון, כדי לחֲשֹׁב, כמה יספיקו לדוש בשעה. וצריך היה לדעת זאת, כדי לשער, כמה ידרוש מפועליו ליום.

"עוד מעט ועברה שעה שלמה, והם אך החלו את הערמה השלישית", אמר לון ויגש אל המְטִיֵל ובקול-צעקה, שלא נחבא מפני חריקת המכונה, אמר לו, שלא ידורו יותר מדי.

– מרבה אתה להִמְטִיֵל, פיאודור! ראה, הנה הוא נסְתָם. על-כן אין סמן ברכה. מְקַק!

פיאודור, שִׁקְשָׁחַר בין כה מרב האבק שדבק בפניו המזויעים, השיב לו גם הוא בקול רם, אך כל מה שעשה היה לא כרצונו של לון נגש אל ה"אִיֶּ" ויסלק את פיאודור ממקומו ויחל להטיל בעצמו.

אחרי עשותו בעבודה זאת עד סעודת הצהרים לאכרים, – וכבר קרבה שעת הסעודה הזאת, – יצא עם פיאודור מן האהל ונכנס עמו בשיחה אצל עֲרְמַת שְׁבִיל־הַשְּׁפוֹן, שהושמה בסדר הראוי על הַנְּסָר העשוי לדבר.

אותו המְטִיֵל היה מבני הכפר הרחוק, שחזר בו לון קדם לזה אדמה לאכריו, על-מנת שיעבדוהו בִּשְׁתָּפוֹת. אך בשנה ההיא השכיר אותה לבעל-החצר ⁵⁸ שבכפר ההוא.

על-אודות האדמה הזאת דבר לון עם פיאודור ושאלהו, אם לא ישכֶּה פִּלְטוֹן לשנה הבאה. ופִּלְטוֹן מבני הכפר ההוא, אכר עשיר וטוב.

– הדמים מְרִבִים, קונסטנטין דמיטרייביץ', פִּלְטוֹן לא ימצא בה כל-כך, – ענה פיאודור, ובדברו הוציא שבלים מעל חזהו המְקֻסָה זעה.

– הדמים מְרִבִים, קונסטנטין דמיטרייביץ', פִּלְטוֹן לא ימצא בה כל-כך, – ענה פיאודור, ובדברו הוציא שבלים מעל חזהו המְקֻסָה זעה.

– וקירילוב מאין ימצא?

– מיטיחה (בשם-בו זה כנה האכר את בעל-החצר), קונסטנטין דמיטרייביץ', אי-אפשר לו שלא ימצא! הוא ילחץ בכח, ומה שהוא רוצה להרויח ירויח. הוא לא יחוס על אחיו הנוצרי. אבל הדוד פוקניץ' (כן כנה את פִּלְטוֹן הזקן), שהוא יפשיט עור אדם מעליו? לזה יתן בהקפה, לזה גם יִתֵּר. על – כן לא יכנס כל-מה שיוציא. הלא איש הוא.

– אך למה זה יִתֵּר?

– כך דרכו, שונים הם האנשים; האחד חי אך בשביל צרכי גופו, מיטיחה, למשל, אך פֶּרְסוֹ יִמְלֵא, אבל פוקניץ' – זקן רודף-צדק. הוא חי בשביל צרכי-הנפש. את האלהים הוא זוכר.

– מה משמע זוכר את האלהים? מה בשביל צרכי-הנפש? – קרא לון כמעט בקול-צעקה.

– הדבר ידוע, הולך בדרכי הישר, בדרכי אלהים. הלא שונים הם האנשים. גם אתה, למשל, לא תרע לאיש...

– כן, כן, שלום לך, – אמר לון, ונשימתו קצרה מסערת-לבו ניסב ויחא את מטהו וילך משם בחפזו אל מול ביתו. לדברי האכר שאמר על פוקניץ', שהוא חי בשביל צרכי-הנפש, הולך בדרכי אלהים, כאלו פרצו מאחד המקומות, ממסתרם, המוני רעיונות בלתי ברורים, אבל חשובים, וקלם התחילו מפזזים במוחו ורצים אל משרה אחת ומעֲרָרִים עיניו בנגה-אורם.

יב

בצעדים גדולים הלך לון במסלה הגדולה הלוח והקשב לא אך לרעיונו (עוד לא יכול להבינם כראוי), כי-אם ביחוד למצב-רוחו, אשר לא הרגיש בקרבו כמוהו עד כה.

הדברים, שאמר האכר באזונו, נחתו בו כזיק אֶלְקָטְרִי, שִׁקְבָץ נֶאֱחַד פתאם המון רב של רעיונות נפרדים וחסרי-לח, אשר לא חדלו מעולם להנסיק את מוחו. הרעיונות האלה העסיקוהו שלא מדעתו גם בשעה שדבר על-אודות הִשְׁקָרַת האדמה.

דבר חדש הרגיש בקרבו ואת הדבר הזה משש בלבו בענג רב, בבלי דעת עוד מה הוא.

"לחיות לא בשביל צרכי הגוף, כי אם בשביל אלהים. בשביל איזה אלהים? וכלום יש לך דבר חסר-טעם יותר מזה? הוא אמר, שאין לחיות בשביל צרכי-הגוף, כלומר, שאין לנו לדאוג למה שמובן לנו, למה שמושך את לבנו, למה שאנו חומדים, ועלינו לדאוג לדבר שאינו מובן, לאלהים, אשר לא יוכל איש לא להבינו ולא להביע מה הוא. ואף-על-פי-כן? כלום לא הבינו דברי פיאודור אלה, שאין להם שחר? וכאשר הבינו אותם, כלום הטלתי ספק באמתותם? האם גמרתו כרגע, שהם דברים נבערים, בלתי ברורים, בלתי מְקִיָּים?"

"לא, כי הבינו מה שאמר, וכמוהו ממש הבינו זאת, ואין דבר בחיים שאני מבינו בינה שלמה וברורה כזאת, ומעולם לא פקפקתי ולעולם לא אפקפק בו. ולא אני בלבד, אלא שכל בני-האדם, כל באי-עולם, מבינים אך את הדבר הזה לבדו על פְּרִיז' ורק בו לבד אינם מְסַפְּקִים **ובו ** לבד דעה אחת לכלם בכל-על."

"ואני בקשתי מעשי-נסים, הצטערתי על כי לא ראיתי מימי נס, אשר יוכל להיות לי להוכיח ברורה. נס גשמי אֶתְּה נפשי. והנה יש נס אחד, שאין זולתו בטבע, והוא קִיָּם תמיד וסובב אותי מכל עברים, ואנכי לא התבוננתי בו!"

"פיאודור אומר, כי קירילוב בעל-החצר חי בשביל פְּרִסוֹ. הרי זה מובן ודוּרְך-פקחים הוא. קָלְנו בתור יצורים בני-בינה איננו יכולים לחיות שלא בשביל פְּרִסוֹ, שאנו יְחִיִּים לחיות לשם רדיפת-צדק, לשם אלהים, ואני מבין מה שנרמז בדבריו! גם אני, גם מילוני האנשים שחיו לפני מאות שנים, גם מילוני החיים בדור הזה, האכזרים, העניים ברוח והחכמים שחקרו וכתבו בענין זה, האומרים כן בלשונם הסתומה, – כלנו מודים בזה לבד, כלנו מבינים, בשביל מה ראוי לחיות ומה טוב לאדם. יחד עם כל האנשים אין לי ידיעה גמורה, נאמנה וברורה חוץ מזו; וידיעה זו אי-אפשר להסבירה על-ידי השכל – מחוץ לשכל היא ואין לה סבות כל-שהן ואי-אפשר לה שתביא לידי תוצאות כל-שהן."

"מעשים טובים, שיש להם סבה, לא טובים הם באמת; וכן אינם טובים, אם מקבלים שכר עליהם. נמצא, שהטוב הוא מחוץ לשלשלת הסבות והתוצאות."

"ואתו אני יודע, וקָלְנו ידיעים אותו."

"היש לך נס גדול מזה?"

"האמנם מצאתי את פֶּשֶׁר כל הדבר, האמנם תמו כל צרות-נפשי?" – אמר לוֹיֵן בלבו בצערו במסלה המלאה אבק, ולא התבונן, כי גדול החם וכי עיף הוא אך הרגיש, כי נחלץ ממכאוב מְמִשְׁך. הרגש הזה שִׁמַּח את לבו כל-כך, שנראה לו כדבר שקשה להאמין בו. מסערת לבו קצרה נשימתו, ומבלי יכלת ללכת הלאה, נטה מן המסלה אל היער וישב בצל עצי-צפצפה על עשב שלא נקצר, ויסר את כובעו מעל ראשו, שנמלא זעה, וישכב נשען על זרועו על עשב-היער הנפוח והמלא עסיס.

"כן, עלי להסביר לעצמי ולהבין", – אמר בלבו ביט אל העשב שלא נרמס, שהיה לפניו, ויתבונן אל תנועת חסיל יָרֵק, שהתחיל עולה על גבעול אחד ונעצר על-ידי עֵלֶה עשב סמוך לו. "מה נגלה לי? – שאל בלבו בהפנותו את העלה, אשר הפריע את החסיל, ובכפפו עשב אחר אליו, כדי שיעבור על העשב ההוא. – מה השמחה הזאת לי? מה נגלה לי? "לא נגלה לי מאומה. אך מה שאני יודע, נודע לי. אך הִבְרַר לי אותו הכח, אשר לא רק נֶתַן לי חיים, כי-אם גם עתה הוא המחיה אותי. נחלצתי מדוּרְך-מרמה, הִפְרַתִּי את רְבּוּנִי."

"קָדַם לזה הייתי אומר כי החמר הולך ומשתנה בגופי, בגוף העשב הזה ובגופו של החסיל הזה (הוא לא רצה לעלות על העשב ויִפְרֵשׁ כנפיו ויעף) על-פי חִקֵי פִּיִּסְיָקָה, כימיה ופיסילוגיה. ובקָלְנו, גם בעצים, גם בעננים גם בכתמי-הערפל הפל הולך ומתפתח. מאיזה דבר הוא מתפתח? מה אחריותה של התפתחות זו? התפתחות ומלחמה שאין להן סוף?... כאילו אפשר למטרה ולמלחמה במה שאין לו סוף! ואני התפלאתי תמיד על כי בכל עמל רעיוני בדרך הזה לא נגלתה לי מטרת החיים, מטרת תשוקותי ושאיפותי. עתה אני אומר, כי יודע אני את מטרת חיי, שהיא לחיות לשם האלהים, בשביל הנפש". ומטרה זאת, אף-על-פי שהיא ברורה, היא גם פליאה נשגבה. וכן גם מטרת כל היקום. גאווה היא, אמר אל לבו, ויהפך על בטנו ויחל לענוב גבעולי-עשב בזהירות שלא יִשְׁבְּרוּ בידו."

"ולא רק גאות השכל היא זאת, כי אם טפשות השכל. ובִּעֲקָרו של דבר היא מרמה, מרמת השכל, מעשה-רמאות ממש" – חזר ואמר.

ובלבו שנה בקצור את כל מהלך רעיוניו בשתי השנים האחרונות, ותחלתו היתה רעיון ברור ופשוט על-אודות המות למראה אחיו האהוב לו בחלותו באפס-תקוה.

בהבינו אז כפעם הראשונה בברור, שכל איש וגם הוא בכלל זה אין לו בימים הבאים בלתי אם לשאת מכאובים ולמות ולהשכח מלב, גמר שאי אפשר לחיות כך, שנחונך לו או לִקְרֹר לעצמו את החיים באפן שלא יהיו כלעג מר של שד אכזרי או לאֶבֶד עצמו לדעת.

אך הוא לא עשה גם אחת משתי אלה, כי-אם הוסיף לחיות, לעֵיֵן ולהרגיש, ולא עוד אלא שבעת ההיא לקח לו אשה ושמה פעמים רבות ומֶאֱשֶׁר היה בשעה שלא הרהר במטרת חייו.

מה היה פשר דבר זה? פשרו הוא, שהיו חי כראוי ומהרהר שלא כראוי. חי היה (בלי הרגש בזה) על-פי תורות האמת, אשר נקלטו בו יחד עם חֵלֶב מִיִּנְקָתוֹ, ובהרהרו לא רק שלא הודה בתורות האלה, כי אם גם השתדל להסירן מלבו.

עתה הִבְרַר לו, שרק באמונות שנתחנך בהן היה יכול לחיות.

"אישה איש הייתי ומה היו חיי, אלו לא הנחלתי לי אמונות אלה, אלו לא ידעתי, שצריך לחיות לשם אלהים ולא בשביל צרכי-הגוף? הלא הייתי מְלִסְטֵם, מְשֻׁקֵּר, מְרִצֵּחַ. גם אחד מן הדברים המרחיבים דעתי ביחוד לא היה לי". – יגיעות הרבה יגע בכח דמיונו ולא יכל לשוות לנגדו את החיה הרעה, אשר היה הוא בעצמו, אלו לא ידע בשביל מה הוא חי.

"בקשתי תשובה על שאלתי. אך ההגיון לא יכול להמציא תשובה על שאלתי, – ההגיון איננו ממין השאלה. החיים בעצמם השיבו לי, והתשובה יוצאת מתוך ידיעתי שאני יודע מה טוב ומה רע. וידיעה זאת לא קניתי לי בכל מחיר, כי אם נתונה היא לי ולכל הבריות יחד, נתונה היא, מאשר לא יכולתי לקחתה משום מקום."

"מאין לקחתי אותה? העל-ידי השכל נודע לי, שעלינו לאהב את רענו ולא לשים מחנק לו? בימי ילדותו אמרו לי זאת, ואני האמנתי ושמחתי על כי אמרו לי מה שנתן בלבי מעודי. ומי גלה זאת? לא השכל. השכל גלה את מלחמת-היקום ואת החק הדורש להכריע את כל המפריעים אותו מלמלא את תאוותי. זאת מסקנת השכל. אך לאהב את הִרְעָ לא יכל השכל להורות, כי לא דרך פקחים היא."

יג

וברגע ההוא זכר לוֹיֵן מעשה שהיה לפני ימים מעטים לעינו בין דולי ובין ילדיה. הילדים נשארו לבדם בבית והתחילו צולים גרגרי-שְׁנִי על נרות דולקים ומקלחים קְלֵב איש אל פי אחיו בדמות פונטן. כשבאה אמם וראתה מה שהם עושים, התחילה מסברת להם בפני לוֹיֵן, כמה יגיעות יגעו הגדולים להמציא להם מה שהם מאבדים, כי כל היגיעות האלה יִגְעִים הגדולים בשבילם וכי אם ישברו את הכוסות, לא יהי להם במה לשתות חִמִּים, ואם ישפכו את החלב, לא יהי להם מה לאכול וימותו ברעב.

לוֹיֵן השתומם אז על הילדים, כי שמעו את דברי אמם בלי אותות חרטה, כי-אם בפנים זועפים מתוך חשדנות. הם אך נעצבו, על כי נשבת משֻׁקֵּקֵם, ולא האמינו גם לדבר אחד ממה שאמרה להם. גם לא יכלו להאמין כי לא יכלו לשער את כל תֵּכֶן צרכיהם הִנְפְּנִים להם ועל-כן לא יכלו להבין, כי את הדברים הנותנים חיים להם הם מאבדים.

"כל זה ענין בפני עצמו, – אמרו הילדים בלבם, – ואין בו כל מאומה מן המושך את הלב והראוי לעֵיֵן בו, שהרי כך היה ויהיה כל הימים. סדר קבוע הוא לכל הימים. בזה אין חֶפֶץ לנו להרהר, כל זה מוכן לנו; רצוננו להמציא לנו בעצמנו דבר חדש ומְקֻדֵּשׁ. והנה גמרנו לשים גרגרי-שני בפנס ולצלוחם על נר ולקלח את הקֵּבֶל איש אל פי אחיו בדמות פונטן. הדבר משעשע וחדש הוא, ואינו גרוע כלל מִשְׁתֵּהָ מתוך כוסות."

"האם לא כדבר הזה ממש אנחנו עושים, האם לא כן עשיתי אני, בבקשי למצא על-ידי ההגיון את סוד פחות הטבע ואת מטרת חיי האדם?" – הוסיף לִדְבֹר אל לבו.

"האם לא זה מעשה כל התיאוריות הפילוסופיות בהביאן את האדם דרך הגיון משנה, שאינו לפי טבעו, לידי ידיעת הדבר, שהוא יודע מכבר בברור גמור כל-כך, שלא היה יכול גם להיות בלעדיו? האם לא נראה בברור בהתפתחות התיאוריה של כל פילוסוף, שהוא יודע מראש את מטרתם העיקרית של החיים לא פחות מהאפר פיאודור וגם לא יותר ממנו, אלא שהוא רוצה לשוב בדרך הגיון מוטל בספק אל מה שידוע לפל?

"אלו נהן לילדים להמציא ולעשות כלים בעצמם ולחלוב פרות בעצמם וכיוצא בזה, כלום היו מפנים לבם לשעשועים? הלא אז היו מתים ברעב. תנו לנו ללכת בדרכי לבנו על-פי תאוותינו ורעיונותינו בלי הכרת בורא יחיד! או בלי השגת ענין הטוב, בלי הסברת ענין הרע המוסרי.

"נסו-נא לכונן דבר בלי משגים אלה!

"אנחנו אך מהרסים, יען כי שבעים אנחנו ברוחנו. ילדים ממש אנחנו! "מאין באה אלי הידיעה המשמחת, המשמחת לי ולאכר והנותנת לבדה מנוחה לנפשי? אי מזה לקחת אותה?"

"אני, שנתחנכתי כנוצרי בדעת אלהים, שמלאתי את כל חיי בקנינים הרוחניים הטובים, שנתנה לי התורה הנוצרית, שכל קרבי מְמָלְאִים בקנינים הטובים האלה ובהם אני חי, הנני מהרס, הנני רוצה להרוס, כילדים הללו, את מקור חיי, מבלי הבין מה טובו. וכבואו רגע חשוב בחיים אני הולך אל הממקור הזה כילדים בזמן שקר להם בזמן שהם רעבים, ופחות מאותם הילדים שאמנם מאחרת אותם על מעשי-הוללותם, אני מרגיש, שאין נסינותי הילדותיים האלה מצטרפים לי למעשים.

"כן הוא, מה שאני יודע, נודע לי לא על-ידי השכל, כי נתון הוא לי, נגלה נגלה לי על-ידי לבי, על ידי האמונה בעקר תורתה של הכנסייה.

"הכנסייה? הכנסייה!" – אמר לוין שנית אל לבו ויהפך אל צדו השני וישען על זרועו וישקף למרחוק על העדר, שירד אל הנהר מהעבר ההוא.

"אך כלום אני יכול להאמין בכל מה שהכנסייה מורה אונתו? – שאל ויחקר בלבו ויתאמץ לזכור את כל מה שיש בו כדי להפריע את המנוחה, שהגיע אליה. בכונה הזכיר לעצמו את התורות שהיו משונות בעיניו ביותר והועילו להטות את לבבו מאחרי הדת. – הבריאה? ואני במה הסברתי את ענין הקִנְיָה? בקִנְיָה בעצמה? באין דבר? – השטן והטאט – ומה אני אומר על מקור הרע... הגואל?..."

"אבל אני אינני יודע מאומה. ולא אוכל לדעת מאומה חוץ ממה שנאמר לי ולכל הבריות יחד."

ובאותה שעה נדמה לו, שגם אחת מאמונות הכנסייה אינה סותרת את העקר, את האמונה באלהים ובטוב בתור מטרתו היחידה של האדם.

כל אחת מאמונות הכנסייה יכלה להתקדם: אמונה ברדיפת צדק תחת צרכי הגוף. וכל אחת מהן לא רק לא סתרה זאת, כי-אם גם היתה נחוצה ליצירת הנס העקרי, הנראה בכל עת, שהוא האפשרות לכל אדם להבין את הדבר הזה כמו-שהוא יחד עם מיליוני האנשים השונים הרחוקים זה מזה, עם החכמים ועם המסתגפים, עם הילדים ועם הזקנים – עם כל איש ואיש יחד, עם האכזר, עם לבוב, עם קיטי, עם המחזירים על הפתחים ועם מלכי-ארץ, – וליצור בכך ההבנה הזאת את חיי-הנפש המְחִידים, שרק בשבילם ראוי להיות ורק אותם אנחנו מוקירים.

ופרקדן שכב לו וידבר עם לבבו בהבטו אל רום השמים הטהורים: "האם אינני יודע, כי מרחב אין-קץ הוא ולא רקיע עָגֵל? אבל בכל עמלי, שאעמול לפקוד עיני ולכונן אותן בחזקה, לא אוכל לראותם שלא בדמות עגול מְגָבֵל, ואף-על-פי שאני יודע, שהוא מרחב אין-קץ, אצדק בלי כל-ספק בראותי לקני רקיע כָּתֵל נטוי, ואצדק בזה יותר מבשעה שאני מתאמץ להרחיק לראותו."

וכבר חדל להרהר, ואך כמו הטה אוניו ויקשב לקולות נסתרים משוחחים בשמחה.

"האמנם האמונה היא זאת?" שאל בלבו, בעודו מפחד להאמין, שנושע תשועה גדולה כזאת. "אודך, אלהי!" – אמר ועוד מעט ונשא קולו בבכי, אבל התאפק וימח בשתי ידיו את הדמעות, אשר מלאו את עיניו.

יד

ליון נשא את עיניו וירא והנה עדר, אחרי-כן ראה את עגלתו, והיא רתומה לסוסו השחור, ואת רַכְבּוֹ אשר קרב אל העדר ודבר דברים אחדים עם הרועה; אחרי-כן שמע מקרוב לו את קול הגלגלים ואת נעירת הסוס הבריאי; אבל כל-כך היה שקוע ברעיוניו, שגם לא שמ לב להבין, למה יבוא רַכְבּוֹ אליו.

לא שם לב לזאת, עד שנגש הַרְבֵּב בעגלה וקרא אליו.

– הגבירה שלְחָתְנִי. אחיך בא ועוד אדון אחד.

ליון ישב בעגלה ויחך את המושכות בידו.

כאיש אשר יעור משנתו היה ליון, וזמן רב לא יכל לדעת את אשר לפניו ויתבונן בסוס הבריאי, אשר עלה עליו קצף-זעה בין ירכיו ועל צווארו, במקום שהרצועות התגרדו, ובאיבן הרַכְבּ, אשר ישב אצל הסוס, ויזכור, כי חכה לאחיו וכי אשתו דואגת לו בודאי על כי אָחָר כל-כך לשוב, ויתאמץ להבין, מי הוא האוֹרֵךְ הבא עם אחיו. גם אחיו, גם אשתו, גם האורח, אשר לא ידע מי הוא, היו בעיניו כאנשים אחרים. בכלל נדמה לו, שמעתה ישתנו היחסים שבינו ובין כל האנשים.

"ביני ובין אחי לא תהי עוד אותה ההתנכרות, שהיתה בינינו תמיד, – לא נוסף לחלוק זה על זה; על קיטי לא אתרעם לעולם, עם האורח, יהיה מי שיהיה, אתנהג בחבה ובעין יפה, עם המשרתים, עם איבן – הכל יִשְׁקָה."

במושכות המתוחות הזויק ליון את סוסו, אשר נער מְקַצֵּר-רוח ובקש בזה שְׁיִנְתָּן לו ללכת, ויתבונן באיבן, אשר ישב אצלו בבלי דעת מה לעשות בידיו, שנשארו בלי עבודה, ולחץ בלי הפסק אל בשרו את כתנתו המְנַפֶּנֶת עליו, ויבקש ליון אמתלה להפנס בדברים עמו. הוא רצה לאמר לאיבן שהרים יותר מדי את חגורת הסוס, אך זה היה דומה לנויפה, ונפשו אָתֵה לדבר אליו רפות, ודבר אחר לא עלה על לבו

– הואילה-נא להימין, גזע-עץ פה, – אמר הַרְבֵּב וישלח ידו אל חבל העגלה.

– אל תגע בו ואל-נא תלמדני! – אמר ליון, אשר חרה לו על כי התערב הרַכְבּ במעשהו. ההתערבות הרגיוה אותו כבכל עת, ומיד הרגיש, עד-כמה טעה בחשבו, כי מצב-רוחו יוכל להפכו לאיש אחר בעולם-המעשה.

בהגיעו עד למרחק רביעית-תחום מביתו ראה את גרישא ואת טניה רצים לקראתו.

– דודי קוסטיא! גם אמנו הולכת, גם זקננו, גם סרגי איבִּנְבִּיץ', גם עוד איש אחד, – אמרו הילדים ויעלו על העגלה.

– ומי האיש?

– נורא הוא למראה! וכך הוא מנענע בידיו, – אמרה טניה ותעמוד על רגליה בעגלה ותחקה את קִטְנוֹסוב.

– הזקן הוא אם צעיר? – שאל ליון בצחוק, כי המראה, אשר הראתהו טניה, הזכיר לו תמונת איש, אך לא ידע עוד תמונת מי היא.

אך בנטותו אל סְפוּבָה אל המסלה ובראותו שם את ההולכים לקראתו, הכיר את קִטְנוֹסוב, אשר הלך וכובע של תבן על ראשו, הלך ונענע בידיו, כמו שתארה אותו טניה.

קִטְנוֹסוב אהב מאד לדבר בפילוסופיה, אשר ידע על-אודותיה מדברי חכמי הטבע. שלא למדו פילוסופיה מימיהם; ובמוסקבה הרבה ליון לבוא בוכוהים עמו.

ואחת מהשיחות האלה, שִׁקְטְנוֹסוב חשב בודאי, שִׁנְצָח בה, היתה הדבר הראשון, אשר זכר ליון בהכירו אותו.

“לא, מעתה לא אתנפח עוד ובעד כל הון לא אביע את רעיוני בקלות-דעת”, אמר בלבו.

וירד מעל העגלה ויתן שלום לאחיו ולקטנסוב וישאל לשלום אשתו.

– היא הביאה את מיטיא לקולוק (שם היער הסמוך לבית). שם בקשה להחזיקו, כי בבית חם מאד, – אמרה דולי. לָוִין היה מזהיר את אשתו, שלא תביאהו אל היער, כי ראה סכנה בזה, וְרַע הדבר בעיניו.

– היא עוברת עמו ממקום למקום, – אמר הזקן בבת-צחוק. – אני יעצתיה להורידו דרך נסיון אל מרתף-הקרח.

– היא רצתה לבוא אל בית הכְנָרוֹת. היא דמתה, כי אתה שם. אנחנו הולכים שמה.

– ומה אתה עושה? – אמר סרגי איבנוביץ' בהתרחקו משאר ההולכים ובקרבו אל אחיו ללכת עמו יחדו.

– אין לי עבודה מְחֻדָּת. אני עוסק בעניני האחוזה כדרכי, – ענה לָוִין. – ואתה באת לימים רבים? זמן רב כל-כך חיכינו לך.

– לשבועות שנים ולא יותר. עבודה רבה לי מאד במוסקה.

לדברים האלה נפגשו עיני שני האחים, וְלָוִין, בכל רצונו שהיה רוצה בכל עת וביחוד ביום ההוא להתנהג עם אחיו בידיות ועל-כל-פנים בלי התכחשות כל-שהיא, הרגיש בעצמו, שהוא מתבייש קצת להביט אליו, ויִוָּךְ עיניו ולא ידע מה לאמר לו.

ובבקשו לבר עניני-שיחה, אשר ינעמו לו לסרגי איבנוביץ' ויפליגוהו מדבר מלחמת קרביה והשאלה הסְלִבִית, אשר רמוז עליהן בהזכרת העבודה שבמוסקבה, התחיל מדבר בספרו של סרגי איבנוביץ'.

– ומה נשמע, הנדפסו מאמרי-בקרת על ספרך? – שאל לָוִין.

סרגי איבנוביץ' צחק על שאלה זו, שהכיר בה, שנשאלה שלא לשמה.

– אין איש עוסק בזה, ואני פחות משאר בני-אדם, – אמר סרגי איבנוביץ'. – ראי נא, דְרִיה אלכסנדרובנה, גשם נכון לבוא, הוסיף בהורותו במחסה שבידו על העננים הקטנים, שנראו על ראשי העצים.

והמלים האלה הספיקו לחדש ביניהם את יחס הקרירות שאין עמה איבה, אשר השתוקק לָוִין כל-כך להסתלק ממנו.

אחרי-כן נגש לָוִין אל קְטֵנְסוֹב.

– מה היטבת עשה, כי נתת אל לבך לבוא, – אמר לָוִין אליו.

– זה ימים רבים אמרתי לבוא. עתה נשיחה ונראה. הקראת את ספרו של ספנסר?

– לא, לא גמרתי, – אמר לָוִין. – אולם אין לי צֶכֶךְ בו עוד.

– הא כיצד? זאת אחפץ לדעת. מפני מה?

– הָבֵר לי, כי תשובה נכונה על השאלות המעסיקות אותי לא אמצא לא בו ולא בדומים לו. עת...

אבל רָשֶׁם המנוחה והשמחה, שראה על-פני קְטֵנְסוֹב, התְמִיחַוּ פתאם, וַיִּצָּר לו מאד על מצב רוחו הנעים, אשר השבית בעצמו בשיחה זאת, ויזכר מה שגמר בלבו ויעצר במלים.

– אולם עוד נדבר בזה אחרי-כן, – הוסיף לָוִין. – אם אל בית-הכְנָרוֹת, נלכה-נא הנה, במשעול הזה, – פנה אל כל החבורה.

כאשר באו דרך המשעול הצר אל כר קטן שלא נקצר עֲשָׂבוֹ, אשר היה מקסה בעברו האחד בפרחי-תאומים צפופים ומבהיקים, שבתוכם נראו הרבה שיחי יַחְנוּן⁵⁹ ירקים-כהים וגבוהים, הושיב לָוִין את אורחיו בצל צִפְצֻפוֹת צעירות, רעננות וְעִנְפוֹת, על ספסל ועל גזעי עצים, העשויים בכונה למבקרי בית הכורות היראים מפני דבורים, והוא הלך לו להביא משם לילדים ולגדולים לחם וקשואים ודבש חדש.

בהליכה מתונה כפי האפשר ובאזנים נטויות אל קול הדבורים המעופפות ועוברות, אשר הלכו הלוך רָב מסביב לו, הגיע במשעול עד אותו הבית. אצל הפרוודור התחילה דבורה אחת, שנאחזה בוקנו, מוזמזמת בקול-שריקה, אבל הוא הוציאה בזוהרות. כשנכנס לפרוודור, הוא קָדַר שצלו מִרְבֵּה, הסיר מעל יתד-הפֶּתַל את שִׁבְכָתוֹ ויתַקֵּן על פניו, ואת ידיו שם בכיסיו וילך אל גן-הדבורים הגדור, ששם עמדו קשורות בגמי אל קנים תקועים בטורים מסדרים בתוך קִרְחָת העשב כל הכורות הישנות, הידועות לו כל אחת בתולדותיה, ואצל כתלי המשוכה עמדו הכורות החדשות, שנושבו בשנה ההיא. לפני חורי הכורות רָחַפוּ וְשָׁחָקוּ המוני דבורים בטלניות ובטלנים, מקצתם עפו סחור סחור ומקצתם פזזו במקום אחד, ובתוך המשחקים הבטלים האלה עפו הדבורים העסקניות פֶּלֶן בדרך אחד, אל התרה הפורחת ביער או ממנה והנה אל הכורות, והיו פעם טעונות ופעם בלי משא.

קולות מקולות שונים נשמעו שם בלי הפסק, פעם קול דבורה עסקנית טרודה במלאכתה ומעופפת בחפזון, פעם תרועת בטלן חוגג, פעם קול הדבורים השומרות, הדואגות לרכושן ונכונות לעקוץ. מעבר לגדר שָׁפָה זקן אחד חָשׂוֹק של עץ ולא ראה את לָוִין. וְלָוִין בא ועמד בגן-הדבורים פֶּתֶךְ ולא קרא אל הזקן.

הוא שמח על כי שוב הוא עומד בודד ויכול להסיר מלבו את עולם-המעשה, שכבר הספיק לקלקל את מצב-רוחו כל-כך.

הוא זכר שכבר הספיק לכעוס על איבן, לנהג מנהג-קרירות באחיו ולדבר בקלות-דעת עם קְטֵנְסוֹב.

“האֵמַנֵם לא היה מצב רוחי זה אלא לרגע אחד? וְעָבֹר יעבור בלי הִשָּׁאֵר בי אחריי מאומה?” אמר בלבו.

אך כרגע הרגיש לשמחת-לבבו, בשוב אליו מצב-רוחו זה, כי דבר חדש וגדול נהיה בו. המציאות כסתה אך לפי-שעה את המנוחה, אשר מצאה נפשו; אך שלמה היתה מנוחתו בו.

כשם שהדבורים הללו, שכרכרו מסביב לו והביאוהו בקצת סכנה ושעשעו את נפשו, לא נתנו לו לעמוד במנוחה שלמה, שהרי הזיקוהו להתפַּנֵּן ולהשתמש מפניהן, כך הפריעו הדאגות, אשר סבבוהו בעלותו על העגלה, את מנוחת נפשו; אך לא נמשך הדבר אלא כל זמן שהיה עסוק בהן. וכשם שלא נפגם פָּחוֹ הַגּוֹפֵי עַל-יְדֵי הַדְּבֹרִים, כך לא נפגם פָּחוֹ הַרוּחַנִי, שחור והכיר בעצמו, על-ידי הדאגות, אשר סבוהו כדבורים הן.

טו

– הידעת, קוסיא, עם מי בא סרגי איבנוביץ' הנה? – אמרה דולי, אחרי תהת לילדיה מן הקשואים ומן הדבש. – עם ורונסקי! הוא נוסע לִסְרִבִיה.

– גם לא לבדו הוא נוסע, כי מוליך הוא אסקדרון על חשבוננו! – אמר קְטֵנְסוֹב.

– זה נאה לו, – אמר לָוִין. – העוד לא תמו המתנדבים הנוסעים? – הוסיף אחרי הבטה קלה על סרגי איבנוביץ'.

סרגי איבנוביץ' לא ענה על זה, אך הוציא בזוהרות סבכין קהה דבורה חיה שדבקה בדבש, אשר נִקְנָה בקערה הקטנה שלפניו מתחת לחלת-הדבש הלבנה, שהיתה מוטלת בקערה.

– לא ולא! לו ראת מה שהיה אתמול בתַּחְנָה – אמר קְטֵנְסוֹב שנשכו בשניו בקול מן הקשוא שבידו.

– מה זאת אפוא? בשם המשיח, הגידה-נא לי, סרגי איבנוביץ', אנה כל המתנדבים האלה נוסעים, עם מי הם נלחמים? – שאל הנסיך הזקן, כנראה מענין שיחה שהחלו בה עוד שלא בפני ליון.

– עם הטורקים, – ענה סרגי איבנוביץ', אחרי הוציאו את הדבורה שהשחרה בדבש ופרכסה בלא-כח ברגליה הדקיקות והתחיל להורידה מעל הסכין על עץ-הצפצפה חזק.

– אך מי זה קרא מלחמה על הטורקים? איבן איבנוביץ' רגוזוב והגרפינה לידיה איבנובנה עם מַדָּם שְׁטֵל?

– איש לא קרא מלחמה, אך אנשים משתתפים בצער אֶהֱיֶה ומבקשים לעזור להם, אמר סרגי איבנוביץ'.

– אבל הנסיך מדבר לא בעזרה, כי-אם במלחמה, – טען ליון לחותנו. – הנסיך אומר כי אין אנשים פרטיים יכולים להשתתף במלחמה שלא ברשות הממשלה.

– קוסטיא, ראה, הנה דבורה! את כולנו תִּקְצָנָה – אמרה דולי וְנִשָּׁב לָזָּ מַאצְלָה.

– לא דבורה היא, כי-אם לָזָ – אמר ליון.

– ומה תאמר, מה היא התיאוריה שלך, – אמר קֶטְנוֹסוֹב אליו בבת-צחוק ובכונה מגלה להביאו לידי נְפוֹת. – מפני מה אין אנשים פרטיים רשאים?

– זאת התיאוריה שלי: המלחמה היא מצד אחד מעשה חיות רעות אכזרי ונורא כל-כך, שאין איש בעולם, ואין צֶרֶךְ לאמר נוצרי, יכול להתחיל בה על דעת עצמו ואחריותו, רק הממשלה יכולה זאת, שלכך נוצרה והיא באה לידי מלחמה מבלי יכלת להבטל ממנה. ומצד אחד כלל הוא, גם על-פי המדע גם על-פי ההגיון הפשוט, כי בעניני המדינה ובפרט מלחמה מבטלים האזרחים איש את רצונו הפרטי.

סרגי איבנוביץ' וקֶטְנוֹסוֹב התחילו משיבים יחד, כי היו תשובותיהם נכונות בידם.

– זה סודו של דבר, ידידי, שלפעמים אפשר שאין הממשלה עושה רצונם של האזרחים, ואז מפרסם הצבור את רצונו, – אמר קֶטְנוֹסוֹב.

אך סרגי איבנוביץ' לא הסכים, לפי הנראה, לתשובה זאת. הוא הרעים פניו על דברי קֶטְנוֹסוֹב וְנִשָּׁב תשובה אחרת.

– לא כדון אתה מעמיד את השאלה כך. לא קריאת-מלחמה היא, כי-אם הבעת רגש אדם, רגש נוצרי. אחים נהרגים, אחים לבשר ולאמונה. גם כי נאֶמְרָ, אין כאן לא אחים ולא בני אמונה אחת, אלא אנשים סתם, ילדים, נשים וקונים; הלב רוגז, ואנשים רוסים רצים לשים קץ לשערוריות האלה. הגע בעצמך, אלו היית מהלך בשוק ורואה שפורים מפים אשה או ילד; אָדָּמָה, כי לא תשאל במעשה כזה, אם קראו מלחמה על אותו האיש אם אין, כי אם תתנפל עליו תציל מידו

– אך לא אהרגהו, – אמר ליון.

– לא, כי הרג תהרג.

– אינני יודע. אלו ראיתי זאת, אולי היה הרגש העז, שאין עמו חשבון, גובר עלי, אך לאמר מראש, לא אוכל. ורגש עז כזה לענין הסלבים העשוקים הוא דבר שאי-אפשר.

– אולי איננו כך. אבל באחרים יִמְצָא, – אמר סרגי איבנוביץ' בפנים מביעים תרעומות. חזקות מאד בקרב העם המסורות על-דבר האנשים הפרכוסלבים, הנאנחים תחת על "האֶגְרִים הרשעים". העם שמע על-דבר מכאובי אֶהֱיֶה ויתן קולו.

– אולי כן הוא, – אמר ליון כמשתמט, – אך אני אינני רואה; אני בעצמי – העם, ואינני מרגיש זאת.

– גם אני כמוהו, – אמר הנסיך. – אני ישיבת מחוץ לארץ וקראתי עתונים ועוד לפני השערוריות שבבולגריה לא יכלתי להבין – לא אכחד מכם – מפני מה התחילו פתאם כל הרוסים אוהבים כל-כך את האחים הסלבים, ואני אין בי כל רגש-אהבה להם? אף התעצבתי מאד על זה, כי אמרתי, אולי בעל-מום אני לאותו דבר, או ישיבת קרלסבד היא המקלקלת את השורה. אך בבואי הנה, נרגעתי; רואה אני, שגם בלעדי יש אנשים, שאינם דואגים אלא לרוסיה ולא לאחים הסלבים. הנה גם קונסטנטין אחד מהם.

– דעות יחידים בטלות בזה, – אמר סרגי איבנוביץ' – אין משגיחים בדעות יחידים בזמן שכל רוסיה, כל העם הרוסי הביע הפצו.

– אבל סלה-נא לי. אני אינני רואה זאת. אין העם יודע בזה דבר, – אמר הנסיך.

– לא אבא... איככה לא ידע? ביום הראשון בבית-התפלה? – אמרה דולי, בהקשיבה לדברי השיחה. – הבה-נא את האלונטית, – אמרה אל הזקל, אשר הביט בצחוק קל אל הילדים – אי-אפשר שפלים...

– ומה נהיה בבית התפלה ביום הראשון? הכהן נצטוו לקרוא ויקרא. הם לא הבינו דבר, הם נאנחו כדרכם בשעת כל דרשה, – הוסיף הנסיך. – אחרי-כן אמרו להם, שקובצים נדבות בבית-התפלה למעשה-צדקה, ויוציאו איש קופיקה מכיסו ויתנו, ועל מה, אין בהם יודע.

– אי-אפשר לעם שלא ידע; העם מרגיש בכל עת את המוצאות אותו וברגעים כאלה הן מתבררות לו, – אמר סרגי איבנוביץ' בְּטֶהָה וישם עיניו על הזקן המשגיח על הפורות.

הזקן – איש יפה, בעל זקן שחור, ששער לבן מְפֹזֵר בו, וראשו מְכֹסָה שְׁעֵר-כסף מְרָבָה – עמד בלי-נוע וקערת-דבש בידו ויבט בחבה ובמנוחה מֵרוֹם קומתו אל האדונים, ונִרְאָה בו בכבוד, שאינו מכין ואינו רוצה להבין מאומה.

– נכון הוא – אמר בתנועת ראש של בינה יתרה על דברי סרגי איבנוביץ'.

– נס-נא ושאל אותו. הוא איננו יודע ואיננו מהרהר בדבר, – אמר ליון. – השמעת, מיכאֶילִיץ', על-דבר המלחמה? – פנה ליון אליו. – שמעת מה שקראו בבית-התפלה? ומה אתה חושב? צריכים אנו להלחם על הנוצרים?

– מה לנו לחשוב? הסיקס אלכסנדר ניולייביץ' חשב בעדנו, בכל דבר יחשוב בעדנו. הוא מיטיב לראות ממנו. האביא עוד לחם? האתן עוד לנער? – פנה אל דריה אלכסנדרובנה וירמז על גרישא, אשר אך קרום-לחם עוד היה בידו.

– אני אין לי מה לשאול, – אמר סרגי איבנוביץ' – אנחנו ראינו ובכל יום אנחנו רואים הרבה מאות אנשים עוברים את כל אשר להם על-מנת לעשות בדבר האמת והצדק הזה ובאים מכל קצות רוסיה ומביעים בשפה פשוטה וברורה את מחשבתם ומטרתם. הם מביאים את פרוטותיהם או הולכים בעצמם ואומרים בְּפִרוֹשׁ, בשביל מה. ומה פשר דבר זה?

– פשרו הוא, על-פי דעתי, – אמר ליון, והוא התחיל לבוא לכלל התלהבות, – כי בשמונים מיליון נפש אדם יִמְצָאו בכל עת לא מאות כבעת הזאת, כי-אם עשרות אלפי אנשים, שנדחו מתוך עתם, אנשים פחוזים, שבכל יום הם נכונים לרוץ – אחרי קֶבֶר פּוֹגֵצ'וֹב, לחיזה, לקרביה...

– אני אומר לך לא מאות ולא אנשים פחוזים, כי-אם מבחר בני העם! – אמר סרגי איבנוביץ' בהתלהבות עזה, כנלחם על שארית רכושו. – והנדבות? הלא בהן יביע כל העם כאיש אחד את רצונו.

– מלת "העם" מְחַקֶּתֶת פְּרוֹשׁ כל-כך, – אמר ליון. – בלְבָרִי שלטון-הכפרים, המורים, ומן האכרים אולי אחד מני אלף יודעים, במה יִדְבֵר אליהם. ושמונים מיליוני שאר העם כמוהם כמיכאֶילִיץ', לא רק אינם מביעים רצונם, כי-אם גם אינם יודעים כל-עֶקֶר, באיזה ענין הם צריכים להביע רצונם. וכיצד אנו יכולים לאמר, שזה רצונו של העם?

סרגי איבנוביץ' הבקי והרגיל בהתנפחות לא השיב על טענה זו, כי-אם עבר מיד אל מקצוע אחר.

– אם רצונך לדעת את רוח העם על-ידי חשבון מדויק, מובן מאליו, שקשה מאד להגיע לזה. מנין דעות אינו נהוג אצלנו ואי-אפשר להנהיגו, כי אינו מביע באמת את רצון העם; אבל יש דרכים אחרים לזה. הרי זה מרגש באויר, הלב מרגיש זאת. אינני מדבר עוד בורמים התחתיים, שהתחילו זורמים בים הקופא הזה, בים עמו, ושכל הרוצה להתסכל בהם רואה אותם בברור; הסתכל-נא בצבור, כפי הוראתה המקבלת של מלה זו, כל המפלגות השונות שבעולם האינטליגנציה, שהיו צוררות זו את זו, נעשו למפלגה אחת. כל מחלקת בטלה עתה, כל מוסדי הצבור מדברים דבר אחד, פלם הרגישו את הפה האדיר, אשר תקף אותם ואשר יפא את כלם בדרך אחד.

– אך העתונים הם המדברים פלם דבר אחד, – אמר הנסיך, – זה אמת. אכן דבר אחד הוא, שדמיונם כצפרדעים לפני סערה. באשמתם לא ישמע מאומה.

– אם כצפרדעים, אם לא כצפרדעים, – אני אינני מוציא עתונים ואין את נפשי ללמד זכות עליהם; אבל אני מדבר באחדות שבעולם האינטליגנציה, – אמר סרגי איבנוביץ' ויפן אל אחיו. לזיון רצה להשיב, אך הנסיך הזקן נכנס לתוך תחלת דבריו.

– על האחדות הזאת אפשר לאמר עוד דבר אחד, – אמר הנסיך. – הנה חתן נחמד לי, סטפן ארקדייביץ' שמו, ואתה ידעת אותו. עתה הוא נמנה לחבר ועד של ועדה של... אינני זוכר את כל כנניו, אפס כי אין שם שום מה לעשות – מה בכך, דולי, לא סוד כמוס הוא! – ושכרו שמונת אלפים. נס-נא ושאל אותו, אם עבודתו מועילה, – ובראות ברורות ויכוח לך, שאין לך עבודה נחוצה יותר ממנה והוא איש-אמת, אבל מי לא יאמין בתועלתם של שמונת אלפים.

– זכרתי שבקש ממני להודיע לךריה אלכסנדרובנה, כי נקנה לו המשמרת, – אמר סרגי איבנוביץ' בפנים נזעמים קצת, כי לא נאו דברי הנסיך בעיניו.

– וזאת היא גם אחדותם של העתונים. כבר הסבירו לי זאת: בשעת מלחמה הכנסתם כפולה. ואיך לא יחשבו, כי גורל העם והסלבים... וכל אותם הדברים?

– יש עתונים רבים, שאינם אהובים לי, אך בזאת לא צדקת, – אמר סרגי איבנוביץ'.

– אך נתאי אחד הייתי מתנה, – הוסיף הנסיך. – יפה כתב אֶלְפֹנְס קֶר לפני המלחמה עם פרוסיה. "אתם חושבים, כי המלחמה נחוצה? טוב מאוד. כל המטיף למלחמה יכנס ללגיון מִיָּד הולך ראשונה בכל מעשי-השתערויות, לפני כל המחנות ילך".

– מה-יפים יהיו הריִדִקטורים שלנו! – אמר קטנסוב בצחוק גדול, בשוֹתוֹ לנגדו את הריִדִקטורים הידועים לו בלגיון הנבחר הזה.

– ומה תפץ בזה, הלא ינוסו, – אמרה דולי, – ואך למכשול יהיו.

– ואם ינוסו, יזרו עליהם מאחור בכל-תותח או יעמידו שם קוזקים ברצועותיהם, – אמר הנסיך.

– אין זו אלא הלצה, והלצה שאינה טובה, סלח-נא לי, אדוני הנסיך, אמר סרגי איבנוביץ'.

– בעיני אין זו הלצה, הרי זו... – התחיל לזיון, אך סרגי איבנוביץ' נכנס לתוך דבריו.

– כל אחד מהצבור חייב לעשות את שלו, – אמר סרגי איבנוביץ'. – בעלי-ההגיון עושים את שלהם, בזמן שהם מביעים את דעת-הצבור, ועל הבעת דעת-הצבור כמו-שהיא ברוח אחד עלינו להתחזק טובה לעתונים, וגם חזיון משמח-לבב הוא. אלו היה כדבר הזה לפני עשרים שנה, היינו מחרישים, ועתה ישמע קול העם הרוסי, הנכון לקום כאיש אחד ולמסר את נפשו בעד אֶחָיו העשוקים; צעד גדול הוא וסמן לכח גדול.

– הן לא רק מסירת-נפש היא, כי-אם גם הרגת טורקים, – אמר לזיון בקצת בושה. – העם מתנדב ונכון להתנדב בשביל הנשמה שבקרב, ולא לשפיכת דמים, – הוסיף לזיון ותפר בזה את השיחה אל הרעיונות, אשר העסיקוהו בימים ההם.

– בשביל הנשמה כיצד? הרי זה מאמר קשה-הבנה לחוקר-הטבע. מה היא הנשמה? – אמר קטנסוב בבת-צחוק.

– ידעת זאת!

– חי האלהים, אינני יודע אפילו ידיעה כל-שהיא! – אמר קטנסוב בצחוק גדול.

– לא שלום, כי אם קרב הבאתי, אומר המשיח, – השיב סרגי איבנוביץ' כדבר שאינו טעון פרוש באותו המאמר מאבנגליון, אשר הצטער עליו לזיון כל ימיו.

– נכון הוא, – אמר גם הפעם הזקן שעמד אצלם, בתשובה על ההבטה, שהביטו אליו במקרה.

– לא, ידידי, נִגְפֶת, נִגְפֶת, מגפה גמורה נגפת! – קרא קטנסוב בשמחה.

לזיון הסתמק מזעף לא על כי נגף, כי-אם על כי לא התאפק ונכנס בנפוחים.

"לא, אני לא אוכל להתנפח עמהם, – אמר בלבן; – הם לבושי שריון חזק, ואני עָרֵם נגדם".

הוא ראה, כי אין להתוט את אחיו ואת קטנסוב מדעתם ועוד פחות מזה ראה אפשרות להסכים לדעתם. התורה, שהטיפו לפניו, היתה אותה גאות השכל, אשר עוד מעט והשחיתה את נפשו. הוא לא יכל להסכים, כי עשרות האנשים, שאחד מהם היה אחיו, היו רשאים לאמר, על-פי מה שספרו להם מאות מתנדבים בעל-מליצות שבאו מעיר-המלוכה, שהם והעתונים מביעים רצון העם ודעתו, והדעה היא שאיפת-נקם ושפיכת-דמים. הוא לא יכל להסכים לזה, יען כי לא ראה הבעת דעות אלה בעם, אשר ישב בקרבו, וכן לא מצא את הדעות האלה בלבו (ואת עצמו לא יכל לחשוב אלא לאחד מאותם האנשים, שהם העם הרוסי), והעקר הוא, שיחד עם העם לא ידע ולא יכל לדעת, מה היא טובת הכלל הזאת אלא על-ידי דקדוק גמור בשמירת החק הידוע לכל אדם לענין עשית טוב, ועל-כן לא יכל לבקש מלחמה ולהטיף לה לאיוו מטרות שתהיינה. יחד עם מיכאיליץ' ועם העם פלן, שהביע רעיון זה באגדה על-דבר קריאת הריִגִי, היה אומר: "מִלְכֵנוּ וּמְשֵלוֹ בְנוּ. אנחנו מבטיחים בשמחת-לבב לשמוע בקולכם לכל אשר תצוונו. את כל היגיעה, את כל החרפה, את כל הקורבנות אנחנו מקבלים עלינו; אך לא אנחנו שופטים וגוזרים". ועתה וְתֵרֵעֵם, העם, על-פי דברי סרגי איבנוביץ', על זכותו זאת, אשר קנה לו במחיר יקר כזה.

רצה היה לאמר עוד, כי אם דעת-הצבור היא שופט שאינו טועה לעולם, למה לא יחשבו גם את הריבולוציה ואת הקומונה למעשים כשרים על-פי הדין כתנועה זו לטובת הסלבים? אך כל אלה היו רעיונות, שלא יכלו להביא לידי כל מסקנה. רק דבר אחד היה ברור, והוא, כי ברגע זה הרגיו הנוכח את סרגי איבנוביץ', ועל-כן היתה ההתנפחות בעצמה רעה ולא טובה; בגלל זה עצר לזיון במלים ויזכר לאורחיו, כי עננים עלו וכי טוב ללכת הביתה מפני הגשם.

יז

הנסיך וסרגי איבנוביץ' ישבו בעגלה ויסעו; ושאר בני-החבורה הרחיבו צעדיהם וילכו ברגליהם הביתה.

אך עב-הענן עלה במהירות מרובה, פעם הלבין ופעם השחיר, וההולכים חזקו להחיש מהלכם עוד יותר, כדי להגיע הביתה בטרם ירד הגשם. העננים השפלים והשחורים כעשו מלא פיה, שהלכו ראשונה, רצו במהירות שאינה מצויה על-פני השמים. עוד היו כמאתים צעדים עד לפני הבית וכבר נשבה רוח, ובכל סקונדה היה אפשר שִׁתְּפֵךְ מטר סוחף.

הילדים רצו בראש ההולכים בצעקת בהלה ושמחה יחד. זריה אלכסנדרובנה לא הלכה עוד, כי-אם רצה מבלי גרוע עיניה מן הילדים, וביגיעה נלחמה עם שמלותיה, אשר דבקו אל רגליה ברוצה. הגברים פטעו פסיעות גסות, וידיהם החזיקו ככובעיהם. הם באו עד מרפסת המבוא, והנה טפה גדולה דפקה ונתפרזה בקצה צנור-הברזל. הילדים והגדולים אחריהם רצו ונכנסו בקול-שמחה אל תחת הגג.

– איה קטרינה אלכסנדרובנה? – שאל לִוּן את אגפיה מיכאילובנה, שיצאה לקראתם אל הפרוזדור והוציאה להם מטפחות קטנות וגדולות.

– דמינו, כי עמכם היא, – אמרה אגפיה מיכאילובנה.

– דמינו, כי עמכם היא, – אמרה אגפיה מיכאילובנה.

– ומיטיא?

– בודאי ב"קולוק", גם האומנת עמהם.

לִוּן חטף את המטפחות הגדולות וירץ אל היער.

בזמן הקצר הזה עלה עב-הענן ויכס באמצעותו את השמש כל-כך, שהיה חשך, כמו בשעת לקוי-מהמה. הרוח נשב בכח גדול וכעומד על דעתו הרבה לעצור את לִוּן במרוצתו ויעקור עלים ופרחים מעל התְּרוֹזֵת ויחשוף ויחלוקל וישחת ענפים לבנים של עצי-לְבָנָה וְיִקְפֵה את כל אשר פגע אל עבר אחד: עצי-שִׁטִּים, פרחים, עשבים וצמרות-עצים. הנערות הפועלות, אשר עשו את מלאכתן בגן, רצו בשריקה גדולה אל תחת תקרת בית-המשרתים. לְבָן מֶסֶךְ הגשם השוטף עטה את כל היער הרחוק ואת חצי השדה הקרוב ויקרב הלוך וקרוב מהר אל "קולוק". כל האויר נמלא לֶחֶם מי-הגשם, אשר התפוררו לטפות קטנות שבקטנות.

כבר הגיע לִוּן עד קולוק במרוצתו, בראש כפוף לפניו ובמלחמה שלא פסקה עם הרוח, אשר התאמץ לְהִתְקֵי מידו את המטפחות, וכבר ראה כמין דבר לְבָן מאחרי האלון, והנה פרצה להבה בכל אשר ממולו, ותבער כל הארץ, וכמו התבקע רקיע השמים ממעל. כאשר פקח לִוּן את עיניו, שכמעט נסתמאו, ראה למקחת-לבו בעד מֶסֶךְ הגשם המְעֵקָה, אשר הבדיל בינו ובין קולוק, שני משנה ראש האלון במצב האלון הנודע לו, אשר באמצע היער. "האטמנה הפהו הברק", עלתה על דעתו של לִוּן, וכרגע שקע ראש האלון, אשר תנועתו הלכה הלוך ורב, מאחרי עצים אחרים, וקול מפלת עץ גדול על עצים אחרים הגיע לאזניו.

אור הברק, קול הרעם ורגש הקר, אשר תקפו כהרף-עין, היו בו יחד לרגש אחד של חרדה גדולה.

– אלי, אלי! מי יתן ולא עליהם! – אמר בחפזו.

ואף-על-פי שהתבונן מיד, עד-כמה אין טעם בתפלה זו, שלא יִקְרַגוּ על-ידי האלון, שכבר נפל, חזר ואמר אותה, מדעתו, כי חוץ מתפלת-שוא זו אינו יכול לעשות דבר.

כשהגיע במרוצתו אל המקום, שהיו רגילים להתעכב בו, לא מצא אותם שם.

הם היו בקצהו השני של היער תחת תרוזה זקנה וקראו אליו. שני גופי-אדם לבושי בגדים כהים (קדם לזה היו לבנים עליהם) עמדו כפופים ממעל לדבר אחד. קיטי והאומנת הן שעמדו שם. הגשם חזל, והאור החל לשוב, ולִוּן רץ ובה שמה. שמלת האומנת הייתה יבשה בחלקה התחתון, אך שמלת קיטי כלה ספגה ומלאה מים ודביקה בה מכל צד. אף-על-פי שחלל הגשם לגמרי, עמדו שתיהן כמו ברגע שפרץ הסער. שתיהן עמדו כפופות ממעל לעגלה קטנה והחזיקו מחסה גָּרֶק.

– חיים? שלמים? תודה לאל! – אמר בחפזו ברוצו אליהן דרך המים הנגרים בנעל מלאה מים ומְקַלְקֶלֶת.

פני קיטי האֲנָמִים והלחיים נספו אליו בצחוק קל מתוך בושה, מתחת לכובעה, שנשתנתה צורתו.

– איך לא תבושי! לא אבין, איככה לא נזהרת כל-כך! – קרא אל אשתו בקפדה.

– אני אינני אשמה, חי האלהים. אנחנו אך קמנו ללכת, והנה קרהו מקרה. הִצְרַכְנוּ לְחַלֵּף כסותו. אנחנו אך... – החלה קיטי להצטדק.

מיטיא נמצא שלם ויבש ונדרם תרדמה עזה.

הקתולים הלחים נאספו! והאומנת הוציאה את הילד מן העגלה ותשאהו. לִוּן הלך מצד אשתו ולחץ את ידה בלאט, שלא לעיני האומנת, כמבקש סליחה על בואו לכלל כעס.

יח

אף-על-פי שלא נהיה בקרבו השנוי הטוב, שקוה לו, לא חדל לִוּן כל היום ההוא בשעת כל השיחות השונות, שהשתתף בהן כמו רק מן השפה ולחוץ, שלא בכל פח-הגיונו, להקשיב בשמחה לקול החיים המלאים שבלבו.

אחרי הגשם לא יכלו לטיל מפני הטוב המְרַבֵּה; גם לא תמו העננים מעל האפק, כי-אם הוסיפו לעבור פה ושם ברעמים ובמְעֵטָה קדרות בקצות הרקיע; על-כן ישובו כל בני-החבורה בשארית היום ההוא בבית.

בוכוחים לא נכנסו עוד, להפך, שמחים וטובי-לב היו כלם אחרי לחם-הצהרים.

בתחלה בָּדַח קְטֹנוֹסֹב את דעתן של הנשים שבחבורה בהלצותיו האורגניליות, אשר טובו כל-כך בעיני כל מי שנתקרב אליו בפעם הראשונה. אחרי-כן ספר, בהשתדלותו של סרגי איבנוביץ', דברים מושכים את הלב מפרי הסתכלותו בזכוכים הביתיים במה שבין זכריהם לנקבותיהם, השונים אלה מאלה בדרכיהם וגם במראיהם ועל אודות חייהם של הזכוכים האלה. גם לבו של סרגי איבנוביץ' היה טוב עליו, ובשעת משתה-הטה הרצה, בהשתדלות אָדוּי, את השקפתו על אחרייתה של השאלה המזרחית, והרצאתו הייתה פשוטה וטובה כל-כך, שכל המסבבים שמעו ויתענגו.

רק קיטי לבדה לא יכלה לשמוע סוף דבריו, כי נקראה אל מיטיא.

ברגעים אחדים אחרי צאתה נקרא גם לִוּן אליה אל חדר-הילדים.

אף-על-פי שמחשבתו של סרגי איבנוביץ', – שלא שמע לִוּן את סופה – על-דבר עולם הסלבים, עולם של ארבעים מיליון נגאלים מעבודות לְתוֹרָה, שהוא עתיד להחל יחד עם רוסיה תקופה חדשה בהיסטוריה, התחילה מושכת את לבו מאד, כרעיון חדש ומקדש, ואף-על-פי שהשתוקק לדעת, מפני מה נקרא אל חדר-הילדים ולבו היה נוקפו – זכר כרגע בלכתו לבדו, אחרי צאתו מחדר האורחים, את הרעיונות שהיו בו בפקר. וכל אותן הסברות על-דבר חשיבותו של היסוד הסלבי בהיסטוריה הכללית נראו לו כקטנות ודלות כל-כך לְעַמְתֵּי הדברים שבלבו, שכחה-רץ עין שכח כל זאת ועבר אל מצב-רוחו, שהרגיש ביום ההוא בפקר.

ולא השתדל עוד כבימים הקודמים לזכור את כל מהלך רעיוניו (לזה לא הִצְרַךְ). מִיֵּד עבר אל אותו הרגש, שהִנְתָּה אותו בהרהוריו ושהיה תלוי ברעיונותיו אלה, ואת הרגש הזה מצא בלבו וראה, שהוא חזק וברור יותר במראשונה. לא הִצְרַךְ עוד, כמו בימים שהיה ממציא לעצמו את הסברות המרגיעות הקודמות, לחזור על כל מהלך הרעיון, כדי למצא את הרגש המְבַקֵּשׁ. להפך, רגש השמחה והמרגוע היה חי בו יותר במראשונה, והרעיון רץ אחרי אותו הרגש ולא השיגו.

דרך הגבעה המְדַרְגֵת שבחצר הלך והביט אל שני הכוכבים, אשר יצאו על-פני הרקיע, שבין כֹּה עָטָה מעטה כהה, ופתאם זכר את הרעיון: "כן הוא, כהביטי אל השמים השיבותי אל לבי, כי רקיע זה, שאני רואה, לא חזוין שקר הוא, אך לא כליתי לַעֲזֹב בזה, דבר אחד כסיתי מעצמי, – אמר בלבו. – אולם יהי זה מה שיהיה! סתירה בודאי אין בו. אך אתבונן קצת, ויתברר הפל!"

בשעת כניסתו לחדר-הילדים זכר, מה הדבר אשר כסה מעצמו; זה היה הדבר: אם הראיה העִקְרִית למציאות האלהות היא ענין מעשים טובים, שנחגלה על-ידה, למה נאמר, שאין התגלות זו אלא בכנסיה הנוצרית? כיצד מתיחסות להתגלות זו אמונות הבודהיסטים והמחמדים, שגם הם מחזיקים ועוסקים במעשים טובים?

אף אמנם נדמה לו, שמצא תשובה על שאלה זאת, אך לא הספיק להביעה לעצמו, עד שנכנס לחדר-הילדים.

קייט עמדה בורועות חשופות אצל האמבטי על בנה, שהיה משכשך בתוכה, ובשמעה קול רגלי אישה הספה פניה אליו ותקראהו בצחוק קל לגשת אליה. בידה האחת החזיקה את הילד זגול-האברים תחת ראשו, והילד היה משכב על גבו ובוטע ברגליו הקטנות, ובשנית הציפה עליו מים בספוג בסדר מן־מן.

– ראה-נא, ראה, – אמרה בגשת אישה אליה, – אנפיה מיכאילובנה צדקה. הוא מכיר.

ביום ההוא נגלה, שהילד החל להכיר את כל המצאים אצלו.

ליון אך נגש אל האמבטי, ומיד נבחן הדבר לעיניו, והבחינה עלתה יפה. המבשלת, שנקראה לשם זה, גתנה אל הילד, והוא הרעים פניו והתחיל מנענע בראשו דרך זעף. אחרי-כן גתנה אליו קייט, ופניו נהרו והתחילו צוחקים קצת וידיו הקטנות נלחצו אל הספוג ובשפתיו הוציא קול-הברה של נחת-רוח, קול משנה כל-כך, שלא רק קייט והאומנת, כי-אם גם ליון בא פתאם לכלל התפעלות.

על כף-יד אחת הוציאו את הילד מתוך האמבטי וזרקו עליו מים ויחתלוהו בסדין וינגבוהו, ואחרי צעקה גדולה שצעק, נתנוהו לידי אמו.

– שמחה אני, כי גם אתה החלות לאהבו, – אמרה קייט אל אישה, אחרי אשר ישבה והתלה להניק את בנה במקום שהרגלה בו. – שמחה אני מאד. הן כבר נעצבתי מעט על זה. הלא אמרת, כי אינך מרגיש אהבה אליו.

– האם אמרת, כי אינני מרגיש? אני אך אמרתי, כי שגיתי.

– כי שגית בו?

– לא כי שגיתי בו, אך כי שגיתי במה שהרגשתי, כי קויתי ליותר מזה. אני דמית, כי רגש נעים חדש ימלא כל קרבי פעם אחת. והנה תחתיו – כמין זעל-נפש, חמלה...

היא הקשיבה דבריו בשים-לב בעינים נשואות אליו מאצל הילד היונק, ובאותה שעה נתנה על אצבעותיה הדקות את הטבעות, אשר הסירה מעליהן לפני רחצה את מיטיא.

– והעקר הוא, שהחרדה והחמלה מרובת מהענג. היום אחרי החרדה הזאת בשעת הסערה הבינותי, עד-כמה אהבתי.

פני קייט נהרו בבת-צחוק.

– אבל נבהלת מאד? – אמרה אליו. – גם אני נבהלתי, אבל עתה, כשעבר הפחד, נורא הדבר בעיני יותר. עוד אלך וראיה את האלון, ומה נעים הוא קטנטוב! בכלל היה כל היום הזה נעים לי מאד. ואתה מתנהג בידדות עם סרגי איבנוביץ' כשרצונך בכך... עתה לכה אליהם. אחרי אמבטי חם ואד תמיד...

יט

בצאתו מחדר-הילדים ובהשארן לבדו זכר כרגע עוד הפעם את הרעיון, אשר לא הרבר לו כל צרכו.

תחת אשר היה לו ללכת אל חדר-האורחים, אשר הגיעו אליו קולות המדברים משם, עמד במרפסת וישען על המעקה שלה וישא עיניו השמימה.

כבר הגיעה חשכת-ליל; בצד דרום, שהביט שמה, לא היו עננים. העננים רחפו מעבר מזה. משם פרצו ברקים, ורעמים נשמעו מרחוק. ליון שמע בשים-לב את שקשוק הטפות הנופלות זו אחר זו מעל התרזות אשר בגן ויתבונן אל הכוכבים העומדים בצורת המשלש הנודעה לו ואל נתיב-החלב העובר ומשלח שריגיו ביניהם. בכל פעם אשר פרץ ברק נמחה מעל-פני השמים לא רק נתיב-החלב, כי אם הכוכבים הבהירים, ואחרי כל ברק חזרו ונראו במקומותיהם, כאלו יד קולעת בלי החטיא ירקתה אותם שמה.

"יכן הוא – הדבר האחד שהתגלות האלהות נראה בו בלי כל-ספק הוא – חקי עשית הטוב, אשר נגלו לעולם מן השמים ואשר אני מרגישם בקרבי ובקבלי אותם אני – לא מתחבר, כי-אם – מקבר מדעתי ושלא מדעתי עם אנשים אחרים לצבור אחד של מאמינים ושם הצבור הזה הוא הכנסיה. אבל היהודים והמחמדים והקונפוציים והבודהיסטים, מה תהא עליהם? שאל בלבו את השאלה, אשר ראה בה סכנה. – האמנם אין למאות מיליוני האנשים האלה האוצר היקר הזה, שאין כל טעם לחיים בלעדיו? – רגע אחד הרחרר בזה, ומיד השיב אל לבו: – אבל מה אני שואל? אני שואל על דבר יחוסן של כל האמונות השונות שלכל מין האדם אל האלהות. אני שואל על-דבר התגלות האלהים אל כל העולם עם כל כתמי הערפל האלה. ומה המעשה הזה שאני עושה? – לי בעצמי, לבני נגלתה בלי כל-ספק אותה הידיעה, שאין להגיע אליה על-ידי השכל, ואני מקשה ערפי ומשתדל להביע ידיעה זו בהגיון ובמילים.

"כלום איני יודע, שהכוכבים אינם הולכים? – שאל את עצמו, בהביטו אל כוכב-הקלקת הבהיר, שבין כה שנה את מצבו לגבי הענף הגבוה שבענפי הקלקת. – אבל בהביטו אל תנועת הכוכבים, איני יכול לתאר לנפשי את סבוב הארץ, ובצדק אני אומר, כי הכוכבים הולכים.

וכלום היו התוכנים יכולים להבין ולחשב דבר, אלו היו מביאים בחשבון את כל תנועותיו הקרפכות והשונות של כדור-הארץ? כל החלטותיהם הנפלאות על-אודות מרחקיהם ומשקלם ותנועותיהם וזעזועיהם של הגופים אשר במרחבי השמים מנסים אך על תנועתם הנראיה של המאורות מסביב לארץ העומדת, על אותה התנועה, שאני רואה בעיני עתה, שהיתה – אך תנועה בעיני מיליוני אנשים הרבה מאות שנים, שכך היתה וכך תהיה תמיד ושבעל עת אפשר לבחנה בעינים. וכשם שהחלטות התוכנים היו קלושות ורעועות, אלו לא נוסדו על המחזות שבפני השמים כפי שהם נראים לעין במקרידן ידוע ובאפק ידוע, כך היו החלטותי אני קלושות ורעועות, אלו לא נוסדו על אותה הכרת הטוב, שאחת היתה ואחת תהיה לעולם לכל בני-האדם, אותה הידיעה, שנגלתה לי על-ידי התורה הנוצרית ושאני יכול לבחנה בלבי בכל-עת. אבל את השאלה על-אודות האמונות האחרות ויחוסן אל האלהות איני רשאי ואיני יכול לפתור."

– עוד לא הלכת לך? – שמע פתאם קולה של קייט, שהלכה גם היא אל חדר-האורחים בדרך זה.

– האין רוחך סרה? – אמרה ותתבונן בשום-לב אל פניו לאור הכוכבים.

אך בכל תשומת-לבה לא היתה יכולה להסתכל בפניו כראוי, אלו לא נגה עוד הפעם על פניו אור-ברק, אשר כסה את הכוכבים. לאור-הברק הסתכלה בו תרא, כי הוא שוקט ושמש ותשם עיניה עליו בבת-צחוק.

"היא מבינה, – אמר בלבו, – היא יודעת, במה אני מהרהר. האמר לה אם אין? כן, אמר אמר לה". אך ברגע שרצה להכנס בדברים עמה, התחילה גם היא מדברת אליו.

– שמע-נא, קוסיטיא, הוואל-נא ון־ך, – אמרה לו, – אל חדר-הפנה וראה, אם הפל הוכן לסרגי איבנוביץ' כראוי. לי קשה לעשות זאת. ההעמידו שם את הפיור החדש?

– טוב, הלוך אלך, – אמר ליון ויקם וישק לה.

"לא, אין חפץ לאמר לה, – אמר בלבו בעברה לפניו. – הרי זה דבר-סתר נחוץ לי לבדי, וגדול הוא הדבר ואין להביעו בלשון בני-אדם.

"הרגש החדש הזה לא שנה אותי, לא נתן לי אשך, לא האיר עיני פתאם, כאשר קויתי בהרהורי-לבי. – כמוהו כרגש-האהבה לבני. גם זה לא קרני פתאם. אבל האמונה – ואולי אין זו אמונה – איני יודע בעצמי, מה היא – אבל הרגש הזה הוא נכנס בי מעט מעט, ובמכאובים נכנס, ויתן מושבו בלבי.

"גם בימים הבאים אכעס על איבן הרקב, גם בימים הבאים אבוא בנפוחים ואביע רעיוני שלא במקומם ובזמנם; גם בימים הבאים יהי חייך תמיד בין קדש-הקדשים שבלבי ובין רע, וגם אשתו בכללם; גם בימים הבאים אקפיד עליה על חוד אשר אפחד אני ואחרי-כן אפחד, כאשר נחמתי

בפעם הזאת. גם בימים הבאים לא אבין בשכלי, על שום מה אני מתפלל, ואף-על-פי-כן אתפלל, – אבל חיי עתה, כל חיי, – יעבור עלי מָה שיעבור, אין חלוק בדבר, – כל רגע ורגע בחיי, לא רק לא בלי טעם הם עוד, כמו עד כה, כי-אם יש בהם רעיון ברור, רעיון רדיפת הטוב, שאני יכול להכניס בהם”.

1. “לו” במקור המודפס, צריך להיות לה – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
2. “עוצב” במקור המודפס, צ”ל עצב – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
3. שם חבה לדריה, היא דולי. [↵](#)
4. “בה” במקור המודפס, צ”ל בהן – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
5. “ואמי...” במקור המודפס, צ”ל ואמו – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
6. “פניהם” במקור המודפס, צ”ל פניה – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
7. “בעלת” במקור המודפס, צ”ל בעל – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
8. “עלי” במקור המודפס, צ”ל עליו – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
9. “אל” במקור המודפס, צ”ל של – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
10. “מאשא” במקור המודפס, צ”ל מאשה – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
11. [copellb](#). [↵](#)
12. במילה זו האותיות אינן ברורות – הערת פב”י. [↵](#)
13. Чибисъ ונקרא כן בגלל קרקורו. [↵](#)
14. “קלעווער”. [↵](#)
15. פתי לחם בלליים בתמד. [↵](#)
16. א??ע המאכל, причастіе, אחד המנהגים המזורים שבדתות הנוצריות, שיסודם באמונה בעיקרי אלהותו של משיחם. (הכוונה לטקס אכילת לחם הקודש המקובל בנצרות – הערת פרויקט בן יהודה) [↵](#)
17. שתי מילים לא קריאות – הערת פב”י. [↵](#)
18. על מנת לקבל שלישית העשב כשכר עבודתם. [↵](#)
19. יש לזכור שאין משפטי הכריתות עפ”י הדתות הנוצריות דומים כלל וכלל להלכות גירושין שלנו. [↵](#)
20. מין כתובות ארכיאולוגיות. [↵](#)
21. הריבולוציונירים הראשונים, שקשרו על ניקולי הראשון, בעלותו על כסא אחיו. [↵](#)
22. [баштыкъ](#). [↵](#)
23. אות לא ברורה. [↵](#)
24. הכונה על קהלות כפריות שאדמתן משותפת לכל חברי הקהלות. [↵](#)
25. אות לא ברורה – הערת פב”י. [↵](#)
26. אותיות לא ברורות – הערת פב”י. [↵](#)
27. הרוז ידוע (מספרו של גיבוידוב “צער מאב בינה”) ושגור מאד בפי יודעי-ספר ברוסיה. המתרגם. [↵](#)
28. אָרמעללייבכען. [↵](#)
29. שם משפחתו של האכר, אשר הציל את הקיסר אלכסנדר השני ממות בשנת 1866. [↵](#)
30. להבעת ברכה לימי החגים ולמקרים מְחֻדָּים. [↵](#)
31. [клубника](#). [↵](#)
32. אות לא קריאה – הערת פב”י. [↵](#)
33. [Кібіץ Kibitz](#), ונקרא כן על שם קולו. [↵](#)
34. [Осока](#), ריעונראז. [↵](#)
35. אות מחוקה – הערת פב”י. [↵](#)
36. במקור המודפס, פרק יג בא לפני פרק יב, תיקנו את הטעות – הערת פב”י. [↵](#)
37. [галка](#). [↵](#)
38. הוא מחזר אחרי אשה צעירה ויפה. [↵](#)
39. עגלה פשוטה בלי נוצות-ברזל ממעל לגלגלים. [↵](#)
40. במלת “הם” יכלה לכוון גם אל בעל-האחווה בלבד בדברה עם האכר בלשון בני דלת-העם. [↵](#)
41. לטיול. המלה הצרפתית משבשת בכונה. [↵](#)
42. במקור המודפס אות מחוקה – הערת פב”י. [↵](#)
43. במקור המודפס מילה לא קריאה – הערת פב”י. [↵](#)

44. אך לא אפסור אותך משום דבר. [↵](#)
45. [↵](#) Ыса
46. [↵](#) Вениляция
47. 18 מלים רוסיסיות ידועות, אך משבשות קצת במבטא האשכנזי. [↵](#)
48. אותיות מחוקות – הערת פב"י. [↵](#)
49. במקור המודפס את מחוקה – הערת פב"י. [↵](#)
50. במקור המודפס האותיות מחוקות – הערת פב"י. [↵](#)
51. "דעו... במקור המודפס, צ"ל דעו – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
52. "אליהם... במקור המודפס, צ"ל עליהם – פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
53. "כמשחקים... במקור המודפס, צ"ל כמשחקים – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
54. "ב ח... במקור המודפס, צ"ל בכח – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
55. "רא ת... במקור המודפס, צ"ל ראיתי – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
56. "ממנו... במקור המודפס, צ"ל ממנה – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
57. "עיניו... במקור המודפס, צ"ל עיניה – הערת פרויקט בן-יהודה. [↵](#)
58. —, והוא כנוי למוכר-עצים, אשר לו חצר מקהדת לזה. [↵](#)
59. [↵](#) чемерица

את הטקסט לעיל הפיקו מתנדבי [פרויקט בן-יהודה באינטרנט](#). הוא זמין תמיד בכתובת הבאה:
<https://benyehuda.org/read/5466>